งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รวมบทคัดย่อและบทความ

Abstract and Paper Proceedings

จัดทำโดย

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

เพื่อการใช้อ้างอิง
จัดทำโดย
สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
การประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บรรณาธิการโดย
ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์
ดร.ณัฐภัทร์ รักวงศ์วาน
อาจารย์ ดร.ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร
ดร.ศิริพร จันทรสกุลวงศ์
ผศ.ดร.อรุณี สัณฐิติวณิชย์
ดร.วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์
ดร.ชนะบูรณ์ อินทรพันธุ์
คณะกรรมการฝ่ายประสานงานและจัดประชุมวิชาการ
รัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
นางสาวมณีชัชวาล มณีศรี

หมายเหตุ: ข้อคิดเห็นในเนื้อหาบทความหรือเอกสารที่นำมาเผยแพร่ในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ผู้เดียวไม่มีความเกี่ยวข้องกับสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แต่อย่างใด

คำนำ

ในปี 2566 นี้ สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้ดำเนินการจัดประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Public Administration and Sustainable Development in the Greater Mekong Region)” โดยมีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นเจ้าภาพหลัก ได้รับเกียรติจาก คุณกำพล สิริรัตตนนท์ (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี) กล่าวเปิดงาน และแสดงปาฐกถาพิเศษโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยเจตนารมณ์ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศในฐานะที่เป็นเวทีกลางให้กับนักวิชาการผู้ศึกษาด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสนำเสนอผลงานวิชาการและผู้สนใจ ทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำมาสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จากทุกภูมิภาคในประเทศไทย

เฉกเช่นที่ผ่านมา การจัดประชุมวิชาการระดับชาติของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 17 นี้ เกิดขึ้นได้ด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในเครือข่ายของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ที่ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพให้ความสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร สถานที่ และความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น ๆ ในการจัดการประชุมวิชาการนี้ ได้แก่ สถาบันพระปกเกล้า มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และอื่น ๆ ในการร่วมนำเสนอบทความวิชาการและงานศึกษาที่น่าสนใจ นอกจากนี้ เวทีวิชาการนี้ยังเกิดขึ้นได้โดยนิสิต นักศึกษา นักวิจัย นักวิชาการและผู้สนใจศึกษาในประเด็นต่าง ๆ จากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอย่างต่อเนื่อง และทางคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานียังได้จัดกิจกรรมการแข่งขันตอบปัญหาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสนใจทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้มาประลองความรู้กันเป็นครั้งแรก เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถาบันระดับอุดมศึกษาและโรงเรียน และระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน

ทั้งนี้ คณะผู้จัดงานขอขอบพระคุณทีมงาน คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ และทีมงานจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีทุกฝ่ายที่มีส่วนช่วยสนับสนุน ทั้งเสียสละเวลา แรงกาย และแรงใจในการจัดงานประชุมวิชาการในครั้งนี้ให้เกิดขึ้น และดำเนินกิจกรรมมาได้อย่างต่อเนื่องทุกปี ไว้ ณ ที่นี้

คณะผู้จัดทำ
ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์
17 พฤศจิกายน 2566

สารจากนายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

ด้วยความมุ่งมั่นในการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ เปิดโอกาสให้นักวิชาการ อาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้สู่การพัฒนาประเทศ สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยจึงได้ขยายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการจัดประชุมวิชาการเป็นประจำ ซึ่งในครั้งนี้สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้รับเกียรติทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในการเป็นเจ้าภาพหลักจัดการประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ ในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ในหัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Public Administration and Sustainable Development in the Greater Mekong Region)”

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันในเครือข่ายสมาคมเหมือนเช่นเคย โดยได้รับความสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรร่วมนำเสนอผลงานวิชาการจากสถาบันพระปกเกล้า รวมทั้ง นางสาวมณีชัชวาล มณีศรี ดร.ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร นางสาวนวลจันทร์ แสงมณี และทีมงานคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประสานการสื่อสารกับผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกับในการจัดเตรียมการนำเสนอผลงานวิชาการ จัดทำรูปเล่มรวมบทคัดย่อและบทความ และคณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยทุกท่าน ที่ให้ความสนับสนุนในการจัดกิจกรรมและให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการทำงานและกำหนดทิศทางของสมาคมมาอย่างต่อเนื่อง ในฐานะนายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอขอบพระคุณทุกสถาบันในเครือข่ายและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

การจัดงานประชุมวิชาการครั้งนี้ นอกจากจะมีผลงานวิชาการมานำเสนอทั้งในรูปแบบนำเสนอในห้องนำเสนอและแบบออนไลน์แล้ว ทางคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานียังได้จัดกิจกรรมการแข่งขันตอบปัญหาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสนใจทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้มาประลองความรู้กันเป็นครั้งแรก เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถาบันระดับอุดมศึกษาและโรงเรียนและระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน

ความสำเร็จในการจัดงานประชุมวิชาการนี้ เป็นผลจากความร่วมมือ ร่วมแรงและร่วมใจด้วยจิตอาสาและความสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งจากคณะผู้บริหาร คณาจารย์และทีมงานมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ดร.ฐิติพล ภักดีวานิช คณบดีคณะรัฐศาสตร์ ดร.ศิริพร จันทนสกุลวงศ์ หัวหน้าสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ในนามของสมาคม

รัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งสำหรับโอกาสในการทำงานร่วมกัน และความสนับสนุนทุกด้านในการขับเคลื่อนและผลักดันให้งานนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้

สุดท้ายนี้ ในนามคณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ดิฉันขอขอบพระคุณทุกท่าน และทุกสถาบันอีกครั้งหนึ่งที่ร่วมกันจัดการประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ จนประสบความสำเร็จ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะได้รับประสบการณ์และข้อคิดเห็นที่ดี สร้างสรรค์ และมีพลังในการผลิตผลงานวิชาการที่มีประโยชน์ต่อทางวิชาการและทางปฏิบัติ เพื่อนำไปพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศในภายภาคหน้า และหวังว่าจะได้พบกันอีกในกิจกรรมอื่น ๆ ของสมาคม ที่จะจัดขึ้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ และครั้งต่อ ๆ ไป

ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธา

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์
นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

สาส์นจากคณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนตามที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติ รวม 193 ประเทศ ร่วมรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติให้เป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันโดย...

"ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง"

ทั้งนี้ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ไว้ทั้งสิ้น 17 เป้าหมายครอบคลุมหลากหลายมิติ อาทิ การแก้ปัญหาความยากจน คุณภาพการศึกษา ความเสมอภาคทางเพศ การลดความเหลื่อมล้ำ เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน การสร้างหุ้นส่วนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

รัฐบาลไทยเน้นย้ำเจตนารมณ์ในการให้ความสำคัญที่จะดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ภายใต้กรอบเวลาถึง พ.ศ. 2573 ดังที่ปรากฏในการบริหารงานของรัฐกับการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันที่มีการกำหนดนโยบายและแก้ปัญหาสังคมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น ในมิติการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำการกระจายโอกาสอย่างไม่เท่าเทียม อันสืบเนื่องมาจากปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย ระเบียบสังคม และจัดสรรทรัพยากรของรัฐอย่างไม่เท่าเทียม ส่งผลให้เกิดความยากจน และความเหลื่อมล้ำจากรุ่นสู่รุ่นและกระทบต่อการเจริญเติบโตของประเทศในระยะยาวที่ต้องการหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง

การขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาตินั้นจำเป็นต้องการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เช่น ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน บรรษัทข้ามชาติ และองค์การระหว่างประเทศ ทั้งนี้ตัวแสดงเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและตรวจสอบการดำเนินนโยบายและการทำงานของภาครัฐเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ซึ่งสะท้อนถึงการทำงานที่ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อันจะปฏิเสธไม่ได้ว่าการศึกษาการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบันต้องมีการวิเคราะห์อย่างรอบด้านโดยไม่จำกัดเพียงแค่การบริหารจัดการของรัฐเพียงอย่างเดียว

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เห็นความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และสังคม อันนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานของภาครัฐ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรของรัฐตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์สูงสุด คณะรัฐศาสตร์ในฐานะสถาบันที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ด้านการเมือง และกิจการสาธารณะเพื่อการพัฒนาประเทศ จึงร่วมกับสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย เป็นเจ้าภาพในการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ภายใต้หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Public Administration and Sustainable Development)” โดยมุ่งหวังให้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการส่งเสริมบทบาทของรัฐในการส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม การสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่าย และข้อค้นพบจากงานวิจัยสาขารัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ตลอดจนเพื่อเป็นพื้นที่ให้แก่นักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไปในการเข้าร่วมนำเสนอ รับฟัง แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ไปสู่ภาคปฏิบัติในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศต่อไป

ในนามของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ขอต้อนรับทุกท่านที่เข้าร่วมงานประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17” ภายใต้หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Public Administration and Sustainable Development)” และขอขอบคุณคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย นักวิชาการ รวมทั้งทุกหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนการประชุมวิชาการในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านจะได้รับประโยชน์จากการจัดงานในครั้งนี้ตามวัตถุประสงค์ ที่ได้ตั้งไว้

ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธา

ดร.ฐิติพล ภักดีวานิช
คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คำสั่งสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

ที่ 2/2565

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการการบริหารสมาคม

รัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

ประจำปี 2565-2567

ด้วยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2565 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2565 ได้มีมติเลือกตั้ง ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ธำรงลักษณ์ เป็นนายกสมาคมและเลือกคณะกรรมการอีกจำนวน 22 คน ซึ่งตามข้อบังคับของสมาคมฯ กำหนดให้นายกสมาคมแต่งตั้งคณะกรรมการให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ

อาศัยอำนาจตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับข้อ 12 แห่งข้อบังคับของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย จึงแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาและคณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2565-2567 ให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

คณะที่ปรึกษาและคณะกรรมการบริหารสมาคม ประกอบด้วย

1.ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ	กรรมการและที่ปรึกษา
2.ดร.วิบูลย์ รัตนาภรณ์วงศ์	กรรมการและที่ปรึกษา
3.รองศาสตราจารย์สีดา สอนศรี	อุปนายก
4.รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป	อุปนายก
5.รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ	อุปนายก
6.รองศาสตราจารย์ มานิต ศุทธสกุล	กรรมการ
7.รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์	กรรมการ
8.รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม	กรรมการ
9.รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนสัค	กรรมการ
10.รองศาสตราจารย์ ดร.นภเรณู สัจจรักษ์ ธีระฐิติ	กรรมการ

11.รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี	กรรมการ
12.รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	กรรมการ
13.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมโชค อาษาวิมลกิจ	กรรมการ
14.ดร. ถวิลวดี บุรีกุล	กรรมการ
15.อาจารย์เนรมิตร จิตรรักษา	กรรมการ
16.นายนิติพัฒน์ ถิรธนกุล	กรรมการ
17.นางสาวมณีชัชวาล มณีศรี	กรรมการและปฏิคม
18.ดร.ณัฐภัทร์ รักวงศ์วาน	กรรมการและสาราณียากร
19.นายสุรชัย คงประเสริฐ	กรรมการและนายทะเบียน
20.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตรลดา ไชยะ	กรรมการและประชาสัมพันธ์
21.นายบริบูรณ์ ฉลอง	กรรมการและเหรัญญิก
22.รองศาสตราจารย์ ดร.ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี	กรรมการและเลขาธิการ

(ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ธำรงลักษณ์)
นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
วันที่ 25 มีนาคม 2565

คำสั่งที่ ๒/๒๕๖๖
เรื่อง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ (Peer Reviewers)
เพื่อการประชุมงานวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗

ด้วยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย จะจัดให้มีการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ ในวันศุกร์ที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Public Administration and Sustainable Development in the Greater Mekong Region)” ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และจะมีการนำเสนอผลงานวิชาการของนิสิต นักศึกษา อาจารย์และนักวิชาการจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้น เพื่อให้ผลงาน มีคุณภาพ และ มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Reviewers) เพื่อพิจารณาผลงานดังกล่าว ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑.ศาสตราจารย์พิศิษฐ์ ดร.จำเนียร จวงตระกูล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒.ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓.รองศาสตราจารย์ ดร.จีรศักดิ์ โพกาวิน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๔.รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีบ	มหาวิทยาลัยรังสิต
๕.รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๖.รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนสัค	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗.รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๘.รองศาสตราจารย์ ดร.ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๙.รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๑๐.รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑.รองศาสตราจารย์ ดร. สถาพร เริงธรรม	นักวิชาการอิสระ
๑๒.รองศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
๑๓.รองศาสตราจารย์ มานิต ศุทธสกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
๑๔.รองศาสตราจารย์ วันชัย มีชาติ	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
๑๕.รองศาสตราจารย์ สีดา สอนศรี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๖.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมทัศน์ ทัศวา	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๑๗.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา ไชยะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๑๘.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทรา ธนวัฒนาวงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

๑๙.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง คุรฑจ้อน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๒๐.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรา หัตถสิน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๑.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๒.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารดารัตน์ สุขสง่า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๒๓.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อโณทัย หาระสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๒๔.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สัณฐิติวณิชย์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๕.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเริง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๖.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย อันพิมพ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๗.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) กาญจนา ทองทั่ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๘.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๒๙.อาจารย์ ดร.กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๐.อาจารย์ ดร.ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล	มหาวิทยาลัยบูรพา
๓๑.อาจารย์ ดร.ณรุจน์ วศินปิยมงคล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๒.อาจารย์ ดร.ดารุณี พุ่มแก้ว	มหาวิทยาลัยอุบลราธานี
๓๓.อาจารย์ ดร.ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
๓๔.อาจารย์ ดร.ธวัชชัย วรกิตติมาลี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๓๕.อาจารย์ ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๖.อาจารย์ ดร.พิสมัย ศรีเนตร	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๗.อาจารย์ ดร.วิศรา ไกรวัฒนพงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๘.อาจารย์ ดร.ศรันย์ วิทยากรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๓๙.อาจารย์ นิรันดร คำนุ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจนกว่าการพิจารณากลั่นกรองบทความวิชาการในการประชุมครั้งนี้เสร็จสิ้น

สั่ง ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

(ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร ธำรงลักษณ์)

นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

กำหนดการ

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

“รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2566 เวลา 08.30-17.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 08.00 - 08.30 น. ลงทะเบียน

เวลา 08.30 - 09.00 น. กล่าวต้อนรับในนามมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
โดย **ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ แก้วกุลชัย รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร**
กล่าวต้อนรับในนามคณะรัฐศาสตร์ เจ้าภาพการจัดงาน โดย **คณบดีคณะรัฐศาสตร์**
กล่าวรายงานวัตถุประสงค์ในการจัดงาน โดย **ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์**
นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
กล่าวเปิดงาน **โดย คุณกำพล สิริรัตตนนท์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี**
มอบของที่ระลึกและถ่ายภาพหมู่

เวลา 09.00 - 10.00 น. ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”
โดย **คุณแม่สมปอง เวียงจันทน์ จากสมัชชาคนจน**
ณ ห้อง POL 301 ชั้น 3 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 10.00 - 12.00 น. Panel Discussion: Sustainable Development for Sustainable Communities along the Mekong
Speakers:

- M. Sivaguru, Embassy of India, Bangkok
- Rineeta Naik, the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) Regional Office for South-East Asia
- Sodsai Srangsok, Ubon Monitoring Group on Flood and Mekong Dams
- Sataporn Roengtam, Public Administration Association of Thailand.
- Arnunsin Yatra, Faculty of Law and Administration, Champasak University, Lao PDR
- Arunee Santhitiwanich, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

กำหนดการ

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

“รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2566 เวลา 08.30-17.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Moderated by

- Thanachate Wisaijorn, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University
- Sirinbhattra Sathabhornwong, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

เวลา 10.30 - 12.30 น. **การนำเสนอผลงานวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่17**

ห้องที่ 2 กลุ่มนโยบายและแผน	ห้อง POL 114
ห้องที่ 6 กลุ่มรัฐศาสตร์	ห้องประชุมสายวิชาการ
ห้องที่ 7 กลุ่มชุมชนท้องถิ่น	ห้อง POL 227
ห้องที่ 11 กลุ่มบริหารธุรกิจ	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2
ห้องที่ 12 กลุ่มท้องถิ่น-ชุมชน	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1
ห้องที่ 13 กลุ่มนโยบาย,รัฐศาสตร์,ชุมชน-ท้องถิ่น	ห้อง POL 228

เวลา 09.00 - 12.00 น. แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับอุดมศึกษา รอบคัดเลือก

ณ ห้อง SEC 201 อาคารศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์

เวลา 12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 13.00 - 16.30 น. การนำเสนอผลงานวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

ห้องที่ 1 กลุ่มนโยบายสาธารณะและแผน	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2
ห้องที่ 3 กลุ่มองค์กรและชุมชน	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1
ห้องที่ 4 กลุ่มทรัพยากรมนุษย์	ห้องประชุมสายวิชาการ
ห้องที่ 5 กลุ่มรัฐศาสตร์	ห้อง POL 227
ห้องที่ 8 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว	ห้อง POL 228
ห้องที่ 9 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว	ห้อง POL 115
ห้องที่ 10 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว	ห้อง POL 114

กำหนดการ

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

“รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2566 เวลา 08.30-17.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 13.00 - 14.30 น. แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับมัธยมศึกษา รอบคัดเลือก
ณ ห้อง POL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 14.15 - 15.30 น. แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับมัธยมศึกษา รอบชิงชนะเลิศ
ณ ห้อง POL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 13.00 - 15.00 น. แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับอุดมศึกษา รอบชิงชนะเลิศ
ณ ห้อง SEC 201 อาคารศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์

เวลา 15.30 - 16.00 น. พิธีมอบรางวัลชนะเลิศ กิจกรรมแข่งขันตอบปัญหาวิชาการ
ณ ห้องPOL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
โดย คณบดีคณะรัฐศาสตร์ ม.อุบลราชธานี

เวลา 16.30 - 17.00 น. กล่าวปิดงาน โดย **ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์**
นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
ณ ห้องPOL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 1 (กลุ่มนโยบายสาธารณะและแผน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Online	จิตรานุช เกียรติอดิศร (นโยบาย)	บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	1.รองศาสตราจารย์สีดา สอนศรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online) 2.รองศาสตราจารย์มานิต ศุทธสกุล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สัณฐิติวณิชย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	14.00 - 14.30	Online	ทรงธรรม จงกลวิลาส (นโยบาย)	มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา	
3	14.30 - 15.00	Online	ภัสสร ภู่กำเนิดมณี (นโยบาย)	ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว	
4	15.00 - 15.30	Onsite	หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส (นโยบาย)	ศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร	
5	15.30 – 16.00	Online	ฤชากร ไตรรัตนานุสรณ์ (นโยบาย)	แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ: การศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเบื้องต้น	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 2 (กลุ่มนโยบายและแผน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 114

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Onsite	มรกต ขุนด่าน (นโยบาย)	แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร	1.รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร มรภ.อุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (onsite) 2.อาจารย์ ดร.พิสมัย ศรีเนตร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์นิรันดร คำนุ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	11.00 - 11.30	Online	พ.ต.ต.กฤติ ม่วงศิริ (นโยบาย)	การสร้างเมืองปลอดภัยอย่างยั่งยืน: วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการป้องกัน ปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทย – สาธารณรัฐประชาชนจีน	
3	11.30 - 12.00	Online	จิราภรณ์ เรืองยิ่ง (นโยบาย)	แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 3 (องค์กร-ชุมชน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	สุรัตน์ ทิมอิ่ม (องค์กร-ชุมชน)	การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย	1.รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม นักวิชาการอิสระ ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Onsite) 2.รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) กาญจนา ทองทั่ว สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	14.00 - 14.30	Online	Rico Novianto Hafidz	Reflection of The Mou Helsinki In The Implementation of Special Autonomy By ACEH local Government	
3	14.30 - 15.00	Onsite	วรรณพร จันทร์แก้ว (องค์กร-ชุมชน)	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา	
4	15.00 - 15.30	Onsite	น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ (องค์กร-ชุมชน)	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะแห่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน	
5	15.30 –16.00	Online	ภัทรมน กาเหย็ม (HR)	ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออก และโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ	

ตารางการนำเสนอห้องที่ 3 (องค์กร-ชุมชน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
6	16.00-16.30	Onsite	รจนา คำดีเกิด (HR)	การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 4 (กลุ่มทรัพยากรมนุษย์)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมสายวิชาการ

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	พัสกร สอนหนองนา (HR)	หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่	1.รองศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online) 2.รองศาสตราจารย์ ดร.จีรศักดิ์ โพกาวิน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.ณรุจน์ วศินปิยมงคล มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	14.00 - 14.30	Onsite	ณัฐวีร์ พุ่มระชัฏร์ (HR)	แนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการทำงานในอนาคต: ข้อเสนอว่าด้วยพลวัตของการจ้างงาน	
3	14.30 - 15.00	Online	อรนารถ วรรณภิญโญ (องค์กรรัฐ-เอกชน)	กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐและเอกชนต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง	
4	15.00 - 15.30	Onsite	พิมพกานต์ จันแสง (องค์กร-ชุมชน)	การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงราย	
5	15.30 - 16.00	Onsite	กฤติมา จรรยาเพศ (มนุษยวิทยา)	ภาษาและวัฒนธรรมชาวไทตาด: ชนชาติพันธุ์ (ล่าสุด) ของนครพนม	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 5 (กลุ่มรัฐศาสตร์)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 227

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	ชนกานต์ มูลอุดม (IR)	เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทยแบบแบ่งขั้วเลือกข้าง	1.ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์ นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย (Onsite) 2.อาจารย์ ดร.ธวัชชัย วรกิตติมาลี วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.วิศรา ไกรวัฒนพงศ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	14.00 - 14.30	Onsite	สุพัฒพงศ์ แย้มอิ่ม (รัฐศาสตร์)	เดินกาแฟ: กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้	
3	14.30 - 15.00	Onsite	กัลยารัตน์ บุญยืน (รัฐศาสตร์)	รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	
4	15.00 - 15.30	Onsite	ธรรมสรณ์ อ่อนลาน (รัฐศาสตร์)	การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร	
5	15.30 - 16.00	Onsite	กานต์ ยืนยง (องค์กร)	การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์และการวิจัยในสังคมศาสตร์	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 6 (กลุ่มรัฐศาสตร์)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมสายวิชาการ

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Onsite	กิตติ ใจสมุทร (องค์กร)	ความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539	1.ศาสตราจารย์พิศิษฐ์ ดร.จำเนียร จวงตระกูล กรรมการสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite) 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทรา ธนวัฒนาวงศ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	11.00 - 11.30	Onsite	อุบลรัตน์ จันเรืองศรี (ชุมชน-ท้องถิ่น)	การจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562	
3	12.00 - 12.30	Onsite	จิรายุทธ คำบุญ (รัฐศาสตร์ , IR)	ปัญหาความมั่นคงไซเบอร์และความร่วมมือในการแก้ปัญหาระหว่างประเทศ: การโจรกรรมข้อมูลของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์	
4	12.30 - 13.00	Onsite	นพพล อัคฮาด (องค์กร,ชุมชน)	บริบทการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ท้องถิ่นดิจิทัล: เงื่อนไขความสำเร็จและบทเรียนของเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 7 (กลุ่มชุมชนท้องถิ่น)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 227

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Onsite	จิรวัฒน์ เมธาสุทธิรัตน์ (ชุมชน-ท้องถิ่น)	นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อ.เมืองลำพูน จ.ลำพูน	1.รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online) 2.อาจารย์ ดร.ดารุณี พุ่มแก้ว มหาวิทยาลัยอุบลราธานีผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารดารัตน์ สุขสง่าวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มรภ.สวนสุนันทา ผู้ทรงคุณวุฒิคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	11.00 - 11.30	Onsite	ณิฌา ใจสมุทร (องค์กร)	การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	
3	11.30 - 12.00	Online	สุธินี ชุติมากุลทวี (สวล. ชุมชน)	การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษา: ศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่	
4	12.00 - 12.30	Onsite	บรรพต กิติสุนทร (HR)	ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี	
5	12.30 - 13.00	Onsite	กรุงไท นพรัตน์ (ชุมชน-ท้องถิ่น)	การสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 8 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 228

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	อิทธิชัย สีดำ (การท่องเที่ยว)	การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตบ้านปิยะมิตร 1 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	1.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Onsite) 2.อาจารย์ ดร.ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Online) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อโณทัย หาระสาร มรภ.อุบลราชธานีผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	14.00 - 14.30	Online	ชนิกานต์ โปดำ (บริหารธุรกิจ)	ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จ.กรุงเทพมหานคร	
3	14.30 - 15.00	Online	พัชญ์ฐิยาพร มากู่ (บริหารธุรกิจ)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย	
4	15.00 - 15.30	Online	ภูษณิศา สุขช่วย (บริหารธุรกิจ)	อิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย	
5	15.30 - 16.00	Online	ศศิกาญณ์ มณีโสตร (บริหารธุรกิจ)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย	

ตารางการนำเสนอห้องที่ 8 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 228

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
3	11.30 - 12.00	Online	นวลจันทร์ แสงมณี (รัฐศาสตร์)	การศึกษาพลังประชาชน เพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการ ที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 9 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 115

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	ศิริลักษณ์ คัมภิรานนท์ (บริหารการท่องเที่ยว)	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองแบบมีส่วนร่วมบนอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคม ในเขตเมืองเบตง จ.ยะลา	1.รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนสัค มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online) 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรา หัตถสิน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.ศรันย์ วิทยากรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	14.00 - 14.30	Onsite	ทับทิม สุขพิน (นโยบาย)	Gig Economy: ผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสู่ความท้าทายต่อการจัดสวัสดิการแรงงานในฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่	
3	14.30 - 15.00	Online	วิรชา แซ่หุ้ย(บริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven	
4	15.00 - 15.30	Online	Mahbubul Haque (นโยบาย)	Climate Displacement and Government Initiatives in Thailand	
5	15.30 - 16.00	Online	ไชยพงศ์ เจิมสวัสดิ์ (HR)	แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองกะทู้ จังหวัดภูเก็ต	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 10 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 114

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	อรุณรัตน์ จินดา (นโยบาย)	แนวคิด 'Global Britain' ของสหราชอาณาจักรกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ: กรณีศึกษา ประเทศไทย	1.รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite) 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมทัศน์ ทัศวา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	14.00 - 14.30	Online	ฮุสนา มะหมัด (บริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)	ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง	
3	14.30 - 15.00	Online	อารียา เบ็ญโส๊ะ (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	
4	15.00 - 15.30	Online	พัทธนันท์ แก้วมูณี (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า	
5	15.30 - 16.00	Online	สิรวิชญ์ ไม้เรียง (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์	

ตารางการนำเสนอห้องที่ 10 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 114

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
6	16.00 - 16.30	Online	ธารวิมล พรหมอุบล	ธรรมาภิบาลร่วมกันสำหรับสโมสรฟุตบอลอาชีพ	
7	16.30 - 17.00	Online	กฤษณพงศ์ ภูมรินทร์	การศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดอ่างทอง	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 11 (บริหารธุรกิจ)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Online	อภิรติ คงแสง (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	อิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri	1.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา ไชยะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite) 2.รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย อันพิมพ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	11.00 - 11.30	Online	สุกัญญา ลักษณะอินท์ (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย	
3	11.30 - 12.00	Online	วรรษมาห์ สะแลแม (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกและคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน Moshi Moshi ของผู้บริโภคในประเทศไทย	
4	12.00 - 12.30	Online	ปิยดา เวียงจันทร์ (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	
5	12.30 - 13.00	Online	ธัญญารัตน์ ช่วยกลับ (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 12 (ท้องถิ่น-ชุมชน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Online	ชลิดา แย้มศรีสุข (มานุษยวิทยา)	รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล	1.รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online) 2.อาจารย์ ดร.กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	11.00 - 11.30	Onsite	วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์ (นโยบาย)	ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี	
3	11.30 - 12.00	Onsite	กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์ (ท้องถิ่น -ชุมชน)	บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม	
4	12.00 - 12.30	Onsite	พัฒนา เหลือบเหลือง (องค์กร)	ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทย	
5	12.30 - 13.00	Onsite	มณีชัชวาล มณีศรี (บริหารธุรกิจท่องเที่ยว)	การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน	
6	13.00 - 13.30	Online	อารียา มะอะหมีน (องค์กร)	การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 13 (กลุ่มนโยบาย,รัฐศาสตร์,ชุมชน-ท้องถิ่น)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 228

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Online	ธตรฐ สนธิเณร (รัฐศาสตร์)	การกระจายอำนาจในขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย	1.รองศาสตราจารย์ ดร.ศิรภัสสรศ์ วงศ์ทองดี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Online) 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเริง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
2	11.00 - 11.30	Online	อภิญญา ดิสสะมาน (รัฐศาสตร์)	ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ: กรณีศึกษา จังหวัดเชียงราย	
3	11.30 - 12.00	Online	อินทุอร แสงอรัญ (ชุมชน-ท้องถิ่น)	แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในเทศบาลตำบลเชียงคาน	
4	12.00 - 12.30	Online	ชญานิศวร์ เมธาสิทธิ์รวิกุล (รัฐศาสตร์)	มาตรการของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้พิการตั้งแต่ปี 2554 จนถึง 2566	
5	12.30 - 13.00	Online	นิตยา โพธิ์นอก (นโยบาย)	ความเชื่อมโยงนโยบายสภาพภูมิอากาศในการจัดการน้ำของรัฐบาลกลาง กับรัฐบาลท้องถิ่น กรณีจังหวัดอุบลราชธานี	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	i
สาส์นจากนายกสมาคมรัฐประศาสนาศาสตร์แห่งประเทศไทย	ii
สาส์นจากคณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	iv
คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย	vi
คำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ	viii
กำหนดการงานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ประจำปี 2566	x
ตารางการนำเสนอผลงานวิชาการ	xiii
สารบัญ	xxvii
ห้อง 1 กลุ่มนโยบายสาธารณะและแผน	
บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จิตรานุช เกียรติอดิศร	1
มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ทรงธรรม จงกลวิลาส	18
ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ภัสสร ภู่กำเนิดมณี	32
ศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส	44
แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ: การศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเบื้องต้น ฤชากร ไตรรัตนานุสรณ์	60

ห้อง 2 กลุ่มนโยบายและแผน

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 84
มรกต ขุนด่าน

การสร้างเมืองปลอดภัยอย่างยั่งยืน: วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทย - สาธารณรัฐประชาชนจีน 99
พ.ต.ต.กฤติ ม่วงศิริ

แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้ 127
จิราภรณ์ เรืองยิ่ง (บทคัดย่อ)

ห้อง 3 องค์กร-ชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย 129
สุรัตน์ ทิมอิ่ม

Reflection of The Mou Helsinki In The Implementation of Special Autonomy By ACEH local Government 141
Rico Novianto Hafidz (Abstract)

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 142
วรรณพร จันทร์แก้ว

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะแห่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน 154
น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ

ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออกและโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ 169
ภัทรมน กาเหย็ม

การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร 185
รจนา คำดีเกิด

หน้า

ห้อง 4 กลุ่มทรัพยากรมนุษย์

หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ 200
พัสกร สอนหนองนา

แนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการทำงานในอนาคต: ข้อเสนอว่าด้วยพลวัตของการจ้างงาน 211
ณัฐวีร์ พุ่มระชัฏร์

กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐและเอกชนต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง 232
อรนารถ วรรณภิญโญ

การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงราย 242
พิมพกานต์ จันแสง

ภาษาและวัฒนธรรมชาวไทตาด: ชนชาติพันธุ์ (ล่าสุด) ของนครพนม 260
กฤติมา จรรยาเพศ

ห้อง 5 กลุ่มรัฐศาสตร์

เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทยแบบแบ่งขั้วเลือกข้าง 270
ชนกานต์ มูลอุดม

เดินกาแฟ: กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ 286
สุพัฒพงศ์ แย้มอิ่ม

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก 293
กัลยารัตน์ บุญยืน

การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการ 305
เลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
ธรรมสรณ์ อ่อนลาน

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์และการวิจัยในสังคมศาสตร์ 317
กานต์ ยืนยง

ห้อง 6 กลุ่มรัฐศาสตร์

ความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของ 342
เจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539
กิตติ ใจสมุทร

การจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 361
อุบลรัตน์ จันเรืองศรี

ปัญหาความมั่นคงไซเบอร์และความร่วมมือในการแก้ปัญหาระหว่างประเทศ : การโจรกรรมข้อมูลของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ 373
จิรายุทธ คำบุญ

บริบทการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ท้องถิ่นดิจิทัล: เงื่อนไขความสำเร็จและบทเรียนของเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา 393
นพพล อัคฮาด

ห้อง 7 กลุ่มชุมชนท้องถิ่น

นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 410
จิรวัฒน์ เมธาสุทธิรัตน์

การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี 425
ณิฌา ใจสมุทร

การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษา: ศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ 448
สุธินี ชุติมากุลทวี

ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี 461
บรรพต กิติสุนทร

การสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 470
กรุงไท นพรัตน์

ห้อง 8 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตบ้านปิยะมิตร 1 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา 491
อิทธิชัย สีดำ

หน้า

ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 503
ชนิกานต์ โปดำ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย 520
พัชญ์ฐิยาพร มากู่

อิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย 532
ภูษณิศา สุขช่วย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่าแบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย 542
ศศิกาญณ์ มณีโสตร

การศึกษาพลังประชาชน เพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการ ที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน 556
นวลจันทร์ แสงมณี

ห้อง 9 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองแบบมีส่วนร่วมบนอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา 571
ศิริลักษณ์ คัมภิรานนท์

Gig Economy: ผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสู่ความท้าทายต่อการจัดสวัสดิการแรงงานในฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่ 588
ทับทิม สุขพิน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven 601
วิรชา แซ่หุ้ย

Climate Displacement and Government Initiatives in Thailand 618
Mahbubul Haque

แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองกะทู้ จังหวัดภูเก็ต 631
ไชยพงศ์ เจิมสวัสดิ์

ห้อง 10 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว

แนวคิด ‘Global Britain’ ของสหราชอาณาจักรกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ: กรณีศึกษา ประเทศไทย 647
อรุณรัตน์ จินดา

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง 661
ฮุสนา มะหมัด

ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 679
อารียา เบ็ญโส๊ะ

การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า 695
พัทธนันท์ แก้วมูณี

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ 707
สิรวิชญ์ ไม้เรียง

ธรรมาภิบาลร่วมกันสำหรับสโมสรฟุตบอลอาชีพ 719
ธารวิมล พรหมอุบล

การศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดอ่างทอง
กฤษณพงศ์ ภูมรินทร์ 732

ห้อง 11 บริหารธุรกิจ

อิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri 747
อภิรติ คงแสง

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย 756
สุกัญญา ลักษณะอินท์

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกและคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน Moshi Moshi ของผู้บริโภคในประเทศไทย 768
วรรษมาห์ สะแลแม

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย 778
ปิยดา เวียงจันทร์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี 796
ธัญญารัตน์ ช่วยกลับ

ห้อง 12 ท้องถิ่น-ชุมชน

รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล 811
ชลิดา แย้มศรีสุข

ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี 820
วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์

บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม 840
กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์

ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้ ในภาครัฐไทย 859
พัฒนา เหลือบเหลือง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน 881
มณีชัชวาล มณีศรี

การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต 899
อารียา มะอะหมีน

ห้อง 13 กลุ่มนโยบาย,รัฐศาสตร์,ชุมชน-ท้องถิ่น

การกระจายอำนาจในขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย 913
ธตรฐ สนธิเณร

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ: กรณีศึกษา จังหวัดเชียงราย 927
อภิญญา ดิสสะมาน

แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในเทศบาลตำบลเชียงคาน 944
อินทุอร แสงอรัญ

มาตรการของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของผู้พิการตั้งแต่ปี 2554 จนถึง 2566 957
ชญานิศวร์ เมธาสิทธิ์รวิกุล (บทคัดย่อ)

ความเชื่อมโยงนโยบายสภาพภูมิอากาศในการจัดการน้ำของรัฐบาลกลาง กับรัฐบาลท้องถิ่น กรณีจังหวัดอุบลราชธานี 960
นิตยา โพธิ์นอก

ภาคผนวก **977**

ภาคผนวก ก แบบประเมินบทความแบบ Onsite 978

ภาคผนวก ข แบบประเมินบทความแบบ Online 985

ภาคผนวก ค แบบประเมินผลการประชุมวิชาการรัฐประศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ประจำปี 2566 992

บทความวิจัย
บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
The Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation

นางสาวจิตรานุช เกียรติอดิศร
Chittranut Kiatadisorn
นักวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ประเด็นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย กับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยต้องเผชิญผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ชัดเจนและรุนแรงมากขึ้นทุกปี ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาบทบาท ความรับผิดชอบ และความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ที่สำรวจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ 2,149 แห่ง ผ่านแบบสอบถามและวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับภาพรวมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบทบาทและการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับมิติด้านการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านการปรับตัว (adaptation) มิติด้านการลดก๊าซเรือนกระจก (mitigation) และมิติด้านการสร้างขีดความสามารถและขับเคลื่อนการดำเนินงานรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลการศึกษาพบว่า

ในภาพรวมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาของเราพบว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่หรือที่เรียกว่า "ระดับฐานราก" ยังไม่ใช่ความสำคัญสูงสุดสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่าแหล่งที่มาหลักของโครงการสิ่งแวดล้อมที่รวมอยู่ในแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาจากปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก มีแนวโน้มที่จะจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่สำหรับค่าใช้จ่ายด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานขนาดใหญ่ นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังพบว่า องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ ให้ปัญหาการจัดการขยะ เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องรับการแก้ไข

ในด้านบทบาทและการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับมิติด้านการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ใน 3 มิติ พบว่า

ในมิติด้านการปรับตัว (adaptation) ได้ทำการสำรวจความรู้ทั่วไปด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ / สภาวะโลกร้อนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบข้อคำถามถูกสูงถึงร้อยละ 75.34 และมีความตระหนักถึงปัญหาสูงถึงร้อยละ 85.70 โดยตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพและการเติบโตของพืชผลการเกษตรที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรงเป็นอันดับแรก โดยปัจจุบัน ร้อยละ 38.43 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมักเป็นกิจกรรมเชิงรับด้านนโยบายเยียวยาเกษตรกร หรือการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ยังพบว่าความเพียงพอของพื้นที่สีเขียวในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั่วประเทศ ในมิติด้านการลดก๊าซเรือนกระจก (mitigation) พบว่าท้องถิ่นได้ดำเนินกิจกรรมด้านการลดก๊าซเรือนกระจก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 36.82 ซึ่งมักเป็นกิจกรรมหลักตามภารกิจท้องถิ่น เช่น ปฏิบัติการจัดการขยะและการออกเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติควบคุมอาคาร และเมื่อสำรวจในประเด็นความเพียงพอของการจัดเก็บขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล พบว่า ไม่มีเพียงพอสูงถึงร้อยละ 47.15 ของพื้นที่สำรวจ และในการสำรวจมิติด้านการสร้างขีดความสามารถและขับเคลื่อนการดำเนินงานรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่าร้อยละ 60.66 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดกิจกรรมด้านการพัฒนาข้อมูล งานวิจัย และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ยังได้มีการสำรวจความเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.40 เห็นด้วยกับข้อเสนอการอนุญาตให้ท้องถิ่นสามารถประกาศเขตภัยพิบัติเองได้ เพื่อสามารถใช้อำนาจหน้าที่และงบประมาณในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติได้อย่างทันท่วงที รองลงมา ร้อยละ 63.70 เห็นด้วยกับการเพิ่มงบประมาณให้ท้องถิ่น ใช้พัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำในพื้นที่ และ ร้อยละ 55.80 ต้องการให้ส่วนกลางสนับสนุนงบประมาณให้ท้องถิ่นพัฒนาเมืองอัจฉริยะสีเขียว

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; ก๊าซเรือนกระจก; ภาวะเรือนกระจก; การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; เมืองพร้อมรับภัยพิบัติ; เมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

Abstract

The consideration of the roles played by local government organizations in Thailand regarding environmental management for climate change adaptation has increasingly become a topic of interest. This rise in attention is attributed to the fact that Thailand consistently confronts global climate change on an annual basis. Therefore, this research aims to investigate the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions. Employing a quantitative and qualitative research approach, this research studies the related documents and surveys of 2,149 local government organizations across the country through a structured questionnaire that addressed the local governments' environmental management practices and three dimensions: adaptation, mitigation, and capacity-building, all of which are linked to climate change conditions. The research findings are as follows:

In this research, we examine the environmental management practices of local government organizations in Thailand. Our findings reveal that, first and foremost, environmental management at the grassroots level is not a primary focus for most of these organizations. Additionally, our study identifies that the primary sources of environmental projects integrated into their operational plans stem from concerns and demands raised by the local communities. Interestingly, smaller local government organizations demonstrate a more significant commitment to environmental expenditures compared to their larger counterparts. Finally, our research highlights that waste management stands out as the most prioritized environmental issue by these organizations. This research sheds light on the environmental management landscape within local government organizations and the factors influencing their priorities and resource allocation.

In the dimension of adaptation, a general knowledge assessment of climate change/ global warming and greenhouse gas emissions revealed that the target local governments answered questions correctly at a rate of 75. 34% . Moreover, there was a heightened awareness of the issues, with 85.70% demonstrating recognition of the associated challenges, including impacts on health and the growth of agricultural produce, which significantly affect the well-being of the population. At present, approximately 38.43% of local government organizations have undertaken adaptation activities to address changing climatic conditions. These activities commonly encompass policy-driven measures, agricultural remedies, or assistance to vulnerable groups in public health. Additionally, there aren't enough local green

spaces available, and on average, these spaces cover less than 20% of the whole land in the country.

In the dimension of greenhouse gases mitigation, it was found that local governments have been carrying out activities to reduce greenhouse gases, with an average value of 36.82%. These are usually the main activities according to Local Administration Act, such as waste management operations and building controls. Also, it was found that the waste management is not sufficient for up to 47.15% of the surveyed area.

When examining the dimension of capacity building and driving efforts to support climate change adaptation, it was found that 60.66% of local government organizations still lack activities related to data development, research, and technology concerning climate change adaptation. Moreover, there has been a survey on opinions regarding the approach to addressing climate change through decentralizing power to local government organizations. The findings indicate that the majority of local government organizations, at 70.40%, agree with the proposal to allow local government to declare emergencies themselves. This would enable them to use their authority and budget to promptly address disaster issues. Following this, 63.70% of respondents support increasing the budget for local areas to develop and enhance water sources in their regions. Additionally, 55.80% express the desire for central authorities to support local budgets for the development of sustainable green cities.

Keywords: Climate Change; Climate Change Adaptation; Climate Change Mitigation; Greenhouse Gas; Greenhouse Effect; Resilient City; Green City

บทนำ Introduction

Every two years, the College of Local Government Development at King Prajadhipok's Institute releases a report on the state of decentralization and local governance called the "Decentralization Report." The report covers Thailand’s current decentralization situation and current important issues relevant to the Thai local government.

In the 2023, the issue of local governance and environmental management to support climate change adaptation has gained significant attention. This is due to the situation that Thailand has increasingly experienced severe impacts every year. These impacts encompass increasing temperatures, precipitation trends linked to unpredictable conditions departing from typical seasonal expectations. These factors continuously affect the environment, the economic situation, and the quality of life for people in the local communities.

The issue of adaptation and coping with climate change in the future, particularly in terms of reconciling environmental conservation with economic development, has become continuously concerned. The consideration of the roles played by local government organizations in Thailand, as the primary public service providers, regarding environmental management for climate change adaptation has increasingly become a topic of interest. Therefore, this research aims to investigate the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions.

เนื้อหา Body

1. Research Theme

Assessing the Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation: A Mixed-Method Investigation

2. Objective

2.1 To investigate the roles and responsibilities of local government organizations in environmental management with their contribution to climate change adaptation.

2.2 To study the capabilities of the local government organizations in Thailand in providing support to communities impacted by climate change.

2.3 To analyze the existing plans and strategies implemented by local government organizations intended to strengthen efforts in climate change mitigation and enhance resilience to the impacts of climate change.

3. Research Question

3.1 What are the role of local government organizations in environmental management to support climate change adaptation?

3.2 To what extent can local government organizations help communities affected by climate change?

3.3 What plans do local government organizations have in place to address climate change and natural disaster resilience?

4. Literature reviews

This research reviews the literatures on 2 issues: 1 .) conceptual framework for environmental management planning and future climate change 2.) laws and regulations related to environmental management of local government organizations and transfer of missions.

4.1 Conceptual framework for environmental management planning and future climate change

Global Circumstance

The world has experienced a long-term increase in average temperatures since the Industrial Revolution period in the 18th century due to fossil fuel usage. By 2030, the global average temperature is predicted to rise by more than 1.5 degrees Celsius compared to the pre-industrial era. This rapid temperature rise can have severe consequences, including more extreme natural disasters and rapidly rising sea levels due to the melting polar ice.

The continuous global warming, caused by the concentration of greenhouse gases, leads to severe and rapid changes in the Earth's climate. According to the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) report in 2022, global temperatures have already risen by 1.1 degrees Celsius, with projections indicating a potential increase to 1.5 degrees Celsius. If temperatures continue to rise beyond 1.7-1.8 degrees Celsius, it is estimated that half of the global population may face severe heat and humidity that threatens their livelihoods.

To prevent the consequences, international agreements like the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) and the Paris Agreement have been

established to limit global warming to below 2 degrees Celsius, with an ambitious target of 1.5 degrees Celsius. The latest COP27 in Sharm El-Sheikh, Egypt, in November 2022, emphasized global efforts to achieve these goals.

Thailand's National Circumstances and Efforts

As a developing country, Thailand was ranked 9th globally in the "extreme risk" category, as a country with high vulnerability to future climate change impacts over the next three decades. Despite this, Thailand's greenhouse gas (GHG) emissions amount to less than 1% of global emissions and are lower than the world average. Notably, the energy sector stands as the primary contributor to Thailand's GHG emissions, making up 69.06% of the total emissions in 2018, as evidenced in the country's 4th National Communication report.

Since 2007, Thailand has integrated climate change into its national economic and social development strategies. Climate change is now outlined in the National Strategy (2018-2037), ensuring its sustained importance alongside other economic and social factors such as poverty reduction. The Climate Change Master Plan 2015-2050 encompasses strategies for addressing climate change, encompassing mitigation, adaptation, capacity building, and interconnected issues.

4.2 Laws and regulations related to environmental management of local government organizations and transfer of missions.

The primary role of local government organizations is mainly related to the provision of public services for the benefit of the local population. These local government entities can also establish ordinances or regulations at the local level for urban environmental management, in accordance with the overarching legal framework.

The decentralization of power to local government organizations not only involves the enactment of relevant laws but also includes power decentralization plans and operational decentralization plans for local government organizations. This constitutes the distribution of tasks in both central and regional government to local government organizations.

5. Research Framework

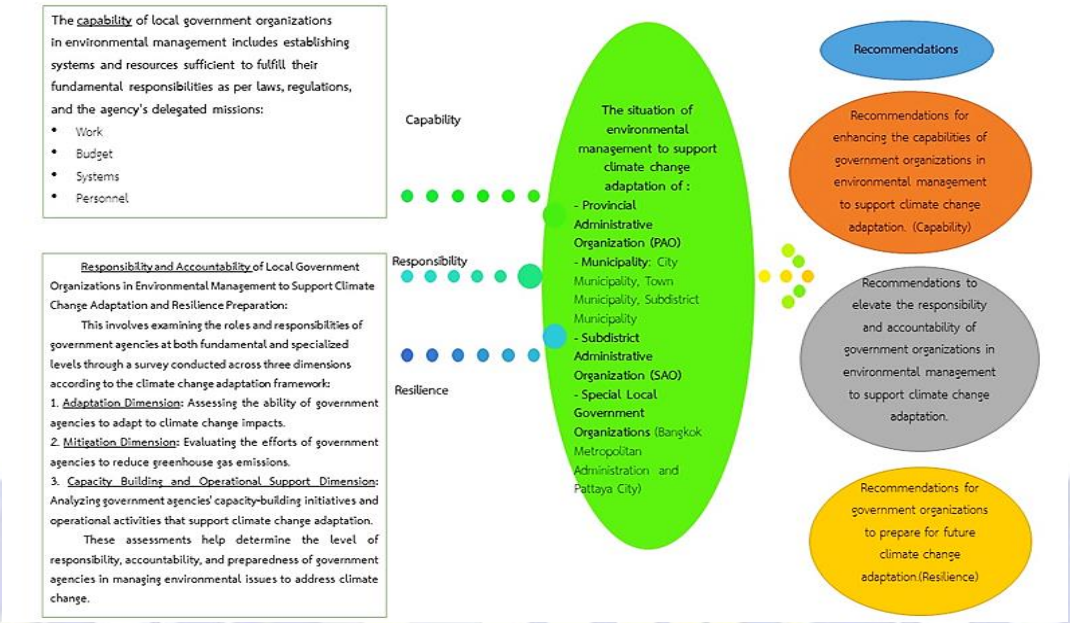

6. Methodology

This mixed-method research examines the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions. We studied the related documents and surveys of the local government organizations across Thailand with a structured questionnaire that addressed three dimensions: adaptation, mitigation, and capacity-building, all of which are linked to climate change conditions.

In this research study, the researchers collected data from the questionnaire, "The Role of Local Government Organizations in Environmental Management to Support Climate Change Adaptation" nationwide. A total of 2,149 local government organizations responded to the questionnaire out of a total of 7,850 local government organizations across the country.

Research sample:

The number of sample groups in this study was determined by using stratified sampling based on the proportion of local government organizations nationwide, which totaled 7,840 (excluding 2 special-format local government organizations). The sample size was determined to have a maximum sampling error of not more than 2% at a 95% confidence level.

$$\text{Finite population: } n' = \frac{n}{1+\frac{z^2 \times \hat{p}(1-\hat{p})}{\varepsilon^2 N}}$$

z = z score

ε = margin of error

N = population proportion

$\hat{p}$ =population proportion

confidence level 95%

margin of error 2%

population proportion 50%

population proportion 7,850 คน

Therefore, the number of samples classified by type of local government organization is as follows.

Type of the Local Government Organizations	Total Number of Local Government Organizations	Number of Local Government Organization Sample	Number of Actual Data Collection
(1) Provincial Administrative Organization (PAO)	76	18	18
(2) City Municipality	30	7	11
(3) Town Municipality	195	46	49
(4) Subdistrict Municipality	2,247	527	773
(5) Subdistrict Administrative Organization (SAO)	5,300	1,242	1,296
(6) Special Local Government Organizations: Bangkok Metropolitan Administration and Pattaya City (100% collected)	2	2	2
Total	**7,850**	**1,842**	**2,149**

The research process is divided into three stages:

Stage 1 Data Collection:

Survey questionnaires are used to gather data about the roles of local government organizations in environmental management to address climate change-related challenges. The questionnaire consists of two parts:

Part 1: General information about the local government organization, including demographics, organization's location, income, and local government organization executives.

Part 2: The capabilities, roles, and preparedness of local government organizations to adapt to climate change. This includes assessing the environmental management practices of the local government organization at the grassroots and specific levels. It covers three dimensions: adaptation, mitigation, and building capacity to support climate change initiatives.

Stage 2 Data Analysis:

Statistical analysis using the SPSS software is conducted to analyze the data. Descriptive statistics are employed to determine the frequency, data distribution, average values, and standard deviations of independent variables, such as the type of local government organizations.

Relationships between variables are explored to identify correlations between independent variables and the roles of local government organizations in environmental management.

Stage 3 Presentation of Research Findings:

The research findings are presented at a national level, covering various aspects, including:

The types of local government organizations. The locations of local government organizations based on geographical regions. The size of local government organizations in terms of population. The income of local government organizations is categorized by types. Tenure of local leadership positions, classified by the type of local government organization involved.

7. Research Findings

1. The overall environmental management situation of local government organizations:

1.1 Environmental management at the grassroots level is not a top priority for most local government organizations in Thailand, both in terms of planning and operational implementation. An assessment of data related to environmental activities, budgets, and personnel revealed that, in general, local government organizations are not actively engaged in

environmental management to support climate change adaptation. However, some organizations have future plans to address these issues.

Local government organizations (LGOs) acknowledge the importance of environmental management, and they are preparing to enhance their environmental management capabilities. Currently, nearly half of LGOs (45.28%) have declared policies for environmental management to support climate change adaptation. Around 42.79% have formulated clear plans for environmental management to address climate change. However, within their local regulations, many LGOs (approximately 70%) have not issued ordinances or regulations related to environmental management for climate change adaptation. Additionally, they have not conducted training to develop local personnel for climate change adaptation, although over 50% have enacted ordinances or regulations related to environmental management and have carried out activities within their responsibilities.

1.2 The sources of environmental projects included in the operational plans of local government organizations primarily originate from issues and demands raised by the local community in the area. The study found that the proportion of project sources related to the environment within local government organizations, when compared among the public sector, government sector, and academia, is as follows:

- 59.10% of project sources come from local issues or public demands.
- 30.90% of project sources come from central government policies.
- 10% of project sources come from experts, scholars, or local government organization networks.

This demonstrates that the majority of environmental projects are initiated in response to local concerns and demands, with a smaller proportion being influenced by national policies or expert opinions.

1.3 Small-sized local government organizations tend to allocate a higher proportion of their budgets to environmental expenses compared to larger local government organizations. The study revealed that the proportion of environmental budgets to the total budget of local government organizations largely emphasizes the allocation of environmental projects within the region, falling within the range of 31% to 40%. However, it is noteworthy that smaller local government organizations tend to allocate a higher proportion of their budgets to environmental expenses compared to larger ones. The specific percentage is not provided in the

text, but this indicates a greater emphasis on environmental initiatives in smaller local government organizations.

1.4 The top environmental issue that local government organizations prioritize is waste management. According to the survey of data collection and utilization related to environmental matters by local government organizations, which is associated with their duties and responsibilities, it was found that these organizations collect and utilize waste-related data the most. This is followed by water quality data and data on hazardous environmental establishments, all of which are directly related to the quality of life for the public in terms of public health and welfare.

When ranking the most urgent environmental problems that need immediate attention within local government areas, the top four issues are as follows:

1) Waste management and disposal.
2) Air pollution, such as toxic air and exceeding dust standards.
3) Water pollution, such as contaminated or polluted water with chemicals. Sudden flooding.
4) Air pollution is the second most urgent issue in several areas. However, the survey revealed that many local government organizations in various regions do not collect air quality data.

2. The Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation

Adaptation:

In the dimension of adaptation, a general knowledge assessment of climate change/ global warming and greenhouse gas emissions revealed that the target local governments answered questions correctly at a rate of 75. 34% . Moreover, there was a heightened awareness of the issues, with 85.70% demonstrating recognition of the associated challenges, including impacts on health and the growth of agricultural produce, which significantly affect the well-being of the population. At present, approximately 38.43% of local government organizations have undertaken adaptation activities to address changing climatic conditions. These activities commonly encompass policy-driven measures, agricultural remedies, or assistance to vulnerable groups in public health. Additionally, there aren't enough local green spaces available, and on average, these spaces cover less than 20% of the whole land in the country.

Mitigation:

In the dimension of greenhouse gases mitigation, it was found that local governments have been carrying out activities to reduce greenhouse gases, with an average value of 36.82%. These are usually the main activities according to Local Administration Act, such as waste management operations and building controls. Also, it was found that the waste management is not sufficient for up to 47.15% of the surveyed area.

Capacity Building and Driving Efforts:

When examining the dimension of capacity building and driving efforts to support climate change adaptation, it was found that 60.66% of local government organizations still lack activities related to data development, research, and technology concerning climate change adaptation. Moreover, there has been a survey on opinions regarding the approach to addressing climate change through decentralizing power to local government organizations. The findings indicate that the majority of local government organizations, at 70.40%, agree with the proposal to allow local governments to declare emergencies themselves. This would enable them to use their authority and budget to promptly address disaster issues. Following this, 63.70% of respondents support increasing the budget for local areas to develop and enhance water sources in their regions. Additionally, 55.80% expressed the desire for central authorities to support local budgets for the development of sustainable green cities.

8. Recommendations

The local government decentralization for environmental management to adapt to climate change is an important and feasible proposal for establishing a sustainable and climate-resilient environmental situation. The following are recommendations that could help strengthen the role of local government organizations in environmentally responsive directions to adapt to climate change:

1. Promoting resource planning and management: The government should promote local government organizations' comprehensive natural resource planning and management in their areas, with an emphasis on adapting to climate change. This may include support for the development of plans and policies focusing on water management, energy conservation, forest conservation, and reducing energy consumption that affects climate. In these planning efforts, government agencies with specialized expertise (technocrats) should play a guiding role.

2. Supporting environment-friendly policies: Local government organizations should support environmentally sustainable policies, such as policies promoting renewable energy use, greenhouse gas reduction, and green space utilization. To support these policies, a focus on developing local expertise is crucial.

3. Fostering conservation responsibility: Encourage collaboration between communities and local government organizations in environmental conservation efforts, building public awareness in the region about environmental issues and taking action for conservation. This can be achieved through educational activities and building supportive social networks for conservation, potentially involving both market principles and academic contributions.

4. Promoting research and development collaboration: Encourage cooperation between universities, local organizations, and government agencies to develop innovative and efficient environmental management technologies and techniques that can withstand climate change. For example, the development of sustainable agricultural and alternative energy technologies, which are of local interest in Thailand.

5. Establishing a monitoring and evaluation system: Create a system for monitoring and evaluating environmentally friendly management that contributes to reducing the impacts of climate change. This system should include mechanisms for reporting progress and monitoring the effects of climate change.

6. Promoting education and awareness: Promote environmental education and awareness at all levels by supporting environmental education in schools and understanding the relationship between climate change and the environment.

7. Supporting innovation and connectivity: Support the development and use of efficient environmental management innovations, creating connections between local government organizations, state agencies, and the private sector to support the development and use of efficient environmental management innovations.

Decentralization for Thailand's local government organizations for environmental management is an essential step toward enhancing their ability to respond to challenges posed by climate change and promote sustainable and climate-resilient environmental conditions.

Reference

Bervia, Mark. (2009). *Key Concepts in Governance. London*: SAGE Publications, p. 64.

Brinkerhoff, Derick W. and Azfar, Omar. (2006). *Decentralization and Community Empowerment: Does community empowerment deepen democracy and improve service delivery*? Paper prepared for U.S. Agency for International Development Office of Democracy and Governance.

Disaster Risk Management Knowledge Centre, E. C. (2021). *Inform climate change risk*. Retrieved March 7, 2023, from https://drmkc.jrc.ec.europa eu/inform-index/Other-INFORMProducts/INFORM-Climate-Change-Risk

Hambleton, Robin Savitch, Hank V. and Stewart, Murray. (2002). *Globalism and Local Democracy*. In Hambleton, Robin Savitch, Hank V. and Stewart, Murray (Ed.), Globalism and Local Democracy: Challenge and Change in Europe and North America (pp. 1-19). Hampshire: Palgrave, p. 12.

Kjaer, Anne Mette. (2004). *Governance*. Cambridge: Polity Press, p. 29.

Technical Publication Series. (2000). Decentralization and democratic local governance programming handbook. Washington: USAID, p. 6.

Turner, Mark. (1999).*Central-Local Relations: Themes and Issues*. In Turner, mark (Ed.), Central-local relations in Asia-Pacific: Convergence or divergence? (pp. 1-18). Hampshire: Palgrave, p. 4.

Saito, Fumihiko. (2011). *Decentralization*. In Mark Bevir (Ed.), The SAGE handbook of governance (pp. 484-500), ibrd, p. 491.

Sirilurt, P. (2022, November 29). *COP27 Summary*. SDG Move. Retrieved March 8, 2023, from https://www.sdgmove.com/2022/11/29/cop27-climate-change-conference-2022/

Sisk, Timothy D. (2001). *Democracy at the local level: the international IDEA handbook on participation, representation, conflict management, and governance*. Stockholm: International Institute for democracy and electoral assistance, p. 45-46.

World Economic Forum. (2023). Global risks report 2023. World Economic Forum. Retrieved March 8, 2023, from https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2566). *นโยบายและแผนในระดับนานาชาติและระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการบริหารจัดการเมืองและการส่งเสริม การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง*. คู่มือการประเมินสิ่งแวดล้อมยั่งยืนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2566). *ที่มาและความสำคัญของการประเมินเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน*. คู่มือการประเมินสิ่งแวดล้อมยั่งยืนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

คุณาชา ไชยชุมพร และ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2565). *กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก*.,วารสารสหวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ((1) , 60 - 70). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

จิรวัฒน์ ระติสุนทร. (2564).*ประเด็นการยกระดับการทำงาน จาก COP 26*. เอกสารการสัมมนาวิชาการสาธารณะ จาก COP26 สู่ COP27 เดินหน้าภาคพลังงานสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน 2050 . การประชุมสัมมนาจัดโดย Clean, Affordable, and Secure Energy for Southeast Asia: CASE สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย TDRI และ องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน GIZ, กรุงเทพฯ.

ชาญวิทย์ ชัยกันย์. (2566). *บทบาทของศาลในการแก้ไขปัญหา อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ.* เอกสารการสัมมนาวิชาการ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : แง่มุมการพิจารณาในด้านกฎหมายปกครองและคดีปกครองของต่างประเทศและของไทย. การประชุมสัมมนาจัดโดยศาลปกครอง, กรุงเทพฯ.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2544). *100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ.2440-2540*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, น. 290-291.

นิตยา โพธิ์นอก (2564). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)*. เอกสารการพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น SDGs. สถาบันพระปกเกล้า.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). *การกระจายอำนาจ:แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 6.

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565. (2565, ตุลาคม 25). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139/ ตอนพิเศษ 253 ง. หน้า 5 - 6.

ปรีดารัตน์ พลละเอียด. (2563). *การพัฒนาดัชนีและเครื่องมือสำหรับประเมินความตระหนักด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประชาชน* / ปรีดารัตน์ พลละเอียด,เอกสารผลงาน การพัฒนาดัชนีและเครื่องมือสำหรับประเมินความตระหนักด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประชาชน. สืบค้นเมื่อ เมษายน 21, 2566, จากฐานข้อมูล (Chiang Mai University Digital Collections).

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. (2542, พฤศจิกายน 11). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ ตอนที่ 114 ก. หน้า 53 - 54.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. (2542, พฤศจิกายน 11). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 114 ก. หน้า 54 – 55.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. (2542, พฤศจิกายน 11). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 114 ก. หน้า 55.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ. (2549). *การประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม : การวัดภาวะความยากไร้และความเปราะบางสังคมสู่แนวทางนำไปปฏิบัติได้ในประเทศไทย*. กรุงเทพ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สืบค้นจาก https://tdri.or.th/wpcontent/uploads/2012/12/h103.pdf

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2548). , *ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน พ.ศ.2548*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

แสงจันทร์ ลิ้มจิรกาล. (2558). แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558-2593. วารสารสิ่งแวดล้อม, ปีที่ 19 (ฉบับที่ 4), 9-15. กรุงเทพ: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2564). *ศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อม*,วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 9(1), 5-35. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2561). *บทนำ นิยาม และหลักการจัดทำแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศแห่งชาติ.* แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ. กรุงเทพ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). *พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม.* สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2566, จากเว็บไซต์: https://www.onep.go.th/

ศิวพา สิริจามร และ จำลอง โพธิ์บุญ (2558). *ธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี*. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศูนย์ภูมิอากาศ กรมอุตุนิยมวิทยา. (2565). *ภาวะเรือนกระจก (Greenhouse effect)*. สืบค้น 3 เมษายน 2566. จาก http://climate.tmd.go.th/content/article/10

อภิชาต สถิตนิรามัย. (2555). *รัฐธรรมนูญ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: แผนงานการเสริมสร้างนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, น. 12.

อรทัย ก๊กผล. (2559). *Urbanization: เมื่อเมืองกลายเป็นโจทย์ของการบริหารจัดการท้องถิ่นสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

อำนาจ วงศ์บัณฑิต. (กันยายน 2565). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการสิ่งแวดล้อม*. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตร ประกาศนียบัตรกฎหมายท้องถิ่น รุ่นที่ 11, กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (อัดสำเนา).

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

Legal measures to solve the problem of distortions of Buddhist teachings

ทรงธรรม จงกลวิลาส, ถิรนันท์ ชูมณี,
จุฑามาศ จันทร์แก้ว, ณิชาภัทร แสนสุข, ปิยนุช แซ่ชั่น
Songtham Jongkolvilas, Thiranan Chumanee,
Jutamad Chankaew, Nichapat Saensuk, Piyanuch Sae-Chan
นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Undergraduate students, Faculty of Law, Thaksin University
songtham949@gmail.com, lokwha1234@gmail.com
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยนำพาผู้คนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ และช่วยให้เกิดความเรียบร้อยในสังคม แต่การบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏให้เห็น เช่น การกล่าวว่าผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วนั้นไม่มี เป็นต้น ทั้งนี้ การที่พระธรรมคำสอนของถูกบิดเบือน อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมเกิดความไม่สงบเรียบร้อยได้ แต่ในปัจจุบัน การบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา อันจะเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงสืบไปชั่วกาลนาน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาโดยกำหนดว่า “ผู้ใดประพฤติมิชอบจงใจบิดเบือนหลักพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ต้องระวางโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดไว้ว่ารัฐพึงคุ้มครองพระพุทธศาสนา และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญาที่มุ่งจะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา ; บิดเบือน ; หลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

Abstract

The teachings of Buddhism are the things that help lead people out of suffering. and help bring order in society But distortions of the teachings of Buddhism have been seen, such as saying that there is no consequence of good and bad karma, etc. May be the cause of social unrest. but nowadays distortion of the teachings of Buddhism There is still no law stipulating it as an offense. This research therefore aims to study to find appropriate legal measures in solving the problem of distorting the teachings of Buddhism which will be beneficial in protecting the teachings of Buddhism to be continued forever It is a qualitative research. and use document research methods which from the study the researchers saw that should amend the Criminal Code by stipulating that "Anyone who misbehaves willfully distorts the teachings of Buddhism. shall be liable to imprisonment for a term not exceeding one year or a fine not exceeding one hundred thousand baht or both imprisonment and fine" in order to comply with the provisions of the Constitution of the Kingdom of Thailand that The state should protect Buddhism. and to be consistent with the purpose of determining the offenses under the criminal law. that aims to maintain order in society

Keywords: Buddhism; Distort; Principles of teachings of Buddhism

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนั้นไม่ได้มีศาสนาประจำชาติอย่างชัดเจนมากนัก ถ้าหากจะให้มองในมุมมองนิตินัย แต่ถ้าหากจะมองในมุมมองพฤตินัยแล้วนั้น ก็จะพบว่าศาสนาพุทธนั้นมีบทบาทอย่างมากในประเทศไทย ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 7 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก” ซึ่งนิยามของคำว่า “พุทธมามกะ” แปลตามศัพท์ว่า ผู้ถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นของเรา หมายถึงผู้ประกาศตนว่า ขอถือพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะ หรือผู้ประกาศตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ถ้าหากตามความหมายในพระไตรปิฎก คือ ผู้นับถือพระรัตนตรัย ดังที่บันทึกไว้ว่า พุทธมามกะ คือ ผู้นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แม้กระทั่งจำนวนวัดในประเทศไทยก็มีจำนวนมากมาย อีกทั้งถ้าหากหน่วยงานราชการจะทำกิจกรรมใด ๆ ก็มักจะมีความข้องเกี่ยวกับศาสนาพุทธอยู่เสมอ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ศาสนาพุทธในประเทศไทยนั้นกลับถึงจุดเสื่อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนที่ว่า “ทุกสรรพสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป” ซึ่งถ้าหากจะอธิบายให้เห็นได้ชัดกล่าวคือ ศาสนาพุทธนั้นเกิดขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ แล้วหลักธรรมคำสอนของพระศาสดาที่สว่างรุ่งเรืองดุจดวงประทีปนั้นก็ตั้งอยู่ โดยนับตั้งแต่ราตรีที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้จนถึงทรงดับขันธ์ปรินิพพาน การตั้งอยู่ของพระธรรมคำสอนนั้นก็ปรากฏการเสื่อมอยู่มาโดยตลอดในระยะเวลา 2,566 ปี เนื่องจากมีการทำลายศาสนาพุทธ โดยการบิดเบือนพระธรรมคำสอน ซึ่งการบิดเบือนพระธรรมคำสอนนั้นเป็นการสร้าง “มิจฉาทิฏฐิ” กล่าวคือ เห็นผิดจากความเป็นจริง เห็นผิดจากคลองธรรม เช่น การบิดเบือนพระธรรมคำสอนว่า ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วนั้นไม่มี เป็นต้น ซึ่งอาจจะสร้างความเสียหายให้แก่สังคมและประเทศชาติในภายภาคหน้า แต่ในปัจจุบัน ประเทศไทยยังมิได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ในการป้องกันและปราบปรามการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งที่จะศึกษา เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อที่จะให้พุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นดำรงคงสืบไปชั่วกาลนาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้ทำวิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารทางวิชาการ อันได้แก่ ตำรา บทความทางวิชาการ วารสาร และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย งานวิจัยและวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาวิจัยในเรื่องการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ ทั้งในส่วนที่พระภิกษุและฆราวาสบิดเบือนพระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ โดยมุ่งจะกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามพฤติกรรมดังกล่าว โดยใช้ประมวลกฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือเป็นสำคัญ

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย กฎหมาย และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของพระธรรมคำสอน และพระธรรมวินัย

พระธรรมคำสอน คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือสมณโคดม ซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงตรัสรู้แล้วนำมาเผยแผ่ให้แก่ผู้คนที่ยังยึดติดในวัฏสงสาร ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จักจบสิ้น เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายนั้นพ้นทุกข์ กล่าวคือ “นิพพาน” ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้คนที่นับถือพระพุทธศาสนานั้นต้องการปรารถนาถึง

พระธรรมวินัย คือ บทบัญญัติที่กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองพระภิกษุสงฆ์ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งพระธรรมวินัยของพระภิกษุสงฆ์มี 227 ข้อ

2. ตัวอย่างพระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ

2.1 อริยสัจ 4 เป็นพระธรรมคำสอนที่มุ่งให้มนุษย์พ้นทุกข์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. ทุกข์ หมายถึง ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ 2. สมุทัย หมายถึง เหตุแห่งทุกข์ 3. นิโรธ หมายถึง จุดมุ่งหมายในการดับทุกข์ 4. มรรค หมายถึง หนทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์[1]

2.2 อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ 1. สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ คือ ความความคิดชอบ 3. สัมมาวาจา คือ การพูดชอบ 4. สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ 5. สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ คือ ความพยายามชอบ 7. สัมมาสติ คือ ความมีสติชอบ 8. สัมมาสมาธิ คือ ความมีสมาธิชอบ[2]

3. ความผิดตามพระธรรมวินัย การกระทำความผิดตามพระธรรมวินัยหรือการอาบัติมี 7 สถานได้แก่ 1. อาบัติปาราชิก หมายความว่า ผู้พ่ายแพ้ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ 2. อาบัติสังฆาทิเสส หมายความว่า ต้องอาศัยสงฆ์ในการออกจากอาบัติ 3. อาบัติถุลลัจจัย หมายความว่า อาบัติที่เกิดจากการกระทำที่หยาบคาย 4. อาบัติปาจิตตีย์ หมายความว่า อาบัติที่ทำให้ความดีงามตกไป 5. อาบัติปาฏิเทสนียะ หมายความว่า อาบัติที่ต้องแสดง คือ 6. อาบัติทุกกฏ หมายความว่า อาบัติที่เกิดจากการทำที่ไม่ดีไม่เหมาะสม 7.อาบัติทุพภาสิต หมายความว่าอาบัติที่เกิดจากการพูดไม่ดีไม่เหมาะสม[3]

---

[1]อนันตชัย อภินฺโท (ขันโพธิ์น้อย), ความทุกข์ในอริยสัจ 4, *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 2 (2) (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560), น. 45 – 46. (บรรณานุกรม 45 - 58)

[2]ชลธารคุณากร (ถาวโร), อริยมรรคมีองค์ 8 กับการหลุดพ้นจากกรรม, *วารสารปัญญาปณิธาน*, 2 (2) (กรกฎาคม – ธันวาคม 2560), หน้า 20. (บรรณานุกรม 18 - 27)

[3]บาลี มหา. ที, *อริยวินัย*, หน้า 7, สืบค้นวันที่ 17 มิถุนายน 2566, จาก http://download.watnapahpong.org/data/books/ariyavinaya.pdf

สำหรับการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา หรือการกล่าวตู่พระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เป็นการกระทำผิดพระธรรมวินัย ลำดับที่ 185 เป็น “อาบัติปาจิตตีย์” [4] ซึ่งเป็นอาบัติสถานเบา ที่สามารถปลงอาบัติได้

4. บทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดตามพระธรรมวินัย (นิคหกรรม)

นิคหกรรม เป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นการกำราบพระภิกษุสงฆ์ผู้กระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย[5] นิคหกรรมที่ระบุไว้ในพระวินัยปิฎก มี 9 ประเภท ดังนี้[6]

1. ตัชนียกรรม คือ การลงโทษด้วยการข่มขู่
2. นิยสกรรม คือ การปรับปรุงนิสัยใหม่
3. ปัพพาชนียกรรม คือ การขับไล่
4. ปฏิสารณียกรรม คือ การให้โอกาสสำนึกผิดและขอโทษ
5. อุกเขปนียกรรม คือ การแยกออกจากหมู่คณะ
6. ตัสสาปาปิยสิกากรรม คือ การลงโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิด เมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่าได้กระทำความผิดจริง แม้เจ้าตัวจะไม่ยอมรับสารภาพก็ตาม
7. ปกาสนียกรรม คือ การประกาศข้อเท็จจริงให้พุทธบริษัทได้รับรู้โดยทั่วกัน
8. ปัตตนิกุชชนกรรม คือ การคว่ำบาตร เป็นวิธีการลงโทษที่พระพุทธเจ้าอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์กระทำต่อคฤหัสถ์ที่ปรารถนาร้ายต่อพุทธศาสนา
9. พรหมกรรม คือ การลงพรหมทัณฑ์ เป็นมาตรการลงโทษแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ว่ายากสอนยาก เช่น พระสงฆ์ทั้งหลายพร้อมใจกันไม่พูดด้วย ไม่ว่ากล่าวตักเตือนไม่สั่งสอน

สำหรับการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา จัดเป็นอาบัติสถานเบา พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยข้อนี้ จะไม่ถูกนิคหกรรมให้สึก

5. ตัวอย่างข่าวเกี่ยวกับการบิดเบือนพระธรรมคำสอน

---

[4]บาลี มหา. ที, อริยวินัย, หน้า 127-128, สืบค้นวันที่ 5 กรกฎาคม 2566, จาก http://download.watnapah pong .org /data/books/ariyavinaya.pdf

[5]อรรถธรรมภาณี (นพปฏล คุตฺตวโร), สิทธินิติธาดา (ชลัช โชติทตฺโต), ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษากรณี: วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง, *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11 (5) (กันยายน – ตุลาคม 2565), น. 55. (บรรณานุกรม 53-64)

[6]อุดม สารเมธี (สารบรรณ), การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิคหกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), น. 34 – 40.

5.1 ตัวอย่างข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์บิดเบือนพระธรรมคำสอน

5.1.1 การตัดหัวถวายเป็นพุทธบูชา การที่พระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งได้ใช้เครื่องกิโยตินตัดคอตัวเอง เพื่อถวายหัวเป็นพุทธบูชานั้น พระภิกษุสงฆ์อีกรูปหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นทำนองว่า วิธีการแบบนี้ไม่น่าจะถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ห้ามลอกเลียนแบบเด็ดขาด การฆ่าตัวเอง เพื่อเป็นพุทธบูชา พระพุทธเจ้าท่านคงไม่ได้สอนไว้แบบนี้แน่ ๆ สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านต้องการคือ การได้เห็นคนที่ปฏิบัติตามคำสอนของท่านแล้วมีชีวิตที่พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ละความทุกข์ได้มากขึ้น ท่านไม่ต้องการให้ใครมาสละชีวิตหรือถวายหัวเพื่อท่านหรอก อย่าไปเชื่อว่าการสละชีวิตตัวเอง จะทำให้ได้เป็นนั่นเป็นนี่ ได้ตรัสรู้ ได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ธรรมะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้เลยโดยไม่จำเป็นต้องฆ่าตัวตายเพื่อไปรอผลชาติหน้า[7]

5.1.2 การฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่ถือเป็นการฆ่าคน เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2562 พระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า การฆ่าพวกคอมมิวนิสต์ ทำได้ ไม่ถือเป็นการฆ่าคน เพราะว่าใครก็ตามที่ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ย่อมไม่ใช่คนโดยสมบูรณ์[8]

5.2 ตัวอย่างข่าวเกี่ยวกับฆราวาสบิดเบือนพระธรรมคำสอน

5.2.1 การดูดวง หมอดูท่านหนึ่งได้กล่าวทำนองว่า เมื่อตอนที่ประชุมสงฆ์ 1,250 รูป พระพุทธเจ้าทรงบอกว่า ให้พระภิกษุเรียนเกี่ยวกับโหราศาสตร์ คือ การดูดวงดาว ทิศทาง เพื่อจะมาประชุมกัน แม้แต่พระอัญญาโกณฑัญญะเองก็เป็นนักพยากรณ์ พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบอกว่า การดูดวงเป็นสิ่งต้องห้ามของพระภิกษุ-สงฆ์ ต่อมาพระภิกษุอีกท่านหนึ่งได้ออกมาโต้แย้งว่า หมอดูดังกล่าวเข้าใจผิดอย่างสิ้นเชิงถึงหลักการพื้นฐานในพุทธศาสนา โดยพระพุทธเจ้ามีคำสอนที่ทรงสั่งห้ามภิกษุดูดวง ทรงเรียกวิชาเหล่านี้ว่า “เดรัจฉานวิชา”[9]

5.2.2 พระพุทธเจ้าก็เกลียดดอกไม้สีเหลือง เด็กชายคนหนึ่งอายุ 12 ปี อ้างตัวเป็นร่างอวตารขององค์เพชรภัทรนาคานาคราชลงมาจุติ ทำให้ตนเองมีความสามารถที่เหนือธรรมชาติ สามารถหยั่งรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตและในอนาคตได้ สามารถถอดจิตไปสื่อสารกับบุคคลได้ และเคยกล่าวว่าห้ามนำดอกไม้สีเหลืองมาไหว้ เพราะข้างบนเขาเกลียดดอกไม้สีเหลือง และพระพุทธเจ้าก็เกลียดดอกไม้สีเหลือง[10] ซึ่งการกล่าวว่าพระพุทธเจ้าเกลียดดอกไม้สีเหลือง ถือเป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอน เป็นการกล่าวตู่พระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้านั้นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือผู้ตรัสรู้ ได้ประกาศพระธรรมคำสั่งสอน และได้โปรดเวไนยสัตว์ ซึ่งเมื่อ

---

[7]อมรินทร์ เทเลวิชั่น, *ตัดหัวถวายเป็นพุทธบูชา,* สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2566, จาก https://www.amarintv.com/news/detail/75629

[8]คมชัดลึก ออนไลน์, วันนี้ในอดีต ‘กิตติวุฑโฒ’ กับบทสัมภาษณ์ ‘ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป, สืบค้นวันที่ 24 มิถุนายน 2566, จาก https://www.komchadluek.net/today-in-history/284672?fbclid=IwARiNGi6uWhVPzxbx 3KAJ3zknvsAm9Ld-EZy3Vwzh_PlGjVABHb9s71GZk

[9]Kapook, *ฟังคำจากพระ กรณีหมอกฤษณ์ คอนเฟิร์ม อ้างพระพุทธเจ้าทรงไม่เคยห้ามดูดวง*, สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2566, จาก https://hilight.kapook.com/view/135517

[10]3PlusNEWS, “พระพะยอม” เตือนชาวพุทธ เลิกงมงายกับความเชื่อที่ไม่จริง ปม “น้องไนซ์” ร่างอวตาร “เพชรภัทรนาคา”, สืบค้นวันที่ 9 กรกฎาคม 2566, จาก https://ch3plus.com/news/social/weekend/356714

พระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์อันเป็นหนึ่งในอริยบุคคลชั้นสูงสุด ย่อมละสังโยชน์ทั้งเบื้องต่ำและเบื้องสูงได้ครบ 10 ประการ โดยหนึ่งในสังโยชน์เบื้องต่ำนั่นคือ “ปฏิฆะ” หมายถึง ความกระทบกระทั่งขุ่นเคืองใจ ดังนั้นการที่บอกว่าพระพุทธเจ้าเกลียดดอกไม้สีเหลืองนั้นอันเป็นปฏิฆะนั้น เท่ากับว่าเป็นการปรามาสว่าจิตใจของพระอรหันต์นั้นยังมีสังโยชน์ข้องเกี่ยวอยู่ จึงถือว่าเป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอน และเป็นการกล่าวตู่พระพุทธเจ้า

6. กฎหมายอาญา

6.1 ความหมายของกฎหมายอาญา

นักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายได้อธิบายความหมายของกฎหมายอาญาไว้ดังนี้

ศาตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับความผิดทางอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น[11]

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์ อธิบายว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดไว้ด้วย[12]

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย อธิบายว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นไว้ด้วย[13]

ศาสตราจารย์ จิตติ ติงศภัทิย์ อธิบายว่า กฎหมายอาญามีลักษณะดังนี้ 1. เป็นกฎหมายมหาชน 2.ว่าด้วยความผิดและโทษ 3. โดยปกติบังคับใช้เฉพาะการกระทำความผิดในอาณาเขตของรัฐเท่านั้น 4.บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดแจ้ง 5. ไม่มีผลย้อนหลังในทางเป็นโทษ[14]

กล่าวโดยสรุปคือ กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อกำหนดลักษณะของการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอย่างใดถือว่าเป็นความผิด และกำหนดบทลงโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดไว้

6.2 วัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญา มีดังนี้

วัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญา คือ บังคับให้บุคคลประพฤติในสิ่งที่สังคมปรารถนา และป้องกันมิให้มีการประพฤติในสิ่งที่สังคมไม่ปรารถนา ตัวอย่าง การคุ้มครองความมั่นคงของรัฐ เช่น ความผิดฐานเป็นกบฏ ฯลฯ การคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม เช่น ความผิดฐานให้การเท็จ ฯลฯ การคุ้มครองความสงบเรียบร้อยแห่งสังคม เช่น ความผิดฐานก่อความวุ่นวายในที่สาธารณะ ฯลฯ การคุ้มครองทางเพศ เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ฯลฯ การคุ้มครองเกียรติยศชื่อเสียง เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ฯลฯ การคุ้มครองสวัสดิภาพของตัวบุคคล เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ฯลฯ การคุ้มครองทรัพย์สิน เช่น

---

[11]คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547), หน้า 30-31.

[12]เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ: หจก.จิรรัชการพิมพ์, 2549),หน้า1.

[13]หยุด แสงอุทัย, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพฯ: ประกายพรึก, 2538), หน้า 181.

[14]จิตติ ติงศภัทิย์, *กฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพฯ: หจก. จิรรัชการพิมพ์, 2546), หน้า 2-3.

ความผิดฐานลักทรัพย์ ฯลฯ การคุ้มครองอนามัยของส่วนรวม เช่น ความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด ฯลฯ การคุ้มครองส่วนได้เสียอื่น ๆ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติการพนัน ฯลฯ[15]

6.3 หลักกฎหมายอาญาที่สำคัญบางประการ

หลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” นักปรัชญาชาวตะวันตกเป็นผู้เสนอแนวคิด “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” หรือ “Nullum crimen, nulla poena sine lege” ขึ้น เพื่อให้ความเป็นธรรมกับบุคคล กล่าวคือ บุคคลผู้กระทำการใดลงไปจะไม่มีความผิดและไม่ต้องรับโทษ หากในขณะที่กระทำนั้นไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกำหนดไว้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ซึ่งหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” นี้ ต่อมาได้กลายเป็นหลักสากลในทางกฎหมาย และมีอิทธิพลต่อกฎหมายของประเทศไทยมาจนกระทั่งปัจจุบัน[16]

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1. ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา ของ ปริศนา สมศักดิ์โยธิน ปี 2544 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มเติมความผิดเกี่ยวกับศาสนาให้คุ้มครองความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนา เป็นวิจัยโดยอาศัยเอกสาร ผลการวิจัยคือ ความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมมาก แต่ไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เช่น เสพเมถุน ดื่มสุราหรือของมึนเมาอย่างอื่น แต่งกายเป็นฆราวาส เที่ยวสถานบริการหรือสถานบันเทิง การใบ้หวย การทำเสน่ห์ ฯลฯ กฎหมายควรกำหนดให้เป็นความผิดและมีโทษทางอาญา[17]

8. กฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่

8.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 67 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา...” และมาตรา 67 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “...ต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่ารูปแบบใด...”

ดังนั้น รัฐนั้นต้องมีหน้าที่ในการ “อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา” เนื่องจากเป็นนโยบายแห่งรัฐอันเป็นกรอบแนวทาง เพื่อเป็นแนวทางในการตรากฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งความเป็นรัฐ เนื่องจากศาสนานั้นถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมประการหนึ่งที่มีความสำคัญในการยกระดับจิตใจของประชากร เป็นสิ่งที่สร้างความผูกพันทางด้านจิตใจ ซึ่งหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นก็ล้วนเป็นไปเพื่อความสงบสุขในสังคมอันเป็นความงอกงามไพบูลย์แก่ชีวิต ซึ่งถ้าหากศาสนา

---

[15]มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, (2550), กฎหมายอาญา 1 ภาคบัทบัญญัติทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 24 (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), น. 21.

[16]สุชาดา ศรีใหม่, หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญาเปรียบเทียบพุทธวินัยบัญญัติ, *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8 (2) (พฤษภาคม - สิงหาคม 2559), น. 3. (บรรณานุกรม 89-117)

[17]ปริศนา สมศักดิ์โยธิน, “ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น 6-7, 132.

พุทธโดนบ่อนทำลายไม่ว่าด้วยประการใด ก็จะย่อมเกิดความเดือดร้อนไปทั้งรัฐ เนื่องจากประชากรก็เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของรัฐ ซึ่งเมื่อประชากรกลายเป็นประชากรที่เป็นคนไม่ดี ไร้ศีลธรรม ไร้ซึ่งความผิดชอบชั่วดี สิ่งที่ตามมานั้นก็ย่อมไม่พ้นความเสียหายอย่างมหาศาลที่จะเกิดต่อรัฐ เพราะฉะนั้นรัฐจึงต้องหาแนวทางหรือมาตรการอื่นใด เพื่อมุ่งคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

8.2 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามิได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไว้ โดยได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับศาสนาไว้เพียง 3 ฐานความผิดดังนี้

8.2.1 ความผิดฐานเหยียดหยามศาสนา ตามมาตรา 206 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

คำว่า “กระทำด้วยประการใด ๆ แก่วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนา” หมายความว่า กระทำด้วยกายหรือวาจาต่อวัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนา เช่น ใช้ไม้ทุบเศียรพระพุทธรูป หรือใช้เท้าเหยียบพระพุทธรูป หรือทำลายโบสถ์วิหาร หรือพูดจาดูถูกเหยียดหยามพระพุทธศาสนา โดยวัตถุซึ่งเป็นที่เคารพในทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป ธรรมจักร ไม้กางเขน เป็นต้น ส่วนสถานที่ซึ่งเป็นที่เคารพในทางศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น [18] ดังนั้น ความผิดตามมาตรา 206 นี้ จึงไม่รวมถึงการกระทำต่อพระหรือบาทหลวงซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติศาสนา หรือวัตถุหรือสถานอันมิได้เป็นที่เคารพในทางศาสนา เช่น ลูกประคำ เครื่องรางปลุกเสกกุฏิพระ[19]

คำว่า “ศาสนาของหมู่ชนใด” หมายความว่า ศาสนาใด ๆ ก็ได้[20] เช่น ศาสนาพุทธศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น

คำว่า “เหยียดหยาม” หมายความว่า ดูหมิ่น ซึ่งการกระทำนั้นจะถือเป็นการเหยียดหยามหรือไม่ต้องนำความรู้สึกของวิญญูชนมาพิจารณา[21]

8.2.1 ความผิดฐานก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชน ตามมาตรา 207 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

---

[18]คณพล จันทน์หอม, **คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2564), น. 310-311.

[19]ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2549), น. 325.

[20]เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, **กฎหมายอาญา ภาคความผิด เล่ม 2**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด จิรรัชการพิมพ์, 2548), น. 2.

[21]เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, เรื่องเดียวกัน, น. 2.

ความผิดฐานก่อการวุ่นวายในที่ประชุมศาสนิกชนนี้ กฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันให้การประกอบพิธีกรรมในฐานะศาสนิกชนนั้นเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย การกระทำที่ก่อความวุ่นวายหมายถึง การรบกวนในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน หรือกระทำพิธีกรรมทางศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายโดยไม่ต้องถึงขนาดที่ให้พิธีกรรมนั้นเลิก เช่น เมาสุราควักปืนออกมาส่งเสียงอื้ออึงบนหอสวดมนต์ในการทำบุญกระดูก แม้ไม่มีปฏิกิริยาจากผู้ชุมนุมก็เป็นการก่อความวุ่นวายแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1100/2516)

พิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีบวช สวดศพ สวดมนต์ในโบสถ์ แต่ไม่รวมถึงการแห่นาคตามถนนเพราะเป็นเพียงประเพณีนิยม ไม่ใช่พิธีกรรมทางศาสนา การชักมีดไล่แทงคนในขบวนแห่ไม่เป็นความผิดฐานนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1109/2500) แต่ถ้าหากเขาได้แห่ต้นไม้หรือปราสาทผึ้งขึ้นไปบนกุฏิพระในวัดเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา มีคนเมาสุราหยิบปราสาทผึ้งลงมาเตะเล่นเป็นความผิดฐานนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 392/2500) แต่ถ้ากระทำในขณะที่ยังไม่ประกอบพิธีก็ยังไม่เป็นความผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1354, 1355/2515)

8.2.2 ความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นนักบวชในศาสนาโดยมิชอบ ตามมาตรา 208 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นว่านั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นนักบวชในศาสนาโดยมิชอบนี้ กฎหมายประสงค์จะเอาผิดกับผู้ที่ไม่ใช่ภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช แต่แต่งกายหรือใช้เครื่องหมายเลียนแบบบุคคลนั้น เช่น แต่งกายเป็นพระภิกษุและใช้ตาลปัตรขึ้นสวดพระอภิธรรม เป็นต้น โดยผู้กระทำต้องมีเจตนาพิเศษ เพื่อให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าตนเป็นพระภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช ดังนั้น การแต่งตัวเป็นภิกษุหรือสามเณรเพื่อไปแสดงภาพยนตร์จึงไม่เป็นความผิดตามมาตรานี้ เพราะขาดเจตนาพิเศษ[22]

8.3 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

ตามพระธรรมวินัยนั้น “การกล่าวบิดเบือนพระธรรมคำสอน” ถือเป็นการละเมิดพระธรรมวินัย โดยเป็นอาบัติปาจิตตีย์ เป็นอาบัติสถานเบา คือ อาบัติที่สามารถปลงอาบัติได้ ดังนั้น โดยปกติพระภิกษุนั้นจะไม่ถูกนิคหกรรมให้สึก แต่หากได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้พระภิกษุนั้นรับนิคหกรรมให้สึก พระภิกษุนั้นต้องสึกภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 24 ซึ่งบัญญัติว่า “พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุสงฆ์ก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระวินัย” และมาตรา 26 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น” หากพระภิกษุได้สึกตามคำวินิจฉัยนั้นแล้ว พระภิกษุก็จะไม่มีความผิดใด ๆ ตามกฎหมายเลย แต่ถ้าหากพระภิกษุฝ่าฝืนก็จะมีความผิดและถูกลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 43 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 ... ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี”

---

[22]คณพล จันทน์หอม, เรื่องเดิม, น. 316.

9. กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

9.1 สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศศรีลังกา หมวดที่ 15 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา มีด้วยกัน 5 มาตรา ได้แก่ มาตรา 290 ความผิดฐานทำลายหรือสร้างมลทินแก่ศาสนสถานโดยมีเจตนาดูหมิ่นศาสนาของบุคคลอื่น, มาตรา 290 A ความผิดฐานกระทำต่อสถานที่นมัสการ โดยมีเจตนาที่จะดูถูกศาสนาของบุคคลอื่น, มาตรา 291 ความผิดฐานรบกวนการประชุมทางศาสนา, มาตรา 291 A ความผิดฐานกระทำโดยมีเจตนาที่จะให้กระทบกระเทือนความรู้สึกทางศาสนาของบุคคลอื่น, มาตรา 291 B ความผิดฐานทำลายความรู้สึกทางศาสนาของบุคคลอื่น โดยการดูถูกศาสนาหรือความเชื่อทางศาสนา, มาตรา 292ความผิดฐานการบุกรุกในสถานที่ฝังศพ[23]

9.2 ราชอาณาจักรกัมพูชา

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศกัมพูชา หมวด 5 ลักษณะ 1 ความผิดต่อพุทธศาสนา มีด้วยกัน 4 มาตรา ได้แก่ มาตรา 508 ความผิดฐานสวมจีวรโดยไม่ได้รับอนุญาต, มาตรา 509 ความผิดฐานลักทรัพย์ของพุทธศาสนา, มาตรา 510 ความผิดฐานการทำลายศาสนสถานในปูชนียวัตถุ, มาตรา 511ความผิดฐานพยายามกระทำความผิดต่อพุทธศาสนา และลักษณะ 2 ความผิดต่อพระสงฆ์ ภิกษุณี และฆราวาส มีด้วยกัน 4 มาตรา ได้แก่ มาตรา 513 ความผิดฐานการประทุษร้ายที่รุนแรงโดยเจตนา, มาตรา 514 ความผิดฐานประทุษร้ายที่รุนแรงโดยเจตนาเป็นเหตุทำให้พิการหรือทุพพลภาพ, มาตรา 515 ความผิดฐานประทุษร้ายที่รุนแรงโดยเจตนา จนส่งผลให้ผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย, มาตรา 516 ความผิดฐานดูหมิ่นพระสงฆ์ ภิกษุณีและฆราวาส[24]

9.3 ประเทศภูฏาน

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศภูฏาน ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้มาตรา 349 ความผิดฐานทำให้เกิดความเสียหายต่อศาสนวัตถุ, มาตรา 458 ความผิดฐานก่อให้เกิดความไม่สงบของพลเมืองโดยการสนับสนุนการเหยียดหยามศาสนา หรือยั่วยุให้เกิดความรุนแรง หรือกระทำการอันเป็นผลเสียต่อการรักษาความปรองดองระหว่างกลุ่มศาสนาที่แตกต่างกัน[25]

ผลการวิจัย

ในปัจจุบันประเทศไทย พระภิกษุสงฆ์และฆราวาสที่บิดเบือนพระธรรมคำสอนมากมาย เช่น การตัดหัวถวายเป็นพุทธบูชา หรือการฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่ถือเป็นการฆ่าคน หรือหมอดูชื่อดังบอกว่าพระพุทธเจ้าทรงไม่เคยห้ามดูดวง หรือการที่มีบุคคลบอกว่าพระพุทธเจ้านั้นเกลียดสีเหลือง เป็นต้น

---

[23]Ministry of Justice - Sri Lanka, Penal Code, Retrieved June 6, 2023, from https://www.lawnet.gov.lk/penal-code-consolidated-2/

[24]Bunleng CHEUNG, CRIMINAL CODE, Retrieved June 6, 2023, from https://ngocedaw.org/wp-content/uploads/2015/05/Criminal_Code_EN-KH_Jan_2014.pdf

[25]Warnath Grou, Penal Code of Bhutan, Retrieved June 6, 2023, from https://www.warnathgroup.com/wp-content/uploads/2015/03/Bhutan-Penal-Code.pdf

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่บิดเบือนพระธรรมคำสอนนั้น ถือว่าเป็นอาบัติปาจิตตีย์ อันเป็นอาบัติสถานเบา ซึ่งไม่ได้กำหนดให้เป็นความผิดไว้โดยตรงตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ส่วนฆราวาสที่ได้บิดเบือนพระธรรมคำสอน ประมวลกฎหมายอาญาก็ไม่ได้กำหนดให้เป็นความผิด ดังนั้น ทั้งกรณีพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสบิดเบือนพระธรรมคำสอน จึงไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย ตามหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” ซึ่งการที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้การบิดเบือนเป็นความผิดนั้น อาจจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนในสังคมได้ เช่น การบิดเบือนผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วนั้นไม่มี เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้คือ 1. เพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตราที่ 67 ซึ่งมีประโยคที่ว่า “คุ้มครองพระพุทธศาสนา” และในวรรคสองนั้นมีประโยคที่ว่า “และต้องมีมาตรการและกลไกป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่ารูปแบบใด” จึงย่อมถือได้ว่ารัฐต้องมีหน้าที่ออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา 2. เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญา ที่มุ่งจะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และ 3.เพื่อคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ตลอดไป จึงควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. สำหรับความผิดนั้น ควรกำหนดว่า “ผู้ใดประพฤติมิชอบจงใจบิดเบือนหลักพระธรรม คำสอนของพุทธศาสนา” เพื่อให้ครอบคลุมทั้งกรณีที่พระภิกษุสงฆ์และฆราวาสบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

2. สำหรับโทษนั้น ควรกำหนดว่า “ต้องระวางโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เนื่องจากอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี เป็นช่วงระยะเวลาที่มีความเหมาะสม ไม่มากจนเกินไปหรือน้อยจนเกินไป น่าจะยับยั้งข่มขู่ผู้ที่จะกระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัวได้ ส่วนในเรื่องอัตราโทษของค่าปรับจำนวนไม่เกิน 100,000 บาท นั้น ก็ถือว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสม เนื่องจากค่าปรับมีจำนวนสูงพอสมควร บุคคลทั่วไปน่าจะไม่กล้าที่จะจงใจบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

งานฉบับนี้ซึ่งเสนอว่า พระภิกษุสงฆ์ที่บิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาควรมีความผิดตามกฎหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ความผิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา ของ ปริศนา สมศักดิ์โยธิน ซึ่งเสนอว่า ความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมมาก แต่ไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เช่น เสพเมถุน ดื่มสุราหรือของมึนเมาอย่างอื่น แต่งกายเป็นฆราวาส เที่ยวสถานบริการหรือสถานบันเทิง การใบ้หวย การทำเสน่ห์ ฯลฯ กฎหมายควรกำหนดให้เป็นความผิดและมีโทษทางอาญา[26]

ข้อเสนอแนะ

[26]ปริศนา สมศักดิ์โยธิน, เรื่องเดิม, น 132.

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาโดยกำหนดว่า มาตรา 206/1 “ผู้ใดประพฤติมิชอบจงใจบิดเบือนหลักพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนาต้องระวางโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

บรรณานุกรม

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2548). *กฎหมายอาญา ภาคความผิด เล่ม 2*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด จิรรัชการพิมพ์

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: หจก.จิรรัชการพิมพ์

คณพล จันทน์หอม. (2564). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : วิญญูชน

คณิต ณ นคร. (2547). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จิตติ ติงศภัทิย์. (2546). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: หจก. จิรรัชการพิมพ์

ชลธารคุณากร (ถาวโร). (2562). อริยมรรคมีองค์ 8 กับการหลุดพ้นจากกรรม, *วารสารปัญญาปณิธาน*, 2 (2) . สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566, จาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/216223

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2549) *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : วิญญูชน

ปริศนา สมศักดิ์โยธิน. (2544). ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2566, สืบค้นจาก http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/9796

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. (2550*). กฎหมายอาญา 1 ภาคบทบัญญัติทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 24 นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วัดนาป่าพง. (ไม่ปรากฏปีที่เผยแพร่). *อริยวินัย*. สืบค้นวันที่ 17 มิถุนายน 2566, จาก http://download.watnapahpong.org/data/books/ariyavinaya.pdf

สุชาดา ศรีใหม่. (2559). หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญาเปรียบเทียบพุทธวินัยบัญญัติ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8 (2). สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566 จาก https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/465

หยุด แสงอุทัย. (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: ประกายพรึก

อนันตชัย อภินฺโท (ขันโพธิ์น้อย). (2560). ความทุกข์ในอริยสัจ 4, *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 2 (2). สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566, จาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jbp/article/download/242958/164 622/838728

อรรถธรรมภาณี (นพปฎล คุตฺตวโร), สิทธินิติธาดา (ชลัช โชติทตฺโต), ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษากรณี: วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง, *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน*, 11 (5). สืบค้นเมื่อ 13มิถุนายน 2566, สืบค้นจาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/download/ 256603/170898/934209

อุดม สารเมธี (สารบรรณ). (2546). การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิคหกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2566, จาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/download/256603/170898/934209

Bunleng CHEUNG, CRIMINAL CODE, Retrieved June 6, 2023, from https://ngocedaw.org/wp-content/uploads/2015/05/Criminal_Code_EN-KH_Jan_2014.pdf

Ministry of Justice - Sri Lanka, Penal Code, Retrieved June 6, 2023, from https://www.lawnet.gov.lk/penal-code-consolidated-2/

Warnath Grou, Penal Code of Bhutan, Retrieved June 6, 2023, from https://www.warnathgroup.com/wp-content/uploads/2015/03/Bhutan-Penal-Code.pdf

ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุ ในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

property given by a person to a monk during sexual intercourse When that monk has passed away

ภัสสร ภู่กำเนิดมณี, ภัทรวดี จาราสถิตย์,
ยมลภัทร ละอองแก้ว, วรินทร เลิศบริพัฒน์, ธนพนธ์ กิจเจริญวัฒน์
Passorn Poogamnerdmanee, Pattarawadee jarasatit,
Yamonpat Laongkaew, Warinthon Loetboriphat, Thanapon Kitjaroenwat
นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Undergraduate students, Faculty of Law, Thaksin University
pop.passorn2002@gmail.com, pattarawadee24635@gmail.com
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีบุคคลจำนวนมากที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อเข้าไปแสวงหารายได้จากการเป็นพระภิกษุ เนื่องจากพระภิกษุในระหว่างสมณเพศมักมีรายได้จากการทำบุญตามศรัทธาของญาติโยม และเมื่อบุคคลที่ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้แสวงหารายได้ตามจำนวนที่ต้องการแล้ว ก็มักจะลาสิกขาออกไปจากวัด และนำเงินที่ได้มาระหว่างเป็นพระภิกษุไปใช้ในกิจการส่วนตัว การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว โดยวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ซึ่งจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศนั้น ควรมีไวยาวัจกรประจำวัดทำหน้าที่เก็บรักษาและบริหารจัดการให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ และเมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบทนั้นไม่เกินหนึ่งล้านบาท โดยส่วนที่เกินกว่าหนึ่งล้านบาทนั้นให้ตกเป็นของวัด เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมไม่ให้บุคคลที่เข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แสวงหารายได้จากการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แล้วนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในกิจการส่วนตัว

คำสำคัญ : ทรัพย์สินของพระภิกษุ ; สมณเพศ ; ไวยาวัจกร

Abstract

Nowadays, there are many people who are ordained as monks. to seek income from being a monk Because the monks during the monkhood often earn income from making merit according to the faith of their relatives. and when a person who has been ordained as a monk has sought the required amount of income often leave the temple and used the money earned during his time as a monk to use in private affairs This research therefore aims to study concepts, theories, research and other related literature. and find appropriate legal measures to manage property given by a person to a monk during monasticism When that monk has passed away The research method was a qualitative research and documented research method. which from the research study The researcher saw that property given by a person to a monk during the consecration There should be a temple watcher who is responsible for keeping and managing the monks during the monastic sex. and when that monk has passed away Such property shall belong to a person who has been ordained not more than one million baht. Any portion exceeding one million baht shall belong to the temple. in order to prevent and control people who come to be ordained as monks seeking income from ordination as a monk and use that property for personal use.

Keywords: property of a monk; ascetics; churchwarden

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันนั้น แม้ชาวไทยส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชน กล่าวคือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือและสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดย ประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 92.52) รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 5.41) ศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 1.21) และผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีศาสนา (ร้อยละ 0.86) [27] แต่ส่วนใหญ่มักเป็นกันตามจารีตประเพณี หรือเป็นพุทธศาสนิกชนตามสามะโนครัว มักไม่ค่อยได้มีโอกาสได้เรียนรู้ ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาได้เท่าที่ควร เมื่อชายไทยอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ต้องอุปสมบทเพื่ออานิสงฆ์ที่จะพึงได้แก่ตนเอง พึงได้แก่ผู้อื่น ตอบแทนบุญคุณและสร้างความปลื้มปิติยินดีให้กับบิดามารดาและผู้มีพระคุณทุกคน และอานิสงส์ที่จะพึงได้แก่พระศาสนา เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อในสังคมไทยเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือถดถอย ทำให้การลงทุนและการจ้างงานลดลง การว่างงานเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนมีรายได้ลดลงไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงทำให้ในประเทศไทยในปัจจุบันมีบุคคลจำนวนมากที่อุปสมบทเพื่อเข้าไปแสวงหารายได้จากการเป็นพระภิกษุ เนื่องจากการเป็นพระภิกษุนั้น ในระหว่างสมณเพศมักจะมีรายได้จากการทำบุญตามศรัทธาของญาติโยมทั้งหลายทั้งในรูปแบบของสิ่งของและปัจจัย (เงิน) ผ่านทางการบิณฑบาต กิจนิมนต์ การรับถวายจากแหล่งต่าง ๆ และอื่น ๆ ตามโอกาสและพิธีทางศาสนาและเมื่อบุคคลที่ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ได้สึกออกไปก็นำทรัพย์สินนั้นติดตัวไปด้วยได้ เพราะมาตรา 1599 กำหนดว่า “เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” ดังนั้น เมื่อบุคคลนี้สึก ทรัพย์นั้นจะตกเป็นของบุคคลนั้น และเมื่อบุคคลที่เป็นพระภิกษุนั้นถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินนั้นจะตกแก่ทายาทของบุคคลนั้น เช่นนี้ เมื่อบุคคลที่ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้แสวงหารายได้ตามจำนวนที่ตนต้องการแล้วก็มักจะลาสิกขาออกไปจากวัด และนำเงินที่ได้มาระหว่างเป็นพระภิกษุนั้นไปใช้ในกิจการส่วนตัว งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาเพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

2. เพื่อศึกษากฎหมายไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

---

[27]ศูนย์ข้อมูลกลางด้านศาสนา, แผนภูมิแสดงสัดส่วนผู้นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอื่น ๆ ของกรมการปกครอง, สืบค้นวันที่ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://eservice.dra.go.th/religion/buddhism?type=10&fbclid=IwAR257mxquOAS0pInYwkbGHUta5UT9h_afvdkr8CxMpdc5p7D3SYBgcj6gzY.

3. เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้ทำวิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารทางกฎหมาย อันได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระธรรมวินัยบัญญัติ งานวิจัย บทความทางวิชาการ วารสาร ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ และกฎหมายต่างประเทศ เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอุปสมบทของพระภิกษุ เช่น

1.1 ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1.1.1 ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุโดยเสน่หา ในฐานะที่เป็นพระภิกษุตามพระพุทธศาสนา กล่าวคือ การทำบุญตามศรัทธาของญาติโยมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของสิ่งของและปัจจัย (เงิน) ผ่านทางการบิณฑบาต การถวายในพิธีกรรมทางศาสนา หรือตามกิจนิมนต์ในโอกาสต่าง ๆ

1.1.2. ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุโดยเสน่หา ในฐานะส่วนตัวที่เป็นบุคคลทั่วไป กล่าวคือ บุคคลได้ยกทรัพย์สินให้กับพระภิกษุโดยเสน่หา โดยทรัพย์สินที่ยกให้มิได้เกี่ยวกับการเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา แต่เป็นการยกให้ในฐานะบุคคลทั่วไป เช่น นาย ก. เป็นเพื่อนกับพระภิกษุ ข. มาก่อนที่พระภิกษุ ข. จะอุปสมบท โดยตอนที่พระภิกษุ ข. ยังไม่ได้อุปสมบทนั้น พระภิกษุ ข. ได้เคยช่วยเหลือนาย ก. เกี่ยวกับเรื่องงาน และนาย ก. ยังไม่ได้ตอบแทนบุญคุณ ต่อมาในภายหลังนาย ก. มีฐานะดีขึ้น จึงต้องการ ตอบแทนในฐานะที่เป็นเพื่อนกัน จึงได้ยกที่ดินให้พระภิกษุ ข. ในฐานะบุคคลที่ไม่เกี่ยวกับพระภิกษุเลย เป็นต้น[28]

1.2 ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมา มรดก คือ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่และความรับผิดต่าง ๆ ของผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 โดยมรดกที่เป็นทรัพย์สิน เช่น บ้าน ที่ดิน สร้อยคอ แหวน เป็นต้น มรดกที่เป็นสิทธิ เช่น สิทธิตามสัญญาซื้อขาย เป็นต้น มรดกที่เป็นหน้าที่ เช่น หน้าที่ของผู้เช่าตามสัญญาเช่า เป็นต้น มรดกที่เป็นความรับผิด เช่น ความรับผิดตามสัญญากู้ยืมเงิน เป็นต้น[29]

ผู้มีสิทธิรับมรดกเรียกว่าทายาท โดยทายาทแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

---

[28]จตุรนต์ ชุ่มชุมภู, ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา และการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2557), น. 67.

[29]กนกลักษณ์ จุ้ยมณี, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*, (สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด, 2558), น. 5-6.

1. ทายาทโดยธรรม หมายถึง บุคคลที่กฎหมายบัญญัติให้มีสิทธิรับมรดก โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 คือ ญาติของเจ้ามรดกและคู่สมรสของ เจ้ามรดก[30] โดยทายาทโดยธรรมประเภทญาติของเจ้ามรดก มี 6 ลำดับ คือ 1. ผู้สืบสันดาน 2. บิดามารดา 3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน 5. ปู่ ย่า ตา ยาย 6. ลุง ป้า น้า อา

2. ผู้รับพินัยกรรม หมายถึง บุคคลที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกมรดกให้ โดยพินัยกรรมมีลักษณะสำคัญ คือ ต้องมีการแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือในการต่าง ๆ ของตน เพื่อให้มีผลบังคับได้ตามกฎหมายต่อเมื่อตนถึงแก่ความตายแล้ว ต้องเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย และต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด[31] สำหรับทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมาในระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้มาในฐานะทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม มรดกนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาในฐานะบุคคลทั่วไป ไม่เกี่ยวกับการที่บุคคลนั้นเป็นพระภิกษุตามพระพุทธศาสนา

1.3 ดอกผลของทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบท อาจเป็นกรณีที่บุคคลมีทรัพย์สินอยู่ก่อนที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ซึ่งทรัพย์สินนั้นอาจมีดอกผลงอกเงยเพิ่มขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นดอกผลธรรมดา เช่น ผลไม้ น้ำนมสัตว์ ลูกสัตว์ ขนสัตว์ เป็นต้น หรือดอกผลนิตินัย เช่น ค่าเช่า ดอกเบี้ย เป็นต้น หรือกรณีที่บุคคลได้ประกอบธุรกิจอยู่ก่อนจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ซึ่งในระหว่างเวลาที่บุคคลนั้นได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ธุรกิจนั้นยังคงมีการดำเนินกิจการอยู่และได้ก่อให้เกิดดอกผลโดยนิตินัย เช่น กำไร เงินปันผล เป็นต้น

1.4 เงินตามตำแหน่งและสมณศักดิ์ เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคุณ เป็นต้น[32]

1.5 ทรัพย์สินที่ได้มาในกรณีอื่น ๆ เช่น เงินบำนาญตกทอด เงินที่ได้มาตามสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่น ค่าสอนหนังสือ ฯลฯ

2. พระธรรมวินัยเกี่ยวกับการรับเงินทองของพระภิกษุ

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับเฉพาะปัจจัยสี่และอัฏฐบริขารหรือของใช้ที่จำเป็น 8 อย่าง ได้แก่ ผ้าสามผืนสำหรับนุ่งห่ม (จีวร สบง สังฆาฏิ) บาตร มีดโกน เข็ม ประคด ที่กรองน้ำ และอื่น ๆ ที่ทรงอนุญาตเพิ่มเติมเพราะจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่เงินทองหรือทรัพย์สินใดก็ตามที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุไม่ให้รับ โดยหากพระภิกษุรับมา ก็จะถือว่าเป็นอาบัตินิสสัคคิยปาจิตตีย์ พระภิกษุ

---

[30]อาจารี มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557), น. 51.

[31]พรชัย สุนทรพันธุ์, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2548), หน้า 262.

[32]ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว, *วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*,17 (1) (มกราคม – เมษายน 2553), น. 65. (บรรณานุกรม 55-85.)

องค์นั้นสละคืนสิ่งของที่ได้รับมาแก่หมู่คณะสงฆ์ (ส่วนกลาง) พร้อมกับการปลงอาบัติ กล่าวคือ การยอมรับว่าสิ่งที่ได้กระทำนั้นเป็นความผิดและปฏิญาณว่าจะระมัดระวังสำรวมไม่กระทำผิดอีก[33]

3. แนวความคิดในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ

หากพระภิกษุรับเงินทอง รวมถึงอะไรก็ตามที่มีคุณค่าคล้ายเงินทอง เช่น เช็ค บัตรเอทีเอ็ม บัตรกดเงินสด บัตรเครดิต ฯลฯ ไม่ว่าเป็นการส่วนตัวหรือส่วนรวมนั้น ย่อมเป็นอาบัติเพราะผิดพระวินัยบัญญัติ แต่ในปัจจุบันการจัดการกับทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุนั้น เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน วิธีการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์จึงมีความแตกต่างกัน เช่น การเปิดบัญชีส่วนตัว การเก็บไว้ในกุฏิ เป็นต้น[34]

ดังนั้น นักวิชาการจึงได้เสนอแนวความคิดในการจัดการทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ ดังนี้

1. จัดตั้งกองทุนของวัด โดยพระภิกษุบริหารจัดการกันเองภายในวัด[35]

2. ให้ไวยาวัจกรบริหารจัดการเบิกจ่ายให้แก่พระภิกษุ โดยไวยาวัจกร หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต และดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย[36] โดยการแต่งตั้งไวยาวัจกรของวัด เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ที่จะต้องทำการปรึกษาพระภิกษุสงฆ์ในวัด เพื่อพิจารณาคัดเลือก โดยเมื่อมีมติเห็นชอบในคฤหัสถ์ผู้ใดแล้ว เจ้าอาวาสก็จะแต่งตั้งคฤหัสถ์ผู้นั้นให้เป็นไวยาวัจกร โดยการอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอ ซึ่งไวยาวัจกรมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร ข้อ 7[37]

3. ให้กัปปิยการกหรือผู้มีจิตศรัทธาเป็นผู้ถือเงินและทองนั้นไว้ให้ แล้วเปลี่ยนเป็นปัจจัยสี่ที่เหมาะสมกับความต้องการของสงฆ์ ก็จะไม่เป็นอาบัติ

4. ให้พระภิกษุสงฆ์ทำบัญชีรายได้แจ้งเจ้าอาวาส

4. วัตถุประสงค์ของการอุปสมบท

พระภิกษุส่วนใหญ่อุปสมบทตามประเพณีที่เคยถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ตามความเชื่อที่ว่า บุตรชายทุกคนก่อนจะแต่งงาน สมควรอุปสมบทเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดาก่อน หลังจากนั้นจึงค่อยสึกออกมามีครอบครัว รองลงมาเป็นการอุปสมบทเพื่อที่จะได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและวิชาการที่สถาบันสงฆ์

---

[33]สมพรนุช ตันศรีสุข, การรับและจำหน่ายทรัพย์มรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ, *วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48 (1) (มีนาคม 2562), หน้า 144-145.

[34]ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 62, 71.

[35]ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 81.

[36]ธีรภัทร์ นาถสีโล, ไวยาวัจกรกับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักฆราวาสธรรม 4, *วารสาร มจร เลย ปริทัศน์,* 2 (2) (พฤษภาคม – สิงหาคม 2564), น. 153.

[37]นรา ถิ่นนัยธร, (2564), สิทธิทางทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564), น. 104-105.

จัดให้ และประการสุดท้าย คือ บวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้มีอุปการะคุณทั้งที่ล่วงลับไปแล้วและที่ยังมีชีวิตอยู่ บวชเพื่อสืบทอดพระศาสนา บวชเพราะศรัทธา[38]

5. สถิติการบวช

จากสถิติบุคลากรทางศาสนาในประเทศไทย ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (ซึ่งได้รับข้อมูลมาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี) ระบุว่า บุคคลที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุและสามเณรของประเทศไทยในปี พ.ศ.2560-2563 มีจำนวนดังต่อไปนี้ ปี พ.ศ. 2560 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 267,848 คน สามเณรจำนวน 49,152 คน ปี พ.ศ. 2561 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 281,058 คน สามเณรจำนวน 44,430 คน ปี พ.ศ. 2562 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 215,871 คน สามเณรจำนวน 36,980 คน ปี พ.ศ. 2563 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 205,513 คน สามเณรจำนวน 33,510 คน[39]

จากสถิติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าในปัจจุบัน คนไทยมีการอุปสมบทน้อยลงมาก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างจำนวนของพระภิกษุ และสามเณรกับจำนวนของประชากรของประเทศไทย และคนไทยมีการอุปสมบทน้อยลงเรื่อย ๆ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว ของ ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ ปี 2553 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาว่าการที่พระสงฆ์มีทรัพย์สินส่วนตัวขัดกับหลักพระธรรมวินัยหรือไม่ 2. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีทรัพย์สินส่วนตัวของพระสงฆ์ที่เหมาะกับสมัยปัจจุบัน 3. เพื่อเสนอแนะวิธีที่จะไม่ให้พระสงฆ์มีทรัพย์สินส่วนตัว ผลการวิจัยพบว่า การมีรายได้ของพระสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นการส่วนตัวหรือส่วนรวม ย่อมผิดพระวินัยบัญญัติ ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้มีข้อเสนอแนะหลายประการ เช่น ตั้งกองทุนของวัดเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เงินกองกลางของวัดให้ไวยาวัจกรทำหน้าที่ดูแลการเงินประจำวัด เป็นต้น[40]

6.2 ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาและการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ ของ นายจตุรนต์ ชุ่มชุมภู ปี 2557 วัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการตกทอดแห่งทรัพย์มรดกระหว่างสามีที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ 2. เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เป็นธรรมในเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีที่เป็นพระภิกษุกับคู่สมรส ผลการวิจัยพบว่า ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอุปสมบทนั้น เมื่อภายหลังพระภิกษุสึกออกมา ทรัพย์สินที่ได้มาในฐานะบุคคลที่ไม่เกี่ยวกับพระภิกษุตามพระพุทธศาสนานั้น เช่น

---

[38]จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, พฤติกรรมการบวชของคนไทย (รายงานผลการวิจัย), (กรุงเทพ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538), น. 48.

[39] สำนักงานสถิติแห่งชาติ .(2566).*สถิติบุคลากรและศาสนสถานทางศาสนาในประเทศไทย*.สืบค้นวันที่ 11สิงหาคม 2566, จาก http://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=56.

[40]ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 56, 71, 81.

การรับมรดก เป็นต้น พระภิกษุควรนำทรัพย์สินมาใช้สอยภายหลังที่ท่านได้สึกออกมาแล้ว แต่ทรัพย์สินที่ได้จากการทำบุญให้กับพระพุทธศาสนานั้น ควรตกเป็นของวัดที่พระภิกษุได้สังกัด เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่อไป[41]

6.3 ปัญหาทางกฎหมายของการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุหลังมรณภาพในประเทศไทย ของนางสาวจิราภรณ์ เชียงราย และคณะ ปี 2566 วัตถุประสงค์งานวิจัย คือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับการรับและการตกทอดมรดก และวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของมาตรา 1623 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการตกทอดทรัพย์มรดกของพระภิกษุในประเทศไทยให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า มาตรา 1623 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างอุปสมบท ตกเป็นของวัดเมื่อพระภิกษุมรณภาพนั้น ไม่เป็นธรรมแก่ทายาท จึงควรแก้ไขโดยกำหนดให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกทอดไปยังทายาทพระภิกษุ[42]

7. กฎหมายไทย

7.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

7.1.1 กรณีพระภิกษุมรณภาพในระหว่างอุปสมบท

7.1.1.1 ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุ หรือทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมา หรือดอกผลของทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบท หรือเงินตามตำแหน่งและสมณศักดิ์ หรือทรัพย์สินที่ได้มาในกรณีอื่น ๆ และไม่ว่าพระภิกษุจะนำทรัพย์สินเหล่านั้นมาไว้ที่วัดที่จำพรรษาหรือไม่ก็ตาม หากพระภิกษุยังไม่มรณภาพพระภิกษุมีสิทธิจำหน่ายจ่ายโอนใช้สอยหรือยกให้ใครในขณะมีชีวิต หรือจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดก็สามารถทำได้ แต่ถ้าพระภิกษุยังมีทรัพย์สินที่เหลืออยู่ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ที่ได้มาในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นมรณภาพ ทรัพย์สินเหล่านั้นจะตกแก่วัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623[43]

อนึ่ง ข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 อาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ที่ถวายทรัพย์ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ ที่ต้องการให้ทรัพย์นั้นตกได้แก่วัด และเป็นช่องว่างของกฎหมายที่จะทำให้พระภิกษุสงฆ์แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวได้ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย โดยกำหนดให้ทรัพย์นั้นตกได้แก่วัด

---

[41]จตุรนต์ ชุ่มชุมภู, เรื่องเดิม, น. 5, 86-87.

[42]จิราภรณ์ เชียงรายและคณะ, ปัญหาทางกฎหมายของการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุหลังมรณภาพในประเทศไทย, *การประชุมวิชาการระดับชาติทางนิติศาสตร์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2566*, (สงขลา : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2566), น. ก, 16.

[43]พรชัย สุนทรพันธุ์, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพ ฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2548), หน้า 160.

เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของผู้ที่ถวายทรัพย์ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ และลดช่องทางการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวของพระภิกษุสงฆ์ อันจะนำไปสู่การสืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืนตลอดไป[44]

7.1.1.2 ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาก่อนอุปสมบท ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบท ทรัพย์สินเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ ถ้าบุคคลผู้นี้ได้มาก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และทรัพย์สินนั้นไม่ว่าจะนำเข้ามาไว้ในวัดหรือไม่ก็ตาม เมื่อพระภิกษุถึงแก่มรณภาพ ทรัพย์สินเหล่านั้นไม่ตกเป็นสมบัติของวัด แต่ให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น คือ พระภิกษุรูปที่มรณภาพนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ เช่น พระภิกษุยกทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทให้บุคคลใดไปแล้วหรือทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้บุคคลใด ทรัพย์สินนั้นก็จะตกแก่ผู้รับการยกให้หรือผู้รับพินัยกรรมแล้วแต่กรณี[45]

7.1.2 กรณีพระภิกษุสึกจากสมณเพศแล้วถึงแก่ความตาย เมื่อพระภิกษุได้ลาสิกขา และต่อมาได้ถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินของบุคคลนั้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท หรือทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท หรือทรัพย์สินที่ได้มาหลังจากลาสิกขา ย่อมตกแก่ทายาทของบุคคลนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599

7.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ 2505 มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ดังนี้

7.2.1 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ 2505 ไม่ได้กำหนดให้ทุกวัดต้องมีไวยาวัจกรทำหน้าที่เก็บรักษาและเบิกจ่ายเงินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศเนื่องจากมีผู้ยกให้

7.2.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ 2505 ไม่ได้กำหนดว่าทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่าง สมณเพศเนื่องจากมีผู้ยกให้ เมื่อพระภิกษุลาสิกขา ทรัพย์สินนั้นต้องตกแก่วัด ดังนั้น ทรัพย์สินดังกล่าวจึงตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบทเป็นพระภิกษุนั้น

8. กฎหมายต่างประเทศ

8.1 ประเทศศรีลังกา ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของพระภิกษุ พระภิกษุจึงสามารถจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินดังกล่าวอย่างไรก็ได้ ซึ่งการที่พระภิกษุสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ นั้น ประชาชนชาวศรีลังกาไม่ได้มองว่าเป็นปัญหา เพราะประชาชนชาวศรีลังการับรู้กันว่าพระภิกษุคือผู้ที่จะช่วยเหลือคนที่ยากไร้ และในประเทศศรีลังกา ไม่ค่อยพบปัญหาที่บุคคลเข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อหวังประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้รับจากความศรัทธาของประชาชน เพราะพระภิกษุศรีลังกาไม่นิยมลาสิกขากัน เพราะหากลาสิกขาไป คนในสังคมจะไม่ให้การยอมรับ และจะหางานทำได้ยาก ประกอบกับ

[44]ภรินา พุทธรัตน์, สิทธิของวัดในทรัพย์มรดกของพระภิกษุตามกฎหมาย, *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 6 (1) (มกราคม-มิถุนายน 2560), น. 9.

[45]พรชัย สุนทรพันธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 167.

การเรียนมีความแตกต่างกัน ทำให้พระภิกษุที่ตัดสินใจลาสิกขา เมื่อกลับไปเป็นฆราวาสแล้วก็ทำได้เพียงแค่สอนหนังสือเกี่ยวกับทางศาสนาเท่านั้น ไม่สามารถไปทำงานอื่น ๆ หรือเป็นข้าราชการได้[46]

8.2 ประเทศพม่า เมื่อพระภิกษุได้รับการถวายทรัพย์สินจากพุทธศาสนิกชนมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินเหล่านั้นก็จะตกเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุ พระภิกษุจะจำหน่ายจ่ายโอนอย่างไรก็ได้ ซึ่งในระหว่างสมณเพศ ส่วนใหญ่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการถวายของพุทธศาสนิกชนดังกล่าว พระภิกษุก็ใช้ในการดำรงชีพของตน และหากมีเหลือก็มักจะแบ่งปันระหว่างพระภิกษุด้วยกัน แต่หากพระภิกษุลาสิกขา พระภิกษุก็มีสิทธินำเอาทรัพย์สินที่ได้รับในระหว่างสมณเพศนั้นกลับบ้านไปได้[47]

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นว่าควรกำหนดมาตรการทางกฎหมาย ในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ดังนี้

1. ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ ในฐานะที่เป็นพระภิกษุตามพระพุทธศาสนา เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ทรัพย์สินดังกล่าวสมควรตกแก่วัด เนื่องจากทรัพย์สินนั้นผู้มีจิตศรัทธาหรือประชาชนตั้งใจถวายให้แก่พระภิกษุในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา มิได้เจตนาถวายให้แก่พระภิกษุเป็นทรัพย์สินส่วนตัว เช่นนี้หากมีการนำทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างอุปสมบทออกไปใช้เมื่อลาสิกขาจึงเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะเป็นทรัพย์สินที่ได้รับจากความเชื่อความศรัทธาของประชาชน อีกทั้งพุทธศาสนิกชนได้ถวายให้แก่พระภิกษุเพื่อใช้ในระหว่างอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

2. ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ ในฐานะส่วนตัวที่เป็นบุคคลทั่วไป เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ทรัพย์สินดังกล่าวสมควรตกแก่วัด เนื่องจากเมื่อบุคคลใดอุปสมบทเข้ามาเป็นพระภิกษุแล้ว พระภิกษุนั้นมีเจตนาที่จะสละจากทางโลกเข้าสู่เพศบรรพชิตอย่างเต็มรูปแบบบุคคลนั้นก็ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว แตะต้อง หรือใช้สอยทรัพย์สินเหล่านั้น

3. เมื่อพระภิกษุลาอุปสมบท ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศให้ตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบทนั้นไม่เกินหนึ่งล้านบาท โดยส่วนที่เกินกว่าหนึ่งล้านบาทนั้นให้ตกเป็นของวัด เช่น มีบุคคลยกทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศจำนวน 2,000,000 บาท แล้วในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้น พระภิกษุได้มีการจำหน่ายจ่ายโอนไป เมื่อพระภิกษุลาสิกขา ปรากฏว่าทรัพย์สินดังกล่าวเหลืออยู่เพียง 1,500,000 บาท ดังนี้ บุคคลที่เคยอุปสมบทนั้นจะมีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวเพียง 1,000,000 บาท ส่วนอีก 500,000 บาท ให้ตกเป็นของวัด เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมไม่ให้บุคคลที่เข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุแสวงหารายได้จากการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แล้วนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในกิจการส่วนตัว

---

[46]นรา ถิ่นนัยธร, (2564), *สิทธิทางทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า176 - 177.

[47]นรา ถิ่นนัยธร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 162-163.

4. พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับเฉพาะปัจจัยสี่และอัฏฐบริขารหรือของใช้ที่จำเป็น 8 อย่าง เท่านั้น ส่วนเงินทองหรือทรัพย์สินใดที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุไม่ให้รับ โดยหากพระภิกษุรับมา ก็จะถือว่าเป็นอาบัติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีไวยาวัจกรประจำวัดทำหน้าที่บริหารจัดการเงินทองหรือทรัพย์สินใดที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศ โดยมีหน้าที่จัดทำบัญชีทรัพย์สิน เก็บรักษาทรัพย์สิน และเบิกจ่ายทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุใช้จ่ายตามสมควรในระหว่างที่พระภิกษุอยู่ในสมณเพศ และประการสำคัญ การกำหนดให้ไวยาวัจกรทำหน้าที่บริหารจัดการเงินทองหรือทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ในการควบคุมและตรวจสอบทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศ ว่ามีทรัพย์สินที่บุคคลอื่นยกให้ในระหว่างสมณเพศจำนวนเท่าใด อันจะเป็นการง่ายต่อการจัดแบ่งทรัพย์สินเมื่อพระภิกษุได้ลาสิกขาออกไปจากวัด

อภิปรายผล

1. งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเสนอว่า ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุลาสิกขาบท ให้ตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบทนั้นไม่เกินหนึ่งล้านบาท โดยส่วนที่เกินกว่าหนึ่งล้านบาทนั้นให้ตกเป็นของวัด สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาและการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ ของนายจตุรนต์ ชุ่มชุมภู ปี 2557 ซึ่งเสนอว่า ทรัพย์สินที่ได้มาจาการทำบุญให้กับพระพุทธศาสนานั้น ควรตกให้แก่วัด เพื่อบำรุงทำนุศาสนาสืบต่อไป[48]

2. งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเสนอว่า ควรมีไวยาวัจกรประจำวัดทำหน้าที่บริหารจัดการเงินทองหรือทรัพย์สินใดที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องไวยาวัจกรกับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ของพระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล ปี 2564 ซึ่งเสนอว่า ให้ธนาคารพุทธศาสนาทำหน้าที่เสมือนเป็นไวยาวัจกรในการดูแลทรัพย์สินของพระภิกษุทุกวัด ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และต้องตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส[49]

ข้อเสนอแนะ

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกำหนดว่า มาตรา 521/1 ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุลาสิกขาแล้ว เฉพาะทรัพย์สินดังกล่าวที่ไม่เกินหนึ่งล้านบาทให้ตกเป็นของบุคคลที่เคยเป็นพระภิกษุนั้น และส่วนที่เกินหนึ่งล้านบาทให้ตกแก่วัดที่เคยเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยกำหนดให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ เนื่องจากมีบุคคลถวายให้นั้น ให้แต่ละวัดต้องมีไวยาวัจกรประจำวัดเพื่อทำหน้าที่จัดทำบัญชี

[48]จตุรนต์ ชุ่มชุมภู, เรื่องเดิม, น. 5, 86-87.

[49]ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 82.

ทรัพย์สิน เก็บรักษาเงินดังกล่าว และเบิกจ่ายเงินให้แก่พระภิกษุใช้จ่ายตามสมควรในระหว่างที่พระภิกษุอยู่ในสมณเพศ

บรรณานุกรม

กนกลักษณ์ จุ๋ยมณี. (2558). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด.

จตุรนต์ ชุ่มชุมภู. (2557). ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา และการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. พฤติกรรมการบวชของคนไทย. (รายงานผลการวิจัย). (กรุงเทพ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538).

ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2553). พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว. *วารสารพุทธศาสนาศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,* 17 (1), 55-85.

ธีรภัทร์ นาถสีโล. (2564). ไวยาวัจกรกับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักฆราวาสธรรม 4, *วารสาร มจร เลย ปริทัศน์,* 2 (2), น. 150-159.

นรา ถิ่นนัยธร. (2564). สิทธิทางทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

พรชัย สุนทรพันธุ์. (2548). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา.

ภรินา พุทธรัตน์. (2560). สิทธิของวัดในทรัพย์มรดกของพระภิกษุตามกฎหมาย. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 6 (1), น. 1-9.

สมพรนุช ตันศรีสุข. การรับและจำหน่ายทรัพย์มรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ. *วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48 (1) (มีนาคม 2562), น 139-160.

อาจารี มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์. (2557). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

เอกสารการประชุมวิชาการ (proceedings)

จิราภรณ์ เชียงรายและคณะ. (2566). ปัญหาทางกฎหมายของการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุหลังมรณภาพในประเทศไทย. *การประชุมวิชาการระดับชาติทางนิติศาสตร์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2566*. (หน้า 57, 64). สงขลา : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ศูนย์ข้อมูลกลางด้านศาสนา. แผนภูมิแสดงสัดส่วนผู้นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอื่น ๆ ของกรมการปกครอง. สืบค้นวันที่ 5 สิงหาคม 2566. จาก https://eservice.dra.go.th/religion/buddhism?type=10&fbclid=IwAR257mxquOAS0pInYwkbGHUta5UT9h_afvdkr8CxMpdc5p7D3SYBgcj6gzY.

การศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

STUDY THE EFFICIENCY OF PUBLIC SERVICE TO THE STATE WELFARE CARD POLICY IN RANGNOK SUBDISTRICT, SAM NGAM DISTRICT, PHICHIT PROVINCE

มงคล เจริญสุข [1] หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส[2]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการ ปัญหาการให้บริการประชาชนและเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ในตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำนวน 380 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA: Analysis of Variance)

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.3 อายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 41.3 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 68.7 รายได้ต่อปีอยู่ที่ 30,000-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 80.3 การประเมินผลประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในภาพรวม อยู่ในระดับพอใจมาก *($\bar{X}$= 3.70)* จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ด้านเพศ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ การให้บริการประชาชน บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

Abstract

The purposes of this descriptive research included the following: 1) The efficiency of public services to the state welfare card policy 2) The service problem of public services to the state welfare card policy and 3) The solutions of public services to the state welfare card policy. The samples consisted of 380 members of personal from Rangnok Subdistrict, Sam Ngam District, Phichit Province. A questionnaire was Employed for data collection and statistics used for data analysis were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and One-way ANOVA.

The results of the study found that: The subjects were male for 51.3 percent, aged 41-50 years for 50.5%, graduated from high school/vocational certificate, for 41.3%, engaged in agriculture for 68.7% and income at 30,000-100,000 baht for 80.3%. Assessment of public service efficiency towards the overall policy of the welfare card of the state was at the high level *($\bar{X}$= 3.70)*. Classified On the basis of the personal characteristics, it was found that the gender factor, it was no statistically significant difference at .05 level. In terms of age, education level, occupation and income factor, it was indicated that there was statistically significant difference at .05 level.

Keywords: Efficiency, Public Service, State Welfare Card.

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทย มีปัญหาด้านสังคมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น ความรู้สึกมักสวนทางกับสถิติจำนวนความจนที่ปรากฏ เห็นได้ชัดเจนในแถบชุมชนชนบท และสิ่งที่กระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมชนบทไทยมาก คงหนีไม่พ้นเรื่อง “ปัญหาความยากจน” ซึ่งปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยมานานเป็นภาวะที่มีความขาดแคลนและไม่มีความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ มีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เพราะมีความแตกต่างกันในด้านเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มคนจน กลุ่มคนรวยและกลุ่มคนชนชั้นกลางที่มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัญหาความยากจนนั้นส่งผลให้ประชาชนกลุ่มของคนจนเกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งการแก้ไขปัญหาความยากจนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ที่ผู้บริหารประทศทุกรัฐบาลให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหามาโดยตลอด เพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับประชาชนที่ด้อยโอกาสและมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในระยะยาว ดังนั้น นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของทุกรัฐบาลต้องสามารถตอบสนอง และสามารถแก้ไขสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจการของทุกรัฐบาล ที่ต้องการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนที่มีปัญหาด้านความยากจน ได้รับการแก้ไขสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต และลดช่องว่างระหว่างกลุ่มคนจน กลุ่มคนรวยและกลุ่มคนชนชั้นกลาง ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ให้มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น (Aungreutai, 2554)

สำหรับประเทศไทยปัญหาความยากจนจึงเป็นปัญหาสำคัญ และยังจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในเยียวยาแก้ไข โดยผ่านนโยบายที่มาตรการต่างๆ ของรัฐ ในการปรับปรุงระบบสวัสดิการและบริการขั้นพื้นฐานให้มีความสามารถครอบคลุมและมีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในสังคม และเปิดโอกาสให้ประชาชนในสังคมทุกระดับ สามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกันและเกิดความเป็นธรรม เพื่อลดช่องว่างความยากจนและทำให้เกิดการกระจายรายได้ ที่มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ซึ่งนโยบายของภาครัฐที่เน้นในเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ผ่านมา ได้ผลแค่ในบางกลุ่มเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถที่จะลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่ากลุ่มคนจนจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ยังไม่ได้ช่วยลดช่องว่างของรายได้ที่สูงสุดกับรายได้ที่ต่ำที่สุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องชั่งน้ำหนักในการที่จะออกนโยบายอย่างรอบด้าน เพราะในบางนโยบายมีทั้งผลดีและผลเสียโดยเฉพาะนโยบายที่กระตุ้นด้านเศรษฐกิจและนโยบายด้านต่างๆ (สำนักโฆษกสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2561, หน้า 5)

จากความพยายามในการแก้ไขปัญหาความยากจน ในรัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยออกนโยบายโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อผู้ที่มีรายได้น้อยซึ่งได้มีบทบาทเข้ามาช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาความยากจน เพื่อช่วยลดค่าครองชีพ ทั้งด้านการซื้อสินค้า และการเดินทาง โดยเริ่มโครงการตั้งแต่ปี 2560 ให้ความช่วยเหลือค่าครองชีพผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เช่นวงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับผู้มีรายได้ไม่เกินกว่า 30,000 บาทต่อปี ได้รับ 300 บาทต่อเดือน และผู้ที่มีรายได้เกินกว่า 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี ได้รับ 200 บาทต่อเดือน นอกจากนั้น ยังได้รับวงเงินสำหรับค่าโดยสารเดินทาง ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ ได้แก่ ค่าก๊าซหุงต้ม ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำประปา มากกว่า 1,500 บาทต่อเดือน เนื่องจากที่ผ่านมายังมีกลุ่มตกหล่นที่ไม่สามารถเข้าถึงโครงการและสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ข้อมูล

ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในปัจจุบัน ไม่สามารถสะท้อนข้อมูลของผู้มีรายได้น้อยได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องมีการลงทะเบียนรอบใหม่ในปี 2565 เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการระบุตัวผู้มีรายได้น้อย และทำให้ฐานข้อมูลของประชาชนผู้มีรายได้น้อยเป็นปัจจุบัน โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ 2565 มีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนผู้สนใจลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการทั้งผู้ถือบัตรสวัสดิการฯ เดิมและผู้เข้าข่ายได้รับสิทธิรายใหม่ประมาณ 20 ล้านคน โดยให้คณะผู้บริหารการคลังประจำจังหวัด (คบจ.) เป็นผู้ช่วยประสานงานการลงทะเบียนรอบใหม่ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจในการลงทะเบียนรอบใหม่ และสามารถประสานงานสำหรับการลงทะเบียนในต่างจังหวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาผู้มีรายได้น้อยที่ไม่ได้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และปัญหาผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ไม่ควรได้รับสิทธิ

จากการลงทะเบียนของที่มีรายได้น้อยหรือผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคมทั่วประเทศ ที่เข้าร่วมโครงการนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐผ่านธนาคารของรัฐ ทำให้มีผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทั่วประเทศรวมทั้งสิ้น 11.4 ล้านคน (กรมบัญชีกลาง, 2560: 3) แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้มีการจัดทำสถิติจำนวนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในแต่ละพื้นที่เอาไว้ จึงเป็นการยากที่จะทราบว่า จำนวนผู้ที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นจำนวนเท่าใดและอยู่ในพื้นที่ใดมากที่สุด ทำให้การประเมินประสิทธิภาพต่อการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในแต่ละพื้นที่เป็นไปด้วยความลำบากมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่าประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และแนวทางการแก้ไขปัญหานโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ว่ามีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการให้บริการต่อโครงการนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอย่างไร สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงและพัฒนาให้ตรงกับความต้องการและเกิดประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ตั้งไว้หรือไม่ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ทำการสำรวจข้อมูลภาคสนามผู้ศึกษากลุ่มตัวอย่างแบบเชิงปริมาณที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา จำนวน 380 คน

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ในเขตตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามที่รัฐบาลกำหนด และเป็นผู้ที่ได้ลงทะเบียนเพื่อรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 380 คน จากประชากรทั้งหมดในพื้นที่ตำบลรังนก 5,935 คน ซึ่งวิธีการเลือกลุ่มตัวอย่างของ Toro Yamane เป็นสูตรการคำนวณที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพการให้บริการประชาชน ต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้เป็นศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยมีขอบเขตทางด้านเนื้อหาที่ศึกษาตามลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่

4.1 ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service)

4.2 ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service)

4.3 ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service)

4.4 ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service)

4.5 ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression Service)

กรอบความคิดในการวิจัย

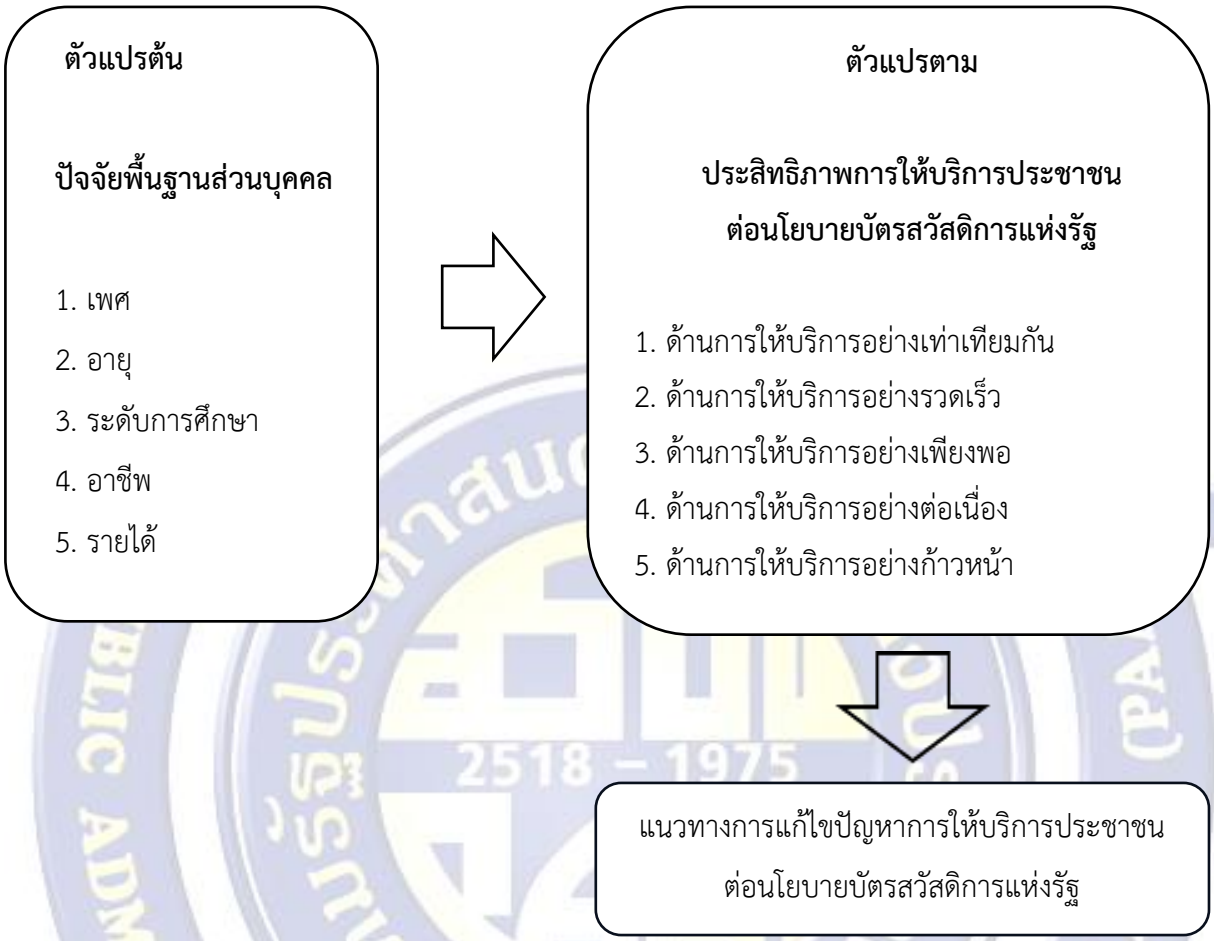

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการให้บริการต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับสูง

2. ประชาชนที่มีปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการให้บริการต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2. เพื่อทราบถึงปัญหาการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

3. เพื่อทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ทั้ง 12 หมู่บ้านในตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามที่รัฐบาลกำหนด และเป็นผู้ที่ได้ลงทะเบียนเพื่อรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มีจำนวนประชาชนทั้งหมด 5,935 คน (ที่มา: สำนักทะเบียนอำเภอสามง่าม ณ เดือนมีนาคม 2564)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้จากการคำนวณสัดส่วนในแต่ละหมู่บ้านของตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ทั้ง 12 หมู่ ให้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้จากวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ โดยใช้สูตรในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง ซึ่งใช้สูตร Taro Yamana (1973) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน .05 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีขั้นตอน (Convenience Sampling) ให้ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี จากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้เก็บการรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามในการทำวิจัยไว้ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพและปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตพื้นที่ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1.ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service)

2.ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service)

3.ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service)

4.ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service)

5.ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression Service)

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ เอกสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และดุษฎีนิพนธ์สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร และเพื่อศึกษาปัญหาของประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

3. สร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยและนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการตรวจสอบดัชนีความเที่ยงตรงหรือ IOC (Item Objective Congruence) (วิชิต อู่อ้น, 2550)

4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทำการทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มทดลองซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยในครั้งนี้ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา จำนวน 30 คน

6. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้แบบสอบถามมาลงรหัสเพื่อคำนวณหาคุณภาพของ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยใช้เกณฑ์ข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามนั้นมีความเชื่อมั่น (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และ อัจฉรา ชานิประศาสน์, 2545)

7. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล/ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งให้กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร เป็นผู้ตอบแบบสอบถามคนละ 1 ฉบับ

1. ทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2. นำหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน และประชาชนทั้ง 12 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 380 ฉบับ ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล/ การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและสถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการขอข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสอบแบบสอบถามทุกฉบับ

2) วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows หาค่าสถิติ การแจกแจงความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Average), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการอธิบายจำนวนและข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาประกอบอภิปรายผลในการศึกษา

3) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อใช้ในการศึกษาหาความแตกต่างของตัวแปรและศึกษาอิทธิพลของตัวแปร เพื่อนำเสนอผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจในประสิทธิภาพ

การให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง คือ ด้านเพศ ที่มีกลุ่มตัวแปร 2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้การทดสอบค่า T-test ส่วนตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่มีกลุ่มตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ใช้การทดสอบค่า F-test โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA: Analysis of Variance) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ด้านลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.3 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 48.7 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 41.3 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.7 มีรายได้ต่อปีอยู่ที่ 30,000-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 80.3

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

ในภาพรวมด้านความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 รองลงมา คือ ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01

อภิปรายผลการศึกษา

1. จากผลการวิจัย พบว่า การประเมินผลของประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทั้ง 5 ด้าน กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ได้ตั้งเอาไว้ ที่เป็นเครื่องมือให้กับภาครัฐใช้แก้ไขปัญหาลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความยุติธรรมทางสังคม รวมทั้งสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส และเข้าถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน โดยการจัดสรรงบประมาณโดยตรงให้กับประชาชนผู้ที่ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจหรือผู้ที่มีรายได้น้อย โดยการให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งการประเมินผลของประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากนั้น สามารถสะท้อนความคิดเห็นต่อการประเมินผลของประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้อย่างมาก ดังที่ สถิต คำลาเลี้ยง (2564, หน้า 13) ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพ

(Efficiency) หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษย์ได้รับกำไร จากการปฏิบัติงานนั้นด้วย (Human Satisfaction and Benefit Produced) กล่าวถึง ความพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชนและสะท้อนความคิดเห็นของ จอห์น ดี มิเลส์ (John D. Millett, 2544, p. 34) ที่ให้นิยามว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงาน ซึ่งความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชน โดยพิจารณาจาก 1) การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service) 2) การให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service) 3) การให้บริการอย่างพอเพียง (Ample Service) 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) 5) การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression Service) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชชญา ยิ้มแฉล้ม (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทของผู้ใช้แรงงานในห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ สาขางามวงศ์วาน พบว่า ประสิทธิผลของนโยบาย ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทของผู้ใช้แรงงานในห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ สาขางามวงศ์วาน อยู่ในระดับพึงพอใจมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากการที่ผู้ใช้แรงงานมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น จากการปรับค่าแรงขั้นต่ำเพิ่มขึ้นตามที่รัฐบาลประกาศ แต่ในบางหน่วยงานมีการปรับลดรายได้ในส่วนอื่นๆ เพื่อลดต้นทุนที่ผู้ประกอบการได้รับและให้สอดรับกับนโยบายที่รัฐบาลประกาศใช้ รวมทั้งค่าครองชีพในปัจจุบันที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถออมเงินที่ได้รับจากการทำงาน ถึงแม้ผลที่ได้จากการวิจัย จะมีส่วนที่ไม่สอดคล้องกันกับงานวิจัยอื่น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลจากการวิจัยแล้ว การศึกษาการรับรู้ประสิทธิผลของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของประชาชนในครั้งนี้ ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของทั้ง 2 มิติ คือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐทำให้ท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น และบัตรสวัสดิการแห่งรัฐช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ประกอบกับข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อวงเงินในบัตรน้อยไป ควรเพิ่มวงเงินให้เหมาะสมกับราคาสินค้าและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ถึงแม้ประชาชนจะได้รับการช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการมอบเงินจากรัฐบาลแล้วนั้น สภาพเศรษฐกิจอันเป็นปัจจัยแวดล้อม ก็อาจส่งผลต่อความสำเร็จต่อนโยบายดังกล่าวนี้ได้เช่นกัน แม้ความเห็นของประประชาชน ที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มตัวอย่างสูงที่สุด คือ ต้องการให้มีการดำเนินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต่อไป และการที่รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้มีรายได้น้อย แต่หากวงเงินที่ได้ไม่เพียงพอหรือไม่สอดคล้องกับราคาสินค้าและสภาพเศรษฐกิจ จำนวนเงินที่ได้รับอาจจะไม่ได้ช่วยให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ได้วางไว้ การที่บุคคลจะมีชีวิตที่ดีนั้นจะต้องได้รับการตอบสนองทั้งร่างกายและจิตใจ มีความพึงพอใจในการดำรงชีวิตอยู่ของตนเอง รวมทั้งมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว รองลงมา คือ ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า รวมถึงด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจมาก ที่มีต่อประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

สามารถตอบสนองของผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้อย่างรวดเร็วทันต่อเวลา ที่มีการให้บริการอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน รวมทั้งความสะดวกในการเข้าถึงบริการได้อย่างต่อเนื่อง สามารถที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการให้บริการประชาชนที่ดีนั้น ควรเป็นการให้บริการแบบครบถ้วนสมบูรณ์ ที่จะต้องพัฒนาระบบการให้บริการ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ มีความสะดวกรวดเร็วในการใช้บริการ เพื่อสร้างทัศนคติและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ตลอดจนการบริการจะต้องมีความถูกต้องชอบธรรม สามารถตรวจสอบได้ และต้องให้บริการด้วยความรวดเร็ว และให้บริการกับผู้ใช้บริการอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสูงสุด ดังที่ จอห์น ดี มิเลส์ (John D. Millett, 2544, p. 34) ให้นิยามว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงาน ซึ่งความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชน โดยพิจารณาจาก 1) การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service) 2) การให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service) 3) การให้บริการอย่างพอเพียง (Ample Service) 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) 5) การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression Service) และรวมถึงสามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สุวรรณี แย้มพราย (2562, หน้า 136-137) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินผลนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาเขตลาดกระบัง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงาน ปัญหาผลการดำเนินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตลาดกระบัง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาวางแผน ปรับปรุงและกำหนดนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพต่อไป การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตลาดกระบัง โดยการประเมินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาของนโยบาย ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตลาดกระบังมีความเห็นต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐว่ามีความพึงพอใจในระดับมากเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การสร้างความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ และให้คำแนะนำการใช้บัตรกับผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมากขึ้น เป็นการเน้นประเภทสินค้าที่สามารถใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐชำระแทนเงินสดได้ ควรมีการปรับปรุงระบบการชำระเงิน ให้สามารถใช้งานได้อย่างราบรื่น เกิดข้อผิดพลาดในการใช้งาน หรือไม่สามารถใช้งานได้ และควรเชิญชวนให้ร้านค้าภายในชุมชน เข้ามาร่วมโครงการเป็นร้านธงฟ้า เพื่อให้มีจำนวนร้านค้าที่สามารถนำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปใช้แทนเงินสดได้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการขยายขอบเขตการให้ความช่วยเหลือจากการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้มากขึ้น หรือขยายขอบเขตให้กว้างมากขึ้น เช่น การเพิ่มวงเงินหรือเพิ่มสิทธิประโยชน์ต่างๆ ภายในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ได้รับผลประโยชน์จากการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มขึ้น

3. ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาจากการดำเนินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อสร้างพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งจำเป็นจะต้องคำนึงถึงความพร้อมของหน่วยงานที่นำนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปปฏิบัติ เพราะนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับหลายหน่วยงาน เป็นการป้องกันความบกพร่องหรือผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรม หรือการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ไม่ตอบสนองความต้องการ และอาจจะสร้างความไม่พอพอใจให้กับประชาชนในการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในแต่ละพื้นที่ตามบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งการใช้สิทธิจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ควรมีการกำหนดให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้หลากหลายมากขึ้นตามแนวคิดทางเลือกสาธารณะ

4. ภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ควรมีการสร้างระบบการประเมินผล เพื่อช่วยในการติดตามผลการดำเนินงานของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงปัญหา และหาวิธีในการแก้ไขปัญหาจากการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้บรรลุต่อเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาประชาชนที่อยู่ในเขตตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตรเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรสำรวจความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กับภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่า ในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านพื้นที่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนที่ต่างกัน จะเกิดความแตกต่างในการนำนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปปฏิบัติหรือไม่ เพื่อให้เกิดแนวทางในการกำหนดนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดในอนาคต

2. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในประสิทธิผลของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ผลจากการศึกษาที่ได้อาจจะไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลวในภาพรวมระดับประเทศของนโยบายนี้ได้อย่างชัดเจนนัก ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรที่จะทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจน และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การพัฒนานโยบายที่ยั่งยืนกว่า

3. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์การประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมบัญชีกลาง. (2560). ประชารัฐสวัสดิการ การให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการ แห่งรัฐ.สืบค้นข้อมูล 21 พฤศจิกายน 2565 เข้าถึงได้จาก : http://www.epayment.go.th/home/app/media/uploads/files/project_4_doc_18-09-2017.pdf.

กรมบัญชีกลางสรุปผลงานบัตรสวัสดิการแห่งรัฐรอบ 4 เดือน แรก. สืบค้นข้อมูล : 25 พฤศจิกายน 2565.เข้าถึงได้จาก : http://www.cgd.go.th/cs/internet/internet/ข่าวแจกกรมบัญชีกลาง.html.

กรรณิกา แผงดา. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของผู้มีรายได้น้อยในโครงการ ลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ 2560 กรณีศึกษาผู้ที่มาลงทะเบียนใน ธนาคารกรุงไทย สาขาคลองสามวา. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (สืบค้นข้อมูล 25 พฤศจิกายน 2565).

กระทรวงมหาดไทยและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2552). รายงานสรุปฉบับ ผู้บริหาร (Executive Summary) โครงการประเมินผลการขับเคลื่อนการพัฒนา ประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน. สืบค้นข้อมูล : 29 มกราคม 2566.เข้าถึงได้จาก : http://moi.go.th/pls/portal/docs/PAGE IMOI 2555/MOV/TAB1036652/EXECU-SUMMARY.PDF

ขวัญทิพย์ แวววส่า. (2563). การศึกษาการรับรู้ประสิทธิผลของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของประชาชน ในเขตพื้นที่เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 26 พฤศจิกายน 2565).

จิราภรณ์ สิงห์บุญมี. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และฝึกอาชีพของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 10 มกราคม 2565).

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2541). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 8 มกราคม 2565).

ณัฏฐดนัย ประเทืองบริบูรณ์. (2561). ความคิดเห็นที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของประชาชนในเขต ตำบลลำปางหลวงอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.* (วันที่สืบค้นข้อมูล : 20 มกราคม 2565).

ทศพล ชิ้นจอหอ (2562). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เครือข่ายนโยบายและการเมืองนคร ในจังหวัดพิษณุโลก. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (คณะสังคมศาสตร์). มหาวิทยาลัยนเรศวร. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 8 มกราคม 2565).

ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2560). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. สืบค้นข้อมูล : 4 มกราคม 2565.เข้าถึงได้จาก : http://www.thairath.co.th/news/business11086287.

ธนาคารออมสิน (2562). สวัสดิการแห่งรัฐลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อยคืออะไร. สืบค้นข้อมูล : 27 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก : http://www.gsb.or.th/Blogs/Financial/?waysSavings (1).aspx

ธร ปีติดล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. (2562). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการแก้ปัญหาความเลื่อมล้ำ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นข้อมูล : 28 มกราคม 2565.เข้าถึงได้จาก : https://www.econ.tu.ac.th/public/upload/Past%20Seminar/Welfare_Card_%2030%20Apr%202019.pdf.

ธีรศิลป์ กันธาและคณะ. (2562). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สถาบันวิจัยและพัฒนากำแพงเพชร. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

นิด้าโพล (2560). การประเมินผลการรับรู้และเข้าใจของประชาชนต่อการดำเนินงานตามนโยบายสำคัญของรัฐบาล ประจำปีงบประมาณ 2560 เรื่อง “บัตรสวัสดิการ แห่งรัฐ (บัตรผู้มีรายได้น้อย). สืบค้นข้อมูล : 28 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก:https://hq.prd.go.th/plan/ewt_news.php?nid=4632&filename=index.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). *สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ เรือนแก้วการพิมพ์.

พัชรกันย์ เธียรชุตินันท์. (2562). นโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยเวสเทิรน. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 15 กุมภาพันธ์ 2565).

วิชาญ ทรายอ่อน. (2560). โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ. บทความวิชาการ. (สำนัก วิชาการ) สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นข้อมูล : 27 มกราคม 2565.เข้าถึงได้จาก : http://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-014.pdf

วิษณุ ปัญญายงค์. (2562). การนำนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปปฏิบัติในเขตเทศบาล ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 22 มกราคม 2565).

ศรินทิพย์ อรุณสวัสดิ์ฤกษ์ , ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ วราพร ดำรงค์กูลสมบัติ. (2564).ประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกร่างอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. บทความ. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 1 กุมภาพันธ์ 2565).

ศศิประภา มวลชู. (2565). คุณภาพชีวิตของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในจังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญา (สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์). เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 30 มกราคม 2565).

ศูนย์สำรวจความคิดเห็น (2560). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (บัตรผู้มีรายได้น้อย). สืบค้นข้อมูล : 27 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก : http://nidapoll.nida.ac.th/file_upload/poll/document/20170910085433

สำนักงานสถิติจังหวัดสกลนคร. (2562). *ระบบนำเสนอข้อมูลประชากรที่มีบัตร สวัสดิการแห่งรัฐ จังหวัดสกลนคร สำนักนโยบายภาษี สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.* (2561), มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ข่าวกระทรวงการคลัง, ฉบับที่ 3/2561

สุวรรณี แย้มพราย และปรีชญาณ์นักฟ้อน. (2562). การประเมินผลนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาเขตลาดกระบัง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (สาขารัฐประศาสนศาสตร์). คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.* (วันที่เข้าสืบค้น : 15 กุมภาพันธ์ 2565).

เสาวลักษณ์ งามวิทย์โรจน์. (2561). การศึกษาการตอบสนองของประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: ศึกษากรณีชุมชนนครไชยศรี กรุงเทพมหานคร. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาลัยรามคำแหง. จาก http://sakonnk.nso.go.th/index.php/nso-003/332-2018-09-27-09-38-48 (วันที่สืบค้นข้อมูล : 5 มกราคม 2565).

เสาวลักษณ์ ดีมั่น. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 20 กุมภาพันธ์ 2565).

อริยา กองวงษา (2562). *การประเมินผลนโยบายโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ : ศึกษา กรณีการขึ้นทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง.* คณะรัฐศาสตร์ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 10 มกราคม 2565).

Anderson, J.E. (1984). *Public Policy-Making. 3rd ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.*

Anderson, James E. 1994. *Public Policy – Making: Introduction. 2,* New York: Houghton Mifflin Company.

Arthur F. Bentley (1949). *The Process of Government: A Study of social Pressure.* Illinois: The Principia press of Illinois.

Carl, J. Friedrich. (1963). *Man and His Government*. New York: McGraw-Hill.

David B. Truman (1971). *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*.

Dror, Yehezkel. (1968). *Public Policymaking Reexamined*. Scranton, Penn: Chandler.

Dye, Thomas R. (1984). *Understanding Public Policy. (5th ed).* Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Herbert A. Simon. (1960). *Administrative Behavior*. New York: The McMillen Company.

Jean De Soto. (1994). *Droit administrative theorie generale and service public*. Paris: Montchrestien.

John D, Millet. (1954). *Management in the Public Service*. New York: McGraw-Hill. Katz E lihu & Danet Brenda. (1973). *Bureaucracy as a Problem for Sociology and Society*. New York: Basic Books.

Kotler, P. (1997). *Marketing management: analysis, planning implementation and control*. (9th ed). New Jersey: Asimmon & Schuster.

Howat, G. and et al. (1995). *Meawuring Customer Service Quality in Recreation and Parks Austrlia: Canb and Covt.*

Katz, C. & D. Brenda. (1973). *Bureaucracy and the Rublic*. New York: Basic Books.

Lewis,R. C., & Booms, B. (1983). *The marketing aspects of service quality*. AMA Proceeding, American Marketing Association Chicago.

Rene, Chapus. (1988), *Droit administratif generate Paris: Montchrestien*.

Parasuraman, A., Zeitham, VA., & Berry, L. L. (1990). *An empirical examination of relationships The Free Press an extended service Quality model, Marketing*. New York: The Free Press

Taro, Yamane (1973), *Statistic: An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper

แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ : การศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเบื้องต้น

Pracharat Concept and Pracharat Policy: A Preliminary Systematic Review

ฤชากร ไตรรัตนานุสรณ์[1]

Ruechagorn Trairatananusorn[1]

[1] อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

[1] Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration

First author E-mail: ruechagorn.tra@nida.ac.th[1]

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 17, 2023; Revised: Month Day, Year; Accepted: Month Day, Year

บทคัดย่อ

แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ ได้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยมีงานวิชาการจำนวนหนึ่งที่พยายามศึกษาแนวคิดและนโยบายดังกล่าวในหลายลักษณะ อย่างไรก็ดี ยังไม่มีงานศึกษาที่สำรวจความหมายของแนวคิดประชารัฐและตัวนโยบายประชารัฐอย่างเป็นระบบ งานวิจัยชิ้นนี้จึงทำการสำรวจงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลระดับชาติ (Thai Journal Online: ThaiJo) ผ่านเว็บไซต์สืบค้นของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (Primo by Ex Libris) ด้วยกระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องแบบ PRISMA และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของธีมที่เกี่ยวข้องกับคำถามวิจัย คือ 1) นิยามของแนวคิดประชารัฐคืออะไร 2) งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐสามารถแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง 3) งานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐมีลักษณะการออกแบบงานวิจัยอย่างไร และ 4) บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิชาการที่ศึกษานโยบายประชารัฐคืออะไร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในวารสารวิชาการอย่างเป็นระบบสำหรับการสร้างฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในภาพรวมอันเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐต่อไป

ผลการวิจัยเบื้องต้นพบว่าแนวคิดประชารัฐมุ่งเน้นที่ประเด็นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ของสังคมในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยงานวิจัยจำนวนมากศึกษาประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวคิดประชารัฐ และนโยบายสวัสดิการและบริการสังคม ขณะที่งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยที่ใช้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการศึกษาเดียวกัน และบทเรียนสำคัญ

จากผลการวิจัยในภาพรวมคือการศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นยังต้องการงานศึกษาเชิงแนวคิดทฤษฎีเชิงลึกที่สร้างชุดคำอธิบายเชิงวิชาการที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับงานศึกษาก่อนหน้าที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและงานวิจัยจำนวนมากได้นำเสนอข้อค้นพบที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการประชารัฐและเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงาน รวมถึงความท้าทายในการบริหารจัดการโครงการนโยบายประชารัฐด้านการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากร ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ความโปร่งใสและการเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานของโครงการ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ข้อเสนอแนะของงานวิจัยนี้ได้แก่ ควรมีงานศึกษาที่เกี่ยวกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่ละเอียดลุ่มลึกขึ้น รวมถึงมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย อันรวมถึงการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในรูปแบบอื่นๆ เพิ่มเติม

คำสำคัญ: ประชารัฐ; การบริหารปกครอง; ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคม; การมีส่วนร่วมของประชาชน; การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

Abstract

The Pracharat concept and Pracharat policy were officially promoted during the government of General Prayut Chan-o-cha. Although there are substantial studies on the Pracharat concept and Pracharat policy, the study that examines the meaning of the Pracharat concept and Pracharat policy with a systematic review approach seems to be a neglected area of study. Aimed to build the foundational knowledge and to update the state of the study for future research on Pracharat concept and Pracharat policy, therefore, this research adopts the PRISMA method to provide a systematic review of the scholarly works on Pracharat concept and Pracharat policy in the Thai Journal Online Database (ThaiJo) through NIDA's Primo by Ex Libris search engine. The analytical themes for content analysis are based on 4 research questions: 1) What is the definition of the Pracharat concept 2) How to categorize the literature of Pracharat concept and Pracharat policy studies based on their contents and focuses 3) What are research designs utilized in the studies of Pracharat concept and Pracharat policy 4) What are the lessons learned from the results in the studies of Pracharat concept and Pracharat policy

The results show that the Pracharat concept emphasizes on the notion of participation from multiple sectors for social and economic development, while the majority of Pracharat studies focuses on grassroot economic development, Pracharat-related concepts and theories, and welfare and social service policies. While most research is qualitative research and research that uses both qualitative and quantitative data in the same study, lessons learned from the results from the related literature include the need for the in-depth theoretical works that creates comprehensive explanations that connect with previous Pracharat-related studies, supports in general for the effectiveness of the implementation of the Pracharat policy, and the importance of the implementation dimension of these policies, as well as challenges in managing the Pracharat Policy Project in public relations, resources managementand development, program's length, transparency and open data of the programs, and genuine public participation. This research suggests for in-depth studies on Pracharat concept and policy with the use of various research methods and novel systematic literature review methods.

Keywords: Pracharat; Governance; State-Society Relations; Public Participation; Systematic Review

บทนำ

“ประชารัฐ” และนโยบายประชารัฐเป็นแนวคิดที่ริเริ่มอย่างเป็นรูปธรรมในสมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งได้เสนออย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 ว่าประชารัฐไม่เหมือนกับการทำนโยบายประชานิยม แต่ประชารัฐเป็นความพยายามในการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกระบุว่ามาจากท่อนหนึ่งของเพลงชาติไทย (“พล.อ.ประยุทธ์บอก”, 2558, กันยายน 21) และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ได้ออกนโยบายประชารัฐที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก เช่น นโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชารัฐเพื่อเศรษฐกิจฐานรากผ่านการตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคีทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ (“'รัฐ-ทุนใหญ่-ภาคปชช.' จับมือ”, 2559, เมษายน 29) นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับ ผู้มีรายได้น้อย (“ดีเดย์ใช้ 1 ต.ค.นี้”, 2560, สิงหาคม 30) นโยบายอินเทอร์เน็ตประชารัฐ (ศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564, ตุลาคม) โครงการบ้านประชารัฐ (“ครม. ไฟเขียว โครงการบ้านประชารัฐ”, 2559, มีนาคม 24) โครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ (“ร้านธงฟ้าประชารัฐ กระตุ้นเศรษฐกิจ”, 2561, พฤษภาคม 11) เป็นต้น ภายใต้ความเชื่อมโยงกับการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีอีกด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561)

อย่างไรก็ดี แม้จะมีงานศึกษาเชิงวิชาการจำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาในประเด็นนโยบายดังกล่าวในลักษณะต่างๆ แต่ยังไม่มีงานวิชาการในไทยที่ศึกษางานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) งานวิจัยชิ้นนี้จึงทำการสำรวจงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลระดับชาติ (Thai Journal Online: ThaiJo) ผ่านกระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องแบบ PRISMA และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของธีมที่เกี่ยวข้องกับคำถามวิจัย คือ 1) นิยามของแนวคิดประชารัฐคืออะไร 2) งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐสามารถแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง 3) งานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐมีลักษณะการออกแบบงานวิจัยอย่างไร และ 4) บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐคืออะไร

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในวารสารวิชาการอย่างเป็นระบบสำหรับการสร้างฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในภาพรวมอันเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐต่อไป บทความชิ้นนี้จะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นของแนวคิดและนโยบายประชารัฐ ก่อนที่จะระบุระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษา การรายงานผลการวิจัย และการอภิปรายผลและสรุป ที่รวมถึงข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคตต่อไป

ประชารัฐคืออะไร? ทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นเชิงวิพากษ์

แนวคิดประชารัฐมีความหมายโดยทั่วไปในปัจจุบันที่สื่อถึงการสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างตัวแสดงภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการจัดการประเด็นสาธารณะหรือสร้างคุณค่าทางสังคม เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล, 2559, มิถุนายน 17; จุฑาทิพย์ ลักษณาวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22; ประเวศ วะสี, 2558ก; 2558ข; 2559) แม้สื่อโดยทั่วไปจะนำเสนอจนเป็นที่เข้าใจกันว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

หรือรัฐบาลพลเอกประยุทธ์เป็นผู้นำเสนอแนวคิดประชารัฐ (“พล.อ.ประยุทธ์บอก”, 2558, กันยายน 21) ทว่า แนวคิดประชารัฐดั้งเดิมนั้นถูกนำเสนอมานานแล้วโดยชัยอนันต์ สมุทวณิช (2543) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำเสนอโดยงานของประเวศ วะสีหลายๆ ชิ้น (ประเวศ วะสี, 2558ก; 2558ข; 2559) ที่ระบุไปในทางเดียวกันว่าแนวคิดประชารัฐนั้นมีฐานคิดที่ลึกซึ้งในฐานะแนวคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองบนพื้นฐานของการสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิด “สามเหลี่ยมเขยื้อนประเทศไทย” ที่นำเสนอถึงความสำคัญของการสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างตัวแสดงภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน โดยให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นและการสร้างขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการต่างๆ (ประเวศ วะสี, 2558)

อย่างไรก็ดี นายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีป (กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล, 2559, มิถุนายน 17) ผู้ที่ให้คำปรึกษาและนำเสนอแนวคิดประชารัฐแก่ประเวศ วะสี เพื่อนำไปพัฒนานโยบายพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของ ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ปฏิเสธว่าแนวคิดประชารัฐนั้นไม่เหมือนกับแนวคิด “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ที่เน้นเรื่องของการสร้างภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เน้นเรื่องการสร้างองค์ความรู้ การเคลื่อนไหวทางสังคม และการเชื่อมโยงกับฝ่ายนโยบาย ซึ่งเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพของ สสส. นำมาใช้จนประสบความสำเร็จมาแล้วสำหรับการขับเคลื่อนและผลักดันประเด็นทางสุขภาวะผ่านการสร้างภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพ (สุรวิชช์ วีรวรรณ, 2558, กันยายน 24) ขณะที่แนวคิดประชารัฐมีนัยยะของการสลายความเป็นศัตรูกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมเพื่อสร้างความร่วมมือกัน และแนวคิดประชารัฐเองไม่เหมือนกับแนวคิด “ประชานิยม” ที่ไม่ได้มีเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมก็ตาม (จุฑาทิพย์ ลักษณาวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22)

แนวคิดประชารัฐเดิมเป็นฐานคิดสำคัญในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการสร้างวิสาหกิจชุมชน (Social Enterprise) ในนาม “บริษัทประชารัฐรักสามัคคี” ทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด ซึ่งเป็นความพยายามในการดึงกลุ่มทุนธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น กลุ่มมิตรผล เป็นต้น เข้ามามีบทบาทให้ความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมและการจัดการความรู้ด้านการตลาด ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ และเชื่อมโยงห่วงโซ่การจัดจำหน่ายและการตลาด ซึ่งเน้นที่สินค้าเกษตร สินค้าแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (จุฑาทิพย์ ลักษณาวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22; “'รัฐ-ทุนใหญ่-ภาคปชช.' จับมือ”, 2559, เมษายน 29) ภายใต้การใช้เครือข่ายความร่วมมือเดิมของมูลนิธิสัมมาชีพของประเวศ วะสี ผ่านโครงการ 1 ตำบล 1 สัมมาชีพ ในปี 2555 ที่ได้ทำโครงการนำร่องใน 6 ชุมชน 6 จังหวัด ด้วยความร่วมมือกับบริษัท ไทยเบฟเวอเรจ และ บริษัท ไทยยูเนี่ยน โฟรเซ่น โปรดักส์ จำกัด (มหาชน) (จุฑาทิพย์ ลักษณาวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22) รวมถึงการออกโครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ (“ร้านธงฟ้าประชารัฐกระตุ้นเศรษฐกิจ”, 2561, พฤษภาคม 11) ก่อนที่ชื่อ “ประชารัฐ” จะถูกนำไปใช้ในเชิงการตลาดผ่านการตั้งชื่อนโยบายต่างๆ เช่น นโยบายบัตรสวัสดิการประชารัฐเพื่อผู้มีรายได้น้อย (“ดีเดย์ใช้ 1 ต.ค.นี้”, 2560, สิงหาคม 30) อินเทอร์เน็ตประชารัฐ (ศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564, ตุลาคม) โครงการบ้านประชารัฐ (“ครม. ไฟเขียว โครงการบ้านประชารัฐ”, 2559, มีนาคม 24) ฯลฯ ซึ่งนโยบายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือประชาชน

โดยที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมผลิต (Co-producer) หรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินตกลงใจหรือนำนโยบายไปปฏิบัติแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากวิธีคิดของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเดิม

แม้พื้นฐานแนวคิดประชารัฐนั้นจะวางอยู่บนความพยายามในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเพื่อหนุนเสริมการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งอาจมีความคล้ายคลึงกับแนวคิด “การบริหารปกครอง” หรือ “การอภิบาล” (Governance) รวมถึง “การบริหารปกครองแบบร่วมมือกัน” (Collaborative Governance) โดยขณะที่แนวคิดการบริหารปกครองมุ่งเน้นไปที่การบริหารกิจการสาธารณะด้วยการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแสดงจากภาครัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐทั้งในระนาบเดียวกัน (Horizontal) หรือในแนวดิ่ง (Vertical) จากหลากหลายองค์การและตัวแสดง ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการปฏิรูประบบราชการภายใต้แนวคิดการจัดการภาครัฐตามแนวใหม่ (Bevir, 2009; Cepiku & Meneguzzo, 2011; Kjær, 2004; Rhodes, 1996; Trairatananusorn, 2021) แนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือกันมีจุดเน้นเพิ่มเติมในส่วนของการให้ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างตัวแสดงระหว่างภาคส่วนอันเกิดมาจาก “ปัญหาอุบาทว์” (Wicked Problems) ที่ตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ด้วยตนเอง แต่จำต้องแสวงหาความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมที่ซับซ้อนโยงใยหลายมิติ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาคนจนเมือง ปัญหาสุขภาวะกับความยากจน เป็นต้น (Ansell & Gash, 2008; Emerson & Nabatchi, 2015) อย่างไรก็ดี แนวคิดประชารัฐและนโยบายที่ใช้ชื่อ “ประชารัฐ” นั้นกลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าไม่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

ตัวอย่างข้อวิพากษ์นี้มาจากเสกสรรค์ ประเสริฐกุล (“‘เสกสรรค์’ประเมิน ‘ชนชั้นนำภาครัฐ’ อยู่ยาว 10 ปี”, 2560, มิถุนายน 19) ที่ตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดและนโยบายประชารัฐแม้จะวางบนฐานคิดของความพยายามที่จะสร้างความสามัคคีในสังคมไทย แต่โดยตัวมันเองมีความเป็นการเมืองสูงมากเนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องการกลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ซึ่งในมุมกลับอาจกลายเป็นการสร้างกลไกทางการเมืองที่ต้องการลดทอนความสำคัญของนักการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนมาสู่ระบบราชการและกลุ่มทุนขนาดใหญ่เพื่อให้ชนชั้นนำทางการเมืองยังคงดำรงอำนาจไว้ได้ต่อไป ในทำนองเดียวกัน พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (“พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์: ชวนสังเกต 'ประชารัฐ'”, 2560, กันยายน 21) เสนอว่ารัฐตามแนวคิดประชารัฐของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์นั้นมีนัยยะของการเป็นรัฐที่สร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นเอกภาพกับประชาชน แต่มิได้มีความหมายว่าเป็น “รัฐของประชาชน” ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากกระบวนการทางกฎหมายในห้วงเวลาของรัฐบาลทหารที่มิได้มีลักษณะของการสนับสนุนแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งเลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์ (2559, สิงหาคม 22) เสนอว่าโดยสรุปแล้วแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นเป็นความพยายามในการลดทอนความชอบธรรมของระบบการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยผ่านการให้ความสำคัญกับกลุ่มภาคประชาสังคมที่รับใช้รัฐราชการในฐานะ “ขุนนางเอ็นจีโอ” ที่เน้นการพัฒนาสังคมโดยไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นในภาพรวมสังเกตได้ว่าข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นจะเกี่ยวข้องกับการที่แนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นอาจเป็นแนวทางที่รัฐบาลทหารใช้สำหรับการสร้างกลไกการเมืองการปกครองที่ไม่สอดคล้องกับการจรรโลงระบอบประชาธิปไตยเพื่อรักษาอำนาจนำของชนชั้นนำทางการเมืองไทย

ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง โดยใช้เครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับภาครัฐอยู่เดิมเป็นองคาพยพในการขับเคลื่อนแผนงานการพัฒนาแทนระบบการเลือกตั้งนักการเมือง

นอกจากนี้ ยังมีข้อวิพากษ์ในมิติเชิงนโยบายเช่นกัน จากการทำข่าวเจาะของจุฑาทิพย์ ลักษณาวงศ์ (2559, กรกฎาคม 22) พบว่าประชาชนในพื้นที่ (เช่น จังหวัดภูเก็ต) ยังไม่มั่นใจว่าโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านบริษัทประชารัฐรักสามัคคีมีประโยชน์อย่างไร และประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร รวมถึงจะเป็นช่องทางแสวงหาประโยชน์ของภาคธุรกิจที่เข้ามามากกว่าประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่หรือไม่ ขณะที ธร ปิติดล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร (2562, พฤศจิกายน 30) ตั้งข้อสังเกตว่านโยบายบัตรสวัสดิการประชารัฐเพื่อผู้มีรายได้น้อยนั้นแม้จะส่งเสริมประสิทธิภาพทางการคลังจากการอุดหนุนงบประมาณเพื่อช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มคนจนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่นโยบายดังกล่าวก็ยังเป็นลดทอนประชาชนจากการเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มีพลังในการต่อรองอำนาจและผลประโยชน์กับตัวแสดงรัฐและนักการเมืองมาสู่การเป็น “คนจน” ที่รอรับประโยชน์จากนโยบายของรัฐราชการเท่านั้น นอกจากนี้ นิมิตร์ เทียนอุดม(“พ.ร.บ.ประชารัฐฯประกาศใช้แล้ว”, 2562, มีนาคม 5). ยังวิจารณ์ว่านโยบายประชารัฐผ่านการออกพระราชบัญญัติการจัดประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม พ.ศ. 2562 ที่เพิ่มอำนาจในการจัดสรรงบประมาณประจำกับโครงการสงเคราะห์เฉพาะกลุ่มนั้นอาจเป็นตัวฉุดรั้งแนวทางการสร้างรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าที่ยั่งยืนกว่า

แม้ว่าข้อสังเกตต่างๆ เหล่านี้ทำให้เห็นว่าแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในเชิงกลไกระบบการเมืองการปกครองและเชิงนโยบายสาธารณะ อย่างไรก็ดี ยังไม่มีงานศึกษาเพื่อทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐอย่างเป็นระบบเพื่อสำรวจสถานะงานวิชาการที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน ทั้งในส่วนของการสำรวจความหมายของแนวคิดประชารัฐ รวมถึงลักษณะประเด็นและแนวทางการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ ไปจนถึงบทเรียนจากผลการวิจัยจากงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเน้นที่จะสำรวจสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐจากงานวิชาการที่ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลวารสารระดับชาติของไทย เพื่อสร้างฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐสำหรับการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ทำการสำรวจงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลระดับชาติ (Thai Journal Online: ThaiJo) ผ่านเว็บไซต์สืบค้นของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (Primo by Ex Libris) โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้นว่า “ประชารัฐ” และใช้กระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องแบบ PRISMA (Preferred Reporting Items of Systematic Reviews and Meta-Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis) ของธีมที่เกี่ยวข้องกับคำถามวิจัย ได้แก่ 1) นิยามของแนวคิดประชารัฐคืออะไร 2) งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐสามารถแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง 3) งานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐมีลักษณะการออกแบบงานวิจัยอย่างไร และ 4) บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิชาการที่ศึกษานโยบายประชารัฐคืออะไร

สำหรับกระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องด้วยวิธี PRISMA นั้น งานวิจัยชิ้นนี้มีเกณฑ์

ในการคัดเลือก คือ 1) งานวิชาการที่ค้นพบจากคำสำคัญในการสืบค้น “ประชารัฐ” 2)งานวิชาการที่มีผลการสืบค้นไม่ซ้ำกัน 3) งานวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐ และ/หรือนโยบายประชารัฐ (ที่ไม่ได้มีเพียงชื่อคำค้นหา “ประชารัฐ” โดยไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือนโยบายประชารัฐแต่อย่างใด) ซึ่งพิจารณาจากบทคัดย่อและเนื้อหาของบทความ โดยจากการสืบค้นได้ผลการค้นหาจำนวน 124 ผลการค้นหา และใช้ผลการสืบค้นสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในงานวิจัยชิ้นนี้จำนวน 77 ชิ้น

ผลการวิจัย

ผลการสืบค้นด้วยคำสำคัญ “ประชารัฐ” ได้ผลการค้นหาจำนวน 124 ผลการค้นหาที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2559-2566 โดยมีงานวิชาการที่มีผลการสืบค้นซ้ำกันจำนวน 4 รายการ (ผลการค้นหาคงเหลือ 120 รายการ) และมีผลการสืบค้นที่ไม่ผ่านการคัดกรองสำหรับทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ จำนวน 43 ชิ้น เนื่องจากมีคำสืบค้น “ประชารัฐ” ระบุในงานวิชาการที่ไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือนโยบายประชารัฐแต่อย่างใด เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อโรงเรียน รวมถึงมีการใช้คำดังกล่าวแต่ไม่ได้นำเสนอสาระสำคัญของแนวคิดหรือนโยบายประชารัฐดังกล่าว จึงทำให้เหลือผลการสืบค้นที่สามารถนำมาใช้สำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในงานวิจัยชิ้นนั้นทั้งสิ้น 77 ชิ้น (ดูรายละเอียดในภาพที่ 1)

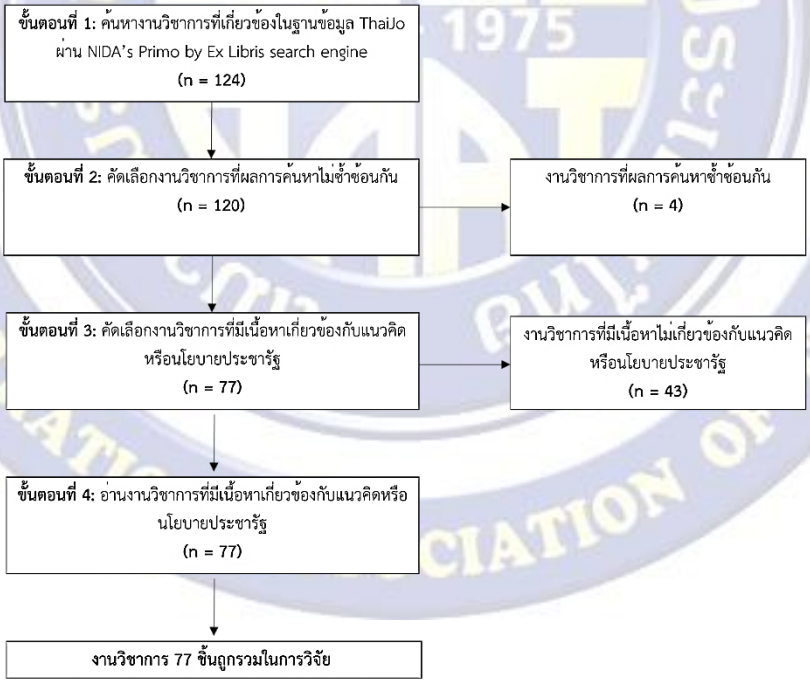

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคัดเลือกงานวิชาการสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

งานวิชาการ 77 ชิ้นที่ผ่านการคัดเลือกนั้นได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผ่านประเด็นหรือธีมสำหรับการศึกษาทั้งสิ้น 4 ประเด็น คือ นิยามของแนวคิดประชารัฐ ประเภทงานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ ลักษณะการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง และบทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

นิยามของแนวคิดประชารัฐ

จากงานวิชาการ 77 ชิ้นที่ได้รับการคัดเลือกและมีการนำเสนอนิยามของแนวคิดประชารัฐทั้งโดยตรงและโดยอ้อมพบว่า ประเด็นหลักที่สำคัญของแนวคิดประชารัฐคือเรื่องของแนวนโยบายที่แตกต่างจากแนวทางประชานิยม และมุ่งเน้นที่ประเด็นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งงานจำนวนมากค่อนข้างนำเสนอในประเด็นดังกล่าวในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ งานวิชาการจำนวนหนึ่งยังได้นำเสนอว่าแนวคิดประชารัฐจึงมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดการอภิบาล/การบริหารปกครอง (Governance/New Public Governance) (ธันภัทร โคตรสิงห์, 2560; ปิยากร หวังมหาพร, 2560) ไปจนถึงหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยเฉพาะในส่วนที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (ธันภัทร โคตรสิงห์, 2560; นภธร ศิวารัตน์, ยุภาพร ยุภาค และสัญญา เคณาภูมิ, 2560; อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อุรบุญนวลชาติ, 2563)

นอกจากนี้ งานส่วนใหญ่ที่นำเสนอนิยามแนวคิดประชารัฐหรือที่มาของแนวคิดประชารัฐนั้นโดยมากอ้างอิงจากถ้อยแถลงของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีเพียงบางส่วนที่นำเสนอการปรากฏของแนวคิดประชารัฐจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 12 (เช่น งานของธันภัทร โคตรสิงห์, 2560; นภธร และคณะ, 2560; อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อุรบุญนวลชาติ, 2563) รวมถึงแนวคิดประชารัฐที่ได้รับอิทธิพลมาจากมูลนิธิสัมมาชีพของเครือข่ายประเวศ วะสี (อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อุรบุญนวลชาติ, 2563) แต่ในภาพรวมแล้วงานวิชาการที่ทำการสำรวจนั้นมิได้นำเสนอที่มาที่ไปของแนวคิดประชารัฐด้วยการสัมภาษณ์บุคคลต้นคิดแต่อย่างใด

หัวข้อในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ

ภาพที่ 2 แสดงแผนภูมิแท่งที่ระบุหัวข้อในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐจากงานวิชาการทั้ง 77 ชิ้นในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบชิ้นนี้ โดยประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก/วิสาหกิจชุมชนมีการศึกษามากที่สุด (n=33, 43%) รองลงมาคือประเด็นนโยบายสวัสดิการและบริการสังคม (n=17, 22.1%) ประเด็นความหมายของแนวคิดประชารัฐ/การศึกษาเชิงทฤษฎี (n=10, 13%) แนวคิดพุทธศาสนากับการจัดการชุมชน (n=5, 6.5%) การประเมินผลโรงเรียนประชารัฐ (n=4, 5.2%) ภาคประชาสังคมและการเมือง (n=3, 3.9%) การจัดการการบริการภาครัฐ (n=2, 2.6%) และภาวะผู้นำ (n=1, 1.3%) ความมั่นคง (n=1, 1.3%) และการจัดการอาชญากรรม (n=1, 1.3%)

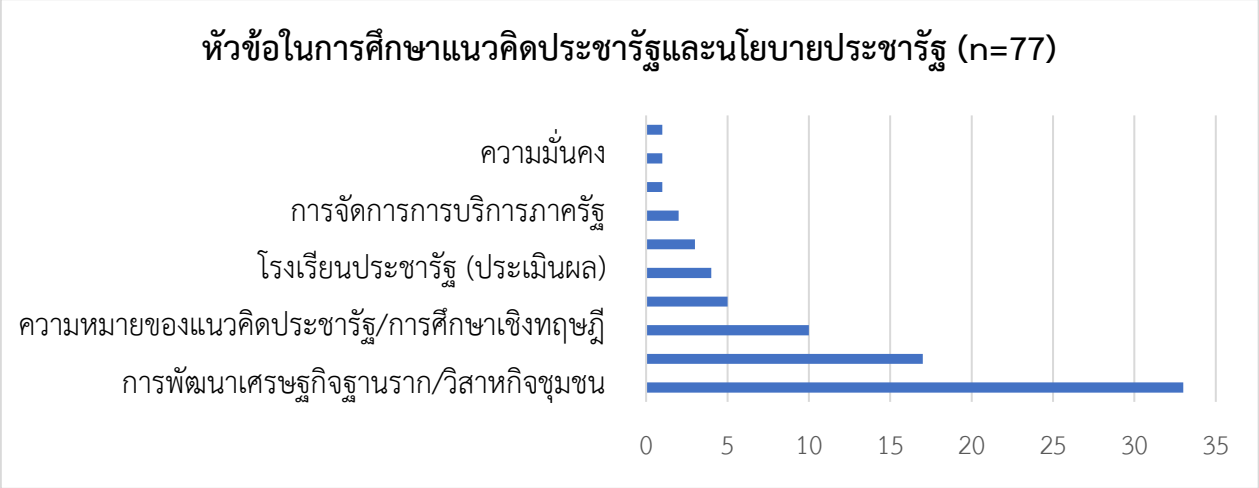

ภาพที่ 2 แสดงหัวข้อในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ

สำหรับข้อมูลรายการประเภทนโยบายสวัสดิการและบริการสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐ ตารางที่ 1 นำเสนอข้อมูลดังกล่าวในรายละเอียด ประกอบไปด้วยประเด็นสาธารณสุข (n=5, 6.5%) การดูแลผู้สูงอายุ (n=3, 3.9%) การจัดการขยะ (n=3, 3.9%) การให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจ (n=2, 2.6%) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (n=2, 2.6%) โครงการที่อยู่อาศัย (n=1, 1.3%) และการจัดการน้ำดื่มในชุมชน (n=1, 1.3%)

ตารางที่ 1 รายการประเภทนโยบายสวัสดิการและบริการสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐ

ประเภทนโยบายสวัสดิการและบริการสังคม	N (%)
สาธารณสุข	5 (6.5%)
การดูแลผู้สูงอายุ	3 (3.9%)
การจัดการขยะ	3 (3.9%)
การให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจ	2 (2.6%)
การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	2 (2.6%)
โครงการที่อยู่อาศัย	1 (1.3%)
การจัดการน้ำดื่มในชุมชน	1 (1.3%)
รวม	**17 (100%)**

ลักษณะการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลประเภทงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจจากลักษณะของข้อมูลที่ใช้ของงานวิชาการทั้ง 77 ชิ้น โดยมีบทความวิชาการ (Academic Article) จำนวน 14 ชิ้น (18%) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จำนวน 32 ชิ้น (41.6%) โดยในจำนวนนี้งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูล

1 ชนิดมีจำนวน 15 ชิ้น (19.5%) และงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปมีจำนวน 17 ชิ้น (22%) ขณะที่มีงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทั้งสิ้น 11 ชิ้น (14.3%) และงานวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจำนวน 20 ชิ้น (26%) โดยในจำนวนนี้มี 5 ชิ้น (6.5%) ที่ระบุว่าเป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) อย่างไรก็ดี ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลประเภทการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจ โดยงานวิจัยจำนวนมาก (n=76, 99%) ไม่ใช้การออกแบบงานวิจัยที่เชิงการทดลอง (Non-experimental Design) ขณะที่มีงานวิจัยเพียง 1 ชิ้น (1.3%) ที่ใช้การออกแบบงานวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental Design) และมีงานวิจัย 2 ชิ้น (2.6%) ที่ระบุชัดเจนว่าใช้การออกแบบงานวิจัยด้วยกรณีศึกษา (Case Study) อีกด้วย

ตารางที่ 2 ประเภทงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจจากลักษณะของข้อมูลที่ใช้

ประเภทงานวิจัย	N (%)
บทความวิชาการ (Academic Article)	**14 (18%)**
งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	**32 (41.6%)**
- ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ 1 ประเภท	15 (19.5%)
- ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป	17 (22%)
งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	**11 (14.3%)**
งานวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	**20 (26%)**
- งานวิจัยที่ระบุว่าเป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research)	5 (6.5%)
รวม	**77 (100%)**

ตารางที่ 3 ประเภทการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจ

ประเภทการออกแบบงานวิจัย	N (%)
งานวิจัยที่ใช้การออกแบบงานวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental Design)	**1 (1.3%)**
งานวิจัยที่ไม่ใช้การออกแบบงานวิจัยที่เชิงการทดลอง (Non-experimental Design)	**76 (99%)**
- งานวิจัยที่ออกแบบด้วยการใช้กรณีศึกษา (Case Study)	2 (2.6%)
รวม	**77 (100%)**

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลการเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลประเภทต่างๆ (Data Collection Methods) สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นพบว่างานวิชาการที่ทำการสำรวจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มากที่สุด (n=43, 55.9%) รองลงมาคืองานวิจัยที่ระบุชัดเจนว่าใช้งานวิจัยเอกสาร (Document Research: n=21, 27.3%) และสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group: n=18, 23.4%) ขณะที่การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation: n=4, 5.2%) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Operational Meeting: n=4,

5.2%) การวิเคราะห์เนื้อหาจากสื่อสาธารณะ (Media Content Analysis: n=3, 3.9%) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation: n=2, 2.6%) วิธีการ Delphi (n=2, 2.6%) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Operational Research: n=1, 1.3%) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ไม่เป็นที่นิยมในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ ในส่วนของวิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณพบว่างานวิชาการจำนวนมาก (n=30, 39%) ใช้การเก็บข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Survey with Questionnaire) โดยมีเพียง 1 ชิ้น (1.3%) ที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ตารางที่ 4 ประเภทวิธีการเก็บข้อมูลของงานวิชาการที่สำรวจ

ประเภทวิธีเก็บข้อมูล	N (%)
วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	
- การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	43 (55.9%)
- งานวิจัยเอกสาร (Document Research)	21 (27.3%)
- สัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group)	18 (23.4%)
- การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation)	4 (5.2%)
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Operational Meeting)	4 (5.2%)
- การวิเคราะห์เนื้อหาจากสื่อสาธารณะ (Media Content Analysis)	3 (3.9%)
- การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation)	2 (2.6%)
- วิธีการ Delphi	2 (2.6%)
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Operational Research)	1 (1.3%)
วิธีเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	
- การสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Survey with Questionnaire)	30 (39%)
- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)	1 (1.3%)

บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิชาการที่ศึกษานโยบายประชารัฐ

บทความวิชาการที่เน้นการศึกษานิยามแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐในภาพรวมนั้นพบว่าพยายามนำเสนอชุดความคิดเชิงพรรณนาที่ว่าแนวคิดประชารัฐมุ่งเน้นที่การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมักจะเป็นงานวิชาการที่นำเนื้อหาจากเอกสารหรืองานวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการอภิบาล/การบริหารปกครอง หรือธรรมาภิบาล ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ มาประกอบโดยมีจำนวนน้อยที่เน้นไปที่การตีความ (Interpretation) ถ้อยแถลง ข้อความ หรือปรากฏการณ์เชิงนโยบายต่างๆ ในเชิงวิพากษ์แทนการนำเสนอชุดความคิดประชารัฐในเชิงพรรณนา อย่างไรก็ดี ในภาพรวมนั้นงานวิชาการที่ทำการสำรวจในงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้มีการนำเสนอหรือสร้างทฤษฎีหรือคำอธิบายใหม่ที่ไปไกลกว่าการอ้างอิงแนวคิด

การอภิบาล/การบริหารปกครอง หรือธรรมาภิบาล ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ หรือกระทั่งทฤษฎีการอธิบายระบบกลไกการปกครองของรัฐบาลเผด็จการหรือประชาธิปไตยครึ่งใบแต่อย่างใด

ขณะที่งานศึกษาจำนวนหนึ่งที่เน้นในลักษณะการสำรวจหรือประเมินผลโครงการประชารัฐในลักษณะต่างๆ แม้ว่าจะสะท้อนถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อดำเนินงานและนำแผนงานไปปฏิบัติ บทเรียนในภาพรวมที่สำคัญจากงานศึกษาเหล่านี้คือ ความท้าทายในการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจถึงการมีอยู่และประโยชน์ของโครงการต่างๆ ต่อประชาชนในพื้นที่ ไปจนถึงความท้าทายในการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง (เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ ทรัพยากรบุคคล) ที่มีจำกัด ตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินโครงการที่สั้นและขาดความยั่งยืน รวมถึงประเด็นความโปร่งใสของโครงการและการรายงานข้อมูลการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของโครงการต่อสาธารณะ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง อย่างไรก็ดี ในภาพรวมพบว่างานศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่นำเสนอข้อค้นพบที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการประชารัฐจากการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการหรือร่วมทำงานในโครงการ รวมถึงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ เช่น พฤติกรรมการดำเนินงานกับประสิทธิผลของโครงการ เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ประการแรก แนวคิดประชารัฐนั้นหมายถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดการอภิบาล/การบริหารปกครองและหลักธรรมาภิบาล โดยงานจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นถึงร่องรอยแนวคิดประชารัฐจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถ้อยแถลงของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และมูลนิธิสัมมาชีพของเครือข่ายประเวศ วะสี แต่อย่างไรก็ดี จากการสำรวจงานวิชาการเหล่านี้ยังไม่พบการนำเสนอที่มาของแนวคิดประชารัฐจากบุคคลต้นคิด เช่น นายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีป (กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล, 2559, มิถุนายน 17) หรือแม้กระทั่งอ้างอิงงาน ของประเวศ วะสี (2558ก; 2558ข; 2559) ที่เกี่ยวข้อง ไปจนถึงต้นธารของการใช้คำ “ประชารัฐ” จากชัยอนันต์ สมุทวณิช (2543) แต่อย่างใด

ดังนั้น แม้ว่างานวิชาการเหล่านี้อาจสะท้อนการพรรณนาแนวคิดประชารัฐได้ในระดับหนึ่ง แต่ในการพัฒนาชุดคำอธิบายเชิงวิชาการที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับงานศึกษาก่อนหน้าที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐนั้นยังค่อนข้างจำกัด รวมถึงยังไม่มีการเก็บข้อมูลเชิงลึกกับบุคคลต้นคิดที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวคิดประชารัฐเช่นรายงานข่าวเจาะของกฤษฎา ศุภวรรธนะกุล (2559, มิถุนายน 17) นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญของการพัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและ “การบริหารปกครอง” หรือ “การอภิบาล” (Governance) รวมถึง “การบริหารปกครองแบบร่วมมือกัน” (Collaborative Governance) ในงานวิชาการที่เกี่ยวข้องนี้นั้นยังมีอยู่อย่างจำกัดเนื่องจากมิได้มีการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างอย่างชัดเจนกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในระดับนานาชาติ รวมถึงทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในระดับนานาชาติที่เพียงพอ (เช่น งานของ Ansell & Gash, 2008; Bevir, 2009; Cepiku & Meneguzzo, 2011; Emerson

& Nabatchi, 2015; Kjær, 2004; Rhodes, 1996; Trairatananusorn, 2021) ซึ่งสะท้อนช่องว่างในการทำวิจัย (Literature Gap) ในอนาคตต่อไป

โดยขณะที่แนวคิดการบริหารปกครองมุ่งเน้นไปที่การบริหารกิจการสาธารณะด้วยการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแสดงจากภาครัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐทั้งในระนาบเดียวกัน (Horizontal) หรือในแนวดิ่ง (Vertical) จากหลากหลายองค์การและตัวแสดง ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการปฏิรูประบบราชการภายใต้แนวคิดการจัดการภาครัฐตามแนวใหม่ (Bevir, 2009; Cepiku & Meneguzzo, 2011; Kjær, 2004; Rhodes, 1996; Trairatananusorn, 2021) แนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือกันมีจุดเน้นเพิ่มเติมในส่วนของการให้ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างตัวแสดงระหว่างภาคส่วนอันเกิดมาจาก “ปัญหาอุบาทว์” (Wicked Problems) ที่ตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ด้วยตนเอง แต่จำต้องแสวงหาความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมที่ซับซ้อนโยงใยหลายมิติ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาคนจนเมือง ปัญหาสุขภาวะกับความยากจน เป็นต้น (Ansell & Gash, 2008; Emerson & Nabatchi, 2015) อย่างไรก็ดี แนวคิดประชารัฐและนโยบายที่ใช้ชื่อ “ประชารัฐ” นั้นกลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าไม่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

ประการที่สอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่การศึกษาประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก นโยบายสวัสดิการและบริการสังคม และความหมายของแนวคิดประชารัฐ/การศึกษาเชิงทฤษฎี ขณะที่ส่วนน้อยศึกษาแนวคิดพุทธศาสนากับการจัดการชุมชน การประเมินผลโรงเรียนประชารัฐ ประเด็นภาคประชาสังคมและการเมือง การจัดการการบริการภาครัฐ ภาวะผู้นำ ความมั่นคง และการจัดการอาชญากรรม ซึ่งมีข้อสังเกตว่าค่อนข้างสอดคล้องกับจุดเน้นของแนวคิดและนโยบายประชารัฐที่ตั้งต้นมาจากประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (จุฑาทิพย์ ลักษณาวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22; “พล.อ.ประยุทธ์บอก”, 2558, กันยายน 21) โดยยังมีงานศึกษาความหมายของแนวคิดประชารัฐ/การศึกษาเชิงทฤษฎีอยู่ค่อนข้างน้อย

ประการที่สาม งานวิจัยจำนวนมากจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มเป็นหลัก ขณะที่มีงานศึกษาจำนวนไม่มากที่เน้นไปที่การวิจัยเชิงปริมาณผ่านการสำรวจด้วยแบบสอบถาม อย่างไรก็ดี การที่มีงานศึกษาจำนวนมากใช้การเก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณนั้นถือได้ว่าเป็นการพัฒนาแวดวงวิชาการไทยที่น่าจับตามองโดยเฉพาะในการพัฒนาทฤษฎีหรือชุดคำอธิบายแนวคิดประชารัฐและการดำเนินการของนโยบายประชารัฐ ทว่า อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในเชิงการทดลองนั้นยังเป็นการออกแบบงานวิจัยที่ถูกใช้อย่างจำกัดมากในการศึกษานโยบายประชารัฐ รวมถึงบทความวิชาการที่ศึกษาแนวคิดประชารัฐเองนั้นยังมิได้นำเสนอการพัฒนาทฤษฎีหรือชุดคำอธิบายแนวคิดประชารัฐที่น่าสนใจเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับความพยายามในการอธิบายแนวคิดและกลไกประชารัฐของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล (“‘เสกสรรค์’ประเมิน ‘ชนชั้นนำภาครัฐ’ อยู่ยาว 10 ปี”, 2560, มิถุนายน 19)

ประการสุดท้าย งานวิจัยจำนวนมากได้นำเสนอข้อค้นพบที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการประชารัฐ

และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการนโยบายประชารัฐ ทว่า การประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากร ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ความโปร่งใสและการเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานของโครงการ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงล้วนแล้วเป็นประเด็นท้าทายในการดำเนินงานโครงการนโยบายประชารัฐ ซึ่งงานวิจัยในอนาคตจะต้องนำมาพิจารณาเพื่อออกแบบงานวิจัยและกำหนดทิศทางในการศึกษาเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโครงการนโยบายประชารัฐในลักษณะอื่นๆต่อไป

อย่างไรก็ดี งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดบางประการที่งานวิจัยในอนาคตสามารถนำไปศึกษาและต่อยอดได้ในอนาคต ประการแรก งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ฐานข้อมูลจากสำนักบรรณสารของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (Primo by Ex Libris) ซึ่งอาจมีงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่ตกหล่นอีก งานวิจัยในอนาคตจึงควรทำการสืบค้นในเว็บไซต์ฐานข้อมูลวารสารระดับชาติ (Thai Journal Index: ThaiJo) โดยตรงเพื่อให้ได้ผลการค้นหาเพิ่มเติมต่อไป ประการที่สอง งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้นับรวมเอกสารและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่อยู่นอกฐานข้อมูลวารสารระดับชาติ (Thai Journal Index: ThaiJo) ในการสำรวจวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เช่น หนังสือ เว็บไซต์ เอกสารนโยบาย เป็นต้น แม้ว่าจะได้มีการอภิปรายผลการวิจัยกับเอกสารและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่อยู่นอกฐานข้อมูลดังกล่าวเพื่อเป็นการตรวจสอบจากหลายมุมมอง (Triangulation) โดยเทียบกับสถานะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน อย่างไรก็ดี งานวิจัยในอนาคตจึงควรทำการศึกษาเอกสารและแหล่งข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติมต่อไปเพื่อให้ได้ข้อมูลการตรวจสอบจากหลายมุมมองที่เข้มข้นขึ้น

ประการที่สาม งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ทำการใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ ที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเพิ่มเติม เช่น การทบทวนวรรณกรรมจากรายการอ้างอิงกันเองของงานศึกษา (Bibliometrics) หรือการใช้การวิเคราะห์เครือข่าย (Network Analysis) ระหว่างงานศึกษากับประเด็นหลักของงานดังกล่าว งานวิจัยในอนาคตจึงควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเพิ่มเติมจากงานวิจัยชิ้นนี้ และประการสุดท้าย งานวิชาการที่ได้รับคัดเลือกอยู่ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบนี้มีคุณภาพทางวิชาการที่แตกต่างกัน ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ทำการตรวจสอบคัดกรองจากคุณภาพของงานวิชาการที่ได้รับคัดเลือกเพื่อเพิ่มกลุ่มตัวอย่างงานวิชาการที่ศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐในการสร้างสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐเป็นการทั่วไป งานศึกษาในอนาคตจึงควรมีการตั้งเกณฑ์บางประการในการคัดกรองคุณภาพงานวิชาการที่เกี่ยวข้องต่อไป

แม้งานวิจัยชิ้นนี้จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่ฐานความรู้จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบทำให้สามารถกำหนดข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้ ประการแรก ควรมีการศึกษาเชิงวิพากษ์เพื่อทบทวนแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่เชื่อมโยงกับงานศึกษาเดิมที่เคยนำเสนอแนวคิดประชารัฐ รวมถึงการสร้างชุดคำอธิบายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่ไปให้ไกลกว่าการผลิตซ้ำการพรรณนาชุดความเชื่อทางวิชาการเดิม ประการที่สอง ควรมีการทำวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายและศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานนโยบายประชารัฐระหว่างแต่ละพื้นที่ด้วยแนวทางการออกแบบงานวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง ซึ่งจะช่วยให้ข้อค้นพบน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประเมินผลการทำงาน

ได้อย่างแท้จริง และประการที่สาม ควรมีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบรูปแบบอื่นๆ กับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐเพิ่มเติม รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในแนวคิดหรือประเด็นทางบริหารรัฐกิจและนโยบายสาธารณะในไทยเพื่อสร้างฐานองค์ความรู้เพื่อต่อยอดในทางวิชาการสำหรับการวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

กันตภณ หนูทองแก้ว และพระศรีธรรมประสาธน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในโครงการประชารัฐเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนศรีธรรมโศก จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 6(2), 1011-1131.

กีรติ กิจธีระวุฒิวงษ์ และนิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์. (2561). ทิศทางของการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*. 36(4), 15-24.

เกรียงไกร ทรัพย์แสนมา และบรรพต วิรุณราช. (2562). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของบริษัทประชารัฐรักสามัคคีวิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัดในประเด็นเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*. 14(2), 17-29.

เกรียงไกร ทรัพย์แสนมา และสิริ ลภัสลดา ปันสาน. (2562). รูปแบบการพัฒนาสินค้าเกษตรของบริษัทประชารัฐรักสามัคคีวิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 3(2), 67-75.

กฤติน จันทร์สนธิมา. (2561). การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ โดยแนวทางประชารัฐ: กรณีศึกษาของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*. 11(1), 143-180.

กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล. (2559, มิถุนายน 17). สัมภาษณ์: นพ.พลเดช ปิ่นประทีป “ผมจะใช้ประโยชน์จากประชารัฐ”. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2016/06/66377

กุลขณิษฐ์ อดิรุจโชติสิริ, สุรพงษ์ พันชะโก และผการัตน์ พินิจวัฒน์. (2562). ประชาธิปไตยในมิติบทบาทภาคประชาสังคมที่มีต่อยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. 14(47), 1-12.

กุลวดี ละม้ายจีน. (2562). การพัฒนาหมู่บ้านโฮมสเตย์บนฐานแนวคิดประชารัฐเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 10(1), 1-11.

เกศิณี ประทุมสุวรรณ, กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร และพีรพัฒน์ พันศิริ. (2562). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 โดยกลไกประชารัฐ: กรณีศึกษาชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*. 16(2), 423-437.

เกศสุดา โภคานิตย์, กีฬา หนูยศ, ฐปราย์ ชัยสินคุณานนต์ และกมลชัย บัวสาย. (2562). ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วน

ร่วมในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*. 6(3), 278-289.

เกษรา เวทยานนท์. (2561). ผลกระทบจากนโยบายน้ำดื่มประชารัฐในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 10(1), 218-227.

ครม. ไฟเขียว โครงการบ้านประชารัฐ. (2559, มีนาคม 24). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2016/03/64827

จุฑาทิพย์ ลักษณาวงศ์. (2559, กรกฎาคม 22). TCIJ School: ผ่าเครือข่าย 'บริษัทประชารัฐรักสามัคคี' การตลาดเพื่อสังคมฉบับ 'ลายพราง'. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2016/07/67000

จุฑามาศ มาลาทอง และประกอบ ใจมั่น. (2566). การประเมินโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนประชารัฐตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนวัดสมัยสุวรรณสังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*. 8(3), 47-59.

เจน จันทรสุภาเสน, อำพล ชะโยมชัย, ณัฏฐวัฒน์ แซงภูเขียว และแก้วตา ผิวพรรณ. (2563). อิทธิพลของพฤติกรรมผู้ประกอบการ ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถทางนวัตกรรมที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจ: ข้อมูลเชิงประจักษ์จากโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 10(1), 5-18.

จิรายุ ทรัพย์สิน, วันชัย สุขตาม และสุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2562). ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*. 6(1), 112-132.

ฉัตรเกษม ดาศรี, พรรณี พิมพ์โพธิ์, ขจรศักดิ์ เอี่ยมนอก และนิติราภรณ์ ศรีกันต์. (2563). การถอดบทเรียนการพัฒนาทุนมนุษย์ของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนตามโครงการสระแก้วเมืองแห่งความสุข จังหวัดสระแก้ว. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*. 7(1), 232-246.

ชฎาพร หล่อประโคน. (2563). การนำนโยบายสานพลังประชารัฐไปสู่การปฏิบัติ:กรณีศึกษาบริษัทประชารัฐรักสามัคคีฉะเชิงเทรา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*. 4(2), 161-183.

ชาติชาย กิติยานันท์. (2561). การศึกษาผลการลดกลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรังอย่างต่อเนื่องของตำบลต้นแบบภายหลังการใช้ "กลไกประชารัฐเชิงรุก บุกถึงก้นครัว" จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษสุรินทร์ บุรีรัมย์*. 33(3), 375-388.

เชาวรินทร์ ดีฉาย. (2565). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นฐาน. *วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*. 3(2), 78-84.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2543). *ประชารัฐกับการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.

ญาติมา นุชแดง. (2562). การพัฒนาประเทศไทยตามนโยบายประชารัฐกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารชุมชนวิจัย*. 13(1), 13-25.

ณัฐพล นาคพาณิชย์. (2561). การบริหารจัดการความมั่นคงภายในภายใต้กระบวนทัศน์ประชารัฐ. *วารสารรัฏฐาภิรักษ์*. 60(1), 76-84.

ณรงค์ โพธิ์พฤกษานันท์ และวริสรา ยงยิ่งประเสริฐ. (2566). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรน้ำมันมะรุมของกลุ่มสมุนไพรเขตบางบอน ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสู่ตลาดประชารัฐ. *วารสารศิลปการจัดการ*. 7(3), 887-904.

ดีเดย์ใช้ 1 ต.ค.นี้ เริ่มบัตรคนจน 11.6 ล้านราย ซื้อได้กระทั่งเหล้า-บุหรี่. (2560, สิงหาคม 30). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2017/08/73029

ทรงศักดิ์ ใจกล้า. (2561). รูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างองค์กรธุรกิจเพื่อสังคมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 5(2), 342-363.

ทศพล กรรณิกา และวราภรณ์ เรืองศรี. (2566). แม่แจ่ม เคลื่อนตามกาลเวลา: การเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางสังคมในแม่แจ่ม ระหว่าง พ.ศ. 2530-2563. *วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน*. 14(1), 222-244.

ธันภัทร โคตรสิงห์. (2560). ประชารัฐ: จากแนวคิดการบริหารสู่แนวทางปฏิบัติในปัจจุบัน. *วารสารพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร*. 19(1), 173-196.

ธร ปิติดล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. (2562, พฤศจิกายน 30). สวัสดิการประชารัฐกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์รัฐ-ชนบทไทย. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2019/11/85361

ธีรพัฒน์ อังศุชวาล และสุภาภรณ์ สงค์ปีระชา. (2565). กำเนิดและพัฒนาการของสมัชชาสุขภาพิเฉพาะพื้นที่: กลไกการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมระดับพื้นที่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 18(2), 197-230.

นิติธร เทพเทวิน. (2560). การพัฒนาแผนกลยุทธ์จัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยการมีส่วนร่วมกับประชารัฐระดับตำบลของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*. 18(1). 103-112.

นนท์ณพร กิติศรีปัญญา, สิริพร ป้องกงลาด และกรรณิการ์ บูรพาพิชิตภัย. (2561). กลยุทธ์ในการยกระดับตลาดนางเลิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 3(2), 42-54.

นนทวุฒิ ลามอ และสุนิตดา เทศนิยม. (2561). การใช้หลักธรรมาภิบาลที่ส่งเสริมประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 5(2), 36-50.

นภธร ศิวารัตน์, ยุภาพร ยุภาค และสัญญา เคณาภูมิ. (2560). การนำแนวคิดประชารัฐมาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐ. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. 4(2), 1-11.

ปฐวี โชติอนันต์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่นและการกระจายอำนาจในยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (พ.ศ. 2557-2562). *วารสารการบริหารปกครอง*. 10(1), 42-76.

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2559). ทุนทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. *Asian Journal of Arts and Culture*. 16(1), 99-114.

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2560). วิเคราะห์บริบทความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมท้องถิ่นในยุคไทยแลนด์4.0. *Asian Journal of Arts and Culture*.16(1),63-77.

ปัทมาพร ปัทมาสราวุธ และรุ่งทิวา หมื่นปา. (2563). การพัฒนาร้านชำต้นแบบจากโครงการประชารัฐร่วมใจส่งเสริมการใช้ยาอย่างปลอดภัยในชุมชน. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 12(3), 601-611.

ประยูร อิมิวัตร์, นำขวัญ วงศ์ประทุม, กฤษณะ สมควร และอรุณี อินเทพ. (2562). นวัตกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน ตามแนวทางประชารัฐ ในอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 7(2), 145-156.

ประเสริฐ บัวจันอัฐ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลปะอาว อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*.7(1).91-105.

ประวิทย์ พุ่มพา. (2564). การพัฒนารูปแบบช่องทางการตลาด (Omni Channel Marketing) สำหรับประชารัฐในชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการและกลยุทธ์การตลาดระหว่างประเทศ. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 7(3), 457-470.

ประเวศ วะสี. (2558ก). *วิธีการและกลไก ยุทธศาสตร์ประชารัฐ สร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากบนหลักการเศรษฐกิจพอเพียง*. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.

ประเวศ วะสี. (2558ข). *ยุทธศาสตร์ประชา-รัฐ พัฒนาประเทศไทย*. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.

ประเวศ วะสี. (2559). *แนวทางประชารัฐ การเปลี่ยนวิธีคิดครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ประเทศไทย*. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.

ปราณี จุลภักดิ์, สมบูรณ์ สุขสำราญ และเอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2562). การขับเคลื่อนของประชาชนในการผลักดันวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช สู่การเป็นมรดกโลก. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 11(3), 111-120.

ปิยากร หวังมหาพร. (2560). ประชารัฐจากรายการคืนความสุขให้คนในชาติคืออะไร?. *วารสารการบริหารปกครอง*. 6(2), 1-23.

พิกุล สุพนาม, เนติมา ใคร้มุกข์ และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2563). สัญญะเชิงนโยบายภายใต้แนวความคิดสู่การปฏิบัติในการสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.): การบูรณาการรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ยุทธศาสตร์ชาติ พรรคพลังประชารัฐ และนโยบายเชิงประชานิยม. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*. 4(1), 109-129.

เพชรนภา วิริยะสืบพงศ์, นลินี ทองประเสริฐ และสมชาย หาญหิรัญ. (2563). การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 14(3), 75-85.

เพชรสุดา เชียรเทียนทอง และประทีป มากมิตร. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประชารัฐของ

หมู่บ้านดงไม้แดงอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 14(1), 68-78.

เพ็ญนะภา ปาละปิน. (2563). แบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดุงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 8(1), 56-64.

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์: ชวนสังเกต 'ประชารัฐ' คติความสามัคคีกับวังวนรัฐประหาร. (2560, กันยายน 21). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2017/09/73329

พิชญุตม์ กฤตย์รัตนะโชติ และณัฐสพันธ์ เผ่าพันธ์. (2561). อิทธิพลของปัจจัยทางการตลาดและการสนับสนุนจากภาครัฐที่มีผลต่อการดำเนินงานส่งออกสินค้าของบริษัท ประชารัฐรักสามัคคีเพชรบุรี (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด. *วารสารวิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน*. 4(1), 105-115.

พัชรกันย์ เธียรชุตินันท์ และสมเดช มุงเมือง. (2562). นโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*. 6(2), 333-347.

พระครูเกษมอาจารสุนทร (ศุภกิตติ์ ชนุชรัมย์) และยุภาพร ยุภาศ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการยกระดับประเทศไทยเพื่อให้ก้าวไปสู่ Thailand 4.0 ในส่วนภาครัฐ. *วารสาร มจร. เลย ปริทัศน์*. 3(3), 20-29.

พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวโส), พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ และบุษกร วัฒนบุตร. (2562). การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมโครงการตลาดประชารัฐเพื่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 8(1), 1-12.

พีระยุทธ สุขสวัสดิ์ และชมภูนุช หุ่นนาค. (2563). แนวทางการขับเคลื่อนกลไกประชารัฐในการจัดการอัคคีภัยของจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*. 10(2), 31-42.

พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และสุรชัย โชคครรชิตไชย. (2561). การจัดบริการสาธารณสุขระดับอำเภอ: กรณีศึกษาพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย*. 8(1), 152-161.

พ.ร.บ.ประชารัฐฯ ประกาศใช้แล้ว ‘นิมิตร์’ ชี้ระยะยาวเป็นอุปสรรครัฐสวัสดิการ. (2562, มีนาคม 5). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2019/03/81345

พริมาดา บัวหลวง. (2564). ปัจจัยความสามารถด้านนวัตกรรมตลาดของผู้นำแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. 15(1), 54-65.

พล.อ.ประยุทธ์บอก "ผมเป็นรัฐท่านเป็นประชาชน" มุ่งทำ 'ประชารัฐ' แทน 'ประชานิยม'. (2558, กันยายน 21). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2015/09/61507

ภูบดินทร์ วรชินา และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์. (2563). การศึกษาการดำเนินงานและการตอบสนองความต้องการของประชาชนของโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*. 6(1), 87-95.

ร้านธงฟ้าประชารัฐ กระตุ้นเศรษฐกิจ 2 หมื่นล้านบาท. (2561, พฤษภาคม 11). *ประชาชาติธุรกิจ*. สืบค้นเมื่อ 29

กันยายน 2566, จาก https://www.prachachat.net/economy/news-156773

รุ่งทิพย์ สุวรรณสถิตย์ และกฤษณา ไวสำรวจ. (2562). การส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 21(1), 227-244.

รัชนิดา ไสยรส. (2562). การพยากรณ์ปัจจัยนโยบายประชารัฐที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชุมพร. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*. 7(3), 165-178.

'รัฐ-ทุนใหญ่-ภาคปชช.' จับมือตั้ง 'บ.ประชารัฐรักสามัคคีประเทศไทย จำกัด'. (2559, เมษายน 29). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2016/04/65521

เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์. (2559, สิงหาคม 22). ความสอดคล้องของวาทกรรม ‘ลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชน’ และ ‘ประชาธิปไตยไม่ได้มีแค่การเลือกตั้ง’. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2016/08/67560

วัฒนา สายเชื้อ. (2560). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นฐาน. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*. 17(2), 1-11.

วันทนีย์ แสนภักดี. (2562). แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก ในมุมมองของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 9(1), 36-49.

วราพันธุ์ พรวิเศษศิริกุล และพิชญดา ทาจินะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของผู้ทำงาน เกี่ยวข้องกับขยะโดยใช้หลักประชารัฐ ในจังหวัดลำพูน. *วารสารสาธารณสุขล้านนา*. 15(2), 53-66.

วรรณวิศา สืบนุสรณ์. (2560). ความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาเพื่อตอบสนองอนาคตอุปสงค์แรงงานของจังหวัดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: กรณีศึกษาจังหวัดตาก. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. 9(2), 193-206.

วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2561). แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแผนประชารัฐร่วมใจปลอดภัยยาเสพติด: กรณีศึกษาหมู่ที่ 4 ตำบลหนองตรุด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 20(1), 81-93.

เศรษฐพงษ์ ปุจฉาการ, กนกพานทอง และปริญญา เรืองทิพย์. (2566). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักประชารัฐ – ทฤษฎีฐานราก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 8(6), 426-443.

ศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564, ตุลาคม). *ผลงานเน็ตประชารัฐ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://www.mdes.go.th/mission/detail/4852-E0%

ศิหินภา ศิริสานต์, กุณฑลทิพย พานิชภักดิ์ และพรสรร วิเชียรประดิษฐ์. (2562). การดำเนินการสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยภายใต้โครงการบ้านธนารักษ์ประชารัฐ. *หน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม*

และสถาปัตยกรรมไทย. 16(1), 154-183.

‘เสกสรรค์’ประเมิน ‘ชนชั้นนำภาครัฐ’ อยู่ยาว 10 ปี อะไรคือความหวังการเปลี่ยนแปลง. (2560, มิถุนายน 19). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://prachatai.com/journal/2017/06/72004

สุทารัตน์ ชูดอก และเขมิกา สงวนพวก. (2564). การบริหารการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 12(2), 28-48.

สุพัตตรา ตันติจริยาพันธ์. (2566). การประเมินผลลัพธ์ทางสังคมและพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ค่าทางการเงินเบื้องต้นผ่านโครงการยกระดับคุณภาพบัณฑิตสู่อัตลักษณ์ด้วยกระบวนการอาสาประชารัฐบนหลักพุทธธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. *วารสาร มจร. พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2), 35-49.

สุพิศ บุญลาภ และปรรฐมาศ์ พสิษฐ์ภคกุล. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบการส่งเสริมการเติบโตอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานประชารัฐ. *วารสารมนุษย์กับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6(1), 153-165.

สุพิศาล ภักดีนฤนาถ และชฎาธาร โอษธีศ. (2561). นวัตกรรมการบริหารจัดการภาคสังคมกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 23(1), 49-61.

สุรวิชช์ วีรวรรณ. (2558, กันยายน 24). ระบอบประเวศจงอยู่ยั้งยืนยง. *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://mgronline.com/daily/detail/9580000107857

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *สานพลังประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20180731115248.pdf

สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ, ภัทร พลอยแหวน, วัชระ จตุพร, ฐิติกรณ์ ยาวิไชย จารึกศิลป์ และสิทธิพร ชุลีธรรม. (2561). แผนยุทธศาสตร์สำหรับโครงการการอนุรักษ์และพัฒนามรดกโลกพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารปกครอง*. 7(1), 228-247.

สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ และอาชว์ภูริชญ์ น้อมเนียน. (2560). “ELDERFARE Model”: รูปแบบและกลไกการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุนอกระบบในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 5(2), 29-40.

สิริ ลภัสลดา ปันสา และศรัณยา เลิศพุทธรักษณ์. (2562). รูปแบบการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนของบริษัทประชารัฐรักสามัคคีวิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 8(3), 233-243.

ส.ศิริชัย นาคอุดม และรุ่งรวี จิตภักดี. (2561). ความสามารถในการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*. 3(2), 111-120.

สมศักดิ์ สุวรรณสุขกุล และบรรพต วิรุณราช. (2562). แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนประชารัฐด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี. 15(3), 232-242.

อุดมลักษณ์ เวชชพิทักษ์ และประกาศ เปล่งพานิชย์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้อยู่ในภาวะยากลำบากและกลุ่มเปราะบางทางสังคม ผ่านกลไกกองทุนประชารัฐเพื่อสังคม จังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหศาสตร์*. 18(1), 5-31.

อธิพงษ์ นาครอด, รังสรรค์ อินทน์จันทน์ และรัชนิดา ไสยรส. (2561). นโยบายประชารัฐกับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชุมพร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 12(2), 68-82.

อนันต์ โพธิกุล. (2561). การบริหารจัดการขยะชุมชน ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 4(1), 107-121.

อุบล วุฒิพรโสภณ, พระเทพศาสนาภิบาล, สัญญา สดประเสริฐ และสมานใจ ขันทีท้าว. (2562). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 6(1), 4852-4872.

อำพร จินดารัตน์ และสมิตา เต็มเพิ่มพูน. (2566). การวิเคราะห์นโยบายพัฒนาและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากของรัฐบาล: กรณีศึกษาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 17(3), 170-183.

อำพล ชะโยมชัย. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชน: การใช้ตัวแบบสมการโครงสร้างในจังหวัดร้อยเอ็ดและเพชรบูรณ์. *วารสารสุทธิปริทัศน์*. 33(106), 30-44.

อำพล ชะโยมชัย และวิไลวรรณ โพนศิริ. (2562). ความรู้ทางธุรกิจและการสนับสนุนจากภาครัฐที่มีต่อผลประกอบการทางธุรกิจของร้านค้าฐานชุมชนไทยที่เข้าร่วมโครงการธงฟ้าประชารัฐ. *Life Sciences and Environment Journal*. 20(1), 194-206.

อภิรักษณ์ รุจิระภูมิ และเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ของอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการจัดการสมัยใหม่.* 16(2), 173-184.

อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อุรบุญนวลชาติ. (2563). วาทกรรมประชารัฐในบริบททางการเมืองของประเทศไทย**.** *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*. 9(1), 44-63.

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, ภัทรวุฒิ เฉยศิริ และกุลชาติ ทักษไพบูลย์. (2561). การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กลไกขับเคลื่อนประชารัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารการเมืองการปกครอง*. 8(2), 1-15.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory,* 18(4), 543 – 571.

Bevir, M. (2009). *Key concepts in governance*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Cepiku, D., & Meneguzzo, M. (2011). Public administration reform in Italy: A shopping-basket

approach to the new public management or the new Weberianism? *International Journal of Public Administration,* 34(1-2), 19-25.

Emerson, K. & Nabatchi, T. (2015). *Collaborative governance regimes*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.

Kjær, A.M. (2004). *Governance*. Cambridge: Polity Press.

Rhodes, R.A.W. (1996). The new governance: Governing without government. *Political Studies,* 44(4), 652-667.

Trairatananusorn, R. (2021). Chapter 12: Network governance in East Asia: Implications for comparative public administration. In T. Bryer & S.H. Jeon. (Eds.). *Citizenship and ethics: From the neighborhood to the city, country to the world* (pp. 177-189). Lanham, MD: Lexington Books.

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ ในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

Guidelines for the Prevention and Solution of Drug Problems of Government Agencies in Municipalities Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Phichit Province

มรกต ขุนด่าน[1] ธันยบูรณ์ จูชาวนา[2] และรชต มีชัย[3]

Moarakot khundan[1] Thunyaboon chushaona[2] and Rachata Meechai[3]

นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม[50]

Political Science, Social Sciences and Local Development

MoarakoK@psru.ac.th[1] *Thunyaboon.j@psru.ac.t*[2] *and Rachata.me@psru.ac.th*[3]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร หน่วยงานแต่ละหน่วยงานต่างมีหน้าที่ โดยจากการศึกษาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 2 ส่วน มีดังนี้ ประการแรก หน่วยงานปราบปราม ซึ่งมีหน่วย 3 หน่วยงาน ได้แก่ ตำรวจภูธรเมืองพิจิตร อำเภอเมือง เทศบาลเมืองพิจิตร โดยบทบาทหน้าที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นส่วนในการจับกุม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง โดยมีการตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับอำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา โดยมีการเฝ้าระวังในชุมชนที่เป็นจุดสุ่มเสี่ยงและหากพบหรือตรวจพบผู้เสพยาเสพติดจะดำเนินการส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประการที่สอง หน่วยในการบำบัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดยาเสพติด

[50] อาจารย์ชนิดาภา ชลอวงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

มี 2 หน่วยงาน ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร โรงพยาบาลพิจิตร โดยบทบาทหน้าที่คัดกรองผู้เสพยาเสพติดส่งเข้ารับการบำบัด และมีหน้าที่ในการรับผู้ที่เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาอาการ

ในขณะที่ 2) แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมืองอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจากการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ บทบาทของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ หน่วยงานปราบปราม หน่วยงานบำบัด โดยแต่ละหน่วยงานมีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดคลายคลึงกัน คือมีมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเป็นการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่ในชุมชน สถานศึกษา มีการตรวจสอบ เฝ้าระวัง และมีการอบรมให้ความรู้และคำแนะนำทักษะอาชีพเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่เสพยาเสพติด

คำสำคัญ : แนวทางการป้องกัน, แนวทางการแก้ไข, หน่วยงานรัฐ, ยาเสพติด

Abstract

Research Guidelines for the prevention and solution of drug problems of government agencies in municipalities, Nai Mueang Sub-districts, Mueang Districts, Phichit Province. The objectives are: 1) to study the roles of government agencies in preventing and solving drug problems in municipalities in Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Phichit Province; Nai Mueang Subdistrict Municipality, Mueang District, Phichit Province It is a qualitative research. A sample of 10 people was interviewed. Data were analyzed by content analysis and descriptive analysis was presented.

1) had a role in preventing and solving drug problems in municipalities in Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Phichit Province. Each agency has different duties. from the study of the role of the agency the relevant agencies are divided into 2 parts as follows: Firstly, the suppression agencies, which have 3 units, namely the Muang Phichit Provincial Police, Muang District, Phichit Municipality; The roles and responsibilities are responsible for the prevention and suppression of narcotics. It is part of the arrest, inspection, surveillance, with inspection and surveillance at the district, sub-district, community and educational levels, with surveillance in communities that are random risk points, and if drug users are found or detected, action will be taken. sending to the relevant departments; secondly, the treatment unit; There are 2 agencies involved in drug treatment: Phichit Provincial Public Health Phichit Hospital The roles and responsibilities of screening drug users for treatment and is responsible for accepting drug abusers for treatment.

2) the prevention and solution of drug problems of government agencies in municipalities in Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Phichit Province. By studying the prevention and solution of drug problems of government agencies agency role The relevant divisions are divided into 2 parts: the suppression agency treatment agency Each agency has similar guidelines for preventing and solving drug problems. Is there a measure to prevent and suppress drugs. By enhancing knowledge about drugs from the community, educational institutes, there are inspections, surveillance, and training to provide knowledge and professional skills advice in order to help those who use drugs.

Keywords: Prevention Guidelines, Solutions, Government Agencies, Narcotics

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหายาเสพติดได้มีการระบาดเป็นอย่างมาก ยาเสพติดนั้นมีผลกระทบต่อตัวผู้เสพและคนใกล้ชิด ซึ่งมีความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก ปัญหายาเสพติดได้มีระดับความรุนแรงและแพร่กระจายมากยิ่งขึ้นเข้าได้ถึงทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้ปัญหายาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศและของทุกรัฐบาทที่ต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไข เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในวงกว้างและส่งผลหลายด้านทั้งด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังในทุกภาคส่วนต้องร่วมมือในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและรวดเร็ว ในการสอดส่องผู้จำหน่าย ผู้เสพยาเสพติด และช่วงทางในการส่ง โดยหน่วยงานจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว โดยดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลที่มีคำสั่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับการถ่ายโอนไปดำเนินการคือ ภารกิจด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่นๆหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิตและอาชญากรรม ดังนั้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชนและจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในระดับท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (ธนกฤต โพธิ์เงิน, 2562 : 277)

แนวทางป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งนับเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนเพราะปัญหาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติ และถือเป็นบ่อนทำลายชีวิตและอนาคตของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งยาเสพติดกำลังคืบคลานเข้าสู่โรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่งในตอนนี้ มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หลักการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญได้แก่ 1.การวางแผน (Planning) 2.การดำเนินงาน (Acting) 3. การประเมินผล (Evaluating) และอิทธิพลของครอบครัวนับว่ามีผลต่อการกระทำผิดของเด็กเป็นอย่างมาก ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันแรกที่สร้างบุคลิกภาพ (Personality) ให้แก่เด็ก พร้อมกับสร้างวัฒนธรรมย่อย (Sub-culture) ขึ้นมาและในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่มีศีลธรรม ติดยาเสพติด ติดสุรา มีอาชีพอาชญากรรม เมื่อเด็กเติบโตก็จะกล้าฝ่าฝืนกฎหมาย (สุภาพร, 2563)

โดยในจังหวัดพิจิตรมีข่าวในการจับกุมยาเสพติดในช่วงหลายปีที่ผ่านมาและมีการจำกับผู้ค้ายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดพิจิตรจำนวมากจากสถิติการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจในปี 2563-2565 การจับกุมทั้งหมด 6,286 ราย จำนวนยาเสพติดทั้งหมด 1,226,821 เม็ด โดยแบ่งเป็นปี 2563 จำนวนการจับกุม 1,920 ราย จำนวนยาเสพติด 140,182 เม็ด ปี 2564 จำนวนการจับกุม 1,778 ราย จำนวนยาเสพติด 958,424 เม็ด ปี2556 จำนวนการจับกุม 2,588 ราย จำนวนยาเสพติด 128,215 เม็ด ทำให้เห็นว่าในจังหวัดพิจิตเองก็มีการระบายของยาเสพติดที่อาจจะส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ตามมาเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในวงกว้างหน่วยงานรัฐจึงจำเป็นที่จะต้องเข้ามาครอบคุม ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานี้

ตารางที่ 1 สถิติการปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดพิจิตร(ตามปีงบประมาณ 2563-2565)

อำเภอ	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565
อำเภอเมือง	440	239	318
อำเภอตะพานหิน	123	277	322
อำเภอบางมูลนาค	120	93	147
อำเภอโพทะเล	111	80	166
อำเภอสามง่าม	82	66	126
อำเภอโพธิ์ประทับช้าง	120	120	189
อำเภอวังทรายพูน	70	83	149
อำเภอทับคล้อ	82	111	213
อำเภอวชิรบารมี	255	283	226
อำเภอสากเหล็ก	83	73	78
อำเภอดงเจริญ	63	70	179
อำเภอบึงนาราง	147	96	156
อำเภอวังหว้า	87	68	95
อำเภอหนองโสน	56	58	111
อำเภอบางลาย	17	17	20
อำเภอย่านยาว	28	19	44
อำเภอดงป่าคำ	36	25	49
รวม	**1,920**	**1,778**	**2,588**

ที่มา: สำนักงานตำรวจภูธรจังหวัดพิจิตร

จากตารางสถิติการปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดพิจิตร (ตามปีงบประมาณ 2563-2565) แสดงให้เห็นว่า พื้นที่มีการจับกุมยาเสพติดมากที่สุดในจังหวัดพิจิตร คือ อำเภอเมือง สถิติที่พบในปี2563 คือ 440 คดี ,ปี2564 คือ 239 คดี , ปี2565 คือ 318 คดี ทั้งนี้ การตรวจพบการปราบปรามยาเสพติดในอำเภอเมือง หากเปรียบเทียบกับอำเภออื่น มีการจับกุมยาเสพติดโดยเฉลี่ยสูงที่สุดในจังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 2 สถิติจำนวนยาเสพติด ในจังหวัดพิจิตร(ตามปีงบประมาณ 2563-2565)

อำเภอ	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565
อำเภอเมือง	43,393	176,278	47,966
อำเภอตะพานหิน	11,603	13,435	6,816
อำเภอบางมูลนาค	1,366	15,632	827

อำเภอ	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565
อำเภอโพทะเล	23,341	7,786	19,768
อำเภอสามง่าม	1,123	1,482	2,146
อำเภอโพธิ์ประทับช้าง	19,948	705,206	6,525
อำเภอวังทรายพูน	2,143	2,420	6,381
อำเภอทับคล้อ	6,936	17,889	6,497
อำเภอวชิรบารมี	5,318	3,536	7,662
อำเภอสากเหล็ก	1,099	2,281	997
อำเภอดงเจริญ	2,243	9,385	206
อำเภอบึงนาราง	965	1,023	2,378
อำเภอวังหว้า	3,239	7,892	1,143
อำเภอหนองโสน	11,072	1,080	1,263
อำเภอบางลาย	54	26	178
อำเภอย่านยาว	722	1,778	719
อำเภอดงป่าคำ	5,617	27,695	1,6743
รวม	**140,182**	**958,424**	**128,215**

ที่มา: สำนักงานตำรวจภูธรจังหวัดพิจิตร

จากตารางสถิติยาเสพติดในจังหวัดพิจิตร (ตามปีงบประมาณ 2563-2565) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่พบจำนวนยาเสพติดมากที่สุดในจังหวัดพิจิตร คือ อำเภอเมือง สถิติที่พบในปี2563 คือ 43,393 เม็ด, ปี 2564 คือ 176,278 เม็ด, ปี 2565 คือ 47,966 เม็ด ทั้งนี้ การตรวจพบจำนวนเม็ดยาเสพติดในอำเภอเมืองหากเปรียบเทียบกับอำเภออื่น มีการจับกุมยาเสพติดโดยเฉลี่ยสูงที่สุดในจังหวัดพิจิตร

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าสถิติการปราบปรามและจำนวนยาเสพติดในอำเภอเมืองมีความสอดคล้องกันและมีจำนวนมากกว่าอำเภออื่นๆในจังหวัดพิจิตร ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำจึงเล็งเห็นความสำคัญ และสนใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดของภาครัฐ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

2. เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

2. ทำให้ทราบถึงแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา : สถานการณ์ปัญหายาเสพติด แนวทางการแก้ไขและป้องกันของหน่วยงานภาครัฐ

2. ขอบเขตด้านประชากร : ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ (เจ้าหน้าที่ตำรวจ ปลัดอำเภอ เทศบาลเมืองพิจิตร สาธารณสุข โรงพยาบาลพิจิตร)

3. ขอบเขตด้านขอบเขตพื้นที่:เขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา:ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดระยะเวลา ตั้งแต่ ตุลาคม 2563 – ปัจจุบัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทางการป้องกัน หมายถึง การป้องกันเรื่องที่อาจจะส่งผลให้เกิดความเสียหายในเรื่องต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้เกิดความวุ้นวายในสังคมในวงกว้าง และป้องกันสิ่งทำให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคมเพื่อไม่ให้ปัญหานั้นเกิดขึ้นหรือกับมาเป็นปัญหาอีกในภายภาคหน้า

แนวทางการแก้ไข หมายถึง การแก้ไขปัญหาเรื่องที่ทำให้เกิดความวุ้นวาย ความรุนแรง และอุปสรรคต่าง ๆ ในสังคม เพื่อให้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นได้ลดลงหรือหมดไปจากสังคมให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อย

หน่วยงานรัฐ หมายถึง หน่วยงานของรัฐบาลในจังหวัดพิจิตร(ตำรวจภูธร อำเภอเมือง เทศบาล สาธารณสุข โรงพยาบาล)ในการที่คอยเข้ามาให้ความช่วยเหลือประชาชน อาทิ การให้ความรู้ การช่วยจากปัญหาต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีความเป็นปลอดภัยในการใช้ชีวิตประจำวันและมีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น โดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง

ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ ก็ตาม ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องการเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาบทบาทการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่าบทบาทของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น หน่วยงานปราบปราม และหน่วยงานบำบัด มีดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ในกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานปราบปราม พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรเมืองพิจิตร มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเป็นส่วนสำคัญในการจับกุม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินงานหลักของหน่วยงานตำรวจเพื่อตรวจหาผู้เสพยาเสพติดและส่งตัวผู้เสพยาเสพติดให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาต่อไป ซึ่งในส่วนของอำเภอเมือง พบว่า มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามคล้ายคลึงกับตำรวจ โดยมีการตรวจสอบเฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับอำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเข้าไปตรวจยาเสพติดตามสถานศึกษา สถานบันเทิง ชุนมชน เพื่อที่จะนำตัวผู้เสพมาเข้ารับการบำบัด ในขณะที่เทศบาลเมืองพิจิตร พบว่ามีหน้าที่ในการป้องกันและประสานงานช่วยเหลือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการเฝ้าระวังในชุมชนที่เป็นจุดสุ่มเสี่ยง และหากพบหรือตรวจพบผู้เสพยาเสพติดจะดำเนินการส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเข้ากระบวนการรักษา

ส่วนที่สอง ในกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานบำบัด พบว่า สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร นั้นมีหน้าที่ในการ คัดแยกผู้เสพยาเสพติดโดยจะแบ่งแยกตามสี มีทั้งหมด 3 สี ได้แก่ สีเขียว สีเหลือ สีแดง เป็นต้น สีเขียวนั้นจะเป็นผู้ที่เสพยาเสพติดในปริมาณที่ไม่เยอะมาก สีเหลือนั้นจะเป็นผุ้ที่เสพยาเสพติดในปริมารมากแต่ยังไม่ถึงขั้นอันตราย สีแดงนั้นจะเป็นผู้เสพยาเสพติดให้ปริมาณมากอยู่ในขั้นอันตราย ซึ่งทางสาธารณสุขนั้นจะคัดกรองผู้เสพยาเสพติดส่งเข้ารับการบำบัด โดยจะมีการติดตามอาการเป็นระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด เพื่อเช็คว่าผู้ที่เข้ารับการบำบัดจะไม่ใช้ยาเสพติดหรือกับไปใช้อีก ในขณะที่โรงพยาบาลพิจิตรนั้นมีหน้าที่ในการรับผู้ที่เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาอาการโดยจะประมาณอาการเบื้องต้นเพื่อให้การรักษาที่สอดคล้องกับอาการของผู้เสพยาเสพติด โดยการรักษานั้นจะมาการรักษาทางจิตเวชและการรับประทานยา หรือทั้งรับการรักษาทั้ง 2 แบบ ตามอาการของผู้เสพยาเสพติด จะมีการตรวจสอบอาการในระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด อนามัย เพื่อติดตามอาการของผู้เสพยาเสพติดว่ายังใช้ยาเสพติดอยู่หรือไม่

ส่วนบทบาทหน้าที่ของชุมชนนั้น มีหน้าที่ในการช่วยให้ข้อมูลแก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดในพื้นที่เพื่อเหลือหน่วยงานในการดำเนินงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยลดปัญหายาเสพติดในชุมชน และยังมีหน้าที่ในการเป็นผลตอบรับถึงการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในการเข้ามาแก้ไขและช่วยเหลือปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

1.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่าบทบาทของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น หน่วยงานปราบปราม และหน่วยงานบำบัด มีดังนี้

ในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานปราบปราม ตำรวจภูธรเมืองพิจิตร พบว่ามีมตราการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเป็นการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่ในชุมชน สถานศึกษา เช่น โครงการครูแดร์ หรือ D.A.R.E (ตั้งแต่ประถม มัธยม มหาลัย) เพื่อเป็นการให้เห็นโทษของยาเสพติดและเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดในทางอ้อม ในขณะที่อำเภอเมือง พบว่ามีมาตรการในการป้องกันและ

ปราบปรามคล้ายคลึงกับตำรวจ โดยมีการตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับอำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเข้าไปตรวจยาเสพติดตามสถานศึกษา สถานบันเทิง ชุนมชน เพื่อที่จะนำตัวผู้เสพมาเข้ารับการบำบัด โดยทางอำเภอเมือง นั้นยังมีการจัดศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในจังหวัด อำเภอ และในตำบล ทั้งหมด 20 แห่ง ซึ่งมีหน้าที่ในการรับผู้เสพยาเสพติดที่ต้องการเข้ารับการบำบัดและผู้ที่เข้ารับการบำบัดอยู่นั้นจำเป็นจะต้องเข้าไปเพื่อตรวจหายาเสพติดตามระยะเวลาทุก ๆ 3 เดือน 6 เดือน เพื่อติดตามอาการและตรวจสอบว่ายังมีการเสพยาเสพติดหรือกลับไปใช้ยาเสพติดอีกหรือไม่ ทั้งนี้อำเภอเมืองนั้นยังมีการอบรมให้ความรู้และคำแนะนำทักษะอาชีพเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่เสพยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาจนหาดีให้มีอาชีพ ในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ซึ่งมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยการประกอบอาชีพ คนละ 20,000 บาท เพื่อให้มีอาชีพและไม่กับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกครั้ง ในส่วนของเทศบาลเมืองพิจิตร ข้อมูลที่ได้รับพบว่ามีมาตรการในการจัดอบรมให้ความรู้และคำแนะนำประกอบอาชีพ มีโครงการพัฒนาศักยภาพ TO BE NUMBER ONE โครงการรณรงค์และแก้ไขปัญหายาเสพติด ในการช่วยลดปัญหาสาเสพติดในพื้นที่

ในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานบำบัด พบว่า สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร นั้นมีมาตรการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดตามชุมชนและสถานศึกษา ในส่วนของโรงพยาบาลพิจิตร นั้นมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตามชุมชนและสถานศึกษา

สรุปได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นแบ่งประเภทหน่วยงานเป็น 2 แบบ ได้แก้หน่วยงานป้องกันและปราบปราม หน่วยงานบำบัดยาเสพติด โดยหน่วยงานทั้ง 2 มีความแตกต่างการในแนวทางที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

โดยหน่วยงานปราบปรามนั้น พบว่า จะเน้นแนวทางในการทำงานไปในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน สถานศึกษา สถานบันเทิง ชุนมชน เพื่อที่จะนำตัวผู้เสพมาเข้ารับการบำบัด และมีการอบรมให้ความรู้และคำแนะนำทักษะอาชีพเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่เสพยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาจนหาดีให้มีอาชีพในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ เพื่อไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยปัญหาในการดำเนินงานของหน่วยงานปราบปรามนั้น พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของเจ้าหน้าเกิดจากกฎหมายที่ไม่จัดเจนในการจับกุมผู้เสพยาเสพติด หากผู้ที่เสพยาเสพติดนั้นไม่ได้เสพยาเสพติดถึงในเกณฑ์ที่กำหนด หากไม่ถึงนั้นเจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินคดีได้จะเป็นการส่งตัวเข้าสู้กระบวนการบำบัด ทำให้การแก้ปัญหานั้นอาจจะไม่ได้ลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่ได้อาย่างมีประสิทธิภาพในการลดจำนวนผู้เสพยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชน และเกิดจากกฎหมาย พ.ร.บ. ทรมาน ซึ่งจากตัวกฎหมายนี้นั้นเป็นปัญหาในการดำเนินงานของตำรวจในการดำเนินการสืบสวน โดยมีการเพื่อภาระในการทำงานของตำรวจดังนี้ โดยการที่จะนำผู้ต้องหามาได้นั้นจะต้องมีการแจ้งกับฝ่ายปกครองและแจ้งอัยการให้ทราบก่อนจึงจะนำตัวมาได้ เจ้าหน้าที่จะต้องบันทึกวีดิโอในการดำเนินตลอด จนกว่าจะนำตัวส่งพนักงานสอบสวนทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่อาจจะไม่ได้มีประสิทธิภาพสูงสุดเนื่องจากการทำงานที่ยากลำบาก ทั้งในเรื่องของอุปกรณ์ต่างไม่เพียงพอ ทำให้เป็นการเพิ่มภาระการทำงานให้เจ้าหน้าเป็นอย่างมาก

โดยหน่วยงานบำบัดนั้น พบว่า จะมีแนวทางเน้นไปที่ในการรักษาผู้เสพและตามอาการ โดยจะมีการติดตามอาการเป็นระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด เพื่อเช็คว่าผู้ที่เข้ารับการบำบัดจะไม่ใช้ยาเสพติดหรือกับไปใช้อีก และมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตามชุมชนและสถานศึกษา และมีหน้าที่ในการรับผู้ที่เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาอาการโดยจะประมาณอาการเบื้องต้นเพื่อให้การรักษาที่สอดคล้องกับอาการของผู้เสพยาเสพติด โดยการรักษานั้นจะมีการรักษาทางจิตเวชและการรับประทานยา หรือทั้งรับการรักษาทั้ง 2 แบบ ตามอาการของผู้เสพยาเสพติด จะมีการตรวจสอบอาการในระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด อนามัย เพื่อติดตามอาการของผู้เสพยาเสพติดว่ายังใช้ยาเสพติดอยู่หรือไม่ และมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตามชุมชนและสถานศึกษา พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานนั้นเกิดจาก การเข้ารับการรักษา ผู้ป่วยไม่มาเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่องตามกำหนด ทำให้การดำเนินการรักษานั้นขาดความต่อเนื่องกัน ทำให้เป็นการเพิ่มภาระให้กับหน่วยงานในการที่จะต้องรักษาเป็นเวลานานทำให้มีภาระการทำงานมากขึ้นไปด้วย และทำให้ไม่ได้หายขาดและเลิกใช้ยาเสพติดไม่ได้จะกลายเป็นวงจรเดิมกับไปเสพยาเสพติดเหมือนเดินและพอถูกจับกุมมาเข้ารักษาก็จะกลายเป็นการรักษาที่ซ้ำซ้อน ทำให้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่นั้นไม่หมดไปแล้วอาจจะเพิ่มมากขึ้นเนื่องการผู้ที่เสพยาเสพติดนั้นเมื่อเข้ารับการรักษาแล้วกับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิน ๆ นั้นก็จะกลับมาเสพยาเสพติดเหมือนเดินและจะทำให้ปัญหายาเสพติดนั้นไม่หมดไปจากชุมชน

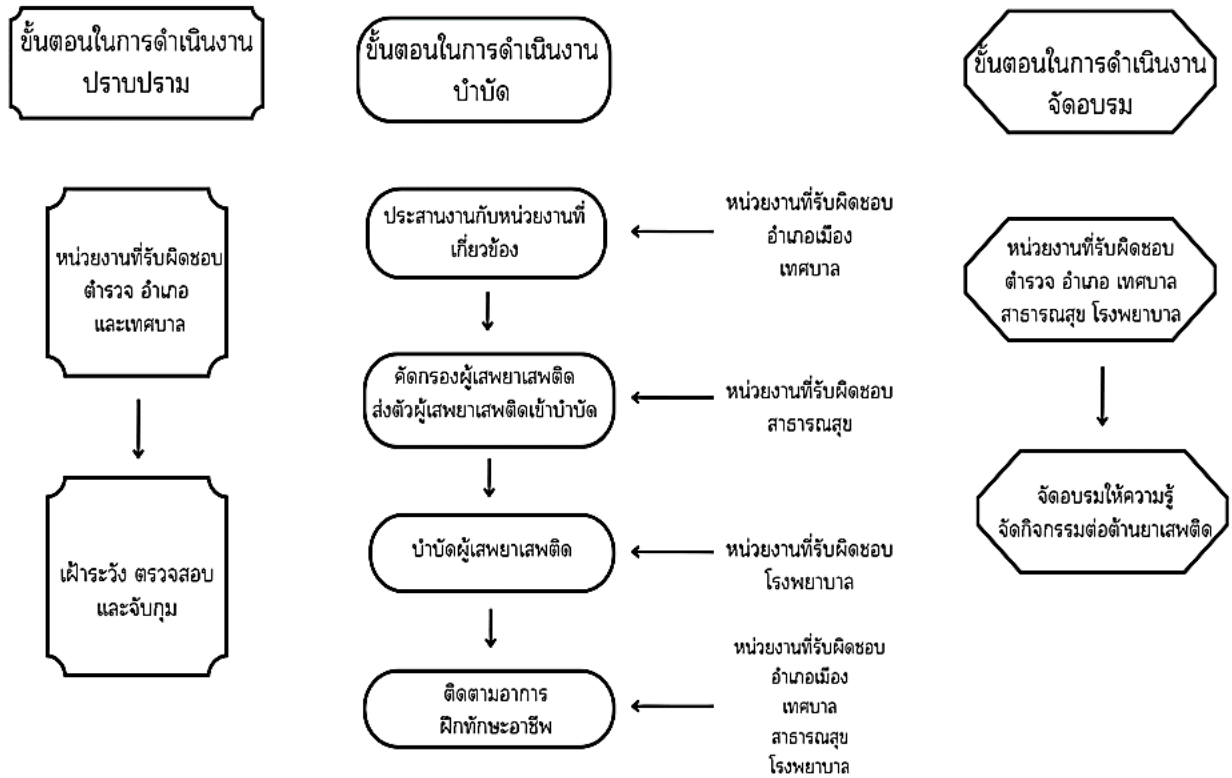

แผนภาพที่ 1 กระบวนการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

จากแผนภาพข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้ศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พบว่า สามารถแบ่งประเภทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจะแบ่งหน้าที่ของหน่วยงานได้ดังนี้ ประเภทที่ 1 หน่วยงานสายปราบปราม ประเภทที่ 2 หน่วยงานบำบัด ซึ่งหน่วยงานทั้ง 2 ประเภทนั้น มีการทำงานร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยการประสานงานร่วมกัน ดังนี้ เริ่มจากการตรวจสอบยาเสพติด และจับกุมผู้เสพยาเสพติด หน่วยงานที่รับผิดชอบตำรวจภูธร และอำเภอเมือง มีหน้าที่หลักในการตรวจสอบและจับกุมผู้เสพมาเข้ากระบวนการเพื่อให้ลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่ โดยมีหน่วยงานที่คอยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลังจากจับกุมผู้เสพยาเสพติดมาได้นั้น เทศบาลเมืองพิจิตรมีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งผู้เสพยาเสพติดให้กับ สาธารณสุขเพื่อที่จะคัดผู้เสพยาเสพติดเพื่อคัดแยกผู้เสพยาเสพติดตามปริมาณ ตามสี ได้แก่ สีขาว เสพในปริมาณน้อย สีเหลือเสพในปริมาณปานกลาง สีแดงเสพในปริมาณมาก หลังจากคัดแยกเสร็จส่งผู้เสพให้กับโรงพยาบาลพิจิตร ในการที่จะรับเข้าบำบัด ตามปริมาณการเสพยาเสพติดของผู้เสพ โดยการรักษานั้นมีรูปแบบของการรักษาด้วยยา และรักษาด้วยจิตเวช แต่ถ้าอาการของผู้เสพนั้นหนัก จะใช้การรักษาทั้ง 2 รูปแบบทั้งรักษาด้วยการใช้ยา และจิตเวช โดยจะมีการเฝ้าติดตามอาการของผู้เสพยาเสพติดและมีการฝึกอบรมทักษะอาชีพหลังจากเข้ารับการบำบัด ตามระยะเวลาที่กำหนดโดยมีหน่วยงานที่ดำเนินการ ได้แก่ อำเภอเมือง เทศบาลเมืองพิจิตร สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร และโรงพยาบาลพิจิตร ร่วมกันเฝ้าติดตามอาการผู้เสพยาเสพติด นอกจากนี้ทุกหน่วยงานยังมีการร่วมกันจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดและอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อช่วยลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่

สรุปได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกันนั้นถึงจะมีหน้าที่รับผิดชอบที่อาจจะแตกต่างกันบ้างแต่รูปแบบของการดำเนินงานนั้นมีการเชื่อมโยงกันในการที่จะช่วยลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ในการประสานงานกันในการช่วยกันดูแลผู้เสพยาเสพติดทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการปราบปรามและหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบำบัดให้ผู้เสพยาเสพติดนั้นได้เข้ารับการรักษาเพื่อลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่

อภิปรายผล

จากผลจากการวิจัยและข้อค้นพบในการทำวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 บทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตพื้นที่ตำบลในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรของหน่วยงานทั้ง 2 หน่วยงาน คือ หน่วยงานปราบปราม และหน่วยงานบำบัด ทำให้เห็นการวางแผนมาตรการป้องกันและปราบปราม แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นระบบ กล่าวได้ว่าก่อนที่ลงมีการลงพื้นที่ และปฏิบัติงาน หน่วยงานได้มีการหารือ และวางแผน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี สอดคล้องกับการวิจัยของ สุภาพร สุขสมใจ (2563) ที่ได้ศึกษาแนวทางป้องกันและปราบปรามยา

เสพติด ซึ่งมีหลักการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด3 ขั้นตอนสำคัญคือ 1.การวางแผน (Planning) 2.การดำเนินงาน (Acting) 3. การประเมินผล (Evaluating) จะเห็นได้ว่าการจะทำงานในแต่ละหน่วยงานจะต้องมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ประชาชน

ผลการศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พบว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานปราบปรามที่มีหน้าที่ในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และจับกุมนั้น ได้มีแนวทางการในการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ ด้วยการเฝ้าระวัง ตรวจสอบในพื้นที่อย่างใกล้ชิด จากการศึกษานั้นยังพบว่าปัญหาในการทำงานของหน่วยงานปราบปรามนั้นคือ กฎหมายในการจับกุมนั้นเป็นกฎหมายที่ทำให้การจับกุมของหน่วยงานปราบปรามนั้นไม่ได้มีประสิทธิภาพสูงสุดเนื่องจากในการจับกุมแต่ละครั้งถ้าผู้เสพนั้นเสพไม่ถึงเกณฑ์ที่ข้อกฎหมายระบุไว้จะเป็นการส่งตัวเข้ารับการบำบัดแทนที่จะส่งตัวดำเนินคดี ให้กลายเป็นว่าผู้เสพยาเสพติดนั้นได้มีการเรียนรู้ในตัวข้อกฎหมายนี้จากการที่จับกุม ทำให้เกิดช่วงโหว่ ในการที่จะหลีกเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สอดคล้องกับแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดของ ธรรมนูญ กฤษน้อย (2545) โดยแนวคิดนี้ได้อธิบายไว้ว่า “ผู้ป่วย มิใช่อาชญากร” พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีระบบบังคับบำบัดผู้ติดยาเสพติดมาใช้ในเมืองไทย เพื่อหันเหผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้โอกาสผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดได้เข้ารับการบำบัดรักษา

2.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ผลการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ พบว่า ในระบบการทำงานขั้นตอนสุดท้ายนั้นคือการเฝ้าระวังผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัด ซึ่งเป็นการติดตามผู้เสพยาเสพติดให้เข้ามารับการตรวจที่โรงพยาบาล อนามัย ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในจังหวัด อำเภอ และในตำบล ตามระยะเวลา 3-6 เดือนต่อครั้ง ซึ่งจากข้อมูลที่ได้นั้นพบว่าปัญหานั้นเกิดจากการที่หลังจากผู้เสพยาเสพติดนั้นเข้ารับการบำบัดแล้ว ก็กลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิมหรืออาจจะย้ายที่อยู่ซึ่งทำให้ในการติดตามอาการนั้นเป็นไปได้ยากในการตรวจสอบ ทำให้ผู้ที่รับเข้าบำบัดนั้นไม่ได้ไม่มารับการตรวจสอบแล้วก็และยังไม่เห็นถึงความสำคัญเพราะหลังจากการกลับไปสู้สภาพแวดล้อมเดิม ๆ นั้นทำให้กลับไปเสพยาเสพติดทำให้เป็นสาเหตุที่ไม่เข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง พบว่ามีความสอดคล้องกับ การวิจัยของชาลิสา ศิริธรรมเกตุ (2563) ที่กล่าวว่า แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้จริงในระยะยาวจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ยังคงเดิมและเปลี่ยนรูปแบบการส่งและการจำหน่ายทำให้สืบสวนยากขึ้นแนวทางการบูรณาการความร่วมมือการป้องกันปัญหายาเสพติด ต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนในพื้นที่ ได้แก่ ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรม ผู้สนับสนุน/เครือข่ายในการป้องกันปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และ กลุ่มเป้าหมายในส่วนพื้นที่

ซึ่งการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเองนั้นยังไม่ได้มีมาตรการที่จะช่วยเหลือหรือช่วยลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่อย่างจิงจังที่จะช่วยหน่วยงานรัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ประชาชนเองนั้นก็ไม่ค่อยได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐและยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังทำให้ปัญหายาเสพติดนั้นไม่ได้หมดไปจากชุมชนอย่างถาวร พบว่าสอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้กล่าวไว้ว่า ในการมีส่วนร่วมต้อง

อาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนในพื้นที่เนื่องจากประชาชนสามารถรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้เป็นอย่างดี ถ้าประชาชนในชุมชนไม่ร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะทำให้ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดมากขึ้นในชุมชนของตนเองและทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนไม่น่าอยู่ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนตกเป็นทาสของยาเสพติดและส่งผลกระทบทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ยังมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ ชาลิสา ศิริธรรมเกตุ (2563) กล่าวว่า แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้จริงในระยะยาว ดังเห็นได้จากการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ยังคงเดิมและเปลี่ยนรูปแบบการส่งและการจำหน่าย ทำให้สืบสวนยากขึ้นแนวทางการบูรณาการความร่วมมือการป้องกันปัญหายาเสพติด ต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนในพื้นที่ และยังมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ วรงค์กรณ์ ไวพ่อค้า (2564) ได้กล่าวว่า การดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเสนา ได้เน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน อาทิการวางแผน การตัดสินใจเลือกแนวทางการปฏิบัติ การเข้าร่วมประชาคม ตรวจสอบและติดตามโครงการต่างๆ ซึ่งหน่วยงานที่มีภารกิจในด้านการป้องกันปราบปราม การบำบัดรักษา โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

รวมทั้งการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐนั้นก็อาจจะไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยสาเหตุนั้นอาจเกิดจากในการฝึกทักษะอาชีพหรือการจัดอบรมนั้นอาจจะต้องเป็นการบังคับผู้เสพยาเสพติดให้ไปรับการฝึกทักษะหรือเข้าอบรมไม่ใช่ให้ผู้เสพนั้นเดินทางไปหาเองเนื่องจากอาจจะเป็นปัญหาด้านการเดินทางหรือความใส่ใจของผู้เสพยาเสพติดที่ไม่มีความใส่ใจในการบัดบำบัดนัก ทำให้เป็นเรื่องยากในมาเข้ารับการตรวจ และระยะเวลาในการดำเนินงานนั้นอาจจะไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร ทำให้เป็นเรื่องยากที่จะให้ปัญหายาเสพติดนั้นหมดไปจากชุมชน พบว่าสอดคล้องกับการวิจัยของ ศักดิ์ หมู่ธิมา และบุญเอื้อ บุญฤทธิ์ (2561) กล่าวว่า การสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงตามต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ขาดความต่อเนื่อง ขาดการประสานที่ดีมีตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วม ในการจัดเวทีประชาคมแต่มีแนวทางการปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้และทักษะในการดำเนินงานในชุมชนแต่ละประเภท ยังคงมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ ซูไมยะห์ ลาเต๊ะ, สุวรรณี เวาะมิ, สูไวบะห์ มะยาซิง, อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์, และสวัสดิ์ ไหลภาภรณ์ (2563) ได้กล่าวว่า 1) ด้านผู้นำชุมชน มีการดำเนินงานแบบบูรณาการ 4 เสาหลักด้วยกัน คือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน อิหม่าม และผู้นำจิตวิญญาณในชุมชน 2) ด้านสมาชิกในชุมชน การที่กลุ่มประชาชนให้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม กันความสนใจร่วมกัน 3) ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมในชุมชนเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการให้เด็กและเยาวชนที่มาบำบัดในศูนย์บำบัดกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติโดยใช้ศาสนบำบัดเพื่อให้เป็นพื้นที่ปลอดยาเสพติด 4) ด้านเจ้าที่รัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชน การให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดในชุมชนร่วมถึงการส่งเสริมป้องกันและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมโครงการ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ข้อเสนอในแนะบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1.ควรมีการแก้ไขขั้นตอนในการดำเนินงานของหน่วยงานปราบปรามในการจับกุมผู้ที่เสพยาเสพติดให้มีความเด็ดขาดในการที่จะจับกุมผู้เสพยาเสพติดเพื่อมาดำเนินคดีตามกฎหมาย

2.ควรมีการแก้ไขในขั้นตอนการติดตามอาการผู้เสพยาเสพติดหลังจากเข้ารับการบำบัดให้มีความรัดกุมในการติดตามอาการ เช่น ถ้าไม่มาเข้ารับการบำบัดอย่างต่อเนื่องก็จะดำเนินคดีกับผู้ที่เข้ารับการบำบัด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในแนวทางของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1.ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับหน่วยงานรัฐมากยิ่งขึ้นเพื่อช่วยเหลือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.ควรมีการส่งเสริมการอบรมทักษะอาชีพของหน่วยงานรัฐมากยิ่งขึ้นให้กับชุมชนเพื่อเป็นสร้างรายได้แก่ชุมชน และเพื่อคนที่ว่างงานได้มีรายได้และไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

3.ควรมีการจัดอบรมให้เยาวชนและผู้ปกครองให้เข้าใจถึงโทษของยาเสพติดและทำให้เห็นว่าเมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วจะส่งผมอย่างไรกับชีวิตของผู้เสพยาเสพติด

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์และเอาใจใส่ให้คำปรึกษาเป็นอย่างดียิ่ง จากอาจารย์ชนิดาภา ชลอวงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง รวมทั้งให้คำแนะนำองค์ความรู้ แนวทางในการศึกษาค้นคว้ามาโดยตลอดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณหน่วยงานตำรวจภูธรเมืองพิจิตร อำเภอเมือง เทศบาลเมืองพิจิตร สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร โรงพยาบาลพิจิตร ผู้นำชุมชนบึงสีไฟตอนบน และผู้นำชุมชนบึงสีไฟตอนล่าง ที่ให้ความช่วยเหลือความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้เสียสละเวลาอันมีค่าให้ข้อมูลอันเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยจนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

ชาลิสา ศิริธรรมเกตุ. (2563). การบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันปัญหายาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารพัฒนาทักษะทางวิชาการอย่างยั่งยืน, 2(3)*. จาก https://so01.tcithaijo.org/index.php/JASD/article/view/244546/166250

ซูไมยะห์ ลาเต๊ะ, สุวรรณี เวาะมิ, สูไวบะห์ มะยาซิง, อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์, และสวัสดิ์ ไหลภาภรณ์. (2563). *การจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนบาราเฮาะ ตำบลบาราเฮาะ อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี*. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566 จาก http://www2.huso.tsu.ac.th/ncom/csd/csdful_pdf/f326.pdf

ธนกฤต โพธิ์เงิน. (2562), แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี, (วิทยานิพนธ์บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์), นครสวรรค์: วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ธรรมนูญ กฤษน้อย. (2545). *ภาคีกำลังขับเคลื่อนสำคัญของพ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545.* สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566 จาก https://www.probation.go.th/contentdl.php?id=313

วรงค์กรณ์ ไวพ่อค้า. (2564). *การดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเสนา กรณีศึกษาตำบลรางจรเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2566 จาก http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2563_1629858429_6214832073.pdf?fbclid=IwAR1mIO6u5kfmykEfJoiztSzDtzprHOpX7xOmwmxr4HxCJhHD-tecO908Zf8

ศักดิ์ หมู่ธิมาและบุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2561). *การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง.* สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2566 จาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/journaldru/article/view/253365/170213

สุภาพร สุขสมใจ. (2563). *แนวทางป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปีที่ 5ฉบับที่ 1ประจำเดือนมกราคม–มิถุนายน2563.* สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2566 จากhttps://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/246303/166371

การสร้างเมืองปลอดภัยอย่างยั่งยืน: วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทย - สาธารณรัฐประชาชนจีน

Forging Sustainable Safe City: Comparative Analysis of Crime Prevention Policies in Thailand and People's Republic of China

พ.ต.ต.กฤติ ม่วงศิริ[1]

Pol.Maj.Krit Muangsiri[1]

[1] อาจารย์ (สบ 2) คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

[1] Official lecturer, Faculty of Social Science, Royal Police Cadet Academy (RPCA)

Author E-mail: krit.muangsiri@rpca.ac.th[1]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

"เมืองปลอดภัย (Safe City)" เป็นวาระที่ถูกกล่าวย้ำความสำคัญในระดับสากลผ่านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNSDGs) เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมในเขตเมือง พื้นที่อาศัย และสร้างความปลอดภัยสาธารณะแก่ชุมชน ซึ่งแต่ละประเทศได้นำไปขับเคลื่อนแตกต่างกัน โดยประเทศส่วนใหญ่มุ่งเน้นการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น กล้อง หรือโดรน เฝ้าระวังอาชญากรกระทำผิด ในขณะที่บางประเทศใช้กลไกการผลักดันบทบาทชุมชนและการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน-สังคม-เจ้าหน้าที่ ในรูปแบบหุ้นส่วนความปลอดภัยสาธารณะและการเป็นเจ้าของพื้นที่รับผิดชอบและสอดส่องดูแลพื้นที่ร่วมกับตำรวจและฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เนื่องด้วยสังคมเมืองมีความเร่งรีบแข่งขัน และเคลื่อนย้ายตลอด รวมถึงกลุ่มประชากรแฝงหรือชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในเขตเมือง อาจสร้างช่องโหว่และภัยอาชญากรรม หากขาดกลไกด้านสังคม-ชุมชน โดยบทความนี้จะวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวนโยบายปัจจุบันในการป้องกันอาชญากรรมระหว่างจีน-ไทย วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของแต่ละแนวนโยบายจากกระบวนทัศน์ทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์และอาชญาวิทยา และนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย-กลไกการสร้างเมืองปลอดภัยเชิงรุก อันนำไปสู่ แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมาย UNSDGs และในท้ายที่สุด เพื่อบรรลุผลสำเร็จในการสร้างเมืองปลอดภัยที่ยั่งยืนและทั่วถึง (Inclusive Safe City) ซึ่งก้าวข้ามแนวคิดหลักที่มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยจากมิติทางกายภาพและกลไกจากเทคโนโลยีเพียงเท่านั้น

คำสำคัญ: เมืองปลอดภัย; เมืองยั่งยืน; เมืองปลอดภัยทั่วถึง; การป้องกันอาชญากรรม; นโยบายเปรียบเทียบ

Abstract

"Safe City" has been emphasized as an important issue at the global level which

inscribed in the United Nations Sustainable Development Goals (UNSDGs): targeting crime reduction in the urban and residential area and ensuring the public security. By different perspectives of application, most countries highlight the safe city creation via modern innovative and technological measures i.e. CCTV camera and drones for crime surveillance. Alternatively, some countries insert the social and community as a focal mechanism for embracing the "Public Security Partnership" and the sense of "Area's Owner". These senses will lead to cooperative linkages between people, social and relevant agencies which respond for suspected crimes in their own areas. Since currently urban society has rapid and competitive characteristics and high mobility rate of disguised population and immigrants in the urban area, these can enlarge the risks of criminal activities without a social surveillance. This academic article will compare and analyze the crime prevention policies and measures between China and Thailand, including strengths and weakness of each model from a paradigm of Political Science, Public Administration, and Criminology. In addition, this article will provide insights and policy recommendations for achieving the 20 years national strategy and UNSDGs, in which embraces the "Inclusive Safe City" by any proactive measures and preemptive action beyond the mainstream perspective of technological surveillance.

Keywords: Safe City; Sustainable City; Inclusive Safe City; Crime Prevention; Comparative Policy

บทนำ

ในปัจจุบัน เมืองปลอดภัย (Safe City) เป็นวาทกรรมที่ได้รับการกล่าวขานมากขึ้นในวงการอาชญาวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางฝั่งสหรัฐฯ ด้วยกรอบทฤษฎีแบบดั้งเดิมที่เสนอมุมมองการป้องกันอาชญากรรมผ่านการออกแบบตามหลักนิเวศวิทยา อาทิ แนวคิดจากสำนัก Chicago School (Park & Burgess, 1925) และ Social Disorganization (Sampson & Groves, 1989) นิเวศอาชญากรรม (Crime of Place) ซึ่งในพื้นที่เช่นนั้นผู้คนอาจจะเคลื่อนย้ายเข้าออกอยู่ตลอดเวลา (mobility) แต่พื้นที่เช่นนั้นก็ยังคงมีอัตราการอาชญากรรมสูงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นผู้คนเชื้อชาติ/ฐานะใด ลักษณะใดจะเข้าไปอยู่อาศัย ความเป็นเมืองที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว (rapid urbanization) และช่องวางของการพัฒนาคน จนอาจนำไปสู่ภาวะการตีเส้นมัดรวมกลุ่มประชาชนไว้ภายใต้การจัดวางพื้นที่แบบรวบตึงภายใต้บริบทความปลอดภัยผ่านแนวคิดใหม่ (reterritorialization) ซึ่งอาจมุ่งเน้นกระบวนการสร้าง “Safe City” ไปในทางการออกแบบสภาพนิเวศ เชิงกายภาพ (physical ecology) ที่ปราศจากการสร้างกลไกทางสังคม (lack of social (organic) mechanism) และการวิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์และโครงสร้างเชิงสังคม (Social Relations/Structure) เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านของเมืองปลอดภัยอัจฉริยะ (Coaffee & Roger, 2008) จะกลับกลายเป็นเสมือนการจัดพื้นที่ประชาชนและมัดรวมเป็นรูปแบบใหม่เพื่อการตรวจสอบผ่านเทคโนโลยีหรือไม่ การกดทับและฐานแนวคิดสู่การป้องกันหรือแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่แตกต่างกัน นำมาสู่การบังคับใช้นโยบายที่แตกต่างกัน (different policy implementation) ซึ่งทฤษฎีทางอาชญาวิทยาต่างๆ สามารถช่วยอธิบายถึงจุดเน้นย้ำที่แตกต่างกัน และกระบวนการสร้างกลไกเพื่อป้องกันอาชญากรรม และการสร้างเมืองปลอดภัยที่มีความครอบคลุมมากกว่า การเน้นย้ำการพัฒนาไปในมิติเทคโนโลยีอย่างเดียว แม้แต่ดัชนีชี้วัดความเป็นเมืองปลอดภัย (Safe City Index) อาจจะเน้นปัจจัยกายภาพจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมากกว่าการพิจารณากลไกในมิติอื่นๆ ซึ่งถูกนำเสนอโดย บริษัท NEC โดยเป็นการจัดอันดับเมืองปลอดภัยจำนวน 60 เมืองทั่วโลก ผ่านตัวชี้วัดทั้งสิ้นจำนวน 76 ตัว เป็นการประเมินผลใน 5 ด้าน ได้แก่ digital, health, infrastructure, personal and environmental security

อย่างไรก็ดี สภาพปัญหาอาชญากรรมและสังคมในปัจจุบัน มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ช่องโหว่ของการออกแบบสภาพแวดล้อมเพียงจากเทคโนโลยีทางกายภาพ ผลกระทบจาก Human Re-territorialization และการจัดกรอบสังคมแบบ Top-Down Security Approach แนวทางการพัฒนาและกำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับ “Safe City” มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ โดยบางประเทศมีตัวแบบ (model) การพัฒนาเมืองปลอดภัยภายใต้แนวคิดเมืองปลอดภัยแบบทั่วถึง “Inclusive Safe City” เน้นการผลักดันพลวัตทางสังคม (ผ่านกระบวนการ/กลไก/ช่องทางการมีส่วนร่วม) การเปิดสร้างพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนและเสริมสร้างสำนึกตระหนักในการเป็นหุ้นส่วนรักษาความปลอดภัยสาธารณะ (public security) และสำหรับอีกแนวทางหนึ่ง บางประเทศประยุกต์ใช้การออกแบบและควบคุมเชิงกายภาพแบบเบ็ดเสร็จผ่านการจัดการในลักษณะเชิงพื้นที่และติดตั้งอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อความปลอดภัย (physically spatial design) ดังนั้น กรณีศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองปลอดภัยเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมที่จะนำมาวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีต่างๆ ถึงความแตกต่างและจุดเน้นย้ำการดำเนินนโยบาย

ป้องกันอาชญากรรมที่มีจุดเน้นย้ำและกระบวนการแตกต่างกัน โดยอาจจำแนกเป็น 2 แนวทางที่พอเปรียบเทียบและศึกษาจากกระแสความนิยมในบริบทโลกปัจจุบันได้ ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป

นโยบายการสร้างเมืองปลอดภัยเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในต่างประเทศ

1) การพัฒนาเมืองปลอดภัยแบบอัจฉริยะ (Smart Tech City) กรณีประเทศจีน :

ประเทศเคนย่าและสาธารณรัฐประชาชนจีนมุ่งเน้นการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยมีการมอบหมายให้บริษัท Huawei ซึ่งเสนอ “Smart City” technology solution ผ่านการพัฒนาโครงข่ายที่เรียกว่า LTE (eLTE) technology เป็นเครือข่ายเฉพาะที่เชื่อมโยงอุปกรณ์ IoT โดยการรับ-ส่งภาพ/สัญญาณระหว่างอุปกรณ์ในเครือข่าย ไม่ต้องผ่านสายเคเบิ้ล หรือคลื่นไมโครเวฟ จึงเป็นเสมือน private & secure wireless broadband ที่ช่วยให้การเชื่อมโยงกล้อง CCTV และอุปกรณ์ลาดตระเวนอื่นๆ เช่น Drones และรถสายตรวจตำรวจในแพลตฟอร์มเดียวกันในลักษณะ “Intelligent Surveillance System (IVS)” ซึ่ง Huawei อ้างว่าไม่ต้องกังวลเรื่องถูกโจมตีไซเบอร์เนื่องจากเป็น infrastructure ที่พัฒนาขึ้นใหม่เฉพาะ ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถตรวจตราและเฝ้าระวังบันทึก/แชร์ข้อมูลบนระบบ cloud storage อาศัยกลไกบริหารข้อมูลภูมิสารสนเทศ (GIS) โดยหน่วยงานความมั่นคงต่างๆ สามารถเข้าใช้งานได้พร้อมกัน จึงไม่มีการล่าช้าของข้อมูลและการจับกุม

ภาพที่ 1 การนำเทคโนโลยีแสกนตรวจจับใบหน้าเพื่อตรวจสอบประวัติ (Facial Detection)

ที่มา: https://ipdefenseforum.com

โดยกรณีของประเทศจีน บริษัท Huawei ได้ติดตั้งเครือข่ายสารสนเทศเชื่อมต่อกล้องคมชัดสูงจำนวน 1,800 ตัวเข้ากับบัญชีใช้งานของ 195 โรงพักและเจ้าหน้าที่กว่า 7,600 นาย โดยจำนวน 1,500 ตัวในเขต downtown ของนคร Tianjin เชื่อมกับศูนย์เฝ้าระวังและอีกเกือบ 300 ตัวติดตั้งตามด่านตรวจ (checkpoints) พร้อมมอบอุปกรณ์เชื่อมต่อแก่หน่วยสายตรวจเคลื่อนที่ ซึ่งเชื่อมต่อบน IVS eLTE ใช้ดาวเทียมและระบบ GPS ช่วยประมวลภาพตำแหน่งในพื้นที่ เป็นการจัดการแบบ real-time surveillance และเก็บวิดีโอเป็นหลักฐาน (Hillman, 2019) และกรณีในเมือง Nanjing มีการวางโครงสร้างคล้ายกัน เพิ่มเติมคือการเชื่อมต่อกับ Drones ที่ติดกล้อง และพาหนะอื่นๆ เพื่อเก็บบันทึกภาพได้แบบ 360 องศา และไม่มีจุดบอดของภาพในระบบ ซึ่งนำมาใช้

ลาดตระเวนในการจัดงาน Asian Youth Games ปี 2013 สร้างกลไกการบริหารติดตามพื้นที่รอบ 14 สนามแข่งขันและหมู่บ้านนักกีฬาด้วยจอบัญชาการเหตุการณ์ พร้อมบุคลากรทางการแพทย์และฝ่ายความมั่นคงที่สามารถให้คำแนะนำบนระบบแพลตฟอร์มเดียวกันแบบ one stop service (BBC Future, 2020)

2) การพัฒนาเมืองปลอดภัยแบบทั่วถึง (Inclusive & Co-space Designing City) กรณี Finland's Tampere Muotiala Area และลานกิจกรรมที่สิงคโปร์:

ต่อยอดจากการนำแนวคิด CPTED เดิม อาทิ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมผ่านการใช้ไฟส่องสว่างและกล้องวงจรปิดในพื้นที่สาธารณะ มาผสมผสานกับกลไก "natural surveillance" เพื่อสร้างความตระหนักความเป็นหุ้นส่วนและเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน (Ceccato & Nalla, 2020) กรณีการสร้างพื้นที่อาศัยใหม่ Tampere Muotiala ที่ฟินแลนด์ สำหรับผู้อยู่อาศัย 2,000 คน โดยแผนการมุ่งเน้น การปลูกฝังสำนึกร่วม "sense of community"/ "feeling at home" และการส่งเสริมกิจกรรมในสังคมที่หลากหลาย (mixing of different activities) ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ (public space) สำหรับนั่งพักผ่อนหรือกิจกรรมสันทนาการส่วนกลาง เช่น Kindergarten yard (ภาพด้านล่าง) ถูกออกแบบให้โปร่งชัดจากทางเดินและกลายเป็นสถานที่นัดพบสำหรับเพื่อนบ้านและชุมชน ซึ่งในเวลาต่อมา ฟินแลนด์ได้ขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้โปรแกรมระดับชาติชื่อว่า "Working Together for a Safe Society Program (2016-2020)" เน้นวัตถุประสงค์หลักกลไกความร่วมมือป้องกันอาชญากรรมจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐ-เอกชน-ประชาสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทและดำเนินกิจกรรมในชุมชนผ่านการใช้พื้นที่สาธารณะ โดยร่วมกันเพื่อสร้างความรู้สึกเจ้าของพื้นที่ร่วมและความเชื่อมั่นเรื่องความปลอดภัยในชุมชน (influence and participate in the prevention of crime and in the increasing of the sense of security) โดยมีผลการวิจัยในปี 2008 โดย Broberg ยืนยันความสำเร็จของ project ดังกล่าว เกี่ยวกับทัศนะคติและความเชื่อมั่นเรื่องความปลอดภัยของผู้พักอาศัยใน Muotiala และการใช้พื้นที่สาธารณะที่คุ้มค่า ซึ่งใกล้เคียงกับสิงคโปร์ก็มีการพัฒนาสวนสาธารณะและพื้นที่ส่วนกลาง เพิ่มขยายรองรับกิจกรรมของประชาชน โดยเน้นการรับฟังเสียงจากประชาชนทุกภาคส่วนในการสร้างสรรค์ โดยหน่วยงานรัฐ Urban Redevelopment Authority (URA) Singapore ผลักดันการสร้างพื้นที่ใช้ร่วม (co-space) ทำให้เกิดแนวคิดการเปลี่ยนย่านชุมชนเป็น "good public space" และการแบ่งปันเพื่อสร้างความผูกพันในชุมชนเพื่อนบ้าน ผ่านสโลแกน "sense of delight + sharing of spaces" และโปรแกรม The Lively Places Program โดยให้ประชาชนนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์เกี่ยวกับไอเดียหรือจัดกิจกรรมใน public spaces ต่างๆ ทั่วสิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็น Marina Bay Event Plaza และ Sultan Gate Park เป็นต้น แนวทางเหล่านี้ ในกรณีของฟินแลนด์และสิงคโปร์หรือยุโรปหลายประเทศ สะท้อนการตระหนักถึงการสร้างความทั่วถึง (inclusiveness) ผ่านการกระตุ้นให้มี social activities และ social integration ในชุมชน เพื่อลดอาชญากรรม

ภาพที่ 2 การออกแบบพื้นที่ Muotiala Area ในประเทศ Finland

ที่มา: https://eucpn.org/

ภาพที่ 3 การสร้างพื้นที่ร่วมกัน ลานกิจกรรมในประเทศสิงคโปร์

ที่มา: https://www.ura.gov.sg/

กรณีนโยบายเมืองปลอดภัยป้องกันปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทย

ประเด็น “เมืองปลอดภัย” ถูกบรรจุไว้ภายใต้กรอบนโยบายและเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ (Strategic Goals) ที่สำคัญในหลายระดับ ทั้งระดับสากลและภายในประเทศ โดยสามารถไล่เรียงลำดับของแผนตั้งต้นได้จากเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nation Sustainable Development Goals: UNSDGs) ซึ่งต่อยอดหลังจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ได้สิ้นสุดลงเมื่อปี 2015 จึงจัดทำเป้าหมาย ทั้งหมด 17 ข้อ มุ่งหวังจะช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม สภาวะโลกร้อน และสันติสุข เพื่อเสริมแนวคิด “ ไม่เป็นการทิ้งใครไว้ข้างหลัง” คาดว่าจะทำสำเร็จได้ภายในปี 2030 ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นแบบพิมพ์เขียวของโลก (Global Blueprints) ที่ประเทศสมาชิกของ UN (รวมถึงประเทศไทย) ควรตระหนักและยึดถือปฏิบัติตาม แม้ว่าจะไม่ได้มีบทลงโทษตามกฎหมายระหว่างประเทศหากไม่กระทำ มีสถานะเป็นข้อตกลงที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (non-legally binding) แต่จะถูกกระแสกดดันจากประเทศสมาชิกในประชาคมโลกได้ หากเพิกเฉย นอกจากนี้ SDGs ยังมีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือเป็นกรอบการพัฒนาที่มีเป้าหมายและตัวชี้วัดมีระบบติดตามประเมินผล ทั้งยังเป็นวาระระดับโลกที่มีประเทศร่วมกว่า 193 ประเทศ ทำให้มีการนำกรอบ SDGs เข้าไปใช้ในลักษณะผนวกเอาไว้กับแผนยุทธศาสตร์ภายในประเทศ แผน/เป้าหมายในระดับภูมิภาค โดยสามารถสรุปการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และนโยบายจากระดับระหว่างประเทศมาสู่ภายในประเทศ (International to Domestic Level) ได้ดังแผนภาพด้านล่าง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงความเชื่อมโยงกรอบแผนเรื่องเมืองปลอดภัยจากระดับสากลสู่ระดับชาติ

การสร้างเมืองปลอดภัยสามารถถูกขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น ในระดับปฏิบัติ (Action Plan) ผ่านการออกแบบแผนในหลายรูปแบบ โดยสามารถอ้างถึงตัวอย่างหนึ่งในนั้นได้ คือ จุดเริ่มต้นของตัวแบบในการป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติดเป็นภารกิจตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง แผนย่อยการป้องกันแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและแนวทางการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยมุ่งยึดแนวคิดการแก้ไขปัญหายาเสพติดตั้งแต่ต้นทาง-กลางทาง-ปลายทางในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน ตามแนวชายแดนเพื่อพัฒนาพื้นที่และประชาชนตามแนวชายแดนพื้นที่พิเศษที่มีปัญหายาเสพติด สลายโครงสร้างปัญหาและการบูรณาการการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกรอบการแก้ไขปัญหายาเสพติดและลดปัญหาเชิงโครงสร้างหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและการสร้างอาสาป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน การปรับระบบนิเวศ (สภาพแวดล้อม) ที่เหมาะสมโดยการเสริมสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การดูแลผู้ใช้ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดให้เข้าถึงการบำบัดรักษาและการลดผลกระทบจากยาเสพติด โดยการคัดกรองประเมินวินิจฉัยที่มีประสิทธิภาพกำหนดแผนการให้การบำบัดรักษาที่เหมาะสม ฟื้นฟูสมรรถภาพที่ครอบคลุมทุกมิติตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชนได้อย่างปกติสุขและเท่าเทียม และเป็นการสร้างกลไก “Social Surveillance & Guardian”

ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้อ้างอิงนโยบายและแผนระดับชาติ ว่าด้วยการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ.2566 – 2570 กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งระบบโดยเสริมสร้างให้มีการบูรณาการนโยบายและแผนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้มุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยมีวิสัยทัศน์ “สังคมไทยปลอดภัยจากยาเสพติดด้วยมาตรการทางเลือกใหม่สู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน” และเป็นที่มาของการผลักดัน “โครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจร ตามยุทะศาสตร์ชาติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566” โดยกำหนดระยะเวลาดำเนินโครงการเป็นระยะเวลา 3 เดือน (ข้อมูลเพิ่มเติมจากตาราง Timeline ในหน้าที่ 12) ในกรณีซึ่งถือเป็นตัวแบบความสำเร็จของการสร้างชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรและอย่างยั่งยืน คือ “เกาะสินไห Model” ณ จังหวัดระนอง โดยเกาะสินไห อยู่ติดกับประเทศเมียนมาร์ผ่านทางพรมแดนทางน้ำ และประสบปัญหายาเสพติดระบาดรุนแรงจากประชากรประมาณ 1,067 คน 271 ครัวเรือน เป็นชาวมุสลิมและประกอบอาชีพประมงเป็นหลักมีจำนวนผู้ติดยาเสพติดจำนวน 87 คน โดยมีการแบ่งคุ้มออกเป็น 6 คุ้ม (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดการดำเนินการต่อไป) ผลการปฏิบัติในระยะเวลา 3 เดือน ผู้เสพเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด 16 ครั้งจนหายจากอาการติดยา และเป็นพลเมืองสีขาว สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและได้กลับเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างมีความสุข

ภาพที่ 4 การลงติดตามโครงการดำเนินงาน ณ เกาะสินไห ต.บ้านปากน้ำ อ.เมือง จ.ระนอง

ทั้งนี้ พิจารณาถอดบทเรียนเบื้องหลังความสำเร็จของ “สินไห Model” ผ่านกระบวนการสร้างชุมชนยั่งยืนแบบบูรณาการ สามารถวิเคราะห์กระบวนการ-แนวทางได้ 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ : แบ่งเป็น (1) **จัดเตรียมความพร้อมด้านกำลังคน** ได้แก่ การจัดทำคำสั่งและแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศอ.ปส.) ของทุกส่วนราชการในระดับจังหวัด โดยแต่งตั้งคณะทำงานในแต่ละส่วนราชการในทุกระดับ ให้มีการบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน พร้อมทั้งการจัดตั้งชุดปฏิบัติการระดับพื้นที่ โดยศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศอ.ปส.อ./เขต.) ซึ่งมีนายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขต เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ, ฝ่ายปกครอง, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน, เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการจัดฝึกอบรมความรู้การปฏิบัติงานตามคู่มือการดำเนินงานโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติให้กับชุดปฏิบัติการ ก่อนลงปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ และ ศอ.ปส.อ./เขต. ให้จัดทำคำสั่งชุดปฏิบัติการที่ลงปฏิบัติงานในพื้นที่จริง ชุดปฏิบัติการ ควรประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ, ฝ่ายปกครอง, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน, เจ้าหน้าที่แรงงาน, ผู้แทน กศน., ผู้แทน อบต. และผู้แทน กอ.รมน. ที่ร่วมปฏิบัติการในพื้นที่ให้เรียบร้อย ในการเข้าชุมชน และเข้าพักแรมในพื้นที่มีเป้าหมายเป็นระยะเวลา 3 เดือน และ (2) **จัดเตรียมอุปกรณ์** เช่น บัตรพลเมืองสีขาว ป้ายหรือธงครัวเรือนสีขาว ป้ายหรือธงคุ้มสีขาว และป้ายคณะกรรมการคุ้ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและกลไกการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติด

ภาพที่ 5 สัญลักษณ์บ้านสีขาว และแผนผังคณะกรรมการคุ้มและแผนผังที่ตั้งครัวเรือนในคุ้ม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ : จัดกิจกรรมประจำวัน ประจำเดือน กิจกรรมเคารพธงชาติ, ออกประชาสัมพันธ์, ออกตรวจเยี่ยมครัวเรือน, ตรวจปัสสาวะ จับกุมฝ่าฝืน, ให้ความรู้, ร่วมทำกิจกรรมกับชาวบ้านในช่วงเย็นจัดกิจกรรมชุมชนบำบัด และในช่วงกลางคืน ตั้งจุดตรวจจุดสกัดและออกตรวจตระเวนบริเวณใน หมู่บ้าน กำหนดกิจกรมหลัก กิจกรรมเสริมและสถานที่จัดกิจกรรม เช่น การฝึก ชรบ., กิจกรรมครอบครัวอบอุ่น, การอบรมเยาวชนแกนนำ และจัดสร้างแนวร่วมโดยจัดทำคุ้มและกรรมการประมาณ 7-8 คน (คุ้มหนึ่งดูแล 30 ครัวเรือน) มีหน้าที่เป็นตัวแทนในการร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่ กลั่นกรองบุคคลเบื้องต้น เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน ออกเยี่ยมเยียนครอบครัว บุคคลเป้าหมายเพื่อให้กำลังใจ ร่วมตรวจปัสสาวะ และ ให้คำปรึกษาจัดทำแผนที่เดินดิน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน แกนนำ อาสาสมัคร เข้ามาร่วมดำเนินโครงการ เช่น การออกตรวจ, การตั้งด่าน, การพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนเกิดความหวงแหนและเกิดความรักในพื้นที่ของตัวเอง (Sense of Belonging) และดำเนินกระบวนการค้นหาผู้เสพโดยกาเอกซเรย์ 100% บุคคลทุกคนในชุมชนเป้าหมายนั้นจะต้องได้รับการตรวจสอบอย่างเข้มงวดว่าไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตามมติของหมู่บ้าน/ชุมชน/อาคารชุด โดยผ่าน คณะกรรมการกลั่นกรองครัวเรือนสีขาว เมื่อคัดกรองผู้เสพได้แล้วก็วางระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เสพโดยร่วมทำกิจกรรมบำบัดในชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงกระบวนการติดตามดูแล ผ่านระบบครอบครัวและกระบวนการคุ้ม ควบคู่ไปกับการดูแลรักษาทางการแพทย์ของศูนย์บำบัด เน้นระบบสมัครใจบำบัดร่วมกับมาตรการของชุมชนโดยมีครอบครัว ญาติพี่น้องสามารถร่วมทำกิจกรรมพร้อมให้การช่วยเหลือได้ โดยยึดตามการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน (CBTx) ใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง เช่น กีฬา ศิลปะ ดนตรี 19 อาชีพ ศาสนา ฯลฯ ควรมีการฝึกระเบียบวินัยความรับผิดชอบ ตลอดจนจิตอาสาต่อชุมชน/สังคม โดยออกบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น ขุดลอกคูคลอง เก็บขยะ กวาดลานวัด เป็นต้น วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนเห็นความเปลี่ยนแปลง พร้อมให้โอกาส ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้/ผู้เสพยาเสพติด เกิดความ ภาคภูมิใจและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พร้อมทั้งได้รับคำแนะนำจากจิตแพทย์และติดตามประเมินผลจากสาธารณสุขชุมชน จำนวน 16 ครั้ง

ภาพที่ 6 ลานกีฬา และการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่

โดยผู้เสพที่ผ่านการตรวจปัสสาวะจำนวน 16 ครั้ง ให้นำเข้าสู่กระบวนการกลั่นกรองบุคคลและมอบบัตรสีขาวต่อไป โดยให้เจ้าหน้าที่บำบัดเป็นผู้รับรอง และผลักดันการสร้าง **“ชุมชนเข้มแข็ง”** เช่น เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมจากเวทีสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนแนวทางแก้ไขร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ปัญหารถแว้น จัดตั้งศูนย์หรือช่องทางรับแจ้งเหตุคอยเชื่อเหลือประสานการทำงาน ตลอดเวลา ปัญหาเร่งด่วนต้องได้การแก้ไขอย่างรวดเร็ว เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น แก้ไขบริเวณที่เป็นจุดเสี่ยง ติดตั้งกล้องวงจรปิด ตัดต้นไม้เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ติดไฟส่องสว่าง เพื่อลดช่องว่างการก่ออาชญากรรม จัดกิจกรรมให้ความรู้ทางกฎหมายและอาชญากรรม การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้น่าอยู่ชวนมอง ร่วมปรับปรุงพื้นที่ในหมู่บ้าน ส่งเสริมคนในชุมชนให้มีสวัสดิการที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการรักบ้านเกิด เกิดความภูมิใจ เกิดความหวงแหนและพร้อมจะเป็นแนวร่วมในการป้องกันแก้ไขไปด้วยกัน การฝึกกำลังสนับสนุน เช่น ชรบ.หมู่บ้านเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ จัดเวรยาม 24 ชั่วโมง และโครงการต่างๆ เช่น โครงการครอบครัวอบอุ่น ให้ครอบครัวมีโอกาสได้แก้ไขปัญหาร่วมกัน สร้างความรัก รอยยิ้มในครอบครัวและออกตรวจเยี่ยมครัวเรือน - โครงการอบรมกลุ่มเสี่ยง กลุ่มวัยรุ่นหรือกลุ่มเยาวชนที่เสี่ยงต่อการพัวพันกับยาเสพติด อบรมให้ความรู้และให้เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาหมู่บ้าน - โครงการกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ให้เวทีในการแสดงออกและการยอมรับจากสังคม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นส่งต่อความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน : การรักษาสภาพหมู่บ้านชุมชน การพัฒนาพื้นที่ให้มีความปลอดภัย-ลดระบบนิเวศน์เชิงลบ ตรวจเยี่ยมติดตาม การประสานงานช่วยเหลือและเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยทั้ง 3 ขั้นตอนสามารถสรุปได้ ดังแผนภาพข้างล่าง

ภาพที่ 7 กระบวนการสร้างชุมชนยั่งยืน

ที่มา: คณะประชุมติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สรุป โครงการชุมชนต้องสามารถดูแลชุมชนต่อไปได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ชุดปฏิบัติการ -เจ้าหน้าที่ต้องสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของชุมชน เข้าไปร่วมจับมือ ร่วมวางแผนวางแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และให้ประชาชนมีบทบาทมีส่วนร่วมในทุกมิติงานจึงจะเกิดผลสำเร็จ

กรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Relevant Theoretical Framework)

สืบเนื่องจากจากกรณีศึกษาเรื่องเมืองปลอดภัย สามารถอธิบายผ่านกรอบทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดอาชญากรรมตามหลักนิเวศวิทยา (Ecological Criminology) และสามารถเสนอมาตรการหรือกลไกการป้องกันอาชญากรรมจากหลักทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Criminology) หรืออาจนำไปสู่การผสมผสานแนวคิดระหว่างกลุ่มทฤษฎีจนกลายเป็น Integrated Theory เช่น แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมโดยการออกแบบสภาพแวดล้อม (Crime Prevention through Environmental Building : CPTED) ซึ่งไม่ว่าจะพิจารณาเงื่อนไขการเกิดอาชญากรรมจากจุดเริ่มต้นว่า มนุษย์เกิดมาเลวร้ายแต่แรกเริ่ม (Criminal Born) หรือ มนุษย์เราสามารถทำชั่วได้ หากสถานการณ์เอื้อให้กระทำ (Situational Driven) มนุษย์เราอาจไม่ได้เกิดมาชั่วร้ายแต่เงื่อนไขสภาพแวดล้อมอาจก่อให้เกิด “ผู้กระทำ” และ “เหยื่อ” หรือเกิดจากสภาพแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคาม พลังของกฎระเบียบ แรงกดดันจากกลุ่ม การตีตรา/สร้างมลทินทางสังคม (label/social stigmatization) นำไปสู่การ

ตัดสินใจกระทำผิด ทั้งนี้ กลุ่มทฤษฎีอาชญาวิทยาสามารถผสมผสานและสร้างพลังในการอธิบายกรณีการสร้างเมืองปลอดภัยและวิเคราะห์ความแตกต่าง หรือเงื่อนไขที่บางสังคม/ประเทศ เน้นย้ำกลไกในการป้องกันอาชญากรรมและอธิบายสาเหตุการเกิดอาชญากรรมแตกต่างกันออกไป โดยจะขอกล่าวหลักคิดพื้นฐานสำคัญของแต่ละทฤษฎีก่อนจะอธิบายการประยุกต์ใช้ในส่วนต่อไป โดยทฤษฎีที่จะนำมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายกรณีศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ทฤษฎีในสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School)

ปัจเจกบุคคลย่อมมี “เจตจำนงเสรี (Free Will)” จึงมีอำนาจในการกำหนดแบบแผนการกระทำ/พฤติกรรมของตน เพื่อสร้างความสุขแก่ตนและลดความเจ็บปวด ดังแนวทางการตัดสินใจแบบชั่งน้ำหนักผลเสีย-ประโยชน์ของการกระทำ ตามที่อธิบายในผลงานของ Cesare Beccaria (1764) และ Jeremy Bentham (1789) ทั้งนี้ อาชญากรรมจะเกิดขึ้นเมื่อใดก็ตามที่มีการตัดสินใจว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการก่ออาชญากรรมมีมากกว่าผลเสียของการกระทำ (Becker, 1968; Cornish & Clarke, 1986) มนุษย์จะคำนวณผลเสียและประโยชน์ การเลือกที่มีเหตุผลจะใช้สติสัมปชัญญะเพื่อเพิ่มความพึงพอใจและลดความเจ็บปวดให้น้อยที่สุด ตามหลักการอรรถประโยชน์ (Utility) บุคคลเลือกที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาชญากรรมได้อย่างอิสระเพราะมองว่าอาชญากรรมเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจและผลได้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากสมมติฐานของทฤษฎีที่ว่ามนุษย์มีเหตุผลโดยธรรมชาติ สันนิษฐานว่าการยับยั้งข่มขู่หรือความกลัวต่อการลงโทษควรส่งผลให้บุคคลสอดคล้องกับแนวคิดหลักในการป้องกันหรือการยับยั้งข่มขู่ (Deterrence Theory) ทฤษฎีหลักจากสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมที่สามารถนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการสร้างเมืองปลอดภัยและช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมระดับปัจเจกบุคคล หรือ micro analysis ประกอบด้วยทฤษฎีหลัก 2 ทฤษฎี ได้แก่

1.1 ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) (Felson & Clarke, 1998)

ทฤษฎีว่าด้วยการเลือกกระทำผิดอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) เป็นการวิเคราะห์ลงไปในระดับการตัดสินใจ-การเลือกกระทำของปัจเจกบุคคล โดยอาชญากรผู้มีแนวโน้มจะก่อเหตุ เป็นการตัดสินชั่งใจระหว่างผลประโยชน์ที่จะได้รับ - บทลงโทษ โดยใช้ความเชื่อเรื่องอรรถประโยชน์ (Utilitarian) ที่ว่า มนุษย์เป็นผู้มีเจตจำนงเสรี (Free will) และมีเหตุมีผล ซึ่งก่อนการตัดสินใจจะกระทำสิ่งใดจะมีการคำนึงถึงผลเสียและผลประโยชน์ เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการกระทำ บนความเสี่ยงที่น้อยที่สุด ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาตัวเชือก/สาเหตุปัจจัยในการตัดสินใจก่ออาชญากรรม จากแรงจูงใจเฉพาะในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมหนึ่งๆ ซึ่งเอื้อให้สามารถบรรลุตามแรงจูงใจของผู้ก่อเหตุนั้นได้ ตามทฤษฎีนี้มองภาพอาชญากรเป็นผู้คิดไตร่ตรองก่อนกระทำผิด และการคำนวณของอาชญากร (Offender’s Calculus) ขึ้นอยู่กับความประจักษ์และความฉับพลัน (Evident and Immediate) ของสถานการณ์หรือเล็งเห็นประโยชน์เฉพาะหน้า ดังนั้น อาชญากรจึงมักจะเพิกเฉยต่อต้นทุน/ประโยชน์ในระยะยาว หรือผลลัพธ์ที่จะตามมา เช่น บทลงโทษที่อาจไม่รุนแรง หรือผลกระทบจากการใช้ยาเสพย์ติด ซึ่งถูกกลบเกลื่อนด้วยความสุขเฉพาะหน้าและระยะสั้นที่เล็งเห็นและสามารถบรรลุได้จากการกระทำผิด หรือความเสี่ยงที่คนอื่นจะจับจ้องได้นั้นมีน้อยเสียจนชวนให้ก่อเหตุความผิดได้อย่างง่ายดาย สำหรับพฤติกรรมและการก่ออาชญากรรมที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานของมนุษย์ผู้มีเจตจำนงเสรี (Free will) และการตัดสินใจที่มีเหตุผลว่า

โอกาสที่บุคคลจะก่ออาชญากรรมจึงขึ้นอยู่กับความสมดุลของความเสี่ยงและผลตอบแทน อาชญากรรมจะถูกยับยั้งก็ต่อเมื่อผลเสียจากการก่ออาชญากรรมมีมากกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ เนื่องจากหลักการของอรรถประโยชน์ (Utility) เป็นพื้นฐานของกรอบการเลือกอย่างมีเหตุผล ดังนั้น นโยบายการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพควรปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานของทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล และยอมรับว่าบุคคลต่าง ๆ พยายามที่จะเพิ่มความพึงพอใจสูงสุดและลดความเจ็บปวดให้เหลือน้อยที่สุด ตามที่เสนอไว้ในผลงานของ Cesare Beccaria (1764) ผู้กำหนดนโยบายควรมุ่งมั่นเพื่อกฎหมายที่รวดเร็ว รุนแรง และแน่นอน และยังคงสัดส่วนกับอาชญากรรมที่ก่อขึ้น

1.2 ทฤษฎีการป้องกันหรือการยับยั้งข่มขู่ (Deterrence Theory)

จากอิทธิพลแนวคิดของ Beccaria และ Bentham นักคิด เช่น Jack P. Gibbs (1968) สร้างคำจำกัดความเกี่ยวกับการป้องกันหรือยับยั้งข่มขู่ ถือได้ว่าเป็นการละเว้นการกระทำเพื่อตอบสนองต่อการรับรู้ถึงความเสี่ยงและความกลัวต่อการลงโทษ การกระทำที่เป็นปัญหาจึงเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาและการลงโทษจึงเป็นสิ่งที่ “ชอบด้วยกฎหมาย” ในการปฏิบัติงานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับความแน่นอนและความรุนแรงของการลงโทษสำหรับการฆาตกรรมในหลายรัฐ และให้เหตุผลว่า หากทฤษฎีการป้องกันหรือการข่มขู่ยับยั้งใช้ได้จริง ที่ใดที่มีความแน่นอนและความรุนแรงของการลงโทษสูงกว่าก็จะมีอัตราการฆาตกรรมที่ต่ำกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ Gary Becker อาชญากรรมเกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัวที่มีเหตุมีผลและสามารถเข้าใจได้เช่นเดียวกับประเภทอื่นๆ กล่าวคือ บางคนกลายเป็น “อาชญากร” หากการกระทำความผิดได้รับประโยชน์เกินกว่าอรรถประโยชน์ที่เขาจะได้รับโดยใช้เวลาและทรัพยากรอื่นๆ ดังนั้น ไม่ใช่เพราะแรงจูงใจพื้นฐานแตกต่างจากของบุคคลอื่น แต่เพราะผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายต่างกัน โดย Becker แย้งว่า การตัดสินใจทำกระทำผิด ประกอบด้วยต้นทุนและผลประโยชน์ของทั้งอาชญากรรมและไม่ใช่อาชญากรรม โดย Becker ตั้งข้อสังเกตว่า ความแน่นอนของบทลงโทษทางกฎหมายมีความสำคัญมากกว่าความรุนแรง ทฤษฎีอาชญากรรมของ Bentham ก็มีหลักการเดียวกันหลายประการ ได้แก่ พฤติกรรมอาชญากรไม่จำเป็นต้องมีแรงจูงใจพิเศษ, พฤติกรรมเป็นผลจากประโยชน์ของการกระทำ, ประโยชน์ของการดำเนินการคือผลต่างสุทธิระหว่างผลประโยชน์และต้นทุนของการดำเนินการนั้น

2. Routine Activities Theory (Cohen and Felson, 1979)

ภาพที่ 8 ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม

ที่มา: https://criminologyweb.com/

ทฤษฎีปกตินิสัย (Routine Activity Theory) มุ่งเน้นไปที่ลักษณะของอาชญากรรมมากกว่าสนใจตัวผู้กระทำความผิด (Cohen & Felson, 1979) โดยพื้นฐานแล้ว การที่บุคคลก่ออาชญากรรมนั้นส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมระหว่างแรงจูงใจ โอกาส และเป้าหมายที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันตามทฤษฎีแล้ว ต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ จึงจะมีโอกาสเกิดอาชญากรรม: ผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจ เป้าหมายที่เหมาะสม และการไม่มีผู้ปกครองที่มีความสามารถ โดยองค์ประกอบได้แก่

2.1 ผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจ (Motivated Offenders) เช่น เยาวชนที่ไม่มีงานทำ มีความจำเป็นต้องหาเงินมาใช้จ่าย เพื่อสนองความต้องการของตัวเอง

2.2 เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets) เช่น บ้านที่มีสินค้าหรือทรัพย์สินที่สามารถนำมาขายได้

2.3 การขาดผู้ดูแลที่มีความสามารถ (The Absence of Capable Guardians) เช่น ตำรวจ เจ้าของบ้าน เพื่อนบ้าน คนคุ้นเคย ญาติพี่น้อง

การประจวบเหมาะของปัจจัยทั้ง 3 ประการ จะเปิดโอกาสให้เกิดอาชญากรรมได้ โดยเฉพาะอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ตลอดจนอาชญากรรมที่เกี่ยวกับบุคคล ซึ่งหากบุคคลหนึ่งนำพาตัวเองเข้าไปยังจุดเสี่ยงต่างๆ ที่เอื้อต่อการเกิดอาชญากรรม เช่น การเดินเพียงลำพังในซอยเปลี่ยวยามค่ำคืน เป็นต้น ดังที่ Cohen และ Felson อธิบายว่า สาเหตุของการเกิดอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นอาจไม่ได้เกิดจากเพียงมูลเหตุจูงใจจากอาชญากรเท่านั้น ในทางกลับกัน อาจเกิดจากปัจจัยอีก 2 ปัจจัยที่ทำให้แนวโน้มการเกิดอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น มีคนที่พักอาศัยน้อยหรือกลับบ้านนานครั้ง โดยเฉพาะปัจจุบันที่ผู้หญิงมีบทบาททำงานนอกบ้านมากยิ่งขึ้น จึงยิ่งทำให้มีจำนวนผู้พักอาศัยในเขตชุมชนลดน้อยลงในระหว่างวัน หรือช่วงเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มผู้พักอาศัยคนเดียว และผู้คนออกจากบ้านเพื่อเดินทางในช่วงวันหยุด จากสถานการณ์เหล่านี้ บ่งชี้ถึงจำนวนผู้อาศัยที่ลดลงในเขตชุมชนหรือผู้ที่จะเป็นผู้พิทักษ์ความสงบ (guardianship) ในเขตชุมชนที่จะมีจำนวนลดลงไปด้วย จึงเป็นโอกาสที่

เหมาะสมสำหรับการเกิดอาชญากรรม เนื่องจากมีความง่ายต่อการกระทำผิด เพราะไม่มีคนคอยจับจ้องหรือขาดผู้พิทักษ์

ภาพที่ 9 Empty streets, low guardianship

ที่มา: https://criminologyweb.com/

นอกจากนี้ ในช่วงที่ขาดการสอดส่องดูแลจากเพื่อนบ้าน หรือคนในชุมชน ก็จะเกิดเหยื่อ/เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Target) เช่น คนที่ไปซื้อทีวี เครื่องเสียง เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนราคาแพง ก็จะตกเป็นเป้าหมายของการลักทรัพย์ เป้าหมายที่เหมาะสมเกิดเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่กลไกการสอส่องเฝ้าระวังลดถอยลง จึงเป็นเงื่อนไข 2 ปัจจัยที่ทำให้การก่ออาชญากรรมเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างง่ายดาย กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีนี้ มีความแตกต่างจากทฤษฎีอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม ที่ซึ่งพยายามอธิบายที่ตัว “ผู้ประทำผิด” หรือวิเคราะห์มูลเหตุ/แรงจูงใจในการก่ออาชญากรรม ในขณะที่ทฤษฎีนี้ มุ่งความสนใจไปที่ suitable targets และ guardianship ซึ่งไม่ได้แปลว่า ทฤษฎีนี้จะขัดแย้งกับทฤษฎีสายคลาสสิก แต่จุดเน้นย้ำมุ่งไปที่กลไก 2 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น

3. Situational Crime Prevention (SCP)

การป้องกันอาชญากรรมจากสถานการณ์ (SCP) เป็นการมุ่งเป้าไปที่สถานที่การเกิดเหตุอาชญากรรม โดยเน้นย้ำการแก้ไขทางสภาพแวดล้อมและกลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อลดโอกาสในการเกิดอาชญากรรม ซึ่ง SCP ถือว่าได้ประยุกต์แนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎี Routines Activity Theory และ Rational Choice Theory มาต่อยอดเป็นการสร้างแนวทางและวิธีปฏิบัติ (techniques) ตามที่ Cornish และ Clarke (2003) ได้เสนอกรอบ 25 ข้อ ภายใต้ 5 กลุ่มหลักในการแทรกแซงเพื่อป้องกันและลดอาชญากรรม ดังนี้

TWENTY FIVE TECHNIQUES OF SITUATIONAL PREVENTION

Increase the Effort	Increase the Risks	Reduce the Rewards	Reduce Provocations	Remove Excuses
1. Target harden ▪ Steering column locks and immobilisers ▪ Anti-robbery screens ▪ Tamper-proof packaging	**6. Extend guardianship** ▪ Take routine precautions: go out in group at night, leave signs of occupancy, carry phone ▪ "Cocoon" neighborhood watch	**11. Conceal targets** ▪ Off-street parking ▪ Gender-neutral phone directories ▪ Unmarked bullion trucks	**▪ 16. Reduce frustrations and stress** ▪ Efficient queues and polite service ▪ Expanded seating ▪ Soothing music/muted lights	**21. Set rules** ▪ Rental agreements ▪ Harassment codes ▪ Hotel registration
2. Control access to facilities ▪ Entry phones ▪ Electronic card access ▪ Baggage screening	**7. Assist natural surveillance** ▪ Improved street lighting ▪ Defensible space design ▪ Support whistleblowers	**12. Remove targets** ▪ Removable car radio ▪ Women's refuges ▪ Pre-paid cards for pay phones	**17. Avoid disputes** ▪ Separate enclosures for rival soccer fans ▪ Reduce crowding in pubs ▪ Fixed cab fares	**22. Post instructions** ▪ "No Parking" ▪ "Private Property" ▪ "Extinguish camp fires"
3. Screen exits ▪ Ticket needed for exit ▪ Export documents ▪ Electronic merchandise tags	**8. Reduce anonymity** ▪ Taxi driver IDs ▪ "How's my driving?" decals ▪ School uniforms	**13. Identify property** ▪ Property marking ▪ Vehicle licensing and parts marking ▪ Cattle branding	**18. Reduce emotional arousal** ▪ Controls on violent pornography ▪ Enforce good behavior on soccer field ▪ Prohibit racial slurs	**23. Alert conscience** ▪ Roadside speed display boards ▪ Signatures for customs declarations ▪ "Shoplifting is stealing"
4. Deflect offenders ▪ Street closures ▪ Separate bathrooms for women ▪ Disperse pubs	**9. Utilize place managers** ▪ CCTV for double-deck buses ▪ Two clerks for convenience stores ▪ Reward vigilance	**14. Disrupt markets** ▪ Monitor pawn shops ▪ Controls on classified ads ▪ License street vendors	**19. Neutralize peer pressure** ▪ "Idiots drink and drive" ▪ "It's OK to say No" ▪ Disperse troublemakers at school	**24. Assist compliance** ▪ Easy library checkout ▪ Public lavatories ▪ Litter bins
5. Control tools/ weapons ▪ "Smart" guns ▪ Disabling stolen cell phones ▪ Restrict spray paint sales to juveniles	**10. Strengthen formal surveillance** ▪ Red light cameras ▪ Burglar alarms ▪ Security guards	**15. Deny benefits** ▪ Ink merchandise tags ▪ Graffiti cleaning ▪ Speed humps	**20. Discourage imitation** ▪ Rapid repair of vandalism ▪ V-chips in TVs ▪ Censor details of modus operandi	**25. Control drugs and alcohol** ▪ Breathalyzers in pubs ▪ Server intervention ▪ Alcohol-free events

ภาพที่ 10 ตาราง 25 เทคนิค SCP

ที่มา: https://www.popcenter.org

จากตาราง 25 เทคนิค กลุ่มแรกจะเป็นการเพิ่มความพยายาม/ความยุ่งยากที่อาชญากรจะก่อความผิดได้ (increasing the effort) กลุ่มที่สองเพิ่มความเสี่ยงในการถูกจับ (increasing the risk) กลุ่มที่สาม เป็นการลดรางวัล/ผลตอบแทนที่จะได้จากการก่ออาชญากรรม (reducing the rewards) กลุ่มที่สี่เป็นการลดมูลเหตุจูงใจ/สิ่งเร้ากระตุ้นในการก่อแชญากรรม (reducing provocations) กลุ่มที่ห้า เป็นการประกาศกฎ ป้องปรามและแจ้งให้ทราบเพื่อไม่ให้มีข้อแก้ตัวภายหลังก่อเหตุ (removing excuses) ทั้งนี้ กลุ่มที่จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ในหัวข้อเมืองปลอดภัยจะเกี่ยวกับมิติ 2 กลุ่มแรก คือ Increasing the effort และ increasing the risk ที่สุด

การประยุกต์ใช้แนวคิด SCP อาจมีความใกล้เคียงกับ CPTED ในแนวทางการเน้นย้ำการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและการลดโอกาส (opportunities) ในการเกิดอาชญากรรม แต่ CPTED มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออบแบบผังเมืองและสถาปัตยกรรม ซึ่งอาจถูกขนานนามว่า "designing out crime" (Cozens and Love, 2015) ในขณะที่ SCP ค่อนข้างกล่าวถึงการครอบคลุมในภาพกว้างในทางสภาพแวดล้อม อ้างถึงมาตรการใดก็ได้ ที่

สามารถลดโอกาสการเกิดอาชญากรรมและสามารถเพิ่มความยุ่งยากซับซ้อนให้แก่อาชญากรในการประกอบความผิด หรือเพิ่มความเสี่ยงให้แก่อาชญากรในการถูกจับจ้อง (Clarke, 1989)

4. Social Bond Theory (Hirschi, 1961)

Hirschi นำเสนอทฤษฎีสำคัญที่ถือเป็นหนึ่งใน Social Processes Theory โดย basis ฐานคติการมองธรรมชาติมนุษย์ของ Hirschi แตกต่างไปจาก Social Learning Theory ที่ว่า “People are born good, but learn to be bad.” โดย Hirschi แย้งว่า มนุษย์เกิดมาเลวร้าย (bad and evil within) และมีแนวโน้มในการกระทำความผิด หรือ Potential level of delinquency action ฉะนั้น เราจึงควรมุ่งแสวงหากลไกหรือแนวทางในการยับยั้งการก่ออาชญากรรมและการกระทำความผิดของมนุษย์

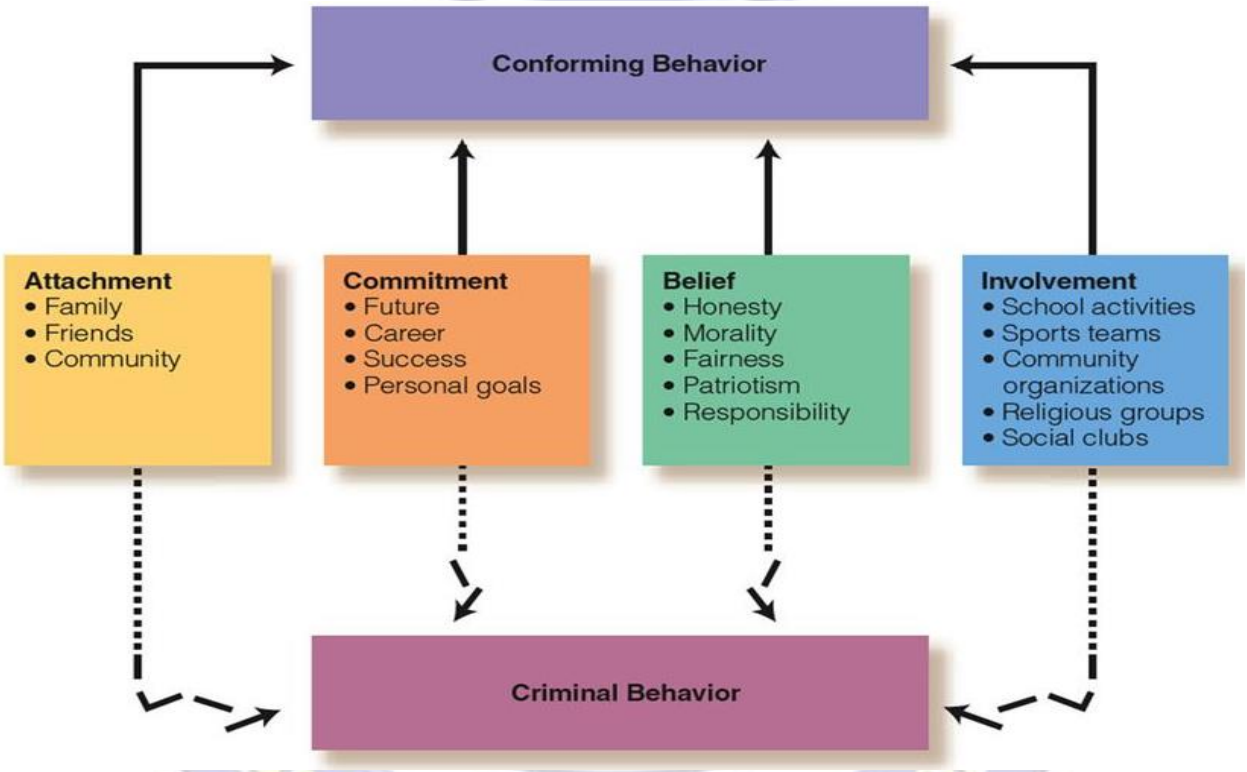

ภาพที่ 11 แผนภาพอธิบาย Social Bond Theory

ที่มา: https://criminologyweb.com/

Hirschi นำเสนอว่า “Social Bond” หรือ “พันธะทางสังคม” จะสามารถช่วยยับยั้งและป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้ ในแนวลักษณะที่เป็นการควบคุมสติอารมณ์ของปัจเจก (individual’s temper) เช่น อารมณ์โกรธและการแสดงความรุนแรง โดยปัจเจกสามารถผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เพื่อหล่อหลอมค่านิยมและสรรสร้างสายใยผูกพันมนเชิงสถาบันทางสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน องค์กรไปจนถึงสังคมโดยรวม โดยหากพันธะยิ่งแข็งแกร่ง โอกาสหรือแนวโน้มในการก่ออาชญากรรมก็จะลดลงไปด้วย โดยองค์ประกอบมี 4 ประการ ได้แก่

4.1 ความผูกพัน (Attachment) : ความรัก/ความรู้สึกผูกพันกับครอบครัว ครู และเพื่อน โดยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับระดับความลึกของพันธะ เช่น การเลี้ยงดูที่อบอุ่นจากผู้ปกครองอาจส่งผลต่อพฤติกรรมเด็ก และการเคารพยำเกรงต่อครูอาจารย์ ที่ยะคอยชี้แนะพฤติกรรมหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่เหมาะสม จะส่งเสริมให้เด็กซึ่งถือเป็นช่วงวัยสำคัญและใกล้ชิดกับสถาบันมากที่สุดในการเรียนรู้ที่จะควบคุมตัวเอง เกิดการยับยั้งชั่งใจในการกระทำความผิดเพราะกลัวจะทำให้ครอบครัวเสียใจและได้รับการตำหนิจากครูได้

4.2 การผูกมัด (Commitment) : การผูกมัดตัวเองกับแบบแผนที่ถูกต้องทางสังคม การบรรลุวัตถุประสงค์และความคาดหวังในสังคม เช่น การมีเป้าหมายทางการศึกษาหรือ ตำแหน่งงานที่สูงขึ้น ผู้คนที่มีการกำหนดวางแผนเป้าหมายอนาคตในชีวิตจะหลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมายและก่ออาชญากรรมเพราะอาจจะกระทบต่อเส้นทางและเป้าหมายในการทำให้สำเร็จ ฉะนั้น จะเกิดขบวนการยับยั้งชั่งใจ เพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงที่จะกระทบต่อเส้นทางความสำเร็จในอนาคตและความผิดหวังในการ commit เป้าหมายต่างๆ

4.3 การเกี่ยวข้อง (Involvement) : การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเฉพาะอย่างที่นำไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การทีมีส่วนร่วมในสังคม จะช่วยให้เกิดล่วงเวลาว่างน้อยลง โดยนัยยะหากมีช่วงเวลาว่างมากและไม่เข้าสังคมเลย อาจนำไปสู่แนวโน้มพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการต่อต้านสังคมซึ่งสุดท้ายจะนำไปสู่การก่ออาชญากรรมได้ ฉะนั้น ถ้าผู้คนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่างๆ จะช่วยสร้างความผูกพัน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

4.4 ความเชื่อ (Belief) : การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเป็นระบบความเชื่อในสังคมและกฎเกณฑ์ที่บุคคลทั่วไปยอมรับนับถือกัน นั่นคือ กฎหมาย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม กฎทางศีลธรรม หากเคารพกฎเกณฑ์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอก็จะไม่มีการกระทำความผิด ยิ่งการปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมมีความเข้มข้น เช่น ประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้ในการใช้สิ่งผิดกฎหมาย/ยาเสพย์ติดแก่คนในสังคม จะช่วยทำให้คนในสังคมยึดถือแนวทางที่ถูกต้องและพยายามถอยห่างจากการกระทำผิดต่างๆ ฉะนั้น กลุ่มเยาวชนที่ “เชื่อ” และตระหนักถึงผลเสียของการใช้ยาบ้าหรือกัญชา ก็จะพยายามไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งยั่วยุดังกล่าว

แนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเพื่อวิเคราะห์ (Theoretical Analysis)

1. การพัฒนาเมืองปลอดภัยผ่านมุมมองอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม (Classical Lens)

ข้อสังเกตเบื้องต้น แนวคิดกระแสหลักในการพัฒนาเมืองปลอดภัย (Safe City) จะมุ่งเน้นการสร้าง public security เพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ประชาชนกลับถูกดำเนินการตรวจสอบไม่ว่าจะเชิงกายภาพ/ออนไลน์ (technological surveillance) ผู้มีอำนาจบริหารและกำหนดนโยบายในแต่ละประเทศมีการประเมินสภาพโครงสร้างสังคม ปัจจัยที่ก่ออาชญากรรมแตกต่างกันออกไป รูปแบบและแนวพฤติกรรมของประชาชนในสังคม (agent/actor) อาจส่งผลต่อการสร้างค่านิยมในสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจถูกผลิตซ้ำทางค่านิยมและพฤติกรรมของประชาชนในบางพื้นที่หรือภูมิภาคหนึ่ง ฉะนั้น รูปแบบ “เมืองปลอดภัย” กลายเป็นเสมือน “Field” หรือ conceptual variable ที่จะใช้ในการศึกษาตามทฤษฎีอาชญาวิทยาและอธิบายปฏิสัมพันธ์ของสถาบัน-ประชาชน และกระบวนการให้ความหมายที่แตกต่างกันระหว่าง “Smart Tech Safe City” vs. “Inclusive Safe City” ลักษณะการปกครอง ควบคุมและนโยบายจะเป็นแบบใด (เข้มงวด/ยืดหยุ่น) เพื่อควบคุมความปลอดภัยก็จะแตกต่างตามลักษณะของความยอมรับร่วม (shared understandings/Doxa) และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์-ระดับความพร้อมและกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นหุ้นส่วนสาธารณะ-รูปแบบของทุน (Capitals) หรืองบประมาณ/ทรัพยากรที่นำมาใช้ และวิธีการที่ประเทศนั้นเน้นย้ำ เช่น กรณีประเทศจีน-เคนย่า ประชาชนค่อนข้างได้รับการจำกัดสิทธิ์ทางการเมืองและมีพฤติกรรมความสนใจความปลอดภัยสาธารณะต่ำ การสร้างพันธะ (social bonding) ระหว่างผู้คนกลายเป็นเป้าหมายรองจากการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและบทบาทของภาครัฐที่ควบคุมในทุกมิติสังคม การปกครองและออกแบบนโยบายจึงดำเนินการในแนวดิ่ง (vertical/ top-down policy implementation) ด้วยการปกครองด้วยรัฐบาลกลางที่ถือครองอำนาจบริหารแบบเบ็ดเสร็จนิยม (authoritarian regime) รัฐจึงสามารถใช้ Capitals ประเภท Economic และ Symbolic มาบังคับใช้เป็นหลัก อาทิ การสร้าง model การแบ่งเขตเมืองและการมอบสิทธิ์ที่ดินและทะเบียนบ้านตามระบบ Hukou system ซึ่งควบคุม people mobility และยึดตรึงกับพื้นที่หลังกระบวนการ reterritorialization เสร็จสิ้น โดยประชาชนกว่า 100 ล้านคนต่างประสบข้อจำกัดในการโยกย้ายถิ่นฐาน ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมืองและใช้ทะเบียนบ้านใหม่ ซึ่งรัฐโน้มน้าวใจผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ด้วยมาตรการการสนับสนุนและสิทธิประโยชน์ทางสังคม เช่น การเข้าถึงการรักษา การศึกษา จึงเป็นการนำผู้คนแปลกหน้าจากหลายที่มามัดรวมอยู่ด้วยกันเพื่อผลักดันเศรษฐกิจในประเทศและสร้างความเป็นเมือง (urbanization) ในเชิงกายภาพ กระบวนการเช่นนี้จึงมีน้ำหนักเน้นย้ำในมุมมองที่สร้างกลไกเพื่อเป็นการป้องกันและยับยั้งข่มขู่ (Deterrence) มีการออกกฎระเบียบบังคับใช้และประยุกต์ใช้ระบบการให้คะแนนความประพฤติทางสังคม (Social Credit) จึงเป็นเลนส์ที่มองได้จากแนวทฤษฎีอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม (Classical School) ที่เชื่อว่าหากมีมาตรการและนโยบายที่คอยควบคุม จับจ้องและข่มขู่ไม่ให้บุคคลทั่วไปเกรงกลัวต่อการกระทำผิด สังคมก็อาจจะสงบสุขและการควบคุมอาชญากรรมจะสามารถควบคุมได้ผ่านเทคโนโลยี (เช่น กล้อง CCTV, Drones, ระบบ Detection ต่างๆ) และการสร้าง Natural Surveillance (เช่น เพิ่มแสงสว่างบนท้องถนน เพิ่มการมองเห็น สร้าง defensible space หรือการปรับปรุงภูมิทัศน์ต่างๆ ในพื้นที่) ซึ่งมาตรการเหล่านี้สอดคล้องกับกรอบทฤษฎีของ CPTED (การป้องกัน

อาชญากรรมโดยการออกแบบสภาพแวดล้อม) และมิติหนึ่งของทฤษฎี SCP ในส่วนของการ “increase the risk” ที่อาชญากร จะต้องตระหนักถึงความเสี่ยงในการก่อเหตุและถูกจับได้ นอกจากนี้ ตามทฤษฎีหนึ่งในสาย Classical School คือ ทฤษฎี Rational Choice Theory ช่วยอธิบายขยายความได้ว่า แนวคิดการสร้างเมืองปลอดภัยในแนวนี้ ที่เชื่อว่าการสร้างความกลัว-ความเสี่ยง อาจสร้างความยับยั้งชั่งใจให้แก่อาชญากร เมื่อต้องคำนวณผลเสีย-ผลประโยชน์ที่จะได้รับ หากมีมาตรการหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีที่มาจับจ้องเฝ้าระวัง อาชญากรก็จะเลือกที่จะไม่ก่อเหตุ อย่างไรก็ตาม แนวคิดการพัฒนาเมืองปลอดภัยเช่นนี้ อาจเกิดช่องโหว่ได้ เพราะเมื่อไรก็ตามที่เทคโนโลยีชะงักเปิดช่องโอกาสให้ผู้กระทำผิดเล็งเห็นหรือคำนวณแล้วว่าจะเกิดผลประโยชน์ที่มากกว่า พวกเขาก็อาจตัดสินใจกระทำความผิดได้ ในขณะที่ผู้คนในชุมชน/สังคม เป็นเหมือนผู้แปลกหน้า ต่างคนต่างอยู่ในกรงหรือป้อมปราการในเขตพื้นที่ตนเองซึ่งเสริมความแข็งแกร่งโดยติดตั้งด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยีหลายชนิด แต่ไม่รู้จักแม้แต่เพื่อนบ้านของตัวเอง หรือบางบ้านอาจมีเพียงแค่รั้วสังกะสีและไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีราคาแพงได้ จนอาจจะนำไปสู่สภาวะการเกิดการเคลื่อนย้ายของพื้นที่ก่อเหตุอาชญากรรมไปสู่พื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองปลอดภัย เป็น Transition Zone ที่เกิดช่องโหว่จากการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหลื่อมล้ำจากพื้นที่ชั้นในเมือง-ชานเมืองหรือย่านเปลี่ยนผ่าน (Uneven Technological Division)

2. การพัฒนาเมืองปลอดภัยผ่านมุมมองอาชญาวิทยาแบบสังคมวิทยา (Sociological Lens)

ในขณะที่กรณีที่สอง การพัฒนาแบบ “Inclusive Safe City” แบบในประเทศฟินแลนด์-สิงคโปร์ หากวิเคราะห์จากแนวทฤษฎี 3 ทฤษฎี ได้แก่ Social Bond, Routine Activities และ SCP (ในส่วนของเทคนิค Extend Guardianship) จะพบว่า แนวทางและนโยบายการป้องกันอาชญากรรมเน้นย้ำในทิศทาง ที่ส่งเสริมบทบาทของ “Capable Guardian” ควบคู่ไปกับการพัฒนาความปลอดภัยของเมืองในเชิงกายภาพ-เทคโนโลยี เพราะใน 2 ประเทศดังกล่าวข้างต้น ประชาชนมีความตระหนักในการเป็นหุ้นส่วนความปลอดภัยสาธารณะและความเป็นอยู่ที่ดี (public security & well-being) รัฐจึงสามารถส่งเสริมและขับเคลื่อนการป้องกันอาชญากรรมผ่านทุนทางสังคม (Social Capital) มากกว่าการใช้งบประมาณทางการเงิน (Economic Capital) เพียงอย่างเดียว โดยมีการสร้างเครือข่ายในชุมชน (social network) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม (social activities) โดยประชาชนเป็นเหมือนศูนย์กลางในการขับเคลื่อนและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนกลางเพื่อดำเนินกิจกรรมด้วยความตระหนักถึงความเป็นหุ้นส่วนสร้างความปลอดภัยสาธารณะและการป้องกันอาชญากรรม (Strategic partnership for public security & crime prevention) และเสนอแนะข้อมูลหรือความคิดเห็นต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ตามแนวคิด Hirschi’s Social Bond การสร้าง Attachment / Involvement ผ่านการสร้างกิจกรรมหรือเปิดพื้นที่ส่วนกลาง (Co- Space) จะช่วยทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความใกล้ชิด สนิทสนมและเปิดใจต่อกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาใหม่ (newcomers) ซึ่งจะช่วยทำให้เกิดกระแสการต่อต้านน้อยลง หากเทียบกับการนำเทคโนโลยี-รั้วกำแพงมาสกัดกั้นหรือการใช้นโยบายแบบกดทับ ซึ่งจะทำให้ประชาชนเปิดใจต่อการเปลี่ยนแปลงในเมืองได้ดีกว่าการใช้ Strict Policy แบบแนวทางแรก นอกจากนี้ การสร้าง Belief / Commitment ของคนในสังคมก็จะช่วยลดการเกิดอาชญากรรมได้ เช่น การสร้างแนวจิตสำนึกร่วมในการดูแลพื้นที่และเพื่อนบ้าน อันจะเป็นปัจจัยส่งเสริมการสร้าง Public Security และป้องกันอาชญากรรมอย่าง

ยั่งยืน และแก้ไขปัญหาตั้งแต่ “ต้นน้ำ” (Preemptive Action) ผสมผสานกับแนวคิดจาก Routine Activities Theory และ SCP ที่เน้นย้ำบทบาทของ Capable Guardian ซึ่งอาจจะถือว่าเป็นกลไก “Social Surveillance” เพิ่มเติมจากแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมแนวแรกที่เน้นเพียง “Technological Surveillance” และ “Natural Surveillance” ที่มุ่งเน้นเชิงกายภาพ และอาจสร้างความยากลำบากในการก่อเหตุอาชญากรรมได้ตราบเท่าที่สภาพอุปกรณ์ยังคงสมบูรณ์ใช้งานได้อยู่ ซึ่งตามทฤษฎี Routine Activities การสร้างบทบาทที่เข้มแข็งของ Guardian ในชุมชน ไม่ได้เน้นเพียงแค่การทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือตำรวจ แต่ต้องเป็นบทบาทร่วมของประชาชนในพื้นที่ จะช่วยสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความปลอดภัยและการใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นการสร้างการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายก่อนที่จะมีการมาสร้างเมืองปลอดภัย ติดตั้งอุปกรณ์หรือ Software ต่างๆ โดยที่ผู้คนในพื้นที่ยังสับสนและห่างไกลจากแนวคิด เพราะฉะนั้น ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม (environmental factors) ถือว่ามีพลวัตในการช่วยลดปัญหาอาชญากรรม และอาจจะ determinism การเกิดอาชญากร ถ้าหากสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม มีช่องโหว่ในเครือข่ายสังคม หรือเกิดกระแสต่อต่านต่างๆ ที่รัฐเพิกเฉย ดังนั้น แนวทฤษฎีอาชญาวิทยาสายสังคมวิทยา (Sociological Criminology) จึงพยายามอธิบายถึงความสำคัญของมิติทางสังคม (Social Dimension) ซึ่งมีส่วนช่วยยับยั้งและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ เพราะหากกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นแต่การสร้าง Deterrence และการควบคุมทางเลือกการตัดสินใจแบบ Rational Choice เพียงอย่างเดียว อาจจะไม่ใช่วิธีการห้องกันแบบยั่งยืนเพราะเมื่อใดก็ตามที่อาชญากรเล็งเห็นช่องโอกาส อาชญากรรมก็จะเกิดขึ้นเสมอ ท่ามกลางสภาพสังคมที่ผู้คนในสังคมเพิกเฉยต่อความปลอดภัยของเพื่อนบ้าน และไม่ได้ระวังภัยให้กันและกัน ดังนั้น ตามแนวทฤษฎีการสร้างกลไก Social Surveillance ผ่านกระบวนการ bonding society ผ่านกลไกต่างๆ ตามแนวคิดของ Hirschi อาจช่วยผลักดันให้ลดการเกิดอาชญากรรมได้ โดยเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และเป็นการคลายปมความตึงเครียดจากการถูกกดทับจากรัฐบาล หรือกฎหมายที่ควบคุมอย่างเข้มงวด เสมือนการยับยั้ง (Solid Deterrence Measures) ที่ประเทศจีนพยายามทำเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมอย่างเด็ดขาดผ่านการใช้เทคโนโลยี มีการลงทุนงบประมาณเพื่อพัฒนาอุปกรณ์ล้ำสมัยต่างๆ แต่กลับเพิกเฉยความสำคัญและพลังของทุนทางสังคม (Social Capital) ไปอย่างน่าเสียดาย ในทางกลับกัน การนำทุนทางสังคมมาช่วยลดปัญหาอาชญากรรมอาจเป็นการช่วยสร้างกลไกส่งเสริมบทบาทของผู้ดูแลในชุมชน ที่ช่วยยับยั้งการเกิดอาชญากรรมตามทฤษฎี Routine Activities ควบคู่กับการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือการใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าได้อย่างลงตัว เนื่องจาก Role of Guardianship ที่เพิ่มสูงขึ้น ดังเช่นในกรณีประเทศฟินแลนด์-สิงคโปร์ มีการรณรงค์ส่งเสริมความเป็นเจ้าของพื้นที่และช่วยสอดส่องดูแลชุมชนและละแวกเพื่อนบ้านต่างๆ (neighborhood)

ทั้งนี้ หากลองเปรียบเทียบกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 โดยนำลักษณะการวิเคราะห์เป้าหมายการป้องกันอาชญากรรม ลักษณะนโยบายบริหาร และการใช้ทุนที่ต่างกัน (Economic/Social Capital) และรูปแบบของบทบาท/สถานะประชาชน (ระดับของ Agent’s autonomy / People’s activism/ social integration) ในแต่ละประเทศอาจนำมาเปรียบเทียบได้ ดังตารางด้านล่าง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบของเมืองปลอดภัย (Safe City)

FIELD

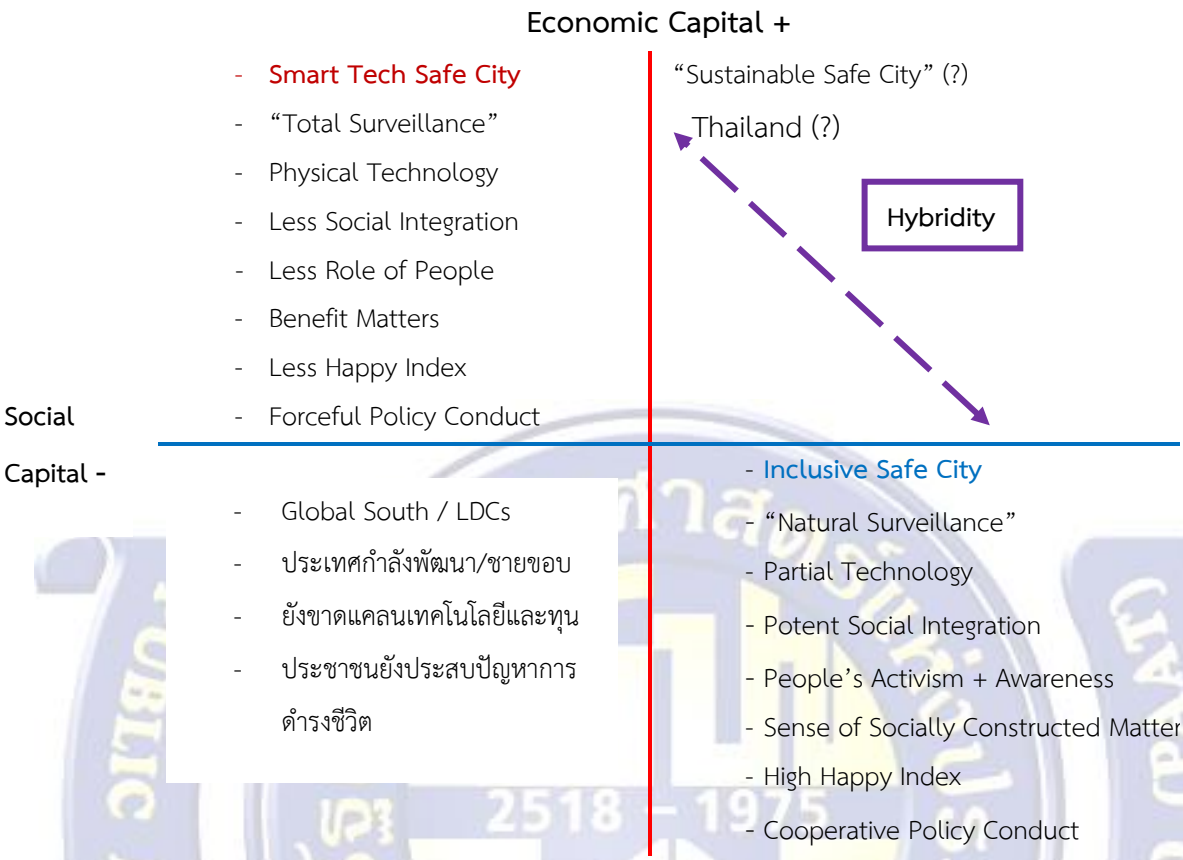

นอกจากนี้ พบประเด็นที่ชวนสังเกตเพิ่มเติมจากการวิเคราะห์จากระดับโครงสร้างหรือ Macro Level เมื่อวิเคราะห์ความรู้สึกในระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับ Micro Level ดัชนีความสุขจากรายงาน World Happiness Index (2019-2021) ที่วัดจากตัวชี้วัดด้าน GDP Per Capita / Social Support / Healthy Life Expectancy / Corruption / Freedom of Choice พบว่า ประชากรในฟินแลนด์มีดัชนีความสุขสูงที่สุดอันดับ 1 ของโลก (จากที่ศึกษาทั้งหมด 146 ประเทศ) สิงคโปร์ (อันดับที่ 27) จีน (อันดับที่ 72) และเคนย่า (อันดับที่ 119) ดังภาพ

Social Capital +

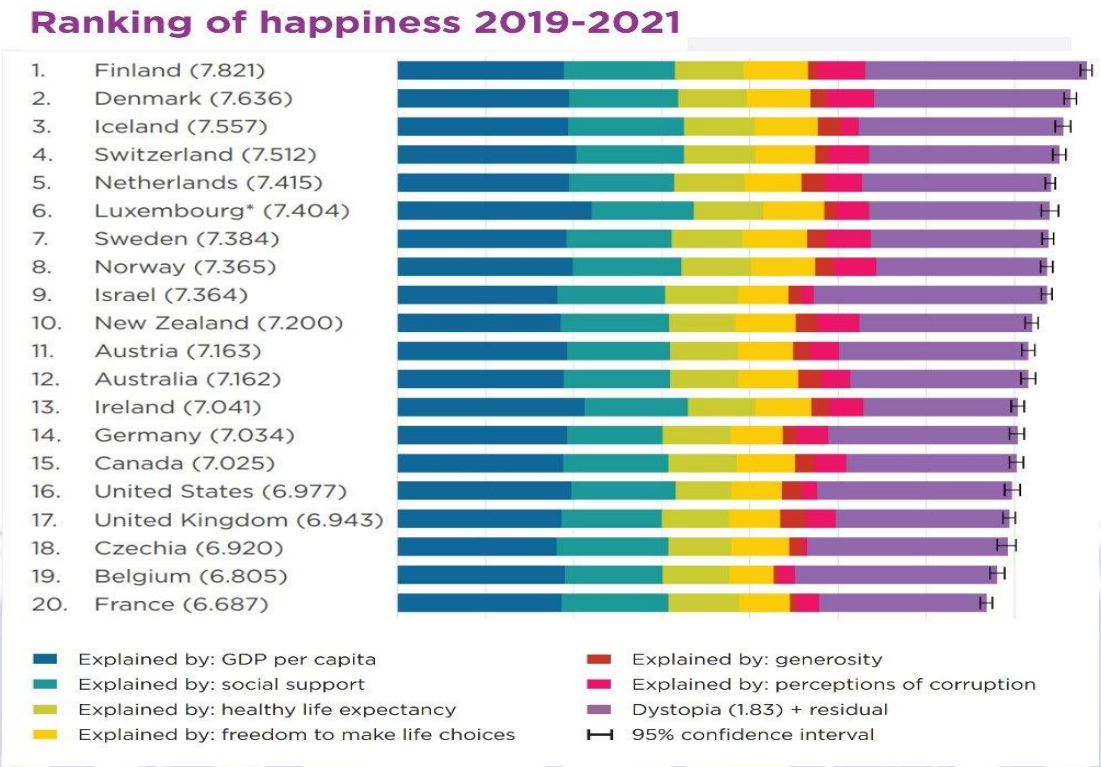

ภาพที่ 12 รายงาน World Happiness Index

ที่มา: https://www.dayofhappiness.net/report

ดัชนีความสุขถือเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนบทบาท ความตระหนักและพลวัตของประชาชน ซึ่งแต่ละประเทศอาจมีเงื่อนไข ข้อจำกัดและผลลัพธ์ต่างกัน ซึ่งผู้คนในสังคมอาจจะต้องการความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต ความสุขของคนในชุมชนอาจเกิดขึ้นจากการเปิดพื้นที่ส่วนกลางและการเข้าถึงความปลอดภัยสาธารณะบนพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและช่วยเหลือพึ่งพากัน โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นอุปกรณ์ช่วยอำนวยความสะดวก แต่ไม่ใช่สิ่งที่มาครอบคลุมหรือบงการกดทับเสรีภาพหรือเข้ามาจับจ้องชีวิตประจำวันของพวกเขา ดังเช่นที่ปรากฏว่า “Freedom to make life choices” และ “Social support” เป็นตัวชี้วัดในการจัดอันดับความสุข ซึ่งประเทศฟินแลนด์สามารถผลักดัน ในขณะเดียวกันก็เกิดความรู้สึกแฝงต่อความกลัวการถูกโจรกรรมหรือภัยคุกคามจากทั้งออฟไลน์/ออนไลน์รูปแบบใหม่ๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการป้องกันอาชญากรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งในบางครั้งการออกแบบเมืองปลอดภัยเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมอาจจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในแนวทางผสมผสาน (Hybridity) เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองปลอดภัยว่า ประเทศใดเหมาะกับแนวการพัฒนาในรูปแบบใด และการพัฒนาตัวแบบเพื่อป้องกันอาชญากรรมอาจต้องมีการพัฒนา Key Conceptual Framework เพื่อจัดกรอบยุทธศาสตร์และทางเดินก่อนที่จะบังคับใช้นโยบาย โดยต้องศึกษาบริบทเฉพาะในประเทศของตน เนื่องจากไม่มีตัวแบบสากลใดจะใช้ได้ทุกที่ (No One Size of Shoes Fits All)

สรุปและข้อเสนอแนะ

เลนส์จากมุมมองทางทฤษฎีอาชญาวิทยาช่วยฉายภาพให้เห็นการก่อร่างของตัวแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งมิอาจกล่าวได้ว่าแนวทางใดถือเป็นแนวทางที่ดีที่สุด เพราะสภาพสังคมและเงื่อนไขในการป้องกันอาชญากรรมนั้นแตกต่างกัน และจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ตามบริบทเฉพาะจากทั้งระดับ Macro และ Micro Level จึงขอสรุปภาพความแตกต่างของแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็น “Safe City” ผ่านกระบวนการและรูปแบบที่ให้ความสำคัญแตกต่างกันจากทั้ง 2 แนวทาง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาเพิ่มเติมและอภิปรายสำหรับการนำมาปรับใช้เพิ่มเติมในประเทศไทยในอนาคตได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปภาพความแตกต่างของแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็น “Safe City”

ประเด็น	Smart Tech Safe City	Inclusive Safe City
เป้าหมาย	เพิ่มความปลอดภัยผ่านการควบคุม ตรวจสอบและสอดส่องจับตา (surveillance) ด้วยการจัดสรรพื้นที่และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีรูปแบบใหม่ๆ เพื่อการควบคุมและติดตามผู้คนในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง (high risk)	เพิ่มความปลอดภัยเมืองได้โดยไม่ลดทอนอำนาจของประชาชนพลเมืองที่เป็นหัวใจสำคัญและเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน ด้วยการออกแบบสภาพแวดล้อมใหม่และเทคโนโลยีสนับสนุนเชิงสร้างสรรค์และเพื่อการสร้างเครือข่ายในสังคม
มิติที่เกี่ยวข้อง	วิทยาศาสตร์ + การวางผังเมือง + กฎบังคับ	วิทยาศาสตร์ + พลวัตทางสังคม + Active Policy
แนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม	เน้นไปทางป้องปรามที่ “**ปลายน้ำ**” เป็นการสืบสวนและปราบปรามจับกุมผู้กระทำผิดหลังจากที่อาชญากรรมเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเทคโนโลยีที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างเมืองปลอดภัยในทางปฏิบัติ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด CCTV การใช้ drones บินสำรวจ และการสืบหาสัญญาณโทรศัพท์ และเทคโนโลยีทางนิติวิทยาศาสตร์อื่นๆ	เน้นการป้องกันจาก “**ต้นน้ำ**” โดยพยายามไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นตั้งแต่แรกผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น การตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุและวงจรปิดติดตามเฝ้าระวังร่วมกับหน่วยเคลื่อนที่เร็ว (mobile unit) รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในเมืองสำหรับเยาวชนและผู้อยู่อาศัยอื่นๆ ได้อยู่ร่วมกันโดยมีกิจกรรมที่สันติและปราศจากความขัดแย้ง
การบริหารจัดการเชิงพื้นที่	พยายามวางกรอบพรมแดน/พื้นที่ใหม่ (reterritorializing) ในชุมชนเมือง ซึ่งอาจจะไม่ต่างจากแนวจัดการพื้นที่มั่นคงเดิม เช่น สร้างจุดตรวจ ด่านสกัด หรือประกาศเขตโซนพิเศษเฉพาะในส่วนต่างๆ ของเมืองที่จะต้องตรวจตรา	การเปิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและปลดปล่อย โดยเป็นพื้นที่ยืดหยุ่น (flexible space) และเป็นพื้นที่ส่วนกลางใช้ร่วมกัน (co-space) เช่น ที่ประชุมหรือทำงานร่วมกัน สวนสาธารณะ ลานกิจกรรม เป็นต้น
กลไก/เครื่องมือ	- การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ disruptive	- การใช้เทคโนโลยีในการป้องกัน เช่น การใช้

ประเด็น	Smart Tech Safe City	Inclusive Safe City
ดำเนินการ	technology/Cloud storage/จัดทำ Big Data หรืออุปกรณ์สอดส่องความปลอดภัย เช่น กล้อง CCTV/Drones/ Facial Scan/ Bio-chemical verification เพื่อติดตามและจับกุมผู้กระทำผิด เป็นต้น - การตั้งด่าน/จุดตรวจ/โครงสร้างกายภาพและการวางผังเมือง	ศูนย์รับแจ้งเหตุและวงจรปิดเคลื่อนที่เร็ว - การใช้พื้นที่สร้างสรรค์ โดยจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และ เปิดเวทีรับฟังการแสดงทัศนะความเห็นจากกลุ่มคนในสังคม การแสดงศักยภาพ/ อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มชาติพันธุ์/ กลุ่มเพศสภาพทางเลือก เป็นต้น
การมีส่วนร่วมของประชาชน	ประชาชนเป็นผู้อาศัยและปฏิบัติตามระเบียบการตรวจสอบและมาตรการตามที่เจ้าหน้าที่รัฐแนะนำ/สั่งการ	ประชาชนเป็นหุ้นส่วนความปลอดภัยสาธารณะร่วมสอดส่องดูแลและรายงานแลกเปลี่ยนความเสี่ยงในพื้นที่อาศัยของตน

การจัดพื้นที่เมืองใหม่เพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือมาตรการ reterritorialization แบบมิติความมั่นคงผ่านเทคโนโลยี-นวัตกรรม อาจส่งผลลัพธ์ไปสู่การไหลบ่าของอาชญากรจากพื้นที่เดิมไปสู่พื้นที่ใหม่หรือเขตชุมชนใหม่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเทคโนโลยีตรวจสอบความปลอดภัยหรือไม่ เพราะต้องการหลบเลี่ยงการถูกตรวจจับหลักฐานและจับกุมดำเนินคดี และเป็นการใช้กลไกการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุหรือไม่ เพราะหากไม่มีเทคโนโลยีกล้องวงจรปิด หรือโดรน ผู้คนก็ไม่ได้มีสำนึกในการยับยั้งการก่อเหตุจากความมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของชุมชน เพราะผู้คนถูกควบคุมด้วยแบบแผนที่เคร่งครัดแบบจับตามอง และพื้นที่ในชุมชนเมืองชั้นในจะประกอบด้วยผู้คนที่มาจากหลายแหล่ง ประกอบกับลักษณะการเติบโตของความเป็นเมืองและชนชั้นกลางอย่างรวดเร็ว (rapid urbanization & increasing middle-class) ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องยาก เกิดการปะทะกันของกลุ่มคนอพยพหน้าใหม่ (newcomers / immigrants) และ ปัจจัยทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยสภาพการแข่งขันและข้อจำกัดที่ผู้คนถูกกดดันจากปัจจัยแวดล้อม โครงสร้างและสถานภาพทางสังคมจะเข้ามากำหนด/ตีกรอบการกระทำบางประการหรือไม่ ล้วนเป็นสิ่งที่ควรสังเกตต่อไป

เหนือสิ่งอื่นใด วาทกรรม “Sustainable & Safe City” เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าจะมีทฤษฎีหรือแนวคิดใดจะนำเสนอมุมมองแปลกใหม่และท้าทาย รวมถึงรื้อถอนมายาคติที่ถูกผลิตซ้ำว่าการพัฒนาความปลอดภัยผ่านนิเวศวิทยาคือการที่ปัจเจกต้องยอมสละเสรีภาพส่วนบุคคลเพื่อสร้างกลไกการตรวจสอบจากส่วนกลางผ่านเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการมุ่งศึกษากรณีศึกษาจากทั้ง 2 แนวทาง เพื่อนำมาสู่การนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นองค์ประกอบเติมเต็มหรือหาทางเลือกที่สมดุล ให้ค้นพบจุดสมดุลแห่งการพัฒนาในระยะยาวที่สามารถจัดตั้งกลไกการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม (ตามความหมายและแนวทางการศึกษาแบบ CPTED ดั้งเดิม เช่น จาก Jeffrey หรือ Park & Burgess’s Chicago School) หรือจะมีการนำข้อตระหนักจากกลุ่มทฤษฎีทาง Sociological Criminology (Routine Activities, Social Bond และ SCP) ในเรื่องความยืดหยุ่นและการไม่ละ

ทิ้งส่วนใดส่วนหนึ่งในสังคม (inclusiveness) ซึ่งพิจารณาความหลากหลายของ แนวทางการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล (individual's life determination) ที่เป็นหน่วยประกอบสำคัญของชุมชนและกระบวนการทางสังคมมาประยุกต์ใช้ โดยมองก้าวข้ามเลนส์จำกัดจากแค่ physically spatial design ที่พินิจการวางผังเมือง การจัดการความปลอดภัยเชิงพื้นที่และกายภาพผ่านการติดตั้งอุปกรณ์ควบคุม/ล้อมรั้ว หรือวิธีการจัดการความมั่นคงแบบดั้งเดิม แต่วิเคราะห์เพิ่มเติมไปถึงการสร้างกลไกความมีส่วนร่วมในสังคม "พื้นที่เชิงสร้างสรรค์" ที่เอื้อต่อการระบายความกดดัน แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มสังคมและบทบาทความเป็น active citizens (อาทิ LGBTQ+ / immigrants / diaspora / และกลุ่มชายขอบอื่นๆ) และก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนและ "เจ้าของบ้านร่วมกัน" จัดทำแนวศึกษาภูมิทัศน์อาชญากรรมเพื่อลดความเสี่ยงและส่งเสริมการป้องกันปัญหาอาชญากรรมตั้งแต่ต้นเหตุอย่างยั่งยืนในระยะยาว

แนวโน้มในอนาคต ในทศวรรษข้างหน้า อาจพบกับวาทกรรม "เมืองอัจฉริยะ (Smart City)" ที่เน้นย้ำการพัฒนาเมืองให้ทันสมัยและเติบโตทางเศรษฐกิจ ห้อมล้อมด้วยเทคโนโลยีล้ำหน้า (disruptive technologies) และโครงข่ายการเดินทาง-ขนส่งที่รวดเร็ว มีระบบแปลกใหม่ในการตรวจสอบข้อมูลพลเมือง หรือกระทั่งอาจมีการใช้ Robotic Police และ AI มาช่วยควบคุมการลาดตระเวน-จับกุมต่าง ๆ ทว่า การสร้างเมืองปลอดภัยจะดำเนินไปในทิศทางใด ขึ้นอยู่กับการประเมินพื้นที่ สภาพปัญหาในพื้นที่ เงื่อนไขทางภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยด้านสังคม-ชุมชน พลวัตรในการขับเคลื่อน (จุดแข็ง-จุดอ่อน-ข้อจำกัด-ความท้าทาย ผ่าน SWOT analysis ในพื้นที่) ความพร้อมของชุมชนและหน่วยงานปฏิบัติในแต่ละบริบทเฉพาะของแต่ละประเทศ

เอกสารอ้างอิง

สหประชาชาติประเทศไทย. (2560). *เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน.* https://thailand.un.org/th/sdgs

สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13

BBC Future. (2020). *Safe cities: Using smart tech for public security*. Retrieved from https://www.bbc.com/future/bespoke/specials/connected-world/government.html

Ceccato,V. & Nalla, M. (2020). *Crime and Fear in Public Places: Towards Safe, Inclusive and Sustainable Cities.* New York: Routledge.

Clark, R. V. (1997). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2nd Edition. USA: Lynne Rienner Publishers.

Clarke, R. V., and Eck, J. (2003). *Become a Problem-Solving Crime Analyst: In 55 Small Steps*. Retrieved from https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/reading/PDFs/55stepsUK.pdf

Coaffee, J. & Roger, P. (2008). Rebordering the City for New Security Challenges: From Counter-Terrorism to Community Resillience. *Space and Polity*, 12(1), 101-108.

Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44 (4), 588-608.

Freilich, J. & Newman, G. (2017). *Oxford Research Encyclopedia of Criminology, Situational Crime Prevention*. Retrieved from https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/

Hillman, J. & McCalpin, M. (2019). *Watching Huawei's "Safe Cities".* Retrieved from https://www.csis.org

Jeffery, C. R. (1971). *Crime Prevention through Environmental Design*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Kaewumporn, K., Watanasak, S. & Panya, O. (2013). Environmental Improvement and Urban Crime Prevention: A Case Study of Selected Slum Communities in Bangkok, Thailand. *Journal of Population and Social Studies*, 21(2), 115-*128.*

Lab, S. P. (2015). *Crime Preventions: approaches, practices and evaluations* (8th edition). New York: Routledge.

Lebron, A. (2018). *You've Heard of a 'Smart City', but What is a 'Safe City'?.* Retrieved from https://www.ravemobilesafety.com/blog/what-is-a-safe-city.

National Council for Crime Prevention. (2016). *Working Together for Safer and More Secure Communities National Crime Prevention Programme.* Ministry of Justice, Finland.

Newman, O. (1972). *Defensible Space: Crime Prevention through Urban Design*. New York: Macmillan.

Piumsomboon, P. (2002). *Crime Control Through Environmental Design: Principles, Theories and Measures*. Bangkok: Bhannakij.

Shariati, A. & Guerette, Rob. (2017). *Preventing Crime and Violence, Situational Crime Prevention*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/311251189 _Situational_Crime_Prevention

Surette, R. (2006). CCTV and Citizen Guardianship Suppression: A Questionable Proposition. *Police Quarterly*, 9(1), 100-125.

The Economist Intelligence Unit. (2019). *Safe Cities Index 2019*. Retrieved from https://safecities.economist.com/safe-cities-index-2019/

แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้

Guidelines for integrated collaboration in among organization to rehabilitate the way of life of Children and Youth committing crimes to return to communities in the southern border provinces

จิราภรณ์ เรืองยิ่ง[1*], ดนุวัศ สุวรรณวงศ์[2], เมธี ดิสวัสดิ์[3], และสุชาดา มีผล[4]

Jiraporn Ruangying[1*], Danuwat Suwanwong[2], Matee Di-sawat[3], and Suchada Meephol[4]

บทคัดย่อ

การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดโดยการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญ การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 27 คน และจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญทั้งระดับกรมและระดับพื้นที่ จำนวน 13 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ระยะ ได้แก่ ระยะต้นน้ำ มุ่งเน้นกระบวนการคัดกรอง การประเมินรายกรณี การจำแนกประเภท การจัดทำรายงานข้อมูลเฉพาะราย และกำหนดรูปแบบการดูแลที่เหมาะสมรายบุคคล ระยะกลางน้ำ มุ่งเน้นการฟื้นฟูช่วยเหลือเด็กและเยาวชน และการ Upskill & Reskill ทักษะที่จำเป็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และระยะปลายน้ำ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมการกลับคืนสู่ชุมชน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของหน่วยงาน/องค์กรในพื้นที่ การทำข้อตกลงความร่วมมือ และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อน มีศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ เป็นหน่วยงานแกนกลางในการขับเคลื่อน เชื่อมโยง ประสานงานการทำงานร่วมกัน ข้อค้นพบนี้อภิปรายจากมุมมองทั้งทางทฤษฎีและการประยุกต์ใช้เพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานเชิงรุกในลักษณะของการทำงานแบบบูรณาการความร่วมมือ ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด; การร่วมมือฟื้นฟู; จังหวัดชายแดนภาคใต้

---

[1]อาจารย์ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[2]อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[3]อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[4]นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ศูนย์สุขภาพจิตที่ 12, กรมสุขภาพจิต

First author and Corresponding author E-mail: Jiraporn.r@psu.ac.th[1*]

Abstract

The protection and rehabilitation for youth or juvenile to reinforce the integrated collaboration among organizations to strengthen the rehabilitation in Juvenile. The objective of this research aims to develop guidelines for integrated collaboration among important sectors to realize and rehabilitate youth crime return to southern border communities. This research was qualitative research approach through the conducting in-depth interviews 27 Key informants, and connoisseurship with 13 specialists conducted at the departmental and area levels. The information was analyzed by using content analysis method.

The study's findings revealed that: The approach used by relevant organizations to help children and young offenders return to their communities in the southern border provinces included three operational phases: Upstream operations concentrate on case assessments, classification, and screening procedures. They also prepare individual data reports and choose the best care regimens for each patient. The main goals of midstream operations are the rehabilitation of children and young people as well as the upskilling & reskilling of the participants' skill sets. Additionally, downstream activities concentrate on preparation for community reintegration using participation principles in accordance with the local authorities' and organizations' areas of expertise. There was an agreement for cooperation driven by an MOU and the selection of a working group. The primary organization for promoting, connecting, and managing collaboration is the Southern Border Provinces Administrative Center. Implications of these findings are discussed on both theoretical and applied perspectives for driving proactive work based on effective integrated collaboration. It is an important process for sustainable solutions.

Keyword: children and youth committing crimes; rehabilitation cooperation; southern border provinces

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

The Participation in the operation of community enterprise members:

A case study Ban Sri Suk Bamboo Weaving Handicraft Group Ban Kluai Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province

สุรัตน์ ทิมอิ่ม[1] กนกพร บุญคง พัฒน์นรี ปิ่นเปี่ยม โสภาพรรณ ยิ้มเปีย และพงษ์พันธ์ วงศ์พนาเวศ

Surat Timim[1] Kanokporn Boonkong[2] Phatnari Pinpiam[3] Sophaphan Yimpia[4] and Pohngpan Wongpanaewt[5]

นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม[51]

Political Science student, Pibulsongkram Rajabhat University

Surattimim200245@gmail.com[1] *Kanokporn.bo@psru.ac.th*[2] *Phatnari3029@gmail.com*[3]

Sopapan1673@gmail.com[4] *Pongpan26243@gmail.com*[5]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากเอกสารและจากหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 คน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 9 คนรวมทั้งสิ้น 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดหาทรัพยากร การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าสู่ท้องตลาด 2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ปัญหาไม้ไผ่ในพื้นที่มีไม่เพียงพอและหายาก ปัญหาที่เกิดจากสมาชิกภายในกลุ่มจักสานเองและปัญหาการจำหน่ายสินค้าสู่ท้องตลาด 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน คือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของกลุ่มและควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การดำเนินงาน, วิสาหกิจชุมชน, กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข

[51] ผู้ช่วยศาสตราจารย์อเนก สุขดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study Participation in the operation of community enterprise members 2) to study Problems and obstacles in the operation of community enterprise members 3) to study Suggestions for guidelines for the operation of community enterprise members. A case study of Ban Srisuk bamboo weaving handicraft group. Ban Kluai Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province. This research was based on documents and from 1 Head of community enterprise group, 9 community enterprise members, totaling 20 peoples by selecting a specific sample. The research instruments were interviewed, Data were Content analysis and analyzed descriptively. The research found that 1) The Community enterprise members participate in the operations as follows: Participation in expressing opinions resourcing product design Distribution and distribution of products to the market. 2) Problems and obstacles in the operation of community enterprise members include insufficient and scarce bamboo in the area. Problems arising from members within the weaving group themselves and problems in distributing products to the market. 3) Recommendations for the operation of community enterprise members are that Government agencies should promote and develop skills, knowledge and ability in weaving among community enterprise members. Should support the budget for the operation of the group and Should come to raise quality and standards in production, including helping to supervise copyright to prevent copying.

Keywords: participation, operations, community enterprises, Ban Sri Suk Bamboo Weaving Handicraft Group

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการหรือกิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการและกิจกรรมอื่นๆที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกันกับบุคคลในชุมชนที่มีวิถีชีวิตร่วมกัน ซึ่งเป็นการรวมตัวกันประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้ อาชีพ และการพึ่งพาตนเองของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน โดยผ่านกระบวนการผลิตสินค้าหรือการบริการที่จะเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อผลิตสินค้าในการออกจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คือ คณะบุคคลที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ที่จะได้จากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายของชุมชนตนเอง (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2539)

ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นชิ้นงานต่อยอดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งมาถึงรุ่นนางสมนึก ศิริโภคา อายุ 56 ปี อยู่บ้านเลขที่ 73/5 หมู่ 5 บ้านหางคลอง ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.สุโขทัย เป็นผู้สืบทอดการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่พื้นบ้านมามากกว่า 30 ปี จนถึงปัจจุบัน ปัญหาแรกเริ่มเกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ไม่เป็นที่รู้จักต่อบุคคลภายนอกและภายในชุมชนมากนัก จนกระทั่งเริ่มมีการพัฒนาเครื่องจักสานมาเป็นภาชนะต่างๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น เปลเด็กน้อย ลอบจับปลา ตะข้องใส่ปลา ชะลอม ฯลฯ ซึ่งวัตถุดิบหลักในการผลิตที่ใช้เป็นไม้ไผ่สีสุกที่มีอยู่แล้วจำนวนมากในพื้นที่ ถือว่าเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่นิยมใช้ เพราะไม้มีสีสด เป็นไม้ที่มีเนื้อเหนียวไม่อ่อนไม่แข็งจนเกินไป ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเสริมสร้างรายได้เลี้ยงดูครอบครัวของตน เมื่อเกิดความชำนาญก็นำมาต่อยอดหัตถกรรมเครื่องจักสานพื้นบ้านให้กับชุมชน รวมกลุ่มกันภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดอาชีพและรายได้ร่วมกันกับคนในชุมชน

ในปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อทำเป็นอาชีพหลักและทำเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนมากถึง 10 ครัวเรือน โดยเครื่องจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขของกลุ่มได้ผ่านการรับรองเป็นผลิตภัณฑ์มาตรฐานของจังหวัดสุโขทัยและได้มีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้แบรนด์ที่เรียกว่า “บ้านศรีสุข” และผ่านกระบวนการจักสานออกมาเป็นสินค้าออกสู่ท้องตลาด ทั้งการวางจำหน่ายในพื้นที่ โดยมีการโปรโมทผลิตภัณฑ์สินค้าและการออกงานตามบูธต่างๆ รวมถึงการจัดฝึกอบรมสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้มาพัฒนาและต่อยอดคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าของกลุ่มจักรสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข จนเป็นที่รู้จักของคนภายนอกจำนวนมากและนำมาสู่การวางจำหน่ายบนช่องทางออนไลน์ เพื่อขยายพื้นที่ทางการตลาดมาจนถึงปัจจุบัน

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนที่นับวันการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนเริ่มจางหายไปจากชุมชน เนื่องจากเกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มที่จัดสรรปันส่วนไม้ไผ่ในการจักสานตั้งแต่อดีตส่งผลกระทบมายังปัจจุบัน จำนวนไม้ไผ่ในพื้นที่ที่ลดน้อยลงอย่างมากเมื่อเทียบจากเดิม ทำให้ไม้ไผ่ขาดแคลนและเบาบางลงตามกาลเวลา และเครื่องจักสานไม่เป็นที่รู้จักของคนภายนอก จึงนำมาสู่การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยจะศึกษาใน

ประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อทราบถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงให้ข้อเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วยหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 1 คน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม แบบเก็บข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการนัดหมายสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ในส่วนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้รวบรวมโดยศึกษาจากเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น บทความ หนังสือ ตำรา วารสารวิชาการ รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการ

วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้ารวมทั้งการเสนอความคิดเห็นให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาฝีมือในการจักสานให้กับสมาชิกกลุ่ม

1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมกันในการจัดหาทรัพยากร (ไม้ไผ่) โดยสมาชิกกลุ่มซึ่งมีไม้ไผ่สามารถนำไม้ไผ่ที่ตนเองมีมาจัดสรรปันส่วนหรือนำมาแบ่งขายภายในกลุ่มในราคาถูกเพื่อเป็นการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ในปัจจุบัน ไม้ไผ่ในพื้นที่เริ่มไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้จักสาน สมาชิกในกลุ่มจึงต้องมีการช่วยกันจัดหาไม้ไผ่จากพื้นที่ภายนอกเข้ามาเพื่อให้มีไม้ไผ่เพียงพอในการจักสาน โดยไม้ไผ่ที่จัดหามาจากพื้นที่ภายนอกนั้นสามารถหาได้จากหมู่บ้านใกล้เคียงหรือจากคนที่รู้จักกันแนะนำมาหรือเป็นการสั่งซื้อมาจากต่างอำเภอ

1.3 การมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับคุณภาพของงานจักสานให้สูงขึ้นไปจากเดิมทั้งรูปแบบ ขนาด และลวดลายรวมถึงการมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยเป็นที่นิยมในท้องตลาด

1.4 การมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้า กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้าโดยเริ่มจากการจำหน่ายภายในพื้นที่ก่อนแล้วขยายออกไปจำหน่ายในพื้นที่ภายนอกโดยการออกบูธต่างๆ การวางจำหน่ายในตลาด งานประจำจังหวัด รวมถึงการจำหน่ายให้กับชาวต่างชาติหรือในบางครั้งจะมีคนมารับซื้อถึงบ้าน ในปัจจุบัน กลุ่มได้เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 ปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่ กล่าวคือ ไม้ไผ่ในพื้นที่ขาดแคลนเนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ทำให้ต้องจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่จากพื้นที่อื่นหรือพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้เพียงพอต่อการจักสาน ทั้งนี้ การนำเข้าไม้ไผ่จากพื้นที่อื่น ทำให้สมาชิกต้องมีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนอื่นๆที่สูงขึ้นตามมา อาทิ ค่าแรง ค่าขนส่ง เป็นต้น

2.2 ปัญหาจากสมาชิกภายในกลุ่ม กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขมีทั้งประกอบเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมจึงประสบปัญหา อุปสรรคสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก สมาชิกขาดความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานในการจักสานเบื้องต้น โดยสมาชิกบางส่วนยังไม่มีความรู้ขั้นพื้นฐานในการจักสาน อาทิ การจักสานลวดลาย รวมถึงการจักสานขึ้นรูปทรง เนื่องจากไม่ได้เข้ารับการอบรมหรือการฝึกฝนทักษะที่เกี่ยวกับ

การจักสานอย่างสม่ำเสมอจากวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านงานหัตถกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดหาให้ ประการที่สอง คือ ปัญหา อุปสรรคทางการมองเห็น เนื่องจากสมาชิกบางส่วนเป็นผู้สูงอายุที่มักประสบปัญหาทางด้านสายตา เช่น สายตาสั้น สายตาพร่าและสายตามัว ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความล้าช้าในการดำเนินงาน เกิดการติดขัดในบางจังหวะของขั้นตอนการดำเนินงานและอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้

2.3 ปัญหาการจัดจำหน่าย กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ไม่มีผู้มารับซื้อหลังจากจักสานเสร็จแล้ว ทำให้ยอดขายลดลงโดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้กลุ่มต้องมีการปรับเปลี่ยนช่องทางการจัดจำหน่ายโดยเน้นการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์แทน แต่เมื่อกลับสู่สภาวะปกติ ยอดขายก็กลับมาคงที่เช่นเดิม

2.4 ปัญหาการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ศรีสุกจะไม่สามารถจัดเก็บไว้ได้นานทั้งในขั้นตอนของการผลิตสินค้าออกมาแล้วหรือในขั้นตอนของการจัดซื้อจัดหาไว้เพื่อรอการจักสาน ทั้งนี้เมื่อเก็บไว้นาน ไม้ไผ่จะเกิดความชื้น ขึ้นราและเมื่อเจอแสงแดดมากเกินไปจะทำให้เกิดอุณหภูมิสูงและอาจส่งผลต่อสภาพของเนื้อไม้ไผ่ ทำให้เนื้อไม้ไผ่แข็งเกินไปและเกิดการแตกหักขึ้นในที่สุด รวมไปถึงเมื่อมีการผลิตออกมาแล้ว ถ้าต้องเก็บไว้นานจะทำให้เกิดความชื้นเป็นสาเหตุของเชื้อราและสามารถแตกหักได้เช่นกันและยังส่งผลเสียต่อคุณภาพของสินค้า เกิดสีลอก สีจางและมีรอยแตก ทำให้ไม่สามารถนำไปจัดจำหน่ายหรือส่งออกได้

3. ข้อเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

3.1 หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิก

3.2 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานแก่สมาชิก

3.3 หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มในแต่ละครั้งจะมีการรวมตัวกันของสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสุกัลยา

พยุงสิน (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตามทางการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถี พบว่าสมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบตราผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนเนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจยังไม่มีตราผลิตภัณฑ์ประจำของกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค สำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรของสมาชิกในกลุ่มนั้นมีความจำเป็นอย่างมากต่อการดำเนินงานของกลุ่มรวมถึงการจัดจำหน่าย เนื่องจากในอดีตนั้นในพื้นที่มีไม้ไผ่จำนวนมาก แต่ในปัจจุบันไม้ไผ่ในพื้นที่มีจำนวนน้อยลง ทำให้สมาชิกกลุ่มตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรจากไม้ไผ่ จึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการออกแบบขนาด รวมถึงลวดลายให้กับผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์จากงานฝีมือของสมาชิก เช่น กระติ๊บข้าว กระเป๋า เปล กระด้ง กระเป๋าใส่แก้ว เป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่ได้จากวัสดุในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด โดยผ่านกระบวนการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ภายในครัวเรือนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของจิตพนธ์ ชุมเกต (2560) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม พบว่าการสืบทอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสิ่งของที่สามารถนำไปใช้งานได้ การแปรรูปวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนมาเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชน ช่วยให้เศรษฐกิจในชุมชนฟื้นฟูและทำให้ชุมชนดีขึ้นและสอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งฤทัย รำพึงจิตและอภิรัติ โสพศ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกจากผ้าทอพื้นเมืองสุโขทัยสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์จากผ้า พบว่าผลจากการดำเนินการ ส่งผลให้มีต้นแบบสินค้าที่ระลึกรูปแบบใหม่ๆหลายรูปแบบ ทำให้สามารถจำหน่ายในราคาสูงกว่าราคาเดิม โดยมีการจัดจำหน่ายสินค้าสู่ท้องตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกให้มีความหลากหลายมากขึ้นจึงได้มีการจัดจำหน่ายตามบูธต่างๆ งานประจำปีของจังหวัดและเพิ่มช่องทางออนไลน์เพื่อความทันสมัยมากขึ้น จนส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักของคนภายนอกและชาวต่างชาติ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ปัญหาสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสมาชิกบางส่วนภายในกลุ่มจักสานยังขาดพื้นฐานความรู้ความสามารถในเรื่องของการจักสานเบื้องต้น เนื่องจากสมาชิกบางส่วนบรรพบุรุษไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถทางด้านการจักสานไว้ให้ สมาชิกบางคนมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมแต่ขาดความรู้ความเข้าใจและมีปัญหาหรือข้อบกพร่องต่างๆ ในการนำไปต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตนเอง จำเป็นต้องมาเรียนรู้ด้วยตัวเองจากการสังเกตและจดจำวิธีการดำเนินงานต่างๆของกลุ่ม เวลาดำเนินการจักสานก็จะส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้หากไม่เชี่ยวชาญในขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ หรือขาดการอบรมฝึกฝนทักษะจากวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ และสมาชิกบางส่วนภายในกลุ่มจักสานเป็นผู้สูงอายุที่ว่างจากการทำงานและอยากที่จะมีรายได้หลักหรืออยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมภายในกลุ่ม โดยสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุนั้นมักประสบปัญหาทางด้านการมองเห็นไม่ว่าจะเป็นสายตาสั้น ตาพร่าและตามัว เป็นต้น ซึ่งปัญหา

เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อตัวคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ที่บางชิ้นอาจมีลวดลายขั้นตอนการจักสานที่ยุ่งยาก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตัวสมาชิกภายในกลุ่มกับการใช้ระยะเวลาในการจักสานที่อาจก่อให้เกิดการล่าช้าในการดำเนินงาน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพชีวิตของศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543) ที่อธิบายว่าการดำเนินการของสมาชิกวิสาหกิจนั้นจะประสบตามความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางภายในกลุ่มและปัจจัยทางภายนอก คือ ทางด้านร่างกาย สุขภาพร่างกายจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการใช้ชีวิต หากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ก็จะประกอบอาชีพและได้ผลลัพธ์กับผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านจิตใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องมีสภาพจิตใจที่ดี จิตใจที่แน่วแน่ และชอบการงานที่ตนเองเลือกที่จะมีส่วนร่วม เพราะงานหัตถกรรมจักสานจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาที่นานพอสมควรในการดำเนินงาน รวมถึงด้านสังคม ซึ่งสังคมจะมีคุณภาพได้ต้องเริ่มจากคนในชุมชนก่อน ช่วยกันยกระดับสภาพแวดล้อมพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งกับคนภายในชุมชนและต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมปัจจัยทางด้านต่างๆอย่างเต็มกำลังจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่นั้นๆ

สำหรับปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่นั้นเกิดจากไม้ไผ่ในพื้นที่ไม่เพียงพอ สมาชิกจึงจำเป็นต้องไปจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่มาจากนอกพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายต่างๆที่สูงขึ้น เช่น ค่าขนส่ง ค่าแรง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ต้นทุนในการผลิตสินค้ามีราคาที่สูงขึ้น ทำให้รายได้จากการจำหน่ายสินค้ามีราคาที่ต่างกันและหากไม่มีไม้ไผ่ในการจักสานครั้งนั้น สมาชิกก็จะขาดรายได้ตามมา จึงทำให้การจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่นี้เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการผลิตสินค้าและการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับการศึกษาของมริสา พุทโกสิทธิ์ จิตติมา ดำรงวัฒนะ อุดมศักดิ์ เดโชชัยและเดโช แขน้ำแก้ว (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ในชุมชน พบว่าทางกลุ่มประสบกับปัญหาวัตถุดิบไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากในปัจจุบันทรัพยากรไม้ไผ่หายากขึ้นทุกวันและมีความขาดแคลนในเรื่องของวัตถุดิบ จึงทำให้ต้องมีการจัดหาวัตถุดิบจากหมู่บ้านอื่น

จากปัญหาและอุปสรรคดังที่กล่าวมาในข้างต้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิก กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถให้กับสมาชิกโดยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านงานหัตถกรรมจักสานมาจัดจัดอบรม ฝึกฝนฝีมือในการจักสานให้แก่สมาชิกเพื่อให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจักสานมากขึ้น รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเชิญชวนเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจเกี่ยวกับงานจักสานให้มาเรียนรู้งานจักสานกับกลุ่ม

2. หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานแก่สมาชิก กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจักสานและการปฏิบัติงานของกลุ่ม ทั้งนี้ การที่หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณจะทำให้กลุ่มสามารถขยายตลาดและส่งผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายสู่ท้องตลาดได้อย่างกว้างขวาง

3. หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์ กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานในการผลิต ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามมาตรฐานไม่ว่าจะเป็นลวดลาย สีสันและเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแบบของผลิตภัณฑ์ เป็นการป้องกันการลอกเลียนแบบและสร้างความมั่นใจให้กับผู้จำหน่ายสินค้าและผู้ที่มาซื้อสินค้าของกลุ่ม และควรเข้ามาช่วยกำกับดูแลในเรื่องลิขสิทธิ์ของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบตัวผลิตภัณฑ์สินค้าลวดลาย รวมถึงป้องกันการแอบอ้างชื่อกลุ่มหรือแบรนด์และโลโก้ของทางกลุ่มไม่ให้เป็นที่เข้าใจผิดของผู้ที่สนใจในตัวผลิตภัณฑ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์และการมีส่วนในการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าสู่ท้องตลาด ทั้งนี้ การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขประสบปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการขาดแคลนไม้ไผ่เนื่องจากไม้ไผ่ในพื้นที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการจักสาน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนบางส่วนยังขาดพื้นฐานความรู้ความสามารถในการจักสานเบื้องต้นเนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมจากผู้เชี่ยวชาญและสมาชิกบางส่วนเป็นผู้สูงอายุจึงมักจะประสบปัญหาทางด้านการมองเห็น นอกจากนี้ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขยังประสบปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ไม่มีผู้มารับซื้อหลังจากจักสานเสร็จแล้วส่งผลทำให้ยอดขายลดลงและปัญหาการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ศรีสุกจะไม่สามารถจัดเก็บไว้ได้นานซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้

จากปัญหาและอุปสรรคดังที่กล่าวมาในข้างต้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาดังต่อไปนี้ ประการแรก หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของสมาชิกโดยเฉพาะการสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานจักสานซึ่งจะช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้เป็นอย่างมากเนื่องจากราคาต้นทุนของไม้ไผ่ที่จัดซื้อจัดหามาจากพื้นที่อื่นนั้นมีราคาค่อนข้างสูง ประการที่สอง หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิกโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสมาชิกกลุ่มและผู้ที่สนใจทั่วไปในการเข้ามามีส่วนร่วมในงานหัตถกรรมจักสาน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสานมากขึ้น ประการสุดท้าย หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน นอกจากใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการสนทนากลุ่มแล้ว ควรใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย

2) เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ดังนั้นผลการวิจัยนี้จึงไม่สามารถที่จะระบุถึงกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้อย่างชัดเจน เพราะทางด้านกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้มีการดำเนินงานที่เป็นลักษณะเฉพาะ ดังนั้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พึงคำนึงถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขนี้ด้วย

3) ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่าในปัจจุบันว่ามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจักสานเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด และทางกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้รับผลกระทบอย่างไรต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป

4) ควรศึกษาเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรไม้ไผ่สีสุกในพื้นที่ให้แน่ชัดว่าในปัจจุบันภายในพื้นที่มีการพัฒนาแหล่งทรัพยากรไม้ไผ่สีสุกที่ใดบ้างและนำไปสู่การผลิตสินค้าของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้อย่างไร

5) ควรศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้ามาช่วยยกระดับคุณภาพงานหัตถกรรมจักสานของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขว่าหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาช่วยเหลือในด้านใดบ้าง รวมถึงการเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่มและชุมชนอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จากความอนุเคราะห์และสนับสนุนเป็นอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์อเนก สุขดี ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ความรู้ ข้อคิด ข้อแนะนำและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนกระทั่งการวิจัยครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบคุณสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านหางคลอง ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลในการทำวิจัย และขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานวิจัยทุกคนที่อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงมาด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดกา ชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มริสา พุทโกสิทธิ์, จิตติมา ดำรงวัฒนะ, อุดมศักดิ์ เดโชชัยและเดโช แขน้ำแก้ว. (2563). แนวทางการอนุรักษ์องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ในชุมชนกรณีศึกษา กลุ่มจักสานไม้ไผ่ หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านท่าช้าง ตำบลช้างซ้ายอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์,* 3(1), 56-67.

รุ่งฤทัย รำพึงจิตและอภิรัติ โสพศ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกจากผ้าทอพื้นเมืองสุโขทัยสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์จากผ้า ตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย. *วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่,* 13(4), 268–278.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2539). *เครื่องจักสานในประเทศไทย.* โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.

สุกัลยา พยุงสิน. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวทางการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี กรณีศึกษาบ้านวังขรณ์ หมู่ 11 ตำบลโพชนไก่ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม,* 16(2), 45-58.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.* โอเดียนสโตร์.

REFLECTION OF THE MOU HELSINKI IN THE IMPLEMENTATION OF SPECIAL AUTONOMY BY ACEH LOCAL GOVERNMENT

Rico Novianto Hafidz[52]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Abstract

Regional autonomy after the reform era is being implemented with a focus on the autonomy of the province or city/regency to manage their governance or decentralization. Indonesia have concept of autonomy area in Republic. Special autonomy Aceh gives big authority in social, political, and economic aspects to Aceh for the governance of their province in accordance with the aspirations and grievances while Aceh conflict. the existence of the MoU Helsinki as outlined in Law no. 11 of 2006 is a manifestation of elevating the values that are special in Aceh. Even though, some of major points in the Helsinki MoU are not accommodated in LoGA such as land granting for ex-combatants and immigration authority.

Keywords: Helsinki MoU, Special Autonomy, LoGA

[52] **Graduate Program**, Institute for Peace Study, Prince of Songkla University, noviantorico1@gmail.com

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา[53]

Performance Efficiency of Village Health Volunteers in Caring for People in the EraCOVID 19, kradang Nga Subdistrict Administrative Organization District Satingpha SongKla Province

วรรณพร จันทร์แก้ว[1] จักรภัทร ชูศรีหิรัญ[2]

Waannaporn Chankaew[1] Jakkrapat Choosrihaean [2]

[1'2]นิสิตปริญญาตรี, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

[1'2]Undergraduate student, Bachelor of Public Administration Program

[1'2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1'2]Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

First author E-mail: few554466@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากกลุ่มประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ .สงขลา จำนวน 400 คน โดยสถิติที่ใช้ในครั้งนี้สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ (Percentage)

จากผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ในด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลางมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 3.16 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.77 ด้านคุณภาพเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลางมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 3.28 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.66 ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา โดยรวมพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 4.59 มากที่สุดมีค่า S.D. เท่ากับ 0.52

[53] โดยมี อ.ดร.วิชชาญ จุลหริก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นที่ปรึกษางานวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยโดยภาพรวมการสร้างขวัญและกำลังใจให้ความรู้กับประชาน โดยการสร้างกระบวนการระหว่างหน่วยงานของภาครัฐกับประชาชนและสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
2518 – 1975
PAAT
PUBLIC ADMINISTRATION ASSOCIATION OF THAILAND (PAAT)

Abstract

This research is a quantitative research. To study the performance efficiency of village health volunteers in caring for people in the era of COVID-19, Kradang Nga Subdistrict Administrative Organization, Sa Ting Phra District, Songkhla Province The researcher used a questionnaire as a tool to collect research data from people in Kradang Nga Subdistrict Administrative Organization, Sa Ting Phra District, Songkhla Province, totaling 400 people. The statistics used this time, the basic statistics used in data analysis were frequency distribution, percentage from the study found that The performance of village health volunteers in caring for people in the era of COVID-19 in Kradang-nga Sub-district Administrative Organization, Sailingphra District, Songkhla Province in terms of management process/service process. village volunteer Overall, it was found that it was at a moderate level with an x value of 3.16 and an S.D. value of 0.77. Overall, it was found that it was at a moderate level with an x value of 3.28 and an S.D. value of 0.66. Overall, it was found that the highest level had $\bar{x}$ equal to 4.59 and the highest had the same S.D.0.52

Suggestions from the overall research results to create morale and encouragement to educate people. By creating a process between government agencies and the people and building morale for operators, especially village volunteers.

Keywords: performance Village health volunteers Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

เมื่อปลายปี พุทธศักราช 2562 ถึงปัจุบันประเทศไทยและหลายกลุ่มประเทศทั่วโลก จะเห็นได้ว่าการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (Coronavirus Disease 2019; COVID-19) ซึ่งเป็นโรคติดต่อทางเดินหายใจ ที่มาจากประเทศจีนเมืองอู่ฮั่นมณฑลหูเป่ยนั้นส่งผลกระทบต่อทั่วโลก อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอีกด้วย ไวรัสโคโรนานั้นเกิดจากเชื้อไวรัสที่ชื่อว่า Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) ซึ่งสถานการ์ณการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรน่าสายพันธ์ใหม่ หรือ covid- 19 ในประเทศจีนเองก็มีการรายงานผู้ติดเชื้อ 2019-nCoV ที่เมืองอื่นนอกจากอู่ฮั่นแล้ว เช่น กวางตุ้ง ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ เป็นต้น ผู้ป่วยในประเทศไทยรายแรก และเป็นรายแรกที่พบนอกประเทศจีน ถูกพบเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2563 เป็นหญิงไทยเดินมางกลับจากอู่ฮั่น และพบผู้ป่วยที่ไม่ได้เดินทางไปประเทศจีนอีกรายแรกเป็นชายไทยอาชีพขับรถแท็กซี่ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่เสียชีวิตรายแรกของไทย

จากปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโคโรน่าหรือโรคโควิด-19ที่ทำให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยนั้นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ (อสม.) ได้เล็งเห็นความสำคัญของประชาชนในการยับยั้งและลดการแพร่กระจายของเชื้อซึ่งกลุ่ม อสม.ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐแต่เป็นประชาชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆซึ่งผ่านการแต่งตั้งโดยรัฐบาลอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีหน้าที่กระจายแหล่งข่าวที่ได้จากสาธารณสุขเป็นสื่อกลางสื่อสารด้านสุขภาพระหว่างหน่วยงานส่วนกลางหรือรัฐบาล กับประชาชนในระดับชุมชน อาสาสมัครประจำหมู่บ้านมีลักษณะการทำงานที่ยืดหยุ่นไม่ได้ตายตัวสามารถปรึกษาหารือในการกระจายสื่อให้กับประชาชนโดยไม่ต้องผ่านส่วนกลางปรับเปลี่ยนกับสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้นมีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ทำให้ประชาชนในชุมชน มีความไว้วางใจในการทำงาน และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำแนะนำของ อสม. ในส่วนของการแนะนำหรือการเฝ้าระวังเกี่ยวกับโรคโควิด 19 ในครั้งนี้ซึ่งเป็นโรคที่อุบัติขึ้นมาใหม่อาจจะทำให้ประชาชนในสังคมนั้น ยังไม่มีความรู้ที่เพียงพอต่อการดูแล และป้องกันเกี่ยวกับโรคที่โควิด 19 ที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้ซึ่งเป็นเรื่องยากต่อการคาดเดา

บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างการทำงานที่น้อยสุดในโครงสร้างของการทำงานขอหน่วยงานสาธารณสุขของรัฐบาลในการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 แต่ถึงกระนั้นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็ยังมีความสำคัญในการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในชุมชนโดยที่ อสม. เป็นเจ้าหน้าที่ในเบื้องต้นในการขับเคลื่อนชุมชนโดยเฉพาะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา มีประชาชนได้รับความเดือดร้อนต้องพึ่งพาอาสาสมัครประจำหมู่บ้านในฐานะนักวิจัยจึงให้ความสำคัญจึงทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ต่อไป

1.วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

2.ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา จำนวน 3 ด้าน ด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเอง

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างวิจัยด้วยการใช้สูตรของ Taro-Yamane เพื่อกำหนดประชากรเป็นจำนวน 400 คน โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนให้เท่ากับ 0.05

ตัวแปรที่จะศึกษา

1) ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการประกอบด้วย

1.1 บุคลิกภาพของอาสาสมัครชุมชน

1.2 ระบบการให้บริการประชาชน

1.3 คุณภาพการบริการ

1.4 ระยะเวลาการบริการ

1.5 ความสะดวกในการบริการ

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

3. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยจัดเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ของ เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา เป็นระยะเวลาร่วมทั้งหมด 4 เดือน มีนาคม 2566 – มิถุนายน 2566

3.นิยามศัพท์

ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานของหน่วยงานเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และนำไปใช้ได้

การปฏิบัติงาน หมายถึง ภาระความรับผิดชอบในหน้าที่ ที่จะต้องดำเนินการ

อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน หมายถึง อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา

องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

4.1 เพื่อเป็นแบบอย่างการดำเนินงานให้เป็นแนวทางได้ให้กับองค์กรอื่น ๆ

4.2 เพื่อเป็นกรอบและกติกาในการจัดการพัฒนาท้องถิ่นของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 เพื่อนำไปใช้ของผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลนำไปเป็นแบบอย่างในบูรณาการ รูปแบบการปฏิบัติงาน ของอาสาสมัคร และกำหนดเป็นนโยบายต่อไป

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้โดยใช้แบบสอบถามต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการของอาสาสมัครสาธารณสุขในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ สงขลา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวางแผนตามประเด็นที่จะศึกษา โดยเก็บแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และดำเนินการสร้างแบบสอบถามแบบปลายปิด

5.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ขั้นตอนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนประสิทธิภาพที่มีต่อการบริหารจัดการของอาสาสมัครสาธารณสุขในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้ขององค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สะทิ้งพระ จสงขลาทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเองระดับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้โดยใช้แบบสอบถามต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการของอาสาสมัครสาธารณสุขในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้ของ องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ
จ.สงขลา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวางแผนตามประเด็นที่จะศึกษา

5.2 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1.สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

2.สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่การแจกแจงความถี่ (Ferquency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (StandardDeviation) ค่าสถิติที (t-test)
ค่าสถิติเอฟ (F-test) 7 ความแปรปรวนทางเดียว

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม 2566 – มิถุนายน 2566 โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา จำนวน 400 ชุด ซึ่งผู้วิจัยมีรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเชิงปริมาณ มีการจัดการข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การลงรหัสข้อมูล กำหนดตัวแทนค่าข้อมูลในแบบสอบถามแต่ละข้อแล้วบันทึกข้อมูล 4 ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS)

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแยกภาพรวมนำเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย

3. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ วิเคราะห์ด้วยการทดสอบด้วยค่าสถิติทีเทส (t-test) ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) โดยการทดสอบ ค่าสถิติเอฟ (F-test) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยการทดสอบวิธี LSD. (Fisher's Least – Singnificant Different)

6. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1 สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 42.3 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จนถึง 61 ปีขึ้นไป

1.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่นั้นมีอายุระหว่างอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.5 อายุ 21 - 30 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 อายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 อายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ตามลำดับ

1.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับ ปวส. หรืออนุปริญญา จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 30.3 ต่ำกว่าหรือเทียบเท่ามัธยมศึกษา จานวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 ต่ำกว่าประถมศึกษาจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ว่างงาน/เกษียณอายุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ

1.4 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 38.3 รับจ้าง จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 30.3 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 ว่างงาน/เกษียณอายุ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ตามลำดับ

1.5 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ที่15,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 ต่ำกว่า - 10,000 บาท จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ ต่ำกว่า 7,000บาท จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 และต่ำกว่า 5,000 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามที่อยู่อาศัย (ตัวอย่าง)

ประชากร	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	231	57.8
ชาย	169	42.3
อายุส่วนใหญ่ 31-40	171	43.5
วุฒิการศึกษา		
ปวส ส่วนใหญ่	139	34.8
สูงกว่าปริญญาตรี		
อาชีพ		
ประกอบธุรกิจส่วนตัวส่วนใหญ่	153	38.3
รายได้ส่วนใหญ่ 15000/ด	196	49.0

ตารางที่ 2 สรุปภาพรวมของการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ประสิทธิภาพ	มีผลต่อประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ	3.16	0.77	ปานกลาง
2. ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ	3.28	0.66	ปานกลาง
3. ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเองของประชาชน	4.59	0.54	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.16**	**0.77**	**ปานกลาง**

ตารางที่ 3 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ	มีผลต่อประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย

1. ขั้นตอนการบริการแต่ละขั้นตอนไม่ยุ่งยาก	3.32	0.93	ปานกลาง
2. ระยะเวลาในการให้บริการมีความเหมาะสม	3.18	0.88	ปานกลาง
3. ความชัดเจนในการอธิบายชี้แจงแนะนำขั้นตอน	3.14	1.04	ปานกลาง
4. อสม. มีความรวดเร็วในการให้บริการ	2.99	0.91	ปานกลาง
5. การเคาะประตูบ้าน รณรงค์ให้ความรู้	3.14	0.91	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	**3.16**	**0.77**	**ปานกลาง**

ตารางที่ 4 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ	**มีผลต่อประสิทธิภาพ**		
	$\bar{X}$	**S.D.**	**ความหมาย**
1. อสม. มีความเพียงพอต่อการให้บริการ	3.48	1.09	ปานกลาง
2. พูดจาสุภาพเป็นกันเอง น่าประทับใจ	3.35	0.89	ปานกลาง
3. ให้คำแนะนำปรึกษา และตอบคำถามผู้ให้บริการ	3.28	0.92	ปานกลาง
4. ความประทับใจในการทำงานของ อสม.	3.15	0.88	ปานกลาง
5. เจ้าหน้าที่มีความสามารถในการสื่อสาร	3.15	0.88	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	**3.28**	**0.65**	**ปานกลาง**

ตารางที่ 5 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิพระ จ.สงขลา

ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเอง	**มีผลต่อประสิทธิภาพ**		
	$\bar{X}$	**S.D.**	**ความหมาย**
การหลีกเลี่ยงการใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น	4.61	0.64	มาก
การรักษาระยะห่างและหลีกเลี่ยงภายในชุมชน	4.61	0.63	มาก
ประชาชนได้ให้ความร่วมมือกับ อสม.	4.60	0.63	มาก
การหมั่นสังเกตอาการต่างๆของตนเอง	4.59	0.72	มาก
การสวมหน้ากากอนามัยออกจากเคหสถาน	4.56	0.74	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.59**	**0.53**	**มาก**

อภิปรายผล

การศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ด้านที่ 1. กระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ อสม. โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลางมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 3.16 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.776 ด้านที่ 2. เจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลางมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 3.28 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.665 ด้านที่ 3. การเฝ้าระวังตนเองของประชาชนในจังหวัดยะลา โดยรวมพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 4.59 มากที่สุดมีค่า S.D. เท่ากับ 0.528 การศึกษาการเฝ้าระวังตนเองของประชาชนในพื้นที่มีการปฏิบัติตนอย่างไรในช่วงสถานการณ์ Covid – 19 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการป้องกันตนเองของประชาชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสสายพันธ์ใหม่ในเขตพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ได้แก่ 1. การสวมหน้ากากอนามัยออกจากเคหสถานทุกครั้ง 2.การรักษาระยะห่างและหลีกเลี่ยงภายในชุมชนของท่านได้เป็นอย่างดี 3.การให้ความร่วมมือกับ อสม. ในการดำเนินงานตรวจเชื้อ 4.การหลีกเลี่ยงใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น และหมั่นรักษาความสะอาดตนเองโดยการล้างมืออยู่เสมอ 5. การหมั่นสังเกตอาการต่างๆของตนเองเป็นประจำหรือไม่มากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยได้ใช้การทดสอบโดยการหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าประชาชนในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในด้านการเฝ้าระวังตนเองเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.528) โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1. การหลีกเลี่ยงการใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น และหมั่นรักษาความสะอาดตนเองโดยการล้างมืออยู่เสมอในระดับมากที่สุด($\bar{X}$ 4.61 S.D.= 0.636) ลำดับที่ 2. การรักษาระยะห่างและหลีกเลี่ยงภายในชุมชนของท่านได้เป็นอย่างดีอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.61, S.D.= 0.632) ลำดับที่ 3. การให้ความร่วมมือกับ อสม. ในการดำเนินงานตรวจเชื้ออยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.60, S.D.= 0.636) ลำดับที่ 4 การหมั่นสังเกตอาการต่างๆ ของตนเองเป็นประจำหรือไม่มากน้อยเพียงใดอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.59, S.D.= 0.727) ลำดับที่ 5. การสวมหน้ากากอนามัยออกจากเคหสถานทุกครั้งอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.56, S.D.= 0.741) ตามลำดับ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ พบว่าประชาชนภายใน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อสม.ที่บริการให้กับประชาชน ในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = 0.665) โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1. จำนวนของเจ้าหน้าที่ อสม. มีความเพียงพอต่อการให้บริการอยู่ในระดับปานกลาง (=$\bar{X}$ 3.48, S.D.= 1.090) ลำดับที่ 2. พูดจาสุภาพเป็นกันเอง น่าประทับใจ เป็นมิตรให้การบริการเป็นกันเองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.35, S.D.= 0.897) ลำดับที่ 3. ให้คำแนะนำปรึกษา และตอบคำถามผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดีอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.28, S.D.= .0.924) ลำดับที่ 4. ความประทับใจในการทำงานของ อสม. โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.15, S.D.= 0.883) ลำดับที่ 5. เจ้าหน้าที่มีความสามารถในการสื่อสารให้ผู้บริการเข้าใจง่ายอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.15, S.D.= 0.665) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาพบว่า ปัญหาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้นยังขาดแคลนในเรื่ององค์ความรู้และการให้บริการในการเข้าถึงแก่ประชาชนไม่ครอบคลุมพื้นที่มากนักทำให้ประชาชนบางส่วนนั้นตกหล่นในการเข้าร่วมการบริการกับอาสาสมัคสาธารณสุขและด้วยอาสาสมัครประจำหมู่บ้านไม่ได้มีแบบแผนในการดำเนินงานวางแผนบุคลากรไว้จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ขาดความเชื่อมั่นจากกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข อีกทั้งมีขั้นตอนการชี้แจงรายละเอียดต่างๆในการอธิบายการบริการนั้นไม่ครบถ้วนทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดและประชาชนในพื้นที่นั้นไม่ได้ให้ความร่วมมือกับกลุ่มอาสาสมัครเท่าที่ควรจึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขปฏิบัติงานไม่ได้อย่างเต็มกำลังและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นทางผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังนี้

1. อาสาสมัครสาธารณสุขควรทำสื่อหรือแผ่นพับแนะนำการป้องกันแก่ประชาชนในการลงพื้นที่แต่ละครั้งและแนะนำข้อมูลการปฏิบัติตามนโยบาลของเจ้าหน้าที่ต่างๆ
2. แจ้งข่าวสารกับประชาชนในพื้นที่ผ่านทางออนไลน์และสื่อโซเชียลมีเดีย
3. ควรวางแผนการดำเนินงานการแบ่งกลุ่มอาสาสมัครไปยังพื้นที่ต่างๆเพื่อครอบคลุมทุกพื้นที่มากยิ่งขึ้น
4. อาสาสมัครสาธารณสุขควรพัฒนาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะ
5. อาสาสมัครสาธารณสุขควรสร้างความร่วมมือในระดับชุมหรือในพื้นที่อำเภอเมืองเพื่อให้ประชาชนเกิดการขับเคลื่อนและการยอมรับ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาสามสมัครสาธารณในการเตรียมพร้อมการรับมือกับโรคระบาดหรือโรคไวรัสในครั้งต่อไปและมีวิธีการรับมืออย่างไรหากเกิดการแพร่ระบาดจากโรคไวรัส COVID-19 ครั้งที่ 3 เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสาธารณสุขจังหวัดสงขลา

2 การจัดทำงานวิจัยในครั้งต่อไปควรมีหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ช่วยเหลือคอยแนะนำ หรือปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการวิจัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยได้ดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากทางคณะอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัย ขอขอบคุณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ให้การสนับสนุนในการนำเสนอครั้งนี้ และขอบคุณอาจารย์ ดร.วิชชาญ จุลหริก อาจารย์ที่

ปรึกษางานวิจัย ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ คอยประสานงาน ตลอดการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเข้าใจ และเอาใจใส่ จนงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2555). องค์ประกอบและหลักการของงานสาธารณสุขมูลฐาน. ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564 , จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/15/4.pdf

กระทรวงสาธารณสุข. (2554). ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564 , จาก http://phc.moph.go.th/www_hss/data_center/dyn_ mod/2580.pdf

จันทิมา นวะมะวัฒน์ และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขและชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์. ค้นเมื่อ 8 กันยายน 2564 ,จาก https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/5330?locale-attribute=th

พนิดา เพชรรัตน์. (2556). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เสียภาษีอากร. ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564, จากhttp://narinet.sut.ac.th:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/357/RMUTI_Kanyaphat_Thes156.pdf?sequence=1&isAllowed=

พิมพวรรณ เรืองพุทธ และวรัญญา จิตรบรรทัด. (2556). ความรู้และการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลผู้พิการในชุมชน. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข 23(2), 32-43.

ศุภัคชญา ภวังคะรัต และคณะ. (2563). การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน. ค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 ,จาก http://narinet.sut.ac.th:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/357/RMUTI_Kanyaphat_Thes156.pdf?sequence=1&isAllowed=y

สุวัฒน์ บำรุงศรี และทัศพร ชูศักดิ์. (2560). แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564, จาก https://opacdb02.dpu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=176159

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะแห่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน

Development of Active Learning Activities through Problem-based Learning (PBL) to Create the Community Change Agent Skill

น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ[54]

Numtip Smerchuar

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนีมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) และ 2.เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐานในการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการประเมินทักษะแห่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย **ผลการวิจัย** พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งประเมินโดยเพื่อนร่วมกลุ่ม ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก คือ ทักษะความร่วมมือกับชุมชน ($\bar{X}$= 4.55) ส่วนคุณลักษณะที่อยู่ในระดับดี ได้แก่ ทักษะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$= 4.49) ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ($\bar{X}$= 4.00) ทักษะการสื่อสาร ($\bar{X}$= 4.00) และทักษะการคิดวิเคราะห์ ($\bar{X}$= 3.93) ส่วนผลการประเมินจากตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พบว่า ทักษะด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ($\bar{X}$= 3.65) ทักษะชุมชน ($\bar{X}$= 3.64) ทักษะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$= 3.58) และการพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้จากชุมชน ($\bar{X}$= 3.46)

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก; การใช้ปัญหาเป็นฐาน; รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต; มหาวิทยาลัยพพะเยา

Abstract

[54] *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*

Assistant Professor, School of Political and Social Science, University of Phayao

Email: numtip.sm@up.ac.th

The purpose of this research is twofold: 1) To develop active learning activity for undergraduate students in Statistical Analysis for Public Administrator by employing Problem-based Learning (PBL); 2) To study the outcomes of using problem-based learning activities in creating leadership skills for community development. Samples consisted of 45 undergraduate students who registered in the course of Statistical Analysis for Public Administrator, School of Social and Political Science, University of Phayao. Research instrument employed problem-based learning program and the assessment of leadership skills for community development. Data analysis includes frequency, percentage, and mean.

The research findings indicate that active learning based on problem-solving significantly enhances the learners' leadership skills for community development. Overall, the performance is rated as excellent in collaboration with study area ($\bar{x}$= 4.55), followed by teamwork ($\bar{x}$= 4.49), Creativity and Innovation Skill ($\bar{x}$= 4.00), communication skill ($\bar{x}$= 4.00), and critical thinking skill ($\bar{x}$= 3.93). Furthermore, the assessment results from representatives of the Provincial Administration Organization of Phayao Province show that various skills are rated at a good level, including communication skill at study area ($\bar{x}$= 3.65), community skills ($\bar{x}$= 3.64), teamwork ($\bar{x}$= 3.58), and self-development in learning from the community ($\bar{x}$= 3.46).

Keywords: active learning; Problem-based Learning; Bachelor of Public Administration
University of Phayao

บทนำ

มหาวิทยาลัยพะเยาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษา เพื่อผลิต กำลังคนให้มีคุณลักษณะสมรรถนะแห่งอนาคตตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน หนึ่งในนั้นคือเป้าหมายการผลิตบัณฑิตให้มีลักษณะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน (Community Change Agent) ตามที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยพะเยา 2565-2569 โดยทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชนนั้นประกอบด้วย ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation Skill) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving Skills) ทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) ทักษะความร่วมมือ (Collaboration Skill) และทักษะชุมชน (Community Skill) ซึ่งถือเป็นทักษะสำหรับสำหรับอนาคต

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมสาธารณะ) คณะรัฐศาสตร์และ สังคมศาสตร์เป็นหลักสูตรที่เริ่มเปิดรับนิสิตเมื่อ พ.ศ.2562 และเป็นหลักสูตรที่เน้นการสร้างนวัตกร ด้วยการออกแบบการเรียนการสอนภายใต้แนวทางของการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) หนึ่งใน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร (PLOs) คือ ผู้เรียนสามารถออกแบบนวัตกรรมทางวิชาชีพด้วย กระบวนการคิดเชิงออกแบบโดยประยุกต์ใช้ความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมกับการคิดเชิงออกแบบ เพื่อแก้ปัญหาสาธารณะในท้องถิ่นและประเทศในการจัดการนวัตกรรมบริการสาธารณะได้ รวมถึงการ แสดงออกถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและแสดงออกถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลกและมีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการปัญหาสาธารณะ ซึ่งใน การสร้างทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของมหาวิทยาลัย ร่วมกับการกำหนดให้ผู้เรียนต้องสามารถสร้างนวัตกรรมทางวิชาชีพได้ ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ เหมาะสมจึงมีความสำคัญยิ่ง

การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ถือเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลสูง เนื่องจากเป็นการสร้างส่วนร่วมในการเรียน รูปแบบการเรียนรู้ ที่เกิดจากแนวคิดนี้ มีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) การเรียนรู้แบบช่วยเหลือกัน (Collaborative learning) การเรียนรู้โดยการค้นคว้าอย่างอิสระ (Independent investigation method) รวมทั้งการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) และแนวทาง PBL ได้รับการเรียกว่า “นวัตกรรมทางการศึกษา” เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่นอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะต่างด้านการคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันเป็นทีม และการสื่อสาร ยังก่อให้เกิดคุณลักษณะด้านความสงสัยใคร่รู้ และความเข้าอกเข้าใจ (Empathy) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ซึ่งเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาผู้เรียนของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมสาธารณะ)

ด้วยสถานการณ์โรคระบาดช่วง 2562-2564 การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งทำให้นิสิตมีข้อจำกัดในการเรียนรู้และขาดโอกาสในการฝึกประสบการณ์ในพื้นที่เพื่อจัดทำข้อมูลสำหรับการบริหารงานภาครัฐ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ (ภาคเรียน 2/2565) ที่กำหนดเป้าหมายเพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้แนวคิด ระเบียบวิธีการทางสถิติ

การจัดการระบบข้อมูลสถิติ และสารสนเทศของภาครัฐทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการกำหนด นโยบาย วางแผนโครงการ และติดตามประเมินผล โดยเลือกออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ เทคนิค (Problem-based learning: PBL) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชนต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาเป็นหลัก การเรียนรู้ด้วย PBL มุ่งสร้างประสบการณ์ตรง เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะการคิด และใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ตามแนวทาง “การใช้ปัญหาทำให้เกิดปัญญา” (มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2560)

การจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น ซึ่งเป็นการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่เน้นให้ผู้เรียนให้ปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมดังกล่าวถือเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และต้องต้องอาศัยการคิดแก้ปัญหาที่หลากหลายวิธี (บัณฑิต อินทรักษา, 2562)

กระบวนการและขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น ใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันออกไป แต่ขั้นตอนหลักจะประกอบด้วย 1) ขั้นนำเสนอปัญหา 2) ขั้นสร้างประเด็นการเรียนรู้ 3) ขั้นศึกษาค้นคว้าข้อมูล 4) ขั้นสรุปผลการเรียนรู้ และ 5) ขั้นประเมินผลการฝึกอบรม (วัลลี สัตยาศัย, 2547; Hung, Jonassen & Lui, 2008)

เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ (2550: 3-4) ระบุถึงลักษณะสำคัญของเทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่ประกอบด้วย 1) ต้องมีสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและเริ่มต้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญหาที่ได้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ 2) ปัญหาที่นำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ควรเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือเกิดในชีวิตประจำวัน 3) ผู้เรียนจะศึกษาด้วยการเรียนรู้แบบนำตนเอง (self-learning) 4) ผู้เรียนเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย เพื่อค้นคว้าข้อมูลร่วมกัน เป็นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันเป็นทีม 5) การเรียนรู้มีลักษณะการบูรณาการความรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ได้รับความรู้ที่กระจ่างชัด 6) ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จะได้มาจากการผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และ 7) การประเมินผลมาจากสภาพจริงโดยรวบรวมข้อมูลจากผลงานความก้าวหน้าของผู้เรียน นอกจากเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาทักษะเกี่ยวกับด้านการคิดวิเคราะห์แล้ว PBL ยังช่วยพัฒนาทักษะสำหรับการทำงานเป็นทีมอีกด้วย (Biello et al., 2020)

นอกจากนี้ พวงรัตน์ บุญญานุรัตน์ (2544: 123-128) ยังได้กล่าวถึง การประเมินผู้เรียนหลังจากได้รับการพัฒนาวิธีการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานจะต้องบูรณาการวิธีการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเข้ากับแผนการเรียนรู้ และแผนการรียนรู้นี้เป็นส่วนของกระบวนการประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วย วิธีการประเมินผลการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ได้แก่ แฟ้มงานเรียนรู้ (The Learning Portfolio) บันทึกการเรียนรู้ (Learning Log) การประเมินตนเอง (Self-Assessment) ข้อมูลย้อนกลับกับเพื่อน (Peer Feedback) การประเมินผลรวบยอด (Overall Evaluation) ซึ่งต้องมีการประเมินความก้าวหน้าระหว่างเรียน และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการเรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย

เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) นั้น เป็นรูปแบบการสอนที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี และมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง 2545) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งความแตกต่างของการจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการบรรยาย การจดจำ ต่างจาก PBL ที่เน้นการสร้างให้เกิดการเรียนรู้และประยุกต์กระบวนการคิดไปแก้ปัญหา ดังแสดงในภาพ 1 และการจัดการเรียนการสอนด้วย PBL ดังแสดงในภาพ 2

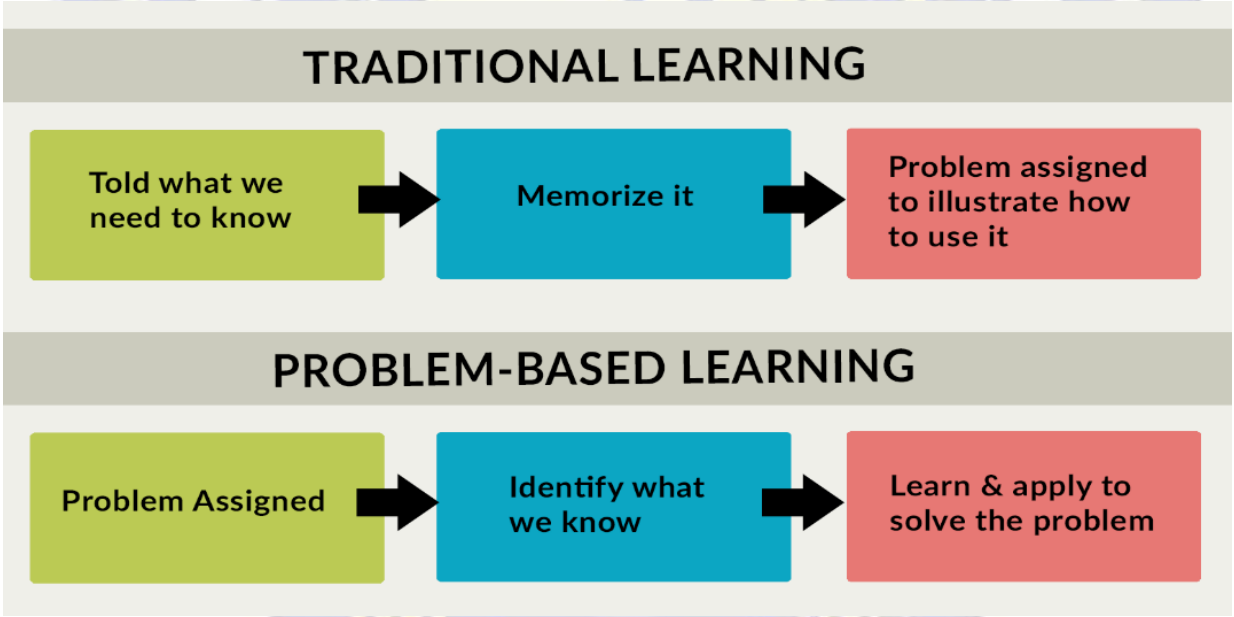

ภาพที่ 1 ความแตกต่างของการจัดการเรียนรู้แบบเดิมและการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
ที่มา: https://www.sph.emory.edu/rollins-tlc/course-design/problem-based-learning/index.html

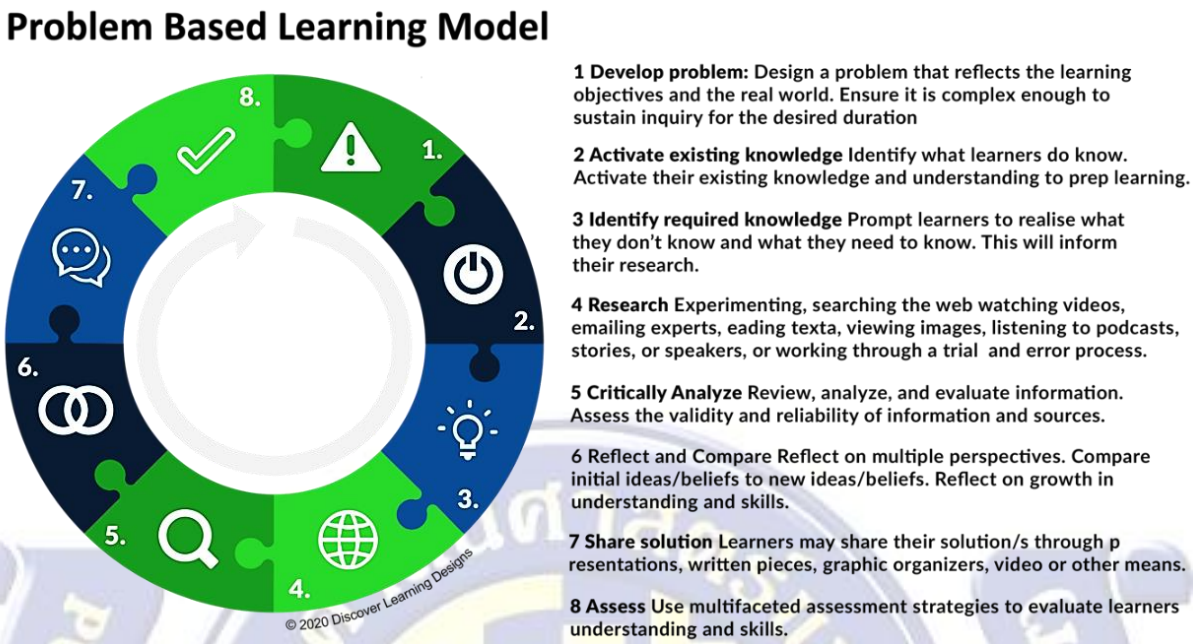

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ที่มา: https://www.sph.emory.edu/rollins-tlc/course-design/problem-based-learning/index.html

การวิจัยนี้ จึงมุ่งสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่นิสิตให้ได้เรียนองค์ความรู้ด้านสถิติเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกับการนำความรู้ในรายวิชาไปวิเคราะห์ปัญหาระดับท้องถิ่น ในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาในการสนับสนุนข้อมูลเบื้องต้น รวมถึงการกำหนดปัญหาท้องถิ่นที่ต้องการข้อมูลทางสถิติไปประกอบการตัดสินใจ เช่น ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน สุขภาพผู้สูงอายุ หรือเด็กเล็กที่เข้าไม่ถึงการศึกษา เป็นต้น กิจกรรมการออกแบบการเรียนการสอนบนฐาน PBL ในครั้งนี้ จะช่วยให้นิสิตได้ฝึกปฏิบัติจากปัญหาจริงของพื้นที่และเรียนรู้โครงสร้างการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบริการสาธารณะในชั้นปีต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัณฑิตา อินทรักษา (2562) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา การจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครู เป็นผู้ชี้แนะ กระตุ้น และอำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำเสนอข้อมูล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน สร้างความรู้และเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเองทั้งนี้ โดยผู้สอนสามารถเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning นำไปใช้ให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียน ประสบการณ์ความสำเร็จในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา ดังนั้น Active Learning จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียน

สามารถ เรียนรู้ได้ตามความสนใจของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ และต้องอาศัยการคิดแก้ปัญหาที่หลากหลาย วิธีนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู (2562) ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งครูจะเป็นผู้ให้คำชี้แนะ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ ความสำเร็จในการเรียนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนา ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต อันถือเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

บุญฤดี อุดมผล (2562) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู คณะ ครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ผลการศึกษา พบว่า หลังการทดลองใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาขึ้น 1) นักศึกษาครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษาครูมีคุณลักษณะความเป็นครู ตระหนักรู้ในตนเองทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและมีทักษะการแก้ปัญหาสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

จิณห์จุฑา ศิริเวชบุรี และคณะ (2562) ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 70 สำหรับการพัฒนาเจตคติต่อการเรียนรู้ในภาพรวมเห็นด้วยอย่างยิ่ง และยังพบว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ PBL และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น จะเห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น และสามารถพัฒนาทักษะที่หลากหลาย ในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ จึงได้เลือกแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) เพื่อเป็นแนวทางเสริมสำหรับการจัดการเรียนรู้เนื่องจากมีความสอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อการจัดการนวัตกรรมสาธารณะต่อไปด้วยการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นิสิตชั้นปีที่ 2 สามารถจัดทำข้อเสนอสำหรับพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหา (Ideate) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองออกแบบแผนการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อให้นิสิตสามารถใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางสถิติเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหาและสร้างข้อเสนอสำหรับการบริหารงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1.เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning)

2.เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐานในการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน (5C+) ของนิสิตระดับปริญญาตรีในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ด้วยการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นิสิตชั้นปีที่ 2 สามารถจัดทำข้อเสนอสำหรับพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหา (Ideate) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองออกแบบแผนการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อให้นิสิตสามารถใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางสถิติเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหาและสร้างข้อเสนอสู่การบริหารงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นได้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ขั้นเสนอปัญหา ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา ขั้นรวบรวมความรู้ ขั้นลงมือแก้ไขปัญหาและสรุปผลการเรียนรู้ สุดท้ายคือ ขั้นนำเสนอและประเมินผลการเรียนรู้

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นิสิตชั้นปีที่ 2 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมสาธารณะ) ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ จำนวน 45 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนด้วยตนเองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยใช้เวลาดำเนินการวิจัยจำนวน 14 สัปดาห์ แต่ละสัปดาห์ประกอบด้วยการบรรยาย 2 ชั่วโมง และการปฏิบัติ 2 ชั่วโมง โดยจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน 10 สัปดาห์ และเป็นการลงพื้นที่ศึกษาร่วมกับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา 4 สัปดาห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ที่กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ 8 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 นำเสนอสถานการณ์ปัญหา แจกโจทย์สถานการณ์ โดยเป็นการวางแผนร่วมกับตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา 4 ท่าน และกำหนดพื้นที่ศึกษาในชุมชนรอบมหาวิทยาลัย คือ ตำบลแม่นาเรือ ตำบลแม่ต่ำ และตำบลแม่กา

ขั้นตอนที่ 2 แลกเปลี่ยนข้อมูลหรือความรู้ที่มี ผ่านการทบทวนความรู้เดิมเพื่อสร้างแนวทางในการศึกษา ร่วมกับการเรียนรู้วิธีการและเครื่องมือทางสถิติ

ขั้นตอนที่ 3 สร้างสมมติฐานการเรียนรู้ โดยเป็นการตั้งคำถามที่ต้องการรู้ หลังจากออกแบบโจทย์ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนกำหนดข้อมูลที่ต้องค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อประกอบการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ พร้อมกับการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นั่นคือการพัฒนาทักษะในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน พร้อมกับความสามารถในการเลือกวิธีการเครื่องมือทางสถิติไปใช้ในการจัดทำข้อเสนแนะเชิงนโยบายสำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูล และศึกษาด้วยตนเอง ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนต้องออกแบบหัวข้อที่ต้องค้นคว้าเกี่ยวกับโจทย์สถานการณ์ การจัดทำโครงร่างในการศึกษาด้วยตนเอง พร้อมกับสามารถระบุแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งข้อมูลจากบุคคล จากเอกสาร และจากอินเตอร์เน็ต

ขั้นตอนที่ 6 การอภิปราย และคิดวิเคราะห์ข้อมูล อันเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว จะเป็นการนำเสนอในชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ที่ได้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 7 จากข้อมูลที่ได้ทั้งหมด จะเข้าสู่การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการปัญหาของชุมชนที่เลือกโดยอ้างอิงจากข้อมูลทางสถิติ และประเด็นการอภิปรายในขั้นตอนที่ 6

ขั้นตอนที่ 8 การประเมินและการสะท้อนคิด ซึ่งเป็นการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยเน้นที่การประเมินเพื่อการพัฒนา (formative assessment) ผ่านการทดสอบย่อยในชั้นเรียนร่วมกับการประเมินความรู้รวบยอด (summative assessment) คือการสอบปลายภาค ซึ่งเป็นการประเมินความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับสถิติวิเคราะห์ และมีการประเมินทักษะการเป็นผู้นำชุมชนด้วยการประเมิน

2. แบบประเมินทักษะนิสิตโดยเพื่อนสมาชิกในกลุ่มประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 5 ระดับ ประเมินในวันสอบปลายภาค ที่ประกอบด้วย การประเมินทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน

3. แบบประเมินโดยพี่เลี้ยงจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 5 ระดับ ประเมินในวันนำเสนอผลงานโดยนิสิตซึ่งจัดในสัปดาห์ที่ 15 ประเด็นคำถาม คือ ระดับการพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้จากชุมชน ทักษะชุมชนในการเก็บข้อมูล การประสานงานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือในพื้นที่ศึกษา และการประเมินภาพรวมการทำงานกลุ่มในการศึกษาชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อออกแบบแผนการสอนรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ และกิจกรมการเรียนการสอนตั้งแต่การกำหนดปัญหาจนถึงการออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

2. กำหนดปัญหาท้องถิ่นเพื่อเป็นกรณีศึกษาสำหรับนิสิตร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นใกล้มหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบด้วย ตำบลแม่นาเรือ ตำบลแม่กา และตำบลแม่ต่ำ

3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ในสัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 14 ของรายวิชา

4. ประเมินผลการเรียนรู้ และทักษะ ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ โดยใช้การสังเกต แบบประเมินทักษะโดยสมาชิกในกลุ่ม ร่วมกับการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับการจัดกิจกรรมสำหรับปีการศึกษาถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินด้วยสถิติพรรณนา ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การบรรยาย (Narrative Text) จากข้อมูลการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วจดบันทึก ความรู้สึก พฤติกรรมการแสดงออกขณะทำงานกลุ่ม ในการวิเคราะห์ระดับทักษะในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน ใช้ระดับการวัดแบบช่วง (Interval Scale) ตามมาตรวัดทัศนคติของลิเคิทสเกล (Likert Scale) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 185-188) ในลักษณะของ Rating Scale 5 ระดับโดยใช้สเกลเปรียบเทียบ 5 ระดับ ดังนี้

ดีมาก	=	5 คะแนน
ดี	=	4 คะแนน
เฉยๆ (ไม่โดดเด่น)	=	3 คะแนน
ไม่ค่อยดี	=	2 คะแนน
แย่	=	1 คะแนน

สำหรับการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ช่วงค่าเฉลี่ยช่วงละ 0.80 ซึ่งได้คำนวณจากสูตรหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (อัจฉรีย์ จันทลักขณา, 2544: 35-36) ดังนี้

$$i = \frac{\max - \min}{\max}$$

โดย i หมายถึง ความกว้างของอันตรภาคชั้น

max หมายถึง คะแนนสูงสุดในอันตรภาคชั้น

min หมายถึง คะแนนต่ำสุดในอันตรภาคชั้น

การกำหนดค่าคะแนนในแบบสอบถาม มีค่าสูงสุดเป็น 5 คะแนน และค่าต่ำสุดเท่ากับ 1 คะแนน ดังนั้น ช่วงความกว้างของอันตรภาคชั้น ได้กำหนดการให้คะแนนแบบ Arbitrary Weighting Method ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน	**น้ำหนักคะแนน**	**ช่วงการให้คะแนน**
ดีมาก	5	4.21-5.00

ดี	4	3.41-4.20
เฉยๆ (ไม่โดดเด่น)	3	2.61-3.40
ไม่ค่อยดี	2	1.81-2.60
แย่	1	1.00-1.80

ผลการวิจัย

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณอัษฎากรณ์ ฉัตรานันท์ เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พร้อมด้วยตัวแทนจากส่วนงานต่างๆได้ร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมสาธารณะ) ชั้นปีที่ 2 ซึ่งเป็นกิจกรรมการวางแผนสำรวจความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการวางแผนนโยบายและโครงการรวมถึงประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงโครงการสำหรับประเด็นบริการสาธารณด้านสุขภาพการจัดการน้ำ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน จากการกำหนดประเด็นร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาจึงได้ประเด็นปัญหาสำหรับการนำความรู้ทักษะในรายวิชาไปใช้แก้ไขปัญหาได้ 7 ประเด็น ได้แก่

1. การให้บริการโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่นาเรือ อำเภอแม่นาเรือ จังหวัดพะเยา
2. คุณภาพบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่นาเรืออำเภอแม่นาเรือ จังหวัดพะเยา
3. การพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ค้าขายในกาดหล่ายต้า
4. การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ได้รับบริการจากตลาดชุมชนกาดหล่ายต้าและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดชุมชนกาดหล่ายต้า
5. ปัญหาคุณภาพน้ำอุปโภคของหมู่บ้านหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
6. ระดับการรับรู้ข่าวสารเรื่องน้ำผ่านทางเว็บไซต์องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาของคนในชุมชนบ้านโซ้
7. พฤติกรรมของผู้ใช้บริการอุทยานเรียนรู้วิทยาศาสตร์และดาราศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากกการศึกษาได้นำส่งให้องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อประกอบการเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการปรับปรุง หรือจัดทำนโยบายใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาที่แท้จริงในชุมชน โดยสรุปผลการพัฒนาลักษณะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน (Community Change Agent) โดยเป็นการประเมินจากเพื่อนร่วมกลุ่มในภาพรวมสามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่มีความโดดเด่นอยู่ในระดับดีมาก คือ ทักษะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$= 4.55) ส่วนคุณลักษณะที่อยู่ในระดับดี ได้แก่ การทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$= 4.49) ความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}$= 4.00) ทักษะการประสานงาน ($\bar{X}$= 4.00) และการคิดวิเคราะห์ ($\bar{X}$= 3.93)

ส่วนผลการประเมินจากตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พบว่า ทักษะด้านต่างๆ อยู่ในระดับดี ได้แก่ การประสานงานกับพื้นที่ ($\bar{X}$= 3.65) ทักษะชุมชนในการรวบรวมข้อมูล ($\bar{X}$= 3.64) การทำงานกลุ่ม ($\bar{X}$= 3.58) และการพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้จากชุมชน ($\bar{X}$= 3.46)

นอกจากการประเมินทักษะผู้เรียนยังได้มีการประเมินทั้งในช่องทางออนไลน์และผ่านการสนทนากลุ่มร่วมกันบ่อยครั้ง จากผลการประเมิน จะเห็นได้ว่านิสิตมีความรู้สึกเชิงบวกต่อกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังแสดงในภาพ 4

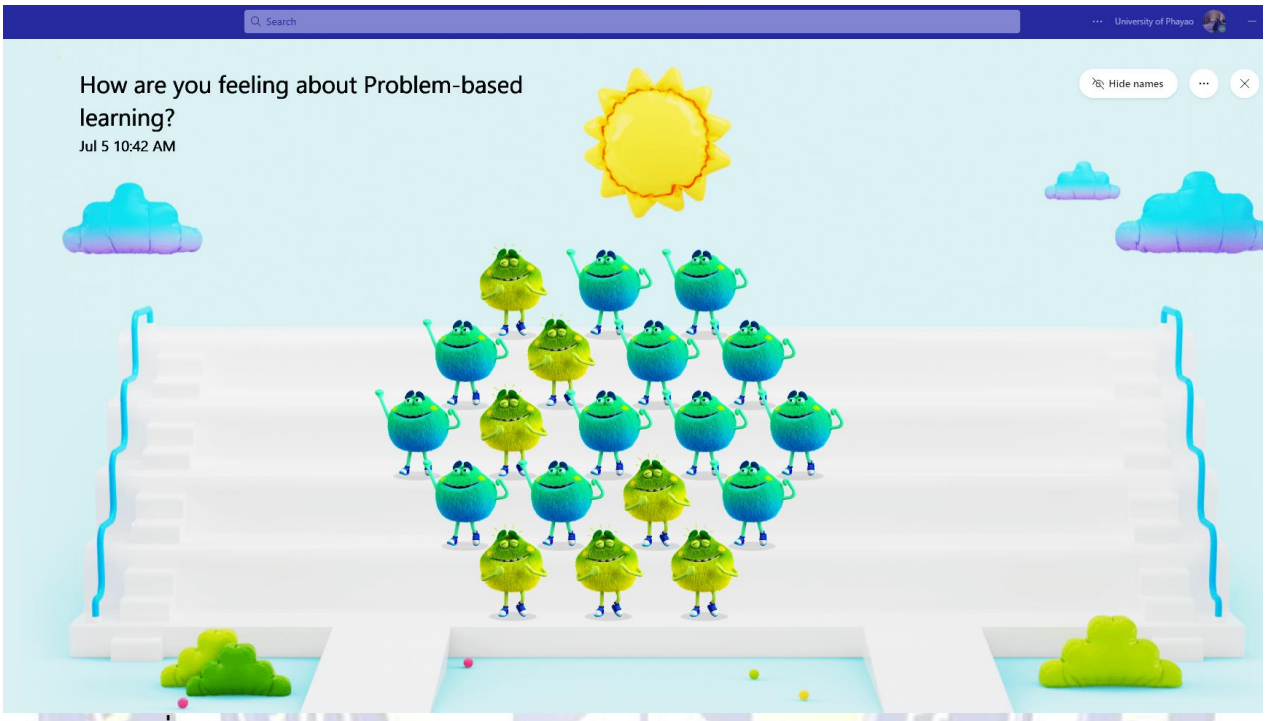

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนจากการใช้ PBL สำหรับกิจกรรมแต่ละสัปดาห์

นอกจากกิจรรมการเรียนรู้เชิงรุกจะช่วยพัฒนานิสิตแล้ว ในการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยายังสร้างให้นิสิตเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นนิสิตที่เป็นคนในพื้นที่หรือนิสิตที่มาอาศัยเพื่อศึกษาในมหาวิทยาลัยพะเยา ตัวอย่างของความคิดเห็นของนิสิตต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

- อยากทำงานร่วมกับ อบจ. พะเยาต่อไปเพื่อจะได้ช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น
- อยากให้มีกิจกรรมเช่นนี้อีกเพราะได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ได้มีส่วนร่วม และได้เรียนรู้สถิติเบื้องต้นสำหรับการเรียนวิจัยถัดไปในเทอมถัดไป
- อยากให้มีการร่วมสำรวจปัญหาของชาวบ้านอีก
- อยากให้พี่ๆทีมเดิมมาอีก เนื่องจากคอยให้คำแนะนำ ปรึกษา และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำรายงานได้เป็นอย่างดี
- การทำงานร่วมกับ อบจ. ทำให้ศึกษาวิธีการคิด การวิเคราะห์ การสังเกต การตั้งคำถาม และสามารถนำไปปรับใช้ในอนาคตได้

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกครั้งนี้ ผลจากการหารือและร่วมกันพัฒนาประเด็นร่วมกับระหว่างนิสิตกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาก่อให้เกิดการกำหนดประเด็นการศึกษาสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ซึ่งการดำเนินการร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนนั้น จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนา

ทักษะชุมชนของนิสิตและเป็นประโยชน์สำหรับฝ่ายกิจการผู้บริหาร สำนักงานเลขานุการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ในการนำข้อมูลทางสถิติและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อประกอบวางแผนการบริหารงานท้องถิ่นต่อไป

อภิปรายผล

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชนในครั้งนี้ถือเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน และการปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนที่เน้นการอำนวยความสะดวก ซึ่งพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) สอดคล้องกับ ปัณฑิตา อินทรักษา (2562) และ วารินทร์พร ฟันเฟื่องฟู (2562) ที่กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เหมาะกับการจัดการเรียนรู้ทุกระดับชั้น สร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และผู้เรียนยังเกิดการเรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์ เกิดการสังเคราะห์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ ผู้เรียนมีความพึงพอใจทั้งกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อนร่วมชั้น และได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงร่วมกับตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งนอกเหนือจากการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการก้าวสู่การเป็นนักบริหารงานภาครัฐในอนาคต นอกจากนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ active learning ยังช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาสูงขึ้น ตามผลการศึกษาของบุญฤดี อุดมผล (2562) ที่ใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อสร้างความตระหนักในตนเอง และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของจิณห์จุฑา ศิริเวชบุรี และคณะ (2562) ที่พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาที่พบว่าผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน

ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนนั้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพัฒนาผู้เรียนที่สามารถค้นคว้า เข้าถึง และสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบ active learning มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

Conclusions and Recommendations

การประยุกต์แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ผ่านแปดขั้นตอน เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และสามารถพัฒนาทักษะชุมชน ผ่านกิจกรรมการกำหนดโจทย์ร่วมกับระหว่างผู้ปฏิบัติงานจริงจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา จากการทดลองใช้กิจกรรมตามแนวทางของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) พบว่า มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา ซึ่งนิสิตสามารถระบุปัญหาในชุมชน ทราบถึงข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ไขปัญหา และด้วยข้อมูลสถิติทำให้นิสิตสามารถจัดทำข้อเสนอสำหรับศูนย์ข้อมูลผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาได้ เป็นการสร้างความตระหนักในความสำคัญของข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหน่วยในการศึกษา โดยเริ่มจากการกำหนดโจทย์ในพื้นที่ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการพัฒนาทักษะชุมชน แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนี้ อาจเป็นแนวทางสำหรับการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของรายวิชา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ควรออกแบบการวิจัยที่เน้นการประเมินทักษะของผู้เรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อเปรียบเทียบการเพิ่มพูนของทักษะที่มาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับการจัดการศึกษาในการวิชานี้ครั้งต่อไป
- ควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ไปใช้ในรายวิชาอื่นๆที่มีการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ที่เน้นให้นิสิตมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสาธารณะบนฐานการคิดเชิงออกแบบ

การอ้างอิง

จิณห์จุฑา ศิริเวชบุรี และคณะ. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 16(72), 136-146.

ณิชากร ศรีเพชรดี. (2563). Problem Based Learning: การเรียนรู้ที่เด็กสร้างความรู้ด้วยตัวเองที่ลำปลายมาศพัฒนา. สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2565 จากhttps://thepotential.org/knowledge/problem-based-learning/

บุญฤดี อุดมผล. (2562). การจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์, *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 8(1), 179-188.

ปัณฑิตา อินทรักษา. (2562). การจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(4), 357-365.

มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2560). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2565 จาก http://www.ires.or.th/?p=801

วารินท์พร ฟันเฟื่องฟู. (2563). สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(3), 193-202.

วัลลี สัตยาศัย (2547) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก รูปแบบการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: บุ๊คเนท.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์.** กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, 2540.

สำนักมาตรฐานการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้.(2550). การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อัจฉรีย์ จันทลักขณา. (2544). **หลักสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Biello, S., Yoss, S., Walker, E. R., Druss, B., & Lang, D. L. (2020). Addressing public mental health challenges: A mixed-methods evaluation of problem-based learning. *Pedagogy in Health Promotion*.

De Graaff, E. & Kolmos, A. (2003). Characteristics of problem-based learning. *International Journal of Engineering Education, 19*(5), 657-662.

Hung, W., Jonassen, D.H., & Lui, R. (2008). Problem-based learning. In J.M. Spector, M.D. Merrill, J.V. Merrienboer & M.P. Driscoll (Eds.), *Handbook of Research on Educational Communication and Technology.* (pp. 485-506). Taylor and Francis.

ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออก และโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

Values and Perspectives of the New Generation of Civil Servants Regarding Resignation and Transfers from Government Positions

ยุสรอ โอมณี[1] และภัทรมน กาเหย็ม[2]

Yusraw O-manee[1] and Pattramon Kayem[2]

[1] มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และ [2]มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Yusraw.o@pkru.ac.th[1], Pattramon.K@pkru.ac.th[2]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นพลังขับเคลื่อนและปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ซึ่งนับว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าต่อความสำเร็จขององค์การและการพัฒนาประเทศ ข้าราชการ ผู้เป็นบุคลากรของภาครัฐ และเป็นอีกหนึ่งพลังขับเคลื่อนที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้รับราชการ ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ด้วยข้าราชการเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการบริหารประเทศ อาชีพรับราชการนั้น เป็นที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง อาชีพที่หลายคนใฝ่ฝัน และเป็นอาชีพที่ยอมรับของสังคมในอดีต แต่ในห่วงแห่งเวลาที่โลกกำลังเผชิญกับความท้าทาย กระแสโลกาภิวัตน์นำสิ่งเปลี่ยนผันเชื่อมโยงความหลากหลายเข้าร่วมกันเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอันส่งผลต่อทัศนคติในการรับราชการ มากไปกว่านั้นพบว่าความหลากหลายของช่วงอายุในกลุ่มข้าราชการปฏิบัติงาน ทำให้พบกับค่านิยมและทัศนคติที่แตกต่างกันในหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยมและทัศนคติต่อการลาออกจากระบบราชการ และการโอนย้ายหน่วยงานในการปฏิบัติราชการของกลุ่มข้าราชการรุ่นใหม่ กลุ่มคนที่เกิดในช่วง พ.ศ.2520-2542 หรืออยู่ในช่วงอายุระหว่าง 24-46 ปี โดยบทความครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความหลากหลายที่ก่อให้เกิดค่านิยมและทัศนคติทั้งในด้านบวกและลบของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติราชการผ่านการบททวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงต่อค่านิยมและทัศนคติในการตัดสินใจ ตลอดจนความสอดคล้องของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ

คำสำคัญ: ค่านิยม; ทัศนคติ; การลาออกและการโอนย้าย; ข้าราชการ; ระบบราชการไทย

Abstract

Human resources stand as a crucial driving force and a significant factor in organizational success and national development. Public servants, who constitute a significant portion of the workforce, play a pivotal role in state administration, driven by the aim of maximizing public welfare. Historically regarded as a secure and coveted profession, it held a prominent place in society's esteem. However, the ongoing global transformations, influenced by a wave of globalization, have intertwined diverse perspectives, inducing a continual evolution of attitudes and values over time. Particularly, there exists a noticeable variation in the age groups within the public service sector, leading to diverse values and perspectives on several fronts. Significantly, a varied age demographic within the public sector is fostering differing viewpoints, especially regarding job resignations and transfers within the sector among the new generation. This article aims to delve into the intricacies of these changing values and attitudes, with a keen focus on the newer generation of public servants and their perspectives on job transitions and relocations. The narrative synthesizes insights from literature and pertinent theories that correlate directly to decision-making values and attitudes, along with the reflection on existing legal frameworks and policies.

Keywords: Values; Attitudes; Resignations and Transfers; Public Servants; Thai Government System.

บทนำ

การปฏิบัติงานในระบบราชการไทยปัจจุบันเผชิญหน้ากับความท้าทายด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจากข้าราชการรุ่นใหม่เป็นจำนวนมาก โดยข้าราชการรุ่นใหม่นับว่าเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่และหัวใจสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ขับเคลื่อนกระบวนการปฏิบัติงานราชการ ซึ่งการปฏิบัติภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบของข้าราชการที่ต้องมีการปรับตัวในแต่ละเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม และยุคสมัยที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สิ้นสุดนั้น ค่อนข้างสวนทางกับข้อกำหนดต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการที่ถูกกำหนดไว้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความคุ้มค่าของค่าตอบแทนที่มาจากงบประมาณแผนดิน ซึ่งเป็นภาษีอากรของประชาชน การปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการและการทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ที่มีความหลากหลายในช่วงอายุเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในความหลากหลายของแต่ละรุ่นและการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์ต่าง ๆ พบทั้งความสันติ ความสามัคคี และความขัดแย้งโดยสืบเนื่องมากจากค่านิยม ทัศนคติ และธรรมชาติของชนรุ่นที่แสดงออกมาเหมือนและต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ตลอดจนเป็นที่มาของปัจจัยหลักของการโอนย้ายการปฏิบัติงานของข้าราชการรุ่นใหม่ และการลาออกจากระบบราชการไทยไปในที่สุด

เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างมากขึ้น พบว่าองค์กรภาครัฐกำลังเผชิญกับปัญหาการลาออก และการโอนย้ายของข้าราชการเพิ่มสูงขึ้น (ชิดชนก ศรีรักษ์ และ ปัญญา ศรีสิงห์, 2563) และแน่นอนการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่นี้ส่งผลกระทบต่อการขับเคลื่อนขององค์การในหลาย ๆ ด้าน เช่น กระบวนการทำงานหยุดชะงัก ประสิทธิภาพของการทำงานที่ลดลงเนื่องจากบุคลากรขาดความเชี่ยวชาญ ยิ่งไปกว่านั้นคือการขาดอัตรากำลังในการทำงาน จากการวิเคราะห์แผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคล โดยกรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2566-2570 พบว่าค่านิยม และทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปของบุคลากรตามโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะกลุ่มบุคลากรรุ่นใหม่ เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีธรรมชาติเฉพาะกลุ่ม เช่น ความกล้าแสดงออกทางความคิดเห็น การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย การยึดความเป็นอิสระในการแต่งเครื่องแบบในการทำงาน เป็นต้น ซึ่งจะแตกต่างและตรงกันข้ามในมุมมอง ค่านิยม และทัศนคติของข้าราชการรุ่นก่อนที่มีประสบการณ์มากมาย และยึดมั่นในความเข้มงวดของกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม ค่านิยม ทัศนคติ หรือ พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลอย่างเห็นได้ชัดเจนต่อลักษณะหรือรูปแบบการทำงานภายในองค์การ ซึ่งนำไปสู่การลาออกระบบราชการและโอนย้ายหน่วยงานปฏิบัติงานที่เพิ่มสูงขึ้น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2565) โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความหลากหลายที่ก่อให้เกิดค่านิยมและทัศนคติทั้งในด้านบวกและลบของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติราชการผ่านการบททวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงต่อค่านิยมและทัศนคติในการตัดสินใจ ตลอดจนความสอดคล้องของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ

เนื้อหา

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

ทฤษฎีสองปัจจัย ของ Federisk Herberg's

ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับความต้องการทางใจของปัจเจกบุคคลมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความพึงพอใจในการทำงาน และเป็นปัจจัยที่สามารถจูงใจได้ด้วยเมื่อกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานของข้าราชการ ในขณะที่ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับความต้องการภายนอกจะส่งผลต่อความไม่พึงพอใจในการทำงาน โดย Grigaliunas & Herzberg, (1971) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **ปัจจัยจูงใจ** หมายถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างแรงจูงใจ สร้างความพึงพอใจในการทำงานปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำงานโดยตรง และเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้คนทำงานเกิดความพึงพอใจในการและมีความรู้สึกด้านดี หรือด้านบวกในงาน ตลอดจนนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง เช่น เหตุการณ์ที่ดีเกิดขึ้นกับคนทำงาน ทำให้มีความพึงพอใจในการ ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ความรับผิดชอบงานที่ทำแล้วมีโอกาสก้าวหน้า ความก้าวหน้าในสายอาชีพ และลักษณะงานที่ทำ
2. **ปัจจัยค้ำจุน** หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่คอยขัดขวางไม่ให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานขึ้นได้ หรือเป็นตัวกำหนดเบื้องต้นในการที่จะป้องกันไม่ให้คนทำงานพอใจในงานที่ตนทำอยู่ ได้แก่ นโยบายและการบริหารที่ดี การควบคุมงาน ความสัมพันธ์กับหน้าที่ โอกาสได้รับความก้าวหน้าในอนาคต เงินเดือนหรือค่าตอบแทน และความสมดุลในการทำงานและการใช้ชีวิต

สรุปได้ว่า แรงจูงใจเปรียบเสมือนพลังงานพิเศษที่พร้อมจะปะทุออกมาเป็นพฤติกรรมเชิงบวกและลบโดยขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจต่อการทำงาน และสามารถสร้างความดึงดูดใจในการปฏิบัติงานต่ำลง หากไม่พอใจในงานทำให้เกิดการขาดงาน และลาออกจากระบบหรือโอนย้ายหน่วยงานในการปฏิบัติงานใหม่ ทั้งสองปัจจัยเป็นพลังที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ องค์การจะเติบโตมีความก้าวหน้าไปอย่างมั่นคงได้นั้น ย่อมเกิดจากความรู้ ความสามารถของบุคคลากรขององค์การ และการได้รับการเสริมแรงจูงใจ ที่ส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึง เนื่องจากการที่องค์การสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลากรตนเองได้นั้นจะทำให้บุคคลากรเกิดความพึงพอใจในการและสถานะการทำงานของตน อีกทั้งยังขจัดความรู้สึกไม่พอใจในการทำงาน ตลอดจนความตั้งใจในการลาออกและโอนย้ายหายไปในความคิด

ทฤษฎีความต้องการสามประการของ McClelland

McClelland และคณะ (1987) ได้อธิบายว่า การทำงานนั้นมีแรงจูงใจหรือความต้องการอยู่ 3 อย่าง ที่เป็นตัวกระตุ้นการทำงานของบุคคลทั่วไป ดังนี้

1. **Need for Achievement** หมายถึง ความต้องการความสำเร็จในงานที่ทำ ทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนให้เกิดความมุ่งมั่นทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่ได้มาตรฐานคุณภาพงานสูงสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี บุคคลที่มีความต้องการความสำเร็จในงานที่ทำสูงจะมุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ เพื่อความต้องการของเขาคนทำงานเองด้วย โดยไม่ได้ทำงานเพียงเพื่อหวังผลตอบแทนจากผลสำเร็จของงาน ดังนั้นจึงเกิดความพอใจที่จะทำงานและรับผิดชอบคนเดียว และงานที่ยากและท้าทาย โดยเป้าหมายที่ตั้งมีความเป็นไปได้สูงที่จะบรรลุผลและพยายามดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย และต้องการได้รับข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งเป็นผลจากการทำงานไม่ว่าจะเป็นคำติชมเพื่อประเมินผลงานของตนเองมีความชำนาญในการวางแผน มีความรับผิดชอบสูง ก็จะกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว และปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
2. **Need for Power** หมายถึง ความต้องการในอำนาจที่จะมีอิทธิพลหรือการควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่นหรือการจูงใจให้ผู้อื่นมีพฤติกรรมตามที่ตนต้องการ โดยความต้องการดังกล่าวยังแบ่งเป็นความต้องการมีอำนาจส่วนตัวเพียงเพื่อสนองกิเลสหรือความต้องการที่สามารถสร้างอิทธิพลส่วนตัวได้ ซึ่งความต้องการดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งดีและจำเป็นต่อผู้บริหารที่จะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การ เพื่อจะได้สามารถควบคุมจูงใจผู้อื่น และต้องการให้สังคมและสาธารณชนรู้จัก ยอมรับ และชื่นชม แต่ความต้องการในอำนาจนี้ค่อนข้างจะทำให้เกิดความกังวลเรื่องอำนาจมากกว่าการทำงานให้มีประสิทธิภาพ
3. **Need for Affiliation** หมายถึง ความต้องการมิตรไมตรี ต้องการเพื่อน และ มนุษย์สัมพันธ์ เป็นความต้องการได้รับหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการสัมพันธภาพ ที่ดีต่อบุคคลอื่น บุคคลที่ต้องการความผูกพันสูงจะชอบสถานการณ์การร่วมมือมากกว่าสถานการณ์การแข่งขัน โดยจะพยายามสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น มีความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในตนเอง และมีแนวโน้มที่จะยอมตามความปรารถนาหรือบรรทัดฐานของผู้อื่น รวมทั้งคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการอำนาจ และความต้องการความผูกพัน เป็นแรงจูงใจหลักของมนุษย์ โดยข้าราชการรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะลาออกและโอนย้ายมากกว่าข้าราชการรุ่นก่อน สาเหตุหนึ่งอาจมาจากการที่ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการความสำเร็จ ความต้องการอำนาจ และความต้องการความผูกพันที่แตกต่างจากข้าราชการรุ่นก่อน ในขณะที่ความต้องการความสำเร็จนั้น ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการความสำเร็จสูง พวกเขาต้องการงานที่ท้าทายและมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง ข้าราชการรุ่นใหม่อาจรู้สึกไม่พอใจกับงานราชการในปัจจุบันที่มีลักษณะงานที่ซ้ำซากจำเจและไม่มีการพัฒนาตนเอง และในส่วนของความต้องการอำนาจ ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการอำนาจสูง พวกเขาต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีความรับผิดชอบมากขึ้น ข้าราชการรุ่นใหม่อาจรู้สึกไม่พอใจกับงานราชการในปัจจุบันที่มีลักษณะการทำงานแบบลำดับชั้นและขาดการมีส่วนร่วม และความต้องการความผูกพัน ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการความผูกพันสูง พวกเขาต้องการเป็นส่วนหนึ่งของทีมและทำงานร่วมกับผู้อื่น ข้าราชการรุ่นใหม่อาจรู้สึกไม่พอใจกับงานราชการในปัจจุบันที่มีลักษณะการทำงานแบบโดดเดี่ยวและขาดการมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ เพื่อลดอัตราการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการรุ่นใหม่ หน่วยงานราชการควรพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาในการออกแบบงานราชการให้ท้าทายและมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง มอบหมายความรับผิดชอบและอำนาจการตัดสินใจให้กับข้าราชการรุ่นใหม่ สร้างบรรยากาศการทำงานแบบร่วมมือและมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม แนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านี้จะช่วยให้ข้าราชการรุ่นใหม่สามารถตอบสนองความต้องการความสำเร็จ ความต้องการอำนาจ และความต้องการความผูกพันได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะช่วยลดอัตราการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการรุ่นใหม่ลงได้

การแบ่งชนรุ่นหรือการแบ่งความเป็นธรรมชาติของแต่ละเจอเนอเรชั่น

องค์ความรู้เกี่ยวกับชนรุ่นแบ่งออกได้เป็น 4 ชนรุ่นอาจเรียกชื่อแตกต่างกันบ้างตามความเห็นของนักวิชาการ แต่ยังมีเหมือนกันคือมี 4 ชนรุ่น ซึ่งแต่ละรุ่นจะมีทัศนคติและพฤติกรรม มุมมองเหมือนกัน ชนรุ่นแบ่งออกได้เป็น 4 รุ่นคือ

1. **Radio Babies (พ.ศ. 2473-2488)**

ชนรุ่นที่ 1 หรือที่เรียกว่า "Radio Babies" หรือ "Silent Generation" เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1930 ถึง 1945 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ชนรุ่นนี้เจอการเผชิญกับสงครามเย็นและคำว่า "คอมมิวนิสต์" เป็นคำที่เคยได้ยินตลอดเวลาในทุกที่ทั่วโลกในช่วงทศวรรษ 50-60 ชนรุ่น Radio Babies ต้องผ่านการปฏิวัติและการรัฐประหารตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงการเข้าสู่วัยชรา พวกเขามีโอกาสเห็นการเปลี่ยนแปลงของโลกและประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไป พวกเขาเห็นการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมที่ได้เปลี่ยนจากสังคมชนบทไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ที่ทำให้คนที่ปรับทักษะให้เข้ากับสังคมอุตสาหกรรมสามารถเพิ่มรายได้ได้มากถึง 5 เท่าของรายได้เดิม เช่น Radio Babies ถูกพิจารณาว่าเป็นคนที่รักการอนุรักษ์และมีวินัยในเรื่องการเงิน พวกเขาบ่งบอกความเคารพต่อนายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาในองค์กร พวกเขามักเรียกผู้บังคับบัญชาว่า "นาย" และมีนิยมการเงินที่มุ่งหารายได้ แม้จะมีรายได้จำนวนมาก แต่มักเป็นรายได้ที่มีความมั่นคง โดยมีงานประจำอยู่ในประเทศไทย, คนรุ่นนี้มักเคารพบิดามารดา, ครู, และอาจารย์ และมีการสร้างความสัมพันธ์ดีในครอบครัว พวกเขามีเครือข่ายโยมและเพื่อนฝูงในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ชนรุ่นนี้มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และรักในความเป็นไทย เมื่อเข้าสู่สายงาน, พวกเขามักอยู่ในองค์กรอย่างมั่นคงและไม่โยกย้ายบ่อย มักจะประจำที่งานนั้นไปจนเกษียณและไปรับบำนาญที่กระทรวง

2. **Baby Boomers (พ.ศ. 2489 - 2507)**

คนรุ่น "Baby Boomer" เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1946-1964 หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยช่วงนี้เป็นยุคที่มีข้าวยากและราคาของสินค้าสูงมาก คนรุ่นนี้ต้องทำงานหนักและพยายามสร้างฐานะชีวิตของตนเอง องค์กรและธุรกิจในยุคนั้นยังไม่มีขนาดใหญ่มาก ซึ่งส่งผลให้พวกเขาต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรง พวกเขามองเรื่องการทำงานอย่างใจหมายและเชื่อมั่นในกระบวนการและขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน คนรุ่น

นี้มักจะเป็นคนที่ทำงานหนัก โดยมาทำงานตั้งแต่เช้าและกลับบ้านดึก พวกเขาเชื่อว่าการทำงานหนักแสดงถึงความทุ่มเทให้กับองค์กร และเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับคนรุ่นอื่น ๆ คนที่ประสบความสำเร็จในกลุ่มนี้จะถือว่าเขาเป็นคนที่สร้างตัวเองขึ้นมาจากศูนย์ พวกเขามีทัศนคติที่เหนื่อยยากก่อนที่จะสามารถประสบความสำเร็จ และด้วยเหตุนี้พวกเขามักชื่นชมและคาดหวังจากพนักงานที่มีความมุ่งมั่น

มากไปกว่านั้นคนรุ่นนี้มักมีการเคารพกฎระเบียบและข้อบังคับขององค์กรมาก พวกเขามุ่งมั่นในการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เชื่อว่าเป็นผลงานที่มีความสำเร็จ นอกจากนี้ พวกเขามักมองผ่านพนักงานที่มีพฤติกรรมคล้ายกัน ซึ่งทำให้คนที่มีพฤติกรรมที่คล้ายกันก็มักถูกพิจารณาว่าเป็นพนักงานที่มีผลงานดี อย่างไรก็ตาม กลุ่ม "Baby Boomer" เป็นกลุ่มที่เคร่งครัดในการยึดมั่นกับกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นและนี้อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสถานที่ทำงานและสังคม นอกจากนี้ พวกเขายังเห็นความคิดเห็นอื่น ๆ ที่ไม่ตรงกับแนวคิดของตนเองได้ยาก และมักยึดมั่นในมาตรฐานและค่านิยมของคนรุ่นนี้อย่างมาก

3. Generation X (พ.ศ. 2508-2522)

คนรุ่น "เจนเนอเรชั่นเอกซ์" เกิดระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1965-1978 และเป็นรุ่นลูกของ "Baby Boomer" ซึ่งบางครั้งถูกเลี้ยงดูโดยทั้งพ่อและแม่ที่ทำงานหนักทั้งคู่ หรือในบางกรณีคนหนึ่งในคู่รับผิดชอบการทำงานหนัก โดยเฉพาะพ่อที่ทำงานหนัก เป็นตัวอย่างที่เด็กๆในรุ่นนี้มักจะได้รับการให้ความสำคัญ แต่บางครั้งลูกอาจไม่ชื่นชมเพราะเห็นว่าองค์กรไม่เห็นค่างานหนักของพ่อเท่าที่ควร และเวลาจบงาน องค์กรมักจะไม่สนใจเรื่องนี้ แม้ว่าพ่อจะทำงานหนักมากก็ตาม ซึ่งผลที่เจนเนอเรชั่นเอกซ์ได้รับคือพวกเขาไม่เชื่อในการทำงานหนักในลักษณะของกระบวนการทำงาน แต่มีการเน้นความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว พวกเขาเชื่อในแนวคิด Work-Life Balance คือการทำงานหนักได้ แต่ต้องมีความสมดุลในชีวิตส่วนตัวด้วย พวกเขามองงานไม่ใช่ทุกอย่างของชีวิต และเห็นเงินเป็นเครื่องมือบ่งบอกความก้าวหน้าของชีวิต แต่ถ้าเงินก้อนนั้นทำให้ความสมดุลในชีวิตต้องสูญเสีย พวกเขาก็ยอมที่จะลดเงินเพื่อเลือกชีวิตที่มีสมดุลและมีความสุขมากขึ้น

คนรุ่นเจนเนอเรชั่นเอกซ์มักถูกเลี้ยงโดยคุณแม่ส่วนใหญ่ และมักมีพี่น้องไม่กี่คน ซึ่งส่งผลให้ทักษะสำหรับการร่วมงานกับคนมีความหลากหลายนั้นไม่ค่อยดีเท่าไร (แม้จะไม่เสมอไป) พวกเขามักชอบทำงานคนเดียว และมักกล่าวแค่ผลลัพธ์ที่ต้องการ แล้วพวกเขาจะหาวิธีการทำงานเพื่อให้ได้ผลนั้นโดยไม่ต้องลงลึกในขั้นตอนและวิธีการทำงานอย่างเจตนา ดังนั้น คนรุ่นนี้อาจจะรับไม่ค่อยได้ถ้าคนรุ่นใหม่ต้องถามและติดตามขั้นตอนอยู่ตลอดเวลา ในขณะเรื่องของเทคโนโลยี คนรุ่นเจนเนอเรชั่นเอกซ์จะทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสมัยใหม่ เนื่องจากเติบโตในช่วงเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอยู่พอดี

4. Generation Y (พ.ศ. 2523 - 2540)

กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จัดอยู่ในเจนเนอเรชั่นวาย หรือ "กลุ่มประชากรที่เกิดตั้งแต่ ค.ศ. 1977-1999 (พ.ศ. 2520-2542)" ในปัจจุบันกลางองค์กรกำลังเป็นกำลังหรือทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และมีบทบาทสำคัญในอนาคตที่ใกล้เข้ามา เจนเนอเรชั่นวายถูกเรียกชื่อหลายอย่างเช่น Millennial, WHY, Dot Com, Net Generation, หรือ KIPPERS (Kids in Parents Pockets Eroding Retirement Saving) เป็นต้น โดยกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นในด้านการมีความเป็นเจ้าของเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนตัว พวกเขาเกิดในยุคที่เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตกำลังเจริญเติบโต ซึ่งทำให้พวกเขามีความคุ้นเคยและเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีได้อย่างดี เจนเนอเรชั่นวายมักเป็นผู้สร้างและเป็นอิสระในการเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและสร้างสรรค์

นอกจากนี้ พวกเขามีทัศนคติที่มุ่งหวังความรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มักมีความสนใจในการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ เจนเนอเรชั่นวายรู้จักใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อเชื่อมต่อกับผู้คนและมีความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่นในสภาวะที่ต่างหลายและเติบโตเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และที่น่าเห็นใจของกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย เป็นกลุ่มที่มีผลกระทบในด้านต่าง ๆ ของสังคมและองค์กรในปัจจุบัน และคาดหวังว่าพวกเขาจะเป็นกำลังหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมในอนาคต

ความสำคัญของค่านิยมและทัศนคติต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

“การลาออก” หมายถึง ลาออกจากราชการและได้รับอนุญาตให้ลาออก หรือ การลาออกมีผลตามมาตรา 109 (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 หมวด 8 :39-40.)

“การโอนย้าย” หมายถึง การโอน การย้าย หรือ การเลื่อนข้าราชการพลเรือนสามัญไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญใน หรือ ต่างกระทรวง หรือ กรม แล้วแต่กรณี ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 63: 23.) การโอนพนักงานส่วนท้องถิ่น การโอนข้าราชการที่ไม่ใช่ข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้และไม่ใช่ข้าราชการการเมือง และการโอนย้ายเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ ก.พ. กำหนด มาบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ตลอดจนจะแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทใด สายงานใด ระดับใด และให้ได้รับเงินเดือนเท่าใด ให้ประทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 64 : 24.)

การปรับเปลี่ยนค่านิยมและทัศนคติในการปฏิบัติราชการและอาชีพของข้าราชการไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน (พ.ศ. 2475-2566) มีพลวัตหลายประการที่ส่งผลต่อค่านิยมและทัศนคติที่เปลี่ยนไปโดยเฉพะข้าราชการยุคใหม่ที่ขับเคี่ยวและให้ความหมายต่อ “การปฏิบัติราชการที่เปลี่ยนไปจากเดิม” ทั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารระบบราชการเช่น คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)ฯ มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 เพื่อนำพาประเทศสู่ระบบราชการสมัยใหม่ และเพื่อให้การบริหารทรัพยากรบุคคล

เกิดความคล่องตัวและสอดคล้องกับทิศทางการบริหารประเทศ เช่น การลดบทบาทของส่วนราชการที่ซ้ำซ้อน การถ่ายเทบุคลากรทั้งภายในส่วนราชการและต่างส่วนราชการ การจำแนกตำแหน่งของข้าราชการตามกลุ่มลักษณะงาน และการกระจายอำนาจการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐให้ส่วนราชการต้นสังกัดมากขึ้น

ทั้งนี้ การย้าย หรือ การโอนข้าราชการพลเรือนสามัญไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่ต่ำกว่ามิสามารถกระทำได้ ยกเว้นจะได้รับความยินยอมจากข้าราชการผู้นั้น

จากการปรับปรุงพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ส่งผลให้ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่มีข้อคิดเห็นต่อการปฏิบัติราชการที่เปลี่ยนไป ดังนี้

1. ค่านิยมและทัศนคติความมั่นคงในอาชีพข้าราชการ

นับตั้งแต่มีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การบริหารบุคคลภาครัฐเริ่มเปิดโอกาสให้บุคคลมีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติราชการ โดยเฉพาะปัญญาชนผู้มีโอกาสร่ำเรียนในต่างประเทศ หรือ กลุ่มหัวก้าวหน้า การบริหารงานบุคคลภาครัฐมิได้ผูกขาดจากกลุ่มตระกูลในหมู่ชนชั้นสูงอีกต่อไป ทว่าในระยะแรกของระบบบริหารราชการไทยยังมีลักษณะหมุนวนเสมือน “งูกินหางในลักษณะเดิม” ดังที่ (กมล สมวิเชียร, 2509) กล่าวถึง การบริหารของคณะราษฎร์ ไว้ว่า “...บุคคลดังกล่าวนั้นแทบทั้งหมดก็เป็นผลผลิตของระบอบขุนนางนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ดร. ปรีดี หลวงพิบูล และพระพหล ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นข้าราชการ ก่อนที่จะได้ถูกส่งไปศึกษาในประเทศตะวันตก มิหนำซ้ำบุคคลเหล่านี้และผู้ก่อการอีกแทบทุกท่านยังกลับเข้าสู่ระบบเดิม คือ เป็นข้าราชการอีกหลังจากสำเร็จการศึกษาเสร็จแล้ว หลายคนได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ขุน หลวง พระ พระยา อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุฉะนั้นไม่ว่าแรงดลใจในการปฏิวัติครั้งนั้นจะมีมากเพียงใด อุดมคติอันสูงส่งในการปฏิวัติจะบริสุทธิ์เพียงไหน “คณะราษฎร์” หรือผู้ก่อการในครั้งนั้นก็ไม่อาจจะคิดหรือปฏิบัติให้ผิดแผกไปจากระบบข้าราชการซึ่งตนเป็นผลิตผลและคุ้นเคยอยู่นั้นเสียได้ ทั้ง ๆ ที่บางคนถึงกับถวายคืนบรรดาศักดิ์ที่ตนได้รับพระราชทานก็ตาม แต่ความคิดแบบขุนนางหรือแบบข้าราชการก็ยังหาหมดไปพร้อมกับบรรดาศักดิ์นั้นไม่... ” และนักวิชาการรุ่นหลัง เช่น ณัฐพล ใจจริง (2556) กล่าวถึง พัฒนาการของระบอบข้าราชการพลเรือนอันมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะสถาบันการเมือง (Political Institution) ที่มีความสำคัญยิ่งในช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transitional Period) จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย (ณัฐพล ใจจริง, 2556 : 103-134) ส่งผลให้ระบบราชการและข้าราชการมีการขยายตัวมากขึ้น ก่อให้เกิดตำแหน่ง อำนาจ ความมั่นคง ที่พ่วงพร้อมมาด้วยสวัสดิการ เงินเดือน ความมั่นคงในชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัวที่พึงได้รับตามกฎหมาย ซึ่ง การเป็นครอบครัวนิยมนั้น หมายถึงการคำนึงถึงครอบครัวเป็นสำคัญ ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่นิยมอาชีพที่มีความมั่นคงและมีสวัสดิการที่ครอบคลุมไปถึงครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นบุตร ธิดา หรือ การรักษาพยาบาลคนในครอบครัว (สถาบันพระปกเกล้า, 2535 : 9) ประกอบกับ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนที่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับการบริหารข้าราชการไทยไม่ได้มีการปรับลดอายุการปฏิบัติราชการ 60 ปีขึ้นไป ส่งผลให้ทัศนคติของคนทั่วไปต่ออาชีพการรับข้าราชการมีความมั่นคงสูง แม้ว่าอัตราเงินเดือนเริ่มต้นจะน้อยกว่าอาชีพอื่นในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ความก้าวหน้าและการไม่ถูกเลิกจ้างเกิดได้ยาก หากไม่ได้ทำผิดวินัยร้ายแรงเป็นแรงจูงใจสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงต่ออาชีพประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ความผันผวนต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสถานภาพทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ

เช่น การรัฐประหารภายในประเทศ สถานการณ์สงครามระหว่างประเทศ เช่น สงครามเย็น พ.ศ. 2490-2534 สงครามหว่างรัสเซียกับยูเครน พ.ศ. 2565-ปัจจุบัน สงครามระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มฮามาส พ.ศ. 2566 วิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์น้ำมันโลก พ.ศ. 2516, พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2565 รวมไปถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 พ.ศ. 2563 ฯลฯ หลากหลายอาชีพต่างประสบกับปัญหาทางการเงิน ปัญหาปากท้องและการว่างงาน ส่วนการเป็นข้าราชการนั้นได้รับผลกระทบเช่นกันแต่ไม่ถึงขั้นต้องตกงาน ไม่มีเงินเดือน เพียงแต่ต้องปรับตัวเรื่องการใช้ชีวิตและการวางแผนทางการเงินไม่ให้กระทบกับสินเชื่อที่กู้ยืมมา (ข้าราชการนับว่าเป็นอาชีพที่นิยมกู้สินเชื่อมากเป็นลำดับต้น ๆ)

การบริหารของรัฐไทยบางสมัยส่งผลต่อระบบข้าราชการ เช่น

“...ในยุคสมัยของสฤษดิ์ที่รวมศูนย์อำนาจไว้ รัฐไทยได้ผนึกกำลังกันภายในระบบราชการระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน ส่งผลให้ระบบราชการกลายเป็นกลไกหลักเพียงกลไกเดียวที่ผู้นำประเทศใช้ในการบริหาร...” (สรนันท์ สรณานุภาพ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2560) “...อันหมายถึงการขยายจำนวนหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับกรมออกไปอย่างกว้างขวางในเชิงปริมาณและในแนวลึก (Deepening) โดยการขยายออกไปในเชิงอำนาจหน้าที่ที่ฝังลึกจนขยายตัวครอบคลุมพื้นที่ปริมณฑลของชีวิตมากขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในสังคมไทยผ่านจำนวน หน่วยงาน งบประมาณ รายจ่าย จำนวนข้าราชการพลเรือน และเงินเดือนค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี...” (สรนันท์ สรณานุภาพ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2560 :286) ทั้งนี้อัตรากำลังข้าราชการ ระหว่าง พ.ศ. 2512-2522 กรมเพิ่มขึ้นจาก 113 กรม เป็น 131 กรม กองเพิ่มขึ้นจาก 827 กอง เป็น 1,264 กอง ข้าราชการเพิ่มขึ้นจาก 434,000 คน เป็น 788,000 คน (สถาบันพระปกเกล้า, 2553 หน้า 1) จะเห็นได้ว่าจากการบริหารราชการของรัฐไทยในยุคสฤษดิ์นั้น นับว่าเป็นยุคทองของการขยายตัวของข้าราชการ ข้าราชการได้รับบรรจุแต่งตั้งจำนวนมากขึ้นตามการขยายตัวของหน่วยงาน ทั้งนี้ มีข้อสังเกตการบริหารราชการแบบรวมศูนย์ไว้ที่สฤษดิ์นั้น ไม่สามารถปฏิบัติงานได้โดยไร้การรับฟังข้อคิดเห็นจากข้าราชการพลเรือนสายวิชาการ ซึ่งภายหลังยุคสฤษดิ์ พ.ศ. 2506 กลุ่มข้าราชการสายวิชาการได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองและสายบริหารในแวดวงข้าราชการและบทบาทรัฐมนตรี เช่น ศาตราจารย์ ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ (อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2502-2514 / ดร. กมล สมวิเชียร อดีตเลขาธิการรานยกรัฐมนตรีสมัย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช / ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อดีตนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2517-2518 ฯลฯ) จะเห็นได้ว่าหลัง พ.ศ. 2516- 2520 ข้าราชการพลเรือนสายวิชาการเข้าไปมีบทบาทในการบริหารราชการบ้านเมืองจำนวนมากส่งผลให้ยุคดังกล่าวเป็นยุคทองของข้าราชการสายวิชาการและสายการผลิตข้าราชการครู จนกระทั้งเกิดการรัฐประหารบ่อยครั้ง กลุ่มข้าราชการเหล่านี้จึงลาออกจากตำแหน่งสายบริหารและมุ่งสู่การผลิตครู อาจารย์ และข้าราชการจำนวนมาก เพื่อสนองต่อนโยบายการพัฒนาของประเทศ อย่างไรก็ดี การผลิตบัณฑิตเพื่อสร้างข้าราชการที่มีคุณภาพและจำนวนมากนั้นย่อมส่งผลต่อค่านิยมและทัศนคติในหมู่ประชาชนในการเข้ารับราชการ เมื่อระยะเวลาผ่านพ้นได้ระยะหนึ่งในบางหน่วยงานมีจำนวนข้าราชการที่ล้นทะลัก บางหน่วงงานในพื้นที่ทุรกันดารขาดข้าราชการ ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของงานราชการ ปัญหาภารงานไม่สอดคล้องกับจำนวนข้าราชงาน ปัญหาการใช้อำนาจของข้าราชการไปในทางทุจริต ฯ ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของระบบข้าราชการและการบริหารประเทศไร้ประสิทธิภาพ

การปฏิรูประบบข้าราชการขนานใหญ่จึงเกิดขึ้นในยุคสมัยทักษิณเป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ (หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2546) (ด่วนที่สุด ที่ นร 0504/ว 244 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2546 เรื่อง ยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ) นโยบายดังกล่าวส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการลาออกจากการปฏิบัติราชการมากขึ้น โดยดำเนินการภายใต้โครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต : เกษียณก่อนกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งโครงการนี้จัดมาแล้ว 5 รุ่น (รุ่นที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 / รุ่นที่ 2 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 / รุ่นที่ 3 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 / รุ่นที่ 4 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 / รุ่นที่ 5 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552) ซึ่ง แบ่งเป็นกลุ่ม ข้าราชการพลเรือนสามัญ ข้าราชการครู ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร ซึ่งพบว่าข้าราชการครูเป็นข้าราชการที่เข้าร่วมโครงการฯมากที่สุด (สถาบันพระปกเกล้า, 2553: 37) จากโครงการดังเกล้าแม้ว่าจะเป็นการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด ทว่าข้อเสนอและสิทธิประโยชน์ของผู้เข้าร่วมโครงการที่ได้รับเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจ ไม่ว่าจะเป็น เงินขวัญถุง เงินเพิ่มจากบำนาญตามสูตรของแต่ละรุ่นโครงการ และสิทธิประโยชน์อื่นๆ ส่งผลให้โครงการฯนี้มิได้ถูกมองในแง่ลบว่าเป็นโครงการเพื่อปลดข้าราชการใกล้เกษียณออก แต่เป็นโครงการฯที่มอบสิทธิประโยชน์แก่ข้าราชการเกษียณและการบริหารงานภาครัฐเพื่อให้ระบบราชการมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ความมั่นคงในอาชีพของข้าราชการมิได้มองผลประโยชน์ที่จะเกิดต่อตัวข้าราชการเองเท่านั้น แต่ยังมีค่านิยมต่อครอบครัว ต่อความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาที่พึงต้องดูแล ส่งผลให้คนไทยนิยมเข้ารับราชการประกอบกับโอกาสในการเข้าสู่การปฏิบัติงานราชการขยายตัวมากขึ้นตามนโยบายของภาครัฐแต่ละยุคแต่ละสมัยซึ่งสาเหตุและปัจจัยที่เปลี่ยนผ่านชัดเจนทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายในซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับทัศนคติและค่านิยมต่อกระบวนการคิดที่จะลาออกและโอนย้ายของข้าราชการ

2. ค่านิยมและทัศนคติต่อประสิทธิภาพการทำงาน

รัฐไทยกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561- 2580 ซึ่งมุ่งเน้นให้บุคคลภาครัฐมีความตื่นรู้ในทักษะความสามารถในการสื่อสารเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพกับผู้อื่น ด้วยการเพิ่มทักษะใหม่ในการทำงาน (upskill) โดยมุ่งเน้นให้บุคคลภาครัฐมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาที่สาม และทักษะด้านดิจิทัลและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการทำงาน และสนับสนุนการใช้ทักษะการทำงานที่มีอยู่ในการทำงาน โดยผลักดันให้บุคคลภาครัฐมีการถ่ายทอดต่อเพื่อนร่วมงานในส่วนราชการ (reskill) ทั้งนี้ การรับองค์ความรู้ใหม่ที่ไม่คุ้นชินโดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี และการรับการถ่ายทอดทักษะจากบุคคลภาครัฐที่มีตำแหน่งน้อยกว่าไม่ใช่เรื่องง่ายต่อข้าราชการในชนรุ่น x และ y ตอนต้น ด้วยความเขินอายที่จะเรียนรู้ การไม่เข้าใจและไม่กล้าต่อการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ความจำเพาะของวัย เช่น ความกระฉับกระเฉง ความว่องไว และข้อจำกัดทางด้านร่างกายหลายประการทางร่างกาย (สายตา รูปร่าง ความอ่อนเพลีย ปัญหาสุขภาพ ออฟฟิศซินโดรมฯ) มีผลต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานในรูปแบบดิจิทัลลดน้อยลง แม้ยังคงมีความชำนาญจากประสบการณ์

อย่างไรก็ตามในการบริหารงานของข้าราชการ ระบุให้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติราชการ ในมาตรา 75 ระบุว่า การให้ข้าราชการพลเรือนสามัญไปศึกษาต่อเพิ่มเติม ฝึกอบรม ดูงาน หรือ ปฏิบัติการวิจัยในประเทศ หรือ ต่างประเทศให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด และ

มาตรา 76 ระบุว่า ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติราชการของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแต่งตั้งและเลื่อนขั้นเงินเดือน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด (พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 : 28) ซึ่งข้าราชการจะได้รับการประเมินประสิทธิภาพความก้าวหน้าและการเลื่อนขั้นเงินเดือนจากหน่วยงานต้นสังกัดอันเป็นกลไกในการบริหารงานราชการ ทั้งนี้ พบว่าข้าราชการเองมีการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของตนเองด้วยเกณฑ์ด้านอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง เช่น การทำงานในกลุ่มงานพิธีการของราชการในกรุงเทพมหานคร ข้าราชการส่วนใหญ่ต้องสละเวลาส่วนตัวโดยเฉพาะเวลาแก่ครอบครัว เนื่องจากงานพิธีการจัดในวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ รวมถึงค่าตอบแทนที่ถือว่าไม่คุ้มค่ากับเวลาการทำงานที่หนักกว่ามาก กล่าวคือ ข้าราชการกลุ่มงานพิธีการ ส่วนบริหารกลาง สำนักงานเลขานุการปลัดกรุงเทพมหานคร สะท้อนทัศนคติการเบิกจ่ายเงินค่าล่วงเวลาของสำนักงานว่า ในการปฏิบัติงานราชการในกลุ่มงานพิธีการ ในความเป็นจริงต้องปฏิบัติงานนอกเวลาราชการเป็นประจำ ตามธรรมชาติของลักษณะงาน โดยในแต่ละวันต้องปฏิบัติงานล่วงเวลาหลายชั่วโมง แต่ในทางปฏิบัติตาระเบียบวิธีการเบิกจ่ายค่าล่วงเวลาสามารถเบิกจ่ายได้เพียงวันละ 2 ชั่วโมง ถึงแม้ว่าจะปฏิบัติงานล่วงเวลา 6 ชั่วโมงต่อวัน รวมถึงวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ที่คิดค่าล่วงเวลาแบบเหมาจ่าย 8 ชั่วโมง ต่อวัน แม่ว่าจะปฏิบัติจริงเกินเวลาก็ตาม ซึ่งข้าราชการเหล่านี้มักขอโอนย้ายออกจากกลุ่มงานพิธีการ (พิชญาภา จันทร์วุฒิวงศ์, 2562: 42) รวมถึงประเด็นการในโอกาสความก้าวหน้าของกลุ่มงานพิธีการที่ไม่มีเวลาในการฝึกอบรม เพราะต้องเตรียมการในการจัดงานพิธีการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้าราชการในกลุ่มงานพิธีการประสบกับปัญหาลักษณะงานที่มีรายละเอียดค่อนข้างมาก และต้องปฏิบัติงานล่วงเวลาทำให้ข้าราชการในกลุ่มงานพิธีการอยู่ในภาวะ “ภารงานล้นมือ” ไม่สามารถปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จในเวลาราชการได้

3. ค่านิยมและทัศนคติต่อช่องว่างระหว่างชนรุ่น

การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานที่ดี มีสังคมการทำงานที่ดีจะทำให้การทำงานลุล่วงไปด้วยดี เพราะเราจะใช้เวลาอยู่ในที่ทำงานนาน หากเทียบกับช่วงเวลาอื่น ๆ ของชีวิต ดังนั้น การมีเพื่อนร่วมงานที่ดี สนิทสนมและคอยช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในองค์กร (สุชานันท์ พรหมจันทร์, 2566: 24) อย่างไรก็ตามพบว่าในสังคมปัจจุบัน จำนวนข้าราชการในหน่วยงานมีความกระจัดกระจายของช่วงวัย ก่อให้เกิดทัศนคติที่หลากหลายต่อช่องว่างระหว่างชนรุ่น ด้วยลักษณะการดำรงชีวิต วิธีการอบรมเลี้ยงดู และความทันสมัย ส่งผลให้ชนรุ่นมีกระบวนทัศน์และทัศนคติแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ชนรุ่น x มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานที่ยึดระเบียบแบบแผนมากกว่า ชนรุ่น y และ z โดย ชนรุ่น y จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและยืนหยุ่นในกฎระเบียบได้ในระดับหนึ่ง ส่วน ชนรุ่น z จะสามารถปรับตัวต่อเทคโนโลยีได้ดีกว่าชนรุ่นอื่น แต่มักจะพยายามออกนอกขนบที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ตีความหรือสร้างขึ้นมา ส่งผลให้ชนรุ่น z สามารถปฏิบัติงานท่ามกลางความอิสระได้มากกว่าโดยเฉพาะการเรียนรู้ในโลกออนไลน์ การปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยลดภาระในการปฏิบัติงาน นอกจานั้นสิ่งที่ น่าสนใจในชนรุ่น z ต่อการปฏิบัติราชการคือ การได้ทำงานอยู่ในองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ตรงตามตำแหน่งงานที่ทำ (วิสุทธิณี ธานีรัตน์และคณะ, 2566 : 43) ซึ่งต่างกับทัศนคติของชนรุ่น x และ y บางส่วนที่คำนึงถึงการเรียนจบมีคุณวุฒิปริญญาตรี แต่มิได้วาดฝันอนาคตในตำแหน่งงานที่จะทำในอนาคต หรือในแง่หนึ่งคือทัศนคติแห่งการ

ปรับตัวที่ชนรุ่น x และ y สามารถปฏิบัติงานได้หลากหลายไม่ยึดติดกับคุณวุฒิของตน ที่ไม่ใช่คุณวุฒิหลักหรือตำแหน่งงานหลักในหน่วยงาน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

การรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้ร่วมงานกับองค์การเป็นระยะเวลานานนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งองค์กรที่ดีจะสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสินทรัพย์ที่มีคุณค่าและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับองค์การได้อย่างทรัพยากรบุคคล หากองค์การไม่สามารถสร้างความมั่นคงในสายอาชีพ หรือสนับสนุนคุณภาพชีวิตและความสมดุลในการทำงานเพื่อรองรับและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความสามารถไว้ได้ องค์การอาจต้องตระหนักและทบทวนตนเองเมื่อพบกับเหตุการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคลากรที่มีคุณภาพลาออกและโอนย้าย และต้องศึกษามีปัจจัยด้านใดที่ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความตั้งใจและตัดสินใจลาออกและโอนย้าย ดังนี้

1. ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการด้านความมั่นคงในอาชีพข้าราชการ

การลาออกของข้าราชการใกล้เกษียณที่เข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต : เกษียณก่อนกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ ได้ข้อคิดเห็นว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีอายุ 50 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความรู้สึกเบื่อหน่ายในระบบราชการที่ไม่เป็นธรรม ไม่ปฏิบัติในลักษณะธรรมาภิบาล ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่รับฟังความเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้บริหาร ค่าตอบแทนที่ได้รับไม่คุ้มกับงานที่ดำ ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ปัญหาสุขภาพไม่ดี ต้องการไปประกอบอาชีพส่วนตัวที่ไม่ถูกบังคับ หรือมีอายุราชการเหลือไม่กี่ปีจึงต้องการพักผ่อน และต้องการไปประกอบอาชีพอิสระที่รายได้มากกกว่าหรือเท่าเดิมโดยที่ยังมีสิทธิได้เงินบำนาญอีกด้วย (สถาบันพระปกเกล้า, 2553 : 41)

2. ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการด้านประสิทธิภาพการทำงาน

การลาออกจากระบบราชการและการโอนย้ายหน่วยงานของข้าราชการนั้นเกิดขึ้นทั้งที่สมัครใจและและไม่สมัครใจ ด้วยสาเหตุที่อาจเกิดได้หลายปัจจัย ซึ่งปัจจัยด้านประสิทธิภาพการทำงานเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อัตราการลาออกและโอนย้ายเพิ่มสูงขึ้น ประสิทธิภาพในการทำงานมีความสำคัญต่อการทำงานขององค์การเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานและเป็นการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ในตัวปัจเจกบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์การ โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การนั้นเป็นการช่วยสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน และเกิดความก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การงาน ซึ่งจะสอดคล้องกับการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่ภาครัฐวางแผนให้มีการสนับสนุนบุคคลากรมีความตระหนักรู้ในการพัฒนาทักษะความสามารถในการสื่อสารเพื่อการทำงานกับผู้อื่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หากคำนึงประสิทธิภาพในการทำงานที่อาจส่งผลการลาออกและการโอนย้ายจะคำนึงถึงปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ 2 ปัจจัยของเฟรดเดอริค เฮอร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) (Two Factor Theory) ทฤษฎีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (อรณิชา เต็งณฤทธิ์ศิริ, 2563) โดยบุคลากรจะมีความกระตือรือร้นในการทำงานให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น

และเกิดความพึงพอใจในงาน ซึ่งเป็นปัจจัยจูงใจที่ทำให้ตัวบุคคลที่มีความกระตือรือร้น สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความพึงพอใจในงานจนประสบความสำเร็จ และได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ตนเอง ตลอดจนนำไปสู่ความก้าวหน้าในสายชีพ โดยค่าตอบแทนแสดงถึงปัจจัยค่ำจุนหรือปัจจัยสุขอนามัยที่คอยรักษาให้แรงจูงใจของบุคลากรคงอยู่ตลอด อย่างไรก็ตามปัจจัยจูงใจและปัจจัยค่ำจุนที่กล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยหลักของประสิทธิภาพการทำงาน (พรรณิดา คำนา, 2562) ในเมื่อทั้งสองปัจจัยเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานนั้นสะท้อนถึงความตั้งใจในการลาออกของบุคลากร ดังนี้

2.1 ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการความก้าวหน้าในอาชีพ

ความกล้าหน้าในอาชีพ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการทำงาน โดยเปรียบเทียบความก้าวหน้าในอาชีพเสมือนถนนเส้นทางหนึ่งในการดำเนินชีวิต และเกิดการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ ไปสู่เส้นทางใหม่แห่งการพัฒนาและเปิดประสบการณ์การทำงานที่ดีกว่าและต่างจากเส้นทางเดิม โดยบุคลากรที่เริ่มเดินทางเส้นทางนี้มักวางแผนการเส้นทางอาชีพของตนเองเป็นเป้าหมายหนึ่งเพื่อสะท้อนการพัฒนาความรู้ความสามารถที่สามารถพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่องและไม่มีสิ้นสุด แต่ที่น่ากังวลในปัจจุบัน กลับพบว่าความก้าวหน้าในอาชีพนั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการลาออก โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่บางกลุ่มที่มีพฤติกรรมการปฏิเสธการทำงานในระบบราชการ เพราะความเป็นธรรมชาติของคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการในการมองหาความก้าวหน้าในอาชีพ ความท้าทายในการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ และได้รับค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม (ชิดชนก ศรีรักษ์ และปัญญา ศรีสิงห์, 2563) โดยสภาพปัญหาการลาออกและโอนย้ายของบุคลากรในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงอัตราการลาออกและโอนย้ายที่สูงขึ้น โดยการศึกษาของ สุชานันท์ พรหมจันทร์, (2566) พบว่า บุคลาการที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีแนวโน้มการลาออกที่แตกต่างกัน ซึ่งบุคลากรที่มีอายุมากมีความพันธ์ต่อการลาออกในระดับน้อยมาก เนื่องมีตำแหน่งที่สูง และมีความพึงพอใจในงานมากขึ้น และไม่ได้มีความคาดหวังหรือมองหาความก้าวหน้าในอาชีพ ในขณะที่บุคลากรที่มีอายุน้อยจะมีความพึงพอใจในงานน้อยกว่า มีความคาดหวัง และมองหาความก้าวหน้าในเส้นทางการทำงานที่มากกว่า อย่างไรก็ตาม การลาออกจากงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่แพ้เรื่องอื่นในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถออกจากงานได้ในหลายลักษณะโดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทางองค์การกำลังเผชิญกับปัญหาขาดคนเก่ง ศักยภาพดีและมีคุณภาพ จนเกิดปัญหาที่เรียกว่า ปัญหาสมองไหล (Brain drain) หรือปัญหาบุคคลากรระดับมันสมองได้ย้ายตนเองออกจากองค์การเดิมไปอยู่องค์การที่ดีกว่าและให้ความสำคัญทั้งความก้าวหน้าในอาชีพและค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม (สรวิศ ม่วงมิตร, 2564)

2.2 ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการด้านค่าตอบแทน

ค่าตอบแทนและสวัสดิการอย่างเป็นธรรมยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการลาออกและโอนย้ายของบุคคลากร การศึกษาของ (อัญญรี ตุ้ยแม้น, 2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินในลาออกของข้าราชการ กรณีศึกษากรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ พบว่า ข้าราชการมีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากองค์การไม่เหมาะสมกับปริมาณงานที่รับผิดชอบ และมีความรู้สึกถูกเอาเปรียบจากองค์การจึงทำให้รู้สึกไม่พึงพอใจในงาน และเกิดความรู้สึกอยากลาออก หรือความตั้งใจในการตัดสินใจลาออกมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดความพึงพอใจใน ว่าด้วยความเชื่อที่บุคคลสามารถปฏิบัติงานอยู่ในองค์การได้อย่างต่อเนื่อง เพราะบุคลากรมีความพึงพอใจกับสิ่ง

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตน เช่น ความพึงพอใจในค่าตอบแทน งานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อนร่วมงาน และสภาพแวดล้อมขององค์การ และยังพบว่าค่าตอบแทนส่งผลต่อการตั้งใจลาออกของข้างราชการระดับมันสมองให้ออกจากราชการมากที่สุดด้วยประเด็นของค่าตอบแทนไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ และการจัดสวัสดิการที่ไม่ดีพอตลอดจนการกำหนดค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม เพราะไม่ได้คำนึงถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ และผลงานเป็นหลัก แต่คำนึงถึงจำนวนปีการศึกษาและประสบการณ์การทำงานที่มากกว่า (วรินทร การเดิม, 2563 และ ปัทมาภรณ์ กุสุมภ, 2560)

เอกสารอ้างอิง

กมล สมวิเชียร. (2509). ปัญญาชนกับประชาธิปไตยในประเทศไทย, 2509.pdf.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2565). การบริหารทรัพยากรบุคคล กรมการพัฒนาชุมชน. 2570.

ชิดชนก ศรีรักษ์ และ ปัญญา ศรีสิงห์. (2563). Factors affecting the resignation and transfer of government officials of the Department of International Trade Promotion Abstract ความเป็ นมา และความสำคัญของปัญหา. 308–322.

ปัทมาภรณ์ กุสุมภ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจลาออกของข้าราชการ.

พรรณิดา คำนา. (2562). ปัจจัยเอื้อต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยศิลปากร. 282.

พิชญาภา จันทร์วุฒิวงศ์. (2562). *สาเหตุและแนวโน้มการโอนย้ายของข้าราชการกรุงเทพมหานคร.*

วรินทร การเดิม. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลาออกของพนักงานสายงานวิศวกรรม*. https://current.ndl.go.jp/node/40435%0Ahttps://current.ndl.go.jp/

ธิดากานต์ สินจิตร์. (2565). วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการทำงานของข้าราชการทหาร สังกัดกรมเสมียนตรา สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. http://www3.ru.ac.th/mpa- abstract/index.php/abstractData/viewIndex/691

พลอยไพลิน นะแก้ว. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดของข้าราชการศาลยุติธรรม. http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/index.php/abstractData/viewIndex/611

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. (2551, 25, มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 22 ก. หน้า 1-51.

ณัฐพล ใจจริง. (2556). กำเนิดประชาธิปไตยแบบอำนาจจำกัด : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (2475 - 2490). ขอฝันใฝ่ ในฝัน อันเหลือเชื่อ: ความเคลื่อนไหวของขบวนการปฏิปักษ์ปฏิวัติสยาม (พ.ศ. 2475 -2500). นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน. หน้า 103-134.

สถาบันพระปกเกล้า. (2553). *โครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ, 2553.pdf*.

สรณานุภาพ, ส., & เหลืองประภัสร์, ว. (2560). *การขยายตัวของระบบราชการไทยในสมัยระบอบสฤษดิ์ : ยุคความมั่นคงและการพัฒนา พ.ศ. 2501 - 2516 1*.

สรวิศ ม่วงมิตร. (2564). *การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกของบุคลากรโรงพยาบาลชุมแพ จังหวัดขอนแก่น หน้า 1*. *05*, 1–18.

สรนันท์ สรณานุภาพ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2560) การขยายตัวของระบบราชการไทยในสมัยระบอบสฤษดิ์ : ยุคความมั่นคงและการพัฒนา พ.ศ. 2501-2561. วารสารการเมืองการปกครอง. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน. หน้า 282-307.

สถาบันพระปกเกล้า. (2553). โครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ. สถาบันพระปกเกล้า. https://shorturl.asia/ZrOFq

สุชานันท์ พรหมจันทร์. (2566). การศึกษาสาเหตุความตั้งใจในการลาออกของพนักงานองค์กรรัฐวิสาหกิจ. 282.

หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2546). หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี 3 ต.ค.46.pdf.

อรณิชา เต็งณฤทธิ์ศิริ. (2563). ทัศนคติของพนักงานรุ่นใหม่ (Generation Y) ต่อการตัดสินใจท างานจนถึงเวลาเกษียณอายุในองค์กรรัฐวิสาหกิจ : กรณีศึกษา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ส านักงานใหญ่ จังหวัดนนทบุร. 282.

อภิวัฒน์ ทำบุญ (2562). แนวโน้มการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการ: กรณีศึกษา กรมสรรพากร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:179617.

อัญญรี ตุ้ยแม้น. (2562). Chula Digital Collections.

Grigaliunas, B. S., & Herzberg, F. (1971). Relevancy in the test of motivator-hygiene theory. Journal of Applied Psychology, 55(1), 73–79. https://doi.org/10.1037/h0030633

(บทความวิชาการ)

การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

Adaptation and Human Resource Development in Digital Technology in Phibun Mangsahan Municipality

รจนา คำดีเกิด[55]

Rojchana Kumdeekerd[56]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน เพื่อสนองนโยบายไทยแลนด์ 4.0 และพัฒนาการดำเนินงานของเทศบาลให้มีความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วมากขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สิ่งเร้าให้เกิดการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร 2) ปัญหาการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร โดยใช้การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากการศึกษา พบว่า สิ่งเร้าที่ทำให้เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ได้แก่ สิ่งเร้าภายนอก คือ นโยบายไทยแลนด์ 4.0 และนโยบายกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน ส่วนสิ่งเร้าภายใน คือ การขับเคลื่อนของนายกเทศมนตรี เพื่อพัฒนาเมืองพิบูลมังสาหารให้เป็น Smart city ทั้งนี้เมื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ บุคลากรมีปัญหาการปรับตัวในช่วงแรก ได้แก่ การไม่เปิดใจยอมรับการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรรุ่นเก่า และการขาดทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเทศบาลได้มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสอนงานโดยผู้เชี่ยวชาญ การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ การสร้างกิจกรรมและบริการผ่านระบบดิจิทัล และการสร้างแรงจูงใจผ่านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์; เทคโนโลยีดิจิทัล; การปรับตัว

[55] *คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อีเมลล์ rojchana.k@ubu.ac.th*

[56] *Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University, Email: rojchana.k@ubu.ac.th*

Abstract

The municipal government of Phibun Mangsahan has implemented digital technology in its operations to align with Thailand 4.0 policies and enhance the accuracy, convenience, and speed of municipal processes. This article aims to study 1) stimuli for the adaptation of digital technology in Phibun Mangsahan Municipality, 2) problems in the digital technology adaptation of personnel in Phibun Mangsahan Municipality, and 3) human resource development in digital technology in Phibun Mangsahan Municipality. The study utilized document analysis and interviews with key informants.

The findings reveal that external factors driving the Phibun Mangsahan municipal government to adopt digital technology include the Thailand 4.0 policy and initiatives from the Department of Local Administration promoting the use of digital technology in governance. Internally, the drive comes from the leadership of the mayor, who aims to develop Phibun Mangsahan into a smart city. However, when implementing digital technology, personnel had problems with adaptation in the early stages, namely the unwillingness to accept the use of technology by older personnel and a lack of digital skills. The municipal government addressed this by providing training workshops, hands-on learning, expert-led mentoring, intergenerational knowledge exchange, creating digital activities and services, and motivation through communication and performance appraisal.

Keywords: Human resource development, Digital technology, Adaptation

บทนำ

การปรับตัวของภาครัฐต่อการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงานได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมดิจิทัลโดยฉับพลัน (Digital Disruption) ซึ่งเป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก มีงานวิชาการจำนวนมากที่สะท้อนให้เห็นว่าบริบทในการดำเนินการของภาครัฐได้เปลี่ยนแปลงไป โดยจะต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลมากยิ่งขึ้น รูปแบบบริการสาธารณะในอนาคตจะถูกออกแบบตามวิวัฒนาการของโลกาภิวัฒน์ อินเตอร์เน็ต และแพลตฟอร์มดิจิทัลระดับโลก (Fishenden & Thompson, 2013)

ในขณะที่ภาครัฐของไทย มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ระบุถึงเป้าหมายในการสร้างภาครัฐที่มีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่างๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เพื่อให้สามารถติดต่อราชการได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส เสียค่าใช้จ่ายน้อย และตรวจสอบได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนั้นไทยยังมีการออกนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-Based Economy) ขับเคลื่อนอนาคตไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (ทำเนียบรัฐบาล, 2560) โดยหนึ่งในเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาด้านดิจิทัล การนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี–มาร์เก็ตเพลส อี–คอมเมิร์ซ เป็นต้น (กรมสรรพสามิต, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองท้องถิ่น จึงตอบรับแนวนโยบาย และมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมองค์กรปกครองท้องถิ่นให้สามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการพัฒนาในยุคดิจิทัล และอำนวยความสะดวกในการพัฒนา Application เพื่อยกระดับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565) ที่ผ่านมากรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายระบบ อาทิเช่น ระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผน (e-Plan) ระบบบันทึกบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-LAAS) ระบบสารสนเทศการจัดการฐานข้อมูลเบี้ยยังชีพ ระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาท้องถิ่น โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน เป็นต้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559)

ในการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องมีการปรับตัวในหลายด้าน ทั้งด้านความคิดดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล กระบวนการดิจิทัล ความรู้และทักษะดิจิทัล และวัฒนธรรมดิจิทัล ในการปรับตัวดังกล่าวยังพบปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาด้านทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุน (สุภาภรณ์ สีสุพรรณ์ และ อจิรภาส์ เพียรขุนทด, 2565) และความสามารถในการปรับตัวของบุคลากรต่อเทคโนโลยีมีความแตกต่างกัน (สุกัญญา มิตรเมฆ และเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธ์, 2565) เป็นต้น

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยได้รับความคาดหวังจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน สอดคล้องตามแนวทางไทยแลนด์ 4.0 และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการพัฒนาในยุคดิจิทัล ตามแนวทางของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยในอดีต เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารจะมีลักษณะการดำเนินงานโดยใช้เอกสารเป็นส่วนมาก ทำให้มีความล่าช้า เทศบาลจึงได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน แก้ไขปัญหาความล่าช้า ความผิดพลาดของข้อมูล พัฒนาการดำเนินงานของเทศบาลให้มีความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วมากขึ้น โดยนายกเทศมนตรีมีความเชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล จึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาการทำงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในงานด้านต่างๆ

ปัจจุบันได้มีการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานหลายส่วนงาน ทำให้บุคลากรของเทศบาลต้องมีการปรับตัว เนื่องจากบุคลากรบางส่วนเป็นผู้สูงอายุ ไม่มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี บุคลากรบางส่วนมีปัญหาสายตา และบางส่วนไม่เปิดใจในการเรียนรู้เทคโนโลยี เนื่องจากหมดไฟ อยู่ในวัยใกล้เกษียณ จึงมักผลักให้บุคลากรรุ่นใหม่ทำแทน นอกจากนั้น บุคลากรอื่นๆ เมื่อต้องเปลี่ยนวิถีการทำงานโดยนำเทคโนโลยีเข้ามา ก็ไม่คุ้นชิน การเรียนรู้วิถีการทำงานแบบใหม่กลายเป็นภาระ ต้องอาศัยการปรับตัวอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงานของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร นำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานอย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน ตัวอย่างเช่น การที่เทศบาลได้รับรางวัลท้องถิ่นดิจิทัล ประเภทยอดเยี่ยม ประจำปี 2565 จากระบบดิจิทัลแพลตฟอร์มวอร์รูมในการจัดการพื้นที่ประสบอุทกภัย และได้รับงบประมาณจากกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ปีงบประมาณ 2566 จำนวน 36 ล้านบาท จึงทำให้ต้องเร่งให้มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและสนับสนุนให้บุคลากรสามารถปรับตัวในบริบทงานที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) สิ่งเร้าให้เกิดการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร 2) ปัญหาการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร เพื่อให้สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในระดับท้องถิ่นต่อไป

วิธีการศึกษา

ในการศึกษา “การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร” มีวิธีการในการหาข้อมูล ดังนี้

หนึ่ง การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจาก ข้อมูลในเว็ปไซต์และข้อมูลเอกสารของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วิสัยทัศน์ พันธกิจ โครงสร้างองค์การ แผนอัตรากำลัง 3 ปี ปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 แผนพัฒนาบุคลากร เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 นโยบายการพัฒนาบุคลากรของนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร เป็นต้น

สอง การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากรในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ศูนย์เทคโนโลยีเทศบาลพิบูลมังสาหาร ตัวแทนของบุคลากรรุ่นเก่า และตัวแทนของบุคลากรรุ่นใหม่ เกี่ยวกับการปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้และการปรับตัวของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

ในอดีต การทำงานของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ยังมีการใช้เอกสารในการดำเนินงานเป็นส่วนมาก ทำให้มีขั้นตอนมาก ล่าช้า ตรวจสอบยาก โดยเฉพาะบางส่วนงานที่มีเอกสารที่ต้องพิจารณาจำนวนมาก การตรวจสอบจากเอกสาร ตรวจสอบได้ไม่ทั่วถึง จึงเกิดปัญหาความล่าช้า อีกทั้ง การใช้เอกสารเกิดความสิ้นเปลืองในการทำงาน นอกจากนั้น ยังมีปัญหาการแพร่ระบาดของ Covid-19 ทำให้การทำงาน ทำได้ยาก ต้องคิดหาวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาด

ต่อมา นายกเทศมนตรี มีเป้าหมายในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญด้าน Data analytic และมีประสบการณ์เกี่ยวกับนวัตกรรมด้านดิจิทัล โดยได้เริ่มเก็บข้อมูลลงระบบสารสนเทศ ในช่วง 3 เดือนแรก มีการนำระบบเทคโนโลยีเข้ามาใช้ แม้ว่า เครื่องมือ และระบบอินเตอร์เน็ตของเทศบาลยังไม่มีความพร้อมนัก อีกทั้ง ยังพบปัญหาสำคัญคือ เทศบาลไม่มีนักวิชาการคอมพิวเตอร์ ต้องทำเรื่องขอเปิดบัญชีตำแหน่ง ซึ่งใช้เวลานาน นายกเทศมนตรีจึงแก้ไขปัญหาโดยการให้เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี สามารถออกแบบและทำระบบงานออนไลน์ได้มาช่วยในเบื้องต้น

โดยในช่วงเริ่มแรกของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประมาณ ปี พ.ศ. 2564 เริ่มจากการนำระบบการแสกนลายนิ้วมือเพื่อเข้าออกงานมาใช้ การพัฒนาระบบสารบรรณ หรือ ระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) การประชุมออนไลน์ และพัฒนาไปยังเรื่องอื่น ๆ เช่น ระบบแจ้งซ่อมออนไลน์ ระบบฐานข้อมูลโควิด 2019 ระบบสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ระดับปฐมวัย เป็นต้น

เมื่อสร้างระบบการทำงานผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลออกมาแล้ว เห็นว่าเกิดผลดีต่อการดำเนินงานในภาพรวม ผู้บริหารจึงมีความต้องการต่อยอดการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพิ่มเติม ปี พ.ศ.2565 นายกเทศมนตรี จึงได้เสนอของบประมาณจากกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และได้รับงบประมาณจากกองทุนเพื่อดำเนินการในปีงบประมาณ 2566 จำนวน 36 ล้านบาท โดยมีแผนงานของกองทุนที่จะต้องดำเนินการหลายกิจกรรม นายกเทศมนตรีจึงได้ประชุมคณะกรรมการบริหารของเทศบาล ในการจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารขึ้น เพื่อเป็นโครงสร้างรองรับการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าว อีกทั้งมีการพิจารณาจ้างลูกจ้างตามภารกิจ 3 อัตรา เพื่อช่วยการทำงานตามภารกิจที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ในปี พ.ศ.2565 ศูนย์เทคโนโลยีเทศบาลพิบูลมังสาหาร ได้สร้าง Plot งาน ในการสนับสนุนการทำงานของส่วนงานต่าง ๆ ทุกกองของเทศบาล ยกตัวอย่าง เช่น โครงการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริการประชาชนในงานด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม (SATA e-Service) ระบบแผนที่ภาษีออนไลน์ ระบบถังขยะออนไลน์ ฯลฯ ระบบดิจิทัลแพลตฟอร์มวอร์รูม มีช่องทางการติดต่อผ่าน Line ในชื่อ “เมืองพิบูล Line Connect” เพื่อประชาสัมพันธ์แจ้งเตือน เฝ้าระวังน้ำท่วม สื่อสาร นัดหมายแจกถุงยังชีพ จนได้รับรางวัล ท้องถิ่นดิจิทัล ประจำปี 2565 ประเภท

ยอดเยี่ยม ระดับประเทศ เป็นต้น โดยในการวางระบบด้านเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าว มีการจ้างเหมาบริษัทเอกชนแบบเบ็ดเสร็จให้ทำ Platform ตามแนวคิด (concept) ที่นายกเทศมนตรีออกแบบไว้ โดยบริษัทที่จ้างเหมามีการอบรมบุคลากรท้องถิ่นในการนำ Platform ไปใช้สนับสนุนการทำงานในแต่ละส่วนงาน โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทงาน

ปัญหาการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

เมื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในช่วงปี พ.ศ. 2564 ถือเป็นการเปลี่ยนวิถีการทำงานของบุคลากร จึงทำให้บุคลากรรู้สึกไม่คุ้นชิน เพราะเคยชินกับการทำงานในรูปแบบเอกสาร มองว่าการทำงานรูปแบบใหม่นี้เป็นการเพิ่มภาระ โดยเฉพาะ ในช่วงแรกต้องกรอกข้อมูลมาก เพื่อสร้างฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศ จึงถือว่าเป็นการเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานในรูปแบบใหม่ ไม่สามารถทำแบบเดิมได้ จึงมีลักษณะการเพิกเฉย เกี่ยงงาน และรู้สึกไม่สะดวกใจในการปรับตัว เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่คุ้นเคย อีกทั้ง การเปลี่ยนระบบการลงชื่อเข้างานเป็นการแสกนลายนิ้วมือเป็นการเพิ่มภาระกับงานบางอย่าง เช่น พนักงานจ้างเหมาตามภารกิจที่มีหน้าที่ทำความสะอาด หรือพนักงานเก็บขยะ ต้องทำงานแต่เช้ามืด ในจุดต่าง ๆ ของเมือง การมาแสกนลายนิ้วมือที่สำนักงาน จึงไม่สะดวก และเมื่อทำงานเสร็จ การมาแสกนลายนิ้วมือกลับก็ไม่เหมาะสม เนื่องจากภารกิจที่ทำเพิ่งแล้วเสร็จ อาจทำให้ร่างกายไม่สะอาด เป็นต้น

บุคลากรรุ่นเก่า อายุ 50-60 ปี ไม่มีพื้นฐานทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากนัก บุคลากรบางคนทำงานกับเทศบาลมากว่า 30 ปี เริ่มต้นการทำงานด้วยการใช้พิมพ์ดีด กระดาษไข และเครื่องโรเนียว การใช้คอมพิวเตอร์แบบเก่า ก็เป็นการเปลี่ยนบริบทการทำงานมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อมีระบบงานออนไลน์ที่ซับซ้อนมากขึ้น จึงไม่ค่อยเข้าใจ และบางคนกังวลที่จะใช้ สามารถทำได้เพียงการพิมพ์พื้นฐาน มีการฝึกหัดใช้แอปพลิเคชั่น Facebook Line เครื่องปริ๊นท์ ได้ไม่นานมาก เคยชินกับการทำงานกับเอกสาร เมื่อต้องเชื่อมโยงระบบการทำงานกับระบบคอมพิวเตอร์ จึงไม่ถนัด ทำได้เพียงบางอย่าง อีกทั้ง หากทำงานกับหน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นเวลานาน ก็จะปวดตา ปวดกล้ามเนื้อจากการนั่งกรอกข้อมูลเป็นเวลานาน เป็นต้น โดยในแต่ละตำแหน่งก็มีความแตกต่างกันของลักษณะงาน ถ้าเป็นบุคลากรรุ่นเก่าที่ตำแหน่งสูง การปรับตัวจะเร็วกว่า เพราะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะมีระบบอิเล็กทรอนิกส์มาให้ใช้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงค่อย ๆ พัฒนาได้ แต่ถ้าเป็นบุคลากรรุ่นเก่าที่ตำแหน่งไม่สูง เป็นลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างทั่วไป จะทำงานในลักษณะเอกสาร หรือใช้แรงงานมากกว่า การมาฝึกใช้เทคโนโลยี จึงเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ยากกว่า

ในเชิงของทัศนคติ ด้วยการที่บุคลากรรุ่นเก่าเข้าใกล้วัยเกษียณ จึงหมดไฟ ไม่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ต่อต้านในใจไว้ก่อน และเกี่ยงให้คนรุ่นใหม่ทำ โดยอ้างว่า คนรุ่นใหม่เข้าใจง่าย และทำเร็วกว่า จึงควรให้คนรุ่นใหม่ทำ ปัญหาการปรับตัวของบุคลากรจึงเกิดจากทั้งทัศนคติที่ไม่ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ และการไม่มีพื้นฐานทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงาน ทำให้การปรับตัวมาใช้เทคโนโลยี เป็นเรื่องยากสำหรับคนกลุ่มนี้ ดังบุคลากรท่านหนึ่ง ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“คนรุ่นใหม่เขาเก่ง เรียนรู้ไว ให้เขาทำจะดีกว่า เขาทำเร็ว แป๊บเดียวก็เสร็จ เขาเข้าใจง่าย เราแก่แล้ว จะให้มาเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ มันยากแล้ว อีกไม่กี่ปี ก็เกษียณแล้ว”

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า คนรุ่นใหม่สามารถปรับตัวได้ดีกว่า แม้จะไม่คุ้นชินกับรูปแบบการทำงานใหม่ในช่วงแรก แต่ก็สามารถปรับตัวได้ โดยเฉพาะบุคลากรอายุประมาณ 20-30 ปี จะสามารถปรับตัวได้เร็ว ส่วนคนรุ่นเก่า มีทั้งส่วนที่เปิดใจเรียนรู้ โดยหากมีระบบใหม่เข้ามา จะให้คนรุ่นใหม่ไปเรียนรู้ก่อน แล้วค่อยกลับมาสอนให้กับคนรุ่นเก่า เพราะคนรุ่นใหม่จะเรียนรู้ได้เร็วกว่า ดังนั้น จึงมีการพยายามสอนและแลกเปลี่ยนกันระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า เพื่อให้เกิดการปรับตัวในการทำงานมากขึ้น โดยบุคลากรรุ่นใหม่ได้ช่วยสอนและเริ่มจูงใจจากการใช้แอปพลิเคชั่นพื้นฐาน Facebook หรือ Line สอนเทคนิคการถ่ายรูป การส่งไฟล์ข้อมูล การทำรายงานในระบบส่งผู้บังคับบัญชา การปริ๊นท์งาน เป็นต้น เพื่อให้บุคลากรรุ่นเก่าค่อย ๆ เรียนรู้ และสนุกกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น หรือหากยังไม่เข้าใจก็จะขอให้เจ้าหน้าที่จากศูนย์เทคโนโลยีฯ ช่วยสอนหรืออธิบายเพิ่มเติม

ดังนั้น หากจะสรุปปัญหาการปรับตัวของบุคลากรท้องถิ่นด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จะสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

หนึ่ง การที่เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารไม่มีผู้มาบรรจุในนักวิชาการคอมพิวเตอร์ เนื่องจากรอการโอนย้ายหรือการบรรจุจากงานบริหารงานบุคคลกลางท้องถิ่น ซึ่งใช้เวลารอประมาณ 2 ปี ทำให้เทศบาลขาดกำลังคนหลักที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเทคโนโลยีให้กับเทศบาล

สอง การเพิกเฉยจากบุคลากรรุ่นเก่า ที่มีอายุประมาณ 50-60 ปี เนื่องจากเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ จึงมีบุคลากรที่มีอายุ 50-60 ปี อยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีปัญหาในการปรับตัวในการใช้เทคโนโลยี โดยมองว่าเป็นเรื่องใหม่ ไม่มีความรู้และทักษะ ไม่เปิดใจที่จะเรียนรู้ เกี่ยงให้คนรุ่นใหม่ทำ เพราะเตรียมตัวในการเกษียณอายุแล้ว มองว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเรื่องยุ่งยาก หากลองทำก็กลัวจะทำผิด เพราะไม่เชี่ยวชาญ หรือบางคนมีปัญหาสุขภาพสายตา เป็นเบาหวาน เป็นอุปสรรคต่อการกรอกข้อมูล เป็นต้น ส่วนบุคลากรบางคนที่อยากเรียนรู้ เมื่อเรียนรู้แล้วก็เห็นเป็นเรื่องยาก เพราะไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ

สาม บุคลากรรุ่นใหม่บางส่วน เมื่อต้องเปลี่ยนวิถีการทำงานโดยนำเทคโนโลยีเข้ามา ในช่วงแรก ก็ไม่คุ้นชิน มองว่าเป็นภาระ ทำให้การทำงานต้องปรับตัว เช่น เปลี่ยนวิธีลงชื่อเข้าทำงานเป็นการแสกนนิ้วมือ หรือต้องกรอกข้อมูล สร้างฐานข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งต้องใช้เวลา เกิดความรู้สึกทำงานยากขึ้น ส่งผลต่อการขาดแรงจูงใจในการปรับการปฏิบัติงาน ต้องมีระยะเวลาในการปรับตัวเพื่อสามารถทำงานกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

จากปัญหาการปรับตัวของบุคลากรที่เกิดขึ้น นายกเทศมนตรีมีการประชุมผู้อำนวยการกองต่างๆ ได้แก่ ปลัดเทศบาล หัวหน้าสำนักปลัด ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ ผู้อำนวยการกองคลัง ผู้อำนวยการกองช่าง ผู้อำนวยการกองการศึกษา ผู้อำนวยการกองวิชาการ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาแต่ละส่วนงาน ให้ดำเนินการสื่อสาร ทำความเข้าใจ ต่อบุคลากรภายใต้การบังคับบัญชา ในส่วนงานของตนเอง ให้บุคลากรทุกส่วนงานได้รับทราบว่าเป็นนโยบายสำคัญของผู้บริหาร

ทั้งนี้ นายกเทศมนตรี ยังมีการสอนงานให้กับผู้อำนวยการกองต่างๆ รวมถึงบุคลากรเองด้วย โดยจะมีการนัดหมายเป็นกลุ่มย่อย เช่น ให้ส่งตัวแทนจากกองต่าง ๆ กองละ 2-3 คน เพื่อเข้าร่วมการอบรมการใช้ระบบงานในแต่ละเรื่อง และนำไปถ่ายทอดต่อในส่วนงานของตน หรือการสอนการใช้เทคโนโลยีให้กับสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งบางคนมีอายุถึง 70 ปี เพื่อสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ประสานงาน ต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

นอกจากนั้น จากการได้รับรางวัลระดับประเทศ และมีการเข้ามาศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่างๆ นายกเทศมนตรีและผู้อำนวยการกองได้สื่อสารให้เห็นความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น ทำให้งานเร็วขึ้น ง่ายขึ้น เทศบาลสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับภายนอกได้ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรในการพัฒนาการทำงานของตนเอง และมีการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนางานมากขึ้น

ในการได้รับรางวัล บุคลากรยังรู้สึกได้ด้วยตนเองว่า นายกเทศมนตรีเป็นคนสมัยใหม่ ที่ทำให้เทศบาลพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากสามารถของบประมาณจากส่วนกลางได้ นำคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถเข้ามาและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงเป็นแรงบันดาลใจส่วนหนึ่งที่จะเรียนรู้การใช้ระบบเทคโนโลยีออนไลน์ในการทำงาน ดังบุคลากรท่านหนึ่ง ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“การได้รางวัล ทำให้มีคนมาดูงานที่เทศบาลเราเยอะเลย รับแขกตลอด นายกเขาเป็นผู้นำสมัยใหม่ เก่งเทคโนโลยี ของบเก่ง เรียกว่าเทศบาลพัฒนาแบบก้าวกระโดดเลย เราก็พลอยได้เรียนรู้ไปด้วย...”

โดยหากจะสรุปแนวทางแก้ไขปัญหา และกลไกการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลพิบูลมังสาหารแล้ว สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

หนึ่ง การวางแผนอัตรากำลังเพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเทศบาลได้พัฒนาบุคลากรที่มีอยู่ให้สามารถต่อยอดในการออกแบบระบบ Platform ในการทำงานได้ แม้ว่าจะยังไม่มีนักวิชาการคอมพิวเตอร์โดยตรง เนื่องจากนายกเทศมนตรีมีประสบการณ์ในการสอนเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลในระดับมหาวิทยาลัยมาก่อน นอกจากนั้นเทศบาลยังพิจารณาจ้างลูกจ้างตามภารกิจเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มเติม โดยบุคลากรเหล่านี้จะเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ ที่จะช่วยออกแบบระบบและช่วยให้คำแนะนำในการปรับตัวต่อบุคลากรคนอื่น ๆ ในเทศบาล

สอง การพัฒนาบุคลากร เทศบาลมีการจัดทำแผนการพัฒนาบุคลากร โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับบุคลากรต่างๆ เช่น การสอนงานเชิงปฏิบัติการ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญภายในเทศบาลช่วยสอนงาน ในการใช้ระบบออนไลน์ต่างๆ โดยแบ่งการสอน ตามกลุ่มงานที่เกี่ยวข้อง และให้บุคลากรเข้าร่วมการอบรมกับหน่วยงานภายนอกร่วมด้วย เมื่อมีระบบการดำเนินงานออนไลน์แบบใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องในการทำงาน นอกจากนั้น ยังมีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยน สอนงานของคนรุ่นใหม่ที่เก่งด้านเทคโนโลยีให้กับคนรุ่นเก่าเพื่อเปลี่ยนทั้งทัศนคติ และพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลให้มากขึ้น

สาม ใช้ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเทศบาลจะให้ความสำคัญกับการพิจารณาทักษะทางด้านเทคโนโลยี ในตำแหน่งงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี โดยให้อำนาจผู้บังคับบัญชาพิจารณาตามความเหมาะสมกับเนื้องาน

สี่ การพัฒนาบุคลากรผ่านการสร้างแรงจูงใจ โดยผู้บริหารจะมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบเป้าหมายในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสร้างบริการที่ดีให้กับประชาชน ซึ่งผลงานที่ดี จะส่งผลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียงของเทศบาลด้วย โดยเห็นได้ชัดจากการมาศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอก ทำให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงาน

การปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

จากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จึงทำให้บุคลากรในส่วนงานต่างๆ ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้มีขีดความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ ดังจะสรุปการปรับตัวดังกล่าวตามทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's adaptation model) ตามแผนภาพ

โดย ทฤษฎีการปรับตัวของรอย เป็นทฤษฎีที่อธิบายบุคคลเมื่อต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ว่าจะสามารถปรับตัวได้หรือไม่ โดยเริ่มอธิบายตั้งแต่สิ่งนำเข้า ที่ไปส่งผลกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สิ่งเร้า ซึ่งมีผลต่อบุคคลว่าจะเลือกที่จะปรับตัวหรือไม่ สิ่งเร้านั้นจะส่งผลต่อระบบการควบคุมและการรับรู้ของบุคคลว่ามีปฏิกิริยาหรือความคิดเห็นอย่างไร จากนั้นมีการปรับตัวอย่างไรใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน การปรับตัวด้านต่างๆ ดังกล่าว นับเป็นการปรับตัวหรือสิ่งนำออกที่ดีหรือไม่ หรือมีปัญหาการปรับตัวอย่างไร (เวียงพิงค์ ทวีพูน, ม.ป.ป.)

จากแผนภาพการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จะเห็นได้ว่า การนำเทคโนโลยดิจิทัลมาใช้เกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกเทศบาล โดยสิ่งเร้าภายนอกเทศบาล ได้แก่ แนวนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องการให้ส่วนราชการได้นำเอานวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการดำเนินงาน โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นก็คาดหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน ส่วนสิ่งเร้าภายในเทศบาลที่สำคัญคือ นายกเทศมนตรีที่ต้องการพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart people เพื่อขับเคลื่อนเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารให้เป็น Smart city และการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการทำงานของเทศบาลที่มีการใช้เอกสารในการดำเนินงานเป็นส่วนมาก ทำให้มีขั้นตอนมาก ล่าช้า ตรวจสอบยาก และส่งผลต่อการตรวจสอบการทำงานตามสายบังคับบัญชา นอกจากนั้น ผู้บังคับบัญชาในแต่ละส่วนงานที่ทำหน้าที่รับนโยบายจากนายกเทศมนตรีไปสื่อสาร ขับเคลื่อนและประเมินผล ก็ทำให้บุคลากรมีระดับการปรับตัวที่ต้องเปลี่ยนตนเองเพื่อรักษาสถานะในการทำงาน เมื่อบุคลากรได้รับสิ่งเร้าก็มีกระบวนการควบคุมด้วย 2 ระบบ คือ ระบบการควบคุมที่เป็นปฏิกิริยาตอบรับหรือต่อต้านต่อการใช้เทคโนโลยีของบุคลากร และระบบการรับรู้ที่เป็นความคิดเห็น เช่น เห็นว่ามีประโยชน์ เห็นว่าเพิ่มภาระ ระบบการรับรู้ที่เป็นความรู้สึก เช่น ความไม่ชิน ความชอบ ฝืนใจ เป็นต้น

ทั้งนี้ การปรับตัวของบุคลากรจะมี 4 ประเภท คือ

หนึ่ง การปรับตัวทางร่างกาย เช่น ต้องกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ต้องใช้กล้ามเนื้อ สายตา ในการฝึกใช้งานเทคโนโลยีให้เกิดความเคยชิน

สอง การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ เช่น ความเครียด ความกังวล ความกดดัน จากการต้องใช้ระบบเทคโนโลยี หรือความรู้สึกท้าทาย สนุกที่ได้ทำสิ่งใหม่ ได้ลองแอปพลิเคชั่นใหม่ ๆ

สาม การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ ที่บุคลากรต้องปรับตัวด้วยหน้าที่การเป็นสมาชิกองค์กรที่ต้องขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ ตามแนวนโยบายผู้บริหาร หน้าที่ที่ต้องทำตามตำแหน่งงานเพื่อขับเคลื่อนงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และหน้าที่ของการเป็นผู้เรียนรู้ ที่ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ระบบใหม่ จากผู้เชี่ยวชาญ

สี่ การปรับตัวด้านการพึ่งพาระหว่างกัน การปรับตัวต่อเทคโนโลยีทำให้บุคลากรต้องพึ่งพิงกันมากขึ้น ทั้งการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญ การพึ่งพาคนรุ่นใหม่ เพื่อนร่วมงาน การพึ่งพาผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา ในการสอนงานและให้คำแนะนำในการพัฒนาตนเอง ซึ่งเมื่อการปรับตัวในด้านต่างๆ เกิดขึ้น

ผลของการปรับตัวก็มีทั้งการปรับตัวได้ดี ที่คนรุ่นใหม่สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีได้เร็ว หรือคนรุ่นเก่าทดลองฝึกจากเทคโนโลยีง่าย ๆ ส่วนการปรับตัวที่ไม่ดี หรือ การมีปัญหาในการปรับตัว สะท้อนจาก การเพิกเฉย ต่อต้าน ปฏิเสธ เกี่ยงงาน การผลัดผ่อน การอ้างเหตุผลที่จะไม่ทำ เป็นต้น

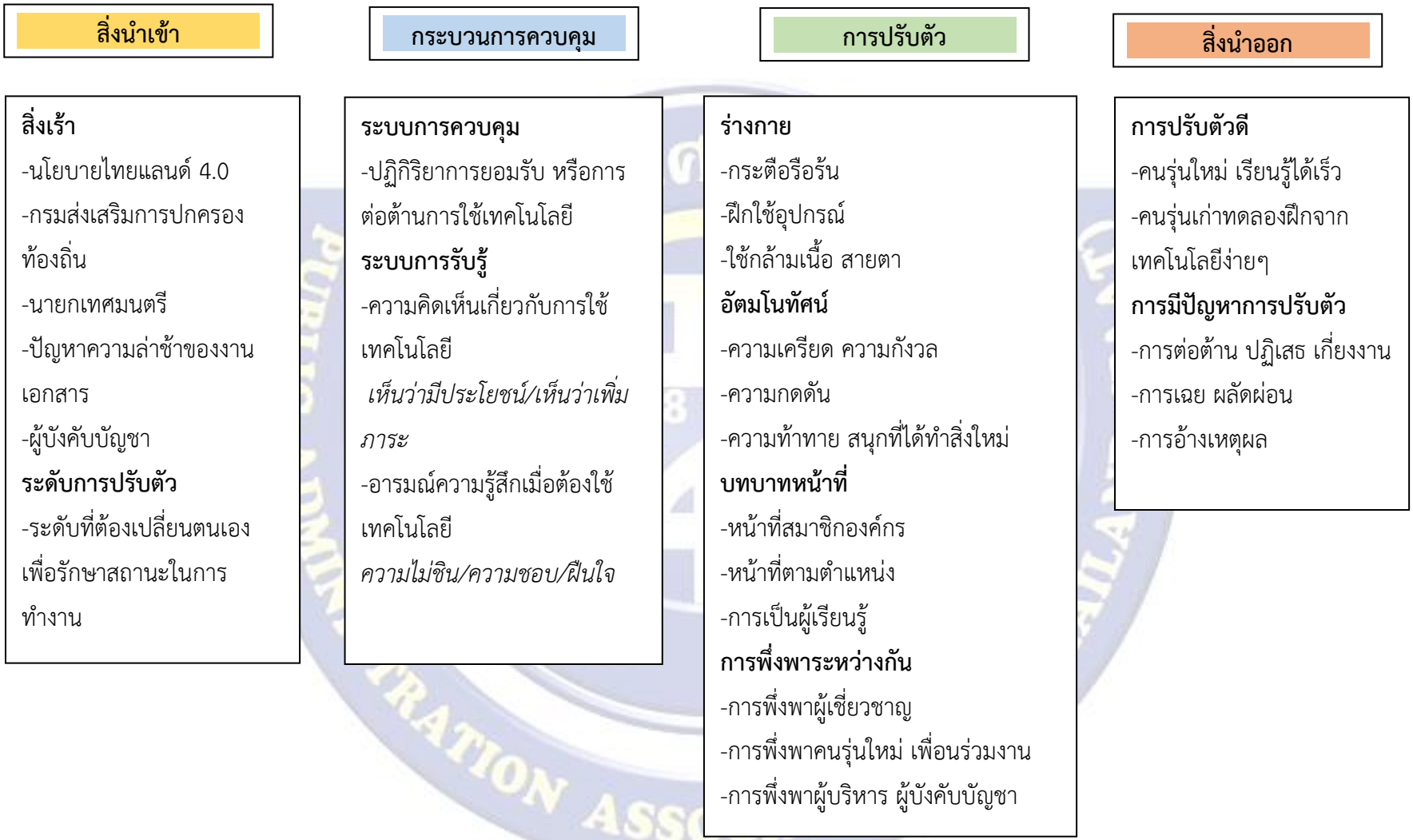

ภาพที่ 1 การปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ตามทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's adaptation model)

สรุปและอภิปราย

สรุป

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนึ่งที่ได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน เพื่อสนองนโยบายภาครัฐ ไทยแลนด์ 4.0 และแก้ไขปัญหาความล่าช้า ความผิดพลาดของข้อมูล พัฒนาการดำเนินงานของเทศบาลให้มีความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วมากขึ้น โดยนายกเทศมนตรีมีความเชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลจึงได้นำมาใช้ในแต่ละส่วนงานของเทศบาล อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ส่งผลต่อการปรับตัวของบุคลากร เนื่องจากเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ จึงมีบุคลากรที่มีอายุ 50-60 ปี อยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีปัญหาในการปรับตัวในการใช้เทคโนโลยี โดยมองว่าเป็นเรื่องใหม่ ไม่มีความรู้และทักษะ เกี่ยงให้คนรุ่นใหม่ทำ ไม่เปิดใจที่จะเรียนรู้ เนื่องจากเตรียมตัวในการเกษียณอายุแล้ว บุคลากรบางคนที่อยากเรียนรู้ เมื่อเรียนรู้แล้วก็เป็นเรื่องยาก เพราะไม่คุ้นชิน หรือบางคนมีปัญหาสุขภาพสายตา เป็นอุปสรรคต่อการกรอกข้อมูล ส่วนบุคลากรในช่วงวัยอื่นๆ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในช่วงแรก ทำให้การทำงานต้องปรับตัว เช่น เปลี่ยนวิธีลงชื่อเข้าทำงานเป็นการแสกนนิ้วมือ หรือต้องกรอกข้อมูล สร้างฐานข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งต้องใช้เวลา บางคนอาจมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก และเพิ่มภาระ ส่งผลต่อความรู้สึกและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และต้องมีระยะเวลาในการปรับตัวเพื่อสามารถทำงานกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารจึงมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปรับตัวได้ โดยให้ผู้บังคับบัญชาในส่วนงานสื่อสารสร้างความเข้าใจ สร้างแรงจูงใจถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงาน ซึ่งจะทำให้สามารถทำงานได้สะดวกรวดเร็วขึ้น สร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนได้มากขึ้น เทศบาลมีการตั้งศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทักษะด้านเทคโนโลยีประจำศูนย์ดังกล่าว ทั้งนี้จะมีการสอนงานการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนายกเทศมนตรีเป็นผู้สอนเอง เจ้าหน้าที่ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลเป็นผู้สอน และคนรุ่นใหม่สอนให้กับคนรุ่นเก่าในแต่ละส่วนงาน นอกจากนั้น ยังมีการสร้างกิจกรรมและบริการผ่านระบบดิจิทัลให้มากขึ้น การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง และการสร้างแรงจูงใจผ่านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสร้างแรงจูงใจ

อภิปราย

จากการศึกษา “การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร” ผู้ศึกษาสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

หนึ่ง ผู้บริหาร โดยเฉพาะนายกเทศมนตรี มีผลอย่างมากในการสร้างการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในแง่ของการผลักดันให้เป็นเรื่องสำคัญขององค์กร การสนับสนุนงบประมาณหรือหาแหล่งงบประมาณภายนอก การผลักดันกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร และการสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง

สอง ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี มีบทบาทอย่างมากในการลดความกังวลในการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล โดยในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่ของศูนย์เทคโนโลยีของเทศบาล จะมีกลยุทธ์ในการให้บุคลากรต่างๆ เรียนรู้จาก

เทคโนโลยีใกล้ตัวก่อน เพื่อให้เกิดความคุ้นชิน เช่น การพัฒนาระบบ Line Connect ในการสื่อสาร และรายงานการทำงาน จากนั้น จึงให้เรียนรู้เรื่องที่ยากขึ้น เป็นลำดับต่อไป

สาม การเรียนรู้ระหว่างรุ่น (Generation) ของบุคลากร ทำให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการพัฒนาบุคลากรที่ดีขึ้น โดยคนรุ่นใหม่ในองค์การ ควรมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมเทคโนโลยีดิจิทัลกับการทำงานในส่วนงาน และสอนงานให้กับคนรุ่นเก่า ให้สามารถปรับตัวในการทำงานได้ภายใต้บริบทการทำงานแบบใหม่ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร” ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

หนึ่ง การปรับตัวของบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับวัฒนธรรมองค์การ ดังนั้น ต้องสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ทั้งเป้าหมาย แผนงาน การบังคับบัญชา ที่เป็นทางการ และการสร้างแรงจูงใจ และสภาพแวดล้อมการทำงาน เพื่อนร่วมงาน กิจกรรมขององค์การ ซึ่งควรเป็นการผลักดันในทุกระดับ

สอง โครงสร้างองค์การมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล เช่น การตั้งศูนย์ด้านเทคโนโลยีขององค์การ การรับบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี การวางโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี ระบบอินเตอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีเหล่านั้นเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงาน

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

บทความนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาในการให้ข้อมูลจากผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายกเทศมนตรี และนักทรัพยากรบุคคล ในการอำนวยความสะดวกและให้ข้อมูล ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นอกจากนั้น ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. บุญอนันต์ พินัยทรัพย์ ผู้อำนวยการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการเก็บข้อมูลและเขียนบทความให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะเป็นประโยชน์ในการสร้างแนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างบริการสาธารณะที่ดีต่อประชาชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง References

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (**2559).** ส่งเสริมไอทีสู่ อปท. เพื่อบริการประชาชน. สืบค้นเมื่อ **10** ตุลาคม **2566,** จาก **https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2016/9/2188_5885.pdf**

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). ทิศทางกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2566. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/servlet/DLAServlet?visit=mission

กรมสรรพสามิต. (ม.ป.ป.). Thailand 4.0 คืออะไร นโยบายนี้จะช่วยพัฒนาประเทศของเราได้อย่างไร. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://www.excise.go.th/cs/groups/public/documents/document/dwnt/mjgy/~edisp/uatucm282681.pdf

ทำเนียบรัฐบาล. (2560). Thailand 4.0 ขับเคลื่อนอนาคตสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://spm.thaigov.go.th/FILEROOM/spm-thaigov/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000368.PDF

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร (2564). แผนพัฒนาบุคลากร เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566, จาก https://phibuncity.go.th/?page_id=7666

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. (2564). รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปีงบประมาณ 2564. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566 จาก, https://phibuncity.go.th/?page_id=7666

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. (2565). รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปีงบประมาณ 2565. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566, จาก https://phibuncity.go.th/?page_id=7666

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570) เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2566, จาก https://phibuncity.go.th/?p=11822

เวียงพิงค์ ทวีพูน. ม.ป.ป. ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (THE ROY ADAPTATION MODEL). สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566, จาก http://blog.bru.ac.th/wp-content/uploads/bp-attachments/24796/%E0%B8%97%E0%B8%A4%E0%B8%A9%E0%B8%8E%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%A2-ppt-wiangping.pdf

สุกัญญา มิตรเมฆ และเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธ์. (2565). การปรับตัวของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชุมพร ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0. การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 13. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://www.hu.ac.th/Conference/conference2022/proceedings/doc/06%20%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C/2-So-027%20(988%20-%201004).pdf

สุภาภรณ์ สีสุพรรณ์ และอจิรภาส์ เพียรขุนทด. (2565). วัฒนธรรมปรับตัวเพื่อไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(8), 246-264.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/06/NS_PlanOct2018.pdf

Fishenden, J., Thompson, M. (2013). Digital Government, Open Architecture, and Innovation: Why Public Sector IT Will Never Be the Same Again. Journal of Public Administration Research and Theory, Volume 23(4), 977–1004. https://academic.oup.com/jpart/article/23/4/977/960641

(บทความวิชาการ)

หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่

Ethical principles and human resource management in the modern government sector

ปนัดดา บุญเถื่อน[1] , วาทรัตน์ คุ้มประดิษฐ์[2], ฐิตินันท์ ดวงมาก[3] , พัสกร สอนหนองนา[4] , สราวุฒิ รอดเขียน[5] และธนัสถา โรจนตระกูล[6]

Panadda Boontauen[1], Watharat Khumpidit[2], Thitinan Dungmak[3], Patsakorn Sonnongna[4], Sarawut rodkean[5] Tanastha Roanatrakul[6]

สังกัด หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000
Public Administration, Faculty of Social Sciences and Local Development
Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000
Panadda.bo@psru.ac.th [1], watharat.k@psru.ac.th[2], Thitinan.d@psru.ac.th[3], patsakorn.so@psru.ac.th[4], sarawut.ro@psru.ac.th[5], tanastha.r@psru.ac.th[6]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นนำเสนอเรื่อง 1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่ 2. จริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎีของหลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ 2) เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในการนำหลักจริยธรรมมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 3) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ของหลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้กับผู้บริหารและบุคลากรภายในภาครัฐ เพื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษา พบว่ากระบวนการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย 4หลักการสำคัญได้แก่ การสรรหาและคัดเลือก การพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการและผลตอบแทน การจูงใจ และมีหลักการที่เหมาะสมสำหรับนำมาปรับใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้แก่ 1.หลักสังคหวัตถุ4 2.มรรค 8 3.หลักอิทธิบาท 4 4.หลักพรหมวิหาร 4 การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคใหม่นั้นหากผู้บริหารนำหลักจริยธรรมเข้ามาบริหารในฝ่ายต่างๆ จะทำให้การบริหารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ และได้บุคลากรที่มีคุณภาพจะทำให้งานเกิดประสิทธิผล

คำสำคัญ: หลักจริยธรรม ; การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐยุคใหม่

Abstract

This academic article focuses on 1.New public organizational management 2. Principles of human resource management with three objectives: 1) to review the concept Theory of ethical principles and human resource management in the modern public sector. 2) To see the importance of applying ethical principles in human resource management. 3)To disseminate knowledge of ethical principles and human resource management to Executives and personnel within the government sector in order to be applied to human resource management in the 2 1 st century The results of the study found that the human resource management process consists of 4 important principles include: Recruitment and selection potential development Providing welfare and compensation, incentives and there are principles suitable for application in human resource management in the organization, including: 1. Principles of Sangha Vatthu 4 2.The Eightfold Path 3. Principles of Iddhipada 4.Principles of Brahmavihara 4 Human resource management in the modern era, if executives bring ethical principles into management in various departments It will make the management within the organization efficient. And getting qualified personnel will make the work more effective.

Keywords: Ethical principles; Human resource management in the modern government sector

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีค่ายิ่งของสังคมและประเทศชาติ ประเทศใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว ประเทศนั้นก็เจริญก้าวหน้า มีความมั่งคั่งและมั่นคง ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองและทางสังคมแต่ถ้าหากประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็พัฒนาไปได้ยาก ความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ปัจจัยอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ประเทศต่าง ๆ จึงมุ่งหวังที่จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ

ในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ทุกองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะนี่คือพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ดีไม่ใช่การให้ความสำคัญที่เรื่องอัตราจ้างเพียงอย่างเดียว แต่ควรหันมาใส่ใจบุคลากรในองค์กรโดยการใช้หลักจริยธรรมมาช่วยบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน เพราะทุกคนต้องการความก้าวหน้าและพัฒนาศักยภาพในชีวิตเหมือนๆกัน เนื่องจากทุกองค์กรต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาร่วมงาน จึงจำเป็นที่ทุกองค์กรจะต้องมีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวปฏิบัติในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และผู้บริหารควรจะยึดหลักจริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งมาจากจริยธรรมของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีจริยธรรมและมีคุณธรรมแล้วก็จะนำไปสู่การบริหารงานภายในองค์กร รวมถึงจริยธรรมในตัวของพนักงาน ซึ่งผู้บริหารต้องมีจริยธรรมในการบริหารงานภายในองค์กรโดยยึดหลักคุณธรรมและความเท่าเทียมกัน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) หมายถึง กลยุทธ์หรือกระบวนการที่องค์กรใช้ในการตามหาและจัดสรรทรัพยากรมนุษย์ตามคุณสมบัติที่ทรัพยากรมี เพื่อดึงเอาศักยภาพสูงสุดมาขับเคลื่อนองค์กร โดยในแต่ละองค์กรจะมีการเสริมศักยภาพหรือความสามารถต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถ การดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ หรือสิทธิประโยชน์อื่นๆ ภายใต้ทฤษฎีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสม

ดังนั้นจริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น มีความสำคัญต่อองค์การ เพราะช่วยให้องค์การสามารถสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามความต้องการขององค์การ สามารถใช้บุคลากรได้อย่างเต็มสมรรถภาพและศักยภาพ สามารถผสมผสานนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับแผน และสามารถพัฒนานโยบายด้านบุคลากร ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์การได้ โดยเทคนิคในการสรรหาคัดเลือกนั้น ไม่ใช่เพียงแค่วิธีการค้นหาบุคลากรในจำนวนที่ต้องการเท่านั้น แต่จะต้องสำรวจ หรือค้นหาบุคลากรที่มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม และสามารถเข้ากับวัฒนธรรมขององค์การได้ ผู้ที่ทำหน้าที่สรรหา คัดเลือกไม่ควรคำนึงถึงเฉพาะเกณฑ์การคัดเลือกที่เกี่ยวข้องกับงานเท่านั้น แต่ควรคำนึงว่าเกณฑ์การคัดเลือกนั้น สอดคล้อง

กับกลยุทธ์และวัฒนธรรมขององค์การด้วยหรือไม่ องค์การใดที่มีกระบวนการสรรหาอย่างเป็นระบบ และมีความยุติธรรม ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์การดังกล่าว เกิดวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในองค์การที่ดี เพราะจะได้บุคลากรที่มีความต้องการที่จะเข้ามาทำงานให้กับองค์การอย่างแท้จริง มีความมานะ อดทนเพื่อที่จะสร้าง ผลงานให้ออกมาดี เป็นบุคลากรที่ดี ส่งผลให้องค์การมีศักยภาพและความมั่นคงในระยะยาวอย่างแน่นอน

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่

จากกระแสทุนนิยมที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการบริหารจัดการในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจ รัฐวิสาหกิจ กระทั่งหน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา ต่างได้รับอิทธิพลจากกระแสทุนนิยมจนต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการของตนเองเพื่อให้สามารถแข่งขันและสร้างความเติบโตขององค์การ ในส่วนภาครัฐและสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับการบริหารจัดการขององค์การของตนเองในด้านการให้บริการเช่นกัน เพื่อสนองต่อความต้องการของภาคเอกชนที่เริ่มสูงขึ้น ในยุคของทุนนิยมนี้เอง องค์การที่มีทุนมากกว่านับว่ามีความได้เปรียบเหนือกว่าองค์การอื่น และหลังจากปลายศตวรรษที่ 20 แนวคิดเรื่องทุนในการดำเนินการได้ถูกตีความมากกว่าความหมายเรื่องของการเงิน ทรัพยากร การบริหารจัดการ และเทคโนโลยี แต่ได้เริ่มให้ความสำคัญต่อบุคลากรมากขึ้นและถือเป็นทุนสำคัญขององค์การในการสร้างความได้เปรียบในการดำเนินงาน มีนักคิดหลายท่านเรียกบุคลากรแนวคิดนี้ว่า "Human Capital" หรือ ทุนมนุษย์ สำหรับนักเศรษฐศาสตร์มองว่าทุนมนุษย์คือ การรวมของทักษะ ความรู้ สุขภาพ และค่านิยมในตัวคนคนหนึ่งซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นการลงทุนหรือการจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับบุคลากร ทั้งการศึกษาการฝึกอบรม สวัสดิการ และอื่นๆ ถือเป็นการลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนคือรายได้ขององค์การ

การบริหารจัดการทุนมนุษย์ (Human Capital Management - HCM) คือ การบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณภาพและผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งเป็นการรวมกิจกรรมอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การกำหนดและสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถดีที่สุด (talent) การรักษาบุคลากร การพัฒนาและจูงใจให้บุคลากรแสดงศักยภาพสูงสุดของตนเองได้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทุนมนุษย์จำเป็นต้องมีแนวคิดที่สร้างสรรค์ มีแรงขับ ความกระตือรือร้น และให้ความสำคัญต่อการมุ่งสู่ความสำเร็จที่เป็นเลิศ ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นการจัดการที่ผู้บริหารทุกระดับในองค์การจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคนี้จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารทุกระดับที่ต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับนักทรัพยากรมนุษย์ในองค์การของตนเอง เพื่อวางแผนและดำเนินการเพื่อสร้างบุคลากรที่มีศักยภาพและสร้างผลผลิตสูงสุดให้กับองค์การ นอกจากนี้ การมองบุคลากรในเชิงของการเป็นทุนเพื่อสร้างรายได้และความเติบโตขององค์การแล้ว แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เริ่มให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นปัจเจกบุคคล (individual) แทนการบริหารจัดการแบบกลุ่ม ซึ่งมีการปฏิบัติและการกำหนดผลตอบแทนในลักษณะเหมือนกันที่มีความสะดวกต่อผู้ดำเนินการ แต่ไม่สามารถตอบสนองและสร้างความพึงพอใจของบุคลากรที่มีความแตกต่างกันได้ โดยเฉพาะอาจ

ไม่สามารถจูงใจและรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงขององค์การไว้ได้ เพราะองค์การไม่สามารถกำหนดผลตอบแทนในระดับที่บุคลากรที่มีศักยภาพสูงเกิดความพอใจ หากยังคงแนวคิดที่จะให้ในลักษณะเท่ากันเพื่อความยุติธรรมอีกต่อไป แนวคิดเรื่องการบริหารแบบปัจเจกบุคคลนี้ทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนการปฏิบัติหลายประการได้แก่

1.การสรรหาและคัดเลือก

การสรรหาและคัดเลือกจะมุ่งเน้นการคัดเลือกบุคลากรที่มีศักยภาพสูง หรือมี ความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามทิศทางที่องค์การต้องการ คุณสมบัติของพนักงานจะถูกกำหนดพร้อมกับแหล่งการสรรหาที่เฉพาะเจาะจง เช่น สถาบันการศึกษาที่มีสาขาวิชาที่ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้คุณสมบัติที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในธุรกิจจะได้รับความสนใจมากขึ้น

2.การพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาจะมุ่งเน้นการพัฒนาจากบุคลากรที่มีความชำนาญและความสามารถเฉพาะด้าน เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างทักษะหลากหลาย (multi-skilled) โดยผ่านการวิเคราะห์ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอย่างเป็นระบบ วิธีการพัฒนาจะใช้เทคโนโลยีมากขึ้น และผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านหลักสูตรต่างๆ ที่จัดทำไว้ รวมทั้งการจัดกิจกรรมบริหารความรู้ (knowledge management) ผู้บริหาร หัวหน้างาน และพนักงาน จะมีบทบาทร่วมกันมากขึ้นในการกำหนดเนื้อหาและวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับพนักงานแต่ละคน ผู้บริหารและหัวหน้างานมีบทบาทในการเป็นผู้สอนแนะ (coaching) พร้อมกับการส่งเสริมให้ พนักงานเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.การจัดสวัสดิการและผลตอบแทน

ผลประโยชน์ตอบแทนจะถูกออกแบบเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการจูงใจเฉพาะบุคคล ซึ่งมีความต้องการและคุณลักษณะพื้นฐานแตกต่างกัน การจัดสวัสดิการแบบคาเฟ่ ทีเรีย (cafeteria) ที่กำหนดงบประมาณของแต่ละบุคคล และให้พนักงานเลือกประเภทสวัสดิการที่ต้องการด้วยตนเอง เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น นอกจากนี้การบริหารผลตอบแทนจะเชื่อมโยงกับการบริหารผลการปฏิบัติมากขึ้น

4.การจูงใจ

การจัดสวัสดิการด้านการศึกษาต่อในระดับสูง การฝึกอบรม และผลตอบแทนที่จูงใจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่บุคลากรให้ความสนใจ รวมทั้งการบริหารจัดการที่ให้พนักงานมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคนรุ่นใหม่ซึ่งมีความคิดเห็นและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง(รัชฎา อสิสนธิสกุล, 2556)

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรมจริยธรรม คือ หลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางการปฏิบัติ แนวทางของการประพฤติปฏิบัติจนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม จริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อปฏิบัติทั่วไป เรียกว่า จริยธรรม ถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เราเรียกว่า ศีลธรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จริยธรรมอิงอยู่

กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้นยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี แม้นักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล คานท์ มหาตมะคานธี ก็มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง จากทัศนะของพระเมธีธรรมภรณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าจริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจากศีลธรรม แต่มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยความประพฤติชอบ ส่วนจริยธรรมหมายถึง หลักแห่งความประพฤติดีประพฤติชอบอันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี ท่านผู้นี้มองจริยธรรมในฐานะที่เป็นระบบ อันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่ก็มีแนวคิดปรัชญา ค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยจากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า คำว่าคุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านคุณงามความดี กล่าวคือ จริยธรรมคือความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมีความสุข สงบ เยือกเย็น จริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มีความประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึกในด้านดีอยู่ตลอดเวลา คือ มี “คุณธรรม” อยู่ในจิตใจหรืออาจกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนคุณธรรมเป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจ ซึ่งทั้งสองส่วนต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและวาจานั้น ย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์และเป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจและสติปัญญา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลจึงต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ควบคู่กันไป คือ การพัฒนาด้านสติปัญญา ด้านจิตใจและด้านพฤติกรรม (ราเชนทร์ พิพัฒนกุล,2562)

ความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRM) เดิมเรียกกันว่าการบริหารงานบุคคล (Personnel Management) แต่เมื่อโลกธุรกิจปัจจุบันมีความเจริญเติบโตขยายตัวมากขึ้น กรอบแนวคิดด้านงานบุคคลจึงจำเป็นต้องขยายและพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าบุคลากรในองค์การเป็นเพียงผู้รับคำสั่งตามที่มองหมายเท่านั้น ในบทบาทใหม่บุคลากรมีฐานะเป็นทรัพยากรขององค์การ หรือในปัจจุบันเรียกว่า “ทุนมนุษย์” ที่มีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาระงานต่างๆ ขององค์การดำเนินปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความสำเร็จ ความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์การ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญยิ่งต่อองค์การ ในส่วนของความหมายตามที่นักวิชาการให้ไว้ มีดังนี้

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือก และบรรจุบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้า ปฏิบัติงานในองค์การพร้อมทั้งใส่ใจพัฒนา บำรุงรักษาให้บุคลากรที่ ปฏิบัติงานได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีในการ ปฏิบัติงาน และยังรวมถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้บุคลากรในองค์การที่ต้องพ้นจากการ ปฏิบัติงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุอื่นใดในงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดระเบียบดูแลบุคลากรให้ ปฏิบัติงานเพื่อให้บุคลากรได้ใช้ประโยชน์จากความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคลากรให้ได้มากที่สุด อันเป็นผลทำให้องค์การอยู่ในฐานะได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร ตั้งแต่ระดับสูงสุดและต่ำสุด รวมตลอดถึงการดำเนินการต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกคนในองค์การ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดการในเรื่องทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ เช่น เรื่องการสรรหา การพัฒนา การรักษา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบุคคล ให้สามารถพัฒนาทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจและเทคโนโลยียุคใหม่ รวมถึงการตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคลากรให้มากที่สุดด้วยเทคโนโลยีและวิทยาการด้านต่างๆ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง หมายถึงการกำหนดนโยบายและแนว ปฏิบัติที่เกี่ยวกับทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์การ ซึ่งหมายถึงทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้ ปฏิบัติงาน อุทิศเวลาเพื่อความสำเร็จที่ยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรบุคคลอันทรงค่าขององค์การให้ ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยมีภารกิจหลัก 7 ด้าน คือ การวางแผนด้านกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทนและผลประโยชน์เกื้อกูล การดูแลสุขภาพความปลอดภัย แรงงานสัมพันธ์ และการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปให้เห็นว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์การได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามา ปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์การและพร้อมจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจยุคปัจจุบันได้ ดังจะเห็นได้จากขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่กว้างครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ในองค์การและเกี่ยวข้องผูกพันทุกขั้นตอนของการบริหารงานนับตั้งแต่การวางแผนเพื่อสรรหาบุคลากรเข้ามา ปฏิบัติ การดูแลบำรุงรักษา จนกระทั่งบุคลากรพ้นไปจากการปฏิบัติงาน ซึ่งงานในแต่ละหน้าที่นั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือสมาชิกในองค์การ 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1. ก่อน ปฏิบัติงาน ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องวางแผน สรรหา และจูงใจ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เข้ามาร่วม ปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานด้านนี้จำเป็นต้องรู้ และเข้าใจถึงกลุ่มเป้าหมายที่องค์การต้องการ เพื่อให้เข้ามาร่วมงานด้วยความเหมาะสมต่อไป

2. ขณะ ปฏิบัติงาน หลังจากสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาร่วมงานกับองค์การแล้ว ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังจำเป็นต้องธำรงรักษาให้บุคคลากรขององค์การมีคุณภาพ มีชีวิตการ ปฏิบัติงานที่ดี มีความศรัทธา และจงรักภักดีต่อองค์การ โดยคำนึงถึงผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นธรรม จึงจะสามารถดึงดูดความสนใจบุคลากรที่ดีเข้ามาร่วม ปฏิบัติงานได้

3. หลังการ ปฏิบัติงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ไม่ได้มุ่งหวังผลเพียงได้บุคลากรเข้ามาและ ปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายเท่านั้น ภาระงานอีกหน้าที่หนึ่งที่ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องให้ความเอาใจใส่เช่นเดียวกัน คือ การดูแลบุคลากรหลังเกษียณอายุ หรือ บุคลากรที่มีความจำเป็นต้องลาออกจากงานก่อนเวลา ด้วยความจำเป็น

บางประการ โดยองค์การจะต้องจัดเตรียมความพร้อมให้บุคลากรได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมหลังออกจากงาน อาจจะเป็นเรื่องเงินบำเหน็จ บำนาญ เงินกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และผลตอบแทนในรูปอื่นๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่มีความสุขได้ต่อไป(วิลาวรรณ รพีพิศาล,2555)

จริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งมาจากจริยธรรมของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีจริยธรรมและมีคุณธรรมแล้วก็จะนำไปสู่การบริหารงานภายในองค์กร รวมถึงจริยธรรมในตัวของพนักงาน ซึ่งผู้บริหารต้องมีจริยธรรมในการบริหารงานภายในองค์กรโดยยึดหลักคุณธรรมและความเท่าเทียมกัน ซึ่งหลักการที่นิยม คือ

จริยธรรมที่ผู้บริหารควรยึดถือตามหลักศาสนาพุทธในการเป็นผู้บริหารที่ดี คือ

1. หลักสังคหวัตถุ 4 ผู้บริหารควรยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ในการครองใจคน กล่าวคือ

- ทาน การให้ หมายถึง น้ำใจอันเต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี
- ปิยวาจา หมายถึง การใช้คำพูดอันทำให้คนอื่นรักใคร่
- อัตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม ฝึกฝนตนเองให้มีสมรรถภาพ พอที่จะช่วยคนอื่นได้ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด สติปัญญา หรือกำลังทรัพย์
- สมานัตตตา หมายถึง การทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เย่อหยิ่งจองหอง เมื่อเปลี่ยนฐานะไปอย่างใดก็ไม่ลืมตัว สามารถเข้ากับคนได้ทุกชนชั้น

2. มรรค 8 หรือ อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ ทางประเสริฐมีองค์ 8 ประการ หรือ วิธี 8 ประการที่นำบุคคลไปสู่ความสายกลางที่มีความเหมาะสมพอดี และนำไปสู่ความสุขในชีวิต ได้แก่

- สัมมาทิฏฐิ หรือ ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของปัญหา และวิธีแก้ปัญหา ซึ่งในทางพุทธศาสนา ปัญหาก็คือ ทุกข์
- สัมมาสังกัปปะ หรือ ความดำริชอบ ได้แก่ การดึงจิตให้พ้นจากกิเลส อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความเมตตากรุณาต่อสิ่งมีชีวิตทั่วไป
- สัมมาวาจา หรือ การพูดชอบ ได้แก่ การงดเว้นจากการพูดอันไม่สมควร 4 ประการ คือ การงดพูดเท็จ งดพูดเพ้อเจ้อ งดพูดส่อเสียด งดพูดหยาบคาย
- สัมมากัมมันตะ หรือ การกระทำชอบ ได้แก่ การกระทำที่เว้นจากการเบียดเบียน ร่างกาย ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่น และการเสพเมถุน
- สัมมาอาชีวะ หรือ การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ การประกอบอาชีพที่ถูกต้องเหมาะสม ใช้ความขยันหมั่นเพียรและความสุจริตในการประกอบอาชีพ
- สัมมาวายามะ หรือ ความพยายามชอบ ได้แก่ ละความชั่ว และสร้างความดี
- สัมมาสติ หรือ ความระลึกชอบ ได้แก่ การระมัดระวังจิตใจไม่ให้คิดในทางที่ไม่ดี

- สัมมาสมาธิ หรือ การตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ความตั้งใจให้มั่นคงในทางที่ชอบ การสำรวมจิตให้แน่วแน่ มีความหนักแน่น สงบเยือกเย็น

3. หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย

- ฉันทะ หรือ ความพอใจ ได้แก่ ความพอใจจะทำงานนั้นและทำด้วยใจรัก
- วิริยะ หรือ ความเพียร ได้แก่ การทำงานนั้นอย่างต่อเนื่อง และฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆด้วยความอุตสาหะ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์
- จิตตะ หรือ ความเอาใจใส่ ได้แก่ การตั้งจิตให้แน่วแน่ในสิ่งที่ทำ
- วิมังสา หรือ ความพิจารณาชอบ ได้แก่ การใช้เหตุผลพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำให้ละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้ได้งานที่ดีที่สุด

4.หลักพรหมวิหาร 4

- เมตตา ได้แก่ ความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- กรุณา ได้แก่ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- มุทิตา ได้แก่ ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข
- อุเบกขา ได้แก่ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่ง นั่นคือมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและการลงโทษ

ในการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานหรือองค์กร จำเป็นจะต้องมีผู้บริหารและพนักงานหรือบุคลากรในหน่วยงานนั้นๆ เพื่อที่จะดำเนินงานในหน่วยงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องมีการปฏิบัติต่อบุคลากรในองค์กรของตนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาอย่างสูงสุดและงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้น(เรณู ส้มโอ, 2555)

จริยธรรมที่ใช้สำหรับการสรรหาและการคัดเลือก

หลักการสำคัญของการสรรหาและการคัดเลือกคือการทำให้ได้คนดีและมีความสามารถเข้ามาทำ งาน ในองค์การโดยผ่านการวางแผนความต้องการมนุษย์ในอนาคตทั้งในด้านจำนวนและทักษะความสามารถเพราะ การวางแผนที่ดีจะทำ ให้บุคลากรที่มีอยู่ก่อนแล้วและบุคลากรใหม่ที่จะเข้ามา มีความสมดุลระหว่างงานและคนการวางแผนกำลังคน การกำหนดคุณสมบัติหลักที่ควรคำนึงที่เกี่ยวกับบุคคล 4 ประเภท คือ

1.1 อุคติตัญญู ได้แก่ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน คือผู้มีอุปนิสัยสามารถรู้ธรรมได้ทันทีเมื่อฟังคำสอน เหมือน บัวที่โผล่พ้นน้ำพร้อมที่จะบานรับแสงอาทิตย์

1.2 วิปจิตัญญู ได้แก่ผู้จะรู้ได้ต่อเมื่อขยายความ คือจะสามารถรู้ธรรมได้ต่อเมื่อได้อธิบาย ใน รายละเอียด เหมือนบัวที่อยู่ระดับเสมอน้ำซึ่งจะบานในวันรุ่งขึ้น

1.3 เนยยะ ได้แก่ผู้ที่พอจะค่อยชี้แจงแนะนำ ให้เข้าใจได้โดยต้องอธิบายให้ได้รับฟังอยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ละทิ้งจึงจะบรรลุธรรม เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยังไม่โผล่ขึ้นเหนือจากน้ำแต่จะโผล่และบานในวันต่อๆไป

1.4 ปทปรมะ ได้แก่ ผู้อับปัญญา คือสอนให้รู้ได้แต่ตัวบทหรือพยัญชนะ หรือถ้อยคำ แม้ไม่เข้าใจถึงความหมายก็ไม่อาจบรรลุธรรมได้เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำติดเปลือกตมมักเป็นอาหารของปลาแสนต่ำ (สถาพร วิชัยรัมย์,2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทุกคนจะต้องมีโดยประพฤติ ปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ดีงาม เหมาะสม ละเว้นในสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติไม่ทำความเดือดร้อนเสียหาย ให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สำหรับองค์การธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในระยะยาวอย่างยั่งยืนนั้น จะเป็นองค์กรที่มีผู้บริหาร หัวหน้างาน เป็นผู้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการงาน สังคม และส่วนตัว เป็นผู้นำที่มี วิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกกว้าง มีความคิดในการพัฒนาเปลี่ยนแปลง แสวงหาโอกาส ที่จะทำให้มีพลังและคล่องแคล่วว่องไว ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีมีมนุษยสัมพันธ์ พัฒนาคุณภาพตนเองอยู่ตลอดเวลา ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาโดยใช้คุณธรรมให้ความยุติธรรม จะต้องมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ดูแลทุกคนให้มีความสุขในการทำงานร่วมแรง และรวมใจในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ สร้างคนทุกคนให้เป็นคนดีคนเก่งมีวินัยเคารพกฎหมาย และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร. ธนัสถา โรจนตระกูล อาจารย์ที่ปรึกษาหลักในการทำบทความและกรุณาที่ให้คำปรึกษา แนะนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการปรับปรุง แก้ไข จนทำให้การศึกษาบทความฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นพระคุณอย่างสูงสำหรับคณะผู้จัดทำ

สิ่งสำคัญสุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนด้วยดี คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานบทความฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่สนใจ หากขาดตกบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใด คณะจัดทำกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ปนัดดา บุญเถื่อน

เอกสารอ้างอิง

รัชฎา อสิสนธิสกุล. (2556). **การบริหารยุคใหม่.(บทความ)**. กรุงเทพ:สถาบนั เพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

ราเชนทร์ พิพัฒนกุล. (2562). **จริยธรรมกับการบริหารงาน**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ที่ 24 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ.2562

เรณู ส้มโอ. **(2555). หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์.** ค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2566, จาก https://www.gotoknow.org/posts/227086

วิลาวรรณ รพีพิศาล, 2555. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, กรุงเทพฯ : วิจิตรหัตถกร

สถาพร วิชัยรัมย์. (2565). **การพัฒนาระบบราชการไทย.** ค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2566, จาก http://dspace.bru.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/7910/24_บทที่_10_การพัฒนาระบบ ราชการไทย.pdf?sequence=10&isAllowed=y

แนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการทำงานในอนาคต: ข้อเสนอว่าด้วยพลวัตของการจ้างงาน

Employment Trends Under the Future of The World of Works: Proposals on Employment Dynamics

ณัฐวีร์ พุ่มระชัฏร์[1] และกานต์รวี วิชัยปะ[2]
Nutthawee Pumrachat[1] and Kanrawee Wichaipa[2]
[1] รัฐศาสตรบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
[2]อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
[1]Student of Political Science Program in Public Administration Srinakharinwirot University
[2]Lecturer Dr, Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University
nutthawee.pumrachat@g.swu.ac.th[1], kanrawee@g.swu.ac.th[2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อนิเวศวิทยาทางการบริหารอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ รวมถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการจ้างงานในปัจจุบันและอนาคต โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์สามประการคือ หนึ่ง เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานในปัจจุบันและแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต สอง เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการจ้างงานในปัจจุบันและในอนาคตว่ามีลักษณะเปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปอย่างไรบ้างจากรูปแบบการจ้างงานในอดีต และ สาม เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องไปกับเทรนด์การจ้างงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ข้อค้นพบประการสำคัญของบทความนี้ คือ หนึ่ง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจ้างงาน ประกอบไปด้วย ประการแรก อิทธิพลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ประการที่สอง เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร และประการสุดท้าย การวางแผนทรัพยากรมนุษย์โฉมใหม่ สอง แนวโน้มการจ้างงานในปัจจุบันอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านของรุ่น (Generation) ทั้งยังปรากฏแนวโน้มการจ้างงานที่ลดลงจากการเลย์ออฟทรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์การ และแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตจะเป็นไปในลักษณะของการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา (Part time) มากยิ่งขึ้นกว่าการจ้างงานแบบประจำ (Full time) ทั้งยังมีแนวโน้มของการปฏิบัติงานที่เป็นไปในลักษณะของการ Work form home มากยิ่งขึ้น และสาม ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับเทรนด์หรือแนวโน้มการจ้างงานจะประกอบไปด้วย ข้อเสนอแรก การพัฒนา

ความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ และข้อเสนอที่สองต้องมีการพัฒนาทักษะทั้งสิบประการของ 2025 ตามแนวทางของ World Economic Forum เพื่อเป็นการสร้างความสามารถมีงานทำที่สอดคล้องไปกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: แนวโน้มการจ้างงาน; โลกการทำงานในอนาคต; พลวัตการจ้างงาน

Abstract

The rapidly changing environment of the 21st century inevitably affects administrative ecology and the changing trends of current and future employment systems. The objectives of this paper are 3 things: 1) to study factors affecting current employment and future employment trends, 2) to analyze current and future employment trends to see how they change and differ from past employment patterns, and 3) to suggest ways to develop human capital in line with current and future employment trends. The main findings of this article are: 1) Factors affecting employment include: 1. the influence of the 4th Industrial Revolution, 2. Artificial Intelligence: AI, 3. changes in population structure, 4. new human resource planning, 2) the current employment trend is in the transitional phase of the generation, and 3) suggestions on human capital development guidelines in line with employment trends or trends will consist of: 1. Development of employability of human capital 2. All 10 skills must be developed according to the World Economic Forum's guidelines, the aim is to build employability in line with the trend of changing employment patterns.

Keywords: Employment Trends; The future of the world of works; Employment Dynamics

1. บทนำ

ความผันผวนและความไม่แน่นอนของสังคมมนุษย์ภายหลังจากการแพร่ระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 ที่อุบัติขึ้นมาในปี ค.ศ. 2019 ได้สร้างความปั่นป่วนและสร้างความโกลาหลอย่างยิ่งทั้งตัวแสดงในระดับรัฐหรือรัฐบาลที่จะต้องวางแผนเพื่อรับมือต่อวิกฤติโรคระบาดดังกล่าว รวมถึงการบริหารและจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการบริหารวิกฤติที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ บรรดาองค์การต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชนล้วนแล้วแต่มีการปรับตัวตลอดจนกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์การด้วยเช่นกัน การกระทำดังกล่าวนี้เองอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อให้องค์การสามารถอยู่รอดได้ต่อไปในวงจรขององค์การและไม่นำไปสู่สิ่งที่วงจรองค์การเรียกว่าเป็น “ความเสื่อมขององค์การ” (Organization decline) (พิทยา บวรวัฒนา, 2558: 146-147) กล่าวคือ เมื่อองค์การต้องพบกับแรงกระแทกอย่างรุนแรงจากสภาพแวดล้อมภายนอก องค์การจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้สอดรับไปกับสภาวะวิกฤติจากภายนอก ที่ส่งผลต่อระบบนิเวศของสภาพภายในองค์การ ผ่านการปรับรูปเปลี่ยนโฉมลักษณะขององค์การก็เพื่อความอยู่รอดอย่างมีเสถียรภาพ โดยหนึ่งในประเด็นที่องค์การปรับเปลี่ยนทั้งในแง่ของการเพิ่ม ลด ปรับความสัมพันธ์ และเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ก็คือในเรื่องของ “ทรัพยากรมนุษย์” ในองค์การ

ในส่วนงานของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ ต้องเผชิญและตกอยู่ภายใต้สภาวการณ์ที่ผันผวนจากสภาพแวดล้อมภายนอก จนได้ก่อให้เกิดคลื่นความเปลี่ยนแปลงระลอกใหญ่ที่กระทบต่องานด้านการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ภายใต้สภาวะดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าก่อให้เกิดช่องว่างทางการบริหารคนขึ้นมา เนื่องจากเครื่องมือทางการบริหารคนในสภาวะปกติบางเครื่องมือมิอาจที่จะตอบสนองต่อการบริหารคนในภาวะวิกฤติได้ เช่น แนวโน้มการปรับเปลี่ยนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในยุคพลิกผันขององค์การ ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของอัตราการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้นทั้งในบริบทโลกของการทำงานในต่างประเทศและในประเทศไทย อันเนื่องมาจากการเลย์ออฟหรือเลิกจ้างงานขององค์การที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวและปรับเปลี่ยนการวางแผนกำลังคน ทำให้เห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปเช่นนี้จะส่งผลโดยตรงต่อระบบการบริหารคนในปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการและกลวิธีที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมให้การวางแผนทรัพยากรมนุษย์สอดรับไปกับพันธกิจและกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปยังสิ่งที่เรียกว่า การจ้างงานและการเลิกจ้างงาน

การปรับรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตลอดทั้งกระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและคัดเลือก การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วยสภาพแวดล้อมประกอบกับการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีโดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่เข้ามามีบทบาทในโลกของการทำงาน ทั้งนี้ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มิได้มีพัฒนาการและคุณลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัวทว่า เทคโนโลยีดังกล่าวกลับมีการพัฒนาสมรรถนะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้ามาแทรกซึมสู่ปัจเจกบุคคลทั่ว ๆ ไป ไม่เว้นแม้แต่ในโลกของการทำงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะเริ่มเห็นปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีส่วนช่วยในมิติต่าง ๆ เช่น การสรรหาและคัดเลือกบุคคลเพื่อให้เข้ามาทำงานและอยู่ภายใต้องค์การ ดังนั้น การจะทำ

ความเข้าใจตลอดจนการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ก็จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงข้อดีและข้อเสียด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดวางรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาประดิษฐ์กับมนุษย์

การจัดวางความสัมพันธ์ใหม่เกิดขึ้นมาจากการที่ระบบการทำงานในรูปแบบปกติถูกโจมตีจากการแพร่ระบาดใหญ่ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจากการปรับเปลี่ยนดังกล่าวนี้เองก็ส่งผลต่อการก่อรูปการจัดวางปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับองค์การในรูปแบบใหม่ ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวนี้เองที่เรียกได้ว่าส่งผลอย่างสำคัญต่อสมรรถนะของพนักงาน และนำไปสู่เทรนด์การบริหารคนแนวใหม่ ที่ถูกนำเสนอขึ้นมาเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ไม่ต่างการที่ระบบการบริหารคนเจออิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้เครื่องมือทางการบริหารคนในศตวรรษที่ 20 ไม่สามารถใช้งานได้ ทำให้เกิดการปรับตัวขนานใหญ่ในระบบการบริหารงานบุคคล (สุนิสา ช่อแก้ว, 2563: 221; รวิภา ธรรมโชติ, 2564: 69) ดังนั้น การปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือเทรนด์ในการบริหารคนจึงมิได้อยู่ในลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัวแต่อย่างใด หากแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตการปรับตัวอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การที่เปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงของจำนวนและโครงสร้างประชากรประกอบกับการเปลี่ยนผ่านของรุ่น (Generation) สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์และวัฒนธรรมในการปฏิบัติงานของแต่ละรุ่นได้อย่างชัดเจน ความแตกต่างดังกล่าวยังส่งผลต่อทัศนะคติในการปฏิบัติงานทั้งในแง่ของการอุทิศตน ความจงรักภักดีต่อองค์การ รวมถึงความมั่นคงในสายอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งผู้ปฏิบัติงานแต่ละรุ่นต่างก็มองสิ่งเหล่านี้ด้วยโลกทัศน์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ การให้ความสำคัญกับโครงสร้างประชากรในมิติของการเติบโตของสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และการเกิดใหม่ที่น้อยลง จะส่งผลอย่างเด่นชัดในอนาคตถึงการสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจ้างงานที่จะเกิดขึ้นประกอบกับคลื่นความเปลี่ยนแปลงในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ก่อตัวขึ้นท่ามกลางสภาพการณ์ดังกล่าว

บทความชิ้นนี้ ต้องการชี้ให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงเทรนด์ในการบริหารคนแนวใหม่ที่จะส่งผลต่อการจ้างงานทั้งแนวโน้มในปัจจุบันและอนาคตประกอบกับแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อสร้างทักษะและความสามารถในการมีงานทำในยุคโลกของการทำงานในอนาคต รวมถึงสำรวจตรวจสอบพลวัตของการจ้างงานว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้มการจ้างงาน

ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทางการบริหารอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในองค์การส่งผลโดยตรงต่อการพลิกโฉมรวมถึงการออกแบบกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หากพิจารณาแล้วปัจจัยที่จะส่งผลอย่างสำคัญต่อการจ้างงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตคือ โลกการทำงานหลังการระบาดใหญ่ กระแสการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และที่สำคัญคือการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อแนวโน้มการจ้างงานที่เปลี่ยนรูปแปลงโฉมไปทั้งสิ้น

2.1 การระบาดใหญ่

การอุบัติขึ้นของการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของโควิด-19 ได้สร้างผลกระทบต่อสังคมอย่างมากมายมหาศาลแทบจะทุกมิติ โดยได้ขยายวงกว้างไปทั่วโลกส่งผลให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นยุคหลังโควิด ซึ่งหนึ่งในผลกระทบที่สำคัญของการระบาดใหญ่ที่มีต่อองค์การก็คือในเรื่องของกำลังคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ดังจะเห็นได้ว่าได้รับผลกระทบโดยตรงจากปรากฏการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว ในแง่หนึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้เองที่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านในเรื่องของความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ในยุคหลังโควิด-19 ด้วยเช่นกัน

โลกการทำงานหลังการระบาดใหญ่นั้น อาจกล่าวได้ว่าได้มีการเปลี่ยนรูปแปลงโฉมอย่างขนานใหญ่ทั้งการปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐและบริษัทของภาคเอกชน อาจกล่าวได้ว่าส่งผลกระทบทุกมิติในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ อันเนื่องมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การที่ไม่สามารถควบคุมได้ ดังที่ Salima Hamouche (2021: 1-16) ได้ชี้ให้เห็นว่าการอุบัติขึ้นของการแพร่ระบาดใหญ่ส่งผลกระทบรวมทั้งสร้างความท้าทายต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างไรบ้าง

2.1.1 สภาพการทำงาน (Working conditions)

สำหรับการทำงานทางไกล (Work form home) ในห้วงเวลาการแพร่ระบาดใหญ่ได้สร้างความท้าทายให้กับผู้ปฏิบัติงานหรือนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวต้องเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญประการแรก เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานของทรัพยากรมนุษย์ในการ Work form home ซึ่งอุปสรรคสำคัญคือ การปฏิบัติงานผ่านรูปแบบดังกล่าวจำเป็นต้องมีเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่จะอำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างพนักงานและผู้จัดการ เช่น Zoom, Microsoft remote desktop, team viewer และ Microsoft team อันเป็นการสร้างข้อจำกัดขององค์การในแง่ที่ว่าการใช้เครื่องมือดังกล่าวในการปฏิบัติงานตลอดจนการสื่อสารในรูปแบบการปฏิบัติงานแบบ Work form home ในแง่ที่ว่าไม่ใช่ทุกองค์การที่จะมีความสามารถในการซื้อเครื่องมือดังกล่าวทั้งในรูปแบบรายเดือนหรือรายปี ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระทางด้านรายจ่ายขององค์การในยุควิกฤติเช่นกัน กล่าวคือแต่ละองค์การมีความสามารถที่แตกต่างกันนั่นเอง

ประการที่สอง เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานในรูปแบบ Work form home มีการสื่อสาร การกำกับดูแล การสนับสนุน การจัดการประสิทธิภาพ และการปรับค่าตอบแทนใหม่ นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานนักทรัพยากรมนุษย์ขององค์การจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนผู้ผู้บริหารตลอดจนผู้ปฏิบัติงาน จากระยะไกลเป็นครั้งแรกอันเป็นเหตุมาจากการแพร่ระบาดใหญ่ของโควิด-19

ประการสุดท้าย นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ จำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าการการปฏิบัติงานในรูปแบบ Work form home อาจนำไปสู่การแยกตัวของพนักงานเนื่องจากไม่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างพนักงาน ขาดคำแนะนำจากเพื่อนร่วมงาน และขาดการสื่อสารแบบตัวต่อตัว (Face to face) ซึ่งอาจเป็นแหล่งปฐมเหตุของความเครียดที่อาจบ่อนทำลายสุขภาพจิตของทรัพยากรมนุษย์ผู้ปฏิบัติงาน กล่าว ในภาวะที่ไร้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ประกอบกับการปฏิบัติงานจากที่บ้านจะส่งผลต่อสุขภาพจิตและภาวะแห่งความเครียดของผู้ปฏิบัติงาน

2.1.2 การสรรหา (Staffing)

ในบริบทของการระบาดใหญ่นี้ องค์การที่ประสบปัญหาทางการเงินเนื่องจากการระบาดใหญ่นี้ได้นำการลดทักษะมาใช้โดยการลดการรับสมัครงานที่มีทักษะสูงมากกว่างานที่มีทักษะต่ำ เพื่อลดต้นทุนและพยายามรักษาธุรกิจขององค์การ ผู้มีอำนาจในองค์การได้ระงับหรือลดการรับสมัครทั้งหมด ทั้งยังได้เลิกจ้างพนักงานบางส่วนเอาเข้าจริงแล้วผู้คนหลายล้านคนพบว่าตัวเองว่างงานเนื่องจากการระบาดของโควิด ส่งผลต่อกิจกรรมการจ้างงานเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การเลิกจ้างพนักงานไม่ใช่การตัดสินใจที่ง่ายสำหรับองค์การ แต่อาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ในช่วงภาวะวิกฤต เช่น โควิด-19 ความท้าทายหลักของผู้ปฏิบัติงานในส่วนของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ในกรณีนี้คือการสนับสนุนผู้บริหารและพนักงานในระหว่างกระบวนการและห้วงเวลาวิกฤตินี้ และให้ข้อมูลที่เหมาะสมเพื่อประกอบการตัดสินใจต่อผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม มันอาจจะไม่ง่ายในบริบทของความไม่แน่นอน เนื่องจากองค์การทั่วโลกไม่มีทางรู้ได้เลยว่าการระบาดใหญ่ครั้งนี้จะสิ้นสุดเมื่อใด รวมถึงผลที่ตามมาต่อองค์การจะเป็นไปในลักษณะชั่วคราวหรือถาวร

2.1.3 การบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance management)

เพื่อรักษาองค์การไว้ท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ผู้ปฏิบัติงานยังคงต้องรักษาประสิทธิภาพที่ดี อย่างไรก็ตาม การระบาดใหญ่ ได้เปลี่ยนแปลงการจัดการประสิทธิภาพในองค์การด้วย ซึ่งองค์การส่วนใหญ่รู้สึกท่วมท้นกับความท้าทายที่เกิดจากการระบาดใหญ่ เช่น การวัดประสิทธิภาพของพนักงานและการหยุดชะงักของการจ่ายเงินตามประสิทธิภาพ ที่มีการลดหรือละทิ้งการจัดการประสิทธิภาพ เนื่องจากความซับซ้อนและความแปลกใหม่ของการระบาดใหญ่นี้ เอาเข้าจริงแล้วการวัดประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในช่วงวิกฤตนี้อาจเป็นเรื่องท้าทาย เมื่อพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนสภาพการทำงาน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของโควิด-19 ที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของพนักงานในบริบทดังกล่าว

การแยกตัวในที่ทำงาน การขาดการสื่อสาร สิ่งรบกวนของครอบครัว ภาระงานมากเกินไป และปัจจัยความเครียดจากการทำงาน (ความคลุมเครือของบทบาท ความขัดแย้งในบทบาท อาชีพ และการควบคุมงาน) ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการระบาดใหญ่ ส่วนใหญ่ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานที่ทำงานจากที่บ้านเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานที่สำคัญ นอกจากนี้ ประสิทธิภาพของพนักงานระหว่างการทำงานระยะไกลยังขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้จัดการเกี่ยวกับวิธีการและสิ่งที่จำเป็นในการจัดการทีมระยะไกลอีกด้วย

2.1.4 การฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ (Training and career development)

ความสำเร็จของการทำงานทางไกลยังขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้จัดการเกี่ยวกับการกำกับดูแลเสมือนจริงของพนักงาน ในบริบทนี้ผู้ปฏิบัติงานในส่วนของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ควรมีบทบาทเชิงกลยุทธ์โดยการสนับสนุนและฝึกอบรมผู้จัดการเหล่านี้เกี่ยวกับวิธีการจัดการทีมเสมือน เพื่อช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานข้ามผ่านความยากลำบากเหล่านี้และรับมือกับความท้าทายในการทำงานระยะไกลเพื่อที่จะสามารถสนับสนุนสมาชิกในทีมได้ นอกจากการฝึกอบรมแล้ว โควิด-19 ยังมีความท้าทายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพในองค์กร กล่าวคือ การระบาดใหญ่นำไปสู่ความลักลั่นในอาชีพการงานครั้งใหญ่ นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานในองค์การยังตกอยู่ใน

สภาวะหวาดกลัวที่จะตกงานในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้ทรัพยากรมนุษย์บางคนคาดว่าจะพลาดการเลื่อนตำแหน่งที่พวกเขาควรได้รับหากวิกฤตนี้ไม่ได้เกิดขึ้น

2.1.5 การบริหารค่าตอบแทน (Compensation management)

การจัดการค่าตอบแทนอาจเป็นเรื่องท้าทายอย่างยิ่งในองค์การที่มีความเสี่ยงในภาวะวิกฤตของการระบาดใหญ่ บุคคลที่เลือกงานที่มีความเสี่ยงสูง ซึ่งระดับความอดทนต่อความเสี่ยงเพื่อแลกกับค่าตอบแทนที่มากขึ้นสำหรับความเสี่ยงที่สูงขึ้น โดยทั่วไปการแทรกแซงของนายจ้างมุ่งเน้นไปที่การควบคุมอันตราที่จำเป็นเพื่อให้สามารถรับสมัครบุคคลสำหรับตำแหน่งงานที่มีความเสี่ยงสูงกว่า ดังนั้น ในกรณีที่มีความเสี่ยงสูงที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งงานโดยไม่มีค่าตอบแทนเพียงพอ นายจ้างจำนวนมากอาจตัดสินใจที่จะลดจำนวนพนักงานลง

2.1.6 มาตรการความปลอดภัยและสุขภาพ (Safety and health management)

โควิด-19 ไม่ได้เป็นเพียงความเสี่ยงต่อสุขภาพร่างกายเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความเสี่ยงที่สำคัญสำหรับสุขภาพจิตอีกด้วย อาจเป็นเพราะในสภาพการณ์ที่พนักงานต้องปฏิบัติงานจากที่บ้าน ซึ่งอาจรู้สึกโดดเดี่ยวและฉีกขาดระหว่างงานประกอบกับชีวิตส่วนตัวของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งอาจเพิ่มระดับความเครียดและความเสี่ยงของปัญหาสุขภาพจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับพนักงานที่ต้องเผชิญกับความต้องการทางจิตสูงในที่ทำงาน ก่อนเกิดโรคระบาดใหญ่ หรือผู้ที่มีตำแหน่งงานที่มีความเสี่ยงสูง เช่น บุคลากรทางการแพทย์ ความท้าทายหลักสำหรับผู้ปฏิบัติงานและนักทรัพยากรมนุษย์ ในบริบทนี้คือการระบุปัจจัยเสี่ยงและดำเนินมาตรการป้องกันที่เหมาะสมในองค์การ รวมถึงสำหรับพนักงานที่ทำงานจากที่บ้าน

2.1.7 ความสัมพันธ์ในการจ้างงาน (Employment relationship)

ความสัมพันธ์ในการจ้างงานหมายถึง ความเชื่อมโยงระหว่างลูกจ้างและนายจ้างซึ่งบุคคลขายแรงงานของตน จากมุมมองของกฎหมายแรงงาน โควิด-19 ได้สร้างความท้าทายที่สำคัญสำหรับลูกจ้างและนายจ้าง เนื่องจากการล็อกดาวน์และการปิดธุรกิจภาคบังคับ ทั้งคู่ไม่สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันตามสัญญาได้ เอาเข้าจริงแล้วความท้าทายที่เกิดจากการระบาดใหญ่ ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมระหว่างพนักงานและนายจ้างของเขา การทำงานจากที่บ้านได้ดำเนินการในประเทศและบริษัทต่าง ๆ ดังนั้น ขอบเขตดั้งเดิมของโลกแห่งการทำงานจึงหายไป ในบริบทนี้ โควิด-19 ได้วางจัดวางตำแหน่งแห่งที่รัฐบาลเป็นผู้วางแผนมากกว่าหน่วยงานกำกับดูแล ซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับองค์การที่ต้องการปรับแผนและข้อบังคับของรัฐบาลให้เข้ากับบริบทขององค์กร ในขณะที่ก็คำนึงถึงความต้องการของพนักงาน

จากปัจจัยในด้านของการระบาดใหญ่เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับมิติของการจ้างงานจะเห็นได้ว่า ปัจจัยดังกล่าวได้ส่งผลอย่างสำคัญต่อ กระบวนการเปลี่ยนแปลงในการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ของทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การ ด้วยสภาวการณ์เช่นนี้ส่งผลให้บรรดาองค์การต่าง ๆ ได้ดำเนินการในเรื่องของมาตรการลดการจ้างงานลงรวมถึงการเลิกจ้างพนักงานในองค์การด้วยเช่นกัน ในแง่หนึ่งแล้วสถานการณ์เช่นนี้ย่อมสร้างความหวาดวิตกต่อทั้งทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในตลาดแรงงานและที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2.2 การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4

ความขยายตัวอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีนับตั้งแต่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ส่งผลอย่างสำคัญต่อความก้าวหน้าของโลกยุคใหม่จนถูกขนานนามว่าเป็นรุ่งอรุณแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ซึ่งกระแสธารการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในฐานะปัจจัยภายนอกขององค์การ ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 คือการยอมรับการแทรกซึมของการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นดิจิทัลและเทคโนโลยี การเกิดขึ้นของนวัตกรรมตลอดจนการเสริมสร้างสมรรถนะมีพลังเบื้องหลังสำคัญคือดิจิทัล (ชวาบ, เคลาส์, 2561: 26)

การจ้างงานภายใต้การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เคลาส์ ชวาบ (2561: 49-63) ผู้ก่อตั้งและประธานบริหารสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ได้อธิบายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการจ้างงานในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ว่าเป็นเป็นปรากฏการณ์ของการทดแทนแรงงานทุนมนุษย์โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาปฏิบัติงานแทน กล่าวคือ ทำให้การลงทุนมนุษย์ลดลงแต่การลงทุนในนวัตกรรมและเทคโนโลยีมีมากขึ้น การทดแทนทุนมนุษย์ดังกล่าวนี้เองจะส่งผลอย่างสำคัญต่อการลดลงของอัตราการจ้างงาน จะกลายเป็นสภาวะการจ้างงานลดลงแต่การว่างงานเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากมีการทดแทนทุนมนุษย์ด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีที่สามารถปฏิบัติงานแทนมนุษย์ได้ ซึ่งปรากฏแนวโน้มที่จะถูกพัฒนามากยิ่งขึ้นในอนาคต ดังจะเห็นได้จากอาชีพที่จะถูกทดแทนด้วยระบบเทคโนโลยี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างวิชาชีพที่มีแนวโน้มถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติสูงสุด

ความเป็นไปได้	**อาชีพ**
0.99	พนักงานขายทางโทรศัพท์
0.99	ผู้เตรียมเอกสารภาษี
0.98	ผู้ประเมินความเสียหายด้านการประกันภัยรถยนต์
0.98	ผู้ตัดสิน กรรมการ และเจ้าหน้าที่การกีฬาต่าง ๆ
0.98	เลขานุการด้านกฎหมาย
0.97	พนักงานต้นรับในภัตตาคาร เล้าจ์ และร้านกาแฟ
0.97	โบรกเกอร์ด้านอสังหาริมทรัพย์
0.97	ผู้รับเหมาแรงงานในภาคเกษตร
0.96	เลขานุการและผู้ช่วยสำนักงาน ยกเว้นงานด้านกฎหมาย การแพทย์และผู้บริหาร
0.94	คนเดินเอกสารและส่งพัสดุสิ่งของ

ที่มา: (ชวาบ, เคลาส์, 2561: 54)

ตารางที่ 2 ตัวอย่างวิชาชีพที่มีแนวโน้มถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติต่ำที่สุด

ความเป็นไปได้	อาชีพ
0.0031	เจ้าหน้าที่จิตเวชและนักสังคมสงเคราะห์ผู้ติดสารเสพติด
0.0040	นักออกแบบท่าเต้น
0.0042	แพทย์และศัลยแพทย์
0.0043	นักจิตวิทยา
0.0055	ผู้จัดการทรัพยากรบุคคล
0.0065	นักวิเคราะห์ระบบคอมพิวเตอร์
0.0077	นักมานุษยวิทยาและนักโบราณคดี
0.0100	วิศวกรเรือ
0.0130	ผู้จัดการฝ่ายขาย
0.0150	ผู้บริหารระดับสูง

ที่มา: (ชวาบ, เคลาส์, 2561: 54)

2.3 การวางแผนทรัพยากรมนุษย์โฉมใหม่

การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในยุคเปลี่ยนผ่านทางสังคมจำเป็นที่จะต้องมีออกแบบลักษณะของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ใหม่ เพื่อให้สอดรับไปกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งจะสัมพันธ์ไปกับในเรื่องของการจ้างงานไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม โดยกระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สุธินี ฤกษ์ขำ (2563: 46-47) ได้ชี้ให้เห็นว่าในขั้นตอนของกระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์จะประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน คือ

1. การเข้าใจถึงปัจจัยภายนอกองค์การที่มีผลกระทบกับองค์การและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ
2. การเข้าใจถึงปัจจัยภายในองค์การที่มีผลกระทบกับองค์การและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ
3. การคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์การต้องการในอนาคต
4. การคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์การจะมีในอนาคต
5. การเปรียบเทียบผลการคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์การต้องการในอนาคต (จากข้อ 3) และการคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์การจะมีในอนาคต (จากข้อ 4)
6. การวางแผนการดำเนินการขององค์การเพื่อตอบสนองต่อผลการเปรียบเทียบการคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ (จากข้อ 5)
7. การประเมินผลการปฏิบัติตามแผนการ (ข้อ 6)

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงในส่วนของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันไปจนถึงอนาคตเป็นปัจจัยสำคัญต่อแนวโน้มการจ้างงานขององค์การ ประการแรก เมื่อสภาพการแข่งขันขององค์การมุ่งความสนใจไปที่นวัตกรรมเทคโนโลยีมากกว่าปริมาณของทรัพยากรมนุษย์ จึงให้รูปแบบการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตจะมุ่งเน้นการลงทุนไปเพื่อพัฒนาระบบเทคโนโลยีมากกว่ากำลังทรัพยากรมนุษย์ ประการที่สอง การช่วงชิงการมีงานทำของทุนมนุษย์จะดำเนินไปอย่างเข้มข้นเนื่องจากอุปสงค์การจ้างงานในตลาดแรงงานจะมีแนวโน้มลดลงจากการลดปริมาณกำลังคนขององค์การที่เปลี่ยนไปพึงพิงนวัตกรมเทคโนโลยีมากขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ของสังคม (The Great Transition)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำมาพิจารณาเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของการจ้างงานในอนาคต เรื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมใด ๆ ก็ตามอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสภาพการณ์ที่มักจะนำไปสู่การออกแบบและจัดวางการปฏิบัติงานในรูปแบบของงานและการจ้างงานเสมอ ๆ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้อย่างประจักษ์ชัดว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์รวมไปถึงแนวโน้มการจ้างงาน ซึ่งผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนานใหญ่ที่จะกระทบต่อการจ้างงานมีทั้งหมดสามมิติ คือ มิติแรก การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร มิติที่สอง การเปลี่ยนแปลงรุ่นของทุนมนุษย์ และมิติที่สาม ปัญญาประดิษฐ์ ดังจะได้อธิบายต่อไป

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร

สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) เป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรทั่วโลก ที่มีการคาดการณ์ว่าจำนวนผู้สูงอายุจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และจะส่งผลกระทบที่ท้าทายอย่างมากต่อสังคมไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐ ในฐานะที่ต้องจัดบริการสาธารณะให้กลุ่มผู้สูงอายุ หรือองค์การภาคเอกชน ที่ทรัพยากรมนุษย์ต่างเกษียณออกไปจากองค์การ ทว่าก็ถูกทดแทนด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปฏิบัติงานแทนทุนมนุษย์ เนื่องจากการจ้างแรงงานผู้สูงอายุนั้นจะสัมพันธ์ไปกับในแง่ของผลการปฏิบัติงานที่แตกต่างออกไปจากแรงงานที่อยู่ในวัยปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบในการขยายตัวของสังคมผู้สูงอายุอาจกล่าวได้ว่ามีทั้งหมด 6 มิติ ประกอบไปด้วย (Oxford Institute of Population Ageing, 2016: 24-26)

3.1.1 การทำงาน (Work) ประชากรสูงอายุ รวมกับคนที่เกษียณอายุในภายหลังจากองค์การแสดงให้เห็นว่าอายุเฉลี่ยของแรงงานเพิ่มขึ้น ปรากฏการณ์นี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่มีอายุมากกว่ามีความสำคัญในกระบวนการขับเคลื่อนรวมถึงสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น การรวมกันของทรัพยากรมนุษย์ที่อายุยืนยาวและประชากรสูงอายุจะท้าทายความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น โดยการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรในการทำงาน ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่สำคัญอื่น ๆ

3.1.2 การเรียนรู้ (Learning) ประชากรสูงอายุและอายุขัยที่เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ดั้งเดิมเกี่ยวกับการเรียนรู้ ชีวิตการทำงานที่มีระยะยาวขึ้น และการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ในตลาดแรงงาน กล่าวคือในอนาคตคนงานจะต้องปรับตัวได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การตอบสนองความต้องการนี้จะต้องมีการฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับทุนมนุษย์ตลอดอาชีพการงานของพวกเขา ในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมตลอด

ชีวิตในการเรียนรู้สามารถปรับปรุงสุขภาพ ความรู้ความเข้าใจ ความเป็นอยู่ที่ดี และความยืดหยุ่นของทุนมนุษย์ได้ ความจำเป็นในการลดระดับการพึ่งพาในสังคม กล่าวคือการเรียนรู้และเครื่องมืออื่น ๆ สำหรับการขยายระยะเวลาและพื้นที่ให้กับการฝึกอบรมและอาชีพของผู้สูงอายุ จะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต

3.1.3 สุขภาพและการดูแล (Health and care) หากระบบการดูแลสุขภาพไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลแล้ว ก็จะมีผลกระทบในเรื่องของอายุขัยของปรพชากรผู้สูงอายุอย่างมาก สิ่งนี้จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการจัดสรรทรัพยากรและการกำหนดค่าบริการ สุขภาพและการดูแลเป็นหนึ่งในประเด็นที่สำคัญที่อายุขัยและประชากรสูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กัน

3.1.4 การเชื่อมต่อ (Connectivity) การเชื่อมต่อมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้คนทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยี ระบบขนส่ง และสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น ทั้งหมดจะต้องปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์หรือโครงสร้างประชากร

3.2 การเปลี่ยนแปลงรุ่นของทุนมนุษย์ (Generation gap)

การเปลี่ยนผ่านของรุ่น (Generation gap) สำหรับทุนมนุษย์ในองค์การ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนผ่านรูปแบบการปฏิบัติงานที่สำคัญ ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนผ่านของรุ่นในองค์การย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงซึ่งระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงานรวมถึงวัฒนธรรมขององค์การ เนื่องมากจากความคิด ความเชื่อ ตลอดจนกระทั่งค่านิยมของคนแต่ละรุ่นนั้นก็มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะโลกทัศน์ในการปฏิบัติงาน ซึ่ง สุวรรณี แสงมหาชัย (2566: 336) จัดแบ่งว่ารุ่นของทุนมนุษย์ในองค์การจะประกอบด้วย 5 รุ่น คือ

1. Silent generation ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1922-1945
2. Baby boomers ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1946-1964
3. Generation X ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1965-1980
4. Millennials ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1981-2000
5. Generation Z ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 2001-ปัจจุบัน

ตารางที่ 3 แสดงลักษณะความแตกต่างของแต่ละรุ่น (Generation) ของทุนมนุษย์ในองค์การ

ความแตกต่างของแต่ละรุ่น (Generation) ของทุนมนุษย์ในองค์การ		
รุ่นของทุนมนุษย์ในองค์การ	ประเด็นเปรียบเทียบ	
	ภูมิหลัง	มุมมอง/ความคิด
Silent generation	เติบโตขึ้นมาท่ามกลางการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับอยู่ในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่	เสียสละและอุทิศตนในการทำงานหนักเพื่อองค์การ มุ่งแสวงหาความมั่นคงในอาชีพ และมีความภักดีต่อองค์การสูง
Baby boomers	เติบโตขึ้นมาท่ามกลางการขยายตัวของประชากรเกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกับการเคลื่อนไหวด้านสิทธิ	มุ่งเน้นความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่บรรลุความสำเร็จ ชอบความอิสระ ขยันทำงาน มีความสามารถและต้องวัดความสำเร็จได้อย่าง

ความแตกต่างของแต่ละรุ่น (Generation) ของทุนมนุษย์ในองค์การ		
รุ่นของทุนมนุษย์ในองค์การ	ประเด็นเปรียบเทียบ	
	ภูมิหลัง	มุมมอง/ความคิด
	พลเมือง	เป็นรูปแบบ มีค่านิยมในการพัฒนาตนเอง มีโลก-ทัศน์ที่ว่ามีชีวิตอยู่เพื่องาน
Generation X	เติบโตขึ้นมาท่ามกลางสภาวะของความไม่แน่นอนประกอบกับการถดถอยทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ กระแสการลดขนาดขององค์การ	มีลักษณะของความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ไม่ไว้ใจองค์การ ตลอดจนขาดความจงรักภักดีต่อองค์การมีความช่างสงสัย และมีค่านิยมที่เปิดรับความเปลี่ยนแปลง แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองน้อย
Millennials	เกิดขึ้นมาท่ามกลางยุคที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีแล้ว หรืออาจกล่าวได้ว่าเติบโตขึ้นมาในห้วงเวลาที่กระโลกาภิวัตน์กำลังทำงานกับสังคมอย่างเข้มข้น	มีการคาดหวังในการปฏิบัติงานสูง ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความต้องการประสบความสำเร็จ ให้คุณค่ากับเวลาว่าง ทว่าก็ทำงานหนักกว่า Generation X
Generation Z	เกิดมาในท่ามกลางสภาพสังคมที่เทคโนโลยีถูกพัฒนาไปอย่างก้าวหน้ามายิ่งขึ้นกว่ายุคก่อน ๆ เป็นอย่างมาก ฉะนั้นการดำเนินชีวิตจึงเป็นไปในลักษณะของการผูกติดยึดโยงอยู่กับเทคโนโลยี	มีโลกทัศน์ของการยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างที่หลากหลาย มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้ดี และสามารถทำงานหลายอย่างพร้อมกันได้ รวมถึงชอบความมีอิสระ

ที่มา: สร้างโดยผู้เขียน อาศัยการสรุปข้อมูลจาก (สุวรรณี แสงมหาชัย, 2566: 336-340)

3.3 ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)

การเติบโตของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ จะเห็นได้ว่าได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญมียิ่งขึ้นในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ซึ่งเป็นหนึ่งในกระแสของการทำให้เป็นดิจิทัล ทั้งนี้ปัญญาประดิษฐ์จึงได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสรรหาและคัดเลือก การฝึกอบรม การบริหารผลการปฏิบัติงาน และการธำรงรักษาบุคลากร (สุนิสา ช่อแก้ว, 2563: 401-407) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาภาพรวมของการนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาสู่องค์การในฐานะเทคโนโลยีที่จะปฏิบัติงานก็จะทำให้แนวโน้มการจ้างงานในอนาคตที่ต้องว่าจ้างเป็นทุนมนุษย์มีความจำเป็นน้อยลงเนื่องจากองค์การได้เห็น

แล้วว่าการใช้ปัญญาประดิษฐ์ก็สามารถที่จะทดแทนทักษะบางอย่างของทุนมนุษย์ได้เช่นกัน ทั้งยังส่งผลให้การให้ความสำคัญต่อทุนมนุษย์ในองค์การลดลงอีกด้วย

4. พลวัตการจ้างงาน

การทำความเข้าใจพลวัตของการจ้างงาน ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าจำเป็นที่จะต้องเข้าใจตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อการจ้างงาน ซึ่งก็คือสภาวะของโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์ไปกับสภาพของตลาดแรงงาน กล่าวคือ ผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นว่าการจ้างงานรวมถึงการจะเข้าใจและคาดการณ์ถึงแนวโน้มการจ้างงานในฐานะตัวแปรตามในขณะที่ตัวแปรต้นก็คือสภาวะทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์ไปกับสภาพแวดล้อมของตลาดแรงงานและความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและรูปแบบการจ้างงานก็จะมีความแตกต่างไปในแต่ละสภาพทางสังคมซึ่งมีทั้งจุดร่วมที่เหมือนกันและจุดที่แตกต่างกันระหว่างอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

4.1 สภาพของตลาดแรงงาน

หากกล่าวถึงสภาพของตลาดแรงงานรวมไปถึงอัตราการจ้างงานไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม สุนิสา ช่อแก้ว (2564: 15) ได้ชี้ชวนให้เห็นว่าจากงานศึกษาเรื่อง The future of Jobs Report ของ World Economic Forum งานศึกษาเรื่อง The future of work after COVID-19 ของ McKinsey Global Institute และงานศึกษาเรื่อง 9 Future of Work Trends Post-COVID-19 ของ Gartner รวมถึงบทวิเคราะห์เรื่อง เปิด 4 เทรนด์การทำงานของโลกยุค New Normal ของธนาคารแห่งประเทศไทย ต่างให้ข้อสรุปสอดคล้องกันว่า แนวโน้มโลกของการทำงานหลังการระบาดใหญ่ มีความเปลี่ยนแปลงในหลากหลายประเด็น และสุนิสา ช่อแก้ว (2564: 15) ได้นำเสนอและฉายภาพให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นปรากฏใน 3 มิติด้วยกันคือ มิติแรก แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของนายจ้าง มิติที่สอง แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของแรงงาน และมิติที่สาม แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของลักษณะงานและการทำงาน

จากที่ได้สะท้อนถึงเทรนด์ในการเปลี่ยนแปลงการออกแบบรูปแบบการจ้างงานในโลกการทำงานในอนาคตให้เห็นไปในข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าในส่วนของการจ้างงานนั้นหากพิจารณาจากสภาพของตลาดแรงงานทำให้เห็นได้ถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับผู้ปฏิบัติงานหรือทุนมนุษย์ในละลอกใหม่ กล่าวคือ การระบาดใหญ่เป็นปัจจัยสำคัญในการก่อรูปการปฏิบัติงานแบบใหม่ทั้งในองค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน ส่งผลทำให้องค์การเริ่มตระหนักว่าการลงทุนในมนุษย์นั้นเริ่มมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเนื่องจากรายได้ที่ลดลงขององค์การในช่วงการระบาดใหญ่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เองที่ส่งผลให้เกิดการถ่ายเททรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์การและเปลี่ยนรูปแบบการจ้างงานเป็นสัญญาการจ้างงานในระยะสั้นเพิ่มมากขึ้นเพื่อลดภาระขององค์การ

ทั้งนี้ กระแสการเลย์ออฟทรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์การในปี ค.ศ. 2023 ที่ปรากฏให้เห็นแม้แต่ในองค์การขนาดใหญ่ไม่ว่าจะเป็น Amazon, Salesforce, Microsoft และ Google ต่างก็มีการเลย์ออฟทรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์การอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อเนื่องมาจากปี ค.ศ. 2022 โดยในปีดังกล่าวมีพนักงานที่ถูกเลิกจ้างจาก

องค์การมากกว่า 152,000 คน จากองค์การมากกว่า 1,000 แห่ง (Workpointtoday, 2566: ออนไลน์) จากสภาพการณ์ในข้างต้นนี้เองแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการจ้างงานที่ลดลง แต่ปรากฏอัตราการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้คาดการณ์ได้ว่าแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตขององค์การนั้นจะเป็นไปในลักษณะของการลดการจ้างงานและให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ลดลง

4.2 รูปแบบการจ้างงาน

พัฒนาการของรูปแบบการจ้างงานในโลกของการทำงานนั้น จะมีลักษณะผันแปรและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ของสังคมในแต่ละยุคสมัย ดังนั้น การจ้างงานในรูปแบบอดีตย่อมมีความเหมือนและแตกต่างไปจากการจ้างงานรูปแบบปัจจุบัน รวมไปถึงรูปแบบหรือแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตด้วยเช่นกัน โดยหลังจากมีการคาดการณ์ความสามารถในระยะสั้นหรือระยะยาว (ความสามารถที่ทุนมนุษย์จะมีหรือมอบให้กับองค์การ) ที่ทุนมนุษย์สมควรที่จะต้องได้รับจากการจ้างงานจากองค์การ หรือหมายถึงการทำสัญญาจ้างกับทุนมนุษย์โดยตรง สำหรับการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา (Part-time) หรือการจ้างงานแบบเต็มเวลา (full-time)

การจ้างงานแบบดั้งเดิมแสวงหาผู้ที่ต้องการปฏิบัติงานเต็มเวลาและถาวรในอายุงานตลอดจนพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ในห้วงเวลาแห่งการจ้างงานแบบดั้งเดิมที่มุ่งแสวงหาความมั่นคงในอาชีพ ทว่าในช่วงปลายทศวรรษ 1990 โลกทัศน์ของการจ้างงานเริ่มเปลี่ยนไปการรับรู้ถึงรูปแบบการจ้างงานทั้งองค์การและผู้ปฏิบัติงานเริ่มมีการคลี่คลาย ทบทวน ตลอดจนมีการจัดวางและออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันใหม่ ส่งผลให้คำว่าการจ้างงานแบบเต็มเวลาถูกละเลยฐานะรูปแบบการจ้างงานเพียงรูปแบบเดียว เนื่องจากองค์การเริ่มเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของการจ้างงาน ดังสะท้อนให้เห็นผ่านการเสนอตำแหน่งงานในลักษณะที่การจ้างงานแบบเต็มเวลาน้อยลง หากแต่การเสนอตำแหน่งงานหรือการจ้างงานในลักษณะที่ไม่เต็มเวลาถูกนำมาใช้เพื่อกำหนดการจ้างงาน แต่ไม่มีการรับประกันความมั่นคงภายใต้สภาวะการจ้างงานดังกล่าว ทั้งนี้ก็จำเป็นต้องกล่าวว่าการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ขององค์การนี้ส่งผลให้กลุ่มแรงงานได้พัฒนาการรวมกลุ่มที่เรียกว่าแรงงานชั่วคราว (Contingent labor) กลุ่มนี้เป็นตัวแทนของผู้ที่ได้รับการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา กลุ่มนี้เป็นพนักงานหรือผู้ปฏิบัติงานชั่วคราว (Jac Fitz-enz, 2009: 111-112)

5. ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะในบทความชิ้นนี้ หลังจากที่ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการจ้างงานในอนาคตซึ่งก็ได้ฉายภาพให้เห็นแล้วว่าความท้าทายในโลกการทำงานในอนาคต ความท้าทายของการจ้างงานมิได้อยู่ที่องค์การหากแต่อยู่ที่ทุนมนุษย์เป็นสำคัญว่าจะสามารถที่จะช่วงชิงการเป็นสมาชิกภายในองค์การใดองค์การหนึ่งได้หรือไม่ กล่าวคือ ทุนมนุษย์ภายใต้โลกการทำงานในอนาคตจะต้องต่อสู้กับปัจจัยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและกระทบต่อการจ้างงานในยุคใหม่ เช่น การเติบโตขยายตัวของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่นับวันจะยิ่งถูกพัฒนาและเข้ามาแทนที่การปฏิบัติงานโดยมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับการให้ความสนใจขององค์การในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตที่มีท่าทีจะให้ความสำคัญละสนใจที่จะลงทุนในนวัตกรรมเทคโนโลยีมากกว่าการลงทุนมนุษย์ ดังนั้นผู้เขียนจึงต้องการเสนอแนะในสองประเด็นคือ ประเด็นแรกการพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์

และประเด็นที่สอง การพัฒนาทักษะตาม Top 10 skills of 2025ทั้งนี้ก็เพื่อให้สามารถที่จะช่วงชิงความได้เปรียบในโลกการทำงานในอนาคต

5.1 การพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ (Employability)

ในยุคของการช่วงชิงที่ทางในการถูกจ้างงานของทุนมนุษย์ในอนาคต จำเป็นที่จะต้องกล่าวว่าการประยุกต์ใช้แนวคิด/แนวทางของความสามารถในการมีงานทำ จะส่งผลให้ทุนมนุษย์สามารถที่จะมีแนวทางในการพัฒนาตัวเองเพื่อให้สามารถที่จะถูกจ้างงานได้ สำหรับองค์ประกอบของความสามารถในการมีงานทำที่ถูกระบุโดยองค์การแรงงานของสิงคโปร์ ประกอบไปด้วย (สุนิสา ช่อแก้ว, 2561: 37)

1. ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้
2. ความสามารถในการคิดคำนวณ
3. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
4. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา
5. ความสามารถในการตัดสินใจ
6. ความสามารถในการสื่อสาร

ซึ่งนิสดารก์ เวชยานนท์ (อ้างถึงใน สุนิสา ช่อแก้ว, 2561: 37-38) ได้อธิบายให้เห็นอย่างน่าสนใจและควรหยิบมาเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ กล่าวคือ ความสามารถในการมีงานทำไม่ใช่ความสามารถในเชิงเทคนิคเฉพาะด้าน หากแต่เป็นลักษณะสำคัญที่แรงงานพึงมี ไม่ว่าแรงงานเหล่านั้นจะอยู่ในองค์การใดก็ตาม โดยการจัดหมวดหมู่ของความสามารถในการมีงานทำนั้นจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ความสามารถทางวิชาการขั้นพื้นฐาน (Basic Academic Skill) ที่จะช่วยให้แรงงานตอบสนองต่อเงื่อนไขขั้นพื้นฐานในการทำงาน สามารถปฏิบัติตามวิธีการ ข้อกำหนดและกฎเกณฑ์ในการทำงานได้ เช่น ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ ความสามารถในการคิดคำนวณ และความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิดรวบยอด (Conceptual Thinking Skill) เป็นความสามารถที่ช่วยให้แรงงานสามารถควบคุม จัดการและพัฒนาตนเอง เพื่อให้การทำงานและความรับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ (Job Roles) เป็นไปได้ด้วยดีและก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่องค์การปรารถนา เช่น ความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการให้เหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจ และความสามารถในการแก้ไขปัญหา
3. บุคลิกภาพส่วนบุคคล (Personalities) เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลแวดล้อม เช่น การมีบุคลิกภาพและการแต่งกายที่ดี ความสามรถในการทำงานเป็นทีม ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์

จากการทบทวนและชี้ชวนให้เห็นถึงแนวทางและองค์ประกอบของความสามารถในการมีงานทำในฐานะเครื่องมือที่จะช่วยให้ทุนมนุษย์สามารถที่จะเข้าสู่องค์การได้ท่ามกลางการแข่งขันประกอบกับแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตที่มีแนวโน้มจะลดลง ทั้งนี้ ในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนต้องการที่จะสร้างข้อเสนอแนะถึงสิ่งที่เรียกว่า “วงล้อของการมีงานทำ” อันอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด/แนวทางความสามารถในการมีงานทำ โดยข้อเสนอดังกล่าวนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

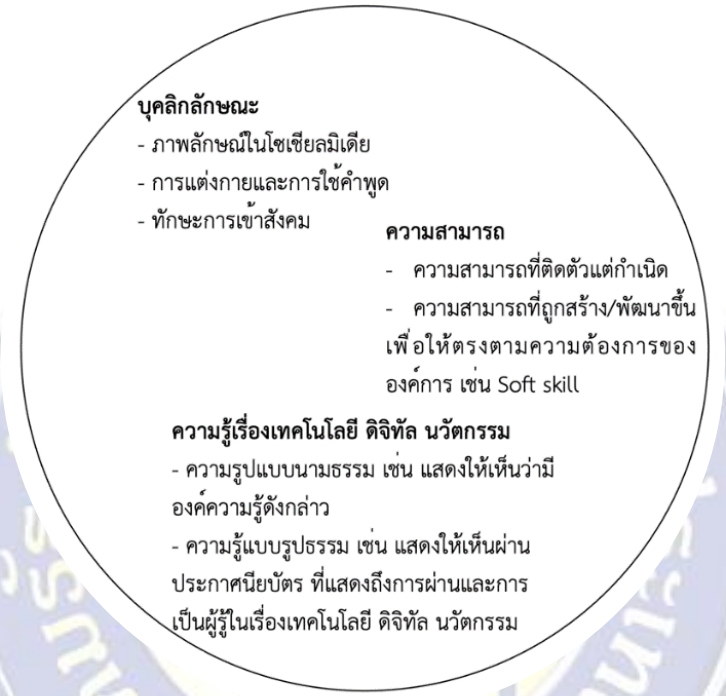

ภาพที่ 1 วงล้อของการมีงานทำ
ที่มา: สร้างโดยผู้เขียน

สำหรับข้อเสนอที่ว่าด้วยวงล้อของการมีงานทำ ดังแผนภาพในข้างต้นเป็นข้อเสนอแนะเชิงแนวทางเพื่อให้เป็นหลักรองรับความท้าทายในเรื่องของแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าจะเป็นยุคของ “การแย่งงานกันทำ” เนื่องจากทุนมนุษย์อาจถูกทดแทนด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นข้อเสนอที่ว่าด้วยวงล้อของการมีงานทำ จึงมีรายละเอียดดังนี้

1. บุคลิกลักษณะ

ความสำคัญประการหนึ่งซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ทุนมนุษย์สามารถที่จะรังสรรค์ได้ก็คือ เรื่องของบุคลิกลักษณะ ประการแรก ภาพลักษณ์ในโซเชียลมิเดีย ซึ่งในปัจจุบันสมัยรวมถึงในอนาคตย่อมปฏิเสธถึงการดำรงอยู่ของตัวตนเสมือนในโลกโซเชียลมิเดียของปัจเจกบุคคลไม่ได้ เนื่องจากในพื้นที่เสมือนดังกล่าวได้กลายมาเป็นพื้นที่หนึ่งในการปะทะสังสรรค์กันรูปแบบใหม่ของสังคมมนุษย์ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของเทคโนโลยี ดังนั้น ภาพลักษณ์ในโซเชียลมิเดียจะกลายมาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่องค์การจะเข้ามาแทรกซึมเพื่อพิจารณาว่าทุนมนุษย์หนึ่ง ๆ เหมาะสมแก่วัฒนธรรมองค์การ

หรือไม่ กล่าวคือ เหมาะสมแก่การที่องค์การจะจ้างงานหรือไม่นั่นเอง ประการที่สอง การแต่งกายและการใช้คำพูด ยังคงเป็นสิ่งที่องค์การหรือผู้ว่าจ้างหาไม่ได้จากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ การดึงดูดผ่านเสื้อผ้าที่สวมใส่ กริยาการแสดงอออกตลอดจนคำพูดที่ใช้ที่สื่อถึงทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิดที่ส่งไปยังองค์การ และประการที่สาม ทักษะการเข้าสังคม เป็นหนึ่งในคุณลักษณะของการประกอบสร้างตัวตนโดยจะเป็นการดึงดูดและเพิ่มความสามารถในการมีงานทำ

2. ความสามารถ

ความสามารถในแบบดั้งเดิมที่ปัจเจกบุคคลพยายามที่จะพัฒนาอาจจะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการหรือเทรนด์การจ้างงานในอนาคตได้ เนื่องจากค่านิยม สภาพแวดล้อมภายนอก ภายในที่เปลี่ยนแปลงไปขององค์การ ทำให้การพัฒนาความสามารถของทุนมนุษย์จำเป็นปรับเปลี่ยนตามไปด้วยเช่นกัน ประการแรก ความสามารถที่ติดตัวแต่กำเนิด หรืออาจเรียกว่าเป็นพรสวรรค์เป็นสิ่งที่อยู่คู่มากับทุนมนุษย์มาแต่กำเนิด เช่น เสียงที่ไพเราะ ประการที่สอง ความสามารถที่ถูกสร้าง/พัฒนาขึ้น การพัฒนาดังกล่าวในประการที่สองนี้เป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการขององค์การ ทั้งยังเป็นการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านการจ้างงานที่เกิดขึ้น การพัฒนาในลักษณะนี้ เช่น การพัฒนา Soft skill

3. ความรู้เรื่องเทคโนโลยี ดิจิทัล นวัตกรรม

ปฏิเสธไม่ได้ว่าองค์ความรู้ที่สำคัญ ที่จะส่งให้ทุนมนุษย์หนึ่ง ๆ ก่อเกิดความสามารถในการมีงานทำได้ก็คือความรู้เรื่องเทคโนโลยี ดิจิทัล นวัตกรรม เนื่องจากองค์ความรู้ดังกล่าวได้ทำหน้าที่ในการกำกับควบคุมเทคโนโลยีสมัยใหม่ทั้งหลาย ดังนั้น การที่ทุนมนุษย์พัฒนาองค์ความรู้ในส่วนนี้

ให้กับตนเองก็นับได้ว่าจะเป็นที่ต้องการขององค์การ อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวนั้นกระได้ในสองลักษณะ ลักษณะแรก ความรู้แบบนามธรรม เป็นรูปลักษณะของความรู้ที่แสดงออกให้เห็นผ่านการกระทำและผลงาน ประสบการณ์ และลักษณะที่สอง ความรู้แบบรูปธรรม เป็นรูปลักษณะของการเรียนรู้ในสถาบัน การฝึกอบรม ซึ่งมีสิ่งยืนยันคือประกาศนียบัตร ที่เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ในเรื่องเทคโนโลยี ดิจิทัล และนวัตกรรม

5.1 การพัฒนาทักษะตาม Top 10 skills of 2025

ข้อเสนอของที่ว่าด้วย Top 10 skills of 2025 ถูกพัฒนาและนำเสนอโดย World Economic Forum ข้อเสนอดังกล่าวเป็นเหมือนกับการกรุยทางเชิงเสนอแนะให้กับการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลของทุนมนุษย์เพื่อให้สอดรับกับสภาพของตลาดแรงงานรวมไปถึงเทรนด์การจ้างงานในอนาคตที่จะเกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า Top 10 skills of 2025 เป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญยิ่งสำหรับการทำงานในโลกของการทำงานในอนาคต ซึ่งมี 10 ประการ ดังต่อไปนี้

1. Analytical thinking and innovation (การคิดเชิงวิเคราะห์ และการสร้างนวัตกรรม)
2. Active learning and learning strategies (การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และมีกลยุทธ์การเรียนรู้)
3. Complex problem-solving (ความสามารถการแก้ปัญหาซับซ้อน)
4. Critical thinking and analysis (การคิดและวิเคราะห์ในเชิงวิพากษ์)
5. Creativity, originality and initiative (ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้นฉบับ ไม่ซ้ำใคร)
6. Leadership and social influence (การมีภาวะผู้นำและอิทธิพลต่อสังคม)
7. Technology use, monitoring and control (ความสามารถในการใช้ ควบคุม และดูแลเทคโลยี)
8. Technology design and programming (ความสามารถในการออกแบบเทคโนโลยี และการเขียนโปรแกรม)
9. Resilience, stress tolerance and flexibility (การจัดการความเครียด มีความยืดหยุ่น และรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ)
10. Reasoning, problem-solving and ideation (การให้เหตุผล การแก้ปัญหา และการระดมแนวคิด)

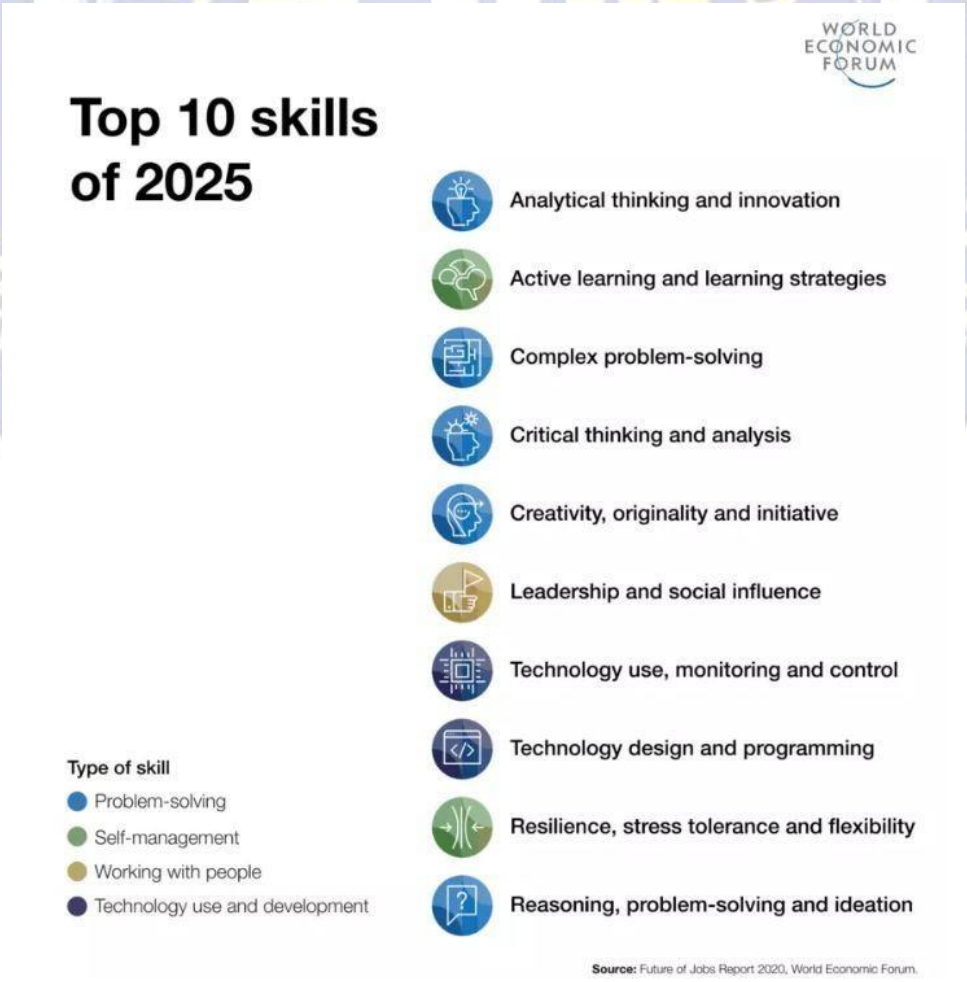

แผนภาพที่ 2 World Economic Forum Top 10 Skills for 2025

ที่มา: (World Economic Forum, 2020: Online)

6. บทสรุป

จากปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลกการทำงานนับตั้งแต่การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ได้เป็นปัจจัยสำคัญประกอบไปกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ได้ส่งผลต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และที่สำคัญคือการส่งผลต่อแนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการทำงานในอนาคต และจากการพิจารณาปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการจ้างงานดังกล่าว จึงได้ข้อค้นพบประการสำคัญที่บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นด้วยกันสามประการ คือ ประการแรก ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานในอนาคตประกอบไปด้วย อิทธิพลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4, เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร ปัจจัยในข้างต้นส่งผลโดยตรงไปยังการวางแผนทรัพยากรมนุษย์โฉมใหม่ที่ทำให้องค์การมีแนวโน้มที่จะลดการลงทุนในมนุษย์ตลอดจนการจ้างงานลดลง ทว่า องค์การจะหันไปให้ความสนใจในการลงทุนและพัฒนาเทคโนโลยีแทน เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และค่านิยมใหม่ขององค์การที่มองว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถที่จะปฏิบัติงานแทนแรงงานทุนมนุษย์ได้ในบางมิติ ทั้งยังเป็นการลดต้นทุนขององค์การอีกด้วย ทั้งนี้ยังพบว่าแนวโน้มการจ้างงานในปัจจุบันอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านท่ามกลางความหลากหลายของรุ่น (Generation) ในองค์การ ซึ่งเป็นสภาวะของการปะทะสังสรรค์กันภายในองค์การระหว่างวัฒนธรรม ค่านิยม และวิถีการปฏิบัติงานของทุนมนุษย์แต่ละรุ่นจนอาจเรียกได้ว่าเป็นยุคสมัยแห่งความหลากหลายของรุ่นในองค์การ ทั้งนี้ ยังปรากฏแนวโน้มการจ้างงานที่ลดลงเห็นได้จากปรากฏการณ์การเลย์ออฟทรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์การไม่ว่าจะเป็นองค์การขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก รวมถึงทำให้เห็นว่าแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตจะเป็นไปในลักษณะของการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา (Part time) มากยิ่งขึ้นกว่าการจ้างงานแบบประจำ (Full time) ทั้งยังมีแนวโน้มของการปฏิบัติงานที่เป็นไปในลักษณะของการ Work form home มากยิ่งขึ้นอีกด้วยเพื่อลดการใช้ทรัพยากรขององค์การจากความท้าทายที่เกิดขึ้นในมุมมองของทุนมนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเองเพื่อเกิดมูลค่าในตัวเองทั้งยังเป็นการดำรงอยู่ในตลาดแรงงานได้ โดยในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติต่อแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับเทรนด์หรือแนวโน้มการจ้างงานอันจะทำให้ทุนมนุษย์มีงานทำภายใต้ยุคการแย่งงานกันทำได้อย่างยั่งยืน ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวประกอบไปด้วย 1. การพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์โดยการนำเสนอตัวแบบวงล้อของการมีงานทำ และ 2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะทั้ง 10 ประการในการทำงานตามแนวทางของ World Economic Forum เพื่อเป็นการสร้างความสามารถมีงานทำที่สอดคล้องไปกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ชวาบ, เคลาส์. เขียน. ศรรวริศา เมฆไพลูลย์. แปล. (2561) *การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ฮาวทู อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พิทยา บวรวัฒนา. (2558). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รวิภา ธรรมโชติ. (2564). *นวัตกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สุธินี ฤกษ์ขำ. (2563). *การจัดหาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ในยุคพลิกผัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนิสา ช่อแก้ว. (2561). ความสามารถในการมีงานทำประเด็นท้าทายการบริหารคนในทศวรรษหน้า. ใน พยัต วุฒิรงค์ (บก.), *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). น. 29-48. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนิสา ช่อแก้ว. (2563). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์: แนวคิด กระบวนการ เครื่องมือ และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนิสา ช่อแก้ว. (2564). *รายงานการวิจัยโลกของการทำงานหลังโควิด-19 และความสามารถในการมีงานทำกับทางเลือกอาชีพของคนเจเนอเรชันแซด.* กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวรรณี แสงมหาชัย. (2566). ความแตกต่างระหว่างชนรุ่นกับนวัตกรรมการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในองค์การภาครัฐ. ใน อุทัย เลาหวิเชียร และคณะ (บก.), *นวัตกรรมการบริหารงานภาครัฐในภาวะวิกฤต*. น.333-368. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Workpointtoday. (2566). *2023 ปีแห่งการเลย์ออฟ บริษัทเทคยังไหวไหม?*. สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2566, จาก https://workpointtoday.com/2023-tech-layoff/

ภาษาอังกฤษ

Jac Fitz-enz. (2009). *The ROI of human capital : measuring the economic value of employee performance*. (2nd ed.). New York: United States of America.

Oxford Institute of Population Ageing. (2016). *Future of an Ageing Population*. Oxford: University of Oxford.

Salima Hamouche. (2021). Human resource management and the COVID-19 crisis: implications, challenges, opportunities, and future organizational directions. *Journal of Management & Organization,* 1-16.

World Economic Forum. (2020). *These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them*. Form https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/ Published on October 21, 2020. [Retrieved October 14, 2023].

กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐและเอกชน ต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง

A collaborative Governance Approach of Public-Private Cooperation to design Central Bank Digital Currency

อรนารถ วรรณภิญโญ
Oranart Wannapinyo
นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
PhD Candidate, Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration
e-mail address: oranart.wan@stu.nida.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง เป็นเงินรูปแบบใหม่ที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ซึ่งอาจใช้แทนเงินสดและบริการเงินอิเล็กทรอนิกส์ในอนาคต ปัจจุบันสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางของประเทศไทยยังอยู่ในขั้นตอนการศึกษาและทดลอง โดยบทความนี้ได้ศึกษารวบรวมบทความและกรณีศึกษาเกี่ยวกับสกุลเงินดิจิทัลของต่างประเทศ พบว่า แนวคิดของต่างประเทศได้เสนอหลักการความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการร่วมออกแบบสกุลเงินดิจิทัลร่วมกันในฐานะบริการสาธารณะที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

ข้อเสนอแนะของผู้เขียนในบทความนี้ จึงได้นำทฤษฎีการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ อาทิ กลไกความร่วมมือระหว่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน และธรรมาภิบาล มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง; กลไกความร่วมมือระหว่างกัน; การมีส่วนร่วมของประชาชน; ธรรมาภิบาล; การพัฒนาที่ยั่งยืน

ABSTRACT

Central Bank Digital Currency (CBDC) is a new digital form of money issued by the central bank. This may be used in place of cash and electronic money services in the future. Currently, the CBDC issued by the Bank of Thailand is still in the exploration and pilot-testing phase. This article has studied and collected articles and case studies about CBDC in other countries. It has been found that those concepts have presented principles of public-private cooperation among all sectors to jointly design CBDC as a public goods that is the country's infrastructure.

The author's suggestions in this article, therefore, New Public Governance Theory (NPG) has been introduced, such as collaborative governance, public participation and good governance, applied to the process of designing Thailand's digital currency for maximum benefit, and lead to sustainable development.

Keywords: central bank digital currency, collaborative governance, public participation, good governance, sustainable development

บทนำ

Central Bank Digital Currency (CBDC) ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่ที่อยู่ในความสนใจของธนาคารกลางทั่วโลก จากผลการสำรวจข้อมูลของ BIS ปี 2022 พบว่า ธนาคารกลางกว่าร้อยละ 93 ทั่วโลกสนใจศึกษาเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC) โดยธนาคารกลางกว่าร้อยละ 80 เห็นว่า เงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางมีประโยชน์และสามารถออกแบบให้มีคุณสมบัติพิเศษในการตอบสนองความต้องการใช้งานเฉพาะด้านได้ (Kosse, A., & Mattei, I., 2023) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นจาก World Economic Form 2023 ว่า ปัจจุบันธนาคารกลางส่วนใหญ่ให้ความสนใจและอยู่ระหว่างการศึกษา CBDC ในมุมมองของประโยชน์และความเสี่ยงของ CBDC ทั้งนี้ แต่ละประเทศมีความคืบหน้าในการศึกษาและบริบทของความจำเป็นในการใช้ที่แตกต่างกัน (World Economic Form, 2023)

สำหรับประเทศไทย มีความกังวลของธนาคารต่อการเกิดขึ้นของเงินดิจิทัลที่ออกโดยภาคเอกชน เช่น Cryptocurrency อาทิ Bitcoin, Ethereum, Ripple, และ Litecoin ที่มีความผันผวนของมูลค่า และอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงแก่ประชาชนและระบบการเงิน (Bank of Thailand, 2021) ประกอบกับเห็นแนวโน้มการเติบโตของการใช้ digital payment ในประเทศไทย เช่น Promptpay ที่เป็น instant payment ที่ near real time และสามารถใช้งานได้ 24*7 (Bank of Thailand, 2021) ตลอดจนทิศทางการลดลงของการใช้เงินสด และการก้าวสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด (cashless society) ในอนาคต

ประเด็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง CBDC และพบว่างานวิจัยที่มีในปัจจุบันยังมีจำนวนจำกัด และปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ยังอยู่ระหว่างศึกษาและทดสอบการใช้งานจริง (pilot testing) ของเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางสำหรับใช้ในวงย่อยในภาคประชาชน (retail CBDC)ผู้เขียนจึงเห็นช่องว่างการวิจัยในการหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับ CBDC เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับกระบวนการออกแบบ CBDC ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยผู้เขียนสนใจแนวคิดเรื่อง New Public Governance (NPG) ซึ่งเป็นแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ที่เน้นกลไกความร่วมมือระหว่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน และธรรมาภิบาล ดังนั้น ผู้เขียนจึงหยิบยกแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับข้อเสนอแนะในการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

เนื้อหา

สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC)

เงิน คือ สิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ใช้ชำระค่าสินค้าและบริการ เงินมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ช่วยให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนและเศรษฐกิจขยายตัว ความก้าวหน้าของนวัตกรรมและเทคโนโลยีทำให้เงินมีการพัฒนาในรูปแบบของสื่อการชำระเงินหลากหลายรูปแบบ อาทิ อินเทอร์เน็ตแบงกิ้ง โมบายแบงค์กิ้ง e-money และเช็ค เพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างหลากหลาย (Bank of Thailand, 2021)

CBDC เป็นเงินที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งแทนการใช้เงินสดและบริการเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การชำระเงินทำได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น CBDC เป็นโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินที่เข้าถึงง่าย ปลอดภัยสูง และสามารถรองรับการนำต่อยอดสู่นวัตกรรมใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาบริการทางการเงินได้ในอนาคต (Bank of Thailand, 2021)

มุมมองเกี่ยวกับประโยชน์และความท้าทายของ CBDC จากรายงานการศึกษาในต่างประเทศ

จากรายงานการศึกษาเรื่อง CBDC ของ World Economic Forum (2020) ได้ระบุประโยชน์และความท้าทายของ CBDC ที่สำคัญดังนี้

ตารางที่ 1 ประโยชน์และความท้าทายของ CBDC ที่สำคัญ

ประโยชน์ของ CBDC	ความท้าทายของ CBDC
1. **ช่วยลดต้นทุนและเวลาในการทำธุรกรรมกับต่างประเทศ** (cross-border transactions)	1. **การสร้างมูลค่าเพิ่มจากบริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน**และกลุ่มผู้ให้บริการที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน
2. **ช่วยให้การติดตามข้อมูลธุรกรรมและการรายงานต่างๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น** รวมถึงลดโอกาสในการใช้เป็นช่องทางในการทำธุรกรรมผิดกฎหมาย	2. **การลงทุนมากขึ้น** โดยเฉพาะเรื่องการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์ของระบบ (cybersecurity and system resilience)
3. **ช่วยคงบทบาทของธนาคารกลางในการคานอำนาจต่อผู้ประกอบธุรกิจบริการการชำระเงินภาคเอกชน**ที่มีการแข่งขันเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบการชำระเงินปัจจุบัน	3. **ผู้ประกอบธุรกิจในปัจจุบันยังเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบการเงินอนาคตได้** โดยภาครัฐต้องเปิดกว้างและคำนึงถึงการออกกฎเกณฑ์การกำกับดูแลที่เหมาะสม
4. **ช่วยผลักดันให้สถาบันการเงินที่มีอยู่ในระบบนำเสนอบริการที่ดีกว่าเดิมแก่ลูกค้า** เช่น นำเสนอบริการที่ดีขึ้นเพื่อสร้างความสามารถทางการแข่งขันในระบบ	4. **ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่สถาบันการเงินที่มีอยู่ในระบบจะถูกลดบทบาทโดยการตัดตัวกลาง** (bank disintermediation risk) เมื่อผู้ฝากมาใช้บริการCBDC ของธนาคารกลาง
5. **ช่วยให้การส่งผ่านนโยบายการเงินโดยธนาคารกลางเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ**	5. **ภาครัฐยังคงต้องพิจารณานโยบายต่างๆที่เหมาะสม** เช่น การดำเนินนโยบายการคลัง เช่น tax rebates
6. **สนับสนุนเป้าหมายในการให้ประชากรเข้าถึงบริการทางการเงินโดยทั่วถึง** (financial inclusion)	6. **โอกาสที่จะมีกลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงบริการทางการเงินยังคงมีอยู่** หากการออกแบบ CBDC ไม่ได้คำนึงถึงโอกาสในการเข้าถึง CBDC ของประชาชนโดยทั่วถึง
7. **ช่วยสนับสนุนการใช้ domestic currency** ซึ่งจะช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจาก	7. **CBDC จำเป็นต้องออกแบบอย่างรัดกุมเพื่อปกป้องผู้ใช้จากการถูกลักลอบโจมตีระบบหรือข้อมูล**

ประโยชน์ของ CBDC	ความท้าทายของ CBDC
cryptocurrencies หรือแม้แต่ foreign-country CBDC	เนื่องจากอาจตกเป็นเป้าของขโมยและผู้ก่อการร้าย

ที่มา: World Economic Forum (2020)

เนื่องมาจาก CBDC เป็นเรื่องใหม่ที่มีทั้งประโยชน์และความเสี่ยงที่ผู้ออกแบบจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งปัจจุบัน ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ยังอยู่ระหว่างศึกษาและทดสอบการใช้งานจริง (pilot testing) ของเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ผู้เขียนจึงได้หยิบยกกรณีศึกษา CBDC จากบริบทของต่างประเทศมาประกอบการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเสนอแนะแนวคิดในการพัฒนาโครงการ CBDC ของประเทศไทย โดยจะขอหยิบยก 2 กรณีศึกษา ได้แก่ สกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน (e-CNY) และสกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส (The Bahamas Sand Dollar)

กรณีศึกษาสกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางในต่างประเทศ

กรณีศึกษาที่ 1: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน (e-CNY)

e-CNY เป็นโครงการของธนาคารกลางจีน ในการนำร่องสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน เปิดตัวครั้งแรกปี 2019 ในหลายเมือง อาทิ เซินเจิ้น ซูโจว เฉิงตู และปักกิ่ง e-CNY ออกแบบโดยวิธีบูรณาการกับระบบการชำระเงินที่มีอยู่ปัจจุบันให้ทำงานร่วมกันได้ (interoperable) เช่น เชื่อมต่อกันได้กับระบบของ Alipay และ WeChatpay ที่เป็น platform การชำระเงินยอดนิยมในประเทศจีน และให้ความสำคัญกับ customer experience ที่ทำให้ผู้ใช้สามารถใช้งานได้อย่างง่ายดาย e-CNY คำนึงถึงการสร้างเครือข่ายจุดรับที่กว้างขวางและเพิ่มความสะดวกให้กับผู้ใช้ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน มีการประสานงานกันระหว่างสถาบันการเงิน ผู้ให้บริการเทคโนโลยี และหน่วยงานกำกับดูแล นอกจากนี้ ทางการจีนยังมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับ e-CNY ในหมู่ประชาชนทั่วไป ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจในสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน

กรณีศึกษาที่ 2: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส (The Bahamas Sand Dollar)

The Bahamas Sand Dollar เป็นโครงการของธนาคารกลางบาฮามาส ซึ่งได้ออกใช้จริงอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนตุลาคม 2020 (หลังจากมีการทดลองใช้จริงมาแล้ว 10 เดือน) สำหรับมาตรการที่ธนาคารกลางบาฮามาสใช้ในการสนับสนุนสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส คือ การเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนทราบเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้งาน (adoption) ของโครงการสกุลเงินดิจิทัลเป็นประจำทุกเดือน มีการอบรมให้กับร้านค้า (merchant training) และทำงานร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้กระบวนการใช้งานสะดวกสบาย เช่น สามารถใช้ QR code ในกระบวนการชำระเงินได้ มีการเชื่อมต่อแพลตฟอร์ม Sand Dollar เข้ากับระบบของสำนักหักบัญชีอัตโนมัติ (automated clearing house) ทำให้ธุรกรรมโอน Sand Dollar สามารถโอนมาหรือโอนไปยัง

ธนาคารพาณิชย์ใดๆ ก็ได้ นอกจากนี้ ยังมีการสร้าง Sand Dollar Ambassadors เป็นตัวแทนในการสร้างการรับรู้ต่อสาธารณชนและจัดงาน event ต่างๆ รวมถึงประสานจัดงานร่วมกับองค์กรไม่แสวงผลกำไร

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบริบทของต่างประเทศที่มีการศึกษาและพัฒนาโครงการ CBDC ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างกันในภาครัฐและภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิด New Public Governance (NPG) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทย เพื่อให้การออกแบบทำอย่างโปร่งใส คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียรอบด้าน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและธรรมาภิบาล และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ (New Public Governance: NPG)

แนวคิด New Public Governance มีพัฒนาการมาจากการแก้ไขจุดอ่อนของกระบวนทัศน์การบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิมที่รวมศูนย์อำนาจ จนเกิดเป็นการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ ภายใต้บริบทที่เน้นภาคีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชน องค์การพัฒนาเอกชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้เข้าร่วมดำเนินงานสาธารณะ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้มีการปฏิบัติแบบรวมกลุ่ม (Collective Action) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานที่มีปัญหาเชิงโครงสร้างหรือประเด็นปัญหาสาธารณะที่มีความสลับซับซ้อน (Kennett, 2010)

Stephen Osborne (2010) ได้เสนอแนวคิด New Public Governance และ Rhodes (1996) ที่เสนอมุมมองการบริหารที่เน้นถึงความร่วมมือ (Collaborations) และการประสานสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal Ties) การกระจายอานาจ และการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน รวมถึงองค์กรชุมชน เสริมศักยภาพของภาครัฐ

Pestoff (2010) มองว่า New Public Governance เป็นรูปแบบการจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการผลิตร่วมกัน (Coproduction) เป็นการจัดการสาธารณะที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมถึงการจัดบริการเกี่ยวกับสวัสดิการโดยฝ่ายที่สาม (Third Sector) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยในสังคมจากการที่พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการผลิตบริการสาธารณะ เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นผลจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงการทำงานและเผยแพร่รูปแบบที่ประสบความสำเร็จไปสู่องค์การต่างๆ (Pestoffand Brandsen, 2010:227-233)

การผลิตร่วมกัน (Co-Production) หมายถึง การใช้ความพยายามร่วมกันระหว่างผู้ผลิตที่ทำงานประจำหรือมืออาชีพกับผู้ใช้บริการที่ต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ตนได้รับบริการที่ทำให้เกิดความปลอดภัยมากขึ้น และมีสุขภาพดีขึ้น (Pestoff, 2010) โดยประชาชนอยู่ในฐานะภาคีที่ร่วมผลิตบริการสาธารณะอย่างเสมอภาคไม่ใช่ผู้รับบริการหรือลูกค้า ซึ่งการผลิตร่วมกันดังกล่าวจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายใต้สภาพแวดล้อมอันเฉพาะเจาะจง มีการปฏิบัติแบบรวมกลุ่ม (Collective Action) โดยมีกลไกการจัดสรรทรัพยากรที่สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) ระหว่างบุคคลที่อยู่ภายในเครือข่าย

New Public Governance Theory ให้ความสำคัญกับประเด็นการจัดการความร่วมมือและกลไกธรรมาภิบาลภายใต้บริบทที่ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชนและองค์การพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆได้เข้าร่วมในการดำเนินงานสาธารณะในรูปแบบของการจัดการภาคีความร่วมมือที่หลากหลาย

แนวคิดภาคีความร่วมมือนี้เป็นการจัดการสาธารณะแนวใหม่ที่มองว่าภาคประชาสังคม กลุ่มธุรกิจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะไม่คงบทบาทในฐานะผู้รอรับบริการสาธารณะจากรัฐฝ่ายเดียว แต่จะเป็นหุ้นส่วนของความสำเร็จและมีความกระตือรือร้นในฐานะ Active Participants โดยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการติดตามประเมินผล ซึ่งรูปแบบใหม่นี้ก้าวข้ามความสัมพันธ์แบบเดิมที่แบ่งแยกระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ หรือผู้กำกับดูแลกับลูกค้า แต่รูปแบบใหม่ที่เป็นหุ้นส่วนความสำเร็จในการบริการสาธารณะจะส่งผลให้เปิดพื้นที่สาธารณะให้ภาคีต่างๆเข้ามามีส่วนร่วม

ทางเลือกที่น่าสนใจต่อแนวทางการจัดการสาธารณะแนวใหม่

จากบทความเรื่อง From Digital Government to Digital Governance: Are we there yet? (Burak Erkut,2020) สถาบันวิจัยด้านเศรษฐกิจและการคลัง (Institute for Research in Economic and Fiscal Issuses) แห่งกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือกระหว่าง stakeholders หลายภาคส่วนร่วมกันในการผลักดันเพื่อสร้างระบบที่ดีมีโปร่งใสโดยการใช้ดิจิทัลมาช่วยในบทบาทต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างความโปร่งใสโดยการนำดิจิทัลมาใช้ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของปัญหา Digitalization คือการขาดความเข้าใจที่เพียงพอ ระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลจึงควรสร้าง digital structure ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเข้าถึงข้อมูล ตลอดจนการมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจของในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ โดยภาครัฐจะต้องสร้างกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นระดับ government-to citizen, government-to-government และ government-to-business เพื่อให้เกิดการประสานงานกันในแบบบูรณาการทุกภาคส่วนและสร้างการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

กลยุทธ์ที่มีผลต่อ Digital governance มีทั้งด้าน supply side เช่น ความร่วมมือร่วมใจของภาครัฐ และด้าน demand side เช่น ระดับการเข้าถึงดิจิทัลที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม มีงานวิจัยกล่าวว่า โดยทั่วไปแต่ละประเทศมักจะพยายามสร้าง digital governance โดยมุ่งเน้นกลยุทธ์การสนับสนุนจากภาครัฐ โดยไม่ได้คำนึงถึงระดับการเข้าถึงดิจิทัลของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงระดับความรู้ความเข้าใจทางเทคโนโลยีซึ่งยังไม่เพียงพอในบางชุมชน

ทั้งนี้ การจะสร้าง digital governance โดยการเปลี่ยนผ่านจาก Digital government นั้น จะต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐในทุกระดับทั้งเรื่องการเมืองการปกครอง ธุรกิจ โครงสร้างของรัฐบาล โดยมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและดำเนินนโยบายต่าง ๆ บนพื้นฐานของข้อมูลเป็นสำคัญ พร้อมกับให้ความสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนในสังคมทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการมีอยู่ซึ่งความรู้ที่เพียงพอในการสร้าง

digital governance ให้เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงสิทธิของประชาชน การสร้างความโปร่งใส และสร้างสังคมที่ดีขึ้นโดยรวมได้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) มีความหมายหลากหลายนิยาม อาทิ

- Sherry R. Arnstein (1969) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ถือเป็นอำนาจประเภทหนึ่งของประชาชนและเป็นกระบานการการจัดสรรอำนาจ (Redistribution of power) โดยส่งเสริมให้ประชาชนผู้ไร้ซึ่งอำนาจ (The Have-Nots) ที่มักไม่มีโอกาส ถูกกีดกัน หรือถูกแยกออกจากกระบวนการทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งหลายให้เข้ามามีส่วนร่วมอยางจริงจังในกระบวนการดังกล่าว กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ให้ประชาชนซึ่งไร้ซึ่งอำนาจสามารถกำหนดแนวทางในการรับรู้และแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร การกำหนดเป้าหมายและนโยบายสาธารณะ การดำเนินงานกิจกรรม และการกระจายผลประโยชน์ต่างๆ

- Cohen and Uphoff (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบ ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)

(2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)

(3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

<u>ตัวแบบของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน</u>

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีตัวแบบของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation - IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ คือ

1. ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform)
2. ระดับการปรึกษาหารือ (To Consult)
3. ระดับการเข้ามาเกี่ยวข้อง (To Involve)
4. ระดับความร่วมมือ (To Collaborate) และ
5. ระดับเสริมอำนาจประชาชน (Empower) ซึ่งเป็นระดับที่บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด

ที่มา: : International Association for Public Participation (2018), IAP2

ข้อเสนอแนะสำหรับการออกแบบ CBDC ของไทย

1. **การออกแบบ CBDC จะต้องคำนึงถึงการมีภาคีเครือข่าย (Network Governance)** ในการจัดการและการทำธุรกรรมต่าง ๆ จะต้องมีความสามารถในการรับผิดชอบ (Accountability) เปิดเผยข้อมูลและมีความซื่อสัตย์ ในกระบวนการทำงาน

2. **ภาครัฐต้องส่งเสริมการพัฒนาความรู้และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม** เช่น การสร้างความพร้อมแก่หน่วยงานราชการและภาคประชาชน ส่งเสริมให้ความความเข้าใจ เปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนรับรู้ แสดงความคิดเห็น ร่วมออกแบบแนวคิด CBDC สำหรับภาคประชาชน

3. **CBDC จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance)** เป็นการจัดการที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ มีความโปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ

4. **ให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง** ตลอดจนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการองค์ความรู้ ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง

5. **ให้ความสำคัญกับการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่เข้าถึงได้ทั่วถึงและสะดวก** เพื่อกระตุ้นให้เกิดการยอมรับการใช้งาน ตลอดจนสร้างความเชื่อถือ (trust) ให้เกิดขึ้นกับประชาชน

6. **CBDC จะต้องออกแบบให้มีระบบการเชื่อมโยงในการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมไปพร้อม ๆ กัน (Collaboration)** มีการรวมตัวกัน ของภาคส่วนต่าง ๆ อีกทั้งยังช่วยกันกำหนดกติกาในการจัดการร่วมกัน

สรุป

ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิวัฒนาการของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิตและบริการ และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำคัญทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาครัฐที่จะผลักดันและสนับสนุน Digital governance จากการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือระหว่าง stakeholders หลายภาคส่วนร่วมกันในการผลักดันเพื่อสร้างระบบที่ดีมีความโปร่งใส โดยการใช้ดิจิทัลมาช่วยในบทบาทต่าง ๆ (Data-driven decision making culture)

สำหรับการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) ของประเทศไทย จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง สภาพแวดล้อม สังคม ตลอดจนความท้าทายของปัญหา Digitalization คือการขาดความเข้าใจที่เพียงพอ ระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลจึงควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเข้าถึงข้อมูล ตลอดจนการมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจของในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อให้การบริหารการจัดการภาครัฐสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพมากและตรงจุดมากยิ่งขึ้น

References

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of planners, 35(4), 216-224.

Bank of Thailand. (2021). Retail Central Bank Digital Currency: Implications on Monetary Policy and Financial Stability in Thailand. Retrieved April 14, 2022, from https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/News2564/n6064t_annex.pdf

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. World development, 8(3), 213-235.

Erkut, B. (2020). From digital government to digital governance: are we there yet?. Sustainability, 12(3), 860.

Kennett, P. (2010). Global perspectives on governance. In The new public governance? (pp. 35-51). Routledge.

Kosse, A., & Mattei, I. (2023). Making headway-Results of the 2022 BIS survey on central bank digital currencies and crypto. BIS Papers.

IAP2. (2018). IAP2 Spectrum of Public Participation. International Association for Public Participaiton (IAP2).

Osborne, Stephen (2006). “New Public Governance?” Public Management Review. Vol. 8, No.3, pp. 377-387

Pestoff, V., & Brandsen, T. (2010). Public governance and the third sector: opportunities for co-production and innovation?.

Rhodes, R.A.W. (1996). “The New Governance: Governing without Government,” Political Studies 44(4): 652-667.

Soderberg, G., Kiff, J., Tourpe, H., Bechara, M., Forte, S., Kao, K., ... & Yoshinaga, A. (2023). How Should Central Banks Explore Central Bank Digital Currency?. FinTech Notes, 2023(008).

World Economic Forum. (2020). Central Bank Digital Currency Policy-Maker Toolkit. Retrieved April 14, 2022, from http://www3.weforum.org/docs/WEF_CBDC_Policymaker_Toolkit.pdf

World Economic Forum. (2023). Central Bank Digital Currency Global Interoperability Principles Retrieved August 8, 2023, from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Central_Bank_Digital_Currency_Global_Interoperability_Principles_2023.pdf

การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

Evaluating The Operational Efficiency of Local Government Organizations in Chiang Rai Province

พิมพกานต์ จันแสง[1] และประยูร อิมิวัตร์[2]
Pimphakarn Junsaeng[1] and Prayoon Imiwat[2]
[1] *นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นปฏิบัติการ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย*
[2]*รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*
[1] *Local Government Study and Research Officer in Provincial Office for Local Administration*
[2] *Associate Professor in Chiang Rai Rajabhat University*
Pim_pimphakarn11667@hotmail.com[1], prayoon.imi@crru.ac.th[2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความเชิงวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและหลักการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ Local Performance Assessment (LPA) ประกอบด้วยกัน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการบริหารงานบุคคลและกิจการสภา 3) ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง 4) ด้านการบริการสาธารณะ และ 5) ด้านธรรมาภิบาล โดยมีค่าเป้าหมายในปี พ.ศ.2566 – 2570 ต้องมีค่าผลคะแนนการประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ซึ่งเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องร่วมมือและปรับกระบวนทัศน์การปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และตั้งแต่ปี พ.ศ.2566 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้นำระบบสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM, New Public Management) ซึ่งเน้นความสำคัญของผลลัพธ์ ความคุ้มค่า และการจัดสรรงบประมาณโดยอิงผลลัพธ์ (Result Based Budgeting)

จากการดำเนินงานประเมินประสิทธิภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านระบบสารสนเทศ (DLA-SSO) ของจังหวัดเชียงรายปี พ.ศ. 2566 พบว่ามีจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงคือ 1) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรแก้ไขการกำหนดหัวข้อการตรวจสอบ การประเมินเอกสาร/หลักฐาน ให้ตรงกับเกณฑ์การประเมินเพื่อลดขั้นตอนการพิจารณาอุทธรณ์ผลการประเมิน 2) สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย

ควรดำเนินการซักซ้อมแนวทางการประเมินประสิทธิภาพให้แก่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามประเด็นตัวชี้วัด การตรวจสอบเอกสาร/หลักฐาน และเกณฑ์การให้คะแนนให้มีความละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; การบริหารภาครัฐแนวใหม่

Abstract

This academic article aims to present concepts and principles for evaluating the efficiency of Local government organizations or Local Performance Assessment (LPA) consist of 5 areas: 1) management, 2) personnel administration and council affairs, 3) financial management and treasury, 4) service. public and 5) good governance with a target value in the year 2023-2027 must have an evaluation score of not less than 90 percent, which is a challenge for local government organizations and Relevant agencies must cooperate and adjust their operating paradigms in order to operate efficiently. meets the set goals and since 2023 - the Department of Local Administration has introduced an information system Applied to evaluate efficiency in order to develop into a digital organization. consistent with the concept of Principles of new public management (NPM), which emphasizes the importance of results, value for money, and budget allocation based on results.

From the performance assessment of local administrative organizations through the information system (DLA- SSO) of Chiang Province for the year 2023, it was found that there were weak points that should be improved: 1) the Department of Local Administration The determination of topics for document/evidence evaluation should be revised to match the evaluation criteria in order to reduce Process for considering appeals of evaluation results 2) Chiang Rai Provincial Local Government Promotion Office should Conduct a rehearsal of performance evaluation guidelines for local administrative organization executives to gain knowledge. Very clear Understanding of indicators Verifying documents/evidence and detailed scoring criteria

Keywords: Evaluation of The Efficiency of Local Government Organizations;
New Public Management

บทนำ

วิสัยทัศน์ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะตามมาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายในปี พ.ศ. 2565” ถือเป็นเสมือนเป้าหมายในการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่จะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะตามมาตรฐานอันจะส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับบริการสาธารณะที่ดี และมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีเครื่องมือและข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ แม่นยำ และถูกต้องตามหลักวิชาการในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงได้มีการกำหนดระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของการประเมินมาตรฐานการปฏิบัติราชการและนิเทศองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมาและพัฒนาวิธีการ รูปแบบ หลักเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมาซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักเรียกกันว่า “การประเมิน Core Team” อันหมายถึงทีมประเมินที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มอบหมายให้จังหวัดแต่งตั้งบุคลากรของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเป็นทีมตรวจประเมินมาตรฐานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกแห่งทั่วประเทศ ทั้งนี้ มีการติดตามความคืบหน้าในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขจุดอ่อน ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยนำผลการประเมินในปีที่ผ่านมาเป็นฐานข้อมูลเทียบเคียง นอกจากนี้ยังใช้ผลการประเมินในการกำหนดแนวทางนโยบายโครงการเพื่อยกระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงและทั่วถึง

ในปี พ.ศ. 2558 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้เปลี่ยนชื่อเป็นการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ. – อปท.) หรือ Local Performance Assessment (LPA) โดยในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการพัฒนารูปแบบการประเมินให้มีความสอดคล้องกับนโยบายสำคัญของรัฐบาล มีการเพิ่มการประเมินในเรื่องการดำเนินงานด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้ในปัจจุบันมีรูปแบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการบริหารงานบุคคลและกิจการสภา 3) ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง 4) ด้านการบริการสาธารณะ และ 5) ด้านธรรมาภิบาล (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564, 2-3) ดังภาพ

ภาพที่ 1 แบบประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2564: 6)

กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีเป้าหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสมรรถนะและสร้างความทันสมัยในการจัดการบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะให้กับประชาชน และได้กำหนดเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2566 โดยกำหนดตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมและค่าเป้าหมายระดับคะแนนตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2566 – 2570 ของแต่ละแห่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 – 2580 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็น (20) การบริการประชาชนและประสิทธิภาพของภาครัฐ มีเป้าหมายให้การบริการของรัฐมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ และภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพด้วยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้สนับสนุนให้เป็นประเทศไทยทันความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างยั่งยืนด้วยหลักการ “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” ดังนั้นกลไกของภาครัฐจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสามารถช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติทุกประเด็น เพื่อบูรณาการทั้งในเชิงประเด็น เชิงภารกิจ และเชิงพื้นที่มีการเชื่อมโยงการทำงานทุกระดับให้สอดรับกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ และการพัฒนาดังกล่าวจะต้องบูรณาการกันอย่างมีเอกภาพและสอดประสานกัน มีการประสานงานบนความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคประชาชนและภาคส่วนอื่นในสังคม ระบบการเงินการคลังของประเทศจะต้องสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ระบบงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณตอบสนองความเร่งด่วนและมีเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในระดับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติภารกิจและพื้นที่ ซึ่งสามารถติดตามประเมินผลสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาประสิทธิภาพภาครัฐเข้าสู่ความสมดุลในความสัมพันธ์ของพื้นที่ ทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ในการติดตามประเมินผลและในการพัฒนาบริการสาธารณะ (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580, 2566, 285)

แนวคิดและทฤษฎีหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่

แนวคิดและหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM, New Public Management) เน้นความสำคัญของผลลัพธ์ความคุ้มค่า และการจัดสรรงบประมาณโดยอิงผลลัพธ์ (Result Based Budgeting) สนับสนุนให้ปฏิรูปภาครัฐโดยส่งเสริมให้ 1) มีการบันทึกข้อมูลผลผลิตและผลลัพธ์ให้มากขึ้น 2) มีการรายงานให้ประชาชนและสื่อสาธารณะรับทราบ 3) มีดัชนีความคุ้มค่าและการจัดสรรงบประมาณที่อิงผลลัพธ์ เป็นที่น่ายินดีที่มีความเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ในแนวทางวัดผลผลิต – ผลลัพธ์ - วัดประสิทธิภาพ – ประสิทธิผลการทำงานขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถอ้างอิงโครงการสำคัญ ๆ เป็นที่ประจักษ์ดังนี้ 1) สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำโครงการให้รางวัลท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance Award) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 เป็นต้นมา นอกจากให้รางวัลเป็นเงินและโล่เกียรติยศ ยังพยายามประมวลข้อมูลนวัตกรรมท้องถิ่น การวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อการยกย่องหน่วยงานชั้นนำ 2) การกำหนดค่ามาตรฐานบริการสาธารณะท้องถิ่น หมายถึง ถนนในท้องถิ่นควรมีมาตรฐานอย่างไร มาตรฐานของตลาดสดควรเป็นอย่างไร มาตรฐานของไฟฟ้าส่องสว่างยามค่ำคืน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างท้องถิ่นในเขตเมือง/ชนบท และขนาด (เล็ก กลาง ใหญ่) 3) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ริเริ่มประเมินประสิทธิผลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA, Local Performance Assessment) และเผยแพร่ผลประเมินต่อสาธารณะเพื่อแรงกระตุ้นให้ท้องถิ่นแข่งขันการจัดบริการสาธารณะที่ดีเพื่อประชาชน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความก้าวหน้าของระบบข้อมูลสารสนเทศและการกำกับติดตามท้องถิ่น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และพิชิต รัชตพิบูลภพ, 2561, 92)

สำหรับการแบ่งขนาดและระดับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน กรมส่งเสริมเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดให้แบ่งระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นระดับสามัญและพิเศษ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ประกาศคณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาล, 2563)

แนวคิดและทฤษฎีการประเมินผล

แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนิยามของการประเมินผล (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561, 5-6) ดังนี้

โพรวัส (Provus) การประเมินคือ การวัด (Measurement) ในระยะแรกการวัดและการประเมินถือเป็นสิ่งที่มีความหมายเดียวกันเนื่องจากการประเมินเป็นศาสตร์ที่มีแหล่งกำเนิดมาจากศาสตร์แห่งการวัดในด้านหนึ่งการนิยามว่าการประเมินคือ การวัด มีข้อดีในแง่ที่ทำให้การประเมินมีความเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีความเป็นปรนัย และความเที่ยงตรง อย่างไรก็ดีผลเสียที่ตามมาคือนักประเมินมีบทบาทเป็นเพียงนักเทคนิคการวัดที่มุ่งสร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะของบุคคล การประเมินจึงผูกติดอยู่กับการตีความหมายของคะแนนที่ได้จากเครื่องมือมาตรฐานของการวัดมากเกินไป ทำให้มองข้ามตัวแปรเชิงประเมินที่สำคัญ ที่ไม่สามารถใช้วิธีการเชิงปริมาณมาวัดเท่านั้น

รอสซี่และฟรีแมน (Rossi and Freeman) การประเมินคือ การช่วยการตัดสินใจ (Assistant in Decision – Making) กล่าวคือ การประเมินช่วยเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการบริหารงาน การประเมินจึงขยายขอบเขตนอกเหนือไปจากการประเมินมนุษย์ เช่น ประเมินโครงการ ทรัพยากร มาตรการดำเนินงาน เป็นต้น นอกจากนั้นความต้องการในการทำนายหรือคาดการณ์ (Needs of Forecasts) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความซับซ้อนและอาศัยเทคนิควิธีของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้ผู้ประเมินจำต้องให้ความสำคัญกับสมมติฐานที่ตั้งขึ้นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจหรือการคาดการณ์

ครอนบัค (Cronbach) กล่าวเสริมนิยามดังกล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการเก็บรวบรวมและใช้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจ จุดมุ่งหมายหลักของการประเมินโครงการอยู่ที่ความต้องการทราบผลของโครงการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน รวมทั้งส่วนใดของโครงการที่ควรปรับปรุงแก้ไข

แอลคิน (Alkin) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการทำให้เกิดความมั่นใจในการตัดสินใจด้วยการคัดเลือกข้อมูลที่เหมาะสม รวบรวมและวิเคราะห์เพื่อจัดทำรายงานสรุปสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

ไทเลอร์ (Tyler) กล่าวว่า การประเมินเป็นการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่เป็นจริง (What is) กับสิ่งที่ควรจะเป็น (What should be)

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) กล่าวว่า การประเมินเป็นการกำหนดปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลและเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเพื่อให้การตัดสินใจนั้นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

สคริฟเว่น (Scriven) การประเมินคือ การตัดสินคุณค่า (Determining of Worth or Value) นิยามดังกล่าวถือเป็นนิยามกระแสหลัก (Mainstream) ของการประเมิน โดยผู้ประเมินจะต้องมีความเชี่ยวชาญในการสังเกตและอาศัยหลักเหตุผล กล่าวอีกอย่างก็คือแนวคิดดังกล่าวถือว่าถ้าผู้ประเมินมิได้ตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินถือว่าผู้ประเมินยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์

การให้ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับข้อสรุปของ ปีเตอร์ เอชรอซซี่ และเฮาเวิร์ด อีฟรีแมน (Peter H. Rossi and Howard E. Freeman. 1993: 54) ที่เสนอว่าทฤษฎีการประเมินและการศึกษาวิจัย คือ วิธีการศึกษาสังคมอย่างเป็นระบบภายใต้เทคนิคการวิจัยรวมทั้งการนำองค์ความรู้ที่มีความหลากหลาย (Several Discipline) มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ตามแต่ละบริบท ไม่ว่าจะเป็น การกำหนดกรอบความคิดและการรับรู้ (Conceptualization) การออกแบบ (Design) การวางแผน (Planning) และการนำไปใช้ (Implementation)

สรุปจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนิยามของการประเมินผล สรุปได้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการวัด การช่วยในในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลและเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อต้องการทราบถึงผลการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขจากการดำเนินงาน

สำหรับเป้าหมายของการประเมิน มีนักทฤษฎีได้ให้ความหมายของการประเมินออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ สถาบันพระปกเกล้า (อ้างถึงในรายงานการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561 : 6) ดังนี้

1. กลุ่มประโยชน์นิยม (Utilitarianism) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าเป้าหมายของการประเมิน คือ การสร้างประโยชน์แก่สังคม การประเมินจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อนำผลที่ได้จากการประเมินนั้นไปสร้างประโยชน์แก่สังคมและคนหมู่มาก

2. กลุ่มพหุนิยม (Pluralism) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าเป้าหมายของการประเมินไม่ควรมีเพียงหนึ่งเดียว การประเมินควรเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองเป้าหมายได้หลายด้าน เช่นการประเมินเพื่อแสดงกลไกแห่งอำนาจในการติดตาม/ควบคุม/ดูแลการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นต้น นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสำนักอัชณัตติกญาณนิยม (Intuitionism) ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายของการประเมินอยู่ที่การตัดสินคุณค่าของสิ่งของหรือเหตุการณ์ที่ทำการประเมินผ่านการใช้ความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของผู้ประเมิน

สรุปได้ว่า แม้จะมีนักทฤษฎีได้ให้ความหมายเป้าหมายของการประเมินแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ แต่เมื่อมองภาพรวมแล้วเป้าหมายของการประเมิน คือ การตัดสินใจที่เกิดจากเหตุการณ์ที่ผ่านการใช้ความรู้ประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ของผู้ประเมิน โดยการประเมินจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อได้นำผลการประเมินนั้นไปใช้เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ต่อคนหมู่มาก

สำหรับวิธีการประเมินโดยทั่วไปถูกจำแนกออกเป็น 2 แนวทางหลัก (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561 : 5-8) ดังนี้

1. อัตนัยนิยม (Subjectivism) แนวคิดของกลุ่มนี้เลือกใช้วิธีการเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ซึ่งอยู่บนหลักการของวิธีดำเนินงานที่ยืดหยุ่น รวบรวมข้อมูลรอบด้านตามสภาพธรรมชาติและใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ประเมินแต่ละคนเป็นเกณฑ์ในการสรุปผล วิธีการดังกล่าวตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าการตัดสินว่าอะไรจริงหรือเท็จ/มีคุณค่าหรือไม่ เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับจิตของปัจเจก บุคคลว่าจะมองความจริงหรือคุณค่าอย่างไร ไม่มีมาตรการที่แน่นอนในการกำหนดคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ฉะนั้นในทางปฏิบัติผู้ประเมินจึงควรกำหนดมาตรฐาน หรือเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าขึ้นมาเองด้วยเหตุและผล ซึ่งการจะทำเช่นนั้นได้จำเป็นต้องอาศัยความรอบรู้ ประสบการณ์ และความสามารถของแต่ละปัจเจกบุคคล

2. ปรนัยนิยม (Objectivism) วิธีการประเมินที่ถือเป็นลักษณะเฉพาะของแนวคิดนี้คือ วิธีการเชิงระบบ (Systematic Approach) ซึ่งเป็นวิธีการที่มีการวางแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน ใช้เครื่องมือที่มีมาตรฐานในการเก็บข้อมูล โดยมีความพยายามที่จะควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนให้มากที่สุด วิธีการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดของกลุ่มที่เชื่อว่า มนุษย์สามารถรู้ว่าอะไรจริงหรือเท็จ/มีคุณค่าหรือไม่ เป็นสิ่งที่สามารถ กำหนดเป็นมาตรการสากลได้ เพราะความจริงเป็นสิ่งสากล (Universal) การสร้างเครื่องมือที่มีมาตรฐานจะนำไปสู่การค้นพบความจริงและคุณค่าของความจริงได้ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้จากความรอบรู้ ประสบการณ์ และที่สำคัญคือการผ่านการฝึกฝนอบรมของผู้ประเมิน

นอกจากการแบ่งวิธีการของการประเมินออกเป็น 2 มิติ คือ อัตนัยนิยมและปรนัยนิยม นักทฤษฎีการประเมินยังจัดประเภทของการประเมินออกอีก 2 มิติ คือ มิติทางด้านวัตถุประสงค์ และมิติทางด้านวิธีการ มิติทั้งสองนำไปสู่การจัดประเภทการประเมินออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. การประเมินที่เน้นการตัดสินใจโดยใช้วิธีเชิงระบบ (Systematic Decision-Oriented Evaluation หรือ SD Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีเชิงระบบเพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจ

2. การประเมินที่เน้นการตัดสินใจโดยใช้วิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Decision-Oriented Evaluation หรือ ND Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีธรรมชาติเพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจ

3. การประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่าโดยใช้วิธีเชิงระบบ (Systematic Value-Oriented Evaluation หรือ SV Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีเชิงระบบเพื่อให้นักประเมินทำการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

4. การประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่าโดยวิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Value-Oriented Evaluation หรือ NV Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีเชิงธรรมชาติเพื่อให้นักประเมินทำการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

สรุปได้ว่า วิธีการประเมินนั้นมุ่งเน้นการวางแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน กำหนดวิธีดำเนินงานที่ยืดหยุ่นเพื่อให้ได้ผลการประเมินตามวัตถุประสงค์

เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2562

เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ส่วนราชการต่าง ๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของส่วนราชการ ทำให้การส่งมอบผลผลิตและการบริการดีขึ้น ปรับปรุงผลการดำเนินการด้านอื่น ๆ และเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยทำให้เกิดความสอดคล้องกันของแผนกระบวนการการตัดสินใจ บุคลากร การปฏิบัติการและผลลัพธ์ การนำเกณฑ์นี้ไปใช้จะช่วยให้ส่วนราชการสามารถประเมินองค์การตนเองได้อย่างรอบด้านว่าขณะนี้สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร และต้องการมุ่งไปทางใด เกณฑ์นี้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบทุกภาคส่วนของระบบบริหารงาน การพัฒนาปรับปรุงกระบวนการและผลลัพธ์ โดยตระหนักถึงคุณค่าที่ส่งมอบแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม (วิริยา เนตรน้อย และคณะ, 2562 : 7-9)

เกณฑ์ PMQA เป็นชุดของคำถามเกี่ยวกับเรื่องสำคัญของการบริหารและดำเนินงานของส่วนราชการใน 7 ด้าน คือ 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการปฏิบัติการ และ7) ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ดังนี้

1. เกณฑ์มุ่งเน้นผลลัพธ์ เกณฑ์มุ่งเน้นให้ส่วนราชการปฏิบัติราชการให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เกณฑ์จึงครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลลัพธ์โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ในเรื่องหลัก ๆ เกี่ยวกับประสิทธิผลของการบรรลุพันธกิจ ผู้รับบริการและผู้มส่วนได้ส่วนเสีย บุคลากร การนำองค์การและธรรมาภิบาล รวมถึงงบประมาณการเงินและการเติบโต

2. เกณฑ์สนับสนุนมุมมองเชิงระบบเพื่อให้เป้าประสงค์สอดคล้องไปในทางเดียวกัน เกณฑ์ PMQA สร้างความสอดคล้องไปในทางเดียวกันทั้งส่วนราชการ จากตัววัดที่ได้มาจากกระบวนการของส่วนราชการที่มีการ

เชื่อมโยงและเสริมซึ่งกันและกัน ตัววัดเหล่านี้ผูกโยงโดยตรงกับคุณค่าในมุมมองของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกับผลการดำเนินการโดยรวม ดังนั้น การใช้ตัววัดเหล่านี้จึงเป็นกรอบที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องโดยลดความจำเป็นที่จะต้องกำหนดวิธีปฏิบัติโดยละเอียด หรือลดกระบวนการจัดการที่ซับซ้อนเกินไป ดังนั้นตัววัดเหล่านี้จึงเป็นทั้งเครื่องมือในการสื่อสาร และเป็นวิธีการถ่ายทอดความต้องการของผลการดำเนินการไปสู่การปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา ความสอดคล้องไป ในแนวทางเดียวกันนี้ ทำให้มั่นใจว่าส่วนราชการมีความมุ่งมั่นที่แน่ชัดและเป็นที่รับรู้ทั่วทั้งองค์การ ในขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคล่องตัว การสร้างนวัตกรรม และการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ

3. เกณฑ์สนับสนุนการตรวจประเมินที่เน้นเป้าประสงค์ เกณฑ์และแนวทางการให้คะแนน ประกอบด้วยระบบการตรวจประเมินซึ่งแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่เป็นกระบวนการ 2) ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ การใช้เกณฑ์เพื่อประเมินตนเองช่วยให้ส่วนราชการทราบภาพคร่าว ๆ ของจุดแข็งและโอกาสการพัฒนาจากการตอบคำถามตามข้อกำหนดต่าง ๆ ซึ่งเน้นที่ผลการดำเนินการตามระดับพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของกระบวนการและผลการดำเนินการ ด้วยเหตุนี้การตรวจประเมิน PMQA จึงนำไปสู่การปรับปรุงผลการดำเนินการอย่างจริงจังในทุกด้าน เครื่องมือนี้ให้ประโยชน์ในการบริหารจัดการมากกว่าวิธีการทบทวนผลการดำเนินการตามวิธีการอื่น ๆ และสามารถปรับใช้ได้กับยุทธศาสตร์ระบบการจัดการ และส่วนราชการที่หลากหลาย

เกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA)

การประเมินผลประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA : Local Performance Assessment) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยจะต้องมีผลการประเมินเฉลี่ย ในภาพรวม 5 ด้าน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีผลการประเมินรายด้านไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 เช่นกัน จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป้าหมายการขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ประเด็น (20) การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐให้บรรลุตามที่กำหนด ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายคือ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสมรรถนะและสร้างความทันสมัยในการจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะให้กับประชาชน” โดยกำหนดตัวชี้วัดคือการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวม มีค่าเป้าหมายตัวชี้วัด ในปี พ.ศ. 2566 – 2570 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 และในปี พ.ศ. 2571 – 2575 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม), 2566 : 285) เพื่อให้การบริการของภาครัฐมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ และภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพด้วยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566)

เกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับดีเด่น (90.00 - 100.00) ระดับดีมาก (80.00 - 89.99) ระดับดี (70.00 - 79.99) ระดับพอใช้ (60.00 - 69.99) และระดับควรปรับปรุง (ต่ำกว่า 60.00) โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของค่าคะแนนการประเมินไว้ที่ร้อยละ 70 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564, 7)

คะแนน	ระดับ	สี
90.00 - 100.00	ดีเด่น	
80.00 - 89.99	ดีมาก	
70.00 - 79.99	ดี	
60.00 - 69.99	พอใช้	
ต่ำกว่า 60.00	ควรปรับปรุง	

ภาพที่ 2 การแบ่งระดับการประเมิน

ที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2564: 7)

จุดประสงค์ที่สำคัญของการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA : Local Performance Assessment) (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564, 3) คือ

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานและจัดบริการสาธารณะที่มีมาตรฐานขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกันทั้งประเทศ

2. เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบระดับคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของตนเอง โดยสามารถเทียบเคียงได้จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเดียวกัน ภายในจังหวัดเดียวกันหรือในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปกำหนดแนวทางเสริมสร้างศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ

ความคาดหวังในการดำเนินการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งที่ผ่านมาและที่กำลังพัฒนาในช่วงต่อไป กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมิได้คาดหวังเพียงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งประเทศผ่านเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำครบทุกแห่ง หรือสร้างแรงกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาศักยภาพของตนเองเท่านั้น การเผยแพร่รายงานผลการวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นทุกปี และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมิติ 5 ด้าน ให้แก่ประชาชนผ่านทางสื่อช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการบริหารงานและตอบสนองความต้องการของประชาชน ในพื้นที่ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรค และจุดอ่อน ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุน การปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงบประมาณ สำนักงานตรวจเงินแผ่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ยังสามารถใช้ข้อมูลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นวางแนวทางเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้ บุคลากร เทคโนโลยี งบประมาณ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน

การดำเนินการดังกล่าวกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นยังมุ่งหวังให้การประเมินประสิทธิภาพ ขององค์กรปกครองท้องถิ่นได้รับความสนใจจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการดำเนินงาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยใช้ผลการประเมินดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลสำคัญเพื่อกำหนดนโยบายสนับสนุนการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงส่วนราชการที่สนับสนุนภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งได้ทราบปัญหา อุปสรรค และจุดอ่อน ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อช่วยส่งเสริมศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมกับภารกิจหน้าที่และร่วมจัดทำแผนงานโครงการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในอนาคตต่อไป

ความแตกต่างของรูปแบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึง พ.ศ. 2565 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดแนวทางการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562 : 3)

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจัดการประชุมระหว่างสำนัก/กอง ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงแบบประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานการณ์ในปัจจุบันโดยอ้างอิงกับผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีงบประมาณที่ผ่านมา

2. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยกองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่นจัดพิมพ์แบบประเมินและจัดส่งให้กับจังหวัด พร้อมกับจัดประชุมเพื่อชี้แจงการตรวจประเมินให้กับจังหวัดตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศเตรียมความพร้อมในการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. จังหวัดจัดตั้งคณะทำงานตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างน้อย คณะทำงานละ 4 คน ประกอบด้วย บุคลากรสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในส่วนภูมิภาค จำนวน 2 คน ปลัดองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 1 คน และท้องถิ่นอำเภอจำนวน 1 คน โดยจังหวัดหนึ่งอาจมีได้มากกว่า 1 คณะทำงาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด

4. คณะทำงานตรวจประเมินประสิทธิภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตรวจประเมินในพื้นที่ตามคำสั่งของแต่ละจังหวัดที่คณะทำงานได้รับมอบหมาย

5. จังหวัดรวบรวมและบันทึกผลการประเมินผ่านระบบสารสนเทศของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเพื่อประมวลผลและใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีการพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566) ดังนี้

1. ให้สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นแต่ละจังหวัดชี้แจงแนวทางการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการตรวจประเมินในรูปแบบผสมผสาน โดยการนำระบบสารสนเทศ มาใช้ในการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของทีมประเมินที่แต่ละจังหวัดแต่งตั้งขึ้น ตลอดจนชี้แจงเกณฑ์การตรวจประเมินเอกสาร/หลักฐาน ประกอบตัวชี้วัด และการเตรียมการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประเมินตนเองผ่านระบบสารสนเทศ

2. แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งให้รายงานผลการประเมินตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านระบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (www.lpa.dla.go.th) โดยใช้รหัสเข้าใช้งานผ่านระบบ DLA-SSO ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกหัวข้อ “ระบบการประเมิน” เพื่อประเมินตนเอง พร้อมแนบไฟล์เอกสาร/หลักฐาน ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ตามที่กำหนดไว้ในแต่ละตัวชี้วัด โดยให้ยืนยันส่งข้อมูลให้ทีมประเมินพร้อมทั้งประเมินความพึงพอใจผ่านระบบดังกล่าว

3. ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรวจประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบผสมผสานผ่านระบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตรวจเอกสาร/หลักฐานตามที่กำหนดไว้ในแต่ละตัวชี้วัด ซึ่งทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจเรียกเอกสาร/หลักฐานเพิ่มเติมได้ในกรณีที่เห็นว่าเอกสาร/หลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถลงพื้นที่ตรวจประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ โดยให้เป็นดุลยพินิจของทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบด้วย

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถติดตามผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านระบบสารสนเทศหัวข้อ “ติดตามผลการประเมิน” หากในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นว่าผลการประเมินประสิทธิภาพของทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ถูกต้อง คลาดเคลื่อน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขออุทธรณ์ผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นผ่านระบบสารสนเทศ

5) ให้ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาอุทธรณ์ผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด และรายงานผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ และแจ้งที่ประชุมคณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.จ.จ.) หรือคณะกรรมการพนักงานเทศบาล (ก.ท.จ.) หรือหรือคณะกรรมการพนักงานเมืองพัทยา (ก.เมืองพัทยา) คณะกรรมการพนักงานส่วนตำบล (ก.อบต.จังหวัด) ทราบ

(แล้วแต่กรณี) และแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบผ่านช่องทางที่เห็นสมควร

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่มีความแตกต่างกันในส่วนของขั้นตอนการตรวจประเมินซึ่งในปี พ.ศ. 2549 - 2565 นั้น ให้แต่ละจังหวัดจัดตั้งคณะทำงานตรวจประเมินประสิทธิภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างน้อยคณะทำงานละ 4 คน ประกอบด้วย บุคลากรสังกัดกรมส่งเสริการปกครองท้องถิ่นในส่วนภูมิภาค จำนวน 2 คน ปลัดองค์ปกครอง ส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน และท้องถิ่นอำเภอ จำนวน 1 คน โดยจังหวัดหนึ่งอาจมีได้มากกว่า 1 คณะทำงาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด เพื่อลงพื้นที่ในการดำเนินการตรวจประเมินตามคำสั่งที่คณะทำงานได้รับมอบหมาย แต่ในปี พ.ศ. 2566 มีรูปแบบขั้นตอนของการประเมินที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม คือ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มอบหมายให้สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดชี้แจงแนวทางการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการตรวจประเมินในรูปแบบผสมผสาน โดยการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของทีมประเมินที่แต่ละจังหวัดแต่งตั้งขึ้น

ผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

กรณีตัวอย่างของจังหวัดเชียงรายที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 72 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 70 แห่ง มีผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย 5 ด้าน คือ ด้านที่ 1 การบริหารจัดการ ด้านที่ 2 การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา ด้านที่ 3 การบริหารงานการเงินและการคลัง ด้านที่ 4 การบริการสาธารณะ และ ด้านที่ 5 ธรรมาภิบาล ย้อนหลัง 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลคะแนนการประเมินประสิทธิภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายย้อนหลัง 3 ปี

ประสิทธิภาพ	พ.ศ. 2563				พ.ศ. 2564				พ.ศ. 2565			
	อบจ.	ทน.	ทต.	อบต.	อบจ.	ทน.	ทต.	อบต.	อบจ.	ทน.	ทต.	อบต.
ด้านที่ 1	91.30	92.73	88.27	89.69	98.18	91.82	90.49	92.13	90.00	97.14	93.66	94.17
ด้านที่ 2	98.10	93.33	93.96	91.21	94.00	95.00	91.19	92.20	100.00	94.44	91.89	91.42
ด้านที่ 3	90.59	76.82	80.69	79.41	80.00	71.05	79.97	82.14	80.83	74.67	79.62	79.44
ด้านที่ 4	91.85	96.71	88.66	88.97	94.51	96.14	91.99	93.06	95.76	96.00	90.35	90.06
ด้านที่ 5	100	90.91	85.65	87.75	89.23	96.92	84.95	84.72	86.00	100.00	89.86	88.14
ภาพรวม	**93.01**	**90.71**	**86.59**	**86.86**	**91.16**	**90.11**	**88.46**	**89.65**	**91.11**	**91.36**	**88.38**	**87.95**

จากตารางผลคะแนนการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายย้อนหลัง 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) พบว่าผลคะแนนในส่วนของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเป็นค่าผลคะแนนเฉลี่ยทุกแห่งรวมกัน ซึ่งแตกต่างจากค่าผลคะแนนการประเมินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและ

เทศบาลนครที่มีเพียงหน่วยงานละหนึ่งแห่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภทแล้วพบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายและเทศบาลนครเชียงรายมีผลคะแนนที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานเดิมและมีแนวโน้มว่าจะรักษาระดับผลคะแนนเฉลี่ยเกินกว่าร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2566 – 2570 ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งแตกต่างจากเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลคะแนนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานเดิมแต่ยังต้องปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลคะแนนให้สูงขึ้นตามเป้าหมายตัวชี้วัดต่อไป

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปี พ.ศ.2566

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ.2566 เป็นต้นไป กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดให้นำระบบสารสนเทศมาใช้ในการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของทีมประเมินที่แต่ละจังหวัดแต่งตั้งขึ้น ถือเป็นการพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานในหน่วยงานในการเพิ่มประสิทธิภาพและนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาสนับสนุนการดำเนินงานภายในเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัลซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาในการทำงานและลดความยุ่งยากในขั้นตอนต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยประหยัดงบประมาณรายจ่ายของภาครัฐ สำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ต่อไป จากการดำเนินการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ในปี พ.ศ. 2566 นั้น คณะทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินการสรุปได้ดังนี้ 1) ตัวชี้วัดส่วนใหญ่กำหนดหัวข้อการตรวจสอบการประเมินเอกสาร/หลักฐาน ไม่ตรงกับเกณฑ์การประเมินทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายงานผลการประเมินตนเองไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานระบบสารสนเทศ ส่งผลให้การแนบไฟล์เอกสาร/หลักฐานในรูปแบบต่าง ๆ การแนบลิงก์ (URL) ในเว็บไซต์เกิดปัญหาขัดข้องไม่สามารถเข้าถึงเอกสาร/หลักฐานที่ใช้ในการตรวจประเมินให้คะแนนได้ 3) เกณฑ์การให้คะแนนการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความเป็นกลาง เนื่องจากการตรวจเอกสาร/หลักฐานตามที่กำหนดในแต่ละตัวชี้วัด ให้เป็นดุลยพินิจของทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการตรวจประเมินในแต่ละพื้นที่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ Local Performance Assessment (LPA) เกิดจากการที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีการกำหนดระบบการติดตามการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของการประเมินมาตรฐานการปฏิบัติราชการและนิเทศองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป้าหมายตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็น (20) การบริการประชาชนและประสิทธิภาพของภาครัฐ มีเป้าหมายให้การบริการของรัฐ มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ และภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้สนับสนุนให้เป็นประเทศไทยทันต่อความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างยั่งยืนด้วยหลักการ “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ประเมินการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเผยแพร่ผลการประเมินต่อสาธารณะ กระตุ้นให้ท้องถิ่นเกิดการแข่งขันการจัดบริการสาธารณะที่ดีเพื่อประชาชนสอดคล้องกับแนวคิดของหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM, New Public Management) ซึ่งเน้นความสำคัญของผลลัพธ์ความคุ้มค่าและการจัดสรรงบประมาณโดยอิงผลลัพธ์ (Result - Based Budgeting)

เมื่อพิจารณาผลคะแนนการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายในภาพรวมเฉลี่ยรวมย้อนหลัง 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากจนถึงระดับดีเด่นและมีแนวโน้มคงที่ต่อเนื่อง ซึ่งผลการประเมินประสิทธิภาพในปี พ.ศ. 2566 – 2570 ถือเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลต้องปรับกระบวนทัศน์การบริหารและการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพบรรลุตรงตามเป้าหมาย ซึ่งต้องมีค่าเฉลี่ยผลคะแนนการประเมินประสิทธิภาพไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีพ.ศ. 2566 เป็นการตรวจประเมินในรูปแบบผสมผสานโดยการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นการนำร่องการตรวจประเมินผ่านระบบสารสนเทศเพื่อให้การดำเนินการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรแก้ไขการกำหนดหัวข้อการตรวจสอบการประเมินเอกสาร/หลักฐาน ให้ตรงกับเกณฑ์การประเมิน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรายงานผลการประเมินตนเองได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ส่งผลให้การตรวจประเมินรวดเร็วและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และยังถือเป็นการลดขั้นตอนการพิจารณาอุทธรณ์ผลการประเมิน

2. สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดควรดำเนินการซักซ้อมแนวทางการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายรายงานผลการประเมินในแต่ละด้าน โดยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตามประเด็นตัวชี้วัด การตรวจสอบเอกสาร/หลักฐาน และเกณฑ์การให้คะแนนให้มีความละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การรายงานผลการประเมินตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกต้อง ครบถ้วน ตามประเด็นตัวชี้วัดดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2559). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี พ.ศ. 2558. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2016/6/2172_5767.pdf)

----------. (2562). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2562 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2019. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2020/1/2286_6124.pdf

----------. (2563). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2563 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2020 สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2563. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2021/1/2305_6181.pdf

----------. (2564). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2022/7/2345_6254.pdf

----------. (2566). ซักซ้อมการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2566. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/document/type2/2023/5/29370_1_1684212673049.pdf?time=1684213967230

ฉัตรชัย นาถ้ำพลอย. (2563). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. วารสารศิลปะศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, 2(2), 461-470, สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก file:///C:/Users/ASUS54/Downloads/ckracheachan,+%7B$userGroup%7D,+06Chatchai++Nat hamploy+461-470%20(1).pdf

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และพิชิต รัชตพิบุลภพ. (2561). การวิเคราะห์คะแนนสรุปการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 9 (18), สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php/econswu/article/view/177678/126498

ปิยะ กล้าประเสริฐ. (2559). การประเมินประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://so06.tcithaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/article/view/65887/54338

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 - 2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 140 ตอนพิเศษ 51 ง. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/masterplan_updated2023_080363.pdf

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (2561). การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการให้บริการขององค์การ บริหารส่วนตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.chonlakram.go.th/datacenter/doc_download/20181130115405_B1.pdf

วิริยา เนตรน้อย, วณิสรา สุขวัฒน์, พรรษมนต์ พงศ์อิทธิโภคิน และคณะ. (2562). เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2562. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)

ภาษาและวัฒนธรรมชาวไทตาด: ชนชาติพันธุ์ (ล่าสุด) ของนครพนม

Language and Culture of Tai Tad: Latest Ethnic Minority Group of Nakhon Phanom Province

กฤติมา จรรยาเพศ
Krittima Janyaphet
อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม
Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University, Nakhon Phanom 48000, Thailand
corresponding author, e-mail: rosee5@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the\ekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration\ Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์ไทตาด ซึ่งปัจจุบันถือเป็นชนชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนม การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ศึกษาจากเอกสารการรวบรวมของคนในชุมชน การสอบถามจากผู้นำชุมชน และจากการสังเกต ซึ่งผลการศึกษาพบว่า 1) การใช้ภาษาของชาวไทตาดมีความแตกต่างจากภาษาอีสานและภาษาไทยกลางอยู่หลายคำ 2) ภาษาไทตาดมีการใช้คำควบกล้ำเหมือนกับภาษาไทยกลางแต่แตกต่างจากภาษาอีสานทั่วไป 3) ชาวไทตาดมีการเรียกผู้นำทางจิตวิญญาณของตนว่า จ้ำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตน 4) ชาวไทตาดมีภูมิปัญญาด้านสมุนไพรจากที่พบในท้องถิ่นของตน และยังคงนำมาปฐมพยาบาลเบื้องต้น 5) ประเพณีกินดอง เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทตาดและมีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ 6) ชาวไทตาดเป็นชุมชนที่ให้ความร่วมมือกับชุมชนภายนอกรวมถึงทางจังหวัดในการขับเคลื่อนด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ไทตาด; ภาษา; วัฒนธรรม; นครพนม

Abstract

This article aims to study language and culture of Tai Tad, which is the 9th ethnic group of Nakhon Phanom Province. This study is qualitative research from documents and evidences in community, interviewing leaders and observing. The results found that 1) language using in Tai Tad community is different from Isan language and central Thai language 2) Language in Tai Tad community using consonant blend the same as central Thai language. 3) Tai Tad community has "Jam" which is spiritual leaders 4) Tai Tad has herbal wisdom which found in own community and used until today 5) "Kin Dong" or wedding ceremony is found in community and unique 6) Tai Tad people participate in the cultural festival as well.

Key words: Tai Tad; language; culture; Nakhon Phanom

บทนำ

ความเป็นมาชาวไทตาด

“ไทตาด” เป็นชื่อที่เรียกตัวเองที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครพนม ซึ่งคนส่วนน้อยจะรู้จักและรับรู้ว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์นี้ในจังหวัดนครพนม

จากการศึกษาของอาจารย์ธันวา ใจเที่ยง จากโครงการศึกษาเพื่อการพัฒนากลุ่มชน 2 ฝั่งโขงและคำยืนยันของกลุ่มนักปราชญ์ประจำชุมชนที่ได้คัดลอกประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์จากใบลาน พบว่า ไทตาด เป็นกลุ่มชนหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไทสาขาหนึ่งที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่อาณาบริเวณสิบสองปันนา แถบมณฑลยูนาน ประเทศจีน ต่อมาได้อพยพจากจีนมาอยู่ในประเทศพม่า อาศัยแถบลุ่มน้ำสาละวิน-อิระวดี จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชนพม่าจึงอพยพมาตามแม่น้ำโขงเข้าสู่เมืองหลวงพระบางของประเทศลาว

จากนั้นก็อพยพมาสู่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน ประเทศลาว และตั้งบ้านเรือนที่บ้านผาตาด เมืองยมราช หลังจากนั้นประมาณ 30 ปี (ช่วงเวลาคร่าวๆ พ.ศ. 2369) ได้พากันอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัยบริเวณท่าวัดโอกาส เขตเทศบาลเมืองนครพนมในปัจจุบัน

ไทตาด กลุ่มใหญ่มาตั้งชุมชนอยู่บริเวณบ้านผึ้ง ตำบลบ้านผึ้ง ส่วนหนึ่งอยู่ชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลนาราชควาย ส่วนหนึ่งอยู่ที่บ้านนาคำกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง นครพนม และส่วนหนึ่งอยู่ที่บ้านพระซอง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

คำว่า “บ้านผึ้ง” มีที่มาคือ แต่เดิมชุมชนนี้ชื่อบ้านโคกคำ ก่อนเป็นที่ตั้งบ้านผึ้งในปัจจุบัน จากเดิมชื่อโคกคำแล้วเปลี่ยนเป็นโคกดาวควัน จนกระทั่งเกิดสงครามทุ่งไหหิน (ประเทศลาว) มีทหารไทยชื่อ “หลวงมน” ได้รับบาดเจ็บจากสงครามคราวนั้น ได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้านโคกดาวควัน และนำตัวมารักษา ต่อมาชื่อหมู่บ้านก็เปลี่ยนเป็นบ้านพึ่ง (หมายถึงการพึ่งพาอาศัย) และกลายเป็นบ้านผึ้งในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทตาด จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสอบถามผู้นำในชุมชนและจากการสังเกตรวมถึงศึกษาเอกสารที่รวบรวมไว้อย่างดีของผู้นำชุมชนแล้วจึงนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบความแตกต่างของภาษาชาวไทตาดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ ดังแสดงผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาษาของชาวไทตาด

ภาษาของกลุ่มไทตาด จัดว่าอยู่ในตระกูล กลุ่มภาษาไท-กระได ลักษณะทางภาษา เป็นภาษาที่มีรากศัพท์เช่นเดียวกับคำในภาษาถิ่นอื่นๆ มีสำเนียงคล้ายๆ ไทญ้อ ไทลาว ไทผู้ไท

เอกลักษณ์พิเศษ คำลงท้ายมักมีคำว่า “เห้อ” ตามหลังเช่น “ไปไสเห้อ” “มาแต่ได๋เห้อ” และคำว่า “นะ” เช่น “บ่ไปนะ”มักออกเสียงภาษาไทยชัดเจน เช่น ควาย เกลือ ผีเสื้อกลุ่มไทตาดดั้งเดิม ยังใช้อักษรควบ เช่น คว ขว เหมือนภาษาราชการปัจจุบัน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตัวอย่างคำภาษาไทตาดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
คำเรียกขาน		
สู	เขา	เขา
ตู	ข้อย	กู, ฉัน
ไผ	ไผ	ใคร
เจ้า	สู	คุณ, เธอ, ท่าน
คำขานรับ		
เหอ	เหอ	เป็นคำขานรับเวลาคนเรียก
เอ้อ	เออ	เป็นคำขานรับ
หนะ	บ่อ, หยัง	เป็นคำต่อท้ายคำถาม
ที่อยู่อาศัย		
เฮือน	เฮือน	บ้าน
โฮง	โฮงกะบอง	ฐานรองคบเพลิง
ขี่กะบอง	ขี่กะบอง	คบเพลิง
ก๊อก	ตะเกียง	ตะเกียง
ห่องส่วม	ห่องนอน, ส้วม	ห้องนอน
ขั่นใด	กะได	บันได
สาด	สาด	ฟูก, ที่นอน, เสื่อ
เครื่องใช้		
อุ๊-แอ่ง	โอ่ง	โอ่งน้ำ
กะบ๋วย	กะบวย	กระบวย
กะเบียน	พาเข้า	ถาด
ถาน	ส้วม	ห้องส้วม
ป่องเอี้ยม	ป่องแอ้ม	หน้าต่าง

ภาษาไทตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ลักษณะอาการ		
พ้าว	ฟ้าว	รีบ
เยิบยาน	เยิบ	ช้า
คำเรียกเชิญในพิธีต่างๆ		
เยอ	ท่าน	ท่าน (คำเรียกเชิญผู้มีปศถาบรรดาศักดิ์)
กู๊ก	ท่าน	คุณ (คำเรียกเชิญแขกทั่วไป)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบตัวอย่างประโยคภาษาไทตาดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ประโยคบอกเล่า		
กูสิไปเมือนา	ข้อยสิไปนา	ฉันจะไปนา
กูสิไปนาหนองบักด่อน	ข้อยสิไปนาหนองบักด่อน	ฉันจะไปนาหนองบักด่อน
กูสิตำแจ่วไปนำ	ข้อยสิตำแจ่วไปนำ	ฉันจะตำน้ำพริกไปด้วย
ประโยคคำถาม		
มึงสิไปได	เจ้าสิไปไส	คุณจะไปไหน
มึงสิไปนำตูหนะ	เจ้าสิไปนำข้อยบ่อ	คุณจะไปกับฉันไหม
มึงสิไปนาได	เจ้าสิไปนาได๋	คุณจะไปนาไหน
มึงสิเอาปาแดกไปนำหนะ	เจ้าสิเอาปาแดกไปนำบ่อ	คุณจะเอาปลาร้าไปด้วยไหม
ประโยคคำสั่ง,ขอร้อง		
เอิ้นตูมากินนำเดอ	เอิ้นเฮามากินนำเด้อ	เรียกพวกเรากินด้วยนะ
มึงเอาแหไปนำเดอ	เจ้าเอาแหไปนำเด้อ	คุณเอาแหไปด้วยนะ
เอิ้นอี่ตาผ่อ อี่ตาแหม่ตูมากินนำเดอ	เอิ้นอี่พ่อ อี่แมเฮามากินนำเด้อ	เรียกคุณพ่อคุณแม่มากินด้วยนะ
ประโยคเงื่อนไข		
คันบ่อเอาไปสิเอาไดไส่แกง	คันบ่อเอาไปสิเอาหยังไส่แกง	ถ้าไม่เอาไปจะเอาอะไรใส่แกง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบบทสนทนาภาษาไทตาด ภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ก: มึงสิไปได	เจ้าสิไปไส	คุณจะไปไหน

ภาษาไทตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ข: กูสิไปเมือนา	ข้อยสิไปนา	ฉันจะไปนา
ก: มึงสิไปนำตูหนะ	เจ้าสิไปนำข้อยบ่อ	คุณจะไปกับฉันไหม
ข: มึงสิไปนาได	เจ้าสิไปนาได๋	คุณจะไปนาที่ไหน
ก: กูสิไปนาหนองบักด่อน	ข้อยสิไปนาหนองบักด่อน	ฉันจะไปนาหนองบักด่อน
ข: มึงเอาแหไปนำเดอ	เจ้าเอาแหไปนำเด้อ	คุณเอาแหไปด้วยนะ
ก: กูสิตำแจ่วไปนำ	ข้อยสิตำแจ่วไปนำ	ฉันจะตำน้ำพริกไปด้วย
ข: มึงสิเอาปาแดกไปนำหนะ	เจ้าสิเอาปาแดกไปนำบ่อ	คุณจะเอาปลาร้าไปด้วยไหม
ก: กะเอาไปฮั้นแหลว	กะเอาไปซั่นตั่ว	ก็เอาไปนะสิ
ข: คันบ่อเอาไปสิเอาไดใส่แกง	คันบ่อเอาไปสิเอาหยังใส่แกง	ถ้าไม่เอาไปจะเอาอะไรใส่แกง
ก: แกงสุกแหล่ว	แกงสุกแล้ว	แกงสุกแล้ว
ข: เอิ้นตูมากินนำเดอ	เอิ้นเฮามากินนำเด้อ	เรียกพวกเรากินด้วยนะ
ก: แกงเต็มหม่อ	แกงเต็มหม่อ	แกงเต็มหม้อ
ข: เอิ้นอี่ตาผ่อ อี่ตาแหม่ตูมากินนำเดอ	เอิ้นอี่พ่อ อี่แมเฮามากินนำเด้อ	เรียกคุณพ่อคุณแม่มากินด้วยนะ

ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีการละเล่นที่สำคัญ คือ “การลงข่วง” ที่ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายเข็นฝ้าย และฝ่ายชายจะเข้ามาคุยในยามกลางคืน เป็นการเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มและหญิงสาวได้พูดเกี้ยว เป็นผญาเกี้ยวสาว ที่ชาวลาวลุ่มน้ำโขง

นิยมกระทำกันโดยทั่วไป ชาวบ้านกล่าวว่าเป็นประเพณีดั้งเดิมประจำหมู่บ้านหลังการมาตั้งบ้านเรือนในจังหวัดนครพนมแล้ว

การละเล่น “ตาดกินดอง” เป็นการละเล่นในงานพิธี “กินดอง” (งานแต่งงาน) เป็นการละเล่นที่สนุกสนาน โดยชายและหญิงจะเต้นประกอบจังหวะดนตรีที่ครึกครื้น มีอุปกรณ์ประกอบการละเล่นคือ สาก ครก และอุปกรณ์เครื่องครัวต่างๆ ก่อนวันกินดอง ชาวไทยตาดผู้ชายจะช่วยกันเตรียมสถานที่ ส่วนผู้หญิงจะเตรียมอาหาร เพื่อใช้ในวันกินดอง

ภาพที่ 1 ที่มา:https://www.facebook.com/hppynakhonphanom/posts/1664358340445093/

ลักษณะเด่นของการแต่งกายของผู้ชายคือ นิยมใส่สีขาว ผู้ชายนิยมใส่กางเกงขาต่อ มัดเกี้ยวเอา หรือกางเกงเหน็บเตี่ยวหรือโสร่ง ส่วนเสื้อนิยมใช้กระดุมทั้งแขนสั้นและแขนยาว นิยมสีขาว บางทีมีเป็นลายขั้นๆ เมื่อไปงานบุญหรืองานพิธีจะใส่โสร่ง ใส่เสื้อหม่อฮ่อม มีผ้าพาดบ่าและผู้ชายทุกคนนิยมสักลาย

ส่วนผู้หญิงนิยมใช่ซิ่นหมี่หรือผ้าถุงสีดำ เสื้อย้อมเป็นสีครามและสีดำ ในงานบุญหรือพิธีจะใส่ผ้าถุงมัดหมี่ ใส่เสื้อดำแขนยาว กระดุมเสื้อจะเป็นเงินสตางค์ และใส่แพเบี่ยงอกด้วยสไบ ผมจะปล่อยยาว บางคนจะมัดเป็นจุกที่หัวหรือเกล้าผม ผู้หญิงชอบใส่ต่างหูและกำไรแขนและขา ในการทำงานผู้หญิงใส่ผ้าถุงสีดำ เสื้อดำแขนยาว แต่อยู่บ้านนิยมใส่เสื้อสีขาว บ้านเรือนไทตาดในครั้งสมัยการตั้งบ้านเรือนใหม่ๆที่หมู่บ้านผึ้ง ตัวเรือนจะมีลักษณะ 2 ชั้น ยกพื้นขึ้น คล้ายๆบ้านเรือนอีสานทั่วไป ฝาและหลังคามุงด้วยไม้

ลักษณะเด่น ตรงหลังคามีกาแล หรือหน้าจั่วสูงที่เป็นไม้ไขว้ และมีลวดลายดอก บางบ้านนิยมติดกระจกขนาดเล็กบริเวณจั่วและถัดลงมาตรงหน้าจั่วเพื่อความสวยงามเมื่อสะท้อนกับพระอาทิตย์ บริเวณเชิงทรายและป้านลมจะหยักคล้ายฟันเลื่อยที่ภาษาโบราณเรียก “แข้วหมาตาย” ภายในตัวบ้าน ห้องนอนจะเรียกว่า “ห้องส้วม” ห้องนี้จะห้ามผู้เป็นเขยผ่านเข้าไป หากพ่อตาแม่ยายไม่อนุญาต เพราะเป็นห้องที่เอาผีแจไว้ หรือผีแม่ไว้

ในการเลี้ยงผีของไทตาด จะมีประเพณีที่เรียกว่า “เลี้ยงใหญ่” สามปีต่อหนึ่งครั้งที่ชุมชนบ้านผึ้ง โดยมีกวานจ้ำเป็นผู้นำในการสื่อสารระหว่างลูกหลานชาวตาดกับบรรพชน ในงานนั้น กลุ่มชาวไทตาดไม่ว่าจะอยู่ชุมชนใด

จะต้องส่งเสบียงอาหารหรือไม่ก็รวบรวมเงินทองมาช่วยมีส่วนร่วมในการจัดเลี้ยง จัดพิธี โดยกวานจ้ำจะเป็นคนสื่อสารให้ระหว่างชาวบ้านกับผีบรรพชนในที่นี้ หมายถึง “เจ้าผ้าขาวและผีเครือญาติอื่นๆ

ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของชาวไทตาด

ภูมิปัญญาที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทตาดคือการรักษาความรู้ด้านสมุนไพรจากรุ่นสู่รุ่นไว้ได้ ยาสมุนไพรไทตาดที่รวบรวมไว้มีทั้ง สมุนไพรแก้อาการเบื่อ เมา สมุนไพรแก้แมลงสัตว์กัดต่อย สมุนไพรในการฆ่าพยาธิ สมุนไพรรักษาฝี สมุนไพรแก้ไอ และสมุนไพรสมานแผล ดังแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 4 ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของชาวไทตาด

ชื่อสมุนไพร	วิธีการรักษา
สมุนไพรแก้อาการท้องร่วง ท้องเสีย	
กาบหมากตูม/เปลือกมะตูม	รักษาอาการท้องร่วง
ใบหมากสิดา/ใบฝรั่ง	รักษาอาการท้องร่วง
กาบไม้ เปลือกไม้ชาติ ไม้จิก	รักษาอาการท้องร่วง ท้องเสีย
ฮากหมากกอก/ต้นมะกอกเล็ก	เป็นยาเย็น
สมุนไพรแก้อาการหลังคลอด	
ฮากยาแม่อยู่คำ	รักษาการอยู่ไฟ
นมสาว ช่างน้าว	ทำให้มีน้ำนมเยอะ
สมุนไพรแก้อาการเบื่อเมา	
เปลือกกะบก	เอามาแช่น้ำดื่ม
ต้นเรียงหรือเสรียง	เอาเปลือกมาเคี่ยวดื่มน้ำที่เคี่ยว
ใบยานางหรือรากยานาง	คั้น/ต้ม แล้วนำมาดื่ม
สมุนไพรแก้แมลงสัตว์กัดต่อย	
ต้นบุก/กระเดือ	นำมาทาบริเวณที่สัตว์กัดหรือต่อย
สมุนไพรในการฆ่าพยาธิ	
มะเกลือ	นำมาโขลกรวมกันแล้วกินฆ่าพยาธิ
มะพร้าวแก่	นำมาโขลกรวมกันแล้วกินฆ่าพยาธิ
สมุนไพรรักษาฝี	
รากต่างไก่	เอามาฝนทาบริเวณฝี
น้อยหน่าหลอด	เอามาโขลกหรือฝนแล้วทาบริเวณฝี
ใบมะเขือพวง	เอามาโขลกหรือฝนแล้วทาบริเวณฝี
ส้มพ่อหลวง	เอามาโขลกหรือฝนแล้วทาบริเวณฝี

ชื่อสมุนไพร	วิธีการรักษา
สมุนไพรแก้อาการไอ	
รากมะเขือขื่น	เอารากมาแช่น้ำดื่ม
อ้อยช้าง	เอาเปลือกเคี้ยวกินน้ำ ลดอาการไอ
หนอนหน่าย	เอาราก ใบ ต้น มาต้มดื่ม
สมุนไพรสมานแผล	
ใบสามเสือ/ใบหญ้าหมากฮ้าง	ใช้บดหรือโขลกแล้วนำมาทาแผลสด
ใบพู	ใช้บดหรือโขลกเพื่อห้ามเลือดแผลสด
หว่านจอด	สมานแผล

อภิปรายผลการวิจัย

ชาวไทตาดกับการสร้างสรรค์เมืองนครพนม

แม้ว่าชนชาติพันธุ์ไทตาดมีความเสี่ยงต่อการสูญหายไปแต่ก็มีผู้นำ ชาวบ้านและผู้ปกครองในจังหวัดร่วมกันฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษา วิถีการกิน การแต่งกาย การแสดงของท้องถิ่น การรักษาโรค การสร้างเรือน รวมถึงภูมิปัญญาอื่นๆที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับการสร้างสรรค์และความร่วมมือกับจังหวัดนั้น ชาวไทตาดได้นำการแสดงประวัติวิถีไทตาดไปร่วมแสดงในพิธีรำบวงสรวง “พญาศรีสัตตนาคราช” ที่ได้จัดขึ้นทุกปี โดยถือเอาวันที่ 7 เดือน 7 เป็นวันเริ่มต้น รวม 7 วัน 7 คืน ณ ลานพญาศรีสัตตนาคราช ริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งถือเป็นการแสดงถึงความร่วมมือในการขับเคลื่อนความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรมให้จังหวัดต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ชาวไทตาดมีเอกลักษณ์ ภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมาช้านาน ซึ่งจากการเปรียบเทียบในส่วนของภาษาก็สรุปได้ว่า ภาษาไทตาดมีความแตกต่างกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลางอยู่หลายคำ ไม่ว่าจะเป็นคำนามที่ใช้เรียกสิ่งของ การใช้คำสรรพนาม การใช้คำลงท้าย รวมถึงการใช้คำลงท้ายคำถาม แต่ที่น่าสนใจที่พบในการศึกษาคือคำภาษาไทตาดมีการใช้คำควบกล้ำซึ่งเหมือนกับภาษาไทยกลางแต่มีความแตกต่างกับภาษาอีสานทั่วไปที่ผู้พูดพูดโดยไม่มีการควบกล้ำ ในส่วนของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่ยังคงสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้คือ ประเพณีการกินดอง (แต่งงาน)ของชาวไทตาดที่มีผู้นำพิธีคือจ้ำที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้คนในชุมชน สำหรับภูมิปัญญาที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทตาดคือ ภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นที่มีการอนุรักษ์ไว้จนถึงปัจจุบัน ในส่วนของการมีส่วนร่วมกับทางจังหวัด ชาวไทตาดได้เข้าร่วมการแสดงวัฒนธรรมในงานพิธีที่สำคัญของจังหวัดเป็นประจำ ดังนั้น ชาวไทตาดจึงถือเป็นชนชาติพันธุ์ล่าสุดที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรมให้จังหวัดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1) ควรมีการสนับสนุนในการรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆให้ลงลึกและละเอียดมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมโดยการจัดทำสารานุกรม

2) ควรนำภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น เช่นการนำภาษามาแต่งเป็นเพลงหรือเรื่องเล่าของคนในชุมชน

3) นำภูมิปัญญามาสร้างนวัตกรรมให้กับชุมชนเพื่อสร้างรายได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ปรีชา พิณทอง. (2532). *สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ.* อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. (2565). *ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ “ไทตาด”.*

การสัมภาษณ์

พ่อจ้ำถนอม สิงหาคม สัมภาษณ์วันที่ 13 สิงหาคม 2566

จ้ำจันไทย ถานา สัมภาษณ์วันที่ 13 สิงหาคม 2566

เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทยแบบแบ่งขั้วเลือกข้าง

How do we live in discrimination Thai politics?

ชนกานต์ มูลอุดม[1] และธนัสถา โรจนตระกูล[2]
Chonnakan Moonl-udom[1] and Tanastha Rojanatrakul[2]
[1] นักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
[2]อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
[1] Bachelor of Public Administration Program Foculty of Social science and local development
Pibulsongkram Rajabhat University
[2] Lecture of Public Administration Program Foculty of Social Science and Local Development
Pibulsongkram Rajabhat University
chonnakan.m@psru.ac.th [1], tanastha.r@psru.ac.th [2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การเมืองเป็นเรื่องที่มีมาแต่ช้านานและยังควบคู่ไปกับการเลือกข้างตราบใดที่มีพรรคการเมืองหลายฝ่ายก็ย่อมทำให้เกิดการแบ่งขั้วเลือกข้างมากเท่านั้น แต่โดยธรรมชาติและในการดำเนินชีวิตนั้น การเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเลือกข้างนั้นล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวันเป็นปกติ ไม่ว่าจะเป็นที่โรงเรียน มหาวิทยาลัยที่ทำงาน ฯลฯ ก็ยังมีการแบ่งขั้วเลือกข้าง เช่น งานกีฬาสี ห้องเรียน การแบ่งทีมเล่นกีฬาหรือเกมต่าง ๆ แต่การแบ่งขั้วตามตัวอย่างนี้อาจไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงมากขนาดนั้น อาจเป็นแค่การทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งชั่วคราวเท่านั้น แต่สำหรับการแบ่งขั้วเลือกข้างทางการเมืองนั้นค่อนข้างที่จะรุนแรง และเปิดเผยมาก เมื่อเกิดการเลือกข้างทางการเมืองไม่ว่าทางใด ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมกัน ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ สังคมและประเทศ ดังนั้นเราไม่สามรถที่จะห้ามความคิดของผู้ใดได้ การที่จะสามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางการแบ่งขั้วเลือกข้างทางการเมืองนั้น ควรคำนึงถึงความถูกต้องภายใต้กฎหมาย แสดงออกทางการเมืองด้วยใจที่เป็นกลางไม่ควรเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายที่ตนชอบ ควรฟังหูไว้หู และ ไม่ควรปฏิเสธฝ่ายตรงข้าม เพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น

คำสำคัญ: การเมือง ; การเลือกข้าง

Abstract

Politics has been around for a long time and goes hand in hand with choosing sides as long as there are multiple political parties. But naturally and in life, choosing one or the other is a normal thing. Whether it's at school, university, work, etc., there are also divisions such as color sports events, classrooms, etc. The division of teams plays different sports or games, but discrimination in this example may not cause such a serious conflict. But for discrimination, choosing sides politically is quite radical and very open. When political sides are chosen either way, both sides do not tolerate each other, causing conflicts that may affect their lives. livelihood Society and country, Therefore, we cannot dissuade anyone's thoughts. To be able to live while discrimination political polarization, Validity under the law should be taken into account. Political expression with a neutral mind should not lean towards the side they like. Listen to ear to ear and do not reject opponents to reduce conflict.

Keywords: Politics; Discrimination

บทนำ

หากกล่าวถึงการเมืองไทยแบบเลือกข้าง ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เห็นได้จากการดำรงชีวิตของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อน งานกีฬาสี สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา เป็นต้น ก็ต้องมีการแข่งขันกัน แต่การเลือกข้างทางการเมืองนั้นถือเป็นปัญหาใหญ่ที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน ไม่เปิดรับซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างคิดแตกต่างกันก็พยายามที่จะหาจุดยืนร่วมกับคนที่ความคิดคล้ายกัน โอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง จนก่อให้เกิดเป็นปัญหาที่ไม่จบไม่สิ้น สุดท้ายแล้วก็ไม่ได้ทำให้เกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง มีแต่จะทำให้เกิดความขัดแย้ง และเกลียดชังกันภายในประเทศกันเอง

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

ความหมายของการเมือง

การเมือง (politics) คือ กระบวนการและวิธีการ ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจของกลุ่มคน คำนี้มักจะถูกนำไปประยุกต์ใช้กับรัฐบาล แต่กิจกรรมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไปในทุกกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งรวมไปถึงใน บรรษัท, แวดวงวิชาการ และในวงการศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525 อธิบายว่า “ การเมือง คืองานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมืองได้แก่วิชาที่ว่าด้วยรัฐการจัดส่วนแห่งรัฐ และการดำเนินการแห่งรัฐ ”

การเมือง หมายถึง การที่เกี่ยวข้องกับรัฐแผ่นดิน มีลักษณะงานที่เกี่ยวกับรัฐ และแผ่นดิน การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ กิจกรรมอำนวย หรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

เพลโตและอริสโตเติล ให้ความหมายทางการเมืองไว้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาความยุติธรรมและการดำรงชีวิตที่ดีของสังคมหรือชุมชน เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคม และเป็นสัตว์ทางการเมือง มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นสังคมนั่นเอง

โทมัส ฮอบส์ ให้คำจำกัดความว่า การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงความปลอดภัยของมนุษย์เขากล่าวว่า มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นดุร้ายป่าเถื่อน และไร้เหตุผล จึงจำเป็นต้องมีการเมืองคือการใช้อำนาจเข้ามาบังคับควบคุมมิให้มนุษย์ก่อความขัดแย้งกัน อันจะมีผลให้สมาชิกของสังคมได้รับการประกันความมั่นคงในความปลอดภัย ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน (วชิรวัชร งามละม่อม, 2556)

นิยามความหมายของคำว่า “การเมือง”ในทางรัฐศาสตร์ คำว่า “การเมือง” ถือว่าเป็นแกนหลักของสาขาวิชาดังกล่าว มีทั้งนักปราชญ์และนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากกมาย ดังเช่น เพลโต (Plato) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเมืองคือสิ่งที่นครรัฐ (Polis) ได้กระทำและอาจกระทำ ส่วนโรเบิร์ต เอ. ดาห์ล (Robert A. Dahl) กล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เป็นอำนาจโดยชอบธรรม ขณะที่ ฮาโรลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D.Lasswell) อธิบายไว้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของอิทธิพลผู้ทรงอิทธิพลและเป็นเรื่องของใครได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร (สุริยันต์ สุวรรณราช, 2542)

การเมือง คือ การจัดสรรอำนาจเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ซึ่งหมายถึงการกำหนดและบังคับใช้กฎระเบียบของสังคมอย่างยุติธรรม เพื่อสนองตอบประโยชน์สุขของประชาชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การเมืองจึงเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการตัดสินหรือตกลงใจเพื่อจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและควบคุมการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมด้วยการกำหนดและปฏิบัติตามกติกา ตลอดจนการยอมรับการใช้อำนาจในสังคมทั้งในส่วนของการบังคับหรือยอมรับนับถือ (จันทมร สีหาบุญลี, 2558)

การเมือง ในความหมายที่ผูกติดกับระบบการเมือง/หรือรัฐ การเมือง คือ การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากร โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมาทำให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือการเมืองเป็นเรื่องของการที่มีคนกลุ่มหนึ่งใช้อิทธิพลต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม สิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมในที่นี้มีได้หลายอย่าง เช่น อำนาจ ความศรัทธานับถือ ความยุติธรรม ความนิยมชมชอบ ความอยู่ดีกินดี ความมั่งคั่ง ความรอบรู้ ทักษะ เป็นต้น ในความหมายนี้ การเมืองจะถูกตีกรอบเอาไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบการเมือง ซึ่งสามารถแยกออกจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบย่อยอื่นๆ ของสังคมได้ โดยที่ระบบการเมืองจะมีเป้าหมายในตัวเองที่แตกต่างจากระบบย่อยอื่น ๆ ของสังคม เช่น ระบบวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา (ชลธิศ ธีระฐิติ 2551, น. 278-280)

ความหมายของความคิดทางการเมือง

เอ็ม เจ. ฮาร์มอน ได้ให้คำนิยามความคิดทางการเมืองว่า เป็นการพยายามอธิบาย อ้างอิงหรือวิพากษ์วิจารณ์ด้านต่าง ๆ ของสัมพันธภาพทางการเมือง กล่าวคือสัมพันธภาพระหว่างผู้ที่ปกครองกับผู้ที่ถูกปกครอง สมาชิกสังคมทุกคนได้รับผลกระทบกระเทือนจากสัมพันธภาพเหล่านี้ เขาได้รับอยู่เสมอมาและจะได้รับต่อไปอยู่เสมอ เขาอาจให้ความใส่ใจต่อเรื่องราวมากหรือเพียงเล็กน้อย แต่เขาย่อมไม่อาจหนีข้อเท็จจริงว่า สิ่งที่เขาเป็นอยู่และสิ่งที่เขากระทำเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่ทีเดียว โดยระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็นส่วนหนึ่งและพื้นฐานของระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็นส่วนหนึ่ง พื้นฐานของระบบการเมืองก็คือ ความคิดทางการเมือง (เอ็ม เจ. ฮาร์มอน แปลโดยเสน่ห์ จามริก 2510: 1-2 อ้างใน อฤเดช แพงอะมะ 2550: 24)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ มีทัศนะเกี่ยวกับความคิดทั้งหลายของมนุษย์ว่า ความคิดทั้งหลายรวมทั้งความคิดทางการเมืองมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในสังคมหนึ่ง ๆ เสมอ กล่าวคือความคิดและสิ่งแวดล้อมในสังคมต่างปรุงแต่งซึ่งกันและกันตลอดเวลา ความคิดจึงไม่ได้เป็นภาพที่หยุดนิ่งและยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2525: 42-48 อ้างใน อฤเดช แพงอะมะ 2550: 25)

ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง (conflict) คือ สภาพการณ์ที่คนหรือกลุ่มคนเกิดความไม่เข้าใจกัน มีความรู้สึกไม่พึงพอใจหรือขัดข้องใจที่จะปฏิบัติงาน (เอกชัย กี่สุขพันธ์ 2531 : 71 อ้างใน วนวัชร์ แป่มจำนัก และคณะ)

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์หรือพฤติกรรมที่ทุกฝ่ายไม่พอใจที่ต้องทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความเห็นที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือไม่สอดคล้องกัน เกิดการแข่งขันเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายของตน โดยต้องทำทุกวิถีทางเพื่อเอาชนะฝ่ายอื่น (เนตรทราย วงศ์อุปราช 2555 : 44-45 อ้างใน วนวัชร์ แป่มจำนัก และคณะ)

ความขัดแย้ง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาตามสภาวะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในลักษณะ มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งความขัดแย้งนั้นจะเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความต้องการผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน ความไม่ลงรอย การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน กับอีกฝ่ายหนึ่ง (รัตติกา กรรณิกา 2559 : 22)

ความขัดแย้ง (conflict) หมายถึง ความสัมพันธ์ หรือปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะไม่เป็นมิตรหรือตรงข้ามกัน (สุธาวัลย์ จิรันดร 2564 : 13 อ้างใน วนวัชร์ แป่มจำนัก และคณะ)

ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรม ที่ไม่ลงรอยกัน หรือพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้หมายถึง การกระทำของฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจยับยั้ง สกัดกั้น หรือสร้างความขัดข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง (David Brown 1983)

ความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการที่เกิดจากความพยายามของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลฝ่ายหนึ่งที่มีความตั้งใจจะโต้ตอบความพยายามของอีกฝ่ายหนึ่งโดยการขัดขวางไม่ให้ฝ่ายตรงกันข้ามสามารถบรรลุเป้าหมายหรือได้รับผลประโยชน์ตามต้องการ (Robbins 1998)

ความขัดแย้ง หมายถึง การที่กิจกรรมหนึ่งเกิดขึ้นในลักษณะที่ขัดแย้ง ขัดขวางกีดกัน หรือรบกวนอีกกิจกรรมหนึ่ง ทำให้กิจกรรมนั้นเสียหาย ดำเนินไปได้โดยขาด หรือมีผลน้อยลงในทางใดทางหนึ่ง (อรุณ รักธรรม 2542)

ความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลมีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการ เป้าหมาย แต่ต้องมาติดต่อกัน ทำงานด้วยกัน หรืออยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน โดยที่ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกันหรือไปด้วยกันไม่ได้ (เสริมศักดิ์ วิตาอาภรณ์ 2540)

ความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่เห็นด้วยระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือเป็นกลุ่มบุคคล ซึ่งเกิดความแตกต่างในฐานะตำแหน่ง เป้าหมาย ความต้องการ คุณค่า และการรับรู้ หรืออาจเกิดจากการต้องแบ่งปันส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรต่างๆ หรือกิจกรรมในการทำงาน (บุญมั่น ธนาศุภวัฒน์ 2537)

ความหมายของการแบ่งขั้วเลือกข้าง

การแบ่งขั้วทางการเมืองเกิดจากฐานความคิดเลือกคู่ตรงข้าม ก่อให้เกิดความหมายควบคุมการรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในระนาบของคู่ตรงข้ามนั้นๆ และไม่ยอมให้การรับรู้นี้ออกจากขั้วทั้งสองที่อยู่คู่กัน ในขณะเดียวกันคู่ตรงข้ามก็ขัดแย้งกันเองเพื่อให้เราสามารถกำหนดตำแหน่งแห่งที่ในการยืนยันความหมายในระนาบของแต่ละคู่ตรงข้าม เช่น “ขาว/ดำ” “ดี/ชั่ว” “ถูก/ผิด” “มิตร/ศัตรู” เป็นต้น การแบ่งแยกภายในคู่ตรงข้ามจึงอยู่ระหว่างขั้วทั้งสองด้านของคู่ตรงข้าม คู่ตรงข้ามจึงเป็นสภาวะที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ที่ปรากฏอยู่ในขั้วสองขั้วที่แย้งกัน ถ้าไม่มีสิ่งที่เรียกว่าซ้าย ก็คงไม่มีฝ่ายขวา ดังนั้นการสร้างขั้วความคิดและจุดยืนทางการเมือง และคู่แย้งระหว่าง “ซ้าย/ขวา” จึงเป็นสิ่งที่ปะทะและต้านกันอยู่ตลอดเวลา (เกษมเพ็ญ ภินันท์ 2555)

การแบ่งขั้วแบ่งสีที่ชัดเจนข้างต้น เป็นการแบ่งกันด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่ “ชอบ/ไม่ชอบ” หรือแบ่งกันเพราะแต่ละฝั่งมี “ธงคำตอบ” ของตัวเองว่า “เอา” หรือ “ไม่เอาขั้วนั้น ขั้วนี้อยู่แล้ว” (โกวิท พวงงาม)

ความสำคัญของการเมือง

คนกับการเมือง เพลโต (Plato) นักปรัชญาการเมืองชาวกรีกสมัยโบราณให้ทรรศนะไว้ว่า “คนเป็นสัตว์สังคม” นั่นก็หมายความว่า คนเราจะมีความเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้อยู่รวมกันเป็นสังคม คนเราเกิดมาเพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่การช่วยเหลือดังกล่าวนี้จะกระทำได้เต็มที่ก็ต่อเมื่อพวกเขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมหรือรัฐเท่านั้น ไม่มีใครสามารถที่จะสอนตนเองให้รู้จักเหตุผล รู้จักความยุติธรรมได้ แต่คนเราจะสามารถเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้จากเพื่อนร่วมสังคมที่อยู่รอบ ๆ ตัวของพวกเขา นอกจากนี้เพลโตยังมีทรรศนะว่า เราเรียกร้องความช่วยเหลือจากคนอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของเราและเมื่อเราสามารถที่จะรวบรวมจำนวนคนที่จะตอบสนองความต้องการของเราแต่ละอย่างนั้นเข้ามาไว้ในสถานที่เดียวกันแล้วเราเรียกสถานที่นั้นว่า “รัฐ” (Polis) ดังนั้นเมื่อคนเรารวมตัวเป็นสังคมการเมืองแล้วความจำเป็นในการที่จะสร้างสถาบันเพื่อเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองจึงเกิดขึ้น

การเมืองกับเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกันมากและมักจะส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอันจะนำไปสู่การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม ในขณะที่เรื่องของเศรษฐกิจนั้นเป็นกิจกรรมของคนเราที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก หรือจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคมเช่นกัน เมื่อเป็นดังนี้โดยพื้นฐานแล้วกิจกรรมทั้งสองคือ การเมืองกับเศรษฐกิจจำเป็นจะต้องสอดคล้องกัน นั่นก็คือรัฐในฐานะที่มีอำนาจในการปกครองจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารประเทศทั้งหมด ซึ่งรวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจด้วย

การเมืองกับสังคม ในที่นี้เป็นการมองภาพรวมโดยทั่วไป นั่นก็คือสังคมในฐานะที่เป็นที่รวมของบุคคล เป็นจุดมุ่งหมายร่วมกันภายหลังจากที่ได้วิวัฒนาการมาอย่างยาวนานจนบรรลุถึงขั้นสูงสุดจนทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม นั่นก็คือคนเราจะมีความเป็นคนสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้อยู่ในสังคมเท่านั้น เมื่อไหร่ก็ตามที่คนเราจะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวภายนอกสังคมแล้ว คนก็ไม่ต่างอะไรจากสัตว์โลกโดยทั่วไปนั้นเอง เมื่อเป็นดังนี้สังคมก็คือที่รวมของความหลากหลายทุกสิ่งทุกอย่างอันเกี่ยวข้องกับคน สังคมจึงเป็นเสมือนกับสิ่งประดิษฐ์ที่สมบูรณ์แบบอันมีแต่ละคนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้นความต้องการมีชีวิตที่สุขสบาย ความสมบูรณ์พูนสุขต่าง ๆ ตลอดจนการมีอนาคตที่ดี จึงเป็นความต้องการร่วมกันของทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ

ความสำคัญของการเมืองสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ถึงแม้ว่าคนจะเป็นผู้สร้างระบบการเมือง แต่ในที่สุดระบบการเมืองจะเป็นตัวหล่อหลอมคนในรุ่นต่อ ๆ ไป

2. ระบบการเมืองจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางอำนาจของคนในสังคม

3. การเมืองเป็นตัวกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศในขณะที่ปัญหาทางเศรษฐกิจย่อมก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

4. การเมืองจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดระเบียบของสังคมตลอดจนเป็นแกนกลางของการอยู่ร่วมกันของมวลสมาชิกในสังคม

5. การเมืองเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้นเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม

6. การตัดสินใจทางการเมืองย่อมส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่เสมอ

(ชรินทร์ สันประเสริฐ 2543: 159-164)

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง (Political communication)

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองเป็นวิธีการที่จำเป็นที่ทั้งประชาชนและรัฐบาลจะเรียนรู้ความต้องการของกันและกัน การสื่อสารจะมีผลโดยตรงต่อนโยบายของรัฐบาลต่อกระบวนการทางการเมืองและต่อระบบการเมืองตลอดจนข่าวสารที่มากมายซับซ้อนและลึกซึ้ง ประกอบกับประสิทธิภาพของการรับส่งข่าวสารที่ไม่สูงพอจะทำให้เกิดการบิดเบือนขึ้นในระบบการสื่อสารทางการเมือง (วิทยา สุจริตธนารักษ์ 2539: 193 อ้างใน บุญเพ็ง โวท 2550: 10)

ลักษณะของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารคือการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ในสังคมในระบบการเมืองต่างๆย่อมมีโครงสร้างหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ต่างกันบ้างเหมือนกันบ้างการสื่อสารทางการเมืองที่ไม่เหมือนกันย่อมแสดงความแตกต่างของสังคมและระบบการเมือง ในประเทศที่ปกครองแบบเผด็จการการสื่อสารทางการเมืองจะเป็นแบบทางเดียวคือจากผู้ปกครองไปสู่ประชาชนเท่านั้นประชาชนไม่มีโอกาสที่จะสื่อสารหรือเรียกร้องจากรัฐบาลได้เพราะรัฐบาลเช่นนี้ถือว่ารัฐบาลรู้ดีอยู่แล้วว่าประชาชนต้องการอะไร บางทีเรียกว่าเป็นการสื่อสารแบบลงล่างเพียงแต่ทางเดียวแต่ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยความเห็นของประชาชนถือเป็นเรื่องสำคัญรัฐบาลจะต้องมีช่องทางหลายๆ ทางรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ระบอบประชาธิปไตยที่ยอมรับฟังความเห็นและเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้แสดงออกทางการเมืองโดยเท่าเทียมกันจึงเรียกว่าเสรีประชาธิปไตยบ้างประชาธิปไตยแบบพหุนิยมบ้าง ดังนั้นในระบอบประชาธิปไตยการสื่อสารทางการเมืองจึงต้องเป็นแบบ 2 ทางก็คือทั้งบนลงล่างและล่างขึ้นบน รัฐบาลของประเทศประชาธิปไตยจึงต้องให้การประกันเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นการเขียนการตีพิมพ์และการโฆษณาต้องให้สิทธิทางการเมืองโดยบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิแห่งมนุษยชน เป็นต้น (วิทยา สุจริตธนารักษ์ 2539: 194-197 อ้างใน บุญเพ็ง โวท 2550: 10-11)

การสื่อสารเป็นเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำเนินชีวติ คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจกัน หรืออาจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกแยก แบ่งฝักแบ่งฝ่ายได้ หากสื่อสารไม่เข้าใจตรงกันก็ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจที่บิดเบือน จนอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

การที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นถือเป็นสิ่งที่ดี ที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทำให้การให้บริการสาธารณะหรือการพัฒนาประเทศต่าง ๆ พัฒนาได้ถูกจุด ตรงกับความต้องการและความเป็นอยู่ของประชาชน แต่ในบางครั้งการเมืองก็ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ นั่นก็คือ การแบ่งพรรคแบ่งพวก การเลือกว่าจะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ทำให้เกิดความวุ่นวาย

ต่าง ๆ ตามมาภายในประเทศ ต่างกลุ่มต่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ต่างก็คิดว่าความคิดของตนนั้นคือสิ่งที่ถูก จนเป็นชนวนทำให้เกิดสงครามย่อม ๆ ภายในประเทศ ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะได้รับการแก้ไข แต่ก็ไม่สามารถทำได้ ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางการเมืองแบบแบ่งขั้วเลือกข้างนั่นก็คือ การปรับตัว ในที่นี้ไม่ได้หมายความให้เลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ควรฟังหูไว้หูเป็นกลางเท่าที่จะทำได้ ไม่ขึ้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและดำเนินชีวิตต่อไป เป็นต้น

การเมืองไทยแบบเลือกข้างคืออะไร ?

การเลือกข้าง หรือการแบ่งฝ่ายนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ธรรมดา และอยู่คู่กับทุกคนมาช้านาน เนื่องจากต่างคนต่างมีความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ และการกระทำที่แตกต่างกันออกไปทำให้เกิดมุมมองที่ต่างกัน แต่ในบางครั้งการที่ยังไม่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเมือง หรือเรื่องบางอย่างทำให้ไม่รู้ว่าจะต้องตัดสินใจอย่างไร ทำให้ต้องหันไปมองผู้อื่น หรือคนส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจเลือกจุดยืนได้แล้ว ว่าเขามีทัศนคติ ความคิด การกระทำอย่างไร เราก็จะเชื่อและพร้อมทำตาม เช่น คนในหมู่บ้านเราส่วนใหญ่ชอบพรรคการเมืองเบอร์ 1 แต่เราไม่รู้ว่าชอบพรรคใดเมื่อเห็นว่าคนในหมู่บ้านชอบพรรคการเมืองเบอร์ 1 เราก็ชอบตาม เป็นต้น กับการเมืองไทยแบบเลือกข้างก็เช่นเดียวกัน เป็นเหมือนการแบ่งกันในทางอารมณ์ความรู้สึก “ชอบ” กับ “ไม่ชอบ” หรือแบ่งเพราะมีคำตอบของตนเองอยู่แล้ว ซึ่งการเลือกข้างทางการเมืองไทยในปัจจุบันค่อนข้างเห็นได้ชัดและรุนแรงมายิ่งขึ้น แต่การเลือกข้างนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย มองจากข้อดี คือ ทำให้ได้เห็นมุนมอง ทัศนคติที่แตกต่างกัน ทำให้มองเห็นปัญหา หรือนโยบายต่าง ๆที่อาจจะมองข้ามไปและสามารถนำมาพัฒนาประเทศได้บ้าง แต่อีกมุมหนึ่งคือข้อเสีย การเลือกข้างทางการเมืองอาจทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือความเกลียดชังขึ้นในหมู่ประชาชนด้วยกันเอง รวมถึงความเกลียดชังระหว่างฝ่ายหรือพรรคนั่นเอง

ผลกระทบของการแบ่งขั้วเลือกข้าง

เป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องของความขัดแย้งหรือการแบ่งขั้วเลือกข้างนั้นเป็นปรากฏการณ์หนึ่งในสังคมที่สามารถจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและก็ไม่สามารถที่ควบคุมได้ บ้างครั้งก็อาจจะไม่รุนแรงมากเท่าไหร่แต่บ้างครั้งก็รุนแรงมากจนไม่สามารถที่ควบคุมสถานการณ์ได้เลยก็มี และการแบ่งขั้วเลือกข้างนั้นสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ทุกที่และทุกประเทศ เพราะตราบใดที่มนุษย์เรายังต้องอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งหรือการแบ่งขั้วเลือกข้างในสังคมไทยปัจจุบันประชาชนที่มีเป็นผู้ชุมนุมหรือประท้วงที่เราเห็นกันตามข่าวที่สื่อต่าง ๆ ได้นำเสนอนั้นเป็นเด็กรุ่นใหม่ที่ออกมาเคลื่อนไหว ถึงขั้นจะล้มล้างสถาบัน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนั้นสะท้อนตัวแปรของปัญหาได้ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนโดยสิ้นเชิงที่ผู้ประท้วงหรือผู้ชุมนุมจะเป็นผู้ใหญ่หรือวัยทำงานเป็นส่วนใหญ่ ที่ผ่านมาการชุมนุมเรียกร้องในประเทศไทยจะเกี่ยวข้องอยู่ 5 เรื่องใหญ่ ๆ คือ ปัญหาที่ดินทำกินปัญหาอันเกิดจากการก่อสร้างโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาหนี้สิน ปัญหาเขื่อนหรือโรงไฟฟ้า และการบริหารราชการหรือการดำเนินนโยบายของรัฐบาล (เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยมากในประเทศ) เพราะว่าเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวและเป็นเรื่องปากท้องหรือเรื่องของสิทธิที่

ประชาชน ควรจะได้รับ เมื่อคนไทยตกอยู่ในภาวะ “แบ่งขั้วเลือกข้างกันทั้งประเทศแล้ว” ผลกระทบที่จะตามมาประกอบไปด้วย 4 ข้อ ดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านความแตกแยกของคนในชาติ จริยธรรมและธรรมาภิบาล คือ ปัญหาในการละเมิดจริยธรรมทางการเมือง และมีลักษณะผลประโยชน์ทับซ้อนของนักการเมือง พบว่า ระบอบประชาธิปไตยถูกทำลายลง จึงทำให้ประเทศเกิดความวุ่นวายเป็นอย่างมาก รัฐบาลถูกแรงกดดันจากประชาชนจนไม่สามารถทำอะไรได้และต้องล้มไป และอาจจะก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การที่คนในประเทศ มีแบ่งขั้วเลือกข้างกันนั้นทำให้เกิดความแตกแยกกัน และยังเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของเมืองพุทธ ที่มีการเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาที่ขึ้น และการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหานั้นอาจจะทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บได้ ดังนั้นกลุ่มผู้ชุมนุมจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและเคารพในสิทธิของผู้อื่น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น

2. ผลกระทบด้านความมั่นคง ความมั่นคง คือ เมื่อใดก็ตามที่เราสามารถรู้สึกสบายใจได้ สิ่งนั้นก็เป็นเรื่องของการที่เรามีความมั่นคง ของชีวิตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่แปลกเลยที่ทำให้คนเราล้วนแต่อยากที่จะแสวงหาความมั่นคงในชีวิตกันทั้งนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของตัวเอง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพไร้กังวล แต่การที่คนนั้นมีการแบ่งขั้วเลือกข้างจึงทำให้เกิดความขัดแย้ง ทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติ คนในประเทศหันกับมาทะเลาะกัน ทำให้คนในประเทศขาดความรักและความสามัคคีกัน จึงทำทุกคนรู้สึกว่าประเทศขาดความมั่นคง ความขัดแย้งนั้นทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาธิปไตยของประเทศ เพราะเฉพาะนั้นแล้วความมั่นคงถือเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมากในประเทศ

3. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจของประเทศ คือ การยอมรับของประเทศในระดับนานาชาติ จากความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย ก็ได้พบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศนั้น ส่งผลกระทบต่อประเทศในทุก ๆ ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความขัดแย้งนั้นทำให้เกิดผลกระทบด้าน เศรษฐกิจสูงที่สุดทำให้ต่างชาติไม่กล้ามาลงทุนในประเทศ ทำให้เศรษฐกิจเกิดการชะลอตัว จุดเริ่มปัญหาเกิดจากความไม่มั่นใจทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้ขาดแรงขับเคลื่อน โดยสาเหตุหลัก ๆ นั้นมาจากปัญหาการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจโลก ดังนั้นรัฐบาลควรฟื้นความเชื่อมั่นให้กับทั้งนักธุรกิจในประเทศและต่างประเทศ และต้องมีการพัฒนาบุคคลากร และพัฒนาการคมนาคมอย่างเป็นรูปธรรม รองลงมาได้แก่ ความขัดแย้งที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อภาพพจน์และการยอมรับในฐานะประเทศ เป็นการทำลายภาพพจน์ของประเทศ ภาพลักษณ์ของความมีไมตรีจิตของชาวไทยได้เสียไปด้วย ซึ่งจากการสอบถามคนทั่วโลก เห็นว่าผลกระทบทางการเมืองของไทยนั้นร้ายแรงยิ่งกว่าวิกฤติการณ์ของโรคเสียอีกอันเนื่องมาจากการรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ และนอกจากนี้ยังเป็นการส่งผลกระทบเชิงลบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นรายหลักของประเทศไทย

4. ผลกระทบกับความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ความขัดแย้งนั้นทำให้เกิดผลกระทบกับความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม พบว่า การที่ไม่นำจริยธรรม และธรรมาภิบาลมาปฏิบัติมีผลกระทบต่อปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับการประชาธิปไตย เป็นที่รู้กันดีว่าประเทศไทยนั้นใช้หลักประชาธิปไตยในการ

ปกครองประเทศ แต่เมื่อมีคนในประเทศมีปัญหาที่ไม่สามารถหาทางออกได้หรือหาข้อยุติไม่ได้ ก็จะมีการแบ่งขั้วเลือกข้างหรือมีความขัดแย้งกันภายในประเทศทันที จะเห็นได้จากข่าวในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตเมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาและไม่สามารถจะแก้ไขได้ก็จะมีการใช้ความรุนแรงทันที ซึ่งทำให้ดูว่าการแก้ปัญหาแบบนี้ขัดแย้งกับหลักการปกครองประเทศเป็นอย่างมาก จึงทำให้คนภายในประเทศและคนภายนอกนั้นขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยได้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง อันทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติและสถาบันการเมืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การเมือง และความมั่นคงของประเทศ แม้ว่าในปัจจุบันความขัดแย้งดังกล่าวจะมีระดับความรุนแรงลดน้อยลงกว่าในช่วงที่ผ่านมา แต่ก็มีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอีกได้ในอนาคต จึงอยากจะบอกกับทุกคนว่า “ความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ แต่ต้องเป็นไปด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการรับฟังกันด้วยใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา และต้องเปิดใจยอมรับความคิดเห็นต่างของผู้อื่นด้วย โดยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้คิดถึงว่า ถ้าคนไทยไม่รักกันแล้ว ชนชาติใดในโลกนี้ที่จะรักพวกเราด้วยความบริสุทธิ์ใจ” ถึงแม้ว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นมีท่าทีว่าจะคลี่คลาย หรือยุติลงได้ยาก แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทยมีอยู่เหมือนกัน คือ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ขอให้ความคิดเห็นและอุดมการณ์ทางการเมืองที่ขัดแย้งกันอยู่ยุติลงได้ด้วย การสานเสวนา เพราะนั่นคือทางออกที่เหมาะสมกับคนไทยและสังคมไทย นับตั้งแต่ในอดีตกาลที่ผ่านมาต่างก็ใช้การนั่งล้อมวงปรึกษาหารือพูดคุยกันฉันท์พี่น้อง ปัญหาความขัดแย้งหรือการแบ่งขั้วเลือกข้างนั้นก็สามารถที่จะแก้ไขได้เสมอ ถ้าเราลองลดทิฐิ และลดอคติลง แล้วหันหน้ามานั่งล้อมวงคุยกัน หาทางออกด้วยกันและไม่มองกลับไปในอดีต มีแต่ต้องมองไปข้างหน้า เพื่อสานสัมพันธ์แห่งสายเลือดความเป็นไทยเพื่อที่เราจะอยู่ร่วมกันต่อไปได้ เพื่อที่จะ “ยิ้ม” ให้กันได้ ให้สมกับ คำว่า “สยามเมืองยิ้ม” ที่กำลังจะจางหาย ให้กลับมาเป็นเสน่ห์ของคนไทย เพื่อลูกหลานเราจะได้เดินต่อไปอย่างสง่างาม ท่ามกลางการถูกจับตามองผ่านสื่อที่ไร้พรมแดนไปทั่วโลก ถ้าหากท่านรักลูกหลานของท่าน จงสร้างดอกไม้แห่ง “สันติภาพ” ให้เบ่งบานในใจด้วยการหันหน้ามาจับมือกันให้อภัยซึ่งกันและกัน เพราะท่านทั้งหลายอย่าลืมว่า ลูกหลานของท่านทุกคน กำลังนั่งมอง ความรุนแรงผ่านสื่ออยู่ทุก ๆ วัน แล้วพวกเขาจะเติบโตมาเป็นคนไทยแบบใดก็ขึ้นอยู่กับภาพที่พวกเราทั้งหลายกำลังแสดงให้เด็ก ๆ เขาดูอยู่

เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทยแบบเลือกข้าง

ในปัจจุบันการเมืองเป็นเรื่องพื้นฐานของการบริหารจัดสรรทรัพยากรต่างๆภายในประเทศหรือรัฐ เพื่อใช้ในการดำรงอยู่และเดินหน้าพัฒนาเพื่อก้าวไปข้างหน้าเป็นกระบวนการคิด ตัดสินใจของกลุ่มคนที่เข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้คือรัฐบาล ผ่านการเลือกตั้ง โดยประชาชนผู้มีสิทธิทางการเมือง ในการปกครองแบบประชาธิปไตย การเมืองเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งมาก เพราะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเราทุกคนในฐานะของประชาชน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเห็น ที่เราพบเจออยู่ทุกวัน สิ่งที่เราซื้อ ล้วนมีความเกี่ยวข้องและมีผลกระทบหรือข้อกำหนดมาจากการเมืองทั้งสิ้น ในเมื่อการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนทุกคน ในหลายๆด้าน ทุกคนมีอำนาจทางการเมืองและ

เปรียบเสมือนเป็นเจ้าของประเทศ ในปัจจุบันมีผู้คนมากมายได้เห็นถึงความสำคัญตรงนี้แล้วว่าการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่เราทุกคนไม่ควรมองข้าม และออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองกันอย่างมาก ออกมาแสดงจุดยืน ออกมาทำการพูดอภิปรายต่างๆถึงเรื่องปัญหาของประเทศ สิ่งที่ควรแก้ไขและเปลี่ยนแปลง การออกมาชุมนุมของกลุ่มคนที่มีความคิดและ อุดมการณ์เดียวกัน ที่มีความมุ่งหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปของการเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นการออกมา เพื่อเรียกร้องถึงอนาคตไม่ใช่แค่ของพวกเขาแต่เป็นอนาคตร่วมกันของทุกคนภายในประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น ภายในประเทศ เพราะปัจจุบันพวกเขามองว่าการเมืองไทยในปัจจุบันไม่ได้มีความเป็นธรรม ทั้งเอนเอียงและบิดเบี้ยว ถึงแม้ประเทศไทยของเราจะมีกฎหมายต่างๆที่สร้างมาเพื่อเป็นการจัดระเบียบสังคมที่เราอยู่ในทุกวันนี้ให้ เกิดความเรียบร้อยและเป็นธรรม แต่ด้วยโครงสร้างบางอย่างที่ทำให้เกิดช่องว่างขึ้นและทำให้มีคนใช้ความ ได้เปรียบในจุดนั้นสร้างความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม แม้ว่าสังคมที่เราอยู่นั้นจะมีกฎหมายอยู่ก็ตาม แต่ปัญหาก็ยังไม่ได้อยู่ที่ช่องโหว่ของกฎหมาย แต่เป็นการคิดจะเอาเปรียบกันของกลุ่มคนที่ต้องการจะแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้ช่องโหว่ตรงนี้ เพราะการไม่เคารพต่อสิทธิของผู้อื่น จึงท าให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาขึ้นมา เพราะการไม่ เคารพถึงสิทธิพื้นฐานของกันและกัน ทั้งที่ประเทศไทยเราเองก็เป็นประชาธิปไตย แต่คนกลับละเลยการเคารพสิทธิ พื้นฐานของกันและกัน (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2560)

ดังที่กล่าวไปว่าการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจ จึงไม่แปลกที่วัยรุ่นไทยในปัจจุบันจะหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของการเมืองมากขึ้นมีการแบ่งข้าง และการออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นเพราะมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนในทุกเพศทุกวัย ทุกคนควรมีสิทธิ์ที่จะคิดและแสดงออกได้อย่างอิสระ ในประเทศเสรีนี้ดังนั้นจึงไม่ผิดที่วัยรุ่นในปัจจุบันจะออกมามีสิทธิ์มีเสียงหรือพูดในสิ่งที่พวกเขากำลังคิด และตั้งคำถามถึงสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในชีวิตประจำวันของคนเราปัจจุบัน หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่

จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากมาย ซึ่งข้อมูลข่าวสารนี้หมายรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ สิ่งของ แนวคิด นโยบาย การกระทำ ความคิด ความรู้สึกของคนอื่น และยังรวมถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของตัวเราเองด้วยบางครั้งที่เรายังไม่มีความคิดเห็น หรือยังไม่มีจุดยืนใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องบางอย่างเลย เมื่อได้รับข้อมูลมา เราอาจไม่รู้ว่าจะตัดสินใจอย่างไร คนเรามักหันไปมองคนรอบข้าง หรือคนส่วนใหญ่ ว่าเขาคิดอย่างไร ทำอย่างไร เราก็จะเชื่อและทำตาม เช่น พลังเงียบที่ยังไม่ได้ตัดสินใจว่าจะเห็นด้วยกับกลุ่มทางการเมืองกลุ่มใด ก็อาจรอดูผลโพลว่าคนส่วนใหญ่สนับสนุนฝ่ายใด หรือรอดูจำนวนคนที่มาชุมนุมขับไล่ เปรียบเทียบกับจำนวนคนที่มาชุมนุมสนับสนุนนายกรัฐมนตรี แล้วจึงตัดสินใจตามกระแสคนส่วนใหญ่ หรือบางที เราก็ใช้ความคิดเห็นของบุคคลใกล้ชิด คนที่มีชื่อเสียง คนที่เราชอบหรือนับถือมาอ้างอิง และตัดสินใจไปตามเขา มักจะเปิดรับแต่ข้อมูลที่สอดคล้องกับจุดยืน และหลีกเลี่ยงการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้งกับจุดยืนของตนเอง อีกทั้ง ยังมีการลำเอียงในการเลือกเปิดรับข้อมูล ที่เป็นเช่นนี้ นักจิตวิทยาอธิบายว่าเกิดจากอิทธิพลของกลุ่ม 2 ประการ ได้แก่ อิทธิพลด้านข้อมูล และอิทธิพลด้านบรรทัดฐานของกลุ่ม ประการที่ 1 คือ บุคคลได้รับอิทธิพลด้านข้อมูล ประการที่ 2 คือ อิทธิพลจากบรรทัดฐานของกลุ่ม

โดยทั่วไปการที่คนมารวมกลุ่มกัน ก็มักมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือกันทำสิ่งใดสักอย่าง ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไร คนในกลุ่มก็ต้องอภิปราย ปรึกษาหารือกัน แต่นักจิตวิทยาสังคมพบว่า การตัดสินใจของกลุ่มเพื่อทำอะไรสักอย่าง บางครั้งกลับเกิดความผิดพลาดได้อย่างไม่น่าเชื่อ เราอาจจะเกิดข้อสังสัยได้ว่า ทำไมการตัดสินใจทำอะไรเป็นกลุ่มจึงนำไปสู่ความผิดพลาดได้ ยิ่งมีหลายคนยิ่งน่าจะช่วยกันพิจารณาแง่มุมต่างๆ อย่างทั่วถึง และรอบคอบ ทว่าคนเราไม่ชอบข้อมูลที่ขัดแย้งกับจุดยืนของตนเอง เมื่อสมาชิกที่มีความคิดเห็นคล้าย ๆ กันมาอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่ม ก็มักพูดถึงแต่ว่า ความคิดเห็นของพวกตนน่าจะถูกต้องเพราะเหตุใด โดยไม่ได้คิดว่าความคิดเห็นของกลุ่มตนอาจจะผิด หรือความคิดเห็นของฝ่ายตรงกันข้ามอาจจะถูกต้องได้หรือไม่ เพราะสิ่งใด นอกจากนี้ แม้จะมีสมาชิกบางคนได้รับข้อมูลใหม่ ๆ ที่อาจขัดแย้งกับกลุ่มมา ก็มักเกิดการเซ็นเซอร์ตัวเอง ไม่กล้านำเสนอ เพราะกลัวว่าจะทำให้คนอื่นในกลุ่มไม่พอใจ หรือแม้ตั้งใจจะนำเสนอ ก็อาจมีแกนนำกลุ่มบางคนพยายามขัดขวาง เพราะเกรงว่าจะทำให้คนในกลุ่มสับสนหรือหวั่นไหว ดังนั้นจึงเกิดภาพลวงตาขึ้นว่าทุกคนในกลุ่มเห็นพ้องกันเป็นเอกฉันท์ การตัดสินใจกลุ่มที่ผิดพลาดเช่นนี้ มักเกิดขึ้นกับกลุ่มที่มีความสนิทสนมกลมเกลียวกันมากๆ เพราะจะมีแรงกดดัน ทำให้สมาชิกไม่กล้าเสนอความคิดหรือข้อมูลที่ขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังมักเกิดกับกลุ่มที่มีผู้นำที่ชอบชี้นำ ไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของสมาชิกในกลุ่ม และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นจากคนนอกกลุ่มที่ให้ความคิดเห็นจากมุมมองที่แตกต่างจากตน ผลจึงมักปรากฏว่า คนในกลุ่มใช้เวลาพูดถึงแต่ข้อมูลที่รู้กัน และเห็นพ้องต้องกันอยู่แล้ว มากกว่าจะพูดถึงแง่มุมอื่นที่ขัดแย้ง ทำให้เกิดการประเมินสถานการณ์ที่ผิดพลาด และตัดสินใจผิดพลาดเพราะการตัดสินใจนั้นตั้งอยู่บนข้อมูลด้านเดียว จึงคิดว่าสิ่งที่กลุ่มตนทำนั้น ถูกต้อง เหมาะสมแล้ว ท่ามกลางความขัดแย้งในปัจจุบันนี้ คนเรามีวิจารณญาณที่จะเลือกจุดยืนของตนเอง ส่วนแนวคิดจิตวิทยาที่อธิบายถึงกระบวนการ และปัญหาในการยึดถือจุดยืนแบ่งข้าง แบ่งฝ่ายนี้ หวังว่าคงจะมีประโยชน์ประกอบการตัดสินใจที่จะแสดงท่าทีของเราทุกคนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ

ความเป็นกลาง หมายถึง การวิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือหลากหลายอย่างระมัดระวังและมีวิจารณญาณ แล้วพยายามถ่ายทอดสารสนเทศในแหล่งข้อมูลเหล่านั้นแก่ผู้อ่านอย่างยุติธรรม เป็นสัดส่วน และปราศจากความลำเอียงให้มากเท่าที่มากได้ แต่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวผู้เขียน ซึ่งโดยธรรมชาติมีมุมมองเป็นของตน ควรพยายามโดยสุจริตเพื่อจัดหาสารสนเทศที่สมบูรณ์ และไม่สนับสนุนมุมมองจำเพาะหนึ่งเหนืออีกมุมมองหนึ่ง ฉะนั้นมุมมองที่เป็นกลางจึงไม่ได้หมายความถึง การตัดบางมุมมองออก แต่ให้รวมมุมมองทั้งหมดที่พิสูจน์ ยืนยันได้ซึ่งมีน้ำหนักเพียงพอ ซึ่งสามารถเลี่ยงการระบุข้อเท็จจริงเป็นความคิดเห็น การแสดงข้อความเท็จจริงซึ่งไม่มีการคัดค้านและไม่ก่อข้อโต้เถียงโดยแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ ยกเว้นหัวเรื่องนั้นว่าด้วยความไม่ลงรอยกันเหนือสารสนเทศที่ไม่มีการคัดค้านอย่างเจาะจง ไม่จำเป็นต้องระบุที่มาอย่างจำเพาะสำหรับการแสดงข้อความนั้น แม้การเพิ่มการเชื่อมโยงอ้างอิงไปยังแหล่งที่มาเพื่อสนับสนุนการพิสูจน์ยืนยันได้จะเป็นประโยชน์ ยิ่งไปกว่านั้น ไม่ควรจัดคำในทุกทางเพื่อให้ข้อความดูเหมือนว่ามีการคัดค้าน

ดังนั้นในสังคมแบ่งขั้วเลือกข้างนั้น การที่ได้เลือกว่าชอบพรรคไหน และชอบนโยบายไหนไปแล้ว เมื่อต้องเจอกับปัญหาว่าพรรคนั้นหรือผู้นำคนนั้นอาจจะทำลายประชาธิปไตย คนที่เลือกข้างไปแล้วเหล่านั้นก็

พร้อมจะประนีประนอมกับหลักการประชาธิปไตยในท้ายที่สุดเพื่อให้ฝ่ายตัวเองและนโยบายที่ชื่นชอบนั้นได้กลับมาอีกครั้งในมุมของประชาชนที่อยู่ท่ามกลางความแตกแยกอาจจะต้องย้อนกลับไปตั้งหลักว่าทำไมในช่วงที่เราศึกษาและสังเกตเห็นความแตกแยกในสังคมในช่วงที่ผ่านมานั้นเราสนใจศึกษาการพยายามลดความแตกแยกของทั้งสองฝ่ายมากน้อยแค่ไหน หรือว่าทุกฝ่ายต่างใช้ประโยชน์กับความแตกแยก และหาคนที่ยืนอยู่ตรงกลางๆ เรื่องความแตกแยกในสังคมมาเป็นประเด็นหลักในการวางรากฐานกติกาของประเทศ หรือมุ่งเน้นไปที่การสร้างสังคมการเมืองที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และจรรโลงประชาธิปไตย แต่กลับมุ่งเน้นใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการจัดการอีกฝ่ายหนึ่งอย่างราบคาบหรือสะกดอำนาจฝ่ายหนึ่งเอาไว้ให้ได้แต่ฝ่ายเดียวดังนั้นหากคิดจะแก้รัฐธรรมนูญสิ่งที่สำคัญที่สุดอาจจะไม่ใช่การตั้งหลักง่ายๆ แค่ว่าจะทำให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตย หรือจัดการกับขั้วตรงข้าม แต่อาจจะต้องพิจารณาด้วยว่าความขัดแย้งแบ่งขั้ว-เลือกข้างในสังคมในช่วงที่ผ่านมานั้นมีลักษณะอย่างไรและจะสร้างกลไกและความเข้าใจในการลดความขัดแย้งเหล่านี้ลงได้อย่างไรโรัฐธรรมนูญ และในนโยบายหรือข้อบังคับอื่นๆ

สรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อเกิดการเลือกข้างทางการเมืองไม่ว่าทางใด ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมกัน ทำให้เกิดความขัดแย้ง แย่งชิงอำนาจ การจะอยู่อย่างเป็นกลางนั้นเป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากการแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือการเลือกข้างนั้นมีอยู่คู่เรามาช้านาน และไม่ใช่เรื่องแปลก แต่ความแตกต่างอยู่ที่ทั้งสองฝ่ายหรือหลาย ๆ ฝ่ายนั้น สามารถที่จะทำงานร่วมกันเพื่อประชาชน พัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าได้มาน้อยเพียงใด จะเป็นการดีกว่าหากร่วมมือกัน ปรับความคิด ความเข้าใจร่วมกัน เพราะจุดหมายปลายทางของการเมืองก็คือ การทำสาธารณประโยชน์เพื่อประชาชนทั้งสิ้น ดังนั้นการที่เลือกข้างไปมาอาจทำให้เกิดสงครามทางการเมือง หาบทสรุปทางการเมืองไม่ได้เสียที เพราะไม่ว่าจะเลือกฝ่ายใดก็จะมีทั้งผู้ที่ชอบและไม่ชอบทั้งสิ้น แต่ก็ยังคงมีอีกหลายคนที่เลือกที่จะรับข้อมูลข่าวสารหลาย ๆ ด้านทำให้รู้สึกว่าไม่อยากเลือก อันเห็นถึงความวุ่นวายที่เกิดขึ้นและไม่อยากที่จะขัดแย้งกับผู้ใดก็ตาม

ซึ่งปัจจุบันในประเทศไทยนั้นต่างคนต่างเลือกข้างตามความคิดหรือความเชื่อของตัวเองหรือผู้คนที่ไม่มีจุดยืนใดๆ อาจตัดสินเลือกข้างไปที่คนหมู่มากหรือเป็นที่นิยมหลายคนคิดว่าการที่เราจะเลือกข้างใดข้างหนึ่งนั้นเป็นสิทธิของบุคคลนั้นตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งความคิดเหล่านี้อาจถูกแต่อาจนำมาด้วยความขัดแย้ง ความสมานฉันท์ทุกคนล้วนมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกข้างควรมีความประณีประณอม เมื่อพูดคุยกับข้างฝ่ายตรงข้ามควรรับฟังสิ่งที่เขาพูดด้วยความนิ่ง โดยไม่โต้แย้งและโต้ตอบนั้นจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เราห้ามประชาชนไม่ให้เลือกข้างไม่ได้เพราะต่างฝ่ายต่างมีความเชื่อของตนเอง แต่ควรคำนึงถึงความถูกต้องทางการเมืองในการแสดงออกทางการเมืองทั้งสองฝ่ายได้อย่างมีเสรีภาพภายใต้กฎหมาย

ดังนั้น เมื่อเราไม่สามารถเลิกการเลือกข้างทางการเมืองได้ในความแตกต่างในการแสดงออก เราควรแก้ปัญหานั้นเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งเราในฐานะประชาชนควรแสดงออกทางการเมืองด้วยใจที่เป็นกลางไม่ควรเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายที่ตนชอบ และ ไม่ควรปฏิเสธฝ่ายตรงข้ามจะสามารถลดความขัดแย้งขึ้นมาได้ พูดคุยกัน

มากขึ้นเปิดรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันจะทำให้ต่างฝ่ายต่างเห็นความจริงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เกษมเพ็ญ ภินันท์. (2555) ความหมายของการแบ่งขั้วทางการเมือง, สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2566 จาก www.parliament.go.th

โกวิท พวงงาม ความหมายของการแบ่งขั้วทางการเมือง, สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2566 จาก https://www.posttoday.com/politics/101910

จันทมร สีหาบุญลี. 2558. ระบบการเมือง, สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2566. จาก https://library.parliament.go.th/

ทิพย์นภา หวนสุริยา (2564). จิตวิทยากับการเลือกข้าง. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2566, จาก https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/take-side

เนตรทราย วงศ์อุปราช. (2555). ภาวะผู้นำกับการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นการศึกษา มัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/

บุญมั่น ธนาศุภวัฒน์. จิตวิทยาองค์การ. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ กทม. 2537, หน้า 190. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf

บุญเพ็ง โวท. (2550) แนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของหมอลำกลอนอีสาน : ศึกษากรณีหมอลำ ทองมาก จันทะลือ (หมอลำถูทา). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2566, จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2560). การเมืองกับความเป็นธรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2566, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_559597

พีระพงษ์ มานะกิจ และ ณัฐวรรณ อัจฉรานุวัตน์ ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย: และการผลิตซ้ำทางความคิดและอุดมการณ์ หน้า 14. จาก file:///C:/Users/User/Downloads/nbtcjournal,+Special+1+Conflict+in+Thai+Society+Media+and+Ideological+Reproduction.pdf

ยุทธชัย จอมพงษ์. (2549) แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2566, จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php

รณฤทธิ์. ความหมายของคำว่า "การเมือง", สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2566. จาก

https://www.oknation.net/post/detail/634ed35b66da224c92a34ee4?fbclid=IwAR1w7_UEvjdbxQMyccSBryiMYI_ZR9gZAB97PMIoZc6rqjtzc78kdmf-2PI (Politics).

รัตติกา กรรณิกา. (2559). ความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมไซต์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/

วชิรวัชร งามละม่อม. 2556. การเมืองคืออะไร, สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2566. จาก http://file.siam2web.com/trdm/article/2013715_36161.pdf?fbclid=IwAR1BJg4aYESzrNNv063cZfUNIWjYFtbMrN_6LYPxYox4v3LYcUSlf3XlTT0

สุธาวัลย์ จิรันดร. (2564). การศึกษาปัจจัยที่ทำขให้เกิดความขัดแย้งในการทำขงานของพนักงานในองค์กรหลังการควบรวมกิจการกรณีศึกษาธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/

สุพัตรา จิตตเสถียร “การแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของไทย: พบทางตันจริงหรือ” วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปี 2553 เล่มที่ 1: 1 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81

สุริยันต์ สุวรรณราช. (2542). การพัฒนาการบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน: ศึกษากรณีธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สืบวงษ์ สุขะมงคล, การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2555, (วารสารเกษมบัณฑิต ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2557): 39 จาก file:///C:/Users/User/Downloads/kbujournal,+Journal+manager,+04-39-55.pdf

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540) ความขัดแย้ง การบริหารเพื่อความสร้างสรรค์, บริษัท ต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด กทม,หน้า 190. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf

อรุณ รักธรรม, พฤติกรรมความขัดแย้งในองค์การ, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี กทม., 2532, หน้า 190. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf

อลิน จารุอมรจิต. (2562). การเมืองเป็นเรื่องของคนทุกวัน และไม่น่าผิดอะไร ถ้าพวกหนูจะเลือกต่างจากคนรุ่นก่อน. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2566, จาก https://thematter.co/social/

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2531). การบริหารทักษะและการปฏิบัติ. กรุงเทพ : รุ่งเรืองการพิมพ์. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/

อฤเดช แพงอะมะ. (2550) แนวคิกทางการเมืองและสังคมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2566, จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php

BBC Thai. (2563). บีบีซีถาม-นักศึกษาตอบ: ทำไมถึงออกมาชุมนุมการเมือง. 24 สิงหาคม 2566, จาก https://www.bbc.com/thai/Thailandht

David Brown. Managing Confict at Organization Interface, 1983, pp. 4-5. Retrieved August 22 2023, from http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf

Robbins, Stephen P. Organization Behavior, 8" ed. Now Jersey : Prentice-Hall 1998, p. 434. Retrieved August 22 2023, from http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf

เดินกาแฟ : กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้

Coffee Walk: Election Campaign Strategy of Political Leaders in the Southern Region

ดร.สุพัฒพงศ์ แย้มอิ่ม
Supatpong Yamim Ph.D
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Dr.supatpong1982@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบททางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ที่ส่งผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งโดยใช้เครื่องมือจูงใจการนำหอบหิ้วกาแฟสำเร็จรูปในการพบปะแลกเปลี่ยนกับผู้นำทางการเมือง 2) กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ผ่านมุมมองการเสวนาจากสภากาแฟต่อผลบทบาทบริบททางการเมือง 3) บริบทการเมืองที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ

กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ โดยใช้เครื่องมือในการพบปะลงพื้นที่โดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่ากาแฟ ติดมือไปในร่วมเวทีชุมชนที่เรียกว่าสภากาแฟ ซึ่งแต่เดิมทีการเมืองจะขึ้นอยู่กับฐานเสียงหัวคะแนนที่น่าเชื่อถือพร้อมกับการหอบหิ้วถุงกาสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการยอมรับ ด้วยวิถีคนใต้นิยมชมชอบการทานกาแฟ เสวนายามเช้า เที่ยง บ่ายเย็น ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนทางความคิดต่างๆ รวมถึงประเด็นทางการเมืองที่คนภาคใต้สนใจนิยมชมชอบประเด็นการบ้านการเมืองมายาวนานที่มีในสังคมคนภาคใต้ รวมทั้งกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่เข้าไปแทรกแซงแลกเปลี่ยนเสนอแนวคิดจูงผู้นำให้สนใจการเมืองของความต้องของฝ่ายตน รวมทั้งการเข้าใจบริบทของคนภาคใต้ที่เชื่อว่าแนวทางการพัฒนาบ้านเมืองเริ่มจากการแลกเปลี่ยนจากเวทีเสวนาสภากาแฟ ซึ่งนำมาถึงการวิเคราะห์และมุมมองการเมืองการเลือกตั้งภายใต้กรอบแนวคิดสภากาแฟ และการกำหนดกระแสนิยมของนักการเมือง บทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองโดยผ่านผู้นำทางการเมืองสู่เป้าหมายและกลยุทธ์ในการหาเสียงเลือกตั้ง

คำสำคัญ: การรณรงค์ ; กลยุทธ์ ; ผู้นำทางการเมือง

Abstract

This academic article aims to study 1) the political context in the southern region that affects the election campaign by using incentives to carry instant coffee during meetings and exchanges with political leaders; 2) the election campaign strategy of Political leaders in the southern region through the perspective of a discussion from the Coffee House regarding the role of the political context. 3) Political context that affects local and national elections.

Election campaign strategies of political leaders in the southern region By using a tool to meet in the area using a device called coffee. Take part in the community forum called the Coffee House. Traditionally, politics has depended on a reliable voter base along with carrying ready-made check bags as a tool for acceptance. With the way southern people like to drink coffee, talk in the morning, noon, and evening in talking and exchanging various ideas. Including political issues that southern people are interested in and admire, political issues that have existed for a long time in southern society. Including election campaign strategies that involve intervening and exchanging ideas to lead leaders to pay attention to the politics of their own side's needs. Including understanding the context of southern people who believe that the way to develop the country begins with an exchange from the Coffee Council forum. This leads to an analysis and perspective on electoral politics under the framework of the Coffee House concept. and determining the trends of politicians The role of political candidates through political leaders towards election campaign goals and strategies.

Keywords: Campaign; Strategy; Political Leadership

บทนำ

กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ ในการจูงใจหรือการชักจูงให้อีกอีกฝ่ายนิยมชมชอบพักพวกของตัวเอง เพื่อให้มีคะแนนนิยมให้มาซึ่งการเลือกตั้งทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับท้องถิ่น การเมืองระดับชาติ ล้วนแล้วใช้กลยุทธ์การหาเสียงในรูปแบบแตกต่างกันไป บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นถึงกลยุทธการเลือกตั้งที่คนพื้นที่ภาคใต้ที่นิยมทำในการรณรงค์การหาเสียงเลือกตั้ง นั้นก็คือ การเดินกาแฟ คือ การไปพบปะแกนนำ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้าน จะถือถุงกาแฟติดไม้ติดมือไปในการไปพบปะแลกเปลี่ยน รับฟัง ซักถาม สอบถามแล้วชักจูงโน้มน้าวให้เลือกตั้งนักการเมืองฝ่ายตัวเองที่สนับสนุนเชียร์เพื่อให้ได้มาซึ่งการรับเลือกตั้งในระดับต่างๆนั้น

เครื่องมือที่สำคัญของคนพื้นที่ภาคใต้ ทุกครั้งในการพบปะลงพื้นที่โดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า กาแฟติดมือไปในร่วมเวทีชุมชนที่มีการรวมตัวพูดคุยกันของแกนนำชุมชน ท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า สภากาแฟ ซึ่งแต่เดิมทีการเมืองจะขึ้นอยู่กับฐานเสียงหัวคะแนนที่น่าเชื่อถือพร้อมกับการหอบหิ้วถุงกาแฟสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการยอมรับ ด้วยวิถีคนใต้นิยมชมชอบการทานกาแฟ เสวนายามเช้า เที่ยง บ่ายเย็น ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนทางความคิดต่างๆ รวมถึงประเด็นทางการเมืองที่คนภาคใต้สนใจนิยมชมชอบประเด็นการบ้านการเมืองมายาวนานที่มีในสังคมคนภาคใต้ รวมทั้งกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่เข้าไปแทรกแซงแลกเปลี่ยนเสนอแนวคิดชักจูงผู้นำให้สนใจการเมืองของความต้องของฝ่ายตน รวมทั้งการเข้าใจบริบทของคนภาคใต้ที่เชื่อว่าแนวทางการพัฒนาบ้านเมืองเริ่มจากการแลกเปลี่ยนจากเวทีเสวนาสภากาแฟ ซึ่งนำมาถึงการวิเคราะห์ และมุมมองการเมืองการเลือกตั้งภายใต้กรอบแนวคิดสภากาแฟ และการกำหนดกระแสนิยมของนักการเมือง บทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองโดยผ่านผู้นำทางการเมืองสู่เป้าหมายและกลยุทธ์ในการหาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งทางการเมือง

เนื้อหา

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการรณรงค์การหาเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการที่สำคัญในการระบอบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นเครื่องมือและจุดมุ่งหมาย กล่าวคือ ในฐานะเครื่องมือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง นั้นถือเป็นกระบวนการที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองตนเองอย่างอิสระ โดยการร่วมทำ ร่วมกำกับดูแล และร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นั้นการเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญ และเป็นกลไกในการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในพื้นภาคใต้ ที่รับทราบและรู้กันว่าคนภาคใต้นั้นนิยมชมชอบการเมืองเป็นอย่างมาก หรือกล่าวได้ว่าคนใต้กระตื้อรื้อล้นในการแสดงออกทางการเมืองการปกครองมายาวนาน เห็นได้จากการวิพากษ์ วิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์

บุคคล ผู้นำ ผู้บริหารประเทศ รวมทั้งตั้งฉายาผู้นำในระดับต่างๆเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ให้ผู้บริหารทางการเมืองในระดับต่างๆมีความรัฐผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ไม่เหมาะสม ส่วนในฐานะที่เป็นจุดมุ่งหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนพื้นที่ภาคใต้ สภากาแฟ ถือว่าเป็นเวทีที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนผ่าน รวมทั้งการสนับสนุน และการดิดเครดิตนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง รวมทั้งเป็นการเพิ่มอำนาจทางการเมืองให้เกิดขึ้นสังคม เกิดประโยชน์มากที่สุด

สภากาแฟ นอกจากเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความมีคิดทางการเมืองเพื่อการเปลี่ยนผ่าน เปลี่ยนแปลง กระแสนิยมของผู้สมัครรับเลือกทางการเมืองแล้ว สภากาแฟ จากการเดินกาแฟ ยังสร้างกระแสให้กับประชาชนในแง่ของการมีทักษะการวิเคราะห์ทางการเมือง สร้างความรู้ความชำนาญการ และประสบการณในการรับผิดชอบสร้างสังคมอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติอย่างเข้มแข็งและอย่างยั่งยืน ดังที่นักวิชการบางท่านที่อธิบายหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้

วรรณภา ติระสังขะ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การแสดงออกซึ่งสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ในประเทศที่มีพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการเมืองในประเทศนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยสูง เพราะมีพื้นที่ที่แสดงความเคารพต่อเสียงข้างน้อยได้มาก

การมีเครื่องมือหรืออาวุธที่เท่าเทียมกัน ในที่นี้คือข้อมูลข่าวสาร เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เราควรตระหนักว่าเราเป็นผู้กำหนดทิศทางของประเทศนี้ได้ในฐานะหนึ่งในเจ้าของประเทศ ผ่านการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เริ่มต้นได้จากตัวเรา และกิจกรรมทางการเมืองอีกหลายอย่าง เช่น การออกไปเลือกตั้ง ศึกษานโยบายของพรรค ยื่นถอดถอนเมื่อจำเป็น ยื่นข้อเสนอกฎหมาย การพูดคุยถกเถียงกัน การรวมกลุ่มชุมนุมโดยไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น การลงประชามติ ดังนั้น หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ ความสมัครใจ การสร้างวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองควรเป็นเจตจำนงของเราเอง

นทนา สุทธิจารี ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

Myron Weiner ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” (political participation) หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิผลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำ

นรนิติ เศรษฐบุตร (2537 : 205) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินนโยบายของรัฐบาล

ดังนั้นการเดินกาแฟ จึงเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนของประชาชนที่สนใจการเมือง เป็นเครื่องมือในการสร้างกลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองของประชาชนพื้นที่ภาคใต้

วัฒนธรรมทางการเมืองและการสร้างกลยุทธ์การเลือกตั้งของพื้นที่ภาคใต้

วุฒิสาร ต้นไชย และคณะ อ้างถึงใน จรูญ หยูทองแสงอุทัย ได้ศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคใต้ ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสงขลา พบว่า คนไทย และคนใต้ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองตามเจตนารมณ์ของระบบการเมืองแบบใหม่ ที่พัฒนาจากการเมืองในระบบตัวแทน หรือการเมืองแบบมีสิทธิ มาสู่การเมืองแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการทางการเมือง

คนภาคใต้ส่วนใหญ่เห็นว่า การเมืองคือชีวิต และมีความสัมพันธ์กับระบบต่างๆ ในสังคม การเมืองที่ดีจะทำให้ทุกอย่างดีขึ้น แต่ความเข้าใจต่อการเมืองของประชาชนก็มีเพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร่วมรณรงค์ในการหาเสียง และติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนเท่านั้น ความคิดเห็น และบทบาทในเชิงรุก เชิงต่อรองอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองต่างๆ ยังคงเป็นเรื่องที่ประชาชนยังไม่เข้าใจ

วัฒนธรรมทางการเมืองของคนใต้ส่วนใหญ่ยังไม่มีความสนใจ หรือเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร จะเป็นเพราะความคิดเห็นของคนใต้ต่อการเมืองเป็นไปในลักษณะเชิงลบ และขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองที่ถูกต้อง ความรู้สึกผูกพันที่เคยมีต่อท้องถิ่นขาดหายไปจากสังคม คนใต้มีวิถีชีวิตที่ขัดแย้งกับการบริหารงานขององค์กรท้องถิ่น และความเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ยึดตัวบุคคล มากกว่าสาระนโยบาย หรือเหตุผลอุดมการณ์อื่นๆ ทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคใต้ พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ และความเห็นต่อการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เอื้อให้เกิดประชาธิปไตยในท้องถิ่น ที่มุ่งหวังให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเอง จึงส่งผลให้พฤติกรรมของประชาชนต่อการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นเป็นไปในลักษณะ

Almond and Verba (1965: 368) เป็นผู้ริเริ่มใช้คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (political culture) เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมต่างๆ Almond อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึงแบบแผนของความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคล ที่มีต่อระบบการเมืองและต่อส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง

สรุป

ดังนั้นพื้นที่ภาคใต้เรียกได้ว่าเป็นอีกหนึ่งภาคของประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมการเมืองที่น่าสนใจ เริ่มตั้งแต่วัฒนธรรมในร้านน้ำชาตอนเช้าที่จะมีผู้คนมานั่งจิบน้ำชาพร้อมทั้งวิพากษ์วิจารณ์การเมืองวิเคราะห์สถานการณ์บ้านเมือง หรือแม้แต่การแสดงออกทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ก็จะสอดสอดแทรกปัญหาการเมืองไทยพร้อมจิกกัดด้วยมุกตลกร้าย เรียกได้ว่า เก็บทุกรายละเอียดทางการเมืองที่คนใต้นิยมชมชอบแสดงออกผ่านตัวละครของหนังตลุง ต่างๆ ตามประวัติศาสตร์การเมืองไทยผ่านมาก็พบว่า ประชาชนคนใต้ สนใจการเมืองการการปกครองมายาวนาน

ซึ่งในบทความวิชาการนี้หมายถึงผู้คนที่ภาคใต้ ทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ ที่นิยมกินกาแฟ จิบน้ำชา ตั้งวงเสวนา หรือทีเรียก สภากาแฟ นับตั้งแต่จังหวัดชุมพร จนถึงจังหวัดยะลา โดยเฉพาะคนภาคใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พัทลุง ตรัง ลงมาจนถึงจังหวัดสงขลา ที่นิยมกินกาแฟ ตั้งวงเสวนาสภากาแฟ คุยวิเคราะห์การเมือง จึงเป็นอีกวาระหนึ่งของหลักที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงบริบทการเมืองไทย และเกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ผ่านสภากาแฟ โดยเฉพาะในช่วงการรับเลือกตั้ง การเดินกาแฟ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการชักจูง จูงใจความนิยมทางการเมืองเพื่อให้ทีมงาน พักพวกของตัวเอง ได้รับเลือกตั้งระดับทางการเมือง ที่คนพื้นที่ภาคใต้เรียกว่า เดินกาแฟ แหลงเรื่องเพื่อน ช่วยกันสร้างบ้านเมือง จึงเป็นที่มาของคำว่า เดินกาแฟ : กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในการรณรงค์หาเลือกตั้งระดับต่างๆเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ ตลอดถึงการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้ที่สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 หน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปใช้ในด้านการเมืองการปกครองในการรณรงค์การเลือกตั้งเพื่อเป็นเป้าหมายเดียวกันต่อการไปสู่ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

1.2 หน่วยงานเกี่ยวการส่งเสริมการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนส่งเสริมภาคประชาชนเพื่อพัฒนาคุณภาพฐานรากของระบบการเลือกตั้งให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ เพื่อลดการทำผิดข้อกฎหมายการเลือกตั้งให้ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในการส่งเสริม รณรงค์การเลือกตั้งให้ถูกต้องกฎหมายการเลือกตั้ง

2.2 ศึกษาการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านนโยบายสาธารณะ เพื่อการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ผลในทางปฏิบัติ เมื่อครบรอบหกปีของการปฏิรูปการเมือง. ทาง Public Law Net เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย สืบค้นวันที่ 2 ตุลาคม 2566

คะนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพลส, 2545.

จรูญ หยูทองแสงอุทัย. วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวใต้. MGR Online. สืบค้นวันที่ 3 ตุลาคม 2566

นันทวัฒน์ บรมานันท์ การออกเสียงประชามติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (รายงานการวิจัยเสนอสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2545)

นรนิติ เศรษฐบุตร. 2537. การมีส่วนร่วมทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

Almond Gabril A and Verba Sidney, 1965. The civic culture: Political Altitudes and Democracy in Five Nations Boston; Little, Brown and Compares.

Anak, L. (1995). Two Nakhra Democracy: Guidelines for Political Economy Reform Democracy. Bangkok: Torch Printing Project.

_____. (1996). Looking at the Thai Political Economy. Bangkok: Torch Printing Project.

Anurak, N. (2011). Political Development and Public Participation. (1st ed.). Bangkok: Printing Office, Senate Secretariat. http://thaiciviceducation.org/th สืบค้นวันที 7 ตุลาคม 2566

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

A Political Participation Model of the People in Ban Yang Subdistrict, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province

กัลยารัตน์ บุญยืน[1] สันติราษฎร์ ใจชอบงาน[2] ศุภินันท์ จันทร์ศรี[3] ยศพนธ์ พรหมสิงห์[4] และคุณากร เอกอินทร์,[5]
Kanlayarat Boonyuen[1] Santirat Jaichopngan[2] Suphinan Chansri[3] Yodsapol promsing[4] and Khunakor Aekin[5]
นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม[57]
Political Science student, Pibulsongkram Rajabhat University
Kanrayarat.b@psru.ac.th[1] *Santirat.j@psru.ac.th*[2] *Suphinan.c@psru.ac.th*[3]
Khunakor.a@psru.ac.th[4] *and Soytons44@gmail.com*[5]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 2) ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 381 ราย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดย t-Test และ F-test และในส่วนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ปัจจัยรายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 2 รูปแบบ ในขณะที่ปัจจัยเพศ และระดับการศึกษาสูงสุดมีนัยสำคัญทางสถิติเพียงรูปแบบเดียว คือ รูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตำบลบ้านแยง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริม

[57] อาจารย์ภัทรพิมพ์ ทองวั่น อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

ในเรื่องประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและควรมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ โดยเน้นความร่วมมือกันทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, รูปแบบการมีส่วนร่วม, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การวิจัยเชิงผสมผสาน

Abstract

The purposes of this research were 1) To study the political participation model of the people. 2) To compare individual factors with the political participation model 3) To propose strategies for promoting the political participation model of people in Ban Yang Subdistrict, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province. This research employs a mixed-method approach. The sample group consists of 381 eligible voters in Ban Yang Subdistrict, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province, and 15 key informants. The research tools utilized include questionnaires and interviews. The quantitative research involves statistical analysis, including percentage calculation, mean, standard deviation, t-test, and F-test. Qualitative research involves content analysis.

The findings of the study reveal that the pattern of political participation in Ban Yaeng Sub-district follows conventional practices. When comparing individual factors with patterns of political participation, it was observed that significant statistical differences exist in terms of monthly income and duration of residency between different participation patterns. In contrast, gender and highest education level showed significant statistical differences only within the conventional participation pattern. To enhance political participation in Ban Yaeng Sub-district, relevant organizations should focus on promoting awareness of political participation through communication efforts and providing training to the residents, emphasizing collaboration among all sectors.

Keywords: Democracy, the political participation model, political participation, mixed Method Research

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นการกระทำที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมและมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมืองหรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมหรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2550) โดยความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ ต่อการเมืองการปกครองของประเทศและที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญ

ประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561) อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์เจตคติทางการเมืองของประชาชนในประเทศได้อีกด้วยและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังได้เพิ่มอำนาจให้กับประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (อนุรักษ์ นิยมเวช, 2554) โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนสามารถกระทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองออกจากตำแหน่ง การแสดงความคิดเห็นเสนอข้อเรียกร้อง ความต้องการทักท้วงหรือกระทั่งประท้วงเมื่อไม่เห็นด้วยกับนโยบายมาตรการหรือการดำเนินการต่างๆ ของผู้บริหารประเทศและผู้บริหารท้องถิ่นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนไปปกครอง ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายเหล่านี้ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างมากยิ่งขึ้น (นรนิติ เศรษฐบุตร และคนอื่นๆ , 2548) และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเหล่านี้ ก็ได้ถูกจำแนกและแบ่งกลุ่มไว้หลากหลายประเภท อาทิเช่น รูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) รูปแบบที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional forms) (Almond & Powell, 1976, อ้างอิงใน ถาวร วิงวร, 2562) หรือในไทยมักจำแนกเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ กับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ เป็นต้น (จุฑามาศ ประยูรทอง, 2547)

โดยทั่วไปในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นักวิชาการส่วนใหญ่มักศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะเป็นลักษณะการกระทำหรือพฤติกรรมในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการของประชาชน ฉะนั้นจึงเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อน

และพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่มีเขตพื้นที่ 13 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแยง บ้านหนองหิน บ้านถ้ำพริก บ้านเข็กใหญ่ บ้านเกษตรสุข บ้านประดู่สิน บ้านเกษตรสัมพันธ์ บ้านโป่งแค บ้านเข็กกลาง บ้านเกษตรสมบูรณ์ บ้านทัศนานคร บ้านเข็กพัฒนา บ้านบางกลางท้าว ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตตำบลบ้านแยงยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ค่อยดีมากนัก เห็นได้จากการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนหมู่บ้านที่เปรียบเสมือนได้ว่าเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ในการรับรู้ติดตามข่าวสารทางการเมืองและร่วมแสดงความคิดเห็นหรือการสนทนาการเมือง โดยเดือนตุลาคม 2565 ที่ผ่านมามีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นราว ๆ 670 คน เมื่อเทียบสัดส่วนของประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านทั้งหมด 7,785 คน จำนวนผู้มีส่วนร่วมในการเข้ารับฟังข้อมูลข่าวสารและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนหมู่บ้านคิดเป็น 8.60 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด (สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลบ้านแยง, 2565) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพื้นที่ทั่วไปของตำบลบ้านแยงเป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา บ้านเรือนและพื้นที่ทำกินส่วนใหญ่อยู่บนพื้นที่สูง รวมถึงประชาชนเองก็อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงเป็นจำนวนมาก ทำให้การคมนาคมขนส่งตลอดจนการติดต่อสื่อสารก็กระจายยังไม่ทั่วถึงมากเท่าไหร่ ในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลหรือแถบภูเขาจะไม่ค่อยมีคลื่นโทรศัพท์เพราะอยู่ในจุดอับสัญญาณ ทำให้การติดต่อสื่อสารค่อนข้างยากลำบาก การเดินทางไปก็ไม่ค่อยสะดวกเพราะมีถนนเลียบไหล่เขา ทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารการติดต่อและประสานประโยชน์กับหน่วยงานต่างๆทำได้ไม่เต็มมากพอที่ ประกอบกับประชาชนในพื้นที่ไม่ใช่ประชาชนพื้นเมืองดั้งเดิม แต่เป็นผู้อพยพมาจากหลายพื้นที่ทำให้ค่อนข้างยากในการที่จะรวมตัวกันหรือเป็นหนึ่งเดียวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาครัฐเองก็ไม่ได้มีมาตราการส่งเสริมในการมีส่วนร่วมมากพอ

ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงมีความต้องการที่จะศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อทราบถึงแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับประชาชนต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**

การวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรชายและหญิง ที่อาศัยอยู่ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านแยงอำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 7,785 คน (สำนักงานทะเบียนเทศบาลตำบลตำบลบ้านแยง,พ.ศ.2565) ส่วนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน ได้มาจากการใช้สูตรคำนวณหากลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) ตามกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**

การวิจัยเชิงปริมาณ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวบ้านแยง ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ด้านลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จำนวน 30 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ ทำเป็นประจำ (5) บ่อยครั้ง (4) นานๆครั้ง (3) บางครั้ง (2) ไม่เคยทำเลย (1) โดยสอบถามตามกรอบของปัจจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเบื้องต้นเพื่อนำมากำหนดลักษณะของข้อคำถามในการสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน และตัวแทนภาครัฐ จำนวน 15 คน

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล**

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยเข้าไปในพื้นที่ตำบลบ้านแยง เพื่อเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ **2** เดือน และใช้เวลาในการประสานงานนัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ใช้เวลาพอสมควร เนื่องจากเงื่อนไขของเวลาไม่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล**

การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลบ้านแยง ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงวิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยการใช้สถิติ t-test ใช้ทดสอบสมมติฐานการวิจัย เป็นการทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง การใช้สถิติ F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05

การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 381 คน จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำแนกตามสถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นมีสถานภาพสมรส จำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษา จำแนกตามอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกร จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 5,001-10,000 บาท และจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 30 ปีขึ้นไป

2. การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) และรูปแบบที่2 รูปแบบการมีส่วนร่วมไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional forms) ผลการวิจัยมีดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 2.33) เมื่อพิจารณารายข้อโดยอธิบายเรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่า ข้อที่ผลวิจัยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การได้ติดตามข่าวสารของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การติดตามผลการนับคะแนน
การเลือกตั้ง และการติดตามข่าวสารของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และข้อที่ผลวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเข้าร่วมการประชุมหมู่บ้าน การทำประชามติ และร่วมแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นการเมือง การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องการเมืองการปกครองปัญหาบ้านเมืองกับคนในครอบครัวญาติพี่น้องกลุ่มเพื่อน หรือบุคคลอื่นๆ และการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ส่วนข้อที่ผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การเคยร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้าน เกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ และการตรวจสอบการ ทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ทุจริต การมีโอกาสพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชนหรือนักการเมืองท้องถิ่นเสมอ การโทรศัพท์ติดต่อกับผู้นำชุมชนหรือนักการเมือง

ท้องถิ่นเพื่อเสนอปัญหาภายในชุมชน การเคยเข้าร่วมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การเคยร่วมหาเสียงให้กับนักการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ โดยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ การเข้าร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมือง การเคยเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง และการเคยเป็นผู้จัดตั้งพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง ตามลำดับ

2.2 ผลการวิเคราะห์ รูปแบบการมีส่วนร่วมไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ(unconventional forms) โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 1.08) เมื่อพิจารณารายข้อโดยอธิบายเรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่า ผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

3. การเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 1 สรุปโดยภาพรวมผลการเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ผลการศึกษา	
	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2
1.เพศ	✓	x
2.อายุ	x	x
3.สถานภาพสมรส	x	x
4.ระดับการศึกษา	✓	x

หมายเหตุ : ✓ ยอมรับสมมติฐาน , x ไม่ยอมรับสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมผล พบว่า รูปแบบที่ 1 การมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศและระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ในส่วนของ รูปแบบที่ 2 การมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional forms) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน

4. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบ้านแย้ง พบว่า แนวทางการส่งเสริมเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นหลัก โดยมีการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการ และมีการจัดทำสื่อต่างๆ เช่น คู่มือ ใบ

โปรชัวร์ และช่องทางโซลเซียลมิเดีย รองลงมารวมทั้งมีการพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์ใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ และสำหรับหน่วยงานหรือภาคส่วนที่ควรเข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมแนวทางดังกล่าวนี้คือ คณะผู้นำชุมชนในท้องที่รวมถึงหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นอย่าง เทศบาลตำบลบ้านแยง เพราะส่วนใหญ่ในพื้นที่หรือในชุมชนท้องที่และท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล สามารถเข้าใจบริบทของพื้นที่มากกว่าหน่วยงานอื่น

อภิปรายผล

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) ซึ่งโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่อยู่ในระดับมาก ประกอบไปด้วย การไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งอยู่ การติดตามผลการนับคะแนนการเลือกตั้ง การได้ติดตามข่าวสารของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเหล่านี้สอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการของนักวิชาการไทย จุฑามาศ ประยูรทอง (2547) ที่ได้กำหนดการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ เช่น การเลือกตั้งของประชาชนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทนา สุทธิจารี (2544, น. 412-414) ที่ได้มีการจำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่กฎหมายรองรับให้กระทำได้ เช่น การออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ สถาบันพระปกเกล้า (2546) ที่ได้อาศัยเกณฑ์การแบ่งของ Roth and Wilson (1980, อ้างอิงใน สถาบันพระปกเกล้า,2546) เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำหรือน้อย คือการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและติดตามข่าวสารการเมือง แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกิติพงศ์ สุรเวท (2565) ศึกษา รูปแบบและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เขตนครชัยบุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่าในรูปแบบและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในรูปแบบที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามธรรมเนียมปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า ค่า Sig มีค่าน้อยกว่า .05 ได้แก่ ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวนัส รสโหมด (2563) ศึกษา ปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า รายได้ต่อเดือนแตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแตกต่าง และซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัส เล็กเจริญ (2562) ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง

จังหวัดชลบุรี พบว่า เพศและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นมีความต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ต่างกัน

ในส่วนของผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในรูปแบบที่ 2 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า ค่า Sig มีค่าน้อยกว่า .05 ได้แก่ ประชาชนที่มี รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ต่างกัน มีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Brady, Verba, and Schlozman (1995, อ้างอิงใน ศศิวุฒฒิ์ วงษ์มณฑา, 2559) กล่าวว่า เมื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต้องสละทรัพยากรส่วนตัว ซึ่งเงินเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หากประชาชนไม่มีเงินไม่มีรายได้ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะน้อย เพราะต้องทำงานหาเงิน แต่ถ้าประชาชนมีเงินมีรายได้ ก็จะมีเวลาว่างในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่า ซึ่งประชาชนก็มีรายได้หรือเงินไม่เท่ากันและมีความแตกต่างสูงระหว่างคนมีฐานะกับคนยากจน และไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Rosenstone & Hansen (1993) ที่ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การศึกษา อาชีพ เพศ อายุ สถานที่อยู่อาศัย เชื้อชาติ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่ม แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรมน จันรอง, ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล (2564) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศินี วีรศิลป์, ปทิตตา ตรงสาลี, ปิญชาน์ ยอดประสิทธิ์ (2564) ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ - แพร่ เฉลิมพระเกียรติจังหวัดแพร่ พบว่า รายได้ มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการมีพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์ใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ และหน่วยงานที่ควรเข้ามาส่งเสริมในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน และเทศบาลตำบลบ้านแยง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐในชุมชนควรนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชน

2. หน่วยงานภารรัฐ ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิเช่น การรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ การจัดกิจกรรมพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเรื่องการเมือง หรือการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของการรับเงินหรือสิ่งของจากนักการเมืองก่อนมีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมในประเด็นอื่นๆ รวมด้วย นอกจากปัจจัย ส่วนบุคคล กับปัจจัยสถาพแวดล้อมทางการเมือง

2. การศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ ดูแลเอาใจใส่และให้การสนับสนุนอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ภัทรพิมพ์ ทองวั่น อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ที่ได้ให้การกรุณาให้คำปรึกษา ความรู้ และข้อคิดคำแนะนำ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขข้อพกพร่องต่างๆ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ขอขอบพระคุณ เทศบาลตำบลบ้านแยง ในการให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล สถานที่ในการสัมภาษณ์ และการประสานงานกับผู้นำชุมชน และประชาชน ในการให้ข้อมูลตลอดจนการวิจัยสำเร็จไปได้ด้วยดี ขอบคุณผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทุกท่านที่สละเวลาในการให้ความร่วมมืออนุเคราะห์ให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถาม ทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำงานวิจัยฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กิติพงศ์พงศ์ สุรเวท. (2565). รูปแบบและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เขตนครชัยบุรินทร์ . วารสารมหาวิทยาลัยจุฬานาครทรรศน์, 9(8), 360-375

เกศินี วีรศิลป์, ปทิตตา ตรงสาลี, ปิญชาน์ ยอดประสิทธิ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ - แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6(1), 17-28

จันทนา สุทธิจารี.(2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตาม รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี.เจ พริ้นติ้ง.

จุฑามาศ ประยูรทอง.(2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัชสัมชัญ (ABAC). วิทยานิพนธ์ ศศ.บ., มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ถาวร วิงวอน. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครินทร์

นรนิติ เศรษฐบุตร และคนอื่นๆ, (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยองค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น. สำนักพิมพ์เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

นัชชา ทิพเนตร. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนและรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล จังหวัดนครราชสีมา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(8), 395-413

นภัส เล็กเจริญ. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต, สาขาวิชาการเมือง การปกครอง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา

วนัส รสโหมด. (2561). ปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. [ม.ป.ท.]: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2565. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:190010

วัชรมน จันรอง, ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรมกุล. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสถาบันพัฒนาการเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่, 6(5), 143-154

ศศิวุฒฒิ์ วงษ์มณฑา. (2559). ปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนภาคตะวันออก. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สถาบันพระปกเกล้า. (2546). รายงานการวิจัย เรื่องการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตย และพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. นนทบุรี. สถาบันพระปกเกล้า.

อนุรักษ์ นิยมเวช. (2556). บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน (พิมพ์ครั้งที่2). สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

Rosenstone, S. J., & Hansen, J. (1993). Mobilization, Participation, and Democracy in America. New York: Macmillan Publishing Company

การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

A Comparative Study of Political Athletes in a Democratic System of People Eligible to Election in the Area Huai Yang Sub-district And Phran Kratai Sub-district, Phran Kratai District, Kamphaeng Phet Province

ธรรมสรณ์ อ่อนลาน[1] เตชิตา เทศแก้ว[2] ณัชชา ศรีโสภา[3] พรทิพา ตรีพยัคฆ์[4] และศิริวรรณ โมลาลาย[5]
Thammason Onlan[1] Techita Teskaew[2] Natcha Sisopa[3] Porntipa Treepayuk[4] Siliwan Molalai[5]
นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม[58]
Political Science student, Pibulsongkram Rajabhat University
Thammason.o@psru.ac.th[1], Techita.t@psru.ac.th[2], Natcha.sri@psru.ac.th[3], Porntipa.t@psru.ac.th[4], Siriwan.m@psru.ac.th[5]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งเปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่ายอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร และเพื่อศึกษาปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งเปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 721 คน แบ่งเป็น 2 เขตพื้นที่ในการเก็บข้อมูลได้แก่ ประชากรผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไปใน เขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 356 คน และประชากรผู้ มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 365 คนโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานโดยการ

[58] ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติมา อินทะกูล อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

ทดสอบค่าที (T-Test)) จากการลงพื้นที่และการศึกษาข้อมูลในการวิเคราะห์สถิติของผู้วิจัย พบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพรานกระต่าย มีความสนใจต่อการเลือกตั้ง และมีความสนใจต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เนื่องจากเกรงว่าจะมีการเสียสิทธิต่าง ๆ จากการไม่ไปเลือกตั้ง อีกทั้งประกอบกับความเป็นชุมชนเมืองที่มี สถานบริการการค้าต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทำให้มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเขตเทศบาลพรานกระต่ายยังมีวิทยุกระจายเสียง ที่คอยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาลพรานกระต่ายเอาไว้ทำให้ประชาชนรับทราบข้อมูลการเลือกตั้งเป็นอย่างดี ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยั้ง พบว่า ประชาชนมีวิถีชีวิตรูปแบบเดียวกันคือเกษตรกรรม ทำให้ไม่ได้มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองหรือรับรู้ข่าวสารการเลือกตั้งอย่างทั่วถึง อีกทั้งในบางพื้นที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยั้งเป็นพื้นที่ทุรกันดาร ทำให้ไม่ค่อยมีการรับรู้ข่าวสารการเลือกตั้ง ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้อาจจะไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากนัก อีกทั้งคนในพื้นที่อาจยังไม่ทราบผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งพื้นที่ของตนเองอย่างเพียงพอ

คำสำคัญ: ประชาชน, การตื่นตัวทางการเมือง, การเลือกตั้ง, ประชาธิปไตย

Abstract

The purpose of this research study is to study the level of political awareness of people who have the right to vote in a comparative study in the areas of Huai Yang Subdistrict and Phran Kratai Subdistrict, Phran Kratai District. Kamphaeng Phet Province and to study the factors of political awareness of people who have the right to vote in comparison in the Huai Yang Subdistrict area. and Phran Kratai Subdistrict Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province which is quantitative research The sample group is People who have the right to vote in the areas of Huai Yang Subdistrict and Phran Kratai Subdistrict. Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province, 721 people, divided into 2 areas for data collection: Population of people aged 18 years and over in the Huai Yang Subdistrict area. Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province, numbering 356 people and the population aged 18 years and over in the area of Phran Kratai Subdistrict. Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province, 365 people, using questionnaires as a tool to collect data. Analysis by finding frequency (Frequency), percentage (Percentage) (Mean) and standard deviation (Standard Deviation). Testing hypotheses by using t-tests (T-Test) from field visits and data studies. In the researcher's statistical analysis It was found that people in Phran Kratai Subdistrict Municipality Interested in elections and are interested in exercising their right to vote Due to fear that various rights will be lost from not going to vote. Moreover, together with being an urban community that has A wide variety of commercial service establishments As a result, there is good awareness of news about the election. In addition, Phran Kratai Municipality also has a radio broadcasting. Public relations about various activities of Phran Kratai Municipality to make the people well aware of election information. As for the Huai Yang Subdistrict Administrative Organization, it was found that the people had the same way of life, namely agriculture. As a result, they do not receive political news or receive election news thoroughly. Moreover, some areas in the Huai Yang Subdistrict Administrative Organization are remote areas. As a result, there is little awareness of election news. In addition, most of the people in the community are elderly. As a result, there may not be much knowledge and understanding about the exercise of voting rights. In addition, local people may not yet know enough about the candidates in their local constituency.

Keywords: people, political awakening, election, democracy

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลังจากมีการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีบทบาทในในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกับรัฐบาล โดยใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการที่เป็นรูปแบบการแบ่งอำนาจการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง เป็นการสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชน ประชาชนจึงควรเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกลไกของรัฐ

การตื่นตัวทางการเมืองไม่เพียงแต่เป็นวิธีการในการพัฒนาทางการเมืองเท่านั้น แต่เป้าหมาย สำคัญในการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับประชาธิปไตยสมัยใหม่(วัฒนา เซ่งไพเราะ, 2555) การตื่นตัวทางการเมืองที่ผ่านมาพบว่า เกิดจากการปลุกเร้าหรือปลุกระดมให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการผลประโยชน์ทางการเมืองให้กับกลุ่มการเมืองบางกลุ่ม มากกว่าที่จะเกิดจากการสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้หันมาตื่นตัวสนใจกับปัญหาบ้านเมืองโดยส่วนรวม การตื่นตัวทางการเมืองมีสูง จนเกินไปจนไม่อยู่ในกรอบกติกา และรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทั้งหมด อาจจะนำไปสู่ความไร้ระเบียบของระบอบประชาธิปไตยได้ในที่สุด(อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, 2559) การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจึงจำเป็นต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจหรือแบบเสรี ไม่ได้เกิดจากการปลุกระดม การมีส่วนร่วมแบบสมัครใจนั้นจะต้องเกิดจากการที่ประชาชาชนมีความสำนึกทางการเมืองหรือการตื่นตัวทางการเมืองก่อน ซึ่งจะทำให้ประชาชนโดยรวมปฏิเสธการเข้าสู่อำนาจรัฐประหารเหมือนที่ผ่าน ๆ มา และตัดการเกิดปัญหาวงจรอุบาทว์ทางการเมืองในสังคมไทย ที่ผ่านมาสังคมไทยยังคงยึดติดอยู่กับค่านิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมในรูปแบบของอำนาจนิยม ที่ผู้คนมักเรียกร้องให้ ผู้นำ ที่มาพร้อมคำว่าอำนาจบารมีมาแก้ปัญหาบ้านเมืองจนลืมตระหนักถึงสิทธิในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของตนเอง

ประเทศไทยมีการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ที่เห็นได้จากการยอมรับนับถือการเลือกผู้นำในการปกครอง ในวิถีแบบประชาธิปไตยประชาชนจะเคารพในความคิดเห็น และเสรีภาพของผู้อื่น สนใจกิจการบ้านเมือง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีและเคารพกฎเกณฑ์ความเป็นประชาธิปไตย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นกระบวนทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะกระทำการคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สรรหาผู้แทนของตนผ่านวิธีการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นการสนับสนุนการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมืองโดยเฉพาะสังคมชนชั้นล่างที่ให้รู้ถึงสิทธิทางการเมืองของตนเองและทำให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย ความตื่นตัวทางการเมืองจึงเป็นที่มาของการแสดงออกทางการเมืองผ่านการมีสวนรวมในรูปแบบต่างๆ แต่ไม่ได้มองว่าเป็นเพียง “วิธีการ” ทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็น “เป้าหมาย” สำคัญยิ่งในการพัฒนาทางการเมือง เพราะหากทำให้ประชาชนได้มีความตื่นตัวหรือกระตือรือรนเคลื่อนไหวในทางการเมืองอย่างจริงจังตอเนื่องในทิศทางที่เหมาะสมแล้ว ย่อมสามารถเขามาติดตามและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐให้มี

ความโปร่งใส และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง(ถวิลวดี บุรีกุลและโรเบิร์ต บี อัลบริททัน, 2543)

แม้ว่าวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 เป็นวันที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. ได้กำหนดให้ เป็นวันเลือกตั้งทั่วไปโดยเบื้องต้น(สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2565) ซึ่งการเลือกตั้งกำลังจะเกิดขึ้นนี้จะเป็นการเลือกตั้งที่จะเป็นตัวคอยกำหนดอนาคตทางการเมือง ในช่วงที่ผ่านมา เริ่มมีพรรคการเมืองพรรคต่าง ๆ ได้มีการขึ้นป้ายหาเสียงล่วงหน้า พร้อมประกาศนโยบายหาเสียงของพรรคการเมืองตนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน เช่น พรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรครวมไทยสร้างชาติ และพรรคก้าวไกล รวมถึงเริ่มมีผู้สมัครลงพื้นที่พบประชาชนในการสอบถามชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมสอบถามปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่ต้องการได้รับการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างความน่าสนใจของพรรคการเมืองและตัวผู้สมัครให้ประชาชนไว้วางใจ

ทั้งนี้ ในพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชรนั้น ก็เริ่มมีพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้ขึ้นป้ายหาเสียงของงผู้สมัครแต่ละพรรคในเขตพื้นที่ และเริ่มมีการลงพื้นที่พบประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงผู้ลงสมัครของแต่ละพรรคการเมือง ตำบลห้วยยั้งได้ยกฐานะตนเองจากสภาตำบลห้วยยั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยั้ง มีจำนวนครัวเรือน 1,493 ครัวเรือน(สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร , 2566) และมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่จึงมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 52.31และตำบลพรานกระต่ายยกฐานะจากสุขาภิบาลพรานกระต่ายเป็นเทศบาลตำบลพรานกระต่าย ตำบลพรานกระต่ายเป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลพรานกระต่าย มีจำนวนครัวเรือน 1,816 ครัวเรือน(สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร, 2566) มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มจึงทำให้ประชากรส่วนใหญ่นั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เนื่องจากทั้งสองพื้นที่นั้นแสดงถึงความแตกต่างทางสังคมเองได้อย่างชัดเจน ตำบลห้วยยั้งนั้นมีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีความเป็นพื้นที่ชุมชนชนบท ส่วนตำบลพรานกระต่ายที่อยู่ในเขตที่มีฐานะเป็นเทศบาลตำบลพรานกระต่ายจึงมีความเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทั้งสองพื้นที่นั้นอยู่ใกล้เคียงกัน แต่พื้นที่ใกล้เคียงกันแต่มีลักษณะชุมชนที่แตกต่างกัน จะมีระดับความตื่นตัวทางการเมืองเป็นอย่างไร และประชาชนทั้งที่เคยเลือกตั้งหรือยังไม่เคยเลือกตั้งจะมีการตื่นตัวทางการเมืองมากน้อยเพียงใดต่อการเลือกตั้งที่กำลังจะมาถึง ซึ่งผลที่ได้รับจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การตื่นตัวทางการเมือง ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 4,166 คนและประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 3,266 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 365 คน และประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 356 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ในการเก็บข้อมูลให้ครบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดของแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ซึ่งแบบสอบถามผ่านการปรึกษาจากผู้เชียวชาญและทดสอบความเที่ยงแล้ว โดยในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 แบ่งระดับการวัดความตื่นตัวเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และตอนที่ 3 เป็นการเปิดโอกาสให้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นแบบอิสระ

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่เก็บข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วัดระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเพศหญิง จำนวน 195 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 49-59 ปี จำนวน 88 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 85 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร/รับจ้างทั่วไป จำนวน 109 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 125 คน

ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเพศหญิง จำนวน 198 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 49-59 ปี จำนวน 83 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกประถมศึกษา จำนวน 147 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร/รับจ้างทั่วไป จำนวน 189 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 159 คน

ตอนที่ 2 ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

ระดับความคิดเห็นระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .640 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .727 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง ในเขตพื้นที่ตำบล ห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

ระดับความคิดเห็นปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .675 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพรรคการเมือง ด้านนโยบายพรรคการเมือง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสาร และด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตามลำดับ และะปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่ายอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .758 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพรรคการเมือง ด้านผู้รับสมัครเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ด้านนโยบายพรรคการเมือง และด้านการรับรู้ข่าวสาร ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร **โดยรวม**

ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย	3.43	.768	มาก
2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.22	.663	ปานกลาง
รวม	**3.33**	**.640**	**ปานกลาง**

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร **โดยรวม**

ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย	3.27	.892	มาก
2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.16	.711	ปานกลาง
รวม	**3.22**	**.727**	**ปานกลาง**

ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .640 เมื่อพิจารณาในรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ และระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .727 เมื่อพิจารณาในรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร **โดยรวม**

ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง	3.33	.785	ปานกลาง
2. ด้านพรรคการเมือง	3.52	.794	มาก

ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
3. ด้านนโยบายพรรคการเมือง	3.46	.872	มาก
4. ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	3.44	.798	มาก
5. ด้านการรับรู้ข่าวสาร	3.41	.795	มาก
รวม	**3.43**	**.675**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.43, S.D.=.675) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านพรรคการเมือง” ($\overline{X}$=3.52, S.D.=.794) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านนโยบายพรรคการเมือง” ($\overline{X}$=3.46, S.D.=.872) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง” ($\overline{X}$=3.44, S.D.=.798) อยู่ในระดับมากรองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านการรับรู้ข่าวสาร” ($\overline{X}$=3.41, S.D.=.795) อยู่ในระดับมาก และข้อที่ ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง” ($\overline{X}$=3.33, S.D.=.785) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร **โดยรวม**

ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่พื้นที่ตำบลพรานกระต่าย	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง	3.29	.862	ปานกลาง
2. ด้านพรรคการเมือง	3.32	.887	ปานกลาง
3. ด้านนโยบายพรรคการเมือง	3.25	.938	ปานกลาง
4. ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	3.30	.845	ปานกลาง
5. ด้านการรับรู้ข่าวสาร	3.17	.762	ปานกลาง
รวม	**3.27**	**.758**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 4 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$= 3.27, S.D.= .758) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในลำดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ข้อที่ว่า “ด้านพรรคการเมือง” (X= 3.32, S.D.= 887) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านผู้รับสมัครเลือกตั้ง” ($\overline{X}$= 3.31, S.D.= 862) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง” ($\overline{X}$= 3.30, S.D.= 845) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่

ข้อที่ว่า “ ด้านนโยบายพรรคการเมือง ” ($\bar{X}$= 3.25, S.D.= 938) อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านการรับรู้ข่าวสาร” ($\bar{X}$=3.17, S.D.= 762) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย และตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง มีความคิดเห็นต่อระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ในการเลือกตั้ง ไม่ควรที่จะมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เช่น การแจกเงิน การให้สิ่งของ เป็นต้น และประชาชนทุกคน มีสิทธิที่จะต่อสู้และเรียกร้องเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานที่ดีได้ และเห็นว่าหน้าที่พลเมืองที่ดีควรไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างสม่ำเสมอ และประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย มีความคิดเห็นต่อหลักการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ประชาชนทุกคนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ควรจะพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของตนเองที่จะออกไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้ง ตระหนักถึงการรักษาสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพื่อหวังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับชาติ และควรทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดีโดยไม่สิทธิในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ติดตามข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางต่าง ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์หรือสื่ออินเตอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี บุญเรืองและคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งสถาบันการกล่อมเกลาทางการเมือง คุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อิทธิพลของสื่อ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งพรรคที่สังกัดของผู้สมัคร และนโยบายของพรรคการเมือง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ประชาชนมีความสนใจต่อพรรคการเมืองที่มีหัวหน้าพรรคที่โดดเด่นน่าสนใจ มีนโยบายที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ และผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการลงพื้นที่พบปะประชาชนอย่างใกล้ชิดและรับฟังปัญหาจากชาวบ้านอย่างเป็นกันเอง และความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ประชาชนมีความสนใจต่อพรรคการเมืองที่มีจุดยืนทางการเมืองอย่างชัดเจนและมีแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ทันสมัย ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีประสบการณ์ในการทำงานที่ประสบความสำเร็จเด่นชัด และผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการรับฟังปัญหาความต้องการความเดือดร้อนของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณัฏฐ

พจน์ ขนฺติธโร (ร่องน้อย) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่า ประชาชนสนใจที่นโยบายของพรรคว่าสามารถตอบโจทย์ความต้องการแก้ปัญหาท้องถิ่นโดยรวมได้หรือไม่ ถ้านโยบายของพรรคการเมืองสามารถแก้ปัญหาสังคมและตรงความต้องการของคนส่วนใหญ่ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเสนอนโยบายในการนามาเป็นแนวทางการทางานของพรรค และสื่อสารมวลชน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพรรคและสมาชิกต่อสาธารณะชน ตีแผ่คุณสมบัติของผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับผู้สมัครลเลือกตั้ง สามารถสร้างความตื่นตัวให้กับประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษา พบว่า

1. ประชาชนบางส่วนไม่ประสงค์ให้ความร่วมมือสำหรับการเก็บข้อมูลวิจัยใน ครั้งนี้
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการให้ข้อมูลของประชาชนในเขตพื้นที่นั้น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน
2. ควรศึกษาการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
3. ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกยวข้องนอกจากที่ได้ศึกษามาแล้ววามีปัจจัย อะไรบ้างที่คาดว่าจะมีอิทธิพลตอการมีสวนรวมทางการเมืองของประชาชน เชน สถานภาพทาง เศรษฐกิจ การศึกษา เป็นต้น
4. ควรมีการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเทศบาลอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก เทศบาลตำบล พรานกระต่าย เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบหรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลและประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมือง
5. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามซึ่งคำตอบที่ได้รับอาจไม่เจาะจงปัญหาทั้งหมดดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพควบคู่กันไปเพื่อให้ได้คำตอบและรายละเอียดเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์ แนะนำ ให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดีจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติมา อินทะกูล ที่ปรึกษาในการดำเนินการจนกระทั่งบทความวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาวิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอบพระคุณท่านนายกองค์การบริหาร

ส่วนตำบลห้วยยั้ง และนายกเทศมนตรีพรานกระต่ายที่ช่วยสละเวลาอันมีค่าในการติดต่อประสานงานในเขตพื้นที่ ขอขอบพระคุณประชาชนตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชรทุกท่าน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมืออย่างดี

เอกสารอ้างอิง

พระมหาณัฏฐพจน์ ขนฺติธโร (ร่องน้อย). (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). https://gps.mcu.ac.th/wpcontent/uploads/2021/06/Full-taxt-1.pdf

ถวิลวดี บุรีกุลและโรเบิร์ต บี อัลบริททัน. (2562). ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยในประเทศไทย : การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา 2543. สถาบันพระปกเกล้า. https://www.kpi.ac.th/knowledge/book/data/397.

วัฒนา เซ่งไพเราะ. (2555). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ.2549-2554. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก). https://mis.krirk.ac.th/librarytext/PCC/2555/Yes/F_Wattana_Sengphairogh.pdf

สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. (2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2566, จาก https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage

สุมาลี บุญเรือง,อนุภูมิ โชวเกษม และสุรพล สุยะพรหม. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของ ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(6), 363-364. https://so03.tcithaijo.org/index.php/JMND/article/view/252719/169091

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2559). ปีแห่งความหวังกับการออกแบบการเมืองไทย (อีกครั้ง). สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2565, จาก https://www.posttoday.com/politics/471891.

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์และการวิจัยในสังคมศาสตร์

Generative AI's role in social science both in research assistance and analysis

กานต์ ยืนยง[1]
Kan Yuenyong[1]
[1] นักศึกษาระดับปริญญาเอก
[1] คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
sikkha@gmail.com: อีเมล์

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่ที่กำลังได้รับความสนใจเป็นพิเศษในการประยุกต์ใช้เพื่อช่วยงานวิจัยในด้านต่าง ๆ บทความนี้วิเคราะห์วิวัฒนาการการเรียนรู้ของเครื่องจักรตลอดจนการถือกำเนิดของโมเดลภาษาขนาดใหญ่ โดยจะเน้นการวิเคราะห์ไปที่โครงการของ DARPA ในการผสมผสานวิจัยคุณภาพและวิธีการคำนวณที่ขั้นสูงโดยเฉพาะผ่านโครงการ Next Generation Social Science (NGS2) และ Ground Truth (GT) ต่อมาโครงการเหล่านี้จะมีพัฒนาการเปลี่ยนเป็นการใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ (Computational Social Science) และกระบวนวิธีวิจัยแบบผสมผสานซึ่งจะรวมวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (QUAL) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (QUAN) ซึ่งจะทำให้งานวิจัยมีความครอบคลุมหลากหลายมากขึ้น แต่แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างจะมีศักยภาพมาก แต่ยังมีโอกาสที่จะผิดพลาดหรือที่เรียกกันว่าการเกิด “การหลอน” (Hallucination) ในบทความนี้จะพูดถึงมาตรการในการเพิ่มความเที่ยงตรงเรื่องนี้ นอกจากนี้บทความนี้ยังกล่าวถึงตัวอย่างการนำปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาใช้งานจริงเพื่อตรวจจับแนวโน้มและการสร้างฉากทัศน์แบบอัตโนมัติ

คำสำคัญ: การวิจัยแบบผสมผสาน, ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง, โมเดลภาษาขนาดใหญ่, การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์

Abstract

In an era where generative artificial intelligence technology is continuously growing, especially large language models that are receiving significant attention for their application in assisting various research endeavors, this paper analyzes the evolution of machine learning up to the inception of large language models. The discussion highlights DARPA's projects in integrating qualitative research with advanced computational methods, specifically through the Next Generation Social Science (NGS2) and Ground Truth (GT) projects. Subsequently, these initiatives have evolved into Computational Social Science and mixed method research, which combines qualitative (QUAL) and quantitative (QUAN) research methods, resulting in more diverse and comprehensive research outcomes. However, while generative artificial intelligence holds great potential, there are chances of errors, commonly referred to as "hallucination". This paper addresses measures to enhance accuracy concerning this aspect. Furthermore, the paper also presents practical examples of utilizing generative artificial intelligence for trend detection and automated scenario creation.

Keywords: Mixed Method Research, Generative Artificial Intelligence, Large Language Model, Computational Social Science

บทนำ

ความจริงฐาน[59] (Ground Truth) หรืออาจจะนิยามว่า “ข้อมูลโลกจริง” ก็ได้ ซึ่งต่อไปนี้นับวันจะกลายเป็นคำสามัญที่เราต้องทำความเข้าใจมากขึ้นทุกที ในพจนานุกรมอ็อกซ์ฟอร์ดได้ชี้ให้เห็นว่าคำศัพท์คำนี้มีที่มาศตวรรษก่อนนี้แล้วในบทกวีของเฮนรี เอลลิสัน (Henry Ellison: 1811 – 1880) เรื่อง “นิทานเนรเทศไซบีเรีย” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1833 แต่ถูกนำมาใช้ในแวดวงภาพเทคโนโลยีสำรวจข้อมูลระยะไกล (remote sensing) ที่เกี่ยวข้องกับแวดวงการทำแผนที่ (cartography) อุตุนิยมวิทยา (meteorology) ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายดาวเทียม เพราะจำเป็นจะต้องมีการสอบวัดความถูกต้องและความสมนัยระหว่าง สิ่งที่เกิดขึ้นในภาพถ่ายและภาพวาดที่ได้จากอุปกรณ์ กับความจริงบนภาคพื้นสนามข้างนอกนั่น (ground truth) พจนานุกรมอ็อกซ์ฟอร์ดยังชี้เพิ่มเติมอีกด้วยว่ารากของคำว่าความจริงฐานในภาษาอังกฤษอาจมีที่มาจากคำในภาษาเยอรมันว่า “Grundwahrheit” ซึ่งมีความหมายว่า “ความจริงขั้นมูลฐาน” ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษ 1650 มาก่อนหน้านี้แล้ว (Woodhouse, 2021: 041501-2–3)

ในไม่ช้าคำว่าความจริงฐานนี้จะถูกนำไปใช้กับแวดวงการวิจัยด้านวิศวกรรมชีวภาพ เพราะต้องสอบวัดความถูกต้องระหว่างผลที่ได้จากแบบจำลองในคอมพิวเตอร์ (in silico) หรือในเนื้อเยื่อเพาะเลี้ยง (in vitro) ซึ่งทั้งคู่ต้องจัดให้เป็นผลที่ได้จากสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงหรือเกิดขึ้นในห้องทดลองหรือแบบจำลอง (in situ) จัดเป็นเรื่องตรงข้ามกับความจริงฐานที่ได้จากผลที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิตจริง ๆ (in vivo) ซึ่งเกิดขึ้นนอกห้องทดลองหรือนอกแบบจำลอง (out situ)

ความจริงเรื่องนโยบายสาธารณะ อย่างเช่นเงินดิจิทัล 10,000 บาท[60] นี่ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับความจริงฐานที่ว่านี้อยู่ไม่น้อย เพราะการอภิปรายสาธารณะมักจะเกิดขึ้นจากต่างฐานความรู้ ต่างประสบการณ์ กระทั่งต่างวิธีวิทยา แล้วอะไรจะเป็นความจริงฐานที่จะบอกได้ว่า สิ่งที่เราตั้งสมมติฐานจากหลายฝ่ายนั้น ใช่ หรือ ไม่ใช่ อะไรที่เป็นนิยาม ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น อะไรเป็นข้อจำกัดที่ยอมรับได้ อะไรเป็นผลกระทบทั้งโดยตั้งใจ และผลกระทบโดยไม่ตั้งใจเชิงนโยบายที่อาจส่งผลต่อสาธารณะในวงกว้างทั้งด้านบวกและด้านลบ เราจะใช้อะไรเป็นมาตรวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายสาธารณะนั้น ๆ แต่หากมองข้ามข้อถกเถียงทั่วไปให้ลงลึกไปยังปมหลักของข้อขัดแย้งระดับรากฐาน ทั้งนี้ให้สมมติว่าผู้อภิปรายมีความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ ความสามารถผลิตงานวิจัยสนับสนุนไม่ต่างกัน ซึ่งแน่นอนว่าข้อสมมติฐานนี้ไม่เป็นจริง แต่เอาเป็นว่าเราสมมติให้ตัวแปรนี้ไม่มีผลเอาไว้ก่อน

---

[59] ผู้เขียนขอขอบคุณศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) สวทช. สำหรับการจัดหาทรัพยากรคอมพิวเตอร์ในงานวิจัยประกอบบทความชิ้นนี้ อนึ่ง บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในระดับปริญญาเอกของผู้เขียนในเรื่อง “ธรรมาภิบาลบาแบบปฏิฐาน” (Positive Governance) นอกจากนี้บทความนี้ยังมีเป้าหมายอีกส่วนหนึ่งในการวางรากฐานองค์ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ (Computational Social Science) ของเมืองไทย

[60] ดูการสำรวจความเห็นสาธารณะของนิด้าโพลได้ที่ https://nidapoll.nida.ac.th/survey_detail?survey_id=660 เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ปัญหาที่การอภิปรายในระดับนี้คือมักจะมีการอภิปรายจากองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน จากผู้ที่ยืนอยู่บนรากฐานงานวิจัยเชิงปริมาณ และผู้ที่ยืนอยู่บนรากฐานงานวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวในแง่ที่ลึกที่สุดคือเรื่องญาณวิทยา (epistemology) หรือการสร้างความรู้จากสองฟากนี้มีรากที่ต่างกันสุดขั้ว ฝ่ายหนึ่ง คือฝ่ายปริมาณเชื่อว่า “ความจริงนั้นมีอยู่” และความจริงแยกอยู่ต่างหากจึงต้องหาวิธีกันอคติของผู้สังเกตการณ์ให้มากที่สุด เราสามารถสกัดความจริงออกมาได้หากมีระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์และรัดกุมพอ อาทิ การกำหนดระเบียบวิธีทางสถิติ หรือการกำหนดระเบียบวิธีการทดลอง ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายคุณภาพได้ทำการปฏิเสธสัจพจน์ (axiom) อ้างอิงของฝ่ายปริมาณทั้งหมด แล้วกำหนดสัจพจน์ของฝั่งตนบ้างว่า “ความจริงนั้นไม่มี” เพราะความจริงมีหลายมิติความจริงไม่สามารถแยกออกจากตัวผู้สังเกตการณ์ ดังนั้นจึงควรอนุมานได้ว่าการมีอคตินั้นเป็นเรื่องธรรมดา สิ่งที่เราเพียงทำได้คือการสกัดประสบการณ์ของผู้ร่วมสังเกตการณ์ ความจริงจึงย่อมแปรเปลี่ยนไปได้ตามการรับรู้และประสบการณ์ของผู้สังเกตการณ์ อนึ่งในเชิงปรัชญา เรื่องนี้มีการแยกนิกาย (schism) ของกระบวนวิธีทั้งสองแบบในยุคของอิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant)

แต่แล้วในภายหลังก็มีผู้คิดได้ว่า ในเมื่อต่างฝ่ายต่างก็มีจุดอ่อน ในเมื่อต่างฝ่ายต่างมีจุดแข็ง ถ้าเช่นนั้นทำไมไม่นำมารวมกันเสียล่ะ ฝ่ายนี้คือกลุ่มที่ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method Methodology) ซึ่งนับวันเริ่มได้รับความนิยมในงานวิจัยจากวิทยาศาสตร์สุขภาพมากขึ้นทุกที เพราะเป็นศาสตร์สาขาที่ต้องปะทะกับทั้งวิทยาศาสตร์กายภาพและวิทยาศาสตร์สังคมไปพร้อมกัน เนื่องจากการแพทย์ในแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องเทคนิคทางชีววิทยา ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นปรากฏการณ์สังคมไปด้วย

แต่ก็นั่นแหละการวิจัยผสมผสาน จะผสมและผสานอย่างไร เอาวิจัยเชิงคุณภาพมาก่อนเพื่อสร้างทฤษฎีแล้วเอาวิจัยเชิงปริมาณตามมาเพื่อสอบทฤษฎี หรือกลับกัน หรือจะทำวิจัยทั้งสองแบบคู่ขนานกันไปเพื่อยืนยันกันและกัน (triangular research) การผสมแบบนี้ถ้าคิดให้ดีมีได้ไม่จำกัด ทั้งลำดับและทั้งจำนวนขั้นตอนการวิจัยของแต่ละประเภท ว่ากันที่จริงก็มีลักษณะตามอำเภอใจอยู่ไม่น้อย นี่ทำให้แวดวงการวิจัยแบบผสมผสานในระยะหลังจึงเริ่มหา (1) วิธีสร้างมาตรฐานให้ยอมรับกันได้, (2) เริ่มหาปรัชญาที่มาสร้างความชอบธรรมให้กระบวนวิธีวิจัยอย่างนี้ ซึ่งในไม่ช้าก็ไปค้นเจอกันที่ Pragmatism philosophy ของพวกปรัชญาอเมริกัน, และ (3) ในเมื่อกระบวนการวิจัยผสมผสานนี้มาจากต่างฝ่ายต่างเผ่าพันธ์ ดังนั้นก็จึงต้องหาพื้นที่กลางที่พอยอมรับกันได้จากทั้งสองฝ่าย ตรงนี้แหละที่ “ความจริงฐาน” จะเข้ามามีบทบาท

ส่วนในแวดวงเอไอหรือระบบปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะพวกที่ทำวิจัยเรื่องเครือข่ายใยประสาทเทียม (artificial neuron network) ไม่ใช่พวกสายระบบผู้เชี่ยวชาญ (expert system) ในสมัยก่อนที่มักจะเป็นอัลกอริทึมตรรกะแบบตายตัว ซึ่งในหนังสืออย่าง Levine, Drang, and Edelson (1991) ก็พูดถึงแนวคิดเรื่องเครือข่ายใยประสาทสมัยใหม่อยู่บ้างแต่ทั้งเทคนิคในการอิมพลีเม้นต์และเทคโนโลยีฮาร์ดแวร์ในขณะนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าในปัจจุบัน คนที่แยกสองเรื่องนี้ไม่ออกจึงต้องถือว่าไม่รู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องเอไอสมัยใหม่เลย คนพวกนี้มักจะเชื่อว่า “เอไอใช้ไม่ได้จริง” ในทางตรงข้ามระบบเครือข่ายใยประสาทเทียมจะมีกลไกการเรียนรู้ทั้งไปข้างหน้าและย้อนกลับ และปรับให้เที่ยงตรงมากขึ้น เที่ยงตรงกับอะไร? เที่ยงตรงกับโจทย์ที่เราต้องการให้เอไอนั้น

แก้โจทย์ นั่นคือเราต้องกำหนดโจทย์เป้าหมายเบื้องแรกซึ่งก็คือความจริงฐานนี้มาให้เอไอซ้อมตอบให้สามารถยืนยันความถูกผิดให้ได้ก่อน ทั้งนี้โดยนัยยะคือการตรวจประสิทธิภาพของโมเดลนั้นกับข้อมูลทั้งที่มีอยู่ และข้อมูลที่จะป้อนต่อไปในอนาคตไปด้วยในตัว

ผู้ทำการทดลองหรือฝึกสอนเอไอนั้น เทียบสิ่งที่เอไอตอบกับโจทย์ที่ตั้ง (ความจริงฐาน) แล้วเทียบค่าที่ได้ค่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเรียกว่า ค่าต้นทุน (Cost) ค่าสูญเสีย (Loss) ค่าผิดพลาด (Error) หรือ ค่าเหลือ (Residual) เป็นต้น อุดมคติที่เราต้องการคือค่าผิดพลาดจะต้องน้อยที่สุด แต่ก็ไม่ใช่ให้น้อยจนเหลือศูนย์ทีเดียว เพราะไม่เช่นนั้นจะเกิดปัญหาที่เรียกว่า โมเดลเข้ากันได้กับข้อมูลมากเกินไป (overfitting) เพราะหากเป็นเช่นนั้นเวลาโมเดลไปเจอข้อมูลที่แผกจากแบบแผนไปมากก็จะไม่สามารถทำนายหรือใช้ประโยชน์ได้ ในทางกลับกันโมเดลที่หลวมเกินไป (underfitting) ก็จะล้มเหลวในการทำนายข้อมูลส่วนใหญ่ การสร้างสมดุลระหว่างสองประเภทต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์

นักวิจัยและผู้ฝึกสอนปัญญาประดิษฐ์จะต้องเชี่ยวชาญทั้งการหาความจริงฐานที่ว่านี้ เพื่อพิจารณาค่าต้นทุนและหาช่วงจุดเปลี่ยน (inflection point) ที่ทำให้ได้ดุลยภาพระหว่างโมเดลที่ไม่เข้ากันได้กับข้อมูลมากไป และไม่หลวมมากเกินไป โดยต้องมีค่าใช้จ่ายในการฝึกสอนเอไอนั้นให้น้อยที่สุดอีกด้วย

ในตอนนี้จากเรื่องความจริงฐานนี้ทำให้เราพอจะเห็นภาพความเชื่อมโยงขององค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ในบทความนี้แล้ว บทนำในเรื่องความจริงฐานนี้ถือเป็นแกนกลางที่ร้อยรัดเนื้อหาที่เหลือทั้งหมดของบทความเข้าด้วยกัน ซึ่งเราจะเริ่มที่โครงการของ DARPA ที่ใช้ชื่อว่าความจริงฐานนี้เช่นกันแต่จะมีความหมายที่ต่างกันออกไป และไปจบลงที่โครงการที่ชื่อว่า “สังคมศาสตร์ยุคถัดไป” (Next Generation Social Science หรือ NGS2) ลำดับจากนั้นเราจะเปลี่ยนไปพูดถึงจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้เรื่องการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งในที่สุดจะมีส่วนเชื่อมโยงกับเรื่องการสร้างแบบจำลองในคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ และปิดท้ายด้วยการกล่าวถึงการนำปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาใช้ในการวิเคราะห์และช่วยในการทำงานวิจัยซึ่งถือว่าเป็นอีกแขนงหนึ่งของคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์นี้เช่นเดียวกัน

เนื้อหา

ความจริงฐานของสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกา

สำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกา (The Defense Advanced Research Projects Agency: DARPA) ถูกก่อตั้งขึ้นมาโดยมติของรัฐสภาสหรัฐฯ เมื่อปี ค.ศ. 1958 ในฐานะศูนย์กลางเพื่อการวิจัยและพัฒนาของกระทรวงกลาโหม โดยมีงบประมาณประจำปีราว 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อเป็นการตอบโต้ต่อความตื่นตระหนกเมื่อสหภาพโซเวียตได้ประสบความสำเร็จในการปล่อยดาวเทียมสปุตนิกขึ้นสู่วงโคจรเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1957 โดยในระยะเริ่มแรกเป็นข้อเสนอของนีล แม็คเอลรอย (Neil H. McElroy: 1904-1972) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายนในปี

เดียวกันนั้นเอง โดยข้อเสนอเริ่มแรกเขาทำในชื่อของสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูง (Advanced Research Project Agency: ARPA) เพียงเท่านั้น (Jacobsen, 2015: 46-51)

โครงการสำคัญชิ้นหนึ่งของสำนักงานฯ ได้แก่ระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือเป็นโครงการที่มีต้นกำเนิดมาจากวิสัยทัศน์ของลิคไลเดอร์ (J. C. R. Licklider: 1915-1990) โดยแท้ ในช่วงปี ค.ศ. 1962 ลิคไลเดอร์ได้รับการติดต่อจากแจ็ค รุยนา (Jack Ruina: 1923-2015) ผู้อำนวยการสำนักงานฯ ในขณะนั้นเพื่อเข้ามาทำงานวิจัยเรื่องระบบควบคุมและสั่งการ (Command and Control: C2) สถานการณ์ในช่วงที่ลิคไลเดอร์เข้ามาร่วมงานในตำแหน่งหัวหน้าสำนักเทคนิคประมวลผลข้อมูล (Information Processing Techniques Office: ITPO) ต้องถือว่าเป็นวิกฤตอย่างยิ่งของสหรัฐฯ และทั้งโลกในขณะนั้นด้วย เนื่องจากเหตุการณ์วิกฤตขีปนาวุธคิวบาที่เครื่องบินสอดแนม U2 ของสหรัฐฯ สามารถตรวจจับและถ่ายภาพทางอากาศของที่ตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์ที่สหภาพโซเวียตมาติดตั้งที่คิวบาเอาไว้ได้ วิกฤตการณ์ในช่วงนั้นกินเวลาสิบสามวันตั้งแต่วันที่ 16 – 28 ตุลาคมในปีนั้นเอง ประธานาธิบดีเคเนดีถึงกับประกาศความเตรียมพร้อมสงครามนิวเคลียร์ในรหัส DEFCON 2 ซึ่งถือเป็นขั้นตอนก่อนสงครามนิวเคลียร์เต็มรูปแบบ (DEFCON 1) เป็นครั้งแรกและครั้งเดียวในประวัติศาสตร์ นอกจากนั้นสิ่งที่เป็นที่รับรู้กันน้อยในสาธารณะกว่านั้นคือในขณะที่กำลังมีการประกาศความเตรียมพร้อมในขั้นสูงสุดที่เคยมีมานั้นเองสหรัฐฯ ทำการทดลองระเบิดอาวุธนิวเคลียร์ในขั้นบรรยากาศระดับสูงสองลูกภายใต้รหัสเช็คเมท (Checkmate) และบลูจิลทริปเปิลไพร์ม (Bluegill Triple Prime) เมื่อวันที่ 20 และ 26 เดือนเดียวกันนั้นเอง การทดลองดังกล่าวในด้านหนึ่งก็เพื่อส่งสัญญาณป้องปรามสหภาพโซเวียตและในอีกด้านหนึ่งก็เพื่อเก็บข้อมูลปฏิกิริยาคริสโตฟิลอส (Christofilos effect) ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่แถบคลื่นแม่เหล็กของโลกทำตัวเป็นตาข่ายดักจับอนุภาคที่มีประจุ (charged particle radiation) จำนวนมหาศาลที่เกิดจากการระเบิดของอาวุธนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศ และทำให้อนุภาคที่มีประจุเหล่านั้นวิ่งไปนามแนวสนามแม่เหล็กโลกในลักษณะฝูงปลาวิ่งทวนกระแสน้ำและสร้างแถบคลื่นรังสีเทียม (artificial radiation belt) ซึ่งอาจทำอันตรายให้กับดาวเทียมในวงโคจรได้ อนึ่งโครงการดังกล่าวดำเนินการภายใต้โครงการร่มที่เรียกว่า “ปฏิบัติการอ่างปลา” (Operation Fishbowl) ฝ่ายสหภาพโซเวียตตอบโต้ด้วยการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศจำนวนสองลูกเช่นกันในวันที่ 22 และ 28 เดือนเดียวกัน ต่อมาภายหลังวิกฤตนิวเคลียร์คิวบาคลี่คลายลงจะมีการลงนามระหว่างสองฝ่ายในข้อตกลงสนธิสัญญาว่าด้วยการใช้อวกาศอย่างสันติ (The Outer Space Treaty) ในปีรุ่งขึ้นเพื่อห้ามการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศอีก ภายใต้บรรยากาศตึงเครียดของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจเช่นนี้เองลิคไลเดอร์ได้ชี้นำให้สำนักงานฯ พยายามคิดค้นวิธีการใช้งานคอมพิวเตอร์ที่มากไปกว่างานคำนวณอย่างงานด้านระบบบัญชีหรือระบบเงินเดือนอย่างที่นิยมกันในช่วงนั้น เขาถึงกับเขียนบันทึก “เครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเตอร์กาแล็คติค” (Intergalactic Computer Network) เพื่อวางแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระหว่างกัน คำว่า “อินเตอร์กาแล็คติค” ตั้งใจให้หมายถึงการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ต่างชนิดต่างรูปแบบกัน (2015: 147-151)

แม้ลิคไลเดอร์จะลาออกจากสำนักงานฯ ในปี ค.ศ. 1965 (เขาจะกลับมาทำงานที่สำนักงานฯ ในตำแหน่งเดิมอีกครั้งในระยะเวลาสั้น ๆ ในช่วงปี ค.ศ. 1974 – 1975) แต่วิสัยทัศน์เรื่องระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เริ่มแจ่ม

ชัดลงไปแล้วแนวคิดระบบควบคุมและสั่งการ (C2) ในไม่ช้าก็เพิ่ม “การสื่อสาร” (Communication) เข้ามาอีกหนึ่งขากลายเป็น C ที่ 3 หรือ C3 (ปัจจุบันมีการปรับเป็น C6ISR คือ Command, Control, Communications, Computers, Cyber-defense, Combat systems, Intelligence, Surveillance, และ Reconnaissance) ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นเองโครงการระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์อย่างยูนิกซ์ (Unix) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากมัลติกส์ (Multics) ก็ได้ถือกำเนิดขึ้นในปี ค.ศ. 1970 โดยเคน ทอมป์สัน (Ken Thompson: 1943-) และเดนิส ริชชี่ (Dennis Ritchie: 1941-2011) นักวิจัยของเบลล์แล็ปหลังจากที่เบลล์ถอนตัวออกจากการพัฒนามัลติกส์ ในช่วงแรกโครงข่าย ARPA จะใช้โปรโตคอล NCP (Network Control Protocol) เพื่อเชื่อมต่อระบบคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส (UCLA) และสถาบันวิจัยสแตนฟอร์ด (Stanford Research Institute: SRI) เข้าด้วยกัน ในช่วงแรกโปรโตคอล NCP จะมีเป้าหมายเพื่อให้สามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้เท่านั้น แต่ในเวลาถัดมาจะมีการพัฒนาโปรโตคอล TCP/IP ขึ้นเพื่อให้มีความสามารถการเชื่อมแต่แบบกระจายศูนย์มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายคอมพิวเตอร์ต่างมหาวิทยาลัยมากขึ้นและสร้างผลพลอยได้ในการทำให้โครงข่ายมีความยืดหยุ่นทนทานต่อกรณีระบบเครือข่ายเสียหายจากการโจมตีจากระเบิดนิวเคลียร์ได้ด้วย ระบบเครือข่าย ARPA นี้เองภายหลังจะวิวัฒนาการมาเป็นระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เราใช้กันในปัจจุบัน และภายหลังจะมีการแยกเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของกองทัพออกไปต่างหากในปี ค.ศ. 1983 ในชื่อ MILNET (2015: 244-247)

นอกจากโครงการโครงข่าย ARPA ที่กลายมาเป็นอินเทอร์เน็ตที่รู้จักกันดีแล้ว สำนักงานฯ ยังมีโครงการอื่นอีกมากที่สำคัญที่บทความนี้ให้ความสนใจคือโครงการสังคมศาสตร์ยุคถัดไป (Next Generation Social Science: NGS2) ที่มีเป้าหมายในการกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องและกลไกเชื่อมโยงการเป็นเหตุเป็นผลเพื่อจะอธิบายและคาดการณ์การผุดบังเกิดของอัตลักษณ์ร่วม (collective identities) (Asif, 2019: 9) โครงการนี้สามารถสืบย้อนกลับไปได้ยังความสนใจของลิคไลเดอร์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์โครงการพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Sciences Program) ในปีที่เขาเริ่มทำงานกับสำนักงานฯ นั้นเอง โดยในเมืองไทยมีการสำรวจข้อมูลของทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศจำนวน 2,950 นาย การเก็บข้อมูลมีมากกว่าเรื่องข้อมูลกายภาพส่วนตัวแต่ยังรวมไปถึงความเชื่อทางศาสนา ข้อมูลเชื้อสายบรรพบุรุษ ไปจนถึงความคิดความเชื่อต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้โครงการ “Anthropometric Survey of The Royal Thai Armed Forces” ในกรณีหากเมืองไทยตกอยู่ในสภาวะสงคราม สำนักงานฯ จะมีข้อมูลของทหารไทยพร้อมและสามารถใช้คอมพิวเตอร์คาดการณ์ได้ว่าใครจะขึ้นมาเป็นผู้บังคับบัญชาเป็นต้น (Jacobsen, 2015: 153-155) โครงการ NGS2 อยู่ภายใต้การนำของอดัม รัสเซลล์ (Adam Russell) นอกจากโครงการดังกล่าวเขายังริเริ่มโครงการ Forensic Social Science Supercollider (FS3) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของการอนุมานเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสังคมของมนุษย์อย่างไม่เคยทำได้มาก่อนเลย และโครงการความจริงฐาน (Ground Truth: GT) ซึ่งมีส่วนคาบเกี่ยวกับทั้ง NGS2 และ FS3 แต่โครงการนี้นอกจากจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ยังสามารถสร้างแบบจำลองเพื่อจำลองสถานการณ์ได้อีกด้วย (González, 2022) ที่สำคัญคือบทบาทในการลงทุนของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาและวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนในการพัฒนาและวิจัยจากสำนักงานฯ

ทั้งในเรื่องของ ARPANET ที่ภายหลังวิวัฒน์มาเป็นระบบอินเทอร์เน็ตก็กลายมาเป็นฐานให้กับผลิตภัณฑ์ที่ต้องถือว่าเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสนามแข่งขันตลาดโทรศัพท์มือถืออย่างไอโฟน หรือระบบนำร่อง GPS ในทุกวันนี้ก็มีที่มาจากโครงการนำร่องทางทหารที่ชื่อ NAVSTAR ส่วนระบบจอสัมผัสของไอโฟนก็มีรากฐานมาจากโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิวิทยาศาสตร์แห่งชาติและสำนักงานข่าวกรองกลาง และเช่นเดียวกับระบบผู้ช่วยอัจฉริยะ SIRI ที่ใช้งานในไอโฟนครั้งหนึ่งก็เคยเป็นโครงการระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ถูกพัฒนาในสำนักงานฯ มาก่อนเช่นเดียวกัน (Mazzucato, 2015: 6) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยการลงทุนในการพัฒนาและวิจัยจากภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกลาโหมดังที่ได้อภิปรายความเป็นมาของโครงการ ARPANET จะมีส่วนอย่างมากในการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในภาคเอกชนในภายหลังและนี่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักอันหนึ่งที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคม เราอาจจะมองได้ว่าโครงการที่ทางสำนักงานฯ ได้ลงทุนอย่างต่อเนื่องและยาวนานมักมีโอกาสในการถูกขับเคลื่อนไปสู่นวัตกรรมภาคเอกชนและกลายเป็นกระแสหลักในระยะต่อมา ในส่วนถัดไปของบทความเราจะพูดถึงปัจจัยขับเคลื่อนจากแวดวงที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือแวดวงวิชาการ

กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน

ในขณะที่ฟากกระทรวงกลาโหมอย่างสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกาซึ่งรับผิดชอบโครงการวิจัยและพัฒนาขั้นแนวหน้าหลายโครงการ และต่อมานำมาสู่พัฒนาการที่ส่งผลกระทบต่อการวิจัยและการสร้างแบบจำลองทางสังคมศาสตร์ซึ่งยืนอยู่บนพื้นฐานของพฤติกรรมศาสตร์นั้นเอง แต่ต้องถือว่าโครงการและเทคนิคเหล่านี้ยังตกอยู่ในระเบียบวิจัยเชิงปริมาณและมีแนวโน้มในการใช้คอมพิวเตอร์มาช่วยสนับสนุนการวิจัยตามวิสัยทัศน์ของลิคไลเดอร์นับแต่ต้น ทางภาคพลเรือนในแวดวงวิชาการได้เริ่มมีข้อถกเถียงถึงระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ ในหนังสือที่ชื่อว่า “การออกแบบงานวิจัยด้านสังคม: การอนุมานที่เป็นวิทยาศาสตร์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ” (Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research) ของแกรี่ คิง (Gary King) โรเบิร์ต คีโอฮาน (Robert Keohane) และซิดนี่ย์ เวอร์บา (Sidney Verba) หนังสือเล่มนี้มักถูกอ้างอิงตามอักษรตัวแรกของนามสกุลของผู้แต่งทั้งสามว่า “KKV” ในหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งทั้งสามได้เสนอว่างานวิจัยที่นำเสนอทฤษฎีที่มีความเป็นเหตุเป็นผลที่ดีจำเป็นจะต้องสามารถถูกหักล้างได้ มีความคงเส้นคงวาของตรรกะที่ใช้ภายในตัวงานโดยไม่สร้างสมมติฐานที่ขัดแย้งกันเอง ตัวแปรตามที่ต้องการอภิปรายได้รับอิทธิพลจากกลุ่มตัวแปรอิสระซึ่งเป็นตัวแปรภายในระบบ (endogenous) ที่สังเกตมากกว่าได้รับอิทธิพลจากภายนอก (exogenous) กรอบทฤษฎีจะต้องมีแนวคิดที่ชัดเจนและต้องสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้ งานวิจัยที่สร้างทฤษฎีขึ้นมานั้นจะต้องมีอำนาจอธิบายที่แข็งแรง (leverage) กล่าวคือทฤษฎีนั้นมีความเรียบง่ายแต่ภายใต้ความเรียบง่ายนั้นสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยทั้งสามเห็นว่างานวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงเวลานั้นไม่สามารถให้การอนุมานเพื่อหาสาเหตุ (causal inference) ที่แข็งแกร่งได้ เนื่องจากนักวิจัยเชิงคุณภาพต้องประสบปัญหาในการพิจารณาว่าตัวแปรใดกันแน่ที่มีผลต่อตัวแปรตามที่กำลังพิจารณาอยู่อย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนใหญ่งานวิจัยเชิงคุณภาพขาดจำนวนตัวอย่างที่ใช้สังเกตการณ์มากเพียงพอที่จะใช้

ประเมินตัวแปรอิสระที่กำลังศึกษา แต่จากการสร้างโมเดลสมการถดถอยโดยทั่วไปเราสามารถอนุมานได้ว่าการเพิ่มจำนวนตัวแปรที่ศึกษาในขณะที่จำกัดตัวอย่างในการสังเกตการณ์จะทำให้ระดับแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom: df) ลดลงไปตามสมการ df = จำนวนตัวอย่าง - จำนวนตัวแปรที่ศึกษา – 1 ทำให้กรอบทฤษฎีที่ได้เข้ากับตัวอย่างมากเกินไป (overfitting) ขาดการใช้ได้เป็นการทั่วไปและดังนั้นจึงมีความน่าเชื่อถือน้อย (King, Keohane, Verba, 1994)

งาน KKV นี้สร้างแรงกระเพื่อมในแวดวงวิจัยเชิงคุณภาพอย่างยิ่งจนกระทั่งก่อให้เกิดการโต้กลับอย่างกว้างขวาง งานชิ้นสำคัญเช่น “หลัง KKV: วิธีวิทยาแบบใหม่ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ” (After KKV: The New Methodology of Qualitative Research) ความจริงต้องบอกว่างาน “หลัง KKV” นี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่โต้กลับงาน KKV จะตรงกว่า อาทิ ได้มีการยกตัวอย่างจากเฮนรี่ แบรดดี (Henry E Brady) ลาร์รี่ บาร์เทลส์ (Larry Bartels) และเดวิด ฟรีดแมน (David Freedman) ว่า KKV พูดเกินเลยไปมากเรื่องความแข็งแกร่งของงานวิจัยเชิงปริมาณ (จะเห็นว่ามุมวิจารณ์ของ KKV มองออกมาจากจุดยืนของงานวิจัยเชิงปริมาณ) และลดทอนคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ “หลัง KKV” ยังได้ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายวิจัยเชิงคุณภาพได้ข้ามไปพ้นจากสิ่งที่ KKV ได้เสนอมาไปสู่แนวทางใหม่ อาทิ กระบวนการติดตามและการสังเกตกระบวนการความเป็นเหตุเป็นผล วิธีวิทยาเรื่องทฤษฎีเซ็ตและตรรกะ รวมไปถึงกลยุทธ์ที่ใช้ในการประสานกันระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน (Mahoney, 2010: 122-123) “หลัง KKV” ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเชิงปริมาณแท้จริงมีลักษณะเป็นการสังเกตที่มาจากชุดข้อมูล (Data-Set Observations: DSOs) ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเป็นการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผล (Causal-Process Observations: CPOs) กระบวนการอย่างแรกจะนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานหรือทดสอบทฤษฎี ในขณะที่กระบวนการอย่างหลังจะนำไปสู่ทั้งการสร้างทฤษฎี (Theory Development) และทดสอบทฤษฎี (Theory Testing) ในคราวเดียวกันด้วย ด้านการทดสอบทฤษฎีนั้นทำได้ทั้งผ่านการทดสอบการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากตัวแปรตาม (Independent Variable CPOs) หรือจากการสังเกตกลไก (Mechanism CPOs) หรือแม้กระทั่งผลข้างเคียง (Auxiliary Outcome CPOs) (2010: 124-128)

ในกรณีการการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากตัวแปรตามใช้ในงานศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ต่างประเทศที่ไม่มีการใช้อาวุธนิวเคลียร์เพราะเป็นเรื่องต้องห้าม (taboo issue) ของนินา แทนเนนวัลด์ (Nina Tannenwald) ฝ่าย DSOs อาจมองว่าจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาน้อยไป คือ 4 กรณีศึกษา แต่ฝ่าย CPOs จะโต้แย้งว่าปริมาณข้อโต้แย้งในเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในห้วงเวลาดังกล่าวอ้างถึง “เรื่องต้องห้าม” ในการใช้อาวุธนิวเคลียร์นั้นเพียงพอแล้วในการพิจารณาว่า “เรื่องต้องห้ามอาวุธนิวเคลียร์” ดังกล่าวเป็นตัวแปรอิสระที่ไปกำหนดตัวแปรตาม คือการกำหนดนโยบายต่างประเทศว่าจะใช้อาวุธนิวเคลียร์หรือไม่ อย่างไรก็ตามวิธีการใช้ CPOs ในกรณีตัวแปรตามนี้ ต้องระมัดระวังเรื่องการอคติในการคัดเลือกตัวแปรอิสระด้วย (2010: 125-128)

ส่วนกรณีที่สองคือการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากกลไกนั้น ฝ่าย CPOs จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ Bayesian เข้ามาจับในกรณีที่มีผลลัพธ์ที่มีลักษณะสุดขั้วเกิดขึ้นในการสังเกตการณ์ แม้จะมีเพียง

จำนวนน้อยแต่อาจนำไปสู่การสร้างแบบแผนทางทฤษฎีในรูปแบบใหม่ได้ กรณีนี้ในฝ่าย DSOs มักจะนิยมตัดทิ้งเพราะถือว่าเป็นค่ารบกวนมากกว่าจะมีนัยยะที่สำคัญ ข้อควรระวังของฝ่าย CPOs ที่ใช้วิธีก็เช่นเดียวกับกรณีแรกคือต้องระมัดระวังอคติที่กำหนดแบบแผนทางทฤษฎีให้ไปขึ้นกับตัวแปรน้อยชุดที่มีลักษณะสุดขั้วจนเกินไป (2010: 128-129)

สำหรับกรณีสุดท้ายคือการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากผลข้างเคียง ในกรณีนี้ฝ่าย CPOs จะใช้ผลที่เกิดขึ้นข้างเคียงมาเป็นเหตุสนับสนุนทฤษฎีแม้ว่าส่วนของผลที่เกิดขึ้นไม่เด็ดขาดชัดเจนลงไปด้านหนึ่งด้านใดก็ตาม ทั้งนี้ฝ่าย CPOs ให้เหตุผลว่าผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากกลไกที่เรายังสืบค้นได้ไม่แน่ชัด (2010: 129-131)

อย่างไรก็ตาม KKV อ้างตนว่าเป็นความพยายามในการเชื่อมโยงวิธีวิทยาในการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกันโดยการสร้างตรรกะผนวกรวมเพื่อช่วยให้อนุมานได้ทั้งสองวิธีวิทยา (Mahoney, 2010: 139; King, Keohane, Verba, 1994: ix) แต่ “หลัง KKV” ก็ยังเน้นให้เห็นว่าข้อเสนอของ KKV มาจากจุดยืนด้านวิธีวิทยาในการวิจัยเชิงปริมาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรอบวิเคราะห์แบบสมการถดถอย (regression-oriented analysis) ดังนั้นข้อเสนอของ KKV แท้จริงแล้วเป็นการทำให้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพต้องเดิมตามกรอบการวิจัยเชิงปริมาณโดยขาดข้อเสนอที่จะรวมความแตกต่างของวิธีวิทยาทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างแท้จริง “หลัง KKV” ไม่ได้เสนอข้อสังเคราะห์ที่ลึกกว่า KKV แต่ก็เสนอการเชื่อมวิธีวิทยาในการวิจัยที่เป็นกลางกว่า KKV ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีวิทยาเชิงปริมาณเป็นส่วนเสริมของวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ หรือกลับกันคือใช้วิธีวิทยาเชิงคุณภาพเป็นส่วนเสริมวิธีวิทยาเชิงปริมาณก็สามารถทำได้เช่นกัน (2010: 139-143)

ข้อเสนอที่รวมวิธีวิทยาที่แตกต่างกันทั้งฟากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้นต้องทำในระดับปรัชญาและเป็นข้อเสนอของเดวิด มอร์แกน (David Morgan) ในวารสารการวิจัยแบบผสมผสานโดยมอร์แกนได้เสนอว่าเราควรมองเรื่องวิธีวิทยาการวิจัยในสังคมศาสตร์ให้มากไปกว่าเฉพาะเทคนิควิธีจากมุมมองเรื่องกระบวนทัศน์ของโทมัส คูห์น โดยเฉพาะนิยามเรื่อง “ความเชื่อร่วมกัน” (shared beliefs) และเขาได้เสนอว่าด้วยกรอบนี้กระบวนทัศน์ทางสังคมศาสตร์ได้ย้ายจากกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงปริมาณไปสู่กระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งวางฐานอยู่บนการขับเคลื่อนทางภววิทยาที่เน้นเรื่องประสบการณ์ซึ่งเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่นี่ไม่ใช่การทิ้งกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมเสียทีเดียว กระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญาเพียงเสนอว่ากระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเลือกที่เป็นไปได้เท่านั้น (Morgan, 2007 : 64) มอร์แกนได้เสนอปรัชญาแพร็กมาติซึมเพื่อท้าทายโดยตรงต่อกระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญาโดยตรง โดยเน้นน้ำหนักไปที่แนวคิด “แนวทางการกระทำ” (line of actions) ของวิลเลียม เจมส์ (William James) และจอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) รวมไปถึงแนวคิด “การยืนยันที่มีเหตุผล” (warranted assertions) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ไปจนถึงแนวคิดเรื่อง “การใช้งานได้จริง” (workability) ของทั้งเจมส์และดิวอี้ ทั้งนี้มอร์แกนเห็นว่านิยามเรื่อง “ความเชื่อร่วมกัน” (shared beliefs) ของชุมชนวิชาการในแนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์ของคูห์นนั้นทำให้เขาเชื่อมั่นว่าจะสามารถไปให้พ้นจากจุดยืนเรื่อง

“ญาณวิทยา” หรือทฤษฎีความรู้ (epistemology) ที่ส่งผลในที่สุดทำให้เกิดความเห็นที่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (incommensurability) ซึ่งเป็นแกนหลักของกระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญาได้ ทั้งนี้ตามความเห็นของปรัชญาแพร็กมาติซึมเห็นว่าพอมีจุดร่วมกันได้ระหว่างนักวิจัยหรือปรัชญาต่างสาขากันที่ “ความหมายร่วม” (joint action) และ “การกระทำร่วมกัน” (joint action) ดังนั้นจึงเป็นการย้ายจุดศูนย์กลางจากเรื่อง “ญาณวิทยา” มาสู่ “วิธีวิทยา” (methodology) เพราะสุดท้ายปัญหาทางสังคมศาสตร์ไม่ได้มุ่งจุดเน้นที่ข้อถกเถียงทางปรัชญาที่ตามธรรมชาติแล้วยากจะลงรอยกันแบบเดียวกับนักปรัชญา ทำให้เกิดข้อแตกต่างของวิธีวิทยาวิจัยทั้งสามแบบคือ ในขณะที่วิธีวิทยาวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อในเรื่อง “การอนุมาน” (induction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยและบริบท ส่วนวิธีวิทยาวิจัยเชิงปริมาณจะเชื่อเรื่อง “การนิรนัย” (deduction) เน้นหนักเรื่องภววิสัยและกฎเกณฑ์ทั่วไป แต่วิธีวิทยาแบบผสมผสานจะเชื่อเรื่อง “การสืบสวนหาสาเหตุ” (abduction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยที่เชื่อมโยงต่อกัน (intersubjectivity) และความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัยข้ามไปมาได้ (transferability) (2007: 64-73)

อนึ่ง ในระยะหลังเมื่อวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์สุขภาพ จึงพยายามจัดทำมาตรฐานโดยเฉพาะเครื่องมือแบบประเมินวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Appraisal Tool: MMAT) และมีการกำหนดแนวทางการออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานเอาไว้ด้วย (Hong et al., 2018: 6) เราจะเห็นได้ว่าในแวดวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์ จะเริ่มมีการเปิดกว้างในการวิจัยจากช่วงเริ่มแรกที่เน้นหนักไปที่วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งมีฐานกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมแล้วเริ่มคลี่คลายมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีฐานกระบวนทัศน์อภิปรัชญาซึ่งก็เท่ากับเปิดกว้างให้กับแนวทางการวิจัยที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้การเน้นความสำคัญไปยังเรื่องญาณวิทยาจึงยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมระหว่างกระบวนทัศน์ที่ขัดแย้งกันได้ มาจนถึงการถือกำเนิดขึ้นของการวิจัยแบบผสมผสานที่มีฐานกระบวนทัศน์อยู่บนปรัชญาแพร็กมาติซึมซึ่งสามารถหาพื้นที่กลางระหว่างกระบวนทัศน์หรือความเชื่อแบบต่าง ๆ ได้ (ในกรณีนี้ผมเสนอว่านี่คืออีกความหมายหนึ่งของ “ความจริงฐาน” ที่เราได้พูดถึงในตอนก่อนหน้านี้) ไปจนถึงมาตรฐานของกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานที่เริ่มก่อตัวขึ้น นอกจากนี้ในระยะหลังจากการแพร่หลายของการใช้คอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตซึ่งสามารถผลิตข้อมูลที่เกิดจากพฤติกรรมออนไลน์ผ่านสื่อสังคมของชุมชนอินเทอร์เน็ตปริมาณมากอย่างต่อเนื่องซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จึงเริ่มมีการใช้คอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์ (Computational Social Science: CSS) การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์นี้เป็นไปมากกว่าการเก็บข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเหมือนในยุคแรก แต่มีการประยุกต์ใช้ได้หลากหลายมากขึ้น ในกรณีนี้มีการเสนอให้การใช้คอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์เป็นส่วนขยายเพิ่มเติมของวิธีวิจัยแบบผสมผสานด้วยเช่นกัน (Rodriguez and Storer, 2019: 5) ด้านเคลาดิโอ ซิออฟฟิ-เรวิลา (Claudio Cioffi-Revilla) ได้กำหนดคอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์เอาไว้ว่าประกอบไปด้วยลักษณะต่าง ๆ 5 ภาคใหญ่คือ ภาคที่หนึ่งคือองค์ประกอบต่าง ๆ ทางกายภาพ เช่น ตัวคอมพิวเตอร์ หน่วยความจำ ซอฟต์แวร์ และอื่น ๆ ภาคที่สองคือระบบหรืออัลกอริทึมสกัดข้อมูลอัตโนมัติ ภาคที่สามคือระบบเครือข่ายสังคม ภาคที่สี่คือความซับซ้อนทางสังคม และภาคที่ห้าคือการจำลองทางสังคมศาสตร์ด้วยคอมพิวเตอร์ในส่วนนี้เราจะเห็นว่าละม้ายกับโครงการ NGS2 ที่เราได้กล่าวถึงไปข้างต้นแล้ว ซึ่งสองภาคนี้เป็น

ส่วนที่ผูกองค์ความรู้ด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์เข้ากับองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ (Cioffi-Revilla, 2022: 22-25) บทความของซิออฟฟิ-เรวิลาถูกตีพิมพ์ในหนังสือ “คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Handbook of Computational Social Science) เล่มแรก จึงต้องถือว่าเป็นหมุดหมายสำคัญที่ทำให้รากฐานเรื่องคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ในโลกตะวันตกได้ลงหลักปักฐานในสังคมศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ไปพร้อมกันอย่างมั่นคงจากที่ก่อนหน้านี้ยังมีการกำหนดอัตลักษณ์ของตนเองไม่แจ่มชัดนัก ในส่วนสุดท้ายของบทความนี้จะกล่าวถึง การประยุกต์ใช้ “ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง” (Generative AI: Gen AI) โดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่มีการพัฒนาต่อยอดจากเทคโนโลยีการเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning: ML) การเรียนรู้เชิงลึกของเครื่องจักร (Deep Learning: DL) และระบบเครือข่ายใยประสาทเสมือน (Artificial Neuron Network: ANN) ซึ่งทั้งสามเรื่องนี้มีกล่าวถึงในหนังสือ คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” เล่มที่สองอยู่ด้วยเช่นกัน (โปรดดูใน De Veaux and Eck, 2022) แต่ยังไม่ได้ลงลึกถึงเรื่องปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่เพิ่งมีการเปิดตัวเมื่อปลายปี ค.ศ. 2022 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่หนังสือทั้งสองเล่มตีพิมพ์ออกมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการประสบความสำเร็จอย่างมากของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างและความสามารถในการสร้างข้อความและรูปภาพได้ในระดับที่แทบไม่แตกต่างจากคนทั่วไปดังนั้นโดยตัวมันเองก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม และมีศักยภาพในการเข้ามาช่วยงานด้านงานวิเคราะห์และวิจัยด้านสังคมศาสตร์ด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคนซึ่งเป็นผลที่สะสมมายาวนานเหล่านี้จะมารวมศูนย์อยู่ที่การเปิดตัวปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างของภาคเอกชนในตอนถัดไป

ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง

เรากำลังอยู่ในยุคที่น่าตื่นเต้นในประวัติศาสตร์ เมื่อบริษัทโอเพนเอไอ (OpenAI) ได้เปิดตัวแชทบอทระบือโลกที่มีชื่อว่า “แชทจีพีที” (ChatGPT) เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 2022 แล้วนับจากวันนั้นเป็นต้นมา ปริมาณผู้ใช้งานแชทจีพีทีได้เพิ่มขึ้นถึง 1 ล้านคนโดยใช้เวลาเพียง 5 วันเท่านั้นถือว่าเป็นเวลาที่รวดเร็วกว่ากันอย่างมากเมื่อลองเทียบสถิติในการสร้างปริมาณผู้ใช้งานในระดับนี้กับเฟสบุ๊คซึ่งใช้เวลา 10 เดือน ทวิตเตอร์ใช้เวลา 2 ปี และเน็ตฟลิกซ์ใช้เวลาถึง 3 ปีครึ่งกว่าจะบรรลุยอดผู้ใช้เท่าแชทจีพีที ที่น่าสนใจกว่านั้นคือแชทจีพีทียังบรรลุยอดผู้ใช้งาน 100 ล้านคนในหนึ่งเดือน และมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์แชทจีพีทีถึง 1 พันล้านครั้งภายในสองเดือนเท่านั้น[61] ด้วยความสำเร็จอย่างถล่มทลายแบบไม่มีใครคาดคิดมาก่อนแบบนี้ทำให้โอเพนเอไอเร่งเปิดตัว “เครื่องยนต์” ของแชทจีพีทีรุ่นที่ 4 (GPT-4) ในเดือนถัดมา เรื่องนี้ยังส่งผลให้บริษัทไมโครซอฟท์ซึ่งเป็นยักษ์ใหญ่ในวงการไอทีเพิ่มการลงทุนในโอเพนเอไอในระดับหนึ่งหมื่นล้านเหรียญสหรัฐ โดยจะขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ไม่เพียงเท่านั้นสัตยา นาเดลลา ซีอีโอของไมโครซอฟท์ยังข่มคู่แข่งอย่างกูเกิลว่าไมโครซอฟท์จะติดตั้งแชทจีพีทีเข้ากับเครื่องมือการค้นหา (Search Engine) ของตนเองที่ชื่อว่า “บิง” (Bing) และพร้อมจะติดตั้งแชทจีพี

[61] ดูสถิติอ้างอิงนี้เพิ่มเติมที่ https://nerdynav.com/chatgpt-statistics/ เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ทีเข้ากับผลิตภัณฑ์หลักของตนทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น “โคไพล็อต” (Copilot) เพื่อช่วยให้โปรแกรมเมอร์เขียนโค้ดได้อย่างสะดวกง่ายดายขึ้น หรือจะเป็นการผสานงานร่วมกันระหว่างแชทจีพีทีและออฟฟิศ 365 ซึ่งสัตยายังระบุว่าการแข่งขันครั้งนี้ไมโครซอฟท์จะได้เปรียบเพราะต่อไปเมื่อบิงของไมโครซอฟท์มีผู้ใช้งานมากขึ้นมันจะเบียดตลาดเครื่องมือการค้นหาของกูเกิล เพราะบิงไม่ต้องพึ่งพาการหารายได้จากการโฆษณาซึ่งเป็นรายได้หลักของกูเกิล เรื่องนี้ส่งผลอย่างสำคัญต่อยุทธศาสตร์การแข่งขันเพราะสัตยากำลังบอกว่าต่อให้กูเกิลปรับแผนมาใช้เอไอติดตั้งกับเครื่องมือการค้นหาเหมือนกับไมโครซอฟท์แต่คนก็จะไม่สนใจไปหาข้อมูลในเว็บไซต์อีกต่อไป เพราะได้รับข้อมูลจากเอไอไปเรียบร้อยแล้วนั่นเอง จึงถือเป็นการทำลายแหล่งรายได้หลักของกูเกิลลงไปด้วย ปัจจุบันมีการเปิดตัวโครงการปัญญาประดิษฐ์รู้สร้างแบบโมเดลภาษาขนาดใหญ่ขึ้นมาแข่งขันกันมากมาย งานของ Zhao et al. (2023) ต้องถือว่าเป็นการสำรวจโมเดลภาษาขนาดใหญ่ได้อย่างกว้างขวางที่สุดและมีการปรับปรุงข้อมูลของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องลงบนเว็บไซต์ GitHub อีกด้วยจึงถือว่ามีประโยชน์ต่อการติดตามสถานการณ์ภาพรวมในอุตสาหกรรมอย่างยิ่ง

ในการให้สัมภาษณ์รายการ ซิกส์ตี้มินิทส์ (หรือ 60 นาที) ซึ่งต้องถือว่าเป็นรายการที่มีชื่อเสียงมากในสหรัฐฯ กูเกิลใช้โอกาสนี้ในการประชาสัมพันธ์แผนการเอไอของกูเกิลอย่างรอบด้านและครบเครื่อง เรื่องที่น่าสนใจคือพิชัยและทีมบริหารของเขายังได้พูดถึงศัพท์สำคัญสองคำคือคำว่า “การผุดบังเกิด” (emergence) หมายถึงความสามารถที่ผุดขึ้นมาใหม่ ๆ โดยที่เราไม่ได้คาดคิดมาก่อนของเอไอที่มีพารามิเตอร์ขนาดใหญ่เมื่อมันถูกฝึกฝนด้วยข้อมูลมหาศาล และคำว่า “การหลอน” (hallucination) ของเอไอ เมื่อบางครั้งมันอาจให้คำตอบที่ไม่ถูกต้องเที่ยงตรงแต่สามารถให้คำตอบกับผู้ใช้ได้อย่างมั่นใจ ซึ่งพิชัยยังบอกว่าในวงการยังไม่พบวิธีการแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ[62]

ประวัติของเอไอและแชทจีพีที

จุดกำเนิดขององค์ความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ นอกจากจะถือกันว่าอยู่ที่บทความ “Computing Machinery and Intelligence” ของอลัน ทัวริ่ง (Alan Turing) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1950 ซึ่งบทความนี้นำเสนอแนวคิดที่มีชื่อเสียงของเขาในการทดสอบ (เรียกว่าการทดสอบของทัวริ่ง) เพื่อพิสูจน์ว่าเครื่องจักรนั้นจะมีความชาญฉลาดเท่ามนุษย์หรือไม่ (Turing, 1950) นอกจากนั้นยังมีบทความ “A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity” ของวอร์เรน แม็คคูลอค (Warren McCulloch) และวอลเตอร์ พิตต์ส (Walter Pitts) ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดที่ว่าเมื่อจัดวางใยประสาทเทียมได้อย่างเหมาะสม มันจะทำให้คอมพิวเตอร์มีความสามารถในการใช้เหตุผลเหมือนสมองของมนุษย์ขึ้นมาได้ (McCulloch and Pitts, 1943) แนวคิดเรื่องนี้ของแม็คคูลอคและพิตต์สในภายหลังจะสร้างแรงบันดาลใจให้แฟรงค์ โรเซนบลาท์สร้างต้นแบบของระบบโครงข่ายใย

[62] ดูรายงานข่าวที่พูดถึงเรื่องนี้ของพิชัยได้ที่ https://finance.yahoo.com/news/google-ceo-sundar-pichai-says-173747803.html เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ประสาทเทียมขึ้นมาจริง ๆ โดยตั้งชื่อว่าเพอร์เซ็ปตรอน (Perceptron) แต่ในช่วงนั้นเพอร์เซ็ปตรอนถูกพัฒนาขึ้นมาจากฮาร์ดแวร์และระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ได้เป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นเครือข่ายที่ซับซ้อนและใช้คู่กับซอฟต์แวร์สมัยใหม่ดังปัจจุบัน อย่างไรก็ดีเพอร์เซ็ปตรอนแสดงให้เห็นว่าแนวคิดของแม็คคูลอคและพิตต์สมีความเป็นไปได้ (Rosenblatt, 1958; กอบเกียรติ, 2565: 71-76; ปริญญา, 2562: 105-112) ภายหลังเดวิด รูเมลฮาร์ท (David Rumelhart) จอฟฟรีย์ ฮินตัน (Geoffrey Hinton) และโรนัลด์ วิลเลียมส์ (Ronald Williams) จะเสนอแนวคิดเรื่องโครงข่ายประสาทเทียมแบบแพร่ย้อนกลับ (Backpropagation) เพื่อใช้เรียนรู้ข้อมูลเพิ่มเติมในโครงข่ายประสาทใยเทียมแบบหลายชั้น (Multilayer Feedforward network) จนทำให้โมเดลมีความเที่ยงตรงมากขึ้น ด้วยแนวคิดนี้เองถือเป็นการปฏิวัติวงการปัญญาประดิษฐ์ขนานใหญ่และฝ่าฟันช่วง “ฤดูหนาวเอไอ” (AI Winter) ที่ปราศจากความก้าวหน้าในการค้นคว้าวิจัยอยู่หลายปี (Rumelhart, Hinton, & Williams, 1986)

ทั้ง ยาน เลอคุน (Yann André LeCun) (ใน Lecun, Bottou, Bengio and Haffner, 1998), โยชัว เบงจิโอ (Yoshua Bengio) (ใน Bengio, Lamblin, Popovici, and Larochelle, 2006) และจอฟฟรีย์ ฮินตัน (ใน Hinton, Osindero, and The, 2006) ต่างคนก็พัฒนาองค์ความรู้เรื่องโครงข่ายประสาทเทียม (Artificial Neuron Network) ต่อมาอีกมาก จนกระทั่งทั้งสามคนได้รับรางวัล ACM A.M. Turing Award ซึ่งถือกันว่าเทียบเท่ากับรางวัลโนเบลในวงการคอมพิวเตอร์ ในปี ค.ศ. 2018 งานของทั้งสามคนนี้ ผนวกกับงานวิจัยที่ต้องถือสร้างจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญทั้งในองค์ความรู้เรื่องโครงข่ายประสาทเทียมและการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) อย่างงานของทีมวิจัยจากบริษัทกูเกิลเรื่อง “ตัวแปลง” (Transformer) แนวคิดที่ถือว่าเป็นการปฏิวัติของ “ตัวแปลง” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเครือข่ายใยประสาทที่ใช้สถาปัตยกรรมแบบวิเคราะห์การเกิดซ้ำไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ข้อมูลอนุกรมเวลา ราคาหุ้น และภาษาอย่าง Recurrent Neuron Networks (RNN) (ดูข้อมูล RNN ได้ที่ Géron, 2017: 383-415) คือจะมีกลไกหลักเพิ่มเข้ามาคือ Attention และ Self-attention เพื่อจดจำคีย์เวิร์ดในรูปแบบเวคเตอร์ที่เกี่ยวข้องว่าข้อมูลที่ป้อนเข้ามาส่วนใดมีความสำคัญ (Vaswani et al., 2017; กอบเกียรติ, 2565: 572-574) ทั้งหมดนี้ต่อมาจะกลายเป็นจุดกำเนิดของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างที่เป็นโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) อย่างแชทจีพีทีในที่สุด

จีพีทีเวอร์ชั่นแรก (GPT-1) ปรากฏตัวเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2018 โดยถูกพัฒนาขึ้นมาจากสถาปัตยกรรม Transformer แล้วนำมาปรับแต่ง (fine-tuned) ให้ตัวเอไอมีความเข้าใจภาษาธรรมชาติเพิ่มเติมมากขึ้น ซึ่งแม้จะไม่ได้ถูกปรับแต่งดังกล่าวตัวจีพีทีเวอร์ชั่นแรกก็มีความสามารถประมวลผลภาษาธรรมชาติเป็นอย่างดีอยู่แล้วใช้ชุดข้อมูล “คลังข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์” (Book Corpus Data Set) จากเว็บไซต์สแมชเวิร์ด (Smashwords)[63] ราวเจ็ดพันเล่ม ตัวจีพีทีเวอร์ชั่นนี้จะมีพารามิเตอร์จำนวน 117 ล้านชุด (เราจะอธิบายเรื่องพารามิเตอร์นี้ในบทถัดไปครับ) ความสามารถของมันแม้จะเป็นเวอร์ชั่นแรกก็เป็นที่น่าประทับใจ กล่าวคือมัน

[63] ดูตัวอย่างคลังข้อมูลหนังสือที่ใช้ในงานวิจัยการรับรู้ของเอไอได้ที่เว็บไซต์ https://yknzhu.wixsite.com/mbweb เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

สามารถตอบคำถามได้แม้จะไม่ได้มีการป้อนตัวอย่างให้ก่อน (เรียกว่าการป้อนข้อมูลแบบ “ศูนย์ตัวอย่าง” หรือ zero-shot learning ในกรณีที่มีการยิงคำถามโดยป้อนตัวอย่างหนึ่งชุดจะเรียกว่า one-shot learning ถ้าต้องป้อนตัวอย่างมากกว่าหนึ่งชุดขึ้นไปจะเรียกว่า few-shot learning)

เมื่อปีรุ่งขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019 โอเพ่นเอไอก็ได้เปิดตัวจีพีทีรุ่นที่สอง (GPT-2) ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าจีพีทีรุ่นแรก แต่สถาปัตยกรรมเบื้องหลังนั้นเหมือนเดิมทุกอย่าง จีพีทีรุ่นนี้สามารถตอบสนองคำสั่งให้ทำงานได้หลากหลายแบบมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องมีการฝึกสอนใด ๆ ก่อนเลย ความสำคัญของจีพีทีรุ่นที่สองนี้คือมันพิสูจน์ให้เห็นว่ายิ่งเราขยายขนาดของเอไอประเภทโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) นี้มากขึ้นเท่าใด มันก็ยิ่งมีความสามารถเพิ่มเป็นทวีคูณเท่านั้นแม้จะไม่ได้มีการปรับแต่งใด ๆ ให้มันเลย ทีมงานโอเพ่นเอไอใช้ชุดข้อมูลที่สร้างขึ้นจากการใช้โปรแกรมเข้าไปอ่านเอกสารจำนวน 8 ล้านชุดในเว็บเร็ดดิท (Reddit) ทำให้ได้ฐานข้อมูลขนาด 40 GB แล้วนำมาเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลชื่อว่า WebText[64] อนึ่งแชทจีพีทีเวอร์ชั่นสองจะมีจำนวนพารามิเตอร์ 1.5 พันล้านชุดซึ่งต้องถือว่ามีขนาดใหญ่กว่าแชทจีพีทีเวอร์ชั่นแรกถึงสิบเท่าเลยทีเดียว

ส่วนจีพีทีรุ่นที่สาม (GPT-3) มีขนาดใหญ่กว่าจีพีทีรุ่นที่สองในระดับทวีคูณถึงสองเท่าคือมีจำนวนพารามิเตอร์ถึง 1 แสน 7 หมื่น 5 พันชุด และถูกฝึกสอนด้วยชุดข้อมูลที่เป็นตัวอักษรที่แตกต่างกันถึงห้าชุด โดยมีจำนวนชุดข้อมูลมากกว่าชุดที่เคยถูกป้อนให้กับจีพีทีรุ่นที่สอง ที่สำคัญในจีพีทีรุ่นที่สามนี้ทางโอเพนเอไอได้เปิดให้เข้าถึงด้วยการใช้ช่องทางการเชื่อมต่อผ่านทาง API หรือ Application Programming Interface

เมื่อมีการเปิดตัวจีพีทีรุ่นที่สามนี้ออกไป ก็มีคำวิจารณ์เชิงบวกจากหลากทัศนะ อาทิ จีพีทีรุ่นที่สามแสดงศักยภาพในการเป็นหนึ่งในสิบเทคโนโลยีแห่งปี ค.ศ. 2021 หรือแม้กระทั่งอาร์ราม ซาเบติก็ทวีตถึงว่าพอได้ใช้งานจีพีทีรุ่นที่สามเหมือนกำลังเห็นอนาคต และเขาก็ได้เล่าว่าเขาใช้มันเพื่อเขียนเพลง แต่งนิทาน ร่างแถลงข่าว แต่งโน้ตกีตาร์ ร่างคำสัมภาษณ์ ร่างบทความ แต่งคู่มือเทคนิค ฯลฯ (Kublikand Saboo, 2022: 9-14)

[64] มีผู้ใช้แนวทางนี้สร้างชุดข้อมูลนี้ขึ้นมาใหม่ในชื่อ “OpenWebTextCorpus” โปรดดูได้ที่ https://skylion007.github.io/OpenWebTextCorpus/ เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

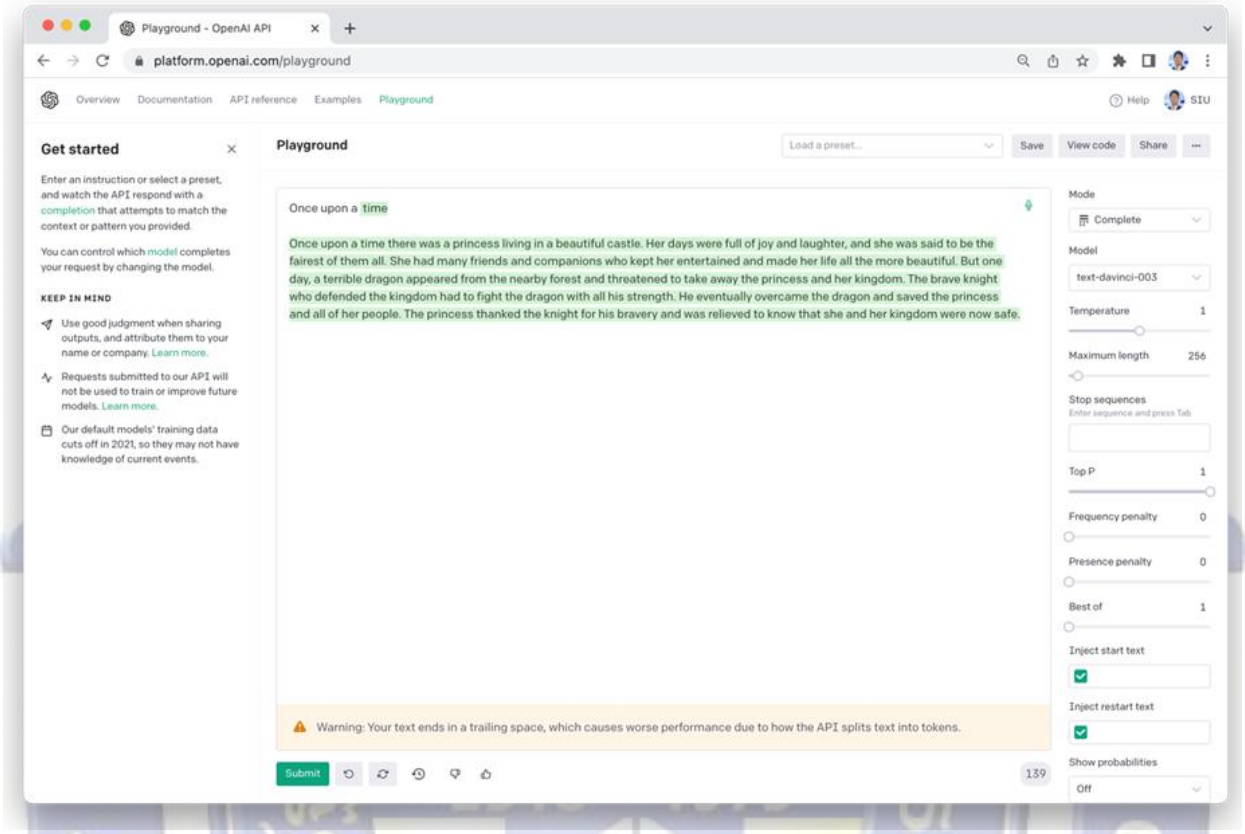

ภาพที่ 1 ภาพหน้าจอ Playground ของโอเพนเอไอ

ในช่วงแรกทางโอเพ่นเอไอได้เตรียม “เครื่องยนต์” ของจีพีทีรุ่นที่สามไว้ให้เราสี่แบบด้วยกันซึ่งเครื่องยนต์ทั้งสี่แบบนั้นต่างก็ถูกตั้งชื่อตามชื่อนักวิทยศาสตร์เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาอังกฤษ โดยเริ่มตั้งแต่ เอด้า (Ada ตั้งชื่อตาม Ada Lovelace), แบบเบจ (Babbage ตั้งชื่อตาม Charles Babbage), คูรี่ (Curie ตั้งชื่อตาม Madame Marie Curie) และดาร์วินชี่ (Davinci ตั้งชื่อตาม Leonardo da Vinci) เครื่องยนต์ทั้งสี่แบบนี้มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์การใช้งานที่ต่างกันไป หากเราไม่ระบุตัวไหน (โปรดดูจากภาพ Playground ด้านบน) โอเพ่นเอไอจะกำหนดค่าปริยายเป็นดาร์วินชี่ซึ่งเครื่องยนต์ตัวนี้จะให้ประสิทธิภาพที่ดีที่สุดแต่ก็มีค่าใช้จ่ายในการใช้งาน API ที่สูงที่สุดเช่นกัน สำหรับคูรี่นั้นทางโอเพ่นเอไอพยายามสร้างสมดุลระว่างประสิทธิภาพและความเร็วในการใช้งาน ส่วนแบบเบจแม้ว่าจะมีความเร็วกว่าคูรี่แต่ก็จะมีข้อจำกัดในการเข้าใจตรรกะและบริบทของข้อมูลที่ป้อนเข้าไป ด้านเอด้านั้นจะมีความเร็วในการใช้งานสูงที่สุดและมีค่าใช้จ่ายถูกที่สุดด้วยแต่ก็ต้องแลกกับการที่มันไม่สามารถใช้งานที่อาศัยตรรกะที่ซับซ้อนได้ โดยส่วนใหญ่เอด้าจะถูกใช้ประมวลผลสำหรับงานง่าย ๆ ทั่วไป หลังจากพัฒนาเครื่องยนต์ทั้งสี่แบบนี้แล้วทางโอเพ่นเอไอก็ได้พัฒนาตัวแบบเอไอใหม่ที่ชื่อว่า**อินสตรัคจีพีที** (InstructGPT) ซึ่งถูกฝึกสอนให้มีความเข้าใจคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งได้ดีกว่าเดิม และยังให้ข้อความที่มีปัญหา (toxic) ที่น้อยกว่าและให้ข้อมูล ที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงมากกว่าจีพีทีรุ่นที่สามจากโมเดลทั้งสี่แบบที่เราได้พูดถึงไปแล้ว เจ้าอินสตรัคจีพีทีนี้ถูกฝึกสอนด้วยมนุษย์ ซึ่งเป็นการป้อนกลับการเรียนรู้ของปัญญาประดิษฐ์ด้วยวงจร

ป้อนกลับโดยมนุษย์ (Reinforcement Learning by Human Feedback: RLHF) ตัวอินสตรัคจีพีทีตัวนี้เองที่เป็นตัวต้นแบบของแชทจีพีทีอันโด่งดังในปัจจุบันนั่นเอง (2022: 9-14)

```
In [3]: from transformers import GPT2LMHeadModel, GPT2Tokenizer

        # Load pre-trained GPT-2 model and tokenizer
        model_name = "gpt2-medium"
        model = GPT2LMHeadModel.from_pretrained(model_name)
        tokenizer = GPT2Tokenizer.from_pretrained(model_name)

        # Function to generate a response using GPT-2
        def generate_response(prompt):
            inputs = tokenizer.encode(prompt, return_tensors="pt")
            outputs = model.generate(
                inputs,
                max_length=150,
                num_return_sequences=1,
                temperature=0.8,  # Adjust the temperature to control randomness
                top_p=0.9,  # Use nucleus sampling to reduce repetition
                repetition_penalty=1.2,  # Apply a repetition penalty to discourage repeating phrases
            )
            response = tokenizer.decode(outputs[0], skip_special_tokens=True)
            return response

        # Interactive chat loop
        print("Chatbot is ready to talk! (type 'quit' to exit)")
        while True:
            user_input = input("You: ")
            if user_input.lower() == 'quit':
                break

            response = generate_response(user_input)
            print("Chatbot: " + response)

Chatbot is ready to talk! (type 'quit' to exit)
You: Hello my name is Peter
The attention mask and the pad token id were not set. As a consequence, you may observe unexpected behavior. Pleas
e pass your input's `attention_mask` to obtain reliable results.
Setting `pad_token_id` to `eos_token_id`:50256 for open-end generation.
Chatbot: Hello my name is Peter and I am a professional photographer.

I have been shooting for over 20 years, but it was only recently that the passion of photography really took hold
in me. It's something you can't teach or learn from experience; your own personal journey to becoming an artist ha
s always fascinated us.

 (photo by: David Hockney)
You: quit
```

ภาพที่ 2 หน้าจอแสดงการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชั่นสองผ่านเอพีไอ

เมื่อทำการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชั่นสองผ่านเอพีไอจะเห็นว่าข้อความที่ถูกสร้างขึ้นผ่านจีพีทีเวอร์ชั่นนี้ซึ่งยังไม่ได้ถูกปรับแต่งใด ๆ จะให้ข้อความที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่เราป้อนเข้าไปเลย (ในที่นี้เราเขียนโปรแกรมภาษาไพธอนให้เป็นรูปแบบแชทบอท) และยังไม่มีความสามารถในการรับทราบคำสนทนาตอบโต้ที่เราคาดหวังการตอบรับกลับมา

```
In [1]: import openai
        import re
        import os


        # Initialize the OpenAI API key
        openai.api_key = os.environ["OPENAI_API_KEY"]

        response = openai.Completion.create(
        #  engine="text-davinci-002",
          engine="text-davinci-002",
          prompt="write a scenario regarding geopolitical situation between China and the United States?",
          temperature=0.7,
          max_tokens=150,
          top_p=1,
          frequency_penalty=0,
          presence_penalty=0,
        )

        generated_text = response.choices[0].text.strip()
        print(generated_text)

The economic relationship between the United States and China has always been a contentious one, with the two coun
tries regularly sparring over trade practices and currency manipulation. In recent years, the geopolitical situati
on between the two countries has become increasingly strained, as China has become more assertive in the South Chi
na Sea and the United States has responded by stationing military assets in the region. The situation has led to a
number of tense standoffs between the two countries, and many experts believe that it is only a matter of time bef
ore the two nations come into direct conflict with one another.
```

ภาพที่ 3 หน้าจอแสดงการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชั่นสามผ่านเอพีไอ

ในทางตรงข้าม ข้อความที่ได้รับจากการที่จีพีทีเวอร์ชั่นสามที่สร้างขึ้นจากดาวินชี่ (Text-Davinci-002) กลับมีลักษณะตอบรับคำสั่งที่เราป้อนถามได้ดีกว่า มีความหมายมากกว่า และมีข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงมากกว่าจีพีทีเวอร์ชั่นสองก่อนหน้าอย่างมาก

การประยุกต์ใช้เอไอ

ปกติเอไอถูกใช้ทั่วไปกับระบบคอมพิวเตอร์อยู่แล้วอย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวัน เช่น ระบบแนะนำสินค้าในเว็บไซต์ค้าปลีกออนไลน์ ระบบค้นหาของ Google เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น เอไอช่วยให้เว็บไซต์เหล่านี้สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในอนาคตอันใกล้ เอไอจะถูกพัฒนาให้สามารถทำงานร่วมกับมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานบริการ การแพทย์ และการศึกษา เช่น แชทบอทสำหรับการซักประวัติผู้ป่วย ระบบวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเอไออย่างมีจริยธรรมและการควบคุมการใช้งานที่เหมาะสมจะเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้เอไอสามารถอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต โดยไม่สร้างผลกระทบในทางลบต่อสังคม โดยทั่วไปเรื่องหลักจริยธรรมมีข้อถกเถียงกันมาก แต่หลักการโดยทั่วไปที่ระบบปัญญาประดิษฐ์ควรจะต้องบรรจุเรื่องหลักจริยธรรมก็ได้แก่ การให้น้ำหนักเรื่องความปลอดภัย การให้น้ำหนักเรื่องความยุติธรรม เคารพสิทธิส่วนบุคคล สนับสนุนการสร้างความร่วมมือ ต้องโปร่งใส ลดการใช้งานในทางที่ก่อให้เกิดภยันตราย ยึดหลักเรื่องการตรวจสอบได้ ยึดมั่นคุณค่าสิทธิมนุษยชน เสริมสร้างหลักความหลากหลายและการมีส่วนร่วม หลีกเลี่ยงการรวมศูนย์อำนาจ เคารพกฎหมายและนโยบายของทางการ ต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านปัญหาการว่างงานที่อาจเกิดขึ้นจากเอไอด้วย ฯลฯ (Russell and Norvig, 2022: 1037 – 1041; Jobin, Lenca, and Vayena, 2019) การพัฒนา AI แบบอัตโนมัติจะมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในอนาคต เพราะช่วยให้สามารถสร้าง AI ได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้าน Machine Learning Operations (MLOps) ก็จะมีการพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยออกแบบ ML Pipeline, จัดการกระบวนการฝึกสอนและประเมินผลโมเดล, ติดตามและตรวจจับปัญหาของโมเดลที่นำไปใช้จริง, รวมถึงปรับโมเดลให้ Up-to-date อยู่เสมอโดยอัตโนมัติ

เทคโนโลยีเหล่านี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้ AI ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ AI แพร่หลายในวงกว้างมากขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ จากการสำรวจของ EdX เกือบครึ่งหนึ่งของซีอีโอเชื่อว่า AI สามารถและควรรับภาระหน้าที่ส่วนใหญ่แทนตัวเอง ผู้บริหารเหล่านี้เชื่อว่าการอัตโนมัติบทบาทของตนจะทำให้มีเวลามากขึ้นสำหรับการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ แต่แม้ว่า 79% จะกังวลว่าตนอาจล้าหลัง หากไม่ปรับตัวให้เข้ากับ AI ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่าเครื่องจักรยังไม่สามารถเลียนแบบการคิดเชิงกลยุทธ์ของมนุษย์ได้ สรุปได้ว่า การสำรวจเปิดเผยว่าผู้บริหารเห็น AI ไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นความจำเป็น แม้ว่าคุณสมบัติแท้จริงของผู้นำจะยัง

ไม่สามารถแทนที่ได้ ส่วนการสำรวจเมื่อเร็วๆ นี้ของ KPMG เปิดเผยว่า ซีอีโอชาวอเมริกันมองโลกในเชิงบวกต่อการลงทุนใน AI โดยมีถึง 72% ที่ระบุปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเป็นความจำเป็นลำดับต้น ๆ และคาดว่าจะได้ผลตอบแทนคืนการลงทุนภายใน 3 ถึง 5 ปี ความกระตือรือร้นนี้ตามมาหลังความก้าวหน้าอย่างแชทจีพีทีซึ่งสัญญาณถึงศักยภาพที่ก่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมากของเอไอต่ออุตสาหกรรมต่างๆ แม้ว่าเทคโนโลยีนี้จะมองว่าก่อให้เกิดการเติบโตของรายได้และประสิทธิภาพการดำเนินงาน แต่ก็ยังมีการอภิปรายอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับผลกระทบต่อการจ้างงาน ในขณะเดียวกัน ซีอีโอก็เริ่มให้ความสำคัญกับการกลับไปทำงานที่สำนักงานมากขึ้น โดยมีถึง 62% ที่คาดว่าทีมงานจะทำงานที่สำนักงานอย่างถาวรภายใน 3 ปี ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากจากปีที่แล้ว แม้รูปแบบการทำงานและภูมิทัศน์เทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซีอีโอดูเหมือนจะมุ่งมั่นที่จะผสมผสานวัฒนธรรมสำนักงานแบบดั้งเดิมเข้ากับการพัฒนาเอไอชั้นแนวหน้า[65]

ด้านจากกลุ่มนักวิจัยข้ามสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดและมหาวิทยาลัยนอร์ธเวสเทิร์น ในบรรดาสถาบันอื่นๆ สาระสำคัญของการศึกษานี้ไม่เพียงแต่ทันต่อเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนประเด็นที่ชุมชนวิทยาศาสตร์กำลังพยายามแก้ไข นั่นคือคอขวดของการประเมินโดยผู้ทบทวนอย่างมีคุณภาพ งานวิจัยชิ้นนี้นำ GPT-4 มาใช้ในกระบวนการอัตโนมัติเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อบทความวิชาการ แล้วเปรียบเทียบความคิดเห็นเหล่านั้นกับความคิดเห็นของผู้ทบทวนโดยมนุษย์ ซึ่งน่าประหลาดใจที่ประเด็นที่ AI ยกขึ้นมามักจะมีความคาบเกี่ยวใกล้เคียงกับประเด็นที่ผู้วิจารณ์ที่เป็นมนุษย์สองคนยกขึ้นมา ยิ่งเป็นบทความที่อ่อนด้อยคุณภาพมากเท่าใด ยิ่งแสดงลักษณ์นี้อย่างเด่นชัด นอกจากนี้ มากกว่าครึ่งหนึ่งของนักวิจัย 308 คนที่สำรวจ รู้สึกว่าข้อเสนอแนะที่สร้างโดย AI มีประโยชน์ ในขณะที่ 82.4% มองว่าข้อเสนอแนะของ AI มีประโยชน์มากกว่าข้อเสนอแนะบางอย่างที่ได้รับจากมนุษย์ อย่างไรก็ตาม GPT-4 ก็ยังมีข้อจำกัดในการวิจารณ์การออกแบบวิธีการวิจัย สรุปได้ว่า หลักฐานแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เรากำลังอยู่เพียงจุดเริ่มต้นของภูเขาน้ำแข็งเท่านั้น LLMs เช่น GPT-4 กำลังเข้าสู่บริเวณที่พวกมันจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญเสริมการทำงานของมนุษย์ แม้ว่าพวกมันยังไม่สามารถแทนที่คุณค่าลึกซึ้งของข้อเสนอแนะจากมนุษย์ได้ แต่ประโยชน์ของพวกมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ขาดแคลนทรัพยากรหรือต้องแข่งกับเวลา ก็ไม่ควรมองข้าม ยุคของการสืบค้นทางวิทยาศาสตร์ด้วยความช่วยเหลือของ AI กำลังจะมาถึงแล้ว มิใช่ว่ากำลังจะมา (Liang et al., 2023)

อย่างไรก็ตามการใช้งานปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างโดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่มีปัญหาในเรื่องที่คาบเกี่ยวกับปัญหาความหลอน (hallucination) คือเอไออาจให้คำตอบที่จินตนาการไปเองโดยไม่เกี่ยวกับความจริงดังที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้ว ผู้เขียนได้กำหนดมาตรการที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้นับตั้งแต่ (1) การปรับแต่งอุณหภูมิ (temperature setting) เพื่อให้เอไอลดการใช้จินตนาการลงและยึดกับข้อมูลที่เป็นจริงมากขึ้น ปัญหาในทางกลับของมาตรการนี้คือในบางกรณีเราอาจต้องกำหนดให้เอไอใช้จินตนาการเพื่อสร้างงานเชิงสร้างสรรค์ อาทิ การเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ หรือการสร้างฉากทัศน์อนาคตเป็นต้น (2) การโต้ตอบกับเอไอหลายระลอกเพื่อค่อย ๆ ชี้นำให้เอ

[65] ดูข้อมูลที่ https://finance.yahoo.com/news/nearly-half-ceos-believe-ai-151258235.html และ https://kpmg.com/us/en/articles/2023/kpmg-2023-us-ceo-outlook.html#disrupt เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ไอทำงานตามเป้าหมายของงาน (multiple-iteration prompting) (3) การใช้เทคนิควิศวกรรมพร้อมพต์ เช่นการวางระบบสายโซ่เหตุผล[66] (chain of thought) (4) การสร้างเนื้อหาโดยใช้ระบบสืบค้นเสริม (Retrieval Augmented Generation: RAG) RAG จะรับอินพุตเข้ามาแล้วทำการเรียกคืนเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนอินพุตนั้นจากแหล่งข้อมูล เช่น วิกิพีเดีย เอกสารเหล่านั้นจะถูกนำมาต่อกับอินพุตเดิมแล้วส่งเข้าสู่โมเดลการสร้างข้อความ เพื่อสร้างเอาต์พุตขั้นสุดท้าย ทำให้ RAG สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่ข้อเท็จจริงอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ซึ่งมีประโยชน์มากเนื่องจากความรู้ในโมเดลภาษาขนาดใหญ่มีลักษณะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง RAG ช่วยให้โมเดลภาษาสามารถเข้าถึงข้อมูลล่าสุดเพื่อสร้างเอาต์พุตที่น่าเชื่อถือได้โดยไม่ต้องฝึกฝนใหม่ (5) หรือใช้วิธีเหล่านี้ผสมผสานกันทั้งหมด ลักษณะเหล่านี้เป็นปัญหาพิเศษจากปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างที่พัฒนาอยู่บนระบบโครงข่ายใยประสาทหลายชั้นที่ซับซ้อนและมีขนาดใหญ่ ถูกฝึกฝนด้วยข้อมูลที่คัดสรรมาจำนวนมหาศาลที่ต่างออกไปจากระบบผู้เชี่ยวชาญแบบเดิมที่ปราศจากคุณสมบัติเหล่านี้ ทำให้มันมีความสามารถที่เรียกว่า “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation) ซึ่งเกิดจากแบบจำลองนามธรรมที่จับความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่อยู่เบื้องหลังข้อมูลได้ โดยไม่จำเป็นต้องสังเกตการณ์จากโลกจริงโดยตรง มุมมองนี้สอดคล้องกับไอลียา ซัตส์คีเวอร์[67] ที่เชื่อว่า โครงข่ายประสาทเทียมขนาดใหญ่ เรียนรู้ “ผ่านตัวแทนโลกจริง” (learning representation) ผ่านการฝึกฝนจากข้อมูลที่ป้อนให้ สิ่งที่โมเดลทำได้จึงไม่ใช่เพียงแค่การหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ แต่เราจำเป็นต้องตระหนักว่าถึงแม้โมเดลเหล่านี้จะทำนายอย่างแม่นยำและซับซ้อนจากการแทนแบบนามธรรม แต่ “ความเข้าใจแบบจักรกล” นี้แตกต่างจากความเข้าใจแบบมนุษย์ แม้จะจับเหตุผลเชิงสาเหตุและความซับซ้อนของโลกได้บ้าง แต่โมเดลเหล่านี้ยังไร้ซึ่งสำนึกและความลึกซึ้งในการเข้าใจเทียบเท่ามนุษย์

[66] ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ https://www.promptingguide.ai/techniques/cot เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

[67] ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ https://twitter.com/thealexker/status/1713368556618887670 เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

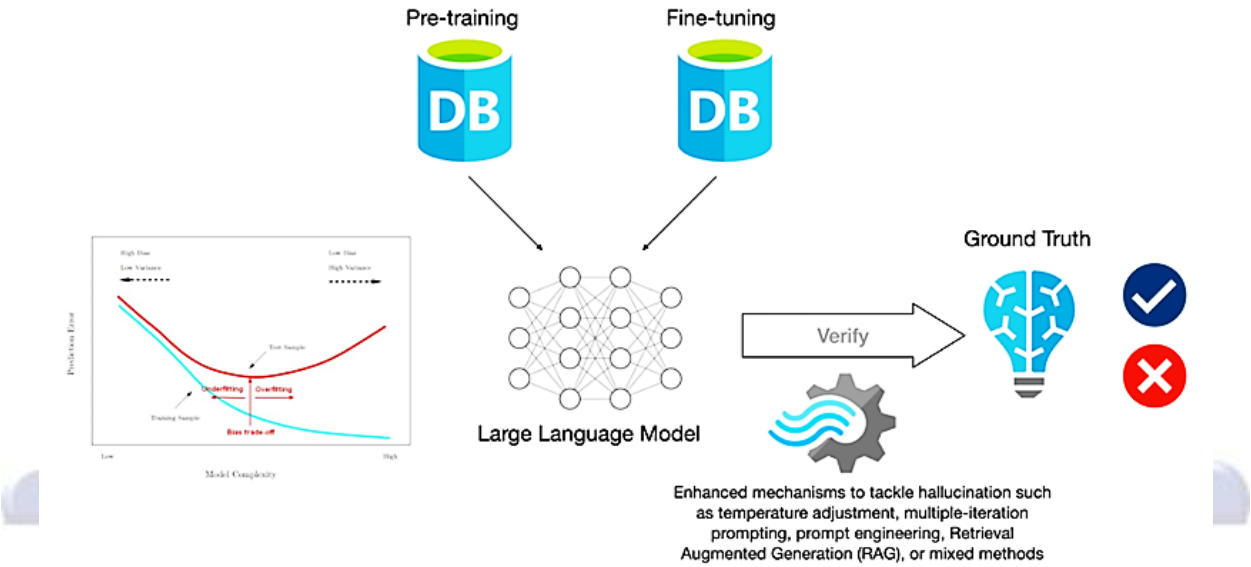

ภาพที่ 4 แสดงรูปการณ์เรียนรู้ของเครื่องจักรหรือ “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation)

เนื่องจากเหตุผลแบบเครื่องจักรเป็นการเรียนรู้แบบข้อมูลตัวแทน ดังนั้นจึงต้องมีการสอบเทียบกับ “ความจริงฐาน” เพื่อวัดความเที่ยงตรงของการตอบสนองของโมเดลอยู่อย่างสม่ำเสมอ วิธีการลดค่าความผิดพลาดนี้ หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าลด “ความหลอน” ของโมเดลอาจทำโดยวิธีอื่นประกอบกันด้วยก็ได้ นอกจากนี้การฝึกสอนโมเดลด้วยข้อมูลเฉพาะทาง (fine-tuning) ซ้ำก็จะยิ่งช่วยให้โมเดลตอบสนองคำสั่งอย่างเที่ยงตรงมากขึ้นไปอีก

อนึ่ง ผู้เขียนประสบความสำเร็จในการใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาสร้างกลไกการตรวจจับแนวโน้มทางสังคมอัตโนมัติจากข้อมูลผ่านโซเชียลมีเดียที่ชื่อว่า “PulsarWave[68]” และได้ส่งผลงานเข้าประกวดในงานแฮ็คกาตอนของ Google Vertex AI และได้รับการคัดเลือกให้อยู่ใน 6 อันดับแรก งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงมาตรการในการลด “ความหลอน” เพื่อให้โมเดลปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างสามารถทำงานได้อย่างอัตโนมัติได้รับการยอมรับในระดับสากล นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับอนุมัติให้ทำโครงการร่วมกับศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) เพื่อทำการฝึกสอน (fine-tuning) ให้กับปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในด้านภูมิรัฐศาสตร์ภายใต้ชื่อโครงการ โมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model, LLM) สำหรับการวิเคราะห์ความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ผ่านซูเปอร์คอมพิวเตอร์ “LLMs for Geopolitical Risk Analysis via Supercomputing เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของตัว PulsarWave ในอนาคตอีกด้วย

[68] โปรดดูข้อมูลเพิ่มเติมที่ https://lablab.ai/event/google-vertex-ai-hackathon เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้แสดงให้เห็นถึงแรงขับเคลื่อนหลักจากสามกระแสด้วยกันคือ (1) แรงขับเคลื่อนจากการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาของภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกาหรือ DARPA ด้วยวัตถุประสงค์ทางด้านการป้องกันประเทศ แต่จากทั้งงานวิจัยและข้อมูลในประวัติศาสตร์จะเห็นว่าการริเริ่มจากสำนักงานจะส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมและการบริการทางด้านเทคโนโลยีในภาคเอกชนตามไปด้วยเช่น การเกิดขึ้นของระบบอินเทอร์เน็ต หรือระบบนำร่องผ่านดาวเทียม GPS เป็นต้น สำนักงานฯ ได้ลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในงานทางด้านสังคมศาสตร์หลายโครงการด้วยกันไม่ว่าจะเป็น NGS2 หรือ GT เป็นต้น ผลการลงทุนและพัฒนาเหล่านี้ย่อมส่งผลถึงภาคเอกชนในอนาคต

นอกจากนี้ในภาควิชาการโดยเดวิด มอร์แกนก็ชี้ให้เห็นว่าระเบียบวิธีวิจัยในทางสังคมศาสตร์เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม มาเป็นกระบวนทัศน์อภิปรัชญา ซึ่งทำให้เกิดการเปิดกว้างตอบรับต่อระเบียบวิธีวิจัยที่เปิดกว้างมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณแบบเดิม หรือการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับความนิยมมากขึ้น แต่กระบวนทัศน์นี้ก็ยังมีปัญหาอยู่ในแง่ที่ว่าเกิดความขัดแย้งระหว่างกันจนไม่สามารถรอมชอมกันได้ มอร์แกนจึงเสนอว่าการเกิดขึ้นของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานแท้ที่จริงอยู่ภายใต้การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งใหม่คือกระบวนทัศน์ภายใต้ปรัชญาแพร็กมาติซึม โดยเขาได้เสนอพื้นที่กลางที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และย้ายจุดศูนย์กลางในเรื่องญาณวิทยามาเป็นวิธีวิทยามุ่งโดยมุ่งเน้น “การสืบสวนหาสาเหตุ” (abduction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยที่เชื่อมโยงต่อกัน (intersubjectivity) และความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัยข้ามไปมาได้ (transferability) ทำให้สร้างความชอบธรรมต่อระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นทุกขณะ นอกจากนี้การเกิดขึ้นของกระบวนทัศน์ภายใต้ปรัชญาแพร็กมาติซึมยังเปิดกว้างต่อ “การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Computational Social Science) ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้นเช่นกันหลังพัฒนาการอย่างมากของคอมพิวเตอร์และการผลิตข้อมูลผ่านสื่อทางสังคมอย่างมหาศาลทำให้การวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ผ่านเทคโนโลยีเช่นการเรียนรู้ของเครื่องจักรที่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากนี้เป็นไปได้ สาขา “การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” เริ่มลงหลักปักฐานในแวดวงวิชาการอย่างเป็นทางการและมีความมั่นคงแสดงให้เห็นจากการตีพิมพ์หนังสือ “คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Handbook of Computational Social Science) ออกมาเป็นจำนวนสองเล่มเมื่อปี ค.ศ. 2022 ที่ผ่านมา

ต่อมาหลังการสะสมองค์ความรู้ในสาขาปัญญาประดิษฐ์มาเป็นเวลายาวนานผ่านช่วง “ฤดูหนาวเอไอ” ในที่สุดเมื่อวันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน ปี 2022 บริษัทโอเพ่นเอไอได้เปิดตัวให้บริการปัญญาประดิษฐ์รู้สร้างแบบโมเดลภาษาขนาดใหญ่และประสบความสำเร็จอย่างสูง ปัญญาประดิษฐ์รู้สร้างนี้มีความสามารถมากไปกว่าเทคโนโลยีการเรียนรู้ของเครื่องจักรดังที่เคยเป็นมา เนื่องจากมันมีความสามารถ“ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation) จนสามารถมีความเข้าใจแบบที่เรียกว่า “ความเข้าใจแบบจักรกล” ซึ่งผู้เขียนตีความว่าไม่ใช่แค่การสร้างโมเดลจากแบบจำลองทางสถิติธรรมดาทั่วไป แต่ความเข้าใจแบบจักรกล กับความเข้าใจของมนุษย์ ยังมีช่องห่างระหว่างกันมาก หลายครั้งที่ปัญญาประดิษฐ์รู้สร้างแสดง “ความ

หลอน” (hallucination) ออกมา ซึ่งผู้นำปัญญาประดิษฐ์รู้สร้างไปอิมพลีเม้นต์ให้เป็นระบบอัตโนมัติจะต้องหมั่นตรวจสอบความเที่ยงตรงของผลลัพธ์ที่ได้อยู่เสมอ และจำเป็นจะต้องเข้าใจมาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาที่เกิดจากความหลอนของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างนี้ไปพร้อมกันด้วย ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นผ่านการทดลองสร้างระบบที่ชื่อว่า “PulsarWave” และประสบความสำเร็จในระดับนานาชาติแสดงให้เห็นว่ามาตรการที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นที่ยอมรับในระดับสากลในเวลานี้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) สวทช. สำหรับการจัดหาทรัพยากรคอมพิวเตอร์ในงานวิจัยประกอบบทความชิ้นนี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กอบเกียรติ สระอุบล. (2565). เรียนรู้ AI: Deep Learning ด้วย Python. กรุงเทพมหานคร: หสม สำนักพิมพ์อินเตอร์มีเดีย.

ปริญญา สงวนสัตย์. (2562). Artificial Intelligence with Machine Learning, AI สร้างได้ด้วยแมชชีนเลิร์นนิ่ง. นนทบุรี: ไอดีซี พรีเมียร์.

ภาษาอังกฤษ

Asif, M. A. (2019). Technologies of Power - From Area Studies to Data Science. *Journal for Digital Cultures*. Spectres of AI, Nr. 5, S. 2019: 1–13. DOI: https://doi.org/10.25969/mediarep/13498.

Bengio, Y., Lamblin, P., Popovici, D., and Larochelle, H.. (2006). Greedy layer-wise training of deep networks. In *Proceedings of the 19th International Conference on Neural Information Processing Systems (NIPS'06)*. MIT Press, Cambridge, MA, USA, 153–160.

Cioffi-Revilla, C. (2022). The Scope of Computational Social Science. In Handbook of Computational Social Science: Theory, Case Studies and Ethics, Volume 1, edited by Uwe Engel, Anabel Quan-Haase, Sunny Xun Liu and Lars Lyberg, pp. 17-32. London: Routledge.

De Veaux, R. D. and Eck A. (2022). Machine Learning Methods for Computational Social Science. In Handbook of Computational Social Science: Theory, Case Studies and Ethics, Volume 2, edited by Uwe Engel, Anabel Quan-Haase, Sunny Xun Liu and Lars Lyberg, pp. 291-321. London: Routledge.

Géron, A. (2017). Hands-On Machine Learning with Scikit-Learn and TensorFlow: Concepts, Tools, and Techniques to Build Intelligence Systems. CA: O'Reilly Media, Inc.

González, R. J. (2022). War Virtually: The Quest to Automate Conflict, Militarize Data, and Predict the Future. California: University of California Press.

Hinton, G. E., Osindero, S., and Teh Y. W. (2006). A fast learning algorithm for deep belief nets. *Neural Comput*. 2006 Jul;18(7):1527-54. DOI: http://www.doi.org/10.1162/neco.2006.18.7.1527. PMID: 16764513.

Hong QN, Pluye P, Fàbregues S, Bartlett G, Boardman F, Cargo M, Dagenais P, Gagnon M-P, Griffiths F, Nicolau B, O'Cathain A, Rousseau M-C, Vedel I. (2018). Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT), version 2018. Registration of Copyright (#1148552), Canadian Intellectual Property Office, Industry Canada.

Jacobsen, A. (2015). The Pentagon's Brain: An Uncensored History of DARPA, America's Top Secret Military Research Agency. New York: Little, Brown and Company.

Jobin, A., Lenca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature machine intelligence*, *1*(9), 389-399.

King G., Keohane, R. O., Verba, S. (1994). Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research. New Jersey: Princeton University Press.

Kublik, S., and Saboo, S. (2022). GPT-3: Building Innovative NLP Products Using Large Language Model. CA: O'Reilly Media, Inc.

Lecun, Y., Bottou, L., Bengio Y., and Haffner P. (1998). Gradient-based learning applied to document recognition. *Proceedings of the IEEE*, vol. 86, no. 11, pp. 2278-2324, Nov. 1998, DOI: http://www.doi.org/10.1109/5.726791.

Levine, R., Drang, D. E., and Edelson, B. (1991). AI and Expert Systems: A Comprehensive Guide, Second Edition. Singapore: McGraw-Hill Book Co-Singapore.

Liang, W., Zhang, Y., Cao, H., Wang, B., Ding, D. Y., Yang, X., ... & Zou, J. (2023). Can large language models provide useful feedback on research papers? A large-scale empirical analysis. *arXiv preprint arXiv:2310.01783*.

Mahoney, J. (2010). After KKV: The New Methodology of Qualitative Research. World Politics, 62, pp 120-147 DOI: http://doi.org/10.1017/S0043887109990220

Mazzucato, M. (2015). The Entrepreneurial State: Debunking Public vs Private Sector Myths. New York: PublicAffairs.

McCulloch, W.S. and Pitts, W. A. (1943). logical calculus of the ideas immanent in nervous activity. *Bulletin of Mathematical Biophysics* **5**, 115–133 (1943). DOI: https://doi.org/10.1007/BF02478259

Morgan, D. L. (2007). Paradigm Lost and Pragmatism Regained: Methodological Implications of Combining Qualitative and Quantitative Methods. *Journal of Mixed Methods Research* 2007 1: 48 DOI: https://doi.org/10.1177/2345678906292462

Rodriguez, M. Y. and Storer, H. (2019). A computational social science perspective on qualitative data exploration: Using topic models for the descriptive analysis of social media data*, *Journal of Technology in Human Services*, DOI: http://doi.org/10.1080/15228835.2019.1616350

Rosenblatt, F. (1958). The perceptron: A probabilistic model for information storage and organization in the brain. Psychological Review, 65(6), 386–408. https://doi.org/10.1037/h0042519

Rumelhart, D., Hinton, G. & Williams, R. (1986). Learning representations by back-propagating errors. *Nature***323**, 533–536. DOI: https://doi.org/10.1038/323533a0

Russel, S., and Norvig, P. (2022). Artificial Intelligence: A Modern Approach, Fourth Edition, Global Edition. United Kingdom: Pearson Education Limited.

Turing, A. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind, New Series.* Vol. 59, No. 236 (Oct., 1950), pp. 433-460. DOI:

Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., ... & Polosukhin, I. (2017). Attention is all you need. *Advances in neural information processing systems, 30*.

Woodhouse, I. H. (2021). On ‘ground’ truth and why we should abandon the term. *J. Appl. Rem. Sens.* 15(4), 041501. https://doi.org/10.1117/1.JRS.15.041501.

Zhao, W. X., Zhou, K., Li, J., Tang, T., Wang, X., Hou, Y., ... & Wen, J. R. (2023). A survey of large language models. *arXiv preprint arXiv:2303.18223*

(บทความวิชาการ)

ความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

Tort liability of doctors affiliated with government hospitals according to

the Tort Liability of Officials Act B.E. 2539 (1996)

กิตติ ใจสมุทร
Kitti Jaisamoot
ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มกฎหมาย (นิติกรชำนาญการพิเศษ) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี
E-mail: kittijaisamoot@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เมื่อมีการฟ้องร้องจากผู้เสียหาย กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐรับผิดแทน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 การประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการในหน้าที่ ในขณะเดียวกันก็เป็นผลดีแก่ผู้เสียหายอีกด้วยที่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้โดยตรงจากหน่วยงานของรัฐ หากหน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าเสียหายไปแล้ว จะไล่เบี้ยจากเจ้าหน้าที่ได้ในกรณีใด ตามมาตรา 8 การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการกระทำตาม “อำนาจหน้าที่” ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ การกระทำของเจ้าหน้าที่และอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็น “อำนาจมหาชน” ตามหลักกฎหมายมหาชนและเป็นการกระทำที่มุ่งดำเนินการเพื่อ “ประโยชน์สาธารณะ”

จากการศึกษาความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 พบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลหรือหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กล่าวคือ ต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยตรง จะฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดไม่ได้ ส่วนหน่วยงานของรัฐจะฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหน้าที่ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งผลการศึกษา ทำให้ทราบแนวทางในการวินิจฉัยว่ากรณีใดบ้างที่เป็นความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่แพทย์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539

คำสำคัญ: ความรับผิดทางละเมิด เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ

Abstract

The purpose of this article is to study the tort liability of doctors affiliated with government hospitals under the Tort Liability Act of 1996 when there is a lawsuit from the injured party. This law stipulates responsibility for government agencies. As provided in Section 5, the promulgation of this law therefore protects government officials performing their duties. At the same time, it is also beneficial for the injured party to be able to claim compensation directly from government agencies. If the government agency has already compensated for damages In what cases can recourse be made to officials? According to Section 8, the actions of government officials are actions according to “Powers and duties” which have the provisions of the law specifying the powers and duties. The actions of such officials and authority are "public power"

according to the principles of public law and are actions aimed at “Public interest” from a study of the tort liability of doctors affiliated with government hospitals according to the Act on Tort Liability of Government Officials, B.E. 2539, found that medical professionals affiliated with hospitals or government agencies perform official duties. as usual shall be protected according to Section 5 of the Act on Tort Liability of Government Officials, B.E. 2539, that is, they must sue the government agency directly. You cannot sue the official who committed the violation. As for government agencies, they can sue officials for recourse only in cases where the official is intentional or grossly negligent. which the study results It provides guidelines for diagnosing which cases are intentional or gross negligence in which doctors who are government officials are liable to pay compensation to government agencies according to the Tort Liability of Government Officials Act B.E. 1996

Keywords: Tort Liability, Government official, Government agency

บทนำ

คำว่า “ละเมิด” เป็นศัพท์ทางกฎหมายแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ได้บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” (แสวง บุญเฉลิมวิภาส,2556)

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากบุคคลใดถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิด ถ้าบุคคลนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เดิมหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามาร่วมรับผิดชอบด้วย แต่ในปี พ.ศ. 2539 ได้มีกฎหมายออกมาฉบับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ โดยเหตุผลของการประกาศใช้กฎหมายปรากฏอยู่ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนี้

“...การที่เจ้าหน้าที่ดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐนั้น หาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์อันเป็นการเฉพาะตัวไม่ การปล่อยให้ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่ปฏิบัติงานในหน้าที่และเกิดความเสียหายแก่เอกชนเป็นไปตามหลักกฎหมายเอกชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงเป็นการไม่เหมาะสมก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่า เจ้าหน้าที่จะต้องรับผิดในการกระทำต่าง ๆ เป็นการเฉพาะตัวเสมอไป เมื่อการที่ทำไปทำให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดต่อบุคคลภายนอกเพียงใดก็จะมีการฟ้องไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่เต็มจำนวนนั้น ทั้งที่บางกรณีเกิดขึ้นโดยความไม่ตั้งใจหรือความผิดพลาดเล็กน้อยในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนั้น ยังมีการนำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมในระบบกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับ ให้เจ้าหน้าที่ต้องร่วมรับผิดในการกระทำของเจ้าหน้าที่ผู้อื่นด้วย ซึ่งระบบนั้นมุ่งหมายแต่จะได้เงินครบโดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมที่จะมีต่อแต่ละคน กรณีเป็นการก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่และยังเป็นการบั่นทอนขวัญกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย จนบางครั้งกลายเป็นปัญหาในการบริหารเพราะเจ้าหน้าที่ไม่กล้าตัดสินใจดำเนินงานเท่าที่ควร เพราะเกรงความรับผิดชอบที่จะเกิดแก่ตน อนึ่ง การให้คุณให้โทษแก่เจ้าหน้าที่เพื่อควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ยังมีวิธีการในการบริหารงานบุคคลและการดำเนินการทางวินัยกำกับดูแลอีกส่วนหนึ่งอันเป็นหลักประกันมิให้เจ้าหน้าที่ทำการใด ๆ โดยไม่รอบคอบอยู่แล้ว ดังนั้น จึงสมควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดทางละเมิดในการปฏิบัติงานในหน้าที่เฉพาะเมื่อเป็นการจงใจกระทำเพื่อการเฉพาะตัว หรือจงใจให้เกิดความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น และให้แบ่งแยกความรับผิดชอบของแต่ละคนมิให้นำหลักลูกหนี้ร่วมให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของรัฐ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

เพื่อให้ทราบความแตกต่างระหว่างความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ของประเทศต่างๆ ดังนี้

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

จากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้มาตรการทางกฎหมายคือการฟ้องคดีมาแก้ไขปัญหาทางการแพทย์ทำให้มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความเสียหายจากบริการทางการแพทย์

การแก้ไขปัญหาความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ของอเมริกาโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญโดยใช้มาตรการการฟ้องคดีทางกฎหมายเป็นหลักมาก่อน ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนแก้ไขอย่างเป็นระบบโดยที่ยังคงหลักการช่องทางการฟ้องคดีตามกฎหมายทั่วไป การปรับปรุงในกฎหมายหลายฉบับ ทั้งกฎหมายสาระบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติโดยเฉพาะที่สำคัญคือการใช้กฎหมายไปปรับปรุงการบริหารงานในบริการทางการแพทย์เพื่อลดความผิดพลาดและความเสียหายจากบริการทางการแพทย์อันเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ กฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายทางการแพทย์จึงมิใช่มุ่งไปที่การควบคุมการประกอบวิชาชีพหรือการชดเชยความเสียหายเท่านั้น (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

การฟ้องคดีทุรเวชปฏิบัติของอเมริกาใช้หลักการของประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหาย (Concept of Negligence) ในขณะที่นักวิชาการจำนวนมาก มีความเห็นว่าการใช้มาตรการทางกฎหมายมาแก้ไขปัญหานี้ไม่มีความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์เพราะมีค่าใช้จ่ายสูงในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.2 หลักการสำคัญที่นำมาพิจารณาในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีหลักการสำคัญหลายประการ ที่นำมาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ธรรมชาติของบริการทางการแพทย์

ด้วยเหตุที่ธรรมชาติของบริการทางการแพทย์และสภาพสังคมวิทยาทางการแพทย์มีความแตกต่างกับลักษณะทั่วไปในทางธุรกิจ การบังคับใช้เฉพาะหลักความรับผิดทางกฎหมายทั่วไปจึงไม่เหมาะสมกับกรณีความเสียหายทางการแพทย์และยังก่อให้เกิดปัญหาตามมาด้วย เพราะการตัดสินใจทางการแพทย์ เป็นดำเนินการต่อมนุษย์ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันในสภาพร่างกายตั้งแต่เด็กที่สภาพธรรมชาติย่อมแตกต่างกันไปจนถึงคนชรา ความตอบสนองต่อบริการทางการแพทย์ยังขึ้นกับลักษณะอื่น เช่น ชนชาติ ผิวสี และการวินิจฉัยโรคยังประกอบด้วยศาสตร์และศิลปะ ที่อาจไม่เพียงกำหนดขอบเขตที่ตายตัวไม่ได้ เพราะขึ้นกับลักษณะแพทย์และความพร้อมของโรงพยาบาลและเครื่องมือ รวมทั้งนโยบายในด้านสุขภาพด้วย องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดให้ชัดเจนแน่นอนได้ จึงเป็นที่มาของหลักความไม่แน่นอน หลักความไม่แน่นอนเกิดจากเหตุความผันแปรในการเลือกวิธีการรักษาที่เหมาะสม และความแตกต่างในอุบัติการณ์ความชุกของโรคที่ไม่เหมือนกันในแต่ละท้องที่ ประกอบกับวิธีการวินิจฉัยโรคและการรักษาโรคที่แพทย์เลือกใช้รักษา

ด้วยธรรมชาติทางการแพทย์ดังกล่าวทำให้การบ่งชี้ว่า เหตุผลในข้อเท็จจริงทางการแพทย์ไม่อาจพิจารณาจากเหตุใดเหตุหนึ่งเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเหตุให้ไม่ควรใช้หลักการทางกฎหมายโดยเฉพาะกฎหมายทั่วไป เช่น กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา มาแก้ไขปัญหาความเสียหายในบริการทางการแพทย์โดยเฉพาะการฟ้องละเมิด (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.2.2 สังคมวิทยาทางการแพทย์

แนวคิดต่างๆ นำมาสู่พื้นฐานปฏิสัมพันธ์แพทย์กับคนไข้ที่มีหลายรูปแบบ ที่มิใช่ว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่คนไข้ประการเดียวตามหลักกฎหมายเรื่องความยินยอม (Consent) ในหลักกฎหมายละเมิด หรือแพทย์ฝ่ายเดียว หากการฟ้องคดีเหมือนกันทุกรูปแบบดูจะไม่เป็นธรรมนัก Frideman สร้างกฎการตัดสินทางการแพทย์ (Medical decision role) สำหรับการทำวิชาชีพขึ้น โดยรูปแบบความสัมพันธ์ (Model of interaction) นี้ Thomas Szasz and Mare Hollender จำแนกเป็น

1) The activity passive model เมื่อผู้ป่วยเจ็บหนักหรือต้องรักษาฉุกเฉิน อำนาจตัดสินใจและอำนาจกระทำอยู่ที่แพทย์ทั้งหมดเหมือนผู้ป่วยเป็นฝ่ายถูกกระทำ

2) The guidance - cooperation model เมื่อผู้ป่วยเป็นโรคทันทีหรือโรคเป็นบ่อย ผู้ป่วยทราบว่าควรพบแพทย์เมื่อใด ผู้ป่วยมักร่วมกับแพทย์ในการติดตามอาการแต่การตัดสินใจยังเป็นของแพทย์

3) The mutual participation model เพื่อจัดการโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ทั้งผู้ป่วยและแพทย์ต้องมีส่วนร่วมเต็มที่ในการควบคุม ผู้ป่วยต้องปรับปรุงพฤติกรรมการดำรงชีพ

สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่าบทบาท และอำนาจแพทย์แตกต่างออกไปในแต่ละกรณี ยากที่จะกำหนดตายตัวในการก่อนิติสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ป่วย ได้ทำให้การฟ้องคดีในรูปแบบเดียวกันว่าแพทย์ต้องเป็นฝ่ายรับผิดไม่น่าจะเป็นธรรมนัก เมื่อทางสังคมวิทยาทางการแพทย์ชี้ให้เห็นชัดว่าการก่อนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมายมีรูปแบบที่ต่างจากหลักกฎหมายแพ่งทั่วไป ในเรื่องหลักความเสมอภาคของคู่สัญญา หรือหลักเสรีภาพในการทำสัญญา จึงต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงทางสังคมวิทยาการแพทย์เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทั้งสองฝ่าย เมื่ออำนาจการตัดสินใจ (Autonomy) มิได้อยู่กับคนไข้หรือแพทย์ประการเดียว ไม่เหมือนคู่สัญญาทั่วไป การใช้เฉพาะหลักกฎหมายในเรื่องความยินยอม (Consent) ในการรักษาในการฟ้องคดีความเสียหายจากบริการทางการแพทย์เหมือนกันทุกรูปแบบดูจะไม่เป็นธรรมนัก และการฟ้องคดีอาจทำให้สังคมวิทยาทางการแพทย์เปลี่ยนแปลงไป การติดสินใจของแพทย์ต่อผู้ป่วยอาจกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีเมตตาธรรมต่อกันได้และอาจกระทบต่อระบบสาธารณสุข (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.2.3 เศรษฐศาสตร์สาธารณสุข

นักเศรษฐศาสตร์สาธารณสุขได้เสนอหลักเกณฑ์ในการพิจารณาระบบที่ที่ควรนำมาแก้ไขปัญหาโดยได้เสนอหลักเกณฑ์ที่ควรใช้ประเมินระบบความรับผิดทางการแพทย์ไว้ 4 ประการ

1) การจ่ายค่าชดเชยโดยตรงแก่ผู้เสียหาย เมื่อมีข้อมูลสนับสนุนว่าเป็นผู้เสียหายจริง มีจำนวนไม่มาก

2) มีผลยับยั้งการกระทำความผิดพลาดของผู้ให้บริการทางการแพทย์ เพราะการฟ้องร้องมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์ การฟ้องศาลมีผลต่อฐานะการเงินและจิตวิทยาการทำงานของคนในระบบ มีผลต่อประสิทธิผลและการรักษา ในเมื่อหลักกฎหมายคือเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดหรือการให้เกรงกลัวการกระทำความผิด (Deterence) เป็นทฤษฎีที่มีเหตุผลสำหรับระบบความรับผิดเพื่อละเมิด แต่ถ้าการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายเป็นวัตถุประสงค์ของหลักการละเมิด น่าจะมีวิธีที่มีราคาค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการ

ฟ้องร้อง จำนวนคดีที่อุทธรณ์จำนวนมากในคดีทุรเวชปฏิบัติชี้ให้เห็นว่ามีผลต่อทั้งระบบเศรษฐกิจและจิตวิทยาสร้างระบบบริการทางการแพทย์ที่ปลอดภัยอาจดีกว่า แม้มีการฟ้องคดีอยู่ ตามหลักละเมิดคงมีอยู่บ้าง แต่การใช้วิธีการการป้องกันที่มีเหตุผลจะดีกว่า เพราะมีพยานหลักฐานน้อยที่ชี้ว่าการใช้หลักการกฎหมายละเมิดจะมาช่วยปรับปรุงคุณภาพการรักษา คือไปยับยั้งการกระทำผิดพลาดที่เป็นเจตนารมณ์ของหลักกฎหมายละเมิด พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างการถูกลงโทษเพราะทุรเวชปฏิบัติกับมาตรฐานการรักษา

3) หน้าที่ของความยุติธรรมในการรักษา (Jurisprudence of care) เมื่อรักษาแล้วมีความผิดอีกหรือการลงโทษเพื่อความรับผิดเพื่อละเมิด เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ผู้ถูกละเมิดจะต้องได้รับความยุติธรรมจากการรักษาแล้วได้รับความเสียหาย ในทางกลับกันแล้วผู้ให้การรักษาต้องได้รับความยุติธรรมด้วยหรือไม่ เมื่อความเห็นในความยุติธรรมจากกฎหมายละเมิดนี้ มี 2 จุดประสงค์ 1.ค่าชดเชยช่วยชดเชยความเสียหายทั้งหมดที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย 2.ลดความโกรธของผู้เสียหายและเป็นการลงโทษในความผิดที่ร้ายแรง ความโกรธของผู้เสียหายเป็นตัวนำไปสู่การเป็นคดี แต่การให้แพทย์อธิบายปัญหาที่เกิดขึ้น การขอโทษ หรือการรับผิดชอบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นอาจช่วยลดความโกรธที่นำไปสู่คดีได้

4) ระบบที่ทำให้ค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดและสูญเสียน้อยที่สุดให้มีระบบที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา เพื่อลดความสูญเสียค่าใช้จ่ายในระบบลง (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.3 แนวทางกฎหมายเพื่อแก้ไขความเสียหายจากบริการทางการแพทย์

จารีตการฟ้องคดีละเมิดกรณีทุรเวชปฏิบัติของอเมริกาเป็นเหตุให้เบี้ยประกันวิชาชีพสูงขึ้น และองค์กรที่ใช้บริการทางการแพทย์ประสบปัญหาทางการเงิน สรุปว่า ระบบฟ้องละเมิดและประกันวิชาชีพ มีผลต่อประสิทธิภาพและความเสมอภาคในการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ ทางแก้ปัญหานี้ต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ คือ

1) ต้องพัฒนาระบบการบริหารจักการความเสี่ยงและข้อบังคับทางวิชาชีพ

2) ต้องพัฒนาระบบป้องกันความเสียหาย

3) สร้างทางเลือกอื่นที่มิใช่การฟ้องละเมิดและการประกันวิชาชีพ

เพราะการฟ้องคดีละเมิดทำให้เกิดการแพทย์แบบป้องกันตนเอง (Defensive medicine) ทำให้แพทย์ป้องกันตัวเองโดยสั่งให้มีการตรวจวินิจฉัยหลายครั้งเพื่อให้แน่ใจ ป้องกันความผิดพลาด มีข้อมูลสนับสนุนว่าถ้าแพทย์ยิ่งกลัวถูกฟ้องยิ่งตรวจซ้ำมากยิ่งขึ้น ทำให้สิ้นเปลืองใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

อเมริกาแก้ไขปัญหาความเสียหายทางการแพทย์ โดยใช้วิธีป้องกันเป็นหลัก

1) ไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้นโดยลดความเสี่ยงและปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์ซึ่งมีการปรับปรุงตลอดเวลา โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการบริการทางการแพทย์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพ ข้อมูลคนไข้และระบบส่งต่อ

2) ลดจำนวนผู้รับบริการทางการแพทย์ลงโดยการคุ้มครองความปลอดภัยลูกจ้าง การป้องกันความเสียหายแก่เด็ก หรือกฎหมายเกี่ยวกับการฉีดวัคซีน (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

2. ประเทศฝรั่งเศส

ระบบกฎหมายฝรั่งเศสเป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับไทย โดยกฎหมายมีหลักพื้นฐานจากประมวลกฎหมายนโปเลียน [The code napoléon (Napoleonic code)] เป็นพื้นฐานทางกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาด้วย (The code pénal) ระบบศาลมี 2 แบบ คือ ศาลปกครองสำหรับข้อพิพาทรัฐกับเอกชนและศาลยุติธรรมสำหรับคดีแพ่งและคดีอาญา ระบบความรับผิดในฝรั่งเศสแยกความรับผิดเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ เป็น 2 แบบ 1.ความรับผิดเมื่อกระทำผิด (Liability for fault) คือ กฎหมายลักษณะสัญญา กฎหมายลักษณะละเมิด กฎหมายปกครอง 2.ความรับผิดแม้ไม่กระทำผิด (Liability without fault) คือ กฎหมายประกันสังคม (System of social security) ที่ต่อมาเปลี่ยนเป็นความรับผิดขององค์กรให้บริการทางการแพทย์ตามกฎหมาย สิทธิผู้ป่วย (Patient‘s right and quality of care act no 2002-303) (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2555)

2.1 กฎหมายลักษณะละเมิด

ละเมิดโดยหลักการ คือ “ผู้ทำความเสียหายต้องชดใช้ความเสียหาย ถ้าไม่ใช่กรณีความรับผิดตามสัญญา (Contractual obligation) ในความเสียหายอันเกิดกับทรัพย์สิน ชีวิต อนามัย หรืออวัยวะของร่างกาย”

โดยจำแนกความเสียหายเป็นความเสียหายเป็นตัวเงิน (Financial loss) และความเสียหาย ไม่เป็นตัวเงิน (Non-financial loss) ในประมวลกฎหมายแพ่ง (Code civil) หลักกฎหมายละเมิด คือ มาตรา 1382, 1383 ใช้กับละเมิดที่ทำให้ทุกอย่างเสียหาย แต่ไม่ถือเป็นบทตัดการคุ้มครองสิทธิ (No exclusion of protected rights) คือไม่ถือเป็นการใช้สิทธิ ฝรั่งเศสแยกละเมิดเป็น 2 ประเภท คือ

1) จงใจ (Intention tort)

2) ประมาทเลินเล่อให้เสียหาย (Negligence)

องค์ประกอบละเมิด คือ

1) กระทำผิด (Fault)

2) ความเสียหาย (Damage) ในการกระทำที่แน่นอน

3) ความเสียหายมาจากเหตุกระทำ (Causation)

ภาระการพิสูจน์เมื่อไม่มีบทตัดคุ้มครองสิทธิ โจทก์มีภาระพิสูจน์ในความผิด ส่วนค่าเสียหายในละเมิดได้เต็มตามที่เสียหาย (Full compensation) ตามหลักการทำให้ความเสียหายกลับคืนดังเดิม (Réparation integral) ได้ค่าเสียหายจิตใจหรือที่ไม่เป็นตัวเงินด้วย (Non-material damage) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบ

ความผิดละเมิดมีเงื่อนไของค์ประกอบความผิด คือ 1.กระทำผิด (Fault) 2.เกิดความเสียหาย (Damage) 3. การกระทำเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย (Causation) โดยความเสียหายนั้นต้องแน่นอนและเป็นผลโดยตรงและเป็นการกระทำต่อผู้เสียหาย เมื่อละเมิดต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 ตามหลักการทำให้ดีดังเดิม (Principle de reparation intégrale) คือหลักต้องซ่อมแซมทำให้ผู้เสียหายกลับคืนดีดังเดิมภายใต้กฎหมายลักษณะละเมิด

โดยหลักการผู้รับบริการทางการแพทย์จะต้องไม่ถูกผู้อื่นล่วงละเมิดสิทธิโดยเฉพาะสิทธิในชีวิตร่างกายโดยมิได้ยินยอม แล้วผู้กระทำต้องเยียวยาเพื่อให้ความเสียหายจากการละเมิดนั้นหมดสิ้นไปให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิม ผู้รับบริการทางการแพทย์ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่ง แล้วยังได้รับการคุ้มครองตามสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนของประชาคมยุโรป (European convention on human rights)

2.2 ภาระการพิสูจน์

ภาระการพิสูจน์ในละเมิดปรากฏในกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 ที่ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าเกิดจากการกระทำผิด ยกเว้นกรณีอุบัติเหตุในอุตสาหกรรมตามกฎหมายฉบับ 9 เมษายน 1898 แต่โดยทั่วไปในสภาวะที่แน่นอนความรับผิดละเมิดต้องรับผิดเมื่อได้กระทำผิด (Fault-base liability) ไม่ว่าจะได้มีการทำสัญญากันหรือไม่ โดยโจทก์มีภาระต้องพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิด ในการพิสูจน์องค์ประกอบความผิดละเมิด เงื่อนไขและองค์ประกอบความผิดที่สำคัญ คือ การกระทำเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย (Causation) โดยความเสียหายนั้นต้องแน่นอน และเป็นผลโดยตรงและเป็นการกระทำต่อผู้เสียหาย เมื่อละเมิดต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 ตามหลัก Principle de reparation intégrale คือ หลักต้องซ่อมแซมทำให้ผู้เสียหายกลับคืนดีดังเดิมภายใต้กฎหมายลักษณะละเมิด

องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การกระทำผิด (Liability for fault) การกระทำตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 นั้น การกระทำรวมความรับผิดทั้งเกิดจากการกระทำ (Act) และการงดเว้นการกระทำ (Omission) ด้วย ไม่ว่าการกระทำนั้นจะประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม และในมาตรา 1383 ความรับผิดรวมถึงการงดเว้นที่เกิดจากประมาท (Negligence หรือ Carelessness) เพราะจำเลยเป็นผู้มีหน้าที่ต้องระวังตามหลักทั่วไป (General principle of neminem laedere) ที่ต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย โดยศาลจะพิจารณาว่าเป็นระดับของความระมัดระวังที่คาดหมายได้จากผู้มีเหตุผลในสถานการณ์เช่นนั้น ต่อความรับผิดขึ้นกับความผิดจำเลย ขอบเขตหน้าที่ระมัดระวังแตกต่างกันไป อาจทำให้ความรับผิดแตกต่างกันด้วย จำเลยต้องรับผิดชดใช้ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่าความประมาทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำของจำเลย แต่ถ้าโจทก์ยอมรับเข้าเสี่ยงภัยเอง (Concept of acceptance of risk) เช่น ให้ความยินยอม จำเลยไม่ต้องรับผิด ยกเว้นเป็นกรณีความรับผิดเด็ดขาด (Strict liability) ที่ต้องรับผิดแม้ไม่ได้กระทำผิด (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2555)

ความรับผิดในความเสียหายละเมิดหากเป็นหน่วยงานรัฐอาจผิดกฎหมายมหาชน (Public law) ด้วย ในกฎหมายปกครองฝรั่งเศส (French administration law) ให้เจ้าหน้าที่รัฐรับผิดแม้ไม่มีสัญญาต่อกัน 2 แบบ คือ 1.ความรับผิดเมื่อกระทำผิดโดยเฉพาะเมื่อสภาแห่งรัฐ (Conseil d'etat) หรืออาจเรียกว่าศาลปกครอง

วินิจฉัยว่ากระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ที่แบ่งเป็น 2 ประเภท 1.ความผิดทั่วไป [Liability for simple fault (Faute simple)] 2.ความผิดจากประมาทเลินเล่อร้ายแรง [Liability for gross fault (Faute lourde)] คือการกระทำที่พยานหลักฐานชัดแจ้งว่าขาดความรับผิดชอบโดยเฉพาะแพทย์ที่ปฏิบัติงานในส่วนของหน่วยงานรัฐจะต้องรับผิดเฉพาะกรณีกระทำความผิดร้ายแรง (Gross fault) เท่านั้นเพื่อปกป้องอำนาจตัดสินใจตนเองในบริการทางการแพทย์ที่มีความซับซ้อน ซึ่งคล้ายในกฎหมายว่าด้วยละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐของไทยแต่หลังปี 1992 ศาลตัดสินต้องรับผิดในความผิดทั่วไปด้วย เช่น ที่ศาลปกครองหรือสภาแห่งรัฐ(Conseil d'e'tat) ให้ศัลยแพทย์รับผิดในการกระทำเช่นเดียวกับความรับผิดของโรงพยาบาล และความรับผิดเบื้องต้น (Simple fault) ที่แพทย์ต้องรับผิดในในการประมาทเลินเล่อทางการแพทย์ (Medical negligence) ในศาลปกครองด้วย

2.3 ค่าเสียหาย

ค่าเสียหายในละเมิดกรณีละเมิดที่ต้องการทำให้กลับคืนดีดังเดิม แยกเป็น 2 ประเภท

1) ค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ [Financial loss (pre'judices e'conomiques)]แยกเป็น 1.Pecuniary loss เป็นตัวเงินทั้งที่เสียหายในอดีต ปัจจุบันและในอนาคตด้วยได้แก่ 1.รายได้และผลประโยชน์ (Loss of earning and benefit) 2.ค่าใช้จ่ายจากผลความเสียหาย ส่วนใหญ่เป็นเงินที่ผู้เสียหายต้องจ่ายเนื่องจากได้รับความเสียหาย ซึ่งควรได้รับให้เสมือนว่าไม่เกิดความเสียหาย (Damnum emergens) แม้ผู้เสียหายมีระบบประกันสังคม (Social security) ของฝรั่งเศสให้ก็ตาม แต่เป็นหลักทั่วไปที่ผู้เสียหายจะเลือกรับการรักษาจากแพทย์อื่นหรือโรงพยาบาลอื่นก็ได้ แม้โรงพยาบาลรัฐได้เงินสนับสนุนจากรัฐ 3.ค่าสูญเสียความสามารถในการหาเลี้ยงชีพในอนาคต โดยพิจารณาจากร้อยละของความสามารถที่สูญเสียไป (De' ficial fonctionel se'quellaire) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญคำนวณให้

2) ค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินไม่ได้ [Personal injury (pre'judices non e'conomiques)] โดยเฉพาะความเสียหายทางร่างกายซึ่งกฎหมายไม่กำหนดขอบเขตไว้ตามประมวลแพ่ง ม.1382 แต่ศาลจะกำหนดให้เป็นเงินก้อน ได้แก่

(1) ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมานทางกายและจิตใจ เป็นความเสียหายทางกาย (Pretium doloris) ต้องใช้ค่าเสียหายเพราะเป็นการทำอันตรายต่อศีลธรรม (Damage moral) แต่เป็นเรื่องยากที่แพทย์ผู้เชี่ยวชาญจะคำนวณเกี่ยวกับความเจ็บปวดในอนาคตว่าอาจเป็นเรื้อรังหรือจะเป็นการสูญเสียหน้าที่ของอวัยวะนั้น รวมค่าเสียหายทางจิตใจด้วยเช่น การตกใจ หรือผลต่อระบบประสาทความกลัว ความวิตกกังวล โดยความเสียหายทางกายแบ่งเป็น 7 ระดับ ตั้งแต่น้อยมากจนถึงระดับรุนแรงมาก (Very light, light, moderate, medium, quit severe, severe, very severe)

(2) การสูญเสียความสามารถชั่วคราว (Incapacite' temporaire totate) ศาลจะพิจารณาให้ แต่ถ้าเป็นการสูญเสียถาวรศาลจะไม่ให้

(3) การสูญเสียความสวยงาม Aesthetic damage (Pre'judice esthe'tique) เพราะอาจสูญเสียอาชีพ การสมาคม โดยจะแบ่งเป็น 7 ระดับพิจารณาจากอายุและเพศผู้เสียหาย ศาลมักพิจารณาจากอาชีพ การมีคู่สมรส แต่จะให้เมื่อผู้เสียหายมีอาการหนัก (Coma) ไปจนถึงตาย

(4) การสูญเสียความสามารถทางเพศ รวมถึงการมีบุตร ผู้เสียหายจะได้รับ 2 ครั้ง คือ ค่าสูญเสียความอภิรมย์และค่าสูญเสียความสามารถทางเพศ

(5) ค่าสูญเสียความสามารถในการหาเลี้ยงชีพ และการทำงานบ้าน

(6) ค่าสูญเสียความคาดหวังของชีวิต เช่น กรณีได้รับเชื้อ HIV จากการรับโลหิตที่โรงพยาบาล

(7) ค่าเสียหายในวันพักผ่อนสุดสัปดาห์

การได้รับค่าชดเชยและระยะเวลาที่ได้รับจะไม่เหมือนกัน ระหว่างละเมิดในมาตรา 1382 กับสัญญาในมาตรา 1146 ค่าทนายความในการดำเนินคดีละเมิด ในฝรั่งเศสทนายความและผู้ว่าจ้างต้องตกลงเรื่องค่าใช้จ่ายก่อนเริ่มกระบวนพิจารณา ฝรั่งเศสห้ามเรียกค่าทนายแบบมีเงื่อนไข (Contingency fee agreement) เช่นที่อเมริกันทำคือส่วนแบ่งจากผลประโยชน์ในคดี แต่เรียกเป็นสัดส่วนจากเงินที่ได้ในคดีได้เรียก Honoraries de re'sultal ส่วนใหญ่คิดเป็น 10-20% ของเงินได้ในคดี บางครั้งบริษัทประกันที่ต้องจ่ายค่าเสียหายทางการแพทย์และค่าทนายความอาจจ่ายผ่านทนายที่ทำงานด้านบัญชี (Carpa Caisses de re'glement pe'cuniaive des avocats) ให้เป็นผู้ดำเนินการให้แทนแต่ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 700 ผู้ชนะคดีอาจเรียกค่าศาลและค่าทนายความจากผู้แพ้คดีได้

อายุความสัญญามีอายุความ 3 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2262 ส่วนละเมิดโดยทั่วไปอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 2270-1 ละเมิดอายุความจะไม่นับจนกว่าความเสียหายจะเกิดขึ้น จนปี 1985 กฎหมาย Law of 5 july 1985 ให้เริ่มนับแต่ความเสียหายเกิดขึ้น (Manifestation of damage) ชัดแจ้งให้นับจากวันทำละเมิดหรือวันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการเสียหาย แต่ถ้ามีเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดหมายได้เกิดขึ้น เช่น เหตุสุดวิสัยอายุความไม่เริ่มนับ แต่อาจใช้เป็นเหตุเรียกค่าเสียหายจากประกันได้ และการฟ้องคดีทำให้อายุความสะดุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2244

จากเหตุผลกฎหมายละเมิดในทางเศรษฐศาสตร์ (Economic rational of tort) นั้นเป็นประเด็นกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องรัฐสวัสดิการ (Welfare) ด้วย เมื่อใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ประสิทธิภาพ (Efficiency analysis) กฎหมายพบว่า ผลทางกฎหมายมีผลทางเศรษฐกิจด้วย โดยเฉพาะประเด็นประสิทธิภาพ ซึ่งจะให้ผลที่ตรงกันข้าม คือ ถ้ากฎหมายมีประสิทธิภาพมากความสูญเสียทางเศรษฐกิจจะน้อยถ้าผลความเสียหายเกิดจากเหตุอันตรายอย่างเดียวกัน การให้จ่ายค่าชดเชยเต็มอาจแก้ปัญหาได้จึงเกิดระบบใหม่แบบไม่ต้องหาผู้กระทำผิด (No–fault insurance) ขึ้นมาแทน (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2555)

ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 47 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย”

ส่วนหน้าที่ของรัฐได้บัญญัติไว้ในหมวด 5 มาตรา 55 บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย

รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง”

จากหลักการดังกล่าวของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ทั้งเรื่องสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ และกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงนั้น ถือเป็นการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขไทยที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้น

หลักการหรือแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องระบบบริการสาธารณสุขและการจัดบริการสาธารณสุขในสังคมแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่มักขึ้นกับค่านิยม และปรัชญาแนวความคิดของประเทศนั้น ๆ โดยค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริการสาธารณสุขและการจัดบริการสาธารณสุขตามหลักสากลมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) หลักความเสมอภาค (Equality) 2) หลักความเป็นธรรม (Equity) 3) หลักเสรีภาพ (Freedom) และ 4) หลักประโยชน์สูงสุด (Optimality)

2. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีหลักการสำคัญของกฎหมายนี้คือ การคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน บริษัท ห้างร้าน นักธุรกิจ ซึ่งมีอำนาจเงินสูงกว่า (เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ, 2555)

การจะทำความเข้าใจพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ นั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจขอบเขตของคดีผู้บริโภคก่อนว่า คดีผู้บริโภค ผู้บริโภค ผู้ประกอบธุรกิจ มีความหมายอย่างไร ก่อนที่จะได้กล่าวถึงผู้มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภค ศาลที่จะฟ้องคดี และหลักเกณฑ์ที่สำคัญของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคต่อไป

2.1 ความหมายของคดีผู้บริโภค

ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้ (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

2.2 ความหมายของผู้บริโภค

ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

2.2.1 ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 (มาตรา 3) หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

ผู้ซื้อตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 หมายความว่า ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อหรือผู้ได้มาไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

2.2.2 ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 (เริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552)

1) ความหมายของผู้เสียหายฯ (มาตรา 4) ของพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ซื้อหรือใช้สินค้านั้นหรือไม่ก็ตาม

2) ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (มาตรา 4)

(1) สินค้า หมายความว่า สังหาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(2) “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ เพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

ข้อสังเกต ความหมายของสินค้ายังไม่ระบุครอบคลุมถึง “อสังหาริมทรัพย์” เช่น อาคาร สิ่งปลูกสร้างต่างๆ และยังไม่ครอบคลุมถึง “บริการ” ไม่ว่าจะเป็น การขนส่ง การบันเทิง การรักษาพยาบาล การโทรคมนาคม การธนาคาร ฯลฯ

3) ความรับผิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

(1) ใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่าผู้ผลิตแม้ไม่จงใจ ไม่ประมาทเลินเล่อก็ต้องรับผิด (ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต แต่ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา (มาตรา 6)) แต่ผู้ผลิตสามารถนำสืบหักล้างข้อกล่าวหาได้และมีข้อยกเว้นความรับผิดตามกฎหมาย

(2) ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว (รับผิดแบบลูกหนี้ร่วม) ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม (มาตรา 5) (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

2.3 ความหมายของผู้ประกอบธุรกิจ

ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ “ผู้ประกอบธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

ผู้ประกอบธุรกิจตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้สั่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย

ผู้ขายตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ หมายความว่า ผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าซื้อ หรือผู้จัดหาให้ไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น ตลอดจนผู้เสนอหรือชักชวนเพื่อการดังกล่าวด้วย (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

2.4 หลักเกณฑ์ที่สำคัญของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ เช่น คดีผู้บริโภคสามารถฟ้องด้วยวาจาได้โดยไม่ต้องมีทนายความ โดยให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ การพิจารณาใช้ระบบไต่สวนโดยให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร

ภาระการพิสูจน์โดยผลักภาระการพิสูจน์ให้จำเลยพิสูจน์ความประมาทเลินเล่อของตนเอง ส่วนการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งมีการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) เข้ามาใช้

2.4.1 ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีภายใต้ระบบไต่สวน (Inquisitorial system)

ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร (มาตรา 33 วรรคหนึ่ง) ศาลเป็นผู้ซักถามพยานเอง คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อศาลอนุญาต (มาตรา 34) ศาลขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ (มาตรา 36) ตราบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้ หากเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา 37) (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

2.4.2 หลักฟังความสองฝ่ายหรือหลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดี (Principal of bilateral hearing or principal of contradiction)

1) พยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาสืบเองต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ และคู่ความมีสิทธิโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว (มาตรา 33 วรรคสอง)

2) การที่ศาลขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ (มาตรา 36 วรรคหนึ่ง) (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

2.4.3 หลักภาระการพิสูจน์

ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบธุรกิจให้ตกแก่ผู้ประกอบธุรกิจ (มาตรา 29) โดยประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตการประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

2.4.4 ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณา (มาตรา 6)

ประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ให้มีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับ (วันที่ 23 สิงหาคม 2551)

2.4.5 หลักการลงโทษผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่สุจริต

ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive damages) (มาตรา 42) ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันย่อมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำ

พิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ มีผลใช้บังคับได้ไม่นานก็มีเสียงสะท้อนดังมาจากผู้ประกอบธุรกิจว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ นี้ สร้างภาระ ความรับผิด และความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ประกอบธุรกิจมากเกินสมควร เป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองผู้บริโภคแต่เพียงอย่างเดียว โดยขาดการสร้างดุลยภาพระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจ (ธนกร วรปรัชญากูล, 2552)

เมื่อกฎหมายนี้มีผลบังคับใช้ ก็เกิดการโต้แย้งเรื่องการรักษาพยาบาลว่าจะเข้าข่ายการบริโภคหรือไม่ ประเด็นนี้ท่านประธานศาลอุทธรณ์ในขณะนั้นได้ใช้อำนาจตามมาตรา 8 ได้ตีความว่า การให้การรักษาพยาบาลคือการบริโภคตามกฎหมายนี้ นับแต่นั้นมาผู้ป่วยจึงเริ่มฟ้องร้องบุคลากรสาธารณสุขและสถานพยาบาลด้วยการใช้กฎหมายนี้ นั่นหมายความว่า ผู้ป่วยมีหน้าที่เพียงบรรยายต่อศาลว่าตนได้เข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลแห่งนี้ โดยแพทย์พยาบาลคนนี้ และเกิดผลเช่นนี้หลังเข้ารับการรักษา ที่เหลือเป็นหน้าที่ของจำเลยในการสู้ข้อกล่าวหา (มีภาระการพิสูจน์)

เกณฑ์ที่ใช้ตีความว่าการรักษาพยาบาลเป็นคดีผู้บริโภค เท่าที่ศาลใช้นั้น อิงจากความเห็นของท่านประธานศาลอุทธรณ์ที่ใช้อำนาจตามมาตรา 8 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำวินิจฉัยที่ 8/2551 โรงพยาบาลของรัฐเป็นส่วนราชการในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ดำเนินกิจการให้บริการด้านการสาธารณสุขแก่ประชาชน โดยเรียกค่ารักษาพยาบาลเป็นการตอบแทน จึงถือได้ว่าเป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าศาลใช้หลักเกณฑ์สำคัญ คือ “การเรียกค่ารักษาพยาบาล ค่าตอบแทน” หากโจทก์มีการเสียค่าใช้จ่ายดังกล่าว ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค (เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ, 2555)

3. พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ละเมิดตามพระราชบัญญัตินี้เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น หน่วยงานของรัฐจะรับภาระชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหายไปก่อน แต่หน่วยงานของรัฐจะมีสิทธิไล่เบี้ยเอากับเจ้าหน้าที่หรือไม่ และเพียงใด จำต้องพิจารณาว่าละเมิดนั้นได้เกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าหน้าที่ผู้นั้นหรือไม่ และแม้ว่าจะมีสิทธิไล่เบี้ยเอากับเจ้าหน้าที่ก็อาจจะไล่เบี้ยได้ไม่เต็มจำนวน และในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคนก็จะใช้หลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับไม่ได้

ละเมิดในพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นไปตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติว่า ***"ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้น ทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"*** ซึ่งแยกองค์ประกอบได้ดังนี้

(1) มีการกระทำ หมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกในการเคลื่อนไหวนั้น และอยู่ในบังคับของจิตใจผู้กระทำ และรวมถึงการงดเว้นการกระทำที่ตนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องกระทำ และการงดเว้นนั้นเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น

(2) โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

2.1 โดยจงใจ หมายถึง รู้สำนึกถึงผลหรือความเสียหายจากการกระทำของตน

2.2 โดยประมาทเลินเล่อ หมายถึง เป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจำต้องมี โดยต้องเปรียบเทียบกับบุคคลที่ต้องมีความระมัดระวังตามพฤติการณ์ และตามฐานะในสังคมเช่นเดียวกับผู้กระทำความเสียหาย

(3) โดยผิดกฎหมาย เป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือไม่มีสิทธิ หรือ โดยมิชอบด้วยกฎหมาย (unlawful) และรวมความถึงการใช้อำนาจที่มีอยู่เกินส่วนหรือใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่น

(4) เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น

4.1 ความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ แต่ต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันหรือจะเกิดขึ้นในอนาคตก็จะต้องเป็นความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

4.2 ความเสียหายจะต้องเกิดจากผลโดยตรงของผู้กระทำด้วย

การกระทำละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ต้องเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งการพิจารณาว่าเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ มีองค์ประกอบ 2 ประการดังนี้

(1) กระทำการในฐานะเจ้าหน้าที่ มาตรา 4 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 นิยาม **"เจ้าหน้าที่"** หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่นไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งในฐานะเป็นกรรมการหรือฐานะอื่นใด ซึ่งมีความหมายโดยสรุปว่า บุคคลทุกประเภทที่ทำงานให้กับหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว กรรมการ หรือบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่ เช่น บุคคลที่ต้องช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ เป็นต้นเป็นเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ และเจ้าหน้าที่นี้ได้กระทำการตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้

(2) เจ้าหน้าที่นั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ นอกจากผู้กระทำละเมิดจะต้องอยู่ในฐานะเจ้าหน้าที่แล้วผู้นั้นจำต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐตามที่มาตรา 4 วรรคสาม ให้ความหมายไว้ว่า **"หน่วยงานของรัฐ"** หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วน

ภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา และให้หมายรวมถึงหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย"

เมื่อมีการฟ้องร้องจากผู้เสียหาย กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐรับผิดแทน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ดังนี้

“มาตรา 5 หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ได้สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใดให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องรับผิดตามวรรคหนึ่ง”

การประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการในหน้าที่ ในขณะเดียวกันก็เป็นผลดีแก่ผู้เสียหายอีกด้วยที่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้โดยตรงจากหน่วยงานของรัฐ

อนึ่ง หากหน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าเสียหายไปแล้ว จะไล่เบี้ยจากเจ้าหน้าที่ได้ในกรณีใด ตามมาตรา 8 ของพระราชบัญญัตินี้ได้ระบุไว้ว่า

“มาตรา 8 ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใดให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวมให้หักส่วนแห่งความรับผิดดังกล่าวออกด้วย

ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น” (แสวง บุญเฉลิมวิภาส,2556)

การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการกระทำตาม “อำนาจหน้าที่” ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ การกระทำของเจ้าหน้าที่และอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็น “อำนาจมหาชน” ตามหลักกฎหมายมหาชนและเป็นการกระทำที่มุ่งดำเนินการเพื่อ “ประโยชน์สาธารณะ” มิได้มุ่งหมายที่ผลกำไรเป็นส่วนตัว กล่าวคือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าหน้าที่นั้นเอง แต่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นเป็น “กฎหมายเอกชน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์มุ่งคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ส่วนตัวของเอกชนแต่ละคนในฐานะที่เอกชนแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกัน

กฎหมายมหาชน หมายถึงกฎหมายที่มี “วัตถุประสงค์ในการวางระเบียบเกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตยและการดำเนินบริการสาธารณะและการจัดระเบียบองค์การสาธารณะ รวมทั้งความเกี่ยวพันซึ่งองค์การสาธารณะต่างๆ มีต่อกันเอง และความเกี่ยวพันที่องค์กรนั้นๆ มีต่อเอกชน ตลอดจนกรณีพิพาทต่างๆ ที่เกิดจากการดำเนินบริการสาธารณะ” (ถาวร เกียรติทับทิว, 2551)

อย่างไรก็ตาม บริการสาธารณะเป็นคำที่นำมาจากต่างประเทศ และเป็นหลักในทางกฎหมายมหาชน การพิจารณาความหมายในทางกฎหมายมหาชน อธิบายได้ว่า บริการสาธารณะเป็นกิจการที่รัฐจะต้องจัดทำเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของคนในชาติและอยู่ในความอำนวยการหรือในความควบคุมของฝ่ายปกครอง (ดิเรก ควรสมาคม, 2553)

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้ “เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดทางละเมิดเฉพาะเมื่อเป็นการจงใจกระทำเพื่อการเฉพาะตัว หรือจงใจให้เกิดความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น” และยังให้แบ่งแยกความรับผิดของเจ้าหน้าที่แต่ละคนโดยมิให้นำหลักกฎหมายเอกชนในเรื่อง “ลูกหนี้ร่วม” มาใช้บังคับกับกรณีละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเอง

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้มีการแยกหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและเกิดความเสียหายแก่เอกชน ออกจากหลักกฎหมายเอกชนที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด โดยระบุชัดเจนว่าหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็น “หลักกฎหมายเอกชน” ซึ่งทำให้ดูเสมือนว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ประสงค์ให้เข้าใจว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็น “กฎหมายมหาชน” โดยอ้างความไม่เหมาะสมและความไม่ธรรมหลายประการ แต่ความจริงแล้วพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ก็ไม่ได้แยกกำหนดการกระทำที่เป็นละเมิดของเจ้าหน้าที่ออกมาจากการกระทำที่มีลักษณะเป็นละเมิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างเด็ดขาด คงเขียนไว้เฉพาะหลักเรื่อง “ลูกหนี้ร่วม” ซึ่งตามกฎหมายนี้กำหนดไม่ให้นำมาใช้กับการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่เท่านั้น จึงหมายความว่าหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีผลใช้บังคับอยู่ตราบเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

ผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลหรือหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 กล่าวคือ ต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยตรง จะฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดไม่ได้ ส่วนหน่วยงานของรัฐจะฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหน้าที่ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น (มนต์ชัย ชนินทรลีลา, 2548)

“ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” อาจให้คำจำกัดความได้ว่า การกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง หรือเป็นการกระทำที่มิได้ใส่ใจให้ความสำคัญหรือขาดความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติ โดยละเลยไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือมาตรฐานวิชาชีพอันพึงต้องปฏิบัติ ซึ่งอาจถึงขั้นเป็นการกระทำที่ไม่สุจริต หรือเกือบถึงระดับที่ไม่สนใจใยดีต่อผลร้ายที่จะเกิดขึ้น ทั้งที่อาจใช้ความระมัดระวังหรือจัดการเพียงเล็กน้อยก็สามารถป้องกันมิให้ผลร้ายนั้นเกิดขึ้นได้แล้ว (มนต์ชัย ชนินทรลีลา, 2548)

ศาลปกครองสูงสุดได้วางหลักการกระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หมายถึง “การกระทำโดยมิได้เจตนา แต่เป็นการกระทำที่บุคคลพึงคาดหมายได้ว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นหากใช้ความระมัดระวัง

แม้เพียงเล็กน้อยก็อาจป้องกันมิให้เกิดความเสียหายได้ แต่กลับไม่ระมัดระวังเช่นว่านั้นเลย” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.10/2552)

ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง มีลักษณะเป็นการกระทำไปโดยขาดความระมัดระวังที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.716/2554)

ดังนั้น ความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 แพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ผู้เสียหายต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยตรง จะฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดไม่ได้ ส่วนหน่วยงานของรัฐจะฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหน้าที่ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

ดิเรก ควรสมาคม. (2553). *กฎหมายมหาชน แนวประยุกต์.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ธนกร วรปรัชญากูล. (2552). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค : เปิดมิติใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโภค.*วารสารร่มพฤกษ์,* 27(3), 83-92.

มาโรจน์ ขจรไพศาล. (2554). แนวคิดทางกฎหมายเพื่อแก้ไขความเสียหายในบริการทางการแพทย์ของอเมริกา. *นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม ดุลพาห,* 62-77.

มาโรจน์ ขจรไพศาล. (2555). การฟ้องคดีความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ของฝรั่งเศส. *วารสารกระบวนกระบวนยุติธรรม,* 5, 98-102.

มาโรจน์ ขจรไพศาล. (2555). การคุ้มครองความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ของฝรั่งเศส. *นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม ดุลพาห,* 76-77.

ถาวร เกียรติทับทิว. (2551). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง หลักกฎหมายปกครอง คดีปกครอง วิธีพิจารณาคดีปกครอง*. สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.

เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ. (2555). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค : ผลกระทบร้ายแรงต่อระบบสาธารณสุขไทย. *นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม ดุลพาห,* 86-92.

มนต์ชัย ชนินทรลีลา. (2548). *แพทย์กับกระบวนการยุติธรรม.* สำนักพิมพ์เอเชียคิท.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2556). *กฎหมายและข้อควรระวังของผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ พยาบาล.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

Community Forest Management under Community Forestry Act B.E. 2562 (2019)

อุบลรัตน์ จันเรืองศรี[1] วราดวง สมณาศักดิ์[2] อรุณี อินเทพ[3]
Aubonrat Chanruengsri[1] Arunee Intep[2] and Waraduang Sumanasak[3]
[1]รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานภาครัฐ)
[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
[3]อาจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
[1] Master of Public Administration (Public Administration)
[2] Assistant Professor, Ph.D., Lecture Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University
[3] Ph.D., Lecture Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University
E-mail: 668970007@Crru.ac.t[1], E-mail: Arunee.int@crru.ac.th[2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางวิธีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์การใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน แก่กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐ การบริหารจัดการป่าชุมชน รวมถึงแนวทางการจัดการป่าชุมชน รวมถึงสภาพปัญหาความขัดแย้งการทำกิน การเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นป่าชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 รวมถึงกระบวนการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และที่ดินอย่างเป็นระบบโดยชุมชน

คำสำคัญ: แผนการจัดการป่าชุมชน ; พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

Abstract

This article aims to present guidelines on how to enhance knowledge. Understanding of land use in community forest areas to groups of land users in community forest areas In this article, the author presents government policy. Community forest management Including guidelines for managing community forests. Including the problem of conflict in farming. Utilizing the community forest floor To lead to guidelines for creating community forest management plans. Under the Community Forest Act 2019, including the process of promoting the use of community forests for forest resource management. and land in a systematic way by the community.

Keywords: Community Forest Management Plan; Community Forest Act B.E. 2562

บทนำ Introduction

บทความเรื่องการจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางวิธีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์การใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน แก่กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน รวมถึงแนวคิดการให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ เช่น ป่าไม้ หรือทรัพยากรสัตว์น้ำก็ตาม โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนในพื้นที่เข้ามาร่วมใช้ประโยชน์อย่างไม่มีขีดจำกัด จนทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ซึ่งอาจจะเกิดจากการใช้ประโยชน์จากคนทั่วไปหรือการเข้าใช้ประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย การจัดการทรัพยากรร่วมเป็นแนวคิดการให้สิทธิชุมชนจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนด้วยวิธีการ และภูมิปัญญาของตนซึ่งแลกกับสิทธิบางประการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ชุมชนดูแล การจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resource : CPR) เป็นแนวคิดของ Elinor Ostrom นักเศรษฐศาสตร์การเมืองเจ้าของโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ในปี ค.ศ.2009 ที่มีแนวคิดการให้สิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และจำกัดสิทธิ์บางประการสำหรับผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรร่วมนั้น กระนั้นยังรวมไปถึงระบบราชการที่มีอำนาจจัดการสาธารณะด้วยกลไกทางกฎหมาย และข้อบังคับที่เข้มแข็งเกินกว่าตัวแทนของประชาชนจะเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ได้อย่างทั่วถึง การจัดการทรัพยากรร่วมในประเทศไทย เป็นการจัดการโดยชุมชนในแหล่งทรัพยากร เช่น กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มประมงชายฝั่ง ที่ร่วมกันควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการกีดกันผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ที่กลุ่มดูแล ในบทความนี้จะกล่าวถึงทรัพยากรร่วมในมิติของการจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

เนื้อหา

ทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resource : CPR)

ทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resource : CPR) เป็นแนวคิดของ Elinor Ostrom นักเศรษฐศาสตร์การเมืองผู้ได้รับรางวัลโนเบล ในปี ค.ศ. 2009 โดยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน โดยทรัพยากรร่วมเป็นทรัพยากรของชุมชนโดยทรัพยากรร่วมเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ง่าย เช่น แม่น้ำ ทะเลสาบ หรือป่าไม้ การเข้าถึงได้ง่ายนี้ทำให้ทรัพยากรถูกใช้งานอย่างไม่มีข้อจำกัดจนเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว จึงควรมีที่จะผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรเหล่านั้น ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ สิทธิการใช้ประโยชน์และรวมถึงการกีดกันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมนั้น ซึ่งทั้งนี้แล้วผู้ที่จะทำหน้าที่ดำเนินการจัดการทรัพยากรร่วมได้ดีที่สุดคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของแหล่งทรัพยากรนั้น โดยที่ประชาชนเหล่านั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงธรรมชาติของทรัพยากร วิธีการจัดการทรัพยากรร่วม รวมถึงแนวนโยบายการจัดการจากภาครัฐผสานร่วมกันจึงจะสามารถดำเนินการจัดการทรัพยากรร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรร่วมซึ่งเป็นของ Elinor Ostrom (1993-2012) เป็นผู้นำแนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรร่วมโดยชุมชนเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน Elinor Ostrom (2003,pp.2-8) ได้กล่าวถึงที่มาของการจัดการทรัพยากรร่วมจากแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อ

การกำหนดนโยบายสาธารณะมาตลอด โดยแบบจำลองทั้ง 3 ประกอบด้วย

แบบจำลองที่ 1 โศกนาฏกรรมของทรัพยากรส่วนรวม (The tragedy of the common) เป็นการอ้างอิงถึงบทความวิชาการ Garelt Hadin ในปี 1968 มีสาระสำคัญว่าทรัพยากรธรรมชาติที่เปิดให้เข้าใช้โดยเสรีไม่จำกัด (Open to all) จะทำให้ผู้คนต่างเข้ามาแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างไม่มีขีดจำกัดในลักษณะที่เรียกได้ว่า “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” จนกระทั่งทรัพยากรจากแหล่งนั้นเสื่อมโทรมลงไปอย่างรวดเร็วไม่อาจฟื้นฟูกลับมาให้คงเดิม และยังทำให้เกิดผลกระทบกลับมาต่อผู้ที่เข้าไปแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นด้วย

แบบจำลองที่ 2 ทฤษฎีเกม (The prisoner’s dilemma game) โดย Dilemma คือสถานการณ์ที่ยากลำบากสำหรับบุคคลสองกลุ่มในการตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง หากบุคคลกลุ่มแรกตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ตนคิดว่าจะได้ประโยชน์สูงสุดแต่กลับจะทำให้คนกลุ่มที่สองได้ประโยชน์น้อยที่สุดจนถึงไม่ได้ประโยชน์จากสถานการณ์นั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลกลุ่มที่สองตัดสินใจเลือกสิ่งที่ตนคิดว่าจะได้ประโยชน์สูงสุดแต่จะกลับทำให้บุคคลกลุ่มแรกได้ผลประโยชน์น้อยที่สุดจนถึงไม่ได้ประโยชน์จากสถานการณ์นั้นเช่นกัน หากแต่บุคคลทั้งสองกลุ่มได้มีโอกาสเจรจาต่อรองก่อนการตัดสินใจ จะทำให้บุคคลทั้งสองกลุ่มได้รับผลประโยชน์เพียงพอที่ทั้งสองกลุ่มยอมรับได้ อันเป็นการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันโดยที่ไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสูญเสียผลประโยชน์นั้น อย่างไรก็ตาม Elinor Ostrom มีข้อวิจารณ์ว่า ทฤษฎีเกมจะกำหนดกฎเกณฑ์ที่ผู้เล่นไม่อาจปรึกษาหารือกันได้ ในสถานการณ์ความเป็นจริงการตัดสินใจในสถานการณ์ใด บุคคลจะนำเหตุผลที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ความคิดที่สั่งสม มาใช้เพื่อการตัดสินใจร่วมด้วย

แบบจำลองที่ 3 ตรรกะว่าด้วยการกระทำร่วม (The logic of collective actions) เป็นแนวคิดของ Mancur Olson ในปี 1965 ที่มีความเห็นว่า บุคคลพิจารณาการเข้าร่วมกลุ่มหรือไม่จากผลประโยชน์ที่ตนเห็นว่าจะได้รับ จำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเห็นประโยชน์ที่เขาเห็นว่าคุ้มค่าพอที่จะเข้ามารวมกลุ่มนั้น ๆ

สรุปได้ว่าจากแบบจำลองทั้ง 3 แบบ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดเมื่อมีโอกาสจะกอบโกยผลผระโยชน์จากการใช้ทรัพยากรสาธารณะจนเกิดความเสื่อมโทรมจนไม่อาจฟื้นตัวได้ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการดูแลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมนั้น บุคคลหรือกลุ่มบุคคลควรทำการตกลงเพื่อจัดทำข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งการรวมกลุ่มของผู้ใช้ประโยชน์จะมีการกำหนดเงื่อนไขหรือการมีแรงจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับร่วมกัน และมีการกีดกันผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกในกลุ่มมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากร Elinor Ostrom จึงได้นำเสนอแนวคิดสำคัญในการจัดการทรัพยากรร่วมไว้ 8 ประการ (สุจิตรา สามัคคีธรรม สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และสุวิมล ไชยพันธ์พงษ์, 10-12 และ Daniel Liberto, 2019) โดยสรุปได้ว่าประกอบด้วย 1) การกำหนดขอบเขตทรัพยากร ได้แก่ขอบเขตของผู้ใช้ประโยชน์ และขอบเขตของพื้นที่ 2) ความสอดคล้องของกฎ ระเบียบ ได้แก่ความสอดคล้อง

กับเงื่อนไขท้องถิ่นและความสอดคล้องกับการบำรุงรักษา 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การกำกับ ติดตามและสอดส่องดูแล ได้แก่การกำกับติดตามผู้ใช้ประโยชน์และการสอดส่องดูแลสภาพของทรัพยากร 5) การกำหนดบทลงโทษ 6) การจัดการความขัดแย้ง 7) การได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่การยอมรับการบัญญัติกฎระเบียบ การใช้ประโยชน์และการบำรุงรักษา และ 8) การเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย หากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถปฏิบัติตามแนวคิดนี้ก็จะสามารถใช้ทรัพยากรร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายภาครัฐ การจัดการป่าชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองที่รัฐกระจายอำนาจเข้าสู่ท้องถิ่นเพื่อบริการด้านพื้นฐานให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้หลักการกระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลกลางสู่ท้องถิ่น ครอบคลุมถึงเรื่องการสร้างกระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชน การมีส่วนร่วมหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สามารถแลกเปลี่ยนปัญหา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหา ร่วมบริหารจัดการ ร่วมกำหนดกฎระเบียบ และร่วมรับผลประโยชน์จากการบริหารจัดการร่วมกันภาคประชาชนในท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นในประเทศ เพื่อสนับสนุนแผนงานป่าไม้ชุมชน และมีการจัดสรรผลิตภัณฑ์จากป่าร่วมกัน รวมทั้งช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหาของชุมชน (พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์), 2561: 81-98)

นโยบายการจัดการป่าไม้ของประเทศไทยถูกกำหนดจากภาครัฐ ตั้งแต่การควบคุมการให้สัมปทานป่าไม้เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ การจัดการสัมปทานป่าไม้ที่ผ่านมาส่งผลให้พื้นที่ป่าถูกทำลายจนเสื่อมสภาพส่งผลต่อระบบนิเวศของประเทศ จนเกิดแนวคิดการอนุรักษ์พื้นที่ป่า ด้วยการนำหลักการทางวิชาการป่าไม้จากต่างประเทศทำการจัดตั้งพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ ด้วยแนวคิด “ป่าปลอดมนุษย์” นโยบายการจัดการป่าไม้ของประเทศจึงเป็นนโยบายที่ผูกขาดการจัดการป่าไม้โดยใช้ส่วนราชการทำหน้าที่ดูแลรักษาป่าไม้ เพื่อให้ป่าไม้เป็นป่าโดยธรรมชาติ ไม่มีมนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่พร้อมปลูกฝังความคิดว่าการอนุรักษ์ป่าไม้ในภาพลักษณ์ของความเป็นป่าบริสุทธิ์ งดงามเหมาะสำหรับการสันทนาการของประชาชนในเมือง และมองว่าผู้ที่อาศัยในพื้นที่ป่าเป็นผู้ที่หวังจะตักตวงหาประโยชน์ส่วนตน หรือ นายทุนผู้สนับสนุนการทำลายพื้นที่ป่าของคนเหล่านี้ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกิดภาวะภัยแล้ง น้ำในแม่น้ำลำธารลดน้อยลงส่งผลต่อเนื่องถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในส่วนท้ายของแหล่งน้ำ (อดิศร ภาสาระ. 2564: 173-183)

ในขณะที่ชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าถูกมองว่าเป็นผู้ร้ายในการทำลายป่าไม้ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงชุมชนในพื้นที่ป่าต่างก็มีวิถีชีวิต การดำรงชีพ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าตามวิถีชีวิต มีวัฒนธรรมประเพณีในการจัดการพื้นที่ป่าด้วยวิธีการของแต่ละชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ จนเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้โดยชุมชนเพื่อให้ชุมชนใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการป่าที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเพื่อเข้ามาจัดการพื้นที่ป่า เพื่อแลกกับสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่า ตามวิธีการจัดการทรัพยากร

ร่วมของ Ostrom ที่ให้ชุมชนมีสิทธิจัดการทรัพยากรร่วม การเข้าถึงแหล่งทรัพยากร และการกีดกันการใช้ทรัพยากรจากบุคคลภายนอกเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนดำเนินการจัดการทรัพยากรในลักษณะของป่าชุมชนในประเทศไทย ได้มีการกำหนดพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 โดยมีสาระสำคัญในการอนุญาตให้จัดตั้งป่าชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนร่วมกับภาครัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู การจัดการบำรุงรักษา ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างสมดุล และมีความยั่งยืน

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมายของคำว่าป่าชุมชนว่า ป่านอกเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งป่าชุมชนโดยชุมชนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการบำรุงรักษาตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน และตามหมวดที่ 1 บททั่วไป ได้ให้ความหมายของพระราชบัญญัติป่าชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนในรูปแบบของป่าชุมชน โดยป่าชุมชนต้องจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ คือ 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ 2) การฟื้นฟูพื้นที่ป่าในเขตป่าชุมชนโดยการปลูกป่าทดแทน 3) การเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการป่าชุมชน 4) การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของชุมชนในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนา การควบคุมดูแล และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน และ 5) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

การจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ป่าหรือพื้นที่อื่นของรัฐตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 ไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงเขตหรือเพิกถอนพื้นที่ป่า หรือเปลี่ยนแปลงสถานะหรือถอนสภาพพื้นที่อื่นของรัฐที่นำมาจัดตั้งป่าชุมชน และมิให้นำกฎหมายว่าด้วยป่าไม้และกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาใช้บังคับเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะมีการเพิกถอนป่าชุมชน โดยให้ใช้ระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนดใช้ โดยการดำเนินงานให้เป็นไปตามคณะกรรมการนโยบายป่าชุมชนดำเนินการ โดยให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน” โดยมีองค์คณะกรรมการเป็นไปตามที่พระราชบัญญัติป่าชุมชนกำหนดไว้ และมีคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด โดยหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา การแต่งตั้ง และอำนาจหน้าที่ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน

เพื่อให้การจัดตั้งป่าชุมชนตรงตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 5 การจัดการป่าชุมชน การกำหนดขนาดของพื้นที่และสัดส่วนการใช้ประโยชน์ภายในพื้นที่ป่าชุมชนให้คำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ ขนาดของชุมชน และศักยภาพของชุมชนที่มีความสามารถในการจัดการป่าชุมชนด้วย ทั้งนี้แล้วชุมชนท้องที่ใดที่อยู่ในอำเภอเดียวกันกับพื้นที่ป่าซึ่งอยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์ และมีความสามารถดูแลรักษาป่านั้นได้ หากประสงค์จะนำพื้นที่ป่านั้นมาจัดตั้งป่าชุมชน ให้บุคคลในชุมชนนั้นจำนวน

ตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไปร่วมกันตั้งตัวแทนเป็นหนังสือเพื่อยื่นคำขอจัดตั้งป่าชุมชนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด หรือในกรณีที่มีคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดแล้วให้ยื่นต่อคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดแห่งท้องที่ป่านั้นตั้งอยู่หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดมอบหมาย ทั้งนี้ในการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการบุคคลนั้นต้องมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไปและมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่อันเป็นที่ตั้งของพื้นที่ป่าที่ขอจัดตั้งป่าชุมชนไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันที่ยื่นคำขอ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดตั้งป่าชุมชนและการอนุมัติให้จัดตั้งป่าชุมชนให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด การขอจัดตั้งป่าชุมชนจะต้องมีเอกสาหรือหลักฐานประกอบคำขออย่างน้อยต้อง คือ 1)วัตถุประสงค์ของป่าชุมชน 2)รายชื่อและประวัติโดยสังเขปของผู้จัดตั้งป่าชุมชน ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามการเป็นสมาชิกป่าชุมชนตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด 3) รายชื่อคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนซึ่งเลือกตั้งจากผู้ขอจัดตั้งป่าชุมชน โดยมีคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามการเป็นกรรมการจัดการป่าชุมชนตามระเบียบที่คณะกรรมาการนโยบายกำหนด 4) ความเป็นมาของชุมชนโดยสังเขป สภาพพื้นที่ที่ขอจัดตั้งป่าชุมชนและแผนที่สังเขปแสดงอาณาเขต และเขตติดต่อ 5) แผนการจัดการป่าชุมชนซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน มีการกำหนดบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ หรือบริเวณเพื่อการอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยต้องไม่ทำให้เกิดการสูญเสียสภาพความเป็นป่าทั้งในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ และ 6) รายการอื่นตามที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด และดำเนินการตามกระบวนการ ขั้นตอนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 กำหนดไว้

จากสาระสำคัญของการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 เป็นกฎหมายที่สร้างการมีความส่วนร่วมให้กับประชาชนเกิดการรวมตัวกันของชุมชนปลูกป่าขึ้นมาใหม่ การปลูกป่าเสริมหรือเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ บริเวณพื้นที่สาธารณะที่รกร้างว่างเปล่า หรือพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกตัดทำลาย ต้นไม้เสื่อมโทรม โดยมีวัตถุประสงค์สำหรับการใช้ประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวม อาทิเช่น การเป็นแหล่งหารายได้ของชุมชน แหล่งปลูกไม้เพื่อการใช้สอยในชุมชน การอนุรักษ์ดินและน้ำ แหล่งอาหารแหล่งสมุนไพร และยังเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ หรือพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน โดยอาจมีจำนวนพันธ์ไม้ที่หลากหลาย หรือจะจำกัดจำนวนชนิดของพันธ์ไม้ตามความต้องการของชุมชนกลุ่มผู้ขอจัดตั้งป่าชุมชนนั้น

การจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนโดยการขอจัดตั้งป่าชุมชน โดยชุมชนที่อยู่ในท้องที่นั้น นับว่าเป็นวิธีการที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรภาครัฐเพื่อจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน โดยผ่านตัวบท กฎหมาย คือ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 โดยเมื่อผ่านกระบวนการการขอจัดตั้งเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติแล้ว วิธีการจัดการป่าชุมชน ชุมชนเองก็สามารถดำเนินการด้วยวิธีการที่ถ่ายทอด การอบรมสั่งสอน

ที่ได้รับมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดกติกาในการจัดการตามรูปแบบของชุมชน ท้องที่ หรือตามรูปแบบของสังคมไทยในเชิงนิเวศวัฒนธรรม ประเพณี การใช้กฎหมายและระเบียบของทางราชการจัดการโดยใช้วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างองค์ความรู้ในการจัดการและแนวทางการบริหารจัดการด้วยหลักการต่าง ๆ (อดิศร ภู่สาระ, 2564: 1-21) ดังจะเห็นได้จากเอกสารประกอบการขอจัดตั้งป่าชุมชนจะต้องมีการเสนอแผนการจัดการป่าชุมชนซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน มีการกำหนดบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ หรือบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยต้องไม่ทำให้เกิดการสูญเสียสภาพความเป็นป่าทั้งในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์

บทบาทในการจัดการป่าชุมชนได้ดีที่สุดคือชุมชนซึ่งอยู่ในท้องที่ และเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรร่วม ทั้งทางปริมาณและคุณภาพ โดยชุมชนมีความเข้าใจสภาพของป่าชุมชน วิธีการที่จะใช้ประโยชน์ รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรที่ตนใช้ประโยชน์ โกวิทย์ พวงงาม (2562, 416-417) กล่าวว่า ชุมชนเป็นตัวตนทางสังคมและการเมือง ด้วยชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนด้านการจัดการความสัมพันธ์ในมวลหมู่สมาชิกชุมชน มีประเพณีร่วมกัน ความเป็นตัวตนแบบปัจเจกชนจะไม่ค่อยมีพลังมากนักในการปกป้องวิถีชีวิต และกำหนดทิศทางของตนเอง ดังนั้น ความเป็นชุมชนจึงถูกใช้ต่อรองกับอำนาจทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อธำรงรักษาตัวตนของชุมชนเอาไว้

ชล บุนนาค (2555, 25-27) กล่าวว่า ประชาชน ผู้ใช้ทรัพยากรในชุมชนเดียวกัน และอยู่กับทรัพยากรมานานย่อมมีความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ และมีจำนวนผู้คนที่มากพอก็จะมีแนวโน้มในการจัดการทรัพยากรร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ผู้ใช้ทรัพยากรต้องเผชิญอยู่ด้วย หากต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจชุมชนก็อาจจะเลือกที่จะไม่สนใจดูแลทรัพยากร และเลือกที่จะใช้ทรัพยากรร่วมนั้นอย่างสิ้นเปลืองแทนก็ได้ นอกจากนี้ชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรยังมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐาน (norm) ของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ บรรทัดฐานเป็นมาตรการที่จะสามารถกำกับพฤติกรรมของผู้ใช้ทรัพยากรว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูก ควรกระทำควรอยู่ในชุดทางเลือกของการกระทำที่เลือก และเลือกกระทำสิ่งใดเป็นสิ่งผิดไม่ควรกระทำไม่ควรอยู่ชุดทางเลือกของการกระทำ ทำให้เห็นว่าหากมีการตั้งกฎ กติกาบางอย่างขึ้น และชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรนั้นมีบรรทัดฐานที่ให้ความสำคัญกับการรักษาคำพูด ปฏิบัติตามกฎ กติกา ก็มีความเป็นไปได้ว่าหากกฎ กติกา ที่ร่างขึ้นมานั้นมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการนั้นก็มีโอกาสที่จะสัมฤทธิ์ผลมาก หากแต่ชุมชน มีบรรทัดฐานในแบบมุ่งหาประโยชน์ส่วนตน และฉกฉวยโอกาส ก็ยากที่จะทำให้บริหารจัดการทรัพยากรนั้นสัมฤทธิ์ผลได้ และหากผู้ใช้ทรัพยากรร่วมปฏิบัติตามกติกาเป็นเวลานานพวกเขาก็มีโอกาสที่จะรับเอา กฎ กติกานั้นมาเป็นบรรทัดฐานภายในตัวของพวกเขา อย่างไรก็ตามในทุกสังคมล้วนมีแต่คนดี และคนไม่ดี การใช้กลไกการตรวจตรา (monitoring) และการลงโทษทางสังคม (social sanction) จึงมีบทบาทในการทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากงานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ของจักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ตรีรัตน์ และนคเรศ รังควัต (2556:232) ทำให้สามารถสรุปถึงลักษณะของปัจจัยที่ทำให้การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนได้แก่ 1) มีผู้นำที่เข้มแข็งมีวิสัยทัศน์และมีความเสียสละในการทำงานตลอดจนชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการระดมพลังการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การเป็นประชาชนดั้งเดิมในพื้นที่ซึ่งทำให้ชาวบ้านเกิดความคุ้นเคยความรักและสามัคคีกันสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี 3) การผ่านการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดแนวคิดการอนุรักษ์ร่วมกัน 4) การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง 5) การแบ่งหน้าที่และบทบาทของชาวบ้านอย่างลงตัวในการจัดการป่าชุมชนและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน 6) การผสมผสานกันอย่างลงตัวของสังคมวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนที่สนับสนุนการร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการป่าชุมชนและการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน7) การดำเนินงานอย่างเป็นระบบส่งผลให้ปัญหาต่าง ๆ ลดน้อยลง 8) การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนก่อให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาที่เหนียวแน่น และ 9) การมีจิตสำนึกของชาวบ้านทุกคนในการพัฒนาการทำงานร่วมกันซึ่งส่งผลการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีนอกจากนั้น ชุมชนบ้านทาป่าเปามีการเตรียมความพร้อมด้านการถ่ายถอดภูมิปัญหาและแนวทางการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ แก่เยาวชนรุ่นใหม่เพื่อเป็นกำลังสำคัญและรองรับงานด้านการพัฒนาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

จาการศึกษาเรื่อง ป่าชุมชน : กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมของสังคมไทย โดยไพสิฐ พาณิชย์กุล (2551: 21-27) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่พบในสังคมไทย โดยสรุป ไว้ว่า

1) ระบบบริหารจัดการในแนวทางเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยใช้ความเชื่อเกี่ยวกับ ผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความอุดมสมบูรณ์สำหรับการจัดการสังคม และทรัพยากรธรรมาชาติที่ยังคงใช้ได้ผลในพื้นที่ที่มีระบบความคิดความเชื่อนี้อยู่ เมื่อได้รับการฟื้นฟูระบบความคิดความเชื่อโดยการพัฒนาแบบแผนของพฤติกรรมทำให้เกิดความสืบเนื่องและเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสารทั้งในกลุ่มสมาชิก และบุคคลอื่นนอกชุมชน มีกลไกระดับชุมชนที่ทำให้เกิดการควบคุมสมาชิกด้วยกันเองซึ่งล้วนมีผลต่อการจัดการทรัพยากร

2) ระบบบริหารจัดการแนวทางกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติของทางราชการ อันเป็นระบบที่ครอบงำสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน และด้วยเหตุที่ระบบดังกล่าวเป็นระบบที่เกิดจากความร่วมมือหลาย ๆ ฝ่าย ที่ได้รับผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสาธารณสมบัติให้กลายเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลทั้งที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3) ระบบบริหารจัดการโดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ในการจัดการเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทั้งในส่วนที่เป็นกิจกรรมของภาครัฐ ส่วนที่เป็นบทบาทขององค์การพัฒนาภาคเอกชน และภาควิชาการที่ให้ความสนใจในระบบการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งใช้วิธีการ

เชื่อมโยงโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การเก็บข้อมูลการประเมินสถานการณ์ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในการจัดการทรัพยากรในระดับชุมชน

4) การใช้แนวทางการบริหารภาครัฐแนวใหม่ อันเป็นการสะท้อนถึงระบบบริหารจัดการภาครัฐภายใต้ระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งกฎระเบียบจะมีข้อจำกัดมากมายแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ อาทิเช่น การบริหารงบประมาณ การปฏิรูประบบราชการ และการใช้ระบบบริหารจัดการในแนวราบ

5) การบริหารจัดการโดยใช้แนวทางการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperation Social Responsibility: CSR) การให้ความสำคัญกับสภาวะแวดล้อม เช่นจะเห็นได้จากธุรกิจขนาดใหญ่ได้จัดสรรงบประมาณ หรือมีโครงการที่ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

6) ระบบการบริหารจัดการแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการพัฒนาที่หลากหลาย คือ

6.1) การบริหารจัดการแบบส่วนร่วมที่เกิดจากการขัดแย้ง ซึ่งอาจเป็นความขัดแย้งภายในชุมชนด้วยกันเอง และต่อมาก็สามารถประสานความร่วมมือกันได้ หรือเกิดจากความขัดแย้งจากหน่วยงานภาครัฐและนำไปสู่ความเคลื่อนไหวทางสังคมจนในที่สุดก็สามารถนำไปสู่การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนได้

6.2) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากสำนึกดั้งเดิมทางประเพณี ที่ได้ดำเนินการสืบทอดสืบต่อกันมา หรือในกรณีสำนึกบางสิ่งบางอย่างอาจหายไปแล้ว ภายหลังมีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่และได้ดำเนินการจนเป็นที่ยอมรับในสังคมได้

6.3) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากระบบราชการเข้าไปดำเนินการจัดตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่การดำเนินการจะดำเนินการผ่านผู้นำที่เป็นทางการในระดับพื้นที่เพื่อให้เข้ามาดำเนินงานตามโครงการของทางราชการ และผู้นำชุมชนที่เป็นทางการเหล่านี้ก็จะสามารถรับเอาโครงการไปดำเนินการต่อได้

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติของสังคมไทยมีการดำเนินการในระดับชุมชนโดยใช้ความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ในขณะที่ภาครัฐใช้เครื่องมือทางกฎหมายมาจัดการทรัพยากรตามหลักทางวิชาการซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ในขณะที่ภาคชุมชนและท้องถิ่นต่างก็มีวิธีจัดการทรัพยากร และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่แตกต่างและหลากหลายจนทำให้มีการเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องให้ประชาชนสามารถจัดการทรัพยากรด้วยวิธีของตนเอง เกิดการสร้างกลุ่ม สร้างองค์กรเครือข่ายในการดำเนินการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนเห็นพ้องตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 มีเหตุผลความจำเป็นในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศมีความสมบูรณ์ ซึ่งป่าไม้จัดเป็นทรัพยากรร่วมที่ทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมได้อย่างเต็มที่ หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีก็จะทำให้ทรัพยากรเกิดการเสื่อมโทรม ส่งผลต่อระบบสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าประเทศไทย

ถูกกำหนด ผูกขาดวิธีการบริหารจัดการจากภาครัฐให้มีการสัมปทานป่าไม้เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ นั่นเองเป็นสาเหตุทำให้ป่าไม้ถูกทำลาย จึงทำให้เกิดแนวคิดการอนุรักษ์ป่าไม้ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนโดยการจัดตั้งป่าชุมชนโดยกลุ่มคนในชุมชนเอง เพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชน เพื่อยังประโยชน์แก่ชุมชน

อีกทั้ง ภาครัฐได้มีนโยบายการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนระหว่างภาคประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมาดูแลป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพซึ่งถือได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับภาคประชาชนมากที่สุด ในการสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ควรพิจารณาโดยเฉพะอย่างยิ่งความชัดเจนในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ด้านงบประมาณและเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอต่อความกว้างขวาง และความหลากหลายของพื้นที่ป่าไม้การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การดำเนินงาน และการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ข้อจำกัดเหล่านี้มักจะเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งข้อจำกัดมักจะแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทของพื้นที่

รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติของสังคมไทยมีการดำเนินการในระดับชุมชนโดยใช้ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ในขณะที่ภาครัฐใช้เครื่องมือทางกฎหมายมาจัดการทรัพยากรตามหลักทางวิชาการซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ในขณะที่ภาคชุมชนและท้องถิ่นต่างก็มีวิธีจัดการทรัพยากรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่แตกต่าง และหลากหลายจนทำให้มีการเคลื่อนไหวจากประชาชนเพื่อเรียกร้องให้ประชาชนสามารถจัดการทรัพยากรด้วยวิธีของตนเอง เกิดการสร้างกลุ่ม สร้างองค์กรเครือข่ายในการดำเนินการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนเห็นพ้องตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น. (พิมพ์คครั้งที่ 2). นนทบุรี: ธรรมสาร.

จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์และ นคเรศ รังควัต. (2556). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. วารสารวิจัยและพัฒนามจธ, 36(2), 215-234.

สุจิตรา สามัคคีธรรม, สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และสุวิมล ไชยพันธ์พงษ์. (2561). การจัดการทรัพยากรร่วม : แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้. *วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 36(2), 9-32.

พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์), สุทธิพันธ์ อรัญญวาส และสยามพร พันธไชย. (2561). นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(2), 81-96.

ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2551). “การพัฒนาในเชิงสถาบันเพื่อการจัดการทรัพยากรในประเทศไทย”. ป่าชุมชน : กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ดูมายเบส.

อดิศร ภู่สาระ. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน: กรณีบ้านร่วม

ฟ้าหลวง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23 (1), 173-183

_____ (2564). ป่าชุมชน : การจัดการภาครัฐสู่ประชาชน. *วารสารวิชาการมนุษย์และสังคมศาสตร์*, 9(1) , 1-18

Ostrom, E. (2003). Governing the Commons. Cambridge: Cambridge University Press.

Liberto. E. (2019). Elinor Ostrom Method.

From https://www.investopedia.com/terms/e/elinor-ostrom.asp

ปัญหาความมั่นคงไซเบอร์และความร่วมมือในการแก้ปัญหาระหว่างประเทศ: การโจรกรรมข้อมูลของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

Cyber security issue and international cooperation in solving the problem: Phishing by the call center scams in Southeast Asia.

จิรายุทธ คำบุญ[69]

Chirayut Khamboon[1]

[1] *รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

[1]*Student of Political Science Program in International Relations Srinakharinwirot University*

chirayut.khamboon@g.swu.ac.th[1]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ 2.เพื่อศึกษาปัญหาที่ ทำให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ 3. เพื่อศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และ 4. เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการรับมือขบวนคอลเซ็นเตอร์พร้อมมาตราการแก้ไข โดยบทความฉบับ นี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการคอลเซ็นเตอร์โดยผ่านแนวคิดในการอธิบาย ปรากฏการณ์ของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้แก่การใช้แนวคิดเสรีนิยมใหม่ แนวคิดโลกาภิวัตน์และแนวความคิดมาสโลว์

ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัญหาของขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายต่อตัวบุคคลและเศรษฐกิจในระดับประเทศ และประเทศไทยพบการใช้โทรศัพท์หรือข้อความขนาดสั้นเพื่อหลอกลวงบุคคลทั่วไปมากขึ้นในทุกปี แสดงให้เห็นว่าขบวนการคอลเซ็นเตอร์มีการแพร่ขยายเพิ่มมากขึ้นแต่การดำเนินคดีไม่ได้มีบทลงโทษที่รุนแรง 2. มิจฉาชีพรู้เท่าทันโลกทางเทคโนโลยี อีกทั้งยังถิ่นที่กระทำความผิดอยู่ในแถบประเทศเพื่อนบ้านของไทยทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้กลายเป็นต้นตอที่ทำให้มิจฉาชีพหันมากระทำความผิดนี้มากขึ้น 3. หลายประเทศมีการร่วมมือกันเพื่อพยายามแก้ไขปัญหา เช่น ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

---

[69] นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่าประเทศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร 10100 Email: *chirayut.khamboon@g.swu.ac.th*

ที่ได้ร่วมกันดำเนินการ บุกทลายขบวนการคอลเซ็นเตอร์แต่ก็ไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง 4. การแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางดังกล่าวไม่สามารถยับยั้งกระบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้ ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาสามารถแก้ไขได้ 2 วิธีการด้วยกันอันได้แก่ การบังคับใช้กฎหมาย พรบ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลปี พุทธศักราช 2562 และการถามความสมัครใจแก่ผู้รับบริการในการเสนอขายสินค้า เป็นต้น

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางไซเบอร์, ขบวนการคอลเซ็นเตอร์, โลกาภิวัตน์, เสรีนิยมใหม่, มาสโลว์, ความร่วมมือ ระหว่างประเทศ, กฎหมายระหว่างประเทศ

Abstract

This article has an objective of 1. To study the condition of cybersecurity problems 2. To study the problems that cause the call center scams in Southeast Asia's 3. To study international cooperation in solving call center gang problems in Southeast Asia's and 4. To synthesize suggestions for solving problems in call center gangs in conjunction with the amendment section. This article uses qualitative research methods to collect information about call center gangs through the concept of explaining the phenomenon of call center gangs, including neoliberal concepts, globalization concepts and Maslow concepts. The results of the study found that 1. The problem of call center gangs is a problem that causes damage to individuals and the economy at the national level. Thailand has found the use of short phones or messages to deceive the general public more than last year. Pointing out that call center gangs are more epidemics, but the prosecution does not have severe penalties. 2. Scammers are aware of the technological world. Including the place that commits the offense in neighboring countries, we cannot truly prosecute. Therefore, it becomes the source that makes scammers turn to commit this offense more 3. Many countries have international cooperation. Such as Thailand and Cambodia That has jointly invaded this movement but there is no decreasing position 4. Solving problems with such guidelines cannot inhibit the call center gang process. Therefore, these solutions may be solved in 2 ways: Law Enforcement Act. Protection of personal information in the year 2019 and voluntary questions for service recipients in offering products, etc.

Keywords: Cybersecurity, Call center scam, Globalization, Neo-liberalism, Maslow, International cooperation, international law.

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมต่อโลกเข้าด้วยกัน ผู้คนต่างพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตจนคุ้นชิน กระทั่งหลงลืมไปว่าอาจมีภัยที่จะตามมา อีกทั้งในปี พ.ศ. 2563 ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นบริเวณที่มีการเติบโตของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตรวดเร็วที่สุดในโลก(ศิรินทิพย์ เด่นดวง, 2562: ออนไลน์) ดังนั้นความมั่นคงทางไซเบอร์จึงนับเป็นสิ่งที่รัฐทุกรัฐในภูมิภาคควรให้ความสำคัญและเอาใจใส่เพิ่มมากขึ้นซึ่งนั้นก็รวมประเทศไทยของเราด้วย เนื่องจากปัญหาภัยคุกคามทางไซเบอร์ยังคงแผ่ขยายความเสียหายแก่สังคมอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบ เช่น การถูกโจรกรรมข้อมูลผ่าน ระบบต่าง ๆ ทั้ง เว็บไซต์ E-mail SMS ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้นจากการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) อันเป็นเหตุให้เกิดโลกไร้พรหมแดน (Borderless world) ที่รัฐทุกรัฐสามารถเชื่อมต่อเข้าหากันได้อย่างง่ายดาย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งใดที่ให้คุณก็ล้วยแต่ให้โทษเช่นกัน ซึ่งหนึ่งในปัญหาความมั่นคงที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้มากที่สุดในปัจจุบัน คือ ปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ ซึ่งในประเทศไทยเองก็ประสบปัญหานี้อยู่ซึ่งจะเห็นได้ตามข่าวสารในปัจจุบันว่ามีผู้เสียหายอยู่ในทุกเพศทุกวันและหลากหลายอาชีพที่ถูกขบวนการดังกล่าวสร้างความเสียหายในทางทรัพย์สิน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่าต้นกำเนิดของขบวนการหลอกลวงผ่านโลกออนไลน์นี้ นั้นมาจากการที่โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างกันอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน และ การขยายตัวของเทคโนโลยีที่นับวันจะยิ่งทันสมัยและสามารถใช้งานได้สะดวกขึ้นนั้น ได้ทำให้อาชญากรก็ต้องพัฒนาตนเพื่อให้ทันโลก วิธีการหลอกลวงของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ก็จะแตกต่างกันไป เช่น **หลอกให้กลัว** โดยจะหลอกว่าผู้เสียหาย กำลังติดหนี้ เกี่ยวข้องกับคดียาเสพติด **หลอกให้โลภ** โดยใช้วิธีการพูดขายฝันหว่านล้อม โดยอาจจะ หลอกลวงให้ผู้เสียหายมาลงทุน แจ้งว่าผู้เสียหายได้รับรางวัลพิเศษ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องจ่ายค่าธรรมเนียมก่อน เป็นต้น

ในประเทศไทยแม้จะมีการจัดการปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์มาโดยตลอด เช่น การบุกทลายขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในต่างประเทศ การจัดตั้งศูนย์ป้องกันขบวนการคอลเซ็นเตอร์ขึ้นอย่าง “ศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ” แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้เนื่องจากประเทศไทยยังมีจุดบกพร่องในหลายอย่างในการดำเนินปัญหานี้อันได้แก่ ระบบสื่อสารในประเทศไทยยังเป็นระบบเปิดที่ทำให้ติดต่อสื่อสารกันได้โดยง่าย ระบบธุรกรรมที่สามารถทำได้ง่ายไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็สามารถโอนเงินได้ ช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่รัดกุมมากพอที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษเนื่องจากถิ่นฐานของผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่อยู่ต่างประเทศรวมถึงการขายข้อมูลให้ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ ทั้งนี้หากเราต้องการที่จะจัดการปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ให้หมดไปเราจะต้องสร้างความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการตระหนักถึงปัญหาการถูกหลอกลวงผ่านระบบออนไลน์ที่กำลังแพร่ระบาดในปัจจุบัน โดยภาครัฐควรจะแก้ไขข้อกฎหมายให้มีความครอบคลุมและเด็ดขาดมากขึ้นเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รวมถึงจัดตั้งศูนย์เยียวยาผู้เสียหายให้มีจำนวนมากขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันได้มีผู้เสียหายจากกรณีดังกล่าว เป็นจำนวนมาก และการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยอันตรายจากขบวนการก่ออาชญากรรมผ่านรูปแบบคอลเซ็นเตอร์ให้มากขึ้น โดยในบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ 2. ศึกษาปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการการก่อ

อาชญากรรมผ่ารูปแบบคอลเซ็นเตอร์ 3. ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในการแก้ไขปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ 4. สังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ประกอบมาตรการแก้ไข

ในปัจจุบันปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์เป็นปัญหาที่รัฐทุกรัฐควรให้ความสนใจมากขึ้นเพราะปัญหาเหล่านี้ กระจายทั่วไปทั่วโลก อันเกิดจากการเชื่อมต่อของโลกที่ไร้พรมแดนและการเปิดตลาดไซเบอร์ให้เป็นเสรีมากขึ้นจนทำให้หลายครั้งรัฐเกินที่จะควบคุมปัญหาได้เพียงลำพัง อีกทั้งเพื่อที่จะให้ผู้คนตระหนักถึงปัญหาทางไซเบอร์และมุ่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นในบทความฉบับนี้จึงนำเสนอปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์และบทบาทความร่วมมือระหว่างประเทศ ผ่านกรณีศึกษาการโจรกรรมข้อมูลของขบวนการคอลเซ็นเตอร์บทความฉบับนี้จึง ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ (Neo Liberalism) ทฤษฎีมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) และ คำนิยามของความมั่นคงทางไซเบอร์ ในการศึกษาปัญหาดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

โลกาภิวัฒน์ (Globalization)

ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกวงการและยังคงเป็นความ ท่าทายในการนิยามความหมายของคำว่าโลกาภิวัตน์อย่างเหมาะสม แต่หากพูดถึงผลกระทบของโลกาภิวัตน์ เราสามารถที่จะตอบได้ง่ายกว่าการหาความหมายของมัน(วรารัก เฉลิมพันธุรักดิ์, ม.ป.ป.: 6-7)

หลายครั้งผู้คนเอ่ยว่า โลกาภิวัตน์ คือการสื่อสารที่รวดเร็วด้วยต้นทุนที่ถูก โดยในบทความที่ผู้เขียนได้กำหนดคำว่า โลกาภิวัตน์ ไว้ว่า **เป็นหมู่บ้านโลก (World Village)** โดยองค์ประกอบที่ทำให้โลกแตกต่างไปจากเดิมคือ โลกาภิวัตน์เป็นการลดกำแพงอุปสรรคระหว่างสังคมและรัฐ เกิดแนวโน้มของความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคมและรัฐ ตลอดจนการเพิ่มปริมาณในการติดต่อสัมพันธ์กัน (Interaction) กระแสโลกาภิวัตน์คือกระแสการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นปัจเจกทั้งในมิติของบุคคล รัฐ และสังคมโลก โดยหลัก ๆ เป็นการสร้างกระแสการไหลผ่านทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารอย่างไร้พรมแดน เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวโดยอาจมองได้ว่าเป็นโลกในอุดมคติ (Ideal) จึงส่งผลให้การสื่อสารในยุคปัจจุบัน มีความรวดเร็ว สะดวกมากขึ้นนั้นเอง
(วิภา อุตมฉันท์, 2556: ออนไลน์)

เสรีนิยมใหม่ (Neo Liberalism)

เสรีนิยมใหม่ เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับตลาดเสรีเป็นอย่างมาก เช่น การลดกฎเกณฑ์ที่กำกับการเคลื่อนย้ายเงินทุน การตัดลดงบประมาณจากภาครัฐในการส่งเสริมสวัสดิการสังคม การแปรรูปรัฐและบริการสาธารณะให้กลายเป็นของเอกชน

เสรีนิยมใหม่มีรากเหง้ามาจากแนวคิดแบบเสรีนิยมดั้งเดิม โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 18 ที่การ ปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยังเป็นที่แพร่หลายทำให้เสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดไปในช่วง ขณะนั้นแนวคิดแบบเสรีนิยมมีนักคิดคนสำคัญคือ อดัม สมิธ เชื่อว่าโดยพื้นฐานและวมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว และต้องการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน นำไปสู่การแข่งขันและในที่สุดจะทำให้สังคมได้ประโยชน์จากการ แข่งขัน โดย อดัม สมิธ

จะเรียกว่า มือที่มองไม่เห็น (Invisible hand) หรือกลไกราคาและจะจำกัดบทบาทของ รัฐให้น้อยที่สุดคือทำหน้าที่เพียงเพื่อปกปองอิสรภาพและทรัพย์สินของเอกชน แนวคิดเสรีนิยมจึงเชื่อในเรื่องของ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและตลาดเสรี (ศิพิมพ์ ศรบัลลังก์, 2562: 51-52)

สังคมในแบบเสรีนิยมใหม่นั้น ภาครัฐมักให้ความสำคัญกับการขยายตัวของตลาดทุนในระบบเศรษฐกิจ และให้ความสำคัญกับความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก ส่งผลให้ประชาชนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายของตนเอง โดยวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป อำนาจการต่อรององชนชั้นกลางในสังคมลดลง และกลุ่มชนชั้นนำมีความมั่งคั่ง เช่น นายทุนหรือนักธุรกิจ ข้าราชการการเมือง เข้ามามีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจและ การเมือง หรือที่เรียกว่าระบบการปกครองแบบธนาธิปไตย(Plutocracy) เป็นระบบการปกครองที่ชนชั้นนายทุนจำนวน มากที่มีเงินทุนมีความสำคัญเพราะนายทุนเหล่านี้พร้อมที่จะสนับสนุนเงินทุนให้แก่พรรคการเมืองใหญ่สอง พรรคที่มักจะได้รับเลือกเป็นรัฐบาล และเมื่อผู้สมัครได้รับเลือกก็จะออกนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่นายทุนเหล่านั้น(อดินันท์ พรหมพันธ์ใจ, 2556: ออนไลน์)

แนวคิดเสรีนิยมใหม่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการความมั่นคงทางไซเบอร์และการกระทำความผิดของเหล่าอาชญากรในรูปแบบออนไลน์ในมิติของบทบาทของรัฐในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ กล่าวคือ เมื่อรัฐเปิดเสรีทางการค้าในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่มากขึ้น จึงส่งผลให้รัฐไม่มีศักยภาพมากพอที่จะควบคุมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของหน่วยเศรษฐกิจในสังคมทั้งหมดให้เป็นไปตามครรลองของกฎหมายได้

ทฤษฎีมาสโลว์ หรือ ลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs)

ทฤษฎีมาสโลว์ หรือ ลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นทฤษฎีจิตวิทยาที่อับราฮัม เอช. มาสโลว์ คิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1943 ในเอกสารชื่อ “A Theory of Human Motivation” เป็น แนวคิดทางจิตวิทยา ที่ว่าด้วยมนุษย์มีความต้องการทั้งหมด 5 ขั้นตอน ความต้องการทั้ง 5 ขั้นตอนจะ เรียงลำดับตั้งแต่ความต้องการน้อยที่สุดไปยังความต้องการมากที่สุด ซึ่งมนุษย์จะมีความต้องการในขั้นน้อยที่สุดก่อน และเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการจนพอใจแล้วก็จะเกิดความต้องการขั้นต่อไป (ประภัสสร, 2560: 5-6)

ความตองการของมนุษย์ 5 ขั้นตอนของมาสโลว์ จะประกอบไปด้วย

1. ความต้องการทางกายภาพเพื่อการดำรงค์ชีวิต (Physiological Needs)
2. ความต้องการด้านความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการความรักและสังคม (Belonging and Love Needs)
4. ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือในตนเอง (Esteem Needs)
5. ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Self-actualization)

ทฤษฎีมาสโลว์มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการความมั่นคงทางไซเบอร์และการกระทำความผิดของ เหล่าขบวนการคอลเซ็นเตอร์ทางด้านปัจจัยที่ก่อให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์ขึ้น กล่าวคือ ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้อาศัยความต้องการของมนุษย์ที่อยากมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือการสร้างความกลัวให้กับผู้เสียหายและการสร้าง

ความสัมพันธ์อันดีกับผ์เสียหายให้หลงเชื่อตน เป็นเครื่องมือในการล่อลวงผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายกระทำตามความต้องการของตน

1.ปัญหาสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์

ความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cyber Security) และ นิยามของ “ความมั่นคงทางไซเบอร์”

ในสหราชอาณาจักรได้มีการนิยามความหมายของ ความมั่นคงทางไซเบอร์ไว้ว่าเป็นวิธีการป้องกันที่ปัจเจกและองค์กรต่าง ๆ นำมาใช้เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ ซึ่งสหราชอาณาจักรเองก็เป็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเทศที่ให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าวมาตั้งแต่ในช่วงแรกที่มีปัญหาดังกล่าวอุบัติขึ้น โดยยุทธศาสตร์ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของสหราชอาณาจักร (UK Cyber Security Strategy) ในปี ค.ศ. 2012 ได้มีการจัดให้ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ มีความสำคัญเทียบเท่าภัยคุกคามก่อการร้ายและวิกฤติความมั่นคงทางทหารเลยทีเดียว (กิตติ ประเสริฐสุขและอื่น ๆ , 2562: 133)

นิยามของภัยคุกคามทางไซเบอร์

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 มาตรา 3 ได้มีการนิยามความหมายการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ไว้ว่า ‘เป็นมาตรการหรือการดำเนินการที่กำหนดขึ้นเพื่อป้องกัน รับมือและลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศซึ่งอาจจะ กระทบต่อความมั่งคงอื่น ๆ อาทิ เศรษฐกิจ การเมือง หรือแม้แต่ความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ’

จากบทความสถานภาพความพร้อมและดัชนีความพร้อมด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของสุภาพร พรมโส ได้มีการอ้างถึงสำนักงานราชบัณฑิตยสภา ที่นิยามความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cybersecurity) ไว้ว่า คือ ‘ภาวะที่เครือข่ายระบบคอมพิวเตอร์ โปรแกรม และข้อมูล พ้นจากภัยคุกคาม มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ คงความลับ คงความถูกต้องครบถ้วน และคงความพร้อมใช้งาน ภาวะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยบุคลากร กระบวนการทำงาน และเครื่องมือที่เหมาะสม (วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนายเรืออากาศ, 2564: 19-20)

ทั้งนี้จึงอาจจะสามารถกล่าวได้ว่านิยามของความมั่นคงทางไซเบอร์ นั้นจะมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะขึ้นอยู่กับบริบทและบทบาทหน้าที่ขององค์กรหรือผู้ที่นิยามโดยจากทัศนของผู้เขียนมองว่าความมั่นคง ทางไซเบอร์ คือ การใช้ชีวิตอยู่โดยปราศจากภยันอันตรายในรูปแบบของการโจรกรรมข้อมูลทางไซเบอร์ซึ่งล้วน แล้วแต่ก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งในทรัพย์สิน โดยรัฐบาลถือเป็นตัวแสดงหลัก ที่จำเป็นจะต้องคิดค้นวิธีที่ช่วยลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์เหล่านี้ให้ได้มากที่สุดเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์ภายในรัฐของตนในภายหลัง

ภัยคุกคามทางไซเบอร์

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 ได้มีการนิยามความหมายภัยคุกคามทางไซเบอร์ ว่า ‘เป็นการกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ โดยมิชอบโดยใช้คอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์หรือโปรแกรมไม่พึงประสงค์โดยมุ่งหมายให้เกิดการประทุษร้ายต่อระบบคอมพิวเตอร์

ข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องและ เป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือ ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคอมพิวเตอร์ ระบบคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง' โดยเราจะสามารถพบเห็นการโจรกรรมข้อมูลทางไซเบอร์ได้ในหลากหลายวิธีด้วยกัน เช่น มัลแวร์ ฟิชชิ่ง และขบวนการคอบเซ็นเตอร์เป็นต้น

ฐิติมา อินกล่ำ ได้มีการให้คำนิยาม ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ไว้ว่า 'กลุ่มมิจฉาชีพผู้ไม่ประสงค์ดีหรือกลุ่มขบวนการหลอกโอนเงินข้ามชาติที่โทรศัพท์มาหลอกลวงให้เหยื่อทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ ผ่านเครื่องรับจ่ายเงินอัตโนมัติ' (Automatic teller machine: ATM)

เหยื่อ หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการหลอกลวงของขบวนการคอลเซ็นเตอร์

ในปัจจุบันเครื่องมืออย่างสมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่อินเทอร์เน็ตกลายเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตเพื่อ ซื้อสินค้าออนไลน์ ส่งข้อความ หรือแม้แต่การทำธุรกรรมออนไลน์ด้วย ซึ่งหากปราศจากเทคโนโลยีเหล่านี้อาจส่งผลให้การดำเนินชีวิตของเราอาจเป็นไป ในทางที่ค่อนข้างยากลำบาก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือการปกป้องสิ่งเหล่านี้จากการโจรกรรมทางไซเบอร์ เพื่อรักษาบัญชี (Account) ข้อมูล (Data) และอุปกรณ์ (Advice) ของเราให้อยู่ห่างจากภัยอันตรายเหล่านี้ ปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์(Globalization) ส่งผลให้อาชญากรทางไซเบอร์ได้ มีการคิดค้นวิธีการโจรกรรมข้อมูลและทรัพย์สินดิจิทัลของเหยื่อในรูปแบบใหม่ขึ้นมาในหลายรูปแบบ ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงทางไซเบอร์ภายในและระหว่างประเทศที่รัฐควรจะให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวสามารถส่งผลกระทบออกไปได้เป็นวงกว้างซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงทางไซเบอร์โดยเราจะเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า "ภัยคุกคามทางไซเบอร์"

<u>มิติของภัยคุกคามทางไซเบอร์</u>

ทั้งนี้เราจึงสามารถพบเห็นภัยคุกคามทางไซเบอร์ได้ในหลาย ๆ รูปแบบด้วยกัน เช่น

- มัลแวร์ (Malware)

เป็นภัยคุกคามรุ่นบุกเบิกที่เรามักเห็นการแจ้งเตือนไวรัสที่มักปรากฏขึ้นเป็นหน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือในโปรแกรม Anti-Virus ขั้นพื้นฐานเมื่อเกิดความผิดปกติ หรือมีไวรัสปลอมแปลงเข้ามาในคอมพิวเตอร์ซึ่งมักแฝงตัวมากับไฟล์ที่ดาวน์โหลด อีเมล์ หรือแม้แต่การเชื่อมต่อของอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ (สำนักบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566: ออนไลน์)

- การล่อลวง (Phishing)

ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากการเปิดไฟล์หรือข้อมูลที่เป็นความเสี่ยงทั้งหลาย ซึ่งเหล่าอาชญากรไซเบอร์ก็เข้าใจประเด็นนี้เป็นอย่างดี จึงต้องมีระบบการ Phishing ขึ้นมาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเปิดไฟล์ และเมื่อเหยื่อหลงเชื่อและทำการเปิดไฟล์เหล่านั้น มัลแวร์ก็จะถูกติดตั้งและพร้อมโจมตีคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของเราในทันที(ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย, 2558: ออนไลน์)

- ขบวนการคอลเซ็นเตอร์

ภัยคุกคามทางไซเบอร์ในรูปแบบใหม่ล่าสุด เป็นการหลอกลวงซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ก็ว่าได้ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจต่อเหยื่อจำนวนมากแล้ว อีกทั้งยังได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจในภาพรวมระดับประเทศอีกด้วย โดยภัยคอลเซ็นเตอร์ถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจข้ามชาติที่เป็นภัยร้ายแรงและเฝ้าระวังในช่วงปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่การติดต่อในรูปแบบดิจิทัลมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามรายงานจากศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เปิดดเผยว่าประเทศไทยพบการใช Jโทรศัพท์มือถือเพื่อหลอกลวงมากกว่า 6.4 ล้านครั้ง โดยเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 270 จากปี พ.ศ. 2563 และในไทยพบการส่งข้อความขนาดสั้นหรือเอสเอ็มเอส (SMS) หลอกลวงเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 57 และในปี 2564 ที่ผ่านมามีผู้เสียหายเข้าแจ้งความกับกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) กว่า 1,600 คน มูลค่าความเสียหายสูงกว่า 1,000 ล้านบาท นับแต่เดือนมกราคมถึง 15 กุมภาพันธ5 2565 เข้าแจ้ง ความแล้ว 129 คดี สถิติทางคดีดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าขบวนการคอลเซ็นเตอร์ยังคงระบาดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสำหรับมูลเหตุจูงใจการกระทำผิด คือ รายได้ที่ได้รับจากการก่อเหตุมีมูลค่าเป็นจำนวนมหาศาล ในขณะที่บทลงโทษตามกฎหมายรุนแรงไม่มากพอ (อาริยา สุขโต, 2565: ออนไลน์)

ปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

ทั้งนี้เราจะเห็นได้ว่าในหลาย ๆ ยุคสมัยที่ผ่านมานมาเมื่อประชาคมโลกได้หันมาให้ความสำคัญกับระบบสารสนเทศมากยิ่งขึ้น ซึ่งภายในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เองเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเติบโตรวดเร็วที่สุดในโลก ในปี พ.ศ. 2563 และด้วยการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (ลัฐกา เนตรทัสน์, 2561: ออนไลน์) จึงได้นำปัญหาซึ่งเป็นภัยคุกคามแบบใหม่ของการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตตามมาด้วยหรือที่เรียกว่า อาชกรรมไซเบอร์ (Cyber-Crime) อันเป็นภัยคุกคามความมั่นคงข้ามพรมแดน สำหรับในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เองก็ได้มีความร่วมมือกันผ่านองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคอย่างอาเซียน โดยอาเซียนเองได้จัดว่าให้อาชญากรรมทางไซเบอณ์เป็นภัยคุกคามที่ถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งของอาชญากรรมข้ามชาติที่สำคัญภายใต้ประชาคมการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ (อัญธิกา ณ พิบูลย์, 2566: ออนไลน์)

ดังนั้นปัญหาสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์ในปัจจุบัน จึงไม่สามารถเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขโดยรัฐ ใดรัฐหนึ่งได้ เหตุนี้เองจึงส่งผลให้รัฐต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องมีการหารือร่วมกันภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อรักษาเอกภาพทางความมั่นคงทางไซเบอร์ร่วมกันเอาไว้

2. บทวิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์

ในปัจจุบันไทยให้ความสนใจในการพัฒนาทางด้านการคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศจึงส่งผลให้การติดต่อสื่อสารในการประสานงานนำเข้า ส่งออกสินค้า รวมถึงการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นรายได้หลักของ ประเทศเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเข้ามาของเทคโนโลยีสารสนเทศจะส่งผลดีต่อการ พัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศแล้วก็ตาม แต่การเข้ามาของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถือว่ามีบทบาท ขึ้นเรื่อย ๆ (อาริยา สุขโต, 2566: ออนไลน์) ก็ถือว่าเป็นอีกช่องทางใหม่ให้กับมิจฉาชีพในการคิดค้นวิธีเพื่อ หลอกลวงเหยื่อ

ให้หลงเชื่อ ซึ่งวิธีการที่เห็นได้ชัดและพบบ่อยในปัจจุบันคงหนีไม่พ้นขบวนการคอลเซ็นเตอร์ ซึ่งอาศัยช่องทางผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของการแอบอ้างเป็นองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ในการล่อลวงเหยื่อให้โอนเงินไปให้

ทั้งนี้ถิ่นกำเนิดของขบวนคอลเซ็นเตอร์ส่วนใหญ่แล้วจะถูกตั้งอยู่ในต่างประเทศเช่น จีน กัมพูชา และอื่น ๆ เพื่อความสะดวกในการดำเนินงานและเป็นการสร้างความปลอดภัยให้แก่องค์กรของตน เมื่อได้ทราบถึงรูปแบบและการดำเนินงานโดยอาศัยช่องว่างของระบบอินเทอร์เน็ตและกฎหมายของแก๊งคอลเซ็นเตอร์แล้วเราสามารถวิเคราะห์ต้นตอของปัญหาโดยอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎี 3 ทฤษฎีด้วยกัน

2.1 โลกนิยมและความเป็นเสรีนิยมใหม่เป็นจุดริเริ่มของขบวนการคอลเซ็นเตอร์

โลกาภิวัตน์หรือพลวัตความเป็นโลกนิยม ถือเป็นคำสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่ทั่วโลกต่างสนับสนุน แนวโน้มความเป็นโลกนิยมมากขึ้น ดังจะเห็นได้ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศขึ้นครั้งแรกเพื่อรักษาสันติภาพโลกและสร้างกฎเกณฑ์ให้แก่ประชาคมโลก ถึงแม้ว่าองค์การระหว่างประเทศขึ้นครั้งแรกเพื่อรักษาสันติภาพโลกและสร้างกฎเกณฑ์ให้แก่ประชาคมโลก ถึงแม้ว่าองค์การ สันนิบาตชาติจะล่มสลายไปภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ก็ได้มีองค์การสหประชาชาติที่ทำหน้าที่ ดังกล่าวมาจวบจนปัจจุบัน

การร่วมมือกันของประชาคมโลกชี้ให้เห็นถึงการที่ประชาคมโลกพยายามสร้างสัมพันธ์กันทั้งทางด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ โดยจะเห็นได้จากข้อมูลของ (Export Genius, 2021: Online) ได้แสดงข้อมูล การนำเข้าสินค้าของประเทศไทยในทวีปเอเชีย ไทยอยู่ในลำดับที่ 24 ในการนำเข้าสินค้าของโลกปี 2021 และ มีเงินทุนหมุนเวียนในปี 2021 สูงถึง 269.1 พันล้านดอลลาห์สหรัฐ ซึ่งสูงกว่าปีก่อนหน้าจากเดิม 208.6ดอลลาห์ สหรัฐ ข้อมูลดังกล่าวสามารถสนับสนุนความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจทั้งของรัฐบาลไทยและประชาคมโลก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์หากมองในมิติทางเศรษฐกิจถือเป็นข้อดีที่ทำให้ประชาคมโลกได้แลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่ง กันและกัน แต่ความเป็นโลกาภิวัตน์กลับสร้างช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้รัฐไม่สามารถเข้าไปควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง กฎบัตรสหประชาชาติได้บัญญัติความมุ่งหมายและหลักการไว้ในหมวดที่ 1 มาตราที่ 2 ข้อที่ 4 ถึงประเทศสมาชิกไว้ว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สมาชิกทั้งปวงจะต้องละเว้นการคุกคามหรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งอาณาเขต หรือเอกราชทางการเมืองของรัฐใด ๆ (UN Charter, 1945: Online) ถึงแม้ว่า โลกจะมีความเป็นเอกภาพเดียวกันมากขึ้น แต่หลักการพื้นฐานของรัฐทุกรัฐคือการไม่แทรกแซงกิจการของรัฐ ใดรัฐหนึ่งดังที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งถือเป็นช่องว่างและข้อจำกัดของกฎหมายอาณาเขต ในการ ควบคุมดูแลนำไปสู่ปัญหาขบวนคอลเซ็นเตอร์ที่ระบุตัวตนและบังคับใช้กฎหมายได้ยาก อีกทั้งเสรีภาพในการ ดำเนินเศรษฐกิจโดยปราศจากรัฐในการเข้าแทรกแซงกิจการหรือให้รัฐมีส่วนร่วมกับเอกชนน้อยที่สุดเท่าที่จะ เป็นไปได้ เราเรียกระบบเศรษฐกิจดังกล่าวว่าระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) ทำให้รัฐไม่ สามารถเข้ามาตรวจสอบควบคุมได้

เราปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวคิดข้างต้นเป็นเหตุจูงใจให้เกิดกระบวนการขบวนคอลเซ็นเตอร์ขึ้นเมื่อโลกทุนนิยมส่งเสริมให้การทำกิจการระหว่างประเทศเป็นไปได้ง่ายขึ้น ทำให้กระบวนการอาชญากรรมข้ามชาติสามารถดำเนิน

กิจการได้ทุกที่ทั่วมุมโลก โดยเฉพาะกิจการที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตซึ่งสะท้อนความเป็นโลกไร้ พรมแดนตามแนวคิดของโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี เพราะอินเทอร์เน็ตไม่ต้องอาศัยกระบวนการตรวจคนเข้า เมือง มันแทรกซึมได้ในทุกที่ทั่วโลกรวมไปถึงการสร้างตัวตนบนโลกอินเทอร์เน็ตสามารถทำได้โดยไม่ต้องผ่าน กระบวนการตรวจสอบจากภาครัฐ เราสามารถอนุมานได้ว่าโลกอินเทอร์เน็ตถูกควบคุมด้วยบริษัทเอกชน มากกว่ารัฐ เช่น Facebook ถูกควบคุมโดย บริษัท Metaverse ของ มาร์ค ซักเกอร์เบิร์ก หรือเครือข่ายมือถือ ถูกควบคุมระบบสัญญาณโดยบริษัทที่เป็นเจ้าของโดยตรง สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทที่น้อยมากในการ จำกัดเสรีภาพของระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งพลวัตความเป็นโลกนิยมเช่นนี้ ส่งผลให้อาชญากรสามารถ สร้างองค์กรเพื่อหลอกลวงประชาชนโดยพำนักอยู่ในต่างประเทศ อาศัยช่องว่างของความเป็นเสรีนิยมใหม่ได้ การตรวจสอบผสานรวมกับความเป็นโลกาภิวัตน์ที่อุ้มชูระบบเศรษฐกิจแบบเครือข่ายให้แลกเปลี่ยนทรัพยากร ระหว่างประเทศกันได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้อย่างทันท่วงที และ เป็นบ่อเกิดของปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

2.2 แนวคิดมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) เกี่ยวข้องกับเหยื่อและอาชญากรในกระบวนการแก๊งคอลเซ็นเตอร์

นอกจากกระบวนการแก๊งคอลเซ็นเตอร์จะมีจุดประสงค์เพื่อหลอกลวงเหยื่อให้หลงเชื่อแล้ว ภายในองค์กรของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เองก็มีเหยื่อที่ถูกหลอกให้ทำงานแบบผิดกฎหมายเช่นกัน โดยจากข้อมูลเบื้องหลัง ที่เจ้าหน้าที่เข้าไปหลายเครือข่ายแก๊งคอลเซ็นเตอร์ค้นพบว่า มีเหยื่อถูกหลอกให้ข้ามชายแดนเข้าไปทำงาน โดย อ้างว่า รายได้ดีงานสบาย และเมื่อเหยื่อหลงเชื่อนายจ้างก็จะขับรถไปรับและหลอกเข้ามาทำงาน โดยจากการสัมภาษณ์เหยื่อค้นพบว่า ลักษณะงานไม่ได้เป็นอย่างที่นายจ้างพูดไว้แต่แรก ทั้งถูกทำร้ายร่างกาย ถูกใช้ทำงาน เยี่ยงทาส 15 วันไม่มีวันหยุดและถ้าหากหนีกลับประเทศจะถูกเรียกค่าไถ่กว่า 100,000 บาท(ไทยรัฐ, 2555: ออนไลน์) การกระทำอาจเข้าข่ายการค้ามนุษย์หากเรามองในมุมมองของเหยื่อที่ถูกหลอกเพื่อทำงานดังกล่าว กระบวนการของนายจ้างสามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกันกับแนวคิดของมาสโลว์ที่ส่งผลให้มีเหยื่อถูกหลอกไป ทำงานมากมายจนเกิดเป็นแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้ 2 ขั้นของความต้องการของมนุษย์

ขั้นความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของ ชีวิตเพื่อตอบสนองความหิว กระหาย และความอยู่รอด การที่เหยื่อถูกหลอกเพื่อให้ไปทำงานที่ต่างประเทศ การใช้กลลวงมาก มาย อาทิ รายได้ดี งานสบาย เหยื่อจะรู้สึกว่ารายได้ที่ดีตอบสนองความต้องการพื้นฐานใน การชีวิต อาทิ การซื้ออาหารที่ดี รองรับค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคและอุปโภค ให้เหยื่อพิจารณาถึงความคุ้มค่า จะไปทำงาน รวมไปถึงการได้ออกไปทำงานต่างประเทศเป็นโอกาสที่ดีของเหยื่อไม่มีความรู้แต่อาศัยคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ของเหยื่อภายในประเทศไทยตัดสินว่าการได้ออกไปทำงานนอกประเทศจะเป็นโอกาสดีที่จะได้รับรายได้ สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่ารายได้ของประชาชนไทยไม่สัมพันธ์กันกับค่าครองชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัด โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กรุงเทพมหานครรายงานว่า รายได้เฉลี่ยต่อ ครัวเรือนสูงกว่าหลาย ๆ จังหวัดถึง 20,000 บาทต่อครัวเรือน อาทิ เปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2564 ของกรุงเทพมหานคร 40,227 บาท กับจังหวัดที่มีการแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างศรีระเกษ รายได้ครัวเรือนเพียงแค่ 16,568.69 บาท (สำนักงาน

สถิติแห่งชาติ, 2564: ออนไลน์) จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ชาวบ้านจะถูกจูงใจให้ไปทำงานต่างประเทศโดยใช้กลลวงเรื่องของรายได้มาประกอบ

ขั้นที่สองความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการความมั่นคงในชีวิต ภายใต้ โลกทุนนิยมความมั่นคงอย่างหนึ่งที่มนุษย์ต้องการ คือ การมีเงินเก็บออม เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และเรื่อง รายจ่ายส่วนเกินที่อาจจะเกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องที่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมเหยื่อที่มีรายได้น้อยถึงหลงเชื่อ นายจ้างหลอกให้ไปทำงานในขบวนการคอลเซ็นเตอร์เพียงเพราะเรียงรายได้ที่ดี มีที่พักปลอดภัย เพราะเรื่องของความมั่นคงปลอดภัยเป็นหนึ่งในขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และเมื่อเหยื่อรับรู้มูลค่าที่มาของรายได้ และสภาวะแวดล้อมการทำงานไม่ได้สร้างความปลอดภัยให้กับตนได้จริง จึงทำให้มีการแจ้งเข้ามายังเจ้าหน้าที่เพื่อทำการร้องทุกข์ขอรับการช่วยเหลือนั่นเอง

โดยสรุปแล้วขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นผลมาจากช่องว่างของระบบโลกนิยม (Globalization) ที่ส่งเสริมการลงทุน การค้า และโลกไร้พรมแดนเหนืออาณาเขตดินแดนของรัฐตลอดจนอยู่เหนืออำนาจการควบคุมของรัฐทำให้กระบวนการดังกล่าวสามารถดำเนินการหลอกลวงเหยื่อได้จากทั่วทุกมุมโลก รวมไปถึงระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่สร้างระบบเศรษฐกิจ การตรวจสอบจากภาครัฐและเชื้อแก่นายทุนมากจนเกินไปส่งผลให้รัฐไม่สามารถติดตามและดูแลอย่างใกล้ชิดเพราะเกรงว่าจะไปกระทบกับเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเอกชน อย่างไรก็ตาม ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ยังใช้อุบาย ตามขั้นตอนความต้องการของมนุษย์เพื่อหลอกล่อให้เหยื่อผู้มีรายได้น้อย หลงเชื่อและเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ อาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าขบวนคอลเซ็นเตอร์ไม่ได้มีบทบาทของการสร้างยุบายหลอกลวงหรือผ่าน โทรศัพท์เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมไปถึงกระบวนการค้ามนุษย์อีกด้วย

3.ความร่วมมือในภูมิภาคเชียอาคเนย์กับการแก้ไขปัญหาขบวนคอลเซ็นเตอร์

<u>กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง</u>

ในปัจจุบันปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ได้กระจายออกเป็นวงกว้างตามกระแสโลกาภิวัตน์ และนานาประเทศได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาของกระแสโลกาภิวัตน์ และถือว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงระหว่างประเทศดังนั้นประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้เอง จึงได้ริเริ่มหาแนวทางความร่วมมือเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางไซเบอร์ขึ้นมา

1.1 ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ (ASEAN Declaration to Prevent and Combat Cybercrime)

เนื่องจากอาชญากรรมทางโลกไซเบอร์ต่างมีลักษณะเฉพาะและมักเป็นอาชญากรรมข้ามพรมแดน ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 31 หลากหลายประเทศได้ตระหนักถึงภัยคุกคามที่อาจส่งผลต่ออธิปไตยในประเทศของตน จึงได้มีการรับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ ซึ่งมีสาระสำคัญว่า จะปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์และกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อต่อต้าน

อาชญากรรมในโลกไซเบอร์ และส่งเสริมผู้เชี่ยวชาญเพื่อป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นซึ่งถือว่าเป็นการ ยกระดับความร่วมมือในอาเซียนและประเทศคู่เจรจาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ (จันทพร ศรีโพน, 2561 ออนไลน์)

1.2 MOU (Memorandum of Understanding) ว่าด้วยการปราบปรามแก๊งคอลเซ็นเตอร์ และ Hybrid Scam ระหว่างไทย-กัมพูชา

ประเทศไทยและกัมพูชาได้มีการลงนามร่างบันทึกความเข้าใจในการจัดการปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ด้าน แก๊งคอลเซ็นเตอร์ และ Hybrid scam ร่วมกันในวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 โดยมีตัวแทนจากทั้ง สองประเทศได้แก่ นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กับ นาย เจีย วันเทค (Mr. Chea Vandeth) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการไปรษณีย์และโทรคมนาคมแห่งราชอาณาจักร กัมพูชา โดยทั้งสองประเทศจะใช้มาตราการการจัดการที่สอดคล้องกับกฎหมายทั้งสองประเทศ การจัดตั้ง คณะกรรมการที่ทำงานร่วมกันระหว่างสองประเทศ รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้ ความร่วมมือจากทั้งสองประเทศเช่น การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแก๊ง call center และการให้ข้อมูลที่อยู่ของผู้กระทำผิดที่ อยู่ในต่างแดน ทั้งนี้ยังรวมถึงการส่งผู้ที่กระทำความผิดไปลงโทษ ตามสนธิสัญญาการส่งผู้ร้ายข้ามแดนอีกด้วย (PPTV Online. 2565: ออนไลน์)

ช่องว่างและปัญหาในความร่วมมือกันภายในเอเชียอาคเนย์

ภัยคุกคามทางไซเบอร์นั้นสามารถพบเห็นได้ในหลายรูปแบบด้วยกัน แต่ในปัจจุบันรูปแบบที่ถือว่าเป็น ภัยคุกคามที่มีผลกระทบโดยตรงไม่เพียงแต่ความมั่นคงภายในประเทศแต่ยังกระทบถึงความมั่นคงระหว่าง ประเทศคงจะหนีไม่พ้นภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่อยู่ในรูปแบบของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ เนื่องจากต้นตอของ ผู้กระทำความผิดไม่ได้อยู่ภายในประเทศแต่อาจอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาระหว่าง ประเทศที่ค่อนข้างจะแก้ไขได้ยาก เนื่องจากข้อกฎหมายที่อาจจะมีความแตกต่างกันระหว่างประเทศจึงทำให้มี แนวทางความร่วมมือที่แตกต่างกันโดยในบทวิเคราะห์นี้จะพิจารณาจากแนวทางการจัดการ 3 ข้อดังต่อไปนี้

1. ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ 2. MOU ว่าด้วยการปราบปรามแก๊งคอลเซ็นเตอร์ และ Hybrid Scam ระหว่างไทย-กัมพูชา

ประการแรก ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ โดยปฏิญญานี้ เกิดขึ้นครั้งแรกในการประชุมผู้นำสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 31 หลากหลายประเทศได้ลงนามให้จัดทำปฏิญญา อาเซียนว่าด้วยการจัดการอาชญากรรมทางไซเบอร์ขึ้นมาเพื่อต่อต้านปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์เป็นหลัก แต่ก็ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์ได้ดีเท่าที่ควรเนื่องจากสาระสำคัญของปฏิญญานั้นยังมี ความมุ่งเน้นให้เกิดการป้องกันและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีในกลุ่มประเทศอาเซียนมากกว่า จึงทำให้ปฏิญญานี้ไม่ได้ตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางโลกไซเบอร์มากนัก

ประการที่สอง MOU ว่าด้วยร่วมมือระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา โดยประเทศไทยได้นำปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์นี้กลับมาพิจารณาอย่างจริงจังอีกครั้งและได้รับความร่วมมือจากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมในราชอาณาจักรไทยและกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคมแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาในการร่าง MOU

ร่วมกันในการจัดการปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ และ ปฏิบัติตามหลัก กฎหมายของทั้ง 2 ประเทศ อย่างจริงจังมากขึ้น ซึ่งถือว่าแนวทางนี้เป็นแนวทางที่ให้ความชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อการแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์มากที่สุด โดยในปัจจุบันประเทศไทยได้ใช้แนวทางนี้เป็นหลัก

ทั้งนี้แม้จะเกิดมาตรการความมือระหว่างประเทศทั้ง 2 รูปแบบดังที่กล่าวไปข้างต้น รวมถึงเราจะเห็น ข่าวว่าตำรวจของไทยได้มีการรุกทลายขบวนการคอลเซ็นเตอร์ที่อาศัยอยู่ตามตะเข็บชายแดนอยู่เป็นประจำโดย อาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ชาวกัมพูชาในการนำกำลังเข้าไป (ธนพิชฌน์ แก้วกา, 2565: ออนไลน์) แต่ปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ก็ยังไม่มีทีท่าว่าจะลดลงแต่อย่างใด แม้ว่าจะมีการจับกุมผู้ต้องหาที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวได้บางส่วนแล้วก็ตามไม่ว่าจะภายในประเทศหรือในประเทศเพื่อนบ้านก็ตาม

ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายในการกระทำความผิด เช่น การมอบสินบนในการแลกเปลี่ยนข้อมูลของเหยื่อดังที่เห็นจากข่าวที่ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์ในประเทศไทยขายข้อมูลให้แก่แก๊งคอลเซ็นเตอร์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2555: ออนไลน์) การชักชวนเหยื่อเพื่อให้เกิดความเต็มใจว่าจะพาไปทำงานจนนำไปสู่การค้ามนุษย์ โดยหากเหยื่อไม่ให้ความร่วมมือก็จะทำร้ายร่างกาย และอีกหนึ่งตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ การเกิดขึ้นของ *โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt & Road Initiative - BRI)* โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากกล่าว ว่าสิ่งนี้เป็นส่วนสนับสนุนหลักที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มขึ้น เพราะผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ใช้การเชื่อมต่อไปยัง ประเทศต่าง ๆ นี้ขยายฐานขบวนการคอลเซ็นเตอร์มากขึ้น (BBC News. 2565: ออนไลน์) และสาเหตุอีกประการคือ การเน้นการป้องกันมากกว่าปราบปรามต้นตอของปัญหา โดยเน้นสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชน และป้องกับปราบปราม ขบวนการคอลเซ็นเตอร์เพียงเท่านั้นซึ่งถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2565: ออนไลน์) ทั้งนี้ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประเทศไทย มีการจัดการผู้กระทำความผิด ตามกฎพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ในการดำเนินความผิดต่อผู้ร้ายต่างแดนเป็นหลัก

ซึ่งจากงานวิจัยของ สุมนทิพย์ จิตสว่างและนัทธี จิตสว่าง (2556) ยังได้มีการศึกษาเรื่อง “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายของต่างประเทศในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเพื่อประเมินผลการดำเนินการและผลกระทบของการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 และเพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ค่อนข้างน้อยและได้นำมาใช้ในการดำเนินคดีกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งตัวเจ้าหน้าที่มีการขาดความรู้ความเข้าใจรวมถึงขาดประสบการณ์ นอกจากนี้ยัง ประสบกับความยุ่งยากของการบังคับใช้พระราชบัญญัติ อาทิ การใช้เทคนิคพิเศษ การพิสูจน์การกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในฐานความผิดการมีส่วนร่วม การกำหนด อำนาจในการสืบสวนสอบสวน ที่ไม่มีความชัดเจน และ ไม่ใช่กฎหมายหลักในการดำเนินคดี เป็นต้น

ทั้งนี้เราจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์ในปัจจุบัน ซึ่งนำไปสู่สาเหตุที่ทำให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์โดยอาศัยกรอบวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและกรอบทางกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ที่มา และปัจจัยที่ทำให้ปัญหาดังกล่าว อีกทั้งขบวนการคอลเซ็นเตอร์ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในปัจจุบันจึงมีความจำเป็นที่จะสร้างความตระหนักรู้และทำความเข้าใจให้เพิ่มมากขึ้นเพราะปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบนี้เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติซึ่งเกิดขึ้นกับทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและยังไม่พัฒนา

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

แม้ในปัจจุบันจะยังไม่สามารถมีแนวทางใดที่สามารถแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์ให้หมดไปได้ แต่สามารถร่วมมือกันป้องกันต้นตอของปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้โดยปรับเปลี่ยนวิธีไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ โดยนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่องค์กรสหประชาชาตินำเสนอไว้มาปรับใช้ ซึ่งเป้าหมายการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน หรือ SDGs (Sustainable Development Goals) คือ กรอบความร่วมมือในการพัฒนาประเทศเพื่อ นำไปสู่ความยั่งยืน และ สร้างภูมิคุ้มกันร่วมกัน โดยมีเป้าประสงค์หลักทั้งหมด 17 ข้อ แต่ในบทความนี้จะข้อ ยกเพียง 2 ข้อที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนได้คือ ข้อที่ 8 และ 16 ดังนี้

ข้อ 8 มีเนื้อหาสาระคือ “ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลิตภาพ และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน” และมีหัวข้อย่อยที่ 8.7 ที่กล่าวว่า “ดำเนินมาตรการโดยทันทีและมีประสิทธิภาพเพื่อขจัดแรงงานที่เกิดจากการบังคับและยุติความเป็นทาสสมัยใหม่อย่างการค้ามนุษย์” (Mahidol University, 2565, ออนไลน์) จากในสาระสำคัญของหัวข้อจะพบว่า SDGs ใส่ใจในเรื่องของการพัฒนาและสร้างความคุ้มครองให้แก่แรงงานเป็นอย่างมาก ซึ่งในหัวข้อนี้สอดคล้องกับที่มาหลักของปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นอย่างมากเนื่องจากปัจจุบันปัญหา แก๊งคอลเซ็นเตอร์มีความเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ เพราะเกิดจากการหลอกลวงประชาชนไปกระทำอาชญกรรมที่ผิดกฎหมาย รวมถึงเป็นการกักขังหน่วงเหนี่ยวไม่ให้เหยื่อกลับมายังประเทศของตน โดยในปัจจุบันเหยื่อส่วนใหญ่ที่ถูกหลอกลวงไปทำงานอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบขบวนการคอลเซ็นเตอร์นั้น **มักถูกล่อลวงว่าเป็นงานที่ได้รายได้ดีและมั่นคง** แต่พอเหยื่อไปทำจริงๆจะพบว่าตรงกันข้าม ทุกคนถูกใช้งานไม่ต่างจากทาสคนเฉกเช่นในคราวที่ทาสยังเป็นเรื่องถูกกฎหมายในโลกใบนี้ ซึ่งการที่แรงงานคนหนึ่งจะยอมไปทำงานในต่างแดนได้ก็แสดงว่างานในประเทศไม่สามารถตอบโจทย์ความเป็นอยู่ของพวกเขา ซึ่งสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเศรษฐกิจเองก็เป็นปัจจัยหลักในความเป็นอยู่ของแรงงาน หากเศรษฐกิจดี แรงงานก็จะมีกิน มีใช้ แรงงานก็ไม่จำเป็นต้องมองหางานอื่นเพื่อจุนเจือรายได้ โดยทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องเอาใจใส่ในการผลิตแรงงานเพื่อให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน มอบหน้าที่ที่เหมาะกับแรงงานทุกคนอย่างไม่เลือกปฏิบัติ สนับสนุนสิทธิประโยชน์และสวัสดิการอย่างทั่วถึง รวมถึงฝึกอบรมวิชาชีพตามสมควรของสาขางานนั้น ๆ ต่อมา

ข้อ 16 มีเนื้อหาสาระคือ “ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ” และมี หัวข้อย่อยที่ช่วยแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้คือ ข้อย่อยที่ 16.8 ที่กล่าวว่า “เสริมความแข็งแกร่งของสถาบันระดับชาติที่เกี่ยวข้อง โดยรวมถึงกระทำผ่านทางความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อสร้างขีดความสามารถในทุกระดับ

โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อจะป้องกันความรุนแรงและต่อสู้กับการก่อการร้ายและอาชญากรรม” (Mahidol University, 2565 ออนไลน์)

ดังนั้นแนวทางที่จะใช้แก้ไขปัญหาการก่ออาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบขบวนการคอลเซ็นเตอร์นั้นจะต้องมีการประสานงานทั้งองค์กรใหญ่และองค์กรย่อยทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจำเป็นที่จะต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย หากในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เองก็จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาหลายหน่วยงาน ทั้งองค์กรภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ พร้อมทั้งรัฐบาลต้องตระหนักถึงความร้ายแรงของภัยคุกคามใหม่ในลักษณะนี้ให้เพิ่มมากขึ้น ว่าภัยนี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเพียงประชาชนเท่านั้นหากเมื่อมองในมุมกลับกันที่ผู้ก่ออาชญากรรมมุ่งทำลายเสถียรภาพภายในรัฐหนึ่งรัฐใดแล้วนั้น เมื่อข้อมูลที่เป็นความลับหรือข้อมูลสำคัญของประเทศรั่วไหลไป ในยามนั้นก็คงถึงคราวิกฤตของรัฐอย่างแท้จริงและแม้ว่าปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์จะยังไม่สามารถหยุดได้โดยเร็ว แต่หากทุกประเทศในภูมิภาคเชียอาคเนย์อาศัยการอุดช่องโหว่ของปัญหาไปทีละเล็กน้อย ปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะค่อย ๆ หายไปได้

4.ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการเกิดอาชกรรมข้ามชาติรูปแบบขบวนการคอลเซ็นเตอร์ประกอบมาตราการในการแก้ไข

ปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่แม้ว่าจะดูตื้นเขินแต่มีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมิจฉาชีพอาศัยช่องว่างของกฎหมาย เทคโนโลยี และความตระหนักรู้ ความเข้าใจ อันน้อยนิดของประชาชนต่อประเด็นดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ไม่มีรัฐใดที่เผชิญหน้ากับปัญหาขบวนคอลเซ็นเตอร์อย่างโดดเดี่ยว แต่ปัญหาดังกล่าวยังปรากฏแทบจะทุกรัฐทั่วโลก ทั้งในสหวีปอเมริกา ยุโรป และในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้ด้วย โดยแต่ละประเทศก็จะได้รับรูปแบบการ ล่อลวงที่แตกต่างกันไปตามแต่ความต้องการของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้จากข้อมูลของเดอะแมทเทอร์ (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2565: Online) ได้กล่าวไว้ว่า การแก้ไขปัญหาของรัฐส่วนใหญ่มักจะเน้นการป้องกันมากกว่าปราบปราม อันเนื่องมาจากความซับซ้อนของกระบวนการ ประกอบกับมิจฉาชีพที่อาศัยอยู่นอกเขตควบคุมทางกฎหมายของรัฐใดรัฐหนึ่งตลอดจนเป็นเรื่องเหนือการควบคุมของรัฐในโลกอินเทอร์เน็ตหรือที่เราเรียกว่า Dark Web

ซึ่งหากสืบค้นแนวทางการจัดการกับปัญหาของภาครัฐในประเทศไทยจะเห็นได้ว่าเราเน้นแนวทางการป้องกันมากกว่าการปราบปราม หรือเรียกได้ว่าเป็นนการแก้ไขเมื่อปัญหาเกิดไปแล้ว โดยปฏิเสธไม่ได้ว่าการสร้างความตระหนักรู้เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสังคมปลอดภัยจากเหล่ามิจฉาชีพและลดโอกาสการถูกหลอกลวง แต่อย่าลืมว่ามิจฉาชีพก็พัฒนากลไกการหลอกลวงให้ดูมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นสอดคล้องกับพลวัตดังกล่าว ดังนั้นการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมจึงมีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยผู้เขียนเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาสองแนวทางด้วยกัน

ประการแรก คือ แก้ไขจากภายในโดยการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยเรื่องมาตรการในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแก่ประชาชนภายในรัฐให้เข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบริษัทเอกชนผู้ถือครองข้อมูลของประชาชนและใช้ประโยชน์กับข้อมูลของประชาชนเพื่อจุดประสงค์ทางด้านการให้บริการ โดยอาจเพิ่มบทลงโทษให้มีความรุนแรงและเพิ่มแรงจูงใจให้บริษัทว่าต้องปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ของผู้ใบริการให้ได้มากที่สุดผ่านการ

กำหนดมาตรฐานในการรักษาข้อมูลให้อยู่หรือเถียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้ว อันเนื่องมาจากหนึ่งในข้อมูลที่ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้รับ อาทิ ข้อมูลเบอร์โทรศัพท์มือถือ ข้อมูลที่อยู่หรือชื่อของเหยื่อ ถูกส่งต่อหรือขายทอดตลาดมาจากเครือข่ายผู้ให้บริการโทรคมนาคม อย่างในยุโรปมีกฎหมายควบคุมเรื่องดังกล่าวที่รู้จักกันในนามของ General Data Protection Regulations (GDPR) หากบริษัทที่รักษาข้อมูลดังกล่าวทำให้เกิดความเสียหายหรือรั่วไหลจะต้องถูกปรับเป็นค่าเสียหายมูลค่าสูง ซึ่งส่งผลให้บริษัทต่าง ๆ มีแรงจูงใจในการเก็บรักษาขJอมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นการแก้ปัญหา ที่ต้นเหตุในอีกรูปแบบหนึ่งได้

ประการที่สอง คือ การลงทะเบียนหรือถามความสมัครใจแก่ผู้รับบริการในการเสนอขายสินค้า หรือ จำกัดสิทธิการโทรสอบถามข้อมูลทั้งผ่านอีเมล โทรศัพท์ หรือข้ความเพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ (Acknowledgement) ต่อประชาชนว่าหากมีบริษัทใดที่โทรมาถามข้อมูลต่าง ๆ นอกเหนือที่เราได้ให้ความ ยินยอมจะสามารถสันนิษฐานได้เลยว่า อาจเป็นมิจฉาชีพ

ประการสุดท้าย คือ การ่วมือกันระหว่างภายในภูมิภาค ถึงแม้ว่าในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จะมีพิธีสารอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านภัยคุกคามทางไซเบอร์อยู่แล้ว แต่ปัญหาดังกล่าวก็ไม่มีทีท่าจะลดลง ดังนั้นประเทศในภูมภาคเองจึงต้องสร้างความร่วมมือในประเด็นนังกล่าวเพิ่มมากขึ้น มิใช่เพียงแต่มีกฎหมายระหว่างประเทศในการบังคับใช้เพื่อจัดการกับภัยคุกคามเพียงเท่านั้น แต่ละประเทศต้องกำหนดกฎหมายภายในเพื่อกำกับดูแลอย่างเข้มข้นด้วย

บทสรุป

จากปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์กรณีศึกษาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ที่ได้เกิดขึ้นนั้น เมื่อได้นำมาพิจารณาดูแล้วจะพบว่าประเทศต่าง ๆ ในพบพบเจอปัญหาทั้งสิ้น การเชื่อมต่อของความเป็นโลกาภิวัฒน์และการเข้ามาของกระแสเสรีนิยมใหม่ที่ทำให้โลกเกิดความไร้พรมแดนและเชื่อมต่อกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งสิ่งนี้ก็เป็นผลกระทบที่ทำให้บรรดาอาชญากรต่างปรับเปลี่ยนวิธีการหลอกลวงไปมาตามแต่ละประเทศ และแม้ว่าแต่ละประเทศต่างคิดวิธีการแก้ไขปัญหาขึ้นมาเพื่อป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ได้เกิดขึ้น แต่วิธีการแก้ไขปัญหาที่ได้มีอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญา ข้อตกลง หรือ ปฏิญญาที่ได้จัดทำขึ้นนี้กลับไม่มีความเด่นชัดและ สามารถแก้ไขปัญหาได้เท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการเกิดช่องว่างทางกฎหมาย การขาดการตระหนักรู้ และการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดในตอนนี้ คือ การแก้ไขปัญหาที่มีรูปธรรม ควบคู่ไปกับการตระหนักรู้แก่ประชาชน กล่าวคือ เราจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ให้มากขึ้น รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ โดยการทลายต้นตอของปัญหาให้หมดสิ้นไปและต้องมีการบังคับใช้บทลงโทษรุนแรงแก่ผู้กระทำความผิดอย่างเด็ดขาดเพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต รวมถึงเพื่อให้เกิดความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายอย่างมากที่สุดนั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

กฎบัตรสหประชาชาติ. (2488). มาตราที่ 2 : 4

กิตติ ประเสริฐสุข, อนุสรณ์ ชัยอักษรเวช และจินตวัฒน์ ศิริรัตน์. (2562). ไทยกับความมั่นคงรูปแบบใหม่: การค้ามนุษย์ การย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ อาชญากรรมข้ามชาติ และความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://kpi-lib.com/elib/cgi-bin/opacexe.exe?op=mmvw&db=Main&skin=s&mmid=10306&bid=26506

จันทพร ศรีโพน. (2561). ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ และบทวิเคราะห์กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=349&Type=1

ฐิติมา อินกล่ำ. (2558). วาทกรรมทางการสื่อสารเพื่อการหลอกลวงทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ผ่าน เครื่องอิเล็กทรอนิกส์. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/uruj/article/view/77066/61872

ไทยรัฐ, (2565). เบื้องหลังทลายเครือข่ายแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ลวงเหยื่อทำงานในขุมนรก หลอกต้มคนไทย. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2305853

ไทยรัฐ ออนไลน์. (2565). ฉาวอีก "พันตำรวจโท" ขายข้อมูลคนไทยให้แก๊งคอลเซ็นเตอร์ รายได้เดือนละ 6 แสน. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://www.thairath.co.th/news/crime/2538420

ธนพิชฌน์ แก้วกา. (2565). รัฐบาลเดินหน้าแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ประชาชนไม่ตกเป็นเหยื่อ. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220228201014363

ประภัสสร วัฒนา. (2560). *แนวความคิดมนุษยนิยมของมาสโลว์ (Maslow) และแนวความคิดอัตถิภาวนิยม ของฌอง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre) ที่ปรากฏผ่านนวนิยายเรื่อง "วันหนึ่งในชีวิตของอีวาน เดนิโซวิช"*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา, มหาวิทยาลัยรรมศาสตร์). Km-ir.arts. https://km-ir.arts.tu.ac.th/files/original/a7aaa217f279a64ea33e4efab953a0c0a89e1da7.pdf

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์, (2562). มาตราที่ 3 การนิยามความหมาย. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/069/T_0020.PDF

ลัฐกา เนตรทัศน์. (2561). อาเซียนกับการจัดการปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://lawforasean.krisdika.go.th/File/files/cybersecurity_dec2.pdf

รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. (2565). รู้ทันหลังบ้าน 'แก๊งคอลเซ็นเตอร์' ปัยหาเรื้อรังที่ยังไม่สัสามารถจัดการ. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://thematter.co/thinkers/call-center-scammer/170308

วรารัก เฉลิมพันธุศักดิ์. (ม.ป.ป.). แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัฒน์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, 6-7

วิภา อุตมฉันท์. (2546). มารู้จักกับ"สื่อโลกาภิวัตน์". สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566 จาก https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/epaper/jan_june2003/pdf_files/13.pdf

ศิพิมพ์ ศรบัลลังก์. (2562). คู่มือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น. น. 51-52. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศิรินทิพย์ เด่นดวง. (2562). วัฒนธรรมไทยยุค 4.0: การใช้ภาษาของคนไทยในสังคมออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://publication.npru.ac.th/jspui/bitstream/123456789/784/1/ประชุมวิชาการครั้งที่%2011_96.pdf

ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย. (2558). ความเสี่ยงของข้อมูลที่เปิดเผยสู่สาธารณะ: ภัยคุกคามด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่อภาครัฐ. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://apps.bangkok.go.th/info_gidsedbkk/bmainfo/data_DDS/document/cyber_threats.pdf

สุภาพร พรมโส, ปราลี มณีรัตน์, และประสงค์ ประณีตพลกรัง. (2564, กรกฎาคม-ธันวาคม). สถานภาพ ความพร้อมและดัชนีความพร้อมด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนายเรืออากาศ. 17(2): 19-20.

สุมนทิพย์ จิตสว่าง, ปิยะพร ตันณีกุล, และนัทธี จิตสว่าง. (2563). “อาชญากรรมข้ามชาติ: ภัยคุกคามประเทศไทยเกี่ยวกับแก๊งคอลเซ็นเตอร์”. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/digital/api/DownloadDigitalFile/dowload/16233

สุมนทิพย์ จิตสว่าง, นัทธี จิตสว่าง, และประพจน์ อนุศิริ. (2556). การจัดการความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามแก๊งอาชญากรรมข้ามชาติที่ก่อเหตุคดีเกี่ยวกับทรัพย์ในเขตกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/digital/api/DownloadDigitalFile/dowload/62461

สำนักบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). ทำความรู้จักมัลแวร์ (Malware) และวิธีการป้องกันง่าย ๆ ด้วยตัวคุณเอง. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://www.it.chula.ac.th/ทำความรู้จักกับมัลแวร์/

อดินันท์ พรหทพันธ์ใจ. (2556). ทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่กับเศรษฐกิจและสังคมไทยก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ(ในช่วง ค.ศ. 1986-1996). สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://www.library.polsci.chula.ac.th/dl/acef2e56f45bcaa2e7ac35e3cbd8ce4b

อาริยา สุขโต. (2565). ภัยอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2565-jul7

อัญธิกา ณ พิบูลย์. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องความปลอดภัยไซเบอร์และหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nitipat/article/download/265549/180013/1040775

BBC News. (2565). ปากคำเหยื่อแก๊งค้ามนุษย์ที่หลอกไปทำ “คอลเซ็นเตอร์” ในกัมพูชา. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://www.bbc.com/thai/articles/c1v4vdvggxlo

Export Genius, (2021). Thailand Trade Data. Retrieved 16 October 2022, From https://www.exportgenius.in/export-import-trade-data/thailand-import.php.

Mahidol University. (2565). เป้าหมาย SDGs 17 ประการ. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://science.mahidol.ac.th/sdgs/sdgs-17/.

PPTV Online. (2565). ไทย-กัมพูชา เซ็น MOU ผนึกกำลัง ปราบแก๊งคอลเซ็นเตอร์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://www.pptvhd36.com/news/การเมือง/176155

บริบทการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ท้องถิ่นดิจิทัล: เงื่อนไขความสำเร็จและบทเรียนของเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา

The Context of Local Administrative Organization Development Towards Digital Local Governance : Key Success Conditions and Lessons of Yala Municipality, Yala Province

นพพล อัคฮาด[1] พนมพัทธ์ สมิตานนท์[1] นราธิป ศรีราม[1]และวันพืช มาหะมุ[2]
Noppon Akahat[1] Phanompatt Smitananda Narathip Sriram[1]and Wanpeuch Mahamu[2]
[1]สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
[1]School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University
[2]นักดิจิทัลพัฒนาเมืองรุ่นใหม่, สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (สศด.)
[2]The Smart City Ambassadors, Digital Economy Promotion Agency (DEPA)
First author E-mail: noppon.aka@stou.ac.th
This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023
Received: Month Day, Year; Revised: Month Day, Year; Accepted: Month Day, Year

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัล และ 2) วิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากบทเรียนของเทศบาลนครยะลา ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เลือกกรณีศึกษาจากเทศบาลนครยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจงจำนวน 18 คน และการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสรุปความแบบอุปนัยของข้อมูลที่สอดคล้องกัน

ผลการศึกษาพบว่า 1) เทศบาลนครยะลามีบริบทของการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองจากนโยบายของผู้บริหารที่ชัดเจน มีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน และมีแนวทางในการบริหารจัดการเมืองด้วยการบูรณาการงานบริการสาธารณะด้านต่างๆ เข้ากับระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญร่วมกับภาคส่วนอื่นเพื่อพัฒนาเมืองยะลาได้ตรงตามบริบทของเมืองซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากหลายๆ พื้นที่ 2) เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเทศบาลนครยะลา ประกอบด้วย (1) การมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์การที่ชัดเจน (2) การปรับบุคลากรให้เป็นคนดิจิทัลและสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบ

ดิจิทัล (3) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล และ (4) เงื่อนไขด้านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากบทเรียนของเทศบาลนครยะลา ได้แก่ (1) การประยุกต์ใช้เทศโนโลยีที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงพัฒนาการใช้งาน (2) ให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ขององค์กร 3) การสร้างและส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ดิจิทัลของบุคลากรภายในองค์กร 4) กำหนดทิศทางและเป้าหมายในการบริหารจัดการท้องถิ่นโดยได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบและการใช้ข้อมูลดิจิทัล และ 5) มุ่งเน้นการบริหารงานท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและทั่วถึง เป็นต้น

คำสำคัญ เทศบาลนครยะลา, ท้องถิ่นดิจิทัล, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This study aims to 1) study the context of digital local governance development, 2) analyze key success conditions of applying digital technology to develop a local digital governa n c e , and 3) guidelines for digital technology development of local administrative organizations from Yala municipality. Qualitative method was used. Yala Municipality was chosen as case studies. The data was collected by an in-depth interview with 18 purposive targets and documentary research. Content analysis was also used by inductive summation of the corresponding data. The findings reveal that 1) Yala municipality has context in driving digital technology into smart city development under the clear executive policy, knowledgeable and skilled personnels with practical potential, and guidelines for urban administration and management by integrating various public services with digital technology with emphasis on civil participation and other sectors to develop Yala city where is unique and different from many other city, 2) key success conditions of applying digital technology to develop Yala city are included of (1) having an obvious digital strategy and vision (2) digitalization and creating digital work culture (3) digital transformation and management and (4) conditions of using digital technology to completely transform the organization, 3) lessons from Yala municipality to formulate guidelines for digital technology development of local administrative organizations such as (1) applying existing technology to improve usability, (2) importance to develop a digital technology personnel of existing organization, (3) creating and promoting knowledge and understanding of digital applications among personnel within the organization, (4) setting a direction and goal for local management with emphasis on the design and use of digital information, and (5) focus on local administration by using a digital technology to bring benefits and happiness to the people equally and thoroughly, etc.

Keywords Yala Municipality, Digital Local Governance, Local Administrative Organization

บทนำ

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติมอบหมายให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม) ร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) จัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการตามนโยบายเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของรัฐบาลให้เกิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยและหลากหลายมาเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินธุรกิจ การดำเนินชีวิตของประชาชน และการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่แข่งขันได้ในเวทีโลกและความมั่นคงทางสังคมของประเทศ ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2559 เห็นชอบแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมอบหมายให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนแผนดังกล่าว รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนารายยุทธศาสตร์และ/หรือวาระร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นแนวทางให้หน่วยงานราชการทุกกระทรวง กรม รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัลของหน่วยงานและจัดทำคำของบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานต่อไป

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะกรมที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์รัฐบาลดิจิทัลมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัลของกรมฯ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลโดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางของการจัดสรรทรัพยากรด้านบุคลากรและงบประมาณที่เหมาะสม ลดความซ้ำซ้อน มีประสิทธิภาพและมุ่งสู่ประโยชน์สูงสุดของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การและการจัดทำบริการสาธารณะของกรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานในกำกับดูแลของกรม ซึ่งต่อมาปรากฏในแผนยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560 – 2569 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 กำหนดให้มีการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย 4.0 สู่ประเทศที่พัฒนาแล้วจากฐานของท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่เป้าประสงค์และตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล คือ มุ่งให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรดิจิทัลทุกภารกิจการบริหาร การจัดบริการสาธารณะมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพรองรับการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ Smart Thailand (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559)

สำหรับแนวคิดท้องถิ่นดิจิทัล (Digital local governance) หมายถึง การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปรับปรุงการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐและการทำงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมั่นคงปลอดภัยและมีธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน ในการ

เปิดเผยข้อมูลภาครัฐต่อสาธารณชน และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, มปป., เว็บไซต์) ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ 2565 ที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้จัดการประเมินรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งผลการประกาศรางวัลจากการประเมินดังกล่าวพบว่า เทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ได้รับรางวัลชนะเลิศในประเภทโดดเด่น กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ (เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ซึ่งได้นำเสนอโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นเรื่อง SMART Governance ใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน ซึ่งเป็นผลงานนวัตกรรมดิจิทัลแฟลตฟอร์มที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างการให้บริการอินเตอร์เน็ตพื้นฐาน Free Wifi กับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารบนระบบ Line Official Account: Line OA ด้วยการประยุกต์ใช้ฟีเจอร์ Rich Manu บน Line OA และรวบรวมข้อมูลบนแพลตฟอร์มต่างๆเพื่อบริหารจัดการข้อมูล (Data Analytics) เพื่อออกแบบการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้โครงการ Yala Resilience City (ยะลา เมืองยืดหยุ่น ยั่งยืน) ด้วยระบบเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างเมืองกับประชาชน อำนวยความสะดวกในด้านการบริหารจัดการภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) เพื่อใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน (นพพล อัคฮาด และคณะ, 2565)

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบริบทการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลา พร้อมกับวิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมือง และสรุปบทเรียนที่ได้สู่ข้อเสนอเชิงนโยบายจากกระบวนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงประจักษ์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัลที่สอดคล้องกับพื้นที่การพัฒนาอย่างเหมาะสมต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองของเทศบาลนครยะลา
2. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองของ เทศบาลนครยะลา
3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากบทเรียนของเทศบาลนครยะลา

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดรัฐบาลดิจิทัล (Digital governance) หมายถึง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและการบริการสาธารณะ โดยปรับปรุงการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐ และการ

ทำงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมั่นคงปลอดภัย และมีธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน ในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐต่อสาธารณชน และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, มปป., เว็บไซต์) ทั้งนี้ลักษณะรัฐบาลดิจิทัลสามารถแบ่งออกได้ 3 แบบดังนี้ (บริษัท ดิทโต้ (ประเทศไทย) จำกัด, มปป., เว็บไซต์)

1) การปรับวิธีการบูรณาการงานใหม่ (Reintegration) เป็นรูปแบบของการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในภาครัฐ เชื่อมต่อข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการสร้างศูนย์ข้อมูล และยังง่ายต่อการควบคุมและการจัดการของหน่วยงานราชการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) การให้ความสำคัญกับต้องการของประชาชน (Needs-based holism) เป็นรูปแบบการปรับปรุงองค์กรภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้บริการแก่สาธารณะ ซึ่งข้อดีของรูปแบบนี้คือเป็นการทำให้หน่วยงานภาครัฐเข้าใจความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เพราะข้อมูลเหล่านี้อยู่ในศูนย์เก็บข้อมูลที่เดียวกัน

3) การใช้ดิจิทัลในการทำงาน (Digitalization) เป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการทำระบบบริหารสารสนเทศมาใช้ เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการ รวมถึงประชาชนเองก็ใช้งานระบบนี้ได้อย่างง่ายดาย ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต แทนการทำงานแบบเดิม

ทั้งนี้แนวคิดรัฐบาลดิจิทัลมีที่มาจากการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 1/2559 เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559 ที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีและเป็นประธานในการประชุม โดยทางการมีมติเห็นชอบและเริ่มร่างแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมไทย เข้าสู่ Digital Thailand ด้วยซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญของรัฐบาลดิจิทัลดังนี้ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2562)

1. เสริมสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีภายในประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการเสริมสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยีภายในประเทศให้ทันสมัย และสามารถนำเครื่องมือเหล่านี้มาสร้างสรรค์นวัตกรรมการผลิตและการบริการของประเทศ

2. สร้างสังคมที่เท่าเทียม รับข้อมูลข่าวสารผ่านระบบดิจิทัล เมื่อเทคโนโลยี และนวัตกรรมของประเทศก้าวทันยุคสมัย จะช่วยสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม ด้วยการรับทราบข้อมูลข่าวสาร และบริการอื่น ๆ ของรัฐ ผ่านการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพสังคมของประชาชน

3. เพิ่มช่องทางการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล เมื่อรัฐบาลส่งเสริมสังคมแบบดิจิทัล หรือส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ทำงานด้วยระบบดิจิทัล จะช่วยเพิ่มความพร้อมให้บุคลากรทุกกลุ่ม ทุกหน่วย มีความรู้และมีทักษะที่เหมาะสำหรับการดำเนินชีวิตด้วยระบบดิจิทัล และยังเป็นการเพิ่มช่องทางการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัลอีกด้วย

4. เข้าถึงหน่วยงานรัฐได้ง่าย ผ่านการใช้ระบบดิจิทัล หากรัฐบาลได้พัฒนารูปแบบการทำงานแบบดิจิทัลในทุกภาคส่วนจนกลายเป็นรัฐบาลดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามาดูข้อมูลตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลได้อย่างโปร่งใสชัดเจน

และสุดท้าย รัฐบาลดิจิทัลถือเป็นสิ่งสำคัญต่อประเทศไทย เพราะเทคโนโลยีโลกออนไลน์ไม่ได้หยุดนิ่ง หากหน่วยงานราชการในประเทศไทยไม่ปรับตัวเข้าสู่สังคมดิจิทัลได้ทันท่วงที อาจทำให้ประเทศเสียโอกาสในเชิงเศรษฐกิจ และมีคุณภาพทางสังคมที่ล้าสมัย ด้วยการทำงานของภาครัฐที่มีขอบเขต เต็มไปด้วยข้อกำหนด ยากที่จะเข้าถึง แต่ในปัจจุบัน รัฐบาลดิจิทัลอยู่ในแนวโน้มที่ดีขึ้น เพราะเมื่อปี 2565 ประเทศไทยได้บังคับใช้พระราชบัญญัติการปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2565 นับว่าเป็นการผลักดันให้ทางหน่วยงานราชการ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปรับใช้การทำงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเต็มระบบ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยมีรัฐบาลดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์แบบ พร้อมที่จะเทียบเคียงนานาประเทศได้อย่างภาคภูมิ

2. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์การสู่ดิจิทัล จากการค้นคว้าศึกษาแนวคิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการบริหารขององค์การนั้นมีเงื่อนไขต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ (เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์, 2562: 51 – 53)

1. การมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์การที่ชัดเจน (Strategy & Vision) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่มีการนำเทคโนโลยีแบบดิจิทัลมาเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารองค์การภาครัฐนั้นถือเป็นเรื่องใหญ่ ดังนั้น องค์การจึงมีความจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ที่เป็นผลลัพธ์ในระยะยาวขององค์การให้ชัดเจนและเป็นเป้าหมายสำคัญขององค์การ ดังนี้ (1) มีการกำหนดกลยุทธด้านดิจิทัล (Digital strategy) โดยองค์การจะต้องมีการระบุถึงวิสัยทัศน์หรือภาพของผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์การต้องการในเชิงดิจิทัล และกำหนดกลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ในการขับเคลื่อนไปสู่วิสัยทัศน์ให้มีความชัดเจนด้วย (2) มีจุดเน้นที่ดิจิทัล (Digital focus) ซึ่งจุดเน้นจะต้องให้ความสำคัญต่อลูกค้าหรือประชาชนผู้รับบริการ โดยจะต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่มาเป็นการให้บริการที่นำมุมมองผู้รับบริการเหล่านั้นมาเป็นโจทย์ และปรับยืดหยุ่นให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการที่เปลี่ยนแปลงไป และ (3) การลงทุน (Investment) เนื่องจากการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การที่อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลมีความจำเป็นที่องค์การจะต้องมีการลงทุนสูงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่ในองค์การ

2. การปรับให้เป็นคนดิจิทัล (Digital worker) และสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล โดยการเปลี่ยนแปลงที่มีการนำเทคโนโลยีแบบดิจิทัลมาปรับใช้จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดขององค์การ ดังนั้น การที่องค์การจะบรรลุผลสำเร็จในการบริหารการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นองค์การดิจิทัลได้นั้น จะต้องมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (1) ทักษะด้านดิจิทัล (Digital skill) การจะปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นองค์การแบบดิจิทัลได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีทักษะด้านดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นทั้งองค์การเพื่อออกมาทำงานภายใต้ระบบงานใหม่ที่เป็นแบบดิจิทัล (2) ผู้นำขององค์การ (Leadership) เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้าไปเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ระบบงาน ระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนรูปแบบและวิธีการทำงานแบบใหม่ให้เกิดขึ้นจึงมีความจำเป็นต้องอาศัยผู้นำเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์การไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และ (3) วัฒนธรรมองค์การ (Culture) เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้าไปท้าทายและกระบวนการคิดและออกแบบระบบและกระบวนการทำงานแบบใหม่แทนแบบเดิมที่องค์การใช้อยู่ ดังนั้น การสร้างวัฒนธรรมองค์การแบบใหม่ที่เน้นวัฒนธรรมและการทำงานที่ส่ง

ต่องานกันบนกระบวนการแบบดิจิทัล จึงจำเป็นที่องค์การจะต้องมีการสร้างวัฒนธรรมองค์การสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับรูปแบบการทำงานแบบดิจิทัลขององค์การ

3. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล (Process and Governance) โดยองค์การจะต้องมีความชัดเจนในการนำนวัตกรรมดิจิทัลมาขับเคลื่อนองค์การ การบริหารการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์การให้เห็นภาพที่ชัดเจน และการปรับรูปแบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการทำงานแบบดิจิทัล ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (1) นวัตกรรมดิจิทัล (Digital innovation) การที่องค์การมีนโยบายที่ชัดเจนในการนำนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการขับเคลื่อนไปสู่องค์การดิจิทัล จะยิ่งเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้มากขึ้นในลักษณะของการทำงานแบบบูรณาการข้ามหน่วยงานกันมากขึ้น (2) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change management) เนื่องจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จะมีผลกระทบในวงกว้างและเน้นการเปลี่ยนแปลงแบบลงรากลึกหรือการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของการทำงานแบบใหม่อย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ดังนั้น การมีแผนบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขององค์การจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้การเปลี่ยนแปลงขององค์การมีแผนรองรับและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และ(3) การกำกับดูแลที่ดี (Governance) เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้าไปเปลี่ยนรูปแบบการทำงานแบบเดิมที่เป็นแบบหน่วยงานใครหน่วยงานมันมาเป็นการบริหารจัดการแบบใหม่ที่บูรณาการทำงานข้ามหน่วยงานด้วยการทำงานที่สอดประสานอย่างรวดเร็วบนกระบวนการทำงานที่เป็นดิจิทัล

4. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ (Technology and Capabilities) โดยที่องค์การจะต้องมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มที่ การออกแบบแพลตฟอร์มของการทำงานแบบดิจิทัล รวมถึงการพัฒนาต้นแบบของการให้บริการแบบใหม่ที่เป็นแบบดิจิทัลมาทำงานข้ามหน่วยงานแบบบูรณาการกันบนดิจิทัลโดยมีโจทย์เดียวกัน คือ คุณค่าสูงสุดต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (1) การขับเคลื่อนโดยใช้เทคโนโลยี (Disruptive Technologies Enables) โดยองค์การจะต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ มาใช้บูรณาการร่วมกัน เช่น เทคโนโลยี Cloud เทคโนโลยีการเชื่อมต่อสรรพสิ่งก็จะต้องมีเทคโนโลยีความปลอดภัยทางไซเบอร์เพื่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานแบบดิจิทัล เป็นต้น เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ (2) การออกแบบแพลตฟอร์มและรูปแบบธุรกิจ (Platform Architectures and Business Models) ทั้งนี้ องค์การจะต้องเปลี่ยนกระบวนการทำงานแบบเดิมที่แต่ละหน่วยงานมักมีรูปแบบการทำงานของตนเองและมีการส่งต่องานระหว่างหน่วยงานเป็นทอดๆ มาเป็นการทำงานที่ทุกหน่วยงานมาใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เดียวกันไปพร้อมกัน และ (3) การออกแบบต้นแบบการให้บริการแบบดิจิทัล (Digital service mastery) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ แต่องค์การจะต้องมาออกแบบต้นแบบหรือรูปแบบการทำงานแบบใหม่ การพัฒนารายละเอียด การแปลงไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนการบริหารจัดการกระบวนการบริหารแบบดิจิทัลให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังภาพต่อไปนี้

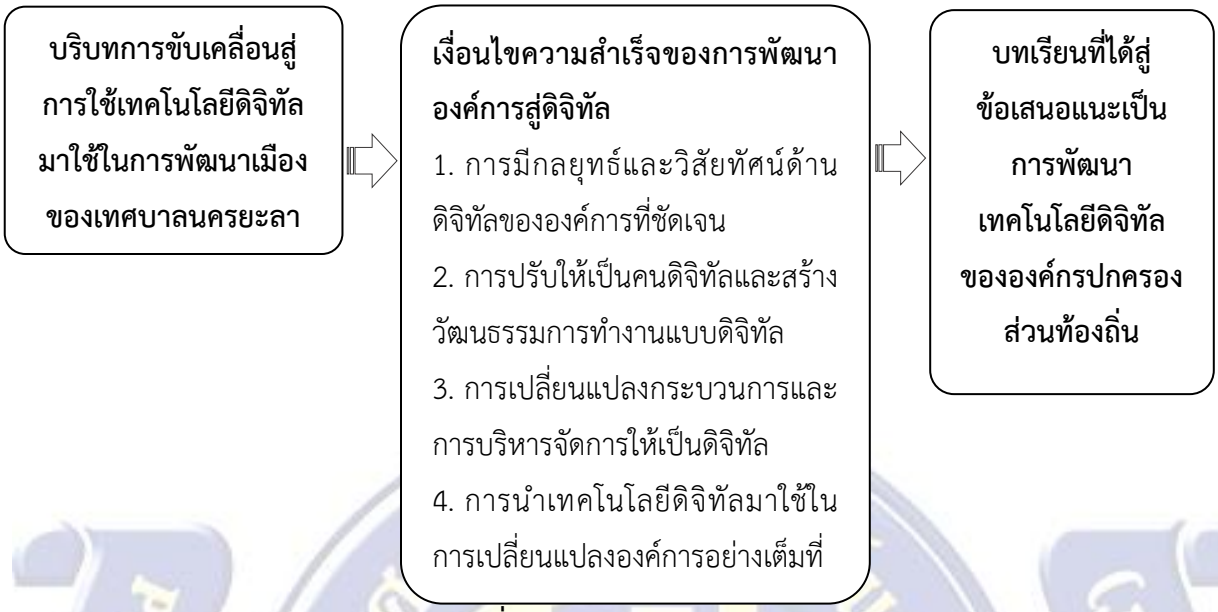

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

1. แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ทำการเลือกกรณีศึกษาที่มีความสอดคล้องกับประเด็นการวิจัยและมีบริบทการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

2. กลุ่มประชากรเป้าหมายที่ศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งพิจารณาจากผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาและได้รับผลกระทบจากโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นด้านเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เลือกศึกษาจำนวน 18 คน ดังนี้ (1) นายกเทศมนตรีหรือรองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน (2) ปลัดเทศบาล หรือรองปลัดปลัดเทศบาล รวมจำนวน 2 คน (3) พนักงานเทศบาล จำนวน 6 คน (4) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจในพื้นที่ จำนวน 4 คน และ (5) ตัวแทนชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวน 4 คน

3. เครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 เป็นแบบสำรวจข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นแบบฟอร์มประกอบไปด้วยประเด็นข้อมูลทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ มาวิเคราะห์โดยมุ่งพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และชุดที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้มีส่วนร่วมที่เป็นตัวแทนตามที่ระบุไว้ในส่วนของประชากรเป้าหมาย เพื่อทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่สนใจตามความเป็นจริง

4.การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิเคราะห์สรุปอุปมัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์ เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น

ผลการศึกษา

1. สรุปผลการศึกษาบริบทของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปประเด็นการศึกษาบริบทของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลาได้ดังนี้

เทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศใต้ประมาณ 1,395 กิโลเมตร มีพื้นที่บริการประมาณ 19.4 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำสายบุรีและที่ราบระหว่างภูเขาภายในเขตเทศบาลได้มีการวางระบบผังเมืองอย่างดีซึ่งเทศบาลนครยะลาได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีการวางผังเมืองที่ดีและสวยงามแห่งหนึ่งของประเทศไทย ภายในเทศบาลมีถนนกว่า 400 สายตัดเชื่อมต่อกัน ในลักษณะเป็นใยแมงมุมมีวงเวียนซ้อนกัน 3 วงคล้ายกับกรุงปรารีส ประเทศฝรั่งเศส ถนนทุกสายไปรวมกันที่วงเวียนหลักเมือง แบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ภายในเมืองเป็นบริเวณต่าง ๆ ชัดเจน เช่น สถานศึกษา สถานที่ราชการ ย่านธุรกิจการค้า บ้านพักอาศัย และสวนสาธารณะ เป็นต้น ทางด้านการปกครองแบ่งการปกครองออกเป็น 43 ชุมชนเมือง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา มีประชากรในเขตเทศบาลประมาณ 61,000 คน ประชากรแฝงจำนวน 20,000 คน จำนวนครัวเรือน 25,983 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยตัวหัวประชากร 107,023 บาท (เทศบาลนครยะลา, 2565)

จากลักษณะทั่วไปของพื้นที่เขตเทศบาลนครยะลา ถือเป็นย่านการค้าสำคัญและเป็นชุมชนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลา และเป็นศูนย์กลางการปกครองและการบริหารราชการของจังหวัดยะลา มีประชากรและประชากรแฝงอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น แต่จากบริบทของสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่ ทั้งยังส่งผลกระทบภาพรวมทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนที่เรื้อรังมายาวนาน ประกอบกับ บริบทการทำงานของเทศบาลที่แบ่งการทำงานแบบแยกส่วนกันอย่างชัดเจน ทำให้ข้อมูลอยู่กระจัดกระจาย เกิดความซ้ำซ้อน เกิดข้อผิดพลาด เป็นอุปสรรคในการบูรณาการจัดการข้อมูล อีกทั้งการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐของประชาชนในเวลาที่ผ่านมามีข้อจำกัดในหลายด้าน ประชาชนไม่สามารถติดต่อเทศบาลได้ในช่วงเวลายามวิกาลหรือในช่วงวันหยุดราชการ ทำให้เกิดความล่าช้า ประชาชนไม่ได้รับบริการสาธารณะตามความต้องการได้อย่างทันท่วงที เกิดช่องว่างการเข้าถึงบริการและข้อมูล เทศบาลนครยะลาจึงได้นำนวัตกรรมดิจิทัลแฟลตฟอร์มที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างการให้บริการอินเตอร์เน็ตพื้นฐาน Free Wifi กับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารบนระบบ Line Official Account: Line OA ด้วยการประยุกต์ใช้ฟีเจอร์ Rich Manu บน Line OA และรวบรวมข้อมูลบนแพลตฟอร์มต่างๆเพื่อบริหารจัดการข้อมูล (Data Analytics) เพื่อออกแบบการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้โครงการ Yala Resilience City (ยะลา เมืองยืดหยุ่น ยั่งยืน) ด้วยระบบเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างเมืองกับประชาชน อำนวยความสะดวกในด้านการบริหารจัดการภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) เพื่อใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน

2. สรุปผลวิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปประเด็นเงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลาได้ดังนี้

1. เงื่อนไขด้านการมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์การที่ชัดเจน จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายของการพัฒนาเมืองด้านดิจิทัลที่ชัดเจน และมีแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านดิจิทัลที่จะใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลของตนเองที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ซึ่งเทศบาลนครยะลากำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “นครยะลา เมืองแห่งพหุวัฒนธรรม สร้างสรรค์นวัตกรรม สู่คุณภาพชีวิตที่ดี” ภายใต้การบริหารของนายกเทศมนตรีนครยะลาที่มีการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประชาชน ด้วยการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างการให้บริการอินเตอร์เน็ตพื้นฐาน Free Wifi กับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารบนระบบ Line official Account และแพลตฟอร์มอื่น สำหรับการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเมืองในด้านต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการสาธารณะช่วยลดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง รวดเร็วตรงตามกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกแบบการบริหารจัดการเมือง เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและร่วมพัฒนาเมืองจนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

จากความชัดเจนของวิสัยทัศน์และนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเห็นว่านโยบายของผู้บริหารที่มีความชัดเจนจะได้รับการสนับสนุนจากข้าราชการผู้ปฏิบัติงานในการวางแผน ออกแบบ และทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวเพื่อให้เข้าใจเป้าหมายตรงตามวิสัยทัศน์ของผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบกับตัวผู้บริหารเองก็มีแนวนโยบายที่ชัดเจนในด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาเมืองของตนให้เป็นเมืองอัจฉริยะ จึงก่อให้เกิดการบูรณาการการดำเนินงานผ่านโครงการต่าง ๆ ด้านการจัดบริการสาธารณะตามภารกิจต่างๆ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนตามแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนทำให้เกิดการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์การที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของผู้บริหารท้องถิ่น

2. เงื่อนไขด้านการปรับให้เป็นคนดิจิทัลและสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้พบว่า เทศบาลนครยะลามีความพร้อมของบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและมีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานขององค์การแบบดิจิทัลขึ้น โดยเทศบาลนครยะลาได้มีการพัฒนาระบบการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้แต่ละคนสามารถขับเคลื่อนการทำงานด้วยข้อมูล (data-driven) มีระบบความปลอดภัยทางข้อมูล (data security) และการรักษาความเป็นส่วนตัว (data privacy) ควบคู่กัน ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลของทุกช่องทาง นำข้อมูลที่มีความสำคัญมาประมวลผลเป็นหน้าจอ Dashboard สำหรับให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจทั้งใน

ระยะสั้น ระยะยาว หรือในยามวิกฤตินำไปสู่การทำนโยบายเชิงการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อให้เป็นการปฏิบัติงานที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

3. เงื่อนไขด้านการเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้พบว่า เทศบาลนครยะลามีกระบวนการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการองค์การให้เป็นดิจิทัลผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อาศัยการมีส่วนร่วมและการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชนในพื้นที่ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายการทำงาน เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น ร่วมกันเสนอความคิดเห็น ความต้องการ และการออกแบบแพลตฟอร์มให้เหมาะสมกับการใช้งานได้อย่างทั่วถึงของประชาชน โดยเทศบาลนครยะลามุ่งเน้นการพัฒนา Smart Governance ที่ออกแบบสำหรับพัฒนาระบบบริการภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ โดยมุ่งเน้นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมบริการ โดยพัฒนาแพลตฟอร์มการให้บริการประชาชนหลายช่องทาง เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงข้อมูลและบริการของประชาชนให้ได้มากที่สุด ได้แก่ Website , Facebook , Line Official Account และ Mobile Application ตลอดจนระบบหลาดยะลา (Yala Market) ซึ่งเป็นระบบ E-commerce ที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงสินค้าและบริการออนไลน์ในช่วงสถานการณ์โควิด19

4. เงื่อนไขด้านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้จากพบว่า เทศบาลนครยะลาได้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ ซึ่งเทศบาลนครยะลา ได้พัฒนาระบบ SMART Governance เพื่อใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อประกอบการตัดสินใจและเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถด้านใช้ดิจิทัล สำหรับการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเมืองในด้านต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการสาธารณะ ช่วยลดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง รวดเร็วตรงตามกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกแบบการบริหารจัดการเมือง เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและร่วมพัฒนาเมืองจนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน เทศบาลนครยะลายังได้พัฒนาต่อยอดระบบการบริหารจัดการฐานข้อมูล ที่สามารถดึงข้อมูลการใช้บริการจากฟีเจอร์ Rich Manu ซึ่งการใช้บริการจากฟีเจอร์ Rich Manu ของระบบ Line OA อาทิ บริการข้อมูลแก่ประชาชน (Citizen Dashboard) เป็นการเปิดเผยข้อมูล (Open Data) ด้านการบริหาร การดำเนินงานต่างๆ ของเทศบาลนครยะลาออกสู่สาธารณะชน และสามารถเข้าถึงบริการได้ทุกที่และทุกเวลา ระบบชำระค่าน้ำออนไลน์ ซึ่งเป็นการลดการเดินทางและประหยัดเวลา ตลอดจนลดความหนาแน่นของประชาชนที่มาติดต่อที่สำนักงานให้มีความเป็นดิจิทัลมากขึ้น และการบริการอื่นของทางเทศบาล เช่น การบริการรถเก็บขยะที่มีการติดตั้ง GPS และกล้องหน้ารถทุกคัน เพื่อให้

ประชาชนสามารถตรวจสอบเส้นทางและระยะเวลาการบริการของรถขยะ แพลตฟอร์มด้านการศึกษา School Bright ที่สามารถเปลี่ยนโรงเรียนเป็นโรงเรียนดิจิทัล เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยข้อมูลดังกล่าวจะถูกเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการต่อยอดไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาจุดการให้บริการวัคซีน จุดบริการตรวจคัดกรองโควิด การพัฒนาแก้ไขและยุติปัญหาข้อร้องเรียนได้อย่างทันท่วงที การแจ้งข้อมูลข่าวสารเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สามารถจำกัดความสำคัญของข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงจุด เช่น การแจ้งเตือนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย การส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้ประกอบการร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการหลาดยะลา (Yala Market) ผ่านงาน Money Expo ที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเข้าถึงแหลงเงินทุน และพัฒนาความรู้ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

5. ผลการสรุปบทเรียนที่ได้จากรับจากเทศบาลนครยะลา เพื่อนำไปใช้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่อย่างเหมาะสม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปประเด็นบทเรียนที่ได้จากการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงการ SMART Governance ใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน ที่เริ่มดำเนินการนำมาพัฒนาเป็นดิจิทัลแพลตฟอร์มของเมืองที่บูรณาการข้อมูลและบริการที่กระจัดกระจายหลายช่องทางไว้ในจุดเดียวกัน ซึ่งสามารถสรุปเป็นบทเรียนที่ได้ในเชิงของการพัฒนาทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ว่า การทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นองค์กรปกครองส่วนต้องถิ่นต้องปรับตัวเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ยุคการวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อประกอบการตัดสินใจและเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจากประชาชน และใช้ในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเมืองในด้านต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการสาธารณะ ช่วยลดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงรวดเร็วตรงตามกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกแบบการบริหารจัดการเมือง เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของและร่วมพัฒนาเมืองจนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนนั้นสามารถนำไปใช้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสมดังนี้

1) การประยุกต์ใช้เทศโนโลยีที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงพัฒนาการใช้งาน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในกรณีนี้คือการไม่พึ่งพาเทคโนโลยีใดเทคโนโลยีหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีนั้นได้โดยไม่มีข้อจำกัด (Universal) และไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณสูงในการลงทุนครั้งใหญ่ครั้งเดียวเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีงบประมาณจำกัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้ตามศักยภาพของเทคโนโลยีที่ตนเองมีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2) ให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ มีการส่งเสริม สนับสนุน สร้างแรงจูงใจ ให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน เพื่อให้พนักงานเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาองค์กรนำไปสู่ปัจจัยความสำเร็จ

3) การสร้างและส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจของบุคลากรภายในองค์กร เกี่ยวกับการบริหารจัดการข้อมูลให้พร้อมใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และการกำกับดูแลองค์กรตามหลักธรรมาภิบาล อันจะนำไปสู่การพัฒนางานและพัฒนาตน ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

4) กำหนดทิศทางและเป้าหมายในการบริหารจัดการท้องถิ่นโดยได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบและการใช้ข้อมูล เพื่อประโยชน์ในทิศทางเดียวกันในทุกๆ โครงการ และเมื่อข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันที่มากเพียงพอ มีเงื่อนไขที่ชัดเจน และมีเครื่องมือที่เป็นอัตโนมัติในการจัดการข้อมูลเข้าสู่องค์กรที่ใช้ข้อมูลในลักษณะ Big Data ได้อย่างสมบูรณ์แบบ

5) มุ่งเน้นการบริหารงานที่มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่ได้จะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนนโยบายการนำเทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลนครยะลาที่ใช้เป็นกรณีศึกษามีบริบทของการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองด้วยกระบวนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีให้ที่มีเสถียรภาพในการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพจากการมีนโยบายของผู้บริหารที่ชัดเจน มีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน มีผู้บริหารท้องถิ่นที่มีความรอบรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความตั้งใจในการบริหารจัดการเมืองด้วยดิจิทัลกับการบูรณาการด้านการบริการสาธารณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทเมืองสอดคล้องกับแนวคิดการการพัฒนาเมืองอัจฉริยะตามที่ Pelton & Singh (2019) ได้เสนอไว้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพียงอย่างเดียวไม่อาจทำให้เมืองกลายเป็นเมืองอัจฉริยะได้จำเป็นที่ต้องอาศัยการวางแผน การออกแบบ และการพัฒนากลไกทางการบริหารของเมืองควบคู่ไปด้วยเพื่อให้เมืองสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีได้ สำหรับเงื่อนไขการความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลา มีเงื่อนไขที่สอดคล้องกับผลการศึกษาแนวคิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการบริหารขององค์การภาครัฐของเทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์ (2562: 51 – 53) ที่พบเงื่อนไขต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้ 1) การมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์การที่ชัดเจน 2) การปรับให้เป็นคนดิจิทัลและสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล 3) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล และ 4) เงื่อนไขด้านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ และในส่วนของประเด็นบทเรียนที่

ได้จากรับจากเทศบาลนครยะลา เพื่อนำไปใช้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับพื้นที่การพัฒนาอย่างเหมาะสมนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองที่มุ่งสู่การยกระดับการบริหารจัดการเมืองด้วยเทคโนโลยีดิจทัลสำหรับการใช้ฐานข้อมูลการตัดสินใจในการพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของพื้นที่และประชาชน การอาศัยภาคีเครือข่ายภาคประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ในการออกแบบและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกัน มีพื้นฐานทางด้านทรัพยากรโดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ในองค์การและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการที่เพียงพอ พร้อมกับการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรมเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นไปสู่การยกระดับการพัฒนาเป็นเมืองอัจฉริยะที่ดี ซึ่งบทเรียนที่ได้สอดคล้องกับลักษณะการพัฒนาสู่รัฐบาลดิจิทัล สามารถแบ่งออกได้ 3 แบบดังนี้ 1) การปรับวิธีการบูรณาการงานใหม่ (Reintegration) 2) การให้ความสำคัญกับต้องการของประชาชน (Needs-based holism) และ3) การใช้ดิจิทัลในการทำงาน (Digitalization) (บริษัท ดิทโต้ (ประเทศไทย) จำกัด, มปป., เว็บไซต์) และสอดคล้องกับคุณลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ดีของ Pelton & Singh (2019:6) ที่เสนอการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (1) ต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนและภาคธุรกิจ (2) ต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจแบบหมุนเวียน (3) ต้องก่อให้เกิดงานและการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น (4) ต้องเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน (5) ต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรต่างๆ (6) ต้องมีเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ที่ดี และ และ (7) ต้องปลอดภัยมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาล โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะกรมที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการกำหนดแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในส่วนกลางที่ชัดเจน พร้อมสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือต่างๆ ที่จำเป็น สำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีทิศทางและเป้าหมายเพื่อยกระดับการพัฒนาเป็นเมืองอัจฉริยะในด้านต่างๆ ตามบริบทของการพัฒนาท้องถิ่นแต่ละแห่ง รวมทั้งวางระบบรองรับการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่อาจจะเกิดขึ้นด้วย

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ควรมีการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่ชัดเจน เปรียบเทียบผลที่ได้รับทั้งก่อนและหลังจากมีการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะโดยมีเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นที่ชัดเจนและนำไปสู่การปรับปรุงระเบียบกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาไปสู่เป้าหมายการเป็นเมืองอัจฉริยะด้านต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันด้วย

เอกสารอ้างอิง

กฤธวรรธน์ โล่วัชรินทร์. (2564). *รัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดเพื่อการจัดการปกครองสาธารณะในศตวรรษที่ 21*. ขอนแก่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2559*). ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569.* กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). *แผนปฏิบัติราชการ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

ดิทโต้ บมจ. (ประเทศไทย). (มปป.) “รัฐบาลดิจิทัลคืออะไร สำคัญกับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไรบ้าง?” สืบค้นจาก https://www.dittothailand.com/dittonews/gov-what-is-digital-government/

เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์. (2562). หน่วยที่ 14 เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลง, *ประมวลสาระชุดวิชา 33727 การพัฒนาระบบราชการและการบริหารการเปลี่ยนแปลง.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เทศบาลนครยะลา. (2565). ข้อมูลทั่วไป, *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561 – 2565*. สืบค้นจาก https://yalacity.go.th/

นพพล อัคฮาด และคณะ. (2565). เทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา, ใน*ต้นแบบแห่ง*

ความสำเร็จรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ 2565. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (น. 26 – 39)

สถาบันดำรงเดชานุภาพ. (2563). *การพัฒนาเทคโนโลยีในการใช้บริหารงานปกครองและบริการประชาชนของกระทรวงมหาดไทย*, สืบค้นจาก http:// www.stabundamrong.go.th

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (มปป.). *แนวทางปฏิบัติที่ดีของประเทศสิงคโปร์สู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล*, สืบค้นจาก https://www.opdc.go.th/content/NzM0NA

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2562). *ประวัติความเป็นมา.* เข้าถึงจาก https://www.dga.or.th

สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย. (2562). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะ.* กรุงเทพฯ : สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย.

อรทัย ก๊กผล และคนอื่นๆ. (2563). *รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ: บทสำรวจการพัฒนาเมืองอัจฉริยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า

Angelidou, M. (2015). Smart Cities: A Conjuncture of four forces. *Cities*, 47 (2015), 95-106.

Intitute for Management Development. (2019). *IMD Smart City Index 2019*. Retrieved from https://www.imd.org/research-knowledge/reports/imd-smart-city-index-2019/

Pelton, J. N. & Singh, I. B. (2019). *Smart Cities of Today and Tomorrow: Better Technology, Infrastructure and Security*. Cham, Switzerland: Springer.

นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

Innovation in using of information technology to promote rehabilitation of dependent patients of Pa Sak Subdistrict Municipality, Mueang Lamphun District, Lamphun Province.

จิรวัฒน์ เมธาสุทธิรัตน์[1] วิศท์ เศรษฐกร[2] ณัฐพงษ์ คันธรส[3]และอัมฤตา สารธิวงค์[4]

Jirawat Metasuttirat[1] Wit Sattakorn[2] Nattapong Kantaros[3] and Amarita Santivong[4]

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[4]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[1] Asst.Prof.Dr. School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

[2] Asst.Prof. Dr, Department of Public administration, Faculty of Humanities and Social Sciences Lampang Rajabhat University

[3] Asst.Prof. Department of Politics and Government, Faculty of Humanities and Social Sciences Lampang Rajabhat University

[4] Asst.Prof. Department of Politics and Government, Faculty of Humanities and Social Sciences Lampang Rajabhat University

E-mail: charanchai@hotmail.com[1]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ที่ผ่านมาการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายพื้นที่นั้นมีข้อจำกัด การใช้เทคโนโลยีผ่านระบบโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชันควบคู่กับระบบการทำงานแบบปกติสามารถช่วยเพิ่มฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยและช่วยวางแผนการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก (2) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมของของเทศบาลตำบลป่าสัก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และตัวแทนภาคประชาสังคม รวม 36 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ วิเคราะห์และสรุปผลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์สรุปอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า (1) นวัตกรรมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลจากรูปแบบเดิมที่ไม่เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้ป่วยเป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งเพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็วแบบ real time ทำให้ช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ (2) ปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรม ได้แก่ 1) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่ 3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ 4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่

คำสำคัญ: นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ;ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ;ปัจจัยความสำเร็จของนวัตกรรม; เทศบาลตำบลป่าสัก

Abstract

In the past, the promotion of rehabilitation of dependent patients by local government organizations in many areas was limited. Using technology through web applications and normal systems of Pa Sak Subdistrict Municipality can help patients recover and facilitate effective planning. This research aimed (1) to analyze the project success of Pa Sak Sub-district Municipality, and (2) to analyze success factors of Pa Sak Sub-district Municipality. The qualitative research methods included gathering the data from documents and in-depth interviews with 36 interviewees, including local administrators, local staff, and representatives of the civil sector. The interview form was used for in-depth interviews and group discussions on the success factors. Analytical tools included content analysis and inductive analysis. The results revealed that (1) the innovation project success has led to a change in the care model from the old model that did not look at the patient's living situation to using a program to monitor, evaluate results, and plan treatment quickly in real time, making it possible to help patients quickly. (2)Success factors in the innovation project were 1) Mayor's policy promoting digital technology 2) Personnel potential and effective communication with local teams 3) Having adequate administrative resources 4) Flexible collaborative design and 5) Participation of citizens, networks and various sectors in the area.

Keywords: Innovation in using of information technology, Dependent patients, Success factors of Innovation, Pa Sak Subdistrict Municipality

บทนำ

แนวคิดการบริหารปกครองหรือแนวคิดธรรมาภิบาล (Governance) ได้ส่งผลต่อการบริหารภาครัฐทั้งในระดับสากล ระดับประเทศและในระดับท้องถิ่นรวมถึงอยู่ในพาราไดม์ของการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์มาโดยตลอดนับตั้งแต่ปี 1990 การบริหารการปกครองเป็นแนวคิดที่การจัดบริการสาธารณะ (Public Service)ไม่จำเป็นที่จะต้องผูกติดอยู่กับภาคราชการ (Government) แต่สามารถทำการจัดบริการสาธารณะโดยผ่านเครื่องมือทางสังคมต่างๆโดยผ่านทางโครงสร้างสถาบันและเครือข่ายต่างๆที่หลากหลายที่มีอยู่ในสังคมได้ (Henry, 2013) สำหรับในประเทศไทยแนวคิดการบริหารการปกครองได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติในระดับท้องถิ่น ภายใต้ชื่อรางวัลธรรมาภิบาลหรือรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) ซึ่งเป็นรางวัลอันทรงคุณค่าที่มอบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดี จากสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจฯ เป็นประจำทุกปีนับตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ของตนเองตามหลักธรรมาภิบาล ตลอนจนสามารถคิดค้นโครงการนวัตกรรม (Project Innovation) ที่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับในปีงบประมาณ 2565 ได้แบ่งรางวัลออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ รางวัลประเภทดีเลิศ รางวัลประเภทดีเด่น และรางวัลประเภททั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2565) ซึ่งเทศบาลตำบลป่าสัก เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลดีเด่นในอันดับที่ 2 ในกลุ่มเทศบาลตำบลจากทั่วประเทศ ซึ่งเทศบาลตำบลป่าสักมีนวัตกรรมด้านสาธารณสุขในการดูแลพลเมืองที่โดดเด่นจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างน่าสนใจผ่านโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง

ในช่วงปี 2563-2565 ที่ผ่านมาเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้ประสบปัญหาหลักที่สำคัญเกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงมาโดยตลอดจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตลอดจนจะต้องมีการติดตาม การประเมินผลการดูแล การวางแผนการรักษาและฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผ่านมา มีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการป้องกันโรคโดยใช้มาตราการ D-M-H-T-T [70]จึงมีความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งเทคนิคดังกล่าวสามารถลดระยะเวลา ในการพูดคุย การสัมผัส และลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เทศบาลตำบลป่าสักได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในวิถีชีวิตแบบ New Normal และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยในปีงบประมาณ 2565 ทางกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลป่าสัก จึงได้ออกแบบเว็บแอพพลิเคชัน (Web Application) ขึ้นเพื่อให้อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงและเจ้าหน้าที่ นำไปช่วยเสริม

[70]มาตรการ DMHTT คือแนวทางปฏิบัติที่กระทรวงสาธารณสุขแนะนำให้ใช้ในการชะลอการระบาดของ โควิด-19 DMHTT ย่อมาจาก Distancing (อยู่ห่างไว้) Mask wearing (ใส่มาส์กกัน) Hand washing (หมั่นล้างมือ) Testing (ตรวจให้ไว) ThaiChana (ใช้ไทยชนะ และหมอชนะ)

ในการปฏิบัติงาน ติดตาม ดูแล ผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้น ภายใต้โครงการนวัตกรรม “การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง”โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ดูแล (อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น) ผ่านระบบโปรแกรมเว็บแอพพลิเคชัน (Web Application) ควบคู่กับระบบการทำงานแบบปกติ รวมถึงเพื่อการส่งต่อการรักษาพยาบาลและสามารถวางแผนการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จและปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมอันเป็นแบบอย่างแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ซึ่งผลการศึกษาจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางวิชาการที่สำคัญและมีส่วนช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นไทยให้มีมาตรฐานในการบริการสาธารณะต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของของของเทศบาลตำบลป่าสัก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาวิจัย คือ คณะผู้บริหาร พนักงานท้องถิ่น ประชาชนและเครือข่ายของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม คือ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นจำนวน 8 คน พนักงานท้องถิ่นจำนวน 12 คน ประชาชนและเครือข่ายของโครงการนวัตกรรมจำนวน16 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 36 คน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถมีความเข้าใจในโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักเป็นอย่างดี สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสำรวจและแบบบันทึก แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสำรวจและแบบบันทึกจะใช้เพื่อการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวกับผลสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับแบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์และอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยใช้แบบสำรวจและบันทึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลการบริหารและการดำเนินงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยจาก 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกสภา กลุ่มพนักงานท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนและเครือข่ายในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มด้วยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (typology and taxonomy) การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการตีความ (interpretation) จากนั้นนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive) โดยการเขียนพรรณนาตอบตามวัตถุประสงค์

ของการศึกษาต่อไป

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้นำเอาหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาการบริหารราชการไทย มีหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบและความคุ้มค่า ทั้งนี้การนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ก็เพื่อเป็นกลไกหลักให้การบริหารราชการบรรลุเป้าหมาย 7 ประการ คือ 1) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และ7) การประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้นงานเขียนของเดวิด ออร์บอร์น และ เท็ด แกลบเลอร์ เรื่อง Reinventing Government ได้นำเสนอการปรับโฉมการทำงานระบบภาครัฐ จำนวน 10 ประการ (Osborne and Gaebler,1992) ได้แก่ 1) การให้ระบบราชการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมากกว่าให้ระบบราชการลงมือทำงานเอง 2) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นระบบราชการที่มอบอำนาจให้กับประชาชนไปดำเนินการเองมากกว่าที่จะเป็นกลไกที่คอยให้บริการแต่อย่างเดียว 3) ต้องการให้ระบบราชการมีลักษณะของการแข่งขันการให้บริการสาธารณะ 4) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยภารกิจมากกว่าขับเคลื่อนด้วยกฎระเบียบ 5) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ให้ความสำคัญต่อผลของการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้าทางการบริหารงานและขั้นตอนการทำงานทั้งหลาย 6) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มุ่งสนองตอบต่อการเรียกร้องของลูกค้ามากกว่าที่จะสนองตอบต่อความต้องการของตัวระบบราชการและข้าราชการเอง 7) ต้องการให้ระบบราชการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นแบบรัฐวิสาหกิจมุ่งการแสวงหารายได้มากกว่าการใช้จ่าย 8) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการเฝ้าระวังล่วงหน้า คือ ให้มีการเตรียมป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดในอนาคตมากกว่าที่จะคอยให้ปัญหาเกิดขึ้นแล้วค่อยตามแก้ 9) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการกระจายอำนาจจากข้างบนลงไปสู่ข้างล่างตามลำดับชั้น โดยเน้นให้ข้าราชการระดับปฏิบัติงานหลักมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการทำงานเป็นทีม และ 10) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ปรับเปลี่ยนไปตามกลไกของตลาด ดังนั้นจะพบว่าหลักการบริหารราชการไทย 7 เป้าหมาย และการปรับโฉมการทำงานทำงานระบบภาครัฐ 10 ประการมีความสอดคล้องกัน (ปกรณ์ ศิริประกอบ, 2562) ซึ่งทำให้นำไปสู่ทิศทางการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐทั้งในส่วนของการบริหารราชการส่วนกลางและราชการส่วนท้องถิ่นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเด่นชัด

แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)

เป็นแนวทางการจัดการภาครัฐสมัยใหม่และวิธีการบริหารจัดการหน่วยงานของรัฐสมัยใหม่ โดยการนำ

เทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้เพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ ยกระดับการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากภาครัฐที่ดีขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ทั้งนี้ สาระสำคัญของการประยุกต์ใช้รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ การเพิ่มมูลค่าให้กับประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผ่านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าถึงบริการสาธารณะ ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มการเข้าถึงและการให้บริการของรัฐเพื่อประโยชน์ของประชาชน จุดเน้นที่สำคัญคือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผ่านการใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลสำเร็จในการบริหารปกครองที่ดีขึ้น (OECD,2003) นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในทุกแง่มุมของการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ (Grima-Izquierdo, 2010) จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องของการส่งมอบบริการให้แก่พลเมือง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่น

นักวิจัยและนักวิชาการได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ผลงานวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ ปภาวดี มนตรีวัต และสุนันทา โปตะวณิช (2563) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นของเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่าปัจจัยความสำเร็จมี 4 ปัจจัยประกอบด้วย 1) ความร่วมมือของทุกภาคส่วน 2)ความสอดคล้องกับบริบท 3)การยอมรับของชุมชน และ 4)การบริหารงานอย่างเป็นระบบ สำหรับ เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563). ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ และ3) ภาคประชาชนและเครือข่าย มีส่วนทำให้การดำเนินโครงการนวัตกรรมของท้องถิ่นประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566) และคณะ ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีของเทศบาลตำบลทับมาในการบริหารจัดการท้องถิ่นและการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นพบว่า ในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นในบริบทของเทศบาลตำบลทับมานั้นมีปัจจัยที่ประกอบไปด้วย (1) การมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง และการทำงานเป็นทีม ผู้นำและผู้บริหารของเทศบาลตำบลทับมามีความเข้มแข็งในการทำงาน (2) การมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ (3) บริบทของชุมชน ฐานทรัพยากรท้องถิ่น และพื้นที่ในการพัฒนาความสำเร็จของโครงการนวัตกรรม (4) การมีระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาด้านระบบฐานข้อมูล และ (5) ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม และยังพบงานเขียนของสุปัญญดา สุนทรนนธ์ (2565) ที่ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีโดยศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง โดยส่วนของปัจจัยด้านนวัตกรรมพบว่ามีปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาลที่ปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง 2) ผลสัมฤทธิ์ที่เห็นชัดเจนจากการเข้าร่วมโครงการ นวัตกรรมของประชาชน 3) ประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนของผู้ปฏิบัติงาน และ 4) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนั้น ยังมีงานเขียนของปัณณทัต นอขุนทด (2556) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยที่สำคัญคือ ด้านการวางแผนที่มีผลต่อระบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ การประชาสัมพันธ์ถึงภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนอย่างชัดเจน และการศึกษาของมุทิตา วรกัลยากุล (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้านระบบงาน ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านค่านิยม ปัจจัยด้านทักษะ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก ผลการศึกษาพบว่าโครงการนวัตกรรมมีกระบวนการดำเนินงานและมีผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ลักษณะการดำเนินงานเชิงกระบวนการของนวัตกรรม

1) ทำการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการติดตามเยี่ยมผู้ป่วยและผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พร้อมวางแผนการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินการรวดเร็วสามารถแก้ปัญหาของผู้ป่วยได้ทันท่วงที และเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด

2) วางแผนและออกแบบโปรแกรมเพื่อให้รองรับต่อการใช้งานในการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนการส่งต่อด้านการรักษาพยาบาล โดยริเริ่ม คิดค้น ออกแบบ และพัฒนาโดยเทศบาลเอง (ยังไม่เคยมีหรือใช้มาก่อน)

3) อบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) และเจ้าหน้าที่ ในการใช้โปรแกรมในการบันทึกการปฏิบัติงานติดตามเยี่ยมผู้ป่วยในแต่ละครั้ง

4) ลงพื้นที่นำนวัตกรรมไปใช้กับผู้ป่วยในการบันทึกการปฏิบัติงานติดตามเยี่ยมบ้าน พร้อมวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคที่พบในขณะใช้งานโปรแกรมผ่านโทรศัพท์มือถือ

5) ติดตามการใช้โปรแกรมโดยเจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขให้ตอบสนองการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างทันท่วงที

6) ปรับปรุงข้อมูลในส่วนของระบบส่งต่อ และการใช้งานที่มากกว่าการติดตามเยี่ยมบ้าน ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก การนัดหมายเพื่อพบแพทย์ การขอใช้รถพยาบาลและรถส่วนกลางในการรับส่งผู้ป่วย

7) สร้างระบบการนัดที่มีประสิทธิภาพ มีการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขโดยการส่ง SMS และการจัดทำ

ปฏิทินแจ้งเตือนอย่างเป็นระบบ

8) ดำเนินการติดตามประเมินผล ด้วยการประเมินความพึงพอใจจากญาติและผู้ป่วยในการปฏิบัติงานของอาสาบริบาลท้องถิ่น และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver)

9) สรุปผลการดำเนินงานและถอดบทเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถขยายกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

1.2 ผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรม

ระบบการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงเดิม เป็นระบบที่มีการรายงานทุกสิ้นเดือน โดยไม่ได้เห็นสภาพตามความเป็นจริงของผู้ป่วยทั้งภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครฯ ผู้ช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง พัฒนาการด้านต่าง ๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของบ้านผู้ป่วยที่ต้องดูแล ประกอบกับมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-19) ส่งผลให้การเข้าเยี่ยมของเจ้าหน้าที่เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น จึงเกิดการกระบวนการคิดเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแล เป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งใช้เพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็ว แบบ real time ด้วยการให้ความรู้ในรูปเอกสาร คลิปวิดีโอ ผ่านโปรแกรม เพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อและเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วย

นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นนวัตกรรมที่คิดค้นขึ้นมาใหม่เพื่อพัฒนาระบบงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จึงได้มีการประเมินความพึงพอใจ ในด้านต่างๆ ได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแล การช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพ การช่วยเหลือดูแลด้านกิจวัตรประจำวัน การช่วยเหลือดูแลด้านอื่นๆ เช่น การรับยาแทนญาติ เป็นต้น โดยภาพรวมของการดูแล ในแต่ละหัวข้อที่มีการประเมินอยู่ในระดับดีมาก มีเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 คิดเป็นร้อยละ 88.48 ของผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลทั้งหมด จากการประเมินความพึงพอใจผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้ให้คำปรึกษา แนะนำการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การดูแล ช่วยเหลือด้านสุขภาพทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านค่ารักษาพยาบาล เช่น การทำแผลกดทับ เป็นต้น สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว เช่น การใช้ผ้าอ้อมสำเร็จรูป สามารถป้องกันความพิการและลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยและญาติที่ดูแลผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดีขึ้น สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับประโยชน์ คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 56 ราย ครอบคลุมทั้งตำบล จำนวน 18 หมู่บ้าน ครอบครัวและญาติของผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 146 ราย และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.และเทศบาล จำนวน 8 คน นอกจากนี้ การดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักสามารถเกิดผลลัพธ์ต่างๆ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการนวัตกรรม

ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ	ผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพ
- ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องตามแผนการดูแลรักษา (care plan)	- สามารถติดตามการดูแลรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยได้
- จำนวนผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะ	- สามารถลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของ

ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ	ผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพ
พึ่งพิงได้รับการดูแล ร้อยละ 100 - จำนวนผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้รับการรักษาตามแพทย์นัด ร้อยละ 90 - จำนวนผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง สามารถใช้โปรแกรมในการดูแลผู้ป่วย ร้อยละ 100	ไวรัสโคโรนา 2019 - สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประเมินผลการดูแลรักษาได้อย่างต่อเนื่อง - ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของเจ้าหน้าที่ในการติดตามผลการดูแล ประเมินความก้าวหน้า รวมถึงลดระยะเวลาในการสัมผัสกับผู้ป่วยเป็นเวลานาน ๆ ในช่วงที่มีการระบาด - สามารถวางแผนการรักษา ส่งต่อสถานพยาบาลได้ตามแพทย์นัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ - สามารถขยายผลการใช้โปรแกรมในกลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วย(Care Giver)ในการติดตามดูแลได้อย่างครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

2. ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

1) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

จุดเริ่มต้นคือจากสถานการณ์โควิด-๑๙ ที่ผ่านมาและบริบทของเทศบาลตำบลที่ผู้ป่วยอยู่ห่างไกลกันรวมถึงการห้ามสัมผัสและใกล้ชิดผู้ป่วย ทำให้การเยี่ยมบ้านของผู้ป่วยติดเตียง การตรวจสอบผู้ป่วย และการลงพื้นที่ในการทำงานในรูปแบบเดิมเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นทางเทศบาลตำบลป่าสักจึงมีนโยบายและได้คิดค้นนวัตกรรมการเยี่ยมผู้ป่วยและการรายงานผลข้อมูลต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์ แทนแบบการรายงานเป็นกระดาษแบบเดิม ร่วมกับทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) บ้านหนองหลุม ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากทางผู้บริหารและนายกเทศมนตรี ในการผลักดันนโยบาย และส่งเสริมการทำงานเกื้อหนุนกับทางทีมงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมและประชาชนในพื้นที่ การมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจนของเทศบาลตำบลป่าสัก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการนวัตกรรมสามารถพัฒนาและก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรม

2) ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่

บุคลากรของเทศบาลตำบลป่าสักมีศักยภาพ มีทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานในระดับที่ดี โดยเฉพาะบุคลากรในกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่มีต้นทุนในการทำงานที่สูง กล่าวคือ สามารถเข้าใจในปัญหาการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงที่เกิดขึ้นจึงทำให้จัดทำนวัตกรรมขึ้นมาได้ และที่สำคัญคือมีการออกแบบระบบให้สามารถใช้งานได้ง่าย ทำให้ผู้มีส่วนร่วมและประชาชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ได้ ปัจจัยที่

สำคัญอีกประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรของท้องถิ่น อาสาสมัครบริบาล ประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ โดยจะมีการประชุมทบทวน ออกแบบกิจกรรมต่างๆ ในโครงการที่มีการใช้เทคโนโลยีในการดูแลผู้ป่วยพึ่งพิง อาทิ มีการประชุมอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) ผ่านการประชุม สปสช. ในทุกเดือนสม่ำเสมอ และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ บุคลากรส่วนใหญ่มีค่านิยมองค์การที่เน้นการทำงานเพื่อส่วนรวม ในการทำงานของเทศบาลตำบลป่าสักมีการประชุมทุกสัปดาห์ และประชุมเฉพาะกิจในปัญหาหรือเรื่องเร่งด่วนสำคัญสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการทบทวนการดำเนินงาน ศึกษาหาสาเหตุ ผลสำเร็จและความล้มเหลวเพื่อปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น หรือที่รู้จักกันในชื่อ AAR (After Action Review) ทำให้หน่วยงานเกิดการเป็นองค์การให้การเรียนรู้ และพัฒนาการทำงานอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้บริหารและบุคลากรจะกระตุ้นร่วมกัน ในการสร้างความตระหนักและรักษาค่านิยมในการทำงานขององค์กรให้เน้นการทำงานเพื่อประชาชนและส่วนรวมเป็นสำคัญ

3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ

ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ของทุกท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่า เทศบาลตำบลป่าสักมีศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรอยู่ในระดับที่สูง ทั้งทางด้าน “งบประมาณ” และ “บุคลากร” ในการสร้าง “นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง” กล่าวคือ เทศบาลตำบลป่าสักมีรายได้ท้องถิ่นที่เพียงพอ มีบุคลากรและทีมงานที่มีศักยภาพ รวมถึงมีการสนับสนุนทางการบริหารจากผู้บริหารท้องถิ่นอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งเอื้อต่อความสำเร็จในการนำนวัตกรรมมาใช้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น

เทศบาลตำบลป่าสักได้เข้าร่วมโครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นมีการประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) บ้านหนองหลุม เพื่อทำการคัดเลือกผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เมื่อได้ข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนการดูแลรักษา โดยมีแบบฟอร์มบันทึกการปฏิบัติงานของอาสาสมัครประจำทุกเดือนเพื่อประกอบการเบิกจ่ายค่าจ้างเหมา มีการออกแบบโปรแกรมสำหรับการส่งเสริมการดูแล ติดตาม รักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วย ซึ่งเป็นเว็บแอพพลิเคชัน (Web Application) ที่อยู่บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ เมื่อทดลองระบบการใช้งานได้ปกติแล้ว จึงดำเนินการจัดอบรมวิธีการใช้งานให้กับผู้ดูแล (อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น) และทีมงานเจ้าหน้าที่ (พี่เลี้ยง) ซึ่งสามารถใช้งานผ่านเว็บบนมือถือในการปฏิบัติงานจริง โดยมีทีมงานพี่เลี้ยงติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ และมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกเดือน โดยการทำงานของเครือข่ายจะเน้นการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น

5) การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่

เทศบาลตำบลป่าสักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนและเครือข่ายหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ สม่ำเสมอ ทำให้การดำเนินงานในหลายเรื่องประสบความสำเร็จ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่

เอกชน และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่ดีที่ทำให้การบริหารงานได้รับความร่วมมือ อาทิ ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับท้องถิ่นในระดับที่ดี ประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการสำคัญๆในโครงการต่าง ๆ รวมถึงเอกชนและโรงพยาบาลในพื้นที่ ประกอบไปด้วย 1) โรงพยาบาลลำพูน 2)โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองหลุม 3) อาสาสมัครสาธารณะสุขตำบลป่าสัก 5) อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น 6) กลุ่มผู้เป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) 7) ทีมงานการแพทย์ฉุกเฉิน 8) กลุ่มมิตรภาพบำบัด 9) กองทุสำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และ 10) บริษัท สหพัฒนาอินเตอร์โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) เข้าร่วมและสนับสนุนในการทำงานกับทางเทศบาลตำบลป่าสักสม่ำเสมอและมีระดับความร่วมมือกันในระดับสูง

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

สรุปและอภิปรายผล

การวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า นวัตกรรมทำให้เกิด *“การปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลจากรูปแบบเดิมที่ไม่เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้ป่วยเป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งเพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็วแบบ real time ทำให้ช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ”* ผลสำเร็จดังกล่าวสอดคล้องการ แนวคิดการประยุกต์ใช้แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ที่อธิบายว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้จะนำมาสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ และยกระดับการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากทีดีขึ้นได้ รวมถึงแนวคิดของ OECD ที่ระบุว่าการใช้อินเทอร์เน็ตจะเป็นเครื่องมือ

สำคัญทำให้ภาครัฐสามารถบรรลุผลสำเร็จในการบริหารปกครองที่ดีขึ้น (OECD,2003) ที่สำคัญการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ดีขององค์กรภาครัฐ (Grima-Izquierdo, 2010) จะเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะให้สูงขึ้นได้

นอกจากนี้ผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่เด่นชัด ได้แก่ ความสำเร็จในการปรับปรุงการให้บริการของเทศบาลตำบลป่าสัก ซึ่งสามารถลดขั้นตอนและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน นับได้ว่าเป็นการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของพระราชกฤษฎีการว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ข้อที่ 6 ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการที่ดีจากการให้บริการสาธารณะของรัฐอย่างเด่นชัด

สำหรับปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 2). ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่ 3)การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ 4)การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายและภาคส่วนต่างๆในพื้นที่ ซึ่งพบว่า ในประเด็นของการทำงานเป็นทีมร่วมกันสอดคล้องกับไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ (2558) ที่ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการได้แก่ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม ความผูกพันและการยอมรับ และสอดคล้องกับผลงาน ของปภาวดี มนตรีวัต และสุนันทา โปตะวณิช (2563) ที่ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นของเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่าปัจจัยความสำเร็จมี 4 ปัจจัยประกอบด้วย 1) ความร่วมมือของทุกภาคส่วน 2) ความสอดคล้องกับบริบท 3) การยอมรับของชุมชน และ 4)การบริหารงานอย่างเป็นระบบ รวมถึงในส่วนของปัจจัยความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารท้องถิ่น พนักงานท้องถิ่น และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่าย มีความสอดคล้องกับผลงานของ เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563). ที่ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่าปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ และ3) ภาคประชาชนและเครือข่าย

อย่างไรก็ตามในส่วนที่แตกต่างอย่างชัดเจนคือ โครงการนวัตกรรมเหล่านั้นยังขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเพียงพอ ซึ่งการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างเป็นรูปธรรมจึงนำไปสู่การยกระดับการให้บริการสาธารณะด้านสาธารณะสุขของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานของณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566) ที่นำเสนอว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1) การมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง และการทำงานเป็นทีม ผู้นำและผู้บริหารมีความเข้มแข็งในการทำงาน 2) การมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ 3) การมีระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาด้านระบบฐานข้อมูล และ 4) ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม หรือการเกิดการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง

บทสรุปของความสำเร็จและแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน นวัตกรรมช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยและญาติที่ดูแล ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดีขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลรายละ 1000,800 บาท/ปี ลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวๆละ 20,520 บาท/ปี ป้องกันความพิการและลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่า 499,200 บาท/ปี นอกจากนั้นยังนำไปประยุกต์ใช้ในการเฝ้าระวังโรคติดต่อ เช่น การติดตามผู้ที่มีความเสี่ยงต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 593 ราย การควบคุมโรคไข้เลือดออก รวมถึงใช้ในการดูแลกลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดสมอง หอบหืด มะเร็ง ในพื้นที่ จำนวน 2,408 ราย โดยจะมีการขยายผลกลุ่มเป้าหมายตลอดจนผู้ใช้งานในกลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่อไป นอกจากนี้ โครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างและโดดเด่นกว่า อปท.อื่นๆในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้แทนรูปแบบกระดาษแบบเดิม ที่สำคัญเป็นโครงการที่สอดคล้องกับปัญหาสำคัญของท้องถิ่นและสามารถดำเนินการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้เรียนรู้และพัฒนาโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนโครงการนวัตกรรมมีลักษณะเป็นโครงการที่มีการดำเนินการอย่างบูรณาการการทำงานร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานโดยสามารถทำงานร่วมกันได้โดยเฉพาะงานด้านสาธารณสุข และด้านสังคมสงเคราะห์อย่างมีเอกภาพพร้อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

สำหรับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน เทศบาลตำบลป่าสักมีนโยบายในการสนับสนุนโครงการนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีการบรรจุโครงการนวัตกรรมไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น มีงบประมาณและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนในการต่อยอดนวัตกรรม รวมถึงผู้บริหารมีแนวคิดในการติดตั้งกล้องวงจรปิด (Closed Circuit Television System) และจุดปล่อยสัญญาณอินเตอร์เน็ต ที่ศาลากลางบ้านและจุดสำคัญของหมู่บ้านและตำบลให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดและมีนโยบายอบรมให้ความรู้ ความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีแก่ประชาชนเพิ่มเติม

ข้อค้นพบใหม่จากงานวิจัย การประยุกต์ใช้และการเผยแพร่นวัตกรรม

โครงการนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐและยกระดับการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากรัฐที่ดีขึ้นได้อย่างมีนัยยะสำคัญ ปัจจัยความสำเร็จของโครงการที่สำคัญนอกเหนือจากศักยภาพของบุคลากร การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่าย ได้แก่ *“การมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจน”* รวมถึงมีการพัฒนาด้านระบบฐานข้อมูลของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยความสำเร็จและข้อค้นพบใหม่ที่สำคัญ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆต้องเร่งสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในระบบการทำงานของท้องถิ่นให้เกิดขึ้น สำหรับการนำโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นไปต่อยอด เทศบาลตำบลป่าสักมีแนวทาง การพัฒนาต่อยอดโดยการออกแบบเว็บแอพพลิเคชัน (Web Application) ไปสู่ภารกิจและพื้นที่อื่นขยายผลต่อไป โดยการต่อยอดจะขยายไปสู่กลุ่มอื่นๆในพื้นที่ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้พิการ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการต่อยอดข้อมูลไปยังกอง

สวัสดิการสังคม รวมถึงจะมีการขยายภารกิจของเว็บแอพพลิเคชัน (Web Application) ในด้านต่างๆร่วมด้วย ซึ่งส่งผลให้ในอนาคตจะสามารถแจ้งข้อมูลการป้องกันและการแก้ไขปัญหาในด้านอื่นๆร่วมด้วย อาทิ เรื่องไข้เลือดออก โรคติดต่อ และโรคระบาดต่างๆในหมู่บ้าน ซึ่งต่อไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการขยายผลทั้งในเรื่องของ ระบบพี่เลี้ยงอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นให้มีการทำงานผ่านระบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจำนวนมากยิ่งขึ้นและครอบคลุมทุกภารกิจและทุกพื้นที่ในเขตเทศบาลต่อไป อนึ่ง ในส่วนของการเผยแพร่นวัตกรรมในระยะยาวเทศบาลตำบลป่าสักสามารถ *“เป็นพี่เลี้ยงและเป็นต้นแบบ”* ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้การดูแลของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในปีงบประมาณ 2565 และได้รับข้อมูลวิจัยในโครงการนวัตกรรมจากคณะบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักคือ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลป่าสัก พนักงานท้องถิ่น ประชาชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้งานวิจัยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563). *การวิจัยถอดบทเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริการจัดการที่ดีประจำปีงบประมาณ 2561 : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น* การประชุมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 682-699.

ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566). *ปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง.* (รายงานการวิจัย). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ (2558). *การวางแผน การดำเนินโครงการ และการควบคุมโครงการ ในเอกสารการสอนชุดวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผน.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปกรณ์ ศิริประกอบ (2562). *3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปภาวดี มนตรีวัต และสุนันทา โปตะวณิช (2563). *การวิจัยถอดบทเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริการจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ 256 : กรณีศึกษา เทศบาลนครภูเก็ต* การประชุมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 710-722.

ปัณณทัต นอขุนทด. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา.* (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542.*ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก 17 พฤศจิกายน 2542

มุทิตา วรกัลยากุล. (2556). ความสำเร็จของการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยบริการ.* 24(1), 144 – 158.

สุปัญญา สุนทรนนธ์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์.* 9(5), 372 – 387.

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.(2565). *ผลการคัดเลือกอปท.ที่มีการบริหารจัดการที่ดีประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565*. เข้าถึงเมื่อ 14 ตุลาคม 2566 จาก https://odloc.go.th/good-management /อปท-ที่มีการบริหารจัดก-12/

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558) *การบริหารจัดการภาครัฐ: รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government).* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

Grima-Izquierdo, C. (2010). *A generic architecture for e-Government and e-Democracy: requirements, design and security risk analysis*. Ed. LAP Publishing.

Henry, Nicholas. (2013). *Public Administration and Public Affair.,* 12th ed, Boston, MA: Pearson Education.

OECD. (2003) *The e-government imperative: main findings, Policy Brief, Public Affairs Division, Public Affairs and Communications Directorate*, 1-8.

Osborne, D. and Gaebler, T. (1992) *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit Is Transforming the Public Sector*. Addison-Wesley, Publishing.

(บทความวิจัย)

การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

Development of the diabetes patient service system in the behavior modification clinic of Yaring Hospital Pattani Province

ณิฌา ใจสมุทร
Nishaa Jaisamoot
ตำแหน่ง นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
E-mail: nishaajaisamoot@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และ2) เพื่อศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาทำให้เกิดข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 1) เจ้าหน้าที่ประจำคลินิก 5 คน 2) ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และสมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี 16 คน รวม 21 คน

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการจัดบริการที่แตกต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง คือ มีแพทย์ดูแลประจำคลินิก ไม่หมุนเวียน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ป่วยและแพทย์ ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการในคลินิกเป็นผู้ที่สมัครใจจะเข้ารับบริการเองโดยไม่ได้บังคับ มีกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการปรับพฤติกรรมการกิน การออกกำลังกาย การจัดการกับความเครียดของแต่ละคน และหาแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมร่วมกัน เน้นการปรับความเชื่อ ทัศนคติที่ดี ที่ถูกต้อง ในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยเอง มีการนัดติดตามทุก 2 สัปดาห์ ใน 3 เดือนแรก และวางเป้าหมายร่วมกับผู้ป่วยเพื่อลดยาให้ได้ภายใน 3 เดือน มีช่องทางปรึกษาทาง Line สำหรับผู้ป่วยที่ต้องการปรับอาหารอย่างเข้มข้นโดยมีแพทย์ให้คำแนะนำ ปรับสมุดประจำตัวผู้ป่วยใหม่เพื่อให้ผู้ป่วยได้เข้าใจในโรค เข้าใจระดับความรุนแรงของโรคที่ตนเป็นอยู่

และนำนาพิกาชีวิตมาใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองในแต่ละวัน ซึ่งพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวานที่เข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยผู้ป่วยเบาหวานมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมสุขภาพในทางที่ดีขึ้น ผู้ป่วยเบาหวาน สามารถลดโรค ลดยา และลดค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคได้ในอนาคต

คำสำคัญ: โรคเบาหวาน คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ

Abstract

The objectives of this study were: 1) to develop a service system for diabetic patients in the behavior modification clinic of Yaring Hospital; Pattani Province and 2) to study the results of changing health behaviors of diabetic patients in the behavior modification clinic of Yaring Hospital. Pattani Province The results of the study generate recommendations that are beneficial to the development of the diabetes patient service system in the behavior modification clinic. This study used a qualitative research method. By in-depth interview To study the development of the diabetes patient service system in the behavior modification clinic of Yaring Hospital. Pattani Province The key informants were 1) 5 clinic staff members 2) diabetic patients receiving treatment in the chronic non-communicable disease clinic of Yaring Hospital. Pattani Province and voluntarily entered the behavior modification clinic of Yaring Hospital Pattani Province, 16 people, totaling 21 people.

The results of the study found that the development of the diabetes patient service system in the behavior modification clinic has services that are different from the chronic non-communicable disease clinic, that is, there is a doctor in charge of the clinic, not rotating, causing a relationship. good between patient and doctor Patients who receive services at the clinic are those who voluntarily receive services themselves without being forced. There are group activities to exchange knowledge about adjusting eating habits. exercise Managing individual stress and find ways to change behavior together Emphasis is placed on adjusting beliefs and good attitudes that are correct in taking care of the patient's own health. Follow-up appointments are made every 2 weeks for the first 3 months and goals are set with the patient to reduce medication within 3 months. There is a Line consultation channel for patients who want to make intensive dietary adjustments with a doctor's advice. Adjust the new patient identification book so that patients can understand the disease. Understand the severity of the disease you are suffering from and use the body clock as a guideline for changing one's behavior each day The health care behavior of diabetic patients who attend the behavior modification clinic has changed for the better. The diabetic patients have changed their concept of health care. and have better health behaviors Diabetic patients can reduce disease, reduce medication, and reduce the cost of treating the disease in the future.

Keywords: Diabetes, Behavior Modification Clinic, Health Care Behavior

บทนำ

โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Noncommunicable diseases) เป็นปัญหาสุขภาพอันดับหนึ่งของโลก ก่อให้เกิดปัญหาเรื้อรังทางสุขภาพ ระยะเวลาในการรักษายาวนานมีค่าใช้จ่ายในการรักษาสูงมีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งผู้ป่วยและผู้ดูแลและเป็นภาระหนักของระบบสาธารณสุข สาเหตุของโรคเรื้อรังนอกจากพันธุกรรมแล้ว สภาพเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในปัจจุบันทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่รีบเร่ง พฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม การขาดออกกำลังกาย ความเครียดสะสม เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คนในปัจจุบันเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแนวโน้มสูงขึ้น

จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลกในปี พ.ศ.2559 แสดงให้เห็นว่าประชากรโลกที่เสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีมากถึง 15 ล้านคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 71 ของการเสียชีวิตของประชากรทั่วโลก 10 อันดับแรกของของสาเหตุการตายของประชากรไทยในปี พ.ศ.2561 ประชากรไทยเสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมากถึง 320,000 คนต่อปี (สถาบันเวชศาสตร์สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวรเพื่อผู้สูงอายุ,2565) โรคเบาหวานคือหนึ่งในโรคติดต่อไม่เรื้อรังที่เป็นปัญหา สถานการณ์โรคเบาหวานทั่วโลกในปี 2564 มีผู้ป่วยจำนวน 537 ล้านคน และคาดว่าในปี 2573 จะมีผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มขึ้น 643 ล้านคนและโรคเบาหวานมีส่วนทำให้เสียชีวิต 1 ราย ในทุก ๆ 5 วินาที

ประเทศไทยพบอุบัติการณ์โรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมีผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มขึ้น 3 แสนคนต่อปีและมีผู้เสียชีวิตจากโรคเบาหวานทั้งหมด 16,388 คนในปี 2563 ข้อมูลของจังหวัดปัตตานีในปี 2562 มีผู้ป่วยโรคเบาหวานทั้งสิ้น 19,674 คน และในปี 2563 มีผู้ป่วยโรคเบาหวานทั้งสิ้น 20,623 คนมีแนวโน้มของโรคเบาหวานเพิ่มขึ้น (รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดปัตตานี, 2564)

ในส่วนอำเภอยะหริ่งมีผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังจำนวนทั้งสิ้น 9,561 คน เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) จำนวน 8,752 คน เป็นผู้ป่วยเบาหวาน 1,303 คนคุมระดับน้ำตาลได้ 46 คน คิดเป็น3.5% มีผู้ป่วยความดันโลหิตสูง 6,444 คน คุมระดับความดันโลหิตได้ 1,6498 คน คิดเป็น 25.6% และมีผู้ป่วยโรคร่วมความดันโลหิตสูงร่วมกับเบาหวาน มีจำนวนทั้งสิ้น 1,005 คน คุมทั้งความดันโลหิตและเบาหวานได้ 241 คนคิดเป็น 24% (ทะเบียนผู้รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโรงพยาบาลยะหริ่ง, 2566)

จากข้อมูลจะเห็นว่ามีผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวานเข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นจำนวนมากแต่จำนวนผู้ป่วยที่คุมได้มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ป่วยที่เป็นโรคทั้งหมดโดยเฉพาะโรคเบาหวาน ทำให้ปัจจุบันพบผู้ป่วยที่มีภาวะแทรกซ้อนทาง ตา ไต โรคหัวใจและหลอดเลือด เพิ่มสูงขึ้นตามมาส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย ผู้ดูแล เกิดภาระงาน และค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วยเรื้อรังในชุมชนมากขึ้น

กระทรวงสาธารณสุขเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาโรคเรื้อรังนี้จึงมีนโยบายสำคัญให้มีการทบทวนและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) ที่สอดคล้อง ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน รวมทั้ง การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ และแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (ด้านสาธารณสุข) ด้วยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน เพื่อเป็นทิศทางขับเคลื่อนสู่การลดปัญหาโรคไม่ติดต่อ โดยมีวิสัยทัศน์ “ประชาชนสุขภาพดีปลอดจากภาระโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้” ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 เรื่องการปฏิรูปการจัดบริการเพื่อลดเสี่ยง

และควบคุมโรคให้สอดคล้องกับสถานการณ์โรคและบริบทพื้นที่ โดยมีกลยุทธ์ปฏิรูปกระบวนการจัดบริการสุขภาพให้ผู้ป่วยเรื้อรัง (ทั้งที่มีและไม่มีภาวะแทรกซ้อน) ในสถานพยาบาลให้มีประสิทธิภาพและสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้ป่วย (กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักโรคไม่ติดต่อเรื้อรังกรมควบคุมโรค.กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอยะหริ่ง (คป.สอ.) ในปี 2566 ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการพัฒนาระบบบริการดูแลผู้ป่วยความดันโลหิตสูงเบาหวานให้มีคุณภาพเชื่อมลงสู่เครือข่ายชุมชน เพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าว และผู้วิจัยเห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้พัฒนาบริการคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ของโรงพยาบาลยะหริ่งขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันพบว่าผู้ป่วยที่เข้ามารับบริการในคลินิกแต่ละวันมีจำนวนมาก แต่การให้บริการและให้คำแนะนำผู้ป่วยมีข้อจำกัดด้วยเวลา ส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยที่คุมโรคได้มีจำนวนน้อยโดยเฉพาะโรคเบาหวาน เพราะโรคเบาหวานต้องได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องต้องวางเป้าหมายเพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนและเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นร่วมกัน

คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ป่วยมีความรู้ในการดูแลตนเองสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนำไปสู่การควบคุมโรค ลดยาได้ อาจนำไปสู่โรคเบาหวานระยะสงบในอนาคต เริ่มจัดตั้งคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในวันที่ 3 มีนาคม 2566 โดยเริ่มต้นจากการพูดคุยปรับแนวคิดในการดูแลตนเองกับผู้ป่วยโรคโรคเบาหวานที่กำลังนอนรักษาตัวในโรงพยาบาลด้วยสาเหตุระดับความดันโลหิตและระดับน้ำตาลสูงในระดับวิกฤติ หลังจากรักษาพ้นภาวะวิกฤติแล้ว นัดติดตามผลหลังออกจากโรงพยาบาลในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยความสมัครใจ เน้นการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดูแลสุขภาพของตนเอง ความรู้เรื่องโรคและสถานการณ์โรคของตนเอง สร้างทักษะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลือกรับประทานอาหารที่ถูกต้อง การออกกำลังกาย และการจัดการกับความเครียด โน้มน้าว สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ป่วยได้ปฏิบัติจริง หลังจากนั้นมีผู้รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสนใจเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้น

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

2. เพื่อศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน
2. โรคเบาหวานระยะสงบ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

1. ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน

โรคเบาหวานคือ โรคที่เซลล์ร่างกายมีความผิดปกติของกระบวนการเปลี่ยนน้ำตาลในเลือดให้เป็นพลังงาน โดยเกี่ยวข้องกับฮอร์โมนที่อินซูลินซึ่งเป็นฮอร์โมนที่สร้างจากตับอ่อนเพื่อใช้ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด เมื่อน้ำตาลไม่ได้ถูกใช้จึงทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้น กว่าระดับปกติ (สมาคมเบาหวานแห่งประเทศไทย, 2561: online) ในปัจจุบันองค์การอนามัยโลก (WHO 2019) ได้แบ่งชนิดของโรคเบาหวานเป็น 6 ชนิด

1. โรคเบาหวานชนิดที่ 1 (Type 1 diabetes mellitus, T1 DM) เป็นผลจากการทำลายของเบต้าเซลล์ที่ตับอ่อนจากภูมิคุ้มกันของร่างกายโดยผ่านขบวนการcellular-mediated ส่วนใหญ่พบในคนอายุน้อย รูปร่างไม่อ้วน มีอาการปัสสาวะมาก กระหายน้ำ ดื่มน้ำมาก อ่อนเพลีย น้ำหนักลด อาจจะเกิดอย่างรวดเร็วและรุนแรง(มักพบในวัยเด็ก)

2. โรคเบาหวานชนิดที่ 2 (Type 2 diabetes mellitus, T2 DM) เป็นชนิดที่พบบ่อยที่สุด เป็นผลจากการมีภาวะดื้อต่ออินซูลิน (insulin resistance) ร่วมกับการบกพร่องในการผลิตอินซูลินที่เหมาะสม (relative insulin deficiency) มักพบในคนอายุ 30 ปีขึ้นไป รูปร่างท้วมหรืออ้วน อาจไม่มีอาการผิดปกติหรืออาจมีอาการของโรคเบาหวานได้ อาการมักไม่รุนแรงและค่อยเป็นค่อยไป

3. โรคเบาหวานชนิดผสมระหว่างชนิดที่ 1 และ 2 (Hybrid forms of diabetes) ผู้ป่วยเบาหวานบางรายมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างเบาหวานชนิดที่ 1 และเบาหวานชนิดที่ 2 ได้แก่โรคเบาหวาน slowly evolving immune-mediates diabetes และโรคเบาหวาน ketosis prone type 2 diabetes

Slowly evolving immune-mediated diabetes จะมีอาการทางคลินิกคล้ายผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่2 คือไม่มีอาการหรือมีอาการน้อยสามารถคุมระดับน้ำตาลด้วยการคุมอาหารและยาเม็ดรับประทานไม่ต้องการใช้อินซูลินสิ่งที่แตกต่างจากโรคเบาหวานชนิดที่ 2 คือผู้ป่วยมักจะไม่อ้วนและไม่มี การแสดงของภาวะดื้ออินซูลิน โรคเบาหวานชนิดนี้ทาง American Diabetes Association จัดเป็น suptype ของโรคเบาหวานชนิดที่1 เนื่องจากกลไกการเกิดโรคเหมือนโรคเบาหวานชนิดที่ 1 องค์การอนามัยโลกจึงจัดว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดผสม ระหว่างชนิดที่ 1 และชนิดที่ 2

Ketosis prone type 2 diabetes ผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานชนิดนี้จะมีภาวะเลือดเป็นกรดจากสาร คีโตนคั่งโดยไม่มีภาวะ stress ที่รุนแรงร่วมด้วย อาจมีภาวะสงบจากโรคเบาหวานในบางรายและไม่จำเป็นต้องใช้อินซูลินใน

การควบคุมระดับน้ำตาลเหมือนผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 กลไกการเกิดโรค มีความผิดปกติของเบต้าเซลล์ของตับอ่อนในการหลั่งอินซูลินอย่างรุนแรงชั่วคราวเป็นระยะเวลาสั้นๆสามารถฟื้นตัวกลับสู่ภาวะปกติได้ในระยะสงบของโรค

4. โรคเบาหวานที่มีสาเหตุจำเพาะ (Other specific types) เป็นเบาหวานที่มีสาเหตุชัดเจน เช่น โรคเบาหวานที่เกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรมเดี่ยว (Monogenic diabetes) โรคเบาหวานที่เกิดจากโรคของตับอ่อน จากความผิดปกติของต่อมไร้ท่อ จากยา จากการติดเชื้อ จากปฏิกิริยาภูมิคุ้มกัน หรือโรคเบาหวานที่พบร่วมกับกลุ่มอาการต่างๆเช่น Down syndrome ,Turner syndrome

5. โรคเบาหวานที่วินิจฉัยครั้งแรกระหว่างตั้งครรภ์ (Hyperglycemia first detected during pregnancy)

6. โรคเบาหวานที่ไม่สามารถแยกชนิดได้เมื่อได้รับการวินิจฉัย (Unclassified diabetes) (ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์,สมาคมเบาหวานแห่งประเทศไทย, 2566)

การวินิจฉัยโรคเบาหวาน

1. ค่าน้ำตาลหลังอดอาหารมากกว่า 8 ชั่วโมงมีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 126 มิลลิกรัม/เดซิลิตร
2. ค่าน้ำตาลหลังทดสอบความทนของกลูโคส (Oral glucose tolerance test) มากกว่าหรือเท่ากับ200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร
3. ค่าน้ำตาลเวลาใดเวลาหนึ่ง (Random plasma glucose) มากกว่าหรือเท่ากับ 200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ร่วมกับมีอาการของโรคเบาหวานเช่น ปัสสาวะบ่อย กระหายน้ำบ่อย อ่อนเพลีย น้ำหนักลด ฯ
4. ค่าน้ำตาลสะสม (HbA1C) มากกว่าหรือเท่ากับ 6.5 %

Table 1. Criteria for the Diagnosis of Prediabetes and Diabetes

Variable	Prediabetes	Diabetes
Hemoglobin A_{1c} level, %	5.7–6.4	≥6.5
Fasting plasma glucose level		
mmol/L	5.6–6.9	7.0
mg/dL	100–125	≥126
Oral glucose tolerance test results*		
mmol/L	7.8–11.0	11.1†
mg/dL	140–199	≥200†
Random plasma glucose level		
mmol/L	–	11.1
mg/dL	–	≥200‡

* 2-h plasma glucose level after a 75-g oral glucose tolerance test.
† In the absence of unequivocal hyperglycemia, results should be confirmed by repeated testing.
‡ Only diagnostic in a patient with classic symptoms of hyperglycemia or hyperglycemic crisis.

ภาพที่ 1 การแปลผลระดับพลาสมากลูโคสและ HbA1C เพื่อการวินิจฉัย

ที่มา : สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย,http://dmthai.org/old/index.php/knowledge/understand-diabetes/diabetes-2/498-diabetes-and-risk สืบค้นวันที่ 9 ตุลาคม 2566

อาการและอาการแสดงของโรคเบาหวาน

อาการของโรคเบาหวานที่พบบ่อยจะเริ่มมีอาการเมื่อมีระดับน้ำตาลในเลือดสูงมากกว่า 200 มก./ดล.เนื่องจากไตสามารถเก็บกักกลูโคสได้มากที่สุดประมาณ 160-180 มก./ดล.การที่ระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่านี้

กลูโคสเป็นสารที่ดูดน้ำเอาไว้จึงพาเอาน้ำและเกลือแร่อย่างอื่นเช่นโซเดียมขับออกมาเป็นปัสสาวะจำนวนที่มากกว่าปกติ นอกจากปัสสาวะบ่อยแล้วอาจมีอาการกระหายน้ำมาก หิวมากกว่าปกติ กินจุแต่ น้ำหนักลด อ่อนเพลีย ชาปลายมือปลายเท้า ตามัว ติดเชื้อง่าย แผลหายช้า คันผิวหนังโดยเฉพาะอวัยวะสืบพันธ์ และ ช่องคลอด

ดังนั้นในบางคนที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่า 126 มก./ดล.อาจไม่มีอาการใดๆเลยและมักถูกตรวจพบโดยบังเอิญในการตรวจร่างกายประจำปี

เป้าหมายของการรักษาโรคเบาหวาน

ในการรักษาควรมีการกำหนดเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วยให้เหมาะสมในแต่ละราย คำนึงถึงปัจจัยต่างๆเช่น อายุ ความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ระยะเวลาที่เป็นโรค ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นรวมถึงความต้องการของผู้ป่วยและบุคคลที่ดูแลผู้ป่วย ควรมีวางเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

เป้าหมายระดับน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร ควรอยู่ที่ 80-130 มก./ดล. ส่วนเป้าหมาย HbA1C พิจารณาในผู้ป่วยแต่ละรายดังนี้

1. ผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานระยะเวลาไม่นาน ไม่มีภาวะแทรกซ้อนหรือโรคร่วมอื่นๆ เป้าหมายคือ HbA1C < 7.0 % โดยไม่เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ผู้ที่ต้องการควบคุมแบบเข้มงวด เป้าหมาย HbA1C < 6.5 % โดยไม่เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำหรือผลข้างเคียง

2. ผู้ป่วยที่มีภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำบ่อยหรือรุนแรง มีโรคแทรกซ้อนรุนแรงหรือมีโรคร่วมหลายโรคเป้าหมายควบคุม HbA1C < 8.0 %

3. ผู้สูงอายุ (อายุ > 65 ปี) พิจารณาสุขภาพโดยรวมแบ่งเป็น 3 กลุ่ม

3.1 ผู้ป่วยสูงอายุที่ไม่มีโรคร่วม ให้ควบคุมในระดับเข้มงวด HbA1C 7.0-7.5 %

3.2 ผู้ป่วยสูงอายุที่มีความซับซ้อนปานกลาง ยังสามารถช่วยเหลือตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันได้แต่มีโรคร่วมหลายอย่าง ภาวะความรู้คิดบกพร่องเล็กน้อยถึงปานกลาง เป้าหมาย HbA1C<8 %

3.3 ผู้ป่วยสูงอายุที่มีความซับซ้อนมาก มีภาวะพึ่งพิง ผู้ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือและดูแลใกล้ชิด ผู้ที่อยู่ในระยะท้ายของโรคเรื้อรัง การรักษาเบาหวานจะมุ่งเน้นให้ผู้ป่วยรู้สึกสบาย มีคุณภาพชีวิตที่ดีจนวาระสุดท้าย ไม่มีอาการจากน้ำตาลในเลือดต่ำหรือสูงเกินไป โดยไม่ได้ตั้งเป้าหมายของ HbA1C

การติดตามผลการรักษา

การติดตามขึ้นกับความรุนแรงของโรคและวิธีการรักษา ในระยะแรก นัดผู้ป่วยทุก 1-4 สัปดาห์ เพื่อให้ความรู้และผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองได้ ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดและปรับยาจนควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ตามเป้าหมายภายใน 3-6 เดือน และติดตามทุก 1-3 เดือน เพื่อประเมินการควบคุมยังคงได้ตามเป้าหมายหรือไม่ มีอุปสรรคอย่างไร รวมถึงซักถามอาการทั่วไป ภาวะแทรกซ้อนทั้ง microvascular และ macrovascular ชั่งน้ำหนัก วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต เจาะตรวจระดับน้ำตาลในเลือด ประเมินทบทวนการคุมอาหารการออกกำลังกายและการใช้ยาทุกครั้งที่มาพบแพทย์

2. โรคเบาหวานระยะสงบ

ปัจจุบันมีการรักษาที่สามารถช่วยให้ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้ต่ำกว่าเกณฑ์การวินิจฉัยโรคเบาหวานโดยไม่ต้องใช้ยาเพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด เรียกว่า โรคเบาหวานระยะสงบ (Diabetes Remission)

โรคเบาหวานระยะสงบ หมายถึง โรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปได้รับการรักษาจนสามารถคุมระดับน้ำตาลในเลือดอยู่ในระดับที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคเบาหวาน (HbA1C < 6.5%) และคงอยู่อย่างน้อย 3 เดือนโดยไม่ต้องใช้ยาเพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด

การเข้าสู่ระยะสงบสามารถทำได้ 3 วิธี

1. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด (Intensive lifestyle modification)
2. การผ่าตัดลดน้ำหนัก (Bariatric surgery)
3. การใช้ยา (ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย, 2565)

ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้าสู่ระยะสงบได้อาจจะมีบางส่วนที่กลับมาเป็นเบาหวานซ้ำเนื่องจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ต่อเนื่องดังนั้นการที่ทำให้ผู้ป่วยไม่กลับไปเป็นซ้ำจึงสำคัญอย่างยิ่ง

ขั้นตอนการและหลักการดูแลผู้ป่วยเบาหวานให้เข้าสู่ระยะสงบ

1. ให้ข้อมูล สร้างแรงจูงใจพร้อมร่วมกันตั้งเป้าหมายการรักษาที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละคน
2. ออกแบบแนวทางการรักษาร่วมกับผู้ป่วยด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละคนเพื่อลดน้ำหนักและระดับน้ำตาลในเลือด
3. ติดตามผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดในช่วง 2 สัปดาห์แรก และระยะ 1 เดือนแรกโดยเฉพาะระดับน้ำตาลในเลือด การเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักและอาการทั่วไป
4. เมื่อสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจนเข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบแล้วให้ผู้ป่วยปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันการกลับเป็นซ้ำของโรคได้อีก

ในการสื่อสารกับผู้ป่วยเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมควรมีการสร้างแรงจูงใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ป่วย เน้นให้ผู้ป่วยตระหนักถึงปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนตนเองสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมนำไปสู่ผลลัพธ์ในการรักษาที่ดี สามารถเข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบได้ในอนาคต

การปรับเปลี่ยนอาหาร

การปรับเปลี่ยนอาหารต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละบุคคลเพราะแต่ละคนอาจมีข้อจำกัดไม่เหมือนกันเช่นฐานะทางเศรษฐกิจ วิถีการดำเนินชีวิตภาวะแทรกซ้อนและข้อจำกัดด้านสุขภาพอื่นๆเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สัดส่วนอาหารที่ควรได้รับในแต่ละวัน

1. โปรตีน เพื่อป้องกันไม่ให้สูญเสียมวลกล้ามเนื้อ ควรบริโภคโปรตีน 1.2-1.5 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัมต่อวัน หรือ 0.8 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัมต่อวันในผู้ป่วยที่มีโรคไตเรื้อรัง

2. ดื่มน้ำให้มากกว่า 2 ลิตรต่อวัน เพื่อป้องกันการขาดน้ำ

3. อาหารคาร์โบไฮเดรตต่ำ ช่วยให้ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ดีขึ้นและมีโอกาสเข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบได้ ลดความหิว ลดน้ำหนัก ลดภาวะดื้ออินซูลิน ลดไขมันในตับและตับอ่อนได้ ช่วยลดระดับไตรกลีเซอไรด์ในเลือดและลดความดันโลหิตได้

อาหารคาร์โบไฮเดรตต่ำมี 2 ระดับ คือ ระดับต่ำ (Low) คาร์โบไฮเดรตต่ำกว่า 130 กรัมต่อวันและระดับต่ำมาก (Very Low) คาร์โบไฮเดรตต่ำกว่า 50 กรัมต่อวัน และถ้าปริมาณคาร์โบไฮเดรต 20-50 กรัมจะทำมีการสร้างสารคีโตนขึ้นเรียกว่าอาหารแบบคีโตเจนิค (Ketogenic diet)

เลือกรับประทานคาร์โบไฮเดรตชนิดเชิงซ้อนที่มีค่าดัชนีน้ำตาล (Glycemic index) ต่ำ รับประทานอาหาร ครบ 3 มื้อหลัก งดอาหารว่างหรือเครื่องดื่มที่มีพลังงานระหว่างมื้อ เพิ่มปริมาณโปรตีนและไขมันดีจากธรรมชาติจะลดความหิวได้

4. รับประทานผักที่มีแป้งต่ำหรือไม่มีแป้งเช่นผักใบ แตงกวา มะเขือ และบรอคโคลี่เพื่อให้ได้รับวิตามิน แร่ธาตุ และได้รับใยอาหารที่เพียงพอ

5. อาหารพลังงานต่ำ (Low- calorie diet) เป็นการรับประทานอาหารที่มีพลังงาน 1,200-1,500 แคลอรี่ต่อวันโดยลดพลังงานจากอาหาร 500 กิโลแคลอรี่ต่อวันจะสามารถลดน้ำหนักได้เดือนละประมาณ 2 กิโลกรัม และการรับประทานอาหารพลังงานต่ำมาก (Very low -calorie diet) คือการรับประทานอาหารที่มีพลังงาน 400-800 แคลอรี่ต่อวัน แนะนำให้ใช้ในระยะ 2 สัปดาห์ถึง 5 เดือน

การรับประทานอาหารพลังงานต่ำ สามารถใช้การกำหนดปริมาณอาหารตามสัดส่วนของจาน 2:1:1 คือ ผัก 2 ส่วน ข้าว 1 ส่วน และโปรตีน 1 ส่วน (ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว แห่งประเทศไทย, 2565)

ภาพที่ 2 แสดงการกำหนดอาหารตามสัดส่วนของจาน

ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). (2562) สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566

การออกกำลังกาย

การออกกำลังกายนอกจากจะช่วยในการลดน้ำหนักแล้ว จะสามารถช่วยลดภาวะดื้ออินซูลินได้ แนะนำให้ออกกำลังกายทั้งชนิดแอโรบิค เช่น การวิ่ง เดิน และออกกำลังกายชนิดมีแรงต้านเช่นการใช้ยางยืด การยกน้ำหนัก ป้องกันการสูญเสียมวลกล้ามเนื้อจากการลดน้ำหนัก แต่การออกกำลังกายแต่ละชนิดต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้ป่วยแต่ละคน การทรงตัวเพื่อป้องกันการเกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุขณะออกกำลังกายเช่น ล้ม เสี่ยงต่อการเกิดบาดแผล แนะนำอย่างน้อย 3 วันต่อสัปดาห์

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรม คือ การกระทำที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกหรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้น(วิชุดา กิจธรธรรม, 2559)

ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike’s Classical Connectionism) เชื่อว่า พฤติกรรมการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองซึ่งมีหลายรูปแบบบุคคลจะมีการลองผิดลองถูก(Trial and error) จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่พึงพอใจมากที่สุดและจะใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไป (วิชุดา กิจธรธรรม, 2559)

พฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior) หมายถึง พฤติกรรมใดๆก็ตามที่มีอิทธิพลหรือเชื่อว่าจะมีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพ หรือเกิดผลลัพธ์ทางสุขภาพไม่ว่าจะทำให้สุขภาพดีขึ้นหรือเลวลง (วิชุดา กิจธรธรรม, 2559) แบ่งประเภทพฤติกรรมสุขภาพออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. พฤติกรรมป้องกันโรค (preventive health behavior) คือการปฏิบัติของบุคคลเพื่อให้ไม่เป็นโรค เช่น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การออกกำลังกาย ฯ

2. พฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย (Illness behavior) คือการที่บุคคลกระทำเมื่อมีความผิดปกติ เช่นการซักถามถึงอาการของตนเอง การแสวงหาการรักษาทางเลือกต่างๆ

3. พฤติกรรมเมื่อรู้ว่าตัวเองเป็นโรค (Sick-role behavior) คือการที่บุคคลปฏิบัติเมื่อทราบผลการวินิจฉัยโรค เช่นการลดกิจกรรมที่จะทำให้อาการของโรครุนแรงมากขึ้น

ทฤษฎีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง หรือ Transtheoretical Model (TTM) ของ Prochaska และ DiClement (1984) ได้อธิบายถึงกระบวนการสร้างความพร้อมของคนที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพของตนเองไปสู่การมีพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ

แบ่งระดับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมออกเป็น 5 ขั้นตอน Stage of change ดังนี้

1. ขั้นเมินเฉย (Pre-contemplation stage) ไม่มีความคิดที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นเพราะคิดว่าพฤติกรรมที่ทำอยู่ไม่มีปัญหาอะไรต่อสุขภาพ

2. ขั้นตระหนักรู้ว่ามีปัญหา (Contemplation stage) เริ่มรับรู้ว่าพฤติกรรมที่ทำอยู่อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพได้ บุคคลที่อยู่ในขั้นนี้มักมีความลังเลใจระหว่างการยอมรับหรือปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง

3. ขั้นตัดสินใจเปลี่ยนแปลง (Determination stage/Preparation stage) คิดที่จะลดหรือเลิกพฤติกรรมเดิมที่เคยมีปัญหาและเริ่มวางแผนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อสุขภาพที่ดีขึ้น

4. ขั้นกระทำการเปลี่ยนแปลง (Action stage) ขั้นนี้จะเริ่มเมื่อบุคคลเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของตนได้ในขั้นนี้อาจต้องใช้หลายวิธีร่วมกันที่จะช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ประสบความสำเร็จ

5. ขั้นคงไว้ซึ่งการเปลี่ยนแปลง (Maintenance stage) สามารถปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นพฤติกรรมที่คงที่ (คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:http//www.psy.chula.ac.th)

หลายคนที่สามารถผ่านระยะเริ่มกระทำการเปลี่ยนแปลงจนถึงระยะคงแล้วก็สามารถไปสู่ภาวะ Relapse หรือวนกลับพบกับปัญหาเดิมจนต้องเริ่มวงจรการเปลี่ยนแปลงใหม่

ภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง Transtheoretical Model of Change

ที่มา : https://reder.red/stage-of-change-28-02-2022 สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566

ทฤษฎี 21 วัน

ดร.แมคแวล มอลท์ (Dr.Maxwell Maltz) ผู้ริเริ่มทฤษฎี 21 วัน (21 -Day Habit Theory) โดยหลักการของทฤษฎีคือ การเปลี่ยนนิสัยโดยการทำพฤติกรรมบางอย่างซ้ำๆติดต่อเป็นเวลา 21วันหากทำได้พฤติกรรมนั้นจะกลายเป็นนิสัยใหม่ (Wichaya pongklam, 2021)

ทฤษฎีการจูงใจเพื่อการป้องกันโรค

Rogers (1986) เป็นผู้ปรับปรุงพัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นในปีค.ศ.1983 โดยนำหลักการสำคัญจาก 2 ทฤษฎี คือ แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) และทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง(Seft-Efficacy Theory) มารวมกันทำให้เกิดการรับรู้ภาพรวมของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ทฤษฎีนี้เน้นเกี่ยวกับการตอบสนองเบื้องต้นทางด้านพุทธิปัญญา (cognitive) ของบุคคล 2 ประการคือ การให้คุณค่าเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้หรือข้อมูลทางสุขภาพและการให้ความสำคัญกับสิ่งที่มาคุกคามและคิดแก้ปัญหาสิ่งที่มาคุกคามนั้นและเชื่อว่าแรงจูงใจเพื่อการป้องกันจะทำได้ดีที่สุดเมื่อ

1. บุคคลเห็นว่าอันตรายต่อสุขภาพนั้นรุนแรง
2. บุคคลรู้สึกไม่มั่นคงหรือเสี่ยงต่ออันตรายนั้น
3. เชื่อว่าการตอบสนองโดยการปรับตัวเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะกำจัดอันตรายนั้น
4. บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถปรับตัวตอบสนองหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้อย่างสมบูรณ์
5. ผลจากการปรับตัวที่ไม่พึงประสงค์นั้นมีน้อย
6. อุปสรรคเกี่ยวกับการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นต่ำ

ได้มีการนำทฤษฎีนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม บนพื้นฐานความเชื่อในผลลัพธ์ของพฤติกรรมและความสามารถของตนเองที่จะทำพฤติกรรมนั้นจะมีผลต่อความตั้งใจและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เหมาะสม (http://www.cmruir.cmru.ac.th/bitstreem/123456789/1621/5/C2_427022.pdf)

กรอบแนวคิดการศึกษา

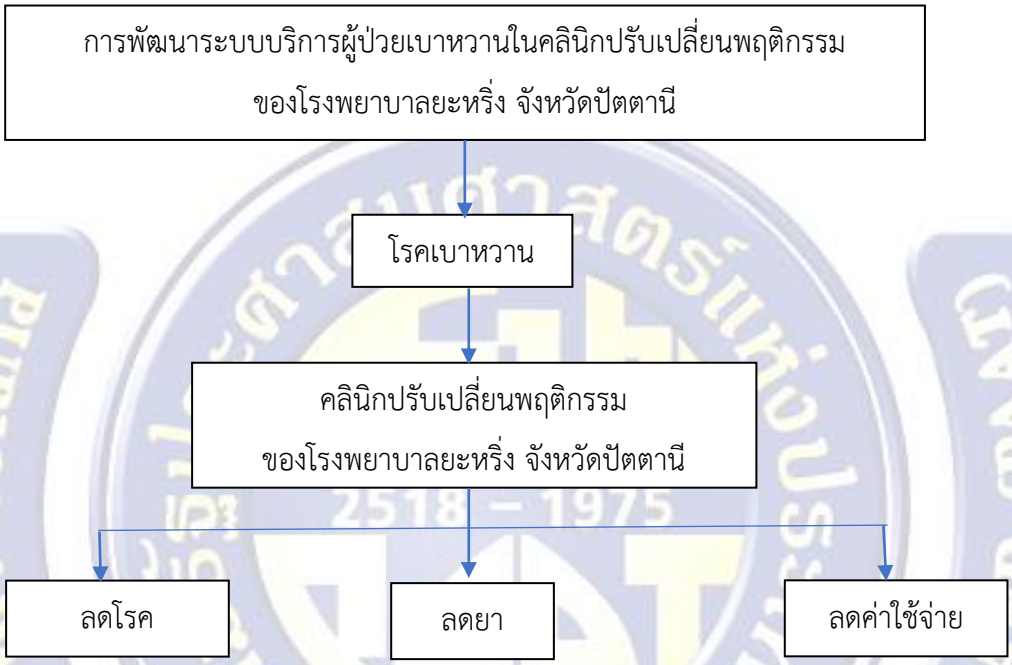

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และเพื่อศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ออกแบบงานวิจัย และขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1.1 ขั้นตอนเตรียมการ มีดังนี้

1.1.1 สำรวจงานเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่จะทำการศึกษาในเบื้องต้นจากบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และผู้ป่วยเบาหวานที่สมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

1.1.2 กำหนดพื้นที่ในการศึกษา และเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1.3 วางแผนเพื่อเตรียมงานก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล

1.2 ขั้นตอนการดำเนินการ มีดังนี้

1.2.1 แจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

1.2.3 นำแนวทางการสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1.2.4 ได้แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ พร้อมสำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.5 นัดหมายล่วงหน้ากับผู้ป่วยความดันโลหิตสูงและเบาหวานที่สมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองพร้อมทั้งบันทึกคำสัมภาษณ์และภาพถ่าย

1.2.6 นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแบบสามเส้า (Triangulation)

2. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษานี้ คือ คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ครั้งนี้ เพื่อให้ครอบคลุมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และสมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ครบระยะเวลา 3 เดือน จำนวน 16 คน และเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกจำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 21 คน

4. การเก็บรวมรวมข้อมูล

การศึกษานี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลและผลการศึกษาที่ครอบคลุมสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลขั้นแรกเมื่อเริ่มทำการวิจัย โดยนักวิจัยจะต้องศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด เพื่อนำมาประกอบการวิจัย การศึกษาเอกสารจะช่วยในการกำหนดประเด็นและกรอบแนวความคิด รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นสูง เพราะมีการวางแนวข้อคำถามการสัมภาษณ์ไว้เพียงไม่กี่ข้อ และให้ผู้สัมภาษณ์ซักถามเพิ่มเติม (Probe) นอกเหนือจากแนวคำถามที่เตรียมไว้ เป็นการตะล่อมให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลสำคัญจนได้สาระสำคัญที่ต้องการตรงตามจุดประสงค์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของ

โรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และสมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีและเจ้าหน้าที่คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง รวมทั้งหมด 21 คน

5. การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นตรง น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด จะต้องมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ของ Denzin ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ (บุษกร เชี่ยวจินดากานต์, 2561)

5.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของ ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่าง ๆ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

5.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลมาต่างกันหรือไม่ และอย่างไร โดยใช้ผู้วิจัยหลายคนในการรวบรวมข้อมูล ทั้งการผู้สัมภาษณ์หรือการสังเกต

5.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

6.2 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เนื้อหาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ทำการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนเข้าด้วยกันเพื่อหาข้อสรุป (Proposition) ทั้งในภาพรวมและส่วนย่อยของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น (บุษกร เชี่ยวจินดากานต์, 2561) โดยสรุปประเด็นสำคัญ เป็น 2 ส่วน คือ

6.2.1 ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

6.2.2 ประเด็นเกี่ยวกับผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

6.3 นำเสนอข้อมูลในรูปความเรียงตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษา

1. การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

เพื่อตอบสนองนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข จึงได้มีการจัดตั้งคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมขึ้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2566 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวานสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของตนเองให้เหมาะสมนำไปสู่การลดโรค ลดยา และสามารถเข้าสู่ระยะสงบได้ใน

อนาคต ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการเป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวานและมีโรคร่วมทั้งความดันโลหิตสูงและเบาหวานที่สมัครใจเข้ารับบริการเอง งานวิจัยครั้งนี้สนใจศึกษาในกลุ่มผู้ป่วยเบาหวานเนื่องจากข้อมูลสถานการณ์ของโรคเบาหวานของอำเภอยะหริ่งยังคุมได้น้อย

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับบริการคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและสมัครใจเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไป จำนวน 16 คน จำแนกเป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 12 คน แบ่งสีตามระดับน้ำตาลในเลือด คือ สีแดง (DTX >215 mg/dl) จำนวน 13 คน สีเหลือง(DTX 150-214 mg/dl) จำนวน 3 คน

ตารางแสดงที่ 1 จำนวน ร้อยละ เพศ และอายุ ของผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เข้ารับบริการเป็นระยะ 3 เดือนขึ้นไป

อายุ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
35-44	0	0	3	25	3	18.7
45-54	2	50	3	25	5	31.1
56-64	0	0	4	33	4	25
65-74	2	50	1	8.3	3	18.8
75-84	0	0	1	8.3	1	6.2
รวม	**4**	**100**	**12**	**100**	**16**	**100**

จากตาราง ผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เข้ารับบริการเป็นระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไป จำนวน 16 คน จำแนกเป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 12 คน มากที่สุดที่อายุระหว่าง 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.3 น้อยที่สุดที่อายุระหว่าง 75-84 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.2

ผลการศึกษาพบว่าผู้ป่วยมีความรู้ในเรื่องโรคเบาหวานและการจัดการดูแลตนเองยังไม่ดีพอประกอบกับคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีผู้มารับบริการในแต่ละวันเป็นจำนวนประมาณ 50-60 คน ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการมีจำนวนน้อยทำให้ไม่สามารถให้คำปรึกษาและวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้คุมระดับน้ำตาลได้ไม่ดีในแต่ละรายได้ให้เพียงคำแนะนำตามสภาพของปัญหาทั่วๆไปของผู้ป่วยแต่ละราย ทำให้ผู้ป่วยคุมน้ำตาลได้ไม่ดีและเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนตามมา

คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเปิดให้บริการในทุกวันศุกร์ มีแพทย์ประจำคลินิก 1 คน แพทย์ไม่ได้หมุนเวียนเหมือนคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และมีเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพที่ประจำคลินิกแตกต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่ยังมีการหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ ทำให้มีคนรับผิดชอบงานไม่ชัดเจน จากการที่มีแพทย์และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลประจำทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ป่วยและแพทย์ประจำคลินิกรวมถึงเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพอีกด้วย นอกจากนี้ได้มีการปรับสมุดประจำตัวผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยได้ประโยชน์จากการใช้สมุดประจำตัวมากที่สุด มีการใช้สีแบ่งระดับน้ำตาลใน

เลือด เป็น 3 สี คือ สีเขียว สีเหลือง และ สีแดง ทำให้ผู้ป่วยเข้าใจและรับรู้ระดับความรุนแรงของโรคตนเองในทุกๆ ครั้งที่มารับบริการ

มีการทำกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้หลัก 3อ. 1น. คือ อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ และ นำนาฬิกาชีวิตมาปรับใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เน้นการปรับความเชื่อ และทัศนคติที่ดี ที่ถูกต้องในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยเอง (ปรับMindset) และหาแนวทางปรับเปลี่ยนร่วมกันระหว่างผู้ป่วย เพื่อนร่วมกลุ่มและแพทย์ประจำคลินิก มีการติดตามอย่างใกล้ชิดโดยนัดติดตามทุก 2 สัปดาห์ ใน 3 เดือนแรก จากเดิมที่เคยนัดในคลินิกโรคติดต่อไม่เรื้อรังทุก 2-3 เดือน มีการวางเป้าหมายการรักษาร่วมกับผู้ป่วยเพื่อลดยาให้ได้ใน 3 เดือน มีบริการให้คำปรึกษาทาง Line application สำหรับผู้ป่วยที่ต้องการปรึกษาการปรับการรับประทานอาหารอย่างเข้มข้นโดยมีแพทย์ให้คำแนะนำ

จากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยให้ความร่วมมือ มารับบริการตามนัดทุกครั้งยกเว้นบางคนที่มีเหตุจำเป็นทำให้มาตามนัดไม่ได้แต่พบไม่บ่อย เนื่องจากผู้ป่วยชอบรูปแบบการทำกิจกรรมในคลินิก และมีความรู้ในการปรับพฤติกรรมดูแลตนเองได้ดีขึ้น และที่สำคัญผู้ป่วยมีความเชื่อว่าสักวันเขาจะสามารถลดยาได้ เขาพร้อมที่จะแนะนำผู้ป่วยคนอื่นๆและชวนมาเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากขึ้น

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบการให้บริการระหว่างคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

รูปแบบการให้บริการ	คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง	คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
วันให้บริการ	วันพุธ-ศุกร์ 8.30-12.30น.	วันศุกร์ 8.30 – 16.30น.
แพทย์	หมุนเวียน	แพทย์ประจำ
เจ้าหน้าที่พยาบาล	หมุนเวียน	พยาบาลประจำ
การให้ข้อมูลความรู้สุขภาพ	ให้ทั่วๆไปไม่ได้วิเคราะห์รายละเอียดของปัญหาที่ทำให้คุมน้ำตาลไม่ได้ในรายบุคคลเพราะต้องใช้เวลานาน อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ	จัดกลุ่มทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยกันวิเคราะห์ถึงปัญหาของแต่ละคนและหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน โดยมีแพทย์ สหวิชาชีพคอยเป็นผู้ให้คำแนะนำ
จำนวนผู้ป่วย	50-60 คนต่อวัน	ไม่เกิน 30 คน แบ่งเช้าและบ่าย
การนัดติดตามผู้ป่วย	นัดตามระดับความรุนแรงของโรค 1-4 เดือน	นัดทุก 2 สัปดาห์ ใน 3 เดือนแรกและทุก 1 เดือน จนสามารถลดยาได้ หลังจากลดสี ลดยาได้แล้วผู้ป่วยสามารถเลือกที่จะรับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อหรือกลับไปรับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้
บริการให้คำปรึกษา	ให้ในเวลาทำการของคลินิก	มีการให้คำปรึกษาผ่านช่องทาง Application Line นอกเหนือจากให้

รูปแบบการให้บริการ	คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง	คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
		คำแนะนำในคลินิก

2. ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการที่ผู้ป่วยได้เข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีรูปแบบแตกต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง การทำกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับข้อมูลความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลตนเองในทุกครั้งที่เข้ารับบริการตามนัด และนำกลับไปปฏิบัติโดยมีการวางเป้าหมายการรักษาร่วมกันคือต้องสามารถ ลดสี (ลดระดับน้ำตาลในเลือด) และลดยาให้ได้ในระยะเวลา 3 เดือน ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือดแบ่งตามสี ก่อนและหลังเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พบว่า มีสีแดง ก่อนเข้ารับบริการ 13 คน หลังเข้ารับบริการ 1 คน มีสีเหลือง ก่อนเข้ารับบริการเข้ารับบริการ 3 คน หลังเข้ารับบริการ 5 คน และสีเขียว ก่อนเข้ารับบริการไม่มี หลังเข้ารับบริการมี 10 คน

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ของสีตามระดับน้ำตาลในเลือด (FBS) ก่อนและหลังเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

สี (FBS)	ก่อน	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ
แดง (>215mg/dl)	13	81.25	1	6.25
เหลือง (150-214mg/dl)	3	18.75	5	31.25
เขียว (80-149mg/dl)	0	0	10	62.5
รวม	**16**	**100**	**16**	**100**

จากตารางพบว่า สีที่มีเพิ่มขึ้นมากที่สุดหลังการเข้ารับบริการ คือ สีเขียว ก่อนเข้ารับบริการไม่มีแต่หลังรับบริการมีเพิ่มขึ้น 10 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 สีแดงลดลงเปลี่ยนไปเป็นสีเหลืองและเขียวมากขึ้น

และจากการศึกษายังพบว่ามีผู้ป่วยได้รับการลดยาหลังจากเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5

ผู้ป่วยมีความรู้เรื่องโรคเบาหวานมากขึ้น รับรู้ระดับความรุนแรงและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง การควบคุมโรคดีขึ้นจากการที่ผู้ป่วยกลุ่มสีแดงลดลง แต่กลุ่มสีเขียวเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมการรับประทานยาสม่ำเสมอไม่ขาดยา การปรับการรับประทานอาหารเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมีการนำนาฬิกาชีวิตมาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ ทานอาหารเป็นเวลา 3 มื้อ เน้นมื้อหลัก มื้อสุดท้ายก่อนเวลา 18.00 น.ส่วนใหญ่ไม่รับประทานอาหารระหว่างมื้อแต่ยังมีบางส่วนที่รับประทานบ้างแต่น้อยลง เริ่มดื่มน้ำได้มากขึ้นจากเดิมที่ดื่มได้น้อย มีพฤติกรรมการออกกำลังกายแนวโน้มที่ดีขึ้นส่วนใหญ่ได้ออกกำลังกายได้มากกว่าเดิม บางคนไม่เคยออกกำลังกายเลยแต่มีการ

ปรับตัวเริ่มออกกำลังกายมากขึ้น เช่น เดินแกว่งแขนรอบๆบริเวณบ้าน ใช้ระยะเวลาประมาณ 10-20 นาที การจัดการกับความเครียดส่วนใหญ่ไม่มีความเครียดสะสม สามารถจัดการกับความเครียดได้ โดยวิธีการคิดบวก พูดคุยกับเพื่อน ระบายกับคนสนิทที่ไว้ใจได้ บางคนเลือกการออกกำลังกายเพื่อจัดการกับความเครียด ควบคุมอารมณ์ด้วยการละหมาด ขอดุอา ไม่มีใครเลือกวิธีการรับประทานยาคลายเครียด หรือ ยานอนหลับเพื่อแก้ปัญหา

ผู้ป่วยรู้สึกพึงพอใจในการเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพราะผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจและมีความต้องการชักชวนให้ผู้ป่วยคนอื่นๆได้มีโอกาสเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในอนาคต

ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ให้บริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมองว่าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีรูปแบบการให้บริการที่ต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่มีแพทย์ประจำคลินิกโดยไม่หมุนเวียน ผู้ป่วยยังมีปริมาณน้อย รูปแบบเป็นการทำกิจกรรมกลุ่มทำให้ได้มีโอกาสพูดคุยและฟังปัญหาอุปสรรคของคนอื่นนำไปเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาของตนได้ ผู้ป่วยมีความตั้งใจสังเกตจากการมาตามนัดทุกครั้ง เมื่อเทียบกับก่อนหน้าเข้ารับบริการที่คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่หลายคนมักต้องไปที่ห้องฉุกเฉินหรือนอนโรงพยาบาลจากสาเหตุมีค่าระดับน้ำตาลในเลือดสูงมาก เห็นการเปลี่ยนแปลงเรื่องการปรับการรับประทานอาหารได้เหมาะสมกับโรคมากขึ้น ดูจากผลของระดับน้ำตาลที่ดีขึ้น สามารถ ลดโรค ลดยาได้

อภิปรายผล

1. การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จากการศึกษาพบว่าระบบบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ถูกพัฒนาขึ้นรองรับการแก้ปัญหาในผู้ป่วยเบาหวานที่คุมระดับน้ำตาลได้ไม่ดี ซึ่งมีผลจากระบบบริการของคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่ไม่สามารถให้ข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาในผู้ป่วยแต่ละคนได้อย่างเพียงพอที่จะนำไปแก้ปัญหาการควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ เพราะมีข้อจำกัดที่ผู้ป่วยในแต่ละวันมีจำนวนมากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและแพทย์ที่ดูแลเป็นแพทย์หมุนเวียนมีผลต่อข้อมูลที่ได้รับจากผู้ป่วยอาจไม่ได้ข้อเท็จจริงทั้งหมดเพราะยังไม่เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจ ซึ่งการรับรู้ข้อมูลสุขภาพของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ดังทฤษฎีการจูงใจเพื่อป้องกันโรคของ Rogers(1986) ที่เน้นการให้คุณค่าเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นความรู้หรือข้อมูลสุขภาพและให้ความสำคัญกับการคิดแก้ปัญหาและเชื่อว่าแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรคจะทำได้ดีก็ต่อเมื่อเห็นอันตรายหรือเสี่ยงต่อสุขภาพและเชื่อว่าตนเองสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ให้ความสำคัญในเรื่องการรับรู้ข้อมูลสุขภาพของตนเองสร้างแรงจูงใจเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและผู้ป่วยเป็นคนที่สมัครใจพร้อมที่จะเรียนรู้ กิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ปัญหาจึงเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้ป่วยสามารถมองเห็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของตนเองและของผู้อื่น ได้เห็นแนวทางการปรับเปลี่ยนจากประสบการณ์จริงของผู้ป่วยคนอื่นพร้อมกับได้รับคำแนะนำจากแพทย์และสหวิชาชีพด้วย การตั้งเป้าหมายการรักษาร่วมกันทำให้ผู้ป่วยมีความหวังและเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะสามารถลดโรค ลดยาได้ ในอนาคตทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจและมารับบริการตาม

นัดทุกครั้ง นอกจากนี้ยังเห็นถึงความสนิทสนมและห่วงใยกันระหว่างผู้ป่วยด้วยกันซึ่งแตกต่างจากผู้ป่วยที่รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

2. ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จากทฤษฎีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงของ ProchaskaและDiclement (1984) เห็นได้ว่าผู้ป่วยที่เข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการตระหนักรู้เริ่มรับรู้ปัญหาว่ามาจากพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและตัดสินใจปรับพฤติกรรมตนเองในทางที่ดีขึ้น บางรายสามารถปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นพฤติกรรมที่คงที่ และบางรายกลับไปพบปัญหาเดิมจนต้องเริ่มปรับเปลี่ยนใหม่ ซึ่งการที่จะให้ผู้ป่วยสามารถเปลี่ยนนิสัยใหม่ได้ต้องทำซ้ำๆอย่างต่อเนื่อง 21 วันตามทฤษฎี 21 วันของ Dr.Maxwell Maltz

ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้หลัก 3อ. 1น.โดยใช้แนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวานให้เข้าสู่ระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดของราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว นำมาปรับตามความเหมาะสมของผู้ป่วยแต่ละคนทำให้สามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างต่อเนื่อง และพบว่าหลังจากเข้ารับบริการที่คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมครบ 3 เดือน มีผู้ป่วยสามารถลดโรค คือกลุ่มสีแดงลดลงและมีกลุ่มสีเขียวเพิ่มมากขึ้น สามารถลดยาได้ 6 คน เป็นตัวอย่างที่ดีและแรงบันดาลใจให้ผู้ป่วยคนอื่นๆเห็นความเป็นไปได้ว่าตนเองก็สามารถลดโรค ลดยา และอาจนำไปสู่โรคเบาหวานระยะสงบได้ในอนาคต

ผู้วิจัยคิดว่าหากในอนาคตมีผู้ป่วยที่สมัครใจเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากขึ้น เราจะสามารถลดจำนวนผู้ป่วยที่ควบคุมไม่ได้ สามารถลดยา ลดการเกิดภาวะแทรกซ้อน ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้ใช้การประเมินค่าน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร (FBS) เพียงอย่างเดียว ควรมีการเจาะค่าน้ำตาลสะสม (HbA1C) เปรียบเทียบด้วย

2. ควรมีการจัดอบรมพัฒนาเพิ่มสมรรถนะของทีมสหวิชาชีพ ให้สามารถดูแลเป็นผู้นำทำกิจกรรมกลุ่มได้ในกรณีที่แพทย์ไม่อยู่เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3. ผู้ป่วยที่เป็นผู้สูงอายุควรมีญาติเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งเพื่อให้ทราบปัญหาและช่วยกันหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา สุระ และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการตรวจสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในศูนย์สุขภาพแคร์แมท.(งานวิจัยบัณฑิตวิทยาลัย).มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566 จาก http//cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/1621.

กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2560).แผนยุทธศาสตร์การป้องกัน และควบคุม

โรคไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) :สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ,19-26 ทะเบียนผู้รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี.2566

ธนพร รัตนสุวรรณ. รู้จักโรคเบาหวาน.สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2566 .จาก สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี. https://www.dmthai.org/new/index.php/sara-khwam-ru/understand-diabetes-2.

บุษกร เชี่ยวจินดากานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 103-118.

ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย. (2565).แนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่ระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดสำหรับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข

เรวดี วัฒฑกโกศล. (2564).การสร้างความพร้อมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566 จาก https//www.psy.chula.ac.th/th/feature-article

วิชุดา กิจธรธรรม. (2559).ธรรมชาติของพฤติกรรม และ กระบวนการเกิดพฤติกรรม.หลักสูตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับพยาบาลผู้จัดการรายกรณีโรคเรื้อรัง.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566

สถาบันเวชศาสตร์สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวรเพื่อผู้สูงอายุ. (2565).พัฒนารูปแบบการให้บริการวิถีใหม่สำหรับผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง.(งานวิจัย)กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2566). แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับโรคเบาหวาน 2566.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).(2562).สุขภาพที่ดีต้องมีครบ5หมู่. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566

สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปัตตานี.(2564). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดปัตตานีประจำปี 2564 .สืบค้นเมื่อวันที่ 12 2566. จากhttps://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso-web/download/article/article_20211101648l0.pdf.

Wichaya pongklam. (2021) เทคนิคพัฒนาตัวเอง เปลี่ยนนิสัยใหม่สร้างคุณคนใหม่ได้ด้วยทฤษฎี 21 วัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566 . จาก https://www.ofm.co.th/blog/21-day-habit-theory.

Stage Of Change. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2566.จาก https://reder.red/stage - of-change-28-02-2022

การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่

Lesson Learned on Integrated Water Resource Management in Muang District: Case study of Phrae Water Resources Management Center, Phrae Provincial Administrative Organization

สุธินี ชุติมากุลทวี[71]
คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
Email address: suthinee.de@up.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at

[71] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมสาธารณะ) คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรและผู้บริหารของศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 1 จังหวัดแพร่ และลงพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการน้ำ โดยมีบทบาทหลักเป็นการบูรณาการในด้านข้อมูลสารสนเทศด้านทรัพยากรน้ำ การบูรณาการในการขับเคลื่อนแผนการบริหารจัดการน้ำ ทั้งในระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเรียกได้ว่า ศูนย์บริหารจัดการน้ำเป็นศูนย์บูรณาการเครือข่าย มีลักษณะเป็นการประสานการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกัน 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร และภาคประชาชน รวมถึงการยึดหลักการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน พร้อมกับเผยแพร่ให้กับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน ปัจจัยความสำเร็จของศูนย์บริหารจัดการน้ำ ได้แก่ การผู้นำมีนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำ การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ปัญหาและอุปสรรค เช่น ความเข้าใจร่วมระหว่างหน่วยงาน สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงเร็ว เป็นต้น

คำสำคัญ: ถอดบทเรียน; การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ; องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

Research project on Lessons learned from integrated water resource management Case study of Phrae Water Resources Management Center, Phrae Provincial Administrative Organization. The objective is to study approaches to integrated water resource management, success factors, problems and obstacles of the Phrae Water Resources Management. It is qualitative research that data were collected from interviews with personnel and executives of the Phrae Water Resources Management. Phrae Province Water Resources Office Region 1 and the relevant local administrative organization areas. The results of the study found that Phrae Water Resources Management has been carried out in accordance with the policy and water management plan. Its main role is the integration of water resources information. Integration in driving water management plans both at the provincial level and local government organizations which can be called the water management center which is the center of the network. It has the characteristics of coordinating and integrative work between three parties as government agencies, a non-profit organization and the public sector. Including adhering to the principles of sustainable water management along with dissemination to local agencies to learn together. Success factors in the case of Phrae Water Resources Management Center include leaders having clear policies and operational plans. Receiving support from the community and local government organizations in the area. Problems and obstacles such as rapidly changing weather conditions, etc.

Keyword: Lessons learned; Integrated Water Resource Management;
Provincial Administrative Organization

บทนำ

แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ มุมมองด้านหนึ่งเป็นการบูรณาการการเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคมชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (Integrated water resources management: IWRM) หมายถึง กระบวนการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยืนยาว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ (ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566) และในอีกมุมมองหนึ่งเป็นการบูรณาการในด้านความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทยได้กำหนดให้การบริหารจัดการน้ำไว้ตาม แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ซึ่งได้การกำหนดแนวทางการการจัดสรรการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และสิทธิในน้ำ รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรน้ำที่มีหน่วยงานหลักในการดำเนินงานคือ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2562) โดยในทางปฏิบัติภาครัฐระดับต่างๆ ในแต่ละพื้นที่จะมีวิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศ ดิน และน้ำเฉพาะแห่งท้องที่ท้องถิ่นนั้น

ทั้งนี้ ตามแนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านทรัพยากรน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สอยทรัพยากรน้ำสาธารณะ การจัดการบริหารทรัพยากรน้ำให้มีคุณภาพและการจัดการมลพิษทางน้ำ และการให้ความร่วมมือต่อสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติในการรวบรวมข้อมูล เชื่อมต่อและบูรณาการข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำได้ตามความสอดคล้องของนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ โดยแผนปฏิบัติการของหน่วยงานจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 1 จังหวัดแพร่, 2565)

การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการบริหารจัดการน้ำโดยการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ซึ่งกำหนดให้มีภารกิจหลักคือ การเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศสามารถพยากรณ์สภาพอากาศและคาดการณ์สถานการณ์การเกิดภัยพิบัติล่วงหน้าในสภาวะปกติและสภาวะวิกฤตได้ รวมถึงการแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำล่วงหน้าเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ ได้สร้างเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำในจังหวัดแพร่แบบมีส่วนร่วมในลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดทำฐานข้อมูลของผังน้ำพื้นที่ตนเอง และการประสานการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน จนได้รับรางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมประจำปี 2565 ประเภทรางวัลสัมฤทธิผลประชาชนมีส่วนร่วม (องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่, 2565; ระบบออนไลน์) ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ขับเคลื่อนและดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ คณะอนุกรรมการ

ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ คณะทำงานศูนย์บริหารจัดการจ้ำจังหวัดแพร่ รวมถึงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติงานศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ และคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

จากการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วนข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อประโยชน์จากแนวทางในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อื่นต่อไป

เนื้อหา

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่

2) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่

2. ประโยชน์ของการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่จะเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการน้ำให้แก่พื้นที่ใกล้เคียง อาทิ จังหวัดพะเยา ซึ่งได้มีการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ปัญหาภาวะภัยและอุทกภัยในพื้นที่

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 1 จังหวัดแพร่ ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ผู้นำชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่พื้นที่ตำบลสรวย หมู่บ้านแม่ขมิง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ในระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.2565 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2566

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษานี้มุ่งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ และการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบทุติยภูมิและปฐมภูมิ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิเป็นการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน และข้อมูลข้อเท็จจริงในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ ข้อมูลจากเพจและเวปไซต์ของศูนย์บริหารจัดการน้ำ อบจ.แพร่ แผนและนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำจากสำนักงาน

ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ รวมถึงแนวคิดการบริหารจัดการน้ำจากเอกสารวิชาการของไทยและต่างประเทศที่มีการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ สำหรับการเก็บรวบรวมแบบปฐมภูมิ ผู้วิจัยเลือกการเก็บข้อมูลจากลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีหน้าที่หลักหรือผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ผู้นำชุมชนและภาคประชาชน

กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 ลักษณะ คือ แบบแรกคือ กลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติแบบเฉพาะเจาะจงหรือเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ตรงตามประเด็น (Intensity Sampling) ในการศึกษาความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและนำมาสรุปผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ แบบที่สองคือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมหลากหลาย (Maximum Variation Sampling) โดยกำหนดความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างหน่วยงานภาครัฐที่ต่างระดับกัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนในการวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนแรก หลังจากที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อเอกสารเบื้องต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เลขานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ และบุคลากรในศูนย์บริหารจัดการน้ำ อบจ.แพร่

ขั้นตอนที่สอง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังบุคลากรในสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 1 จังหวัดแพร่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในระดับจังหวัด

ขั้นตอนที่สาม การลงพื้นที่เพื่อสำรวจและสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำ ซึ่งคัดเลือกจากเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการกับศูนย์บริหารจัดการน้ำ ได้แก่ พื้นที่ตำบลสรวย หมู่บ้านแม่ขมิง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้วิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการถอดบทสัมภาษณ์และพิจารณาถ้อยคำของแต่ละบุคคล ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากข้อความในเอกสารเชื่อมโยงกับข้อมูลในระบบออนไลน์ ประกอบกับข้อเท็จจริงจากการลงพื้นที่ด้วยเหตุและผล รวมถึงสรุปผลตามวัตถุประสงค์และอภิปรายผลตามความสอดคล้องของแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. ผลการศึกษา

แนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและจากการสัมภาษณ์การดำเนินงานของศูนย์บริหารจัดการน้ำ อบจ.แพร่ จะพบว่า ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1) การเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลสารสนเทศให้แก่หน่วยงานต่างๆ ในจังหวัด เริ่มตั้งแต่การพยากรณ์สภาพอากาศและคาดการณ์สถานการณ์การเกิดภัยพิบัติล่วงหน้าในสภาวะปกติและสภาวะ

วิกฤต โดยในการติดตามของศูนย์บริหารจัดการน้ำ มีลักษณะการติดตามข้อมูลจากกรมอุตุนิยมวิทยาและข้อมูลจากชลประทาน เมื่อได้รับข้อมูลแล้วก็จะนำมาประมวลผลและโพสต์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ทราบผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ดังเช่นคำกล่าวจากการสัมภาษณ์ว่า “*ศูนย์ฯ จะติดตามว่าฝนเข้ามาเท่าไหร่ มีเรื่องของสภาพอากาศที่เคลื่อนเข้ามาในจังหวัดแพร่ หรือการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทั้งหน้าฝนและช่วงที่ไม่มีฝน ทั้งสภาพอากาศที่อยู่ในภาวะแห้งแล้ง และขาดแคลนน้ำ ปริมาณน้ำที่มีในจังหวัดแพร่ ทั้งลุ่มน้ำต่างๆ ที่ไหลอยู่ในจังหวัดแพร่ และน้ำที่ไหลจากที่อื่นมาสู่จังหวัดแพร่ เช่น จะมีที่สถานีน้ำห้วยฝางและน้ำที่เชื่อมไหลมาจากพะเยาจะเข้ามาแพร่ส่วนหนึ่ง และแหล่งน้ำในอำเภอวังชิ้นจะไหลจากจังหวัดแพร่ไปจังหวัดสุโขทัย*” โดยศูนย์ฯ จะมีบุคลากรปฏิบัติการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะประจำศูนย์ในการติดตามสถานการณ์ตลอด 24 ชั่วโมงทำงานผลัดเวรกันโดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์น้ำมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน ดังรูปที่ 1

ภาพที่ 1 แผนผังน้ำจังหวัดแพร่ การติดตามสถานการณ์น้ำและสภาพอากาศในพื้นที่

ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการตามบทบาทตามอำนาจและหน้าที่ คือ การบูรณาการและขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น อันเป็นกลไกสำคัญในภารกิจแรกของการบริหารหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ที่มีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การจัดทำข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์น้ำในพื้นที่ กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการแก้ไขปัญหา จัดกลุ่มเป้าหมายเชื่อมแผนงานโครงการตามระยะการดำเนินการดังที่กำหนดคณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามรูปต่อไปนี้

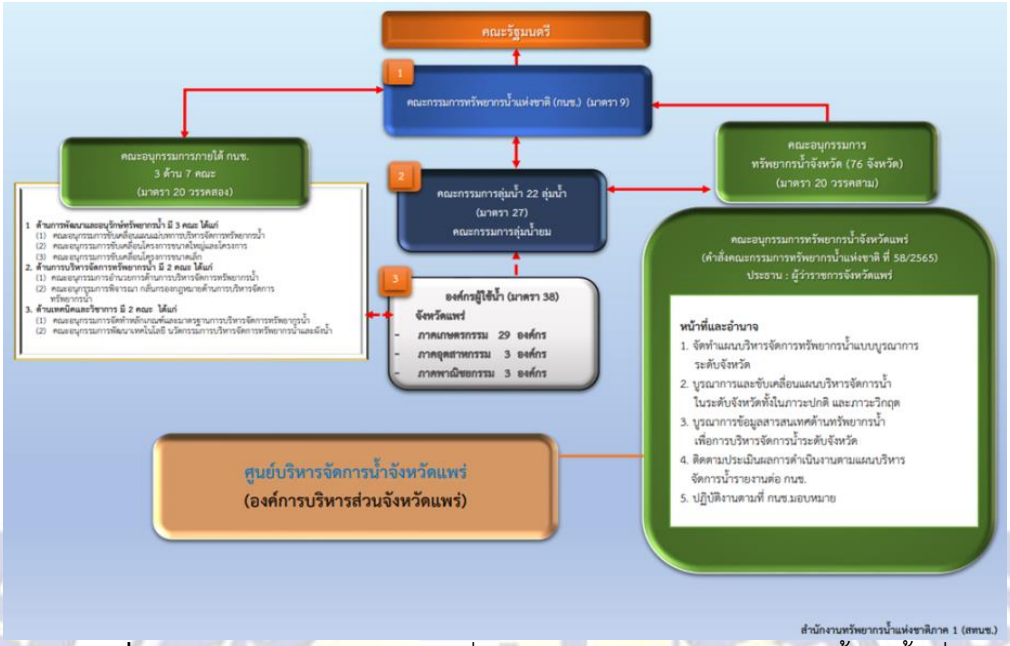

ภาพที่ 2 คณะทำงานและการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่

2) การจัดโครงสร้างของศูนย์บริหารจัดการน้ำเพื่อจัดตั้งทีมปฏิบัติการเฉพาะด้านโดยตรง บุคลากรประจำศูนย์บริหารจัดการน้ำเป็นบุคลากรภายในขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยถือเป็นการปฏิบัติตามแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า *“การจัดทำแผนของศูนย์น้ำ ต้องเชื่อมกับ อบจ. ซึ่งจะอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายนโยบายและแผน งบประมาณของบุคลากรมีประมาณ 2 ล้านกว่า หากพิจารณางบต่อคนประมาณ 2 หมื่นโดยเฉลี่ย หากเป็นกิจกรรมโครงการใหญ่ก็จะใช้งบประมาณ 1 ล้านกว่าบาท”*

3) การให้ความรู้ตามหลักการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน DSLM ศูนย์ได้ทำภารกิจเผยแพร่ให้กับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน เพื่อพัฒนานวัตกรรมต้นแบบของศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ โดย DSLM ย่อมาจากคือ

D (Demand) หมายถึง ความต้องการของประชาชน โดยการจัดทำข้อมูลความต้องการน้ำอุปโภคบริโภคและน้ำเพื่อการเกษตรว่ามีจำนวนเท่าไหร่

S (Supply) หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นการวิเคราะห์ปริมาณน้ำท่าและแหล่งน้ำในพื้นที่ของตนเองว่าเพียงพอกับความต้องการน้ำหรือไม่

L (Logistics) หมายถึง โครงข่ายน้ำในเขตพื้นที่ เป็นการกระจายน้ำจากแหล่งน้ำ เช่น ลำห้วย หนอง คลอง บึง ลำเหมืองในพื้นที่ที่มีจำนวนและทิศทางการไหลของน้ำ

M (Management) หมายถึง การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นการบริหารจัดการน้ำของแหล่งน้ำแต่ละแห่งว่ามีหน่วยงานไหนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการอย่างไร

หลักการดังกล่าวนี้ ได้ถูกถ่ายทอดและนำไปใช้ในพื้นที่ร่วมเรียนรู้กับศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านแม่ขมิง ต.สรอย อ.วังชิ้น ว่า *“เรื่องแรกที่สำคัญที่สุดคือ ข้อมูล เราต้องมีข้อมูลเรื่องน้ำและต้องรู้ตัวเองว่า เราต้องการอะไร เท่าไหร่ แล้วจะหามาเติมเต็มเท่าไหร่ ถึงจะสมดุลกัน อบจ. ได้ให้ความรู้เรื่องหลักการ DSLM เมื่อก่อนไม่มีความรู้เรื่องนี้ ตอนนี้พอจะรู้เรื่องการทำฝาย การใช้ระบบท่อจ่ายน้ำ และการทำแผนโครงการ ท้องถิ่นเองก็จะให้การสนับสนุนเรื่องวัสดุ ข้อตกลงก็คือ ในเรื่องของความร่วมมือเราใช้ความร่วมมือลงแรงเป็นหลัก”* ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 ภาพหลัก DSLM ในพื้นที่หมู่บ้านแม่ขมิง ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

การดำเนินการข้างต้น เป็นภารกิจหลักสำคัญด้านหนึ่งในการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำในจังหวัดแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยเน้นให้ประชาชนได้ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดทำฐานข้อมูลของผังน้ำพื้นที่ตนเองในทุกตำบล

ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่

1) การสนับสนุนขององค์กรหรือสถาบันในแต่ละระดับ อบจ.แพร่ได้ประสานงานกับองค์กรระดับชาติอย่างสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์กรมหาชน) ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้และแจ้งเตือนประชาชนในการเตรียมรับมือกับการทำการเกษตรและการปรับเปลี่ยนแนวคิดการบริหารจัดการน้ำ การจัดทำแผนร่วมกับหน่วยงานส่วนภูมิภาคและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนให้ความร่วมมือโดยเน้นการเรียนรู้และปฏิบัติไปพร้อมๆ กันเอง ผ่านโรงเรียนการบริหารจัดการน้ำ

2) เครื่องมือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เครื่องมือสำคัญนอกจากเทคโนโลยี GPS เพื่อวิเคราะห์ความแห้งแล้ง แผนที่ดาวเทียมบน application บนมือถือ การสื่อสารทาง Line และการใช้โดรนในการ

เก็บข้อมูลพื้นที่ในที่สูง เพื่อการสะสมองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการน้ำ โดยการบันทึกข้อมูลและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ให้ได้มากที่สุด

3) อบจ.แพร่มีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนทั้งในด้านน้ำท่วมและน้ำแล้ง โดยการดำเนินนโยบายอย่างจริงจังและต่อเนื่องของผู้นำหน่วยงาน ซึ่งได้เริ่มดำเนินการในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำมาประมาณ 10 ปี (เริ่มตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำ พ.ศ. 2556)

ปัญหาอุปสรรคของการจัดการน้ำของศูนย์

1) การนิยามปัญหาการบริหารจัดการน้ำระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เช่น การเกิดน้ำหลากในพื้นที่ ความเข้าใจของศูนย์บริหารจัดการน้ำคือ การที่น้ำระบายไม่ทัน จึงท่วมขังในระยะสั้น แต่ถูกจัดเป็นปัญหาน้ำท่วมในมุมมองของส่วนกลาง เป็นต้น รวมถึงความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งสภาพอากาศมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้ศูนย์ต้องติดตาม

2) บทบาทที่จำกัดขององค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและกฎหมาย ในด้านงปบระมาณ เนื่องจากภารกิจที่มีการอบรมให้แก่หลายหน่วยงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนในด้านกฎหมายเองที่จำกัดบทบาทในการก่อสร้างไม่ได้ให้อำนาจกับ อบจ. ในการนำงบประมาณไปใช้ในการดำเนินการในพื้นที่ได้ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางพื้นที่

3) ศูนย์บริหารจัดการน้ำยังขาดการจัดการความรู้ โดยข้อมูลเอกสารของศูนย์บริหารจัดการน้ำส่วนใหญ่ยังคงกระจัดกระจายและความรู้ในการบริหารจัดการน้ำบทบาทหลักยังคงอยู่ที่ผู้นำโดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางการเมืองและยังไม่ได้รวบรวมไว้อย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

6. อภิปรายผล

1) แนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการของศูนย์บริหารจัดการน้ำมีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายภาครัฐ (governing by network) ที่กล่าวถึง การบูรณาการเครือข่าย จะต้องมีศูนย์กลางเครือข่ายและนักบูรณาการที่สามารถประสานความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ รับมือ และแก้ไขปัญหา รวมทั้งรับผิดชอบในข้อกำหนดทางด้านคุณภาพของการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงจะต้องเป็นหน่วยงานเดียวที่เชื่อมโยงประสานทุกคนในเครือข่าย (จักร ติงศภัทิย์ และกฤษฎา ปราโมย์ธนา, 2552) โดยความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนระหว่างภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถเกิดขึ้นได้ หากองค์กรมีเป้าหมายร่วมและการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหากำไร (Raymond et al., 2022) ซึ่งจะช่วยสร้างให้เกิดความผูกพันกันในสังคมบนพื้นฐานของสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ศูนย์มีแนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (IWRM) ของศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2566) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบการจัดการน้ำอันประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนลุ่มน้ำ และการจัดการข้อมูล

2) การให้ความรู้การบริหารจัดการน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำมุ่งเน้นไปยังการกักเก็บน้ำในรูปแบบของระบบลุ่มน้ำ การกำหนดมาตรการและกำหนดแผนเตรียมความพร้อมโดยเฉพาะในช่วงที่มีฝนตกมากเพื่อป้องกันการเกิดน้ำท่วม ซึ่งยังไม่ได้มีแนวทางการบริหารจัดการน้ำเสีย อันเป็นแนวทางการบริหารจัดการน้ำอีกด้านหนึ่ง ตามแนวทางของการบริหารจัดการน้ำจะต้องมุ่งเน้นในเรื่องการจัดการทรัพยากรในทุกทรัพยากร ดังที่ ปราโมทย์ ไม้กลัด (2541) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการน้ำอีกด้านหนึ่งที่สำคัญ

3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์บริหารจัดการน้ำสอดคล้องกับโครงการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ (2554) ที่พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ ได้แก่ องค์กรหลักบทบาทภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการมีระบบข้อมูลที่จะมีส่วนช่วยในการบริหารและจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง อีกทั้งยังต้องส่งเสริมให้สังคมมีความตะหนักและมีจิตสำนึก ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบองค์รวมที่มีประสิทธิภาพและระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงความหลากหลายของระบบนิเวศ เช่นเดียวกับงานของ สัจจา บรรจงศิริ (2560) ที่พบว่า ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ โครงสร้างองค์กรที่มีความรับผิดชอบโดยตรง การทำงานแบบเน้นการกระจายอำนาจและเน้นการมีส่วนร่วมกับสถาบันต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรน้ำ เป็นองค์ประกอบหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ แรกเริ่มได้รับการสนับสนุนสารสนเทศจากสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) จึงสามารถพัฒนาการทำงานจนมีเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในตำบลต่างๆ ซึ่งเน้นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนตามแนวทางการบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่ระดับการให้ข้อมูล การให้คำปรึกษาหารือ การเข้ามามีบทบาท และให้ความรู้เพื่อถ่ายทอดแนวคิดการบริหารจัดการน้ำด้วยตนเองอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน โดยปัจจัยความสำเร็จของศูนย์บริหารจัดการน้ำ ได้แก่ การมีนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโดยผู้นำองค์การ การสนับสนุนจากองค์กรไม่แสวงหากำไร การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ การสะสมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และเครื่องมือสนับสนุนการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) ศูนย์บริหารจัดการน้ำควรพัฒนาในด้านฐานข้อมูลของพื้นที่ในจังหวัด เพื่อแต่ละหน่วยงานสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ดิน ผังน้ำ และแหล่งน้ำในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรมีการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้ทราบผลลัพธ์ของการบริหารจัดการน้ำ

ได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ข้อมูลส่วนมากเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่ ดังนั้น หากให้การวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรมีการนำแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน และงบประมาณที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ร่วมด้วย

2) การสำรวจพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายชุมชนของศูนย์บริหารจัดการน้ำมีเพียงพื้นที่เดียว ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่นที่ได้รับความรู้เช่นเดียวกัน เพื่อเปรียบเทียบผลของการเข้าร่วมเครือข่ายว่าสามารถบริหารจัดการน้ำได้บรรลุเป้าหมายเช่นเดียวกันหรือไม่

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้โครงการวิจัยย่อยในโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายได้ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปี พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยขอขอบคุณศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่และหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนข้อมูลเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

โครงการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ: การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน (IWRM) ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. (2554). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/14984/1/โครงการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ%20การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน%20%28IWRM%29%20ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา%20%28รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร%29.pdf

จักร ติงศภัทิย์ และกฤษฎา ปราโมย์ธนา. 2552. การบริหารงานภาครัฐแบบเครือข่าย: มิติใหม่ของภาครัฐ (Governing by Network) นวัตกรรมการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล. บริษัทเอ็กซเปอร์เน็ท จำกัด: กรุงเทพฯ

ปราโมทย์ ไม้กลัด. 2541. หนังสือที่ระลึกเนื่องในโอกาสคล้ายวันสถาปนาครบ 96 ปีชลประทาน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ ศูนย์วิศวกรรมการชลประทาน กรมชลประทาน สามเสน

ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2566. การจัดการน้ำ. 16 พฤษภาคม 2566. http://www.environnet.in.th/archives/1480

สัจจา บรรจงศิริ. 2560. แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.(2565). แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580).

9 ธันวาคม 2565. http://pmpd.onwr.go.th

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 1 จังหวัดแพร่.(2565). คำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่ 58/2565 เรื่อง การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดแพร่.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่.(2565). ภาพประชาสัมพันธ์รางวัลบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. 30 มิถุนายน พ.ศ.2566. สืบค้นจาก https://www.phraepao.go.th/main

Raymond, Y. W., Ying, P., Yi, L., (2022). Explaining the sustained public participation of ENGOs in China's water governance: A case study of the 'civilian river chefs' under the theoretical framework of 'double embeddedness'. International Journal of Water Resource Development. doi: 10.1080/07900627.2022.2034601

ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

Personnel potential development factors that affect bureaucracy 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization

บรรพต กิติสุนทร[1] และรุ่งนภา เพ่งรุ่งเรืองวงษ์[2]
Banpot Kittisoontorn[1] and Rungnapha Phengrungruangwong[2]
[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
[2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
[1]Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University
[2]Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University
First author E-mail: bikbki@hotmail.co.th[1], Corresponding author E-mail: rungruang8282@gmail.com[2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลประชากร จำนวน 213 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ระดับของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมรวมอยู่ในระดับมาก และระดับระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ด้านการฝึกอบรมส่งผลต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ร้อยละ 2.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

คำสำคัญ: การพัฒนา ; บุคลากร ; ราชการ

Abstract

Research on Factors in personnel potential development that affect the government system 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization. The objective is to study the factors of personnel potential development that affect the bureaucratic system 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization. A questionnaire was used as a tool to collect population data for 213 people. Statistics used in the analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. and stepwise multiple regression analysis. with statistical significance at the .05 level

The results of this study found that Level of personnel potential development of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization The overall picture is included at a high level. and the bureaucracy level 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization The overall picture is at a moderate level. In testing the hypothesis, it was found that training has an effect on the bureaucratic system 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization by 2.3 percent, with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Development; Personnel; Government

บทนำ Introduction

รัฐบาลได้มีการประกาศโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เป็นระบบราชการ 4.0 เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน สามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นพึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ ภาครัฐต้องเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย รวมทั้งการทำงานแบบใหม่ที่ต้องมีความคล่องแคล่ว ว่องไว และการมีความสามารถปรับตัวในการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม ซึ่งสิ่งส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของนโยบายดังกล่าว คือ ความพร้อมของบุคลากร (สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล, 2560) จึงต้องให้ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในองค์กร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีวิธีการพัฒนาให้เหมาะสมกับงานแต่ละด้าน และต้องมีความชำนาญในการปฏิบัติงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรหรือหน่วยงานกำหนดไว้ (จารุเนตร เกื้อภักดิ์, 2559) ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาครัฐจึงเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานราชการจะต้องมีการวางเป้าหมายให้มีการพัฒนาศักยภาพของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อนำไปสู่ระบบราชการ 4.0

องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีความเป็นเอกภาพในระดับหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชนมีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด การบริหารจัดการจึงต้องมีความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมดำเนินการ และติดตามตรวจสอบ เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2552) จากปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี พบว่า บุคลากรที่มีอยู่ในปัจจุบันยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานตามรูปแบบของระบบราชการ 4.0 การปฏิบัติงานยังมีความยืดหยุ่นน้อยทำให้ไม่เกิดคล่องตัวเท่าที่ควร มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ในกระบวนการปฏิบัติงานน้อย รวมถึงระบบการปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงสายการบังคับบัญชา และการตัดสินใจต่างๆยังยึดติดกับกรอบอำนาจตามกฎหมายส่งผลให้บุคลากรขาดการมีอิสระทางความคิดและตัดสินใจ ดังนั้น การที่จะทำให้ระบบราชการ 4.0 ประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างคุณค่าและประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน โดยการพัฒนาบุคลากรถือเป็นสิ่งสำคัญในอันดับต้นๆ ของความจำเป็นต้องมีอยู่ในองค์กรหากองค์กรใดที่มีบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานนั้นๆ ก็จะบรรลุเป้าหมายในการทำงานรวมทั้งองค์กรก็จะประสบผลสำเร็จ (สุธินี ฤกษ์ขำ, 2557) ดังนั้น การที่องค์กรจะพัฒนาไปสู่ระบบราชการ 4.0 นั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเป็นสำคัญ เน้นการเพิ่มพูนทักษะของบุคลากรในองค์กรให้สอดคล้องและเหมาะสมแก การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและตองสอดรับกับระบบราชการ 4.0 เพื่อให้องค์กรมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ

เนื้อหา Body

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี จังหวัดราชบุรี

แนวความคิดและทฤษฎี

Sherman and Bohlander (2010 อ้างถึงใน ดุสิต ขาวเหลือง, 2554) กล่าวว่า แนวคิดของการพัฒนาบุคลากร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการฝึกอบรม (Training) มีกระบวนการดำเนินการอย่างเพื่อให้บุคลากรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมีความรู้ความเข้าใจ มีความชำนาญการเกี่ยวกับงานในหน้าที่ช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถตามความต้องการของบุคลากรรายบุคคลเพื่อปรับปรุงศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคคลให้มาก มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทันทีหรือมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่ให้สอดคลองกับวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งไว้ และสามารถพัฒนาตนเองเพื่อเติบโตและมีความก้าวหน้าในองค์กร

2) ด้านการศึกษา (Education) เป็นกระบวนการการเตรียมบุคคลากรให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต ช่วยพัฒนาบุคลากรต่อการตัดสินใจ แก้ปัญหาได้ดีขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพราะการสนับสนุนการศึกษาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุกๆ ด้านให้กับบุคลากรและความสามารถในการปฏิบัติงานในตำแหน่งงานที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านเทคโนโลยี (Technology) เป็นกระบวนการปรับปรุงการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มบุคคลให้เกิดความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติงานภายในและภายนอกองค์กร โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการปฏิบัติงานและเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

4) ด้านการวิจัย (Research) เป็นกระบวนการคิดแล้วทำอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยพัฒนาความรู้ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และทักษะของบุคลากรเพื่อบุคลากรจะมีความเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้อย่างถูกต้องสามารถแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงานได้

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2560) ระบบราชการสามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริงนั้นจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ กล่าวคือ

1) เปิดกว้างและเชื่อมโยงระหว่างกัน (Open & Connected Government) หมายถึง การให้บุคคลภายนอกเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ ต้องมีความเปิดเผยและมีความโปร่งใส และการแบ่งปันข้อมูลให้ส่วนงานทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนหรือคนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้และตรวจสอบได้ มีการเปิดกว้างให้ภาคส่วนอื่นๆเข้ามามีส่วนรวม สามารถถ่ายโอนภารกิจบางประการให้ภาคเอกชนรับไปดำเนินการแทน (Out Sourcing)และเชื่อมโยงการทำปฏิบัติงานราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีเอกภาพและสอดรับประสานกัน เพื่อความ

โปร่งใส่และประสิทธิภาพของงาน โดยจัดระบบให้มีการวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

2) ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric Government) หมายถึง โดยสาระสำคัญแล้วต้องมีการปฏิบัติงานในเชิงรุกการบริหารราชการที่ถือเอาประชาชนศูนย์กลางเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงานของรัฐในการให้บริการแก่ประชาชนโดยมีมุมมองและหลักคิดว่าการบริหารราชการและการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐที่ดี มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดจากการยึดถือความต้องการของผู้รับบริการเป็นตัวกำหนด โดยการบริหารงานในลักษณะนี้มุ่งเน้นไปที่การอำนวยความสะดวกให้ประชาชน เช่น One-stop Service การบริการที่เสร็จสิ้นในจุดเดียว มีการเชื่อมโยงกันเองของระหว่างส่วนราชการเพื่อจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชนและโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อประชาชนได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกอุปกรณ์และหลายช่องทาง

3) มีสมรรถนะและทันสมัย(Smart & High Performance Government) หมายถึง บุคลากรมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีความมั่นใจตนเองมีความคิดสร้างสรรค์ มีการสร้างนวัตกรรมในการปฏิบัติงานใหม่มีความสามารถด้านต่างๆ และสามารถปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งมีการปฏิบัติงานที่เตรียมการไว้ล่วงหน้าและมีการวิเคราะห์ความเสี่ยง มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลาในการปฏิบัติงานสูงมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้ดี และที่สำคัญเป็นผู้มีทัศนคติที่ดีต่อองค์การและมีจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีการศึกษาจากหนังสือตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี จำนวนทั้งหมด 213 คน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 23-35 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปฏิบัติงานอยู่สำนักช่างเป็นบุคลากรประเภทพนักงานจ้าง มีอายุงานอยู่ที่ 1-5 ปี และมีรายได้ ต่ำกว่า 15,000 บาท

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร พบว่า บุคลากรทั้งหมดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวิจัย อยู่ในระดับมาก รองลงมามีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่สองด้าน คือ ด้านการศึกษาและด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการฝึกอบรม

ระบบราชการ 4.0 พบว่า บุคลากรทั้งหมดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบราชการ 4.0 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ

พิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านสมรรถนะสูงและทันสมัย อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงตัวแปรที่มีประสิทธิภาพเข้าสมการพยากรณ์หรืออธิบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	R	R^2	R^2 change	F
ด้านการฝึกอบรม (x_1)	.152	.023	.023	4.974*

* P< .05

จากตารางที่ 1 พบว่า

1) ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพเข้ากับสมการพยากรณ์หรืออธิบายการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี พบว่า มี 1 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการฝึกอบรม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด 1 ตัวแปร กับระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับน้อย (R=.152) แสดงว่าตัวแปร 1 ตัว ดังกล่าวข้างต้น มีความสัมพันธ์กับระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

2) ตัวแปร 1 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายพยากรณ์ความแปรปรวนของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรไปสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ร้อยละ 23

3) ด้านการฝึกอบรม สามารถพยากรณ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรไปสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .023 (R=.152) แสดงว่าด้านการฝึกอบรม สามารถอธิบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ได้ร้อยละ 2.3

ตารางที่ 2 แสดงรูปแบบสมการพยากรณ์และตัวแปรที่มีผลต่อระดับระบบราชการ 4.0 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	β	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	3.972	.142		28.023	.000
ด้านการฝึกอบรม (x_1)	-.086	0.38	-.152	-2.230*	.027

* P< .05

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) ด้านการฝึกอบรม (β= -.086, t=0.38, P-value=-.125) ส่งผลต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2) จากการวิเคราะห์การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ดังที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี โดยใช้คะแนนดิบ สามารถเขียนได้ ดังนี้

$$\text{Unstandardized } \hat{Y} = 3.972 - 0.086(x_1)$$

จากสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ สามารถอธิบายความหมายได้ว่า ถ้าตัวแปรด้านการฝึกอบรม มีหน่วยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ระดับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ลดลง .086 หน่วย ตามลำดับ โดยให้ตัวแปรอื่นๆมีค่าคงที่

จากสมการถดถอย ($\hat{Y}$) สามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ด้านการฝึกอบรม(x_{1}) มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ดังนั้น ด้านการฝึกอบรม ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมการพยากรณ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี โดยใช้คะแนนมาตรฐานสามารถเขียนได้ ดังนี้

$$\text{Standardized } \hat{Y} = -.152(x_1)$$

อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ครั้งนี้ผลการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏว่าผลการศึกษาเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ คือ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรที่จะพยากรณ์ระดับเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มี 1 ตัวแปร คือ ด้านการฝึกอบรม สามารถพยากรณ์ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ร้อยละ 2.3

ทั้งนี้จึงอธิบายได้ว่าสาเหตุที่ปัจจัย 1 ตัวแปรที่ได้กล่าวมาข้างต้น มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ดังนี้

ปัจจัยด้านการฝึกอบรม เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมให้กับบุคลากร และประเมินความรู้ ทักษะ และทัศคติของผู้เข้าฝึกอบรมและการประกอบของการประเมินความรู้ทักษะต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดให้มีการฝึกอบรมให้บุคลากรทั้งการจัดภายในหน่วยงาน และภายนอกหน่วยงาน ซึ่งการฝึกอบรมได้แก่ โครงการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้แก่บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เพื่อให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ และทักษะเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อที่จะสามารถนำความรู้นั้นมาใช้พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รูปแบบการฝึกอบรมที่เป็นการเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และโครงการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร

องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เพื่อให้บุคลากรมีกระบวนทัศน์และค่านิยมที่ดีในการปฏิบัติงาน มีจิตสำนึกในการต่อต้านการทุจริต มีภูมิคุ้มกันด้านจิตใจและนำไปสู่พฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ รูปแบบการฝึกอบรมเน้นวิธีการฟังบรรยายและรับชมวิดีทัศน์ ซึ่งการฝึกอบรมดังกล่าวเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ก้าวทันเทคโนโลยี สามารถแก้ไขปัญหาสร้างความรอบรู้และความมีจริยธรรมตามหลักของระบบราชการ 4.0 สอดคล้องกับแนวคิดของ กัญญามน อินหว่าง (2554) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรในองค์การนั้นจำเป็นต้องศึกษารูปแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์การ โดยการพัฒนาบุคลากรเพื่อการพัฒนาองค์การส่วนใหญ่จะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องดังนี้ การฝึกอบรม การศึกษา การพัฒนา การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์การ

สรุปและข้อเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

1.1) กองการเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรมีการติดตามและประเมินผลโครงการฝึกอบรมหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ การประเมินผลปฏิกิริยาต่อการฝึกอบรม การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากร หลังจากได้รับการฝึกอบรม ซึ่งสามารถทำได้โดย การสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตการณ์ระหว่างการฝึกอบรม เป็นต้น

1.2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาเพิ่มศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้สูงขึ้น และมีผลต่อการปฏิบัติงานขององค์การ เช่น การสำรวจความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในตำแหน่งหรืองานที่บุคลากรรับผิดชอบ เพื่อจัดทำแผนการศึกษาต่อให้บุคลากรเป็นรายบุคคล และมีการจัดสรรงบประมาณให้ทุนการศึกษาตามอายุงานของบุคลากร

1.3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกระบวนการปฏิบัติงานโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับให้เกิดประโยชน์ภายในองค์การ เพื่อปรับเปลี่ยนเป็นองค์การดิจิทัล เช่น กองการเจ้าหน้าที่การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการรับสมัครงานและการสัมภาษณ์ การใช้โปรแกรม KPI เพื่อประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นต้น

1.4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ ความชำนาญ และทักษะของบุคลากรภายในหน่วยงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากรให้เป็นไปตามที่องค์การต้องการ

1.5) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรมีการจัดกิจกรรมพบประชาชนเพื่อให้ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสพบปะและเยี่ยมเยียนประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติงานของรัฐ

1.6) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรเน้นการบริการประชาชนให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วและมีความเป็นธรรม เช่น ไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการ และใช้เทคโนโลยีเพื่อตอบสนอง ความต้องการของประชาชนและทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น

1.7) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรมีการจัดหากิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้แก่บุคลากรภายในหน่วยงาน เช่น การจัดกิจกรรมการสร้างทีมและกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อพัฒนาความสนิทสนมระหว่างบุคลากร เป็นต้น

1.8) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับบุคลากรเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นองค์การดิจิทัล และนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีความเชื่อมโยงผ่านระบบดิจิตอลอย่างเต็มรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง References

กัญญามน อินหว่าง. (2554). **กลยุทธ์การพัฒนาระบบการจัดการและความสำเร็จจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.** [ม.ป.พ.]:นนทบุรี.

จารุเนตร เกื้อภักดิ์. (2559). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดุสิต ขาวเหลือง. (2554). **การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพและสมรรถนะ.** วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 7(1), 18-32.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2560). ระ**บบราชการ 4.0 กับการสร้างนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการภาครัฐ. บทความนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มย่อย หลักสูตรการบริหารราชการแผ่นดินตามกรอบการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2552). **หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. (2560). **ระบบราชการไทยในบริบทไทยแลนด์ 4.0.** กรุงเทพฯ: สำนักงาน กพ.

สุธินี ฤกษ์ขำ. (2557). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักการและการประยุกต์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

Surveying data on the vitality of the elderly in the area of Bung Wai Subdistrict Administrative Organization. Warin Chamrap District Ubon Ratchathani Province

ดร.กรุงไท นพรัตน์และคณะ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
krungthai.n@ubu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงวัยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวายมีวิธีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยการศึกษาจากแบบสำรวจข้อมูลดัชนีพฤตพลัง (Active Aging Index: AAI) ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย มีข้อมูลดัชนีพฤตพลัง (Active Aging Index: AAI)ดังนี้ ด้านร่างกาย ค่อนข้างมาก ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและด้านสังคมอยู่ในระดับมาก และด้านความมั่นคงในระดับต่ำ โดยที่ อบต.บุ่งหวายมีนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุให้ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและมีนโยบายส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

ปัญหาและอุปสรรคที่พบ ได้แก่ พื้นที่ของที่**องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย**มีขนาดใหญ่ มีผลทำให้ความต้องการของประชาชนต้องการโครงการที่ตอบสนองการเดินทางและกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต **องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย**มีงบประมาณไม่เพียงต่อการจัดทำนโยบาย เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลให้มากขึ้นและ**องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย**ต้องเพิ่มงบประมาณด้าน**การดูแลผู้สูงอายุ**และต้องทำโครงการ**การดูแลผู้สูงอายุ**ด้านอื่นๆ เพิ่มเติมในการแก้ไขปัญหา

คำสำคัญ: ผู้สูงวัย หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ; ข้อมูลดัชนีพฤตพลัง หมายถึง ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและการเรียนรู้ สังคมและความมั่นคง

Abstract

The results show that of data of the Active Aging Index of Bung Wai Provincial Administrative Organization as follows: the physical aspect is quite high, the mental aspect, the intellectual aspect, and the social aspect are at a high level. and security at a low level. The policy of Bung Wai Provincial Administrative Organization has a policy to taking care of elderly by doing activities together and improve the quality of life by promote occupation training career and earning income for them.

The obstacles and problems to proceed the elderly care policy is the large area of Bung Wai Provincial Organization has insufficiency in budget for policy preparation.

The solution of the problems should be increase the people participating of community and increase the elderly care budget and projects of caring the elder in others dimension to solve the problem.

Keyword : Elder; Active Aging Index: AAI Elder means people over 60 years of age.

Active Aging Index: AAI means The vitality of the elderly has 5 components: body, mind, intelligence and learning, society, and stability.

บทนำ Introduction

สังคมสูงวัยองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้นิยามว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินที่แตกต่างกันไว้ ดังนี้

สังคมสูงวัย (Aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7)

สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์(Complete aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14)

นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาระบบสุขภาพคนไทย โดยในยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาสุขภาพตามกลุ่มวัย โดยแบ่งกลุ่มวัยที่ต้องดูแลออกเป็น 5 กลุ่มวัย ดังนี้

กลุ่มเด็กปฐมวัย (0-5 ปี)

กลุ่มเด็กวัยเรียน (5-14 ปี)

กลุ่มเด็กวัยรุ่น/ นักศึกษา (15- 21 ปี)

กลุ่มวัยทำงาน (15-59 ปี)

กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) และผู้พิการ

ประเทศไทยได้กำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 บัญญัติว่า ผู้สูงอายุ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยในรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559 ได้กำหนดนิยาม ผู้สูงอายุหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปคำว่า สังคมสูงวัย และ สังคมสูงอายุมีความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรภายใต้ภาวะสังคมสูงวัยเป็นประเด็นที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญ จนนำมาสู่การออกมาตรการและนโยบายต่างๆ เพื่อเตรียมรองรับกับภาวะดังกล่าว จากข้อมูลสถิติของ U.S. Department of Health and Human Services พบว่า โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging society) โดยในปี 2015 จำนวนประชากรโลกกว่า 620 ล้านคนมีอายุมากกว่า 65 ปีและจะกลายเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged society) ในอีก 35 ปีข้างหน้า (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรโครงสร้างทางอายุของประชากรแสดงด้วยสัดส่วนของประชากรในวัยต่างๆ เมื่อจำแนกประชากรออกเป็นกลุ่มอายุ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ประชากรวัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 15 ปี) วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) และวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จะเห็นได้ว่า ระหว่างปี พ.ศ.2553 –พ.ศ.2583 สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 13.2 ในพ.ศ.2553 เป็นร้อยละ 32.1 ในพ.ศ.2583 และที่น่าสังเกต คือ ในปีพ.ศ. 2560 จะเป็นปีที่คาดว่าสัดส่วนของประชากรวัยเด็กจะเท่ากันกับสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุ (มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ, 2561)

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีประชากร ทั้งสิ้น 66,413,979 คน คิดเป็นผู้สูงอายุ 10,666,803 คน ผู้สูงอายุจึงคิดเป็นร้อยละ 16.06 ของประชากรไทย แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยอันดับจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศ คือ กรุงเทพมหานคร มีผู้สูงอายุ 1,020,917 คิดเป็นร้อยละ 17.98 และมี 4 จังหวัดที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงรองลงมา ได้แก่ นครราชสีมา เชียงใหม่ ขอนแก่น และอุบลราชธานีโดยมีจังหวัดระนองมีสัดส่วนของผู้สูงอายุน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 13.46 โดยมีผู้สูงอายุจำนวน 25,834 คน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562)

องค์การอนามัยโลก(World Health Organization: WHO)ได้นิยาม “Active Ageing”ไว้ว่า เป็นกระบวนการสร้างโอกาสที่เหมาะสมด้านสุขภาพการมีส่วนร่วม และความมั่นคงด้านต่างๆในสังคม เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและการอยู่ดีมีสุขเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ (WHO (2002) Active Ageing, A Policy Framework. Geneva, World Health Organization.) จากนิยามดังกล่าวประกอบด้วยสามเสาหลัก คือ สุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ยังคงมีความกระปรี้กระเปร่า(ActiveAgeing) ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการคือ1) มีความเสี่ยงการเกิดโรคและทุพลภาพ 2) ร่างกายมีความฟิต 3) มีความจำดี4)

มีอารมณ์แจ่มใสสามารถจัดการความเครียดได้ และ 5) มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ

นอกจากนี้การมีภาวะพฤฒพลังตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก ยังเป็นผลมาจากปัจจัยกำหนด (Determinant) และปัจจัยตัดขวาง (Cross-cutting Determinants) ต่างๆ ทั้งจากตัวผู้สูงอายุและสภาวะแวดล้อมทางสังคม โดยปัจจัยกำหนดที่ส่งผลต่อภาวะพฤฒพลัง ประกอบด้วย ปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพและระบบบริการทางสังคม (Determinants Related to Health and Social Service Systems) เช่น การส่งเสริม สุขภาพและการป้องกันโรค การรักษาโรค การดูแลในระยะยาว การให้บริการด้านสุขภาพจิต ปัจจัยกำหนดทางพฤติกรรม (Behavioral Determinants) เช่น พฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุรา กิจกรรมทางกาย การบริโภคอาหาร สุขภาพช่องปาก ปัจจัยกำหนดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล (Determinants Related to Personal Factors) เช่น ปัจจัยด้านชีววิทยาและกรรมพันธุ์ภาวะทางจิต ปัจจัยกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Determinants Related to the Physical Environment) เช่น สภาพแวดล้อมที่สะอาด ที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การล้มหรือได้รับบาดเจ็บ ปัจจัยกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม (Determinants Related to the Social Environment) เช่น การสนับสนุนทางสังคม ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิ์การศึกษาและการเรียนรู้และปัจจัยกำหนดทางเศรษฐกิจ (Economic Determinants) เช่น หลักประกันด้านรายได้การมีหลักประกันทางสังคม การมีงานทำ (ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลฯ. หน้า 3-4)

จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดและตัวชี้วัด Active ageing ในระดับนานาชาติ และในประเทศไทย พบว่ามีความคล้ายคลึงกันในด้านองค์ประกอบ โดยในการศึกษานี้ ได้เสนอกรอบของ Active ageing โดยแบ่งเป็นภาวะ Active ageing 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ และด้านสังคม จำนวน 11 ตัวชี้วัด และปัจจัยสนับสนุน Active ageing จำนวน 4 ตัวชี้วัด และเสนอให้ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเดียวกันในทุกตัวชี้วัด เพื่อให้สามารถประเมิน Active ageing ในภาพรวมระดับบุคคลได้ และสามารถประเมินในลักษณะสัดส่วนของประชากรตามระดับ Active ageing ในกลุ่มประชากรหรือในพื้นที่ได้ เพื่อสะท้อนขนาดของปัญหา อีกทั้งยังสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆกับภาวะ Active ageing ในระดับบุคคลได้ โดยทางเลือกของระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสำรวจประชากรสูงอายุ และการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย เป็นต้น โดยเสนอให้มีการพัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือประเมิน Active ageing ระดับบุคคล เพื่อการประเมินตนเองโดยผู้สูงอายุหรือโดยครอบครัว และเพื่อการประเมิน Active ageing ในระดับชุมชนหรือในพื้นที่ เพื่อการส่งเสริมการพัฒนา Active ageing ในชุมชนหรือในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการติดตามประเมิน Active ageing ในระดับประเทศ

พื้นที่ตำบลบุ่งหวายนั้น เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีจำนวนตัวเลขผู้สูงอายุเกินร้อยละ 15 และกำลังก้าวเข้าสู่สังคมที่ผู้ใช้แรงงาน 1 ต้องมีผู้สูงอายุรับผิดชอบอย่างน้อย 1 คน อย่างสมบูรณ์ในปี 2573 การดำเนินการด้านผู้สูงวัยในพื้นที่อยู่ในภาระรับผิดชองขององค์การบริหารส่วนตำบล มีเจ้าหน้าที่นักพัฒนาชุมชนร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง จังหวัดอุบลราชธานีร่วมดำเนินการ การดำเนินงานส่วนใหญ่เน้นการสงเคราะห์แก่

ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ ขาดกลไกการช่วยเหลือในระดับชุมชน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2564 บุ่งหวายได้ดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับคณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในการพัฒนาแนวทางแผนงานรองรับสังคมสูงวัย การดำเนินงานมุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลไกชุมชน รูปธรรมความสำเร็จที่เกิดขึ้นคือ การเกิดกองทุนช่างชุมชนตำบลบุ่งหวาย ซึ่งทำหน้าที่สำหรับการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุประเภทติดเตียงและผู้พิการให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้การดำเนินงานที่อาศัยการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การใช้ชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวิเคราะห์และค้นหาบ้านที่ขาดทุนทรัพย์จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ พร้อมกับการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนอื่นๆ ได้มีส่วนร่วม (สุภาณี จันทร์ศิริ, สิทธิชัย ใจขาน, ฐิติรัช งานฉมัง, และ สง่าทับ ทิมหิน. (2022). การพัฒนาชุมชนในการเตรียมความพร้อมที่อยู่อาศัยเพื่อการรองรับสังคมสูงวัย ตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจฉัย, 21(1), 55–68.https://doi.org/10.14456/**bei.**2022.4)

จึงเป็นที่มาของการสนใจสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแก้ไขปัญหาสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยการใช้เครื่องมือสำรวจดัชนีพฤฒพลัง Active Ageing Index (AAI) ที่มี 5 ตัวชี้วัดด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาฯ ด้านสังคม ด้านความมั่นคง โดยได้ผลการสำรวจ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ปกครองทั้งหมด 27,500 ไร่ แบ่งเป็น 20 หมู่บ้าน รับผิดชอบประชากร ทั้งหมด 11,306 คน (ข้อมูลกรมการปกครอง ณ เดือนกันยายน 2565)

โครงสร้างประชากรในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวายแบ่งตามช่วงวัยได้ดังนี้ ประชากรผู้สูงอายุ มีจำนวน 1,801 คน ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง มีจำนวน 256 คน

รายรับประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย เมื่อพิจารณารายรับของ อบต.บุ่งหวาย พบว่า รายรับที่ อบต.จัดเก็บเองมีเพียงร้อยละ 1-2 ต่อปีเท่านั้น ในขณะที่ร้อยละ 98 ของรายรับมาจากเงินอุดหนุนและรายได้ที่หน่วยงานรัฐจัดเก็บให้

ลักษณะทางเศรษฐกิจในพื้นที่ตำบลบุ่งหวาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนาปีเป็นหลัก หลังฤดูน้ำลดจะปลูกพืชไร่ที่สำคัญของชุมชน คือ มันสำปะหลัง ทำนาบัว และปลูกพืชสวนครัว เช่น ผักขะแยง ใบบัวบก ต้นหอม ซึ่งมีการทำประมงในครัวเรือน จับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และการเลี้ยงปลากระชังเนื่องจากมีน้ำมูลไหลผ่าน

อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น สินค้าจักรสาน ไม้กวาดทางมะพร้าว ไม้กวาดเสี้ยนตาล เฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ไม้เสียบลูกชิ้น ไม้ปงไก เป็นต้น

การพาณิชยและกลุมอาชีพ ประกอบด้วย 1) วิสาหกิจชุมชน ได้แก ชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านดอนชาด หมู 3, กลุมออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม้กวาด หมู 8, ชุมชนผักสวนครัวทาขอนไม้ยุง หมู 12, ชุมชนออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้าน

บุ่งหวายเหนือ หมู 18 และชุมชนผลิตภัณฑ์รองเท้าบ้านทุ่งบอน 2) กลุมอาชีพ ได้แก่ กลุ่มพัฒนาสตรีผาไทย หมู 19, กลุ่มไม้กวาดพัฒนา หมู 9, กลุ่มเฟอร์นิเจอรไม้ไผ่ หมู 3 และกลุ่มสตรีทำไมกวาด หมู 8 สินค้าพื้นเมือง ได้แก่ ฝักบัว หอมแบ่งแคร์ไม้ไผ่ ไม้กวาดทางมะพร้าว เครื่องจักรสาน

ระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ มีไฟฟาเขาถึง 20 หมู่บ้าน ประชาชนมีไฟฟาใชทุกครัวเรือน และไฟฟ้าขยายเขตเพื่อการเกษตร และมีประปาหมู่บ้านและการประปาสวนภูมิภาคใหบริการเป็นบางส่วน อย่างไรก็ตาม

จากแผนพัฒนาปี 2566-2570

ภาพที่ 1 พื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย

2. ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงวัย

จำนวนประชากรผู้สูงอายุ ณ วันที่ **31** ธันวาคม **2565** จำแนกตามพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรผู้สูงอายุพื้นที่ตำบลบุ่งหวาย

ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. ทุ่งบอน			**ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. โนนน้อย**		
หมู่บ้าน	**จำนวน (คน)**		**หมู่บ้าน**	**จำนวน (คน)**	
	ผู้สูงอายุ	**อสม.**		**ผู้สูงอายุ**	**อสม.**
หมู่ **2** บ้านทุ่งบอน	**81**	**8**	หมู่ **1** บ้านโนนน้อย	**113**	**14**
หมู่ **5** บ้านวังยาง	**69**	**9**	หมู่ **3** บ้านดอนชาด	**128**	**17**
หมู่ **6** บ้านท่างอย	**92**	**12**	หมู่ **4** บ้านสถานี	**100**	**15**
หมู่ **10** บ้านโนนบอน	**91**	**9**	หมู่ **7** บ้านบุ่งหวายตก	**69**	**11**
หมู่ **12** บ้านทาขอนไมยูง	**64**	10	หมู่ **8** บ้านบุ่งหวายออก	**112**	**15**
หมู่ **13** บ้านโนนบอนตก	**69**	**10**	หมู่ **9** บ้านห่องซัน	**91**	**15**
หมู่ **14** บ้านวังยาง	**85**	7	หมู่ **11** บ้านโนนสวน	**102**	**15**

ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. ทุ่งบอน			ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. โนนน้อย		
หมู่บ้าน	จำนวน (คน)		หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	
	ผู้สูงอายุ	อสม.		ผู้สูงอายุ	อสม.
หมู่ 15 บ้านท่างอยตก	57	8	หมู่ 18 บ้านบุ่งหวายเหนือ	64	10
หมู่ 16 บ้านทุ่งบอนเหนือ	118	13	หมู่ 19 บ้านบุ่งหวายกลาง	109	15
หมู่ 17 บ้านวังยางตก	98	10			
หมู่ 20 บ้านโนนบอนกลาง	89	8			
รวม	913	104	**รวม**	888	127

หมายเหตุ: สถิติประชากรสัญชาติไทยที่มีชื่อในทะเบียนบ้านตามฐานข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/stat/) พบว่า มีผู้สูงอายุของตำบลบุ่งหวาย ณ สิ้นปี พ.ศ. 2565 มีทั้งสิ้น 1,981 คน คิดเป็นร้อยละ 18 จากประชากรทั้งสิ้น 11,306 คน

ในจำนวนนี้ มีผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พื้นที่การดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพทุ่งบอน จำนวน 126 ราย และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพโนนน้อย จำนวน 130 ราย รวมจำนวน 256 ราย

2.ผลการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ (AAI)

2.1 ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย

จากผลการสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จากแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 1,842 ชุด สามารถจำแนกตามเกณฑ์ได้ดังต่อไปนี้ จำแนกโดยใช้เพศเป็นเกณฑ์จากแบบสอบถามทั้งหมด แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 834 คน เพศหญิง จำนวน 1,007 คน ผู้สูงอายุอยู่ในเป็นช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 1,086 คน และช่วงอายุ 70-79 ปี จำนวน 490 คน แบ่งตามเขตลักษณะภูมิศาสตร์อาศัย ได้แก่ เขตเทศบาลนครและเมือง จำนวน 1 คน เทศบาลตำบล 749 คน นอกเขตเทศบาลตำบล จำนวนทั้งสิ้น 1,091 คน ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียว จำนวน 126 คน อยู่กับครอบครัว หรือผู้อื่น 1,715 คน และสุดท้าย ผู้สูงอายุที่ติดสังคม จำนวน 1,402 คน ติดบ้าน 390 คน ติดเตียง 30 คน และไม่ทราบประเภทจำนวน 18 คน จากการสำรวจข้อมูลข้างต้น สามารถอธิบายและจำแนกเป็นตารางสรุปผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

(1) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านร่างกาย

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านร่างกายบุ่งหวาย ระดับมากที่สุดคือ ระดับ **3** ค่อนข้างมาก **774** คน ร้อยละ 42 ระดับ **4** มาก จำนวนทั้งสิ้น **737** คน คิดเป็นร้อยละ **40** ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 258 คน ร้อยละ 14 ระดับ 1 น้อย 73 คน คิดเป็นร้อยละ 4 คะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 3.18 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยด้านร่างกาย

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุ่งหวาย

		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านร่างกาย	ระดับ 4 มาก	737	40
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	774	42
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	258	14
	ระดับ 1 น้อย	73	4
	คะแนนเฉลี่ย	**3.18**	

(2) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านจิตใจ อยู่ในระดับ **4** มาก จำนวน **1,272** คน คิดเป็นร้อยละ 69 มากที่สุด ระดับ **3** ค่อนข้างมาก 368 คน ร้อยละ 20 ระดับ **2** ค่อนข้างน้อย 129 คน ร้อยละ 7 ระดับ **1** น้อย **73** คน คิดเป็นร้อยละ **4** คะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 3.54 ดังตารางที่ **10** ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยด้านจิตใจ

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุ่งหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านจิตใจ	ระดับ 4 มาก	1,272	69
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	368	20
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	129	7
	ระดับ 1 น้อย	73	4
	คะแนนเฉลี่ย	**3.54**	

(3) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ อยู่ในระดับ **4** มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,180 คน คิดเป็นร้อยละ 6**4** ระดับมากที่สุด ระดับ **3** ค่อนข้างมาก 461 คน ร้อยละ 25 ระดับ **2** ค่อนข้างน้อย 110 คน ร้อยละ 6 ระดับ **1** น้อย 92 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ส่วนคะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 3.48 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในด้านสติปัญญาการเรียนรู้

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุ่งหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านสติปัญญาการเรียนรู้	ระดับ 4 มาก	1,180	64
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	461	25
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	110	6
	ระดับ 1 น้อย	92	5
	คะแนนเฉลี่ย	**3.48**	

(4) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม อยู่ในระดับ **4** มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,087 คน คิดเป็นร้อยละ 59 ระดับ **3** ค่อนข้างมาก 424 คน ร้อยละ 23 ระดับ **2** ค่อนข้างน้อย 165 คน ร้อยละ 9 ระดับ **1** น้อย 147 คน คิดเป็นร้อยละ **8** คะแนนเฉลี่ยทุกระดับคือ 3.31 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในด้านสังคม

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุ่งหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านสังคม	ระดับ 4 มาก	1,087	59
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	424	23
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	165	9
	ระดับ 1 น้อย	147	8
	คะแนนเฉลี่ย	**3.31**	

(5) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านความมั่นคง ดังนี้ ระดับ 4 มาก จำนวนทั้งสิ้น 92 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 885 คน ร้อยละ 48 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 645 คน ร้อยละ 35 ระดับ 1 น้อย 202 คน คิดเป็นร้อยละ **11** คะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 2.45 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 สรุปผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในด้านความมั่นคง

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุ่งหวาย	
		จำนวน(คน)	ร้อยละ
ด้านความมั่นคง	ระดับ 4 มาก	92	5
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	885	48
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	645	35
	ระดับ 1 น้อย	202	11
	คะแนนเฉลี่ย	**2.45**	

(6) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ ด้านสังคม ดังต่อไปนี้ ระดับ **4** มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,383 คน คิดเป็นร้อยละ **75** ระดับ **3** ค่อนข้างมาก 397 คน ร้อยละ 18 ระดับ **2** ค่อนข้างน้อย 110 คน ร้อยละ 6 ระดับ **1** น้อย 18 คน คิดเป็นร้อยละ **1** ภาพรวมคะแนนเฉลี่ยทุกระดับคือ 3.67 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 4 ด้าน

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุ่งหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
รวม 4 ด้าน	ระดับ 4 มาก	1,383	75
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	397	18
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	110	6
	ระดับ 1 น้อย	18	1
	คะแนนเฉลี่ย	**3.67**	

(7) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ ด้านสังคม และ ด้านความมั่นคง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังต่อไปนี้ ระดับ **4** มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,235 คน คิดเป็นร้อยละ 67 ระดับ **3** ค่อนข้างมาก 479 คน ร้อยละ 26 ระดับ **2** ค่อนข้างน้อย 110 คน ร้อยละ 6 ระดับ **1** น้อย 18 คน คิดเป็นร้อยละ **1** ภาพรวมคะแนนเฉลี่ยทุกระดับคือ 3.59 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 5 ด้าน

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุ่งหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
รวม 5 ด้าน	ระดับ 4 มาก	1,235	67
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	479	26
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	110	6
	ระดับ 1 น้อย	18	1
	คะแนนเฉลี่ย	**3.59**	

จากผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม กล่าวได้ว่า ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับที่ 3.59 มีเพียงด้านความมั่นคงที่อยู่ในระดับ 2.45 โดยที่มีผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าไม่มั่นคงในระดับน้อยจำนวน 202 คน และค่อนข้างน้อย 645 คน ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจำนวน 350 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ จำนวน 110 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือ

หน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 442 คน ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุ เช่น หกล้ม หรือตกจากที่สูงในบริเวณบ้าน จำนวน 202 คน ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได จำนวน 553 คนจากประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 1,844 คน ข้อมูลจากระบบ

การจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรายด้าน

ด้านร่างกาย จากการจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรายด้านร่างกาย แจกแจงข้อมูลได้ดังนี้ **1**) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกว่าสุขภาพร่างกายของตนเองไม่ดี จำนวน 129 คน **2**) มีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกาย จำนวน 92 คน 3) มีปัญหาในการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ การใส่เสื้อผ้า การแปรงฟัน ฯลฯ จำนวน 54 คน ต่อมาแบ่งเป็นระยะโดยใช้เกณฑ์ช่วงเดือนได้ดังนี้ **4**) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา พบว่าผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนัก เช่น ทำเกษตรกรรม ยกของหนัก วิ่ง ออกกำลังกายแบบแอโรบิค ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป จำนวน 406 คน **5**) ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงปานกลาง เช่น ยกของเบา ขายของ ทำงานบ้าน เดิน ขี่จักรยาน ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไปจำนวน 682 คน และ **6**) ออกกำลังกายเบาๆ ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป จำนวน 553 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านร่างกาย

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
1 สัปดาห์	1. รู้สึกว่าสุขภาพร่างกายของตนเองไม่ดี	129
	2. มีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกาย	92
	3. มีปัญหาในการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ การใส่เสื้อผ้า การแปรงฟัน ฯลฯ	54
1 เดือน	4. ทำกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนัก เช่น ทำเกษตรกรรม ยกของหนัก วิ่ง ออกกำลังกายแบบแอโรบิค ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป	406
	5. ทำกิจกรรมที่ออกแรงปานกลาง เช่น ยกของเบา ขายของ ทำงานบ้าน เดิน ขี่จักรยาน ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไปจำนวน	682
	6. ออกกำลังกายเบาๆ ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป	553

ด้านจิตใจ จากการจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านจิตใจ พบว่า 1) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกหดหู่ เศร้า หรือท้อแท้สิ้นหวัง จำนวน 221 คน 2) รู้สึกเบื่อ ทำอะไรก็ไม่เพลิดเพลิน จำนวน 258 คน 3) ผู้สูงอายุประเมินตนเองว่ามีความสุขระดับน้อยและน้อยที่สุด จำนวน 73 คน และ 4) ใน

1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่ทำให้มีความสุขหรือสบายใจ เช่น การอ่านหนังสือ การทำงานอดิเรก การทำกิจกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ จำนวน 331 คน
ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านจิตใจ

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
2 สัปดาห์	1.รู้สึกหดหู่ เศร้า หรือท้อแท้สิ้นหวัง	221
	2.รู้สึกเบื่อ ทำอะไรก็ไม่เพลิดเพลิน	258
	3.ประเมินตนเองว่ามีความสุขระดับน้อยและน้อยที่สุด	73
1 เดือน	4.ทำกิจกรรมที่ทำให้มีความสุขหรือสบายใจ เช่น การอ่านหนังสือ การทำงานอดิเรก ทำกิจกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ	331

ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ จากการจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ พบว่า 1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการลืมบุคคลที่เคยรู้จักและคุ้นเคย เช่น คนในครอบครัว ญาติ เพื่อนที่ยังติดต่อกันอยู่ 54 คน 2) ผู้สูงอายุมีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ 36 คน 3) ผู้สูงอายุมีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ จำนวน 92 คน และสุดท้าย 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้มีการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ สื่อบนอินเตอร์เน็ต การฝึกอบรม และแหล่งข้อมูลอื่นๆ จำนวน 405 คน สรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสติปัญญาและการเรียนรู้

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน (คน)
1 เดือน	1.ลืมบุคคลที่เคยรู้จักและคุ้นเคย	54
	2.ลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ	36
	3.มีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ	92
	4.มีการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ สื่อบนอินเตอร์เน็ต การฝึกอบรม และแหล่งข้อมูลอื่นๆ	405

ด้านสังคม จากการจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม สามารถแจกแจงข้อมูลได้ ดังนี้ 1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือชมรม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ ไม่ได้เข้าร่วมจำนวน 977 คน **2**) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ฯลฯ จำนวน 424 คน **3**) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการทำงานที่เป็นอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรมเพื่อขาย การรับจ้าง การค้าขาย ฯลฯ ทำงานสมัครใจ 1,290 คน ไม่สมัครใจ 36 คน ไม่ทำงาน 147 คน 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่มีการช่วยเหลืองานของชุมชน การทำงานอาสาสมัคร การดูแลบุคคลในชุมชน การดูแลบุคคลในครอบครัว จำนวน 534 คน **5**) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน จำนวน 36 คน นาน ๆ ครั้ง 180 คน **6**) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางออกนอกบ้านตามที่ต้องการ โดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ หรือโดยยานพาหนะรับจ้าง หรือโดยยานพาหนะของตนเองหรือครอบครัว จำนวน 165 คน เดินทางได้บางครั้ง 350 คน ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
1 **เดือน**	**1.**ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือชมรม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ	977
	2.ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ฯลฯ	424
	3.มีการทำงานที่เป็นอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรมเพื่อขาย การรับจ้าง การค้าขาย ฯลฯ **1**) ทำงานสมัครใจ 1,290 คน **2**) ไม่สมัครใจ 36 คน **3**) ไม่ทำงาน 147 คน	**1,473**
	4.ไม่มีการช่วยเหลืองานของชุมชน การทำงานอาสาสมัคร การดูแลบุคคลในชุมชน การดูแลบุคคลในครอบครัว	534
	5.การไม่ได้มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน จำนวน 36 คน หรือ นาน ๆ ครั้ง 180 คน	**216**
	6.ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางออกนอกบ้านตามที่ต้องการ โดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ หรือโดยยานพาหนะรับจ้าง หรือโดยยานพาหนะของตนเองหรือครอบครัว 165 คน และเดินทางได้	515

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
	บางครั้ง 350 คน	

ด้านความมั่นคง ผลการจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม (1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจำนวน **350** คน (2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ จำนวน 110 คน (3) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ จำนวน 442 คน (4) ใน 6 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้าน จำนวน 202 คน และสุดท้าย (5) ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได จำนวน 553 คน ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านความมั่นคง

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะผู้สูงอายุ	จำนวน (คน)
1 **เดือน**	1.มีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	350
	2.ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ	110
	3.ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ	442
	4.เคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้าน	202
	5.ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได	553

ตารางที่ 14 ข้อมูลภาพรวมความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ อบต.บุ่งหวาย

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับ (จำนวน/ร้อยละ)								ค่าเฉลี่ย
	น้อย (1)	*ร้อยละ*	ค่อนข้างน้อย (2)	*ร้อยละ*	ค่อนข้างมาก (3)	*ร้อยละ*	มาก (4)	*ร้อยละ*	
ด้านร่างกาย	73	*4*	258	*14*	774	*42*	737	*40*	3.18

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับ (จำนวน/ร้อยละ)								ค่าเฉลี่ย
	น้อย (1)	ร้อยละ	ค่อนข้างน้อย (2)	ร้อยละ	ค่อนข้างมาก (3)	ร้อยละ	มาก (4)	ร้อยละ	
ด้านจิตใจ	73	4	126	7	368	20	1,272	69	3.54
ด้านสติปัญญาฯ	92	5	110	6	461	25	1,180	64	3.48
ด้านสังคม	147	8	165	9	424	23	1,087	59	3.31
รวม 4 ด้าน	18	1	110	6	331	18	1,383	75	3.37
ด้านความมั่นคง	202	11	645	35	885	48	92	5	2.45
รวม 5 ด้าน	18	1	110	6	479	26	1,235	67	3.59

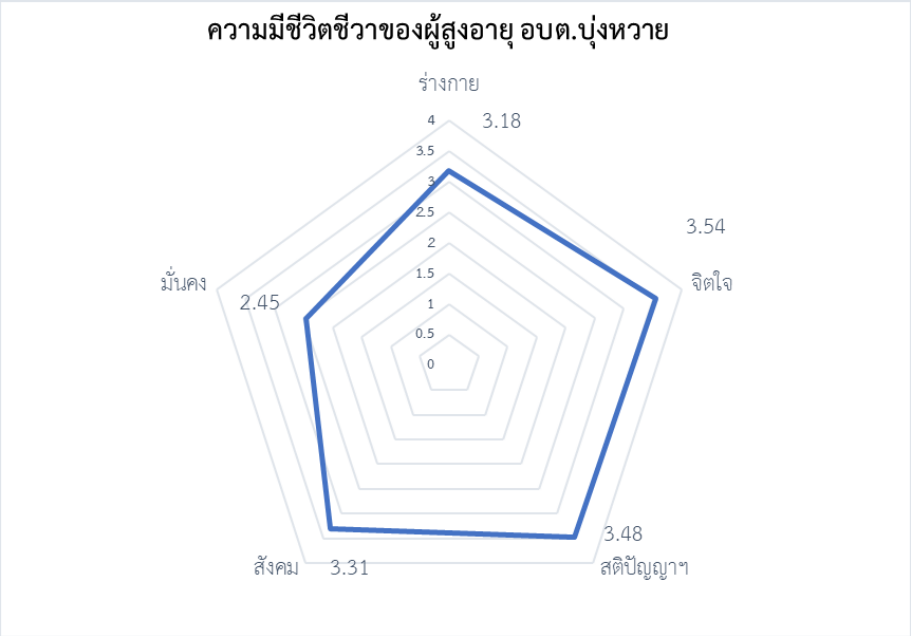

ภาพที่ 2 สรุปความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย

จากรูปภาพสามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับที่ 3.59 มีเพียงด้านความมั่นคงที่อยู่ในระดับ 2.45 โดยที่มีผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าไม่มั่นคงในระดับน้อยจำนวน 202 คน และค่อนข้างน้อย 645 คน ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจำนวน 350 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ จำนวน 110 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ จำนวน 442 คน ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้าน จำนวน 202 คน ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่

ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได จำนวน 553 คนจากประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 1,844 คน ข้อมูลจากระบบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย ยังคงมีข้อจำกัดในการส่งเสริมคุณภาพผู้สูงอายุ โดยเฉพาะมิติดังต่อไปนี้ มิติด้านเศรษฐกิจ การสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ มิติการส่งเสริมการออมและการวางแผนการเงิน มิติเกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยพื้นที่มีการเสนอแนวทาง ดังนี้

1) การดูแลผู้สูงอายุวัยพึ่งพิงให้ทั่วถึง มีสุขภาพกาย จิตที่ดีและได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง

2) การดูแลระยะประคับประคอง เพื่อให้การดูแลรักษาผู้ป่วยระยะประคับประคองไม่เป็นภาระแก่ผู้ดูแล และให้ผู้สูงอายุ คนป่วยจากไปอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ. (**2563**). สรุปผลการถอดบทเรียน ศพอส. ต้นแบบ. https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1597823228-299_0.pdf

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (**2565**). https://thaitgri.org/

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2019). โครงการวิจัย "การทบทวนตัวชี้วัดและระบบข้อมูลเพื่อติดตามประเมิน Active aging สำหรับประเทศไทย". กรุงเทพฯ.

สุภาณี จันทร์ศิริ, สิทธิชัย ใจขาน, ฐิติรัช งานฉมัง, และ สง่าทับ ทิมหิน. (2022). การพัฒนาชุมชนในการเตรียมความพร้อมที่อยู่อาศัยเพื่อการรองรับสังคมสูงวัย ตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจฉัย, 21(1), 55–68.https://doi.org/10.14456/bei.2022.4

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย. (2565). https://www.bungwai.go.th/

ภาคผนวก

แบบประเมินความมีชีวิตชีวาของผูสูงอายุ (Active ageing) มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ

แบบประเมินความมีชีวิตชีวาของผูสูงอายุ (Active ageing)

คำชี้แจง

วันที่บันทึกข้อมูล_____

1) ผู้ประเมินแจ้งวัตถุประสงค์และขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยฯ แก่ท่านแล้วครั้งที่ 1 **ครั้งนี้เป็นการเก็บครั้งที่ 2** หลังท่านเข้าร่วมโครงการ

2) ให้ผู้ประเมินกรอกข้อมูล และทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐ เพียง 1 ตัวเลือก

3) ข้อที่มีข้อความ (ผู้สูงอายุตอบ) หมายถึงผู้สูงอายุต้องให้ข้อมูลเอง

วิธีการประเมิน ☐ ผู้สูงอายุ และ/หรือ ผู้ใกล้ชิดเป็นผู้กรอกข้อมูลด้วยตนเอง

☐ ผู้ประเมิน สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และ/หรือ ผู้ใกล้ชิด

ผู้ให้ข้อมูล ☐ ผู้สูงอายุเป็นผู้ให้ข้อมูลทุกข้อ โดยไม่มีผู้ใกล้ชิดร่วมให้ข้อมูล

☐ มีผู้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ ร่วมให้ข้อมูลผู้ใกล้ชิดชื่อ_____

ความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ _____

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

1) ชื่อ _____

2) ที่อยู่ _____ ตำบล _____

อำเภอ_____จังหวัด_____

3) เขตการปกครอง ☐ เขตเทศบาลนคร/เมือง ☐ เขตเทศบาลตำบล ☐ เขต อบต.

4) เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง ☐ ไม่ระบุ

5) ปี พ.ศ. ที่เกิด _____ อายุปัจจุบัน_____ ปี

6) ผู้สูงอายุอาศัยอยู่คนเดียวหรืออยู่กับผู้อื่น

☐ อยู่คนเดียว ☐ อยู่กับครอบครัวและ/หรือผู้อื่น จำนวน_____ คน (ไม่รวมตัวผู้สูงอายุ)

7) ภาวะพึ่งพิง (ที่ได้รับการประเมิน)

☐ ติดสังคม ☐ ติดบ้าน ☐ ติดเตียง ☐ ไม่ทราบ

หมายเหตุ ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ได้จากการประเมินโดยใช้เครื่องมือ ADL (Barthel Activities of Daily Living) ซึ่งเป็นการประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันผู้สูงอายุขั้นพื้นฐาน 10 กิจกรรม โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม คะแนน 12-20 คะแนน กลุ่มติดบ้าน คะแนน 5-11 คะแนน และกลุ่มติดเตียง คะแนน 0-4 คะแนน

ส่วนที่ 2 ด้านร่างกาย

1) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกว่าสุขภาพร่างกายของตนเองเป็นอย่างไร (ผู้สูงอายุตอบ)

☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ไม่ดี ☐ ไม่ดีมากๆ

2) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกาย เพียงใด

☐ ไม่มีปัญหา ☐ มีปัญหาบ้าง ☐ มีปัญหามาก

3) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีปัญหาในการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ การใส่เสื้อผ้า การแปรงฟัน ฯลฯ เพียงใด

☐ ไม่มีปัญหา ☐ มีปัญหาบ้าง ☐ มีปัญหามาก

4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนัก เช่น ทำเกษตรกรรม ยกของหนัก วิ่ง เต้นแอโรบิค ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป บ่อยเพียงใด

☐ ไม่มี ☐ นานๆครั้ง ☐ ทุกสัปดาห์ ☐ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน

5) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงปานกลาง เช่น ยกของเบา ขายของ ทำงานบ้าน เดิน ขี่จักรยาน ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป บ่อยเพียงใด

☐ ไม่มี ☐ นานๆครั้ง ☐ ทุกสัปดาห์ ☐ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน

6) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการออกกำลังกายเบาๆ ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป บ่อยเพียงใด

☐ ไม่มี ☐ นานๆครั้ง ☐ ทุกสัปดาห์ ☐ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน

ส่วนที่ 3 ด้านจิตใจ

1) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกหดหู่ เศร้า หรือท้อแท้สิ้นหวัง หรือไม่ (ผู้สูงอายุตอบ)

☐ มี ☐ ไม่มี

2) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกเบื่อ ทำอะไรก็ไม่เพลิดเพลิน หรือไม่ (ผู้สูงอายุตอบ)

☐ มี ☐ ไม่มี

3) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุประเมินตนเองว่ามีความสุขระดับใด (ผู้สูงอายุตอบ)

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่ทำให้มีความสุขหรือสบายใจ เช่น การอ่านหนังสือ การทำงานอดิเรก การทำกิจกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ หรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มี

ส่วนที่ 4 ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้

1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการลืมบุคคลที่เคยรู้จักและคุ้นเคย เช่น คนในครอบครัว ญาติ เพื่อนที่ยังติดต่อกันอยู่ หรือไม่

☐ ไม่เคยเกิดขึ้นเลย ☐ เกิดขึ้นนานๆครั้ง

☐ เกิดขึ้นทุกสัปดาห์ ☐ เกิดขึ้นทุกวันหรือเกือบทุกวัน

2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำหรือไม่

☐ ไม่เคยเกิดขึ้นเลย ☐ เกิดขึ้นนานๆครั้ง

☐ เกิดขึ้นทุกสัปดาห์ ☐ เกิดขึ้นทุกวันหรือเกือบทุกวัน

3) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว สื่อบนอินเตอร์เน็ต ฯลฯ หรือไม่

☐ ได้รับ ☐ ไม่ได้รับ

4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้มีการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ สื่อบนอินเตอร์เน็ต การฝึกอบรม และแหล่งข้อมูลอื่นๆ หรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มี

ส่วนที่ 5 ด้านสังคม

1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือชมรม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ หรือไม่

☐ เข้าร่วม ☐ ไม่เข้าร่วม

2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ฯลฯ หรือไม่

☐ เข้าร่วม ☐ ไม่เข้าร่วม

3) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการทำงานที่เป็นอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรมเพื่อขาย การรับจ้าง การค้าขาย ฯลฯ หรือไม่

☐ ทำงาน (โดยความสมัครใจ) ☐ ทำงาน (เพราะความจำเป็น แต่ไม่อยากทำงาน)

☐ ไม่ทำงาน

4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการช่วยเหลืองานของชุมชน การทำงานอาสาสมัคร การดูแลบุคคลในชุมชน การดูแลบุคคลในครอบครัว หรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มี

5) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือไม่

☐ เป็นประจำ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน ☐ ทุกสัปดาห์

☐ นานๆครั้ง ☐ ไม่มีเลย

6) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุสามารถเดินทางออกนอกบ้านตามที่ต้องการ โดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ หรือยานพาหนะรับจ้าง หรือยานพาหนะของตนเองหรือครอบครัว ได้หรือไม่

☐ สามารถเดินทางได้ทุกครั้ง ☐ สามารถเดินทางได้บางครั้ง ☐ ไม่สามารถเดินทางได้

ส่วนที่ 6 ด้านความมั่นคง

1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน เพียงพอกับรายจ่ายหรือไม่

☐ เกินเพียงพอ มีเหลือเก็บ ☐ เพียงพอ ☐ เพียงพอเป็นบางครั้ง ☐ ไม่เพียงพอ

2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ หรือไม่

☐ ได้รับและเพียงพอ ☐ ได้รับแต่ไม่เพียงพอ ☐ ไม่ได้รับ ☐ ไม่ต้องการ

3) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชน/หน่วยงานต่างๆ หรือไม่

☐ ได้รับและเพียงพอ ☐ ได้รับแต่ไม่เพียงพอ ☐ ไม่ได้รับ ☐ ไม่ต้องการ

4) ใน 6 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้านหรือไม่

☐ เคย ☐ ไม่เคย

5) มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได หรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มี

ข้อสังเกต และข้อคิดเห็นจากผู้ประเมิน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตบ้านปิยะมิตร 1 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

Community Based Tourism Management on Piyamitr 1 Community, Betong District, Yala Province

อิทธิชัย สีดำ[1], สุวิมล แซ่ก่อง[2] และสถาวิทย์ จันจุฬา[3]
Itthichai Seedam[1], Suwimol Saekong[2] and Satawit Junjula[3]
[1, 2, 3] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
[1, 2, 3] Lecturer of Bachelor of Public Administration, Yala Rajabhat University
itthichai.s@yru.ac.th[1], suwimol.s@yru.ac.th[2] and satawit.j@yru.ac.th[3]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำการประสานงาน และการควบคุม โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว; ชุมชนปิยะมิตร; อำเภอเบตง; จังหวัดยะลา

Abstract

Community-based tourism is tourism that is managed by the community for the benefit

of the community. Using tourism activities to build partnerships and relationships between hosts and guests by the collaborative tourism activities that may lead to learning, deep understanding about the community root, focusing on sustainable and environment friendly. Building the balance point between tourism resources, social culture and the way of life of community members. Including better quality of life for community members. It also provides the learning and valuable experience for the guests. Managing the community-based tourism including planning, organizing, leading, coordinating and controlling in all processes with focus on the participation of community members, co-planning, codecision making, co-developing, joint doing, profit sharing and evaluation sharing.

Keywords: Tourism Management; Community; Piyamitr; Betong District; Yala Province

บทนำ

หลังจากสถานการณ์โควิดและการเปิดประเทศทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในสถานการณ์ที่ดีขึ้น มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยประเทศ

ไทยมีรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวมากถึง 69.672 ล้านบาท ในปี 2565 (กองกลยุทธ์การตลาด ททท., 2565: ออนไลน์) โดยในปัจจุบันกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาพยายามที่จะกระตุ้นการท่องเที่ยวโดยปีใช้สื่อ Social Media ต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเจาะกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ปรับระบบการให้บริการ และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นกลุ่มจังหวัดท่องเที่ยว และเร่งพัฒนาการเชื่อมโยงระหว่างเมืองหลักเมืองรอง สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวด้วยเครือข่ายอาสาสมัครตำรวจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เจ้าบ้านน้อย รวมถึงร่วมมือกับภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งที่โดดเด่นในแผนงานของกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาก็คือ แผนวิสาหกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 โดยมีวิสัยทัศน์ คือ ททท. เป็นผู้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยในการสร้างประสบการณ์ทรงคุณค่าและมุ่งสู่ความยั่งยืน และมีพันธกิจ ทั้งหมด 5 ประการ คือ 1) ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์ในการขยายฐานตลาดคุณภาพและสร้างความเชื่อมั่น เพื่อส่งมอบคุณค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย 2) สร้างสรรค์สินค้าการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มมูลค่าการใช้จ่ายนักท่องเที่ยว 3) ขับเคลื่อนระบบนิเวศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Ecosystem) ให้พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน 4) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการตลาดและบริการข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยวที่ครบถ้วน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และ 5) เสริมสร้าง ททท. เป็นองค์กรสมรรถนะสูง (High Performance Organization) บนพื้นฐานของนวัตกรรมและธรรมาภิบาล (การท่องเที่ยวแห่งประทศไทย, 2566: ออนไลน์) ซึ่งจะเห็นได้ว่าแผนงานนี้จะเน้นไปที่วิสาหกิจนั่นก็คือชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งนับว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแม้ว่าการท่องเที่ยวของประเทศไทยจะประสบความสำเร็จมีรายได้เข้ามาในประเทศอย่างมหาศาล แต่ในแง่ของกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวภาคเอกชนที่ไม่ใช่คนในชุมชนที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชน โดยชุมชนไม่ได้รับประโยชน์ทางตรงกันข้ามชุมชนได้รับผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว เช่น ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทิ้งขยะ เป็นต้น ผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งในระดับโลก และ ระดับประเทศ ปี พ.ศ. 2535 มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา (Rio/ Earth Summit) วันที่ 14 มิถุนายน 2535 ณ นครรีโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล มีประเด็นต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพในระดับท่องถิ่นและระดับโลก 2) การตลาดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เน้นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริงในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากประชาชน หรือ ชุมชนในท้องถิ่น (อรลัชชา ศิวรักษ์ และคณะ, 2559)

ดังนั้นแล้วสิ่งที่ต้องตระหนักให้มากขึ้นสำหรับการท่องเที่ยวก็คือ การจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมและสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มาเยือนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน และ 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงาน สร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว (วีระพล ทองมา, 2559)

ความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเริ่มต้นที่สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว หากไม่ได้รับความร่วมมือแล้วก็ไม่สามารถเกิดการท่องเที่ยวในชุมชนได้เลย หรือหากเกิดขึ้นจะเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ยั่งยืน เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ดังนั้นเพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนร่วมมือด้วยดีต้องเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยวในชุมชน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2560) ดังนี้

1. เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เชื่อมกับกิจกรรมพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้

3. คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นผลทางอ้อมของการท่องเที่ยว เช่น เกิดรายได้เสริมจากการทำการท่องเที่ยวในชุมชน โครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวเกิดขึ้น ถนน ห้องน้ำสาธารณะ ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือของการเผยแพร่วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนต่อสาธารณะ

5. สร้างการตระหนักรู้ในชาติพันธุ์ของตนเองให้กับเยาวชน และวัยรุ่นให้เห็นคุณค่าของ การฟื้นฟู รักษา สืบทอด และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้คงอยู่และสืบทอดไปรุ่นต่อรุ่น

6. การท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปสู่การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน หรือ กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน รวมถึงเจ้าของภูมิปัญญา หรือ ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อนำความรู้ ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ในตนออกมาถ่ายทอดให้ลูกหลานที่มีความสนใจ และนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

นอกจากประโยชน์ของการท่องเที่ยวแล้ว อีกมุมหนึ่งการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อการท่องเที่ยวเกิดผลกระทบต่อชุมชนจึงมีความจำเป็นที่ชุมชนจะต้องรวมตัวกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ช่วยกันคิด วางแผนดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนา และร่วมกันแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึง ร่วมกันสร้างกฎกติกาของชุมชนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้ปฏิบัติอยู่ในกฎกติกาของ ชุมชน หรือ การสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้เกิดผลกระทบที่เกินความสามารถของคนในชุมชนจะแก้ไขได้

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชน จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จอหอ, 2556) การท่องเที่ยวเป็นเรื่องราวของการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชน โดยการ ท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน (วีระพล ทองมา, 2558; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของท้องถิ่น โดยการจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุลส่งผลให้ประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้จากการท่องเที่ยวจะย้อนคืนมาสู่ชุมชนและท้องถิ่น (ดรรชนี เอมพันธุ์, 2550) ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชน พื้นที่ เศรษฐกิจชุมชน สังคม ประชาชนในชุมชนให้มีชีวิตอยู่ดีกินดี และ สิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์ รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตอันดีงามของชุมชนสืบทอดรุ่นต่อรุ่น บริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในชุมชน

องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนตามนิยาม คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ชุมชนมีส่วนร่วมในจัดการท่องเที่ยว พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จอหอ (2556) อธิบายว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนมี 4 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบการท่องเที่ยวตาม แนวคิดของ Dickman (1996) มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วสามารถแยกแงค์ประกอบได้ ดังนี้ 8 องค์ประกอบ มีดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ทุนทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ วิถีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาและใช้

ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน รวมถึงการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เสริมพลังทางวัฒนธรรม บันทึก ฟื้นฟู สืบสาน ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดกับเจ้าของภูมิปัญญาและชุมชน

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้ชม (More Participate than Observe) โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริงกับเจ้าของภูมิปัญญา หรือแหล่งท่องเที่ยวนำไปสู่การได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hand on Experience) เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างลึกซึ้งประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

3. องค์กรชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา จัดตั้งกลุ่มในชุมชนที่เข้มแข็ง ประสานงานกันอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจอันดีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บันทึกหรือจัดทำฐานข้อมูล ของครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย เช่น สถานที่ วัฒนธรรม ประเพณี การประกอบอาชีพต่าง ๆ และยินดีที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนรู้สึกหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรากเหง้าของตนเอง ตลอดจนมีความพร้อมใจกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมแบบร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ โดยการมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการสร้างการรับรู้และรับผิดชอบรวมกันในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรในชุมชนซึ่งสมาชิกทุกคนมีส่วนได้รับผลกระทบทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรง และอ้อม

5. สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งต่าง ๆ มีไว้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้ด้วยความสะดวกสบาย ได้แก่ บริการขนส่ง และการเดินทาง ห้องน้ำสาธารณะ ที่พัก ที่พักแบบสัมผัสวิถีชุมชน (Homestay) ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายที่ระลึก รวมถึงข่าวสารข้อมูลท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยว และข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยว

6. การจัดการอย่างยั่งยืน การบริหารการท่องเที่ยวในภาพรวม ประกอบด้วย (1) การวางแผนการท่องเที่ยวกำหนดเป้าหมาย/แผนงาน (2) การจัดสรรงานทรัพยากรและกำหนดความสัมพันธ์ของงานต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวจัดทำโครงสร้างชุมชน กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงาน ระบุขอบเขตหน้าที่และจัดคนเข้ารับผิดชอบงาน (3) การกำกับการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และ (4) การควบคุมเป็นการติดตาม ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่อง ประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด รวมถึงการกำหนดกฎกติกาในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สร้างกลไกในการปฏิบัติงานอย่างมีความสุข จัดสรรผลประโยชน์กระจายสู่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม กำหนดค่าบริการการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม และจัดสรรเงินจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชน รวมถึงความยั่งยืนในมิติของความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมทั้ง 3 มิติ ได้แก่ (1) การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางสังคม เศรษฐกิจชุมชน และท้องถิ่น (2) การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว และ (3) การ

เพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ รวมถึงการท่องเที่ยวต้องช่วยบันทึก อนุรักษ์ ฟื้นฟู วัฒนธรรม รวมถึงการสืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

7. สร้างการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ใช้ชีวิตเช่นเดียวกับสมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างประสบการณ์จริงให้กับนักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวหรือ สมาชิกในชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน รวมถึงการสร้างการตระหนักรู้ว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมถึงการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอด ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของ ท้องถิ่น ทั้งในส่วนของเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

8. พัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน การท่องเที่ยวต้องสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ได้แก่ ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว รายได้จากสินค้าที่ระลึกการท่องเที่ยว บ้านเรือน และแหล่งท่องเที่ยวสะอาด สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงสมาชิกในชุมชนก็ได้รับประโยชน์ไปด้วย

ชุมชนปิยะมิตร 1

ชุมชนปิยะมิตร 1 เป็นหนึ่งที่อยู่อาศัยของประชาชนพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา หลังจากที่มีกระบวนการเจรจายุติปัญหาระหว่างฝ่ายมาเลเซีย ไทย ลพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา โดยมีประวัติโดยสังเขปดังนี้ เมื่อสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาต้องถอยร่นกำลังเข้ามาหลบซ่อนในภาคใต้ของประเทศไทย พรรคคอมมิวนิสต์ได้ติดต่อตกลงกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเกี่ยวกับพื้นที่ปฏิบัติการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ยินยอมให้พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาใช้พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นที่หลบ
ซ่อนเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกพลพรรคของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2503 พรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้ดำเนินการปรับและจัดกำลังใหม่ของตนบริเวณพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ดังนี้ 1) กรมที่ 8 ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา 2) กรมที่ 10 ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส และ 3) กรมที่ 12 ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

เมื่อปี ค.ศ. 1968 (พ.ศ. 2511) เริ่มเกิดความแตกแยกกันเองภายในพรรค โดยการกล่าวหาว่ามีสายลับของรัฐบาลมาเลเซียมาอยู่ในพรรคและจะดำเนินการจับกุมลงโทษจำนวนมาก จึงทำให้เกิดความไม่พอใจและแยกตัวออกไปปกครองกลุ่มกันเอง โดยนายหยีเจียน แซ่กาว (จางจุงหมิง) อดีต ผบ. กรม 12 เขต 2 กรรมการพรรคคอมมิวนิสต์มลายาแยกปกครองตนเอง เป็นหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ มากซ์ เลนิน กลุ่มใหม่ในปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) นายบุญชัย แซอึ้ง (อิเจียง) อดีต ผบ. กรม 8 กรรมการพรรคคอมมิวนิสต์มลายาแยกเป็นหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ปฏิวัติมาเลเซีย

เมื่อปี ค.ศ. 1985 (พ.ศ. 2528) มีการเจรจาระหว่างกรม 8 และเขต 2 ในการร่วมอุดมการณ์และดำเนินงาน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นพรรคคอมมิวนิสต์มาเลเซีย (กองทหารปลดปล่อยประชาชนมาเลเซีย) เมื่อ ปี ค.ศ.

1987 (พ.ศ. 2530) พรรคคอมมิวนิสต์มาลายากรม 8 โดยนายบุญชัย แซ่อึ้ง (อิเจียง) เริ่มเจรจาเพื่อออกรายงานตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เนื่องจากมีความคิดว่า การต่อสู้ไม่เกิดผลดีต่อพรรคแล้ว ได้เริ่มเจรจากับผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา (นายอเนก โรจนไพบูลย์) ที่โรงแรมแอมบาสเดอร์ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อเดือน มกราคม 2530 และได้ร่วมเจรจากันที่กระทรวงมหาดไทย โดยมีนายประกิต อุตตะโมต แม่ทัพภาคที่ 4 (พล.อ.วิศิษฐ์ อาจคุ้มวงศ์) ผู้บัญชาการตำรวจสันติบาล (พล.ต.ต.เกษม แสงมิตร) ปลัดกระทรงมหาดไทย (นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร) และนายบุญชัย แซ่อึ่ง (อิเจียง) ดำเนินการเจรจาจนสำเร็จและเริ่มออกรายงานตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2530 ที่กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 437 และเข้าอบรมที่ พตท. 43 เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2530

ต่อมานายบุญชัย แซอึ้ง (อิเจียง) ได้เจรจากับนายหยีเจียน แซ่กาว (จางจุงหมิง) ให้นำพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาเขต 2 ออกรายงานตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย โดยได้ร่วมเจรจากับรองแม่ทัพภาค 4 (พล.อ.โอภาส โพธิแพทย์) ผบ.พตท. 43 (พล.ต.ณรงค์ เด่นอุดม) และผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา (นายนิวัตน์ พิบูลย์) ดำเนินการเจรจาจนสำเร็จและเริ่มออกรายงานตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2530 ที่บ้านบ่อน้ำร้อน ตำบลตาเนาะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยมีข้อตกลงในการเจรจา ดังนี้ การขอพื้นที่ทำกิน การสนับสนุนปลุกบ้านพักอาศัย ขอสนับสนุนค่าทรงชีพ 1 ปี การขอสัญชาติและใบต่างด้าว (ให้สัญชาติ ระดับผู้นำจำนวน 10 คน ทันที ส่วนที่เหลือให้ใบต่างด้าวและใน 1 ปี จะขอสัญชาติให้) ไม่ส่งตัวกลับประเทศมาเลเซีย และไม่เอาความผิดในเรื่องต่าง ๆ ที่ผ่านมา

ซึ่งในปัจจุบันพรรคคอมมิวนิสต์มาลายากรม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ หมู่บ้านปิยะมิตร 5 จำนวน 112 คน และหมู่บ้านปิยะมิตร 1-4 จำนวน 542 คน โดยมีสถานที่ตั้ง ดังนี้

หมู่บ้านปิยะมิตร 1 ที่ตั้ง หมู่ 2 ตำบลตาเนาะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
หมู่บ้านปิยะมิตร 2 ที่ตั้ง หมู่ 2 ตำบลตาเนาะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
หมู่บ้านปิยะมิตร 3 บ้านเหมือง ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
หมู่บ้านปิยะมิตร 4 ที่ตั้ง บ้านเหมือง ตำบลถ้ำทะลุ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา
หมู่บ้านปิยะมิตร 5 ที่ตั้ง เขาน้ำค้าง บ้านนาปรัง ตำบลคลองกวาง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

ดังนั้นหลังจากที่มีการออกมาใช้ชีวิตภายนอกหลังจากการเจริจายุติปัญหา ทำให้ในพื้นป่าที่ที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา จึงเป็นสถานที่ที่รวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาตร์ ซึ่งสถานที่ที่สำคัญก็คืออุโมงค์ปิยะมิตร ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านปิยะมิตร 1 ตำบลตาเนาะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่มาเบตงจะต้องไป โดยการไปเที่ยวอุโมงค์ปิยะมิตร นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติ รวมถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์มาลสยา รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้าน วึ่งส่วนใหญ่คือคนจีนมาเลเซีย โดยอุโมงค์นี้ถูกสร้างขึ้นในปี 2519 การสร้างใช้กำลังคน 40 – 50 คน ขุดเข้าไปในภูเขาและใช้เวลาเพียง 3 เดือน จึงแล้วเสร็จ อุโมงค์มีความกว้าง 50-60 ฟุต ยาวประมาณ 1 กิโลเมตร สามารถจุคนได้เกือบ 200 คน มีทางเข้าออกทั้งหมด 9 ทาง เชื่อมต่อถึงกันหมด ปัจจุบันเหลือ 6 ทาง ภายในมีสถานีวิทยุของ จคม. ห้องนอน ห้องเก็บเสบียง มีซอกมีมุมให้เลี้ยวลัดเลาะ ด้านบนเป็นป่ามีต้นไม้ใหญ่มากมายปกคลุม ยากแก่การค้นหา

และถูกค้นพบโดยทหารฝ่ายรัฐบาล ภายในอุโมงค์มีการติดตั้งไฟฟ้าตลอดแนว อากาศภายในเย็นสบายไม่อึดอัด ตลอดอุโมงค์จะพบเห็นร่องรอยของการดำเนินชีวิตที่ยังคงหลงเหลืออยู่ เช่น ห้องนอนที่มีเตียงดิน ก่อติดกับผนัง อุปกรณ์ในการสู้รบ และเครื่องไม้เครื่องมือในการเดินป่า รวมทั้งห้องบัญชาการรบ ซึ่งจุคนได้ถึง 200 คน ซึ่งภายในพื้นที่ตั้งของอุโมงค์ปิยะมิตรยังมีสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกหลากหลา เช่น พิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมประวัติความเป็นมา เครื่องมือเครื่องใช้ และการดำรงชีวิต รวมถึงต้นไม้พันปี อีกด้วย และภายนอกจะมีร้านค้าที่จัดตั้งโดยคนในชุมชนที่จะมีการขายของที่ระลึก สมุนไพร และอาหารต่าง ๆ

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปิยะมิตร 1 อ.เบตง จังหวัดยะลา

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้ายปิยะมิตร ถือว่ามีประสิทธิภาพพอควร แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เช่น การบริหารจัดการยังไม่ดีเท่าที่ควร ขาดการร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวนั้งค่อนข้างลำบาก ดังนั้นถ้าหากบ้านปิยะมิตร 1 ต้องการจะให้การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้มากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ควรจะต้องมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้น การสำรวจ หรือ ประเมินศักยภาพเบื้องต้น ชุมชนอาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง หรือ ขอให้ผู้เชี่ยวชาญนอกพื้นที่มาเป็นผู้ร่วมประเมิน โดยพิจารณาในประเด็น การเข้าถึงชุมชน เส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในชุมชน และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบของชุมชน ความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สำรวจลักษณะกายภาพของพื้นที่ และพื้นที่เชื่อมโยงการเข้าถึง และเส้นทางการท่องเที่ยว หรือ อาจจะนำองค์ประกอบการท่องเที่ยว ตามแนวคิดของ Dickman (1996) มาพิจารณาที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พักแรม และสิ่งอำนวย ความสะดวก นำมาประเมินผลเบื้องต้น มีความเป็นไปได้จึงดำเนินการขึ้นต่อไป สำหรับในด้านนี้ บ้านปิยะมิตร 1 มีการศึกษาความเป็นไปได้อยู่แล้วว่าสามารถที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เห็นได้จากการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันซึ่งมีเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะหน้าเทศกาล แต่สิ่งที่ต้องควรพิจารณานั้นก็คือ การเข้าถึง ซึ่งการเดินทางมายังชุมชนปิยะมิตร 1 ค่อนข้างจะลำบาก เนื่องจากไม่มีรถโดยสารมาโดยตรง และอีกอย่างก็คือสถานที่พักแรมที่ยังไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างโฮมเสตย์ซึ่งร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาแล้วก็ตาม

2. สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม การจัดการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สมาชิก ในชุมชนได้พิจารณา นำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงบวก และเชิงลบ โดยนำเสนอต่อ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน และกลุ่มผู้สนใจ เป็นขั้นตอนแรกของ การมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยว สำหรับด้านนี้ชุมชนปิยะมิตร 1 มีการดำเนินการ โดยมีการประชุมชาวบ้านอยู่เสมอเมื่อทีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับชุมชน หรือมีกิจกรรมที่อยากจะ

ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ใช่เฉพาะเรื่องของการท่องเที่ยว ซึ่งประชาชนรักใคร่และสามัคคีกันอย่างมาก เนื่องจากผ่านการร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาอย่างยาวนาน

3. ศึกษาศักยภาพชุมชนและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ผู้นำทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน กลุ่มสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกัน สำรวจและศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความ สะดวกการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างละเอียด โดยใช้เกณฑ์การรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จอหอ, 2556) เป็นแนวทางในการสำรวจและศึกษาศักยภาพ รวมถึงบันทึกลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและพื้นที่เชื่อมโยง ศึกษาประวัติศาสตร์ ชุมชน เรื่องเล่า ตำนาน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม กลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทในชุมชนและประเพณีของชุมชน ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ สำหรับด้านนี้ถือเป็นจุดแข็งของชุมชนปิยมิตร 1 เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม รวมถึงเรื่องราวของประวัติศาสตร์ มีความโดดเด่นสามารถหยิบยกเป็นประเด็นที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

4. พัฒนาศักยภาพของทรัพยากร การท่องเที่ยว นำผลของการศึกษาหรือวิจัยมาเป็นฐานเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วย ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน การพัฒนา คุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริมวัฒนธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม การบริการ และความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ทรัพยากรบุคคล และด้านอื่น ๆ ด้านนี้ทางชุมชนได้มีส่วนร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่ได้เข้าไปทำการศึกษาเพื่อพัฒนามห้ชุมชนปิยะมิตร 1 เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน โดยการจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านเศรษฐกิจฐานรากและอุตสาหกรรมบริการ วิ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อผลักดันให้ชุมชนปิยะมิตร 1 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการจัดการโดยชุมชนที่เป็นเลิศและสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

5. จัดทำโปรแกรม เส้นทาง และกิจกรรม การท่องเที่ยวภายในชุมชน นำเสนอโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตนเอง เน้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญากับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงจำนวนวันของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว กิจกรรมตามช่วงวัย และความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยการออกแบบโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐานของการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ของชุมชน รวมถึงการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ สำหรับด้านนี้ชุมชนปิยะมิตร 1 ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้ทำโปรแกรมการท่องเที่ยวนำล่องซึ่งนำมาใช้ในปี 2566 ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ฐาน การเรียนรู้ คือ ฐานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ฐานสิ่งแวดล้อม ฐานสมุนไพรเชิงพาณิชย์ ฐานพลังงาน และฐานสุขภาพและความงาม ซึ่งในแต่ละฐานจะมีกิจกรรมในนักท่องเที่ยวได้ลงมือทำโดยมีชุมชนเป็นคนดำเนินกิจกรรมเองทั้งหมด

6. การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในข้อที่ 5 ตอนนี้ ทางชุมชนปิยะมิตร 1 ได้ทำการทดลองกิจกรรมทุกฐานแล้ว ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยงเป็นจำนวนมาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนปิยะมิตร 1 มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนค่อนข้างมีประสิทธิภาพ แต่ยังขาดในเรื่องของ การประเมินผลจากการจัดการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักในวงกล้าง ซึ่งถือว่าจะต้องมีการพัฒนาต่อไป

สรุป

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ลักษณะการท่องเที่ยวมุ่งสร้างการปฏิสัมพันธ์และความ ผูกพันระหว่างเจ้าบ้าน (Host) กับผู้มาเยือน (Guest) ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เข้าใจถึงรากเหง้า (Authenticity) ของชุมชนอย่างลึกซึ้ง เน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากร การท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ประกอบเข้าด้วยกันแล้วทำให้การ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จ ได้แก่ (1) สมาชิกในชุมชนเห็นประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยว (2) องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3) แนวทางการเตรียมการและพัฒนาการท่องเที่ยว (4) การพัฒนาให้การท่องเที่ยวอยู่ในมาตรฐานเกณฑ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ การรับรองแหล่งท่องเที่ยว (5) การตลาดเพื่อการท่องเที่ยว โดยทั้ง 5 ปัจจัยนี้เป็นแนวทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จ และยังประโยชน์ของการท่องเที่ยวให้ชุมชนอย่ายั่งยืน โดยสมาชิกในชุมให้ความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ตอบวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวได้สมบูรณ์รูปแบบหนึ่ง ตามนิยามของการท่องเที่ยวว่า เป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียดและแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชมได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับทรัพยากร วัฒนธรรมของพื้นที่ ส่วนในด้านของชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะได้รับผลตอบแทนของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของ ชุมชนที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป ด้วยการบันทึกองค์ความรู้ ฟื้นฟู รักษา สืบสาน ประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา และสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น และประการสำคัญ คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือของพัฒนาคนและพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนที่เกิด จากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

อ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2565. *แผนวิสาหกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2565, จาก https://www.tat.or.th/th/about-tat/vision.

กองกลยุทธ์การตลาด ททท.. 2565. *สถานการณ์การท่องเที่ยวตลาดในประเทศปี 2565*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2565, จาก https://tatreviewmagazine.com/article/situation2022-domestic/.

ดรรชนี เอมพันธุ์. 2550. *การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จอหอ. 2556. ***คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน***. เชียงใหม่.

วีระพล ทองมา. 2559. *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2565, จาก www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc.

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2560. *ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2565. จาก www.cbt-i.or.th/?ge=show_pages&gen_lang=20112012094103#. Wn291byWaM8.

อรลัชชา ศิวรักษ์ และคณะ. 2559. *คู่มือสำหรับฝึกอบรมชุมชนท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: กรมท่องเที่ยว. วนิดาการพิมพ์.

ประสบการณ์ลูกค้าส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการพักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

Customer experience that affects loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok province.

ชนิกานต์ โปดำ[1] กนกพร เต็มสงสัย[2] นิสรีน แข็งแรง[3] และจารุมาศ เสน่หา[4]

Chanikan Podum[1] Kanokporn Temsongsai[2] Nissareen Kaengraeng[3] and Jarumas Saneha[4]

[1,2,3,4] สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1,2,3,4] Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071196@tsu.ac.th[1]

Corresponding author E-mail: jarumas@tsu.ac.th[4]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ลูกค้าที่ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 31 - 40 ปี มีอาชีพผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย สถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ ด้านปฏิสัมพันธ์ กับผู้เข้าพักท่านอื่น ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร อย่างมี นัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ประสบการลูกค้า ด้านบรรยากาศ ด้านพื้นที่การใช้งานสิ่งอำนวยความ สะดวก ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ ด้านการออกแบบ ด้านความเอาใจใส่ ด้านทัศนคติ ไม่ส่งผลต่อความ ภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: *ประสบการณ์ลูกค้า; ความภักดี : โฮสเทล*

Abstract

Research on customer experiences that Affect on loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok. In this study, the objective was to study customer experiences that affect loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok. The research was conducted by questionnaire as a tool to collect data, 385 samples were used to analyze the results. The statistics used to analyze for descriptive data analysis included mean, percentage, standard deviation and statistics used for inferential data analysis to test the hypothesis was multiple regression analysis.

The study results revealed that the majority of respondents were female, aged between 31 - 40 years, a career as a self-employed business owner/ trading, marital status, being bachelor's degree, with a monthly income of 20,001 – 30,000 baht. The hypothesis test found that customer experience, atmosphere, space/ usage/ facilities signs/ symbols/ art objects professionalism, attitude, interaction with other guests affect loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok were significantly at the 0.05 level while experiencing customer design attention does not affect loyalty in using hostel accommodations in Bangkok.

Keywords: *Customer Experience; Loyalty; Hostel*

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือว่าเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนของนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี รวมถึงภาครัฐพยายามผลักดันและกระตุ้น การท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโปรโมชั่นต่างๆ จัดแคมเปญ หรือการลดหย่อนภาษี ฯลฯ เพื่อดึงดูดให้คนมา ท่องเที่ยวมากขึ้น และนำมาซึ่งรายได้เข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็น อุตสาหกรรมหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ซึ่งมีส่วนช่วยในการ สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนและสร้างชื่อเสียง และโอกาสต่าง ๆ ให้กับประเทศ รวมทั้งทำให้ เกิดประโยชน์กับธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงและธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจสายการบิน ธุรกิจขายของที่ระลึก ฯ (กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา, 2563)

ในปี 2565 รายได้จากการท่องเที่ยวโดยรวม แม้จะปรับเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยวแต่ยังคงต่ำ กว่าช่วงก่อนเกิดการระบาดค่อนข้างมาก โดยครึ่งแรกของปี 2565 พบว่าไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 8.89 หมื่นล้านบาท ตามจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ทยอยเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เข้า มานั้นมีการใช้จ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 42,763 บาท/คน/ทริป ซึ่งปรับลดลงมากจากในอดีตเมื่อปี 2561 ที่มีการใช้ จ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 49,142 บาท/คน/ทริป สำหรับเหตุปัจจัยที่ทำให้การใช้จ่ายต่อหัวลดลง คาดมาจากนักท่องเที่ยว ต่างชาติในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปและกำลังซื้อที่ชะลอตัวตามภาวะเศรษฐกิจ แต่แนวโน้มการเดินทางมา ท่องเที่ยวในไทยก็เริ่มปรับลดลงและใช้จ่ายน้อยลง ทำให้เทรนด์การท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไป ผู้คนเริ่ม ท่องเที่ยวแบบคนเดียวมากขึ้น เพราะต้องการอิสระและอยากพึ่งตัวเอง “โฮสเทล” โรงแรมประเภทหนึ่งที่เน้น การบริการแบบ self-service จึงมีบทบาทมากขึ้นทั้งนี้ก็เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กับเพื่อนร่วมเดินทางใหม่ๆ (จิราพร เรืองทวีศิลปะ, 2565)

ธุรกิจที่พักแรมเป็นธุรกิจหนึ่งที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้และสร้างอาชีพที่สำคัญธุรกิจที่พักแรมมีหลากหลายธุรกิจที่ให้บริการด้านที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม รีสอร์ท โฮสเทล เกสต์เฮาส์ แคมป์ เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามราคา ขนาด ห้องพัก สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ของนักท่องเที่ยว (พุทธชาด ลุนดา, 2563) โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมและที่พัก มีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ประกอบการต้องมีการปรับ รูปแบบการให้บริการที่พักให้มีความหลากหลาย เพิ่มมากขึ้น เช่น การประกอบธุรกิจที่พักแบบโฮสเทล โดยที่ ธุรกิจมีอัตราการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเทรนด์การท่องเที่ยวด้วยตัวเองเป็นไลฟ์สไตล์ที่ได้รับความนิยม มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในหมู่คนหนุ่มสาว และคนรุ่นใหม่ Generation Y ที่มักจะวางแผนการเดินทางด้วย ตัวเองตลอดทริป ไม่ยึดติดรูปแบบการท่องเที่ยวเดิม ๆ ที่ต้องมีไกด์หรือกรุ๊ปทัวร์ เน้นการแสวงหาประสบการณ์ และพบปะเพื่อนใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญทำให้การท่องเที่ยวสะดวกและมีอิสระมากขึ้น ซึ่ง ธุรกิจโรงแรมที่เน้นตอบโจทย์นักท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นหลักก็คือ Hostel โรงแรมขนาดเล็กราคาสบาย กระเป๋า (กรุงศรี ,2564)

จังหวัดกรุงเทพมหานครธุรกิจที่พักก็ถือเป็นธุรกิจที่สำคัญ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง ของประเทศไทยและศูนย์กลางธุรกิจของประเทศแล้วยังเป็นจุดแรกรับนักท่องเที่ยว และจุดมุ่งหมาย ปลายทางของ

นักท่องเที่ยวที่สำคัญของอาเซียนอีกด้วย ส่งผลให้ในระยะที่ผ่านมาผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม รายใหญ่ให้ความสำคัญกับการขยายการลงทุนเพิ่มมากขึ้นโดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนห้องพักในจังหวัดกรุงเทพมหานคร คิดเป็น 1.24% หรือ 1,113 ห้อง โดยในปี 2559 มีจำนวนห้องพักทั้งหมด 89,590 ห้อง และ ในปี 2560 มีจำนวนห้องพักทั้งหมด 90,703 ห้อง จึงทำให้โรงแรมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มี จำนวนห้องพักสูงที่สุดของจำนวนห้องพักในแต่ละจังหวัดประเทศไทยโดยรวม(ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559)

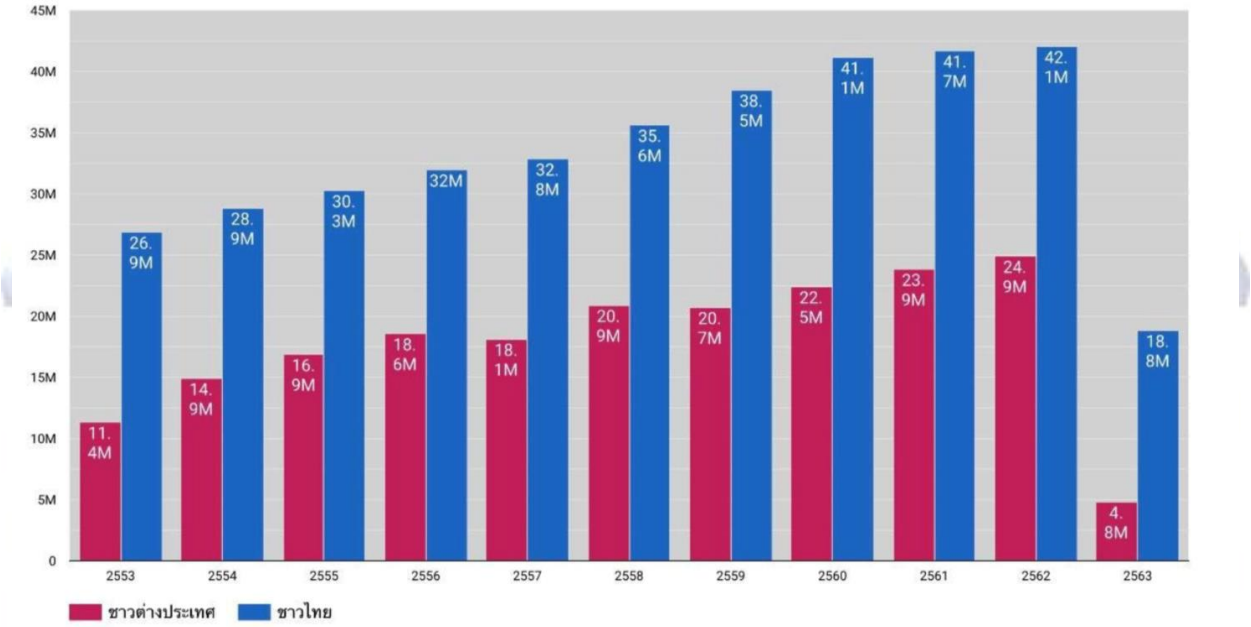

ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงจำนวนนักท่องเที่ยวภายในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ พ.ศ.2553-2562
ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562: 1)

อัตราการเข้าพักเฉลี่ยของโรงแรมทุกระดับในพื้นที่กรุงเทพมหานครในช่วงครึ่งแรกของปีที่ผ่านมาอยู่ที่ประมาณร้อยละ 34.6 โดยพบว่าปรับตัวสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 24.4 จากในช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนหน้าที่อยู่ที่ประมาณร้อยละ 10.2 จากจำนวนคนเข้าทั้งชาวไทยและต่างชาติรวมกว่า 6.8 ล้านคน สร้างรายได้จากผู้ เยี่ยมเยือนกว่า 103,067 ล้านบาท (มติชน, 2565)

และจากเทรนด์ดังกล่าวทำให้ธุรกิจโฮสเทลเติบโตขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากร้อยละ 64 ของ นักท่องเที่ยวคนเดียวนั้นเลือกใช้บริการที่พักประเภท โฮสเทล โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวในช่วงอายุ 18 - 30 ปี ซึ่งมีเหตุผลหลัก คือ เรื่องราคา ด้านบรรยากาศ สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการออกแบบ และการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ท่องเที่ยวระหว่าง กลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยกันแต่อย่างไรก็ตาม การแข่งขันในอนาคตมี แนวโน้มรุนแรงขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจ โฮสเทลในปัจจุบันมีการปรับรูปแบบการให้บริการ เข้าใจความต้องการของผู้ เข้าพัก มีการสร้าง บรรยากาศที่แตกต่างจากโรงแรม เน้นความสบายเสมือนอยู่บ้าน ทำให้เป็นแหล่งพบประ เพื่อนใหม่ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ท่องเที่ยว มีการสร้างจุดเด่นของธุรกิจเพื่อใช้เป็นจุดขาย มีการใช้สื่อ สังคมออนไลน์ ในการเข้าถึงกลุ่มกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการสร้างประสบการณ์ที่ดีในการเข้าพัก มีการใส่ใจทุก รายละเอียด สร้างความสนุกสนามใน

การอยู่ร่วมกัน อันก่อให้เกิดความประทับใจ และมิตรภาพที่ดีต่อ นักท่องเที่ยวและธุรกิจ ทำให้เกิดการบอกต่อหรือการใช้บริการซ้ำ (สำนักงานการท่องเที่ยวละกีฬา, 2565)

ประสบการณ์ลูกค้าส่งผลให้เกิด การตอบสนองทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้ใช้บริการที่ได้รับการ กระตุ้นไปสู่ประสาทสัมผัส ผ่านทางกิจกรรมระหว่างผู้ใช้บริการ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะที่ลูกค้าสัมผัสกับ สินค้าหรือการบริการผ่านทางจุดสัมผัส ความรู้สึกที่ดีที่ก่อให้เกิดคุณค่า เกิดความประทับใจ และได้รับ ประสบการณ์ cetin and walls (2015) อ้างถึงใน นนิตา สมบุตร (2564) ความภักดีส่งผลให้เกิด ความยึดมั่นและความเต็มใจกลุ่มผู้ใช้บริการที่ยังคงใช้บริการสินค้าหรือบริการ นั้น ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ในระยะยาวได้ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความภักดีเกิดจากองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม (Behavior) และ ด้านทัศนคติ (Attitude) พิมพ์ใจ ลิ่มวัฒนา และคณะ (2563)

ดังนั้น จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและให้ความสนใจที่จะ ทำการศึกษาประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร ความภักดีของผู้เข้าพักที่เข้าพักโรงแรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพราะ หากผู้เข้าพักที่เข้าพักเกิด ความภักดีจะช่วยสร้างรายได้ให้กับธุรกิจโรงแรมอย่างมากมาย โดยผู้เข้าพักที่เข้าพัก จะเกิดการบอกต่อในการมาใช้บริการ ช่วยให้โรงแรมประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์และ ทำให้เกิดความตั้งใจที่จะเข้าใช้บริการอีกครั้ง ประสบการณ์ที่ดีก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งเป็นเป้าหมาย สูงสุดของการบริการ และถ้าลูกค้ามีความพึงพอใจลูกค้าก็จะบอกต่อกันปากต่อปาก และแนะนำธุรกิจแก่ ผู้บริโภคคนอื่น ๆ เพราะฉะนั้นการสร้างประสบการณ์ลูกค้าจนทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจาก เมื่อลูกค้าเกิดความประทับใจ และพึงพอใจส่งผลให้เกิดการซื้อซ้ำ และกลายเป็นลูกค้าที่จงรักภักดี เพราะ หากลูกค้ามีประสบการณ์ที่ไม่ดีจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความไม่พึงพอใจก็อาจเปลี่ยนไปใช้บริการของคู่ แข่งขันแทนได้ หรือมีการบอกต่อต้านไม่ดีออกไปเป็นจำนวนมาก (วีระรัตน์ เลิศกิจไพโรจน์, 2556)

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel

สมมติฐาน

1. ประสบการณ์ลูกค้าส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโฮสเทล

พงษ์พิชญ์ เฉลิมถิรเลิศ อ้างถึงใน วรพันธุ์ คล้ามไพบูลย์ และ จิตติพันธ์ ศรีกสิกรณ์ (2559) กล่าวว่า โฮสเทล คือ ที่พักที่ลูกค้าสามารถมาพักผ่อน มาอยู่ได้อย่างสบายและปลอดภัย รวมทั้งเป็นสังคมเล็กๆ ให้มาเจอกับ

เพื่อนใหม่ เพราะนักท่องเที่ยวบางคนก็มาคนเดียวเป็น Solo Traveler บ้างก็มาเป็นคู่ มาเป็นกลุ่ม แต่ทุกคนล้วนที่จะต้องการความสนุกสนานเฮฮาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ๆ เพราะถ้าหากเป็นธุรกิจโรงแรมนั้นเจ้าของอาจไม่ได้ลงมาคลุกคลีกับลูกค้า ไม่ได้สร้างความสนิทสนมกับลูกค้าโดยตรง แต่โฮสเทลเจ้าของจะช่วยกันทุกคนมี Service Mind ที่จะร่วมกันสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ลูกค้า

Cetin and Walls (2015) ได้เสนอองค์ประกอบของประสบการณ์ลูกค้า 2 องค์ประกอบหลัก และ 8 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หมายถึง ประสบการณ์ หรือความรู้สึกของลูกค้าที่เกิดการมองเห็น และก่อให้เกิดความสะดวกสบาย เมื่อมาใช้บริการกับโรงแรม ทั้ง ทางด้านกายภาพและรูปแบบการให้บริการเพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า เช่น การสร้างสภาพแวดล้อม การสร้าง บรรยากาศ การเลือกใช้สี แสง และเสียงภายในโรงแรม หรือใช้เพื่อสนับสนุนการขาย เช่น การตกแต่งสถานที่ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

- ด้านบรรยากาศ (Ambiance) หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบโรงแรม ทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ และเกิดความพึงพอใจ เช่น ความสะอาด สถานที่ตั้ง ความปลอดภัย เสียงเพลง ความเงียบสงบ ความผ่อนคลาย ความสนุกสนาน การจัดแสงสว่าง เป็น ต้น

- ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก (Space/Function/Amenities) หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อการจัดสรรพื้นที่ภายในและภายนอกโรงแรม การแบ่งสัดส่วนที่เหมาะสมต่อการใช้งาน เช่น ห้องพัก สระว่ายน้ำ สปา บาร์ ร้านอาหาร ที่จอดรถ รวมถึง สิ่งอำนวยความ สะดวกภายในโรงแรมและห้องพัก เช่น ไดร์เป่าผม เสื้อคลุมอาบน้ำ โทรทัศน์ อุปกรณ์ อาบน้ำ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

- ด้านการออกแบบ (Design) หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อการสร้างสรรค์ สถาปัตยกรรมของโฮสเทล เช่น การตกแต่งภายในมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ห้องอาหาร และร้านค้ามีความดึงดูด ใจ การจัดภูมิทัศน์โดยรอบมีความสวยงาม เป็นต้น

- ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ (Signs/Symbols/Artifacts) หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อป้ายต่าง ๆ เช่น ป้ายข้อมูล ป้ายบอกทิศทาง สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น สัญลักษณ์ที่จอด รถ สัญลักษณ์ลิฟต์ และศิลปวัตถุต่าง ๆ เช่น รูปภาพ ประติมากรรม เป็นต้น มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และ สวยงามลงตัวกับโรงแรม

2. ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interactions) หมายถึง เป็นประสบการณ์หรือความรู้สึก ของลูกค้าที่มีต่อการรับบริการ ผ่านทางกิจกรรมกับพนักงานโรงแรมและผู้เข้าพักท่านอื่นรวมถึง รูปแบบการ ปฏิบัติงานของพนักงานโฮสเทล เนื่องจากประสบการณ์ลูกค้าจะเกิดขึ้นเมื่อรับบริการจากพนักงาน ซึ่งพนักงาน เป็นผู้ส่งมอบบริการ อ านวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับผู้เข้าพัก ประสบการณ์ลูกค้าด้านปฏิสัมพันธ์ทาง สังคม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

- ด้านความเป็นมืออาชีพ (Professionalism) หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มี ต่อการบริการของพนักงานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในการให้บริการลูกค้า โดยพนักงานมีการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีความรู้ มีความสามารถมีการบริการที่รวดเร็วทันใจมีความเป็นมืออาชีพ และมีความมั่นใจ

- ด้านความเอาใจใส่ (Attentiveness) หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อการ บริการของพนักงานที่แสดงถึงการให้ความสนใจในการให้บริการ การให้บริการตามความต้องการพิเศษส่วนบุคคลด้วยความเต็มใจ การสอบถามความพึงพอใจหลังการใช้บริการและการจดจำรายละเอียดของลูกค้า การ เอาใจใส่นี้ยังรวมถึงอัธยาศัยไมตรี ความเป็นมิตร ความสุภาพการให้เกียรติ การคำนึงถึงความรู้สึกของลูกค้า มิตรภาพที่ได้รับจากการติดต่อพนักงาน ความเต็มใจที่จะช่วยเหลือลูกค้า การให้บริการอย่างทันท่วงที และ รวดเร็วฉับไว

- ด้านทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อการแสดงออกของ พนักงานผ่านทางสีหน้า แววตา ท่าทาง การพูด และน้ำเสียง ที่แสดงถึงปฏิกิริยาตอบสนองต่อการบริการของพนักงานที่มีให้กับลูกค้า เช่น มีความเต็มใจในการให้บริการความเป็นมิตร มีความกระตือรือร้นในการสื่อสาร กับลูกค้า อัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น ซึ่งทัศนคติเป็นการประเมินความเชื่อและความรู้สึกต่อสิ่งของหรือความคิด ทัศนคติส่งผลให้เกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดก็ได้

- ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น (Interactions With Other Guests) หมายถึง ประสบการณ์หรือ ความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อลูกค้าที่เข้าพักท่านอื่น ที่แสดงถึงความสุภาพ มีความสัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตร ไม่ส่งเสียง ไม่รบกวนการพักผ่อน และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความภักดี

ความภักดี คือ ข้อผูกมัดอย่างลึกซึ้งที่จะซื้อซ้ำหรือให้การอุปถัมภ์ สินค้าหรือบริการที่พึงพอใจอย่างสม่ำเสมอในอนาคต ซึ่งลักษณะการซื้อจะซื้อซ้ำในตราสินค้าเดิมหรือชุดของตรา

Oliver, (1999) กล่าวว่า การวัดระดับความจงรักภักดีของลูกค้าในแต่ละองค์ ประกอบมีความจำเป็น ที่จะต้องกำหนดขอบเขตตามระดับทัศนคติของลูกค้าที่รู้สึกต่อสินค้าและบริการด้วย โดยการประเมินระดับ ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ลำดับขั้นซึ่งจะเชื่อมโยงต่อเนื่องไปยังการประเมิน ระดับความจงรักภักดี อย่างลึกซึ้งได้ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ลำดับขั้น ได้แก่ 1) ความเชื่อ (Beliefs) คือ ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบ ของตราสินค้า 2) ทัศนคติ (Attitude) คือ ความรู้สึกพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ และ 3) พฤติกรรม (Caration)การแสดงออกหรือการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการค้นหา การเลือกซื้อ และการใช้สินค้า หรือบริการ การประมวลผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นนิตา สมบุตร นริศรา สัจจพงษ์ และ อารีรัตน์ ปานศุภวัชร (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบ ของประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อความจงรักภักดีของธุรกิจโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย” วัตถุประสงค์ ของการศึกษา เพื่อทดสอบความสัมพันธ์และผลกระทบระหว่างประสบการณ์ลูกค้ากับความจงรักภักดีของ ธุรกิจ

โรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย จำนวน 400 คน ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ประสบการณ์ลูกค้า ประกอบด้วย 1. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้านบรรยากาศ (CPA) เช่น ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวย ความสะดวก (CPB) ด้านการออกแบบ (CPC) ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ (CPD) 2. ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ด้านความเป็นมืออาชีพ (CSA) ด้านความเอาใจใส่ (CS8) ด้านทัศนคติ (CSC) ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้ เข้าพักท่านอื่น (CSD) และ ตัวแปรตาม ความจงรักภักดี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของ ประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อความจงรักภักดีของธุรกิจโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย ที่ระดับนัยทาง สถิติ 0.05 ได้แก่ ประสบการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ และด้านทัศนคติ มี ความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความจงรักภักดี

อรกานต์ สุคนธวิโรจน์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของกลุ่มคนเจนวายต่อความตั้งใจใช้บริการห้องพักโฮสเทลในเขตกรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาทัศนคติของกลุ่มคนเจนวายต่อความตั้งใจใช้บริการห้องพักโฮสเทลในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ กลุ่มคนเจนวายที่มีอายุระหว่าง 21- 38 ปี จำนวน 400 คน ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ทัศนคติทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม และ ตัวแปรตาม ความตั้งใจซื้อห้องพักโฮสเทล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมานที่ใช้ในการทดสอบคือการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคุณ ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการห้องพักโฮสเทล อย่างมีนัยทางสถิติ 0.05 ทัศนคติด้านความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติด้านอารมณ์ความรู้สึกตามลำดับ

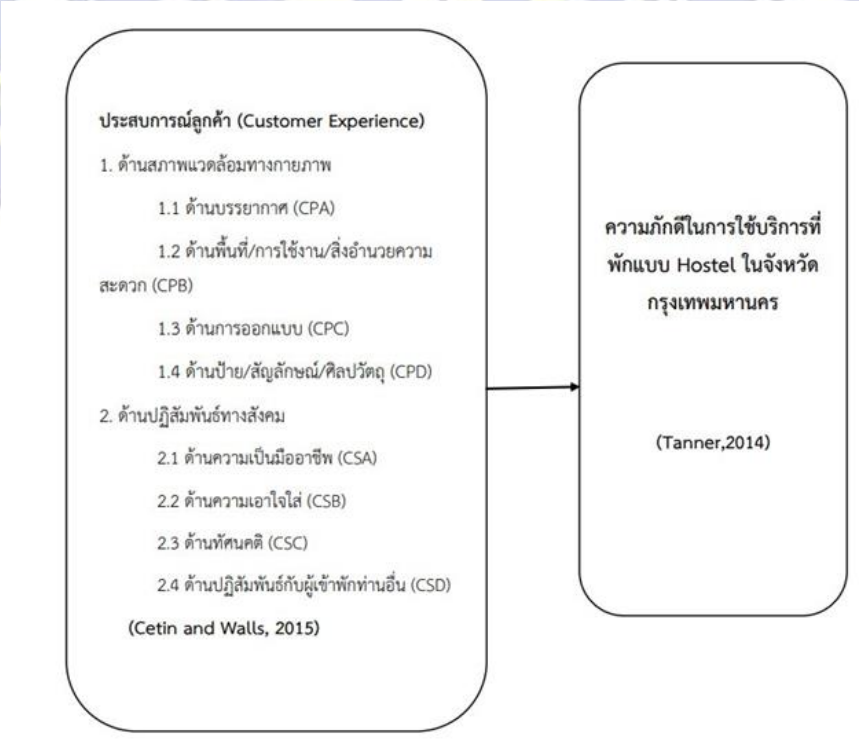

ภาพที่ 2 กรอบแนวความคิดงานวิจัยเรื่องประสบการณ์ลูกค้าส่งผลติ่ความภักดีของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

โฮสเทล (Hostel) คือ ลักษณะของโฮสเทล (Hostel) ว่าเป็นที่พัก นักท่องเที่ยวราคาประหยัดที่มี เพียงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น เตียงนอน และที่เก็บของ สามารถรองรับผู้เข้าพักได้ตั้งแต่ 4 คน ถึง 12 คนต่อห้อง โดยส่วนมากจะมีลักษณะคล้ายหอพัก มีเตียงสองชั้นหลาย ๆ เตียงในห้องเดียวกัน บางแห่งจะ แยกห้องพักสำหรับผู้หญิงไว้คนละส่วน เพื่อความปลอดภัย และสบายใจระหว่างเข้าพักใช้ห้องน้ำร่วมกัน ซึ่งจะ แตกต่างจากลักษณะของที่พักในรูปแบบอื่น ๆ (ธนพล รักษ์ธรรม, 2559)

ความภักดี (Customer Loyalty) คือ ความภักดีที่ลูกค้ามีต่อแบรนด์ โดยแสดงให้เห็นผ่านการซื้อ ซ้ำและการมีส่วนร่วมกับแบรนด์ ซึ่งเกิดขึ้นจากความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการที่ลูกค้าได้รับก่อนหน้านี้ ทำ ให้เกิดความเชื่อมั่นหรือไว้ใจแบรนด์ ตลอดจนแนะนำให้ผู้อื่นมาซื้อหรือใช้บริการด้วย Katalyst (2019) อ้างถึง ใน นนิตา สมบุตร (2564)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 385 ชุด จึงใช้สูตรของ W.G. Cochran ในการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Online Questionnaires) ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีการแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ธรรมจักร เล็กบรรจง, 2558)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ลูกค้าของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel (เมธขนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel (เมธขนัน สุขประเสริฐ, 2558)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แหล่งข้อมูล 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการรวบรวมข้อมูลและจากการศึกษาเอกสารสิ่งพิมพ์ บทความข้อมูลทางสถิติ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 31 - 40 ปี มีอาชีพผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว ค้าขาย สถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท

ส่วนที่ 2 แบบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ลูกค้าของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel พบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.95, SD = 0.546) คือ สภาพแวดล้อมโดยรวมของโฮสเทล ทำให้เกิดความพึงพอใจในการใช้บริการ (MEAN = 4.00, SD = 0.745) ด้านพื้นที่การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.91, SD = 0.613) คือ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน (MEAN = 3.96, SD = 0.798) พบว่า ด้านการออกแบบ โดยรวม อยู่ในระดับมาก (MEAN = 4.06, SD = 0.603) คือ การออกแบบอาคารห้องพักที่มีความหรูหราทันสมัยลงตัว (MEAN = 4.15, SD = 0.777) ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 4.01, SD = 0.585) คือ สัญลักษณ์ต่างๆภายในโฮสเทลง่ายต่อการเข้าใจ เช่น สัญลักษณ์ที่จอดรถ สัญลักษณ์ ห้ามสูบ บุหรี่ สัญลักษณ์ห้องน้ำ ชายหญิง เป็นต้น (MEAN = 4.09, SD = 0.757) ด้านความเป็นมืออาชีพ โดยรวมอยู่ ในระดับมาก (MEAN = 3.94, SD = 0.589) คือ พนักงานมีความรู้และความสามารถในการให้บริการแก่ลูกค้า (MEAN = 4.11, SD = 0.780) ด้านความเอาใจใส่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.99, SD = 0.635) คือ พนักงานให้บริการตามความต้องการพิเศษ ส่วนบุคคลด้วยความเต็มใจ (MEAN = 4.11, SD = 0.763) ด้านทัศนคติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 4.14, SD = 0.632) ได้แก่ พนักงานแสดงความเป็นมิตร (MEAN = 4.27, SD = 0.765) และด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.84, SD = 0.633) ได้แก่ ผู้เข้าพักท่านอื่นแสดงถึงความเป็นมิตรกับท่าน (MEAN = 4.01, SD = 0.810)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel พบว่า ความภักดีของผู้ใช้บริการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.85, SD = 0.635) ได้แก่ ท่านจะไม่ลังเลที่จะกลับมาใช้ บริการของทางโฮสเทลเมื่อมีโอกาส (MEAN = 3.93, SD = 0.807)

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.122	0.147		0.828	0.408
ด้านบรรยากาศ	0.096	0.02	0.082	1.557	0.120
ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก	0.075	0.060	0.072	1.243	0.215
ด้านการออกแบบ	-0.004	0.064	-0.004	-0.068	0.946
ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ	0.049	0.065	0.046	0.763	0.446
ด้านความเป็นมืออาชีพ	0.243	0.070	0.225	3.485	0.001*
ด้านความเอาใจใส่	0.015	0.067	0.015	0.225	0.822
ด้านทัศนคติ	0.128	0.067	0.127	1.911	0.057
ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น	0.343	0.052	0.342	6.589	0.000*
R^2 = 66.4, Std. = 0.37185, F = 93.007					

ตารางที่ 1 ผลจากการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์ (R^2) คิดเป็นร้อยละ 66.4 ได้แก่ ประสบการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ (X5) ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น (X8) ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (Y) สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการความถดถอย คือ

Y = 0.147 + 0.212 (x5) + 0.350 (X8)

จากสมการความถดถอยดังกล่าว จะเห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของประสบการณ์ลูกค้า ด้านปฏิสัมพันธ์ กับผู้เข้าพักท่านอื่น 0.343 ด้านความเป็นมืออาชีพ เท่ากับ 0.243 ถือว่ามีความสอดคล้องกับ ประสบการณ์ ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

สมมติฐาน 1. ประสบการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ประสบการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ ด้านการออกแบบ ด้านความเอาใจใส่ ด้านทัศนคติ ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

- ประสบการณ์ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้ากับท่านอื่น

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้าด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่นส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel อย่าง

มีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเสน่ห์ของการพัก Hostel คือมิตรภาพที่ทำให้ผู้ข้าพักสามารถพบปะพูดคุยหรือทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะ Hostel เอื้อให้นักเดินทางออกมานั่งคุย สนทนา แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์กัน โดย Hostel ทุกแห่ง ให้ความสำคัญกับพื้นที่ส่วนกลางทั้งภายนอกและภายในเทียตอนรับพฤติกรรมของผู้เข้าพักชอบการปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักอื่น ๆ ซึ่งต่างจากที่พักแรมประเภทอื่นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cetin and Dincer (2014) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น ส่งผลกับความจงรักภักดีด้านความรู้สึกของลูกค้า

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้าด้านความเป็นมืออาชีพส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก ลูกค้าได้รับประสบการณ์จากพนักงานมีความรู้และความสามารถในการให้บริการแก่ลูกค้า สามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ลูกค้า ได้อย่างรวดเร็วทันใจ แสดงออกถึงความเป็นมืออาชีพ โดยให้บริการด้วยความมั่นใจ โดยมีการพิจารณา Hostel เป็นตัวเลือกในการ ใช้บริการ/การเข้าพักในครั้งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cetin and Dincer (2014) พบว่า ผู้ประกอบการหรือเจ้าของต้องทำหน้าที่ในการสื่อสาร และเอาใจใส่จัดการ บริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าให้มากกว่านี้ในวิถีที่สร้างประโยชน์ให้กับธุรกิจกล้าต่อยอด และดำเนินการในเชิงรุกเพื่อสร้างและส่งมอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับลูกค้า Kraus et al. (2009)

- ประสบการณ์ลูกค้า ค้านทัศนคติ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ระสบการณ์ลูกค้าด้านทัศนคติไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel เนื่องจากพนักงานมี ความเต็มใจในการให้บริการ (Service Mind) แสดงความเป็นมิตร อัธยาศัยดี เป็นการบริการขั้นพื้นฐานที่ พนักงานควรมี ทำให้ผู้เข้าพักไม่ได้ให้ความสำคัญ กับความเอาใจใส่ของพนักงานโรงแรม พร้อมกับการ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร แต่มักมองหาประสบการณ์ในการเข้าพักและทำกิจกรรมกับเพื่อนใหม่ (ระชา นนท์ทวีผล และธีระวัฒน์ จันทึก, 2561) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้าที่ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่ พักแบบ Hostel (Muaythai Hostel, 2019)

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านพื้นที่การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านพื้นที่การใช้งาน สิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel เนื่องจากด้านการออกแบบ ด้านความเป็นมืออาชีพ ด้านความเอาใจใส่ และด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น ไม่มีผลกระทบกับความจงรักภักดี อาจเนื่องมาจากโรงแรมมีมาตรฐานการดำเนินการที่ใกล้เคียงและเป็นไปในทิศทาง เนื่องจากผู้เข้าพัก Hostel มักไม่ได้ให้ความสำคัญกับข้าวของเครื่องใช้ที่ครบครันเท่ากับผู้เข้าพักโรงแรม แต่มักมองหาประสบการณ์การเข้าพักมากกว่า ดังนั้น การสื่อสารกับผู้เข้าพักจึงนับเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุด จึงไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า (NAUSA,2019) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

รสสุคนธ์ แซ่เฮีย (2556) พบว่า ปัจจัยด้านการออกแบบอาคาร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่มีผลกระทบกับความจงรักภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ(Multiple Regression)พบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ กับการเดินทางคมนาคมที่สะดวก และใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าบรรยากาศภายในและภายนอกของ Hostel เนื่องจาก คนที่เลือกที่พัก Hostel ส่วนใหญ่แล้วเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางคนเดียว จึงไม่จำเป็นต้องมีที่พักหรูหรา บรรยากาศภายนอกที่สวยงาม มากมาย แต่ต้องการบรรยากาศที่เป็นกันเอง และอาจอยากหา ประสบการณ์ใหม่จากการเดินทาง จึงไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า (Muaythai Hostel, 2019)

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ ศิลปวัตถุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ ลูกค้าด้านป้าย/สัญลักษณ์/ ศิลปวัตถุ ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel เนื่องจาก แบ็คแพ็คเกอร์ที่มาเที่ยวเมื่อลงสนามบินก็มักจะเปิดแผนที่ ค้นหาเส้นทางด้วยตัวเอง การเลือกทำเล Hostel ที่ เดินทางมาพักได้ไม่ยากเย็น ใกล้สถานที่อ้างอิงที่เป็นที่รู้จัก

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านความเอาใจใส่

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ด้านความเอาใจใส่ ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel โดยธุรกิจ Hostel เป็นที่พักขนาดเล็ก มีจำนวนห้องพักน้อย และมีจำนวนพนักงานไม่มากนัก และรูปแบบการบริหารงานอย่าง ง่าย เน้นการบริหารแบบครอบครัว ทำให้พนักงานไม่สามารถให้บริการตามความต้องการพิเศษส่วนบุคคลได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุทธรีย์ ศิริจันทร์, 2561) พบว่า Hostel ส่วนใหญ่จะพยายามให้ผู้ใช้บริการ รับผิดชอบเรื่องต่างๆด้วยตัวเอง จึงไม่มีการบริการแบบครบวงจรเหมือนโรงแรม

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านการออกแบบ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ด้านการออกแบบ ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel สอดคล้องกับงานของ (Marketeer, 2021) พบว่า นักเดินทางหรือนักท่องเที่ยวต้องการเพียงที่นอนหลับพักผ่อน ไม่ได้ต้องการความ เป็นส่วนตัวหรูหรา ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องไปทุ่มงบตกแต่งห้องพักให้สวยงามเลอค่าจนเกินไป แขกทุกคนที่เข้า มาพักในห้องพักราคาประหยัดควรจะได้รับมาตรฐานแบบเดียวกันในราคาห้องพักที่เท่าเทียมกัน พื้นที่ที่ควรจะ ใส่ใจคือพื้นที่ส่วนกลาง จึงไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

1. ธุรกิจโฮสเทล ในประเทศไทย ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา กลยุทธ์การสร้างประสบการณ์ ลูกค้าด้านความเป็นมืออาชีพ เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การเกิดความจงรักภักดีของลูกค้า โดยธุรกิจ โฮสเทลควรมีการสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของพนักงานให้มีความเป็นมืออาชีพ พนักงานต้องมีการดูแล ตนเองให้แลดูสะอาด แต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย รวมทั้งมีความรู้ มีความสามารถในการให้บริการแก่ลูกค้า อัน จะช่วยทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วทันใจ สิ่งเหล่านี้แสดงออกถึงมีความเป็นมือ อาชีพของพนักงาน เมื่อพนักงานมีความเป็นมืออาชีพแล้วย่อมเกิดการให้บริการที่ดีแก่ลูกค้า อันจะทำให้ลูกค้า กลับมาใช้บริการ า และการบอกต่อให้คนอื่นมาใช้บริการ นำไปสู่ความจงรักภักดีในที่สุด

2. ธุรกิจโฮสเทลควรสร้างพื้นที่ส่วนกลาง ห้องกิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าพักแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเดินทางและผู้ประกอบการควรให้ผู้เข้าพักเขียนรีวิวประสบการณ์ที่ดี ในด้านปฏิสัมพันธ์ผู้เข้าพักท่านอื่นเพื่อน เป็นการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการบอกต่อและดึงดูดผู้เข้าพักรายใหม่และผู้เข้าพักรายเดิมเข้าพัก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความหลากหลาย และเป็นการพัฒนาประสบการณ์ลูกค้า ให้มีความหลากหลายมาก ยิ่งขึ้น

2. ควรมีการเพิ่มตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความจงรักภักดีของลูกค้า เช่น การบริหาร ลูกค้าสัมพันธ์ คุณภาพการให้บริการ ส่วนประสมการตลาดบริการ เป็นต้น เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระส่งผล กระทบต่อตัวแปรตามหรือไม่

3. ควรมีการศึกษาในกลุ่มธุรกิจที่พักอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความหลากหลาย และเกิด ประโยชน์ต่อธุรกิจบริการมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาศึกษาประสบการณ์ลูกค้าที่ ความใน การใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกท่านในการตรวจประเมินเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) สถิตินักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2565 จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411.

โขมกร เข็มน้อย. (2554) ภาพลักษณ์และคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า ธนาคารออมสิน

ในสังกัดเขตสมุทรสาคร, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

จิตติณี จินตนากานต์ (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโฮสเทลของนักท่องเที่ยวไทย,* สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล

จิราพร เรืองทวีศิลปะ. (2565). *วิจัยธุรกิจ*. สืบค้นเมื่อวันที่ ธันวาคม 2565. จาก https://marketeeronline.co/archives/268652

ชัยวัฒน์ ชัยสิริพร. (2557). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรมขนาด 3 ดาว ในเขตกรุงเทพมหานคร*, หลักสูตรศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ชลธินี อยู่คง. (2555). *การศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรม ในอำเภอเมือง จังหวัดระนอง,* มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ณัฏฐวงศ์ ชาวเวียง, (2561) *การรับรู้ของลูกค้าเชิงประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจสปา ขนาดกลางและขนาดเล็ก.* วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค

ดำรงค์ วงษ์โชติปิ่นทอง. (2554), *เกากลยุทธ์,* กรุงเทพฯ: เรสเตอร์

ธณษ์วรรณ ร่างใหญ่ (2560), *รูปแบบความจงรักภักดีของลูกค้าธุรกิจโรงแรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ธนาคารกรุงศรี (2564) *อุตสหกรรมการท่องเที่ยว* สืบค้นเมื่อวันที่ ธันวาคม 2565 จากhttps://www.krungsri.com/th/personal

ธรรมจักร เล็กบรรจง. (2558). *การจัดการท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบ Slow Tourism โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะสุกรอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง,* บทความมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

นนิตา สมบุตร, นริศรา สัจจพงษ์ และ อารีรัตน์ ปานศุภวัชร. (2565) *ผลกระทบของประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อความจงรักภักดีของธุรกิจโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย,* คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปรีชล วิมลเมือง, (2560), *แนวทางการพัฒนาโฮสเทล เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Solo Travel ในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต*, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พันแสง วีระประเสริฐ. (2558). *คิดจะชนะต้องกล้าเบียดแซง กระแทกให้แรง ทั้งคู่แข่งไม่เห็นฝุ่น* กรุงเทพฯ: พรินท์ ชิตี้.

พิบูล ไวจิตรกรรม. (2555), *การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล*, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

พิมพ์ใจ ลิ้มวัฒนา, อรจันทร์ ศิริโชติ, และ นิจกานต์ หนูอุไร. (2553). *การรับรู้ภาพลักษณ์และ*

คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรม ระดับ 3 ดาว ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ

พิสิทธิ์ พิพัฒน์โภคากุล. (2553). *Service excellence: Service code บริการที่เป็นเลิศ.* นนทบุรี: ดิ อิมเพรชั่น คอนซัลแทนท์

มะลิวรรณ ช่องงาม. (2559). *ความจงรักภักดีของลูกค้าที่มีต่อโรงแรมอมารีดอนเมือง วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*

เมธขนั้น สุขประเสริฐ. (2558). *การสื่อสารการตลาดโดยผู้ทรงอิทธิพลออนไลน์ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางภายใต้การยอมรับเทคโนโลยีของผู้บริโภคกลุ่ม Gen Y* วารสารการจัดการและการพัฒนา คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิระชา

นนท์ ทวีผล และธีระวัฒน์ จันทึก (2561), *ความเอาใจใส่ของพนักงานโรงแรมบูติค,* วารสารวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวยสุนันทา

รสสุคนธ์ แซ่เฮีย (2556). *ปัจจัยพฤติกรรมการใช้บริการโรงแรมคุณภาพการบริการส่วนผสมการตลาดบริการและคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ของลูกค้าชาวต่างชาติที่ใช้บริการโรงแรมระดับห้าดาวแห่งหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพมหานคร* สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

วิลาสินี พุทธิการันต์, (2559). *ความหมายประสบการณ์ลูกค้า กรุงเทพฯ* : พิมพ์ดีการพิมพ์

วีระรัตน์ เลิศกิจไพโรจน์. (2556). *การตลาดธุรกิจบริการ,* กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น

สุนทรีย์ ศิริจนัทร (2561). *พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่พักแบบโฮสเทลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่* หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สุรีย์ เข็มทอง. (2559), *กลยุทธ์การจัดการและการตลาดสาหรับธุรกิจโรงแรม,* นนทบุรี: สานักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมชาติ กิจยรรยง. (2559). *การตลาดไร้กรอบเทคนิคเพื่อการรู้เท่าทันการตลาด* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2565) *ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มาเยือนในจังหวัดภูเก็ต* สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2565. https://phuket.prd.go.th/th/page/item/index/id/12

เสาวภาคย์ ศรีเปารยะ (2564), *อิทธิพลของคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ของโรงแรมที่ส่งผลต่อความภักดีของแขกที่เข้าพักโรงแรมระดับสามดาวในเขตกรุงเทพมหานคร,* สารนิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อดุลพัฒนากิจ. (2554), *จิตวิทยาบริการ,* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ อดุล พัฒนกิจ.

อาทิตย์ พวงนาค (2560). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้*

บริการที่พักประเภทโฮสเทลของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

อิสรา ระพิพิทย์พันธ์. (2557). *ผลกระทบของการรับรู้ลักษณะภูมิทัศน์บริการของร้านอาหารทะเล ในพื้นที่แหลมโพธิ์ที่มีต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย.* วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการบัญชีและการจัดการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Cetin, G. and Walls, A. (2015). Understanding the Customer Experiences from the Perspective of Guests and Hotel Managers: Empirical Findings from Luxury Hotels in Istanbul, Turkey. Journal of Hospitality Marketing and Management.

Daffy, C. (2019), Creating Customer Loyalty: Build Lasting Loyalty Using Customer Experience Management.

Gad, T. (2016). Customer Experience Branding: Driving Engagement Through Surprise and Innovation.

Hostel Muaythai Hostel (2019). เรื่องน่ารู้ที่นักท่องเที่ยวชอบในการเข้าพักโฮสเทล.สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2566.

Klaus, P. (2014). Measuring Customer Experience: How to Develop and Execute the. Most Profitable Customer Experience Strategies. Palgrave Macmillan.

Marketeer.(2021).Hostel ต้องปรับตัวอย่างไร ให้ยิ่งชนะใจนักท่องเที่ยว.สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2566. https://marketeeronline.co/archives

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย

Online marketing mix factors affecting the purchase decision process via the TikTok Shop application in Thailand.

พัชญ์ฐิยาพร มากู่[1] มนัสวรรณ สุขประสานต์[2] วาสนา ไกรสิทธิ์[3] และอรศิริ ลีลายุทธชัย[4]
Pachtiyaporn Makoo[1] Manatsawan Sukprasan[2] Wassana Kraisit[3] and Onsiri Leelayuttachai[4]
[1,2,3,4] สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[1,2,3,4] Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University
First author E-mail: 631071228@tsu.ac.th[1]
Corresponding author E-mail: onsiri@tsu.ac.th[4]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครน จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; แอปพลิเคชัน

Abstract

The objectives of the research were to investigate online marketing mix affecting the

decision making process for purchasing products via the TikTok Shop application in Thailand. The sample group of this research was consumers in Thailand who had purchased products through the TikTok Shop application. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was online questionnaire. The statistic used in the analysis were percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis by analyzing multiple regression. The results revealed that online marketing mix factors in price, place, promotion, personalization and privacy had a positive influence on consumers' decision to buy products via the TikTok Shop application in Thailand significantly at 0.05.

Keywords: Online marketing mix factors; Decision making process; Application

บทนำ

TikTok Shop คือ ฟีเจอร์น้องใหม่ของแอปพลิเคชัน TikTok ซึ่งเป็นฟังก์ชันที่มีการซื้อขายสินค้าผ่าน TikTok ได้โดยตรง โดยฟีเจอร์นี้ถูกสร้างขึ้นมาสำหรับพ่อค้าแม่ค้าออนไลน์ที่ชื่นชอบการทำคลิปวิดีโอสั้น ๆ ขาย

ของใน TikTok ผู้ขายสามารถจัดการทุกอย่างที่เกี่ยวกับสินค้าของร้านค้าตัวเองได้ โดยฟีเจอร์นี้เบ็ดเสร็จครบวงจรเรื่องการขายของออนไลน์ ตั้งแต่เริ่มการสต็อก การจัดส่ง จนถึงการชำระเงิน ส่วนผู้ซื้อก็สามารถซื้อสินค้าที่อยากได้ผ่านหน้าโปรไฟล์ของ TikTok นั้นๆด้วยการเลือกซื้อสินค้าและจ่ายเงินบน TikTok ได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องออกจาก TikTok ทั้งนี้ TikTok Shop ได้ใช้ระบบ Shopify ในการขาย E-Commerce เพื่อให้แบรนด์สามารถสร้างเว็บไซต์เป็นหน้าร้านออนไลน์ได้ง่ายๆข้อดีการขายของใน TikTok Shop แพลตฟอร์ม E-Commerce สามารถคอนเทนต์วิดีโอสั้นให้จบได้ง่ายๆบนแอปเดียว แอปพลิเคชัน TikTok มียอดดาวน์โหลดทะลุกว่า 2,000 ล้านครั้งทั่วโลก ทำให้ช่วยสร้างแพลตฟอร์มร้านค้าออนไลน์ E-Commerce ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างคอนเทนต์วิดีโอสั้นๆ กระชับ ฟังก์ชัน เอฟเฟกต์และลูกเล่นอื่นๆที่น่าสนใจเพื่อใช้โปรโมตสินค้าหรือบริการต่างๆบน TikTok ผู้ซื้อสามารถเข้าถึงร้านค้าได้ง่าย สะดวกในการซื้อครบจบบนแอปพลิเคชันเดียว สามารถทำได้ตั้งแต่เลือกสินค้าที่ชอบ ซื้อสินค้าและจ่ายเงิน ในขณะที่ยังเล่นแอป TikTok Shop เหมาะสำหรับคนที่ทำธุรกิจออนไลน์โดยเฉพาะพ่อค้าแม่ค้าออนไลน์เพราะฟีเจอร์นี้มีระบบจัดการหลังบ้านหรือที่เรียกว่า TikTok Shop Seller Center สามารถทำหน้าที่จัดการเกี่ยวกับสินค้าต่างๆได้ทุกอย่างภายในแอปพลิเคชันเดียว จึงเหมาะสำหรับคนมือใหม่ที่เพิ่งหัดขายหรือคนที่ต้องการเพิ่มยอดขายเพราะฟีเจอร์นี้จะช่วยเพิ่มโอกาสขายสินค้าได้มากขึ้น TikTok Shop เป็นโซลูชันใหม่ที่น่าสนใจและเป็นอีกทางหนึ่ง สำหรับพ่อค้าแม่ค้าออนไลน์ที่ต้องการหาช่องทางการขายของออนไลน์เพิ่มยอดขายเพื่อสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้ง TikTok Shop จะช่วยทำให้ร้านค้าหรือธุรกิจสามารถสร้างคอนเทนต์ที่น่าสนใจและน่าดึงดูดใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของแอปพลิเคชัน TikTok Shop ให้มีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคและนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาดออนไลน์

เนื้อหา

คำถามการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทยหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย และมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่ได้มาจากการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจากสูตรของ Cochran โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ 5% และสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 จำนวน 385 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ในการวิจัย แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ของแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย และส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยแบบสอบถามส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ย มีรายละเอียดดังนี้ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41-9.20 หมายถึงมาก 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81-2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปจัดทำแบบสอบถามจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับนำไปใช้และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.741- 0.893 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ การเลือกเฉพาะผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย และมีอายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 18-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.70 มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 70.40 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.40 มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 47.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.50 ตามลำดับ

การให้ความสำคัญในปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นของส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ของแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย ภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.34) และเมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$= 4.38) รองลงมา ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\overline{X}$= 4.37) ด้านการ

รักษาความเป็นส่วนตัว ($\overline{X}$= 4.36) ด้านการใช้บริการส่วนบุคคล ($\overline{X}$= 4.35) ด้านราคา ($\overline{X}$= 4.33) และด้านผลิตภัณฑ์ ($\overline{X}$= 4.27) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านผลิตภัณฑ์	**4.27**	**.700**	**มากที่สุด**
-สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความหลากหลาย	4.61	.572	มากที่สุด
-สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการรับประกันสินค้า	4.04	.702	มาก
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการให้ข้อมูลสินค้าและรายละเอียดการให้บริการอย่างละเอียดและครบถ้วน	4.26	.704	มากที่สุด
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีคุณสมบัติตรงตามข้อมูลที่ใส่ไว้ในข้อมูลของสินค้า	4.18	.786	มาก
ด้านราคา	**4.33**	**.690**	**มากที่สุด**
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีราคาต่ำกว่าการซื้อสินค้าผ่านวิธีอื่น	4.34	.732	มากที่สุด
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า	4.26	.679	มากที่สุด
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีหลายระดับราคาให้เปรียบเทียบและเลือกซื้อ	4.39	.657	มากที่สุด
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	**4.38**	**.685**	**มากที่สุด**
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ	4.32	.678	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความสะดวกในการซื้อสินค้าและสามารถใช้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง	4.45	.684	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีรูปแบบน่าใช้งาน มีความน่าสนใจและดึงดูด	4.37	.672	มากที่สุด
- ขั้นตอนในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความสะดวกและง่ายดาย	4.44	.651	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีบริการส่งสินค้าที่หลากหลายและรวดเร็ว	4.32	.740	มากที่สุด
ด้านการส่งเสริมการตลาด	**4.37**	**.688**	**มากที่สุด**
- ร้านค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีส่วนลดในการซื้อ	4.37	.691	มากที่สุด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
สินค้าอยู่เสมอ			
- สื่อในการโฆษณาของแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการเข้าถึงง่าย	4.45	.623	มากที่สุด
- เงื่อนไขส่วนลดหรือคูปองต่างๆบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความเหมาะสมและใช้งานได้จริง	4.34	.704	มากที่สุด
- มีกิจกรรมให้เข้าร่วมสนุกบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop เพื่อรับส่วนลด	4.30	.734	มากที่สุด
ด้านการใช้บริการส่วนบุคคล	**4.35**	**.695**	**มากที่สุด**
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการแจ้งเตือนข้อมูลข่าวสารและโปรโมชั่นแก่ลูกค้ารายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ	4.36	.674	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีเจ้าหน้าที่สามารถตอบกลับและมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้ารายบุคคลได้ทันที	4.25	.773	มากที่สุด
- ลูกค้าสามารถติดตามสถานะของสินค้าได้	4.43	.638	มากที่สุด
ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว	**4.36**	**.665**	**มากที่สุด**
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการเก็บข้อมูลลับของลูกค้าได้อย่างปลอดภัย เช่น ชื่อ ที่อยู่อีเมล เบอร์ติดต่อ เป็นต้น	4.30	.731	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการแจ้งนโยบายความเป็นส่วนตัวอย่างชัดเจน	4.36	.646	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีระบบการสั่งซื้อและชำระค่าสินค้าที่ปลอดภัย	4.43	.617	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.34**	**.576**	**มากที่สุด**

การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

โดยภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.39) และเมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า สื่อวีดิโอของร้านค้ามีส่วนกระตุ้นในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$= 4.50) รองลงมา ท่านมีการเปรียบเทียบราคา คุณภาพสินค้า โปรโมชั่น ของทางร้านค้าต่างๆก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ($\overline{X}$= 4.42) ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TiKTok Shop ที่มีวิดีโอแนะนำสินค้า ($\overline{X}$= 4.38) และท่านมีการหาข้อมูลสินค้าของร้านค้าต่างๆในการ

ตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop และท่านจะแนะนำให้คนรอบตัวซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ($\overline{X}$= 4.32) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย	**ค่าเฉลี่ย**	**S.D**	**แปลผล**
สื่อวีดิโอของร้านค้ามีส่วนกระตุ้นในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันTikTok Shop	4.50	.591	มากที่สุด
ท่านมีการหาข้อมูลสินค้าของร้านค้าต่างๆในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop	4.32	.622	มากที่สุด
ท่านมีการเปรียบเทียบราคา คุณภาพสินค้า โปรโมชั่นของทางค้าต่างๆก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop	4.42	.649	มากที่สุด
ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TiKTok Shop ที่มีวิดีโอแนะนำสินค้า	4.38	.627	มากที่สุด
ท่านจะแนะนำให้คนรอบตัวซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop	4.32	.712	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.39**	**.640**	มากที่สุด

ผลวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Erro	Beta (ß)		
1. Constant	.732	.140			
ด้านผลิตภัณฑ์ (X_1)	.056	.038	.064	1.474	.141
ด้านราคา (X_2)	.168	.040	.194	4.233	.000*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)	.134	.045	.146	2.985	.003*
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_4)	.185	.039	.216	4.742	.000*
ด้านการให้บริการส่วนบุคคล (X_5)	.209	.039	.247	5.375	.000*
ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (X_6)	.090	.035	.107	2.592	.010*
R = 810[a] R^2 =.656 Adjust R^2 =.651 Sig = .000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการใช้บริการส่วนบุคคล (Beta = .247) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Beta = .216) ด้านราคา (Beta =.194) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta =.146) ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Beta = .107) ตามลำดับ ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ ไม่สามารถนำไปพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจซื้อสินค้าเนื่องจากไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทย ร้อยละ 65.6 อีกร้อยละ 34.4 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทยได้ร้อยละ 65.6 และสามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y = .732 + .168\ (X_2) + .134\ (X_3) + .185\ (x_4) + .209\ (x_5) + .090\ (x_6)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Y = .194\ (x_2) + .146\ (x_3) + .216\ (x_4) + .247\ (x_5) + .107\ (x_6)$$

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 65.6

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 65.1

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มากที่สุด รองลงมา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ด้านการใช้บริการส่วนบุคคล ด้านราคา และด้านผลิตภัณฑ์ และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

อภิปรายผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

1. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีความสะดวกในการซื้อสินค้าและสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ตลอด 24 ชั่วโมง ขั้นตอนในการซื้อสินค้ามีความสะดวกและง่ายดาย รูปแบบน่าใช้งานมีความน่าสนใจและดึงดูด น่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ และระบบการขนส่งสินค้าที่หลากหลายและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ชัยอำนาจ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีทั้งหมด 2 ด้าน คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด

2. ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสื่อในการโฆษณามีการเข้าถึงง่าย ร้านค้ามีส่วนลดในการซื้อสินค้าอยู่เสมอ เงื่อนไขส่วนลดหรือคูปองต่างๆมีความเหมาะสมและใช้งานได้จริง และมีกิจกรรมให้เข้าร่วมสนุกเพื่อรับส่วนลด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ชัยอำนาจ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee

ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีทั้งหมด 2 ด้าน คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด

3. ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีระบบการสั่งซื้อและชำระค่าสินค้าที่ปลอดภัย การแจ้งนโยบายความเป็นส่วนตัวอย่างชัดเจน และการเก็บข้อมูลลับของลูกค้าได้อย่างปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุโณทัย ปัญญา(2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์(เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล

4. ด้านการบริการส่วนบุคคล ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการติดตามสถานะของสินค้าได้ การแจ้งเตือนข้อมูลข่าวสารและโปรโมชั่นแก่ลูกค้ารายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ และมีเจ้าหน้าที่สามารถตอบกลับและมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้ารายบุคคลได้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุโณทัย ปัญญา(2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์(เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล

5. ด้านราคา ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีหลายระดับราคาให้เปรียบเทียบและเลือกซื้อ มีราคาต่ำกว่าการซื้อสินค้าผ่านวิธีอื่น และมีราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุโณทัย ปัญญา (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล

ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

6. ด้านผลิตภัณฑ์ ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop อาจเป็นเพราะรูปแบบของแอปพลิเคชันมีความคล้ายคลึงกับแอปพลิเคชันออนไลน์อื่นๆและแต่ละแอปพลิเคชันก็ไม่มีความแตกต่างกันมาก จึงไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ชัยอำนาจ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของ

คนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการอัพเดทสินค้าใหม่อย่างสม่ำเสมอ มีการเพิ่มประเภทของสินค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

2. ด้านราคา ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการบอกราคาที่ชัดเจนแสดงให้เห็นความแตกต่างของราคาที่มีความเหมาะสมกับคุณภาพสินค้าที่ผู้บริโภคได้รับ

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการสั่งซื้อที่ง่าย มีความสะดวกและรวดเร็ว มีขั้นตอนในการชำระเงินที่หลากหลายไม่ซับซ้อนผู้บริโภคสามารถเข้าใจได้ง่าย

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการมีโปรโมชั่นส่งเสริมการขายที่หลากหลายเพื่อดึงดูดความต้องการของลูกค้า

5. ด้านบริการส่วนบุคคล ผู้ประกอบการควรมีการให้ผู้บริโภคสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผ่านทางแอปพลิเคชันได้ตลอดเวลาเมื่อเกิดปัญหาหรือมีข้อสงสัย

6. ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการรักษาความเป็นส่วนตัวมาก ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาข้อมูลของผู้บริโภคโดยไม่นำข้อมูลของผู้บริโภคไปเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาตและให้ผู้บริโภคมีสิทธิในการยกเลิกการเก็บข้อมูลส่วนตัวได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากวิจัยฉบับนี้ศึกษากลุ่มผู้บริโภคในประเทศไทยและใช้แอปพลเคชัน TikTok Shop เท่านั้น ดังนั้นอาจต้องเปลี่ยนกลุ่มเพื่อนำเอาผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับงานวิจัยฉบับนี้ว่ามีความแตกต่างจากเดิมหรือไม่ อย่างไร

2. ควรมีการกำหนดตัวแปร หรือแนวคิดทฤษฎีอื่นๆที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทยเพื่อค้นหาปัจจัยอื่นที่สำคัญเพื่อต่อยอดการศึกษาวิจัยได้เพิ่มเติมในอีกหลายประเด็น

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ชัยอำนาจ. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน SHOPEE ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต

อรุโณทัย ปัญญา. (2562). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

eukeik.ee. (2565, 1 กุมภาพันธ์). *Thailand Internet User 2022 โลกอินเทอร์เน็ตของคนไทย.* https://marketeeronline.co/archives/250184

Pisittapong Chantasaeng. (2566, 21 กุมภาพันธ์). *ประเทศไทยเข้าสู่ยุค “เมืองแห่งดิจิทัล” มีผู้เข้าถึงอินเทอร์เน็ต 61.2 ล.ราย.* https://lib.nbtc.go.th/news/detail/1054

Sarun Rojanasoton. (2565, 6 กันยายน). *รวมสถิติข้อมูลของ TikTok ประจำปี 2022.* https://www.thumbsup.in.th/tiktok-statistics-2022

แอพพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

The Influence of Trust on Word of Mouth Communication in Shopping via the LAZADA Application among Consumers in Thailand

ภูษณิศา สุขช่วย[1], ปิ่นเพชร สอนไกรสิทธิ์[1], ณัฐธิดา สุวรรณเรืองศรี[1] และอรจันทร์ ศิริโชติ[2]
Pusanisa Sukchuay[1], Pinphet Sonkaisit[1], Natthida Suwanruangsri[1] and Orachan Sirichote[2]
[1] นิสิตหลักสูตร บธ.บ. สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[1] B.B.A. (Marketing) student, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University
[2]Assistant Professor in Business Administration, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University
Corresponding author E-mail: sorachan@tsu.ac.th[2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากของผู้บริโภคที่ใช้แอปพลิเคชัน LAZADA กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ในประเทศไทย จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า ความไว้วางใจด้านราคา ด้านตราสินค้า ด้านคุณภาพของสินค้า และด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงินมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่องทางออนไลน์ที่ประสงค์ให้เกิดการสื่อสารแบบปากต่อปากในเชิงบวกควรสร้างความไว้วางใจกับผู้บริโภคโดยการกำหนดกลยุทธ์ราคาที่เหมาะสม นำเสนอตราสินค้าที่โดนใจผู้บริโภค คัดเลือกสินค้าที่มีคุณภาพมาจำหน่าย และมีวิธีการชำระเงินที่หลากหลายและปลอดภัย

คำสำคัญ: ความไว้วางใจ ; การสื่อสารแบบปากต่อปาก ; การชอปปิงผ่านแอพพลิเคชัน

Abstract

The purpose of this research is to study the influence of trust on word of mouth communication in shopping via the LAZADA application among consumers in Thailand. The

samples were 385 consumers who used to purchased products via the LAZADA application in Thailand. The research instrument was online questionnaire. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression. The results found that the dimension of trust including price dimension, brand dimension, product quality dimension and convenience and security in payment dimension had statistically influence on word of mouth communication in shopping via the LAZADA application among consumers in Thailand at 0.05 level of significance. Online entrepreneurs who want to generate positive word-of-mouth communication should build trust with consumers by formulating appropriate pricing strategies, offering consumers' love brands, select quality products, and having safe and various methods of payment.

Keywords: Trust; Word-of-mouth Communication; Shopping via Application

บทนำ

ในปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการพัฒนาหลายรูปแบบ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการครอบคลุมพื้นที่และมีจำนวนการใช้งานมากที่สุด คือ เครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต อินเทอร์เน็ตเป็นนวัตกรรมการสื่อสารที่เติบโตและได้รับความนิยม

อย่างรวดเร็ว เนื่องจากทำให้ผู้ใช้งานได้รับความสะดวกสบาย รวดเร็ว และประหยัด อินเทอร์เน็ตเป็นศูนย์รวมข่าวสารอย่างไม่มีวันสิ้นสุดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูลในวงการต่าง ๆ รวมทั้งในด้านธุรกิจออนไลน์ ด้วยความสำคัญและประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต จึงทำให้อินเทอร์เน็ตมีข้อมูลข่าวสารมารวมกันเป็นจำนวนมาก อีกทั้งอินเทอร์เน็ตมีสารสนเทศให้เลือกใช้มากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ เป็นเครื่องมือที่มีคุณสมบัติและลักษณะหลายรูปแบบมารวมกัน โดยคุณสมบัติและลักษณะสำคัญของอินเทอร์เน็ตก็คือการให้บริการข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ได้รวดเร็วและทันเหตุการณ์ การขยายตัวของอินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลายส่งผลให้อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศที่กำลังพัฒนามีโอกาสขยายตัวสูงซึ่งอาจทำให้การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้น (prosofthcm.com, 2565)

ธุรกิจในปัจจุบันให้ความสนใจในการใช้เว็บไซต์เป็นเครื่องมือในการนำเสนอขายสินค้าและบริการแก่ผู้บริโภค เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่ทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรที่ดำเนินธุรกิจแบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะทำให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลตามที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว เมื่อซื้อสินค้าและบริการผ่านเว็บไซต์ของร้านค้าได้ทันที ทุกที่ ทุกเวลา ทำให้พฤติกรรมการเลือกซื้อเปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้เกิดความไว้วางใจว่าการเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์เป็นทางเลือกที่ดีที่สุด สมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทยเปิดเผยแนวโน้มตลาดอีคอมเมิร์ซแบบ B2C (Business-to-Customer) ในไทยในปี 2565 ว่าจะโตไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 โดยจะมีมูลค่าตลาดประมาณ 900,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากเดิมราว 693,000 ล้านบาท เนื่องจากผู้บริโภคชาวไทยคุ้นชินกับการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์แล้ว ในขณะเดียวกับแบรนด์ต่าง ๆ ที่จะหันมาจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์กันมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลของ LAZADA (ประเทศไทย) ซึ่งระบุว่าจำนวนผู้ใช้งานอีคอมเมิร์ซในไทยในปี 2565 จะเพิ่มเป็น 43.5 ล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 61.8 ของจำนวนประชากรไทยทั้งหมดจาก 36.6 ล้านคน ในปี 2564 (ประชาชาติธุรกิจ, 2565)

LAZADA นับเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ได้รับความนิยมจากนักชอปปิงออนไลน์เป็นจำนวนมากเพราะเป็นแพลตฟอร์มที่เชื่อถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมร้านค้าทั้งในประเทศและจากต่างประเทศที่เป็นที่นิยมและมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา Lazada ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 2012 ซึ่ง Lazada ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านแพลตฟอร์มสำหรับการชอปปิง รวมไปถึงการขายสินค้าออนไลน์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นโดยมักซีมีเลียน บิตเนอร์ และมีกลุ่มของอาลีบาบาเป็นเจ้าของร่วมในปี ค.ศ. 2014 ซึ่งในปัจจุบัน Lazada Group ได้ดำเนินธุรกิจในหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม และไทย โดยในปี ค.ศ. 2012 เว็บไซต์ของ Lazada ได้ทำการเปิดตัวเป็นครั้งแรก ซึ่งในขณะนั้นมีรูปแบบของกิจการที่ขายสินคาประเภทต่าง ๆ ให้กับลูกค้าจากคลังสินค้าของ Lazada เท่านั้น และต่อมาในปี ค.ศ. 2013 Lazada จึงได้เพิ่มรูปแบบของการตลาดให้ตอบโจทย์ผู้ซื้อมากขึ้น ด้วยการอนุญาตให้ร้านค้าปลีกบุคคลสามารถนำสินค้ามาขายผ่านแพลตฟอร์มของ Lazada ได้ ทำให้ในขณะนี้ Lazada ได้สนับสนุนผู้ค้าออนไลน์ทั้งในประเทศและต่างประเทศกว่า 155,000 คน พร้อมด้วยแบรนด์สินค้าชื่อดังกว่า 3,000 แบรนด์ (Shopper’s Café 2564)

ความนิยมในการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA เกิดจากความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีต่อระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) สามารถสะท้อนได้ถึงทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้านั้น ๆ และมักจะถูกแสดงออกมาในแง่ของความซื่อสัตย์สุจริต ความน่าเชื่อถือ และความเชื่อมั่นในตราสินค้า โดยส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการจะมีความไว้วางใจต่อตราสินค้า ความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน คุณภาพของสินค้า รวมไปถึงด้านราคา ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจซื้อสินค้าหรือการซื้อซ้ำ (Nguyen, Leclerc & Leblanc, 2013) และการสื่อสารแบบบอกต่อปากต่อปากซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับการวางแผนทางการตลาดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ในขณะที่การสังเกตพฤติกรรมในการซื้อของผู้บริโภคนั้นตามทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังเกตการณ์ (Observational learning theory) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในการติดตาม สังเกตเพื่อนสมาชิกบนชุมชนสังคมออนไลน์ว่ามีการตัดสินใจซื้อสินค้าอย่างไร อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้เป็นข้อพิจารณาในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการดังกล่าว เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ตนเองควรทราบก่อนซื้อสินค้าหรือ บริการ และใช้ประกอบการตัดสินใจซื้อสินค้าของตนเอง เนื่องจากผู้ใช้งานมักนิยมเชื่อถือข้อมูลของผู้ใช้งานรายอื่น ๆ ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์มากกว่า ข้อมูลที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองโดยตรง จึงเป็นผลทำให้การเรียนรู้พฤติกรรมในการซื้อสินค้าของเพื่อนสมาชิกบนชุมชนสังคมออนไลน์มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค (ปภัสสา ศักดิ์ศิริกุล, 2563)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย เพื่อนำผลวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของแอพพลิเคชันให้ดีมากยิ่งขึ้นในการใช้บริการ เพื่อให้ผู้ใช้งานมีความรู้สึกไว้วางใจและมีความเพลิดเพลินในการเลือกซื้อสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ความไว้วางใจมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากของการชอปปิงสินค้าผ่าน แอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

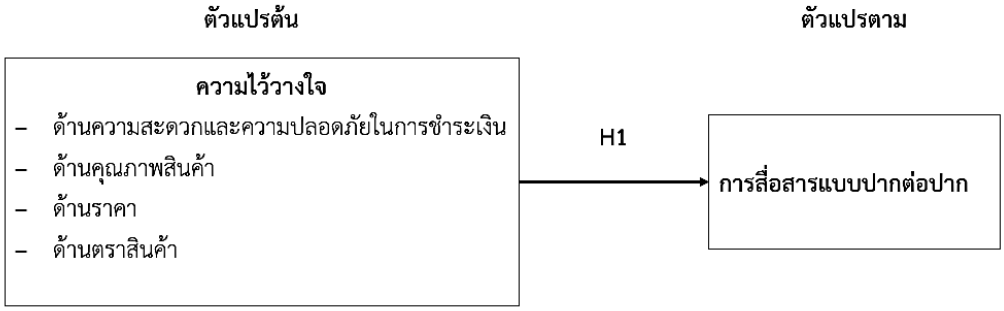

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ภายในประเทศไทย ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ภายในประเทศไทย จำนวน 385 คน โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ W.G.Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและตามกรอบแนวคิดในการวิจัย แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามการคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) จำนวน 5 ข้อ โดยมีระดับการวัดข้อมูล ดังนี้ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ รายได้ ที่อยู่อาศัยจำแนกตามภูมิภาค

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความไว้วางใจในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

แบบสอบถามที่ใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ได้แก่ ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 อายุ 21-30 ปี จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 มีอาชีพ นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 48.1 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ ภาคใต้ จำนวน 305 คน คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีสถานะ โสด จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 69.1 มีรายได้ 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 54.3

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความไว้วางใจ

ความไว้วางใจ	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
ด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน	4.13	0.57	มาก
ด้านคุณภาพของสินค้า	3.96	0.57	มาก
ด้านราคา	4.19	0.62	มาก
ด้านตราสินค้า	4.01	0.55	มาก
ภาพรวม	**4.07**	**0.47**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความไว้วางใจด้านราคามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.19 รองลงมา ได้แก่ ด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงินมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.13 ด้านตราสินค้ามีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.01 และด้านคุณภาพของสินค้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการสื่อสารแบบปากต่อปาก

การสื่อสารแบบปากต่อปาก	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
ท่านสั่งซื้อสินค้าผ่าน LAZADA จากการบอกต่อแบบปากต่อปากของผู้อื่น	4.34	0.75	มากที่สุด
ท่านซื้อสินค้าผ่าน LAZADA และเกิดความพึงพอใจจึงนำไปบอกต่อผู้อื่น	4.15	0.66	มาก
การสื่อสารแบบปากต่อปากมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ	4.22	0.67	มากที่สุด
ท่านมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้าจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.08	0.71	มาก
ท่านมีความคิดเห็นว่าการสื่อสารแบบปากต่อปากมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อ	4.14	0.71	มาก
ภาพรวม	**4.18**	**0.56**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการสื่อสารแบบปากต่อปากในภาพรวมอยู่ในระกับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านสั่งซื้อสินค้าผ่าน LAZADA จากการบอกต่อแบบปากต่อปากของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.34 รองลงมา ได้แก่ การสื่อสารแบบปากต่อปากมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ท่านซื้อสินค้าผ่าน LAZADA และเกิดความพึงพอใจจึงนำไปบอกต่อผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ท่านมีความคิดเห็นว่าการสื่อสารแบบปากต่อปากมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 และท่านมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้าจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 : ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณอิทธิพลของความไว้วางใจต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากของการชอปปิงสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	P-value
ค่าคงที่ (Constant)	1.02	0.19	0.00	5.40	.000
ด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน	0.13	0.05	0.14	2.63	.009
ด้านคุณภาพของสินค้า	0.20	0.05	0.20	3.60	.000
ด้านราคา	0.22	0.05	0.24	4.89	.000
ด้านตราสินค้า	0.23	0.06	0.22	4.08	.000
R^2= 0.43 , SEE = 0.43 , F = 71.91					

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความไว้วางใจด้านราคา (Beta = 0.24) ด้านตราสินค้า (Beta = 0.22) ด้านคุณภาพของสินค้า (Beta = 0.20) และด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน (Beta = 0.14) มีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เรียงตามค่าอิทธิพลจากมากไปหาน้อย โดยตัวแปรทั้งหมดมีอำนาจในการพยากรณ์การสื่อสารแบบปากต่อปากได้ร้อยละ 43 (R^2 = 0.43) และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

การสื่อสารแบบปากต่อปาก = 1.02 + 0.13(ความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน) + 0.20(คุณภาพของสินค้า) + 0.22(ราคา) + 0.23(ตราสินค้า)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความไว้วางใจมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักอิทธิพลแล้วนั้นความไว้วางใจด้านราคา ด้านตราสินค้า ด้านคุณภาพของสินค้าและด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงินมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เรียงตามค่าอิทธิพลจากมากไปหาน้อย โดยตัวแปรทั้งหมดมีอำนาจในการพยากรณ์การสื่อสารแบบปากต่อปากได้ร้อยละ 43

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงการจัดการ

1. ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่องทางการซื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการตั้งราคาที่เหมาะสมตามคุณภาพของสินค้าอย่างแท้จริง

2. ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่องทางการซื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการแบ่งประเภทสินค้าและแบรนด์อย่างชัดเจน เพื่อง่ายต่อการเลือกซื้อของผู้บริโภค

3. ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่องทางการซื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าอยู่เสมอก่อนการจัดส่งสินค้าให้ผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคไว้วางใจในคุณภาพของสินค้า

4. ผู้บริโภคมีความไว้วางใจในด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน ที่มีความสะดวกต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน รวมไปถึงความปลอดภัยในการชำระเงิน ดังนั้นผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่องทางการซื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีความสะดวกและความปลอดภัยในการใช้งานของผู้บริโภคอยู่เสมอ และสอบถามผู้บริโภคถึงการใช้แอปพลิเคชัน LAZADA เพื่อนำมาปรับปรุงแอปพลิเคชันให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามปลายปิดซึ่งอาจจะทำให้ไม่สามารถได้ข้อมูลในเชิงลึกในเรื่องของความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้ที่สนใจควรที่จะทำวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกในการศึกษาครั้งต่อไป

2. ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจจะเลือกพื้นที่อื่นหรือประเทศอื่น ๆ เนื่องจากผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาในประเทศไทยเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยครั้งต่อไปสามารถไปศึกษาประเทศอื่น ๆ เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาที่ประเทศอื่นๆ นอกจากประเทศไทย

3. ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจจะเลือกตัวแปรที่หลากหลายนอกเหนือจากงานวิจัยนี้ เช่น ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด เป็นต้น เพื่อนำมาพัฒนาแอปพลิเคชัน LAZADA ในด้านอื่น ๆ นอกจากด้านความไว้วางใจ ความเพลิดเพลิน และการสื่อสารแบบปากต่อปาก

4. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าโดยภาพรวม เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA เท่านั้น จึงอาจจะทำให้ผลการศึกษายังไม่สามารถสื่อความหมายได้ในภาพรวมของผู้ใช้งานในแอปพลิเคชัน LAZADA ทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

Knowledge Room. (2562). บทบาทและความสำคัญของเว็บไซต์. https://shorturl.asia/Db5a2

Nguyen, N., Leclerc, A., & LeBlanc, G. (2013). The Mediating Role of Customer Trust on Customer Loyalty. *Journal of Service Science and Management*, 6(1), 96-109.

prosofthcm.com. (2565). *แนวโน้มของเทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคต.*https://shorturl.asia/SNboz

Shopper's Cafe. (2564). เปิดประวัติ Lazada. https://www.shopat24.com/blog/trending/open-history-what-is-lazada-birthday-sale/

ชลธิดา แย้มกรีบบัว. (2565). *อิทธิพลการยอมรับเทคโนโลยีและความไว้วางใจของผู้ใช้บริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ สินค้าผ่านทางระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) Lazada* [สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปภัสสา ศักดิ์ศิริกุล. (2563). *อิทธิพลของการสื่อสารแบบปากต่อปาก (WOM) บนสื่อสังคมออนไลน์และความไว้วางใจที่มีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวในประเทศไทยในยุคโควิด-19 ระลอก 3 ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ประชาชาติธุรกิจ. (2565). *ตลาด E-Commerce ไทยในปี 2565.* https://kmc.exim.go.th/detail/ economy-news /20211230082019

อานนท์ คำวรณ์. (2563). *อิทธิพลของคุณลักษณะเกมออนไลน์ เผ่าพันธุ์ตราสินค้า การสื่อสารแบบปากต่อปากที่มีต่อความตั้งใจซื้อ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจและการบัญชี]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาคผนวก Appendix

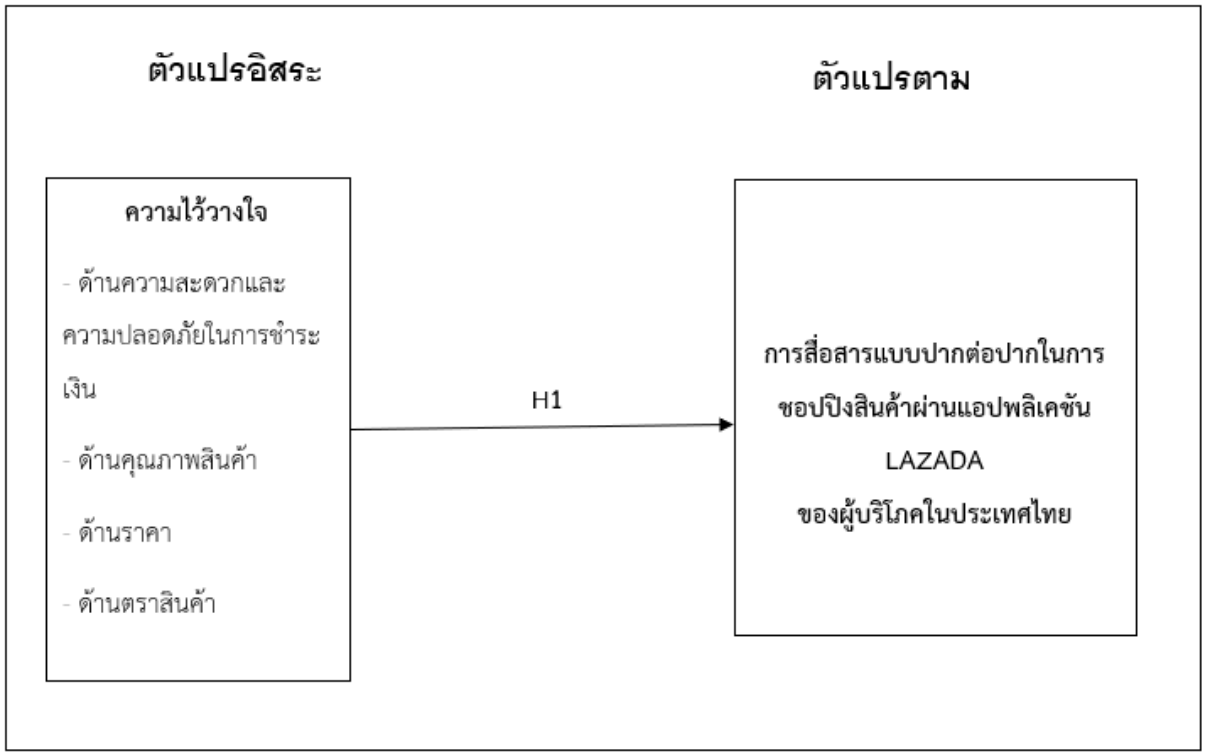

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

Factors of Marketing Mix and Brand Equity Affecting Purchasing Decision Process Granola Diamond Grains Brand of Thai Consumers

ศศิกาญณ์ มณีโสตร[1] ภานุเดช หนูอุไร[2] ญานิกา อ้างสกุล[3] และอัตถพงศ์ เขียวแกร[4]
Sasikan Maneesot[1] Panudech Nuaurai[2] Yanika Angsakul[3] and Aattapong Keawkrae[4]
[1,2,3,4] *สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*
[1,2,3,4] *Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University*
First author E-mail: 631071202@tsu.ac.th
Corresponding author E-mail: Aattapong@tsu.ac.th
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และคุณค่าตราสินค้ามีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด และคุณค่าตราสินค้า ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า ด้านการรับรู้คุณภาพตราสินค้า ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านความภักดีต่อตราสินค้า และด้านสินทรัพย์ประเภทอื่น ๆ ของตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยของผู้บริโภคชาวไทยอย่างมีนัยทางสถิติระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; คุณค่าตราสินค้า; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; กราโนล่า

Abstract

The objectives of the research were to study factors of marketing mix and brand equity affecting purchasing decision process Granola Diamond Grains brand of Thai Consumers. Using a questionnaire as a tool to collect data. The sample consisted of 385 Thai consumers using purposive sampling technique. Statistical used for descriptive data analysis, including mean, percentage, standard deviation and Statistics used for inferential data analysis to test hypotheses include multiple regression analysis.

The results of the study found that marketing mix factors in product, price, place, promotion and brand equity factors in brand awareness, perceived quality, brand associations, brand loyalty, other proprietary brand assets affecting purchasing decision process granola diamond grains brand of Thai consumers at a statistical significance of 0.05.

Keywords: Marketing Mix; Brand Equity; Purchasing Decision Process; Granola

บทนำ

ในปัจจุบัน คนไทยได้ให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพโดยเฉพาะการเลือกอาหารเพื่อสุขภาพเป็นหลัก จากกระแสการรักสุขภาพได้รับความนิยมจากผู้บริโภคส่งผลให้ธุรกิจเพื่อสุขภาพในปัจจุบันเป็นหนึ่งในธุรกิจที่กำลังเติบโตในตลาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพและธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพ (อมรินทร์อะคาเดมี่, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารคลีน (Cleanfood) หรืออาหารเพื่อสุขภาพนั้นก็ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ซึ่งพบว่า ผู้บริโภคยุคใหม่ต้องการสินค้าที่สดใหม่จากธรรมชาติที่ไม่ปรุงแต่ง โดย 89% ของผู้บริโภค ต้องการซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพ 84% ต้องการอาหารที่ไม่มีสารเคมี และ 82% ชื่นชอบฉลาก Clean label

นอกจากนี้ผู้บริโภคมีความพร้อมที่จะใช้จ่ายไปกับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ดีอีกด้วย (เนชั่นทีวี , 2561) สำหรับอาหารคลีน (Clean food) หรืออาหารเพื่อสุขภาพ คือ อาหารที่ไม่ผ่านการปรุงแต่งด้วยสารเคมี หรือผ่านการแปรรูปดัดแปลงน้อยที่สุด เน้นความเป็นธรรมชาติ และมีสารอาหารอย่างครบถ้วนจึงทำให้ในปัจจุบัน มีผู้ผลิตมากมายที่คิดค้นเมนูอาหารคลีนใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่รักสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นอาหารคาวหรือขนมทานเล่น จากข้อมูลที่ได้ศึกษา พบว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้รับประทานอาหารคลีนมากกว่า 1 แสนคน และตลาดอาหารคลีนทั้งหมดมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 50,000 ล้านบาท

เนื้อหา

คำถามงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

2. คุณค่าตราสินค้าปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

2. เพื่อศึกษาคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

2.คุณค่าตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

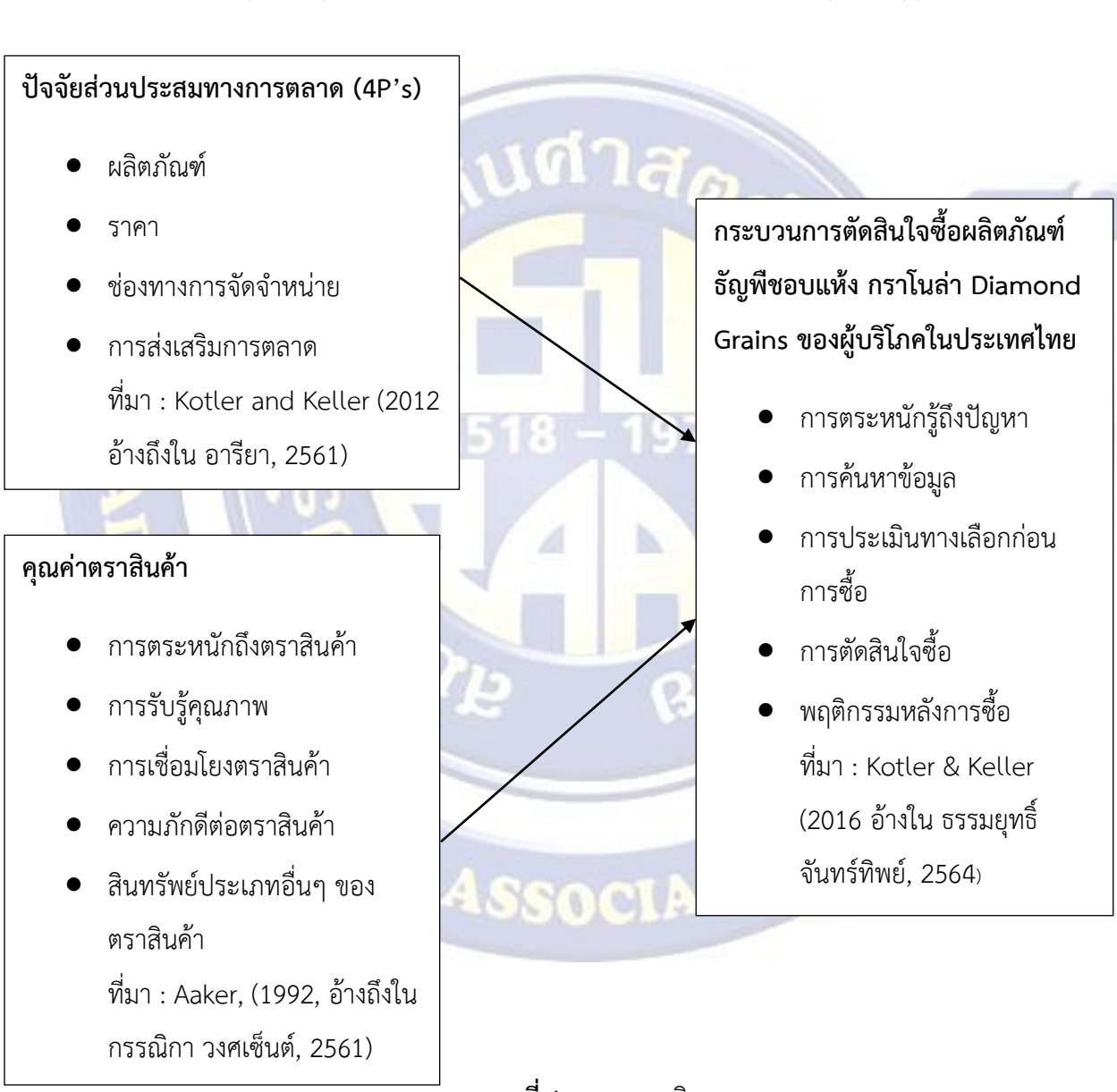

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey

research) และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) โดยการออกแบบสอบถามลง Google Forms เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสำรวจ คือ การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยวิธีการเก็บแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ โดยการส่งเป็นลิงค์ต่อ ๆ กันไป แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 การประเมินระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ส่วนที่ 4 การประเมินระดับความคิดเห็นต่อคุณค่าตราสินค้า ส่วนที่ 5 กระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย โดยแบบสอบถามส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 ใช้การวัดระดับข้อมูลอันตรภาคชั้น (Interval scale) เป็นมาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert Scale 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ยดังนี้ 4.21-5.00 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยมากที่สุด 3.41 – 4.20 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยมาก 2.61-3.40 มีค่าเท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 1.81 – 2.60 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยน้อย 1.00-1.80 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 21-30 ปี เป็นนิสิต นักศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีสถานภาพโสด และมีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท

ผลการวิเคราะห์การประเมินระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ตารางที่ 1 *ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด*

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	**4.13**	**.508**	**มาก**
1. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ให้เลือกซื้อ	4.20	.615	มาก
2. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามทันสมัย	3.91	.750	มาก
3. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ได้รับมาตรฐานการผลิต	4.23	.671	มากที่สุด
4. รสชาติและคุณค่าทางโภชนการของผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ตรงตามความต้องการ	4.16	.703	มาก
ปัจจัยด้านราคา (Price)	**4.05**	**.529**	**มาก**

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
5. มีการแสดงราคาของผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains อย่างชัดเจน	4.04	.715	มาก
6. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบราคากับปริมาณ	3.98	.743	มาก
7. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบราคากับคุณภาพ	4.10	.718	มาก
8. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ราคาไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ของแบรนด์อื่น	4.05	.707	มาก
ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย(Place)	**4.04**	**.600**	**มาก**
9. สามารถหาซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ได้ง่ายและสะดวก	4.04	.744	มาก
10. ร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีการสต็อกสินค้าเพียงพอต่อความต้องการ	4.01	.767	มาก
11. การวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ในชั้นวางสามารถมองเห็นได้ง่าย	4.09	.733	มาก
ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	**3.98**	**.638**	**มาก**
12. มีการโฆษณาผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ผ่านทางช่องทางออนไลน์ เช่น ออนไลน์ (Facebook Instagram TikTok)	4.06	.765	มาก
13. มีกิจกรรมส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ด้วยการให้ส่วนลดและของแถม	3.92	.829	มาก
14. มีการใช้อินฟลูเอนเซอร์ที่มีชื่อเสียงในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains	3.97	.806	มาก
รวม	4.05	0.568	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.05) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.13) ส่วนด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.05, 4.04, 3.98) โดยด้านผลิตภัณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ได้รับมาตรฐานการผลิต มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{x}$ = 4.23) ด้านราคา ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบราคากับคุณภาพ มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.10) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ในชั้นวางสามารถมองเห็นได้ง่าย มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.09) ด้านส่งเสริมการตลาด ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับมีการโฆษณาผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ผ่านช่องทางออนไลน์ มีความสำคัญระดับมาก (X = 4.06)

ผลการวิเคราะห์การประเมินระดับความคิดเห็นต่อคุณค่าตราสินค้า

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณค่าตราสินค้า

คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity)	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
การตระหนักรู้ในตราสินค้า (Brand Awareness)	**4.02**	**.605**	**มาก**
1. เมื่อพูดถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้ง ท่านจะนึกถึง แบรนด์ Diamond Grains เป็นอันดับแรก	4.11	.712	มาก
2. ท่านสามารถจดจำแบรนด์ Diamond Grains ได้เป็นอย่างดี	3.92	.814	มาก
3. ท่านสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างตราสินค้า Diamond Grains และสินค้าอื่นได้	4.03	.732	มาก
การรับรู้คุณภาพตราสินค้า (Perceived Quality)	**4.10**	**.592**	**มาก**
4. แบรนด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชอบแห้งเพื่อสุขภาพ	4.14	.697	มาก
5. แบรนด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชอบแห้งที่มีความอร่อย	4.09	.778	มาก
6. แบรนด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชอบแห้งที่มีความสะดวกในการรับประทาน	4.08	.710	มาก
การเชื่อมโยงตราสินค้า(Brand Associations)	**4.06**	**.656**	**มาก**
7. เมื่อกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งที่มีตราสินค้าและโลโก้ที่โดดเด่น ท่านจะนึกถึง แบรนด์ Diamond Grains	4.03	.755	มาก
8. เมื่อกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน ท่านจะนึกถึง แบรนด์ Diamond Grains	4.09	.774	มาก
ความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty)	**4.00**	**.644**	**มาก**
9. ท่านซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains เป็นประจำ	3.98	.770	มาก
10. ท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains เป็นลำดับแรก	4.00	.821	มาก

คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity)	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
11. ท่านบอกต่อและแนะนำผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้ง กราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ให้กับคนรู้จัก	4.02	.789	มาก
สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า (Other Proprietary Brand Assets)	4.08	.670	มาก
12. ท่านเลือกที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้ง กราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ที่มีการจดทะเบียนธุรกิจอย่างถูกกฎหมาย	4.16	.710	มาก
13.ท่านเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้ง กราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains จากรางวัลที่ได้รับ (A.A. Taste Awards ของ Anti Additive Association)	3.99	.843	มาก
รวม	**4.05**	**0.633**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมคุณค่าตราสินค้าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.05) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการรับรู้คุณภาพตราสินค้า ด้านสินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.10, 4.08, 4.06, 4.02, 4.00) ด้านการรับรู้คุณภาพตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับแบรนด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชอบแห้งเพื่อสุขภาพ มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.14) ด้านสินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับท่านเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ที่มีการจดทะเบียนอย่างถูกกฎหมาย มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.16) ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่าที่มีตราสินค้าและโลโก้ที่โดดเด่น ท่านจะนึกถึง แบรนด์ Diamond Grains มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.09) ด้านการตระหนักรู้ในคุณภาพตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อพูดถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้ง ท่านจะนึกถึงแบรนด์ Diamond Grains เป็นลำดับแรก มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.11) และด้านความภักดีต่อตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับท่านจะบอกต่อหรือแนะนำผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ให้กับคนรู้จัก มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ =4.02)

ผลการวิเคราะห์การประเมินระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
การตระหนักรู้ถึงปัญหา (Problem Recognition)	**4.05**	**.610**	**มาก**

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
1. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีส่วนช่วยในการควบคุมอาหารและการลดน้ำหนัก	4.17	.681	มาก
2. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains สามารถใช้ทดแทนมื้ออาหาร	3.89	.846	มาก
3. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ให้สารอาหารที่ครบถ้วนตามความต้องการ	4.10	.726	มาก
การค้นหาข้อมูล (Information Search)	**3.99**	**.680**	**มาก**
4. ท่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ผ่านทาง Influencer	4.14	.697	มาก
5. ท่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook Instagram TikTok)	4.09	.778	มาก
การประเมินทางเลือกก่อนการซื้อ (Alternative Evaluation)	**4.01**	**.691**	**มาก**
6. ก่อนที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ท่านจะเปรียบเทียบส่วนผสมและวัตถุดิบกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งแบรนด์อื่นๆ	4.00	.796	มาก
7. ก่อนที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ท่านจะเปรียบเทียบราคาและปริมาณกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งแบรนด์อื่น ๆ	4.02	.799	มาก
การตัดสินใจซื้อ (Decision and Purchase)	**4.00**	**.661**	**มาก**
8. เมื่อท่านจะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains เพราะความมีชื่อเสียง	3.98	.775	มาก
9. เมื่อท่านจะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains โดยไม่ลังเล	4.02	.772	มาก
พฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Purchase Evaluation)	**4.01**	**.646**	**มาก**
10. เมื่อท่านได้ซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains แล้วทำให้กลับมาซื้อซ้ำอีกหลายครั้ง	4.02	.711	มาก
11. หลังจากที่ท่านซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้ง กราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ท่านจะแนะนำให้คนอื่นซื้อด้วย	3.98	.805	มาก
รวม	**4.01**	**.657**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมกระบวนการตัดสินใจซื้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.01) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการตระหนักรู้ถึงปัญหา ด้านการประเมินทางเลือกก่อนการซื้อ ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านการค้นหาข้อมูล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.05, 4.01, 4.01, 4.00, 3.99) ด้านการตระหนักรู้ถึงปัญหาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains มีส่วนช่วยในการควบคุมอาหารและการลดน้ำหนัก มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.17) ด้านการประเมินทางเลือกก่อนการซื้อ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับก่อนจะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ท่านจะเปรียบเทียบราคากับปริมาณกับแบรนด์อื่นๆ มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.02) ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อท่านได้ซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains แล้วกลับมาซื้ออีกหลายครั้ง มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.02) ด้านการตัดสินใจซื้อผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อท่านซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains โดยไม่ลังเล มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.02) ด้านการค้นหาข้อมูล ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับท่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x}$ =4.02)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.179	0.140		1.274	.204
1. ผลิตภัณฑ์	0.261	0.054	0.235	4.801	.000
2. ราคา	0.248	0.049	0.232	5.063	.000
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	0.196	0.046	0.209	4.289	.000
4. ส่งเสริมการตลาด	0.242	0.054	0.27	6.721	.000
R = 0.826, R^2= 0.682, Adjust R^2 = 0.679 Std.Error = 0.3199, F = 18.397					

จากตารางที่ 4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านส่งเสริมการตลาด (Beta=0.27) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = 0.235) ปัจจัยด้านราคา

(Beta 0.232) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = 0.209) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 68.2 อีกร้อยละ 31.8 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ

สามารถนำเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$\hat{Y}$ = 0.179+ 0.261 (ผลิตภัณฑ์) + 0.248 (ราคา) + 0.196 (ช่องทางการจัดจำหน่าย) + 0.242 (ส่งเสริมการตลาด)

สมการคะแนนมาตรฐาน

$\hat{Z}_Y$ = 0.235 (ผลิตภัณฑ์) + 0.232 (ราคา) + 0.209 (ช่องทางการจัดจำหน่าย) + 0.27 (ส่งเสริมการตลาด)

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 68.2

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 67.9

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.399	0.109		3.646	.000
1. การตระหนักรู้ในตราสินค้า	0.184	0.040	.197	4.554	.000
2. การรับรู้คุณภาพตราสินค้า	0.155	0.037	.163	4.193	.000
3. การเชื่อมโยงตราสินค้า	0.200	0.036	.233	5.488	.000
4. ความภักดีต่อตราสินค้า	0.272	0.035	.310	4.844	.000
5. สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า	0.084	0.034	.100	2.466	.014
R = 0.869, R^2= 0.755, Adjust R^2 = 0.751 Std.Error = 0.2814, F = 6.081					

จากตารางที่ 5 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty) (Beta = 0.310) เชื่อมโยงตราสินค้า(Brand Associations) (Beta = 0.233) การตระหนักรู้ในตราสินค้า(Brand Awareness) (Beta = 0.197) การรับรู้คุณภาพตราสินค้า (Perceived Quality) (Beta = 0.163) สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า (Other

Proprietary Brand Assets) (Beta = 0.100) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 75.5 อีกร้อยละ 24.5 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ

สามารถนำเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$\hat{Y}$ = 0.399+ 0.184 (การตระหนักรู้ในตราสินค้า) + 0.155 (การรับรู้คุณภาพตราสินค้า) + 0.200 (การเชื่อมโยงตราสินค้า) + 0.272 (ความภักดีต่อตราสินค้า) + 0.084 (สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า)

สมการคะแนนมาตรฐาน

$\hat{Z}Y$ = 0.197 (การตระหนักรู้ในตราสินค้า) + 0.163 (การรับรู้คุณภาพตราสินค้า) + 0.233(การเชื่อมโยงตราสินค้า) + 0.310 (ความภักดีต่อตราสินค้า) + 0.100 (สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า)

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมาก อภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ซึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ได้ศศิมา, สมบูรณ์ ศรีอนุรักษ์วงศ์และประภัสสร วิเศษประภา (2562) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า ไดมอนด์ เกรน ของผู้บริโภคกรุงเทพมหานคร” พบว่าด้านผลิตภัณฑ์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์เป็นอันดับแรก เนื่องจากผลิตภัณฑ์กราโนล่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุดิบคุณภาพมีชื่อเสียง เนื่องจากเป็นธัญพืชอบแห้งกราโนล่ารายแรก ๆ ของประเทศไทย

2. ผลการศึกษาคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมาก อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 คุณค่าตราสินค้าด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมากซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Aaker (1992 อ้างถึงใน กรรณิกา วงศเซ็นต์, 2561) ซึ่งกล่าวว่า คุณค่าที่เป็นมูลค่าหรือมูลค่าที่เป็นคุณค่าตราสินค้า มีองค์ประกอบ หรือสิ่งที่ขับเคลื่อนอยู่มี 5 ส่วนคือ การตระหนักรู้ในตราสินค้า การรับรู้คุณภาพ ความเชื่อมโยงต่อราคาสินค้า ความภักดีต่อตราสินค้า และสินทรัพย์อื่นๆของตราสินค้า และสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุดาพร กุณฑลบุตร (2558 อ้างถึงในแสงตะวัน เพชรสุวรรณ,2564) ที่กล่าวว่าคุณค่าตราสินค้ามี

พื้นฐานมาจากความนิยมของผู้บริโภค เช่น ความภักดีของผู้บริโภค การยกย่องคุณภาพ และสิ่งที่วัดได้อย่างเป็นรูปพรรณ ไม่ว่าจะเป็นมูลค่าสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามปลายปิด ซึ่งอาจจะทำให้ไม่สามารถได้ข้อมูลความคิดเห็นในเชิงลึกที่แท้จริงของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้ที่สนใจควรต้องมีการปรับปรุงทำการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อทราบข้อมูลเชิงลึกในการศึกษาครั้งต่อไป

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป อาจเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในการทำวิจัย โดยในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคชาวไทยเพียงอย่างเดียว ในการทำวิจัยครั้งต่อไปสามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเพื่อที่จะได้ทราบถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ

3. ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือจากงานวิจัยที่มีความน่าสนใจ เช่น การรับรู้ภาพลักษณ์ แรงจูงใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดี เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อจากปัจจัยอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

ศศิมา หรือสมบูรณ์, สมบูรณ์ ศรีอนุรักษ์วงศ์และประภัสสร วิเศษประภา. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อธัญพืชกราโนล่า ไดมอนด์ เกรนส์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สุดาพร กุณฑลบุตร. (2558). หลักการตลาด...สมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุนิษฐา เศรษฐีธร. (2559). *ตลาดซีเรียลในประเทศไทย*. https://shorturl.asia/qrHve

แสงตะวัน เพชรสุวรรณ. (2564). *อิทธิพลการรับรู้คุณค่าตราสินค้าและความไว้วางใจต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร

อรรถพล แก้วศรีนวล, ชนิดา ยาระณะ. (2564). *ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ ธัญพืชอบกรอบผ่านช่องทางออนไลน์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2564Vol14No1_60.pdf

อัมรินทร์อะคาเดมี่. (2561). เทรนด์ธุรกิจปี 2018 ธุรกิจใดมาแรงไปดูกัน. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2566. จาก http://amarinacademy.com/2095/news/business-trend-2018/

อารียา สุภะวรีะ. (2561). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อขนมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค*

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยทักษิณ

กรรณิกา วงศ์เซ็นต์. (2561). *ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ คุณค่าตราสินค้าและพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร VISTRA ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร* [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

ธรรมยุทธิ์ จันทร์ทิพย์. (2564). *กระบวนการตัดสินใจซื้อมีผลต่อความเชื่อมั่นในการเข้าชมเทศกาลดนตรีของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร* [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

การศึกษาพลังประชาชน เพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน

THE STUDY ON POWER OF PEOPLE AGAINST THE CORRUPTION IN PROJECTS WITH GREAT EFFECTS ON PEOPLE CASE STUDY OF KLONG DAN WASTE WATER TREATMENT

นวลจันทร์ แสงมณี
Nualjun Sangmanee
สำนักงาน ก.พ.ร.
นักพัฒนาระบบราชการชำนาญการพิเศษ
Office of the Public Sector Development Commission
Public Sector Development officer, Senior Specialist Level
E-mail: nual.sangmanee2556@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน เพื่อหาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และแนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อหาแนวทางการต่อต้านการทุจริตฯ ข

ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของพลังขององค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organization) หรือภาคประชาชนในการเข้ามาต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านผู้นำ (Leadership Factors) 2) ปัจจัยด้านรูปแบบการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคม (Factors of CSO Formulation) 3) ปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบ (Legal Factors) 4) ปัจจัยเชิงสถาบัน (Institutional Factors) 5) ปัจจัยด้านการจัดหาเงินทุนของภาคประชาสังคม (CSO Funding Factors) แนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 2) การบังคับการใช้กฎหมาย 3) การส่งเสริมจิตสำนึกและการเป็นพลเมือง 4) การสร้างพัฒนาเทคโนโลยี/ดิจิทัล 5) การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายหรือการจัดตั้ง

กองทุนในการต่อต้านการคอร์รัปชัน รวมถึงสำนักงาน ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ท. เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต 6) ผู้นำควรมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาและสร้างการรับรู้

คำสำคัญ: ทุจริตคอร์รัปชัน ; พลังประชาชน ; โครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน

Abstract

The objectives of this individual study entitled the "Study on Power of People against the Corruption in Projects with Great Effects on People: A Case Study of KLONG DAN Waste Water Treatment" are to study on the success of people's power in acting against the corruptions and to identify the direction for fighting against corruptions in Thailand. This research is a qualitative research The findings from the study show the following facts of civil society organizations

The success of the power of civil society organizations or people sectors in fighting against corruption consists of 1) the factor of the leader of people's power, 2) the factor of CSO Formulation, 3) legal factor, 4) institutional factor, and 5) CSO funding factors. Concerning the directions for the fight against corruptions, the conclusions are as follows: 1) to give more chances for people to participate in the form of awareness of news and consultation; 2) the enforcement of law to fight corruptions; 3) the promotion of consciousness and the status as a citizen in democratic society; 4) the creation of more technologies/digital platforms to use; 5) the encouragement of the creation of networks to follow-up, scrutinize or establish the anti-corruption fund; National Anti-Corruption Commission and Office of Public Sector Anti-Corruption Commission are the key mechanisms to prevent and suppress corruptions; and 6) leaders who are sincere and serious in solving problems and building awareness.

Keywords: Corruption; Power of People; Projects

บทนำ

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ เป็นอุปสรรคต่อ การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน นานาประเทศ เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International : TI) ซึ่งเป็นองค์กรที่พยายามขับเคลื่อนมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกัน ปราบปราม และต่อต้านการทุจริตอย่างเข้มแข็ง ได้ทำการสำรวจสถานการณ์ปัญหาคอร์รัปชันของประเทศต่าง ๆ เรียกว่า ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน Corruption Perceptions Index (CPI) โดยให้ค่าคะแนนตั้งแต่ 0-100 คะแนน ประเทศที่ได้คะแนน 100 เป็นประเทศที่ไม่มีปัญหาคอร์รัปชัน ลดหลั่นเป็นลำดับ จนถึง 0 คะแนน ซึ่งหมายถึง เป็นประเทศที่มีปัญหาคอร์รัปชันสูงสุด จากผลการสำรวจดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index หรือ CPI) ประจำปี 2565 จากจำนวนประเทศ 180 ประเทศทั่วโลกนั้น ประเทศไทยได้ 36 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 อยู่ในอันดับที่ 101 และอยู่ในอันดับที่ 4 ของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งประเทศที่ได้คะแนนสูงสุดคือประเทศสิงคโปร์ ได้ 83 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 4 ของโลก ซึ่งหมายความว่า ปัญหาคอร์รัปชันของประเทศไทยยังไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง

หากพิจารณาผลการสำรวจดัชนีการรับรู้การทุจริตประเทศไทยในปี 2565 ดีขึ้นจากปีที่ผ่านมา แต่การขยับขึ้นเพียง 1 คะแนนแทบไม่มีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาในสถานการณ์ช่วงปี 2566 พบว่ามีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตหลายกรณีที่น่าเป็นกังวล อาทิ กรณีอธิบดีกรมอุทยานเรียกรับสินบน เป็นต้น การรั้งอันดับการรับรู้ การทุจริตที่อันดับ 101 ของโลก จึงยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันว่าสถานการณ์การทุจริตในประเทศไทย ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอาจต้องทำงานหนักขึ้นทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อจัดการกับปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ที่จะส่งผลดีต่อการสร้างสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม และโปร่งใสต่อไป สอดคล้องกับคำแนะนำขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (TI) ที่ระบุว่า นานาประเทศควรให้ความสำคัญในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจบริหาร ตุลาการและนิติบัญญัติ รวมทั้งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางสังคม ให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลภาครัฐผ่านระบบสารสนเทศ การจำกัดการใช้อิทธิพลทางการเมืองตลอดจนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเกี่ยวกับการขัดกันแห่งผลประโยชน์ รวมถึงการรับมือกับปัญหาการทุจริตข้ามชาติในทุกรูปแบบ และจากการที่รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญต่อการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน จึงยกให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยบรรจุอยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมิใช่จะไม่มีทางป้องกันและปราบปรามได้เพียงแต่การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน จึงไม่อาจจำกัดอยู่เฉพาะหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเท่านั้น หากควรเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชน (Citizen Participation) หรือภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ระบบการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชัน เกิดดุลยภาพ เนื่องจากพลังจากภาคประชาชน จะหนุนเสริมให้ระบบการตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโครงการที่เกิดจากนโยบายของรัฐและสร้างผลกระทบสูงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการก่อสร้างบ่อ

บำบัดน้ำเสียที่ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นตัวอย่างของการเคลื่อนไหวและการต่อสู้ที่เข้มแข็งของพลังประชาชนที่น่ายกย่อง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเน้นไปที่บทบาทของภาคประชาชน (Citizen Participation) หรือภาคประชาสังคม (Civil Society) โดยทำการศึกษาพลังประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน และศึกษาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เพื่อนำมาหาแนวทางในการสร้างพลังประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นเครือข่ายในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์การงานวิจัย

1. ศึกษาพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน
2. ศึกษาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการวิจัยที่มุ่งหาข้อเท็จจริง ข้อค้นพบ และข้อสรุปต่าง ๆ จากศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เช่น หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น รวมถึงการใช้กรณีศึกษาบรรยายและให้รายละเอียดพร้อมทั้งบริบทของกรณี นอกจากได้ใช้การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) จากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักการเมือง นักวิชาการ สื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญ จำนวน 6 คน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสูงในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน เพื่อหาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และหาแนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย

นิยามศัพท์

1. นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางกิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจ หรือกฎหมายของรัฐซึ่งได้ตัดสินใจและกำหนดไว้เพื่อชี้นำให้กระทำตาม อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายด้วยการวางแผน ประกอบไปด้วย 4 ลักษณะคือ กิจกรรมแห่งรัฐบาล ทางเลือกสำหรับการตัดสินใจของรัฐบาล แนวทางในการกระทำของรัฐบาล และกฎหมาย

2. นโยบายรัฐบาลที่มีผลกระทบสูง หมายถึง โครงการรับเหมาแบบเบ็ดเสร็จ หรือรู้จักในนามโครงการเทิร์นคีย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นโครงการที่มีความสลับซับซ้อน ส่วนใหญ่มีวงเงินงบประมาณสูงตั้งแต่หลักหลาย

พันล้านบาทถึงหลายแสนล้านบาท สร้างผลกระทบสูงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยคัดเลือกโครงการโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการมาเป็นกรณีศึกษา

3.พลังประชาชน คือ กระบวนการที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชน ที่มุ่งเน้นการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและพัฒนาขึ้นเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาโดยผ่านการตระหนักรู้ร่วมกันในทางสังคมศาสตร์

4.การคอร์รัปชันคือการที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ใช้อิทธิพลทางใดทางหนึ่งของอำนาจ หน้าที่ของตนเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์จากสาธารณชนหรือหน่วยงานที่สังกัด ให้ตนหรือพวกพ้องของตน

5.การใช้พลังประชาชน คือ กลไก หรือรูปแบบ วิธีการ ของสังคมในการขับเคลื่อนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ จนเกิดผลสำเร็จในการใช้พลังประชาชน คือ สามารถยุติโครงการ/การดำเนินคดีทางกฎหมายกับผู้ทุจริต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสูงในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่านโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน เป็นโครงการที่มีลักษณะรับเหมาแบบเบ็ดเสร็จ หรือรู้จักในนามโครงการเทิร์นคีย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นโครงการที่มีความสลับซับซ้อน ส่วนใหญ่มีวงเงินงบประมาณสูงตั้งแต่หลักหลายพันล้านบาทถึงหลายแสนล้านบาท สร้างผลกระทบสูงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยที่คัดเลือกโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการมาเป็นกรณีศึกษา โดยพบว่า โครงการนี้มีนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงเป็นผู้บงการ มีการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ผศ.ดร.จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ และคณะ โครงการเฝ้าระวังและป้องกันการทุจริตจากนโยบายและโครงการของรัฐ โครงการขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเฉพาะหรือโครงการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงครั้งเดียวและเป็นโครงการที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน จึงไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการดำเนินโครงการ โดยโครงการเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเกิดการทุจริตมากกว่าเมื่อเทียบกับโครงการที่มีขนาดเล็กและดำเนินการอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง

จุดเริ่มต้นของปัญหา

ที่ดินผืนใหญ่ในพื้นที่ตำบลคลองด่าน ลำคลองด่านยังเป็นพื้นที่บริเวณนี้มีสภาพเป็นดินเลนน้ำท่วมถึง ปกคลุมอยู่ด้วยป่าชายเลนทั้งแสมและโกงกาง ในขณะที่ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิตทางทะเลมีความหลากหลาย คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกำหนดให้เป็นสถานที่ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ประมาณกลางปี 2540 จนกระทั่งการก่อสร้างเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2541 ชาวชุมชนคลองด่านและชุมชนได้เห็นป้ายริมถนนหน้าโครงการ จึงได้ทราบว่ารัฐจะมีการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียในชุมชนคลองด่าน โดยไม่ได้แจ้งให้ชุมชนทราบมาก่อน อย่างไรก็ตาม กรมควบคุมมลพิษระบุว่า ได้มีจัดประชาคมหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2540 ได้มีการเปิดตัวโครงการที่ศาลาประชาคมจังหวัดสมุทรปราการ และมี

ข้าราชการและประชาชนเข้าร่วมรับฟังมากกว่า 300 คน โดยชุมชนคลองด่าน ให้ความเห็นว่าการจัดประชาคมชี้แจงจัดเพียงครั้งเดียว ทั้งยังกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมไม่ได้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง สถานที่การจัดประชาคมอยู่ไกลจากชุมชนคลองด่าน

การเคลื่อนไหวคัดค้าน

ชาวอำเภอคลองด่านเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการนี้ มุ่งประเด็นไปที่การไม่ได้มีการทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน รวมทั้งไม่ได้มีการจัดทำประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) ความเคลื่อนไหวคัดค้านทำให้หลายหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบและพบว่ามีประเด็นที่ต้องสืบสวนหาความจริงเกี่ยวกับความโปร่งใสและการทุจริต ระหว่างการต่อสู้คัดค้านใช้เวลากว่า 3 - 4 ปี แต่บริษัทผู้รับเหมาเดินหน้าก่อสร้างระบบรวบรวมท่อน้ำเสียและตัวบ่อบำบัดน้ำเสียจนแล้วเสร็จไปถึงร้อยละ 90 ปลายปี พ.ศ. 2543 ชุมชนคลองด่านชุมนุมประท้วงให้ระงับการก่อสร้างโครงการจนกว่าจะมีการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและตรวจสอบการทุจริตในโครงการแกนนำ ชาวบ้านและนักวิชาการอิสระ ได้ร่วมกันทำการศึกษาเชิงลึกถึงความไม่เหมาะสมของโครงการ งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ผ่านสื่อ ทำให้เกิดความเข้าใจในวงกว้างว่าโครงการนี้มีปัญหาการทุจริต กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนและเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ได้แถลงผลการสอบสวนว่ามีการทำสัญญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติและสั่งให้ระงับการก่อสร้าง รวมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อสอบสวนหาผู้กระทำผิดมาลงโทษคณะกรรมาธิการรัฐสภาเข้าตรวจสอบข้อเท็จจริงและได้รับข้อสรุปที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ชาวบ้านระบุในหนังสือร้องเรียนถึงหน่วยงานต่างๆ ว่าโครงการนี้ส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมและขาดความโปร่งใสในการดำเนินงาน

เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบ

จากการร้องเรียน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จึงดำเนินการสอบสวนในส่วนของการทุจริต ปรากฏว่าเกี่ยวข้องกับที่ดินจำนวน 5 แปลง เนื้อที่ราว 1.358 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินที่ออกโฉนดโดยมิชอบและมีที่มาจากการที่นายวัฒนา อัศวเหม ใช้อำนาจในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีบังคับข่มขู่ซื้อมาจากราษฎรหลายราย อีกทั้งยังบังคับให้ข้าราชการสังกัดกรมที่ดินและกรมการปกครองออกโฉนดให้โดยแลกเปลี่ยนกับพระเครื่องผงสุพรรณเลี่ยมทองคำ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการสอบสวนจากการหาข้อมูลโดยมุ่งเน้นไปที่การออกเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินว่ามีความเป็นมาอย่างไรรวมทั้งประวัติที่ดินบริเวณนั้น ตลอดจนดูระเบียบกฎหมายของการออกเอกสารสิทธิว่ามีขั้นตอนระเบียบอย่างไร ข้อห้ามอะไรที่ทำให้ออกเอกสารสิทธิไม่ได้ จากนั้นจึงหาพยานหลักฐานมาประกอบที่ดินที่ระบุในเงื่อนไขการประมูลก่อสร้างโครงการจัดการน้ำเสียนั้นเป็นที่ดินขนาดมหึมา จำนวน 1,900 ไร่ ซึ่งยากที่เป็นของคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว ที่ดินที่กลุ่มกิจการร่วมค้า NVPSKG นำไปเสนอต่อกรมควบคุมมลพิษจึงเป็นที่ดินที่

ออกหลักฐานจำนวนร้อยแปลง บางแปลงเป็นคลองสาธารณะแต่กลับออกเอกสารสิทธิทับคลองได้ และเป็นที่ดินที่จังหวัดสมุทรปราการประกาศว่าเป็นที่หวงห้ามสำหรับเป็นที่เก็บขยะของจังหวัด และห้ามผู้ใดบุกรุก

จากการสอบสวนพบว่าในการรวบรวมซื้อที่ดิน นายวัฒนา อัศวเหม เป็นผู้ไปกว้านซื้อมาจากชาวบ้าน เจ้าของที่ดินเดิมให้ข้อมูลว่านายวัฒนา ส่งลูกน้องมาบีบบังคับให้ขาย ข่มขู่ว่าถ้าไม่ขายก็จะซื้อที่ดินโดยรอบทั้งหมด ที่ดินผืนใดที่ไม่ยอมขายให้ก็จะเป็นที่ตาบอด ไม่มีทางเข้าออก เจ้าของจึงต้องยอมขายในราคาถูกผู้ซื้อใช้ชื่อบริษัท คลองด่าน มารีน แอนด์ฟิชเชอรี่ จำกัด ซึ่งนายวัฒนาตั้งขึ้น และบริษัทนี้ถือหุ้นในบริษัทกลุ่มกิจการร่วมค้าNVPSKG ด้วย นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานว่า เจ้าหน้าที่ที่ดินรู้จักคนในพื้นที่ติดต่อซื้อที่ดินให้กับบริษัท คลองด่าน มารีน แอนด์ฟิชเชอรี่ จำกัด และนายวัฒนายังบังคับเจ้าหน้าที่ที่ดินให้ออกเอกสารสิทธิให้ ทั้ง ๆ ที่เป็นพื้นที่หวงห้ามและชาวบ้านมีเอกสารครอบครอง ส.ค. 1 บางส่วนยังเป็นพื้นที่ถูกน้ำทะเลกัดเซาะจนกลายเป็นทะเลแล้ว หลักฐานอีกประการหนึ่งคือ กล้องส่องรังวัดที่ดิน เป็นกล้องที่นายวัฒนาซื้อเพื่อนำมาใช้ในการนี้ มีหลักฐานการซื้อ ผู้จัดการบริษัทยืนยันว่านายวัฒนาเป็นผู้สั่งซื้อกล้อง ตรงกับของกลางที่กรมธนารักษ์ได้มา คณะกรรมการ ป.ป.ช. สืบสวนและพบว่านายวัฒนา อัศวเหม ใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยข่มขู่ เจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ สาขาบางพลีให้ออกโฉนดที่ดินทับที่หวงห้ามโดยมีรายละเอียดว่า นายไพศาล กาญจนประพันธ์ และนายสมชัย แตงน้อยให้การว่าถูกนายวัฒนาข่มขู่เนื่องจากออกโฉนดที่ดินล่าช้า น า ย วัฒนาพูดกับนายไพศาลว่า "คุณไพศาล คุณพูดกาษาคนไม่รู้เรื่อง ผมเป็นรัฐมนตรีจะให้คุณดังก็ได้ให้คุณดับก็ได้" และยังพูดเร่งรัดให้นายสมชัยออกโฉนดที่ดินโดยพูดว่า ถึงไม่ได้เป็นรัฐมนตรีก็ยังมีเพื่อนเป็นรัฐมนตรีอยู่มาก นายวัฒนาอ้างว่าตนไม่มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ กรมที่ดินได้เพราะไม่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกรมที่ดินโดยตรง การแต่งตั้งโยกย้ายเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่กรมที่ดิน เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมที่ดินโดยตรง แต่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นการใช้อำนาจในตำแหน่งเนื่องจากนายวัฒนาซึ่งรับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย มีสิทธิเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอแนะให้ความเห็นและมีมติในกิจการงานกรมหรือกระทรวงอื่นได้ รวมทั้งมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีมติในการแต่งตั้งข้าราชการระดับ 10 และ 11 ข้ออ้างของนายวัฒนาจึงตกไป นอกจากนี้ จากการสอบสวนยังพบว่า นายวัฒนามอบพระเครื่องผงสุพรรณเลี่ยมทองคำให้กับนายสมมาตร ดลมินทร์ นายคมชิต วิชญะเดชา และนายพรชัย ดิสกุล คนละ 1 องค์ ในวันที่นำโฉนดที่ดินไปมอบให้ที่บ้าน เห็นขัดว่าเพื่อจูงใจและตอบแทนเจ้าพนักงานในการออกโฉนดที่ดิน แม้ว่านายวัฒนาจะต่อสู้ว่าพระเครื่องดังกล่าวมีราคาไม่มากและแจกจ่ายแก่บุคคลทั่วไปอยู่เดิม รวมทั้งอ้างว่าเป็นพระเครื่องที่ทำเลียนแบบพระผงสุพรรณ ของแท้ จึงมีราคาองค์ละไม่เกิน 100 บาท

คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางอาญาแก่นายวัฒนา อัศวเหมเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ฐานใช้อำนาจข่มขู่หรือจูงใจ เจ้าพนักงานปกครองและเจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการสาขาบางพลี ให้ออกโฉนดที่ดิน 1,900 ไร่ ทับที่คลองสาธารณประโยชน์และ ที่เทขยะ เพื่อนำไปขายให้กับกรมควบคุมมลพิษ ตามมาตรา 148 และมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญานอกจากนี้ ยังขอให้ริบพระผงสุพรรณที่นายวัฒนา อัศวเหม มอบให้แก่เจ้าพนักงานที่ดินตกเป็นของแผ่นดิน รวมทั้งขี้มูลทางวินัยร้ายแรงและอาญาแก่เจ้าหน้าที่

กรมที่ดิน เจ้าหน้าที่กรมการปกครอง กำนันตำบลคลองด่าน รวม 11 ราย คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดดำเนินคดียื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลฎีกาฯ พิจารณาแล้วพิพากษาว่านายวัฒนา อัศวเหม มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148 ให้ลงโทษจำคุก10 ปี ริบพระเครื่องผงสุพรรณเลี่ยมทอง และเพิกถอนโฉนด5 แปลง เนื้อที่ 1,358 ไร่ที่กลุ่มกิจการร่วมค้า NVPSKG เสนอขายให้กรมควบคุมมลพิษ โดยให้ที่ดินกลับคืนสู่ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ศาลฎีกาฯ พิพากษายกฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากขาดอายุความ (คดีหมายเลขดำที่ อม.2/2550 และคดีหมายเลขแดงที่ อม. 2/255 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2551)

สรุปความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของกรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน พบว่า มีปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำพลังประชาชน คือ 1) คุณดาวัลย์ จันทรหัสดี และ 2) คุณเฉลา ทิมทอง เจ้าของนากุ้งและหอยแครง ผู้มีบทบาทหลักในการต่อสู้ ทั้งสองมีลักษณะการทุ่มเท การค้นคว้าหาข้อมูล ซึ่งมีส่วนช่วยให้การทำงานด้านข้อมูลเป็นไปอย่างถ่องแท้ จัดทำข้อมูล งานวิจัยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง สร้างความตื่นตัวในสังคม จนทำให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง นำไปสู่ให้ยุติการก่อสร้างและดำเนินการสอบสวนหาผู้กระทำผิดมาลงโทษ ต่อสู้เพื่อพิทักษ์รักษาทรัพยากรชุมชนท้องถิ่นและการจัดการการทุจริตคอร์รัปชัน การเข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะในเวทีประชาคม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมแก้ปัญหาของชุมชน ทำให้ประชาชนจำนวนมากเกิดภาวะการนำภายในตนเองกลายเป็นผู้นำตามธรรมชาติที่หลากหลายในชุมชน

2. ปัจจัยด้านรูปแบบการรวมกลุ่มพลังประชาชน ประกอบด้วย หมายถึงการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมของกรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จะกำหนดไว้เป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 50, 56, 58, 59, 61 และมาตรา 76 โดยไม่ดำเนินการที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยทางสังคม และสำหรับการรวมกลุ่ม จะดำเนินการกิจกรรมเชิงรุก ได้แก่ การเดินประท้วงกดดันรัฐบาลให้มีการจัดทำประชาวิจารณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยให้ชุมชนคลองด่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นในการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียมากที่สุด เป็นต้น โดยการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมของงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับการให้นิยามความหมายและรูปแบบของประภาส ปิ่นตบแต่ง ที่มีลักษณะประชาสังคมแบบชุมชนนิยม หรือบางครั้งเรียกว่าเป็นแบบ “ประชาสังคมเบญจภาคี” หรือ “ชุมชนเข้มแข็ง” เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง ยืนหยัดในการต่อสู้ และสอดคล้องความเป็นภาคประชาสังคมของ ชาร์ล ทิลลี่ และ Larry Diamond กล่าวคือ กล่าวคือ 1) มีความมุ่งมั่นต่อประเด็นที่เคลื่อนไหวให้สาธารณะรับรู้ 2) มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น และมาด้วยความสมัครใจ 3) ชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม 4) การต่อสู้ของชุมชนที่ใช้ข้อเท็จจริงมากกว่าการคัดค้านที่เน้นการใช้ความรุนแรงและการทำลายล้าง วิธีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างสันติวิธี 5) รากฐานของชุมชนคลองด่านเป็นชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบเครือญาติ

3. ปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การมีกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน ประกอบด้วย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ 1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้กำหนดให้การมีส่วนร่วมของประชาชน 2.พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดสิทธิในการที่ประชาชนในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 3. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้กำหนดสิทธิในการที่ประชาชนยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางการปกครองของทางราชการ 4. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดสิทธิในการรับทราบข้อมูลข่าวสารของทางราชการ 4. ปัจจัยการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ภาคประชาสังคมกับหน่วยงานของรัฐเพื่อให้การต่อต้านการทุจริตเกิดความสำเร็จ อยู่ในระดับการเปิดเผยข้อมูลและการรับฟังการต่อต้านการทุจริตผ่านการสื่อสารทางเดียว (One way Communication) คือ การรับเรื่องร้องเรียนเท่านั้น ยังไม่ได้ถึงขนาดการสื่อสารสองทาง (Two way Communication) ในลักษณะเปิดช่องทางให้เข้าร่วมสังเกตการณ์หรือร่วมเป็นคณะกรรมการฯ หารือร่วมกับภาครัฐ 5. ปัจจัยด้านเงินทุนของพลังประชาชน หมายถึง แหล่งเงินทุนที่องค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organization) ในการเข้ามาต่อต้านการทุจริตให้เกิดความสำเร็จ ประกอบด้วย ชุมชนคลองด่าน เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) กลุ่มพิทักษ์รักษ์ท้องถิ่นใช้ลงทุนในกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตจะมาจาก 1) กองทุนสื่อประชาสังคมต้านคอร์รัปชัน (สปต.) (People's Fund For Exposing Corruption : PFEC) 2) เงินบริจาคจากองค์กรระหว่างประเทศ

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาแนวทางในการสร้างพลังประชาชนของประเทศไทยในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ได้แก่ 1) นายสมชาติ เจศรีชัย 2) นายไพบูลย์ นิติตะวัน 3) นายประยงค์ ปรียาจิตต์ 4) ดร. กนกกาญจน์ อนุทรายแก้ว 5) นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ 6) นายกิตติเดช ฉันทังกูล โดยมีสาระสำคัญที่สำคัญแบ่งได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1)การสร้างพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน 2) การใช้พลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน 3) เสนอแนะวิธีการรูปแบบหรือวิธีการในการสร้างพลังประชาชนของประเทศไทยในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

สรุปแนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย

1. การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (Public Information) ซึ่งเป็นการเปิดให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบถึงรายละเอียดและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของโครงการที่จะดำเนินการ การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เปิดให้ผู้ดำเนินการโครงการได้หารือกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อตรวจสอบข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของจินตวีร์ เกษมสุข และประเทศเดนมาร์ก มีความโปร่งใสโดยพื้นฐานและการมีสังคมที่เปิดเผย (Open Society) โดยเฉพาะข้อมูล

สาธารณะที่รัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ จำเป็นต้องแสดงความโปร่งใสด้วยการเปิดเผยออกมา สอดคล้องกับประเทศฟิลิปปินส์เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่อต้านการทุจริตด้วย สามารถร่วมสังเกตการณ์ ติดตามตรวจสอบโครงการต่าง ๆ ไปพร้อมกับหน่วยงานรัฐด้วย

2. การบังคับการใช้กฎหมายเพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและการมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าหลักในการกำกับดูแล สามารถปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างเด็ดขาด เช่นประเทศเดนมาร์ก การบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Law Enforcement) เช่นเดียวกันกับการสร้างนิติรัฐ ปัจจัยที่ช่วยควบคุมปัญหาคอร์รัปชันในเดนมาร์กได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรตรวจเงินแผ่นดิน หรือในประเทศฟิลิปปินส์ ใช้กลไกทางกฎหมายหรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่รัฐจะต้องเปิดเผยเพื่อใช้ในการตรวจสอบ และประเทศเกาหลีใต้มีการบังคับใช้กฎหมายที่มีต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ตรงไปตรงมา มีการลงโทษข้าราชการระดับสูงทั้งฝ่ายบริหาร
ที่มีความความสัมพันธ์โดยส่วนตัวกับผู้นำสูงสุดของประเทศ บังคับใช้ทั้งส่วนกลาง ท้องถิ่น และทั้งศาล

3. การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน ตระหนักรู้และแนวทางในการเป็นจิตอาสาถึงการพิทักษ์ปกป้องและคุ้มครองป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากงบประมาณและทรัพยากรของชาติ โดยช่วยกันเป็นหูเป็นตาตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยการสร้างค่านิยมความซื่อสัตย์ให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่สร้างความตระหนัก (Awareness) เห็นคุณค่าของความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น การแจ้งข้อมูลข่าวสารการทุจริตหรือการแจ้งเบาะแสเรื่องทุจริตต่อเจ้าหน้าที่ รวมถึงการสร้างเครือข่าย ภาคประชาชนเพื่อรวมกลุ่มกันในการต่อต้านการทุจริต (Suppression Cost) เนื่องจากจะเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการติดตามตรวจสอบและคัดกรอง (Screen) โครงการหรือสัญญาจัดซื้อจัดจ้างที่อาจมีความเสี่ยงจะเกิดการทุจริตได้ การสร้างกลไกและขยายเครือข่ายเพื่อเพิ่มพลังต่อต้านการทุจริต การร่วมเป็นพยานในคดีทุจริต เป็นต้น การส่งเสริมจิตสำนึกและการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ยึดโยงกับความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตสาธารณะ มีความเต็มใจและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สอดคล้องแนวคิดของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ทิพย์พาพร ตันติสุนทร ความสำเร็จจากการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศเดนมาร์กประการหนึ่งคือ การสร้างจิตสำนึก คล้ายกับประเทศเกาหลีที่มีองค์กร K-PACT และ ACRC ที่มุ่งเน้นการดำเนินงานตามมาตรการป้องกันและสร้างความตระหนักร่วมของสาธารณะ

4. การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบโครงการ โดยการนำการนำเทคโนโลยี/พัฒนาแฟลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้ให้มากขึ้น สร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยเฉพาะเทคโนโลยีและมาตรการต่อต้านคอร์รัปชัน มีความสัมพันธ์ที่เสริมสร้างซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับ รัฐบาลเดนมาร์กถือว่า การต่อสู้กับการทุจริต ที่อาจเกิดขึ้นในองค์กรภาครัฐทุกระดับเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรก ๆ ที่ต้องกำจัดเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาล จะไม่ทนต่อการทุจริตใด ๆ ที่เกิดขึ้น รัฐบาลส่งเสริมความ

โปร่งใส การทำงานเพื่อมุ่งให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้ประชาชนช่วยกันตรวจสอบการทำงาน

5. การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมติดตาม ตรวจสอบการทำงานของรัฐ เช่น สภาประชาชน เป็นต้น ที่อยู่ภายใต้กฎหมายและตามหลักธรรมาภิบาล/บริษัทภิบาล (Good Governance) ที่ดี คือมีประสิทธิภาพโปร่งใสและเป็นธรรม อีกทั้งรัฐสามารถให้การสนับสนุนงบประมาณในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันได้ หรือการจัดตั้งกองทุน หรือ การตั้งสภาประชาชน โดยหน่วยงานของรัฐที่อยู่ภายใต้กฎหมายให้การสนับสนุนงบประมาณ หรือรูปแบบการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมกลุ่มขับเคลื่อนในลักษณะการเป็นพรรคการเมืองของประชาชน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการสืบค้นข้อมูลหรือดำเนินการ จะเกิดพลังสังคมในการตรวจสอบคอร์รัปชันคล้ายคลึงประเทศเกาหลีใต้ ที่มีความเข้มแข็งภาคประชาสังคม ได้มี 2 องค์กรหลักนี้ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายพันธมิตรประชาชน เพื่อการต่อต้านการทุจริต (Citizen's Coaltion for Anti-corruption) และศูนย์กลางสังคมที่มีความโปร่งใส (Center for Transparency Society) บทบาทของภาคประชาสังคมในการสังเกตการณ์และเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งควรให้ สำนักงาน ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ท. เป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ทั้งในเรื่องป้องกันและปราบปรามการทุจริต

6. ผู้นำมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาและสร้างการรับรู้ หากผู้นำประเทศไม่แสดงให้เห็นถึงความจริงจัง การทุจริตในส่วนราชการยังมีอยู่ สถาบันทางการเมืองที่อ่อนแอสะท้อนถึงการสร้างกลไกทางการเมืองที่คำนึงถึงผลประโยชน์จากการคอร์รัปชันมากกว่าผลประโยชน์ที่ประชาชนจะ ได้รับจากนโยบายสาธารณะต่าง ๆ เช่น ถ้าระบบสถาบันเชิงรัฐสภาที่นำมาสู่การผ่านกฎหมาย เอื้อต่อการใช้งบประมาณอย่างไม่มีประสิทธิภาพภายใต้การคอร์รัปชัน หมายถึง งบประมาณที่นำไปใช้ก็จะสะท้อนถึงการนำทรัพยากรไปใช้อย่างไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลทำหน้าที่การบริหารประเทศแบบผูกขาดมากกว่าการบริหารแบบการเพิ่มการแข่งขันในตลาด

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมให้ภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็ง โดยส่งเสริมการรวมกลุ่ม โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิด ร่วมปรึกษาหารือกับภาครัฐ รวมถึงการให้บทบาทในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ และร่วมตัดสินใจในโครงการที่ภาคประชาชนจะได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ภาคประชาชนได้เข้ามาตรวจสอบการทำงานร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้การดำเนินโครงการของรัฐเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และยังสอดคล้องกับการเป็นภาครัฐระบบเปิดและการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Open Government and Meaningful Participation Ecosystem : OG & MP) ทำให้การดำเนินการของภาครัฐเกิดความโปร่งใส (Transparency) มีความพร้อมในการถูกตรวจสอบ (Accountability) นอกจากนี้ รัฐสามารถให้การสนับสนุนงบประมาณในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างยั่งยืน โดยการจัดตั้งกองทุน หรือการตั้งสภาประชาชน ภายใต้กฎหมายสอดคล้องกับแนวคิดของประภาส ปิ่นตบแต่ง (ม.ป.ป.) ลักษณะประชาสังคมแบบชุมชนนิยม หรือบางครั้งเรียกว่า

เป็นแบบ “ประชาสังคมเบญจภาคี” หรือ “ชุมชนเข้มแข็ง” ทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชน

เอกสารอ้างอิง

จินตวีร์ เกษมศุข “การใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.” วารสาร วิชาการมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ 26, ฉ. 50 (2561): 169-186.

จารุณี บุญนิพัทธ์. “พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความตระหนัก ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ และคณะ. “โครงการเฝ้าระวังและป้องกันการทุจริตจากนโยบายและโครงการของรัฐ.” รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565.

ชมรมศึกษาผลงานวิทยา เชียงกูล. “คอร์รัปชันที่คุณทักษิณไม่เคยรู้จัก.” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2549. https://witayakornclub.wordpress.com/2008/04/ 22/corrupt/.

ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์ และ ชัยณรงค์ เครือนวน. “โครงการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเรื่อง ความไม่เป็นธรรมทางด้านสุขภาพกับการปฏิรูประบบทุนนิยม:กรณีศึกษาโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมเหล็ก จังหวัดจันทบุรี.” สนับสนุนโดยทุนอุดหนุนการวิจัยสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

ถวิลวดี บุรีกุล. “การปฏิรูปประเทศไทยด้านการต่อต้านการทุจริต และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน.” รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2558.

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา, 2555.

ประภาส ปั่นตบแต่ง. “แนวคิดว่าด้วยการอธิบายการเมืองของชาวนา: จาก "เศรษฐธรรม" ถึงข้อถกเถียงร่วมสมัย.” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 1, ฉ. 1, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2566. https://opac1.lib.buu.ac.th/medias3/bpe1n1p51-96.pdf.

ปัญญ์ อนันอภิบุตร และคณะ. “การพัฒนาบทบาทภาคประชาสังคมเพื่อต่อต้านการทุจริตในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ.” สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. 2558). 47-52.

มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. “ประสบการณ์ประชาสังคม(19) : กองทุนสื่อประชาสังคมต้านคอร์รัปชัน.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. https://www.ldi.or.th/28/08/2016/.

รัฐสภา. “ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การทุจริตคอร์รัปชัน 2554.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. https://www.ldd.go.th/Anticorruption/PDF/Article_01.pdf.

วชิรวัชร งามละม่อม. “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” (Media Learning of Public Administration.” 17 กันยายน 2558 http://learningofpublic.blogspot.com/2015/ 09/blog-

post_42.html.

วันชัย ศรีนวลนัด. บทบาทของประชาสังคมกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2544.

วิทยากร เชียงกูล. แนวทางปราบคอร์รัปชันอย่างได้ผล. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2549.

วีระ สมความคิด. สังศิต พิริยะรังสรรค์ และ สายหยุด เกิดผล. พล.อ. “ประสิทธิภาพในการปราบคอร์รัปชันโดยภาคประชาชน: เสวนาวิชาการ.” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย, 2549.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชน.” วารสารพัฒนาชุมชน 17, ฉ. 2 (2531): 24-25.

ศิริวรรณ มนอัตระผดุง. “สถานการณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทย.” วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ 2, ฉ. 1 (มกราคม-มิถุนายน 2555): 1-6.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. เรื่องน้ำเน่าโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน. กรุงเทพฯ: พี. เพรส, 2547.

สัญญา เคณาภูมิ. “กรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ.” วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ 11, ฉ. 33 (กันยายน - ธันวาคม 2559): 1-16

สิริลักษณา คอมันตร์ และคณะ. คอร์รัปชันและกลไกกำจัดกลโกง. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. “เปิดแฟ้ม 10 คดีทุจริต บทเรียนราคาแพงของคนไทย ความจริงที่ต้องเปิด.” สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566. https:// www.nacc.go.th/.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. “เอกสารสรุปการสัมมนา เรื่อง การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิและทรัพยากรของชุมชน กรณีโครงการบ่อบำบัดนำเสียคลองด่าน 2546.” สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2566. http://library.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F00652 _v2.pdf.

สิฐสร กระแสร์สุนทร. “การเปิดเผยข้อมูลเพื่อป้องกันปัญหาการคอร์รัปชันในระบบราชการไทย.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=28756.

สุรศักดิ์ ศรีธรรมกุล. “การเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคดิจิทัล.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/download/247520/ 166880/866222

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), “ดัชนีสถานการณ์คอร์รัปชันไทย.” สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2565. https://cebf.utcc.ac.th/upload/index_file/file_th_133d01y 2014.pdf.

อภิชัย พันธเสน. “โครงการวิจัยการศึกษาแนวทางความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต.” กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม, 2550.

อภิชาติ หาลำเจียก. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการความขัดแย้งนโยบายสาธารณะ : กรณีศึกษาโครงการระบบบำบัดน้ำเสีย คลองด่าน.” การศึกษาในหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 7, 2546.

อัญชนา ณ ระนอง. “บทบาทของพื้นที่ประชาสังคม (civic space) ในการเสริมสร้างพลังประชาชนผ่านการมีส่วนร่วม.” วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) 5, ฉบับพิเศษ (1) (พ.ค.-ส.ค, 2550): 11-55.

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา และ อรอร ภู่เจริญ. องค์การที่เป็นทางการ : กรณีผู้ว่าฯ CEO. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ADB. “รายงานเรื่องภาคประชาสังคมในประเทศไทยโดยสังเขป.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29444/csb-tha-th.pdf.

The Matter. “คลองด่าน: โครงการทุจริตหมื่นล้านที่ถูกล้มด้วย ‘การต่อสู้’ ของคนตัวเล็ก ๆ.” 23 มิถุนายน 2564. https://thematter.co/social/politics/klong-dan-corru"ption-case/146673.

Aberle, David F. The Peyote Religion among the Navaho. Chicago: Aldine, 1966.

Cleaver, Frances. “The Paradox of Participation : Questioning Participatory Approaches to Development.” Journal of International Development 11, no.4 (1999): 597-612.

Gutierrez, L. M., R.J. Parsons, and EnidOpal Cox. Empowerment in social Work Practice : A Sourcebook. Pacific Grove: Brooks/Cole, 1998.

Lyman, Ford M. Social Movement: Critics. Concepts. Case Studies. London: Macmillan, 1995.

Omvedt, Gail. Reinventing Revolution: New Social Movements in South Asia. New York: Routledge, 1993.

Rappaport, J. “Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology.” American Journal of Community Psychology 15, no. 2 (1987): 121-148.

United Nations. “Yearbook of Unite Nation 2011.” Accessed May 12. 2023. <https:// www.unmultimedia.org/searchers/yearbook/page_un2.jsp? volume=1981& page=1>.

Webster’s Encyclopedia Unabridged Dictionary of the English Language. New York: Gramercy Books, 1994.

Zimmerman, M. and J. Rappaprot. “Citizen participation. perceived control and psychological empowerment.” American Journal of Community Psychology 16. no.5 (1988): 725-750.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองแบบมีส่วนร่วมบนอัตลักษณ์ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา

Guideline for Identity-based Participatory Tourism Development in Urban Areas for Economy and Social Promotion : A Study of Betong District, Yala Province

ศิริลักษณ์ คัมภิรานนท์ และสุปรีญา นุ่นเกลี้ยง
Siriluk Khumphiranont and Supreeya Nunkliang
[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
[1] Asst. Prof., Ph.D., Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University
[2] Asst. Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University
E-mail: siriluk.k@yru.ac.th
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ผู้ให้ข้อมูล คือ ตัวแทนชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองเบตง หน่วยงานราชการ และนักท่องเที่ยว จำนวนรวม 19 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการประชุมปฏิบัติการ ส่วนแบบประเมิน ใช้จำนวน 15 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่าการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงมีความพร้อมบนฐานอัตลักษณ์สามารถใช้เป็น กลยุทธ์ดึงดูดการท่องเที่ยว คือ1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวควรพัฒนาข้อมูลความรู้ ประวัติ รวมทั้ง ปรับปรุงการบริหารจัดการให้เป็นระบบ มีป้ายให้ข้อมูลเรื่องอัตลักษณ์และมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม 2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว ควรหมุนเวียนและเพิ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมเรียนรู้วิถีของชาวเบตง 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) ควรมีฐานข้อมูลและระบบ application กำหนดจุดป้ายบอกเส้นทางในเมืองเบตง และ 4) ด้านสิ่งอำนวย ความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว คือควรพัฒนาระบบโครงข่ายพื้นฐาน การให้บริการอินเทอร์เน็ต และมี Wifi ครอบคลุมโซนการให้บริการแหล่ง

ท่องเที่ยวทุกๆ ที่รอบเขตเมืองเบตง รวมทั้ง มุ่งเชื่อมโยงบูรณาการคมนาคมและการสื่อสาร และบริหารจัดการพัฒนาระบบให้สามารถอำนวย ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการวางระบบผังเมืองระยะยาว

คำสำคัญ : ศักยภาพ; การจัดการชุมชนแบบยั่งยืน; การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; วิถีอัตลักษณ์; ทรัพยากรพื้นถิ่น

Abstract

The purposes of this mixed methods research were to draw up a guideline for identity-based participatory tourism development in urban areas for economy and social promotion in Betong District, Yala Province. Subjects of this study were 19 people, including representatives of communities in Betong District, Betong town municipality officers, government officers, and tourists. The researchers gained the data from focus group discussions, interviews, workshops, and 15 people of questionnaires. Later, the data were analyzed through content analysis, and data analysis to get means and percentages.

Outcomes of the study showed that urban tourism in Betong was prepared for identity-based tourism which was strategically attractive. However, there were four dimensions that should be considered as guidelines to improve identity-based urban tourism in Betong. The first dimension was tourist places. Information and knowledge about each tourist place and its historical information should be developed to be more systematic, as well as enriched with identity information, and interactive activities for tourists. Second, for better and more interesting tourism activities and programs, more cultural activities should be added in order to allow tourists to learn Betong people's ways of life. In the dimension of accessibility to tourist places, there should be a data base and an application presenting tourist destinations and directions to those places. Lastly, the facility dimension should be developed. The infrastructure, such as a long-term city planning system, and an inclusive internet accessibility service, should be improved for easier travel system and better communication system.

Keywords: Potential; Sustainable Community Management; Creative Tourism; Identity; Local Resources

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสามารถสร้างผลประโยชน์หลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบท ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น แต่การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็อาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตของสถานที่นั้น ๆ หากขาดการจัดการที่ดี ทั้งนี้ การท่องเที่ยวของไทยมีเสน่ห์ในความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง โดยเฉพาะทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มุ่งไปที่การเชื่อมโยงทุนต่าง ๆ เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ และทุนวัฒนธรรม โดยมีทุนวัฒนธรรมเป็นเหมือนกิจกรรมต้นน้ำ (Upstream) ในห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และมีประเด็นสำคัญ คือ การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของแนวทาง

การพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่อาศัยการดำเนินการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้ง ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ว่ามีวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมี ดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) รวมทั้ง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก มีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่เกิดการสร้างอาชีพ และกระจายรายได้และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ

สำหรับจังหวัดชายแดนใต้มีความอุดมสมบูรณ์ที่เต็มไปด้วยทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มีความงดงาม ในความหลากหลายของคน และวัฒนธรรมประเพณี และนโยบายการพัฒนาเมืองต้นแบบ 3 เมือง สำหรับอำเภอเบตงถูกกำหนดเป้าหมายเป็นเมืองต้นแบบด้านการท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล คือการท่องเที่ยวระดับ

เมืองรอง นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยที่อยู่ภายใต้แผนพัฒนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 โดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ โดยมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) รองรับแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวผ่านทางแผนงานพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง สำหรับ “เบตง” เป็นอำเภอที่อยู่ตอนใต้สุดของประเทศไทย สภาพภูมิประเทศ ส่วนใหญ่โอบล้อมด้วยภูเขาสูงส่งผลให้มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ทำให้เบตงกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์และน่าสนใจ เบตงมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นเอกลักษณ์ อาทิ มีตู้ไปรษณีย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีอุโมงค์รถยนต์รอบภูเขาแห่งแรกของประเทศไทย มีพระพุทธรูปทองคำสัมฤทธิ์องค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ส่วนวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีและอาหารการกินในเบตงก็มีความโดดเด่น นอกจากนี้ภาครัฐมีโครงการการพัฒนาเมืองเบตงหลากหลายที่มุ่งเน้นเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เช่น สนามบินเบตงเพื่อรองรับการเดินทางไปท่องเที่ยวเบตง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในตำบลอัยเยอร์เวง เช่น สกายวอล์ค เป็นต้น ทำให้เบตง มีแหล่งท่องเที่ยวที่กระจายตัวไปยังพื้นที่ตำบลต่าง ๆ โดยเฉพาะตำบลอัยเยอร์เวง ทำให้พื้นที่ในเขตเมืองเบตงขาดความน่าสนใจ ขาดจุดดึงดูดส่งผลให้นักท่องเที่ยวมองตัวเมืองเป็นเพียงที่พักค้างคืนและรอเดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ ของแต่ละตำบล จึงมีประเด็นที่น่าสนใจการกระตุ้นการทองเที่ยวในเมืองเบตงโดยใช้ อัตลักษณ์เป็นจุดสนใจ สร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตด้านสังคม ในเขตเมืองเบตง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

ประโยชน์ของการวิจัย

มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา

ขอบเขตของการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตงจะนำเสนอเกี่ยวกับศักยภาพของการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์ เพื่อรู้และใช้จุดแข็งเป็นแนวทางการพัฒนา และรับรู้มุมมองของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน รวมถึงประชาชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนเมืองเบตง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และใช้วิธีเชิงปริมาณมาช่วยสนับสนุนวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล คือ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่อำเภอเบตง ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ตัวแทนชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวนรวม 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ สำหรับวิธีวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือแบบ

ประเมิน มีผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนหน่วยงานเทศบาลเมืองเบตง ภาครัฐในพื้นที่อำเภอเบตง ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (**Secondary Source**) ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบตง รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับ องค์ความรู้และศักยภาพการท่องเที่ยวในเมือง ส่วนแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (**Primary Source**) เป็นข้อมูล แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบตง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลโดยตรงจากประชากรในพื้นที่ ที่ใช้ในศึกษา ซึ่งมีวิธีเก็บรวมรวมข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม (**Focused Group**) เป็นการระดมความคิดเห็นของกลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน **3** คน ส่วนการจัดประชุมปฏิบัติการ กับตัวแทนเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนชุมขน จำนวน **12** คน และการสัมภาษณ์กับผู้บริหาร ตัวแทนบุคลากรเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนผู้ประกอบการ จำนวน **4** คน รวมทั้งสิ้น **19** คน นอกจากนี้ ยังใช้การประเมินเกี่ยวกับความพร้อม/ศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงกับกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเมืองเบตง จำนวน **15** คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และใช้วิจัยเชิงปริมาณมาสนับสนุน มีรายละเอียดเครื่องมือ ดังนี้

1) การสนทนากลุ่ม เป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้กำหนดหัวข้อสำหรับการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลไว้อย่างกว้าง ๆ อาทิ (1) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง เกี่ยวกับโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และ (4) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง

2) การสัมภาษณ์ มีกรอบประเด็นคำถาม ได้แก่

(1) กรณี ผู้บริหาร และคนทำงานเทศบาลเมืองเบตง มีประเด็นคำถาม คือ (1) กาพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงในมุมมองของเทศบาลเมืองเบตงด้านโครงสร้างพื้นฐาน และระบบคมนาคมขนส่ง และโครงข่ายการสื่อสาร (2) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง

(2) กรณี ผู้ประกอบการ ในเมืองเบตง มีประเด็นคำถาม คือ (1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเมืองกับความต้องการของนักท่องเที่ยว (2) ทิศทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว

3) ประชุมปฏิบัติการ มีกรอบประเด็นสนทนาเกี่ยวกับ (1) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (2) การใช้ระบบเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวในเมืองเบตง และ (3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) เช่น ระบบโลจิสติกส์ การคมนาคมและ การขนส่ง และการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมีทิศทางอย่างไร

4) แบบประเมิน แยกเป็นคำถาม 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 2 ข้อ คือ สังกัด และ ความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเมือง และ ส่วนที่ 2 ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐาน อัตลักษณ์ มีชุดคำถาม 1 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนวิจัยเชิงคุณภาพและตรวจสอบข้อมูลการดำเนินการไปพร้อมๆ กับการพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล อีกทั้ง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมาสนับสนุน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นแบบสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ และการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตีความ ส่วนวิจัยเชิงปริมาณคือแบบประเมินใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย และร้อยละมาช่วยประมวลสรุปภาพรวมเพื่อให้สะดวกเข้าใจง่าย

สรุปผลการศึกษา

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคม ในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมได้ใช้การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่สื่อถึงความเป็นอัตลักษณ์ของเทศบาลเมืองเบตง และนำมาประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง จากผู้ให้ข้อมูลสังกัดเทศบาลเมืองเบตง จำนวน 7 คน เอกชน จำนวน 2 คน ราชการ จำนวน 2 คน ชุมชน จำนวน 2 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 2 คน จำนวนรวม 19 คน ซึ่งสรุปผลประเมินศักยภาพความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์ เทศบาลเมืองเบตง สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและแปลผลเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์

ความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
อาหารเบตง	4	มาก
อากาศ (สิ่งแวดล้อมยั่งยืน)	4.5	มาก
อโรคยา (สมุนไพร)	3	ปานกลาง
ออกกำลังกาย (แข่งขันกีฬา)	4	มาก
อีเว้นท์ (ถนนคนเดิน สายกิน)	3.5	ปานกลาง
โปรแกรมความเชื่อ ศรัทธา	4	มาก
สายชิลล์ๆ เสน่ห์ สีสัน เช็คอิน	4	มาก
สภาพแวดล้อม เอาพื้นที่ผังเมืองเป็นกลยุทธ์ดึงดูดการท่องเที่ยว	4	มาก
ด้านชุมชนพหุวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์ดึงดูดการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง	4.5	มากสุด
การรองรับนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความพร้อมของพื้นที่ให้ดึงดูด	4	มาก
การรองรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงความพร้อมของผู้ประกอบการให้ดึงดูดการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง	4	มาก
การรองรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความพร้อมของการเดินทางของนักท่องเที่ยวให้ดึงดูดการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง	4	มาก

ความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว โดยเอาจุดขายด้านอาหารมานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงานในแหล่งท่องเที่ยวมาประชาสัมพันธ์	4.5	มากสุด
ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาจุดขายด้านพหุวัฒนธรรมมานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงานในแหล่งท่องเที่ยวมาประชาสัมพันธ์	4.5	มากสุด

จากตารางสรุปได้ว่า ความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์โดยส่วนใหญ่สะท้อนว่าอยู่ระดับมาก โดยเฉพาะฐานอัตลักษณ์ประเด็นอากาศ (สิ่งแวดล้อมยั่งยืน) และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาจุดขายด้านอาหาร ด้านพหุวัฒนธรรม มานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงาน ในแหล่งท่องเที่ยวมาประชาสัมพันธ์ ตลอดจน ฐานอัตลักษณ์ด้านชุมชนพหุวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์ดึงดูด การท่องเที่ยวเขตเมืองเบตง

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง ซึ่งสรุปผลการศึกษาจากประชุมปฏิบัติการ และสนทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน รวมถึงชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนเมืองเบตง จำนวน 15 คน (นับซ้ำกับแบบประเมิน) ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์ที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงจะเน้นไปที่โปรแกรมการท่องเที่ยว *พบว่า*ควรเพิ่มโปรแกรมใหม่ๆไว้ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น เพิ่มกิจกรรมถนนคนเดิน การท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อกระจายรายได้ให้กับชุมชน รวมทั้ง สนับสนุนให้ผู้ประกอบการอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมหลากหลาย ไม่ผูกขาดเจ้าเดิม ทั้งโรงแรม ร้านอาหาร

ทั้งนี้ การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) กับนักท่องเที่ยวในความเป็นอัตลักษณ์พื้นที่เขตเมืองเบตง คือ ควรเพิ่มเติมเรื่องวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คน หลายศาสนาในการท่องเที่ยว อัตลักษณ์ทุกด้าน เช่น ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น เช่น ทัวร์อาหารทุกเชื้อชาติ ควรมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเรียนรู้วิถีของชาวเบตงเป็นโปรแกรม การท่องเที่ยวที่หลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยววิถีชุมชน เช่น การผลิตข้าวหลามบาซูก้า การผลิตหมี่เบตง การเลี้ยงไก่เบตง โดยใช้สื่อโซเชียลที่นำเอกลักษณ์ท้องถิ่นมานำเสนอ

สำหรับเขตเมืองเบตง ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว มีการกำหนดปฏิทินการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาตรงเทศกาลที่ต้องการ เช่น มีการแข่งขัน หรือทำอาหารในแต่ละเดือน เช่น กิจกรรมการวิ่ง สำหรับนักกีฬา กิจกรรมวอล์คแรลลี่ เช็คอินสถานที่ท่องเที่ยวรับรางวัล หรือของที่ระลึกของเบตงให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวคาเฟ่สำหรับคนรุ่นใหม่ เบตงมีแหล่งท่องเที่ยวมาก เช่น การท่องเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรม การท่องเที่ยวกิจกรรมชุมชน และแหล่งธรรมชาติ ถือเป็นการท่องเที่ยววิถีชุมชนเชื่อมโยงกับกลุ่มนักท่องเที่ยวในประเทศ และถนนคนเดินที่มีทั้งงานฝีมือ และของกิน เป็นต้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาด้านแหล่งทองเที่ยวในเขตเมืองเบตง พบว่าในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ หรือแหล่งเที่ยวที่มนุษย์สร้าง เช่น พิพิธภัณฑ์ วัด สวนหย่อม สถาปัตยกรรม ในเขตเมืองเบตง ควรพัฒนา คือ 1) ควรมีข้อมูลความรู้ ประวัติความเป็นมาของสิ่งที่นำมาโชว์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้าง ความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม แต่ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์อยู่ในสภาพทรุดโทรม 2) ควรรักษา สืบสานและต่อยอด ควรจะมีเจ้าหน้าที่นำชม หรือมีป้ายให้ข้อมูลต่างๆที่สำคัญ ในเรื่องความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ประวัติความเป็นมา เช่น เมืองโบราณบ้านกาแป๊ะกอตอใน มีตำนานสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) ควรปรับปรุงซ่อมแซมใหม่ให้มีความสวยงาม สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้สนใจ และนักท่องเที่ยวสามารถรับรู้และเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม โดยควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม หรือมีส่วนร่วม 4) ควรพัฒนาเส้นทางการเดินทาง เช่น ทะเลหมอกจาเราะกางา และเมืองโบราณบ้านกาแป๊ะกอตอในมีตำนานเรื่องเล่าสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ทุกแหล่งท่องเที่ยวในเบตงควรพัฒนาด้านห้องน้ำที่สะอาด จุดทิ้งขยะ (จะแยกขยะหรือไม่แยกก็ได้และขอเริ่มต้นให้มีถังขยะให้พอ ขยะไม่ล้นออก)

นอกจากนี้ ในเขตเมืองเบตง ควรจะมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบ Wifi /application บริการการท่องเที่ยว / ระบบความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว ฯลฯ โดยจะมีทิศทางการขับเคลื่อน คือ 1) ควรมี Wifi ครอบคลุมทุกพื้นที่ และมีความรวดเร็วในการบริการ โดยเฉพาะมีระบบ Wifi ตามจุดท่องเที่ยวในจุดที่สำคัญ และมียามหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย มีกล้องวงจรปิด ครอบคลุมพื้นที่ โดยควรมีโซนให้บริการ Wifi และสร้าง application บอกจุดท่องเที่ยวในพื้นที่ 2) ควรเริ่มต้นจากการพัฒนาระบบโครงข่ายพื้นฐาน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ก่อน เพื่อให้ครอบคลุมทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองเบตงจึงค่อยพัฒนาระบบช่องทางการให้ข้อมูลแอพลิเคชั่น สำหรับให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวต่อไป รวมทั้ง 3) ควรมี QR Code สแกนประวัติความเป็นมาสถานที่นั้น ควรมีป้ายบอกทางที่โหลด QR Code บอกการท่องเที่ยวทุกมิติแบบ ONE STOP นอกจากนี้ ควรมีคน หรือ หุ่น หรือ แผนที่ หรือ application ที่สามารถบอกสถานที่ท่องเที่ยวในเบตง เช่น เดินดูสตรีทอาร์ตให้ครบมีกี่จุด อยู่ตรงไหน การทำสื่อ หรือป้ายโฆษณาที่ชัดเจน และมีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดปลอดภัยเพิ่มตาม จุดท่องเที่ยว

ทั้งนี้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) เช่น ระบบโลจิสติกส์ การคมนาคมและการขนส่ง การให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมีทิศทาง เช่น เส้นทางการเดินทางในตัวเมือง สถานีขนส่งผู้โดยสารและยานพาหนะ ฯลฯ พบว่า 1) ควรมีฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลไว้จุดเดียว แต่สามารถแชร์ข้อมูลออกไปได้หลายช่องทางเพื่อการบริหารข้อมูลที่ง่ายสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว 2) ควรใช้ระบบ application และจุดป้ายบอกเส้นทางให้ง่ายต่อการสนใจและการเดินทาง 3) ควรย้ายรถที่ให้บริการขนส่งและคิวรถต่างๆ ไปที สถานีขนส่ง และจัดระเบียบให้เรียบร้อย และควรมีรถประจำทางจากที่หนึ่งไปที่หนึ่ง สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาคนเดียวทำให้งบจำกัดและไม่สามารถเหมารถได้ ทั้งรถรับจ้าง หรือรถเช่าของประชาชน และมีศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวด้านการคมนาคม และ 4) ควรมีการปรับและพัฒนาปรับปรุง

ในเขตเมืองเบตงควรมีการใช้ระบบเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว ในเมืองเบตง คือ จัดระบบความปลอดภัย ศูนย์ควบคุมดูแลการท่องเที่ยวทุกมิติ กล้องวงจรปิดให้ทั่วเมือง เบตง การเชื่อมโยงโครงข่ายกับหน่วยงานอื่น มีระบบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว,มีการจองออนไลน์,เชื่อมโยงข้อมูลทุกหน่วยด้วยกัน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในสถานที่ท่องเที่ยว Wifi ฟรี การให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านตู้ KIOS หรือเชื่อมผ่านแอพลิเคชั่นไลน์ ซึ่งต้องครอบคลุมการให้บริการในด้านต่างๆ ในแอพพลิเคชั่นเดียว โดยต้องจัดตั้งผู้ดูแลระบบ โดยเฉพาะเพื่อให้สามารถให้ข้อมูลและปรับปรุงระบบได้ตลอดเวลา เป็นการใช้ดิจิทัลและเทคโนโลยีมาช่วยด้านการจองที่พัก ร้านค้า และบริการสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อลดความแออัด

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) คือ

1. ควรมีฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลไว้จุดเดียว แต่สามารถแชร์ข้อมูลออกไปได้หลายช่องทาง เพื่อการบริหารข้อมูลที่ง่ายสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว

2. ควรใช้ระบบ application และจุดป้ายบอกเส้นทางให้ง่ายต่อการสนใจและการเดินทาง

3. ควรย้ายรถที่ให้บริการขนส่งและคิวรถต่างๆไปที่ สถานีขนส่ง และจัดระเบียบให้เรียบร้อย และควรมีรถประจำทางจากที่หนึ่งไปที่หนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาคนเดียว มีงบจำกัดและไม่สามารถเหมารถได้ ทั้ง รถรับจ้าง หรือรถเช่าของประชาชน และมีศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวด้านการคมนาคม

4. ควรมีการปรับและพัฒนาปรับปรุงเส้นทาง และป้ายบอกทาง พร้อมติดป้ายประชาสัมพันธ์ เช่นโรงแรม สี่แยก เป็นต้น รวมทั้ง แผนที่ ณ ปัจจุบันที่บอกตำแหน่ง สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในเมืองเบตง ทำเส้นทางเบตงให้น่าเที่ยวมากขึ้น สะดวกรวดเร็ว

สำหรับ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงในมุมมองของเทศบาลเมืองเบตง พบว่า ให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้

1.ด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบคมนาคมขนส่ง โครงข่ายการสื่อสาร จะมีแนวทางการพัฒนาที่มุ่งการเชื่อมโยงบูรณาการในด้านต่างๆ คือ ควรมีการประชุมหารือร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร เพื่อการรวมและเชื่อมโยงระบบการขนส่งให้เป็นเอกภาพ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาระบบให้สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนได้ ซึ่งโครงพื้นฐานจะดูเรื่องความสวยงาม ถนนหนทางสะดวกปลอดภัย ให้มีมาตรฐาน

2. ด้านการจราจรหรือสถานที่จอดรถ ควรมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา เช่น ระบบคมนาคมเข้าถึงทุกพื้นที่และทันสมัย การขนส่งดี การจราจรเป็นระเบียบ และมีความปลอดภัยของผู้มาเยือน

3. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น Wi-Fi ฟรี และการวางระบบผังเมืองระยะยาว

4. ด้านการประชาสัมพันธ์ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวมาชมมากขึ้น เช่น คลิปสั้นๆ ที่โปรโมทพร้อมความสร้างสรรค์ และกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น ควรมีจักรยานไว้ปั่นชมเมืองเบตง

5. พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ ให้มีประสิทธิภาพ พร้อมใช้ตลอดเวลา เช่น ไฟจราจร ป้ายบอกทางที่ชัดเจน การจอดรถ ขับรถของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว กำชับเจ้าหน้าที่ให้ทำงานเข้มข้นขึ้น

ส่วนผลการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ประกอบการ ผู้บริหารเทศบาลเมืองเบตง เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการในอำเภอ และนักท่องเที่ยว จำนวน 4 คน สรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง คือ

1) ย่านการค้าเขตเทศบาลเมืองเบตง ควรมีการจัดสถานที่ต่างๆ ให้มีไฟ สีสันแปลกใหม่ สร้างความตระการตา มีการเจรจาการค้ากับทัวร์อย่างจริงจัง โปรโมทพ่วงงานไนท์มาร์เก็ต และร้านค้าที่หลากหลาย โดยสร้างเป็นถนนเส้นเดียว มีถนนคนเดิน และเปิดปิดถนนเฉพาะวันศุกร์-อาทิตย์เพิ่มเติม

2) ในย่านพื้นที่วัฒนธรรม เขตเทศบาลเมืองเบตง เช่น ควรทำป้ายบอกทางไปสถานที่ต่างๆ สร้างแรงจูงใจในการเข้าชม และปรับปรุงอาคารให้ดีขึ้น และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ไหว้พระเบตงเสริมมงคล หิ้วของดีกลับไป ต้องสร้างสโลแกน ทัวร์ไหว้พระปีใหม่ ทัวร์แก้ชง ทัวร์วัดจีนต่าง ๆ โดยปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้น่าเข้า และใช้การถ่ายรูปที่ดึงดูดความสนใจ

3) การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง ช่วงกลางคืนควรมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวให้น่าสนใจ มีมูลค่า คือ มีการปิดถนนจัดกิจกรรม Street Food หรือสร้างกิจกรรม Street Art เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีกิจกรรมบันเทิงเพิ่มด้วย เช่น ดนตรีข้างถนน,การละเล่นข้างถนน, มีของโชว์ เช่น ไม้ไผ่เบตงเป็นการใช้จุดเด่นเรื่องอาหาร มาส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองเบตง โดยนำมาจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จัดกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการตลาด เช่น ลงโฆษณา หาเน็ตไอดอลมาโปรโมท และจัดโปรโมทแคมเปญเป็นระยะ ๆ เช่น เชิญชิมชามใหญ่หัวใจอาหารเบตง ทุกวันที่ 15 ของทุกเดือน แต่ละเดือนนำเสนอไม่เหมือนกัน 12 เดือน 12 เมนู

4) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเมืองในด้านต่างๆ ของเขตเทศบาลเมืองเบตง เช่น ด้านกายภาพ เช่น อาคาร ถนน เส้นทางต่าง ๆ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความปลอดภัย บริการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง กล่าวคือ เพิ่มการปิดถนนเฉพาะวันหยุด มีป้ายบอก ปรับปรุงถนนทางเข้าเมือง และปรับปรุงอาคารสถานที่ท่องเที่ยวให้น่าสนใจ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

5) ในเขตเมืองเบตงควรมีการใช้ระบบเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว ในเมืองเบตง คือ จัดระบบความปลอดภัย ศูนย์ควบคุมดูแลการท่องเที่ยวทุกมิติ กล้องวงจรปิดให้ทั่วเมืองเบตง การเชื่อมโยงโครงข่ายกับหน่วยงานอื่น มีระบบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว มีการจองออนไลน์ เชื่อมโยงข้อมูลทุกหน่วยด้วยกัน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในสถานที่ท่องเที่ยว Wifi ฟรี การให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านตู้ KIOS หรือเชื่อมผ่านแอพลิเคชั่นไลน์ ซึ่งต้องครอบคลุมการให้บริการในด้านต่างๆ ในแอพพลิเคชั่นเดียว โดยต้องจัดตั้งผู้ดูแลระบบ โดยเฉพาะเพื่อให้สามารถให้ข้อมูลและปรับปรุงระบบได้ตลอดเวลา เป็นการใช้ดิจิตอลและเทคโนโลยี มาช่วยด้านการจองที่พัก ร้านค้า และบริการสนามที่ท่องเที่ยวเพื่อลดความแออัด ควรมีป้ายบอกทางที่อ่านง่าย และมีสามภาษา คือ ไทย จีน อังกฤษ และ ทำคลิปสั้น ลง Tik Tok Facebook Line เพื่อประชาสัมพันธ์ หรือสร้าง content ให้คนมาเที่ยวกิน เที่ยวถ่ายรูป

อภิปรายผล

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

การท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงมีศักยภาพมากโดยเฉพาะฐานอัตลักษณ์ด้านอากาศมีจุดเด่นสิ่งแวดล้อมยั่งยืน และมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาจุดขายด้านอาหาร ด้านพหุวัฒนธรรมมานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงานในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลชนก จันทร์เกตุ (2560) พบว่า ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีการจัดการกับ ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจัดทำหนังสือ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น อบต. หมู่บ้านในเขตพื้นที่การท่องเที่ยว เพื่อให้จัดหาอาสาสมัครหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนที่เป็นธรรมชาติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของธนะวิทย์ เพียรดี และวนิดา อ่อนละมัย (2564) พบว่าได้แนวทาง การพัฒนาชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบคือด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีหน่วยงานภาครัฐ และด้านการเรียนรู้ชุมชนควรเพิ่มการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้สีเขียวที่มีอยู่เดิมควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวสุขภาพ การท่องเที่ยวอาสาสมัครและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง สามารถสังเคราะห์ได้ว่าโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ที่เชื่อมโยงกับความเป็นอัตลักษณ์ในพื้นที่เขตเมืองเบตง คือ การปรับเพิ่มกิจกรรมการให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมกับวิถีชีวิต หรือชุมชนในพื้นที่ เพิ่มโปรแกรมใหม่ๆ ที่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของอำเภอเบตง ถือเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรม และการท่องเที่ยววิถีชุมชนเพื่อกระจายรายได้ให้กับชุมชน ถือเป็นการท่องเที่ยวในอัตลักษณ์ทุกด้าน เช่น การแต่งกายและทัวร์อาหารทุกเชื้อชาติ โดยเพิ่มเติมเรื่องวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนหลายศาสนา มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเรียนรู้วิถีของชาวเบตง และเพิ่มกิจกรรมถนนคนเดินที่มีทั้งงานฝีมือ และของกิน มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Matura Suansri (2555) พบว่าได้แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง คือ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการ มีส่วนร่วมกับชุมชนในการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึง การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่นเดียวกับงานวิจัยของกานต์สิรี ปันทะนุ, จุฑาทิพย์ อินทะนนท์, อโรชา ศรีสัตตยะบุตร, วิชุดา ศรีสัตตยะบุตร, เพียงนภา เนาวเรศ, ปรีณาพรรณ เลาหมู่ และวิภาวรรณ์ ทาสิงห์คำ (2565) พบว่าแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้มีการส่งเสริมประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริม การอนุรักษ์โบราณสถาน

วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยในการเข้ามา เที่ยวชมโบราณสถาน ซึ่งเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เกิดความยั่งยืนสืบไป

ทั้งนี้ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเชื่อมโยงกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อให้สร้างสรรค์ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว พบว่าควรมีการกำหนดปฏิทินการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาตรงเทศกาลที่ต้องการ และมีแหล่งท่องเที่ยวให้มาก รวมทั้ง พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบ Wifi /Application บริการการท่องเที่ยว/ระบบความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว ฯลฯ โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาระบบโครงข่ายพื้นฐาน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ สร้าง application บอกจุดท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสาวิตรี ชัยณรงค์ และสุวัฒนา ธาดานิติ (2554) พบว่าเมืองเก่าลพบุรีมีศักยภาพทั้งทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวตอบสนองความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของรัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร, กัญญากาญจน์ ไซเออร์ส (2559) พบว่าแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ตามทัศนะของนักท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้นดังต่อไปนี้ 1) อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณี วิถีชีวิตบริบทพื้นที่ 2) ความต่อเนื่อง (Continuity) สร้างความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ 3) คุณภาพ (Quality) เน้นคุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และ 4) ความสมดุล (Balance) สร้างความสมดุลระหว่างความต้องการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) พบว่าควรมีแนวทางให้มีฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลไว้จุดเดียว เพื่อการบริหารข้อมูลที่ง่ายสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบ application และจุดป้ายบอกเส้นทาง แผนที่บอกตำแหน่ง และควรจัดระเบียบรถประจำทาง รถรับจ้าง หรือรถเช่าของประชาชน และมีศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวด้านการคมนาคม รวมทั้ง มีการปรับและพัฒนาปรับปรุงเส้นทาง และป้ายบอกทาง พร้อมติดป้ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไทยโรจน์ พวงมณี (2559) พบว่าแนวทางการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเลย มีดังนี้ (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการสืบค้น หรือค้นคว้าวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้เก่าและสร้างองค์ความรู้ใหม่ (2) มีการจัดการพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมในทุกพื้นที่โดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้ร่วมกัน (3) หน่วยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาและให้ความรู้คนในชุมชนในวิถีทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการนำศิลปะและวัฒนธรรมของมาสู่การจัดการท่องเที่ยว (4) มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับชุมชน (5) สถาบันการศึกษาในชุมชนที่มีศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะควรมีการนำเข้าไปเชื่อมโยงเข้าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

สำหรับ มุมมองของเทศบาลเมืองเบตงในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองมีแนวทางที่มุ่งการเชื่อมโยงบูรณาการด้านต่างๆ โดยควรประชุมหารือร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร เพื่อการเชื่อมโยงระบบการขนส่งให้เป็นเอกภาพ สามารถบริหารจัดการและพัฒนา

ระบบให้สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานระบบคมนาคมเข้าถึงทุกพื้นที่ สะดวกมีมาตรฐาน และเน้นการจราจรที่เป็นระเบียบและการวางระบบผังเมืองระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณวีร์ บุญคุ้ม, ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ และผกามาส พะวงษ์ (2561) พบว่าแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกลุ่มทวารวดี 4 จังหวัดที่สำคัญ คือ การร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการบริหารจัดการ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวในรอบปีและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพันธมิตรทางธุรกิจทางการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิชัย สวัสดิ์แสน และปริญญา นาคปฐม (2565) พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับจังหวัดนครนายกในอนาคตประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว (2) การสร้างความร่วมมือและส่งเสริมผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ให้ได้รับมาตรฐาน SHA หรือ SHA Plus (3) การส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด (4) การจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว (5) การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่การเปลี่ยนแปลง และ (6) การเพิ่มมูลค่าของสินค้า การบริการ กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง คือย่านการค้าควรมีการพัฒนาสถานที่แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เน้นการกระตุ้นไนท์มาร์เก็ตแบบจริงจัง โดยมีการดีลกับทัวร์ เป็นถนนคนเดิน ส่วนย่านพื้นที่วัฒนธรรมควรมีการพัฒนาสถานที่แหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยสร้างสโลแกน ทัวร์ไหว้พระ ทัวร์วัดจีนต่างๆ และการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงช่วงกลางคืนควรปิดถนนจัดกิจกรรม street food หรือ street Art เพิ่มขึ้น รวมทั้ง มีกิจกรรมบันเทิงเพิ่มด้วย โดยจัดกลยุทธ์ส่งเสริมการตลาด เช่น จัดโปรโมทแคมเปญเป็นระยะ ๆ ส่วนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเมืองในด้านต่าง ๆ ของเขตเทศบาลเมืองเบตง คือ ปรับปรุงถนนทางเข้าเมือง และปรับปรุงอาคาร สถานที่ท่องเที่ยวที่ทรุดโทรม มีป้ายบอกเส้นทางไปแหล่งท่องท่องเที่ยวต่าง ๆ และอยากให้มีเมืองจำลองชุมชนจีนและใส่ทุกอย่างลงในอาคาร อาหาร ชุมชน ของฝากเป็นแหล่งท่องเที่ยว จุดเช็คอิน ถือว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ตันติเศรณี, ทวีศักดิ์ พุฒสุขขี, ประมาณ เทพสงเคราะห์ และแสนศักดิ์ ศิริพานิช (2560) พบว่า ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา คือศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวมีสถาปัตยกรรมเมืองเก่าที่สวยงาม มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตชุมชนประเพณีของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ 1) แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านของเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลาสู่มรดกโลก 2) แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม 3) แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4) แนวทางใน

การพัฒนาระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5) แนวทางในการจัดการความรู้ 6) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2565) เสนอว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี พัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพื่อสร้างจุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มี ความโดดเด่นเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่ายโดยการร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสินค้า OTOP เพื่อเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงอยู่บนฐานอัตลักษณ์ซึ่งมีข้อค้นพบว่าฐานอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะเด่น คือ อากาศกับอาหารที่มี่เป็นเอกลักษณ์ของเบตง และมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าพื้นที่นอกเมือง ทำให้การท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงสามารถผลักดันเป็นแกนกลางในการเคลื่อนย้ายการเดินทางไปยังที่ต่างๆ และช่วงเย็นกลับมาในเมืองและรับประทานอาหารที่มีชื่อเสียงและนอนพักโรงแรมในเมือง จึงกล่าวได้ว่า

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงอยู่บนฐานอัตลักษณ์มีข้อเสนอแนะ คือ

1) เทศบาลเมืองเบตง ควรปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถรองรับเส้นทางการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทภาครัฐและท้องถิ่นในการลงทุนด้านกายภาพ เช่น ถนนในเส้นทางต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว

2) ภาครัฐควรจัดทำฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในหลากหลายมิติ เช่น มิติประวัติศาสตร์ ข้อมูลการเดินทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งสถานที่ต่างๆ

3) ภาครัฐควรพัฒนาระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์ และดูแลความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ตลอดจน การอำนวยความสะดวกบริการนักท่องเที่ยว เช่น ระบบ Application และแผนที่การท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ

4) ควรส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ บนฐานของจุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งมีเสน่ห์แตกต่างกันของแต่ละชุมชน อันจะช่วยกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนต่าง ๆ โดยสนับสนุนให้ชุมชนทำกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้สร้างประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในโอกาสต่อไป

ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองเบตงที่จำแนกกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวคุณภาพกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มมีกำลังซื้อ และต้องการการบริการที่สะดวกสบายสอดคล้องกับวิถีท่องเที่ยวในเมือง

เอกสารอ้างอิง

กมลชนก จันทร์เกตุ. (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

กานต์สิรี ปันทะนุ, จุฑาทิพย์ อินทะนนท์, อโรชา ศรีสัตตยะบุตร, วิชุดา ศรีสัตตยะบุตร, เพียงนภา เนาวเรศ, ปรีณาพรรณ เลาหมู่ และวิภาวรรณ์ ทาสิงห์คำ. (2566). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเวียงกุมกาม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, *วารสารข่วงผญา*, 17(1), 54-65.

ไทยโรจน์ พวงมณี. (2559). การศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่การเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 11(36), 22-33.

ธนะวิทย์ เพียรดี และวนิดา อ่อนละมัย. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบ: กรณีศึกษาบ้านเกาะเคี่ยม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 4(1), 24-38.

มธุรา สวนศรี. (2559). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 17(31), 41–55.

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และกัญญากาญจน์ ไซเออร์ส. (2559). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ตามทัศนะของนักท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10(22), 60-66.

วรรณวีร์ บุญคุ้ม, ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ และผกามาส พะวงษ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกลุ่มทวารวดี 4 จังหวัดเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 5(2), 3-28.

สมศักดิ์ ตันติเศรณี, ทวีศักดิ์ พุฒสุขขี, ประมาณ เทพสงเคราะห์ และแสนศักดิ์ ศิริพานิช. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 9(2), 361-400.

สาวิตรี ชัยณรงค์ และสุวัฒนา ธาดานิติ. (2554). การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าลพบุรี. ใน *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 49: สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์*, 1-4 กุมภาพันธ์ 2554. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สิทธิชัย สวัสดิ์แสน และปริญญา นาคปฐม. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดนครนายกภายหลังสถานการณ์โควิด-19. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 4(2), 38 -55

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2565). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 14(1), 115 -131.

Gig Economy: ผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสู่ความท้าทายต่อการจัดสวัสดิการแรงงานในฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่

Gig Economy: Digital Economy Productivity to Challenge Labor Welfare in the Modern Government Scenario

ทับทิม สุขพิน[1] และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว[2]
Tubtim Sukpin[1] and Yutthasart Norkaew[2]
[1]อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
[1]Dr., Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat
[2]Assistant Professor, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat
thapthim.suk@crru.ac.th[1], Yutthasart.nk@hotmail.com[2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มุ่งอธิบายการเข้าสู่สภาวะแรงงานของคนยุคใหม่ที่ถูกขับเคลื่อนด้วย “ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล” ซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงที่มาจากการพัฒนาระบบงานตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการผันแปรไปอย่างรวดเร็ว อันนำไปสู่ความท้าทายใหม่ของการจ้างแรงงานเป็นอิสระแบบไม่เต็มเวลางาน หรือที่เรียกว่า “เศรษฐกิจการจ้างงานแบบครั้งคราว” เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยที่ไม่ต้องยึดติดกับกรอบการทำงานรูปแบบเดิม ๆ ในลักษณะของการทำงานเต็มเวลาตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ให้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ในห้วงเวลาที่เกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรน่า-2019 (Covid-19) ถือเป็นสถานการณ์ที่ได้กลายเป็นแรงผลักดันครั้งสำคัญต่อการก้าวเข้ามาของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบท่ามกลางสถานการณ์ที่ยากลำบากต่อการคมนาคมขนส่งสินค้าและการให้บริการต่าง ๆ จนก่อกำเนิดอาชีพที่สร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับกลุ่มคนจำเพาะที่ขาดแคลนรายได้ในช่วงเวลาดังกล่าว นั่นคือ “พนักงานไรเดอร์” หรือเรียกอีกอย่างว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม”

ข้อสังเกตก็คือ แรงงานกลุ่มนี้สมควรที่จะต้องได้รับการจัดสวัสดิการที่ดีและมีคุณภาพไม่แตกต่างไปจากแรงงานกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่ทำงานในระบบทั้งจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ซึ่งมีการจัดระบบสวัสดิการที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมอย่างเป็นเอกภาพมากกว่า ดังนั้น ฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสวัสดิการให้สอดคล้องกับอย่างแรงงานกลุ่มอื่น ๆ อย่างเสมอภาคทัดเทียมกัน เนื่องจาก “แรงงาน

แพลตฟอร์ม” ถือเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญและมีอัตราการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคมยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจการจ้างงานแบบครั้งคราว; ผู้ที่ทำงานในรูปแบบงานครั้งคราว; สวัสดิการแรงงาน; ภาครัฐยุคใหม่

Abstract

This article aims to outline a current labor force situation of the new generation driven by the "digital economy" which evolves a new working system resulted from dynamics of global trends. This leads to new challenges for recruiting part-time or temporary staff, often referred to as the "gig economy." This job trend shows a significant increase in organizations and agencies without attachment to the conventional full-time framework and rigidity of the law for which the organizations must strictly follow. The COVID-19 pandemic becomes a fueling driving force for the full-scale emergence of the digital economy amid challenges in transportation of goods and various services. This situation has given the rise to new occupations that generate substantial income opportunities for specific groups of people who were financially strained during that pandemic time. These new job opportunities are known as "riders" or "platform workers." Notably, this group of workers should rightfully receive good quality and equitable welfare benefits identical to other workers in public or private organizations which offer well-defined welfare systems. Therefore, the new scenario of the modern state must adjust its welfare policies to maintain alignment across different types of workers because "platform workers" are serving a vital role in driving the economy and show increasing numbers consistently in the current society.

Keywords: Gig Economy; Gig worker; Labor Welfare; Modern Government

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ในโลกยุคปัจจุบันก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้รูปแบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ผ่านการใช้อุปกรณ์ที่ก้าวล้ำทันสมัยด้วยการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงการทำงานที่มีความสะดวกและรวดเร็วเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการจ้างงานรูปแบบใหม่ผ่านระบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้นนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจ ที่เรียกว่า “เศรษฐกิจการจ้างงานแบบครั้งคราว” (Gig Economy) โดยมีระบบตลาดทุนนิยมเสรีคอยรองรับระบบงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างลงตัว กล่าวคือ ลูกจ้างสามารถเลือกงานและนายจ้างได้อย่างเป็นอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงระบบสายบังคับบัญชาที่ยุ่งยากซับซ้อนในระบบการทำงานขององค์กรทั่วไปในลักษณะรูปแบบดั้งเดิม การทำงานในยุคนี้มีการขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจขนาดใหญ่ระดับมหภาคที่เปิดโอกาสให้ลูกจ้างสามารถประกอบอาชีพได้อย่างอิสระภายใต้ข้อตกลงสัญญาระยะสั้นและตำแหน่งงานชั่วคราวที่ไม่ต้องใส่ใจต่อความสำเร็จขององค์กรในระยะยาวมากนัก (Batmunkh, Fekete-Farkas, & Lakner, 2022, pp. 1) ในทางกลับกัน องค์กรที่มีการจ้างงาน “ผู้ที่ทำงานในรูปแบบงานครั้งคราว” (Gig worker) ผ่านระบบ “Gig Economy” ก็ได้รับผลประโยชน์จากระบบนี้ด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ องค์กรมีความเป็นอิสระในการจ้างงานและไม่ต้องรับผิดชอบต่อสวัสดิการใด ๆ ของลูกจ้าง ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายและต้นทุนต่อหน่วยการให้บริการทางธุรกิจของผู้ประกอบการลงไปได้เป็นจำนวนมาก (Greenwald & Katz, 2012)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรน่า-2019 (Covid-19) ถือเป็นปฏิกิริยาเร่งให้เกิดการนำระบบ “Gig Economy” สมัยใหม่เข้ามาปรับใช้เป็นฐานรองรับการประกอบอาชีพอิสระให้กับปัจเจกบุคคลท่ามกลางสถานการณ์ที่เลวร้ายในขณะนั้น ด้วยเหตุที่กลุ่มแรงงานที่เคยอยู่ในระบบการทำงานในองค์กรทั่วไปรูปแบบปกติมีรายได้ที่มาจากงานประจำไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงได้ใช้โอกาสนี้ในการหารายได้เสริมเพิ่มเติมจากการประกอบอาชีพอิสระแบบชั่วคราว โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ที่มีระบบ “อินเทอร์เน็ต” (Internet) เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงทุกคนให้สามารถสื่อสารระหว่างกันได้ แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลกันมากเพียงใดก็ตามไม่ถือว่าเป็นอุปสรรคที่ขวางกันการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ กล่าวคือ “อินเทอร์เน็ต” ถือเป็นเครื่องมือที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือปรับเปลี่ยนวิถีการทำงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการทำงานระยะไกลที่เรียกว่า “การทำงานที่บ้าน” (Work from home) ทำให้กลุ่มแรงงานที่อยู่ในระบบสามารถทำงานต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และยังมีส่วนช่วยเหลือกลุ่มแรงงานบางกลุ่มที่มีความจำเป็นต้องออกจากงานประจำหรือมีความประสงค์ในการหารายได้เพิ่มเติมสามารถก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานนอกระบบได้อีกทางหนึ่งด้วย อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลานั้นลูกจ้างส่วนใหญ่ที่อยู่ในภาคธุรกิจเอกชนกลับไม่ได้โชคดีเหมือนกับข้าราชการหรือพนักงานในองค์กรภาครัฐ เนื่องจากองค์กรธุรกิจมีความจำเป็นต้องปิดกิจการชั่วคราวหรือบางแห่งต้องยุติกิจการอย่างถาวรนำไปสู่ปัญหาการเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้างทั้งเป็นการชั่วคราวหรือถาวรด้วยเช่นเดียวกัน ทำให้กลุ่มแรงงานที่ออกจากระบบงานปกติดังกล่าวจำเป็นต้องก้าวเข้าสู่ระบบตลาดแรงงานอิสระกันเพิ่มมากขึ้นส่งผลเชิงบวกต่อการขยายตัวของระบบ “Gig Economy” เป็นอย่างมาก (Umar, Xu, & Mirza, 2020)

หากกล่าวถึงระบบงานแบบ “Gig Economy” ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าแรกเริ่มเดิมทีถือกำเนิดขึ้นมายาวนานมากเพียงใด แต่มีผู้สันทัดกรณีเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจโลกที่ได้ศึกษาประเด็นนี้หลายท่านอธิบายไว้ว่า “Gig Economy” เป็นเศรษฐกิจแบบใหม่ในยุคที่ระบบสารสนเทศออนไลน์กำลังเฟื่องฟูและครอบงำระบบตลาดทุนนิยมเสรีของโลก แต่ก็มีผู้ที่เห็นแย้งว่า “Gig Economy” แท้จริงแล้วเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นย้อนหลังกลับไปในช่วงปี ค.ศ. 1915 ซึ่งเป็นห้วงเวลาที่การเล่นดนตรีแจ๊สกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการจ้างงานบรรดานักดนตรีให้เดินทางไปแสดงโชว์ด้วยการเดินสายหมุนเวียนไปตามสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานบริการ สถานบันเทิง หรืองานเลี้ยงรับรองในโอกาสต่าง ๆ ทำให้การทำงานของแรงงานกลุ่มนี้ไม่สามารถระบุพื้นที่ของการทำงานได้อย่างแน่นอนชัดเจน (Friedman, 2014) กระนั้นก็ตาม แม้ว่า “Gig Economy” จะถือกำเนิดมาอย่างยาวนานนับร้อยปี แต่มีสิ่งเดียวที่แตกต่างแปลกแยกออกไปจากเดิมในยุคปัจจุบัน ก็คือ “เทคโนโลยี” (Technology) ที่ยกระดับขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งจนไม่อาจที่เปรียบเทียบการจ้างงาน “Gig worker” ยุคเริ่มแรกกับยุคสมัยใหม่ได้ เนื่องด้วยบริบทการสื่อสารและการทำงานที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา (Batmunkh, Fekete-Farkas, & Lakner, 2022, pp. 1) นั่นหมายความว่า การจ้างงานยุคสมัยใหม่กำลังถูกขับเคลื่อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลทั้งในรูปแบบออนไลน์และรูปแบบไฮบริด เช่น การค้าขาย การธนาคาร การศึกษา และการให้บริการทางการแพทย์ เป็นต้น (Osburg, 2017) ทำให้การเพิ่มจำนวนการจ้างงานใน “Gig Economy” จึงเปรียบเสมือนการปฏิวัติเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ (Horowitz, 2011) แต่ก็ส่งผลเชิงลบโดยตรงบางประการต่อปัจเจกบุคคลในการประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงสัมพันธ์กันกับรายได้ที่สมควรได้รับอย่างเหมาะสมจากการจ้างงานที่แน่นอนในแต่ละเดือน อีกทั้งยังทำให้แรงงานกลุ่มนี้ขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยมีระบบสายบังคับบัญชาเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการควบคุมการทำงานของลูกจ้างภายในองค์กรอีกด้วย (Standing, 2011)

อนึ่ง การทำงานของ “Gig worker” นำไปสู่การขยายตัวของเศรษฐกิจขนาดใหญ่ในระดับมหภาค เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานแบบดั้งเดิมไปสู่การทำงานที่ยืดหยุ่นมีความเป็นอิสระภายใต้ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ทำให้แรงงานกลุ่มนี้เลือกที่จะอาศัยการทำงานชั่วคราวเป็นแหล่งรายได้หลัก เพื่อสร้างรายได้เสริมเข้ามาช่วยเหลือจุนเจือตนเองและครอบครัวได้ ข้อสังเกตก็คือ ปัจเจกบุคคลที่ตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ “Gig worker” เป็นอาชีพหลัก เพราะพวกเขามีความพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้รับมากกว่าค่าตอบแทนจากการทำงานประจำที่มีรายได้ต่ำกว่า เมื่อรายได้สูงขึ้นและสภาพการทำงานที่ค่อนข้างมีความเป็นอิสระก็เป็นเหตุผลที่เพียงพอต่อการเลือกประกอบอาชีพหลักเป็น “Gig worker” (Schor et al., 2019) ถึงกระนั้น ปัจเจกบุคคลบางกลุ่มก็อาจจะมีความไม่พอใจต่อการประกอบอาชีพ “Gig worker” แต่ก็มีความจำเป็นที่ต้องทำงานนอกระบบอันมีสาเหตุมาจากระบบการศึกษาในปัจจุบันขัดขวางไม่ให้แรงงานเหล่านี้สามารถเข้าสู่ระบบการทำงานแบบปกติเต็มเวลาได้ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องของคุณวุฒิ คุณสมบัติจากประสบการณ์ และการรับอัตรากำลังคนเข้ามาทำงานในองค์กรต่าง ๆ ที่มีการกำหนดกรอบเอาไว้อย่างชัดเจน ทำให้ปัจเจกบุคคลได้หันเหความสนใจเข้าสู่การประกอบอาชีพแรงงานอิสระเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้มีการรวบรวมมาจาก

แรงงานอิสระทั่วโลก ซึ่งได้ลงทะเบียนในระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ Zippia พบว่า “Gig worker” ภาพรวมในปัจจุบัน มีจำนวนมากถึง 53% ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 18-34 ปี มุ่งเน้นการทำงานอิสระเป็นแหล่งรายได้หลัก และส่วนใหญ่ชอบทำงานอยู่ที่บ้าน พวกเขาอธิบายว่าสามารถปรับตัวกับการทำงานได้เป็นอย่างดีมากกว่าการต้องออกไปทำงานเต็มเวลาในสำนักงานนอกบ้าน โดยเหตุผลหลักที่กลุ่มคนเหล่านี้ให้ไว้ ก็คือ การว่างงานเป็นสาเหตุที่ผลักดันให้พวกเขาเข้าสู่ระบบ “Gig Economy” และในทำนองเดียวกัน ในส่วนขององค์กรธุรกิจและบริษัทต่าง ๆ ก็นิยมจ้างงาน “Gig worker” ด้วยเช่นเดียวกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบงานศิลปะและการพัฒนาระบบซอฟแวร์ (IT) (Kolmar, 2022)

ดังนั้น “Gig Economy” จึงเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในยุคโลกปัจจุบันที่ระบบการแข่งขันทางธุรกิจขยายตัวออกไปเป็นเศรษฐกิจขนาดใหญ่ระดับมหภาคที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากระบบเศรษฐกิจปัจจุบันได้ถูกผนวกรวมเข้ากับเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีการจ้างงาน “Gig worker” แบบครั้งคราว โดยการทำงานดังกล่าวมีทั้งข้อดีและข้อเสียอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็ถือว่าเป็นตลาดแรงงานที่ปัจเจกบุคคลยุคใหม่กล้าเข้าไปทดลองเสี่ยงแม้ว่าจะไม่มีความมั่นคงมากนักก็ตาม อันมีสาเหตุมาจากหลากหลายปัจจัยแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นแรงกระตุ้นปฏิกิริยาทางสังคมที่นำไปสู่ความจำเป็นของการเข้ามาทำงานในระบบ “Gig Economy” แทบทั้งสิ้น บทความเรื่องนี้ จึงมุ่งศึกษาถึงระบบตลาดทุนนิยมเสรีในโลกยุคโลกาภิวัตน์สมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วยการอธิบายถึงลักษณะสำคัญของ “Gig worker” ที่ส่วนใหญ่ทำงานกับเครือข่ายของผู้ประกอบการแบรนด์แพลตฟอร์ม ทำให้ต้องเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” (Platform Workers) โดยพิจารณาร่วมกับแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานในฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่จากประเทศที่มีแนวทางการจัดสวัสดิการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อหามาตรการรองรับแรงงานอิสระให้ได้รับโอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าสู่ระบบสวัสดิการแห่งรัฐอย่างเหมาะสมอันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำระหว่างแรงงานที่อยู่ในระบบและแรงงานนอกระบบให้สามารถทำงานได้อย่างมั่นคงภายใต้ระบบตลาดทุนนิยมเสรีที่รองรับเศรษฐกิจดิจิทัลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่แรงงานนอกระบบกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันอีกด้วย

แรงงานแพลตฟอร์มกับเศรษฐกิจดิจิทัลในยุค “Gig Economy” สมัยใหม่

“แรงงานแพลตฟอร์ม” เป็นผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสมัยใหม่ที่มีความแตกต่างจากลักษณะโดยทั่วไปของ “Gig worker” ในระบบ “Gig Economy” ที่เคยเกิดขึ้นในยุคอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือ “Gig worker” ในปัจจุบันเป็นการให้บริการผ่านระบบออนไลน์ที่นายจ้างและลูกจ้างไม่มีความจำเป็นต้องพบเจอกันโดยตรง แต่สามารถสั่งงานผ่านคำสั่งในระบบ “แอพพลิเคชั่น” (Application) ตามแพลตฟอร์มต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว แรงงานกลุ่มนี้จึงเข้าข่ายการเป็น “แรงงานแพลตฟอร์ม” ยุคสมัยใหม่ที่อยู่ภายใต้การกำกับควบคุมคำสั่งการจ้างงานอย่างเคร่งครัดจากผู้ประกอบการแบรนด์แพลตฟอร์มทางธุรกิจหลากหลายประเภทการให้บริการ ได้แก่ ผู้ให้บริการการขนส่งสาธารณะและการจัดส่งอาหาร เช่น Grab, Line Man, Foodpanda และ Lalamove ฯลฯ

ผู้ให้บริการที่พักอาศัยเป็นการชั่วคราว เช่น Agoda Booking, Traveloka, Traveligo, Trip, Expedia และ Hotel Quickly ฯลฯ หรือผู้ให้บริการรับจ้างทำความสะอาดแบบครบวงจร เช่น BeNeat, Ayasan และ Seekster ฯลฯ ทั้งนี้ ด้วยลักษณะของแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายทางธุรกิจได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้จ้างงานเป็นอย่างมาก จึงมีส่วนทำให้อัตราการเจริญเติบโตของ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ที่ก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพ “Gig worker” เป็นไปอย่างก้าวกระโดดและสามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับแรงงานอิสระเหล่านี้อย่างเป็นกอบเป็นกำ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงมาตรฐานการจ้างงานยังพบถึงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างที่มีความซับซ้อนค่อนข้างมากและยังมีช่องโหว่ทางกฎหมายอีกมากมายที่คอยกีดกันการได้รับสวัสดิการที่ดีจากนายจ้างอย่างเหมาะสม เนื่องจาก “แรงงานแพลตฟอร์ม” อยู่ในสถานะ “หุ้นส่วนทางธุรกิจ” (Partner) ตามข้อตกลงที่มีการลงนามไว้ในสัญญาที่มีการจัดทำตั้งแต่แรกเริ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแบรนด์แพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าของแบรนด์แพลตฟอร์มจะเป็นผู้กำหนดและระบุเงื่อนไขในสัญญาที่มีลักษณะเป็นการเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างหรือผู้ร่วมงานเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องของค่าจ้าง ค่าตอบแทน หลักประกันความมั่นคงในการทำงาน และกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ที่เจ้าของแบรนด์แพลตฟอร์มกำหนดเอาไว้เปรียบเสมือนสัญญาทาสที่ไม่ได้อยู่ภายในขอบเขตของการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน เช่น สิทธิทางสวัสดิการสังคม สิทธิการลาตามกฎหมาย การกำหนดรายได้ค่าตอบแทนที่ชัดเจน ฯลฯ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้เข้าร่วมธุรกิจเหล่านี้ในระยะยาวเป็นอย่างมาก (อรวรรณ เกษร, ม.ป.ป., น. 1)

“Gig worker” ในปัจจุบันจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจแพลตฟอร์มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสามารถแบ่งงานแพลตฟอร์มหลักที่ปรากฏออกมาได้ 4 ประเภท ได้แก่ (Vallas & Schor, 2020)

1) พนักงานที่มีทักษะสูงและผู้รับเหมาอิสระ

2) ผู้ให้ปรึกษาทางธุรกิจและพนักงานขายอิสระ

3) พนักงานไรเดอร์ (ผู้ที่ทำหน้าที่จัดส่งอาหาร งานซ่อมแซม และงานทำความสะอาดบ้าน)

4) การเป็นวิทยากรฝึกอบรมผ่านระบบออนไลน์ทั้งหมด ซึ่งผู้เข้าการร่วมอบรมต้องการทักษะและประสบการณ์เพียงเล็กน้อยสำหรับนำไปต่อยอดความสำเร็จทางธุรกิจ

เห็นได้ชัดว่า ลักษณะงานตามที่ปรากฏจะเป็นการทำงานที่มีความยืดหยุ่นสูงไม่ตายตัว ทำให้ผู้จ้างงานส่วนใหญ่เลือกใช้บริการ “แรงงานแพลตฟอร์ม” มากกว่าการเสาะแสวงหาพนักงานเต็มเวลามาจัดการเรื่องเพียงเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ นายจ้างและลูกจ้างต่างได้รับประโยชน์ต่างตอบแทนระหว่างกันในระยะเวลาอันสั้น กล่าวคือ นายจ้างได้รับประโยชน์จากการจ้างผู้ที่มีทักษะเฉพาะด้านด้วยเงินจำนวนที่น้อยลงเมื่อเทียบกับการจ้างงานพนักงานมืออาชีพเต็มเวลา ในส่วนของลูกจ้างก็สามารถเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถของตนด้วยประสบการณ์ที่เพิ่มมากขึ้นจากการได้รับโอกาสในการทำงานที่มีความหลากหลายมากกว่าการทำงานเชิงเดี่ยวในองค์กรสำนักงานที่มีการจำกัดขอบเขตการทำงาน นอกจากนี้ ลูกจ้างยังได้รับความเป็นอิสระที่มากขึ้นจากการทำงานที่ไม่ต้องคำนึงถึงการได้รับใบอนุญาตวิชาชีพเฉพาะหรือการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ใบประกอบวิชาชีพในบางสาขาวิชา ทำให้ลูกจ้างสามารถเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้จากอาชีพที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น โดยไม่

จำเป็นต้องเข้าเรียนหรืออบรมวิชาชีพทางด้านการปฏิบัติงานดังกล่าวมาก่อนก็ได้ก่อให้เกิดการรักษาดุลยภาพระหว่างการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างลงตัว (Graham, Hjorth, & Lehdonvirta, 2017)

อย่างไรก็ตาม แม้จะปรากฏถึงข้อดีของการจ้างงาน “Gig worker” ในระบบ “Gig Economy” แต่ก็มีข้อเสียอีกมากมายที่แรงงานกลุ่มนี้กำลังเผชิญอยู่และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วยเช่นเดียวกัน ได้แก่ การทำงานหนักเกินไปในบางสถานการณ์ การได้รับค่าจ้างค่าตอบแทนที่ต่ำกว่าความเป็นจริงและรายได้ไม่มีความแน่นอน การยอมรับความเสี่ยงจากการเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม สภาพการทำงานที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาไม่มีความมั่นคง การมอบสินค้าและการบริการให้กับนายจ้างด้วยคุณภาพสินค้าหรือบริการที่ต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากไม่สามารถควบคุมการผลิตสินค้าและการบริการของผู้ประกอบการเจ้าของสินค้าเหล่านั้นได้ ตลอดจนการไม่มีหลักประกันชีวิตที่เกี่ยวข้องกับประกันสังคมและเงินบำเหน็จบำนาญภายหลังจากเกษียณ (Hardy & McCrystal, 2022) แต่กระนั้น ผลการศึกษาของ Mastercard and Kaiser Associates (2019) พบว่า “Gig Economy” มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ โดยในปี ค.ศ. 2019 สร้างรายได้มากกว่า 204 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และยังคาดการณ์อีกว่าในปี ค.ศ. 2023 มูลค่าในระบบเศรษฐกิจดิจิทัลจะพุ่งสูงขึ้นถึง 455 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบได้ว่า “Gig Economy” มีอัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างสูงกว่าที่หลายฝ่ายคาดการณ์เอาไว้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงควรต้องหามาตรการร่วมกันในการออกแบบและพัฒนาระบบการทำงานของ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ใหม่อีกครั้ง เพื่อมุ่งตอบสนองต่อความเท่าเทียมทางด้านรายได้และกำหนดรูปแบบการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการประเภทต่าง ๆ ให้คำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของสังคมอย่างเป็นเอกภาพ (Batmunkh, Fekete-Farkas, & Lakner, 2022, pp. 3) เห็นได้ชัดว่า แรงงานในระบบกำลังถูกสั่นคลอนด้วยแรงงานนอกระบบ กล่าวคือ การจ้างงานในยุคปัจจุบันอาจลดทอนความสำคัญของการจ้างพนักงานเต็มเวลาเข้ามาภายในองค์กรดังเช่นในอดีต เนื่องด้วยการเข้ามาของ “Gig Economy” ได้ทำให้เกิดระบบ “แรงงานแพลตฟอร์ม” หลากหลายแบรนด์ตามความพึงพอใจของนายจ้างในการใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ถึงกระนั้น แรงงานอิสระนอกระบบเหล่านี้ก็ยังคงเป็นกลุ่มแรงงานที่มีความเปราะบางมากที่สุดในสังคม แม้ว่าจะปรากฏถึงความต้องการในระบบตลาดมากขึ้นเพียงใดก็ตาม (Riley, 2016, pp. 65)

สรุปได้ว่า “Gig worker” ที่เรียกว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในระบบ “Gig Economy” ที่อยู่ภายใต้เศรษฐกิจดิจิทัล ถือเป็นผลผลิตของเศรษฐกิจยุคสมัยใหม่ที่มีความแตกต่างจาก “Gig worker” ในยุคเริ่มแรกอย่างชัดเจน พิจารณาได้จากลักษณะความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างที่ไม่มีความจำเป็นต้องเจรจาตกลงด้วยตนเองดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา แต่เป็นการรับคำสั่งผ่านแพลตฟอร์มรูปแบบออนไลน์สมัยใหม่ใน “แอพพลิเคชั่น” ตามความต้องการในสินค้าและการบริการต่าง ๆ ของนายจ้างได้โดยตรง ทั้งนี้ เงื่อนไขในการใช้บริการทั้งหมดได้ถูกกำหนดเอาไว้โดยเจ้าของธุรกิจแบรนด์แพลตฟอร์มต่าง ๆ เอาไว้เรียบร้อยแล้ว จึงทำให้อุปสงค์อุปทานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างอยู่ในจุดดุลยภาพที่สอดคล้องกัน การจ้างงานจึงเกิดขึ้นจากความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” จะยอมรับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญจากข้อตกลงที่เอารัดเอาเปรียบของเจ้าของธุรกิจแบรนด์แพลตฟอร์มมากเพียงใดก็ตาม แต่หากพิจารณาถึงหลักสิทธิมนุษยชนย่อมถือ

ได้ว่า การกระทำของเจ้าของธุรกิจแบรนด์แพลตฟอร์มยังขาดความยุติธรรมต่อ “แรงงานแพลตฟอร์ม” เป็นอย่างมาก เพราะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างแรงงานที่อยู่ในระบบและแรงงานนอกระบบอย่างเด่นชัด ฉะนั้น ภาครัฐจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงและกำหนดแนวทางที่เป็นมาตรการกลาง เพื่อรองรับกลุ่มแรงงานชายขอบเหล่านี้อย่างเป็นเอกภาพทัดเทียมกันกับแรงงานกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในสังคม

แนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานในฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่

ในปัจจุบันภายหลังจากเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรน่า-2019 (Covid-19) ปัจเจกบุคคลบางส่วนในสังคมได้เลือกเส้นทางการประกอบอาชีพที่มีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้นในสถานะของ “Gig worker” เนื่องจากสถานการณ์ที่ยากลำบากในช่วงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการทำงานในองค์กรต่าง ๆ ทำให้นายจ้างต้องเลิกจ้างหรือพักงานลูกจ้างเป็นจำนวนมาก ทำให้ลูกจ้างเหล่านี้ขาดรายได้ในการประทังชีวิตจนต้องเลือกที่จะออกมาจากการประกอบอาชีพเดิมที่อยู่ในระบบโดยทั่วไปทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อหาหนทางใหม่ ๆ ในการหารายทดแทนมูลค่าที่สูญเสียไปจากการถูกเลิกจ้างหรือออกจากงานเดิมผ่านช่องทางแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ นำไปสู่การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจดิจิทัลผ่านระบบออนไลน์ในลักษณะของการเป็น “แรงงานแพลตฟอร์ม” ซึ่งได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องด้วยปัจจัยสำคัญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงควรมีมาตรการในการรองรับ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ด้วยกลยุทธ์ “การเจรจาทางสังคม” (Social Dialogue) ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มตัวแทนจากทั้งภาครัฐ ผู้ประกอบการ นายจ้าง และลูกจ้าง เพื่อหาข้อตกลงที่มีความเหมาะสมต่อทุกฝ่ายในการกำหนดเป็นแนวนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน (Mexi, 2019, pp. 15-19) กล่าวคือ ภาครัฐจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายออกมาเป็นกฎหมายในการใช้บังคับอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างบรรทัดฐานหลักประกันในการคุ้มครองสวัสดิภาพ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ให้ได้รับการจัดสวัสดิการที่ดีและมีคุณภาพทัดเทียมกับแรงงานกลุ่มอื่น ๆ เหมือนกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในสังคม

ทั้งนี้ ภาครัฐในหลายประเทศได้มีการออกกฎหมายคุ้มครอง “แรงงานแพลตฟอร์ม” อย่างเป็นรูปธรรม ยกตัวอย่างเช่นกรณีกฎหมาย California Assembly Bill 5 (AB5) ของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2019 มีจุดเริ่มต้นมาจากคำพิพากษาคดี Dynamex Operations West, Inc. v. Superior Court of Los Angeles (2018) 4 Cal.5th 903 (Dynamex) ที่ระบุว่า นิติสัมพันธ์ของการจ้างแรงงานในลักษณะ “การจ้างทำของ” ส่งผลต่อการจัดกลุ่มแรงงานที่ผิดประเภท ทำให้แรงงานจ้างทำของไม่ได้รับสิทธิและการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานอย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อนายจ้างอื่น ๆ ที่มีจ้างแรงงานเต็มเวลา ซึ่งมีการจ่ายเงินเข้ากองทุนเงินทดแทนและกองทุนประกันสังคม อีกทั้งการกระทำดังกล่าวยังเป็นวิธีการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษีที่สร้างความเสียหายต่อรายได้ของรัฐอีกด้วย กล่าวคือ นายจ้างจะต้องจ้างแรงงานในลักษณะงานเต็มเวลาไม่ใช่การจ้างงานเพียงชั่วครั้งชั่วคราว เพราะลูกจ้างจะไม่ได้รับสวัสดิการที่พึงได้รับอย่างเหมาะสมตามกฎหมายและภาครัฐก็เสียผลประโยชน์จากการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษีของนายจ้างในจ้างงานลักษณะที่ผิดประเภทนี้อีกด้วย (California Assembly Bill 5,

Section 1 อ้างใน นันทพล พุทธพงษ์, 2565, น. 277)

กรณีกฎหมาย California Proposition 22 ของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2020 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในธุรกิจขนส่ง โดยปรากฏหลักการทั่วไป เช่น การจำกัดชั่วโมงการทำงานไม่เกิน 12 ชั่วโมง/วัน เว้นแต่แรงงานได้ออกจากระบบโดยไม่มีการรบกวนเป็นเวลาอย่างน้อย 6 ชั่วโมง การกำหนดให้แรงงานที่ทำงานเฉลี่ยอย่างน้อย 25 ชั่วโมง/สัปดาห์ในหนึ่งไตรมาส โดยผู้ประกอบการแพลตฟอร์มต้องจ่ายเงินค่าเบี้ยสุขภาพ 82% ให้แก่ลูกจ้างในแต่ละเดือนตามจำนวนที่ต้องส่งเข้า California Covered (CC) และการให้ผู้ประกอบการแพลตฟอร์มต้องจัดหาประกันอุบัติเหตุการรักษาพยาบาลให้แก่ลูกจ้างไม่ต่ำกว่า 1 ล้านเหรียญสหรัฐ และค่าชดเชยการขาดรายได้จากการประสบอันตราย แต่ไม่ครอบคลุมถึงขณะที่ทำภารกิจส่วนตัวอันไม่เกี่ยวข้องกับงาน เป็นต้น กล่าวคือ ภาครัฐได้ออกกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพ “แรงงานแพลตฟอร์ม” อย่างเป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการช่วยทำให้ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างแรงงานในระบบกับนอกระบบได้เป็นอย่างดี (Ballotpedia, California Proposition 2 2 , App-Based Driver as Contractors and La-bor Policies Initiative (2020) [Online] อ้างใน นันทพล พุทธพงษ์, 2565, น. 278-279)

กรณีกฎหมาย Royal Decree Law 9/2021 หรือเรียกอีกอย่างว่า “กฎหมายไรเดอร์” (Riders’ Law) ของสเปน ในปี ค.ศ. 2021 เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นมาจาก “การเจรจาทางสังคม” (Social Dialogue) ระหว่างกระทรวงแรงงานและเศรษฐกิจสังคมของรัฐบาลสเปน สหภาพแรงงาน (CCOO, UGT) และสมาคมนายจ้าง (CEOE, CEPYME) มีพัฒนาการมาจากคดี Glovo (ECLI: ES: TS: 2020: 2924) ซึ่งศาลฎีกาของสเปนได้พิพากษาเอาไว้ ในวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 2020 ที่ระบุว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในธุรกิจรับส่งอาหารของบริษัท Glovo มีสถานะเป็น “ลูกจ้าง” ทำให้สมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน การประกอบธุรกิจไม่ได้มีปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับมือถือหรือรถจักรยานยนต์ แต่เป็นแพลตฟอร์มของธุรกิจ ในส่วนของระบบการให้คะแนน ถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเลือกงาน (การกำหนดการทำงานและแนวทางในการทำงาน) แพลตฟอร์ม Glovo ไม่ใช่คนกลางในการประกอบธุรกิจ แต่เป็นผู้ประกอบกิจการขนส่ง ทำให้เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจการดำเนินงานภายในธุรกิจทั้งหมด การกำหนดราคา วิธีการจ่ายเงิน และค่าตอบแทน เป็นอำนาจโดยชัดแจ้งของบริษัท Glovo แต่เพียงผู้เดียวไม่ ซึ่งลูกจ้างไม่สามารถเข้าแทรกแซงการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ได้ ทำให้ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเจรจากับลูกค้าที่สั่งสินค้าผ่านแพลตฟอร์ม Glovo เนื่องจาก “แรงงานแพลตฟอร์ม” ถูกควบคุมด้วยระบบระบุตำแหน่งการทำงานและต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่มีความชัดเจนเพียงเท่านั้น กล่าวคือ คดี Glovo ส่งผลทำให้ “ไรเดอร์” (Riders) มีสถานะเป็น “ลูกจ้าง” ตามกฎหมายแรงงานของสเปน มีสิทธิได้รับสวัสดิการเทียบเท่ากับแรงงานในระบบทุกประการ (Perez del Prado, 2021 อ้างใน นันทพล พุทธพงษ์, 2565, น. 281-282)

สรุปได้ว่า ฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่ในการจัดสวัสดิการให้กับ “แรงงานแพลตฟอร์ม” จากกรณีศึกษาดังกล่าว ทำให้สามารถพิจารณาได้ว่าภาครัฐมีปฏิกิริยาต่อพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปของ “Gig worker” ในระบบ “Gig Economy” เป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากการออกกฎหมายตามคำพิพากษาของศาล เพื่อลดความเหลื่อม

ล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการตามกฎหมายแรงงานของภาครัฐเพิ่มมากขึ้นด้วยการตีความทางกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อ “แรงงานแพลตฟอร์ม” มากที่สุด ทำให้กลุ่มแรงงานเปราะบางในสังคมได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐและยังเป็นการกำหนดบทบาทของผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจแพลตฟอร์มให้คำนึงถึงแรงงานเหล่านี้ในสถานะ “ลูกจ้าง” ซึ่งสมควรได้รับสวัสดิการที่ดีและมีคุณภาพอย่างเหมาะสมเทียบเท่ากับกลุ่มแรงงานจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุป

“Gig Economy” เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการพบหลักฐานว่าถือกำเนิดขึ้นมานับตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ตามที่นักวิชาการได้ศึกษาหาข้อมูลกันมาเบื้องต้น โดยในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการจ้างงานในลักษณะของการแสดงโชว์ดนตรีตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นการชั่วคราว ซึ่งต้องมีการเจรจาระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างโดยตรงถึงวัตถุประสงค์ของการจ้างงานที่มีความชัดเจนแน่นอนตามความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย แต่ทว่า “Gig Economy” ในยุคปัจจุบันได้กลายเป็นผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีตัวแปรสำคัญ คือ การเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรน่า-2019 (Covid-19) ซึ่งได้ก่อให้เกิดการทำงานรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า “การทำงานที่บ้าน” (Work from home) โดยมีส่วนที่นำพาสังคมเข้าสู่ระบบการทำงานทั้งในรูปแบบออนไลน์และรูปแบบไฮบริดจนผลักดันแรงงานในระบบโดยทั่วไปให้ออกมาทำงานออกนอกระบบเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินธุรกิจของตนในช่วงเวลาดังกล่าวได้ ทำให้เกิดธุรกิจใหม่ของผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจ แบรนด์แพลตฟอร์มต่าง ๆ ขึ้นมารองรับการทำงานของปัจเจกบุคคลในช่วงเวลาที่เลวร้ายในขณะนั้น หากมองในแง่ดีก็ถือได้ว่าเจ้าของธุรกิจแบรนด์แพลตฟอร์มเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือแรงงานในระบบที่ขาดแคลนรายได้หลักจากงานประจำให้มีหนทางเลือกใหม่ในการรับงานอิสระเป็นรายได้เสริม อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กับปัจเจกบุคคลผ่านการทำงานด้วยระบบออนไลน์ในช่วงเวลาที่สังคมกำลังหยุดนิ่ง แต่ทว่าหากพิจารณาถึงข้อเสีย พบว่า การบริหารจัดการสวัสดิภาพของ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในยุคปัจจุบัน ภาครัฐในหลาย ๆ ประเทศยังไม่มีการจัดสวัสดิการสังคมที่ดีมากเพียงพอต่อแรงงานกลุ่มนี้อันมีสาเหตุมาจากประเทศต่าง ๆ ยังขาดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารระบบตลาดทุนนิยมเสรีในลักษณะของ “Gig Economy” สมัยใหม่ ทำให้การตีความ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ยังคงคลุมเครือกลายเป็นเพียงการตีความเป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่สามารถระบุตัวตนของแต่ละบุคคลได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ดี ฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่ในหลายประเทศก็เริ่มให้ความสำคัญกับการตีความหมาย “แรงงานแพลตฟอร์ม” เสมือนแรงงานที่อยู่ในระบบโดยทั่วไป โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและสเปนที่ได้มีการตีความตามคำพิพากษาสูงสุด ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อ “แรงงานแพลตฟอร์ม” เป็นอย่างมาก นำไปสู่การออกกฎหมายที่ให้การคุ้มครองแรงงานนอกระบบเหล่านี้ได้อย่างทัดเทียมเท่าเทียบเท่ากันกับแรงงานในระบบทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ฉะนั้นแล้ว บทเรียนจากฉากทัศน์ที่เกิดขึ้นกับทั้งสองประเทศข้างต้นสมควรถูกนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางนโยบายและออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสวัสดิการแรงงานของภาครัฐยุคใหม่ที่ควรให้ความสำคัญกับ “Gig worker” ในระบบ “Gig

Economy” ที่มีการขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัลเพิ่มมากขึ้นภายใต้ลักษณะการทำงานที่มีความหลากหลายอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

นันทพล พุทธพงษ์. (2565). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มดิจิทัล: ศึกษากรณีธุรกิจรับส่งอาหารในประเทศไทย. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์,* 11(1), 263-309.

อรวรรณ เกษร. (ม.ป.ป.). *แรงงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์มกับปัญหาการคุ้มครองแรงงานตามกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: รัฐสภาไทย.

Batmunkh, A., Fekete-Farkas, M., & Lakner, Z. (2022). Bibliometric Analysis of Gig Economy. *Administrative Sciences,* 12(51), 1-15.

Friedman G. (2014). Workers without employers: Shadow corporations and the rise of the gig economy. Review of Keynesian Economics, 2, 171–188.

Graham, M., Hjorth, I., & Lehdonvirta, V. (2017). Digital labour and development: Impacts of global digital labour platforms and the gig economy on worker livelihoods. European Review of Labour and Research, 23, 135–62.

Greenwald, R. (2012). Contingent, Transient and at Risk: Modern Workers in a Gig Econ-omy. Retrieved September 2, 2023, from http://www.huffingtonpost.com/richard-greenwald/contingent-transi-ent-and-_b_1554619.html

Hardy, T., & McCrystal, S. (2022). The importance of competition and consumer law in regulating gig work and beyond. Industrial Relations, 64(5), 785-800.

Horowitz, S. (2011). The Freelance Surge is the Industrial Revolution of Our Time. Retrieved September 2, 2023, from http://www.theatlantic.com/business/archive/2011/09/the-freelance-surge-is-the-industrial-revolution-of-our-time/244229/

Kolmar, C. (2022). 23+ ESSENTIAL GIG ECONOMY STATISTICS [2023]: DEFINITIONS, FACTS, AND TRENDS ON GIG WORK. Retrieved September 2, 2023, from https://www.zippia.com/advice/gig-economy-statistics/

Mastercard & Kaiser Associates. (2019). *The Global Gig Economy: Capitalizing on a ~$500B Opportunity.* Washington, DC: Mastercard.

Mexi, M. (2019). Social Dialogue and the Governance of the Digital Platform Economy: Understanding Challenges, Shaping Opportunities. *Background paper for discussion at the ILO-ACCESS-CES Romania International Conference (Bucharest, 10–11 October*

2019), 15 -19

Osburg, T.. 2017. Sustainability in a Digital World Needs Trust. *Sustainability in a Digital World,* 11565, 3–19.

Perez del Prado, D. (2021). The legal Framework of Platform Work in Spain: The NewSpanish "Riders' Law". *Comparative Labor Law and Policy Journal,* 1-5

Riley, J. (2016). Regulating the engagement of non-employed labour: A view from the antipodes. *In Brodie, D., Busby, N., & Zahn, R. (eds). The Future Regulation of Work: New Concepts, New Paradigms.* London: Palgrave Macmillan.

Schor, J. B., Cansoy, M., Charles, W., Ladegaard, I., & Wengronowitz, R. (2019). *Dependence and precarity in the platform economy.* Work. Pap., Boston Coll., Boston.

Standing, G. (2011). *The Precariat: The New Dangerous Class.* London, UK: Bloomsbury Academic.

Umar, M., Xu, Y., & Mirza, S. S. (2020). The impact of Covid-19 on Gig economy. Economic Research, 34, 1-13.

Vallas, S. & Schor, J. B. (2020). What do platforms do? Understanding the Gig Economy. Sociology, 46, 273–294.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทย ต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

Factors affecting Thai consumers' loyalty to using 7-Eleven automatic vending machines

วิรชา แซ่หุ้ย[1] หนึ่งฤทัย หมัดนุ้ย[2] และจารุมาศ เสน่หา [3]

Wiracha Sae-Hui[1], Nuengruthai Madnui[2] and Jarumas Saneha[3]

[1,2,3]สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1,2,3]Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071391@tsu.ac.th[1]

Corresponding author E-mail: jarumas@tsu.ac.th[3]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 16–25 ปี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้ต่อเดือน 10,001–15,000 บาท และอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความเห็นว่าตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven มีศักยภาพและมีประสิทธิภาพในการเป็นช่องทางการจัดจำหน่าย สามารถใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven ได้ตลอด 24 ชั่วโมง สินค้าจากตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven มีคุณภาพดี และมีความยินดีที่จะแนะนำให้ผู้อื่นเลือกซื้อสินค้าจากตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยด้านความไว้วางใจไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

คำสำคัญ: ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ; ความจงรักภักดี ; ความไว้วางใจ ; การยอมรับเทคโนโลยี ; คุณภาพของผลิตภัณฑ์

Abstract

The purpose of this study was to study factors affecting Thai consumers' loyalty to using services automatic vending machine 7 -Eleven. A questionnaire was used as a data collection tool for 385 samples. To analyze the results, statistics used for descriptive data analysis included mean, percentage, standard deviation, and statistics used for inferential data analysis to test the hypothesis, including multiple regression analysis.

The study found that most of the respondents were female, aged between 16 – 25 years old, being students, monthly income 10,001 - 15,000 baht and live in Bangkok. There is an opinion that 7-Eleven automatic vending machines have potential and efficiency as a distribution channel and use the 7-Eleven automatic vending machines in 24 hours a day. The products from 7-Eleven automatic vending machines are good quality and happy to recommend others to purchase products from 7-Eleven automatic vending machines. The hypothesis test found that the technology acceptance factor and product quality factors affecting the factors that affect the loyalty of Thai consumers in using the 7-Eleven automatic vending machines at 005 level of confidence. On the other hand, the trust factor does not affect Thai consumers' loyalty to using 7-Eleven automatic vending machines.

Keywords: 7-Eleven automatic vending machine; loyalty; reliability; technology adoption; Product quality

บทนำ Introduction

Vending Machine หรือเครื่องหยอดเหรียญอัตโนมัติ สามารถสร้างความสะดวกได้ในทุกพื้นที่ เป็นช่องทางกระจายสินค้าที่ประสบความสำเร็จอย่างมากในต่างประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ เป็นรูปแบบการจำหน่ายสินค้าที่ได้รับความนิยมมากเพราะสามารถสร้างความสะดวกให้กับผู้บริโภคได้ในทุกพื้นที่ ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงและรู้จักสินค้า ในปัจจุบันช่องทางการซื้อสินค้าพัฒนาไปไวและไกลมากในยุคดิจิตอลที่มีการแข่งขันที่สูง (กรุงเทพธุรกิจ, 2565) การจัดจำหน่ายผ่านเครื่องขายอัตโนมัติ (Vending Machine) มีจุดแข็งหลายด้าน โดยเครื่องขายอัตโนมัติสามารถทำงานได้ 24 ชั่วโมง ลดค่าภาระจ้างแรงงาน เข้าถึงพื้นที่ทุกจุดที่ร้านค้าขนาดใหญ่เข้าไม่ถึง ความสะดวกในชั่วโมงเร่งด่วน เป็นช่องทางลดต้นทุนการกระจายสินค้า เพิ่มช่องทางกระจายสินค้า และเข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น ซึ่งแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคชาวไทย มีความรู้จักและคุ้นเคยกับเครื่องหยอดเหรียญในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทั้งในตู้หยอดเหรียญกดน้ำดื่ม ตู้ซักผ้าหยอดเหรียญ ตู้หยอดเหรียญเติมเงินมือถือ ฯลฯ อีกทั้งปัจจุบันมีบริษัทที่ผลิตนำเข้าและจัดจำหน่ายตู้จำหน่ายสินค้าอัตโนมัติในประเทศไทยหลายราย ทำให้เป็นแนวโน้มที่ดีกับธุรกิจเครื่องขายอัตโนมัติ (ธุรกิจหยอดเหรียญรวย24ชั่วโมง, 2550) ตลาดตู้ Vending Machine ในเมืองไทยยังมีโอกาสเติบโต เพราะหากคำนวณอัตราส่วนตู้ Vending Machine กับจำนวนประชากรไทยยังมีสัดส่วนต่ำเมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่น สัดส่วนประชากร 160 ล้านคน และมีตู้ Vending Machine จำนวน 2.5 ล้านเครื่องทั่วประเทศ ซึ่งนับเป็นตลาดใหญ่ที่สุด ส่วนประเทศไทยมีตู้ Vending Machine 30,000 เครื่อง เทียบกับจำนวนประชากร 70 ล้านคน (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) ซึ่งผู้บริโภคมีความรู้จักและคุ้นเคยกับเครื่องหยอดเหรียญในชีวิตประจำวัน มากขึ้น ทำให้เป็นแนวโน้มที่ดีกับธุรกิจเครื่องขายอัตโนมัติ

เซเว่น อีเลฟเว่น ร้านสะดวกซื้อเพื่อนคู่ใจยามหิว 24 ชั่วโมง เป็นร้านสะดวกซื้อครบวงจรที่มีสินค้า สดใหม่หลากหลาย แต่ก็ได้รับผลกระทบของการระบาดของไวรัสโควิด-19 จึงเริ่มมีการติดตั้งตู้จัดจำหน่ายสินค้าอัตโนมัติให้บริการจำหน่ายสินค้า อาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าในชีวิตประจำวัน มีความน่าสนใจและสะดวก ตอบโจทย์ผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน เน้นติดตั้งให้บริการในชุมชน โรงงาน ที่พักอาศัย คอนโดมิเนียม โดยเฉพาะในช่วงเวลาเร่งด่วนและช่วงเวลาที่หาของกินยาก ตอบโจทย์ความหิวยามค่ำคืน และการอำนวยความสะดวก รวดเร็ว 24 ชั่วโมง เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายสินค้า รองรับบริการชำระเงินทั้งเงินสด พร้อมเพย์ บัตรเครดิต และทรูมันนี่วอลเลต รวมทั้งบริการเติมเงิน (Business Today, 2020) หน้าตาของตู้ขายสินค้าอัตโนมัติ 7-Eleven ด้านบนตู้มีแถบ Logo 4 สีอันเป็นเอกลักษณ์ และมีขนาดใหญ่กว่าตู้กดน้ำทั่วไป มีไฟส่องสว่างชัดเจน มาพร้อมหน้าจอทัชสกรีนขนาดใหญ่ สินค้าหลากหลายประเภท โดยสามารถเลือกค้นหาจากประเภทของสินค้าได้ เนื่องจากมีแยกไว้ให้เป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการค้นหาสินค้า ขั้นตอนในการซื้อสินค้าขั้นตอนแรกลูกค้าจะต้องแตะจอเพื่อเข้าสู่หน้าจอการซื้อสินค้า กดเลือกสินค้าที่ต้องการซื้อ ขั้นตอนในการชำระเงิน สามารถเลือกชำระได้หลายช่องทาง เมื่อชำระสินค้าเรียบร้อยแล้ว สินค้าจะถูกส่งลงมาที่ช่องรับสินค้าด้านล่างของตู้ โดยตู้จะขึ้นไฟสัญญาณเป็นสีเขียว จึงจะสามารถหยิบสินค้าได้ การจำหน่ายสินค้าผ่าน ตู้อัตโนมัติมีข้อดีหลายอย่าง เช่น ช่วยลดความถี่ในการไปห้างใหญ่ ๆ ลดการสต๊อกสินค้า สามารถจัดสินค้าที่สามารถตอบโจทย์คนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุด ทำให้สินค้ามีการหมุนเวียน

อย่างรวดเร็ว (namfon, 2020)

แต่ยังพบว่าผู้บริโภคบางส่วนที่ยังไม่มีความไว้ใจในบริการของตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven โดยความไว้วางใจจะนำไปสู่ทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการตั้งใจซื้อและก่อให้เกิดความจงรักภักดี Guiltinan (1989 อ้างถึงใน ภรัณยา เปรมสวัสดิ์, 2561) และผู้ใช้งานเทคโนโลยีมีความคาดหวังว่าเทคโนโลยีนั้นจะต้องใช้งานได้ง่ายไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน เมื่อยอมรับว่าการใช้เทคโนโลยีมีความสะดวกก็ส่งผลให้เกิดการยอมรับและใช้เทคโนโลยีดังกล่าวและการรับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดจากการใช้งาน Davis (1989 อ้างถึงใน นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ, 2564) ความกังวลใจเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (NBTC E-LIBRARY, 2022) ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณลักษณะที่สามารถตอบโจทย์กับความต้องการของผู้บริโภคได้ ซึ่งคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้นถูกกล่าวว่าดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์การใช้ของผู้บริโภค โดยองค์ประกอบหลักของคุณภาพที่ดีเกิดขึ้นจากคน วัตถุดิบ และอุปกรณ์เครื่องจักร หากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่เกิดความผิดพลาดใด ๆ ก็จะส่งผลทำให้มีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตที่ดี นพดล บุรณนัฏ (2564) และความจงรักภักดีของผู้บริโภค การที่ผู้บริโภครู้สึกเกิดความเชื่อมั่นและเชื่อใจต่อผลิตภัณฑ์มีความผูกพันทางความรู้สึกบางอย่าง ที่ก่อให้เกิดการให้การสนับสนุนและการซื้อซ้ำในกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิม ๆ อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กรระยะยาว Schiffman (1991 อ้างถึงใน อัครวันท์ พยัคฆันตร, 2563) รวมถึงมีการแข่งขันที่สูงเนื่องจากปัจจุบันตู้เวนดิ้งแมชชีนเป็นตลาดที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว มีผู้ประกอบการสนใจและเตรียมจะเข้ามาในตลาดเพิ่มขึ้นอย่างมาก (ประชาชาติธุรกิจ, 2562) ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการกดอัตโนมัติ 7 - Eleven เพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อความจงรักภักดีต่อแบรนด์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากการใช้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลจากปัจจัยด้านความไว้วางใจส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการให้บริการของตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven ได้

2. ผลจากปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลต่อตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven สามารถนำไปใช้ในการกำหนดและวางกลยุทธ์เพื่อให้เกิดการใช้ตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven เพิ่มขึ้นในอนาคต

3. ผลจากปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อตู้กดอัตโนมัติ 7- Eleven สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เลือกซื้อให้ตอบโจทย์ลูกค้ามากขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีและปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากการใช้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจ

Guiltinan (1989) ได้นิยามว่าความไว้วางใจ เป็นผลมาจากความเชื่อมั่นในกระบวนการซื้อและขายผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้ให้บริการต้องมีความจริงใจ เมตตา และใส่ใจดูแล โดยความไว้วางใจจะนำไปสู่ทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการตั้งใจซื้อและก่อให้เกิดความจงรักภักดี

Rempel, Holmes & Zanna (1985) ได้กล่าวถึง ความไว้วางใจไว้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกปรับเปลี่ยนมาจากความคาดหวังที่เกิดขึ้นในความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งจะสะท้อนอยู่ในบุคลิกภาพของบุคคลนั้น และความไว้วางใจของบุคคลนั้นจะส่งผลกับสิ่งที่ไว้วางใจอย่างช้า ๆ โดยระดับของความไว้วางใจของแต่ละบุคคลจะพัฒนาไปตามประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมซึ่งความไว้วางใจที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี หมายถึง ระดับความน่าเชื่อถือที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของมนุษย์ โดยที่รับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานและทราบประโยชน์ของเทคโนโลยีนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับ โดยแบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้ Davis (1989)

1. การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน หมายถึง ผู้ใช้งานเทคโนโลยีมีความคาดหวังว่าเทคโนโลยีนั้นจะต้องใช้งานได้ง่าย ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนและไม่ต้องใช้ความพยายามมากนักโดยการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี

2. การรับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดจากการใช้งาน หมายถึง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานแล้วจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานได้ดีขึ้นโดยการรับรู้ประโยชน์ถือเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งหากมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้จะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานและทำให้สามารถผลิตผลงานออกมาได้ดียิ่งขึ้น

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผลิตภัณฑ์

นพดล บุรณนัฏ (2564) คุณภาพผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณลักษณะที่สามารถตอบโจทย์กับความต้องการของผู้บริโภคได้ ซึ่งคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้นถูกกล่าวว่าดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์การใช้ของ

ผู้บริโภคแต่ละบุคคล โดยองค์ประกอบหลักของคุณภาพที่ดี เกิดขึ้นจากคน วัตถุดิบ และอุปกรณ์เครื่องจักร ถ้าหากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่เกิดความผิดพลาดใด ๆ ก็จะส่งผลทำให้มีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตที่ดี

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, องอาจ ปทะวานิช และปริญ ลักษิตานนท์ (2541) ได้กล่าวว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการนำเสนอเข้าสู่ตลาดเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค ให้มีความต้องการอยากได้มาเป็นของตนและเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้นผลิตภัณฑ์ไม่ได้มีเพียงแค่รูปร่างหน้าตาที่ดึงดูดเท่านั้น ยังมีส่วนอื่นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น ผลิตภัณฑ์ สถานที่ การให้บริการผู้ให้บริการหรือองค์กร และทัศนคติ ซึ่งในมุมมองของผู้บริโภคนั้นผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องมีคุณประโยชน์ (Utility) และมีคุณค่า (Value) จึงจะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อได้ ดังนั้น การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1.) ด้านความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) 2.) ด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Component) 3.) ด้านการวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) 4.) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) 5.) ด้านส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix) และด้านสายการผลิตผลิตภัณฑ์ (Product Line)

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความจงรักภักดี

นัทธีรา พุมมาพันธุ์ (2562) ความจงรักภักดี หมายถึง ความรู้สึกเชิงบวกของผู้บริโภคที่มีให้กับตราสินค้า ผลิตภัณฑ์ บริการ และองค์กรโดยภาพรวม ก่อให้เกิดความพึงพอใจหลังจากการใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ส่งผลให้เกิดการซื้อซ้ำจนนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันต่อตราสินค้า และจนเกิดเป็นพฤติกรรมในการซื้อผลิตภัณฑ์นั้นอย่างสม่ำเสมอและนำไปสู่การบอกต่อแก่บุคคลอื่นให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามและเกิดการยอมรับเช่นกัน

Schiffman (1991) ได้กล่าวไว้ว่า ความจงรักภักดี คือ การที่ผู้บริโภครู้สึกเกิดความเชื่อมั่นและเชื่อใจต่อผลิตภัณฑ์นั้น และมีความผูกพันทางความรู้สึกบางอย่างที่ก่อให้เกิดการให้การสนับสนุนและการซื้อซ้ำในกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิม ๆ อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง และก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กรในระยะยาว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัทธ์ธีรา โชติช่วงปิยวัชร์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภค ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติภายใน 6 เดือน และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ความไว้วางใจ การรับรู้ความเสี่ยง คุณภาพผลิตภัณฑ์ ตัวแปรตามความจงรักภักดีของผู้บริโภค สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ T-Test และ One way ANOVA ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติ ได้แก่

ปัจจัยด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านความไว้วางใจ และปัจจัยด้านการรับรู้ความเสี่ยง สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติ คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

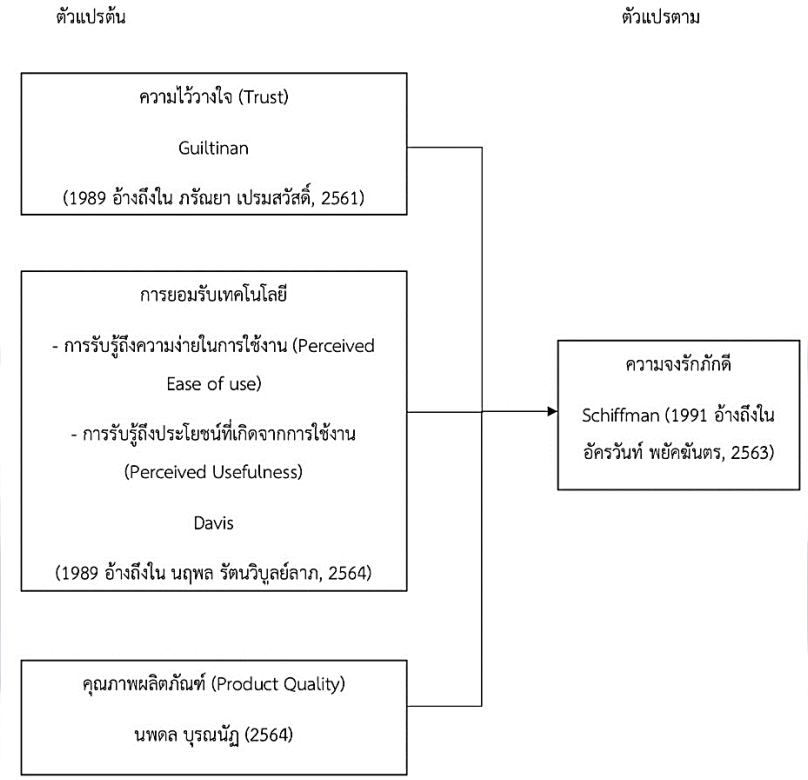

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัยเรื่องปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากการใช้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

ความไว้วางใจ (Trust) ความไว้วางใจเป็นผลมาจากความเชื่อมั่นในกระบวนการซื้อและขายผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้ให้บริการต้องมีความจริงใจ เมตตา และใส่ใจดูแล โดยความไว้วางใจจะนำไปสู่ทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการตั้งใจซื้อและก่อให้เกิดความจงรักภักดี

การยอมรับเทคโนโลยี หมายถึง ระดับความน่าเชื่อถือที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของมนุษย์ โดยที่รับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานและทราบประโยชน์ของเทคโนโลยีนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับ

คุณภาพผลิตภัณฑ์ (Product Quality) หมายถึง ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณลักษณะที่สามารถตอบโจทย์กับความต้องการของผู้บริโภคได้ ซึ่งคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้นถูกกล่าวว่าดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์การใช้ของผู้บริโภคแต่ละบุคคล โดยองค์ประกอบหลักของคุณภาพที่ดี เกิดขึ้นจากคน วัตถุดิบ และอุปกรณ์เครื่องจักร ถ้าหากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่เกิดความผิดพลาดใด ๆ ก็จะส่งผลทำให้มีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตที่ดี

ความจงรักภักดี คือ การที่ผู้บริโภครู้สึกเกิดความเชื่อมั่นและเชื่อใจต่อผลิตภัณฑ์นั้น และมีความผูกพันทาง

ความรู้สึกบางอย่างที่ก่อให้เกิดการให้การสนับสนุนและการซื้อซ้ำในกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิม ๆ อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง และก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กรในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Method) โดยใช้การเก็บข้อมูลผ่านทางการทำแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาปัจจัย ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อทำการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรชาวไทยที่เคยมีประสบการณ์การใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7-Eleven โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างสูตรกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร ใช้สูตรของวิลเลี่ยม เกมเมล โครแครน (William Gemmell Cochran) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือระดับ นัยสำคัญ 0.05 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยในด้านค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการหาค่า IOC ที่ได้ทำ เท่ากับ 0.81 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพิจารณาความสมบูรณ์อีกครั้ง จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดสอบในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบัค (Cronbach’s Cooeffcient) โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่ามากกว่า 0.70 เมื่อนำไปทดลองใช้ปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟ่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.736-0.890 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท 5 ระดับ ซึ่งแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close end) ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความไว้วางใจที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven โดยใช้การวัดระดับข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับความจงรักภักดีที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บตัวอย่างแบบโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถาม 385 ชุด โดยส่งไปในกลุ่ม Facebook ชื่อว่า กลุ่มลับ ชี้เป้าเซเว่น 7-11 กลุ่มของดีบอกต่อ รีวิวของกินเซเว่น 7-11 และกลุ่มของแถมเซเว่น ซื้อ-ขาย และเมื่อกลุ่มผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามครบเป็นที่เรียบร้อย กลุ่มผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามทั้งหมดมาบันทึกโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ

4.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติอย่างง่าย จะนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ซึ่งใช้การวิเคราะห์หาค่า ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequency Distributions) และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติถดถอย เชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 59.0 มีช่วงอายุส่วนใหญ่ 16 – 25 ปี จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 30.9 และอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยความไว้วางใจ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านความไว้วางใจ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.296 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .510 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.322 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .418 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยคุณภาพผลิตภัณฑ์

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.256 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .597 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยความจงรักภักดี

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านความจงรักภักดีโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.166 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .670 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีและปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าความทนทาน (Tolerance) และค่า VIF (Variance inflation factors)

Model	Tolerance	VIF
ความไว้วางใจ	.534	1.871
การยอมรับเทคโนโลยี	.468	2.138
คุณภาพผลิตภัณฑ์	.471	2.123

จากตาราง 1. ค่าความทนทานมีค่าต่ำที่สุดเท่ากับ .468 และสูงสุด .534 ซึ่งค่าทุกตัวแปรมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดคือ Tolerance>0.10 ส่วนค่า VIF มีค่าสูงสุดเท่ากับ 2.138 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์สูงสุด คือ 10 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปร แต่ละตัว ไม่มีความเป็นเส้นตรงร่วมกันเป็นอย่างมาก (Multicollinearity) หรือไม่มีความซ้ำซ้อนกันในการวัด จึงสรุปได้ว่าตัวแปรต้นทั้ง 3 ตัวแปร มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	-.565	.243		-2.331	.020
ด้านความไว้วางใจ	.094	.061	.072	1.548	.122
ด้านการยอมรับเทคโนโลยี	.513	.079	.320	6.471	.000*
ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์	.496	.055	.442	8.971	.000*
R^2 = .564, SEE = .44428, F = 164.498					

sig ≤ 0.05

ตารางที่ 2. ผลจากการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์ (R^2) คิดเป็นร้อยละ 56.4 เมื่อพิจารณา แต่ละด้านพบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี (*Sig.* = .000) และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (*Sig.* = .000) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ในขณะที่ปัจจัยด้านความไว้วางใจ(*Sig.* = .122) ไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ส่วนที่เหลือร้อยละ 43.6 เป็นผลเนื่องมาจากตัวแปรอื่น จากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร ปัจจัยด้านความไว้วางใจ (x_1) ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี (x_2) ปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (x_3) โดยสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

1. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

Y = -0.565 + 0.513 (x_2) + 0.496 (x_3)

2. สมการณ์พยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$\hat{Z}$ = .320 (x_2) + .442 (x_3)

อภิปรายและสรุปการวิจัย

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์และปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี ส่วนปัจจัยด้านความไว้วางใจไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

ปัจจัยคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Product Quality) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven มีสินค้าหลากหลายประเภทให้เลือกซื้อทั้งขนม อาหาร เครื่องดื่มให้เลือกเยอะแยะมากมาย สินค้ามีคุณภาพดีและมีการเปลี่ยนสินค้าใหม่อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Kotler Philip (2000 อ้างถึงใน ชนาภรณ์ กลิ่นหอม) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะโดยรวมของผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่สามารถก่อให้เกิดการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค เพื่อทำให้ผู้บริกโภคเกิดความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ หรือบริการ จะมีคุณภาพได้นั้นขึ้นอยู่กับว่าสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพล ควรสุทธิ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบด้านกลยุทธ์ธุรกิจ คุณภาพการบริการของร้านค้าปลีก และคุณภาพสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า : กรณีศึกษาสินค้า Do – It – Yourself ของร้านค้าปลีก ได้กล่าวว่าคุณภาพของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าโดยรวมสูงสุด

ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี (Perceived Ease of use) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

ด้านการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้งาน (Perceived Usefulness) ผลการวิเคราะห์พบว่าเนื่องจากตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ช่วยเพิ่มทักษะในด้านเทคโนโลยี ทำให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้มากยิ่งขึ้น สามารถซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังมีสินค้าที่ตอบสนองความต้องการอยู่เป็นประจำและได้รับความสะดวกรวดเร็วมากกว่าการใช้บริการที่จุดบริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Davis, 1989) ที่ว่าความตั้งใจที่จะใช้งานเทคโนโลยีนั้นเกิดจากองค์ประกอบการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยี (Perceived Usefulness: PU) การที่ผู้ใช้งานเห็นว่าระบบเทคโนโลยีมีประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันแพลตฟอร์มเทรดสกุลเงินดิจิทัล (คริปโตเคอเรนซี) ของนักลงทุน First Jobber พบว่า การที่คน ๆ นึงมีความเชื่อและรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยี โดยการรับรู้ประโยชน์ถือเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งหากมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้จะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานและทำให้สามารถผลิตผลงานออกมาได้ดียิ่งขึ้น

ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of use) ผลการวิเคราะห์พบว่า เนื่องจาก ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven จัดหมวดหมู่ง่ายต่อการใช้งาน มีขั้นตอนการซื้อที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้งานได้ง่ายโดยไม่ต้องมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีมาก มีระบบการจ่ายเงินให้เลือกหลากหลายแบบและสามารถใช้บริการตู้กด

อัตโนมัติ 7 - Eleven ได้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Davis, 1989) ที่ว่าความตั้งใจที่จะใช้งานเทคโนโลยีนั้นเกิดจากองค์ประกอบการรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU) การที่ผู้ใช้งานรู้สึกว่าระบบเทคโนโลยี สามารถใช้งานได้ง่ายโดยไม่ต้องใช้ความพยายามมาก กล่าวคือระดับที่ผู้ใช้งานคาดหวังต่อเทคโนโลยีที่เป็นเป้าหมายที่จะใช้ ว่าต้องมีความง่าย สะดวก และไม่ซับซ้อน มีความเป็นไปได้มากที่จะได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งาน ซึ่งการรับรู้ความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการยอมรับหรือความตั้งใจที่จะใช้ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการใช้โดยส่งผ่านพฤติกรรมการยอมรับ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันแพลตฟอร์มเทรดสกุลเงินดิจิทัล (คริปโตเคอเรนซี) ของนักลงทุน First Jobber พบว่า การที่คน ๆ นึงเชื่อว่าหากนำเทคโนโลยีมาใช้แล้วจะสามารถปฏิบัติงานได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ใช้งานเทคโนโลยีมีความคาดหวังว่าเทคโนโลยีนั้นจะต้องใช้งานได้ง่าย ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนและไม่ต้องใช้ความพยายามมากนัก โดยการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี

ปัจจัยด้านความไว้วางใจ (Trust) ไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับแนวความคิดของ Morgan & hunt (1994) ที่ว่า ความไว้วางใจจะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค เมื่อพิจารณาว่าการให้บริการมีความน่าเชื่อถือมากที่สุดและซื่อสัตย์จริงใจอย่างสูง โดยปัญหาระหว่างการใช้งานตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven เช่น เมื่อหยอดเหรียญไปในช่องสำหรับใส่เหรียญของเครื่องแล้วสินค้ากลับไม่หล่นลงมา (Worldwide Vending Thailand. 2561) ทำให้ผู้บริโภคไม่มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในการใช้ใช้งานตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลย์ลิกา จาตุประยูร (2559) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตบนมือถือในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยความไว้วางใจไม่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าผู้ใช้อินเทอเน็ตในเขตกรุงเทพมหานคร และงานวิจัย Javad Eskandarikhoee (2010) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ของลูกค้าในร้านค้าปลีกอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งพบว่าความไว้วางใจไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

สรุปและข้อเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัย การยอมรับเทคโนโลยี และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด (R^2) คิดเป็นร้อยละ 56.4

ข้อเสนอแนะเพื่อการไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อีกทั้งผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากที่สุด โดยให้ความสำคัญ เนื่องจากสินค้าจากตู้

กดอัตโนมัติ 7 - Eleven มีคุณภาพดี ดังนั้นผู้ประกอบการควรรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ดีอย่างสม่ำเสมอ เพิ่มสินค้าใหม่ และปรับเปลี่ยนสินค้าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตู้กดอัตโนมัติประเภทอื่น ๆ เช่น ตู้ชงเครื่องดื่มอัตโนมัติ ตู้จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด ตู้ถ่ายรูป เป็นต้น ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ นอกจากด้านความไว้วางใจ ด้านการยอมรับเทคโนโลยี และด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น ปัจจัยด้านพฤติกรรม คุณภาพการให้บริการ และด้านความคาดหวัง ต่อการเลือกใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ เพื่อเป็นการศึกษาวิจัยในส่วนอื่นเพิ่มเติมในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในการตรวจประเมินเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง References

จิรภา รุ่งเรืองศักดิ์ (2557) *ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการยอมรับและการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความไว้วางใจในการใช้บริการระบุตำแหน่ง (Location-based Services: LBS) ของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร* (Davis,1989)

ชนาภรณ์ กลิ่นหอม. (2563). *รูปแบบการดำเนินชีวิต คุณภาพของผลิตภัณฑ์ และพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าระดับเคาน์เตอร์แบรนด์ของผู้บริโภคที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) ในเขตกรุงเทพมหานคร.* (ปริญญานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชาลี วาระดี. (16 เม.ย. 2565). *ย้อนรอย "ตู้กดกาแฟหยอดเหรียญ" ที่ประเทศ "ญี่ปุ่น" ต่อยอดจนครองเจ้าตลาด.* กรุงเทพธุรกิจ. https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/999409

ณิชมน ศิริยงวัฒนา. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์บำรุงผิวผ่านช่องทางออนไลน์ ในประเทศไทย.* (สารนิพนธ์นี้ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล

ธิดา อิงคสฤษฎ์ และฉัตรพล ไขแสงทอง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อความภักดีในการซื้อสินค้าและบริการผ่านออนไลน์ของคนเจเนอเรชั่นเอ็กซ์. *วารสารสุทธิปริทัศน์, 34(110), 160.*

นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ (2564) *ได้วิจัยเรื่องการยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันแพลตฟอร์มเทรดสกุล เงินดิจิทัล (คริปโตเคอเรนซี) ของนักลงทุน* First Jobber (Davis,1989)

นพดล พุมมาพันธุ์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์องค์กรและความภักดีของลูกค้า. *วารสารวิชาการเซาท์อีสบางกอก (สาขามนุษศาสตร์และสังคมศาสตร์). 5(1), 2-3*

นพดล บุรณนัฏ. (2564). การจัดการและคุณภาพของสินค้าที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการให้บริการ

ตลาดโรงเกลือ. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 11(2), 343-352.*

นิธธาวัลย์ นิ่มนวล (2560) *ได้วิจัยเรื่องทัศนคติด้านความน่าเชื่อถือของบล็อกเกอร์รีวิวและพฤติกรรมการตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์กลุ่มเวชสำอางของกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล* (Rempel,Holmes & Zanna, 1985)

นิสารัตน์ กระจ่างศรี (2561) *ได้วิจัยเรื่องการศึกษาความไว้วางใจการรับรู้ความเสี่ยงและทัศนคติต่อช่องทางการจำหน่าย ประกันแบบเดิมที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อประกันชีวิตผ่านบริการ Insurance Agent ของผู้บริโภคในจังหวัดกรุงเทพมหานคร* (Cunningham,1967)

บัวหลวง วิรัชเจริญวงส์ (2559*) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยงและความตั้งใจซื้อที่พักในอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลาจากระบบออนไลน์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย* (Bettman,1973)

บริษัท ซีพีออล จำกัด (มหาชน). *ร้านเซเว่น อีเลฟเว่น:บริการร้านสะดวกซื้อ.* (ม.ป.ป.). https://www.cpall.co.th/about-us/our-business/convenience-storeservices?fbclidIwAR2QbF4xMoAVTm638zT1SMyVt6rku-jCL3_O2_BOyJw20SoX5hVpy8rLx0

ปลุกกระแส "ตู้เวนดิ้งแมชชีน" บูมทั่วประเทศ จ่ายง่าย ขายได้ 24 ชม. (23 กรกฎาคม 2565). ผู้จัดการสุดสัปดาห์. https://mgronline.com/daily/detail/9650000070125

ปัทมพร ราชพันแสน. (2565). *ปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจในการใช้บริการพรีออเดอร์สินค้าจากประเทศจีน.* (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปิยพล ควรสุทธิ์. (2558). *ผลกระทบด้านกลยุทธ์ธุรกิจ คุณภาพการบริการของร้านค้าปลีก และคุณภาพสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า : กรณีศึกษา สินค้า Do – It – Yourself ของร้านค้าปลีก.* วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ปีที่ 6, ฉบับที่ 3, 80-92

ธุรกิจใหม่มาแรง 2021 สงครามชิงส่วนแบ่งทางการตลาดตู้ขายน้ำอัตโนมัติ. (2021). Qualitat. https://www.qualitat.co.th/knowledge_detail.php?KnowledgeID=93

พนิดา วรัตม์ธนภัทร. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีในการใช้บริการร้านค้าปลีกเพื่อสุขภาพและความงามรูปแบบเครือข่าย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.

พัทธ์ธีรา โชติช่วงปิยวัชร์. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภัคดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายแบบชงเครื่องดื่มอัตโนมัติ.* (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภุชงค์ สภาสาคร และคณะ. (2562). การยอมรับเทคโนโลยีและความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ของแอปพลิเคชันขนส่งอาหารออนไลน์ของผู้บริโภคกลุ่มเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2(3), 141.*

ภรัญยา เปรมสวัสดิ์. (2561). *ความไว้วางใจ การรับรู้ด้านราคาและปริสิทธิภาพของเว็บไซต์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์จากห้างสรรพสินค้าที่มีชื่อเสียงโดยผู้ซื้อในเขตสาทร กรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ภรัญยา เปรมสวัสดิ์. (2561). *ได้วิจัยเรื่องความไว้วางใจ การรับรู้ด้านราคาและปริสิทธิภาพของเว็บไซต์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์จากห้างสรรพสินค้าที่มีชื่อเสียงโดยผู้ซื้อในเขตสาทร กรุงเทพมหานคร* (Guiltinan,1989)

รัฐพร วุฒิศักดานนท์. (2563). *ผลกระทบของระดับผลิตภัณฑ์ของตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติต่อความตั้งใจซื้อเครื่องดื่มพร้อมดื่มของผู้บริโภคในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่.* (สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วิลัสนา นาคสงวน. (2565). *ได้วิจัยเรื่องทัศนคติและปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับสัญญาณ 5G ของผู้ใช้บริการเครือข่ายสื่อสารและอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย* (Davis,1989)

วัลย์ลิกา จาตุประยูร. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตบนมือถือในเขตกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, ปริญลักษิตานนท์, องอาจ ปทะวานิช, ปณิศา มีจินดา, จิระวัฒน์ อนุวิชชานนท์, อรทัย เลิศวรรณวิทย์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัท ธรรมสาร จำกัด.

อัครวันท์ พยัคฆันตร. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีต่อการตัดสนใจเลือกใช้บริการสายการบินไทยโดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อผู้โดยสารชาวไทยระหว่างกลุ่ม Generation X และ Generation Y*. (สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยมหิดล

วันทนีย์ มงคลทรัพย์กุล และ คณะ. (2559).ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับบริการอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ :กรณีศึกษาการยื่นแบบและชำ ระภาษีออนไลน์. *วารสารวิจัยและพัฒนา, 39(1), 6-8.*

อิสราวลี เนียมศร. (2559). *การตัดสินใจใช้บริการแอพพลิเคชั่น LINE MAN ในกรุงเทพมหานคร.* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

เซเว่นเปิดศึกเวนดิ้งแมชีน ท้าชน"สหพัฒน์-โอสถสภา. (3 ตุลาคม 2562). ประชาชาติธุรกิจ. https://www.prachachat.net/marketing/news-377417?fbclid=IwAR3Sb-aANh6TjKbieRYwMRiq18-noGNGcDpYIYhZo_qfpW7xoh8ls9VcE68

Business Today. (20 เมษายน 2565). *7-11 เพิ่มโอกาสขายสินค้าด้วยตู้จำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ.* https://www.businesstoday.co/btnews/20/04/2020/35047/?fbclid= IwAR090I6fffPBLItBH-78dWo6M7PbSFBfeeUuMKmdqKiOMDurTapKzHPXOIk

Javad, E. (2010). Influential Factor of Customer E-Loyalty in Iranian e- stores.(Master's thesis).

Lulea University of Technology, Business Administration and Social science.

Morgan, R. M., & Hunt, S. D. (1994). The commitment-trust theory of relationship marketing. *Journal of marketing*, *58*(3), 20-38.

Worldwide Vending Thailand. (มีนาคม 2561). *ปัญหาของเครื่อง Vending Machine ที่พบบ่อยๆ*. https: / / www. worldwidevending-th. com/ news/ 18/ ?fbclid= IwAR2wifvRMsNQZhUV-EAbr4EMldjvBD4fjmUTzDI8-SX93R-0Yg3zMqQ14i0

Climate Displacement and Government Initiatives in Thailand

Mahbubul Haque[72]

Bussabong Chaijaroenwatana [73]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Abstract

Millions of people are currently living in displacement within and across borders with disasters. UN International Organization for Migration's forecasts of the number of people expected to migrate due to climate displacement vary from an estimated 25 million to 1 billion by 2050. Due to climate change, displacement has become a major challenge, especially for developing countries. Thailand is located in one of the world's most disaster-prone regions and is exposed to disasters caused by hydro-meteorological hazards such as floods, landslides, storms, and droughts. The Climate Risks Index ranked Thailand eighth among countries most affected by climate change between 1999 and 2018. The disaster risk management system in Thailand is mainly established under the Disaster Prevention and Mitigation Act 2007 (DPM Act), forming the National Disaster Prevention and Mitigation Committee (NDPMC) responsible for disaster-related policymaking at the national level. In relation to the governance element, the legal and policy framework in Thailand does not adopt a human rights-based approach. Although, the 2017 Constitution provides the protection of human dignity, rights, liberties, and equality to all citizens. Thailand is a party to the various international human rights treaties of relevance to displacement in the context of disasters and climate change: ICCPR, CRC, CERD, CEDAW, CRPD. Thailand has an obligation to meet the international standard. The fundamental purpose of this article is to explore the situation of climate displaced and Thai government measures to protect their rights. This article will be based on a qualitative approach with document analysis. Through the case studies, government and INGO's documents analysis, this paper shows the ground reality of climate displacement, government initiatives, and international agencies' observations to address the situation.

[72] Lecturer, Doctorate, Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA) E-mail: mahbubh@unisza.edu.my

[73] Lecturer, Assoc. Prof. Doctorate, Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University, E-mail: bussabong.c@psu.ac.th

Keywords: Climate Displaced, Thai Government, International Agencies

Introduction

Organization for Migration's forecasts of the number of people expected to migrate due to climate displacement vary from an estimated 25 million to 1 billion environmental migrants by 2050 (International Organization for Migration, 2021). By 2100, 410 million people could live in coastal lands below 2 meters above sea level, and some estimates predict sea-level rise will swallow 48 countries, mostly island nations. Thailand is located in one of the world's most disaster-prone areas and often faces various natural disasters; floods, landslides, droughts, storms, and hazes. The Climate Risks Index ranked Thailand eighth among countries most affected by climate change between 1999 and 2018 (Ministry of Natural Resources and Environment Thailand, 2019). The aim of this article is to show how forced displaced due to climate change have been denied their rights in the context of Thailand, in addition, the article also explores the role of the Thai government and their obligation under international human rights. This group of people can no longer gain a secure livelihood in their homestead because of drought, soil erosion, desertification, cyclones, deforestation, and other environmental hazards.

Imagine losing your home or livelihood due to a flood. Going hungry because of a failed harvest or drought. Or being forced to flee your home due to desertification, rising sea levels, or a lack of clean drinking water. The climate crisis has a devastating impact and amplifies vulnerability, which is related to the broader context of human rights issues such as the right to life, education, standard housing, and health. It is noted that displacement due to natural calamity is not confined to a particular territory, hence many cases affect neighboring countries. The climate crisis is driving displacement and making life harder for those already forced to flee.

This paper first discusses the status of displaced under international law and domestic perspectives. In the early days, the word 'displaced' only dealt with individuals uprooted due to political disharmony, but in the context of today, climate refugees are a reality. Experience shows that there are a number of South and Southeast Asian countries from which the majority of environmental refugees originate, and their numbers have been increasing over the past decades. In particular, in coastal countries such as Indonesia, Bangladesh, Myanmar, and Maldives thousands of people have been forced from their ancestral lands due to various natural calamities. There is no clear discussion as to the rights of such climate displaced in any UN or regional human rights protection mechanisms. This paper mainly focuses on the Thailand

context and explores the roles of government, in addition, the paper emphasizes Thailand's obligation under the human rights context to protect the rights of the displaced.

Methodology

In academic research, the appropriate methodology is essential in order to ensure the validity of the research findings. A qualitative approach with document analysis is a social research method and is an important research tool in its own right, and is an invaluable part of most schemes of triangulation, the combination of methodologies in the study of the same phenomenon (Bowen, 2009). In order to seek convergence and corroboration, qualitative researchers usually use at least two resources through using different data sources and methods.

To write this article, the authors extensively reviewed relevant literature to understand forced displacement in the context of climate change. The authors also review the Thai government's role in addressing the climate displaced and its obligation under the international human rights treaties and conventions. Besides the climate issues, the authors also reviewed the literature, mainly comprising government documents, NGO reports, academic journals, digital materials on websites, and community organizations' reports. It can be stated that document analysis has been an underused approach to qualitative research. Due to time constraints and a lack of enough budget, it was not possible for researchers to conduct fieldwork. Through the existing document analysis, researchers gather a bulk of information and it is useful to support and strengthen the article.

Understanding of Displacement

Internally displaced people (IDPs) are on the frontlines of the climate emergency. The definition of Internally Displaced Persons (IDPs) according to the United Nations guideline, "persons or groups of persons who have been forced or obliged to flee or to leave their homes or places of habitual residence, in particular as a result of or in order to avoid the effects of armed conflict, situations of generalized violence, violations of human rights or natural or human-made disasters, and who have not crossed an internationally recognized State border" (OHCHR, 2023). The number of internally displaced people (IDP) worldwide reached a record high of 71.1 million by the end of 2022 — 20% higher than in 2021, according to an

international report (UNHCR, 2023). An overlap of geopolitical crises, internal power struggles, and environmental disasters led to conditions that not only spurred displacements but also affected the vulnerable the most (Deutsche Welle, 2023). Many are living in climate “hotspots”, where they typically lack the resources to adapt to an increasingly hostile environment. Despite the rise in conflicts, natural disasters worsened by climate change account for most of the IDPs. Pakistan, the Philippines, China, India, and Nigeria topped the list of countries that saw new displacements due to disasters. NRC chief Jan Egeland described the overlapping crises spurring ever more displacement around the world (The New Arab, 2023).

There is no specific convention like the 1951 or 1967 Protocol yet to protect IDP. Despite this reality, several regional human rights instruments address rights protection for IDP. This has already occurred in Africa, Latin America, and Europe where regional human rights courts play important roles as part of enforcement mechanisms. International humanitarian law guarantees relief and rehabilitation for refugees and IDPs in the situation of armed conflict although this right is often violated by state agencies. In this regard, the UN initially drew international attention to the crisis of internal displacement, and many organizations, intergovernmental and non-governmental, have broadened their mandates or scope of activities to address more effectively the needs of IDP. Moreover, these principles reflect and are consistent with international human rights law and international humanitarian law. The UN (2003) has developed a guiding principle that has contributed to the normative framework for the protection of IDP. These principles have provided a valuable protection tool and strong reference for the UN and other international agencies to work with IDP.

Having a legal and policy framework in place that incorporates core principles and defines the roles and responsibilities of responsible actors also contributes to transparency and accountability. Further, a human rights-based approach recognizes that disasters do not affect all persons in the same way, and highlights the differential exposure and vulnerability that manifests along intersecting gender, ethnicity, age, disability, and other lines.

The impacts of climate change are numerous and may both trigger displacement and worsen living conditions or hamper return for those who have already been displaced. Limited natural resources, such as drinking water, are becoming even scarcer in many parts of the world that host refugees. Crops and livestock struggle to survive where conditions become too hot and dry,

or too cold and wet, threatening livelihoods. In addition, it is necessary to understand the affordability of present nation-states to address the problems.

Thailand, Natural Calamity, and Displacement

In 2011, unprecedented flooding caused by tropical storm Nock-Ten affected more than three million people in 74 provinces from the end of July for over three months (Sophonpanich, 2012). By September the government's efforts were focused on diverting the water from the capital, Bangkok, to protect the country's major city. There are many places with water logging and it has been more than a month and a large number of people have been severely affected. Flooding has not always been a cause of human displacement in Thailand. Thai vernacular architecture, culture, and lifestyles were adapted to allow those living on fertile lowlands to continue with their daily lives during annual floods. In 2011, agriculture was affected badly by the floods, especially in areas along canals. Some people cut trees in the mountains, but during the flood, their houses were destroyed and the logs were carried away with the water.

Heavy rainfall has been affecting the south of Thailand, particularly the provinces of Phatthalung, Songkhla, Pattani, Yala, and Narathiwat, causing widespread floods and resulting in casualties. According to the ASEAN Disaster Information Network (ADINet), at least one person died in Songkhla province. About 77,000 individuals have been affected by floods across 24 districts of the above-mentioned provinces (ECHO, 2022a). Heavy rain continues to affect nine provinces of southern Thailand, causing floods, casualties, and damage. More than 55,000 people have been affected across the provinces of Surat Thani, Nakhon Si Thammarat, Trang, Phatthalung, Satun, Songkhla, Pattani, Yala, and Narathiwat. The hardest hit areas were Narathiwat, Nakhon Si Thammarat, and Songkhla provinces. The government is expediting the damage assessment. Provincial Disaster Prevention and Mitigation Office provided boats to the municipality to facilitate the helping of flood victims. (ECHO, 2022b). There are several government departments working here to support the local flood victims.

Almost 12,000 households in nine districts of Ayutthaya province, which are not protected by floodwalls, are now inundated due to the rising level of the Chao Phraya River, its tributaries and canals after irrigation officials discharged about 1,800 cubic meters of water/second through the Chao Phraya dam for three consecutive days. According to the

provincial public disaster prevention and mitigation office, the huge amount of water discharged downstream is causing the level of Chao Phraya, which flows through Ayutthaya, a network of canals and the Noi River, to rise above its banks and inundate about 11,950 households in Sena, Bang Barn, Pak Hai, Mueang, Bang Sai, Bang Sai, Bang Pahan, Maharaj and Bang Pa-in districts. In the northern province of Phayao, seven people went missing, but two of them were later found when a flash flood swept through their house, located at the foot of a mountain in Sa sub-district of Chiang Muan district, early this morning (Monday) (Thai PBS, 2023). At the time of this report, five are still missing, including a 10-year-old girl from the same family.

It should be mentioned that there are different government agencies working in disaster areas. Despite limitations, government has compensated farmers and fisherman communities. According to representatives from the central, regional, and local governments, there was a budget for compensation earmarked for the Fishery Office. First, the Fishery Office needed to make a formal report. Second, the disaster impact was supposed to be surveyed to get all the details. Third, regulations under the Ministry of Finance were to be applied in providing compensation to fishermen.

Thai Government Initiative

The Constitution of the Kingdom of Thailand is relatively new, promulgated in 2017. The Constitution establishes a unitary parliamentary system under a constitutional monarchy, comprising an executive branch headed by the Prime Minister; the National Assembly consisting of the House of Representatives and the Senate; the judiciary headed by the Supreme Court. The Constitution also establishes local administrative organizations, with the duties and powers to regulate and provide public services and public activities in the best interests of the people in that locality, in accordance with the principle of sustainable development and in line with the law.

The Constitution provides for the protection of human dignity, rights, liberties, and equality of all people. The Constitution also contains explicit provisions on the right to manage, maintain, and utilize natural resources, the environment, and biodiversity in a balanced and sustainable way. The existing Constitution categorically mentioned that the state shall allow local people and communities to participate in the conservation, protection, maintenance, restoration, management, and utilization of natural resources, the environment, and biodiversity.

To address the natural calamity in Thailand, the government also established under the Disaster Prevention and Mitigation Act 2007 (DPM Act), forming the National Disaster Prevention and Mitigation Committee (NDPMC) responsible for disaster-related policymaking at the national level. The DPM Act 2007, designates the Department of Prevention and Mitigation as the primary state agency to execute disaster management activities, such as coordination of disaster operations, supporting government agencies in disaster management, creation of databases of safe areas, and disaster related statistics. Over the last decade, the Thai Government has taken some measures to advance Thailand's disaster management and climate change adaptation in its national law and policy frameworks by adopting:

- Disaster Prevention and Mitigation Act 2007 (DPM Act)
- National Disaster Risk Management Plan 2015 (hereafter NDRM Plan)
- National Climate Change Master Plan 2015–2050 (hereafter NCCMP)
- Twelfth National Economic and Social Development Plan 2017–2021 (hereafter TNESDP)
- 20-year National Strategy 2018–2037 (hereafter NS).

Displacement and Human Rights Obligation for Thailand

Despite of these initiatives human rights groups also criticizing the government initiatives. Thailand is party to the following international human rights treaties of relevance to displacement in the context of disasters and displacement:

- Convention on the Elimination of Racial Discrimination 1965 (CERD)
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966 (CESCR)
- International Covenant on Civil and Political Rights 1966 (CCPR)
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 1979 (CEDAW)
- Convention on the Rights of the Child 1989 (CRC)
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006 (CRPD).

There are several rights committees such as the Human Rights Committee (for ICCPR), CERD, and CESCR relating to indigenous peoples, refugees, and stateless persons in the context of Thailand. These rights committees also consider disasters and climate change in important respects. Additionally, the Special Rapporteur on human rights to Safe drinking water and

Sanitation, Ms. Catarina de Albuquerque, visited Thailand in 2013 and reported on the situation of access to safe drinking water and sanitation, including access of displaced people to safe drinking water (OHCHR, 2013a)

Basically, the government side has taken a few initiatives but it was not adequate. In the aftermath of natural disasters, mainly aged people, women, children and persons with disabilities risks are higher. In fact, the Thai government's disaster preparedness, and humanitarian assistance try to handle it smoothly. The main focus of this paper is displaced persons, who were evicted because of natural disasters. The Committee of the Child Rights Convention recommended that the government "define general strategic budgetary lines, and sectoral and local government allocations for children in disadvantaged or vulnerable situations that may require temporary social measures, including affirmative action, and make sure that those budgetary lines and allocations are protected even in situations of economic crisis, natural disasters or other emergencies." (OHCHR, 2013b)

In relation to the governance element, the legal and policy framework in Thailand relating to DRRM and CCA does not adopt an expressly human rights-based approach. After a disaster in Thailand, many people shifted to urban areas because of livelihood opportunities. In those cases, the government has no plan or initiative to rehabilitate them. This article found some documents and it stated that the NDRM Plan addresses displacement in different forms, but there is no express policy calling for the mainstreaming of displacement. The Plan mandates related agencies to develop further guidelines and procedures related to evacuation and shelter management but does not expressly call for displacement to be mainstreamed in DRRM or CCA. Although the NDRM Plan invokes a number of international standards and guidelines, such as the SFDRR and the UN Framework Convention on Climate Change, these relate specifically to DRRM and CCA, even if the SFDRR does endorse a human rights-based approach (Sri Aryani, 2020). Additionally, the Plan has not yet provided a clear gender-sensitive approach.

Conclusions

Displacement due to natural disaster has come to the fore as one of the more important humanitarians, human rights, political and security issues facing the developing country like Thailand. It can be stated that thousands of people worldwide displaced within the borders of their own countries due to various types of disaster. Disasters and displacement not only disrupt

the lives of the individuals and families concerned, but whole communities and societies. 'Climate change knows no borders' and currently it is the reality for millions of displaced who live on the frontlines of the climate crisis. The threat of climate change increased rapidly and the global south is the victim of this catastrophic situation. This climate migration is expected to surge in coming decades with forecasts from international think tank the IEP predicting that 1.2 billion people could be displaced globally by 2050 due to climate change and natural disasters. Climate mobility will affect all countries, but some regions will be more than others because lack of transfer knowledge and adoption capacity.

In Thailand, government initiative is not enough but at the same time CSO's should come to work for the greater interest of people. This paper suggested that displaced people basic rights will not be violated if different government agencies and INGO's work together in areas; raising awareness, assisting communities to plan for relocation to safer settlement, helping to find sustainable livelihoods.

References

ASEAN. (2021). *ASEAN State of Climate Change Report (ASCCR): Current Status and Outlook of the ASEAN region Toward the ASEAN Climate Vision 2050.* Retrieved from https://asean.org/wp-content/uploads/2021/10/ASCCR-e-publication-Correction_8-June.pdf

Asian Development Bank. (2012). *Addressing Climate Change and Migration in Asia and the Pacific.* Retrieved from https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29662/addressing-climate-change-migration.pdf

Baker McKenzie. (2023). *Thailand: Establishment of the Department of Climate Change and Environment.* Retrieved from https://insightplus.bakermckenzie.com/bm/energy-mining-infrastructure_1/thailand-establishment-of-the-department-of-climate-change-and-environment

Climate Action Tracker. (2023). *Thailand.* Retrieved from https://climateactiontracker.org/countries/thailand/policies-action/

Deutsche Welle. (2023). *Number of Internally Displaced Hits Record in 2022.* Retrieved from https://www.dw.com/en/number-of-internally-displaced-hits-record-amid-war-floods/a-65583938

European Commission's Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO). (2022a). *Thailand – Floods (ADINet, TMD) (ECHO Daily Flash of 15 December 2022).* ReliefWeb International. Retrieved from https://reliefweb.int/report/thailand/thailand-floods-adinet-tmd-echo-daily-flash-15-december-2022

European Commission's Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO). (2022b). *Malaysia, Thailand - Floods, update (NOAA-CPC, ADINet, media) (ECHO Daily Flash of 20 December 2022).* ReliefWeb International. Retrieved from https://reliefweb.int/report/malaysia/malaysia-thailand-floods-update-noaa-cpc-adinet-media-echo-daily-flash-20-december-2022

International Organization for Migration (IOM). (2021). *A Complex Nexus.* Retrieved from https://www.iom.int/complex-nexus#:~:text=Future%20forecasts%20vary%20from%2025,estimate%20of%20international% 20migrants%20worldwide.

International Organization for Migration Thailand (IOM). (2022). *Integrating Environmental and Climate Change Concerns into Thailand's Migration Context.* Retrieved from https://thailand.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1371/files/documents/2023-04/iom-mecc-infosheet.pdf

Mahanakorn Partners Group (MPG). *Thailand's Pathway to Energy Efficiency.* Retrieved from https://mahanakornpartners.com/thailands-pathway-to-energy-efficiency/

Marks, D. (2011). *Climate Change and Thailand: Impact and Response.* ISEAS-Yusof Ishak Institute. Retrieved from https://sci-hub.se/https://www.jstor.org/stable/41288828

Ministry of Natural Resources and Environment Thailand (2019). *Thailand Third Biennial Update Report.* Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning Climate Change Management and Coordination Division. Retrieved from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/BUR3_Thailand_251220%20.pdf

Office of The High Commissioner Human Rights (OHCHR). (2013a). *Thailand: Striking Contrasts in Access to Safe Drinking Water and Sanitation - UN Expert Urges Establishment of*

Independent Water and Sanitation Regulator. Retrieved from https://www.ohchr.org/en/press-releases/2013/02/thailand-striking-contrasts-access-safe-drinking-water-and-sanitation-un

Office of The High Commissioner of Human Rights (OHCHR). (2013b). *Convention on the Rights of the Child: General Comment No. 14 (2013) On the Right of The Child to Have His or Her Best Interests Taken as A Primary Consideration (Art. 3, Para. 1).* Retrievedfrom https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf

Office of The High Commissioner of Human Rights (OHCHR). (2023). *About Internally Displaced Persons.* The United Nations. Retrieved from https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-internally-displaced-persons/about-internally-displaced-persons#:~:text=According%20to%20the%20Guiding%20Principles,avoid%20the%20effects%20of%20armed

Partnership For Action on Green Economy (PAGE). *Green Jobs Policy Readiness Assessment in Thailand.* Retrieved from https://www.un-page.org/static/b74b5cc546ce1fc357b717243cf0a8f9/gj-policy-readiness-assessment-in-thailandf.pdf

Shrestha, R. P., Chaweewan, N., & Arunyawat, S. (2017). *Adaptation to Climate Change by Rural Ethnic Communities of Northern Thailand.* Retrieved from https://www.mdpi.com/2225-1154/5/3/57

Sri Aryani. (2020). *Thailand National Law and Policy Report Consultation Draft 2020: Displacement in The Context of Disasters and Climate Change.* Raoul Wallenberg Institute. Retrieved from https://disasterdisplacement.org/wp-content/uploads/2021/08/Thailand-Displacement-Law-and-Policy-Brief_English.pdf

Sophonpanich, W. S. (2012). *Preventing Displacement: Flooding In Thailand: Flee, Fight or Float.* Forced Migration Review. Retrieved from https://www.fmreview.org/preventing/sophonpanich

Thai PBS World. (2023). *Flooding in Thailand's Ayutthaya and Ubon Ratchathani Provinces.* Retrieved from https://www.thaipbsworld.com/flooding-in-thailands-ayutthaya-and-ubon-ratchathani-provinces/

The New Arab. (2023). *More Than 71 million People Internally Displaced Worldwide In 2022.* Retrieved from https://www.newarab.com/news/more-71-million-people-internally-displaced

2022#:~:text=NRC%20chief%20Jan%20Egeland%20described,he%20said%20in%20a%20statement.

United Nations. (2020). *Climate Change: Thailand.* Retrieved from https://thailand.un.org/en/173511-climate-change

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2023). *Internally Displaced People.* Retrieved from https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-protect/internally-displaced-people

United Nations Development Programme (UNDP). (n.d). *Integrating Climate Change (CC), Gender, and Social Inclusion (GSI) into Planning and Budgeting in Thailand.* Retrieved from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-03/UNDP_CC-GSI%20Handbook_Eng_Final.pdf

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). (2020). *Thailand's Updated Nationally Determined Contribution.* Retrieved from https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Thailand%20Updated%20NDC.pdf

แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้

Motivational Factors of the Generation Affecting the Performance of the Kathu Municipality Personnel.

นางแสงเดือน หังสวนัส[1] นายสงขลา หังสวนัส[2] นายไชยพงศ์ เจิมสวัสดิ์[3]

Mrs. Sangduean Hungsavanus [1], Mr. Songkhla Hungsavanus, Mr. Chaiyapong Jermsawat[3]

[1]อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

[3]นักศึกษาศิษย์เก่าสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

[1] Lecturer in Public Administration Faculty of Humanities and Social Sciences Phuket Rajabhat University,

[2] Lecturer in Human Resource Management Faculty of Management Science Phuket Rajabhat University,

[3]Alumni students in the field of public administration Faculty of Humanities and Social Sciences Phuket Rajabhat University,

sangduean.h @pkru.ac.th[1], songkhla.h@pkru.ac.th[2],s6110835213@ pkru.ac.th[3]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษา แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองกะทู้ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบ Generation ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้ ผู้เขียนบทความวิเคราะห์ความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีความสำคัญเป็นแรงจูงใจทำให้คนอยากทำงาน คือ ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator factors) และปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene factors) แนวคิดชนรุ่น (Generation) การจัดการกับชนรุ่นในสถานที่ทำงาน ตลอดจนเป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เป็นพลังไปสู่ความสำเร็จย่อมส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของบุคคลากรเพิ่มมากขึ้น โดยการวิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่น 4 ประเด็น 1) ความสำเร็จของงาน 2) ความก้าวหน้า 3) ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ และ 4) ความมั่นคงในงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องเปรียบเทียบ Generation เพื่อตระหนักในความต้องการและสไตล์การทำงานที่แตกต่างกันของแต่ละชนรุ่น และจัดการงานให้ตอบสนองกับความต้องการของแต่ละบุคคล และในท้ายที่สุดจะสามารถหลีกเลี่ยง ความขัดแย้งภายในสถานที่ทำงานได้ โดยมีแนวคิดนำหลักองค์ประกอบของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานความต้องการพื้นฐานของบุคลากรในองค์กรตลอดจนเป้าหมายในการทำงานมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลในแต่ละชนรุ่น

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, ชนรุ่น, ประสิทธิผล

Abstract

This article studies Generational motivation factors and workplace performance effectiveness. The objectives are 1) to study the motivation factors of generations that affect the performance of Kathu Municipality personnel and 2) to compare generations that affect the performance of Kathu Municipality personnel.The author of the article analyzes the importance of motivation in performing work that is important in motivating people to want to work, namely motivating factors or stimulating factors (Motivator factors) and sustaining factors or hygiene factors (Hygiene factors) generation concept: dealing with generations in the workplace as well as being a guideline for creating motivation to be a force for success, it will result in an increase in the work efficiency of personnel. By analyzing four generations' motivation factors: 1) job success, 2) advancement, 3) compensation and benefits and 4) job security Executives need to compare generations to recognize the different needs and working styles of each generation. and manage work to meet individual needs and in the end, conflicts within the workplace can be avoided. The concept is based on the elements of motivation that affect work efficiency and the basic needs of personnel in the organization. As well as work goals, there are differences for each person in each generation.

Keywords: Motivation, Generation, Effectiveness

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ มิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี เป็นผลมากจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้มีการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วการติดต่อสื่อสารสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น และมีความรวดเร็วเป็นอย่างมาก กลายเป็นโลกที่ไร้พรมแดน หรือที่เรียกว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ปัจจุบันจึงทำให้บุคลากรมีการปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และองค์กรก็จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้การบริหารทรัพยากรบุคคลจึงเป็นเรื่องสำคัญที่องค์กรต้องให้ความสนใจมากขึ้น เพราะองค์กรดำรงอยู่ได้ด้วยเพราะบุคลากรและจะไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์กรได้ก็ต้องขับเคลื่อนด้วยบุคลากรเป็นหลัก (สิริวรรณ เสนีย์มโนมัย, 2555, หน้า 1) ดังนั้นการที่จะรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพที่ดีให้อยู่กับองค์กรได้นาน ๆ องค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของบุคลากร ซึ่งจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีความสุขในการปฏิบัติงานมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากแรงจูงใจในการทำงานที่บุคลากรมีต่อองค์กรนั้น ๆ ซึ่งแรงจูงใจในการทำงานของแต่ละบุคคลก็จะมีความแตกต่างกันไป เช่น ลักษณะนิสัยส่วนตัว ทัศนคติพื้นฐานครอบครัว สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ปัจจัยเหล่านี้นับว่า มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน ความมุ่งมั่นในงาน การปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรวางไว้

ปัจจุบันในสังคมการทำงาน แทบทุกองค์กรจะประกอบไปด้วยบุคลากรหลัก ๆ 3 เจเนอเรชั่น คือ เจเนอเรชั่นบี (Baby boomer) เจเนอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation-X) และเจเนอเรชั่นวาย (Generation-Y) ทั้ง 3 เจเนอเรชั่นนี้ทำงานร่วมกันอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งกันและกัน (ดาวใจ ศรลัมพ์, 2555) เจเนอเรชั่นบีส่วนมากจะอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารระดับสูง เจเนอเรชั่นเอ็กซ์เป็นคนที่อยู่ในองค์กรมาระยะเวลาหนึ่งอยู่ในฐานะผู้บริหารระดับต้นและระดับกลาง มีโอกาสจะได้เลื่อนขั้นเป็นผู้บริหารระดับสูงในอนาคต ส่วนเจเนอเรชั่นวายเป็นคนที่เพิ่งเข้ามาทำงานกับองค์กรโดยมีลักษณะสำคัญ คือ มีความเป็นตัวของตัวเองสูงชอบตั้งคำถาม เลือกที่จะทำในสิ่งที่ตนเองชอบ ความอดทนต่ำ และไม่สนใจลำดับบังคับบัญชา มีพฤติกรรมในการทำงานที่ให้ความสำคัญกับงานมากกว่าองค์กรต้องการทำงานในสิ่งที่ตนชอบ ไม่ชอบการสั่งงาน และถือว่าการเปลี่ยนงานบ่อยไม่ใช่เรื่องผิดด้วยเหตุนี้หลายองค์กรทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนจะพบกับปัญหาการลาออกของเจเนอเรชั่นวายอยู่บ่อยครั้ง (ศุภลักษณ์แลปรุรัตน์, 2557, หน้า 1)

ชนรุ่นถือเป็นกลุ่มของบุคลากรซึ่งมีช่วงปีเกิดอยู่ในช่วงเดียวกันและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่าง ๆ ในช่วงที่ได้เรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนาจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทำให้แต่ละชนรุ่นจะมีรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะ เช่น มีทัศนคติ หรือค่านิยมที่แตกต่างกัน พฤติกรรมดังกล่าวจึงส่งผลต่อการทำงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่ม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ให้มีความต้องการและแรงจูงใจในการทำงานที่แตกต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้และพัฒนาที่ไม่เหมือนกัน ในขณะนั้น ยังมีบทบาททางสังคมในแต่ละช่วงชีวิตที่แตกต่างกันไป ช่วงชีวิตวัยเยาว์ อายุ 0-21 ขั้นเติบโต บทบาททางสังคม ได้รับการเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน จนเป็นผู้ใหญ่ และได้รับเอาค่านิยมและความเชื่อเข้ามา ช่วงชีวิตวัยผู้ใหญ่ อายุ 22-43 ขั้นทดสอบ

บทบาททางสังคมทดสอบ และยืนยันค่านิยมที่ได้รับเข้ามาในช่วงชีวิตที่เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ช่วงชีวิตวัยกลางคน อายุ 44-65 ขั้นยืนยัน บทบาททางสังคม ยืนยันค่านิยมที่ได้รับเข้ามาในการจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ชอบและสิ่งที่เป็นความต้องการช่วงชีวิตวัยสูงอายุ อายุ 66-87 ขั้นถ่ายทอด บทบาททางสังคมบุคคลในวัยนี้ถ่ายทอดค่านิยมของตนเองให้กับสมาชิกในชนรุ่นถัดไป

ดังนั้น ปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่นในปัจจุบัน ถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการบริหารที่สำคัญเป็นอย่างมาก อันจะทำให้การบริหารนั้นสามารถดำเนินการตามนโยบายของผู้บริหารได้ และสำเร็จลุล่วงได้นั้น แรงจูงใจจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของชนรุ่นของเทศบาลเมืองกะทู้ ซึ่งผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสนใจที่จะเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของชนรุ่น ผู้บริหารจะต้องสำรวจและหาวิธีการต่าง ๆ ในการที่จะดูแลส่งเสริมให้ชนรุ่นของเทศบาลเมืองกะทู้มีใจรักในการปฏิบัติงาน ทุ่มเทแรงกายแรงใจ และปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับชนรุ่นเหล่านี้ จึงถือเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ภาครัฐควรส่งเสริมให้ชนรุ่นมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงาน มีใจรักในการให้บริการประชาชน เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานตามนโยบายของชนรุ่นของเทศบาลเมืองกะทู้มีประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุด

ผู้เขียนบทความจึงได้นำ Generation ต่าง ๆ เพื่อมาเปรียบเทียบปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้ โดยนำ Generation X เป็นบุคคลที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2508 - 2522 และศึกษา Generation Y เป็นบุคคลที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523 – 2540 มาเปรียบเทียบในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการปรับปรุงงานด้านการบริหาร และส่งเสริมปัจจัยที่ทำให้ประสิทธิผลการทำงานขององค์กรสูงขึ้น

เนื้อหา

1. แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ

1.1 แนวคิดคุณลักษณะของงานเพื่อสร้างแรงจูงใจ

Hackman & Oldham (1980: 59) กล่าวว่า คุณลักษณะของงาน หมายถึง การออกแบบงานที่มุ่งเน้นคุณลักษณะงานหลัก ๆ ในงานของพนักงาน ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจในงาน ความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงาน Hackman and Oldham (1975) ได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะของงานที่จะช่วยอธิบายถึงแรงจูงใจ ในการทำงานได้ดีที่สุดทฤษฎีหนึ่งขึ้นมา โดยมีความคิดเห็นว่าหากพนักงานมีแรงจูงใจภายในงาน พนักงานจะสามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่ดีออกมา และจะเป็นการผลักดันให้พนักงานมีพฤติกรรมที่ดีเช่นนั้น ต่อไป แบบจำลองคุณลักษณะของงาน (Job Characteristics Model) โดย Hackman and Oldham ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 คุณลักษณะของงาน 5 ประการ ที่มีส่วนให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานประกอบด้วย

1) ความหลากหลายของทักษะ (Skill Variety) หมายถึง คุณลักษณะงานที่มีความแตกต่างอันเนื่องมาจากหลาย ๆ ด้านในหน่วยงาน ทำให้บุคคลต้องนำความรู้ความสามารถและความชำนาญเฉพาะตนมาใช้ในการปฏิบัติงาน

2) ความเป็นเอกลักษณ์ของงาน (Task Identity) หมายถึง ระดับความมากน้อยที่บุคลากรได้ทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ทั้งหมด และสามารถระบุส่วนของงานที่เกิดจากความพยายามในการทำงานของตนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการได้

3) ความสำคัญของงาน (Task Significance) หมายถึง ระดับความมากน้อยของงานที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือการทำงานของบุคคลหน่วยงานเดียวกัน หรือบุคคลภายนอกหน่วยงาน

4) ความมีเอกสิทธิ์ของงาน (Autonomy) หมายถึง การที่พนักงานมีอิสระในการคิดการตัดสินใจและการวางแผนวิธีการปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่

5) ผลย้อนกลับของงาน (Feedback) หมายถึง ระดับความมากน้อยของบุคลากรที่ได้รับข้อมูลโดยตรงและชัดเจนถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลการทำงาน

2.2. สภาวะทางจิตวิทยา (Critical Psychological States) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของงาน 3 ประการได้แก่

1) ประสบการณ์การรับรู้ความหมายของงาน (Experienced Meaningfulness of Work) หมายถึง ระดับความรู้สึกของพนักงานว่างานนั้นมีคุณค่าหรือมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด พิจารณาได้จากความหลากหลายของทักษะการปฏิบัติงาน การได้รับผิดชอบงานทั้งหมด และความสำคัญของงาน

2) ประสบการณ์การรับรู้ความรับผิดชอบต่อผลของงาน (Experienced Responsibility for Work Outcome) หมายถึง ระดับความรู้สึกของพนักงานว่าตนสามารถปฏิบัติงานนั้นได้ด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด พิจารณาได้จากความเป็นอิสระของงาน

3) การรับรู้ผลลัพธ์จากการปฏิบัติงาน (Knowledge of Results) หมายถึง ระดับการรับรู้ของพนักงานต่อผลการปฏิบัติงานที่ตนทำพิจารณาได้จากข้อมูลย้อนกลับ สรุปได้ว่า คุณลักษณะของงานทั้ง 5 ประการ มีผลต่อสภาวะทางจิตวิทยาทั้ง 3 ประการ

2.3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลและงาน (Personal and Work Outcomes) เมื่อบุคคลมีสภาวะทางจิตวิทยา ทั้ง 3 ประการข้างต้นแล้ว จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ดังต่อไปนี้

1) มีแรงจูงใจภายในงานสูงขึ้น

2) มีผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) มีความพึงพอใจในงานสูงขึ้น

4) มีอัตราการขาดงาน และการลาออกจากงานลดลง

นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคลอีก 3 ประการ ที่มีความสำคัญต่อความเข้าใจและการตอบสนองในทางบวกต่องาน ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจภายในงานและผลลัพธ์จากการปฏิบัติงาน ได้แก่

1. ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน การมีความรู้และทักษะที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน สามารถส่งผลให้บุคคลปฏิบัติงานได้ดีและเกิดความรู้สึกทางบวกต่องานที่ทำ

2. ความต้องการความเจริญก้าวหน้า บุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งในด้านความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของตนเอง มักมีแรงจูงใจภายในงานสูง หากได้ปฏิบัติงานที่มีความซึกซ้อน หรือท้าทาย

3. ความพึงพอใจต่อปัจจัยภายนอกงาน การที่บุคคลมีความพึงพอใจต่อปัจจัยภายนอกงาน เช่น รายได้ เพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชา สามารถส่งผลให้บุคคลมีความรู้สึกทางบวกต่องานและเกิดแรงจูงใจภายในงานได้มากขึ้น

4. ความรับผิดชอบ ทั้งนี้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้อย่างสอดคล้องกันว่า หมายถึงคุณลักษณะของบุคคลซึ่งแสดงออกโดยมีความสนใจเอาใจใส่ตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายด้วยความพากเพียร พยายาม อดทนต่ออุปสรรคใด ๆ ที่ขัดข้องมีการวางแผนงานอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ความรับผิดชอบจะเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยาและตามกฎเกณฑ์ของสังคมแม้ว่าจะไม่มีการใช้อำนาจในการบังคับควบคุมก็ตาม

1.2 แนวคิดของเฟรดเดอริค เฮอร์ซเบอร์ก (Frederick Herzberg)

เฟรดเดอริค เฮอร์ซเบอร์ก (Frederick Herzberg) กล่าวว่ามีปัจจัยอยู่ 2 ประการ ที่เป็นแรงจูงใจทำให้คนอยากทำงาน คือ ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator factors) และปัจจัยค้ำจุน หรือปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene factors) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator factors) เป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจในการทำงาน มีอยู่ 5 ประการ คือ ความสำเร็จของงาน การยกย่องนับถือหรือการยอมรับ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

ปัจจัยค้ำจุน หรือปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และเป็นปัจจัยที่จะสามารถป้องกันการเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน คือ นโยบายและการบริหารงาน เงินเดือน หรือค่าจ้างแรงงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สถานภาพในการทำงาน วิธีการปกครองบังคับบัญชา ความมั่นคงในการทำงาน สถานะของอาชีพ

2. แนวคิดประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

แนวความคิดสมัยใหม่ในการจัดกิจการงานจะเริ่มตนที่การตั้งจุดสำเร็จของงาน นั่นคือใน การวางแผนงานนั้น ณ จุดเริ่มตนของงานจะมีการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงคกันวาผลสำเร็จที่ ตองการนั้นคืออะไร ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง การที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่ง อย่างใดแล้วและปรากฏวาผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่ง ระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงคที่กำหนดไว มีการใชทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยนำเขา (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถาใชทรัพยากรหรือปัจจัยนำเขามา

ดำเนินการในโครงการหรืองาน ใดน้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคลองกับวัตถุประสงคหรือเป้าหมายที่กำหนดไว การดำเนิน โครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด ในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้วาจะสามารถดำเนินการ บรรลุวัตถุประสงค หรือเปาหมายที่กำหนดไวเหมือนกันก็ตามแต่ใชทรัพยากรหรือปัจจัยนำเขา มากกวาโครงการอื่นๆ โครงการนั้นก็จะไม่ใชโครงการที่ มีประสิทธิผลสูงสุด

วชิรวัชร งามละมอม (อางถึงใน www.trdm.co.th, 4 มิถุนายน 2559) กลาวถึง ประสิทธิผล ในการปฏิบัติงานคือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือแผนงานนั้น ตามวัตถุประสงคขององคการที่ได้ตั้งไว หรือได้คาดหวังไว โดยหากนำมาศึกษาแลวจะพบวา ประสิทธิผลนั้น หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแลวตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแลว สามารถทำกิจการนั้นใหสำเร็จได้ตามที่คิดหรือวางไว เรียกวาการทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ การบริหารงานจำเป็นต้องมีระบบกลไกในการบริหารงานที่ดี โดยหลักการที่ยึดหลักการทำงานให้เป็นรูปธรรม การทำงานให้เกิดประสิทธิภาพตรงตามแนวทางในการดำเนินงานจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายโดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. การค้นหาข้อมูลพื้นฐานขององค์กรสำรวจเพื่อให้รู้ข้อมูลก่อนการกำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์กรต้องศึกษาและสำรวจข้อมูลในด้านต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิกในองค์กรก่อนดังนี้ คือ การร่วมกันสำรวจปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหา

สำรวจความต้องการของสมาชิกในองค์กรว่าสมาชิกมีความต้องอย่างไรบ้าง อะไรเป็นความต้องการหลักอะไรเป็นความต้องการรอง จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของสมาชิกในองค์กร ศึกษาแนวทางในความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรและการดำเนินการตามความต้องการของสมาชิกในองค์กร จัดลำดับความสำคัญในการสามารถแก้ไขปัญหา และความสามารถในการสนองตอบความต้องการของสมาชิกและนำไปกำหนดเป็นนโยบายขององค์กร กำหนดความต้องการในการพัฒนาองค์กรของผู้บริหารองค์กร และจัดลำดับความสำคัญความต้องการดังกล่าวเพื่อเลือกไปเป็นโยบายขององค์กรการค้นหาข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้รู้ถึงปัญหาและรายละเอียดขององค์กรเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหา องค์กรสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาร่วมกันและจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินงานเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการดำเนินงาน

2. การกำหนดนโยบายขององค์กร เป็นส่วนที่ผู้บริหารต้องกำหนดเป้าหมายเพื่อให้องค์กรดำเนินงานอย่างมีทิศทาง ผู้ร่วมงานดำเนินงานสามารถปฏิบัติงานได้ตามแนวทางที่กำหนด คือ นำปัญหาต่าง ๆ ที่ได้สำรวจและจัดลำดับความสำคัญตามข้อ 1. มาศึกษาความเป็นไปได้ในการแก้ไขและดำเนินการโดยแบ่งนโยบายออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายต่อสมาชิก นโยบายต่อนายจ้าง นโยบายต่อองค์กรแรงงานอื่น ๆ ฯลฯ กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและเพื่อพัฒนาองค์กรตามลำดับดังนี้ คือ กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาขององค์กร กำหนดนโยบายเพื่อสนองความต้องการของสมาชิก กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาองค์กรตามความต้องการของผู้บริหารองค์กร การกำหนดนโยบายตามลำดับการแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสมาชิกใน

องค์กรและผู้บริหารองค์กรดังกล่าว คือ เป็นการกำหนดนโยบายที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพต่อการบริหารองค์กรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของทุกท่านในองค์กร

3. การกำหนดนโยบายต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรและสังคมในการกำหนดนโยบายองค์กรนั้นบริหารองค์กรต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรและสังคมเป็นสำคัญ ความเป็นจริงขององค์กรหมายถึง สถานะทางการเงินขององค์กรความรู้และความสามารถของบุคคลากรในองค์กร สภาพสังคมในปัจจุบัน เช่น ขณะนี้สังคมของประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตยการกำหนดนโยบายก็ต้องให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ไม่ใช่กำหนดนโยบายเสมือนกับองค์กรอยู่ในสมัยที่ประเทศเป็นเผด็จการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของการกำหนดนโยบาย เช่น การกำหนดนโยบายในการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารองค์กร

4. นโยบายที่กำหนดขึ้นต้องปฏิบัติได้จริง ผู้บริการองค์กรต้องกำหนดนโยบายที่สามารถปฏิบัติได้จริงไม่ใช่นโยบายที่เกิดจากความต้องของสมาชิกและผู้บริหารองค์กรอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด หรือเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินความสามารถของบุคลากรในองค์กรจะกระทำได้ เช่น การกำหนดองค์กรของตนเองเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันการศึกษาของขบวนการแรงงาน การกำหนดนโยบายเพื่อก่อตั้งพรรคการเมืองโดยองค์กรของตน เป็นต้น

สรุปได้ว่าองค์กรจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินงานที่ดีควรมีการกำหนดนโยบายขององค์กรที่ผู้บริหารต้องดำเนินการสำรวจถึงปัญหาการทำงานภายในองค์กร แก้ไขปัญหาในส่วนที่เป็นจุดบกพร่องนำไปสู่การขับเคลื่อนในด้านกำหนดนโยบายซึ่งนโยบายต้องสอดคล้องและสามารถปฏิบัติได้จริงตามบริบทของส่วนงานจึงจะสามารถมุ่งไปสู่เป้าหมายของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนและเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพได้อย่างสูงสุดของการดำเนินงานในองค์กร

1. แผนงานที่กำหนดขึ้นต้องสอดคล้องกับนโยบาย เนื่องจากหลายองค์กรเขียนแผนงานโดยไม่นำเอานโยบายมาเป็นตัวตั้งในการกำหนดแผนงาน หรือเอางานประจำมาเขียนเป็นแผนงาน

2. ศึกษานโยบายที่กำหนดขึ้นมาอย่างลึกซึ้ง และนำนโยบายแต่ละข้อมากำหนดให้กรรมการแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกำหนดเป็นแผนงานในฝ่ายนั้น

3. ควรทำการแยกแผนงานซึ่งต้องทำเป็นงานประจำตามหน้าที่ในฝ่ายออกจากแผนงานที่จัดทำขึ้นจากนโยบายอย่างชัดเจน

4. ต้องไม่กำหนดแผนงานจากความต้องการทำของกรรมการในฝ่ายโดยที่แผนงานดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายที่กำหนดขึ้น

5. ต้องเป็นแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถของบุคลากรในองค์กรปัจจัยสนับสนุนต่าง เช่น ฐานะทางการเงิน อุปกรณ์ในการดำเนินงาน และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในองค์กร เช่น ความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร ข้อจำกัดของท้องถิ่นต่าง ๆ (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ ,2556)

ยุทธศาสตร์เทศบาลเมืองกะทู้ด้านการบริหาร

แนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพโปร่งใส ตามหลักธรรมาภิบาล และประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาปรับปรุงและพัฒนาสถานที่เครื่องมือเครื่องใช้ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แนวทางการพัฒนา พัฒนา และปรับปรุงระบบการให้บริการประชาชน

แนวทางการพัฒนา พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมในการให้บริการตลอดจนส่งเสริมสวัสดิการในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมและสนับสนุน พัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการและเจ้าหน้าของเทศบาลเมืองกะทู้ให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมิศักดิ์ศริ และจัดให้มิสวัสดิการตามความเหมาะสมกับสภาพการทำงานและสถานการณ์ดำครองชิพที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งปรับปรุงสวัสดิภาพการทำงาน เพื่อให้ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลมืองกะทู้มิความสมดุลการทำงานกับชีวิตส่วนตัว โดยอาศัย หลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.แนวคิดชนรุ่น (Generation)

Mannheim (1952) ได้ริเริ่มนำแนวคิดชนรุ่นมาใช้ในการศึกษาด้านสังคมวิทยาได้เขียนเรื่อง The Problem of Generations ซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการนำมาใช้อ้างอิงทางการศึกษาด้านสังคมวิทยาและด้านการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวกับชนรุ่นและโดยเสนอทฤษฎีชนรุ่น (Generational Theory) ซึ่งอธิบายว่าทัศนคติและค่านิยมของชนรุ่นถูกหล่อหลอมด้วยเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ในช่วงชีวิตที่มีการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มาวิเคราะห์และคาดการณ์โดยสะท้อนจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตไปสู่พฤติกรรมในอนาคต (McCrindle, 2006, p. 3)

ตารางที่ 1 ตารางเกณฑ์ของเจนเนอร์เรชั่นต่าง ๆ

ค.ศ. (เกิด)	พ.ศ. (เกิด)	Generation
1883-1900	2426-2443	Lost Generation
1901-1924	2444-2467	Greatest Generation
1925-1945	2468-2488	Silent Generation
1946-1964	2489-2507	Baby Boomers
1965-1976	2508-2522	Generation X
1977-1994	2523 - 2540	Generation Y
1995-2009	2541 ขึ้นไป	Generation Z
2010-2024	2553 – 2568	Generation Alpha
ณ ปัจจุบัน	ณ ปัจจุบัน	Gen C

ภาพตารางที่ 1. ตารางเกณฑ์ของเจนเนอร์เรชั่นต่าง ๆ

ที่มา (McCrindle, 2006, p. 3)

4. การวิเคราะห์แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

การจัดกลุ่มเจนเนอเรชั่นต่าง ๆ เจนเนอเรชั่น (Generation) หมายถึง กลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกัน (The American Heritage Dictionary, 1992: หน้า 351) ผู้ซึ่งมีประสบการณ์จากเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมคล้าย ๆ กันในสังคมหนึ่ง ๆ และประสบการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดเอกลักษณ์ในทัศนคติและพฤติกรรมร่วมกันในกลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกัน (Glass, 2007)

นักวิจัยชาวตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นกลุ่มแรกๆ ที่ริเริ่มนำแนวคิดเรื่องเจนเนอเรชั่นมาจัดกลุ่มคนตามเกณฑ์ช่วงอายุ (SHRM, 2004) การจัดกลุ่มเช่นนี้ก่อให้เกิดการศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงคุณลักษณะ ความคิดและพฤติกรรมในการใช้ชีวิต การบริโภคและการทำงานของคนอายุรุ่นราวคราวเดียวกันในแต่ละยุคสมัย โดยแต่ละยุคก็จะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต่างกันออกไป ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางสังคม ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เราเข้าใจคุณลักษณะและแนวโน้มเชิงพฤติกรรมของประชากรในแต่ละยุคสมัยดีขึ้น เมื่อเราสามารถเข้าใจความแตกต่างของประชากรแต่ละกลุ่มได้ดีเราก็จะสามารถเข้าถึงหรือบริหารงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะ พฤติกรรม และความต้องการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของสินค้าหรือบริการ กระบวนการติดต่อสื่อสาร การมอบหมายงาน กระบวนการจูงใจใน การทำงาน ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันนี้มีการนำแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เชิงการบริหารจัดการหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็น การตลาด การพัฒนาองค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล (Assael, 1995; Howe and Strauss, 2000) เป็นต้น

แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

กลุ่มชนรุ่นหลักตามเกณฑ์ช่วงอายุที่เป็นส่วนผสมสำคัญในองค์กรต่าง ๆ โดยสามารถวิเคราะห์แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

1) การจัดการชนรุ่น Silent Generation ชนรุ่นนี้เป็นแรงงานที่อายุมากที่สุดในปัจจุบัน ชนรุ่นนี้เติบโตระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งปราศจากเทคโนโลยีและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสมัยใหม่ที่ชนรุ่นใหม่คุ้นเคย ชนรุ่นนี้ได้ผ่านพ้นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงหลายครั้งมาแล้ว ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเข้าใจว่าคนในชนรุ่นดังกล่าวได้สร้างนิสัยการขยันทำงานเพื่อหาเงินเลี้ยงชีพเพื่อการอยู่รอด และเนื่องจากชนรุ่นนี้มีอายุมากแล้วจึงมักให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพ และผลประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อเกษียณอายุการทำงาน พึงพอใจที่ได้ทำงานที่ยืดหยุ่น พึงพอใจกับการมีช่วงเวลาพักและการมีภาระงานน้อย

2) การจัดการชนรุ่น Baby Boomers ชนรุ่นนี้ได้ชื่อว่ามีจริยธรรมในการทำงานและทำงานหนัก ให้คุณค่ากับการปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวมากกว่ารูปแบบการสื่อสารแบบอื่น เติบโตขึ้นมาโดยปราศจากคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักในลักษณะการทำงานหนักของชนรุ่น คือ การให้เขาได้มีโอกาสให้คำปรึกษาแก่ชนรุ่นหลังในเรื่องที่เขามีความเชี่ยวชาญ

3) การจัดการชนรุ่น Generation X ชนรุ่นนี้เติบโตขึ้นระหว่างการวิวัฒนาการของ personal computer โดยทั่วไปแล้วชนรุ่น Gen X จะมีการศึกษาดีกว่าชนรุ่นก่อน พึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบ และทำงานหนัก ชนรุ่นนี้ไม่ต้องการการกำกับดูแลที่มากเกินไป พึงพอใจที่จะมีอิสระมากขึ้นในเวลาทำงาน และจะรู้สึกสะดวกสบายกับรูปแบบการสื่อสารเกือบทุกชนิดอย่างไรก็ตาม Gen X ก็ต้องการตารางการทำงานที่ยืดหยุ่น เนื่องจากชนรุ่นนี้มักจะมีชีวิตครอบครัวและตั้งตัวเป็นหลักเป็นฐานแล้ว

4) การจัดการชนรุ่น Generation Y ปัจจุบันชนรุ่น Generation Y เป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในตลาดแรงงาน ชนรุ่นนี้เติบโตโดยยังไม่มีอินเตอร์เน็ต มีการใช้โทรศัพท์มือถือขนาดใหญ่และหนักเหมือนอิฐ ใช้โมเด็มผ่านสายโทรศัพท์ และวีดิโอเทป(VHS) การจัดการชนรุ่นนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความโปร่งใสและตรงไปตรงมา ยิ่งกว่านั้น ผู้บริหารไม่ควรตัดสินผลงานโดยใช้จำนวนชั่วโมงในการทำงานเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน แต่ให้พิจารณาผลลัพธ์ของการทำงานเป็นเกณฑ์ ในเรื่องของการให้รางวัล ผู้บริหารควรตระหนักว่า Generation Y ต้องการความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวเหนือสิ่งอื่นใด

5) การจัดการชนรุ่น Generation Z ชนรุ่น Gen Z เป็นชนรุ่นที่เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล และมองว่าเทคโนโลยีและเครื่องประกอบต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ในชีวิต ชนรุ่นนี้จึงมักจะพอใจในการดำเนินงานโดยให้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาท (digital platforms) เพราะเป็นช่องทางเดียวที่สามารถจะติดต่อเขาได้คือทาง social media ในการจัดการชนรุ่น Gen Z สิ่งแรกที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเข้าใจคือ ชนรุ่นนี้ไม่ต้องการอ่านข้อความเกี่ยวกับนโยบายขององค์การหรือคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงาน ตรงกันข้าม ชนรุ่นนี้ต้องการการให้คำปรึกษา การสอนงาน และโอกาสในการเรียนรู้จากผู้อาวุโสมากกว่า

ชนรุ่นกับวัฏจักรประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

กลุ่มชนรุ่นหลักตามเกณฑ์ช่วงอายุที่เป็นส่วนผสมสำคัญในองค์กรต่าง ๆ โดยสามารถวิเคราะห์ชนรุ่นกับวัฏจักรประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

1.วัฏจักรที่มีประสิทธิผล

วัฏจักรที่มีประสิทธิผลการบริหารที่เน้นความสำคัญกับมนุษย์ในการทำงาน ย่อมมีแนวโน้มที่จะมีผลผลิตสูงกว่าการบริหารที่ให้ความสำคัญเฉพาะงานอย่างเดียว อันหมายถึงการควบคุมบังคับบัญชาเป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังเชื่ออีกว่า การที่ผู้ใต้บังคับบัญชาตอบสนองต่อความหวังและความเชื่อมั่นอัน จะเป็นการง่ายและสะดวกที่จะเชื่อได้ว่าบุคลากรจะทำงานให้สำเร็จได้ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “วัฏจักรที่มีประสิทธิผล”

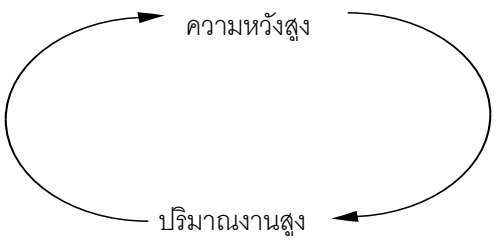

วัฏจักรที่มีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 แสดงวัฏจักรที่มีประสิทธิผล

2.วัฏจักรที่ขาดประสิทธิผล

ฝ่ายบริหารระดับสูงมีระบบการให้ความดีความชอบแก่คนงานอย่างเหมาะสม โดยอาศัยผลงานที่ได้รับในช่วงระยะเวลาสั้น ผู้นำที่รับผิดชอบจึงมีแนวโน้มที่จะเน้น “ย้ำ” ถึง “ความสำเร็จของงาน” เมื่อเป็นดังนั้น จึงอาจจะมีความกดดันเกิดขึ้นแก่คนงานแต่ละคน เพื่อหวังผลผลิตที่สูงและสำเร็จ บุคลากรจำเป็นจะต้องปฏิบัติงานตามคำสั่งที่ผู้นำเห็นว่าควรจะทำอะไร และตลอดจน “ทำอย่างไร” ด้วยเหตุนี้จึงไม่ได้คำนึงถึงความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นที่ตั้ง ดังนั้น ผลผลิตที่น่าจะอยู่ในปริมาณต่ำได้ และทำนองเดียวกัน ความหวังก็ต่ำจึงอาจจะกลายเป็นผลสะท้อนให้เกิดผลร้ายอีกต่อหนึ่งขึ้นแก่งาน

ภาพที่ 2 แสดงวัฏจักรที่ขาดประสิทธิผล

3.วัฏจักรที่มีการเพิ่มสิ่งกระตุ้น

วัฏจักรนี้แสดงด้วยภาพอยู่กับที่ แต่ในโลกของความเป็นจริงย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ถ้าสถานการณ์มีแนวโน้มที่จะดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้ ตัวอย่างเช่น ความหวังอันสูงย่อมก่อให้เกิดปริมาณงานที่สูง จะเป็นเครื่องมือบังคับให้มีความหวังสูงและจะได้ปริมาณการผลิตสูงในขณะเดียวกันด้วย

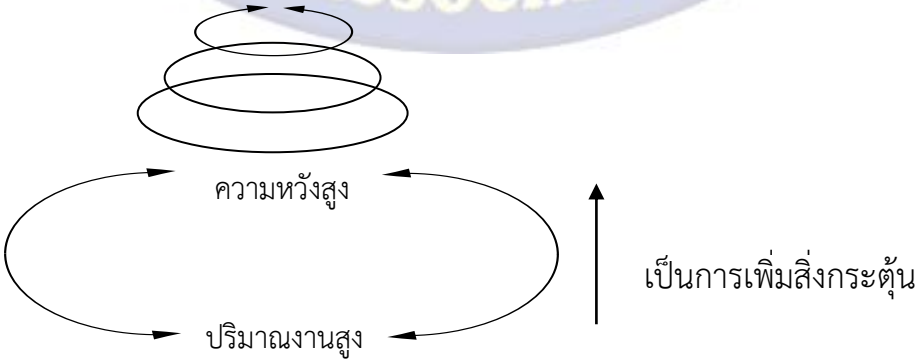

ภาพที่ 3 แสดงวัฏจักรที่มีการเพิ่มสิ่งกระตุ้น

ภาพที่เกิดขึ้นในแบบนี้มีสาเหตุทำให้เกิดการเพิ่มสิ่งจูงใจ เชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการ 2 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน แต่ละประเภทมีอิสระต่อกันและกัน และมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในทิศทางที่แตกต่างกันอีกด้วย นั่นก็คือ “ปัจจัยจูงใจ” ได้แก่ ตัวงานเอง ความสำเร็จของงาน ความรับผิดชอบ ความเป็นไปได้ที่จะก้าวหน้า ความก้าวหน้า การได้รับการยกย่องและสถานะทางสังคม ส่วนอีกประการหนึ่งเรียกว่า “ปัจจัยเสริม” ได้แก่ การบังคับบัญชา นโยบาย การบริหารของหน่วยงาน ความมั่นคงของงาน สภาพการทำงาน เงินเดือน และความมั่นคงของชีวิตส่วนตัว

4. วัฏจักรที่ไม่มีประสิทธิผล

รูปเกลียวที่ก่อให้เกิดผลนี้ สามารถเกิดขึ้นได้ในทิศทางที่ลงข้างล่าง ความหวังต่ำย่อมก่อให้เกิดผลผลิตต่ำลงด้วย กลายเป็นรูปภาพคล้ายๆ น้ำวน องค์การอาจจะตายไปได้ (ถึงที่สุด) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ดิ้นไม่รอดแล้ว พฤติกรรมทำนองนี้ จะก่อให้เกิดการแตกแยกระหว่างบุคคลเกิดขึ้น และจะมุ่งทำลายล้างกันและกันสูง และจะเป็นผลให้ปริมาณงานค่อยๆ ลดต่ำลงมา

ภาพที่ 4 แสดงวัฏจักรที่ไม่มีประสิทธิผล

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า “แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน” ความต้องการพื้นฐานของบุคลากรในองค์ตลอดจนเป้าหมายในการทำงานมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ในแต่ละช่วงวัย ขณะเดียวกันแต่ละองค์กรก็มีศักยภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากรได้แตกต่างกันไป ผู้บริหารในองค์กรจึงต้องมีความเข้าใจต่อพฤติกรรมบางอย่างที่บุคลากรแสดงออกมา การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจและแสดงพฤติกรรมการทำงาน สิ่งที่ถือว่าเป็นหัวใจที่จะขับเคลื่อนก็คือแรงจูงใจ ซึ่งเปรียบเหมือนไฟในการทำงานที่พร้อมจะปะทุออกมา แสดงเป็นพฤติกรรมเชิงบวกในการทำงานที่จะสร้างประโยชน์ให้กับองค์กร หากไฟนี้จุดติดเมื่อใด เปรียบเสมือนไฟเป็นแรงจูงใจ ถ้ายิ่งมีแรงจูงใจมากขึ้นเท่าใดจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

การมีแรงจูงใจจะที่ดีนั้นเสมือนเป็นการให้รางวัลเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรมีพฤติกรรมการทำงานที่ตอบสนองที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญของการให้รางวัลเพื่อให้เกิดความตื่นตัวที่จะพัฒนาศักยภาพและบรรลุเป้าหมายสูงสุดตามมาตรฐานการทำงานที่องค์กรกำหนดซึ่งผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญในการให้ความสำคัญของการออกแบบงานเพื่อแรงจูงใจ (Designing MotivationJobs) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการทำงานที่ดี เช่น การให้รางวัล เช่น เงินเดือน ค่าล่วงเวลา โบนัส หรือจะเป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น ทำให้ผู้ปฏิบัติงานนั้นเกิดความภูมิใจกับงานที่ตนเองทำอยู่เพื่อจะตอบสนองความต้องการทั้ง “คน” “องค์กร” ให้เหมาะสมต่อความต้องการทั้งนายจ้าง และลูกจ้าง ให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน เพื่อให้บุคลากรเกิดความความพึงพอใจที่มีต่อองค์กร ให้มีความรักในงานและผูกพันธ์ต่อองค์กรและต่องาน เปรียบเสมือนเป็นบ้านหลังที่สอง ย่อมทำให้ประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรอย่างสูงสุด และส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้า มั่นคงขององค์กรอย่างยั่งยืน

ดังนั้นในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากรสุดท้ายแล้วองค์กรย่อมต้องได้รับความสำเร็จด้วยเช่นกัน หากองค์กรไม่ประสบความสำเร็จนั่นหมายถึงแนวทางของการบริหารด้านแรงจูงใจที่นำมาใช้ไม่เหมาะสม ไม่สามารถส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความรู้สึกที่จะปฏิบัติงานให้กับองค์กรจนนำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจที่เกิดขึ้นได้จริงเพื่อให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการพัฒนาทั้งบุคลากร ให้เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่และองค์กรควรเอาใจใส่บุคลากรเพื่อสร้างทัศนคติการทำงานที่ดีต่อองค์กร อันจะส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรได้อย่างเหมาะสม ดังเช่น ทฤษฎีของHerzberg (1959) เป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เป็นพลังไปสู่ความสำเร็จย่อมส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของบุคคลากรเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จันทร์ ชุ่มเมืองปัก.(2546). **ศึกษาองค์ประกอบของแรงจูงใจ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2566, จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/57920509.pdf

ชิต นิลพานิช และ โสภณ ปภาพจน์ .(2520). **การพัฒนาองค์การ ปัญหาและการบริหารงานฝึกอบรม** กรุงเทพมหานคร สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ชิตพงษ์ สยามเนตร. (2520). **แนวความคิดในการพัฒนาองค์การกับการฝึกอบรม ปัญหาและการบริหารงานฝึกอบรม** กรุงเทพมหานคร สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

นายสุนทร เสงี่ยมพงษ์ (2559) **ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน : กรณีศึกษา พนักงานฝ่ายปฏิบัติการเสาโทรคมนาคม บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)** สาขาวิชาการบริหารจัดการองคการ คณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยเกริก

นิยม กริ่มใจ. (2561). **การสื่อสารการตลาดมัดใจผู้บริโภคเจเนอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์ ด้วย Viral Marketing.** 24(2),140-154.

บุญมั่น ธนาศุภวัฒน์. (2537). **ศึกษาความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน** สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่ 26 กันยายน 2566, จาก: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/ 60920327.pdf

พัชสิรี ชมภูคำ และณัฐธิดา จักรภีร์ศิริสุข. (2563). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงาน: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคนเจเนอเรชัน Y และเจเนอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร.** 42(165),1-18.

พระบุญจันทร์ ผาคำ.(2547). **ศึกษาความหมายของแรงจูงใจ** .สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่26 กันยายน 2566, จาก: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/56930150.pdf

มนูญ วงศ์นารี.(2520). **แนวคิดหลักการในการพัฒนาองค์การ** กรุงเทพมหานคร มงคลการพิมพ์ การพัฒนาองค์การ พิจารณาในแง่ค่านิยมกับพฤติกรรมการบริหารของนักบริหารไทย" ข่าวสารการพัฒนาองค์การ (2)

วรนาถ แสงมณี.(2547). **ศึกษาความหมายของแรงจูงใจ.**สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่26 กันยายน 2566 , จาก: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/54930030/chapter2.pdf

ศุทธกานต์ มิตรกูล และอนันต์ชัย คงจันทร์. (2559). **เจเนอเรชันวายในองค์กร:การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องของค่านิยมกับความผูกพันต่อองค์กร.** 33(1),51-75.

เสนาะ ติเยาว์.(2543). **ศึกษาความหมายของแรงจูงใจ.** (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2566) , จาก: https://www.gotoknow.org/posts/500897

สิริวรรณ เสนีย์มโนมัย. (2555). **ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของคนเจเนอเรชั่นวายที่ปฏิบัติงานในภาครัฐ และภาคเอกชนในจังหวัดชลบุรี วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.** สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2566, จาก:http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/ 58930012.pdf

สุวรรณี แสงมหาชัย. (2556). **ความแตกต่างระหว่างชนรุ่นในสถานที่ทำงาน**.กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

โสภณ ปภาพจน์. (2521)**. การพัฒนาองค์การ แนวคิดและวิธีปฏิบัติ** กรุงเทพมหานคร มิตรสาม แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการพัฒนาองค์การ พัฒนบริหารศาสตร์ 18(2)

ดาวใจ ศรลัมพ์.(2555).**การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรัก ความมุ่งมั่น และความปรารถนาที่จะทำงานเพื่อองค์กรอย่างเต็มความสามารถของบุคลากร 3 ช่วงวัย : กรณีศึกษาบริษัทปูนซิเมนต์ไทย (แก่งคอย) จำกัดบูรพา.**สืบค้นเมื่อวันที่25 กันยายน 2566, จาก https://repository.nida.ac.th/handle/662723737/628

เอมิการ์ ศรีธาตุ และประทุม ฤกษ์กลาง. (2560). **พฤติกรรมการใช้และการรับรู้ อิทธิพลของสื่อดิจิทัลต่อเจเนอเรชั่นวาย และเจนเนอเรชั่นแซต ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมลฑล.** 11(3), 21-31.

Becton,J.Bret, et al.(2014). "Generational Diffeences in Workplace Behavior,Journal of Applied Social Psychology. 175-189.

McCrindle. (2006). **Generation Y.ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**.สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2566, จาก: https://www.researchgate.net/publication/242702824_Understanding_Generation_Y

แนวคิด ‘Global Britain’ ของสหราชอาณาจักรกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ: กรณีศึกษา ประเทศไทย

The concept of ‘Global Britain’ and Sustainable Development Goals (SDGs): A case study of Thailand.

อรุณรัตน์ จินดา[1]
Arunrat Jinda[1]
[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
[2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี
[1]Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathumthani 13180, Thailand
E-mail: arunrat@vru.ac.th
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การลงประชามติออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2016 รัฐบาลสหราชอาณาจักรนำโดยอดีตนายกรัฐมนตรี Theresa May ได้ประกาศใช้แนวคิด ‘Global Britain’ เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาลทั้งในประเทศและต่างประเทศนอกกรอบนโยบายของสหภาพยุโรปหรืออียู (May, 2016; Glencross, 2018; Turner, 2019) โดยในปี ค.ศ. 2021 และ ค.ศ. 2023 เอกสารแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ชื่อว่า Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy ได้มีการกำหนดบทบาทของสหราชอาณาจักรที่มุ่งเน้นการการพัฒนาประเทศภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SGDs โดยวางแผนการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาในประเทศยากจนและประเทศกำลังพัฒนา ต่อต้านและช่วยเหลือประเทศที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำหรือยากจน รัฐบาลได้มีการตั้งเป้าหมายว่าภายในปี ค.ศ. 2030 สหราชอาณาจักรจะสามารถ ส่งเสริมด้านการค้าและรักษามาตรฐานด้านความโปร่งใสและต่อต้านคอร์รัปชั่นภายใต้การลงทุนระหว่างประเทศทั่วโลกได้ อีกทั้งการพัฒนาและช่วยเหลือด้านการศึกษา การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและนวัตกรรม (The Integrated Review, 2021)

บทความนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ภายใต้ แนวคิด ‘Global Britain’ ที่ได้นำมาใช้ภายใต้ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพิง (Dependent Development) ของ Peter Evans (1970) กล่าวว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของประเทศกลุ่มประเทศกึ่งชายขอบ (Semi-periphery) ยังคงมีการพึ่งพา

ประเทศมหาอำนาจหรือมีอิทธิพล โดยผ่านกระบวนการการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมผ่านกลุ่มชนชั้นนำของประเทศ (Elites) บทความนี้ได้ใช้ประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา โดยนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) บูรณาการภายใต้แนวคิด ‘Global Britain’ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง 2) การพัฒนาด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียม และ 3) การสนับสนุนให้ความรู้ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม ข้อค้นพบของบทความนี้ คือ สหราชอาณาจักรมีการใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ควบคู่ไปกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกับประเทศไทยภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการ ดังนั้น แนวคิด ‘Global Britain ในประเทศไทยได้มีการนำมาใช้ในเชิงปฏิบัติอย่างไรก็ตาม สหราชอาณาจักรมุ่งเน้นไปในด้านของการพัฒนาด้านสังคม การศึกษา และเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มากกว่าการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนในไทย สะท้อนให้เห็นถึงนัยยะบทบาทของสหราชอาณาจักรในประเทศกำลังพัฒนาที่อ่อนแอลงในบทบาทของมหาอำนาจ (Great Power) ที่เป็นรูปธรรม ในมิติด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการทหารและความมั่นคง

คำสำคัญ: แนวคิด ‘Global Britain’; เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน; การพัฒนาแบบพึ่งพิง; ประเทศไทย

Abstract

The UK government outlines the ambitions of British foreign policy within the ‘Global Britain’ concept as a framework for post-Brexit policy (May, 2016; Glencross, 2018; Turner, 2019).

During the post-Brexit, the UK government plans a new foreign policy across the world, as mentioned in the Integrated Review, launched in 2021 and 2023. The review integrated the 'Global Britain' concept to Sustainable Development Goals (SDGs) which aims to maintain the UK as the world's leading development actor or donor, committed to the global fight against poverty, to achieving the SDGs by 2030 and to sustain the highest standards of transparency for all global investments (The Integrated Review, 2021).

The article draws on Peter Evans's approach of 'Dependent Development', addressing post-Brexit British foreign policy using Thailand as a case study. The article examines the UK's SDGS in Thailand within the 'Global Britain' concept in three aspects including: 1) Promoting sustained, Inclusive and Sustainable economic growth; 2) Ensuring Inclusive and equitable equality education and 3) Building resilient infrastructure, sustainable industrialization. The article reveals that the UK government has employed Sustainable Development Goals (SDGs) in line with post-Brexit foreign policy relations in Thailand. Thus, the implementation of the 'Global Britain' concept in Thailand has focused on social, cultural, and innovative development rather than economy and security policy. It implies that the UK has declined its power in developing countries since the post-war period.

Keywords: 'Global Britain'; Sustainable Development Goals (SDGs); dependent development; Thailand

บทนำ

รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้มีการประกาศใช้แนวคิด 'Global Britain' เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศภายหลังที่สหราชอาณาจักรได้มีการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป หรือ อียู ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2016 หรือที่รู้จักกันในนามปรากฏการณ์ 'เบร็กซิต' (Brexit) (Gamble, 2018) โดยส่งผลต่อสหราชอาณาจักรในการสิ้นสุดการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.

2021 ตามลำดับ (Glencross, 2018) ภายหลังสิ้นสุดการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียู รัฐบาลของสหราชอาณาจักรได้มีการวางแผนและประกาศใช้เอกสารที่ระบุถึงแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจำนวน 2 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 เอกสารชื่อว่า “Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy” ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2021 และ ฉบับที่ 2 ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุง ชื่อว่า “Integrated Review Refresh 2023: Responding to a more contested and volatile world” ในปี ค.ศ. 2023 โดยเอกสารทั้ง 2 ฉบับได้มีการกำหนดบทบาทของสหราชอาณาจักรภายหลังที่มีการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป มุ่งเน้นหลักการพัฒนาประเทศภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้แก่ การพัฒนาบทบาทของสหราชอาณาจักรในฐานะเป็นผู้นำด้านการพัฒนาและช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศกลุ่มด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา มุ่งเน้นการต่อต้านและขจัดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยมีเป้าหมายระบุไว้ว่าภายในปี ค.ศ. 2030 รัฐบาลของสหราชอาณาจักรจะสามารถรักษามาตรฐานด้านความโปร่งใสและต่อต้านคอร์รัปชั่นภายใต้การลงทุนระหว่างประเทศทั่วโลกได้ (The Integrated Review, 2021) เป็นต้น

ทั้งนี้ก่อนการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2015 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้มีการประกาศเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ แนวคิด SDGs รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้สมัครเข้าร่วมและได้ถูกมอบหมายให้เป็นประเทศหลักผู้เป็นแกนนำในการสนับสนุนและพัฒนาด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาหรือพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries- LDGs) ให้มีความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การชีวิตความเป็นอยู่ โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุข และระบบการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมศักยภาพในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ขององค์การระหว่างประเทศต่างๆ เช่น องค์การการค้าโลก (WTO), องค์การอนามัยโลก (WHO), องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) เป็นต้น สหราชอาณาจักรจึงได้มีการบูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ร่วมกับนโยบายต่างประเทศของสหราชอาณาจักรภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียู ผ่านแนวคิด ‘Global Britain’ หรือ แนวคิดที่สหราชอาณาจักรมีความต้องการที่กลับมาประสบความสำเร็จบนเวทีโลกได้อีกครั้งภายหลังที่เป็นอิสระจากกฎระเบียบและข้อบังคับของสหภาพยุโรป ดังนั้น เป้าหมายของพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 17 ประการ มีนัยยะสำคัญ คือ เป็นเครื่องมือหนึ่งในการใช้แนวคิด ‘Global Britain’ เพื่อสร้างทิศทางและรูปแบบการพัฒนาประเทศของสหราชอาณาจักรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ระเบียบโลกมีความท้าทายมากขึ้นในทุกๆมิติความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยสหราชอาณาจักรเองก็ได้รับความท้าทายใหม่ในการเจรจาต่อรองหาเพื่อปรับใช้นโยบายภายในและต่างประเทศของสหราชอาณาจักรภายหลังการออกจาก การเป็นสมาชิกอียู

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ภายใต้ แนวคิด ‘Global Britain’ ของสหราชอาณาจักรที่ได้นำมาใช้ในประเทศไทยภายใต้ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพิง (Dependent Development) ของ Peter Evans (1970) โดยบทความนี้ได้ใช้ประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีความสัมพันธ์กับสหราชอาณาจักรมานานมากกว่า 400 ปี (The Foreign and Commonwealth Office, 2018) ตั้งแต่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ภายหลังการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง (Barton, 2014) โดยจักรวรรดิบริติช (The British Empire) นำเอาระบบการค้าการลงทุนกับชาติมหาอำนาจต่างๆ ในรูปแบบของแนวคิดทุนนิยม ระบบการจัดเก็บภาษีและการให้บริการทางการเงินมาใช้ในประเทศ รวมทั้งการนำเอาค่านิยมตะวันตกมาปรับใช้ในสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย เช่น การเรียนภาษาอังกฤษ ระบบการศึกษา การแต่งกาย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบอบการเมืองการปกครองของไทย รวมไปถึงหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ กล่าวโดยสรุปจากบทบาทของจักรวรรดิบริติชสู่ การพยายามที่จะรักษาบทบาทและสถานะมหาอำนาจ (Great Power) ของสหราชอาณาจักรภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียูในปัจจุบัน การใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ หรือ SDGs ของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาและแสดงออกถึงบทบาทของสหราชอาณาจักรในเวทีโลกได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพในเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ‘Global Britain’ ที่รัฐบาลจะเพิ่มพูนมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่างๆทั้งในและนอกยุโรป ให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงและความสงบระหว่างประเทศ เพื่อที่เสริมสร้างบทบาทของสหราชอาณาจักรให้สามารถกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจอีกครั้ง เฉกเช่นเมื่อครั้งเป็นจักรวรรดิบริติชในศตวรรษที่ 19

นโยบายต่างประเทศของสหราชอาณาจักรกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGS) 17 เป้าหมาย ประกอบไปด้วย เป้าหมายย่อย (SDG Targets) รวมทั้งสิ้น 169 เป้าหมาย ซึ่งมีความเชื่อมโยงและนำมาใช้ร่วมกัน อีกทั้งยังมีการกำหนด 247 ตัวชี้วัด ประกอบไปด้วย มิติที่ 1 ยุติความยากจน (No poverty) ทุกรูปแบบในทุกที่เพื่อใช้ติดตามและประเมินในสังคม มิติที่ 2 สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป มิติที่ 3 เศรษฐกิจและความมั่นคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ มิติที่ 4 สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ มิติที่ 5 ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2015) ในปี ค.ศ. 2015 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติจำนวน 193 ประเทศร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนา ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดหลักที่ว่า เราทุกคนเท่าเทียมกัน “No one left behind”

เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และภายในปี ค.ศ. 2030 ได้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกันทั่วโลก (United Nations Development Programme, 2023)

สหราชอาณาจักรเป็นหนึ่งในแกนนำที่สำคัญในการมุ่งพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 ประการ โดยนำมาปรับใช้ในนโยบายของทั้งในประเทศและต่างประเทศภายหลังจากการออกจากเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปผ่านแนวคิด 'Global Britain' ที่มุ่งเน้นการรักษาการเป็นประเทศผู้นำด้านการพัฒนา เพื่อที่จะต่อสู้กับความยากจนและความเหลื่อมล้ำและประสบความสำเร็จตามกรอบแผนการดำเนินการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในประเทศด้อยพัฒนาหรือพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries-LDGs) ภายในปี ค.ศ. 2030 (UK Government, 2021) ซึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้วางเป้าหมายผ่านการแถลงการณ์ของ Dominic Rabb รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มีใจความสำคัญว่า "สหราชอาณาจักรมีความต้องการที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆในภูมิภาคภายใต้กรอบความร่วมมือการเป็นประเทศคู่เจรจา (ASEAN Dialogue Partner)" (ปิติ ศรีแสงนาม, 2020)

แนวคิด 'Global Britain' กับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ (SDGs): กรณีศึกษาประเทศไทย

สหราชอาณาจักรและประเทศไทยได้ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทสมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลามากกว่า 400 ปี บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบพึ่งพา (Dependent relationship) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการที่จักรวรรดิบริติชได้ปกครองสยามประเทศในรูปแบบของจักรวรรดิอย่างไม่เป็นทางการ (Informal empire) [74] ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 (Sasiwuttiwat, 2011; Barton, 2014) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศอยู่บนพื้นฐานมิตรภาพระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผ่านกลุ่มชนชั้นนำ (Elites) ในการมุ่งพัฒนาการค้าและการลงทุนและค่านิยมร่วมกันหลายประการ อาทิ เช่น ภาษาและวัฒนธรรม (สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย, 2015) อีกทั้งรัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรได้มีการดำเนินโยบายต่างประเทศผ่านการให้ความช่วยเหลือ พัฒนาและให้ความร่วมมือทางด้านการค้าการเมืองและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นทางการทูตกับประเทศไทย (Ministry of Foreign Affairs Thailand, 2017) ดังนั้น บทความนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs ภายใต้ แนวคิด 'Global Britain' ของสหราชอาณาจักรที่ได้นำมาใช้ในประเทศไทยเพื่อที่จะรักษาหรือพัฒนาบทบาทของสหราชอาณาจักรในประเทศต่างๆทั่วโลกภายหลังที่ออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียู หรือที่รู้จักกันในนาม "เบร็กซิต" โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหาพันธมิตรใหม่ทางการค้าและความมั่นคงที่มุ่งเน้นการนำมาใช้ในประเทศแถบภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์ผ่านลักษณะความร่วมมือ 3 หลักการ ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

[74] การใช้อิทธิพลของประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศที่มีการพัฒนาน้อยว่าหรือด้อยพัฒนาผ่านการมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมทุกรูปแบบ ได้แก่ เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน วัฒนธรรม การใช้ความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาต่างๆ (Barton, 2014)

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ (Strategic location) เพื่อเพิ่มและส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจภายในประเทศและต่างประเทศ (อัญชลี, 2561) อย่างไรก็ตามงานวิจัยและเอกสารทางด้านการค้าปละการลงทุนระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ 2000 เป็นต้นมา ได้มีการวิเคราะห์ทิศทางแนวโน้มทางการดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้าของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยและพบว่า ความสัมพันธ์ทางการค้าทั้งการนำเข้าและการส่งออกของ สหราชอาณาจักรในไทยมีสถิติลดลงอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: การค้าระหว่างประเทศไทยและสหราชอาณาจักรระหว่างปี ค.ศ. 1998-2019

Year	Total Trade	Export	Import	Year	Total Trade	Export	Import
1998	2.91	3.89	1.66	2009	1.75	2.12	1.32
1999	2.60	3.57	1.45	2010	1.48	1.89	1.04
2000	2.53	3.43	1.52	2011	1.29	1.75	0.85
2001	2.62	3.58	1.59	2012	1.38	1.66	1.12
2002	2.45	3.51	1.32	2013	1.48	1.66	1.32
2003	2.26	3.22	1.23	2014	1.49	1.76	1.22
2004	2.26	3.14	1.35	2015	1.53	1.78	1.26
2005	1.78	2.53	1.08	2016	1.43	1.79	1.04
2006	1.82	2.62	1.02	2017	1.53	1.72	1.32
2007	1.75	2.35	1.08	2018	1.40	1.61	1.20
2008	1.62	2.23	1.01	2019	1.30	1.58	1.01

แหล่งที่มา: Source: Ministry of Commerce (http://www.2.ops3.moc.go.th)

จากข้อมูลในตารางข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าความสัมพันธ์ทางการค้าของสหราชอาณาจักรและไทยมีมูลค่าลดลง ระหว่าง ค.ศ. 1998 จนถึง 2019 มูลค่าทางการค้าจาก 2.9% ลดลงมาอยู่ที่ 1.3% โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถิติการลดลงอย่างต่อเนื่องภายหลังจากการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียูในปี ค.ศ. 2016 ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ตรงกันข้ามกับเป้าหมายที่รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้กำหนดไว้ว่าจะกลับมาเป็นมหาอำนาจทางการค้าอีกครั้งในภูมิภาคต่างๆ ภายหลังจากการอยู่ภายใต้กรอบและหลักเกณฑ์ของสหภาพยุโรปมานานกว่า 43 ปี อย่างไรก็ตามสหราชอาณาจักรภายใต้แนวคิด “Global Britain” รัฐบาลยังคงมุ่งเน้นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ในปี ค.ศ.สถานทูตอังกฤษประจำประเทศไทยให้การสนับสนุนรัฐบาลไทยในการสนับสนุนการส่งเสริมคุณธรรมด้านธุรกิจผ่านโครงการ “การส่งเสริมสภาพการประกอบธุรกิจอย่างยุติธรรมในอาเซียน หรือ FairBiz” และเสริมสร้างขีดความสามารถของการประกอบธุรกิจอย่างยุติธรรม ผ่านการปฏิรูป

กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐและกิจกรรมต่อต้านทุจริต โดยกิจกรรมนี้เป็นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและ ภาคประชาสังคม ในการพัฒนามาตรการต่อต้านการทุจริต (UNDP Thailand, 2020)

นอกจากนี้รัฐบาลสหราชอาณาจักรและธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MoU) เกี่ยวกับความร่วมมือด้านบริการทางการเงิน (Financial Services) เพื่อสนับสนุนการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงและส่งเสริมแนวคิด “การเติบโตสีเขียว” ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) กิจกรรมหลักของโครงการนี้ คือ รัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรได้ร่วมกันยกระดับมาตรฐานการบัญชี เสริมสร้างความโปร่งใสและการกำกับดูแลกิจการและสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงินหรือ FinTech เพื่อปรับปรุงการเข้าถึงบริการทางการเงินและเพิ่มโอกาสทางธุรกิจให้กับอุตสาหกรรม FinTech ในประเทศไทย นอกจากนี้ยังจะส่งเสริมการเงินเพื่อความยั่งยืนและสนับสนุนระบบการเงินให้สามารถรับมือสถานการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนไป (UK Government, 2020) สำคัญที่สุดคือการพัฒนาโครงการและกิจกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise (SE) ที่ได้มุ่งพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษที่ 2000 โดยใช้รูปแบบและแนวคิดของสหราชอาณาจักร (Social Enterprise UK) เพื่อที่จะพัฒนาการใช้เป้าหมายที่ยั่งยืน SDGs ให้เป็นรูปธรรมและประสบผลสำเร็จมากที่สุด โดยแนวคิดนี้ได้นำหลักการบบริหารจัดการทางธุรกิจมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีความร่วมมือกับ York Management School พัฒนาความร่วมมือเพื่อที่จะขับเคลื่อน SDGS อย่างยั่งยืนในไทยผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยการจัดเสวนาถ่ายทอดแลให้ความรู้กับองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา (SE Thailand, 2021)

จากข้อมูลในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แม้ว่าบทบาทการค้าและการลงทุนของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่ลดลงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2000 เนื่องจากความท้าทายใหม่ของโลก ระเบียบโลกใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททางการค้าของจีนและสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามสหราชอาณาจักรได้ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยโดยใช้รูปแบบแนวคิด “Soft Power” คือ การขยายอิทธิพล การเปลี่ยนแปลงความคิด การทำให้ผู้คนมีส่วนร่วม หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่นโดยไม่ได้ใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญใดๆ (Hard Power) โดยจะเห็นได้จากโครงการและกิจกรรมต่างๆที่สหราชอาณาจักรริเริ่มหรือทำมาอย่างต่อเนื่องภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปหรืออียู มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยังคงรักษาอิทธิพลในมิติด้านการค้าในประเทศไทยซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ในภูมิภาคอาเซียนที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นหนึ่งในการพัฒนาเป้าประสงค์มิติที่ 5 ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) การมุ่งพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติการค้าและการลงทุนในศตวรรษที่ 21

2. ส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมในประเทศไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรภายใต้กรอบความร่วมมือในด้านการศึกษาซึ่งมีความใกล้ชิดมาอย่างยาวนาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเอกสารจำนวนมากได้ระบุว่ามีจำนวนพระบรมวงศานุ

วงศ์ ชนชั้นนำ และผู้กำหนดนโยบายต่างๆของประเทศไทย สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ณ ประเทศสหราชอาณาจักร อาทิ เช่น พระยามโนปกรณ์นิติธาดา หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ และ ศาสตราจารย์ ธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นต้น (Foreign & Commonwealth Office London, 1966) ปัจจุบันรัฐบาลสหราชอาณาจักรภายหลังการ ลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียูในปี ค.ศ. 2016 ความร่วมมือระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรในมิติด้านการศึกษาได้มีการพัฒนาและสนับสนุนเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้มุ่งเป้าหมายการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศไทยผ่านความร่วมมือทางการศึกษา ผ่านการใช้ ‘Soft Power’ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ‘Global Britain’ ของ Daddow (2019) ที่ได้ระบุว่าการใช้อำนาจอ่อนหรือ ‘Soft power’ คือ เครื่องมือที่สำคัญในการสร้างศักยภาพของประเทศภายในช่วงเบร็กซิต (Brexit) หลักการและวิธีการในการสร้างบทบาทผู้นำที่สำคัญด้านการศึกษาผ่านแนวคิด ‘Global Britain’ ในไทย รัฐบาลได้มุ่งเน้นการพัฒนากรอบความร่วมมือการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การรวมกลุ่มนักเรียนทุนเก่าหรือสมาคมศิษย์เก่าอังกฤษ การให้ทุนการศึกษา การฝึกอบรมระยะสั้น และปัจจุบันมีการพัฒนาหลักสูตรความร่วมมือร่วม (Double Degree) ระหว่างมหาวิทยาลัยไทยและสหราชอาณาจักร (Cheepensook, 2019) ยกตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรในกรอบความร่วมมือด้านการศึกษาร่วมกับบริติชเคานซิล (British Council) โดยรัฐบาลอังกฤษมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยสนับสนุนไทยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ 20 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรอบนโยบาย ‘Thailand 4.0’ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการให้ความรู้ การวิจัย และพัฒนาด้านเทคโนโลยี สหราชอาณาจักรได้ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผ่านโครงการความร่วมมือการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทย-อังกฤษ (Thai-UK Higher Education Partnerships Projects: HEP) เพื่อขยายและสนับสนุนเครือข่าย 22 ความร่วมมือจากโครงการ Transnational Education 4.0 (TNE) ซึ่งเริ่มพัฒนามาตั้งแต่ ค.ศ. 2016 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากการลงประชามติการออกจากการเป็นกลุ่มประเทศสมาชิกอียูของสหราชอาณาจักร (The British Council, 2016) นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาและการสร้างโครงการนักเรียนแลกเปลี่ยนให้กับผู้ที่สนใจที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นักวิจัย และนักวิชาการจำนวนมาก โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรในกรอบความร่วมมือในด้านการศึกษา

ทั้งนี้ภายใต้แนวคิด ‘Global Britain’ ได้มีการส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ โครงการ Thai-UK World-Class University Consortium เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของรัฐบาลประเทศไทยซึ่งริเริ่มโดยบริติชเคานซิล (British Council) และสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (British Council, 2020; Seneviratne, 2022) ความร่วมมือกันระหว่างประเทศไทยและสหราชอาณาจักรนี้ในการพัฒนาด้านการศึกษาผ่านสมาคมและสถาบันวิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยในไทยและขยายกรอบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในประเด็นการพัฒนาประเทศผ่านการทำวิจัยและพัฒนาในด้านต่างๆ โครงการนี้เป็นความร่วมมือกันระหว่าง มหาวิทยาลัยในประเทศไทย 7 แห่งและ มหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักรอีก 14 แห่ง ผ่านงานวิจัยรวม 15 โครงการ ภายใต้หัวข้อ การศึกษาเพื่อ

การพัฒนา, วิศวกรรมเคมี, วิทยาศาสตร์เพื่อความยั่งยืน, การแพทย์, สถาปัตยกรรม และ การเกษตรและป่าไม้ โดยสหราชอาณาจักรได้มุ่งเน้นการช่วยเหลือและสนับสนุนมหาวิทยาลัยในประเทศไทยให้สามารถแข่งขันกับมหาวิทยาลัยทั่วโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณรัตน์ จินดา (2023) ที่ได้ศึกษาแนวคิด ‘Global Britain’ ซึ่งรัฐบาล สหราชอาณาจักรได้ผลักดันผ่านการพัฒนาทางด้านการศึกษาผ่านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ได้แก่ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัย SOAS University of London ความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย University of Sussex มหาวิทยาลัย University of Bristol และ London School of economics and Political Science ในการพัฒนางานวิจัยใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ขาดแคลนอาหารและการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศของโลก โดยผลการวิจัยทั้งหมดจะนำมาช่วยแก้ไขปัญหาสภาวะทางอากาศของไทยและภัยธรรมชาติต่างๆ ได้แก่ อุทกภัย วาตภัย และวิกฤตการณ์ทางอากาศ PM 2.5 นอกจากนี้สหราชอาณาจักรมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนามหาวิทยาลัยของไทยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อเพิ่มระดับการพัฒนาด้านงานวิจัยและพัฒนาของโลก (World-Class Rankings) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง QS World University Rankings โดยการสนับสนุนของสมาคมและความร่วมมือระหว่างสหราชอาณาจักรและไทยอาจเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเพิ่มลำดับคุณภาพของมหาวิทยาลัยในไทยให้เพิ่มขึ้นในอีก 5-10 ปี ข้างหน้า จากการมีงานวิจัยที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและมีพันธมิตรทางด้านการศึกษามากขึ้น (Seneviratne, 2022)

จากข้อมูลในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กรอบความร่วมมือและส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมในประเทศไทยผ่านแนวคิด ‘Global Britain’ และสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ สหราชอาณาจักรมองเห็นถึงความผูกพันในด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งในอดีต ประกอบกับค่านิยมที่คนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นนำไทยมีความสนใจที่จะพัฒนาความร่วมมือในมิติทางด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นที่จะได้รับความรู้ใหม่ที่ทันสมัย ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถกล่าวได้ว่า ‘Global Britain’ ในมิติด้านการศึกษามีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรเมื่อครั้งในอดีต อิทธิพลและความนิยมของระบบการศึกษาของสหราชอาณาจักรยังคงเป็นที่ยอมรับและต้องการของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นนำผู้ที่เป็นผู้ออกนโยบาย พัฒนาเศรษฐกิจ รวมไปถึงผู้บริหารและปกครองประเทศในปัจจุบันและอนาคตซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับมิติที่ 1,3 และ 5 ที่รัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรต้องการที่จะส่งเสริมและพัฒนามาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคนและประชาสังคมอย่างยั่งยืนผ่านรูปแบบงานวิจัยและการศึกษา

3. สนับสนุนให้ความรู้ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม

แนวคิด ‘Global Britain’ กับการสนับสนุนการให้ความรู้ด้านพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม ของสหราชอาณาจักรในประเทศต่างๆทั่วโลก เป็นวิสัยทัศน์และเป้าหมายของรัฐบาลที่จะพัฒนาประเทศให้เป็น ‘A Soft

Power Superpower' ให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2030 (The Integrated Review, 2021) กรอบความร่วมมือระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรมได้มีการเร่งพัฒนาภายหลังที่สหราชอาณาจักรได้ออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหราชอาณาจักรอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้ปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นและมีการพัฒนาในด้านอุตสาหรรมและนวัตกรรม (Foreign & Commonwealth Office London, 1996)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยชี้ให้เห็น**ว่า** ประเด็นที่สหราชอาณาจักรมุ่งเน้นที่จะพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมใหม่ๆ ในประเทศไทย ประกอบไปด้วย นวัตกรรมด้านสุขภาพและการป้องกันโรคมะเร็ง ปัจจุบัน คณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับมหาวิทยาลัย London School of Hygiene and Tropical Medicine และ มหาวิทยาลัย Oxford University ได้มีการจัดตั้งโครงการวิจัยเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในเรื่องของอัตราการเมขึ้นของผู้สูงอายุและการเข้าถึงสาธารณสุขได้อย่างเท่าเทียมกันของคนในสังคม ซึ่งการร่วมมือในครั้งนี้สอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ 3 (SDG 3) ในเรื่องของสุขภาพ และ เป้าหมายการพัฒนาที่ 10 (SDG 10) ในเรื่องของการลดความไม่เท่าเทียมกันและการเลือกปฏิบัติในเรื่องของการเข้าถึงการรักษาและสาธารณสุข สำคัญที่สุดคือ การสอดคล้องเป้าหมายที่ 10 (SDG 1) เรื่องของการขจัดปัญหาความยากจนของผู้สูงอายุและ SDG 17 ในการสร้างความร่วมมือใหม่บนระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ สหราชอาณาจักรและประเทศไทยได้ร่วมกันพัฒนากรอบความร่วมมือด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมในโครงการ "UK-Thai Tech Export Academy" มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาแนวคิด "เมืองอัจฉริยะ" ที่มีแผนการพัฒนาที่จะสร้างทั่วประเทศไทยซึ่งโครงการนี้ได้มีความร่วมมือกับภาคเอกชนมากกว่า 200 แห่งทั้งจากประเทศสหราชอาณาจักรและประเทศไทย (Savic, 2021) ซึ่งความร่วมมือนี้เป็นกรอบความร่วมมือร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นมา การประสบความสำเร็จของกองทุนความร่วมมือนิวตัน (Newton fund) ระหว่างสหราชอาณาจักรและประเทศไทยในการสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 2023 ปัจจุบันได้มีโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสวัสดิภาพสังคมของประเทศไทยจำนวนมาก โดยความร่วมมือในครั้งนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อตอบโจทย์ประเทศไทยผ่านมุมมองของหน่วยร่วมดำเนินงานกองทุน ประกอบไปด้วย รัฐบาลของสหราชอาณาจักรและไทย บริติช คาลซิล (British Council)และ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (NSTDA, 2023)

กล่าวโดยสรุป แนวคิด 'Global Britain' ของสหราชอาณาจักรกับเป้าหมายกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเด็นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าเชิงรุกสอดคล้องกับนโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นของรัฐบาลที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือ "Value-Based Economy" โดยมีฐานคิดหลัก คือ การเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจจากการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมใหม่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทสรุป

จากการจัดอันดับการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมา (SDGs) มาใช้ ประเทศไทยในปัจจุบันถูกจัดอันดับที่ 40 ของโลกและเป็นอันดับที่ 1 ในกลุ่มประเทศอาเซียน (สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน, 2019) ดังนั้นรัฐบาลสหราชอาณาจักรมีการใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ควบคู่ไปกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกับประเทศไทยในกรอบแนวคิด “Global Britain” ได้แก่ 1) การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมในประเทศไทย และ 3) สนับสนุนให้ความรู้ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปในข้างต้นการพัฒนาอย่างพึ่งพา (Dependent development) ของในประเทศไทยได้มีการนำมาใช้ในเชิงปฏิบัติแต่ในปัจจุบันมุ่งเน้นไปในด้านของการพัฒนาด้านสังคม วัฒนธรรม และนวัตกรรมต่างๆ มากกว่าการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนในไทย สะท้อนให้เห็นนัยยะบทบาทของสหราชอาณาจักรในประเทศกำลังพัฒนาที่อ่อนแอลงในบทบาทที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เศรษฐกิจการค้า การทหารและความมั่นคง จากบทบาทของจักรวรรดิบริติชสู่ การพยายามที่จะรักษาบทบาทและสถานะมหาอำนาจ (Great Power) ของสหราชอาณาจักรภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียูในปัจจุบัน รัฐบาลเลือกการใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ หรือ SDGs ของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาและแสดงออกถึงบทบาทของสหราชอาณาจักรในภูมิภาคเอเชียนตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียนเพื่อขยายไปสู่อิทธิพลในเวทีระหว่างงประเทศในระเบียบโลกใหม่ได้อย่างชัดเจนและดำเนินการในรูปแบบเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ‘Global Britain’ ที่รัฐบาลจะเพิ่มพูนมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่างๆทั้งในและนอกยุโรป ให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงและความสงบระหว่างประเทศ เพื่อที่เสริมสร้างบทบาทของสหราชอาณาจักรให้สามารถกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจอีกครั้ง เฉกเช่นเมื่อครั้งเป็นจักรวรรดิบริติชในศตวรรษที่ 19

เอกสารอ้างอิง

Barton, G. (2012). Informal empire: The case of Siam and the Middle East. In A. W. McCoy (Ed.), *Endless empire: Spain's retreat, Europe's eclipse, America's decline.* University of Wisconsin Press.

Barton, G. (2014). *Informal Empire and the Rise of One World Culture* (1st ed.). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137315922

British Embassy Bangkok. (2013). *UK Chief of Defence Staff visits Thailand to strengthen military relations.* The UK government. https://www.gov.uk/government/news/uk- chief-of-defence-staff-visits-thailand-to-strengthen-military-relations

British Council. (2021). *Global Britain: the UK's soft power advantage*. https://www.britishcouncil.org/research-policy-insight/insight-articles/global-britain-uk-soft-power-advantage

Cheeppensook, K. (2016). The ASEAN Charter: A Commentary by Walter Woon. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs, 38*(1), 162-163.

Daddow, O. (2019). GlobalBritain™: the discursive construction of Britain's post-Brexit world role. *Global Affairs, 5*(1), 5-22.

Gamble, A. (2018). Taking back control: the political implications of Brexit. Journal of *European Public Policy, 25*(8), 1215-1232. https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1467952

Glencross, A., & McCourt, D. (2018). Living up to a new role in the world: the challenges of 'Global Britain'. *Orbis, 62*(4), 582-597.

Harvey, M. (2011). *Perspectives on the UK's Place in the World* [European Programme Paper]. ChathamHouse.https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Europe/1211pp_harvey.pdf

HM Government. (2021). *Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy* (CP 403). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age-_the_Integrated_Review_of_Security_Defence__Development_and_Foreign_Policy.pdf

Kuo, M. (2021, November 22). Impact of AUKUS on US-EU Relations. *The Diplomat.* https://thediplomat.com/2021/11/impact-of-aukus-on-us-eu-relations/

Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. (2016). *Joint Press Release: The Second Thailand-United Kingdom Strategic Dialogue 22 March 2016, Lancaster House, London.*https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bcfd315e39c306001bd4e?cate=5d5bcb4e15e39c3060006834

Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. (2018). *Press Release after the Third Thailand-the United Kingdom Strategic Dialogue 3 January 2018*. https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bd0e315e39c3060021e63?cate=5d5bcb4e15e39c306000683e

Turner, O. (2019). Global Britain and the Narrative of Empire. *Political Quarterly (London. 1930), 90*(4), 727-734.

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง

The Image of Tourism and Service Quality that Affect Tourist Intentions to Revisit Food Tourism in Trang

ฟ้างาม เพ็ชรด้วง[1] ฮุสนา มะหมัด[2] ณัฐกร สงคราม[3] และจารุมาศ เสน่หา[4]

Fahngam Petduang[1], Husna Mahmad[2], NattakoSongklarm[3]and Jarumas Saneha[4] [1,2,3,4]

สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ [1,2,3,4]Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University Fist author E-mail: 631071242@tsu.ac.th[2] Corresponding author E-mail: jarumas@tsu.ac.th[4] *This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17 , 2023*

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพของการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรังกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ถดถอยเชิงคูณ

ผลการวิจัยพบว่าภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้แก่ ด้านสิ่งจูงใจ ด้านความคุ้มค่า ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้แก่ ด้านความเห็นอกเห็นใจ ด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ และด้านความน่าเชื่อถือ

คำสำคัญ : ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว,คุณภาพการบริการ, ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ, การท่องเที่ยวเชิงอาหาร

Abstract

Research on the Image of Tourism and Service Quality that Affect Tourist Intentions to Revisit Food Tourism in Trang has the objective of studying the image and service quality that affect tourists intentions to revisit food tourism in Trang. The sample group used in this study was 385 Thai tourists who do not reside in Trang travelled for food tourism in Trang. Moreover, frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis are statistics that are used for analysis and to verify hypotheses. The results of this research found that the image of tourism that affects the tourist's intention to revisit food tourism in Trang has a statistical significance of 0.05 in terms of attraction, worthiness, safety, and environmental aspects. Additionally, service quality that affects the intention to revisit food tourism in Trang has statistical significance at 0.05, such as empathy, building confidence in service, and reliability for customers.

Keywords: *The image of tourism, service quality, revisiting intention, food tourism*

บทนำ

อุตสาหกรรมกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่สุดของโลกเพราะเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับต้นๆ (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกในปัจจุบันและแนวโน้มของการท่องเที่ยวที่มีผู้เดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) ก่อให้เกิดการสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศนั้นๆประเทศไทยได้มีการผลักดันให้มีการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ธุรกิจให้บริการนักท่องเที่ยวจะเริ่มตั้งแต่ออกเดินทางไปท่องเที่ยวจนกลับถึงที่พัก ซึ่งจะส่งผลต่อธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆด้วย เช่น อุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น (รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยปีงบประมาณ พ.ศ. 2558, 2558:1)

“อาหาร” เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเกิดการท่องเที่ยว แนวใหม่ที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงอาหาร(Gastronomy Tourism) ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมีประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ อาหารคือองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ใช้ “อาหาร” เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อจัดกิจกรรมนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินจากการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างจากถิ่นที่ตนเองอยู่อาศัยดังนั้นการใช้อาหารไทยและผลิตภัณฑ์อาหารไทยเป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไม่เน้นการจัดแสดงเพื่อให้นักท่องเที่ยวชม (สริตา พันธ์เทียน,ทรงคุณ จันทจรและ มาริสา โกเศยะโยธิน, 2561) การท่องเที่ยวเชิงอาหารถือเป็นหนึ่งในมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เนื่องจากร้อยละ 20 ของรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยมาจากค่าใช้จ่ายด้านอาหารรวมทั้งอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการด้านอาหารของไทยมีศักยภาพจะสามารถเติบโตได้ดีและได้ประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวไทยว่า มีความสามารถที่จะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร 2) การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม 3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ 4) การท่องเที่ยวราตรีที่ปลอดภัย และ 5) การท่องเที่เฉพาะกลุ่ม อาทิ การท่องเที่ยวฮาลาลและ การท่องเที่ยวเพศทางเลือก (เกียรตินาคินภัทร, 2564) จังหวัดตรังมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมเทศกาลงานประเพณีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี

การเที่ยวเพื่อกินจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในทุกระดับ จังหวัดตรังที่ถือเป็นจังหวัดที่เป็นเมืองท่าที่อุดมสมบูรณ์และรุ่งเรืองมากในอดีต ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชนชาติที่หลากหลาย ความหลากหลายในการกิน จนเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวในวลีที่ว่า “ตรังเมืองคนช่างกิน” (ททท.) แต่จังหวัดตรังก็ไม่ได้มีชื่อเสียงมากนัก มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยอีกทั้งทิศทาง

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดตรังไม่ค่อยชัดเจนว่าอะไรคือ จุดเด่นที่แท้จริงที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตรัง (จักรพงศ์ รัชนีกุล, 2563) นอกจากนี้คุณภาพการให้บริการของผู้ประกอบการร้านอาหารก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ เนื่องจากถ้าผู้รับบริการมีความพึงพอใจก็จะทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจในการบริการนั้นๆ อยากกลับมาใช้บริการ รวมถึงบอกต่อกับผู้อื่นในลักษณะปากต่อปาก (ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, 2552) จึงเห็นว่าการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรังมีความสำคัญต่อการพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อใช้ในการพัฒนาให้เป็นอีกหนึ่งจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารของจังหวัดตรัง และเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดแนวทางหรือวางแผนในการส่งเสริมและพัฒนาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ของจังหวัดตรังเพื่อทำการตลาดให้ถูกทิศทางและสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตรังมากยิ่งขึ้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์,2542)

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง

2.เพื่อศึกษาคุณภาพของการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง

ขอบเขตการศึกษา

1.การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง

2.พื้นที่เป้าหมาย จังหวัดตรัง

3.ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว คุณภาพของการบริการ

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

ประโยชน์ที่คาดหวังว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการนำไปวางแผนและกลยุทธ์ด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การเที่ยวซ้ำ

2.เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการบริการเพื่อนำไปสู่การเที่ยวซ้ำ

การบททวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

พิมพ์ใจ ลิ่มวัฒนา et al. (2563) คำว่า ภาพลักษณ์ หมายถึงภาพลักษณ์ (Image) เป็นคำที่ใช้ในการบ่งบอกถึงภาพลักษณ์จนบุคคลทั่วไปสามารถรับรู้และเข้าใจร่วมกันได้เป็นอย่างดี

Esotsou & Goldsmith (2012) อ้างใน ธนเดช อัครภิญญากุล (2564) กล่าวไว้ว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเกิดจากการสะสมของการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้น แต่ถ้าหากการรับรู้เรื่องใหม่ได้ขัดแย้งกับสิ่งที่มีอยู่เดิมภาพนั้นก็จะเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าการรับรู้ใหม่สอดคล้องกับภาพเดิมจะเป็นการตอกย้ำทำให้เห็นภาพนั้นเด่นชัดขึ้น ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว โดยทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการจดจำและคาดหวังที่จะได้รับประสบการณ์จากสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองได้ไปท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ที่ดีย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Chi & Qu, 2008)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ

Parasuraman, et al., (1988) ได้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจในคุณภาพการบริการ (Service Quality Satisfaction) หมายถึง เป็นคุณภาพการให้บริการที่มีการพัฒนามาจากการดูแลเอาใจใส่ ความไว้เนื้อเชื่อใจ และการตอบสนองตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่สามารถส่งผลกระทบต่อกระบวนการการกลับมาใช้บริการซ้ำ (Repurchase) โดยองค์ประกอบของคุณภาพของการบริการสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 มิติ ดังนี้คือ (1). ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) (2).ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) (3). การตอบสนองต่อลูกค้าที่รวดเร็ว (Responsiveness) (4). การประกันคุณภาพหรือการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า(Assurance)และ (5). การเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล (Empathy)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

พรพิมล ลอแท และมนตรี พิริยะกุล, (2562) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวซ้ำเป็นการแสดงถึงความผูกพัน ของนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยเป็นความตั้งใจในอนาคตที่จะมายังแหล่งท่องเที่ยว อีกครั้งซึ่งเกิดจากภาพลักษณ์การท่องเที่ยวการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวรวมถึงความพึงพอใจ ในคุณภาพการบริการของแหล่งท่องเที่ยวจนกลายเป็นทัศนคติที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวและมีแนวโน้มที่จะมาท่องเที่ยวอีก หรือเมื่อต้องการท่องเที่ยวก็จะนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นอันดับแรก

Chen and Tsai (2007) อ้างถึงใน พลธนธรณ์ ประดิษฐเวทย์ (2563) ได้ให้ความหมายว่าการท่องเที่ยวซ้ำคือแนวโน้มหรือความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรนภัทร์ ธนากิจสุวิสิฐ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการกลับมาเที่ยวซ้ำในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง กรณีศึกษา จังหวัดน่าน วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมการกลับมาเที่ยวซ้ำในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง กรณีศึกษา จังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เคยเดินทางไปท่องเที่ยวที่ จังหวัดน่าน

จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความแตกต่างโดยการหา ค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านสิ่ง ดึงดูดใจ และด้านความคุ้มค่ามีผลต่อพฤติกรรมการกลับมาเที่ยวซ้ำในจังหวัดน่าน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

พิมพ์ใจ ลิ่มวัฒนา อรจันทร์ ศิริโชติ และนิจกานต์ หนูอุไร (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์และคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดี ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรมระดับ 3 ดาว ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 400 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้คุณภาพการบริการ ด้านความเป็นรูปธรรม ด้านความมั่นใจ ด้านความเอาใจใส่ และด้านการตอบสนอง ส่งผลเชิงบวกต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการ โรงแรมระดับ 3 ดาวโดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

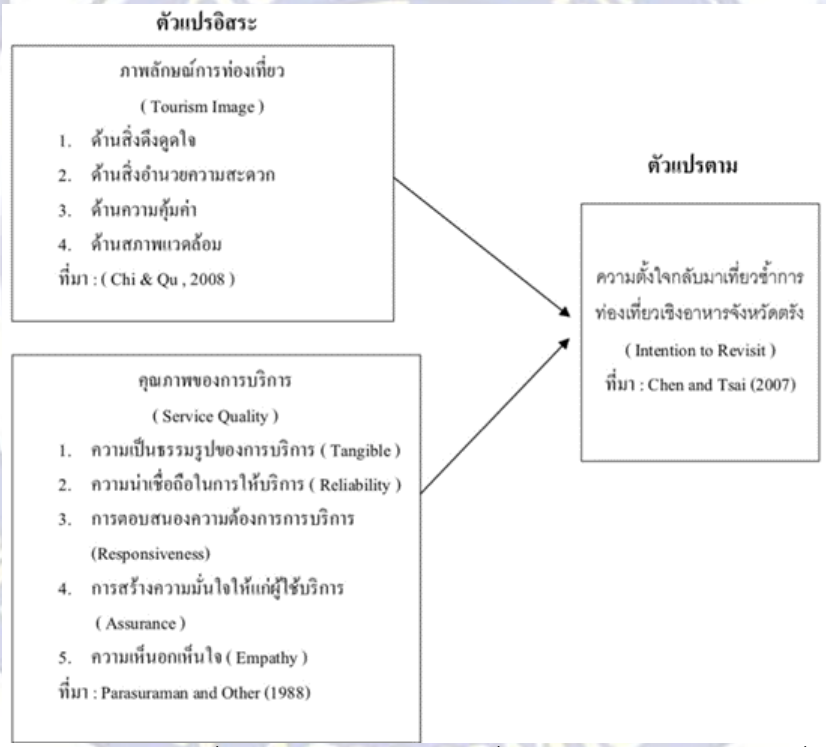

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงอาหาร หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีการเดินทางท่องเที่ยว และมีความสนใจในด้านอาหารอย่างแท้จริงนอกจาก นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ทางด้านการท่องเที่ยวแล้วนักท่องเที่ยวยังมีส่วนร่วมในการ รับประทานอาหารท้องถิ่น อาหารพื้นเมืองหรืออาหารขึ้นชื่อของพื้นที่นั้นๆ(เบญจมาภรณ์ ชำนาญฉา,2561)

ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อพฤติกรรมที่ตั้งใจจะแสดงในอนาคตของนักท่องเที่ยวภายใต้กรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Oliver, 1999) หากนักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีต่อจุดหมายปลายทาง ย่อมมีความตั้งใจหรือแสดงพฤติกรรมเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำในอนาคต (Su, Hsu, & Swanson, 2017; Whang et al., 2016) แต่อย่างไรก็ตามความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำเป็นเพียงคำมั่นสัญญาที่เกิดจากความผูกพันของนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจจะเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำหรือไม่เดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำอีกในจุดหมายปลายทางแห่งนั้นอีกก็ได้ (Maghsoodi Tilakiet al., 2016) แต่หากนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจอย่างต่อเนื่อง จะช่วยทำให้นักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำได้สูงขึ้น (Chiu et al., 2016; Kock, Josiassen, & Assaf, 2016) อ้างถึงใน นิมิต ชุ้นสั้น และอุมาภรณ์ สมกาย (2564)

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นภายในใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ จังหวัดตรัง ของประเทศไทย อาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ของประเทศไทยโดยตรงหรือได้ยินโดยการเล่าต่อจากบุคคลอื่น หรือการรับรู้จากการโฆษณาและ ประชาสัมพันธ์จากองค์กรต่าง ๆ ประกอบไปด้วย (พรนภัทร์ ธนากิจสุวิสิฐ, 2561)

คุณภาพการให้บริการ หมายถึง การรับรู้ถึงความแตกต่าง ระหว่างความคาดหวังก่อนการใช้บริการของลูกค้า และการรับรู้ถึงผลปฏิบัติที่ได้รับหลังจากการใช้บริการ (สิริวิมล คำวงศ์, 2559)

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมลูในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อมุ่งค้นหาข้อเท็จจริงจากการเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและคุณภาพของการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดตรังไม่ว่าจะเป็นการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งแรกหรือมากกว่าหนึ่งครั้ง ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ W.G. Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 386 คน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยในด้านค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการหาค่า IOC ที่ได้ทำ เท่ากับ 0.88 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพิจารณาความสมบูรณ์อีกครั้ง จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบัค (Cronbach’s Cooeffcient) โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่ามากกว่า 0.70 เมื่อนำไป

ทดลองใช้ปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟ่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.744-0.797 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท 5 ระดับ ซึ่งแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ปัจจัยส่วนบุคคล) ได้แก่ เพศ , อายุ , อาชีพและรายได้

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความคุ้มค่า ด้านสภาพแวดล้อม (พรนภัทร์ ธนากิจสุวิสิฐ, 2561 ; จิรายุทธ์ สนดา,2557)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของร้านอาหาร ได้แก่ ความเป็นธรรมรูปของการบริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองความต้องการการบริการ การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ ความเห็นอกเห็นใจ (รุ่งทิพย์ นิลพัท, 2561 ; ณัฐวุฒิ รุ่งเสถียรภูธร,2558 ; อรจันทร์ ศิริโชติ,2555)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (จิรายุทธ์ สนดา,2557 ; พลธนธรณ์ ประดิษฐเวทย์,2563)

3.การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บกลุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถาม 385 ชุด ด้วยตนเองจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้อาศัยอยู่ที่จังหวัดตรัง เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง เมื่อผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมดแล้วทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถาม จะนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป SPSS ซึ่งใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 21- 30 ปี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้ต่อเดือน 10,000 – 30,000 บาท

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารโดยรวมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.332 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในด้านความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตราฐานเท่ากับ 0.428

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์คุณภาพการบริการ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการบริการร้านอาหารโดยรวมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.280 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตราฐานเท่ากับ 0.496

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ4.13 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.428 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นใน ท่านมีความประทับใจต่อการมาเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.569

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

สมมติฐานของการวิจัย

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1.241	.271		4.575	.000*
	ด้านสิ่งจูงใจ (X_1)	.132	.031	.191	4.212	.000*
	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (X_2)	-.062	.039	-.067	-1.582	.115
	ด้านความคุ้มค่า (X_3)	.157	.052	.177	3.031	.003*
	ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม (X_4)	-.262	.032	-.318	-8.118	.000*
	ความเป็นธรรมรูปของการบริการ (X_5)	-.049	.034	-.058	-1.448	.148
	ความน่าเชื่อถือ (X_6)	.202	.042	.200	4.780	.000*
	การตอบสนองความต้องการการบริการ (X_7)	-.023	.040	-.026	-.577	.564
	การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (X_8)	.178	.051	.206	3.517	.000*
	ความเห็นอกเห็นใจ (X_9)	.409	.038	.443	10.699	.000*

R Square = 0.522 , Std. = 0.29940, F =45.489, Sig * = ≤ 0.05

จากตาราง ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีผลต่อตัวแปรตาม สามารถใช้เป็นตัวพยากรณ์ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำได้อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำร้อยละ 52.2 อีกร้อยละ 47.8 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ หรือมีความสามารถในการพยากรณ์ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำได้ร้อยละ 52.2 เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละด้านพบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งจูงใจ (Beta=0.191) ด้านความคุ้มค่า (Beta=0.177) ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม (Beta= -0.318) ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ในขณะที่ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Beta= -0.067) ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง คุณภาพการบริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ (Beta=0.443) การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (Beta=0.206)

และความน่าเชื่อถือ (Beta=0.200) ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ในขณะที่คุณภาพการบริการ ด้านการตอบสนองความต้องการการบริการ (Beta= -0.026) และความเป็นธรรมรูปของการบริการ (Beta= -0.058) ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการความถดถอย คือ

$$Y = 1.241 + 0.132\ (\mathbf{X_1}) + 0.157\ (\mathbf{X_3}) + (-0.262)\ (\mathbf{X_4}) + 0.202\ (\mathbf{X_6}) + 0.178\ (\mathbf{X_8}) + 0.409\ (\mathbf{X_9})$$

อภิปรายผลและสรุปงานวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05
ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความคุ้มค่า ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม

1.ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจ ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง เนื่องจาก จังหวัดตรังมีเมนูอาหารที่หลากหลาย อาหารของจังหวัดตรังมีรสชาติที่ตรงกับความชอบของนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรังมีความเป็นเอกลักษณ์ สอดคล้องกับ แนวคิดของ Dickman (1996) กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดที่ทำให้นักท่องเที่ยว ตัดสินใจมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ หรือเป็นกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้นซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ กันตพลธิติมา (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์และทัศนติต่อการท่องเที่ยวพัทยาจังหวัดชลบุรีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ พบว่า ภาพลักษณ์ด้านสิ่งดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการกลับมาท่องเที่ยวพัทยาซ้ำ

2.ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านความคุ้มค่า

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความคุ้มค่า ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง เนื่องจาก ราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหาร ค่าการเดินทางในการท่องเที่ยวและรสชาติของอาหารจังหวัดตรังอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานและคุ้มค่าต่อการท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวรับรู้ถึงความคุ้มค่ามากขึ้นจะส่งผลให้มีพฤติกรรมการกลับมาเที่ยวซ้ำ สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2556) กล่าวว่าความคุ้มค่าของเงินเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สีตลา เขมะภาตะพันธ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องการเปิดรับและการรับรู้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนพบว่าความคุ้มค่าเป็นจุดแข็งของภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยในมุมมอง ของชาวจีน

3.ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่วซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก จังหวัดตรังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จึงส่งผลให้มีมาตรฐาน มีความสะอาด สามารถรับรองนักท่องเที่ยวได้เพียงพอและมีความปลอดภัย เช่น มีการจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำจุดต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหาร จึงสามารถสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤดี หลิมไพโรจน์ และไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2555) ศึกษาเรื่องอิทธิพลของภาพลักษณ์และความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่จังหวัดปทุมธานี สามารถอธิบายได้ ว่า ภาพลักษณ์ด้านแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในจังหวัด ปทุมธานี พบว่า ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ที่ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ได้แก่ จังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านอำนวยความสะดวก

1. ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านอำนวยความสะดวก

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านอำนวยความสะดวก ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่วซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก จังหวัดตรังสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายมีพื้นที่ขนาดเล็ก อีกทั้งยังเป็นเมืองเก่าแก่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลในสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวต้องการค้นหาความดั้งเดิมของวิถีชีวิตของคนในพื้นที่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ กันตพลธิติมา (2560) ได้ศึกษา ภาพลักษณ์และทัศนติต่อการท่องเที่ยวพัทยาจังหวัดชลบุรีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ พบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำจังหวัดชลบุรี คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการและด้านความเห็นอกเห็นใจ

2. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความเห็นอกเห็นใจส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่วซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจากร้านอาหาร ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการแต่ละคน พนังงานมีความสุภาพ และสามารถแก้ปัญหาได้ตามความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัย ของ สายฝน เลิศพิทักษธรรม (2559) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ มีอิทธิต่อความตั้งใจในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งทิพย์ นิลพัท (2561) ได้

ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการและความพึงพอที่มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโลรังสิต ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโลรังสิต

3. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่วซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก ร้านอาหารสามารถให้บริการในทันทีที่ท่านเข้ามาใช้บริการ พนังงานให้บริการอย่างจริงใจยิ้มแย้ม และรวดเร็ว รวมทั้งมีการจัดลำดับการให้บริการก่อนหลัง จึงทำให้คุณภาพการบริการด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้าส่งผลต่อการเลือกใช้บริการ สอดคล้องกับทฤษฎีของพาราสุรามัน เซทแฮลม์ และเบอรี่ (อ้างใน,ธัญญารัตน์ บุญต่อ ,2552) การวัดคุณภาพการบริการในด้านการตอบสนองซึ่งทฤษฎี กล่าวไว้ว่า หาก ผู้ให้บริการมีความพร้อมและเต็มใจที่ จะให้บริการโดยสามารถตอบสนองความต้องการขอผู้รับบริการได้อย่างทันท่วงที ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวกจากการมาใช้บริการ ย่อมส่งผลต่อการสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของฉงจิ่ง หลี่ (2557) ได้ ศึกษาเรื่องคุณภาพการบริการของบริษัทนำเที่ยวประเทศจีนที่มีผลต่อความความไว้วางใจในบริษัทนำเที่ยวและความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลการศึกษาพบว่า การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าส่งผลต่อความไว้วางใจในบริษัทนำเที่ยวและความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพย์ นิลพัท (2561) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโล รังสิต ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้ามีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาล เปาโลรังสิต

4. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจากร้าน อาหารมีความสามารถปรุงอาหารที่มีคุณภาพ หรือพนักงานผู้ให้บริการเสิร์ฟอาหารมีความเชี่ยวชาญและคล่องแคล่วในการให้บริการ รวมทั้งผู้บริโภคได้รับการบริการที่ตรงกับความต้องการเสมอ ทำให้คุณภาพการบริการด้านความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจในการบริการส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ ศรัณยพงศ์ เที่ยงธรรม (2552) ที่กล่าวว่า ความเชื่อถือไว้วางใจได้ เป็นความสามารถในการบริการให้ตรงตามข้อตกลงที่ผู้ให้บริการให้ไว้กับ ผู้รับบริการ การบริการทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้องแม่นยำเหมาะสม ความสม่ำเสมอ และตรงต่อ เวลาของการบริการ แสดงให้ผู้รับบริการรู้สึกว่า บริการที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือและสามารถ ไว้วางใจ ได้ ปัจจัยคุณภาพการบริการที่ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ได้แก่ จังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านการตอบสนองความต้องการบริการและด้านความเป็นธรรมรูปของการบริการ

5. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านการตอบสนองความต้องการบริการ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการบริการไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก การบริการของร้านอาหารอาจยังไม่เป็นเป้าหมายหลักในการเข้าใช้บริการของผู้บริโภค ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการบริการมากนัก ทั้งนี้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นๆในคุณภาพการบริการมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกอ ซ่ง (2559) และวราภรณ์ จุนแสงจันทร์ (2557) พบว่า คุณภาพการให้บริการ ด้านการตอบสนองไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดี โดยผลการทดสอบอิทธิพลดังกล่าวไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน เนื่องจาก รูปแบบการให้บริการไม่ได้มีความเด่นแตกต่างจากร้านก๋วยเตี๋ยวอื่น ๆ ทั่วไป รวมทั้งลูกค้ามองว่า รูปแบบการให้บริการยังมีลักษณะเดิมที่เกิดความความคุ้นเคยแล้ว

6. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านความเป็นธรรมรูปของการบริการ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความเป็นธรรมรูปของการบริการ ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมรูปของการให้บริการมากนัก ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งร้านที่สวยงาม ความสะอาดเรียบร้อยของร้านอาหาร ทั้งนี้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นๆในคุณภาพการบริการมากกว่า เช่น รสชาติของอาหาร และการท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง (2558) ที่พบว่า ปัจจัยที่สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวได้ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไฟฟ้า ห้องน้ำ ป้ายบอกทาง สัญลักษณ์ต่างๆ ถังขยะ ความสะอาด ความสะดวกในการเข้าถึง รวมถึงภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ กิจการหากกิจการไม่สามารถสร้างและควบคุมให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย จะส่งผลในทิศทางด้านลบต่อความพึงพอใจและการกลับมาซื้อซ้ำของลูกค้าได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการฝึกอบรมให้พนักงานมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการให้บริการและการ สื่อสารกับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อลดความ ผิดพลาดได้มากที่สุด

2. ควรมุ่งเน้นด้านคุณภาพอาหารโดยให้ความสำคัญในเรื่องของความสดใหม่ของอาหารการ จัดจานและรสชาติมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่พิเศษในอาหารแต่ละจานมากกว่าปริมาณและ ความหลากหลายของอาหารเพื่อให้ลูกค้าเกิดการรับรู้และความพึงพอใจในการตั้งใจเชิงพฤติกรรมต่อ ร้านอาหาร

3. ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารผ่านโซเชียลมีเดียให้นักท่องเที่ยวสามารถ รับรู้และเข้ามาท่องเที่ยวเชิงอาหารเพิ่มมากยิ่งขึ้น

4. การรู้จักและเข้าใจลูกค้า เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการของลูกค้าและเสนอให้ ความช่วยเหลือเพื่อสร้างความประทับใจและเก็บข้อมูลไว้สำหรับโอกาสในการให้บริการในครั้งต่อไป

5. ควรมีการตอบสนองต่อการรับรายการอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยวได้อย่าง รวดเร็วโดยพนักงานควรมีการแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อจะสามารถรับรายการอาหาร และเครื่องดื่มเสิร์ฟ

อาหารเครื่องดื่มอย่างรวดเร็วอีกทั้งมีความเต็มใจอย่างยิ่งในการที่จะให้ความ ช่วยเหลือลูกค้าอยู่เสมอและมีความกระตือรือร้นให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่

6. พนักงานบริการควรบริการลูกค้าด้วยความสุภาพสามารถให้ความช่วยเหลือและตอบข้อ ซักถามของลูกค้าได้ทางร้านอาหารมีพนักงานที่เพียงพอและตอบสนองต่อความต้องการลูกค้าอย่าง รวดเร็วสามารถแก้ไขสถานการณ์และปัญหาได้อย่างทันท่วงที

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น ควรศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกันและใช้ผลการศึกษามาปรับปรุงภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ เพื่อสร้างรายได้แก่คนให้ชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกท่านในการตรวจประเมินเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย* ปี 2562P.
จาก https://www.thailandplus.tv/archives/

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *การขยายตัวด้านการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง.*
ได้สืบค้นใหม่เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2565.
จาก https://thai.tourismthailand.org/Destinations/Provinces

เกอ ซ่ง. (2559). *คุณภาพการบริการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและความใส่ใจในสุขภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในกรุงเทพมหานคร.*(การค้นคว้าอิสระ).บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

เกียรตินาคินภัทร. (2564). *พลิกท่องเที่ยวไทย ให้ฟื้นได้อย่างทรงพลัง ตอนที่ 2.*
ได้สืบค้นใหม่เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2566.
จาก https://thaipublica.org/2021/03/kkp-research22/

จักรพงษ์ รัชนีกุล. (2563), *จังหวัดตรัง*

จาก https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG201002111414344

จุฑามาศ กันตพลธิติมา. (2560). *ภาพลักษณ์และทัศนคติต่อการท่องเที่ยวในเขตเมืองพัทยาจังหวัด ชลบุรีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่งผลต่อการกลับมาเยือนซ้ำ.*(วิทยานิพนธ์).มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

จิรายุทธ์ สนดา. (2557). *ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและการรับรู้การประชาสัมพันธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดจันทบุรี.*(การค้นคว้าอิสระ). คณะบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ฉงจิ่ง หลี่. (2557). *คุณภาพการบริการของบริษัทนำเที่ยวประเทศจีนที่มีผลต่อความความไว้วางใจในบริษัทนำเที่ยวและความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย*. (การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2552). *การตลาดบริการ*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น

ธัญญารัตน์ บุญต่อ. (2552). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โรงแรม เวสติน แกรนด์*

ธนเดช อัครภิญญากุล. (2564). *ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทย*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

นิมิต ชุ้นสั้น และอุมาภรณ์ สมกาย. (2564). ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาท่องเที่ยวภูเก็ต. *วารสารเศรษฐศาสตร์ และกลยุทธ์การจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2*

พิมพ์ใจ ลิ่มวัฒนา, อรจันทร์ ศิริโชติ, และ นิจกานต์ หนูอุไร. (2563). การรับรู้ภาพลักษณ์และคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรม ระดับ 3 ดาว ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, 33(2), 86-99.*

พรนภัทร์ ธนากิจสุวิสิฐ. (2561). *ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการกลับมา เที่ยวซ้ำในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองกรณีศึกษาจังหวัดน่าน*. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรพิมล ลอแท และ มนตรี พิริยะกุล. (2562). *อิทธิพลของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คุณค่าที่รับรู้ความคุ้นเคยและภาพลักษณ์ที่มีต่อความภักดีต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ปลายทางประเทศไทย* : การศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบสมการโครงสร้างแบบพหุกลุ่มระหว่างเชื้อชาติของ นักท่องเที่ยว, Dusit Thani College Journal, 13 (3), 198-214.

พลธนธรณ์ ประดิษฐเวทย์. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท่องเที่ยว ธ.ก.ส. ในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย*. สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง. (2558). *แนวทางการลดผลกระทบด้านลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทย่านชุมชนเก่า กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*.

รุ่งทิพย์ นิลพัท. (2561). *คุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาล เปาโลรังสิต.* (การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ฤดี หลิมไพโรจน์ และไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2561). อิทธิพลของภาพลักษณ์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6.

วราภรณ์ จุนแสงจันทร์. (**2557).** ภาพลักษณ์ของร้านและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้าที่ใช้บริการ **Pets' Ville** ในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ศรัณยพงศ์ เที่ยงธรรม. (2552). *ปัจจัยประเมินคุณภาพการบริการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย กรุงเทพ.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2542). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลก.

สายฝน เลิศพิทักษธรรม (2559) *คุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์*. (การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจ ทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ*

สิริวิมล คำวงศ์ (2559). *ปัจจัยคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ความไว้เนื้อเชื่อใจ และความภักดีต่อบริษัทจัดท่องเที่ยวไปต่างประเทศของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร*.(การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สริตา พันธ์เทียน, ทรงคุณ จันทจร, และ มาริสา โกเศยะโยธิน. (2561). การท่องเที่ยวเชิงอาหารไทย แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดลุ่มแม่น้ำภาคกลางโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์(5)2.*

สีตลา เขมะภาตะพันธ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องการเปิดรับและการรับรู้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน.*วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร คณะวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*

Chen, C.F., and Tsai, D. *(2007).* How destination image and evaluative factors affect behavioral intentions? *Tourism Management*, *28(4)*, 1115-1122.

Chi, C. G. Q., & Qu, H. (2008). Examining the structural relationships of destination image, tourist satisfaction and destination loyalty: An integrated approach. *Tourism*

management, 29(4), 624-636

Parasuraman, A, Ziethaml, V. and Berry, L.L. *(*1988). SERVQUAL*:* A *Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality' Journal of Retailing.*Vo. 62. Retrieved from

ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Factors of the marketing mix affecting the satisfaction of using the services Shabu buffet restaurant Halal Grill of consumers In Hat Yai district, Songkhla province.

อารียา เบ็ญโส๊ะ[1] รูซัยณี สมาแอ[2] จารุมาศ เสน่หา[3]
Areeya Bensoh[1] Rusainee Samaae[2] and Jarumas Saneha[3]
[1,2,3]สาขาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[1,2,3]Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University First
author E-mail: 631071240@tsu.ac.th[1]
Corresponding author E-mail: jarumasa@tsu.ac.th[3]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการในร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.90 มีอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.60 มีอาชีพนักเรียน / นักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 53.20 สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 71.20 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 54.00 มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท / เดือน คิดเป็นร้อยละ 36.90 ผลการวิจัยเมื่อผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร/พนักงาน ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และสามารถเขียนสมการได้ดังนี้ Y = 0.338 + 0.155(X1) + 0.215(X5) + 0.166(X6) + 0.277(X7)

คำสำคัญ: บุฟเฟต์ชาบู, ปัจจัยส่วนประสมทางตลาดบริการ, ความพึงพอใจ

Abstract

This research has research objectives to study Factors of the marketing mix affecting the satisfaction of using the services Shabu buffet restaurant Halal Grill of consumers in Hat Yai district, Songkhla province. The tool used was a questionnaire The sample group used in the study is consumers who have used the service in restaurants such as buffet, shabu, grill, halal. In Hat Yai District, Songkhla Province, there were 385 people statistics used to analyze data and test hypotheses include: Frequency value percentage value Mean standard deviation and multiple regression analysis on the analyzed data The results of the study found that Most of the respondents were female. Accounting for 57.90 percent Aged 21-30 years, accounting for 48.60 percent Accounting for 53.20% students / students accounting for 53.20 percent Single status is 71.20 percent Bachelor's degree level Accounting for 54.00 percent and income less than 10,000 baht / month, calculated as 36.90 percent The research results when testing the hypothesis found that Service marketing mix factors Product People Process and Physical Evidence affecting the satisfaction of using the services Shabu buffet restaurant Halal Grill of consumers In Hat Yai district, Songkhla province Statistically significant at 0.05 and the equation can be written as follows Y = 0.338 + 0.155(X1) + 0.215(X5) + 0.166(X6) + 0.277(X7)

Keywords: Buffet, factors of service marketing mix, Satisfaction

บทนำ Introduction

ปัจจุบันสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป เป็นผลทำให้พฤติกรรมการรับประทานอาหารได้เปลี่ยนไปเช่นกัน พฤติกรรมผู้บริโภคยุคปัจจุบันต้องการความสบายเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในรูปแบบที่ง่ายขึ้น ถือเป็นโอกาสของผู้ประกอบการร้านอาหาร เพราะมนุษย์นั้นต้องทำงานแข่งขันกับเวลา หรืออาจด้วยเหตุผลอื่น ๆ เช่น ต้องการรับประทานอาหารร่วมกับครอบครัว ความต้องการรับประทานอาหารที่ให้ความรู้สึกแตกต่างจากเดิม ต้องการอาหารที่มีรสชาติดี หรือบรรยากาศที่แปลกใหม่ที่ทำให้รู้สึกผ่อนคลายหลังจากใช้เวลาไปกับการทำงานหนัก เป็นต้น

ธุรกิจร้านอาหารนับว่าเป็นหนึ่งในธุรกิจยอดนิยมสำหรับคนไทย โดยสังเกตได้จากมูลค่าตลาดธุรกิจร้านอาหารในประเทศ ในปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าสูงกว่า 410,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นเพราะธุรกิจร้านอาหารสามารถทำกำไรได้ดี และใช้ระยะเวลาไม่นานในการคืนทุน (mgronline, 2565) อาหารเป็นสิ่งที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ปัจจุบันอาหารเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่เรื่องกรรมวิธีในการปรุง รสชาติ ความสะอาด ความปลอดภัย หนึ่งในร้านอาหารที่มีความเป็นเอกลักษณ์และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย คือ ร้านอาหารชาบู เนื่องจากเป็นอาหารที่มีวิธีการปรุงโดยใช้ลักษณะของการต้ม ทำให้เหมาะกับคนที่รักสุขภาพ รวมถึงเป็นอาหารไม่ซับซ้อนในการปรุง และเทรนด์อาหารญี่ปุ่นได้รับความนิยมในประเทศไทย เพราะอาหารญี่ปุ่น ประเภทชาบู รสชาติถูกปากคนไทย อีกทั้งคนไทยยังมองว่าอาหารญี่ปุ่นยังเป็นอะไรที่ค่อนข้างพรีเมี่ยม (Uppercuz Blog, 2564)

ธุรกิจร้านชาบู เป็นร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทสุกี้ชาบู ที่บริการในรูปแบบบุฟเฟต์ โดยผู้บริโภคสามารถเลือกรับประทานอาหารภายในร้านได้อย่างไม่จำกัด ภายในระยะเวลาที่กำหนด เสียอัตราค่าบริการในลักษณะเหมาจ่าย มูลค่าตลาดของธุรกิจชาบูสูงถึง 15,000 ล้านบาท และมีการเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เพราะตอนนี้มีชาบูบุฟเฟต์หลายประเภท เช่น ชาบูน้ำดำญี่ปุ่น ปิ้งย่าง ซีฟู้ด หม่าล่า เป็นต้น ปัจจุบันบุฟเฟต์ชาบูกลายเป็นร้านเลี้ยงฉลองในโอกาสของคนไทยไปแล้ว ทำให้กลายเป็นธุรกิจที่เติบโตอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน (thumbsup, 2562)

ในปี 2563 ธุรกิจร้านอาหารฮาลาลถือเป็นธุรกิจที่น่าจับตามองเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ผู้คนหันมาสนใจคำว่าอาหารฮาลาลมากยิ่งขึ้น และเมื่อศึกษาถึงหลักการฮาลาล และฮารอมที่แท้จริง จะทำให้เข้าใจได้ว่า อาหารหรือผลิตภัณฑ์ที่อนุมัติตามบัญญัติศาสนาอิสลามให้มุสลิมบริโภคหรือใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากอาหารฮาลาลมีกระบวนการปรุงหรือผลิตที่ถูกสุขลักษณะอนามัย ประกอบด้วยวัตถุดิบที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและมีคุณค่าทางอาหาร ปราศจากสิ่งที่ต้องห้ามอาหารฮาลาล จึงเป็นอาหารที่กำหนดไว้ในบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม อาหารฮาลาลสามารถบริโภคโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงเพียงมุสลิมเท่านั้น (Dusit Thani College, 2561) ในส่วนของผู้บริโภคทั้งที่เป็นมุสลิม และไม่ใช่มุสลิมมีทัศนคติที่ดี มองเห็นลู่ทางในการประกอบกิจการร้านอาหารฮาลาลมากขึ้นเพื่อเป็นที่รองรับสำหรับผู้บริโภคที่เป็นมุสลิมที่เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีกำลังในการซื้อมากที่สุดก็ว่าได้ (National Statistical Office, 2561)

นอกจากนี้ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีร้านอาหารที่เป็นที่นิยมในขณะนี้ คือ ร้านอาหารชาบูฮาลาล โดยมีจำนวนร้านชาบูฮาลาลจำนวน 4 ร้าน (หาดใหญ่โฟกัส, 2565) ถึงแม้ว่าร้านอาหารชาบูฮาลาลในอำเภอ

หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นที่นิยมของผู้บริโภคแต่ก็ยังพบปัญหาของผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคอาหารที่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาล และการให้บริการของร้านอาหารฮาลาลในด้านความสะดวกสบาย เช่น บรรยากาศของร้าน สถานที่ จอดรถ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (สมจิตรา แจ่มใส, 2561) ผู้ประกอบการอาหารฮาลาลอจึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้บริโภค มาเป็นแนวทางการรุกตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในการเลือกบริโภคอาหารฮาลาล และทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจในการเข้ามาใช้บริการร้านอาหารฮาลาล (รศ. ดร.ชนะศึก นิชานนท์, 2563)

ผู้วิจัยจึงทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ว่าเป็นอย่างไร เพื่อประโยชน์ในปรับปรุงคุณภาพการในการให้บริการของผู้ประกอบการ เป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และรองรับกับการแข่งขันที่สูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล พัฒนา ปรับปรุง ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ผลของงานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งคาดว่าจะได้รับประโยชน์ในการศึกษาดังนี้

2. ผลจากการศึกษาปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบูฮาลาล ปิ้งย่าง สามารถนำไปวางแผนหรือวางกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สมมติฐาน

ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี

และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ

Booms & Bitner (1981 อ้างใน ศรีประภาภร เบ้าหินลาด, ดิฏฐชัย จันทร์คุณา, 2565) ได้กล่าวถึงส่วนประสมทางการตลาด 7Ps คือ เป็นเครื่องมือกลยุทธ์ทางการตลาด มีองค์ประกอบ 4 อย่าง (Marketing Mix) หรือ 4 Ps และเมื่อได้นำมาใช้กับงานบริการได้ขยายเป็น 7 Ps องค์ประกอบทั้ง 7 ในส่วนประสมทาง การตลาด ได้แก่

1.ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้าหรือบริการที่องค์กรได้ผลิตขึ้น อาจจะมีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ เช่น ธุรกิจโรงแรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2.ราคา (Price) หมายถึง จำนวนเงินที่ลูกค้าจ่ายสำหรับผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ได้รับราคา เป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการตลาด เป็นตัวสร้างรายได้จากการขายสินค้า หรือบริการ และนำไปสู่การสร้างกำไรในที่สุด การกำหนดราคานั้นจะต้องคำนึงถึงต้นทุนการแข่งขันในตลาด การเพิ่ม หรือลดราคาขึ้นอยู่กับเวลา และราคาของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเงื่อนไขในการขายต่างๆ ควบคู่กัน

3.ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง สถานที่ที่มีผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้ได้สำหรับ กลุ่มลูกค้า โดยอาศัยกลุ่มบุคคล และองค์การในการอำนวยการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยัง กลุ่มลูกค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย อาจหมายถึง โครงสร้างการจัดจำหน่ายที่ประกอบด้วยองค์การและกิจกรรมใช้เพื่อการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์โดยการขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้า คงคลังจากองค์การผู้ผลิตไปยังตลาดเป้าหมาย

4.การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง การส่งเสริมการตลาดเป็นการสื่อสารให้ ตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ทราบถึงผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ต้องการว่า ได้มีการจัดจำหน่าย ณ สถานที่ใด ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการตลาดผ่านการขายโดยพนักงาน (Personal Selling) การขายทั่วไป (Mass Selling) และการส่งเสริมการขาย (Sales Promotion)

5.พนักงานผู้ให้บริการ (People) หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หรือบริการ ทั้งหมดทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งอาจจะหมายถึงลูกค้า บุคลากรที่จำหน่าย นักพัฒนา บุคลากรที่ ให้บริการหลังการขาย หรือบุคลากรในการบริหารจัดการ และพนักงาน เป็นต้น

6. กระบวนการให้บริการ (Process) หมายถึง การกำหนดวิธีการหรือขั้นตอนในการ จัดเตรียมผลิตภัณฑ์หรือบริการ และกระบวนการอื่นๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งมอบคุณภาพในการ ให้บริการกับลูกค้าซึ่งจะต้องรวดเร็ว ถูกต้อง เป็นที่พึงพอใจแก่ลูกค้า

7.ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง การแสดงให้เห็นลักษณะ สภาพแวดล้อมของผลิตภัณฑ์และคุณภาพของการบริการที่จะให้บริการแก่ลูกค้า

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

Maynard W.Shelly (1975 อ้างถึงใน ธีรวัฒน์ ศรีอนุชาต, 2556) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็น ความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขที่เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับ ความสุขสามารถทำให้เกิด ความสุขหรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อน และความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้ทางบวกอื่น ๆ สิ่งหนึ่งที่จะทำให้เกิดความรู้พึงพอใจของมนุษย์ได้แก่ ทรัพยากร หรือสิ่งเร้า การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจ คือ การศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้า แบบใดเป็นสิ่งที่ต้องการที่จะทำให้เกิดความพอใจ และความสุขแก่มนุษย์ ความพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีทรัพยากรอย่างที่เป็นความต้องการครบด้าน

โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจของ Maynard W.Shelly, 1975 ได้กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึก ทรงบวกเป็นความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขที่เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธิดารัตน์ พรสุวรรณ และพัชร์หทัย จารุทวีผลนุกูล (2564) ได้ศึกษาเรื่อง“ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ด ในจังหวัดภูเก็ต” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการบริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ด ในจังหวัดภูเก็ต อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ศิรินรัตน์ ชวนะอิทธินันท์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีในการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่น ประเภทโอมากาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์ส่วนบุคคล ด้านคุณภาพสินค้า และด้านการรับรู้ด้านราคามีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทโอมากาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

กรอบความคิด

ตัวแปรอิสระ **ตัวแปรตาม**

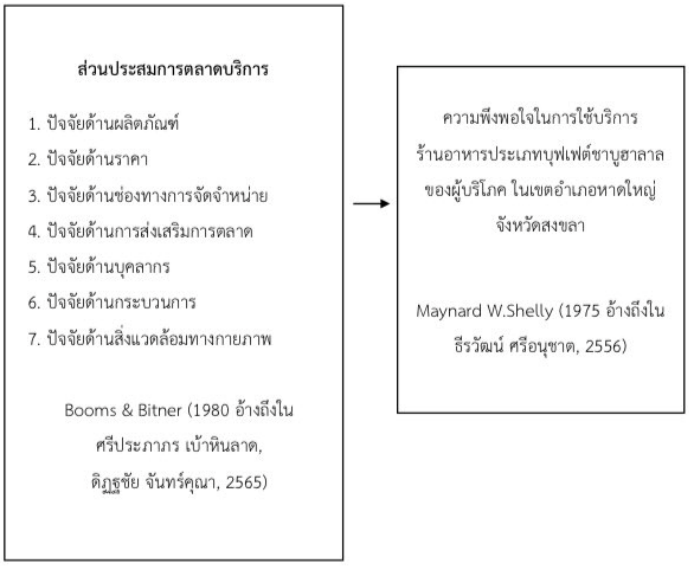

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและผลที่ได้รับจะถูกนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ตัวแปรต่างๆ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่เคยมารับประทานอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งไม่ทราบประชากรที่แน่นอน จึงใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการคำนวณ ของ W.G.cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามนี้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิด และทฤษฎีเป็นกรอบกำหนดมี4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษาสูงสุดและรายได้ (ธรรมจักร เล็กบรรจง, 2558)

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ภาวินี กุลเจริญ, 2563)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับข้อมูล ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) แบ่งการเก็บแบบสอบถามตามจำนวนที่กำหนดในแต่ละสถานที่ให้เท่าๆ กัน โดยการ

เลือกเฉพาะผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถาม 385 ชุด เมื่อผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมด แล้วทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถาม จะนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป SPSS ซึ่งใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis-MRA)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 57.90 ส่วนใหญ่มีอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60 ส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 53.20 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 ส่วน ใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือน จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 36.90

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับความพึงพอใจด้วยมากทุกข้อ คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$= 4.22, S.D. = 0.48) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X}$= 4.18, S.D. = 0.47) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$= 4.17, S.D. = 0.43) ด้านบุคลากร/พนักงาน ($\bar{X}$= 4.07, S.D. = 0.42) ด้านราคา ($\bar{X}$= 4.00, S.D. = 0.39) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X}$= 3.91, S.D. = 0.46) และด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X}$ = 3.51, S.D. = 0.73)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.10, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับความคิดเห็นด้วยมากทุกข้อ คือ โดยรวมท่านมีความพึงพอใจต่อร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟต์ ฮาลาล ($\bar{X}$= 4.16, S.D. =

0.63) การบริการของร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟต์ ฮาลาล ที่ท่านได้รับตรงตามความคาดหวัง ($\bar{X}$= 4.14, S.D. = 0.55) การบริการของร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟต์ ฮาลาล ที่ท่านได้รับคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป ($\bar{X}$= 4.10, S.D. = 0.53) ถ้ามีโอกาสท่านจะกลับมาใช้บริการอีก ($\bar{X}$= 4.09, S.D. = 0.63) และการบริการของร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟต์ ฮาลาล ดีกว่าเมื่อเทียบกับร้านอื่น ($\bar{X}$= 4.00, S.D. = 0.56)

ส่วนที่ 4 สมมติฐาน**ของการวิจัย**

สมมติฐาน : ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ถึงปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตัวแปร	B	Beta	t	Sig.
Constant	0.338	0.189	1.784	0.075
ด้านผลิตภัณฑ์ (X_1)	0.155	0.172	3.564	0.000*
ด้านราคา (X_2)	0.029	0.030	0.680	0.497
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)	0.062	0.076	1.580	0.115
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_4)	0.022	0.041	0.950	0.343
ด้านบุคลากร/พนักงาน (X_5)	0.215	0.236	5.114	0.000*
ด้านกระบวนการ (X_6)	0.166	0.206	4.584	0.000*
ด้านลักษณะทางกายภาพ (X_7)	0.277	0.332	7.873	0.000*
R = 0.729[a]		R Square = 0.523		
Adjusted R Square = 0.532		Std. Error of the Estimate = 0.267		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการทดสอบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อ ความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ(X7)ด้านบุคลากร/พนักงาน(X5) ด้านกระบวนการ(X6) และด้านผลิตภัณฑ์(X1) อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย(X3) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด(X4) และด้านราคา(X2) ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) มีค่าเท่ากับ 0.729 มีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ (R2 = 0.523) แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ร้อยละ 52.3 จากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการประกอบด้วยด้านลักษณะทางกายภาพ(X7) ด้านบุคลากร/พนักงาน(X5) ด้าน กระบวนการ(X6) และด้านผลิตภัณฑ์(X1) ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภท บุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถเขียนสมการ การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้สมการ

Y = 0.338 + 0.155(X1) + 0.215(X5) + 0.166(X6) + 0.277(X7)

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร/พนักงาน ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมทางการตลาด ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับด้านผลิตภัณฑ์ เนื่องจากร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาลมีชื่อเสียง มีเมนูที่หลากหลาย มีวัตถุดิบที่มีคุณภาพ รสชาติอร่อย และสะอาด จึงทำให้ผู้บริโภคมีความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ แมคคาร์ที (E.J. McCarthy, 1960) ได้กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการซื้อสินค้า และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพิชญ์ยุกต์ สุภาภัทรานนท์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารกึ่งผับของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการบริการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารกึ่งผับของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพฯ ในเรื่องของอาหารมีรสชาติดี อร่อย อาหารมีความสดและสะอาด วัตถุดิบที่ใช้ทำอาหารมีคุณภาพ ปริมาณอาหารต่อจานที่เหมาะสม และความหลากหลายของเมนูอาหารและเครื่องดื่ม

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านบุคลากร/พนักงาน มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับการให้บริการของพนักงาน เนื่องจากพนักงานเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหาร และยังสะท้อนถึงมูลค่าของร้านอาหารทำให้

ผู้บริโภคมองถึงความคุ้มค่า สอดคล้องกับแนวคิดของ (Booms & Bitner,1981) กล่าวว่าธุรกิจต่าง ๆ ส่วนใหญ่อาศัยบุคคลเป็นทรัพยากรหลักในการทำงาน หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์และบริการ อยู่ในอันดับที่ดีและสูงกว่าคู่แข่งขัน ก็ย่อมที่จะต้องสรรหาบุคลากรที่ดีเช่นเดียวกัน เมื่อได้บุคลากรตามที่ต้องการแล้ว เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นทำงานอย่างเต็มความสามารถ และมีประสิทธิภาพ จึงควรให้การอบรมและการสร้างแรงจูงใจด้วย และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของบริภัทร กุณฑลบุตร (2562) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อร้านอาหารในเครือเซ็นทรัลกรุ๊ป พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับพนักงานมีความเอาใจใส่ กระตือรือร้นในการบริการ พนักงานบริการด้วยความเต็มใจและยิ้มแย้มแจ่มใส ความสามารถแนะนำเกี่ยวกับรายการอาหารและเครื่องดื่ม และเสิร์ฟอาหารและเครื่องดื่มถูกต้องรวดเร็ว

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านกระบวนการ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับกระบวนการการให้บริการด้านการชำระเงินที่ถูกต้องรวดเร็ว และหลากหลายช่องทาง สอดคล้องกับแนวคิดของ (Booms & Bitner,1981) กล่าวว่า การกำหนดวิธีการหรือขั้นตอนในการจัดเตรียมที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งมอบคุณภาพในการให้บริการกับลูกค้า ซึ่งจะต้องรวดเร็ว ถูกต้องเป็นที่พึงพอใจแก่ลูกค้า และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวลัญจ์รัช เตชะวงศ์วัฒนา (2562) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการร้านสตาร์บัคส์ที่สาขา ซีคอนบางแค พบว่า ขั้นตอนในการชำระเงินให้แก่ลูกค้าอย่างถูกต้องและรวดเร็ว และรวมไปถึงขั้นตอนในการรับออเดอร์ลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจระดับนัยสำคัญที่ 0.05

4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพ เนื่องจากร้านอาหารชาบูปิ้งย่าง มีอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ที่ความสะอาด การตกแต่งของร้านมีเอกลักษณ์ พื้นที่ของร้านมีความกว้างขวาง ไม่อึดอัด และที่จอดรถกว้างขวางเพียงพอ สอดคล้องกับแนวคิดของ (Booms & Bitner,1981) กล่าวว่า การแสดงให้เห็นลักษณะ สภาพแวดล้อมของผลิตภัณฑ์และคุณภาพของการบริการที่จะให้บริการแก่ลูกค้า และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธิดารัตน์ พรสุวรรณ และพัชร์หทัย จารุทวีผลนุกุล (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ด ในจังหวัดภูเก็ต พบว่าผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับความสะดวกของที่จอดรถ ภายในร้านจะเน้นความสะอาด และเอื้ออำนวยความสะดวกในทุกๆด้าน เพื่อให้ผู้มาใช้บริการเกิดความสะดวกสบาย

5.ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านราคา ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับด้านราคา เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกว่าร้านร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล มีการตั้งหลายระดับราคาให้เลือก มีการกำหนดราคาเหมาะสมกับปริมาณ รวมทั้งร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างมีการตั้งราคาใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาถึงความคุ้มค่าที่ได้รับจากการใช้บริการร้านอาหารประเภท

บุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวราภรณ์ เตชะกสิกรพาณิชย์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อ Pharmacy Omni – channel ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้บริโภครู้สึกว่ามีสินค้าหลายระดับราคาให้เลือกตามชนิดของระดับความต้องการ มีการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ มีการกำหนดราคาเหมาะสมกับปริมาณ และราคาโดยรวมมีความคุ้มค่า มีการกำหนดราคาเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับร้านยารูปแบบอื่น ส่งผลให้ราคาในการใช้บริการไม่สูงมากนัก และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของศิรินรัตน์ ชวนะอิทธินันท์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีในการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทโอมากาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ผู้บริโภคต้องการให้มีหลายระดับราคาให้เลือกตามความต้องการ

6. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับด้านช่องทางการจัดจำหน่าย เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โดยต้องรับประทานอาหารที่มีการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลตามหลักอิสลามเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยฝาซิน องศารา และผกามาศ ชัยรัตน์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาหารฮาลาลจังหวัดระนอง พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาหารฮาลาลจังหวัดระนอง และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของกฤษลักษณ์ ชุ่มดอกไพร (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด 7P's ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ศูนย์การค้า ดองกิมอลล์ทองหล่อ พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ศูนย์การค้าดองกิ มอลล์ ทองหล่อ พบว่า ศูนย์การค้า ดองกิ มอลล์ ทองหล่อ มีการให้บริการที่ครบถ้วน รวดเร็วและสะดวกสบาย มีช่องทางการชำระเงินหลายช่องทาง เพื่อตอบสนองความรวดเร็วในการคิดเงินเพื่อให้ผู้ใช้บริการไม่ต้องเข้าแถวรอนาน และยังมีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหลายช่องทางสามารถสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ได้ เพื่อตอบสนองให้กับลูกค้าที่ไม่สะดวกที่จะมาด้วยตัวเองก็สามารถที่จะจับจ่ายซื้อผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตัวเองที่บ้าน จะทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากทางศูนย์การค้า ดองกิ มอลล์ ทองหล่อ

7. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านการส่งเสริมทางการตลาด ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับด้านการส่งเสริมทางการตลาด เนื่องจากผู้บริโภคไม่ได้สนใจเรื่องการจัดโปรโมชั่นต่างๆ จึงให้ความสนใจในเรื่องของความอร่อย ความคุ้มค่า และคำนึงถึงร้านที่มีฮาลาลมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของฝาซิน องศารา และผกามาศ ชัยรัตน์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาหารฮาลาล จังหวัดระนอง พบว่า การส่งเสริมการตลาดมีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ต้องพัฒนา และปรับปรุงด้านการส่งเสริมการตลาด และยังสอดคล้องกับธันยมัย เจียรกุล (2562) และ วิไลรัตน์ เจ๊ะหมัดและธันยมัย เจียรกุล (2560) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งชาวมุสลิม

และไม่ใช่ชาวมุสลิมต่างไม่เห็นว่าการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการ ร้านอาหารฮาลาล โดยมองว่ากิจกรรมการส่งเสริมการขายไม่ได้เป็นปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้านอาหารฮาลาลเป็นเพียงสิ่งที่ชักจูงใจให้ผู้บริโภคให้ความสนใจหรือมีการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุปรียา ช่วยเมือง ณิชาภัทร วัชรธรรมมาพร ภัทรมน คำเครือ รุ่งรพี พูลนาผล และทัชชกร สัมมะสุต (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพบริการที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้บริโภคร้าน After Yum โดยส่งผ่านความพึงพอใจ พบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ยอมรับ H4 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญจากเรื่องของการประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านสื่อ Social media มากที่สุด การประชาสัมพันธ์เมนูหรือข่าวต่าง ๆ ผ่านสื่อจึงเป็นสิ่งที่สามารถดึงความสนใจหรือกระตุ้นให้เกิดความต้องการได้ การได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านผู้ที่มีชื่อเสียง เนื่องจากผู้บริโภคให้ความสำคัญและมีความเชื่อถือบุคคลที่มีชื่อเสียง การประชาสัมพันธ์เมนูใหม่ ๆ การได้รับรู้การโฆษณาผ่านจากช่องทางต่าง ๆ เกี่ยวกับร้าน ซึ่งมีความน่าสนใจจากโฆษณาที่เห็นตามช่องทางต่าง ๆ

สรุปและข้อเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด **R2** คิดเป็นร้อยละ 0.524

ข้อเสนอแนะเพื่อการไปใช้ประโยชน์

1.ผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21 – 30 ปี และเป็นนักเรียนนัก / นักศึกษา ผู้ประกอบการควรออกแบบการรับรู้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในกลุ่มดังกล่าว เช่น เพิ่มในเรื่องของเมนูอาหาร

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ควรประชาสัมพันธ์ หรือสร้างการรับรู้แบรนด์ให้เป็นที่รู้จัก และพัฒนา ปรับปรุงอาหารให้มีรสชาติอร่อย มีคุณภาพ และสะอาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ให้มีความพึงพอใจมากที่สุด

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านบุคลากร/พนักงาน มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ควรอบรมพนักงานอย่างสม่ำเสมอ เพราะพนักงานเป็นทรัพยากรหลักในการทำงาน หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์และบริการ อยู่ในอันดับที่ดีและสูงกว่าคู่แข่งขันก็ย่อมที่จะต้องสรรหาบุคลากรที่ดีเช่นเดียวกัน เมื่อได้บุคลากรตามที่ต้องการแล้ว เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นทำงาน

อย่างเต็มความสามารถ และมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ให้มีความพึงพอใจมากที่สุด

4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านกระบวนการ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ควรมีกระบวนการในการชำระเงินที่หลากหลาย

5. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ควรมีการพัฒนาลักษณะทางกายภาพให้ดียิ่งขึ้น เช่น ตกแต่งร้านให้มีเอกลักษณ์ โดดเด่นแตกต่างจากร้านอื่น อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้มีความสะอาด เพิ่มหรือขยายพื้นที่ของร้านให้มีความกว้างขวาง ไม่อึดอัด และเพิ่มที่จอดรถกว้างขวางเพียงพอ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ให้มีความพึงพอใจมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอ หรือ ในจังหวัด อื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในการพัฒนาปรับปรุงร้าน เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ให้มากที่สุด

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล เช่น ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

ขอขอบคุณหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้ให้การสนับสนุนการนำเสนอผลงานวิจัยภายใต้โครงการสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย งานประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบ แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี และสุดท้ายขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง References

กฤษลักษณ์ ชุ่มดอกไพร. (2564). ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด 7P's ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการศูนย์การค้าดองกิ มอลล์ ทองหล่อ[สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]ttp://irithesis.swu.ac.th/dspace

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). ธุรกิจร้านอาหาร. https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statisic/2562/T26/T26_201902.pdf

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). มูลค่าตลาด. http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages เทพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ. (2540). ความหมายพึงพอใhttps://sites.google.com/site/httpbitly42331316/bth-thi-2-wrrnkrrm-thi-keiywkhxng/2-8-naewkhid-thvsdi-keiyw-kab-khwam-phung-phxci

ณิชาภัทร วัชรธรรมมาพร ภัทรมน คาเครือ รุ่งรพี พูลนาผล ทัชชกร สัมมะสุต. (2563). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพบริการที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาใช้บริการซ้าของผู้บริโภคร้าน After Yum โดยส่งผ่านความพึงพอใจ*. [ค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/humanjubru/ article/view/247029/169129

ธิดารัตน์ พรสุวรรณ และพัชร์หทัย จารุทวีผลนุกูล. (2563). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ดใน จังหวัด ภูเก็ต*. [ค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรังสิต.https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/rgrc

บริภัทร กุณฑลบุตร. (2562). ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อร้านอาหารในเครือเซ็นทรัลกรุ๊ป.[สารพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. https://archive.cm.mahidol.ac.th.

ฝาซิน องศารา และผกามาศ ชัยรัต. (2563). ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวอาหารฮาลาล จังหวัดระนอง. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย*, มหาวิทยาลัยพะเยา. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/download/248927/169596/879011

พิชญ์ยุกต์ สุภาภัทรานนท์. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารกึ่งผับ ของผู้ใช้บริการ ในเขตกรุงเทพ. [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. https://archive.cm. mahidol.ac.thbitstream/123456789/2867/1/TP%20BM.036 %202561.pdf

โฟกัสหาดใหญ่. (2564). สายเนื้อต้องโดน เปิดใหม่ ชาบูบุฟเฟต์ฮาลาล https://www.hatyaifocus.com

วลัญจ์รัช เตชะวงศ์วัฒนา. (2562). *ความพึงพอใจในการใช้บริการร้านสตาร์บัคส์ที่สาขาซีคอนบางแค*. [ค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจบัณฑิต]. วิทยาลัยสยาม. https://e-research.siam.edu/

วราภรณ์ เตชะกสิกรพาณิชย์. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อ Pharmacy Omni-channel ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล[สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. https://archive.cm. mahidol.ac.th.

ศิรินรัตน์ ชวนะอิทธินันท์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีในการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่น ประเภทโอมากาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. https://archive.cm.mahidol.ac.th.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). เศรษฐกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. http://www.nso.go.th/ sites/2014/Pages/home.aspx

สมจิตรา แจ่มใส. (2561). ปัญหาของผู้บริโภคส่วนใหญ่. https://archive.cm.mahidol.ac.th/

bitstream/123456789/1753/1/TP%20MM.050 %202558.pdf

หาดใหญ่โฟกัส. (2565). ร้านอาหารชาบูในอำเภอหาดใหญ่. https://www.hatyaifocus.com

acfs.go.th. (2014). ผู้บริโภคไทยมุสลิม. https://www.acfs.go.th/halal/general.php

Anna. (2563). KAIKATSU HALAL JAPANESE RESTAURANT บุฟเฟต์ญี่ปุ่น ที่ใครได้มาต้องหลงรัก. https://food.trueid.net/detail/Y5d8QwEJrmw5

Bakushi. (2565). *Bakushi shabu.* จาก https://www.hatyaifocus.com

Booms&Bitner.(1980).https://so04.tcithaijo.org/index.php/journalmbsmut/article/download/259613/175800

Dusit Thani College. (2561). ธุรกิจร้านอาหารฮาลาล. https://dtc.ac.th/wp-content/uploads/2021/04/20.-ทัศนคติ- พฤติกรรม-และส่วนผสมทางการตลาด-สุมัยยา.pdf

Kotler and Keller. (2016). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด. https://www.pangpond.com/marketing-mix

longdo Dict. (2022). ความหมายบุฟเฟต์. https://dict.longdo.com/search/บุฟเฟต์

Madam shabu&grill. (2565). *Madam shabu&grill buffetshadyai.*จากhttps://www.facebook.com/Madamshabuhatyai/

Maynard W.Shelly. (1975). https://searchlib.utcc.ac.th/library/onlinethesis/263351.pdf National Statistical Office. (2561). ลู่ทางในการประกอบธุรกิจร้านอาหาร. http://www.nso.go.th/sites/2014

pointspot. (2565). รูปแบบธุรกิจชาบู. https://www.pointpost.coso06.tci-thaijo.org.

Uppercuz Blog. (2564). อาหารเป็นสิ่งที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย.https://uppercuz.com

wikipedia. (2022). ความหมายชาบู. https://th.wikipedia.org/wiki/ชาบู

การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

Effects of Technology Acceptance on Intention to Buy Electric Cars

กัณฐาภรณ์ พรหมจรรย์[1], พัทธนันท์ แก้วมูณี[1], ธนดล เซ่งยี่[1] และและอรจันทร์ ศิริโชติ[2]

Gunthaporn Promjan[1], Pattanun Keaomunee[1], Tanadol Sengyee[1] and Orachan Sirichote[2]

[1] นิสิตหลักสูตร บธ.บ. สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1] B.B.A. (Marketing) student, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

[2]Assistant Professor in Business Administration, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

Corresponding author E-mail: sorachan@tsu.ac.th[2]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าโดยใช้ทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี UTAUT2 (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2 : UTAUT2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่ใช้รถยนต์ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความเคยชิน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน ความคาดหวังในความพยายาม แรงจูงใจด้านความชอบส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร และนักการตลาดธุรกิจรถยนต์ไฟฟ้าสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดรถยนต์ไฟฟ้าให้สามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความเคยชิน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน ความคาดหวังในความพยายาม และแรงจูงใจด้านความชอบในรถยนต์พลังงานไฟฟ้า

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี ; ความตั้งใจซื้อ ; รถยนต์ไฟฟ้า

Abstract

This research aims to investigate the effects of technology acceptance on intention to buy electric cars. The samples were 400 consumers who used cars. The research instrument was an online questionnaire. Data was analyzed via frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis. The results revealed that technology acceptance including performance expectancy dimension, habit dimension, facilitating conditions dimension, effort expectancy dimension, hedonic motivation dimension had positive effects on intention to buy electric cars respectively. Entrepreneurs, executives, marketers in electric vehicle industry can use the research results as a guideline to develop or increase competitiveness in the electric car market in order to respond to consumer needs more efficiently by concerning performance expectancy, habit, facilitating conditions, effort expectancy, hedonic motivation.

Keywords: UTAUT 2; Intention to Buy; Electronic Car

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์เรื่องรถยนต์มีการเปลี่ยนอย่างรวดเร็วการเข้ามาของรถยนต์ไฟฟ้าเป็นเทรนอย่างมากทั่วโลกจากการตระหนักถึงเรื่องของสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมโลกถือได้ว่าอยู่ในช่วงวิกฤตจากอุณหภูมิของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติอย่างรุนแรงซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตเช่นนี้คือกิจกรรมของมนุษย์ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จำนวนมากลอยขึ้นไปรวมตัวกันในชั้นบรรยากาศของโลก ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่ากิจกรรมที่เป็นปัญหาหลักในการก่อ ให้เกิดปรากฏการณ์เรือนกระจกคือการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงฟอสซิล เช่น น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ ทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ที่ถูกปล่อยออกมาและเข้าไปปกคลุมชั้นบรรยากาศของโลก ส่งผลให้ อุณหภูมิสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เนื่องด้วยภาวะโลกร้อน และการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิลจำนวนมากจากรถยนต์สันดาป ดั้งนั้นการใช้รถยนต์ไฟฟ้าการใช้รถยนต์ที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า จึงเป็นนวัตกรรมสำคัญในการลดการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยรัฐบาลหลายประเทศทั่วโลกได้วางรากฐานและกำหนดนโนบายการส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าเพื่อให้ผู้บริโภคภาคประชาชนหันมาใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น เช่น การสนับสนุนรถยนต์ไฟฟ้าโดยการลดภาษีรถยนต์ไฟฟ้า การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี

รถยนต์ไฟฟ้า ส่งผลให้จำนวนรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี (เพิ่มสกุล พูลมาและ รศ.ดร.บดินทรรัศมีเทศ, 2564)

กระแสรถยนต์ไฟฟ้ากำลังก่อตัวเป็นแนวโน้มใหญ่ในประเทศไทยตามไปกับกระแสโลก โดยความสนใจซื้อ EV ในไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก (1) การรับรู้และยอมรับเทคโนโลยีการขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น (2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความเข้มข้นขึ้นในทุกๆปี (3) กระแสข่าวการกำหนดเงื่อนเวลาที่จะยุติการขายรถยนต์เชื้อเพลิง ในประเทศพัฒนาแล้วและจากฝั่งผู้ผลิตดั้งเดิมและการขยายฐานการผลิตและการทำตลาดในเอเชียของผู้ผลิต EV ล้วนอย่าง Tesla รวมถึง (4) การเปิดตัว BEV นำเข้าทั้งคันในไทยโดยค่ายรถยนต์จากจีนในราคาที่พอจับต้องได้ และ PHEV รุ่นใหม่จากค่ายรถยนต์ฝั่งยุโรปพัฒนาการดังกล่าวส่งผลให้ผู้บริโภคไทย มองว่า EV เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมากขึ้นและจะเป็นตัวเลือกสำคัญ ในการซื้อรถในครั้งต่อไป โดยจากการสำรวจล่าสุดของ Frost & Sullivan ร่วมกับ Nissan พบว่า 43% ของกลุ่มตัวอย่างในไทย ตั้งใจจะซื้อรถคันใหม่เป็น EV ภายใน 3 ปีข้างหน้า และมีเพียง 6% เท่านั้นที่ยังไม่สนใจซื้อ EV และล่าสุด คณะกรรมการนโยบายยานยนต์ไฟฟ้าแห่งชาติมีข้อเสนอให้รถที่จดทะเบียนใหม่ตั้งแต่ปี 2035 เป็นต้นไปต้องเป็นรถที่ไม่ปล่อย ไอเสีย 100% (ZEV: Zero-Emissions Vehicles) เท่านั้น ซึ่งแม้ จะเป็นเป้าหมายที่ท้าทายอย่างมาก แต่ก็สะท้อนถึงความสนใจ Frost & Sullivan,Nissan,KKP Research (2565)

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยตามทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2: UTAUT2) (Venkatesh et al., 2012) ที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

สมมติฐานการวิจัย

การยอมรับเทคโนโลยี (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2: UTAUT2) (Venkatesh et al., 2012) ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

ทบทวนวรรณกรรม

การยอมรับเทคโนโลยี

การรยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance) หมายถึง การทำความเข้าใจใน เทคโนโลยีและการตัดสินใจที่จะยอมรับเทคโนโลยีแล้วนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน งานวิจัยนี้ใช้ตัวแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2: UTAUT2) (Venkatesh et al., 2012) ซึ่งมี 7 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1.ความคาดหวังถึงประสิทธิภาพ (Performance Expectancy) หมายถึง ความคาดหวังที่บุคคลเชื่อว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นๆจะช่วยให้ได้รับประสิทธิภาพของการทำงานที่ดีขึ้น ในบริบทของรถยนต์ไฟฟ้าผู้บริโภคคาดหวังถึงประประสิทธิภาพและประโยชน์ของรถยนต์ไฟฟ้าว่าการขับเคลื่อนจากมอเตอร์ไฟฟ้าทำให้สิ้นเปลืองพลังงานน้อยกว่าเชื้อเพลิงฟอสซิล การใช้รถยนต์ไฟฟ้าจะมีเสียงรบกวนจากการทำงานของเครื่องยนต์น้อยกว่าเครื่องยนต์เชื้อเพลิง จากการศึกษาของ I. Gunawan et al. (2022) ที่กล่าวถึงโดย วิธวินท์ มั่งคั่ง 2565) ได้ทำการศึกษาประชากรในประเทศอินโดนีเซีย 526 คน พบว่ามีความความหวังในประสิทธิภาพของรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ที่สามารถช่วยประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายและอาจจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการขับขี่ได้

2.ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน (Efforts Expectancy) หมายถึง การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีหรือสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย สะดวกไม่ซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความพยายามมากในการใช้งานเทคโนโลยี Zhou, Lu and Wang (2010) ได้เสนอแนวคิดอีกมุมมองหนึ่งของปัจจัยทางด้านความคาดหวังในความพยายาม โดยพบว่าหากเทคโนโลยี ต้องใช้ความพยายามมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดความตั้งใจในการใช้งานน้อยลง รวมไปถึงส่งผลให้เกิดการรับรู้ประโยชน์ของ เทคโนโลยีน้อยลงตามไปด้วย นอกจากนี้ความคาดหวังในความพยายามสามารถส่งผลกระทบโดยตรงต่อความตั้งใจในการ ใช้เทคโนโลยีและผลกระทบทางอ้อมผ่านความคาดหวังในประสิทธิภาพ (Performance Expectancy) ด้วยเช่นกัน (วิริยาภรณ์ เตชะกฤตธีรพงศ์ และศรีสมรัก อินทุจันทร์ยง, 2015)

3.อิทธิพลทางสังคม (Social Influence) หมายถึง อิทธิพลที่สังคมรอบข้างกระทำโน้มน้าวชักจูง หรือมีอิทธิพลต่อตัวบุคคล ซึ่งอิทธิพลระหว่างบุคคลมีผลต่อ กระบวนการคิด ความเชื่อและทัศนคติ ปัจจัยอิทธิพลทางสังคม เกิดจากการพัฒนารมกันของ 2 ทฤษฎี บรรทัดฐานทางสังคม (TRA,TAM2,TPB and C-TAM-TPB) ธาดาธิเบศร์ ภูทอง (2560) กล่าวว่า อิทธิพลและแรงกดดันทางสังคมมีผลทำให้บุคคลเกิดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงดังทฤษฎี TRA ซึ่ง Lamb et al (1992) ได้แบ่งกลุ่มอ้างอิงออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มอ้างอิงโดยตรงกับกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม

3.1กลุ่มอ้างอิงทางตรง (Direct reference groups) ได้แก่ กลุ่มบุคคลซึ่งบุคคลหนึ่งเกี่ยวข้องเป็น สมาชิกโดยตรงในลักษณะเผชิญหน้ากัน (face-to-face membership) ซึ่งสมาชิกในกลุ่มเหล่านี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสมาชิกปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง และเพื่อนร่วมงาน ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ และกลุ่มสมาชิกทุติยภูมิ เช่น สโมสร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มศาสนา เป็นต้น

3.2 กลุ่มอ้างอิงทางอ้อม (Indirect reference groups) ได้แก่ กลุ่มซึ่งบุคคลไม่ได้เป็นสมาชิกโดยตรง ในปัจจุบัน แต่ตนเองปรารถนาและใฝ่ฝัน อยากเข้าไปร่วมเป็นสมาชิกด้วยในอนาคต หรือตนเองพยายามที่จะ หลีกหนีไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นกลุ่มอ้างอิงจึงแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มในฝันและกลุ่มไม่พึงประสงค์ โดยกลุ่มในฝัน (Aspirational group) เป็นกลุ่มที่บุคคลอยากจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย แต่ขณะนี้ยังไม่ได้เป็นสมาชิก ซึ่งการที่บุคคล4.สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน(Facilitating Conditions)

1.สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยี เช่น ด้านสถานีชาร์จรถยนต์ไฟฟ้า โครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าในบ้าน ระบบชาร์จไฟ ตู้ควบคุมไฟฟ้า(MDB) มิเตอร์ไฟฟ้าขนาด 30(100)A Venkatesh, Brown, Maruping and Bala (2008) ปัจจัยทางด้านสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อของผู้ใช้งานเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่และส่งผลกระทบต่อการใช้การใช้งานเทคโนโลยี ในบริบทของเทคโนโลยีการทำงานร่วมกันอยู่เดิม

2.แรงจูงใจด้านความชอบ (Hedonic Motivation) หมายถึง ความสนุก ความรื่นเริง ความรื่นเริง ความสนุกสนาน ที่มาจากการขับขี่รถยนต์ไฟฟ้า (EV) (Gunawan et al.,2022) หรือในกรณีงานศึกษาของ Zhou et al.,(2021)ที่ได้ศึกษาเรื่อง การอธิบายแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการนำรถยนต์ไฟฟ้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของคนขับแท็กซี่ ในประเทศจีน จำนวน 725 คน แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจจากการทดลองขับรถยนต์ไฟฟ้าแล้วแตกต่างจากรถทั่วไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า และระบบการขับของตัวรถ งานศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางความคิดมีอิทธิพลอย่างมากต่อตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

3.มูลค่าราคา (Price Value) หมายถึง มูลค่าที่ถูกกำหนดระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งานเทคโนโลยีและต้นทุนของการเป็นเจ้าของเทคโนโลยีนั้นๆ (Venkatesh et al , 2012) Zhou et al.,(2021)ที่ได้ศึกษาเรื่อง การอธิบายแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการนำรถยนต์ไฟฟ้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของคนขับแท็กซี่ ในประเทศจีน จำนวน 725 คน พบว่ามูลค่าราคาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ของคนขับแท็กซี่ในการนำรถยนต์ไฟฟ้ามาเป็นแท็กซี่ โดยการปรับลดราคาและการยกเว้นภาษีถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญให้คนเปลี่ยนมาใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น

4.ความเคยชิน (Habit) หมายถึง พฤติกรรมปัจจุบันขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำโดยอัตโนมัติตามธรรมชาติก่อนหน้า (Venkatesh et al., 2012) จากการศึกษาของ Gunawan et al. (2022) การใช้รถยนต์ไฟฟ้าจนเป็นนิสัย จะเกิดความเสพติดการใช้รถยนต์ไฟฟ้า ส่งผลให้เกิดการปกป้องสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของความเคย

ความตั้งใจซื้อ

Helander & Khalid (2000 กล่าวถึงโดย ศิริพร แก้วสกต, สุมาลี รามนัฏ 2563) ความตั้งใจซื้อเป็นการแสดงถึงทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าจะนำไปสู่การซื้อโดยพิจารณาจากคุณลักษณะคุณภาพและประโยชน์ของสินค้าเพื่อให้ได้ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากที่สุดความตั้งใจเป็นพฤติกรรมของลูกค้าที่มีสินค้าหรือบริการ ดังนั้นนักการตลาดจำเป็นต้องงนำข้อมูลความตั้งใจซื้อมาใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในมุมมองของผู้บริโภค

สรุปได้ว่า ความตั้งใจซื้อ คือ กระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลของผู้บริโภคในการวางแผนในการซื้อสินค้าหรือบริการที่เกิดจากทัศนคติที่มีต่อสินค้าและความมั่นใจของผู้บริโภคในการประเมินสินค้าหรือบริการ ซึ่งความตั้งใจซื้อเป็นทัศนคติที่มีต่อการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้พฤติกรรมการซื้อเป็นการทำนายความตั้งใจซื้อหรือการที่ลูกค้าประเมินความเป็นไปได้ในการซื้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

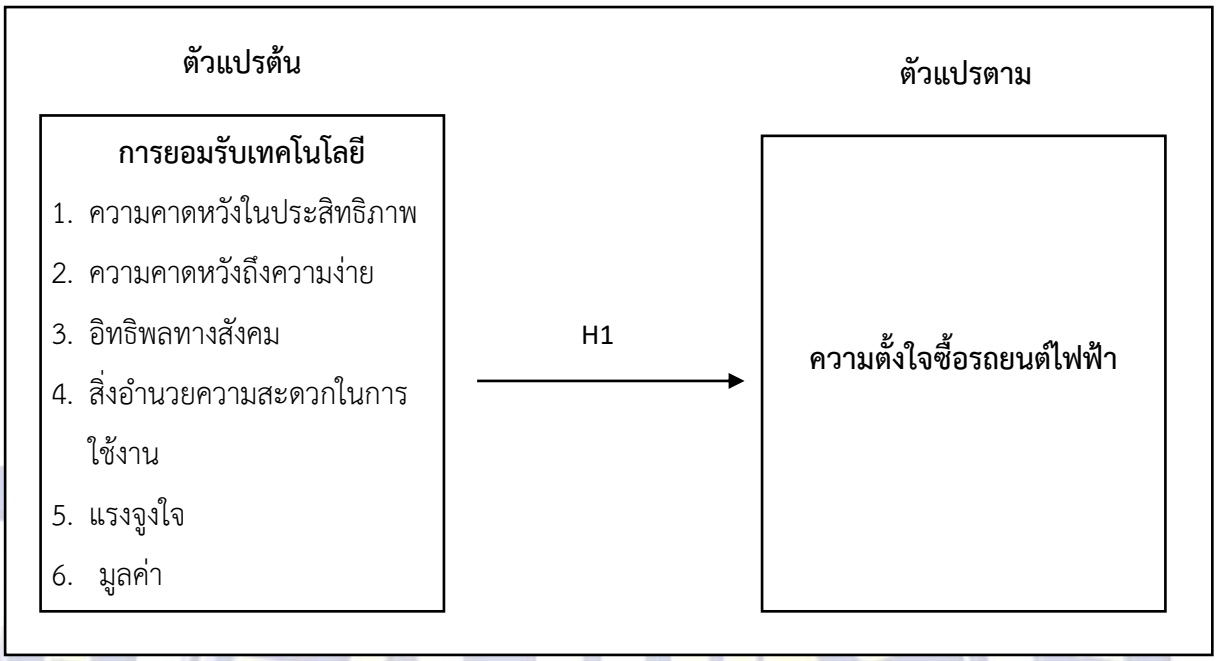

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาในเรื่องปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์ทดลองใช้หรือใช้งานรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทยที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์ทดลองใช้งานรถยนต์ไฟฟ้า และ ตั้งใจหรือสนใจที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทยจำนวน 385 คน โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ W.G.Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบถามนี้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีเป็นข้อกำหนดแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามเป็น 4 ส่วน ดังนี้

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ข้อคำถามในส่วนที่ 1และ2 เป็นแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List) คือ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเพียง 1 คำตอบเท่านั้น
แบบสอบถามที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ข้อคำถามในส่วนที่ 3และ4 เป็นคำถามปลายปิด ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระดับมาตราส่วนเป็นข้อความของระดับความคิดเห็นให้เป็นค่าน้ำหนักของตัวเลขเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทางสถิติซึ่งมีการกำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale) โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ อาศัยขอบเขตของคะแนน 1,2,3,4 และ 5 แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังต่อไปนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อยที่สุด

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อย

ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยปานกลาง

ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมาก

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยความสนใจในรถยนต์ไฟฟ้า และอายุไม่น้อยกว่า 18 ปี

ส่วนที่ 2 คำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อบุคคล และประสบการณ์ส่วนบุคคลที่มีต่อรถยนต์ไฟฟ้า

ส่วนที่ 3 คำถามด้านการยอมรับเทคโนโลยีรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทย ประกอบด้วย

- ด้านความคาดหวังประสิทธิภาพ(Performance Expectancy)
- ด้านความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน(Efforts Expectancy)
- ด้านอิทธิพลทางสังคม(Social Influence)
- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน(Facilitating Conditions)
- ด้านแรงจูงใจด้านความชอบ (Hedonic Motivation)
- ด้านมูลค่าราคา (Price Value)
- ด้านความเคยชิน (Habit)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สำหรับการอธิบายผลการศึกษาในเรื่อง ต่อไปนี้ คือ ตัวแปรด้านคุณสมบัติของตัวอย่าง ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส อายุ อาชีพ ระดับรายได้ และระดับการศึกษาซึ่งเป็นข้อมูลที่ใช้มาตรวัดแบบนามบัญญัติ เนื่องจากไม่สามารถวัด เป็นมูลค่าได้ และผู้วิจัยต้องการบรรยายเพื่อให้ทราบถึงจำนวนตัวอย่างจำแนกตามคุณสมบัติเท่านั้น ดังนั้นสถิติ ที่เหมาะสม คือ ค่าความถี่(Frequency)และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการอธิบายข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถไฟฟ้า ในประเทศไทย

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ซึ่งทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) ในการทดสอบ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถไฟฟ้า ในประเทศไทย

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบกว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 อายุ 31-40 ปี จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 ระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 มีอาชีพ พนักงานเอกชน จำนวน 137 คนคิดเป็นร้อยละ 35.6 มีสถานะ โสด จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 50.1 มีรายได้ 20,000 - 30,000 บาท/เดือน จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 เคยมีประสบการณ์ขับรถยนต์ไฟฟ้า จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 96.1 และ มีใบอนุญาตขับขี่ 380 คน คิดเป็นร้อยละ 98.7

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
ปัจจัยด้านความคาดหวังประสิทธิภาพ	4.20	0.39	มาก
ปัจจัยด้านความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน	4.16	0.40	มาก
ปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคม	4.17	0.39	มาก
ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน	4.19	0.39	มาก
ปัจจัยด้านแรงจูงใจด้านความชอบ	4.19	0.47	มาก
ปัจจัยด้านมูลค่าราคา	4.20	0.45	มาก
ปัจจัยด้านความเคยชิน	4.17	0.44	มาก
ภาพรวม	**4.18**	**0.33**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการยอมรับเทคโนโลยีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านความคาดหวังประสิทธิภาพและปัจจัยด้านมูลค่าราคาและปัจจัยด้านมูลค่าราคามีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.20 รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานและปัจจัยด้าน

แรงจูงใจด้านความชอบค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.19 ปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคมและปัจจัยด้านความเคยชินค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และปัจจัยด้านความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความตั้งใจซื้อ

ความตั้งใจซื้อ	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
การคิดวางแผนที่จะใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแทนรถยนต์พลังงานเชื้อเพลิง	4.04	0.70	มาก
การแนะนำให้บุคคลอื่น ๆ ซื้อรถยนต์ไฟฟ้า	4.24	0.73	มากที่สุด
การยินดีที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต	4.20	0.75	มาก
การยอมรับในราคารถยนต์ไฟฟ้าแม้ว่าจะมีราคาแพงกว่าปกติ	4.20	0.71	มาก
ภาพรวม	**4.17**	**0.41**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความตั้งใจซื้อในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า การแนะนำให้บุคคลอื่น ๆ ซื้อรถยนต์ไฟฟ้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.24 รองลงมา ได้แก่ การยินดีที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 การยอมรับในราคารถยนต์ไฟฟ้าแม้ว่าจะมีราคาแพงกว่าปกติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และการคิดวางแผนที่จะใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแทนรถยนต์พลังงานเชื้อเพลิง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 : ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	Sig.	ผล
ค่าคงที่	0.575	0.192	-	2.998	0.003	
ความคาดหวังในประสิทธิภาพ (X1)	0.204	0.053	0.193	3.843	0.000	ยอมรับ
ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน (X2)	0.143	0.055	0.142	2.613	0.009	ยอมรับ
อิทธิพลทางสังคม (X3)	-0.007	0.060	-0.007	-0.117	0.907	ไม่ยอมรับ
สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (X4)	0.158	0.66	0.150	2.386	0.018	ยอมรับ
แรงจูงใจด้านความชอบ (X15)	0.124	0.047	0.142	2.654	0.008	ยอมรับ
มูลค่าราคา (X6)	0.089	0.047	0.099	1.901	0.058	ไม่ยอมรับ

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	Sig.	ผล
ความเคยชิน (X7)	0.148	0.045	0.161	3.274	0.001	ยอมรับ
R^2 = 0.496 , Adj R^2 = 0.487 , F = 53.048						

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีในมีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า 5 ด้านจาก 7 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน แรงจูงใจด้านความชอบ และความเคยชินมีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าได้ร้อยละ 49 ในขณะที่อิทธิพลทางสังคมและมูลค่าราคาไม่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละตัวเรียงตามลำดับค่าน้ำหนักอิทธิพลจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ (Beta=0.19) ด้านความเคยชิน (Beta=0.16) ด้านความสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (Beta=0.15) ด้านความคาดหวังถึงความง่าย (Beta=0.14) ด้านแรงจูงใจด้านความชอบ (Beta=0.14) มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$Y= 0.575 + 0.204 (X1) + 0.143 (X2) + 0.158 (X4) + 0.124 (X5) + 0.148 (X7)$$

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีในมีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า 5 ด้านจาก 7 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน แรงจูงใจด้านความชอบ และความเคยชินมีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่อิทธิพลทางสังคมและมูลค่าราคาไม่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงการจัดการ

ภาครัฐและภาคเอกชนผู้ประกอบการ ผู้บริหาร และนักการตลาดธุรกิจรถยนต์ไฟฟ้า สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันใน ตลาดรถยนต์ไฟฟ้าให้สามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงการยอมรับเทคโนโลยีทด้าน ความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความเคยชิน ความสะดวกในการใช้งาน ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน และแรงจูงใจด้านความชอบในรถยนต์พลังงานไฟฟ้า

1 ภาคเอกชน ผู้ประกอบการควรเน้นการให้ความรู้แก่ผู้บริโภค เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงข้อดี และเทคโนโลยีต่างๆ ของรถยนต์ไฟฟ้า ทำให้ผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรถยนต์ไฟฟ้ามาก ขึ้นนำไป

ประกอบการเลือกซื้อรถยนต์ของผู้บริโภคในอนาคต และผู้ประกอบการควรมีการโฆษณาให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ถึงยี่ห้อและรุ่นของรถยนต์ไฟฟ้าสถานที่ขาย เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกสามารถเข้าถึงรถยนต์ไฟฟ้า และสามารถทดลองใช้รถยนต์จากตัวแทนจาหน่ายได้ง่ายทำให้ผู้บริโภคได้รับประสบการณ์ในการใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากยิ่งขึ้น ในเรื่องของต้นทุนและค่าใช้จ่ายของผู้ใช้งาน อีกทั้งลักษณะของการใช้งานที่ช่วยสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการขับขี่ได้ เช่น ระบบช่วยเหลือต่างๆ ความจุแบบแบตเตอรี่ที่สามารถทำให้ผู้ใช้งานขับขี่ได้ในระยะทางที่ไกลขึ้น และระยะเวลาในชาร์จไฟฟ้าต่อครั้ง เพื่อเป็นแรงจูงใจในผู้บริโภคเลือกรถใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น

2 ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การลดภาษีรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ การสนับสนุนการลงทุนให้เกิดการผลิตและประกอบรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย และการขยายสถานีชาร์จไฟฟ้าให้ครอบคลุมทั่ว ประเทศ เพราะเรื่องการไม่ครอบคลุมของสถานีชาร์จไฟฟ้า เป็น อีกหนึ่งเหตุผลที่ผู้บริโภคมีความกังวลและให้ความสำคัญในการพิจารณา เพื่อประกอบกับการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ดังนั้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อรถยนต์ไฟฟ้า ให้ครอบคลุมต่อความต้องการในการใช้งานที่เพิ่มขึ้นเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ภาครัฐต้องสนับสนุน เพราะปัจจัยเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคใช้ประการตัดสินใจซื้อรถไฟฟ้า

3 สิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญ ในระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ดังนั้นการพัฒนารถยนต์ไฟฟ้าควรตระหนักถึงประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเครื่องยนต์สันดาปภายใน ที่ผู้บริโภคมีความคิดเห็นว่ารถยนต์เครื่องยนต์สันดาปภายในมีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดลอ้มน้อยกว่ารถยนต์ไฟฟ้า ประกอบนโยบายการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของสหประชาชาติ (United Nations) ค่ายรถยนต์จึงควรมีการพัฒนาและผลิตรถยนต์ไฟฟ้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และทีมงานด้านการตลาดของค่ายรถยนต์ที่จัดจำหน่ายรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทย สามารถนำเรื่องการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ของรถยนต์ไฟฟ้า รวมถึงอัตราเร่งที่ดี และความเงียบของรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจด้านความชอบ มาปรับประยุกต์ใช้กับ การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ทำให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้อ และนำไปสู่การซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ในที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งถัดไป

1 การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรในปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ของผู้บริโภคในประเทศไทย เช่น ปัจจัยด้านการรับรู้ความสนุก ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านทัศนะคติเพื่อ นำไปปรับปรุงพัฒนาสินค้าอย่างรถยนต์ไฟฟ้าให้ตรงกับความตรงการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

2 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่เคยมีประสบการณ์การขับรถยนต์ไฟฟ้าเท่านั้น โดยการใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google From และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลผ่านโปรแกรมสถิติสำหรับการวิจัย (SPSS) ทำให้ผลการศึกษาวิจัย ในครั้งนี้สามารถระบุได้ เพียงว่าข้อสมมติฐานใดบ้างที่ถูกให้ารยอมรับ หรือ ถูกปฏิเสธเท่านั้น จึงอาจจะทำให้ผลการ

ศึกษาวิจัยยังไม่สามารถสื่อถึงภาพรวมของผู้ที่ตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าได้ทั้งหมด ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้การทำวิจัยในครั้งต่อไป ให้ทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยการลงไปสังเกตกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาโดยละเอียดทุกด้าน และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดของข้อมูลในปัจจัยแต่ด้าน

เอกสารอ้างอิง

เพิ่มสกุล พูลมา, และ บดินทร์ รัศมีเทศ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 26(4), 74-89.

ธงชัย ลิมปิติกรานนท์. (2565). รถยนต์ไฟฟ้าปัญหาสิ่งแวดล้อม PM 2.5 และโอกาสในประเทศไทย. วารสาร*วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 4(1), 50-63.

วิธวินท์ มั่งคั่ง. (2565). *การศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ ในประเทศไทย*. [สารนิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิริยาภรณ์ เตชะกฤตธีรพงศ์. (2558). *ปัจจัยการยอมรับการใช้งานเทคโนโลยีการทำงานร่วมกัน ของบุคลากรในองค์การ*. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Singh, H , Singh, V., Singh, T, & Higueras-Castillo, E, (2023) Electric vehicle adoption intention in the Himalayan region using UTAUT2 – NAM model. *Case Studies on Transport Policy*, 11(1), 1-17.

Venkatesh, V. (2021) Consumer Acceptance and Use of Information Technology: Extending the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology. *MIS Quarterly*, 36(1):157-178.

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์

Online Marketing Mix Factors Affecting Thai Consumer Satisfaction who bought Model Gunpla Bandai through online shop

สิรวิชญ์ ไม้เรียง [1] ภูมินทร์ หวันน่าหงู[2] และอัตถพงศ์ เขียวแกร[3]
Siravich Mairiang[1] Phumin Wannahu[2] and Auttapong Keawkrae[3]
[1,2,3] สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
[1,2,3]Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University
First author E-mail: 631071235@tsu.ac.th
Corresponding author E-mail: Auttapong@tsu.ac.th
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ (6Ps) ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ อย่างมีนัยทางสถิติระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์; ความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of the research were to study online marketing mix factors affecting Thai consumer satisfaction who bought model Gunpla Bandai through online shop. A questionnaire was used as a tool to collect data, totaling 385 sets. Using purposive sampling technique. Statistics used in descriptive data analysis include mean, percentage, standard deviation and statistics used to analyze inferential data to test hypotheses was multiple regression analysis.

The results of the study found that online marketing mix factors (6Ps) in product, price, and privacy affecting Thai consumer satisfaction who bought Model Gunpla Bandai through online shop with statistical significance of 0.05

Keywords: Online marketing mix factors; Satisfaction

บทนำ

โมเดลการ์ตูนญี่ปุ่น หรือแบบจำลองคาแรกเตอร์จากการ์ตูนนั้น เริ่มต้นมาจากบริษัท IMAI ที่คิดโมเดล Super Robot ตัวแรกอย่าง “Tetsujin 28 Go” และหลังจากการวางจำหน่าย ก็ทำให้โมเดลที่มาจากคาแรกเตอร์การ์ตูนออกมาอีกนับไม่ถ้วนจนทำให้เกิดกระแสพลาสติกโมเดลการ์ตูนขึ้นในปี ค.ศ.1969 หลังจากนั้นโมเดลการ์ตูนญี่ปุ่นก็เป็นที่นิยมมาเรื่อยๆ จนมาถึงการเกิดขึ้นของ “โมเดลกันดั้ม” เรียกอีกอย่างว่า กันพลา (Gunpla) ในปี ค.ศ. 1980 (ช่วงเริ่มต้นของโมเดลการ์ตูนญี่ปุ่น, 2553 : ออนไลน์)

เนื่องจากในช่วงที่ไวรัสโควิด 19 ระบาดหนัก จนทำให้ผู้คนกักตัวอาศัยอยู่ในที่พัก ส่งผลให้ Model Gunpla ขายดีขึ้นอย่างมากผ่านช่องทางร้านค้าออนไลน์ พบว่าในภายประเทศญี่ปุ่น และต่างประเทศมียอดขายในช่วงระหว่างเดือนเมษายน – ธันวาคม ปี ค.ศ. 2020 เฉพาะในประเทศมีมูลค่าสูงถึง 33,900 ล้านเยน (8,615 ล้านบาท) เติบโตจากช่วงเวลาเดียวกันในปีก่อน 9.7 % และยอดขายรวมทั่วโลกสูงถึง 76,100 ล้านเยน (19,335 ล้านบาท) เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 12.5 % (COVID แล้วไง ยอดขายกันพลาโตขึ้น 12.5%, 2565 : ออนไลน์)

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์” เนื่องจากเห็นถึงความสำคัญของพฤติกรรมการซื้อ ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ รวมถึงระดับความพึงพอใจ ในการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ ของผู้บริโภคชาวไทย เพื่อให้ผู้ประกอบการหรือผู้สนใจทั่วไปสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ในการจัดจำหน่ายสินค้า Model Gunpla Bandai และบริการผ่านช่องทางร้านค้าออนไลน์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างรายได้ให้กับธุรกิจในระยะยาว

เนื้อหา

คำถามการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai

สมมติฐาน

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ **ตัวแปรตาม**

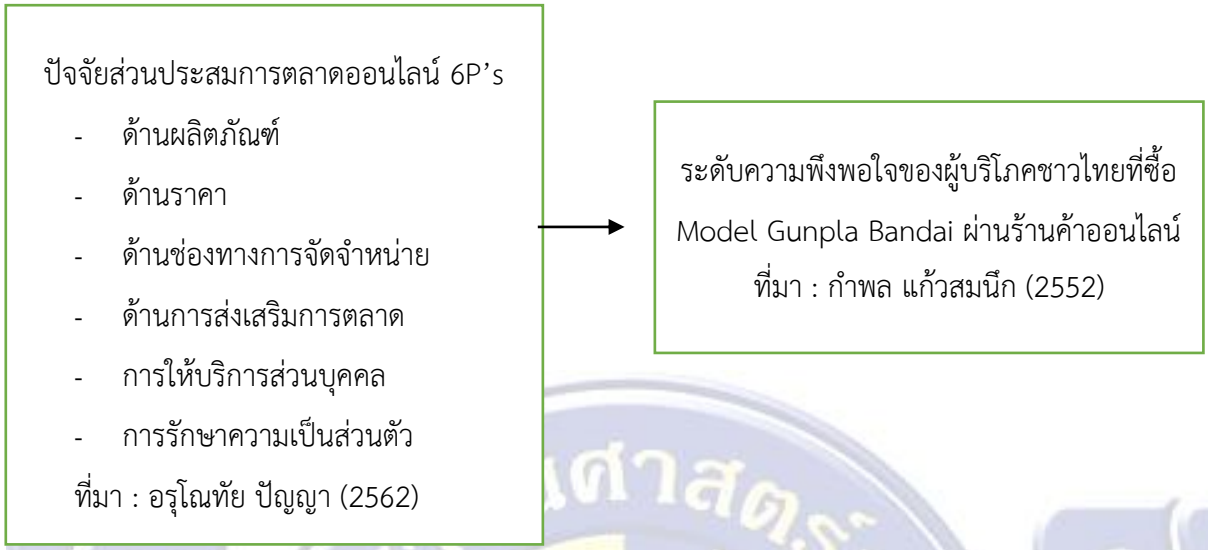

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์และกลุ่มตัวอย่างจะเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่ได้มาจากการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ 5% และสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 จำนวน 385 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ในการวิจัย แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 คำถามประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ และส่วนที่ 4 ระดับความพึงพอใจโดยรวมต่อการซื้อ Model Gunpla Bandai มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยมีค่าอยู่ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ บริโภคชาวไทยที่ซื้อModel Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์และกลุ่มตัวอย่างจะเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท

การให้ความสำคัญในปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	**4.15**	**0.55**	**มาก**
1. ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย	4.4	0.75	มากที่สุด
2. Model Gunpla Bandai มีความสวยงามตรงตามความต้องการ	4.04	0.8	มาก
3. Model Gunpla Bandai บรรจุภัณฑ์มีความทนทานและคู่มือในการแนะนำในการประกอบ	4	0.92	มาก
ปัจจัยด้านราคา (Price)	**4.15**	**0.64**	**มาก**
4. Model Gunpla Bandai มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ	4.24	0.89	มากที่สุด
5. Model Gunpla Bandai มีราคาให้เลือกตามขนาดและตั้งราคาที่ชัดเจน	4.17	0.8	มาก
6. ราคาของ Model Gunpla Bandaiสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้หลายระดับ	4.03	0.98	มาก
ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	**4.11**	**0.57**	**มาก**
7. การสั่งซื้อผ่านทางเว็บไซต์ทำให้ได้รับความสะดวกในการซื้อ	4.22	0.85	มากที่สุด
8. สามารถเลือกวิธีการจัดส่งสินค้าได้หลากหลายรูปแบบตามความต้องการ	4.08	0.79	มาก
9. ช่องทางการจัดจำหน่ายมีความน่าเชื่อถือส่งสินค้าตรงตามเวลา และสินค้าไม่เสียหาย	4.06	0.84	มาก
ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	**4.05**	**0.69**	**มาก**
10. การจัดโปรโมชั่นสินค้าลดราคา ส่งฟรีหากซื้อสินค้าครบตามราคาที่กำหนด	4.13	0.90	มาก
11. การจัดกิจกรรมร่วมสนุกต่างๆ ที่เกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai ผ่านทางเว็บไซต์	4.00	0.92	มาก
12. การแจกของแถมและของที่ระลึกตามเทศกาลต่างๆ	4.03	0.91	มาก
ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล (Personalization)	**4.14**	**0.62**	**มาก**

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
13. การให้คำแนะนำเกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai และตอบข้อสงสัยต่างๆ	4.29	0.86	มากที่สุด
14. มีระบบบันทึกข้อมูลสินค้าที่ลูกค้าเคยสั่งซื้อหรือเคยดูข้อมูลสินค้า	4.02	0.87	มาก
15. การสรุปรายการสินค้าและใบเสร็จให้กับลูกค้าทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบก่อนที่จะชำระเงิน	4.12	0.85	มาก
ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Privacy)	**4.18**	**0.58**	**มาก**
16. ข้อมูลส่วนตัวจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและคำสั่งซื้อมีความปลอดภัย	4.27	0.8	มากที่สุด
17. การแจ้งให้ลูกค้าทราบเกี่ยวกับข้อกำหนดและเงื่อนไขของระบบรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนตัวของลูกค้า	4.15	0.84	มาก
18. มีการรักษาสิทธิของลูกค้าเมื่อสินค้ามีการชำรุดเสียหาย (เคลมสินค้าและเรียกร้องขอเงินคืน)	4.13	0.81	มาก
รวม	**4.13**	**0.55**	**มาก**

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการออนไลน์ตลาดทุกด้าน คือ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.18, 4.15, 4.15, 4.14, 4.11 และ 4.05 ตามลำดับ) โดยด้านผลิตภัณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.4) ด้านราคาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ Model Gunpla Bandai มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.24) ด้านช่องทางการจัด จำหน่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการสั่งซื้อผ่านทางเว็บไซต์ทำให้ได้รับความสะดวกในการซื้อ โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.22) ด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการจัดโปรโมชั่นสินค้าลดราคา ส่งฟรีหากซื้อสินค้าครบตามราคาที่กำหนด โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13) ด้านการให้บริการส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการให้คำแนะนำเกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai และตอบข้อสงสัยต่างๆ โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.29) และด้านการรักษา

ความเป็นส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับข้อมูลส่วนตัวจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและคำสั่งซื้อมีความปลอดภัย โดยมีความสำคัญในระดับที่สุด ($\overline{X}$ = 4.27)

ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์

ระดับความพึงพอใจ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย	4.41	0.81	มากที่สุด
2. ท่านพึงพอใจการดีไซน์ (รูปแบบชิ้นส่วน ความสวยงาม ความทนทาน และความง่ายในการประกอบชิ้นส่วน) ของ Model Gunpla Bandai ที่ซื้อผ่านร้านค้าออนไลน์	4.18	0.75	มาก
3. ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะได้รับสินค้าตรงตามความต้องการ และได้รับบริการที่มีคุณภาพเกินกว่าความคาดหวัง	4.10	0.81	มาก
4. ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมีความสะดวกมากกว่าการซื้อผ่านช่องทางออฟไลน์	4.10	0.94	มาก
5. ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมั่นใจได้ว่าสินค้าเป็นของแท้จากญี่ปุ่น (ไม่ใช่สินค้าลอกเลียนแบบ)	4.32	0.91	มากที่สุด
6. โดยรวมท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์	4.16	0.81	มาก
รวม	**4.21**	**0.53**	**มากที่สุด**

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{(x)}$ = 4.21) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์รายข้อ คือ ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย มีความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{(x)}$ = 4.41) ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมั่นใจได้ว่าสินค้าเป็นของแท้จากญี่ปุ่น (ไม่ใช่สินค้าลอกเลียนแบบ) มีความสำคัญในระดับมากที่สุด

มีค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$ = 4.32) ท่านพึงพอใจการดีไซน์ (รูปแบบชิ้นส่วน ความสวยงาม ความทนทาน และความง่ายในการประกอบชิ้นส่วน) ของ Model Gunpla Bandai ที่ซื้อผ่านร้านค้าออนไลน์ มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$ = 4.18) โดยรวมท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$ = 4.16) ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมีความสะดวกมากกว่าการซื้อผ่านช่องทางออฟไลน์ มีความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$ = 4.10) และท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะได้รับสินค้าตรงตามความต้องการ และได้รับบริการที่มีคุณภาพเกินกว่าความคาดหวัง มีความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$ = 4.10) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์โดยภาพรวม

Model	B	Std.Error	Beta	t	Sig
(Constant)	.485	.093		5.2005	.000
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์	.269	.040	.273	6.778	.000
ปัจจัยด้านราคา	.195	.039	.233	5.049	.000
ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว	.370	.043	.403	8.527	.000
R= .910[a]	R^2 = .829		Adjust R^2 = .826		Sig = .000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ พบว่า ตัวแปรปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 3 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ (x_1) ด้านราคา (x_2) ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (x_6) แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 3 ด้าน เรียงตามระดับอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวและพิจารณาค่า B ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจด้านปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ พบว่า ทั้ง 3 ด้าน ส่งผลในทิศทางบวกเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (x_6) (B = 0.370) ด้านผลิตภัณฑ์ (x_1) (B = 0.269) และด้านราคา (x_2) (B = 0.195) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ซึ่งแสดงการส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ พบว่า ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ มีค่าเท่ากับร้อยละ 82.9 (R^2 =

0.829) ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว มีค่าเท่ากับร้อยละ 82.6 (Adj.R^2 = 0.826) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.910 (R = 0.910[a])

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$Y' = 0.485 + 0.269 (x_1) + 0.195 (x_2) + 0.370 (x_6)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Z'y = 0.273 (x_1) + 0.233 (x_2) + 0.403 (x_6)$$

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ (6Ps) ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ อย่างมีนัยทางสถิติระดับ 0.05

อภิปรายผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจ

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านย่อยของปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ด้านผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธมลวรรณ สมพงศ์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญในระดับนัยที่ 0.05 ด้านราคา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธมลวรรณ สมพงศ์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านราคา มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญในระดับนัยที่ 0.05 และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองกิจ ยิ่งแจ่มศิริ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่านแอพพลิเคชันอินสตาแกรม(Instagram)” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่านแอพพลิเคชัน (Instagram) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจ

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านย่อยของปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมกมล หงส์ยนต์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร ด้านการส่งเสริมการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ ฉัตรเฉลิมวิทย์ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจรับชมภาพยนตร์และซื้อของเล่นจากภาพยนตร์โทคุซัทสึแนวคาเมนไรเดอร์ในประเทศไทย” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ารับชมภาพยนตร์และซื้อของเล่นจากภาพยนตร์โทคุซัทสึแนวคาเมนไรเดอร์ในประเทศไทย และด้านการให้บริการส่วนบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมกมล หงส์ยนต์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P’s) ด้านผลิตภัณฑ์ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรรักษาระเบียบและวิธีการดำเนินงานรูปแบบนี้ต่อไป

2. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P’s) ด้านราคา โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ Model Gunpla Bandai มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ดังนั้นทางร้านค้าออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับการตั้งราคาสินค้าที่เหมาะสม รักษามาตรฐานในการขายตั้งแต่ที่มีการให้เปิดบริการในวันแรก เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ลูกค้าต่อไป

3. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P’s) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การสั่งซื้อผ่านทางเว็บไซต์ทำให้ได้รับความสะดวกในการซื้อ ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรรักษามาตรฐานให้ผิดพลาดน้อยที่สุด

4. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P’s) ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การจัดโปรโมชั่นสินค้าลดราคา ส่งฟรีหากซื้อสินค้าครบตามราคาที่กำหนด ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรพิจารณาการจัดทำโปรโมชั่นการลดราคาสินค้า หรือเมื่อมีลูกค้าทำตามเงื่อนไขต่างๆ ครบตามที่กำหนด ทางร้านมีการจัดส่งสินค้าฟรี อยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากเพื่อสร้างกระแสกระตุ้นการจัดจำหน่ายของทางร้านให้มากขึ้น และมีการซื้อซ้ำของลูกค้าในภายหลัง

5. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P’s) ด้านการให้บริการส่วนบุคคล โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai และตอบข้อสงสัยต่างๆ

ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรศึกษาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ บริการ มารยาทในการตอบกลับข้อสงสัยของลูกค้า เพื่อคอยอัพเดตข้อมูล และให้คำปรึกษากับลูกค้าได้

6. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's) ด้านการรักษา ความเป็นส่วนตัว โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ข้อมูลส่วนตัวจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและคำสั่งซื้อมีความปลอดภัย ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการดูแลรักษาข้อมูลของลูกค้าไม่ให้มีการรั่วไหล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรจัดทำการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพื่อศึกษาในส่วนของปัจจัยตัวอื่นๆ เพิ่มเติม

2. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ ดังนั้นควรศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ในส่วนของปัจจัยตัวแปรอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นชัดมากขึ้น เช่น การเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทัศนคติ หรือค่านิยม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มากขึ้น เพื่อไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา Model Gunpla Bandai ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กำพล แก้วสมนึก (2552).การศึกษาพฤติกรรมและความพึพอใจของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการบริการของบริษัท พริซิชั่น ทูลล์ เซอร์วิส (ประเทศไทย) จำกัด. (การค้นคว้าอิสระ). มหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ณัฐวุฒิ ฉัตรเฉลิมวิทย์ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจรับชมภาพยนตร์และซื้อของเล่นจากภาพยนตร์โทคุซัทสึแนวคาเมนไรเดอร์ในประเทศไทย. (การค้นคว้าอิสระ). บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ธมลวรรณ สมพงศ์ (2564). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม. (การค้นคว้าอิสระ). หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการงานวิศวกรรม แผน ก แบบ ก 2 ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการและการจัดการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บก. หมี (2565). COVID แล้วไง ยอดขายกันพลาโตขึ้น 12.5%. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2566. https://borkormee.com/2022/02/21/covid-gunpla/

เปรมกมล หงส์ยนต์ (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระ). หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม.

อรุโณทัย ปัญญา (2562). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก). (การค้นคว้าอิสระ). หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Tochi 17 (2553). ช่วงเริ่มต้นของโมเดลการ์ตูนญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2566. https://modeljapantoys.blogspot.com/

ธรรมาภิบาลร่วมกันสำหรับสโมสรฟุตบอลอาชีพ

The Collaborative Governance for The Professional Football Club

นางสาวธารวิมล พรหมอุบล[1] และ รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์[2]

Thanwimon Phom-ubon[1] and Assoc.Prof.Dr.Trairat Pokapalakorn[2]

[1] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[1] Faculty of Political Science, Thammasat University

[2] Assistant Professor and Ph.D., Faculty of Political Science, Thammasat University

First author E-mail: thanwimon.phom@dome.tu.ac.th [1], Corresponding author E-mail: ptrirat@tu.ac.th[2]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อทราบถึงการบริหารจัดการและดำเนินงานของ สโมสรฟุตบอลที่มีรูปแบบการบริหารจัดการของสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี ร่วมถึงองค์กรอื่นๆที่เข้ามามีส่วนร่วมในการนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในหลายด้านตามข้อกำหนดของคลับไลเซนซิ่ง(ใบอนุญาตสโมสรกีฬาอาชีพ) เพื่อเกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาสโมสรฟุตบอลอาชีพก้าวสู่ความเป็นเลิศในการแข่งขันฟุตบอลในระบบนานาชาติ มีการครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อมตลอดจนการเตรียมทรัพยากรตลอดเส้นทางการสร้างสโมสรฟุตบอลในการแข่งขัน ซึ่งมีการผลิตนักกีฬาฟุตบอลที่จะก้าวไปเป็นทีมชาติหรือก้าวสู่นักกีฬาอาชีพจะต้องได้รับการเตรียมความพร้อมตามหลักการในการจัดการบุคลากรเพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการทำงานของกลไกการบริหารจัดการกีฬาฟุตบอลหรือสโมสรฟุตบอลทั้งระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาสโมสรฟุตบอลสู่ความเป็นเลิศเป็นไปอย่างต่อเนื่องสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ บริษัทไทยลีก จำกัด และสโมสรฟุตบอลอาชีพต่าง ๆ รวมถึงองค์กรทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารและการสนับสนุนเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศความยั่งยืนความต่อเนื่องของสโมสรฟุตบอลอาชีพ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารแบบมีส่วนร่วมหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วมหลายภาคส่วน ; สมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย ; องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกีฬาฟุตบอลอาชีพ ; การจัดการแข่งขันฟุตบอล ; นักกีฬาฟุตบอลอาชีพ

Abstract

The objective of this research is to identify the management and operation of football clubs with the management style of Buriram United FC. and Suphanburi FC., as well as other organizations that have contributed to the sustainable development in many aspects in accordance with the requirements of the Club Licensing (Professional Sports Club License), in order to continue the development of professional football clubs to compete at international football competition level. This research covers the preparation and organization of resources throughout the journey of creating a football club to compete in competitions, where it explains how to develop football players who will grow into becoming professional and national team players, how they must be prepared according to personnel management program to gain competitive advantages over opponents. By working with the management mechanism of football or football clubs as a whole system to achieve the development of football clubs and their set objectives of continuing success. The result of this research will benefit the Football Association of Thailand, Thai League Co. Ltd. and various professional football clubs, as well as organizations in both government and business sectors. They can use this to develop, manage and support their project to achieve excellence, sustainability, continuity of success for professional football clubs. It is necessary to have participatory management of many relevant sectors.

Keywords: The management with all operation from all related stakeholders; AFC (Asian Football Confederation); Organizations related to professional football ; The management of football competition ; Professional football players

บทนำ Introduction

การแข่งขันกีฬาฟุตบอลในประเทศไทยได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงมีผู้ชมในแค่ละรายการแข่งขันเป็นจำนวนมาก เมื่อมีการจัดการแข่งขันในระดับต่างๆและมีสโมสรฟุตบอลอาชีพและสโมสรฟุตบอลอาชีพเกิดขึ้นทั่วทุก

จังหวัดของประเทศไทยจากการได้รับความนิยมเกิดกองเชียร์ มีการแฟนคลับติดตามทีมที่ตนชื่นชอบหรือให้ความสนใจอยู่ตลอดไม่ว่าจะเป็นความนิยมจากตัวผู้บริการสโมสรหรือจากตัวนักกีฬาทำให้สโมสรฟุตบอลอาชีพในประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงการบริหารจัดการของสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ฯ เพื่อให้สามารถพัฒนาและยกระดับสโมสรขึ้นและสามารถเข้าร่วมการแข่งขันในระดับพรีเมียร์ลีกได้ ซึ่งในการพัฒนาและยกระดับสโมสรฟุตบอลให้ขึ้น ทางสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชียกำหนดให้สโมสรที่ต้องการเข้าร่วมการแข่งขัน AFC Champion League ตั้งเป้าหมายให้ฟุตบอลในทวีปเอเชียต้องมีความเป็นมืออาชีพและมีการพัฒนาในด้านมาตรฐานเทียบเท่ากับทวีปยุโรป ในปัจจุบันทางบริษัทไทยลีก ได้มีนโยบายในการพัฒนาศักยภาพสโมสรฟุตบอลลีกอาชีพอย่างยั่งยืนและยกระดับลีกภายในประเทศให้ก้าวไปสู่ลีกชั้นนำของอาเซียนและเอเชีย เริ่มจากการตั้งและปรับเปลี่ยนชื่อลีกแต่ละระดับให้อยู่บนพื้นฐานเดียวกัน เน้นความเรียบง่าย กระชับ น่าจดจำและร่วมสมัยให้มากที่สุด คือ 1. ไทยลีก (Thai League) ชื่อย่อ T1 2. ไทยลีก 2 (Thai League 2) ชื่อย่อ T2 3. ไทยลีก 3 (Thai League 3) และ 4. ไทยแลนด์ อเมเจอร์ลีก จากที่กล่าวมานั่น การบริหารจัดการสโมสรกีฬาอาชีพเพื่อความต่อเนื่องในด้านการบริหารสโมสรกีฬาอาชีพ สโมสรที่ได้รับความสนใจเป็นที่ยอมรับของประเทศไทยใน ณ ปัจจุบันคือสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ด เนื่องจากสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ผ่านการประเมินจากสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย ได้รับการลงเล่นในการ แข่งขันรายการ AFC Champion League รอบแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่มโดยยืนยันการจัดการแข่งขันที่ปทุมธานีที่ผ่านมาและยังเป็นสโมสรฟุตบอลที่มีแฟนบอลตามเชียร์และสนับสนุนเป็นจำนวนมากมียอดจำหน่ายของที่ระลึกในการแข่งขัน ณ สนามช้างอารีน่าจังหวัดบุรีรัมย์ในการแข่งขันเปิดบ้านพบสโมสรต่างๆ ซึ่งยังเป็นสโมสรที่มียอดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแข่งขันที่มีรายได้สูงสุด การศึกษาในด้านการบริหารสโมสรฟุตบอลนอกจากมีเรื่องคลับไลเซนซิ่ง (Club Licensing) เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการพัฒนาและเป็นข้อกำหนดแล้วนั่น สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ยังมีปัจจัยใดที่เป็นตัวแปรสำคัญในการบริหารสโมสรฟุตบอล เมื่อมีโมสรที่ได้รับความนิยมและเป็นสโมสรที่มีการบริหารน่าสนใจก็มักจะมีสโมสรที่มีคะแนนหรือผลการแข่งขันไม่เป็นไปตามแผนของการพัฒนาหรือการบริหารสโมสรจนเกิดผลกระทบและตามมาด้วยการตกชั้นหรือต้องทำการแข่งขันในลีกรองหรือไทยลีก 2 อาทิ สโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี ที่ได้ตกชั้นจากสโมสรที่เข้าร่วมแข่งขันในไทยลีก 1 (T1) เป็นสโมสรที่เข้าแข่งขันในไทยลีก 2 (T2)

การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อทราบถึงการบริหารจัดการและดำเนินงานของ สโมสรฟุตบอลอาชีพที่มีรูปแบบแนวทางการบริหารจัดการ กรณีศึกษา สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี ร่วมถึงองค์กรอื่นๆที่เข้ามามีส่วนร่วมในการนำมาซึ่งการพัฒนาที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนาสโมสรกีฬาฟุตบอลอาชีพ ในการบริหารสโมสรกีฬาฟุตบอลอาชีพตามข้อกำหนดของคลับ ไลเซนซิ่ง (ใบอนุญาตสโมสรกีฬาอาชีพ) เพื่อเกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาสโมสรฟุตบอลอาชีพก้าวสู่ความเป็นเลิศในการแข่งขันฟุตบอลในระบบนานาชาติ มีการครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อมตลอดจนการเตรียมทรัพยากรตลอดจนกระบวนการการสร้างสโมสรฟุตบอลในการแข่งขัน ซึ่งมีการผลิตนักกีฬาฟุตบอลที่จะมีการพัฒนาศักยภาพไปเป็นทีมชาติหรือก้าวสู่นักกีฬาอาชีพจะต้องได้รับการเตรียมความพร้อมตามหลักการในการจัดการบุคลากรเพื่อให้เกิด

ความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการทำงานของกลไกการบริหารจัดการกีฬาฟุตบอลหรือสโมสรฟุตบอลทั้งระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสโมสรฟุตบอลสู่ความเป็นเลิศเป็นไปอย่างต่อเนื่องสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ บริษัทไทยลีก จำกัด และสโมสรฟุตบอลอาชีพต่างๆรวมถึงองค์กรทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารและการสนับสนุนเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศความยั่งยืนความต่อเนื่องของสโมสรฟุตบอล

กรอบแนวคิดการวิจัย

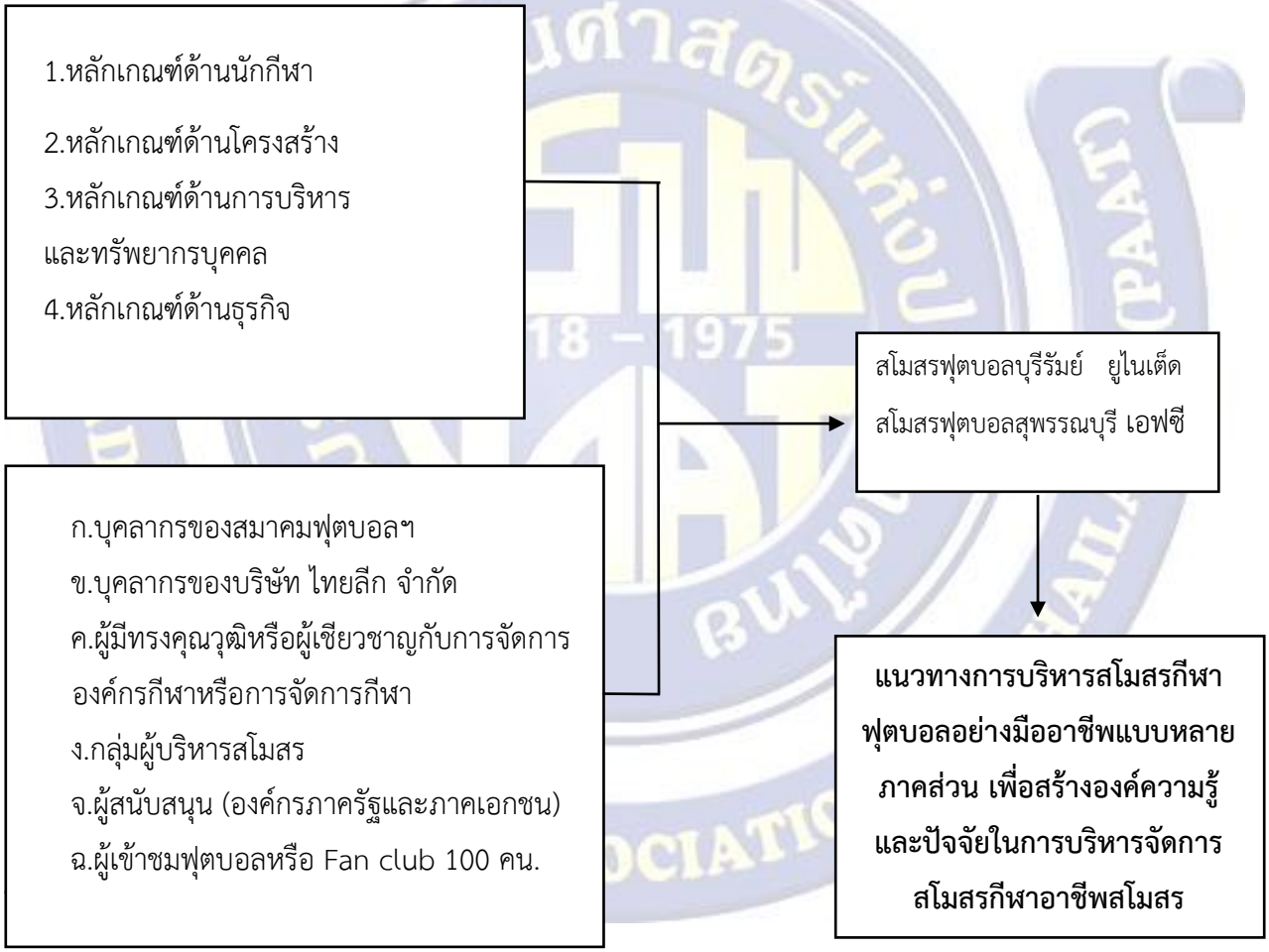

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารสโมสรฟุตบอลอาชีพ

2.เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทีมสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี ตามหลักเกณฑ์ด้านนักกีฬา หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง หลักเกณฑ์ด้านการบริหารและทรัพยากรบุคคล หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ(ด้านความร่วมมือหลายภาคส่วน)

3.เพื่อการศึกษาแนวทางหรือวิธีการของการบริหารแบบหลายภาคส่วนในด้านแนวทางหรือการมีส่วนร่วมการสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จอย่างไรในการบริหารเป็นสโมสรกีฬาอาชีพเพื่อความต่อเนื่องและสามารถบรรลุเปาหมายของสโมสรฟุตบอลกีฬาอาชีพ

การทบทวนวรรณกรรม

ในด้านการบริหารฟุตบอลอาชีพของประเทศไทยประกาศแรกต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลที่ขึ้นอยู่กับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติและนโยบายของรัฐบาลที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนฟุตบอลอาชีพของประเทศคือจะต้องมีแผนแม่บทและแผนยุทธ์และกรอบแนวคิดการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างยั่งยืนมีการบริหารจัดการให้เป็นระบบสากลแบบฟุตบอลในเชิงธุรกิจ โดยสามารถหลักทางการตลาด 4P ผนวกกับ 4M เป็นระบบการบริหารจัดการจัดการแข่งขันฟุตบอลที่เหมาะสม ผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสิน ตลอดจนอุปกรณ์สนามการแข่งขัน สนามฝึกซ้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถใช้มนการแข่งขันแข่งขันต้องได้มาตรฐานมีความพร้อมและเพียงพอมีระบบในการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างเป็นขึ้นเป็นตอนและต้องใช้เวลาทั้งผู้ฝึกสอน ผู้จัดการทีมและผู้จัดการแข่งขันรวมทั้งการศึกษางานค้นคว้าวิจัยและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างฟุตบอลอาชีพควรมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งด้านหน้าที่บทบาทความสัมพันธ์อย่างที่เป็นระบบและองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในฟุตบอลอาชีพคือนักฟุตบอลที่ต้องคุณภาพ

ด้านการบริหารแบบมีความร่วมมือหลายส่วนตามหลักหลักธรรมาภิบาลคือ การปกครอง การบริหาร การจัดการการ ควบคุมดูแล กิจการต่างๆให้เป็นไปในครรลองธรรมนอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชนธรรมที่ใช้ในการบริหารงานมีความหมายอย่างกว้าง ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นามาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลายด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงาน อย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียรทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้ แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทาให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทาธุรกิจรัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน การจะทำให้ฟุตบอลอาชีพเกิดขึ้นในประเทศไทยนั้นนอกจากการมีสโมสรที่มีความเป็นมืออาชีพ รวมไปถึงนักฟุตบอลที่มีคุณภาพแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำการตลาดที่ครบวงจรมาใช้ควบคู่กันไปปัจจุบันทุกๆสโมสรทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการตลาดกันทั้งสิ้นเพราะหากมีแต่ทีมฟุตบอลเพียงอย่างเดียวก็คงจะไม่สามารถดำเนินอยู่ได้เพียงลำพังในเรื่องของการตลาดกับกีฬาฟุตบอลนั้นสามารถตั้งสมมติฐานได้ว่าทีมฟุตบอลหรือนักฟุตบอลคือ“สินค้า”แฟนฟุตบอลและสปอนเซอร์คือ “ลูกค้า” สโมสร คือ “บริษัท” เมื่อเป็นดังนี้ จะสามารถกำหนดองค์ประกอบทางการตลาด (4P) ในด้านการประเมินผลตามตัวแบบ CIPP Model เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ผู้ประเมินจะต้องกาหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุม ทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัดกำหนดแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลกำหนดเครื่องมือ การประเมินวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์ได้ให้ความหมายของการประเมิน ไว้ว่าเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน (Collaborative governance) กรอบแนวคิดเป็นรูปแบบการร่วมมือกันการดำเนินภารกิจของภาครัฐหรือกิจการสาธารณะให้บรรลุเป้าหมายในการตอบสนองต่อปัญหาและอำนวยประโยชน์แก่สาธารณะที่มิได้จำกัดอยู่ภายใต้บทบาทของภาครัฐและโครงสร้างการทำงานแบบสั่งการจากบนลงล่างของหน่วยงานราชการเพียงฝ่ายเดียว ส่วนสำคัญของการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนนั้น มองว่า ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและมีความเป็น พลวัตตลอดเวลาการบริหารงานภาครัฐจะบรรลุผลสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรภาคประชาสังคมหรือชุมชนการบริหารงานภาครัฐดำเนินภารกิจร่วมกันระหว่างตัวแสดงจากหลากหลายภาคส่วนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันจึงมีลักษณะเป็นการบริหารจัดการที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและองค์กรหลายฝ่าย การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนจึงเป็นการบริหารงานภาครัฐในรูปเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆและสามารถกระทำผ่านตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เพราะเป็นการบริหารจัดการผ่านการร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายหลายองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนเป็นรูปแบบการสร้างความร่วมมือในการทำงานที่ปรากฏใน 3 ลักษณะ ดังนี้ ด้านแรงจูงใจที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาสร้างความร่วมมือระหว่างกันกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนเป็นการสร้างความร่วมมือที่เกิดจากความสมัครใจของสมาชิกทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นแรงจูงใจที่ผลักดันให้สมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆตัดสินใจเข้ามาร่วมมือกันทำงานรวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจดังกล่าว จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือในกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมือง เงื่อนไขสำคัญของการก่อเกิดกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบหลายภาคส่วนก็คือแรงจูงใจของหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนในการแสดงบทบาทกระตุ้นและส่งเสริมให้ตัวแสดงภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมกันทำงานภายใต้รูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน แม้ว่าการบริหารกิจการบ้านเมือง แบบร่วมมือกันเพื่อขับเคลื่อนนโยบายหรือโครงการสาธารณะในเรื่องหนึ่งๆ จะเกิดขึ้นจากการเริ่มผลักดันภายใต้อำนาจหน้าที่ของภาครัฐ แต่โดยพื้นฐานแล้วผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆ ที่เข้ามาร่วมมือกันนั้นก็ต้องเข้ามาร่วมกันด้วยความสมัครใจเป็นสำคัญ

ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมหลายภาคส่วนของสโมสรฟุตบอลอาชีพ ต้องอาศัยปัจจัยหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎี 4 เสา ดังนี้ เสาที่ 1 คือสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี เสาที่ 2 คือสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ เสาที่ 3 คือภาคเอกชนและภาครัฐ ภาคเอกชน อาทิ บริษัท ไทยลีก จำกัด บริษัทแพลน บี มีเดีย จำกัด(มหาชน) และภาครัฐ อาทิ การกีฬาแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเสาที่ 4 คือประชาชนในจังหวัดและแฟนคลับของสโมสร

สโมสรฟุตบอลอาชีพในประเทศไทย

ปัจจุบันกีฬาฟุตบอลอาชีพทั้งในระดับโลกและระดับประเทศไทยได้กลายเป็นธุรกิจกีฬาอย่างเต็มตัว แต่ปัญหาหนึ่งที่ยังมีอยู่ คือ มาตรฐานและศักยภาพของกีฬาฟุตบอลของแต่ละสโมสรฟุตบอลอาชีพในแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากศักยภาพในการลงทุนที่จะนำมาพัฒนานักกีฬาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องและสิ่งอำนวยความสะดวกหรือคุณภาพของสนามที่ใช้ในการแข่งขันของแต่ละสโมสรฟุตบอล อาชีพมีความแตกต่างกัน ปัจจัยต่างๆ ข้างต้นกลายเป็นปัญหาสำคัญที่สหพันธ์ฟุตบอลระหว่างประเทศ (Federation Internationale de Football Association : FIFA) ดำเนินการสร้างหลักเกณฑ์เพื่อยกระดับความสามารถของสโมสรฟุตบอลอาชีพทั่วโลกให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน โดยผ่านกระบวนการออกใบอนุญาตให้เข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลอาชีพในระดับเอเอฟซีแชมเปี้ยนส์ลีก (Club Licensing for AFC Competition) ซึ่งเป็นใบอนุญาตให้สิทธิสโมสรฟุตบอลอาชีพที่สามารถทำตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวเข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลอาชีพในรายการเอเอฟซีแชมเปี้ยนส์ลีก (AFC Champions League : ACL) ปัจจุบันมีสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ได้รับขอใบอนุญาตให้เข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลอาชีพในระดับเอเอฟซี ภาพลักษณ์ของสโมสรฟุตบอลเป็นต้นทุนที่สำคัญอย่างหนึ่งขององค์กร และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นคุณค่าของทางจิตใจที่ได้รับของบุคคลที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์หรือองค์กรนั้นๆที่มีการสั่งสมและพัฒนาประสบการณ์ที่ได้พบเห็นของแต่ละบุคคลตลอดจนที่เป็นภพสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำหรือพฤติกรรมขององค์กรนั้นๆ ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตลอดจนต้องได้รับสนับสนุนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและยาวนานจากบุคลากร ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยทำให้ลูกค้าได้สัมผัสความเป็นมาตรฐานทั้งในเรื่องของคุณภาพการบริการนวัตกรรม การออกแบบในทุกช่องทางให้เป็นไปตามทิศทางเดียวกันในสิ่งที่ให้บริการไปถึงผู้บริโภค จึงได้กล่าวว่าทั้งองค์ภาครัฐและภาคเอกชนให้มีความสำคัญและการลงทุนด้วยเงินจำนวนมากทั้งเรื่องของภาพลักษณ์เป็นอย่างมาก

ดังนั้นการที่มีองค์กรภาครัฐหรือภาคธุรกิจถือเป็นการยกระดับสโมสรฟุตบอลไทยให้มีการพัฒนาเท่าเทียมกับที่สโมสรฟุตบอลของต่างประเทศโดยภาพลักษณ์ขององค์กรจึงถือได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จของสโมสรฟุตบอลในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่งโดยสโมสรฟุตบอลส่วนใหญ่ในต่างประเทศได้นำภาพลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดตำแหน่งทางการตลาดให้เป็นที่น่าเชื่อถือ เกิดการยอมรับจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังทำให้สโมสรเกิดการมีอำนาจต่อรองได้มากขึ้น เมื่อมีผู้ชมหรือแฟนบอลเกิดความนิยมต่อสโมสรย่อมเป็นการทำให้สโมสรสามารถดำเนินการหรือการทำกิจกรรมทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและทำให้ธุรกิจเกิดความสำเร็จ

ภาครัฐและภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสโมสรฟุตบอลอาชีพ ยังเป็นการสร้างแนวคิดและแนวทางให้สโมสรฟุตบอลอาชีพเกิดความสำเร็จพร้อมทั้งสามารถพัฒนาการท่องเที่ยว การกีฬาและเศรษฐกิจของประเทศได้อีกด้วย เมื่อกล่าวถึงองค์กรภาครัฐหรือภาคธุรกิจทางผู้วิจัยขอเสนอแผนยุทธศาสตร์จากองค์กรภายใต้ประเทศ การวิจัยครั้งนี้มีหน่วยวิเคราะห์ได้แก่สโมสรฟุตบอลสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี โดย **สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด** (ฉายา ปราสาทสายฟ้า) เป็นสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสโมสรที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดของประเทศ สโมสรก่อตั้งใน พ.ศ. 2513 ในชื่อ “สโมสรฟุตบอลการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค”และประสบความสำเร็จอย่างมากโดยชนะเลิศไทยลีก 7 สมัย และจบรองชนะเลิศ 3 ครั้ง (กรณีไม่นับรวมช่วงการไฟฟ้าฯ) สีประจำสโมสรคือ สีกรมท่า การบริหารจัดการสโมสรฟุตบอล

บุรีรัมย์ ยูไนเต็ด เป็นสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันสโมสรลงแข่งขันในเกมส์เหย้าหรือรังเหย้าที่สนามช้างอารีนามีความจุ 32,600 ที่นั่ง ซึ่งเป็นสนามที่สโมสรเป็นเจ้าของเอง โดยการเข้าซื้อกิจการของนายเนวิน ชิดชอบ ในฤดูกาล 2553 และสามารถเก็บสถิติเก็บคะแนนสูงสุดของไทยลีกในฤดูกาล 2561 ด้วยคะแนน 87 คะแนน นอกจากนี้ยังเข้ารอบก่อนรองชนะเลิศในรายการการแข่งขันเอเอฟซีแชมเปี้ยนส์ลีกในปี 2556 ซึ่งเป็นผลงานที่ดีที่สุดในระดับทวีปของสโมสร หลักเกณฑ์ด้านกีฬา ทีมเยาวชน ทางสโมสรส่งเยาวชนลงแข่งขันในรายการ FA Thailand Youth League 3 รุ่นอายุด้วยกันคืออายุ U18 อายุ U16 และอายุ U14 ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมของโครงการ Grow Together ที่ได้รับการสนับสนุน และกำกับดูแลจากผู้เชี่ยวชาญจากสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (ฟีฟ่า) ภายใต้แนวคิด FIFA Talent Development Scheme และเป็นหนึ่งในระบบ Thai's Football Ecosystem ตามข้อกำหนดการขอใบอนุญาต พร้อมทั้งทางสโมสรเตรียมทีมกายภาพหรือทีมแพทย์สำหรับนักกีฬาทั้ง 3 รุ่นอายุ ในด้านการศึกษาทางสโมสรมีการเข้าแคปม์หรือเก็บตัวนักกีฬาทั้งสามรุ่นที่สโมสรหรือสนามเขากระโดงและนักกีฬาทั้งหมดเข้าศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้างพื้นฐานสนามแข่งขันที่ได้รับอนุมัติสำหรับใช้ในการแข่งขันหรือมีใบอนุญาตในการใช้สนามเนื่องจากสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ดเป็นเจ้าของสนามช้างอารีนาอยู่แล้วนั่น ซึ่งสนามแข่งขันประกอบไปด้วยเอกสารว่าด้วยไฟฟ้าส่องสว่าง มีการตรวจสอบจากสมาคมฯและบริษัทไทยลีกว่าเอกสารทั้งหมดเป็นฉบับจริงและสามารถใช้ประกอบการแข่งขันได้และมีการจัดตั้งอยู่ในภูมิสำเนาเดียวกับผู้ขอใบอนุญาต หนังสือรับรองความปลอดภัยซึ่งได้รับการตรวจสอบจากสำนักงานท้องถิ่นพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดสถานที่ใกล้เคียง อาทิ โรงพยาบาล หน่วยดับเพลิง หน่วยความมั่นคง เป็นต้น ทั้งหมดนี้อยู่ใกล้กับสนามช้างอารีนาในระยะ 1-5 กิโลเมตรเท่านั่นเอง หลักเกณฑ์ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ สโมสรบุรีรัมย์มีสำนักงานที่กรุงเทพฯและยังมีสำนักงานที่สนามอารีนาอีกเช่นกัน ทางสโมสรได้มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่แต่ละสาขา อาทิ ผู้จัดการทั่วไป เจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เจ้าน้าที่สื่อสารมวลชน แพทย์ นักกายภาพบำบัด หัวหน้าผู้ฝึกสอน ผู้ช่วยผู้ฝึกสอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาเยาวชน เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดเป็นสัญญาและมีเอกสารใบอนุญาตตามฤดูกาลของการแข่งขันนั่นๆ หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจแผนธุรกิจของสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ทางสโมสรมีร้านขายของที่ระลึกของสโมสร หรือ Buriram United Mega Store ตั้งอยู่ด้านหน้าสนาม ขายของที่ระลึกต่างๆ เช่น เสื้อ พวงกุญแจ หมวก กระเป๋า เป็นต้น ซึ่งตอนนี้เสื้อและของที่ระลึกประจำสโมสรเลยกลายเป็นของฝากประจำจังหวัดบุรีรัมย์ไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเมื่อมีการแข่งขันในรังเหย้าหรือเกมส์ในบ้าน ทางสโมสรจะขายของที่ระลึก ของฝาก หรือเสื้อประจำสโมสรตามฤดูกาลที่เข้าร่วมการแข่งขันได้ในจำนวนมากพร้อมทั้งมีจำนวนผู้ชมเข้าชมเต็มสนามในนัดการแข่งขันในบ้าน **สโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี** สโมสรฟุตบอลจังหวัดสุพรรณบุรี เริ่มต้นมาจากการต่อยอดให้นักเตะเยาวชนจากจังหวัดสุพรรณบุรีที่สามารถคว้าแชมป์การแข่งขันกีฬาเยาวชนแห่งชาติ ครั้งที่ 12 (พ.ศ. 2539) ที่จังหวัดกำแพงเพชร ที่ประกอบด้วยผู้เล่นชาวสุพรรณบุรีโดยกำเนิด อาทิ คำภีร์ ปิ่นฑะกูล, กฤษณะ ภูผา และสถาพร วาจาขำ ทำให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกสมาคมกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรีมอบหมายให้เกรียงนักพาณิชย์ ก่อตั้งสโมสรขึ้นในปี 2540 เพื่อให้นักเตะชุดนี้ได้ลงทำการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทานประเภท ง. โดยใช้สิทธิ์ของสมาคม

กีฬาจังหวัดสุพรรณบุรีลงทำการแข่งขันและใช้ชื่อทีมว่า “สโมสรฟุตบอลจังหวัดสุพรรณบุรี” มีสัญลักษณ์เป็นรูปประตูเมือง ตรงกลางเป็นรูปลูกบอลและมีแผนที่จังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ด้านใน สีประจำทีมคือสีส้มและสีกรมท่าและได้รับฉายานามว่า "ทีมขุนแผนสุพรรณฯ" ซึ่งในขณะนั้น ชนะ ยอดปรางค์ เป็นผู้ฝึกสอนของทีม ในไทยลีกฤดูกาล 2562 ซึ่งมีสโมสรเข้าร่วมแข่งขัน 16 สโมสรสุพรรณบุรีจบอันดับที่ 14 ของตาราง โดยปกตินั้นจะต้องตกชั้นลงไปเล่นในไทยลีก 2 ฤดูกาล 2563 แต่เนื่องจากสโมสรฟุตบอลพีทีทีระยองได้ประกาศขอพักทีมในฤดูกาล 2563 และตามกฎระเบียบของการแข่งขันไทยลีกระบุเอาไว้ว่าหากมีสโมสรใดสโมสรหนึ่งตัดสินใจไม่ส่งทีมเข้าแข่งขันก็จะทำให้จำนวนทีมตกชั้นลดลงไป ดังนั้นทำให้จากเดิมที่จะตกชั้น 3 ทีมก็จะเหลือแค่ 2 ทีมเท่านั้น สโมสรสุพรรณบุรีจึงไม่ต้องตกชั้นและยังคงได้ลงเล่นบนลีกสูงสุดต่อไป ในไทยลีก ฤดูกาล 2563–64 สุพรรณบุรีรอดพ้นจากการตกชั้นอย่างหวุดหวิดด้วยการเปิดบ้านเอาชนะสุโขทัยในนัดปิดฤดูกาล แต่ในไทยลีก ฤดูกาล 2564–2565 สุพรรณบุรีจบอันดับที่ 14 ของตารางทำให้ต้องตกชั้นสู่ไทยลีก 2 ในรอบ 10 ปี หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สนามกีฬากลางจังหวัดสุพรรณบุรี (เดิมชื่อ สนามกีฬาสงครามโลกครั้งที่ 2 จังหวัดสุพรรณบุรี) เป็นสนามกีฬาเอนกประสงค์ตั้งอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ประเทศไทย ซึ่งสนามแห่งนี้เป็นสนามฟุตบอลสนามเหย้าของสโมสรฟุตบอลจังหวัดสุพรรณบุรีเคยใช้ในการแข่งขันกีฬาโรงเรียนอาเซียน 2009 ปัจจุบันมีความจุทั้งหมด 15,279 ที่นั่ง เป็นสถานที่ในความทรงจำของชาวจังหวัดสุพรรณบุรี ก็คงจะไม่ได้เกินไปเท่าไรนัก เพราะที่นี่ถือเป็นหนึ่งในสถานที่สำคัญภายในจังหวัดเลยก็ว่าได้ หลักเกณฑ์ด้านนักกีฬา ทางสโมสรไม่ได้มีทีมเยาวชนในการเข้าร่วมการแข่งขันรายการ FA Thailand Youth League เนื่องจากสโมสรเล่นในลีกรองและกำลังพัฒนาเพื่อกลับเข้าสู่ไทยลีก 1 เนื่องจากสโมสรไม่มีลีกเยาวชนทำให้ด้านการศึกษาของเยาวชนจึงไม่มีปรากฏเอกสารคลับ แต่ยังมีการลงทะเบียนผู้เล่นผ่านระบบของทางไทยลีกเพื่อเป็นการบันทึกข้อมูลลงในระบบ FIFA ID เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังต้องโครงการพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นแผนในการดำเนินโครงการให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ ทางสโมสรมีการจัดจำหน่ายสินค้าคือเสื้อที่เป็นที่นิยมของแฟนบอลหรือแฟนคลับของสโมสรนั่นเอง ซึ่งจะเป็นสินค้าของ ทางวอริกซ์และสามารถสั่งซื้อผ่านทางแบรนด์ได้โดยตรง เนื่องจากทางสโมสรจะมีจุดวางจำหน่ายอยู่หน้าสนามเช่นกัน

คลับไลเซนซิงกับการบริหารจัดการของสโมสรฟุตบอลอาชีพ

การบริหารงานหรือการจัดการของสโมสรกีฬาฟุตบอล คือการผ่านคลับไลเซนซิง (Club Licensing) คลับไลเซนซิงคือใบอนุญาตหรือเอกสารยืนยันการเป็นสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์สากลหรือตามข้อกำหนดของ AFC หลักเกณฑ์สำคัญขององค์ประกอบคลับไลเซนซิงจะมีความสำคัญหลักที่สามารถเปิดเผยได้ตามองค์ประกอบ 6 หลักเกณฑ์ คือ **หลักเกณฑ์ด้านกีฬา หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง และ**หลักเกณฑ์ด้านการบริหารและทรัพยากรบุคคล หลักเกณฑ์ด้านกฎหมาย หลักเกณฑ์ด้านการเงินและหลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ จากที่กล่าวมาข้างต้นทางผู้วิจัยจึงขออธิบายหลักเกณฑ์ความสำคัญองค์ ประกอบ 4 หลักเกณฑ์หลักๆดังนี้ **หลักเกณฑ์ด้านกีฬา หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง** หลักเกณฑ์ด้านการบริหารและทรัพยากรบุคคลและหลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ เนื่องจากอีก 2 หลักเกณฑ์ คือหลักเกณฑ์ด้านกฎหมายและหลักเกณฑ์ด้านการเงินไม่สามารถนำข้อมูลของทางสโมสรมานำมาเปิดเผยต่อสธารณะได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้ง 4 หลักเกณฑ์ถือเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานที่สามารถทำการประเมินและ

ดำเนินการเปรียบเทียบการพัฒนา พร้อมทั้งการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เช่นกัน จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งสองสโมสรกีฬาฟุตบอลอาชีพ (สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี) การพัฒนาของทั้งสองสโมสรผู้วิจัยเล็งเห็นว่าสโมสรทั้งสองมีข้อแตกต่างหรือข้อได้เปรียบกันในด้านการบริหารหรือการจัดการของตัวสโมสรเอง ทางสมาคมกีฬาฟุตบอลฯ และสโมสรฟุตบอลอาชีพประกาศหาบริษัทที่สนใจร่วมลงทุนหรือการร่วมเป็นผู้สนับสนุนของทางสโมสรเพื่อเป็นการบริหารในความต่อเนื่องและการพัฒนาที่ต้องการการมีส่วนร่วมจากทางประชาชนหรือแฟนบอลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อสร้างแรงจูงใจหรือค่านิยมท้องถิ่นให้แก่สโมสรกีฬาอาชีพ ในด้านผู้สนับสนุนนั่นอาจจะต้องมีการสนับสนุนที่เกิดความหลากหลายและเกิดการขับเคลื่อนวงการฟุตบอล

สรุป Conclusions

การพัฒนาสโมสรกีฬาอาชีพในประเทศไทยเป็นเพราะว่าการบริหารจัดการจะเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโนบายที่สำคัญ การกำหนดแผนงาน ซึ่งเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรของสโมสรฟุตบอลอาชีพเพื่อส่งผลต่อการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดมีการจัดการองค์กรและโครงสร้างพื้นฐานทั้ง 4 หลักเกณฑ์(หลักเกณฑ์นักกีฬา หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง หลักเกณฑ์ด้านการบริหารและทรัพยากรบุคคล หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ) เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรมต่างๆที่มีภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนสโมสรจนสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของสโมสรฟุตบอลได้ เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีและมีรายละเอียดอย่างครอบคลุม จะสามารถทำให้การบริหารปรับตัวเข้ากับการแข่งขันที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและมีแบบแผน ตามหลักเกณฑ์พื้นฐานเป็นการบริหารที่ที่สอดคล้องกับนโยบายหรือพันธกิจของสโมสรย่อมเป็นการส่งเสริมสโมสรฟุตบอลอาชีพของประเทศและเป็นไปตามมาตรฐานของสมาพันธ์ฟุตบอลเอเชีย (AFC) โดยสามารถทำให้การพัฒนาสโมสรกีฬาฟุตบอลได้มีประสิทธิภาพและดำเนินไปถึงเป้าหมายของสโมสรได้ในระยะยาว

จากการวิจัยพบจุดยุทธศาสตร์สำคัญของสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด พบว่ายังมีปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วยอีก 4 ประการ ที่เป็นส่วนเพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์พื้นฐานทั้ง 4 หลักเกณฑ์ ดังนี้ 1. คณะผู้บริหารที่นำคุณเนวิน และ คุณกรุณา ชิดชอบ ทั้ง 2 ท่าน มีวิสัยทัศน์และความทุ่มเทในการบริหารสโมสรฟุตบอลด้วยท่าทางและบุคลิกและมีวิสัยทัศน์ที่หลักแหลม ซึ่งแสดงถึงความแตกต่างจากผู้บริหารท่านอื่นๆหรือสโมสรอื่นๆ 2.การสร้างให้เกิดแรงจูงใจและสร้างสิ่งดึงดูดใจแก่ทั้งนักกีฬาฟุตบอลและผู้คนทั่วไปในท้องถิ่น การสร้างแนวคิดสำคัญของการดึงความสนใจของแฟนบอลและผู้คนทั่วไปให้หันมาสนใจสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดและจังหวัดบุรีรัมย์ หรือที่คุณเนวินสร้างจุดขายโดยให้ฟุตบอลเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วประเทศได้รู้จักสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดและจังหวัดบุรีรัมย์มากขึ้น 3.การจัดการการตลาดทางด้านกีฬาที่มีประสิทธิภาพ สโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ใช้วิธีของการตลาดการกีฬาอย่างเป็นระบบ เพื่อจะควบคู่ไปกับการบริหารสโมสรให้ประสบความสำเร็จและต้องวางตำแหน่งสโมสรให้เหมาะสมให้เป็นที่ต้องการของตลาด 4.สโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด มีระบบการประเมินในระดับนานาชาติ

เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพโดยเฉพาะมาตรฐานของนักฟุตบอล ความแม่นยำการจบสกอร์ ความเข้าใจในเกมส์ ทักษะด้านจิตวิทยา ความมุ่งมั่น ระบบการฝึกซ้อม การฝึกเสริมเฉพาะราย การแก้เกมส์ เหล่านี้จะใช้วิทยาศาสตร์การกีฬาและมีการวัดคุณภาพโดยใช้เกณฑ์แบบเดียวกับทีมฟุตบอลในระดับโลกใช้กันเป็นตัวชี้วัด

ด้านการบริหารฟุตบอลอาชีพของประเทศไทยประการแรกต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลที่ขึ้นอยู่กับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติและนโยบายของรัฐบาลที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนฟุตบอลอาชีพของประเทศคือจะต้องมีแผนแม่บทและแผนยุทธ์และกรอบแนวคิดการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างยั่งยืนมีการบริหารจัดการให้เป็นระบบสากลแบบฟุตบอลในเชิงธุรกิจ โดยสามารถใช้หลักทางการตลาด 4P ผนวกกับ 4M เป็นระบบการบริหารจัดการจัดการแข่งขันฟุตบอลที่เหมาะสม ผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสิน ตลอดจนอุปกรณ์สนามการแข่งขัน สนามฝึกซ้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถใช้ในการแข่งขันแข่งขันต้องได้มาตรฐานมีความพร้อมและเพียงพอมีระบบในการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างเป็นขึ้นเป็นตอนและต้องใช้เวลาทั้งผู้ฝึกสอน ผู้จัดการทีมและผู้จัดการแข่งขันรวมทั้งการศึกษางานค้นคว้าวิจัยและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในฟุตบอลอาชีพคือนักฟุตบอลที่ต้องคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ Recommendations

1.ควรศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาสโมสรกีฬาอาชีพของประเทศญี่ปุ่น (เจลีก) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์หรือการเปรียบเทียบข้อมูล

2.ควรศึกษาข้อมูลเชิงลึกขององค์กรฟุตบอลหรือสโมสรฟุตบอลโดยตรงสโมสรเดียว เพื่อเป็นการเจาะลึกของการบริหารสโมสรนั่น

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก พล.ต.อ.ดร. สมยศ พุ่มพันธุ์ม่วง นายกสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์(สมาคมฯ) คุณลัฑณานันท์ ลักษมีธนานันต์ อุปนายก คุณพาทิศ ศุภะพงษ์ เลขาธิการฯ สภากรรมการ คุณกรวีร์ ปริศนานันทกุล รองประธานบริษัท ไทยลีก คุณไพฤทธิ์ ต้านไพรี หัวหน้าฝ่ายควบคุมการแข่งขันบจก. ไทยลีก และเจ้าหน้าที่บริษัท ไทยลีก จำกัด เจ้าหน้าที่สมาคมฯ สโมสรฟุตตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรสุพรรณบุรี เอฟซี ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ สร้างแรงกระตุ้นและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆของการวิจัยมาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ปรากฏในเอกสารรายการอ้างอิงและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่านที่ประสิทธ์ประสารทความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนคอยช่วยเหลือด้านข้อมูลงานวิจัยในทุก ๆ ด้าน และ ทางผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และรองศาสตราจารย์ ดร. ชนินทร์ วะสีนนท์ ที่ให้ความกรุณาอย่างยิ่งในการให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ให้คำปรึกษาและข้อแนะนำต่างๆ

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณคุณแม่พิสมัย พรหมอุบล ครอบครัวพรหมอุบล คุณสมชาย พูลสวัสดิ์ และคุณมานัส สิทธิโชคธรรม ชมรมลูกหนังโดมที่เป็นกำลังใจให้ลูกเสมอและยังให้ทุนทรัพย์ในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง References

กชพรรณ มณีวงษ์.(2562). สภาพและปัญหาการเตรียมทีมกีฬาฟุตบอลของจังหวัดสุพรรณบุรี [หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร] มหาวิทยาลัยการกีฬา แห่งชาติวิทยาเขตสุพรรณบุรี

กิตติคณุ บุญเกตุ.(2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ของผู้บริโภคจังหวัดบุรีรัมย์ [วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต] สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

กิตติศกัดิ์ มีเจริญ.(2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารกีฬาฟุตบอลชายในสถาบันอุดมศึกษา [บัณฑิตวิทยาลัย].มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชัยวัฒน์ ชลานันต์. (2557). อิพลภาพลักษณ์สโมสรฟุตบอลและความนิยมในภาพลักษณ์นักกีฬาฟุตบอลที่มีชื่อเสียงส่งผลต่อ [บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

พฤติกรรมการติดตามรับชมการแข่งขันฟุตบอลไทย

เตชิต อภินันท์ธรรม.(2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการเชียร์สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดของแฟนบอลคนไทย [บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต] คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปาณัสม์ โพธิ์หวัง , ดร.อาชวิทธิ์เจิงกลิ่นจันทน์.(2564). ทัศนคติของการบริหารจัดการทีมฟุตบอลลีกสมัครเล่นของไทย. วารสารบริหารธุรกิจ ปีที่ 11 ,1-11.

ปัณณธร ไม้เจริญ.(2561). เครือข่ายการสื่อสารและการด ารงอยู่ของเครือข่ายแฟนฟุตบอลไทย กรณีศึกษา: เครือข่ายแฟนบอลทีมสุพรรณบุรี เอฟซี [วารสารศาสตรมหาบัณฑิต] สาขาวิชาสื่อสารมวลชนคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รณัฐ เทืองประสิทธ.(2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าชมและเชียร์ฟุตบอลไทยพรีเมียร์ลีกของประชาชนในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล [ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิตวิทยาลัยการจัดการ] มหาวิทยาลัยมหิดล

ลัขณานันท์ ลักษมีธนานันต์.(2562). เศรษฐกิจการเมืองของฟุตบอลไทยลีก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2561 [ดุษฎีนิพนธ์] มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ลลิตพรรณ เชื่อมไธสง.(2560). ความจงรักภักดีของแฟนบอลคนไทยที่มีต่อสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด. คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ศรัณยู ยงพานิช , ปิยะรัตน์ เหรียญปรีชา.(2562). การบริหารจัดการทีมฟุตบอลอาชีพ กรณีศึกษา สโมสร ชลบุรี. สาขาวิชาการจัดการการกีฬา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

สาวิณีย์ พลเยี่ยม,โอชัญญา บัวธรรม.(2559). บทบาทของสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ดกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์.วารสารช่อพะยอม ปี 27 ฉบับที่ 1, 91-99

สิทธิ วงศ์ทองคำ,ลีลา เตี้ยงสูงเนิน,จุฑา ติงศภัทิย์.(2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสโมสรฟุตบอล ในการแข่งขันฟุตบอลไทยลีก.วารสารสุทธิปริทัศน์, 160-173

การศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดอ่างทอง

A Study of Tax Collection on Land and Buildings in Angthong Province

กฤษณพงศ์ ภูมรินทร์[75]

Krissanapong Pummarin[1]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ได้มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งนับเป็นแหล่งรายได้แห่งใหม่ ทว่าแหล่งรายได้นี้จะสามารถผลิตรายได้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตามที่ประมาณการเอาไว้หรือไม่ ผู้ศึกษาจึงให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว โดยเลือกศึกษาเปรียบเทียบภายในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแต่ละรูปแบบในจังหวัดอ่างทองประกอบไปด้วย เทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลตำบลโพสะ และองค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้ว กระนั้นเองผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ภาพรวมของการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง นับตั้งแต่โครงสร้างของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ตลอดไปจนถึงผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการพิจารณาผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในภาพรวมแล้วพบว่า ในช่วง 2 ปีงบประมาณแรกที่เริ่มการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กล่าวมาข้างต้นล้วนจัดเก็บได้ไม่เป็นตามที่ประมาณการเอาไว้ โดยมีสาเหตุหลักมาจากกฎหมายจำนวนหนึ่งที่ลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 พร้อมทั้งปัญหาอื่นๆ อีกมากมายที่จะกล่าวถูกถึงต่อไปในบทความชิ้นนี้

คำสำคัญ: การจัดเก็บภาษี; ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

[75] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีเมล bestbedbless23@gmail.com

[1] Thammasat University, Email address : bestbedbless23@gmail.com

Abstract

The Land and Building Tax, B.E. 2019, granted local government to collect taxes on land and buildings, creating a new source of revenue. However, the question arises whether this revenue can be effectively generated as estimated by local government, which the author's interest. This article compares the tax collection within the jurisdictions of local government in Angthong Province, including Angthong Municipality, Posa Subdistrict Municipality, and Pa Ngiu Subdistrict Administrative Organization. The study conducts an overall analysis of land and building tax collection, starting from the tax framework, the problems and obstacles in tax collection, and the outcomes of tax collection for each local government. Upon evaluating the overall results of land and building tax collection, it is found that during the initial two-year budget period of tax collection, none of the local authorities achieved the estimated revenue. This is primarily attributed to specific laws that reduced land and building taxes to assist the population affected by the COVID-19 pandemic, along with many other issues discussed in this article.

Keywords: Taxation; Land and Buildings Tax; Local Government

บทนำ

ครั้นอดีตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจัดเก็บภาษีที่ทรัพย์สินโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายด้วยกัน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 และพระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475 เป็นระยะเวลาล่วงเลยกว่าหลายทศวรรษที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจัดเก็บภาษีที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน บัดนี้ได้เวลาอันควรแล้วที่จะต้องปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีทรัพย์สินเสียใหม่ โดยกระทรวงการคลังได้ชี้แจงถึง กฎหมายภาษีโรงเรือนและที่ดิน รวมภาษีบำรุงท้องที่ ที่ใช้ในปัจจุบันล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง อัตราภาษีโรงเรือนและที่ดินจัดเก็บร้อยละ 12.5 ของค่ารายปีค่อนข้างสูง เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาประเมินค่ารายปีค่อนข้างมาก สำหรับภาษีบำรุงท้องที่ อัตราภาษีคิดแบบถกถอย ราคาปานกลางของที่ดินล้าสมัย ยังคงใช้ฐานราคาปานกลางที่ดินเมื่อรอบปี 2521-2524 (สกล ลีโนทัย, 2563) จึงเป็นโจทย์ให้แก่รัฐบาลในหลายสมัยเรื่อยมาจวบจนถึงในสมัยของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 กฎหมายภาษีทรัพย์สินฉบับใหม่ที่มีเจตนารมณ์เพื่อกระจายอำนาจทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และลดการถือครองที่ดินเพื่อเกร็งกำไร (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2565)

แม้การมีอยู่ของพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ด้วยความหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจทางการคลังเพิ่มขึ้น หากเพียงแต่ว่าใน พ.ศ. 2563 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้ 23,055,152.42 บาท เมื่อพิจารณาเทียบกับภาษีเดิม (ภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่) ในปี พ.ศ. 2562 ที่เท่ากับ 26,286,529.25 บาท ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจึงทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงจากเดิม 3,231,376.83 บาท หรือร้อยละ -12.29 เมื่อวิเคราะห์รายได้ภาษีในปี พ.ศ. 2563 หลังจากมีมาตรการบรรเทาผลกระทบและลดภาษีร้อยละ 90 ตามพระราชกฤษฎีกาลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสาหรับบางประเภท พ.ศ. 2563 พบว่า ทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงเหลือ 2,305,515.24 บาท จากเดิมที่ควรเก็บได้ 23,055,152.42 บาท ดังนั้น จึงทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลดลงไปจากปี พ.ศ. 2562 ราวร้อยละ -91.23 (วีระศักดิ์ เครือเทพ และ ดวงมณี เลาวกุล,2565) ขณะที่เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้มีเพียงแต่การกระจายอำนาจทางการคลังแล้วที่ไม่เป็นที่วาดฝันเอาไว้ ในการลดการถือครองที่ดินเพื่อเกร็งกำไรนั้นก็ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เช่นด้วยกัน ตามที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและปุทมธานี มีประชากรกลุ่มหนึ่งครอบครองที่ดินในปริมาณพื้นที่ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ,2565) จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ยังมีข้อบกพร่องอยู่อีกมากมายเป็นเหตุให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจ และต้องการศึกษาในประเด็นดังกล่าวผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง

จังหวัดอ่างทองมีความหนาแน่นของประชากรโดยประมาณอยู่ที่ 281 คนต่อตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมทั้งสิ้น 272,587 คน ขณะที่มีเนื้อที่รวมอยู่เพียง 968 ตารางกิโลเมตร นับเป็นจังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงในลำดับที่ 11 ของประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2565) อีกทั้งค่าเฉลี่ยรายได้ภาษีในหมวดจัดเก็บเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวมทั่วประเทศอยู่ที่ 12.19 ต่อรายได้รวมที่ไม่รวมเงินอุดหนุนและเงิน

อุดหนุนเฉพาะกิจ ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดอ่างทองมีค่าเฉลี่ยดังกล่าวอยู่เพียง 11.56 เพียงเท่านั้น (แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง พ.ศ. 2561-2565, 2561) ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นว่าจังหวัดอ่างทองมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์เจตนารมณ์ของกฎหมายทรัพย์สินฉบับใหม่นี้ได้เป็นอย่างดีทั้งในแง่ของอำนาจทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการถือครองที่ดิน พร้อมนำผลการศึกษาที่สามารถสะท้อนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในแต่ละรูปแบบกำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้รัฐบาลปรับปรุงและแก้ไขต่อไป

เนื้อหา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562

ผู้ศึกษาทำการศึกษาโครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ตามการศึกษาของ Kitchen, McMillan and Shah ได้กล่าวว่า โครงสร้างภาษีทรัพย์สินในทุกประเทศมักมีสององค์ประกอบหลักได้แก่ ฐานภาษี และอัตราภาษี (Kitchen, McMillan and Shah, 2019)

ภาษีที่ดินและส่งปลูกสร้างมีฐานภาษีที่กำหนดโดยคณะอนุกรรมการประเมินทุนทรัพย์ประจำจังหวัด แต่ละจังหวัดรวมถึงกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ ในการประเมินฐานภาษีของคณะอนุกรรมการนั้นจะใช้วิธีการประเมินฐานภาษีหลากหลายวิธีด้วยกันกับทั้งที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การประเมินฐานภาษีที่ดินจะใช้ราคาประเมินที่ดินเป็นฐานภาษี โดยใช้วิธีเปรียบเทียบราคาตลาดที่เป็นการนำข้อมูลราคาตลาดของที่ดินมาเปรียบเทียบกันในบริเวณใกล้เคียงกัน หรือใช้ข้อมูลตัวแทนของที่ดินเป็นข้อมูลราคาตลาด และอาจนำปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อราคาที่ดินมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดราคาประเมินที่ดินนั้นแปลงมาเป็นมูลค่า ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลราคาตลาดหรือมีแต่ไม่เพียงพอที่จะใช้ประเมินราคาได้ ให้ใช้วิธีรายได้ที่พิจารณาศักยภาพในการสร้างรายได้ของที่ดิน โดยใช้วิธีคิดผลตอบแทนทางตรง(Direct Capitalization Method) ซึ่งเป็นการประมาณการจากรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หรือวิธีคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เป็นกระแสเงินสด (Discounted Cash Flow Method) ซึ่งเป็นการประมาณการรายได้สุทธิจากทรัพย์สินในอนาคตตลอดอายุการใช้งานของทรัพย์สิน และคิดลดกลับเป็นมูลค่าปัจจุบัน สำหรับสิ่งปลูกสร้างจะใช้ราคาประเมินสิ่งปลูกสร้างเป็นฐานภาษีที่กำหนดจากการวิเคราะห์และคำนวณราคาในตารางปริมาณงานก่อสร้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานก่อสร้างมีรายละเอียดประกอบไปด้วยราคาวัสดุก่อสร้างต่อหนึ่งหน่วย และค่าจ้างแรงงานต่อหนึ่งหน่วย (กฎกระทรวงการกำหนดราคาประเมินที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง, 2563) เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าวิธีการประเมินฐานภาษีสิ่งปลูกสร้างนั้นใช้วิธีต้นทุนที่พิจารณาจากต้นทุนในการก่อสร้างประกอบไปด้วยราคาวัสดุและค่าจ้างแรงงาน

เมื่อคณะอนุกรรมการประเมินทุนทรัพย์ประจำจังหวัดทำการประเมินฐานภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแล้วเสร็จจะได้มาซึ่งบัญชีราคาประเมินที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้เพื่อคำนวณและจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป ทั้งนี้ บัญชีราคาประเมินที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจะมีรอบการประเมินใหม่ทุกๆ 4 ปี

(พระราชบัญญัติการประเมินราคาทรัพย์สิน,2562)

ตามที่พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดอัตราภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามแต่ละการใช้ประโยชน์ของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ หากเพียงแต่ว่ากฎหมายได้กำหนดอัตราภาษีสูงสุดเอาไว้ ดังนี้

- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรมมีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 0.15 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยมีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 0.3 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่กล่าวมามีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างงที่ทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพมีอัตราภาษีเริ่มต้นอยู่ที่ร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี หากผู้ครอบครองที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างไม่ทำประโยชน์ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ เป็นเวลาติดต่อกัน 3 ปี อัตราภาษีในปีที่ 4 จะเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ0.3 และหากยังทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพอีกเป็นเวลาติดต่อกัน ให้เพิ่มอัตราภาษีอีกร้อยละ 0.3 ใน 3 ปี แต่อัตราภาษีที่เสียรวมทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 0.3 ของฐานภาษี

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus group interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ภายในกลุ่มตัวอย่างจะประกอบไปด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น พนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 ราย มีรายชื่อและตำแหน่งหน้าที่จำแนกตามแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อและตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งหน้าที่
เทศบาลเมืองอ่างทอง	ประมวล มุ่งมาตร	ตัวแทนผู้บริหารท้องถิ่น
	ทนงศักดิ์ ศรีวิเชียร	พนักงานประเมินภาษี
	อัจฉรา ตระกูลวงษ์	พนักงานจัดเก็บภาษี
	ชยุต ปานวิเชียร	พนักงานสำรวจ
เทศบาลตำบลโพสะ	บุญเรือน ก้อนทองดี	ผู้บริหารท้องถิ่น
	ดวงพร วงศ์เลิศอารักษ์	พนักงานจัดเก็บภาษี
	เทิดศักดิ์ เที่ยงจิตต์	พนักงานสำรวจ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งหน้าที่
องค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้ว	ศรีสุทธิ์ ศรีสุภาพ	ผู้บริหารท้องถิ่น
	อัมรินทร์ อิ่มเอม	พนักงานประเมินภาษี
	พนารัตน์ ไม้เจริญ	พนักงานจัดเก็บภาษี
	พรพจน์ พิประโคน	พนักงานสำรวจ

ผู้เขียนจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structed interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ โดยผลสัมภาษณ์จะกล่าวถึงด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Tax Context) ด้านกฎหมาย (Tax Law) ด้านเจ้าหน้าที่ (Tax Officer) และด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี (Tax Tool)

2.1 เทศบาลเมืองอ่างทอง

2.1.1 ด้านบริบท แบ่งเป็น

2.1.1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตเทศบาลเมืองอ่างทองเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย และทำการพาณิชย์ อย่างไรแล้วรายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทองมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ

2.1.1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการเทศบาลเมืองอ่างทองตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้สะดวกต่อการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่

2.1.1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้บ้านเรือนเพียงจำนวนเล็กน้อยในพื้นที่เทศบาลเมืองอ่างทองได้รับความเสียหาย อย่างไรแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางเทศบาลเมืองอ่างทองไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2.1.2 ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.1.2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นสูงเกินไป เนื่องจากทั้งที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีราคาประเมินที่ต่ำอยู่แล้ว หากมีการยกเว้นภาษีดังกล่าวในมูลค่าสูงเช่นนั้นควบคู่กับราคาประเมินจะทำให้รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงได้

2.1.2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564

เทศบาลเมืองอ่างทองจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 7.58 และ 17.23 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ตามลำดับ ซึ่งจำนวนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่เทศบาลเมืองอ่างทองจัดเก็บได้ลดลงนั้นก็ใกล้เคียงกับจำนวนภาษีที่ลดลงตามกฎหมายฉบับนี้

2.1.3 ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

2.1.3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจของเทศบาลเมืองอ่างทองได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน สำหรับผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ท่านอื่นๆในคณะจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่างมีความรู้ในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเช่นเดียวกัน

2.1.3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลเมืองอ่างทองได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลเมืองอ่างทอง รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาคมเพื่อให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนในจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.1.3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลเมืองอ่างทองไม่ประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พบว่ามีประชาชนให้ความร่วมมือในการชำระภาษีผ่านที่ทำการเทศบาลเมืองอ่างทองเป็นอย่างดี หากเพียงแต่ว่าเขตรับผิดชอบของเทศบาลเมืองอ่างทองมีปริมาณพื้นที่รวมทั้งสิ้น 6.19 ตารางกิโลเมตร เจ้าหน้าที่สำรวจได้ให้สัมภาษณ์ว่า เวลาในการสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่กฎหมายกำหนดนั้นไม่มากพอที่จะสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้ครบถ้วน จากข้อมูลบัญชีรายการที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีจำนวนรายการรวมทั้งสิ้น 5,119 รายการ เทศบาลเมืองอ่างทองยังได้ว่าจ้างพนักงานจ้างเหมาบริการอีก 2 รายเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ รัสชวิชร์ เฉลาภักตร์วิทยากูล และฐิติพงษ์ บุญญะสิทธ์

2.1.4 ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

2.1.4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ของเทศบาลเมืองอ่างทองสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างอย่าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

2.1.4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สำนักงานที่ดินจังหวัดอ่างทองเป็นหน่วยงานที่ครอบครองข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน ในการประสานงานขอข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทองนั้นล่าช้า หากต้องการความรวดเร็วเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองอ่างทองจำเป็นต้องชำระค่าใช้จ่ายให้สำนักงานที่ดินจังหวัดอ่างทองในจำนวน 15 บาท เพื่อทำการคัดลอกสำเนาโฉนดที่ดินของผู้เสียภาษีและนำไปใช้ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป

2.2 เทศบาลตำบลโพสะ

2.2.1 ด้านบริบท แบ่งเป็น

2.2.1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตเทศบาลตำบลโพสะเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์อื่นๆกับที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทำให้รายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลตำบลโพสะมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ

2.2.1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการเทศบาลตำบลโพสะตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 309 ทำให้สะดวกต่อการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่

2.2.1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้บ้านเรือนจำนวนหนึ่ง และถนนบางสายในพื้นที่เทศบาลตำบลโพสะได้รับความเสียหาย อย่างไรแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางเทศบาลตำบลโพสะไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2.2.2 ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.2.2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นสูงเกินไป เนื่องจากทั้งที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีราคาประเมินที่ต่ำอยู่แล้ว หากมีการยกเว้นภาษีดังกล่าวในมูลค่าสูงเช่นนั้นควบคู่กับราคาประเมินจะทำให้รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงได้

2.2.2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564

เทศบาลตำบลโพสะจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 6.59 และ 5.91 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2564 เทศบาลตำบลโพสะยังมีจำนวนรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลงในร้อยละ -7.09 ของรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในปีก่อนหน้า

2.2.3 ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

2.2.3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจ และพนักงานจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลตำบลโพสะได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นต่างก็มีความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.2.3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลตำบลโพสะ รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาคมเพื่อให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนจำนวนหนึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.2.3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยประชาชนบางส่วนเข้ามาทำประโยชน์ในพื้นที่ด้วยการเช่าพื้นที่ พอถึงฤดูการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ประชาชนเหล่านั้นก็ได้เลิกทำประโยชน์ในพื้นที่เหล่านั้น ทำให้จัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้น้อยลง

2.2.4 ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

2.2.4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ของเทศบาลตำบลโพสะสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

2.2.4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะมีบัญชีรายการที่ดินและสิ่งปลูกสร้างรวมทั้งสิ้น 193 รายการ จากจำนวนรายการที่มีน้อยทำให้การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างดำเนินการไปได้ด้วยดี

2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้ว

2.3.1 ด้านบริบท แบ่งเป็น

2.3.1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการเกษตร อย่างไรแล้วรายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่รกร้างว่างเปล่า

2.3.1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ยาก ประชาชนในพื้นที่อาจคคุ้นชินกับเส้นทาง แต่อาจเป็นอุปสรรคในการชำระภาษีให้คนภายนอกพื้นที่

2.3.1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้ถนน สถานประกอบการธุรกิจ และบ้านเรือนจำนวนหนึ่งในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับความเสียหาย อย่างไรแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2.3.2 ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.3.2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นอาจสร้างความไม่ยุติธรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัด เนื่องจากราคาประเมินมูลค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีมูลค่าค่อนข้างต่ำอยู่แล้ว

2.3.2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563-2564

องค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 12.68 และ 14.47ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ ตามลำดับ

2.3.3 ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

2.3.3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจขององค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน

2.3.3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้ว รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาคมเพื่อให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนบางส่วนก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.3.3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยประชาชนผู้เสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางส่วนมีความต้องการที่จะไม่ชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างด้วยข้ออ้างว่าตนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ไม่มีรายได้เพื่อมาชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง มากไปกว่านั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบเกษตรกรรม ทำให้รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วค่อนข้างต่ำหากเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น เนื่องจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรจะได้รับการยกเว้นมูลค่าภาษีตามบทเฉพาะกาลของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.3.4 ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

2.3.4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

2.3.4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์กรบริหารส่วนตำลป่างิ้วไม่ประสบปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่จัดทำโดยกรมธนารักษ์แต่อย่างใด

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบโดยใช้ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกับผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปีพ.ศ. 2565 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 และ 2563 โดยมีรายละเอียดจำแนกตามแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ภาพรวมรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ปี พ.ศ. 2563	ปี พ.ศ. 2564		ปี พ.ศ. 2565	
	รายได้ (บาท)	รายได้ (บาท)	รายได้เพิ่ม/ลด (จากปีก่อน)	รายได้ (บาท)	รายได้เพิ่ม/ลด (จากปีก่อน)

			(บาท)	(%)		(บาท)	(%)
เทศบาลเมืองอ่างทอง	758,626	861,785	103,159	13.6	7,001,875	6,140,090	712.48
เทศบาลตำบลโพสะ	191,317	178,651	-12,666	-7.09	1,653,000	1,474,349	825.27
องค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้ว	139,562	144,747	5,185	3.71	1,200,440	1,055,693	729.34

จากตารางข้างต้นทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้เพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2565 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอัตรารายได้เพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนมากที่สุด คือ เทศบาลตำบลโพสะ มีอัตราสูงถึงร้อยละ 825.27 นอกเหนือไปจากนี้ยังมีเทศบาลตำบลโพสะเพียงเท่านั้นที่มีรายได้ลดลงใน ปี พ.ศ. 2563 โดยมีอัตราลดลงอยู่ที่ร้อยละ 7.09 ของรายได้ในปีก่อนหน้า

อภิปรายผลการศึกษา

รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บได้ในยอดรวมที่ต่ำนั้นเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ศึกษาต้องการนำเสนอในบทความชิ้นนี้เป็นพิเศษ แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้กำหนดอัตราภาษีเอง หากเพียงแต่ว่ารัฐบาลเป็นผู้กำหนดอัตราภาษีสูงสุด นอกเหนือจากนี้มาตรการบรรเทาภาระภาษีที่รัฐกำหนดขึ้นก็ทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงมหาศาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kitchen, McMillan and Shah ที่ได้ศึกษารายได้ภาษีทรัพย์สินในรัฐแคลิฟอร์เนียที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก California Proposition 13 โดยรายได้ภาษีทรัพย์สินได้ลดลงในทันทีอยู่ที่ประมาณร้อยละ 45 หากรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลงในปริมาณเช่นนี้อีกบ่อยครั้ง อาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพิจารณาลดปริมาณผลิตสินค้าและบริการสาธารณะลง และอาจส่งผลกระทบคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ต่อไป ฉะนั้นแล้วหากพิจารณาเจตนารมณ์แท้จริงของพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่เป็นการกระจายอำนาจทางการคลังท้องถิ่น อำนาจทางการคลังท้องถิ่นที่ว่านี้ก็ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมากขึ้นกว่านี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดอ่างทองโดยพิจารณาผ่านผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลตำบลโพสะ และองค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้วอาจสรุปได้ว่า ผลการจัดเก็บของทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดเก็บได้ในจำนวนไม่มากนั้นมีสาเหตุมาจากพระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภทมีผลบังคับใช้อยู่ขณะนั้น ประกอบการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยเฉพาะการ

ประชาสัมพันธ์ข้อมูลภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้เสียภาษี แม้จะมีการประกาศผ่านทางหน้าเว็บไซต์ของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผ่นผับ ป้ายประกาศ ประชาคม หรือช่องทางอื่นก็ยังพบว่าผู้เสียภาษีในจำนวนมากยังขาดความรู้ในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง จึงทำให้รัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพิจารณาปรับปรุงและแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะขอเสนอแนะแนวทางที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ตลอดไปจนถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย จากผลการศึกษารัฐบาลควรพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

- การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ควรมีมูลค่าต่ำลงกว่าในปัจจุบัน และควรพิจารณาให้ยกเว้นตามมูลค่าของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ผู้เสียภาษีครอบครองและใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยรวมทั้งหมด แม้ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ จะตั้งอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต่างกัน

- หากมีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. ..... รัฐบาลควรให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้พิจารณาลดจำนวนภาษีแทนโดยให้รัฐบาลเป็นผู้กำหนดจำนวนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ลดต่ำสุดและสูงสุด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกรูปแบบ

2.ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรแก้ไข และปรับปรุง ดังนี้

- ในการประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรลงพื้นที่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนเป็นประจำ และอาจใช้แอพพิลเคชั่น LINE หรือแอพพิลเคชั่นอื่นใดเพื่อใช้ในการกระจายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้ประชาชนได้ทราบ

- ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดควรมีการติดสื่อสารร่วมกันผ่านช่องทางอิเลิกทรอนิกส์เพื่อใช้ในการพูดคุย ปรึกษา แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

- ในการติดต่อผู้เสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อทำการสำรวจ ขอข้อมูล และแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ไม่ว่าจะผ่านการเข้าพบหรือทางโทรศัพท์ ควรยืนยันตนเองให้ผู้เสียภาษีทราบว่าตนเองปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบตัวตนกับต้นสังกัดได้

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพิจารณาปรับลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ หรืออุบัติภัยอื่นใด เพื่อเป็นมาตรการช่วยเหลือประชาชนร่วมด้วย

3.ข้อเสนอแนะในการศึกษา ผู้ใดที่มีความสนใจในการศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสามารถศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- ศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น อาทิ เทศบาลนคร กรุงเทพ และพัทยา และศึกษาในช่วงเวลาที่ไม่มีการพระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท

- ศึกษาคุณสมบัติและการทำงานของโปรแกรมแผนที่ภาษีและทรัพย์สิน (L-TAX 3000) และโปรแกรมประยุกต์ระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ (LTAXGIS) ที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนซึ่งไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ หากขาดความอนุเคราะห์จาก รศ.ดร. ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้คอยชี้แนะแนวทางในการศึกษา รวมถึงผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่สละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้เขียน ทำให้ได้มาซึ่งชิ้นงานที่สามารถสะท้อนถึงสภาพปัญหาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ไม่มากก็น้อย และอาจเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของผู้ที่สนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สกล ลีโนทัย. (2563). *ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* สถาบันพระปกเกล้า.

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2565). *ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง.* สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2566, จาก https://www.reic.or.th/Activities/Documents/8.

วีระศักดิ์ เครือเทพ และ ดวงมณี เลาวกุล. (2565). การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่มีต่อรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายภาระภาษี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร,* 39(2), 187-214.

สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ. (2565). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อล้ำของประเทศไทย ปี 2564.* สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2566, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13081

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *สถิติประชากรศาสตร์ ประชากรและเคหะ.* สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2566, จาก http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx

สำนักงานจังหวัดอ่างทอง (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง พ.ศ. 2561-2565.* สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2566,

จาก http://www.angthong.go.th/planproject/plan61.pdf

Kitchen, H., McMillan, M., & Shah, A. (2019). *Local Public Finance and Economics*. Retrieved October 30, 2023, from https://doi.org/10.1007/978-3-030-21986-4.

อิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri

Influence of Service Quality on Customers Loyalty of Otteri Laundry Convenience Store

อภิรติ คงแสง[1], ญัสมี วงษ์เสล่[1] และอรจันทร์ ศิริโชติ[2]

Apirati Kongsaeng[1], Yasmee Wongsale[1] and and Orachan Sirichote[2]

[1] นิสิตหลักสูตร บธ.บ. สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1] B.B.A. (Marketing) student, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

[2]Assistant Professor in Business Administration, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

Corresponding author E-mail: sorachan@tsu.ac.th[2]

This article is presented in the xxx National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at xxxxx University, Month Day, Year (ถ้ามี)

Received: Month Day, Year; Revised: Month Day, Year; Accepted: Month Day, Year

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพการบริการด้านการตอบสนอง ด้านความดูแลเอาใจใส่ ด้านความเป็นรูปธรรม และด้านความมั่นใจมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการร้านสะดวกซักที่ประสบความสำเร็จต้องมีความพร้อมในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า มีความสามารถในการดูแลเอาใจใส่และให้ความสำคัญกับลูกค้า มีสถานบริการขนาดใหญ่พร้อมเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัยและเพียงพอ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการ; ความภักดี; ร้านสะดวกซัก

Abstract

This research aims to study the influence of quality service on customer loyalty of the Otteri laundry convenience store. Samples were 385 customers of Otteri laundry convenience stores in Hat Yai District and Mueang District, Songkhla Province. The research instrument was an online questionnaire. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation and multiple regression analysis. The results found that service quality dimensions including responsiveness dimension, empathy dimension, tangibles dimension and assurance dimension had statistically significant influence on customer loyalty of Otteri laundry convenience store at the 0.05. Successful laundry convenience store entrepreneurs must have the responsiveness to customer needs, the empathy and giving importance to customers, having a large store with modern and sufficient machine and equipment and building assurance to customers.

Keywords: Service Quality; Customer Loyalty; Laundry Convenience Store

บทนำ

เสื้อผ้าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันเป็นส่วนหนึ่งในปัจจัยสี่ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากนำเสื้อผ้ามาสวมใส่ นอกจากนี้ยังมีด้านอื่นๆอีกมากมาย เช่น ผ้าเช็ดตัว ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม ผ้าม่าน และยังมีอื่นๆอีกมากมาย หากไม่มีสิ่งเหล่านี้มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตประจำวันอยู่ได้ ในเมื่อเสื้อผ้าเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำ ฉะนั้นจึงจะต้องมีการทำความสะอาดสิ่งเหล่านี้ก่อนที่จะนำมาใช้อีก

สำหรับประเทศไทย ได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับบริการที่ทำเกี่ยวกับธุรกิจการซักเสื้อผ้า ในอดีตมีร้านบริการเกี่ยวกับการซัก อบ รีด ซึ่งเป็นการหารายได้รูปแบบใหม่ของแม่บ้าน ที่บริการรับจ้างซัก อบ รีด ซึ่งเป็นการที่ลูกค้านำเสื้อผ้ามาให้ที่ร้านซัก และมีการนัดวัน เวลาเพื่อให้ลูกค้ามารับเสื้อผ้ากลับคืนไป ซึ่งอาจจะใช้เวลามากถึง 2-4 วัน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและจำนวนคิวที่เข้ามาใช้บริการจ้างซักผ้า อีกทั้งยังขึ้นอยู่จำนวนลูกจ้างที่ร้านซักผ้ามีจำกัด อุปสรรคสำคัญของธุรกิจนี้คือสภาพอากาศ เนื่องจากการที่จะทำให้เสื้อผ้าแห้งได้นั้นต้องใช้แสงแดด ซึ่งในช่วงฤดูฝนจะมีปัญหามาก ซึ่งต่อมาในปัจจุบันนี้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น เวลาที่จะซักผ้าหรือการซื้อเครื่องซักผ้านั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและต้องใช้เวลาเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะคนสังคมเมือง และประชาชนทำงานนอกบ้านมากขึ้นทั้งหญิงและชาย ทำให้ไม่มีเวลาทำงานบ้าน รวมถึงการซักเสื้อผ้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นต้องพึ่งร้านสะดวกซัก ซึ่งประหยัดเวลาและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น จะได้มีเวลาทำงานมากยิ่งขึ้นและประหยัดเวลามากขึ้นอีกด้วย ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการผลิตและพัฒนาเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในธุรกิจการบริการสะดวกซักให้ซักผ้าให้แห้งอย่างรวดเร็ว โดยการนำเข้าเครื่องอบแห้งด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่และการแก้ปัญหาเรื่องแสงแดดไม่พอในฤดูฝน ด้วยการอบผ้าให้แห้งหลังซัก โดยไม่ต้องนำผ้าไปตากแดดเพื่อให้ผ้าแห้ง ทำให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว

จากวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้ Otteri ได้เล็งเห็นช่องทางการทำธุรกิจซักอบแห้ง หรือร้านสะดวกซักขึ้นมา ร้านสะดวกซัก Otteri เป็นร้านสะดวกซักที่มีหลายสาขาตั้งใกล้แหล่งชุมชน มีการแข่งขันร้านสะดวกซักค่อนข้างสูง โดยทั่วไปแล้วร้านสะดวกซักไม่ค่อยมีความแตกต่างที่ชัดเจนมากนัก แต่หนึ่งสิ่งที่สามารถเอาชนะคู่แข่งได้คือ คุณภาพการบริการ เพราะคุณภาพการบริการถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญทางธุรกิจที่จะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจและพึงพอใจในการบริการ จึงกลับมาใช้บริการซ้ำอีก

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

สมมติฐานการวิจัย

H1 ความเป็นรูปธรรมของบริการมีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H2 ความน่าเชื่อถือมีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H3 การตอบสนองต่อลูกค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H4 การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H5 การรู้จักและเข้าใจลูกค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

ทบทวนวรรณกรรม

คุณภาพการบริการ

คุณภาพการให้บริการ (Service quality) เป็นส่วนขยายของบริการ กระบวนการบริการ และองค์กรที่ให้บริการ ที่สามารถตอบสนองหรือทำให้เกิดความพึงพอใจในความคาดหวังของบุคคล คุณภาพการให้บริการ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องการวัดคุณภาพการให้บริการตามตัวแบบ SERVQUAL ที่เสนอโดย Parasuraman, Zeithaml & Berry (1998) จะวัดจากองค์ประกอบของคุณภาพในการบริการ ซึ่งมี 5 ข้อ ได้แก่

1. ความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้(Tangibles) ได้แก่ อาคารของธุรกิจบริการ เครื่องมืออุปกรณ์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องเอทีเอ็ม เคาน์เตอร์ให้บริการ ที่จอดรถ ห้องน้ำ รวมทั้งการแต่งกายของพนักงาน

2. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) เป็นความสามารถในการมอบบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ตามสัญญา หรือควรเป็นอย่างถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของบริการ เช่น ธนาคารต้องรักษาเงินในสมุดบัญชีให้อยู่ครบทุกบาททุกสตางค์

3. การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) เป็นความรวดเร็วและความตั้งใจที่จะช่วยเหลือลูกค้าโดยการให้บริการอย่างรวดเร็ว ไม่ให้รอคิวนาน เห็นลูกค้าแล้วต้องรีบต้อนรับให้การช่วยเหลือ

4. การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) เป็นการรับประกันว่าพนักงานที่ให้บริการมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับสินค้าและบริการนั้น ๆ โดยให้บริการด้วยความสุภาพ

5. การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) เป็นการดูแลเอาใจใส่การให้บริการอย่างตั้งอกตั้งใจ เน้นการให้บริการและการแก้ปัญหาให้ลูกค้าเป็นรายบุคคล

สำหรับงานวิจัยเล่มนี้ทางผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้ (Tangibles) ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ (Reliability) การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) และ การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy)

ความภักดี

ความภักดี (Customer loyalty) หมายถึง ความรู้สึกของผู้บริโภคที่มีความยึดมั่น เชื่อใจและพึงพอใจต่อตราสินค้าที่ผู้บริโภคเคยเลือกใช้ เป็นความรู้สึกที่ต้องการแสวงหาตราสินค้าเดิมเพื่อการใช้อย่างต่อเนื่อง ทัศนคติด้านบวกที่มีต่อสินค้าหรือบริการ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความตั้งใจซื้อสินค้าหรือบริการซ้ำโดยไม่มีความลังเลด้านราคาคุณภาพ หรือสิ่งที่มาจากด้านลบจากผู้อื่นซึ่งไม่สามารถทำลายความตั้งใจซื้อซ้ำได้ (Kotler, Keller and Chenev, 2022) จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาความภักดีของผู้บริโภค หมายถึง สิ่งที่สามารถตอบสนองความปรารถนาของผู้บริโภคได้ ซึ่งนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภค หากผู้บริโภคมีความรู้สึกชอบในตรา

สินค้านั้นแล้วมักจะเปลี่ยนแปลงได้ยากจึงนำไปสู่ความภักดีของผู้บริโภคเป็นความผูกพันอย่างลึกซึ้งและแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมและทัศนคติเชิงบวก ชื่นชอบมากกว่าตราสินค้าอื่น ๆ โดยการตั้งใจซื้อซ้ำสินค้าและบริการนั้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

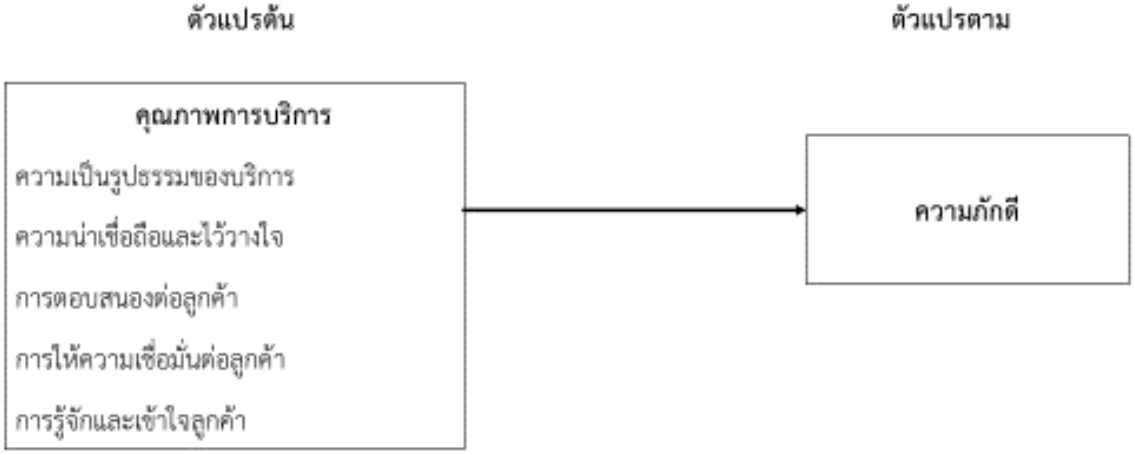

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการและความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri เป็นการศึกษาแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รูปแบบวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ที่ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 385 คน โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ W.G.Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งสร้างขึ้น เพื่อศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการและความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri โดยแบบสอบถามแบ่งออกได้ 5 ส่วน ดังนี้

คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยลักษณะแบบสอบถามมีให้เลือกหลายคำตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมทั่วไปและประสบการณ์การใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri ในเขต อำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยลักษณะคำถามจะเป็นคำถามที่มีให้เลือกหลายคำตอบ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของร้านสะดวกซัก Otteri ทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้ (Tangibles) (2)ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ (Reliability) (3) การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) (4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) และ (5) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy)

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันในตราสินค้าของร้านสะดวกซัก Otteri

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

1.สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบสอบถามในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และข้อมูลพฤติกรรมทั่วไปและประสบการณ์การใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นสถิติที่ใช้เพื่อทำการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อพรรณนาข้อมูล

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์สมมติฐาน คุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri สถิติที่ใช้ในการทดสอบ คือ สถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 385 คน พบว่า คุณภาพการบริการและความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.1 มีอายุระหว่าง 18-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.4 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68.1 อาชีพนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.5

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพการบริการ

คุณภาพการบริการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1.ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ	4.55	0.67	เห็นด้วยมากที่สุด
2.ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ	4.52	0.71	เห็นด้วยมากที่สุด
3.ด้านการตอบสนองลูกค้า	4.52	0.70	เห็นด้วยมากที่สุด

4.ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	4.53	0.73	เห็นด้วยมากที่สุด
5.ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า	4.56	0.68	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	**4.54**	**0.66**	**เห็นด้วยมากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามีความคิดเห็นต่อคุณภาพบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5ภ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านคุณภาพบริการด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.56 รองลงมา ได้แก่ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ย 4.52 ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจแลด้านการตอบสนองลูกค้า ค่าเฉลี่ย 4.52 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณอิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	sig
ค่าคงที่ (Constant)	.012	.088		.133	.894
ด้านความเป็นรูปธรรม (X1)	.265	.051	.255	5.231	.000
ด้านความน่าเชื่อถือ (X2)	.040	.042	.041	.952	.341
ด้านการตอบสนองลูกค้า (X3)	.322	.048	.324	6.660	.000
ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (X4)	.092	.042	.098	2.197	.029
ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า (X5)	.275	.043	.269	6.329	.000

R Square = 0.880, Adj R Square = 0.879, F = 557.395

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพบริการของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri จำนวน 4 ด้าน จากทั้งสิ้น 5 ด้าน ได้แก่ ความเป็นรูปธรรม การตอบสนองลูกค้า การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีผลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้ร้อยละ 88 ในขณะที่ความน่าเชื่อถือไม่มีอิทธิพลลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri

เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละตัวเรียงตามลำดับค่าน้ำหนักอิทธิพลจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า คุณภาพบริการด้านการตอบสนองลูกค้า (Beta=0.324) ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Beta=0.269) ด้านความเป็นรูปธรรม (Beta=0.255) และด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Beta=0.098) มีอิทธิพลลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

Y= 0.012 + 0.265(X1)* + 0.040(X2) + 0.322(X3)* + 0.092(X4)* + 0.275(X5)*

สรุปและข้อเสนอแนะ

คุณภาพบริการด้านความเป็นรูปธรรม ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีผลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้ร้อยละ 88 ในขณะที่ด้านความน่าเชื่อถือไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้ประกอบการร้านสะดวกซักควรยกระดับคุณภาพบริการดังนี้

1. การตอบสนองลูกค้า ควรมีระยะเวลาในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนในการซักและอบผ้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมาะสม ไม่นานเกินไป และหากเกิดปัญหาในการใช้งานต้องสามารถแก้ไขได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากลูกค้าใช้บริการร้านสะดวกซักเพราะต้องการความรวดเร็วในการซักผ้า

2. การรู้จักและเข้าใจลูกค้า ควรเสนอวิธีการประหยัดเวลาและเพิ่มความสะดวกสบายให้กับลูกค้า เช่น มีบริการนำผ้าที่ซักเสร็จแล้วออกจากตู้ซักผ้าและพับผ้าใส่ตะกร้าเตรียมไว้ให้เรียบร้อย พร้อมสำหรับลูกค้าที่นำผ้ามาซักทิ้งไว้และขับรถมารับเมื่อถึงกำหนดเวลาซักเสร็จ

3. ความเป็นรูปธรรมของบริการ ควรเพิ่มความสะดวก สบาย มีทำเลที่ตั้งที่ลูกค้ามองเห็นชัดเจน มีอุปกรณ์ เช่น เครื่องซักผ้าเครื่องอบผ้า น้ำยาซักผ้ามีความทันสมัยใช้งานง่าย อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และมีความสะอาด

4. การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ควรสร้างและรักษามาตรฐานการบริการให้เป็นที่ยอมรับของลูกค้า

5. ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ควรใช้เครื่องซักผ้าและเครื่องอบผ้าที่ไม่ทำให้คุณภาพผ้าเสียหายหรือชำรุด และมีช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

พันทิพา ปัญสุวรรณ, สุจินดา เจียมศรีพงษ์, ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และ เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี. (2561). พฤติกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกันของลูกค้า และความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าของธุรกิจให้บริการออกแบบตกแต่งเฟอร์นิเจอร์. *วารสารบริหารธุรกิจเศรษฐศาสตรและการสื่อสาร*. 13 (2) 136-154.

มยุรา อรุณเรืองศิริเลิศ (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันในตราสินค้ารถยนต์*. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรกานต์ เชื้อสำราญ (2564) .*ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำและความพึงพอใจในการใช้บริการร้านสะดวกซัก(Laundromat) ของผู้ใช้บริการที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* [สารนิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

อายุน้อยร้อยล้าน. (2565). *เส้นทางของOtteriแบรนด์สะดวกซักอายุน้อยร้อยล้าน*. https://web.facebook.com/Ryounoi100lan.

Kotler, P. Keller, K, L. & Chernev, A. (2022). *Marketing management* (16th ed.) Harlow: Pearson.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

Service marketing mix factors affecting the decision-making process of PunThai coffee shop at gas stations in Thailand.

สุกัญญา ลักษณะอินท์[1], นูรอัยนี่ กะสัมพันธ์[2], สุธิดา ไชยราบ[3] และอรศิริ ลีลายุทธชัย[4]

Sukanya Laksana-in[1], Nuraine Kasampan[2], Suthida Chairab[3] and Onsiri Leelayuttachai[4]

[1,2,3,4] สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1,2,3,4] Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071236@tsu.ac.th[1]

Corresponding author E-mail: onsiri@tsu.ac.th[4]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครน จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร และด้านลักษณะกายภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมัน ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผู้ประกอบการสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; ร้านกาแฟ

Abstract

The objectives of the research were to investigate service marketing mix affecting the decision making process of PunThai coffee shop at gas stations in Thailand. The sample group of this research was consumers of PunThai coffee shop at gas stations in Thailand. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was online questionnaire. The statistic used in the analysis were percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis by analyzing multiple regression. The results revealed that service marketing mix factors in product, place, promotion, people and physical evidence had a positive influence on consumers' decision making process of PunThai coffee shop at gas stations in Thailand of significantly at 0.05. The study results were applied by entrepreneurs to formulate marketing strategies to meet customer needs and satisfaction.

Keywords: Service marketing mix factors; Decision making process; Coffee Shop

บทนำ

กาแฟเป็นเครื่องดื่มยอดนิยมชนิดหนึ่งในสังคมไทย จะเห็นได้จากการเป็นเครื่องดื่มพื้นฐานที่มีติดไว้ประจำบ้านและสำนักงาน รวมทั้งร้านกาแฟที่มีอยู่จำนวนมากในปัจจุบัน โดยใน ปี 2563 ตลาดกาแฟมีมูลค่า 42,537 ล้านบาท แบ่งเป็นกาแฟสด 4,119 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.7 อัตราขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.8 ต่อปี กาแฟสำเร็จรูป 38,418 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 90.3 อัตราขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.8 ต่อปี (ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร, 2564: ออนไลน์) ธุรกิจร้านกาแฟยังคงเป็นที่น่าสนใจสำหรับนักลงทุนและอีกทำเลทองที่น่าจับตาของธุรกิจร้านกาแฟ นั้นก็คือสถานีบริการน้ำมันหรือปั๊มน้ำมัน เห็นได้จากการเปิดร้านกาแฟในทุกปั๊มทุกแบรนด์ การดึงร้านกาแฟหรือการสร้างแบรนด์ร้านกาแฟเพื่อเปิดให้บริการในปั๊มน้ำมัน ถือเป็นธงที่สถานีบริการ น้ำมันทุกรายต้องทำตามเป้าหมายที่จะสร้างรายได้จากธุรกิจนอนออยล์ (Non-Oil) สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยที่ใช้ชีวิตนอกบ้านมากขึ้น ประกอบกับต้องการความรวดเร็ว และสะดวกสบาย ร้านกาแฟจึงตอบโจทย์ได้เป็นอย่างดี และยังสร้างพฤติกรรมการดื่มกาแฟสดในกลุ่มผู้บริโภคชาวไทยร้านกาแฟในสถานีบริการน้ำมันเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สร้างรายได้และทำกำไรสูงสุด

กาแฟพันธุ์ไทยเป็นหนึ่งในร้านกาแฟธุรกิจนอนออยล์ (Non-Oil) ภายใต้การบริหารจัดการของ บริษัท พีทีจี เอ็นเนอยี (จำกัด) มหาชน เดินหน้ารุกตลาดร้านกาแฟเต็มสูบ ที่ไม่เพียงแต่การขยายสาขาภายในปั๊มน้ำมันพีทีเท่านั้น แต่ตลอดช่วง 3 ปีที่ผ่านมา “กาแฟพันธุ์ไทย” ยังก้าวเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในตลาดร้านกาแฟเมืองไทย ล่าสุดในไตรมาสแรกของปี 2566 “กาแฟพันธุ์ไทย” เปิดให้บริการกว่า 600 สาขา สามารถทำยอดขายได้กว่า 350 ล้านบาท เติบโตกว่าปีที่แล้ว 70% โดยวางเป้าหมายหลักในสิ้นปีนี้คือการก้าวเป็น ผู้เล่นเบอร์ 2 มีจำนวนสาขา 1,500 แห่ง หรือเติบโตขึ้นเป็น 3 เท่าในสิ้นปี 2566 ขณะที่เป้าหมายถัดไปคือการขยายสาขาเพิ่มเป็น 5,000 แห่งทั่วไทยในปี 2570 (OKI, 2566 : ออนไลน์) ร้านกาแฟในสถานีบริการน้ำมันเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สร้างรายได้และทำกำไรสูงสุดและเนื่องจาก ผู้บริโภคปัจจุบันที่เข้ามาในสถานีบริการน้ำมันไม่ได้ต้องการเติมน้ำมันเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการใช้บริการอื่น ๆ ด้วยรวมทั้งใช้บริการร้านกาแฟสดจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้เดินทางที่มีความต้องการแวะพักผ่อนระหว่างทาง เป็นการเพิ่มความสดชื่นให้กับร่างกายผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการเดินทาง

จากข้อมูลข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่จะประกอบกิจการร้านกาแฟสดในสถานีบริการน้ำมัน สามารถนำข้อมูลนี้ไปพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพเพื่อสามารถเข้าถึงความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค และนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันได้

เนื้อหา

คำถามวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

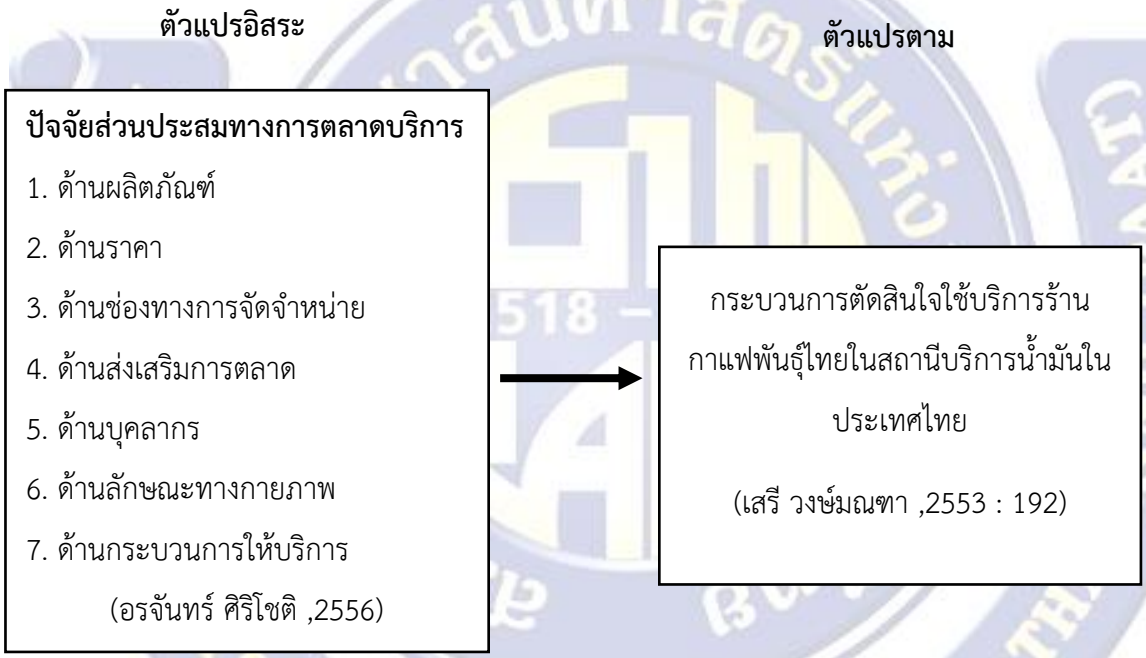

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคอายุ 18 ปีขึ้นไปที่ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการบริการน้ำมันในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย ได้มาจากการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจากสูตรของ Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จำนวน 385 ตัวอย่าง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งคำถามเป็น 4 ส่วนดังนี้ ได้แก่ ส่วนที่ 1) คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ของผู้ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันใน

ประเทศไทย และส่วนที่ 4) ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยทั้งส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 จะใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scales) มี 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ย มีรายละเอียดดังนี้ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึง มาก 2.61–3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81–2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00–1.80 หมายถึง น้อยที่สุด มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องเท่ากับ 0.67 และ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.896 – 0.927 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ การเลือกเฉพาะผู้ที่เคยใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 18-25 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า/เท่ากับ 15,000 บาท

ระดับความคิดเห็นของส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านผลิตภัณฑ์	**4.144**	**.5122**	**มาก**
1.รสชาติของกาแฟและเครื่องดื่มอื่นๆ มีรสชาติดี	4.273	.6815	มากที่สุด
2.มีอาหารว่าง เบเกอรี่ จำหน่ายภายในร้าน	4.216	.6753	มากที่สุด
3. ภาชนะและบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม	4.094	.7336	มาก
4. มีสินค้าที่ระลึกจำหน่ายภายในร้านกาแฟ	3.997	.8370	มาก
ด้านราคา	**4.138**	**.5656**	**มาก**
5. ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ	3.997	.7163	มาก
6 .มีราคาเหมาะสมกับปริมาณ	4.213	.7044	มากที่สุด
7. มีป้ายราคาบอกชัดเจน	4.205	.6899	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	**4.077**	**.6068**	**มาก**
8. สถานที่ตั้งของร้านมีความสะดวกในการให้บริการ	4.112	.7111	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps	$\overline{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
9. ช่วงเวลาให้บริการมีความเหมาะสม	4.218	.7319	มากที่สุด
10. ร้านมีบริการหลายสาขา	3.901	.9766	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	**3.734**	**.7657**	**มาก**
11.การจัดโปรโมชั่นสินค้า เช่น ลดราคา แจกของแถม	3.769	.9332	มาก
12. มีการโฆษณาผ่านช่องทางต่างๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาหน้าร้าน	3.818	.9061	มาก
13. การสะสมคะแนนผ่านบัตร PT Max Card	3.616	.9670	มาก
ด้านบุคลากร	**4.272**	**.5468**	**มากที่สุด**
14. พนักงานมีมารยาทที่ดีในการให้บริการ	4.158	.6947	มาก
15. พนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย	4.387	.6680	มากที่สุด
16. ความกระตือรือร้นและความเต็มใจให้บริการของพนักงาน	4.268	.6874	มากที่สุด
17. พนักงานมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สามารถให้คำแนะนำและตอบคำถามได้	4.275	.7159	มากที่สุด
ด้านกระบวนการการให้บริการ	**4.193**	**.5958**	**มาก**
18. ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.057	.7158	มาก
19. ขั้นตอนในการสั่งซื้อสินค้าและชำระเงินสะดวกและรวดเร็ว	4.330	.6980	มากที่สุด
ด้านลักษณะกายภาพ	**4.027**	**.6649**	**มาก**
20.การตกแต่งภายในร้านทันสมัย ป้ายหน้าร้านเด่นชัด	4.099	.7112	มาก
21. มีป้ายเมนูต่างๆ แนะนำลูกค้า	4.174	.7545	มาก
22. การจัดสรรที่นั่งด้านในและด้านนอกร้านอย่างเพียงพอ	4.068	.8295	มาก
23. มี Wifi ให้บริการ	3.771	1.1658	มาก
รวม	**4.084**	**.4591**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่าภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.084) และเมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากร มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ = 4.272) ส่วนด้านกระบวนการการให้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านลักษณะกายภาพ และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.193, 4.144, 4.138, 4.077, 4.027 และ 3.734 ตามลำดับ) โดยด้านบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับพนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย มี

ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.387) ด้านกระบวนการการให้บริการ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับขั้นตอนในการสั่งซื้อสินค้าและชำระเงินสะดวกและรวดเร็ว มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.330) ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับรสชาติของกาแฟและเครื่องดื่มอื่นๆ มีรสชาติดี มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.273) ด้านราคา ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับราคาเหมาะสมกับปริมาณ มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.213) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับช่วงเวลาให้บริการมีความเหมาะสม มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.218) ด้านลักษณะกายภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับมีป้ายเมนูต่าง ๆ แนะนำลูกค้า มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.174) และด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการโฆษณาผ่านช่องทางต่างๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาหน้าร้าน มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.818)

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

การตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1.การโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ ทำให้ท่านสนใจซื้อเครื่องดื่มกาแฟพันธุ์ไทย	4.036	.7244	มาก
2. ท่านมีการหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย	3.984	.7805	มาก
3. ท่านพิจารณาราคาและบริการของร้านกาแฟพันธุ์ไทยก่อนการตัดสินใจใช้บริการ	4.057	.7785	มาก
4. ท่านตัดสินใจมาใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย	4.031	.7459	มาก
5. ในอนาคตท่านจะกลับมาใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยอย่างต่อเนื่อง	4.086	.7606	มาก
6.ท่านจะแนะนำร้านกาแฟพันธุ์ไทยให้กับบุคคลรอบข้าง	4.083	.7862	มาก
รวม	**4.046**	**.5346**	**มาก**

จากตารางที่ 2 การตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.046) และเมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ในอนาคตท่านจะกลับมาใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยอย่างต่อเนื่อง ท่านจะแนะนำร้านกาแฟพันธุ์ไทยให้กับบุคคลรอบข้าง ท่านพิจารณาราคาและบริการของร้านกาแฟพันธุ์ไทยก่อนการตัดสินใจใช้บริการ การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านสนใจซื้อเครื่องดื่มกาแฟพันธุ์ไทย ท่านตัดสินใจมาใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย และท่านมีการหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากทุกข้อ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.086, 4.083, 4.057, 4.036, 4.031 และ3.984 ตามลำดับ)

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Erro	Beta (ß)		
2. Constant	.835	.188		4.433	.000
ด้านผลิตภัณฑ์ (X_1)	.096	.046	.092	2.077	.038*
ด้านราคา (X_2)	.068	.050	.072	1.363	.174
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)	.101	.047	.115	2.170	.031*
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_4)	.151	.032	.216	4.668	.000*
ด้านบุคลากร (X_5)	.106	.050	.108	2.121	.035*
ด้านกระบวนการการให้บริการ (X_6)	.074	0.52	.083	1.429	.154
ด้านลักษณะกายภาพ (X_7)	.196	.043	.244	4.604	.000*
R = .709 , R^2 = .503 , Adjust R^2 = .494 , Sig. = .000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านลักษณะกายภาพ (Beta = .244) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Beta = .216) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = .115) ด้านบุคลากร (Beta = .108) และด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = .092) ตามลำดับ ส่วนด้านราคา และด้านกระบวนการการให้บริการ ไม่สามารถนำไปพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจใช้บริการได้เนื่องจากไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยร้อยละ 50.3 อีกร้อยละ 49.7 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทยได้ร้อยละ 50.3

สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$Y = .835 + .096 (X_1) + .101 (X_3) + .151 (X_4) + .106 (X_5) + .196 (X_7)$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$Y = .092 (X_1) + .115 (X_3) + .216 (X_4) + .108 (X_5) + .244 (X_7)$

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ .503

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 49.4

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านลักษณะกายภาพ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคลากร และด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ

ด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับรสชาติของกาแฟ และเครื่องดื่มอื่น ๆ ว่าต้องมีรสชาติที่ดี ต้องมีการจำหน่ายอาหารว่าง เช่น เบเกอรี่ ในร้าน มีสินค้าที่ระลึกจำหน่ายภายในร้าน และที่สำคัญภาชนะและบรรจุภัณฑ์ต้องมีความสวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร ลีลอย (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา พบว่า อาหาร ขนม เครื่องดื่มมีรสชาติดีและภาชนะและบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับสถานที่ตั้งของร้านต้องมีความสะดวกในการให้บริการลูกค้า มีช่วงเวลาการเปิด – ปิดให้บริการที่เหมาะสมและร้านมีการให้บริการหลายสาขา ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร ลีลอย (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา พบว่า สถานที่ตั้งที่สะดวกต่อการให้บริการและระยะเปิด – ปิดร้านมีความเหมาะสม มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา

ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการจัดโปรโมชั่นสินค้า เช่น การลดราคา แจกของแถม มีการโฆษณาผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาหร้าร้าน และการสะสมคะแนนผ่านบัตร PT Max Card ซึ่งสอดคล้องกับ สุธาวรี้ เหลืองสินศิริ (2564) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การส่งเสริมการตลาด ไม่ว่าจะเป็นการจัดโปรโมชั่น การโฆษณาและการสะสมแต้ม มีผลต่อการเลือกบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี

ด้านบุคลากร ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมัน ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญการที่พนักงานมีมารยาทที่ดีในการให้บริการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีความกระตือรือร้นและความเต็มใจในการให้บริการ และพนักงานควรมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สามารถให้คำแนะนำและตอบคำถามได้ ซึ่งสอดคล้องกับ จารุวรรณ วรชิน (2565) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟวริจจิตราคาเฟ่แอนด์ฟาร์มของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านบุคลากร พนักงานมีอัธยาศัยดี สุภาพ และมีมารยาท พนักงานแต่งกายสะอาดเรียบร้อย และมีความรู้ความเข้าใจที่จะสามารถตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ลูกค้า มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟวริจจิตราคาเฟ่แอนด์ฟาร์มของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี

ด้านลักษณะกายภาพ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการตกแต่งภายในร้านให้ทันสมัย ป้ายหน้าร้านชัดเจน มีป้ายเมนูต่าง ๆ แนะนำลูกค้า มีการจัดสรรที่นั่งด้านในและด้านนอกร้านอย่างเพียงพอ และมี Wifi ให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร ลีลอย (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา พบว่า ด้านลักษณะกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งร้านให้มีความสวยงามและบรรยากาศน่านั่ง มีการจัดวางที่นั่งด้านในและด้านนอกอย่างเพียงพอต่อความต้องการ มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา

ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ

ด้านราคา ไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย อาจเป็นเพราะราคาของเครื่องดื่มและสินค้าอื่น ๆ ภายในร้านมีความคล้ายกับร้านอื่น ซึ่งไม่ได้มีความแตกต่างมากนักจึงไม่ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับ รมย์นลิน โรจน์ธำรงค์ (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านราคา ไม่ต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม

ด้านกระบวนการการให้บริการ ไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย อาจเป็นเพราะการให้บริการยังไม่เป็นที่พอใจหรือการให้บริการของร้านยังไม่พัฒนา มีขั้นตอนในการเข้าใช้บริการเยอะ ยุ่งยากเกินไป ทำให้เกิดข้อเสียในการให้บริการจึงไม่ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับ รมย์นลิน โรจน์ธำรงค์ (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านกระบวนการการให้บริการ ไม่ต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ด้านลักษณะกายภาพ ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ มีป้ายเมนูต่าง ๆ แนะนำลูกค้า ผู้ประกอบการควรตรวจสอบการจัดตั้งป้ายเมนูหน้าร้านอยู่เสมอ แก้ไขเมนูทุกครั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง และควรมีการจัดป้ายเมนูที่เป็นเมนูแนะนำหรือเมนูใหม่ที่อาจจะเป็นเมนูพิเศษหรือมีขายในช่วงเวลาสั้น ๆ เพื่อดึงดูดลูกค้าให้มาเข้าใช้บริการ

2. ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดแรก คือ มีการโฆษณาผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาหน้าร้าน ดังนั้นผู้ประกอบการควรพิจารณาการทำโฆษณาให้เยอะขึ้นเพื่อเป็นการกระจายข่าวและเป็นการแจ้งข่าวสารให้กับผู้บริโภคเมื่อมีกิจกรรมหรือข่าวสารใหม่ ๆ

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ช่วงเวลาให้บริการมีความเหมาะสม ดังนั้นผู้ประกอบการควรตั้งเวลาเปิด - ปิด การให้บริการอย่างชัดเจนให้เหมาะกับช่วงเวลาที่มีผู้บริโภคเข้ามาใช้บริการหรือมีเวลาที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถให้บริการผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น

4. ด้านบุคลากร ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ พนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ดังนั้นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายของพนักงาน ควรแต่งการด้วยชุดยูนิฟอร์มที่เหมือนกัน สะอาด สุภาพ และเหมาะสมกับการให้บริการลูกค้า

5. ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ รสชาติของกาแฟและเครื่องดื่มอื่น ๆ มีรสชาติดี ดังนั้นผู้ประกอบการควรรักษามาตรฐานของเครื่องดื่มให้คงรสชาติเดิมและพัฒนาสูตรของเครื่องดื่มให้ดีขึ้น

6. ด้านกระบวนการการให้บริการ ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ขั้นตอนในการสั่งซื้อสินค้าและชำระเงินสะดวกและรวดเร็ว ดังนั้นผู้ประกอบการควรพัฒนาระบบการสั่งสินค้าและการชำระเงินอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกต่อลูกค้า

7. ด้านราคา ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ราคาเหมาะสมกับปริมาณ ดังนั้นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับราคาที่เหมาะสมกับปริมาณของกาแฟ รักษามาตรฐานของเครื่องดื่มให้เหมาะสมกับสามารถที่ผู้บริโภคจ่ายมา เพื่อไม่ให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกว่าปริมาณของเครื่องดื่มที่ได้มาไม่คุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการอย่างเดียว ผู้ที่จะทำการวิจัยในครั้งถัดไป สามารถวิจัยถึงทัศนคติ ความพึงพอใจ ของผู้บริโภคที่มีต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย เพื่อเป็นการต่อยอดสำหรับใช้เป็นแนวทางพัฒนากลยุทธ์

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบกับร้านกาแฟแบรนด์อื่น ๆ เช่น ร้านคาเฟ่อเมซอน กาแฟอินทนิล เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้ประกอบกิจการร้านกาแฟในการวางแผนกลยุทธ์และปรับปรุงคุณภาพให้การบริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ วรชิน. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟวริจจิตราคาเฟ่ แอนด์ฟาร์มของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์. (4)*3, 230-242.

ชญานิน ขนอม. (2563). *ส่วนผสมทางการตลาด (7Ps) สำหรับธุรกิจบริการที่มีผลต่อความพึงพอใจใน การใช้บริการ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขา เขาปีบ จังหวัดชุมพร.* การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทศพร ลีลอย. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

รมย์นลิน โรจน์ธำรงค์. (2563). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคสของ ผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม.* การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.

ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2564). *ธุรกิจกาแฟในประเทศไทย.* FIC. https://fic.nfi.or.th/market-intelligence-detail.php?smid=319

สโรชา เย็นยิ่ง. (2563). *พฤติกรรมการซื้อสลัดผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภค ในช่วงที่มีการระบาดของ Covid-19.* การค้นคว้าอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุธาวีร์ เหลืองสินศิริ. (2564). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี.* การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกริก.

สุภารัตน์ ศรีรัตน์. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มกาแฟร้าน อินทนิล คอฟฟี่ สาขา ไพน์เฮริ์ทของพนักงาน บริษัทฟาบริเนท จำกัด (มหาชน).* การค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสรี วงษ์มณฑา. (2553). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนการตลาด.* กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.

อรจันทร์ ศิริโชติ. (2556). *การตลาดบริการ.* สงขลา : นำศิลป์โฆษณา.

OKI. (2566, 12 พฤษภาคม). *ก้าวใหญ่ “พันธุ์ไทย” ท้าชิงตลาดร้านกาแฟระลอกใหม่ อีก 4 ปี จะต้องมี 5,000 สาขา ผงาดทั้งไทย-เทศ.*Brandbuffet. https://www.brandbuffet.in.th/2023/05/punthai-coffee-by-ptg-targets-5000-branches- in-next-4-years

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
2518 – 1975
PAAT
PUBLIC ADMINISTRATION ASSOCIATION OF THAILAND (PAAT)

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย

The Retail Mix Factors Affecting Consumer Decision Making Process of MOSHI MOSHI Store in Thailand.

วรรษมาห์ สะแลแม[1], ซารีณี มีเด็น[2] , รสิตา สมศรี[3] และอรศิริ ลีลายุทธชัย[4]

Wasmah Salamae[1], Sareenee Miden[2], Rasita Somsri[3] and Onsiri Leelayuttachai[4]

[1,2,3,4] สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1,2,3,4] Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071390@tsu.ac.th[1]

Corresponding author E-mail: onsiri@tsu.ac.th[4]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ในประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครน จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก; กระบวนการตัดสินใจซื้อ

Abstract

The objectives of the research were to investigate retail mix factors affecting consumer's decision making process of MOSHI MOSHI store in Thailand. The sample group of this research was consumers of MOSHI MOSHI store in Thailand. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was online questionnaire. The statistic used in the analysis were percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis by analyzing multiple regression. The results revealed that retail mix factors in location, variety of product, marketing communication mix, and customer service had a positive influence on consumers' decision making process of MOSHI MOSHI store in Thailand of significantly at 0.05.

Keywords: Retail mix factors; Decision making process

บทนำ

ธุรกิจค้าปลีก คือ ธุรกิจที่มีลักษณะการซื้อขายสินค้าและบริการโดยตรงให้กับผู้บริโภค หรือผู้บริโภคคนสุดท้าย ที่ต้องการซื้อสินค้าและบริการไปบริโภคเอง โดยธุรกิจค้าปลีกเป็นธุรกิจที่มีมานานหลายยุค หลายสมัย ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม เห็นได้ชัดจากการบริหารงานธุรกิจด้วยสมาชิกในครอบครัว ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน รูปแบบของร้านไม่ได้ถูกออกแบบมาให้มีความสวยงามหรือมีการตกแต่งมากนัก (ดลยา, 2019)

ภาพรวมอุตสาหกรรมค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์มีจำนวนมากปรากฏให้เห็นในท้องตลาด ตั้งแต่ร้านขนาดเล็กในท้องถิ่น ไปจนถึงร้านขนาดใหญ่ที่มีสาขากระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยตลาดค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์เป็นตลาดที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งคาดว่าจะเติบโตต่อเนื่องกว่าปีละ 20.4% (ปี 2564-2569) สินค้าไลฟ์สไตล์เป็นการแบ่งส่วนตลาดย่อยที่น่าสนใจของตลาดค้าปลีก บริษัทที่เป็นผู้นำธุรกิจร้านค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์ในประเทศไทยนั้นสามารถก้าวสู่การเป็นบริษัทที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดสูงสุด หลังเข้าสู่ธุรกิจสินค้าไลฟ์สไตล์ได้เพียง 3 ปี และยังครองส่วนแบ่งทางการตลาดที่อันดับหนึ่งจนถึงปัจจุบัน แม้มีภาวะโรคระบาด รวมถึงการแข่งขันอันดุเดือดในตลาดและเทรนด์ของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บริษัท โมชิ โมชิ รีเทล คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ MOSHI MOSHI ถือเป็นผู้นำธุรกิจร้านค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์รายใหญ่ ภายใต้ชื่อร้าน MOSHI MOSHI ซึ่งมีจุดเด่นเรื่องสินค้าที่มีความทันสมัย คุณภาพดี ในราคาย่อมเยา แต่นอกจากนี้ยังมีร้านค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์เช่นเดียวกับ MOSHI MOSHI นั่นก็คือ ร้าน MINISO เป็นแบรนด์ที่เกิดจากการร่วมก่อตั้งระหว่างนักออกแบบสองคนระหว่างชาวจีนและชาวญี่ปุ่น โดยร้าน MOSHI MOSHI ยึดหลักการคล้ายกับร้าน MINISO ที่ให้ความสำคัญกับดีไซน์ของสินค้า คุณภาพ และราคาที่แข่งขันได้ จะเห็นว่าสินค้าในร้านเริ่มต้นเพียง 20 บาท เทียบเท่าร้านค้าปลีกทุกอย่างยี่สิบบาทอันเป็นที่นิยมในไทยด้วยราคาที่เท่ากัน แต่ร้าน MOSHI MOSHI มีความแตกต่างที่ดีไซน์ที่สวยงาม ดูดี ทำให้เข้าถึงผู้บริโภคได้ในเวลาอันรวดเร็ว กำลังจะจดทะเบียนเข้าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในเร็วๆ นี้ โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าภายใต้แบรนด์ของ MOSHI MOSHI ที่ออกแบบมาเพื่อจำหน่ายในร้านโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงสินค้าภายในร้าน ตกแต่งร้านให้สวยงาม และจัดแผนผังร้านให้เหมาะสมเพื่อช่วยส่งเสริมทั้งภาพลักษณ์แบรนด์และเพิ่มโอกาสในการขายสินค้า สำหรับการจดทะเบียนเข้าตลาดหลักทรัพย์ที่กำลังจะเกิดขึ้นครั้งนี้ จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บริษัทได้ยกระดับความสามารถในการแข่งขัน และเสริมศักยภาพทางธุรกิจให้มีความแข็งแกร่งมากขึ้น เพื่อรักษาความเป็นผู้นำในธุรกิจสินค้าไลฟ์สไตล์ และส่งมอบความสุขในการเลือกซื้อสินค้าให้กับผู้บริโภคต่อไปในอนาคต (Brand Buffet, 2022)

จากการประสบความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย เพื่อนำมาปรับกลยุทธ์ทางการตลาดที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อขยายฐานรายได้และกลุ่มลูกค้าในระยะยาวต่อไป

เนื้อหา

คำถามวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทยหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ในประเทศไทย ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มาจากสูตรของการคำนวณขนาดตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่ไม่แน่นอน โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 โดยใช้สูตรการคำนวณของ W.G.Cochran, 1977 ซึ่งอ้างโดยจีรวัฒน์ เยาวนิช ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลเท่ากับ 385 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามในการคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับส่วนประสมการค้าปลีก ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยจะทำการเก็บตัวอย่างจากผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI

3. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.674 - 0.904 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงอายุ 18-25 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 -20,000 บาท

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกร้าน MOSHI MOSHI

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของของปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านทำเลที่ตั้ง	**4.42**	**.616**	**มากที่สุด**
- ร้าน MOSHI MOSHI ตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้าที่เดินทางสะดวก	4.54	.653	มากที่สุด
- ร้าน MOSHI MOSHI มีพื้นที่ที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย	4.42	.707	มากที่สุด
- มีหลายสาขาให้เลือกซื้อ	4.31	.813	มากที่สุด
ด้านการคัดสรรสินค้า	**4.37**	**.633**	**มากที่สุด**
- สินค้ามีความหลากหลายให้เลือกซื้อ	4.44	.741	มากที่สุด
- สินค้ามีลักษณะตรงกับความต้องการ	4.33	.745	มากที่สุด
- สินค้ามีความทันสมัย	4.34	.743	มากที่สุด
ด้านราคา	**4.39**	**.614**	**มากที่สุด**

- มีป้ายกำกับราคาที่ชัดเจน	4.49	.696	มากที่สุด
- ระดับราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า	4.32	.737	มากที่สุด
- ราคาสามารถเข้าถึงได้	4.36	.789	มากที่สุด
ด้านการสื่อสารทางการตลาด	**4.17**	**.726**	**มาก**
- มีการลดราคาพิเศษในโอกาสหรือเทศกาลต่างๆ	4.21	.843	มากที่สุด
- มีการแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ เช่น เพจเฟซบุ๊ก เว็บไซต์	4.15	.868	มาก
- มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายให้กับลูกค้า ได้แก่ การรับสิทธิแลกซื้อ	4.11	.882	มาก
- มีสินค้าตัวอย่างให้ทดลอง เช่น น้ำหอม, เครื่องสำอาง, เครื่องเขียน	4.23	.816	มากที่สุด
ด้านการออกแบบร้านและการจัดวางสินค้า	**4.43**	**.596**	**มากที่สุด**
- การตกแต่งร้านค้ามีความปลอดโปร่งโล่งสบาย	4.42	.714	มากที่สุด
- มีการจัดวางแสดงสินค้าภายในร้านออกเป็นหมวดหมู่ ทำให้สามารถมองหาสินค้าได้ง่าย	4.43	.700	มากที่สุด
- แสงสว่างภายในร้านมีความสว่างเพียงพอ ในการเลือกซื้อสินค้า	4.44	.701	มากที่สุด
ด้านการบริการลูกค้า	**4.41**	**.595**	**มากที่สุด**
- ร้าน MOSHI MOSHI เปิดให้บริการทุกวัน	4.51	.638	มากที่สุด
- พนักงานมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า	4.40	.719	มากที่สุด
- มีบริการสั่งซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ ช้อปปี้, ลาซาด้า	4.31	.821	มากที่สุด
รวม	**4.37**	**.630**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อส่วนประสมการค้าปลีกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.37) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการออกแบบและการจัดวางสินค้า ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการบริการลูกค้า ด้านราคา และด้านการคัดสรรสินค้า มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.43, 4.42, 4.41, 4.39, 4.37 ตามลำดับ) ส่วนด้านการสื่อสารทางการตลาด มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.17) โดยด้านทำเลที่ตั้ง ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับร้าน MOSHI MOSHI ตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้าที่เดินทางสะดวก มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.54) ด้านการคัดสรรสินค้า ให้ความสำคัญสูงสุดกับสินค้ามีความหลากหลายให้เลือกซื้อ สะดวก มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.44) ด้านราคา ให้ความสำคัญสูงสุดกับมีป้ายกำกับราคาที่ชัดเจน สะดวก มีความสำคัญ

อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.49) ด้านการสื่อสารทางการตลาด ให้ความสำคัญสูงสุดกับมีสินค้าตัวอย่างให้ทดลอง เช่น น้ำหอม, เครื่องสำอาง, เครื่องเขียน มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.23) ด้านการออกแบบและการจัดวางสินค้า ให้ความสำคัญสูงสุดกับแสงสว่างภายในร้านมีความสว่างเพียงพอในการเลือกซื้อสินค้า มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.44) และด้านการบริการลูกค้า ให้ความสำคัญสูงสุดกับร้าน MOSHI MOSHI เปิดให้บริการทุกวัน ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.51)

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของกระบวนการตัดสินใจซื้อ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของของกระบวนการตัดสินใจซื้อ

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การจัดแสดงสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ทำให้ท่านเกิดความต้องการซื้อสินค้า	4.34	.740	มากที่สุด
ท่านมักจะหาข้อมูลสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ก่อนตัดสินใจซื้อ	4.10	.910	มาก
ท่านมีการเปรียบเทียบสินค้าและราคาก่อนการตัดสินใจซื้อ	4.22	.806	มากที่สุด
ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI เพราะสินค้าสามารถตอบสนองความต้องการ	4.25	.761	มากที่สุด
ท่านจะเชิญชวนเพื่อนและคนในครอบครัวซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI	4.21	.838	มากที่สุด
รวม	**4.22**	**.811**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้านโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.22) และเมื่อพิจารณาแต่ละข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า การจัดแสดงสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ทำให้ท่านเกิดความต้องการซื้อสินค้า ($\bar{x}$= 4.34) ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI เพราะสินค้าสามารถตอบสนองความต้องการ ($\bar{x}$= 4.25) ท่านมีการเปรียบเทียบราคาก่อนการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x}$= 4.22) ท่านจะเชิญชวนเพื่อนและคนในครอบครัวซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ($\bar{x}$= 4.21) และท่านมักจะหาข้อมูลสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ก่อนการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x}$= 4.10) ตามลำดับ

ผลการวิจัยปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของ ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Error	Beta		
1 Constant	.210	.172		1.222	.223
ด้านทำเลที่ตั้ง(X_1)	.107	.048	.107	2.245	.025*
ด้านการคัดสรรสินค้า(X_2)	.227	.047	.232	4.861	.000*
ด้านราคา(X_3)	.006	.049	.005	.114	.909
ด้านการสื่อสารทางการตลาด(X_4)	.144	.042	.169	3.433	.001*
ด้านการออกแบบร้านค้า(X_5) และการจัดวางสินค้า	.088	.047	.085	1.876	.061
ด้านการบริการลูกค้า(X_6)	.348	.052	.335	6.644	.000*
R= .791[a] R Square = .626 Adjust R Square= .621 Std. Error of the Estimate= .380					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ .000 จึงสามารถยอมรับสมมติฐาน ซึ่งตีความได้ว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัว ที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.00) โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการบริการลูกค้า (Beta=.335) ด้านการคัดสรรสินค้า (Beta=.232) ด้านการสื่อสารทางการตลาด (Beta=.169) และด้านทำเลที่ตั้ง (Beta=.107) ตามลำดับ ส่วนด้านด้านราคา และด้านการออกแบบร้านค้าและการจัดวางสินค้าไม่สามารถนำไปพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจซื้อสินค้า เนื่องจากไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ ในรูปแบบคะแนนดิบได้ ดังนี้

$Y= 0.21 + 0.107(X_1) + 0.227(X_2) + 0.144(X_4) + 0.348(X_6)$

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค

ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ เปมานุกรรักษ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการตลาดค้าปลีกที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในร้านเซโฟร่า ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในร้านเซโฟร่า

สำหรับปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก ด้านราคา และด้านการออกแบบร้านค้าและการจัดวางสินค้า ไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิวิมล ล้วนเนตรเงิน (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของความพึงพอใจต่อส่วนประสมการค้าปลีก ความเชื่อมั่นในตราของร้านค้าและการรับรู้คุณค่าจากการสื่อสารของร้านค้าที่มีต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค: ศึกษากรณีร้านค้าปลีกกวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กลุ่มผู้บริโภคมีความพึงพอใจในส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเลที่ตั้ง แต่ยังไม่รู้สึกพึงพอใจในส่วนประสมการค้าปลีกด้านอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วย ด้านราคา ด้านการสื่อสารทางการตลาด ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการออกแบบร้านและการจัดวางสินค้า และด้านการบริการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเลที่ตั้ง ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย ผู้ประกอบการจึงควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกทำเลที่ตั้งของร้าน และความสะดวกในการเดินทาง

2. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการคัดสรรสินค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย โดยผู้บริโภค ให้ความสำคัญกับด้านการคัดสรรสินค้า ผู้ประกอบการจึงควรออกแบบสินค้าให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัย และสินค้ามีลักษณะตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

3. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการสื่อสารทางการตลาด ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย ผู้ประกอบการจึงควรมีการส่งเสริมการตลาดให้กับผู้บริโภคผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เช่น เพจเฟซบุ๊ก ติ๊กต็อก ยูทูป เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้ถึงข่าวสารใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายให้กับลูกค้า เช่น การเก็บสะสมแต้ม เพื่อจูงใจผู้บริโภค

4. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย นอกจากจะมีการบริการสั่งซื้อผ่านช่องทางช้อปปี้ และลาซาด้า ควรเพิ่มช่องทางใหม่ๆ อย่างช่องทางติ๊กต็อกช้อป เนื่องจากเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมและสามารถสร้างรายได้เช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

นัฐภัสสรญ์ วงษ์มหิงษ์. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมการค้าปลีกสมัยใหม่กับพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ ในอำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี*. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

นพวรรณ เปมานุกรรักษ์. (2560). *ปัจจัยส่วนประสมการตลาดค้าปลีกที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในร้านเซโฟร่า*. [สารนิพนธ์ปริญญามหาบันฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภูริต กองบุญสุข. (2561). *ส่วนประสมการค้าปลีกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม (โชห่วย) กรณีศึกษา : ร้านค้าชุมชน ตำบลป่าไผ่ เชียงใหม่*. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ศศิวิมล ล้วนเนตรเงิน. (2560). *ผลกระทบของความพึงพอใจต่อส่วนประสมการค้าปลีก ความเชื่อมั่นในตราของร้านค้าและการรับรู้คุณค่าจากการสื่อสารของร้านค้าที่มีต่อความตั้งใจซื้อของผู้ บริโภค : ศึกษากรณีร้านค้าปลีกวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี*. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

Brand Buffet. (2022). *ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสินค้าไลฟ์สไตล์*. สืบค้น 19 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://www.brandbuffet.in.th/2022/11/moshi-lifestyle

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

Marketing mix factors and brand trust that influence Thai consumers' Meat Zero brand loyalty.

ปิยดา เวียงจันทร์[1] ศุภกร พานิช[2] วุฒิชัย ชนะพาล[3] และอัตถพงศ์ เขียวแกร[4]
Piyada Viengjan[1] Supakorn Panich[2] Wutthichai chanapal[3] and Aattapong Kheawgrare[4]
[1,2,3,4] *สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*
[1,2,3,4] *Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University*
First author E-mail: 631071215@tsu.ac.th
Corresponding author E-mail: Aattapong@tsu.ac.th
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย 2) ศึกษาปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมทางการตลาด และปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความสามารถในตราสินค้าความน่าเชื่อถือของตราสินค้า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า และความมีชื่อเสียงของตราสินค้า ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า; ความจงรักภักดีในตราสินค้า; แบรนด์ Meat zero

Abstract

The purpose of this research is to 1) Study marketing mix factors that influence Thai consumers' loyalty to the Meat Zero brand. 2) Study the factors of brand trust that influence loyalty to the Meat Zero brand of Thai consumers. Using a questionnaire as a tool to collect data, 385 sets were used with purposive sampling. Used to analyze the statistical data used for descriptive data analysis, including averages, percentages, standard deviations. and statistics used for inferential data analysis to test hypotheses include multiple regression analysis.

The results of the study found that 1) marketing mix factors in product, price, distribution channel and promotion affected Thai consumers' loyalty to the Meat Zero brand at a statistical significance of 0.05 2) factors of brand trust in brand competence, brand credibility, brand generosity and brand reputation affected Thai consumers' loyalty to the Meat Zero brand at a statistical significance of 0.05

Keywords: marketing mix factors; Brand trust factor; brand loyalty; Meat zero brand

บทนำ

จากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศทำให้เกิดการหยุดชะงักในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้ผู้คนมีความวิตกกังวลกับการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การแพร่ระบาด จึงส่งผลต่อความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการซื้อสินค้าเพื่อบริโภคที่หลีกเลี่ยงอาหารปนเปื้อนของสารเจือปนหรือสิ่งที่เป็นอันตรายในอาหาร ซึ่งผู้บริโภคให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพเพิ่มมากขึ้นทำให้ผู้คนพยายามปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

หลังจากการระบาดของโควิด-19 เทรนด์อาหารเพื่อสุขภาพทั่วโลกเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคด้วยการหันมาใส่ใจดูแลเรื่องสุขภาพมากขึ้น ซึ่งทำให้กระแส Plant-based foods ที่กำลังได้รับความนิยมและเติบโตอยู่ทั่วโลก Plant-based foods คือ การรับประทานอาหารที่ส่วนประกอบทุกอย่างมาจากพืช หรือเรียกว่า“เนื้อจากพืช” ซึ่งไม่มีการใช้ส่วนประกอบใดๆ จากสัตว์เลยจากการวิจัยได้พบว่าการรับประทานเนื้อจากพืชได้เกิดจากการเติบโตพฤติกรรมรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Flexitarian หรือมังสวิรัติยืดหยุ่นเป็นพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงเนื้อสัตว์แบบง่ายๆ ที่ไม่ได้เคร่งครัด คนที่บริโภคจะต้องเป็นมังสวิรัติหรือกินเจ เพียงแต่ไลฟ์สไตล์ในยุคสมัยใหม่ที่หลายๆคนมองถึงอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งทำให้มีการเติบโตโดยได้รับข้อมูลจาก Euromonitor คาดการณ์ว่ามูลค่าตลาด Plant Based Meat ทั่วโลกในปี 2024 จะเติบโตขึ้นไปอยู่ที่ 2.5 หมื่นล้านดอลลาร์ หรือราว 7.5 แสนล้านบาท (Nalisa, 2564) ขณะที่ศูนย์วิจัยกรุงไทยได้คาดการณ์มูลค่าตลาด Plant Based Foods ในประเทศไทยปี 2024 มีอัตราเติบโตประมาณ 4.5 หมื่นล้านบาท (Krungthai compass, 2563) ซึ่งทำให้พบว่าผู้คนหันมาบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น

จากกระแสความนิยมด้านอาหาร Plant-based foods ที่มีอย่างต่อเนื่องทำให้ทางบริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) หรือซีพีเอฟ ได้คิดค้นนวัตกรรม “PLANT–TEC” เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ “MEAT ZERO” เนื้อทางเลือกที่สมบูรณ์แบบทั้งลักษณะ รสชาติ กลิ่น และเนื้อสัมผัส ที่ผ่านการทดลองกว่า 2,000 ครั้ง จนมั่นใจว่าเป็นพืชที่อร่อยอย่างเนื้อจริงๆ (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) หลังจากมีการเปิดตัวในประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม 2564 ที่ผ่านมาทางผู้บริโภคตอบรับดีจนกลายเป็นแบรนด์ Plant-based อันดับหนึ่งมียอดขายกว่า 4 ล้านแพ็ค (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2564) อย่างไรก็ตามทางบริษัทควรตระหนักถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยมีการนำปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด สามารถตอบโจทย์ในด้านการส่งเสริมการขายเพื่อขยายการรับรู้ถึงสินค้าและให้ความไว้วางใจแก่ลูกค้าโดยจะส่งผลต่อความภักดีในระยะยาวแก่บริษัทที่มาจากพฤติกรรมของลูกค้า

จากความสำคัญข้างต้นที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางให้กับบริษัทในการปรับปรุงกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้บริโภค เพื่อสร้างความไว้วางใจในตราสินค้าให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งสามารถเป็นการรักษาฐานลูกค้าเดิม ลดต้นทุนการหาลูกค้าใหม่ และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่บริษัทอย่างมั่นคงต่อไปได้ในระยะยาว

เนื้อหา

คำถามวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านใดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

2. ปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าด้านใดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

2. ปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อและบริโภคเนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อและบริโภคเนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero จำนวน 385 ตัวอย่าง ซึ่งคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบจำนวนประชากร โดยเก็บผู้บริโภคชาวไทยที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ดังนั้นจึงได้ใช้คำนวณขนาดตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรตามข้อเสนอของ Cochran W.G. (1977) กำหนดให้ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (Z = 1.96) ค่าคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 (e = 0.05) และค่าสัดส่วนประชากรร้อยละ 50 (P = 0.5) จึงได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 385 ตัวอย่าง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นคำถามเป็น 5 ส่วนดังนี้ ได้แก่ **ส่วนที่ 1)** คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม **ส่วนที่ 2)** ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม **ส่วนที่ 3)** เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) แบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย **ส่วนที่ 4)** เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านความไว้วางใจในตรา

สินค้าแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย **ส่วนที่ 5)** เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความจงรักภักดีในตราสินค้าแบรนด์ Meat Zero โดยส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 จะใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scales) มี 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ย มีรายละเอียดดังนี้ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึง มาก 2.61–3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81–2.60 หมายถึง

น้อย และ 1.00–1.80 หมายถึง น้อยที่สุด มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.72 – 0.94 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้ที่บริโภคเนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero ในประเทศไทยเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 56.6 อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.2 มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 57.4 มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 27.8 ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 46 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 37.7

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

ตารางที่1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's)	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านผลิตภัณฑ์	**4.27**	**0.34**	**มากที่สุด**
1. Meat Zero ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัย	4.51	0.60	มากที่สุด
2. Meat Zero มีฉลากที่แสดงรายละเอียดชัดเจนบนบรรจุภัณฑ์	4.49	0.69	มากที่สุด
3. Meat Zero มอบคุณค่าทางโภชนาการที่ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค	4.06	0.78	มาก
4. Meat Zero มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในตลาด	4.04	0.77	มาก
ด้านราคา	**4.13**	**0.35**	**มาก**
5. Meat Zero มีป้ายบอกราคาที่ชัดเจน	4.20	0.68	มาก
6. Meat Zero มีราคาที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพ	4.32	0.80	มากที่สุด
7. Meat Zero มีราคาที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณ	3.90	0.86	มาก
8. Meat Zero มีราคาที่หลากหลายให้เลือกซื้อตามความต้องการของผู้บริโภค	4.05	0.80	มาก
9. Meat Zero มีราคาคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืช แบรนด์อื่นๆ	4.16	0.73	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	**4.16**	**0.37**	**มาก**
10. ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ Meat Zero มีความน่าเชื่อถือ (ความสะอาด ควบคุมอุณหภูมิ)	4.30	0.67	มากที่สุด
11. ช่องทางการจัดจำหน่ายออฟไลน์ (ร้านสะดวกซื้อและซุปเปอร์มาร์เก็ต) ของผลิตภัณฑ์ Meat Zero สามารถเข้าถึงง่ายและสะดวกในการเดินทาง	4.24	0.83	มากที่สุด
12. ช่องทางการจัดจำหน่ายออฟไลน์ (ร้านสะดวกซื้อและซุปเปอร์มาร์เก็ต) ของผลิตภัณฑ์ Meat Zero มีการจัดวางผลิตภัณฑ์ตามหมวดหมู่ มองเห็นได้อย่างชัดเจนและสะดวกในการซื้อ	3.97	0.84	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's)	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
13. ช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ (Lazada Shopee และเว็บไซต์ CP) ของผลิตภัณฑ์ Meat Zero สามารถเข้าถึงง่ายและสะดวกในการซื้อ	4.11	0.80	มาก
ด้านส่งเสริมการตลาด	**4.19**	**0.41**	**มาก**
14. Meat Zero มีการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ที่เข้าถึงผู้บริโภค ได้ง่าย	4.28	0.68	มากที่สุด
15. Meat Zero มีการจัดการส่งเสริมการขาย (การลดราคาตามเทศกาล การแจกของแถมเมื่อซื้อผลิตภัณฑ์ตามเงื่อนไขที่กำหนด และการแถมสินค้า)	4.32	0.81	มากที่สุด
16. Meat Zero มีการจัดกิจกรรมออก บูธตามงานอีเว้นท์ต่างๆที่มีการให้ทดลองชิมผลิตภัณฑ์	4.01	0.83	มาก
17. Meat Zero ได้มีการนำพรีเซ็นเตอร์มาใช้ในการโฆษณาผลิตภัณฑ์	4.14	0.80	มาก
รวม	**4.19**	**0.29**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) โดยอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{x}$=4.19) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.27) ส่วนด้านส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านราคา มีความสำคัญในระดับที่มาก ($\bar{x}$=4.19), ($\bar{x}$=4.16 และ ($\bar{x}$=4.13)

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้าในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า

ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ความสามารถของตราสินค้า	**4.20**	**0.39**	**มาก**
1. แบรนด์ Meat Zero เป็นตราสินค้าที่สามารถจดจำได้ง่าย	4.32	0.68	มากที่สุด
2. แบรนด์ Meat Zero ใช้สีสันที่บ่งบอกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	4.41	0.76	มากที่สุด

ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
3. แบรนด์ Meat Zero บ่งบอกถึงผลิตภัณฑ์ที่มีกระบวนการผลิตได้มาตรฐานและได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ	3.97	0.83	มาก
4. แบรนด์ Meat Zero เป็นตราสินค้าที่มีรูปลักษณ์ที่ทันสมัยและสามารถดึงดูดให้เกิดความต้องการซื้อ	4.09	0.77	มาก
ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า	**4.23**	**0.42**	**มากที่สุด**
5. แบรนด์ Meat Zero มีคุณภาพของผลิตภัณฑ์ตรงตามที่โฆษณาไว้และไม่หลอกลวงผู้บริโภค	4.26	0.66	มากที่สุด
6. แบรนด์ Meat Zero มีความน่าเชื่อถือในตราสินค้าเพราะผลิตโดยบริษัทที่เป็นผู้นำทางด้านอาหาร	4.32	0.77	มากที่สุด
7. แบรนด์ Meat Zero มีความน่าเชื่อถือด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากมีการจัดแคมเปญเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง	4.10	0.79	มาก
ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า	**4.21**	**0.36**	**มากที่สุด**
8. แบรนด์ Meat Zero ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผู้บริโภคในการดูแลใส่ใจสิ่งแวดล้อม	4.19	0.67	มาก
9. แบรนด์ Meat Zero มีความใส่ใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค	4.38	0.74	มากที่สุด
10. แบรนด์ Meat Zero มีความใส่ใจในการแก้ปัญหาและตอบข้อสงสัยของลูกค้าผ่านช่องทางออนไลน์	4.11	0.82	มาก
11. แบรนด์ Meat Zero มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในด้านผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง	4.17	0.74	มาก
ความมีชื่อเสียงของตราสินค้า	**4.23**	**0.38**	**มากที่สุด**
12. แบรนด์ Meat Zero เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับ	4.28	0.64	มากที่สุด

ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ความสนใจและมีความต้องการจากผู้บริโภคมากกว่าแบรนด์อื่นๆ			
13. แบรนด์ Meat Zero มีผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงทางด้านการดูแลสุขภาพของผู้บริโภค	4.38	0.75	มากที่สุด
14. แบรนด์ Meat Zero มีชื่อเสียงทางด้านนวัตกรรมและการวิจัยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืช	4.14	0.82	มาก
15. แบรนด์ Meat Zero มีชื่อเสียงทางด้านความคุ้มค่าต่อราคาเมื่อเทียบกับคุณภาพ	4.13	0.76	มาก
รวม	**4.22**	**0.31**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ภาพรวมของปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า โดยอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}$=4.22)และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า และความมีชื่อเสียงของตราสินค้า อยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}$=4.23) ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า มีความสำคัญในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}$=4.21) และความสามารถของตราสินค้ามีความสำคัญในระดับที่มาก ($\bar{x}$=4.20)

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยความจงรักภักดีในตราสินค้า

ความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านการรับรู้	**4.27**	**0.38**	**มากที่สุด**
1. แบรนด์ Meat Zero ทำให้ท่านรับรู้ถึงรสชาติและเนื้อสัมผัสที่เหมือนเนื้อสัตว์จริง	4.34	0.60	มากที่สุด
2. แบรนด์ Meat Zero ทำให้ท่านรับรู้ถึงคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพหรือ	4.52	0.68	มากที่สุด

ความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
เสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันร่างกายของท่าน			
3. แบรนด์ Meat Zero ทำให้ท่านรับรู้ถึงผลิตภัณฑ์อาหารทางเลือกที่สามารถบรรเทาความขาดแคลนด้านอาหารในอนาคต	3.96	0.82	มาก
ด้านทัศนคติ	**4.24**	**0.38**	**มากที่สุด**
4. ท่านมีความชื่นชอบแบรนด์ Meat Zero มากกว่าผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืชแบรนด์อื่นๆ	4.21	0.58	มากที่สุด
5. ท่านเชื่อว่าแบรนด์ Meat Zero มีภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืชดีกว่าแบรนด์อื่นๆ	4.36	0.77	มากที่สุด
6. ท่านมีความรู้สึกดีทุกครั้งเมื่อได้บริโภคผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero	4.15	0.78	มาก
ด้านความรู้สึกผูกพัน	**4.28**	**0.39**	**มากที่สุด**
7. ท่านรู้สึกผูกพันกับแบรนด์ Meat Zero และเป็นตัวเลือกแรกเมื่อท่านจะซื้อผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืช	4.26	0.64	มากที่สุด
8. ท่านรู้สึกผูกพันกับแบรนด์ Meat Zero ในฐานะที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและแบรนด์อื่นๆไม่สามารถทดแทนได้	4.41	0.74	มากที่สุด
9. ท่านรู้สึกผูกพันกับแบรนด์ Meat Zero เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ท่านบริโภคมาตลอด	4.17	0.78	มาก
ด้านพฤติกรรม	**4.21**	**0.36**	**มากที่สุด**
10. ในครั้งถัดไปท่านจะยังซื้อผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero	4.19	0.66	มาก
11. กรณีตราสินค้าอื่นมีการลดราคาในช่วงเทศกาลท่านจะยังซื้อแบรนด์ Meat Zero อยู่เสมอ	4.44	0.75	มากที่สุด
12. กรณีแบรนด์ Meat Zero มีการปรับขึ้นราคาท่านจะยังคงเลือกซื้ออยู่	4.01	0.81	มาก
13. ท่านจะแนะนำผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ให้กับผู้ใกล้ชิด	4.20	0.75	มาก

ความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
รวม	**4.25**	**0.27**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ภาพรวมอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}$=4.25) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้สึกผูกพันอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}$=4.28) ส่วนด้านการรับรู้ ด้านทัศนคติ และด้านพฤติกรรม มีความสำคัญในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}$=4.27) , ($\bar{x}$=4.24) และ($\bar{x}$=4.21)

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Error	Beta		
(Constant)	1.000	.111		8.985	.000
ด้านผลิตภัณฑ์	.251	.026	.345	9.527	.000*
ด้านราคา	.199	.027	.252	7.249	.000*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	.185	.029	.237	6.399	.000*
ด้านส่งเสริมการตลาด	.141	.023	.215	6.08	.000*
R = .837[d], R^2= .700 , Adjust R^2 = .697 , Sig. = .000					

*นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value =0.00) เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = 0.345) ด้านราคา (Beta = 0.252) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = 0.237) ด้านส่งเสริมการตลาด (Beta = 0.215) ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 70 อีกร้อยละ 30 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยได้ร้อยละ 69.7

สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$Y' = 1.000 + 0.251(x_1) + 0.199(x_2) + 0.185(x_3) + 0.141(x_4)$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$Z'y = 0.345(x_1) + 0.252(x_2) + 0.237(x_3) + 0.215(x_4)$

โดยที่ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 70.0

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว Adjust R^2 มีค่าเท่ากับ 69.7

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของความไว้วางใจในตราสินค้าส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Error	Beta		
(Constant)	1.101	.104		10.543	.000
ความสามารถของตราสินค้า	.219	.026	.316	8.547	.000*
ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า	.214	.028	.283	7.766	.000*
ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า	.178	.027	.251	6.547	.000*
ความมีชื่อเสียงของตราสินค้า	.136	.021	.209	6.392	.000*
R = 0.842[d] , R^2= .709 , Adjust R^2 = .706 , Sig. = .000					

*นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 5 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value =0.00) เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้าที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ด้านความสามารถของตราสินค้า (Beta = 0.316) ด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า (Beta = 0.283) ด้านความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า (Beta = 0.251) ด้านความมีชื่อเสียงของตราสินค้า (Beta = 0.209) ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 70.9 อีกร้อยละ 29.1 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยได้ร้อยละ 70.6 สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$Y' = 1.101 + 0.219(x_1) + 0.214(x_2) + 0.178(x_3) + 0.136(x_4)$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$Z'y = 0.316(x_1) + 0.283(x_2) + 0.251(x_3) + 0.209(x_4)$

โดยที่ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 70.9

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว Adjust R^2 = 70.6

ตารางที่ 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้า ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Error	Beta		
(Constant)	.807	.101		8.02	.00
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	.402	.044	.434	9.118	.000*
ความไว้วางใจในตราสินค้า	.418	.042	.470	9.869	.000*
R = 0.869[b], R^2= .756 , Adjust R^2 = .755 , Sig. = .000					

*นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value =0.00) เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า (Beta = 0.470) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Beta = 0.434) ตามลำดับซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภค ชาวไทยร้อยละ 75.6 อีกร้อยละ 24.4 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยได้ร้อยละ 70.5

สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$Y' = 0.807 + 0.402(x_1) + 0.418(x_2)$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$Z'y = 0.434\ (x_1) + 0.470(x_2)$

โดยที่ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) = 75.6

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว Adjust R^2 = 75.5

สรุปและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

1.ผลจากการวิเคราะห์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญในการรับประทานผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ที่ให้คุณค่าทางโภชนาการและมีการรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐฐ์ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

2.ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านราคา (Price) พบว่า ด้านราคาที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าผู้บริโภคต้องการความหลากหลายในผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและราคาที่สมเหตุสมผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐฐ์ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคาส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

3.ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) พบว่าด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าแบรนด์ Meat Zero มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย (ช่องทางออฟไลน์และออนไลน์) ในการเข้าถึงผู้บริโภค อีกทั้งยังให้ความสะดวกและรวดเร็วในการซื้อผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐฐ์ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

4.ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) พบว่าด้านส่งเสริมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าการนำพรีเซ็นเตอร์มาใช้ในการประชาสัมพันธ์และโฆษณาผ่านทางออฟไลน์และออนไลน์ ที่ทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐฐ์ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและ

ปริมณฑล พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

5.ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความสามารถของตราสินค้า พบว่า ความสามารถของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าแบรนด์ Meat Zero มีการออกแบบตราสินค้าที่มีสีสันและบ่งบอกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ทำให้ผู้บริโภคจดจำตราสินค้าได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัชชล ทะสะระ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความน่าสามารถของตราสินค้า ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ ในระดับนัยสำคัญ 0.05

6. ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า พบว่า ความน่าเชื่อถือของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถแสดงให้เห็นว่า แบรนด์ Meat Zero มีการโฆษณาถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ผ่านเทคโนโลยีนวัตกรรม Plant-tec ที่มีการทดลองมากกว่า 2,000 ครั้งให้ได้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่โฆษณาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชญานนท์ ใช้สง่า (2559) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า และชุมชนออนไลน์ของตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ในระดับนัยสำคัญ 0.05

7.ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า พบว่า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถแสดงให้เห็นว่าแบรนด์ Meat Zero ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในการใส่ใจรายละเอียดของผู้บริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของชญานนท์ ใช้สง่า (2559) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า และชุมชนออนไลน์ของตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋า แบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ในระดับนัยสำคัญ 0.05

8.ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความมีชื่อเสียงของตราสินค้า พบว่า ความมีชื่อเสียงของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าแบรนด์ Meat

Zero ให้ความสำคัญในด้านการผลิตสินค้าเพื่อสุขภาพผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัชชล ทะสะระ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความสามารถของตราสินค้า ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ 0.05

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจำหน่าย และด้านส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

2.ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ได้แก่ ด้านความสามารถของตราสินค้า ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า และความมีชื่อเสียงของตราสินค้า ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ Meat Zero ได้รับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัย เพราะฉะนั้น Meat Zero ควรรักษาและยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

2. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ Meat Zero มีราคาที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพ ดังนั้น ทาง Meat Zero ควรให้ความสำคัญในเรื่องกลยุทธ์ในการตั้งราคาและคุณภาพของผลิตภัณฑ์

3. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความสามารถของตราสินค้า โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ แบรนด์ Meat Zero เป็นตราสินค้าที่สามารถจดจำได้ง่าย ดังนั้น Meat Zero ควรสื่อสารให้ผู้บริโภคสามารถเห็นตราสินค้าได้ง่ายมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างคอนเทนท์ที่มีความสนุกและให้ความรู้เพื่อให้ผู้คนทั่วไปได้เห็นตราสินค้าและจดจำได้มากขึ้น

4. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ แบรนด์ Meat Zero มีคุณภาพของผลิตภัณฑ์ตรงตามที่โฆษณาไว้และไม่หลอกลวงผู้บริโภค ดังนั้นทาง Meat Zero ควรให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างความน่าเชื่อถือในการควบคุมสื่อโฆษณาให้ตรงกับจรรยาบรรณและโฆษณาไม่เกินจริง เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจ และกลับมาซื้อซ้ำในครั้งถัดไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยนี้มีการระบุประเภทของแบรนด์ผลิตภัณฑ์โดยตรง ซึ่งไม่ได้มีการนำผลิตภัณฑ์แบรนด์อื่นมาทำการวิจัย ดังนั้นในงานวิจัยครั้งหน้าควรมีผลิตภัณฑ์หลากหลายแบรนด์เพื่อที่จะศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในแต่ละแบรนด์

2. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้น สำหรับผู้ที่สนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ ควรจะมีการศึกษาวิจัยเจาะลึกในเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ถึงมูลที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยอื่นๆ เช่น คุณค่าของตราสินค้า ความรักในตราสินค้า เป็นต้น เพื่อให้เกิดการค้นพบปัจจัยใหม่ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชัชชล ทะสะระ. (2563). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิยาลัยศิลปากร.

ชญานนท์ ใช้สง่า. (2559). ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า และชุมชนออนไลน์ของตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].

ชมพูนุท ศุภฤทธิธำรง. (2563). *ปัจจัยที่มีผลกับความพึงพอใจและความจงรักภักดีต่อร้านเครื่องสำอางนำเข้าหลากหลายตราสินค้า* (Multi-brand cosmetic store) ของผู้บริโภค Gen X และ Gen Y ในเขตกรุงเทพมหานคร. [สารนิพนธ์ ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต].

โชติชญาน์ พลดี. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้าของผู้บริโภค ในการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน). (2564). ผลิตภัณฑ์ Meat Zero. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://www.meatzerobrand.com/?fbclid=IwAR11mC4d22DMyejFWdLAtHF-28zhcELDSCqXh3M7EC_HRJ4ICqvLdT99GGo

บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน). (2564). CPF เปิดตัว “MEAT ZERO” สุดยอดนวัตกรรมเนื้อจากพืชที่ทุกคนรอคอย มั่นใจขึ้นแท่น Top 3 ผู้นำตลาดเนื้อทางเลือกของโลกใน 3-5 ปี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://www.cpfworldwide.com/th/media-center/corporate-MEAT-ZERO-kick-off?fbclid=IwAR1f2Wk70-AfmxqyjmYGTgRm2wCw6Eg2zO0OEWrvX2MKFmDfVZ4UmJqfLWk

นานาพร วงศ์วัฒนากูล. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารจากพืชของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].

นุชประภา โมกข์ศาสตร์. (2565). Plant-Based ความท้าทายของของผู้ประกอบการไทยในการพัฒนาอุตสาหกรรม ท่ามกลางกระแสการดูแลสุขภาพยุคใหม่. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

https://think.moveforwardparty.org/article/economy/3186/?fbclid=IwAR2i3clSBdGlfKTGa0XyyS-X8rpL9rbSl7TozrZhqJOi5KsgHlMp4TnH-qo

พิทักษ์ ชูมงคล. (2563) วิจัยตราสินค้า (พิมพ์ครั้งที่2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลภัสวัฒน์ ศุภผลกุลนันทร์. (2564). *ส่วนประสมการตลาดและพฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารบุฟเฟต์ ฮาลาลของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ตภายใต้สถานการณ์โควิด 19*. [วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณปีที่14 ฉบับที่ 2].

ศุภณัฐฐ์ สุรสกุลวัฒน์. (2562). ส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].

สุภาวดี ขุนทองจันทร์. (2565) การวิจัยธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่2). สำนักพิมพ์ บริษัท วีพริ้น จำกัด

อาฟีฟี ลาเต๊ะ. (2564). การวิจัยในชั้นเรียน (พิมพ์ครั้งที่1). สำนักพิมพ์ ไอ.เจ.สยาม.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

Marketing mix factors and brand image perception that affect the decision-making process for purchasing Big Scooter motorcycles Italian brands of Thai consumers.

ธัญญารัตน์ ช่วยกลับ[1] ชยุดา บุญประดิษฐ[2] และอัตถพงศ์ เขียวแกร[3]

Thanyarat Chuaiklap[1] Chayuda Boonpradit [2] Auttapong Keawkrare[3]

[1,2,3]สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1,2,3] Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071206@tsu.ac.th

Corresponding author E-mail: Auttapong@tsu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครน จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย และการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า ด้านคุณสมบัติ คุณประโยชน์ คุณค่า และบุคลิกภาพของผู้ใช้ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด; การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; บิ๊กสกู๊ตเตอร์

Abstract

The objectives of the research were to study Marketing mix factors and brand image awareness that affect the decision-making process for purchasing big scooter motorcycles, Italian brands of Thai consumers. The sample group of this research was Thai consumers of big scooter motorcycles, Italian brands. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was onlinequestionnaire. The descriptive statistic used in the analysis were averages, percentages,standard deviations and statistics used for inferential data to test hypotheses, including multiple regression analysis.

The results of the study found that Marketing mix factors in products, price, distribution channels and promotions influence on decision-making process for purchasing big scooter motorcycles, Italian brands of Thai consumers. Brand image perception in qualifications, benefits, values and personalities of users influence on decision-making process for purchasing big scooter motorcycles, Italian brands of Thai consumers of significantly at 0.05.

Keywords: Marketing Mix; Brand image perception; Decision-making process; Big Scooter

บทนำ

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัจจัยที่สำคัญนอกจากปัจจัยสี่แล้ว ยานพาหนะก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อการติดต่อผู้คนและการประกอบอาชีพ ยานพาหนะเริ่มจากความจำเป็นซึ่งเป็นสิ่งช่วยในการเดินทางและมีวัตถุประสงค์อื่นๆร่วมเข้ามาด้วย ยานพาหนะจึงมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละวัตถุประสงค์การใช้งาน รูปลักษณ์ของยานพาหนะถูกพัฒนาขึ้นมาหลายรูปแบบ อาทิ เช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถยนต์ รถกระบะ รถบรรทุก รถไฟ เรือ และเครื่องบิน เป็นต้น รูปแบบการใช้งานก็จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเภท

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในสังคมไทยรถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะอีกประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เนื่องด้วยรถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะที่มีขนาดเล็ก ให้ความคล่องตัวในการเดินทาง และที่สำคัญมีราคาที่สอดคล้องกับรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

Big Scooter เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการขับขี่ที่ไบค์เกอร์ชาวไทยกำลังให้ความสนใจ ด้วยคุณสมบัติเฉพาะตัวในเรื่องของความสะดวกสบายและการออกแบบ ในบรรดาค่ายผู้ผลิตชั้นนำได้มีการคัดสรรผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพในสังกัดมาเป็นทางเลือกเพื่อออกจำหน่ายเข้าสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแบรนด์อิตาลีคือหนึ่งในนั้น ไม่ว่าจะเป็น แลมเบรตต้า (Lambretta) หรือ เวสป้า (Vespa) ซึ่งในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมามีโมเดลรถที่โดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจอยู่หลายหลากโมเดล กลุ่มรถบิ๊กสกู๊ตเตอร์คลาสกลางที่ตอบสนองความต้องการได้ตรงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสมรรถนะ ขนาดไปจนถึงราคา

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าตลาดรถสกู๊ตเตอร์มีการเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยสไตล์การออกแบบและการใช้งานที่ง่าย มีขนาดไม่ใหญ่สะดวกในการขับขี่ จึงทำให้รถสกู๊ตเตอร์เป็นที่สนใจและน่าจับตามองในกลุ่มลูกค้ามากขึ้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางให้กับธุรกิจและการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

เนื้อหา

คำถามวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย
2. การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P’s) ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P’s) ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย
2. การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

รูปแบบของงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี ของผู้บริโภคชาวไทย” ผู้วิจัยจะใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และได้ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Online questionnaire) โดยการออกแบบข้อคำถามบน

Google Form และโพสต์ลงกลุ่ม Facebook ได้แก่ สมาคมคนบ้ารถสกู๊ตเตอร์แห่งประเทศไทย (สบสท) สมาชิก 190,000 คน, Lambretta Thailand Club สมาชิก 92,000 คน, Lambretta Club Thailand พบปะพูดคุย สมาชิก 8,000 คน, Vespa Club Thailand สมาชิก 170,000 คน และNew Vespa Thailand (เวสป้า รุ่นใหม่) สมาชิก 64,000 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

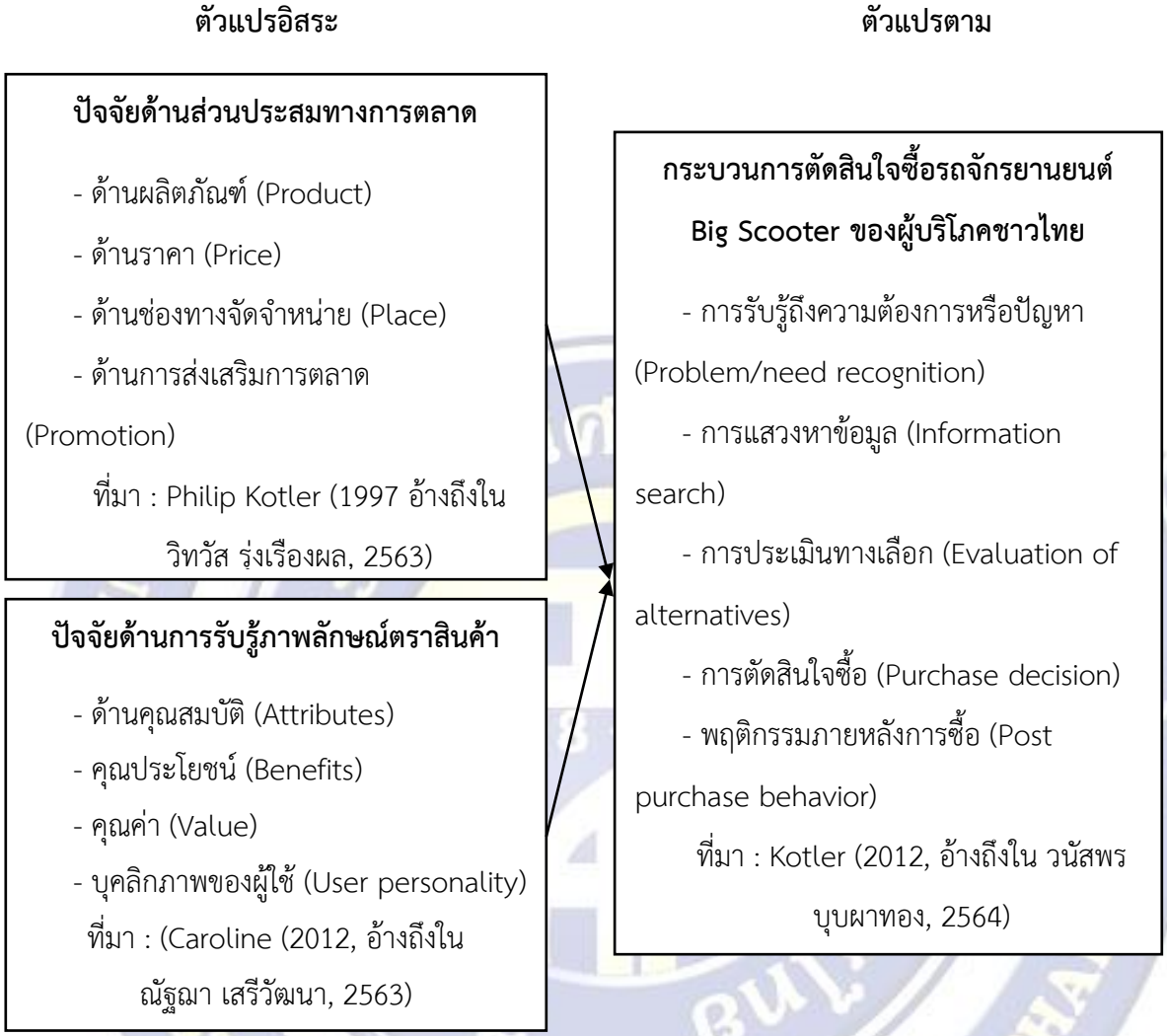

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิด

กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่ม

การคำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากร จากสูตรของ W.G.Cochran, 1977 อ้างโดย (กัลยา วานิชย์บัญชา.2561) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และทำการเก็บแบบสอบถามจำนวน 385 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยจะใช้แบบสอบถามออนไลน์ (online Questionnaire) เก็บจำนวน 385 ชุด โดยจัดทำรายละเอียดของข้อคำถามในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ท่านเคยซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีหรือไม่ และท่านอายุ 20 ปีขึ้นไปหรือไม่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับ การศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นหรือการให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ปัจจัยด้านราคา (Price) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาด (Promotion)

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นหรือการให้ความสำคัญต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand image awareness) ได้แก่ ด้านคุณสมบัติ (Attributes) ด้านคุณประโยชน์ (Benefits) ด้านคุณค่า (Value) บุคลิกภาพของผู้ใช้ (User personality)

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นหรือการให้ความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ได้แก่ การรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา (Problem/need recognition) การแสวงหาข้อมูล (Information search) การประเมินทางเลือก (Evaluation of alternatives) การตัดสินใจซื้อ (Purchase decision) และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post purchase behavior)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ระหว่าง 20-39 ปี สถานภาพโสด อาชีพพนักงานบริษัท ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของส่วนประสมทางการตลาด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4P's	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
ผลิตภัณฑ์ (Product)	**4.077**	**.684**	**มาก**
1. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก	4.395	.629	มากที่สุด
2. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี มีรุ่นให้เลือกหลากหลาย	3.857	.973	มาก
3. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี มีรูปทรงที่สวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	4.070	.983	มาก
4. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี มีระบบป้องกันการสูญหาย ควบคุมได้ด้วยกุญแจรีโมท	3.984	.907	มาก
ด้านราคา (Price)	**4.157**	**.704**	**มาก**
5. มีสื่อบอกราคาที่ชัดเจน	4.164	.792	มาก
6. ราคารถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีมีความเหมาะสมกับ	4.119	.855	มาก

คุณภาพ			
7. ราคารถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีมีความเหมาะสมกับความสวยงาม	4.125	.881	มาก
8. มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ)	4.218	.910	มากที่สุด
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	**3.882**	**.660**	**มาก**
9. ศูนย์บริการตั้งอยู่ในทำเลที่มีความสะดวกในการเดินทาง	3.875	.919	มาก
10. มีศูนย์บริการที่ครอบคลุมทั่วประเทศ	3.878	.862	มาก
11. การจัดจำหน่ายนอกสถานที่โดยการตั้งบูธในงานต่างๆ เช่น งานประจำจังหวัด	3.696	.909	มาก
12. สถานที่จำหน่ายมีความน่าเชื่อถือ	4.081	.867	มาก
ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion)	**3.933**	**.617**	**มาก**
13. พนักงานมีความกระตือรือร้น อัธยาศัยดีและการแนะนำจากพนักงานขายมีความน่าเชื่อถือ	4.086	.797	มาก
14. ทางบริษัทมีช่องทางการติดต่อ ประชาสัมพันธ์และโฆษณาหลากหลายช่องทางทั้งออนไลน์และออฟไลน์	3.964	.883	มาก
15. มีสื่อสิ่งพิมพ์แจกจ่าย เช่น Brochure (โบรชัวร์) Catalog (แคตตาล็อก)	3.712	.862	มาก
16. มีของแถมให้เมื่อซื้อรถ (ของตกแต่งรถ ประกันชั้น 1)	3.971	.748	มาก
รวม	**4.012**	**.666**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านราคาความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.157) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{x}$ = 4.077) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{x}$ = 3.933) และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{x}$ = 3.882) ตามลำดับ โดยด้านราคาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.218) ด้านผลิตภัณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.395) ด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ พนักงานมีความกระตือรือร้น อัธยาศัยดีและการแนะนำจากพนักงานขายมีความน่าเชื่อถือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.086) และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ สถานที่จำหน่ายมีความน่าเชื่อถือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.081)

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า

การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า	$\bar{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
ด้านคุณสมบัติ (Attributes)	**4.004**	**.730**	**มาก**
1. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีมีลักษณะรูปร่างที่ดึงดูดน่าใช้งาน	4.296	.617	มากที่สุด
2. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีมีเทคโนโลยีและฟังก์ชันที่ทันสมัย	3.818	.983	มาก
3. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีมีความคล่องตัวในการขับขี่	3.899	.983	มาก
ด้านคุณประโยชน์ (Benefits)	**4.100**	**.686**	**มาก**
4. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี ตอบสนองความต้องการในการใช้งานของท่าน	4.065	.853	มาก
5. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเติมน้ำมัน	4.003	.834	มาก
6. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี ทำให้ท่านมั่นใจในความปลอดภัย	4.153	.881	มาก
7. มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ) เหมาะสมกับความต้องการของผู้ซื้อ	4.182	.900	มาก
ด้านคุณค่า (Value)	**4.124**	**.750**	**มาก**
8. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี มีคุณภาพดีกว่าที่ท่านคาดหวัง	4.057	.888	มาก
9. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีทำให้ท่านรู้สึกดูดีไม่อายใคร สามารถแข่งขันกับรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อื่น	4.101	.914	มาก
10. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีทำให้ท่านได้รับคุณค่าทางจิตใจ	4.216	.856	มากที่สุด
ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (User personality)	**4.024**	**.745**	**มาก**
11. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี สะท้อนรสนิยมและภาพลักษณ์ของท่าน	4.099	.817	มาก
12. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี สะท้อนความเป็นตัวตนของท่าน	4.047	.877	มาก

13. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี สะท้อนรูปแบบการดำเนินชีวิตของท่าน	3.927	.921	มาก
รวม	**4.063**	**.728**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.063) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณค่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.124)ด้านคุณประโยชน์ ($\bar{x}$ = 4.100) ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ ($\bar{x}$ = 4.024) และด้านคุณสมบัติ ($\bar{x}$ = 4.004) ตามลำดับ โดยด้านคุณค่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีทำให้ท่านได้รับคุณค่าทางจิตใจ มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.216) ด้านคุณประโยชน์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ) เหมาะสมกับความต้องการของผู้ซื้อ มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.182) ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีสะท้อนรสนิยมและภาพลักษณ์ของท่าน มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.099) และด้านคุณสมบัติผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีมีลักษณะรูปร่างที่ดึงดูดน่าใช้งานมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.296)

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของกระบวนการตัดสินใจซื้อ

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	$\bar{x}$	S.D.	ความคิดเห็น
ด้านการรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา (Problem/Need Recognition)	**3.899**	**.784**	**มาก**
1. ท่านซื้อเพราะต้องการความแปลกใหม่ ความทันสมัยของการดีไซน์	4.047	.770	มาก
2. ท่านซื้อเพราะตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ท่านประสบอยู่ เช่น ด้านความคล่องตัวในการขับขี่ ความสวยงาม ความทันสมัย	3.751	1.043	มาก
ด้านการแสวงหาข้อมูล (Information Search)	**3.787**	**.713**	**มาก**
3.ท่านรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีผ่านทางFacebook website รถจักรยานยนต์ โฆษณา Instagram ใบปลิว บูธตามห้าง ป้ายโฆษณา	3.764	.986	มาก
4. ท่านค้นหาข้อมูลโดยการสอบถามผู้ที่เคยใช้งานแล้ว	4.031	.938	มาก
5. ท่านได้รับข้อมูลรีวิวจาก Influencer ที่มีชื่อเสียง	3.566	.939	มาก

ด้านการประเมินทางเลือก (Evaluation of Alternatives)	**4.140**	**.817**	**มาก**
6. ก่อนซื้อท่านได้เปรียบเทียบความเหมาะสมในการใช้งานของรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี	4.190	.843	มาก
7. ก่อนซื้อท่านได้เปรียบเทียบงบประมาณที่ท่านมีอยู่กับราคาจำหน่ายของรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี	4.127	.953	มาก
8. ก่อนซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี ท่านได้ประเมินความคุ้มค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ	4.104	.944	มาก
ด้านการตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision)	**4.000**	**.791**	**มาก**
9. การตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีเพื่อแก้ไขปัญหาที่ท่านประสบอยู่ เช่น ปัญหาในเรื่องการใช้น้ำมัน ระบบการขับเคลื่อน	3.967	.889	มาก
10. การตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีด้วยตนเองหรือจากคำแนะนำ	4.034	.908	มาก
ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post Purchase Behavior)	**3.963**	**.720**	**มาก**
11. เมื่อท่านจะเลือกซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter ในครั้งต่อไป ท่านจะเลือกซื้อแบรนด์อิตาลีเป็นลำดับแรก	4.039	.814	มาก
12. เมื่อท่านจะเลือกซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter ในครั้งต่อไป ท่านจะเลือกซื้อแบรนด์อิตาลีเป็นลำดับแรก	3.888	.860	มาก
รวม	**3.958**	**.765**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.958) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการประเมินทางเลือกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.140) ด้านการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x}$ = 4.000) ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ($\bar{x}$ = 3.963) ด้านการรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา ($\bar{x}$ = 3.899) และด้านการแสวงหาข้อมูล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.787) ตามลำดับ โดยด้านการประเมินทางเลือกผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ ก่อนซื้อท่านได้เปรียบเทียบความเหมาะสมในการใช้งานของรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.190) ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ เมื่อท่านจะเลือกซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter ในครั้งต่อไป ท่านจะเลือกซื้อแบรนด์อิตาลีเป็นลำดับแรก มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.039) ด้านการรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ ท่านซื้อเพราะต้องการความแปลกใหม่ ความทันสมัยของการดีไซน์ มี

ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.047) และด้านการแสวงหาข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับท่านค้นหาข้อมูลโดยการสอบถามผู้ที่เคยใช้งานแล้ว มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.031)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.144	.099		1.455	.146
1.ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	.244	.037	.287	6.536	.000
2.ด้านราคา (Price)	.270	.034	.326	7.875	.000
3.ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	.172	.035	.194	4.872	.000
4.ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion)	.178	.034	.189	5.211	.000
R = .881 R^2= .776 Adjust R^2= .774 S.E.$_{est}$ = .27669 F = 329.963					

จากตารางที่ 4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่มีผลต่อส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านราคา (Beta = .270) ด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = .244) ด้านส่งเสริมการตลาด (Beta = . .178) และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = .172) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 77.6 อีกร้อยละ 22.4 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$Y' = .144 + .244$ (ด้านผลิตภัณฑ์) $+ .270$ (ด้านราคา) $+ .172$ (ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย) $+ .178$ (ด้านส่งเสริมการตลาด)

สมการพยากรณ์ในรูปแบบมาตรฐาน

$Z'y = .287$ (ด้านผลิตภัณฑ์) $+ .326$ (ด้านราคา) $+ .194$ (ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย) $+ .189$ (ด้านส่งเสริมการตลาด)

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 77.6

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 77.4

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.572	.085		6.694	.000
ด้านคุณสมบัติ (Attributes)	.250	.029	.360	8.675	.000
ด้านคุณประโยชน์ (Benefits)	.251	.037	.295	6.703	.000
ด้านคุณค่า (Value)	.125	.032	.163	3.938	.000
ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (User Personality)	.134	.029	.171	4.658	.000
R = .894 R^2= .799 Adjust R^2= .796 S.E.$_{est}$ = .26268 F = 376.508					

จากตารางที่ 5 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่มีผลต่อส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านคุณประโยชน์ (Beta = .251) ด้านคุณสมบัติ (Beta = .250) ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (Beta = .134) และด้านคุณค่า (Beta = .125) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 79.9 อีกร้อยละ 20.1 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ

$\hat{Y}$ = .572 + .250 (ด้านคุณสมบัติ) + .251 (ด้านคุณประโยชน์ (Benefits) + .125 (ด้านคุณค่า) + .134 (ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้)

สมการพยากรณ์ในรูปแบบมาตรฐาน

$\hat{Z}y$ = .360 (ด้านคุณสมบัติ) + .295 (ด้านคุณประโยชน์) + .163 (ด้านคุณค่า) + .171 (บุคลิกภาพของผู้ใช้)

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ .799

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 79.6

สรุปและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

1.ผลการทดสอบสมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ

รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ผลการยอมรับสมมติฐาน คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ซึ่งผลการทดสอบโดยใช้สถิติ Multiple Regression พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์คิดเป็นร้อยละ 77.6 ซึ่งกล่าวได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Philip Kotler (1997 อ้างถึงใน วิทวัส รุ่งเรืองผล, 2563) ที่ว่าราคาจะต้องอยู่ภายใต้ระดับราคาที่ผู้บริโภคจะเกิดความพึงพอใจและยินดีที่จะจับจ่าย เพื่อซื้อหาผลิตภัณฑ์นั้นๆ ด้วยเหตุนี้ การกำหนดราคาขายให้กับผลิตภัณฑ์โดยนักการตลาด จึงควรคำนึงถึงความคุ้มค่าและความคาดหวังที่ผู้บริโภคต้องการจะได้รับจากผลิตภัณฑ์นั้นๆและต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์นั้นๆ ด้วย

2.ผลการทดสอบสมติฐานที่ 2 การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ผลการยอมรับสมมติฐาน คือ การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ซึ่งผลการทดสอบโดยใช้สถิติ Multiple Regression พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์คิดเป็นร้อยละ 79.9 ซึ่งกล่าวได้ว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า ทั้ง 4 ได้แก่ ด้านคุณสมบัติ (Attributes) ด้านคุณประโยชน์ (Benefits) ด้านคุณค่า (Value) และด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (User Personality) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Caroline (2012, อ้างถึงใน ณัฐฌา เสรีวัฒนา, 2563) ภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นกลยุทธ์ขององค์กร ที่ทุกองค์กรต่างยอมรับการสร้างเอกลักษณ์ของตนผ่านแบรนด์องค์กร ซึ่งประกอบไปด้วยดังนี้

1. ด้านคุณสมบัติ การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับตราสินค้า การสร้างตราสินค้า เป็นกลยุทธ์การตลาดที่สามารถสร้างชื่อเสียงตราสินค้าของบริษัทรวมทั้งเป็นกลยุทธ์ที่สำหรับขับเคลื่อน และใช้สำหรับการแข่งขันในกลุ่มธุรกิจเดียวกัน

2. ด้านคุณค่า การสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตราสินค้าเป็นสิ่งที่นักการตลาดใช้เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมการขาย คุณค่าของตราสินค้า สามารถกระตุ้นการใช้จ่ายของผู้บริโภคคุณค่าของตราสินค้าที่ดีมักมีโอกาสเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด เนื่องจากการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในบางครั้งมักจะคำนึงถึงคุณค่าของตราสินค้ามากกว่าราคาที่เสียไป

3. ด้านคุณประโยชน์ เป็นกลยุทธ์ที่องค์กรต้องคำนึงถึงในการสร้างตราสินค้า การสร้างภาพลักษณ์ในตราสินค้า คุณประโยชน์ในตราสินค้า ออกแบบรายละเอียดสินค้าครบถ้วนซึ่งจะช่วยเพิ่มช่องทางในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

4. ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ ในการผลิตสินค้าหรือบริการที่ดีต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างสินค้าหรือบริการกับกลุ่มเป้าหมาย รวมไปถึงควรวิเคราะห์ถึงพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงของตลาดผู้บริโภค รสนิยม เป็นต้น ซึ่งองค์กรมักใช้ตราสินค้าในการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มผลกำไร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมของลูกค้าที่ยังไม่ได้ทำการตัดสินใจซื้อหรือกำลังอยู่ในกระบวนการตัดสินใจซื้อ เพื่อเป็นแนวทางในวางแผนการตลาดและการกำหนดกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแบรนด์จักรยานยนต์ Big Scooter ที่เป็นคู่แข่ง ว่ามีปัจจัยในด้านต่างๆ แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3. ควรศึกษาผลกระทบภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ขณะกำลังศึกษาค้นคว้างานวิจัย เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในด้านต่างๆ ทั้งด้านของธุรกิจและด้านผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

ณัฐณา เสรีวัฒนา. (2563). ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ร้านไทย-เดนมาร์ค มิลค์แลนด์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธัญญารัตน์ วรรณพิณ. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ของลูกค้าศูนย์จำหน่ายรถยนต์ที่ใช้แล้ว เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.* [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประภัสสร มังกรกิม. (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าของผู้ใช้จักรยานยนต์ดูคาติในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัชราภรณ์ เมธีการย์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของธุรกิจการจำหน่ายเครื่องสำอางผ่านเฟซบุ๊ก. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พิรุณรัตน์ เลาหกุล. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจซื้อรถจักรยาน ของลูกค้าในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

พจนานุกรม.com. (2014). *ความหมายของคำว่า 'รถจักรยานยนต์'.* สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2566. จาก https://xn--12cn0cga1azjg1mtc2h.com

ภูนภัส. (2559, 30 พฤศจิกายน). *5 รถสกู๊ตเตอร์ในฝันของไบค์เกอร์.* GQ Thailand. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2566. จาก https://www.gqthailand.com/toys/article/top5-big- scooter

ภรณ์ทิพย์ แก้วสุจริต. (2559). *การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ของผู้ใช้บริการในเขตนครปฐม.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ริชาร์ดอาร์. (ม.ป.ป.). *CC หมายถึงอะไร รถจักรยานยนต์? 2023.* สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2566. จาก https://www.fodsports.com/th

วนัสพร บุบผาทอง. (2564). *การตัดสินใจซื้อซ้ำของผู้บริโภค กรณีศึกษา ผู้ใช้บริการศูนย์บริการโตโยต้านครปฐม ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด.* [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิทวัส รุ่งเรืองผล. (2563). *ตำราหลักการตลาด Principle of Marketing* (พิมพ์ครั้งที่ 10). มาร์เก็ตติ้งมูฟ.

วงศิยา วาสิกศิริ. (2562). ภาพลักษณ์ตราสินค้าระหว่างรถยนต์ญี่ปุ่นและรถยนต์ยุโรปที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ของผู้บริโภคในจังหวัดปทุมธานี. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สุพัตรา ราชวงษ์. (2565). ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนแอป LAZADA

รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล

Rong Nguen with Sea Gypsy

ชลิดา แย้มศรีสุข[76]
CHALIDA YAMSRISUK
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์[77]
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Chalida.y@pkru.ac.th[78]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเลของชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก เป็นวิถีชีวิตหนึ่งที่สะท้อนถึงความเป็นชาวเลอูรักลาโว้ยที่สืบสานวิถีชีวิตร่วมกันของชาวเลในบริเวณชายฝั่งอันดามัน เพื่อใช้สำหรับการแสดงสำหรับพิธีกรรมต่างๆ เช่น การลอยเรือ เพื่อการสะเดาะเคราะห์

การแก้บนด้วยระบบรองเง็ง ทั้งนี้ วิถีชีวิตชาวเลในปัจจุบันผสมกลมกลืนกับความสมัยใหม่ของการพัฒนาคู่ขนานกับการอนุรักษ์ สืบสานการแสดงให้กับชาวเลรุ่นใหม่ และผู้ที่สนใจทั่วไปผ่านคณะการแสดงรองเง็ง การส่งเสริมสนับจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการถ่ายทอดและร่วมรักษาการขับร้องรองเง็ง การพัฒนาการแสดง ซึ่งการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อ ชุดกิจกรรมการเรียน ทำให้เกิดการแสดงรองเง็งให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: รองเง็ง, ชาวเล, วิถีชีวิต

Abstract

[76] ชลิดา แย้มศรีสุข

[77] อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

[78] Chalida.y@pkru.ac.th

Learn about the way of life SEA GYPSY in Ban Laem Tuk Kae community. It is a way of life the reflects the Leu Rak Lawoi people who continue the common way of life SEA GYPSY on the Andaman cost. To be used for performing various rituals such as floating boats toward off bad luck.

The way of life of the SEA GYPSY today is blended with the modern era of parallel development and conservation. To continuing the performance for the new generation of seafarers and those interested in the general public through the Rong Ngen performance group to promote by government, the public sector, and participation of people in the community and participating in maintaining the Rong Ngen singing and Performance development which is disseminated to be known through the media Learning activity .

Keywords : Rong Ngen, SEA GYPSIES, way of life.

บทนำ (Introduction)

วิถีชีวิตชาวเล

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย แบ่งเป็นเป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวเลอูรักลาโว้ย (Urak Lawoi) มอแกลน (Moklen) และมอแกน (Moken) ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ตามชายฝั่งทะเลหรือเกาะต่างๆ หรือในบริเวณที่ไม่ห่างจากฝั่งทะเลมากนัก ในจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2558) ซึ่งชาวเลอูรักลาโว้ยพบได้ที่สะปำ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ และหาดราไวย์ ในจังหวัดภูเก็ต บ้านโต๊ะบาหลิว บ้านในไร่ บ้านคลองดาว และบ้านสังกะอู้บนเกาะลันตาใหญ่ บ้านแหลมตงบนเกาะพีพี และชุมชนบนเกาะจำในจังหวัดกระบี่ ชุมชนบนเกาะบุโหลน เกาะอาดังและเกาะหลีเป๊ะในจังหวัดสตูล

ทั้งนี้ ชุมชนชาวมอแกลน อาศัยอยู่บ้านทุ่งดาบและบ้านท่าแป๊ะโย้ย และอีกหลายหมู่บ้านในอำเภอคุระบุรี บ้านตะวัน ลำแก่น ทุ่งหว้า น้ำเค็ม บางขยะ ขนิม หินลาด ทับปลา เกาะนก และบ้านท่าใหญ่ ในอำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ชุมชนในอำเภอตะกั่วป่า บ้านท่าฉัตรไชย และบ้านเหนือ จังหวัดภูเก็ต

สำหรับชาวมอแกน มีประชากรน้อยที่สุดในกลุ่มชาวเล ซึ่งมีชุมชนอยู่ในสามจังหวัด คือ จังหวัดระนอง ในชุมชนเกาะเหลา เกาะพยายาม และเกาะช้าง ส่วนจังหวัดพังงา ในชุมชนหมู่เกาะสิรินทร์ และบางส่วนที่บ้านบางแบก บ้านบางสัก ส่วนจังหวัดภูเก็ต ในชุมชนราไวย์

การศึกษาพื้นที่อยู่อาศัยของชาวเลในจังหวัดภูเก็ต คือ อำเภอถลาง ในตำบลไม้ขาว บ้านแหลมหลา (บ้านท่าฉัตรไชย) หมู่ที่ 5 บ้านเหนือ (บ้านหินลูกเดียว) หมู่ที่ 5 และอำเภอเมือง ในตำบลเกาะแก้ว บ้านสะปำ (บ้านป่ามะพร้าว) ตำบลรัษฎา (บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่) และตำบลราไวย์ (บ้านหาดราไวย์) หมู่ที่ 2

ชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแก ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อการทำอาชีพประมง โดยได้รับพระราชทานนามสกุลประโมงกิจให้กับชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแกทุกครัวเรือนทั้งหมู่บ้าน เพื่อให้มีบัตรประชาชน โดยอาชีพหลักในการทำอาชีพประโมง ซึ่งชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแกหากไม่มีบัตรประชาชนการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐค่อนข้างลำบาก ประกอบกับชาวเลกลัวสังคมภายนอก ชนกลุ่มน้อย ไม่ค่อยสุงสิงกับคนภายนอก ช่วงเช้าหาปลา การศึกษาต่อในระดับสูงค่อนน้อยวุฒิการศึกษาสูงสุดในสมัยก่อนคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นส่วนใหญ่ บางส่วนไม่เรียนหนังสือ โตมาทำงานหาปลา ช่วงหลังโรงเรียนเกาะสิเหร่ได้รับการพัฒนา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 7 ปัจจุบันชั้นมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ 3 ทั้งนี้ วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ประกอบกับการเรียกชื่อชาวเล ด้วยคำว่า “ไทยใหม่” ใช้กันอย่างแพร่หลายในบางพื้นที่ ซึ่งเป็น การ “ยกระดับ” ให้เป็นไทย เพราะได้รับสัญชาติไทย ติดต่อสื่อสารเป็นภาษาไทย ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และเข้าสู่ระบบระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย เพราะได้รับสัญชาติไทย ติดต่อสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และเข้าสู่ระบบระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย

สำหรับศิลปวัฒนธรรมในส่วนของการละเล่น ทั้ง รองเง็ง รำมโนราห์ กาหยง ซึ่งการแสดงรองเง็งยังคงมีการละเล่นอยู่ ร้องเล่น เต้นรำ และประกอบพิธีกรรมลอยเรือ มีการประกอบพิธีกรรม ภาษาที่ใช้ เป็นภาษามลายูยาวี เช่น มากันนาซี ในชุมชนมี 338 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,600 คน เดิมนับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากการฝังและมีดาโต๊ะ ทั้งนี้ ในปัจุบันนับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากสมัยก่อนหลวงปู่สุภาได้ธุดงค์ที่เกาะ สิเหร่ ซึ่งชาวบ้านมาตัดไม้ และหลวงปู่ได้สอบถามชาวบ้านเรื่องการนับถือศาสนา ในการบวช และการเข้าวัด แต่ยังคงนับถือบรรพบุรุษ

การตายใช้วิธีการฝัง ซึ่งปัจจุบันชุมชนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนการเข้ามาของศาสนาคริสต์ภายหลังการเกิดสึนามิ ประชากรเกาะสิเหร่กับศาสนาพุทธ

การประกอบอาชีพประมง ทิศทางลม สภาพภูมิอากาศ การจับสัตว์น้ำ การหาปลา ทั้งนี้ อาหารทะเล ชาวเลใช้วิถีชิวิตด้วยการประมง อาหารทะเลจากการออกทะเลในช่วงเช้า ทั้งนี้ ชาวเลใช้นามสกุล เพื่อแสดงที่มาของบุคคลจากครอบครัว ตระกูล นามสกุล เพื่อบ่งบอกถึงถิ่นที่อยู่อาศัย บุคคลสำคัญที่เป็นบรรพบุรุษ บ่งบอกลักษณะหรือบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หรือบ่งบอกความถนัด ความชำนาญ

ชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก ชาวเลอูรักลาโว้ย ซึ่งในความหมายของอูรัก คือ คน และลาโว้ย คือ ทะเล ซึ่งวิถีอูรักลาโว้ยดั้งเดิม คือ การเก็บหาและล่าสัตว์ทะเลมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวด ชาวอูรักลาโว้ยเดินทางไปตามเกาะและชายฝั่งทะเลเพื่อทำมาหากิน ดำรงชีพด้วยวิถีแบบเคลื่อนย้ายบ่อยครั้ง โดยที่มีแหล่งพักพิงชั่วคราวเพื่อเก็บหาและล่าสัตว์ทะเล โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน ซึ่งการเดินทางไปทำมาหากินโดยมีแหล่งพักชั่วคราว เรียกว่า บากัด ซึ่งชาวอูรักลาโว้ย มีความสามารถด้านการว่ายน้ำ ดำน้ำ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเดินเรือ การสังเกตสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของภาวะอากาศ ชุมชนอูรักลาโว้ยรอดพ้นจากภัยสึนามิ ซึ่งคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านอูรักลาโว้ยปลอดภัย

เนื้อหา (Body)

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม

นิเวศวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงกระบวนการปรับตัวโดยธรรมชาติของมนุษย์ และรูปแบบวัฒนธรรมมีพื้นฐานการปรับตัวจากมนุษย์ซึ่งได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ (Julian Steward อ้างถึงใน Robert Netting, 1977) ในขณะที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2551) ได้อธิบายนิเวศวัฒนธรรม คือ ความสัมพันธ์ในท้องถิ่นที่ผู้คนหลายกลุ่มหรือหลายชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ซึ่งหมายถึงลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งอันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของคนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกัน และมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ นั่นคือ ภูมินาม โดยอาจสร้างเป็นตำนานขึ้นมาอธิบายความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นย่อมอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่นั้น คือ ความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ชนัญ วงษ์วิภาค ความหมายของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) กับสภาพแวดล้อม ส่วนทางด้านมานุษยวิทยาจะมุ่งเน้นความสำคัญกับมนุษย์เป็นหลัก โดยพยายามค้นคว้าเข้าใจพฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์ในความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมทางวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางสภาพแวดล้อม มนุษย์อยู่รอดใน

สภาพแวดล้อมต่างๆได้ เพราะอาศัยวัฒนธรรมในการปรับตัว ผ่านสื่อกลางต่างๆ คือ เทคโนโลยี ภาษา รูปแบบการจัดระเบียบกลุ่มและอุดมการณ์ เรียนรู้สะสมอบรมบ่มนิสัย โดยใช้วัฒนธรรมดัดแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตน

Stuart Hall อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรม” เป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งวัฒธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และมนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการใช้เทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์

ยศ สันตสมบัติ (2540) อธิบายความหมายนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเน้นประเด็นมนุษย์จัดการควบคุมและดัดแปลงระบบนิเวศ ซึ่งวัฒนธรรมมีลักษณะ **6** ประการ คือ ประการแรก วัฒนธรรมเป็นระบบความคิด และค่านิยมที่สมาชิกมีร่วมกัน ประการที่สอง วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ ประการที่สาม วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ ประการที่สี่ วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ประการที่ห้า วัฒนธรรมคือกระบวนการในการกำหนดนิยามความหมายของชีวิตและสิ่งที่อยู่ร่วมตัวมนุษย์ และประการที่หก วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา

ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม

ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม **(Cultural Ecosystem)** สามารถแบ่งเป็น **2** ประเภท คือ ระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม **(Material Culture Ecosystems)** และระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม **(Non-Material Culture Ecosystems)** เป็นการเชื่อมโยงสรรพสิ่งทางด้านวัตถุและวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและเห็นแนวทางปฏิบัติต่างๆต่อเรื่องมนุษย์กับสังคม ที่สามารถสนองตอบต่อสภาพการณ์ต่างๆ ของมนุษย์กับระบบนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรม การไม่แยกส่วนการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายของเพื่อนมนุษย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันและสร้างสรรค์สุขภาวะสาธารณะร่วมกัน

การลอยเรือ

พิธีลอยเรือ เป็นงานประจำปีที่สำคัญที่สุดของชาวอูรักลาโว้ย ซึ่งจัดขึ้นในช่วงคืนวันเพ็ญ เดือน **6** และเดือน **11** ทางจันทรคติของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของฤดูกาล ก่อนพิธีจะเริ่มขึ้นชาวบ้านจะตัดไม้ระกำและไม้ตีนเป็ดเพื่อนำมาใช้สำหรับต่อเป็นเรือลลอยเคราะห์ ซึ่งในภาษาอูรักลาโว้ย เรียกว่า ปือจาลั๊ก โดยเรือนี้จะทำหน้าที่นำพาทุกข์โศกโรคภัยให้ออกไปจากครอบครัวและชุมชน

ทั้งนี้ ชาวอูรักลาโว้ยหยุดทำมาหากินเป็นระยะเวลา **3** วันในช่วงพิธีกรรม และพิธีจะดำเนินไปเป็นระยะเวลา **3** วัน **3** คืน โดยมีโต๊ะหมอเป็นผู้นำการเซ่นไหว้และเข้าทรงเสี่ยงทาย โดยชาวอูรักลาโว้ยจะเข้าร่วมงานทั้งหมู่บ้านในการรวมญาติพี่น้องจากที่ต่างๆเดินทางมาร่วมงาน ซึ่งแต่ละชุมชนไม่เหมือนกันบางชุมชนไม่มีพิธีลอยเรือ เช่น หาดราไวย์มีพิธีอาบน้ำมนต์ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับพิธีลอยเรือ

การทำบุญสารทเดือนสิบ ชาวเลวางไว้หิ้งตายายก่อนนำมาทาน ทั้งนี้การขอรับบุญที่วัด เพื่อก่อให้เกิดความ

สบายใจของชาวเล ภูมิปัญญาของชาวเล ด้วยการรักษาโรค ยาสมุนไพร หมากพลู การรักษางูสวัด

ภาพที่ 1 พิธีกรรมลอยเรือ

ลอบดักปลา

ลอบดักปลา หรือ ไซ หรือที่ภาษาอูรักลาโว้ย เรียก “บูบู้ อีกัด” เป็นเครื่องมือประมงที่ใช้กันมานาน เดิมลอบทำด้วยไม้ไผ่ และหวายและมีขนาดเล็ก ชาวอูรักลาโว้ยจะนำลอบใส่เรือออกทะเลไปวางในบริเวณที่มีปลาชุกชุม ออกไปกู้ลอบทุก **2-3** วัน โดยใช้วิธีดึงเชือกเถาวัลย์นำลอบขึ้นจากทะเล เพื่อนำปลาและสัตว์ทะเลมายังชีพและจำหน่าย และวางลอบใหม่

ทั้งนี้ อาหารของชาวอูรักลาโว้ย เป็นอาหารสดจากธรรมชาติ มีอาหารทะเลนานาชนิด มีหอย ปู กุ้ง ปลิง ลิ่นทะเล

ภาพที่ 2 ลอบดักปลา ชาวอูรักลาโว้ย

ภาพที่ 3 อาหารทะเล

รองเง็ง

การแสดงรองเง็ง การละเล่นพื้นบ้าน ในลักษณะของเนื้อเพลงตามวัตถุประสงค์ที่ขับร้อง ดังเช่น งานพิธีกรรม การร้องเพลงเกี้ยวพาราสี ซึ่งแตกต่างการร้องเพลงรองเง็งตันหยงที่ใช้ภาษาไทย ส่วนรองเง็งชาวเลใช้ภาษามลายูยาวี ซึ่งเนื้อเพลงเป็นการร้องโต้ตอบ ความรัก วิถีชีวิต เช่น บทเพลงทะลักทักทักซึ่งมีเนื้อร้องภาษาอูรักลาโว้ยในการสร้างความสามัคคี ซึ่งเป็นบทเพลงที่แต่งขึ้นภายหลังการเกิดสึนามิในปี พ.ศ.2547 ในการบรรยายถึง

ความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเล และการรักบ้านเกิด (จิโรจ หวังเจริญ, 2560)

ทั้งนี้ รองเง็งเป็นการร่ายรำ ประกอบดนตรี ที่พบในกลุ่มมลายูมุสลิม ไทยมุสลิม และกลุ่มอูรักลาโว้ยในภาคใต้ของประเทศไทย โดยเครื่องดนตรีมักจะมีซอ (ไวโอลิน) รำมะนา ฉิ่ง กรับ และฆ้อง ซึ่งวงรองเง็ง ประกอบไปด้วยผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวหรือญาติเดียวกัน ซึ่งวงรองเง็งที่มีชื่อเสียงของชาวอูรักลาโว้ย คือ คณะพรสวรรค์ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต นำโดยแม่จิ้ว ประโมงกิจ ซึ่งในคณะมีนางรำ จำนวน 6 คน มือซอ จำนวน 1 คน รำมะนา จำนวน 2 คน มือฉิ่ง จำนวน 1 คน มือกรับ จำนวน 1 คน ตัวตลก จำนวน 1 คน การแต่งกายรองเง็งภูเก็ต แบบชุดยาย่ำ

ภาพที่ 4 การแสดงรองเง็ง

สรุปและข้อเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

วิถีชีวิตชาวเลไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงทำให้วิถีชีวิตอพยพโยกย้ายบ่อยครั้ง ซึ่งเป็นวิถีเร่ร่อน วิถีชายขอบ ด้วยแนวคิด นโยบาย และระบบกฎหมาย ที่มีมุมมองของสังคมที่อยู่ติดที่และตั้งหลักปักฐาน ระบบกรรมสิทธิ์ มีปัจเจกบุคคล เอกชน หรือรัฐ เป็นเจ้าของ ซึ่งต่างจากมุมมองของชนพื้นเมือง โดยเฉพาะชาวเล ซึ่งชาวอูรักลาโว้ยจะอาศัยอยู่ในหมู่บ้านชายฝั่งทะเล ในการจับสัตว์ทะเลและหาของป่า ออกเรือไปทำประมงตามเกาะต่างๆเป็นเวลาหลายวัน นอกจากนั้น ไม่มีการยึดทรัพยากรเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล

ทั้งนี้ การส่งเสริมวิถีชีวิตชาวเล ในการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การช่วยเหลือด้านสาธารณสุข การแก้ปัญหาสัญชาติ การส่งเสริมการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญในการยกระดับวิถีชีวิตของชาวเล

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

การศึกษาเรื่อง “รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล” ในครั้งนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต คณะพรสวรรค์ ชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง References

จิโรจ หวังเจริญ และสุพจน์ ยุคลธรวงศ์. (2560). การวิเคราะห์เพลงร้องรองเง็งของจิ้ว ประโมงกิจ. วารสารดนตรีรังสิต, 12(1), 33-47.

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2532). นิเวศวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 10.

นฤมล อรุโณทัย และคณะ. (2558). ทักษะวัฒนธรรมชาวเล. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ยศ สันตสมบัติ. (2540). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, หน้า 17.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

Netting, R. 1997. Cultural Ecology. California : Cummings Publishing Company.

(บทความวิจัย)

ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

Expectations regarding the Roles of Actor Groups in Participation for Ubon Ratchathani Urban Development

วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์[1]
Warut Ingkhathawornwong[1]
[1] *อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*
Warut.i@ubu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จำนวน 400 ราย และการสัมภาษณ์ตัวแสดงหลักของกลุ่มต่างๆ ที่มีบทบาทในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ได้แก่ ตัวแสดงกลุ่มภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาครัฐมากที่สุด โดยเน้นไปที่บทบาทการเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อเข้ามาพัฒนาเมือง รองลงมาคือคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาคประชาชน ซึ่งเน้นทางด้านการริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองในชุมชนของตน หรือในประเด็นที่กลุ่มภาคประชาชนสนใจ ถัดมาคือความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาคเอกชน ซึ่งเน้นทางด้านการสนับสนุนด้านเงินทุนและการเป็นผู้ร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาเมือง และท้ายสุดคือความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาคการศึกษาซึ่งเน้นทางด้านการเป็นที่ปรึกษา การสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับใช้ในการพัฒนาเมืองตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนาเมือง; การมีส่วนร่วม; อุบลราชธานี

Abstract

The article aims to investigate expectations regarding the roles of key actor groups in Ubon Ratchathani urban development participation. The author collected data from 400 samples of the population living in the Ubon Ratchathani municipal area and conducted interviews with key actors in Ubon Ratchathani urban development, representing the public sector, private sector, civil society, and education sector.

The study found that the public sector is expected to play the most significant role, emphasizing their function as coordinators and facilitators for other relevant agencies to participate in urban development. Following this, civil society is expected to initiate community-based development projects within their own communities or in areas of interest to civil society groups. The private sector is expected to provide financial support and investment in urban development projects. Lastly, the education sector is expected to act as consultants and provide support for the transfer of knowledge, technology, and innovation for urban development.

Keywords: Urban Development; Participation; Ubon Ratchathani

เนื้อหา

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองเป็นหนึ่งในนโยบายที่สำคัญและท้าทายสำหรับการบริหารงานท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน เนื่องจากนโยบายดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตของพลเมืองในหลากหลายมิติ ทั้งทางด้านกายภาพและผังเมือง เศรษฐกิจ การจัดสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี สังคมวัฒนธรรม หรือทางด้านความยั่งยืน จึงทำให้ในการกำหนดนโยบายของแต่ละเมืองนั้น ผู้บริหารของเมืองจำเป็นที่จะต้องมีข้อมูลที่รอบด้านและพิจารณาในมิติต่างๆ ของการพัฒนาเมืองอย่างครอบคลุม หรือในการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติก็ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งในด้านองค์ความรู้และทรัพยากร ที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากตัวแสดงที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก จากหลากหลายภาคส่วน ส่งผลให้ผู้บริหารของเมืองจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในมิติของการบริหารรัฐกิจ แนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้การนำนโยบายการพัฒนาเมืองไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลนั้น มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการบริหารรัฐกิจสมัยใหม่ที่สำคัญหลายแนวคิด อาทิ แนวคิดการบริการสาธารณะใหม่ (The New Public Service) ที่เน้นการบริหารจัดการซึ่งผลักดันโดยค่านิยมประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของประชาชนและชุมชน (Denhardt and Denhardt, 2011; ปกรณ์ ศิริประกอบ, 2562) หรือแนวทางการบริหารจัดการบนฐานของความร่วมมือ (Collaborative Governance ที่รัฐจะดึงเอาความชำนาญและประสบการณ์ของภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นของสังคม มาช่วยเพิ่มพูนผลผลิตหรือการจัดการทรัพยากรและข้อมูลให้ดียิ่งขึ้น (ธีรพัฒน์ อังศุชวาล, 2565)

เมื่อพิจารณาบริบทของจังหวัดอุบลราชธานี นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองได้ถูกแนะนำและถ่ายทอดลงสู่การปฏิบัติในฐานะหนึ่งในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเมืองในมิติต่างๆ อาทิ เมืองอัจฉริยะ(Smart City) เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เมืองนวัตกรรม (Innovation City) หรือเมืองยั่งยืน (Sustainable City) ทั้งนี้ การศึกษาเบื้องต้นจากแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลนครอุบลราชธานี พบว่า ทางด้านนโยบายการพัฒนาเมืองอุบลสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะนั้นได้มีการขับเคลื่อนมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2561 ผ่านโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) และจัดทำแผนปฏิบัติการราชการประจำปี พ.ศ. 2563 ของจังหวัดอุบลราชธานี (DEPA, 2561) โดยพื้นที่เมืองอุบลในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีนั้น เป็นหนึ่งใน 40 พื้นที่ประกาศเขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ ประเภทเมืองเดิมน่าอยู่ และเมืองใหม่ทันสมัย ซึ่งได้มีการดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนโครงการมาอย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายของคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยมีประเด็นที่มุ่งเน้นการพัฒนาในทุกภาคส่วนครอบคุลมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) และพลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด เพิ่มรายได้ ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ในมิติต่าง ๆ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2564) นอกจากนี้ ทางด้านนโยบายเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) นั้น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ก็ได้มีความพยายามในการขับเคลื่อนเมืองอุบลราชธานีให้เป็นเมือง

สร้างสรรค์ของยูเนสโกทางด้านดนตรี มาตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2564 หรือทางด้านเมืองนวัตกรรม สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติก็ได้มีการประเมินเพื่อพัฒนาเมืองที่มีศักยภาพในการเป็นเมืองนวัตกรรม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) ซึ่งพบว่า อุบลราชธานีเป็นเมืองที่มีระบบนิเวศนวัตกรรมที่มีความพร้อม โดยมีจุดเด่นในด้านการเป็นเมืองนวัตกรรมที่ยั่งยืนและเชื่อมโยง ซึ่งพิจารณาองค์ประกอบของนโยบายรัฐ โครงสร้างพื้นฐานและทุนทางเศรษฐกิจของภาคเอกชนในพื้นที่ รวมทั้งองค์ประกอบทางด้านความรู้และทุนมนุษย์จากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

จากสภาพการณ์ข้างต้นจึงทำให้ผู้เขียนเห็นว่า นโยบายการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีนั้นถือว่ามีความหลากหลายทั้งในแง่ประเด็น ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องและต้องการการมีส่วนร่วมจากตัวแสดงหลายภาคส่วนจำนวนมาก ซึ่งมีเป้าหมายและจุดเน้นในการพัฒนาเมืองที่แตกต่างกัน ฉะนั้นในการกำหนดแนวทาง รูปแบบ หรือกลไกในการมีส่วนร่วมให้ตัวแสดงจากภาคส่วนต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างมีคุณภาพนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในฐานะผู้รับบริการและผู้รับผลจากการพัฒนาเมือง ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของตัวแสดงแต่ละกลุ่มนั้น จึงเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญในการออกแบบแนวทางการมีส่วนร่วมเพื่อที่จะลดช่องว่างของการจัดแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองที่พึงเป็น กับแนวทางการมีส่วนร่วมที่เป็นอยู่ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การพัฒนาเมืองอุบลราชธานีนั้นมีการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อสำรวจความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

ในปัจจุบัน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองมีความหลากหลาย และได้รับความสนใจ จากภาควิชาการและภาคปฏิบัติเป็นอย่างมาก ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ประมวล แนวคิดที่สำคัญ เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองซึ่งถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ได้แก่ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ และแนวคิดเมืองยั่งยืน

1) แนวคิดเมืองอัจฉริยะ เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เป็นแนวคิดทางการบริหารจัดการที่ครอบคลุมการพัฒนาเมืองให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจ้างงาน การเพิ่มโอกาสและการแข่งขันทางธุรกิจ การสรรสร้างนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการทุกภาคส่วน (Glasmeier & Christopherson,2015; Meijer & Bolívar, 2016; Angsukanjanakul, 2017; Tapananont et al., 2018 อ้างใน นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2563) ทั้งนี้เมื่อนำสู่ภาคปฏิบัติ สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย (2564) ได้ให้นิยาม “เมืองอัจฉริยะ” วาหมายถึง เมืองที่ใชประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการใหบริการและการบริหารจัดการเมือง ลดคาใชจายและการใชทรัพยากรของเมืองและประชากรเปาหมาย โดยเนนการออกแบบที่ดี และการมีสวนรวมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนใน

การพัฒนาเมืองภายใต้แนวคิดการพัฒนา เมืองนาอยู เมืองทันสมัย ให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข อย่างยั่งยืน โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ(2564) ได้จำแนกลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ มี 7 ด้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) ขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) พลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance)

2) แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เป็นแนวคิดการพัฒนาเมืองที่เน้นการนำกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ โดยอาศัยรากฐานจากความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม มีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนที่ทำงานสร้างสรรค์ คนและวัฒนธรรม (อพท, 2564) ถูกเสนอขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ.2004 โดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ผ่านแนวคิดเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ (Creative Citied Network) โดยมีเป้าหมาย “เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาไปสู่ระดับนานาชาติ สร้างสันติทางวัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการมุ่งเน้นความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม” (อพท, 2564) ในการพัฒนาพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ มีเงื่อนไขที่สำคัญ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นที่ทำให้เมืองมีพื้นที่ในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการรวมตัวทางสังคม รวมถึงการใช้ทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่แสดงออกหรือสื่อออกมาทางศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่นำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการเข้าร่วมสามารถทำให้เกิดการสนับสนุนเสริมสร้างการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3) แนวคิดเมืองยั่งยืน แนวคิดเมืองที่ยั่งยืนถูกพัฒนาขึ้นจากบริบทที่เมืองต่าง ๆ ทั่วโลกในปัจจุบันประสบปัญหาและความท้าทายหลายประการ อาทิ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน มีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้จากการสำรวจงานวิชาการ พบว่า คำจำกัดความความยั่งยืนของเมือง คือ เมืองที่มีกระบวน การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและสมดุล ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำคัญ เช่น ความสามารถในการยืดหยุ่นรับการเปลี่ยนแปลง (Resilience) การพึ่งพาตนเอง (Self-reliance) และประโยชน์ต่อเมืองอื่น (Positive Externality) (วิริยะ เตชะรุ่งโรจน์ และคณะ, 2562)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองที่ผู้วิจัยทบทวนมาเบื้องต้น จะเห็นว่า การบริหารรัฐกิจ ได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างกลไกให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเมือง ซึ่งแต่ละภาคส่วนล้วนมีความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองที่แตกต่างกัน

3.2 การมีส่วนร่วม (Participation)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเป็นหนึ่งในแนวคิดสำคัญสำหรับการจัดบริการสาธารณะในยุคปัจจุบันที่การบริหารงานของรัฐมีการปรับเปลี่ยนจากแนวทางเดิมที่เน้นการปกครอง (Government) เป็นหลักมาสู่แนวทางที่เน้นการจัดการปกครอง (Governance) ซึ่งเมื่อพิจารณาในบริบทของการพัฒนาเมืองและการบริหาร

ท้องถิ่นนั้น แนวคิดที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้อย่างแพร่หลายแนวคิดหนึ่ง คือ การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance) ซึ่งเป็นความพยายามทางการปกครอง เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของการปกครองแบบระบบราชการสู่การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนอื่นที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การริเริ่มโดยหน่วยงานรัฐ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นหมายรวมถึงตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐด้วย ผู้มีส่วนร่วมจะสามารถร่วมในการตัดสินใจได้โดยตรงผ่านกระบวนการสานเสวนา ความร่วมมือที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะทางการ การตัดสินใจที่เกิดขึ้นต้องมาจากการเห็นพ้องร่วมกันในลักษณะที่เป็นการตัดสินใจร่วมกัน ความร่วมมือนี้เป็นความร่วมมือเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายสาธารณะหรือการบริหารกิจการสาธารณะ (ธีรพัฒน์ อังศุชวาล, 2565)

ทั้งนี้ในการพิจารณาขอบข่ายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้นิยามเอาไว้ค่อนข้างหลากหลาย โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ กล่าวคือ ประชาชนหรือสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen & Uphoff, 1981) ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องเป็นไปโดยสมัครใจ อย่างกระตือรือร้น มีพลัง (United Nations, 1981) ตลอดจนได้รับผลประโยชน์จากชุมชนในการมีส่วนร่วมนั้นร่วมกัน (สัญญา เคนาภูมิ, 2551)

ภายใต้บริบทของงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองนั้น การมีส่วนร่วม (Participation) มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อมโยง (Connection) และความร่วมมือ(Collaboration) ของตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแสดงในกลุ่มที่ไม่ใช่ภาครัฐ อาทิ ภาคเอกชน ชุมชน ประชาสังคม อาสาสมัคร เพื่อให้เกิดความครอบคลุม (Inclusiveness) ในการเข้ามามีส่วนร่วม(Participation) กับการพัฒนาเมืองได้รับความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากในบางภารกิจตัวแสดงกลุ่มนี้อาจเป็นผู้ดำเนินภารกิจแทนรัฐได้ ในกรณีที่รัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิผล โดยรัฐต้องปรับบทบาทในการพัฒนาเป็นผู้สนับสนุนและเอื้อให้ภาคส่วนอื่นเกิดความเข้มแข็ง

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นไปได้ หรือเป็นการคาดการณ์ต่อสิ่งที่ต้องการจะได้รับในอนาคตของบุคคล ทั้งนี้แนวคิดและทฤษฎีความคาดหวัง (Expectation Theory) ถูกพัฒนาขึ้นจากศาสตร์ทางด้านจิตวิทยา ซึ่งนักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism) เชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่า จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่จะสนองความต้องการของตน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นสมมติฐาน ได้ 3 ประการ ได้แก่ 1) พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยเป็นผลรวมของแรงผลักดันจากภายในตัวของเขาเองและแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม 2) มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน 3) บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือก (อุไรวรรณ เกิดผล, 2539) ทั้งนี้ความคาดหวังเป็นการแสดงออกทางทัศนคติ ซึ่งเป็นค่านิยมทั้งทางบวกและทางลบที่บุคคลมีต่อผลของการกระทำอย่าง

ใดอย่างหนึ่ง (Blair อ้างถึงใน อ้างถึงใน วิภาดา วัฒนนามกุล, 2539) ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น

เมื่อนำแนวคิดความคาดหวังมาประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทของงานชิ้นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงแต่ละกลุ่มในการพัฒนาเมืองนั้นมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาในการศึกษา ได้แก่ แรงผลักดันที่มีผลต่อความคาดหวัง ซึ่งอาจพิจารณาได้จากแรงผลักดันที่เกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติของตัวบุคคลนั้นๆ เช่น เพศ อายุ และแรงผลักดันที่เกิดจากปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น การศึกษา รายได้ การประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัยประสบการณ์การรับรู้เกี่ยวกับนโยบายและแนวทางการพัฒนาเมือง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อทัศนคติ เป้าหมายการตัดสินใจตลอดจนบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในงานชิ้นนี้ ผู้เขียนกำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการศึกษาความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี โดยมีตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ การอยู่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี การประกอบอาชีพ ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้แนวทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี และปัจจัยเกี่ยวกับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเมือง และตัวแปรตามความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมือง ได้แก่ ตัวแสดงภาครัฐ ตัวแสดงภาคเอกชน ตัวแสดงภาคประชาชน และตัวแสดงภาคการศึกษา

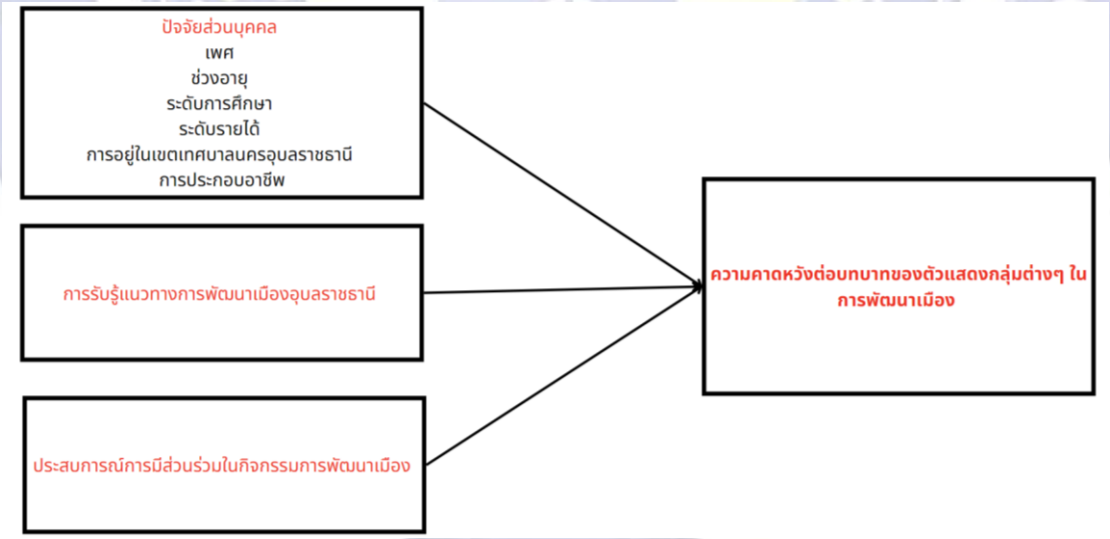

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

5. วิธีดำเนินการศึกษา

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เขียนได้สำรวจข้อมูลจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี พบว่า มีจำนวนประชากรที่จดทะเบียนทั้งสิ้น 76,650 คน (ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2563) จากนั้นจึงได้กำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1967) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ 95 ได้จำนวนขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 398 คน

จากนั้นจึงได้กำหนดแนวทางในการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยมีการวางแผนในการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมพื้นที่และประชากรกลุ่มต่างๆ ในเมืองอุบลราชธานี

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้เขียนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบที่ประกอบด้วยคำถามถามปลายปิด ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ทางด้านการพัฒนาเมือง ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม และระดับความคาดหวังต่อการมีส่วนร่วม โดยมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยในงานวิจัยชิ้นนี้มีค่า IOC = 1.00 ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถามทั้งหมดมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และมีการหาค่าความเชื่อมั่น โดยได้นำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้เบื้องต้นกับกลุ่มประชาชนที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย จำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช เท่ากับ 0.869

ทางด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ และปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านระดับความคาดหวังทางด้านบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมือง

ค่าสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ ค่า T-Test, และ F-Test เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของปัจจัยแต่ละด้านต่อระดับความคาดหวังทางด้านบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมือง

6. ผลการศึกษา

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง/ปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

1. เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	158	39.5
หญิง	229	57.3
อื่นๆ	13	3.2
รวม	**400**	**100.0**
2. ช่วงอายุ	**ความถี่**	**ร้อยละ**
ต่ำกว่า 18 ปี	27	6.8
18-24 ปี	86	21.5
25-32 ปี	104	26.0
33-40 ปี	95	23.8
41-50 ปี	66	16.5

51-60 ปี	22	5.4
รวม	**400**	**100.0**
3.ระดับการศึกษาสูงสุด	**ความถี่**	**ร้อยละ**
ต่ำกว่ามัธยม	16	4.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	33	8.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	96	24.0
ปวช/ปวส	95	23.8
ปริญญาตรี	154	38.5
สูงกว่าปริญญาตรี	6	1.5
รวม	**400**	**100.0**
4.รายได้เฉลี่ย/เดือน	**ความถี่**	**ร้อยละ**
ไม่มีรายได้	87	21.7
ต่ำกว่า 5,000 บาท	14	3.5
5,000 – 10,000 บาท	76	19.0
10,001 – 20,000 บาท	159	39.8
20,001 – 30,000 บาท	58	14.5
30,001 – 40,000 บาท	4	1.0
สูงกว่า 40,000 บาท	2	0.5
รวม	**400**	**100.0**
5.การอยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครอุบล	**ความถี่**	**ร้อยละ**
มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบล	268	67.0
ไม่มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบล	132	33.0
รวม	**400**	**100.0**
6. การประกอบอาชีพ	**ความถี่**	**ร้อยละ**
นักเรียน/นักศึกษา	96	24.0
ข้าราชการ/บุคลากรของรัฐ	48	12.0
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	97	24.3
รับจ้าง	57	14.2
พนักงานบริษัทเอกชน	72	18.0
เกษตรกร	15	3.8

ว่างงาน	15	3.8
รวม	**400**	**100.0**

ภาพรวมข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.3) อยู่ในช่วงอายุในกลุ่มวัยทำงาน ได้แก่ ช่วงอายุ 25-32 ปี (ร้อยละ 26.0) รองลงมา คือ ช่วงอายุ 33-40 ปี (ร้อยละ 23.8) ทางด้านการศึกษา ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 38.5) รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 24.0)

ทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 10,001-20,000 บาท (ร้อยละ 39.8) รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่มีรายได้ (ร้อยละ 21.8) และกลุ่มที่มีรายได้ 5,000-10,000 บาท (ร้อยละ 19.0) ทั้งนี้กลุ่มพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้น้อย ซึ่งมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มีสัดส่วนอยู่ราวร้อยละ 3.5 ทางด้านการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพทางด้านการค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว(ร้อยละ 24.3) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 24.0) และพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 18.0) ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ว่างงาน อยู่ราวร้อยละ 3.8

ทางด้านการอยู่อาศัยในพื้นที่เมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานี (ร้อยละ 67.0) และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยหรือประกอบอาชีพในพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานีมากกว่า 20 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 43.8)

6.2 ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

ตารางที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบลฯ เช่น เมืองอัจฉริยะ เมืองสร้างสรรค์	ความถี่	ร้อยละ
เคยได้ยิน	229	57.3
ไม่เคยได้ยิน	171	42.7
รวม	**400**	**100.0**
การติดตามข้อมูลข่าวสาร	**ความถี่**	**ร้อยละ**
ติดตามอย่างสม่ำเสมอ	115	29.3
ติดตามบ้างตามเรื่องที่สนใจ	188	47.8
ไม่ค่อยได้ติดตาม	76	19.3
ไม่ติดตามเลย	14	3.6
รวม	**393**	**100.0**

ในด้านการรับรู้แนวนโยบายการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบลฯ เช่น เมืองอัจฉริยะ เมืองสร้างสรรค์ หรือเมืองยั่งยืน (ร้อยละ 57.3) และเมื่อพิจารณา

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 47.8) ติดตามข่าวสารบ้างตามเรื่องที่สนใจ รองลงมา คือ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 29.3)

6.3 ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

ตารางที่ 3 ปัจจัยเกี่ยวกับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง

การเข้าร่วมกิจกรรม	ความถี่	ร้อยละ
เคยเข้าร่วม	251	62.8
ไม่เคยเข้าร่วม	149	37.2
รวม	**400**	**100.0**

ในด้านประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาเมืองพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาเมือง (ร้อยละ 62.8)

6.4 ระดับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ตารางที่ 4 ความคาดหวังต่อบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในภาคส่วนต่างๆ ต่อการพัฒนาเมือง

บทบาทที่ถูกคาดหวังของตัวแสดง	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ภาครัฐ							
1.กำหนดนโยบาย วางแผน ริเริ่มโครงการพัฒนาเมือง ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	169 (42.3)	100 (25.0)	93 (23.3)	37 (9.3)	1 (0.3)	4.00	1.02
2. ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาชน มาร่วมพัฒนาเมือง	165 (41.3)	113 (28.2)	93 (23.3)	29 (7.2)	0 (0.0)	4.04	0.97
3. ให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเข้าถึงได้ง่ายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองต่อประชาชน	174 (43.5)	96 (24.0)	94 (23.5)	36 (9.0)	0 (0.0)	4.02	1.02
ภาคเอกชนในพื้นที่							
4. ริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน	128 (32.0)	124 (31.0)	83 (20.8)	52 (13.0)	13 (3.3)	3.76	1.13

บทบาทที่ถูกคาดหวังของตัวแสดง	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ในเมือง							
5. สนับสนุนเทคโนโลยีหรือเครื่องมือใหม่ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของเมือง	127 (31.8)	117 (29.3)	111 (27.8)	38 (9.5)	7 (1.8)	3.80	1.05
6. สนับสนุนด้านเงินทุนและการเป็นผู้ร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาเมือง	138 (34.5)	115 (28.7)	97 (24.3)	42 (10.5)	8 (2.0)	3.83	1.08
ภาคประชาชน							
7. ริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองในชุมชนของตน หรือในประเด็นที่ตนเองสนใจ	140 (35.0)	132 (33.0)	77 (19.3)	44 (11.0)	7 (1.8)	3.89	1.06
8. เป็นอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเมืองที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน	140 (35.0)	122 (30.5)	88 (22.0)	42 (10.5)	8 (2.0)	3.86	1.07
9. ช่วยกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้แก่ประชาชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรับทราบ	133 (33.3)	123 (30.8)	94 (23.5)	37 (9.3)	13 (3.3)	3.82	1.09
ภาคการศึกษา							
10. เป็นที่ปรึกษา สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับใช้ในการพัฒนาเมือง	136 (34.0)	129 (32.3)	89 (22.3)	38 (9.5)	8 (2.0)	3.87	1.05
11. ช่วยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ	128 (32.0)	124 (31.0)	100 (25.0)	37 (9.3)	11 (2.8)	3.80	1.07
12. สร้างองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาเมืองอุบลเพื่อเผยแพร่เป็นตัวอย่างให้แก่เมืองอื่นๆ	124 (31.0)	119 (29.8)	100 (25.0)	32 (8.0)	25 (6.3)	3.71	1.17

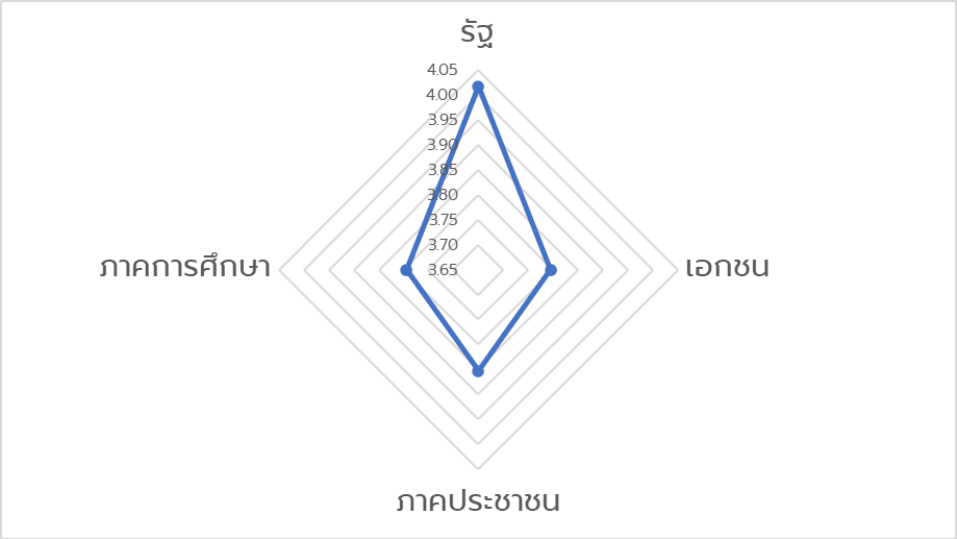

ภาพที่ 2 ระดับความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลฯ
ที่มา: วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์ (2566)

จากผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดหวังกับบทบาทของภาครัฐมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.02) รองลงมาคือคาดหวังจากบทบาทของภาคประชาชน (ค่าเฉลี่ย 3.85) ภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 3.80) และภาคการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.79) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ทางด้านบทบาทของภาครัฐนั้น กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการมีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ของกิจกรรมและโครงการในการพัฒนาเมืองมากที่สุด โดยมีความคาดหวังต่อทางด้านการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และด้านการประชาสัมพันธ์และการได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นครบถ้วนของโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รองลงมาตามลำดับ

ทางด้านบทบาทของภาคประชาชน กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองในชุมชนของตน หรือในประเด็นที่ตนเองสนใจ มากที่สุด โดยมีความคาดหวังต่อบทบาททางด้านการเป็นอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเมืองที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และการช่วยกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้แก่ประชาชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรับทราบ รองลงมาตามลำดับ

ทางด้านบทบาทของภาคเอกชน กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการสนับสนุนด้านเงินทุนและการเป็นผู้ร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาเมือง มากที่สุดโดยมีความคาดหวังต่อบทบาททางด้านการสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีหรือเครื่องมือใหม่ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของเมือง และการเป็นผู้ริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในเมือง รองลงมาตามลำดับ

ทางด้านบทบาทของภาคการศึกษา กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการเป็นที่ปรึกษา การสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับใช้ในการพัฒนาเมือง มากที่สุด โดยมีความคาดหวังต่อบทบาททางด้าน. การเข้ามาช่วยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาเมืองอุบลเพื่อเผยแพร่เป็นตัวอย่างให้แก่เมืองอื่นๆ รองลงมาตามลำดับ

6.5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านต่างๆ กับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ปัจจัย	ค่าสถิติทดสอบ	ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐ	ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชน	ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชน	ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษา
เพศ	F-Test	1.794 (.168)	1.681 (.188)	.231 (.794)	4.058* (.018)
ช่วงอายุ	F-Test	1.360 (.238)	2.691* (.021)	1.421 (.216)	4.317* (.001)
ระดับการศึกษาสูงสุด	F-Test	3.859* (.002)	7.585* (.000)	4.970* (.000)	7.555* (.000)
ระดับรายได้	F-Test	5.632* (.000)	6.016* (.000)	6.410* (.000)	2.858* (.000)
การอยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครอุบล	T-Test	-3.740* (.000)	-.2367* (.018)	-1.850 (.065)	-1.226 (.221)
อาชีพ	F-Test	3.642* (.002)	2.878* (.009)	3.903* (.001)	3.418* (.003)

หมายเหตุ: ตัวเลขที่แสดง คือ ค่าสถิติทดสอบ และ (ค่า p-value) กำหนด p-value*<.05

จากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลต่อความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า **ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐ** ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ การอยู่อาศัย

ในเขตเทศบาล และการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่ามัธยม และกลุ่มผู้ที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐแตกต่างจากผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับอื่นมากที่สุด และปัจจัยทางด้านการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มคนว่างงาน มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐแตกต่างจากผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ทั้งหมด

ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชน ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ช่วงอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ การอยู่อาศัยในเขตเทศบาล และการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านช่วงอายุนั้น กลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชนแตกต่างจากช่วงอายุอื่นมากที่สุด ซึ่งมีผลที่คล้ายคลึงกับปัจจัยทางด้านระดับการศึกษา ที่กลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายมีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชนแตกต่างจากผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับอื่นมากที่สุด

ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชน ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ และอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านระดับรายได้นั้น พบว่า กลุ่มผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาทนั้นมีมีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชนที่แตกต่างจากผู้ที่มีรายได้ระดับอื่นมากที่สุด

ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ การอยู่อาศัยในเขตเทศบาล และการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ และปัจจัยทางด้านอายุ และทางด้านการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มผู้ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี และกลุ่มคนว่างงาน มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษาที่แตกต่างจากผู้ที่อยู่ในกลุ่มอายุอื่น และผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ทั้งหมด

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการรับรู้นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ความคาดหวังต่อบทบาทตัวแสดงกลุ่มต่างๆ	**เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบล**		**ไม่เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบล**		T	p-value
	Mean	SD	Mean	SD		
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐ	4.21	.834	3.76	.956	4.982*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชน	4.03	.918	3.48	.940	5.952*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชน	4.04	.833	3.61	1.065	4.390*	.000

ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษา	4.03	.830	3.47	1.11 1	5.570*	.000

กำหนด p-value*<.05

จากการเปรียบเทียบความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบล มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลสูงกว่า และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบลในทุกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเมืองกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ความคาดหวังต่อบทบาทตัวแสดงกลุ่มต่างๆ	**เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล**		**ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล**		T	p-value
	Mean	SD	Mean	SD		
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐ	4.28	.815	3.58	.909	7.971*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชน	4.07	.900	3.32	.899	8.086*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชน	4.06	.868	3.50	1.011	5.873*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษา	4.03	.873	3.40	1.071	6.126*	.000

กำหนด p-value*<.05

จากการเปรียบเทียบความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลสูงกว่า และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเมืองอุบลในทุกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดหวังกับบทบาทของภาครัฐมากที่สุด รองลงมาคือคาดหวังจากบทบาทของภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคการศึกษา ตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นภาพของความคาดหวังในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในมิติของตัวแสดงที่อิงจากรูปแบบการมีส่วนร่วมใน

ปัจจุบัน โดยมีประเด็นเกี่ยวกับความพร้อม และทรัพยากรที่แต่ละกลุ่มเป็นเจ้าของ เช่น ภาครัฐยังคงถูกคาดหวังให้มีบทบาทหลักในฐานะเจ้าภาพของการจัดกิจกรรมในการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ในฐานะหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ (Authority) ตลอดจนมีความพร้อมทางด้านทรัพยากร ในการสร้างการมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย และในเรื่องพื้นฐาน โดยมีภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรทั้งในแง่การลงทุน และเทคโนโลยีสำหรับการพัฒนาเมืองในประเด็นที่สอดรับกับความต้องการของเมืองในยุคสมัยใหม่ และภาคประชาชนที่ถูกคาดหวังให้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในเชิงประเด็นที่แต่ละกลุ่มสนใจ โดยมีภาคการศึกษาทำหน้าที่ในการหนุนเสริมในแง่ของการสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการจัดกระบวนการในการทำกิจกรรม

สำหรับผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า ทางด้านปัจจัยส่วนบุคคลนั้น ปัจจัยทางด้านระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ และอาชีพ มีระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันภายในกลุ่มต่อความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วม ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านการรับรู้นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเมืองกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มผู้ที่เคยได้ยินหรือรับรู้แนวนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองหรือเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยได้ยิน หรือไม่เคยเข้าร่วม ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การเข้าถึงข้อมูล การมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองนั้นส่งผลต่อความระดับความคาดหวังของประชาชน และนอกจากนี้หากจะพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดในการบริการสาธารณะแนวใหม่ หรือแนวทางการบริหารจัดการบนฐานของความร่วมมือนั้น อาจวิเคราะห์ได้ว่าหากต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizen)

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) ในการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมของตัวแสดงแต่ละกลุ่มนั้น รัฐควรใช้แนวทางที่ถูกออกแบบให้เหมาะสม (Tailor made) กับความคาดหวังที่มีต่อบทบาทของตัวแสดงในแต่ละกลุ่มในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเมือง

2) รัฐและตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเมือง ควรมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางในการพัฒนาเมือง หรือการจัดกิจกรรมให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ เพื่อเพิ่มความเป็นไปได้ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เก็บข้อมูลจากประชากรในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานีเป็นหลัก ฉะนั้นเพื่อให้เห็นภาพความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น อาจพิจารณาเก็บข้อมูลพื้นที่อื่นในจังหวัดอุบลราชธานีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาเมืองในระดับจังหวัด

2) ทางด้านระเบียบวิธีวิจัย ควรมีการนำผลการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อศึกษาในเชิงคุณภาพเพิ่มเติมให้ได้ภาพเชิงลึกเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้นำข้อมูลส่วนหนึ่งมาจากงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน” ภายใต้ชุดโครงการวิจัย เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาความพร้อมของเครือข่ายการพัฒนาเมืองจังหวัดอุบลราชธานีจากฐานรากอย่างยั่งยืน” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย:

จารุวรรณ ประวันเน. (2563). กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ : กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น.* 13(3),268-284.

จุรีภรณ์ วาลย์มนตรี และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. (2563). ตัวแสดงในการสร้างความร่วมมือพัฒนาเมืองขอนแก่นอัจฉริยะ. *วารสารการบริหารปกครอง.* 9(1), 263-303.

เทศบาลนครอุบลราชธานี (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570).* สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2566, จาก http://www.cityub.go.th/2022/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2-%E0%B8%87%E0%B8%9A%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%93/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A5/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A5-2566-2570

เทิดทูน ศรีเชียงสา และ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. (2563). การรับรู้ของชาวขอนแก่นต่อการเป็นเมืองอัจฉริยะ. *วารสารการปกครองท้องถิ่น*, 13(2): 154-170.

ธีรพัฒน์ อังศุชวาล. (2565). *Governance101 ความหมายและรูปแบบที่หลากหลาย.* โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2563). เมืองอัจฉริยะ : ความหมายและข้อควรพิจารณาสำหรับการพัฒนาเมือง. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล.* 7(1), 3-20.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). *คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด.* สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

ปกรณ์ ศิริประกอบ. (2562). *3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยากร หวังมหาพร. (2563). *การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่: มองผ่านนโยบายประชารัฐ.* โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์.

วิภาดา วัฒนนนามกุล. (2539). *ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้ดูแลในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น.* [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิริยะ เตชะรุ่งโรจน์ และคณะ. (2562). *โครงการพัฒนาภาพรวมระบบประเมินภาพรวมสถานะเมืองยั่งยืน กรณีศึกษา เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบลในเขตปริมณฑลอย่างสหวิทยาการ* [รายงานวิจัย]. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สัญญา เคณาภูมิ. (2551). *ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง.*[วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565). *การประเมินเมืองนวัตกรรมในภูมิภาคด้วยดัชนีนวัตกรรมสำหรับเมือง: อุบลราชธานี.* สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). *การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ.* สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2565, จาก https://www.depa.or.th/th/smart-city-plan/smart-city-office

สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *คู่มือแนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน.* สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=12010

สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย. (2564). *(ร่าง)คู่มือเกณฑ์การประเมินแผนการเป็นเมืองอัจฉริยะ.* สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2564, จาก https://drive.google.com/open?id=1XnhauvbKwaHM-lCqcGtqVRJnJ950DYh8&authuser=nattapon.tr%40depa.or.th&usp=drive_fs

โสภิตา ไชยคำ และ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. (2563).การเปรียบเทียบตัวชี้วัดของการเป็นเมืองที่มีระบบพลเมืองอัจฉริยะ. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งเอเชียแปซิฟิค.* 6(2), 225-234.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2564). *Thailand Creative Cities Handbook.* องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

อุไรวรรณ เกิดผล. (2539). *ปจจัยที่มีตอความคาดหวังของหัวหนาสถานีอนามัยต่อระบบการนิเทศงานสาธารณสุขผสมผสานจังหวัดหวัดลพบุรี* [วิทยานิพนธ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร] มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาษาอังกฤษ:

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies.* Cornell University Press.

Denhardt, J.V.& Denhardt, R.B. (2011). *The New Public Service: Serving, not Steering*. (3rd ed.). M.E. Sharpe.

Srichiangsa, T., & Wongthanavasu, S. (2020). Public Perception of the Khon Kaen Smart City Initiative. *Local Administration Journal*, 13(2), 153 - 170.

Taecharungroj, V., Suksaroj, T., & Rattanapan, C. (2018). The place sustainability scale: measuring residents' perceptions of the sustainability of a town. *Journal of Place Management and Development*, 11(4), 370-390.

United Nations (1981). *Yearbook of International Trade Statistics*. UN Press.

Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. (2nd Ed.). Harper and Row.

บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา บนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

The Role of Teacher Love Home in Inventing and Creating Educational Innovations based on Existentialism

กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์[1]
Kittipong Pearnpitak
[1]*อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*
Lecturer, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University
E-mail: kittipomg.p@ubu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครูคืนถิ่น ผ่านกระบวนการขบคิดที่อยู่บนฐานของภูมิปัญญาจากอดีตที่ผ่านมา และนำมาร้อยเรียงต่อกันจนเกิดเป็นภูมิหลังที่แข็งแกร่ง โดยอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่มีความเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพทางความคิด มีอิสระในการกระทำ และมีความกล้าที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างชาญฉลาด ประกอบกับครูจะต้องพยายามลดระยะห่างระหว่างข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์กับความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ ซึ่งครูจำเป็นต้องอุทิศตนในการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือเรียนรู้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวร พร้อมทั้งจะต้องมีเครือข่ายในการทำงานร่วมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การคิดค้นและการสร้างนวัตกรรมการศึกษาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากนโยบาย กฎระเบียบ และข้อบังคับของสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ไร้ความกังวล เมื่อครูสามารถคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้แล้ว สิ่งสำคัญต่อมา คือ การนำไปปรับใช้ภายใต้เงื่อนไขของกระบวนการหล่อหลอมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กรในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการตื่นรู้ในบทบาทของความเป็นครู ตลอดจนยังเป็นการสร้างแรงกระเพื่อมทั่วทั้งองค์กรในการยึดถือและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ครูคืนถิ่น; นวัตกรรมการศึกษา; อัตถิภาวนิยม

Abstract

This study aimed to propose guidelines for fetching educational innovations from the products of Teacher Love Home through a thinking process based on past wisdom to form a strong background and existentialism with a belief that humans have freedom of thought, action, and the courage to face problems intelligently. Additionally, teachers must try to reduce the distance between empirical facts and practical possibilities. Teachers need to dedicate themselves to participating in training or learning strategies to permanently improve their thinking processes along with a network to work together to continually review the accuracy of the feedback. Moreover, educational innovations will be unattainable unless educational institutions policies, rules, and regulations facilitate a safe and stress-free environment. When teachers can innovate and develop educational innovations, the next important thing is to apply them under the conditions of compatibility with the organizational culture based on the context of the educational institution. This is regarded as a stimulation to build awareness of the role of a teacher as well as encouragement within the organization to achieve concrete actions.

Keywords: Teacher Love Home; educational innovations; existentialism

บทนำ

ปรัชญาการศึกษา (Philosophy of education) ถือเป็นชนวนเหตุสำคัญของการกำหนดทิศทางการเคลื่อนตัวของนักศึกษาศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ที่ซ่อนเร้น และข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นผ่านความเป็นพลวัตทางสังคม การตกผลึกทางความคิดจึงเป็นเหมือนเส้นทางอันยาวไกลที่พยายามทดสอบความจริงแท้ในสังคม ซึ่งมักถูกบิดเบือนจากความเชื่อของมนุษย์ที่ขาดการพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่เนื่องด้วยสภาวการณ์เปลี่ยนผ่านภายใต้กระแสของห้วงเวลาได้พยายามถักทอสายใยแห่งความหวัง โดยถือเป็นการจุดประกายของการเสาะแสวงหาความรู้จากข้อเท็จจริง และนำมาพิสูจน์เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาถึงบริบทของโลกสมัยใหม่ (Post modernization) การเกิดขึ้นของวิทยาการในปัจจุบันจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากอารยธรรมความรู้ที่มีอยู่เดิมในอดีต แต่ถูกผสมผสานด้วยความสลับซับซ้อนจากความแตกต่างเชิงความคิดในระบบของสังคมผ่านกฎเกณฑ์ที่ยากจะแก้ไขได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม การคิดแนวขวาง (Lateral thinking) ถือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก แต่การคิดในแนวขนาน (Parallel thinking) นั้น กลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สมควรทำและถูกต้องเสมอ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถสร้างวิธีปฏิบัติใหม่ให้กับสังคมที่ถูกกดทับด้วยแรงยื้อระหว่างผู้ที่มีอุดมการณ์แบบเก่ากับผู้ที่ต้องการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ แต่การปะทุของภาววิสัย (Objectivity) ทำให้เกิดการมองโลกในมิติที่ต่างออกไป โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนผ่านสถาบันการศึกษาที่มีตัวกลางอย่างครู ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเจียระไนองคาพยพในสังคมและจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐาน อาทิ การเป็นผู้นำทางการศึกษาที่กล้าเสี่ยงและกล้าตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ (Barno & Makhmudov, 2020) การเตรียมความพร้อมของครูจึงถือเป็นเรื่องที่มีความท้าทายมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการกำหนดคุณภาพของครูนั้นไม่ใช่เพียงการศึกษาเฉพาะในเรื่องของวิธีการ ปริมาณ หรือคุณภาพที่ควรจะมีในอนาคตเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงกระบวนการได้มาซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายที่นำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอีกด้วย (Sayeski, 2013) แน่นอนว่ามิติของการพัฒนาทิศทางด้านการศึกษาในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครูยุคใหม่ที่เน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทในเส้นทางของการเตรียมความพร้อมทางด้านนวัตกรรม และความเป็นเลิศทางด้านการศึกษาให้สอดรับกับบริบทของการพัฒนาประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2559-2572 หรือที่เรียกว่า “โครงการครูคืนถิ่น” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูที่มีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ตามหลักจิตวิญญาณของความเป็นครู โดยอาศัยความร่วมมือในลักษณะภาคีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการจรรโลงสังคมไว้ซึ่งความถูกต้องดีงาม แน่นอนว่าคงหนีไม่พ้นประเด็นในเรื่องของการพัฒนากระบวนการส่งต่อครูในพื้นที่ที่ขาดแคลนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา ซึ่งมีการใช้งานวิจัยเป็นฐานของการก่อรูปเชิงนวัตกรรมในท้องถิ่น ประกอบกับการขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาครูที่ได้วางกรอบในการปฏิรูประบบและรูปแบบการผลิตครูให้เหมาะสมต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ พร้อมทั้งจะต้องมีการเตรียมครูก่อนเข้าประจำการเพื่อให้ได้ครูดี มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559) รวมถึงครูจะต้องมีทักษะความสามารถ

ในการเข้าใจสภาพปัญหาและบริบทของท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทั้งเชิงวัฒนธรรม ภาษา และวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นในแต่ละพื้นที่

ความเกี่ยวโยงของแนวทางการผลิตครูภายใต้โครงการดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงการอุดช่องว่างของปัญหาครูพลัดถิ่น หรือการได้ประจำการในพื้นที่ที่ห่างไกลจากถิ่นฐานของตนเอง ซึ่งถือเป็นการปิดกั้นโอกาสของครูผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในสภาพปัญหาในท้องถิ่นจากการที่เคยอยู่อาศัยมาในอดีต การสูญเสียโอกาสที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยการนำความก้าวหน้าเชิงนวัตกรรมจากพื้นที่อื่นมาปรับใช้ได้ เนื่องจากในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าหากไม่มีครูที่ดีก็จะไม่สามารถมีระบบการศึกษาที่ดีได้ และหากไม่มีระบบการศึกษาที่ดีก็จะไม่มีประเทศใดที่สามารถให้คุณภาพชีวิตที่ดีแก่พลเมืองของตนได้เช่นกัน (Adedeji & Olaniyan, 2011) การพัฒนาครูโดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่เป็นหลัก (Area base) จึงถือเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานที่สุดในการแก้ปัญหาเรื้อรังจากโครงสร้างการศึกษาที่ขาดความยืดหยุ่น เนื่องด้วยระบบการศึกษาถูกจำกัดด้วยกรอบที่ต้องเป็นไปตามกฎหมาย แต่การได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากบทบาทของครูคืนถิ่นเป็นสิ่งที่แยกออกไป และไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบหรือข้อจำกัดใด ๆ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น การทำความเข้าใจในปัญหา การเข้าถึงแหล่งชุมชนเพื่อพัฒนา และการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนวัตกรรมจึงถือเป็นบทบาทหนึ่งที่ทุกคนในชุมชนจะต้องตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ครูคืนถิ่นทุกคนจะสามารถสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสำเร็จต่อการนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาหรือแหล่งชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ได้ แต่กระบวนการก่อรูปเชิงมโนทัศน์ (Conceptual thinking) จำเป็นต้องอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialist philosophy) มาเป็นแนวทางของการศึกษาที่มีเป้าหมายในการแสวงหาองค์ความรู้ที่เน้นย้ำถึงการดำรงอยู่ของความเป็นปัจเจกบุคคล (Koirala, 2011) นั่นหมายความว่าการตระหนักรู้ของครูคืนถิ่นที่มีต่อสภาพปัญหาในชุมชนแม้จะเป็นมุมมองที่อยู่ในระดับปัจเจกบุคคล แต่สามารถสร้างผลกระทบทางสังคมผ่านการรับรู้จากการเกื้อหนุนด้วยสภาวะแวดล้อมได้ หากมีวิธีการตกผลึกทางความคิดที่ชัดเจน มีความรอบคอบในการกลั่นกรองเพื่อให้เกิดนวัตกรรม และมีความคาดหวังที่เล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ในเชิงการปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงบทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยมถือเป็นการปรับมุมมองใหม่ของการส่งต่อองค์ความรู้ที่ไม่ได้มาจากหนังสือหรือในตำราเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จุดหมายปลายทางสำคัญนั้นมาจากการนำภูมิหลังที่เข้มแข็งของครูที่ได้รับโอกาสให้มาประจำการในถิ่นฐานของตนเอง มาต่อยอดร่วมกับพลังเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนผ่านกระบวนการคิดค้นและออกแบบนวัตกรรมการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุดอย่างผู้เรียนในสถานศึกษาและกลุ่มเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้สามารถกลับมาเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ เป็นแหล่งของการเรียนรู้ภายในชุมชน และเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนผ่านขององค์ความรู้อยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครูคืนถิ่นบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม โดยมุ่งเน้นการอธิบายความเชื่อมโยงตั้งแต่บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ จนถึงกระบวนการนำไปปรับใช้ให้ประสบความสำเร็จ

แนวคิดและปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมการศึกษา (Educational innovation) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนจากสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกคิดค้น กระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ หรือแม้กระทั่งมุมมองใหม่ที่นำไปสู่การปรับปรุงระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนวัตกรรมการศึกษาจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าจะสามารถผลิตผู้เรียนที่มีทักษะและความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ ซึ่งแน่นอนว่าอุปสรรคสำคัญ คือ การไม่สามารถย่นย่อระยะทางระหว่างกระบวนการคิดค้นกับผลลัพธ์ของนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากยังมีความคลุมเครือในหมู่นักวิชาการเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย และการประยุกต์ใช้ (Fuad et al., 2020) แต่ถึงกระนั้นการจำกัดขอบเขตเพื่อให้แน่ใจว่าการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษายังมีวิธีการที่น่าสนใจอยู่หลายประการ จากมุมมองของ Moreira et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาจากมุมมองของครูและนักเรียนไว้ 8 ประการ ดังนี้

ประการแรก: การฝึกอบรมครู (Teacher training) กล่าวคือ สิ่งที่ยืนยันความสำเร็จของการคิดค้นนวัตกรรมเป็นผลมาจากการฝึกอบรมครูอย่างต่อเนื่องและการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวรถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในห้องเรียน หากครูยังมองว่าทุกอย่าง คือ อุปสรรคในการเรียนรู้ย่อมไม่ทำให้เกิดนวัตกรรม ถึงแม้ว่าในบางสถาบันการศึกษาจะขาดต้นทุนทางทรัพยากรในการจัดฝึกอบรมครู และรัฐบาลจะไม่ช่วยสนับสนุนก็ตาม แต่ครูจำเป็นต้องแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาทดแทน หรือการเข้าร่วมงานสัมมนาวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ครูเกิดมุมมองความคิดจากการเข้าถึงข้อมูลใหม่ ๆ ที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา

ประการที่สอง: เครือข่ายและการทำงานร่วมกัน (Networks and collaborative work) กล่าวคือ การมีเครือข่ายในการทำงานเป็นการเน้นย้ำถึงวิธีการรับข้อมูลย้อนกลับและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งอุปสรรคพื้นฐานของการคิดค้นนวัตกรรม คือ การปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันในสิ่งที่ชอบมากกว่าสิ่งที่ท้าทาย การให้ความสำคัญกับการสอนที่มากกว่าการทำวิจัย หรือการให้ความสำคัญกับการทำวิจัยมากว่านวัตกรรม โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถขจัดได้ด้วยการทำงานเป็นทีม การเปิดใจรับฟัง ความรับผิดชอบ และการเคารพความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและการคิดค้นนวัตกรรมที่มาจากการออกแบบที่ดีที่สุด

ประการที่สาม: มิติสถาบัน (Institutional dimension) กล่าวคือ นโยบายหรือการกำหนดกฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ถือเป็นการสนับสนุนนวัตกรรม การเรียกร้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์เพียง

เล็กน้อยมีส่วนช่วยให้กรอบในการปฏิบัติงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ประกอบกับการกำหนดบทบาทของครูที่ชัดเจนถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่นำไปสู่เงื่อนไขของความสำเร็จในการคิดค้นนวัตกรรม รวมถึงการมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้อื่นที่ปราศจากการควบคุมหรือการมีกลุ่มอิทธิพลในองค์กร (Stankevice & Jucevicius, 2013) ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นห่วงโซ่การเรียนรู้ที่มองประโยชน์ของนวัตกรรมภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ในท้องถิ่น

ประการที่สี่: การมีงานหลากหลาย จำนวนมาก และไม่มีเวลา (Multiple tasks, Massiveness and Lack of time) กล่าวคือ ครูมีภารกิจที่หลากหลายและบั่นทอนจิตใจในการคิดค้นนวัตกรรม หรือเป็นปัจจัยในการขัดขวางการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา ซึ่งเวลามักถูกจำกัดด้วยตารางเรียน การส่งเกรด การพัฒนาเนื้อหารายวิชา และความเป็นพลวัตของวัฒนธรรมองค์กร โดยมีช่วงเวลาที่ส่งผลทำให้ครูต้องปรับตัวอยู่เสมอ ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมที่สนใจ ประกอบกับการถูกละเลยจากผู้บริหารสถานศึกษาจนทำให้ไม่สามารถคิดค้นนวัตกรรมได้ เนื่องจากครูจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและความพยายามอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ห้า: การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Resistance to change) กล่าวคือ อุปสรรคแรกที่ครูและนักเรียนต้องเผชิญ คือ ความกลัวการเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งใหม่ ๆ ส่งผลโดยตรงต่อการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จำเป็นต้องมีระบบเพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่เฉพาะในห้องเรียน แต่ต้องมุ่งเป้าหมายไปที่การคิดค้นนวัตกรรมภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เนื่องจากนวัตกรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่กดดัน

ประการที่หก: การวินิจฉัย การมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงกับการสอน (Diagnosis, Participation and Pedagogical connection) กล่าวคือ กระบวนการที่นำไปสู่นวัตกรรมล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นหลังจากการที่ครูได้ไตร่ตรองถึงรูปแบบการสอน การตั้งคำถาม การระบุปัญหา และการคำนึงถึงความเป็นไปได้จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่าครูจะต้องมีความชัดเจนในการคิดค้นนวัตกรรมและตกอยู่ในภวังค์ด้วยความกระตือรือร้นที่จะสร้างและเปลี่ยนแปลง โดยมีการวางแผน การกำหนดเงื่อนไข และการมีทัศนคติเชิงบวกต่อมุมมองการศึกษา ในทางเดียวกันนักเรียนจะต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจากจุดเล็ก ๆ ผ่านเพื่อนไปจนถึงครูที่มีบทบาทสำคัญในการคิดค้นนวัตกรรม

ประการที่เจ็ด: การเรียนรู้นอกห้องเรียน (Beyond the classroom) กล่าวคือ นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้และสัมฤทธิ์ผลนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเชื่อมโยงความคิดของนักเรียนร่วมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการในการค้นคว้า การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยนักเรียนต้องเรียนรู้ข้อเท็จจริงในกิจกรรมนอกหลักสูตร แต่ไม่สามารถละทิ้งความรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนได้ เนื่องจากพื้นฐานขององค์ความรู้เชิงนวัตกรรมมีรากเหง้ามาจากทฤษฎีทั้งสิ้น การปฏิเสธความรู้ทางวิชาการจึงไม่สามารถเติมเต็มความชัดเจนที่จะนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาได้

ประการสุดท้าย: นวัตกรรมและเทคโนโลยี (Innovation and technologies) กล่าวคือ กระบวนการทางนวัตกรรมเกิดจากการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อมูลและความรู้ ซึ่งเทคโนโลยี

ถือเป็นเครื่องมือในการลดอุปสรรคพื้นฐานที่เป็นข้อจำกัดในการคิดค้นนวัตกรรม ประกอบกับยังเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเชื่อมโยงจากสิ่งที่คิดไปสู่การปฏิบัติ การทดลอง และการนำเสนอเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือสำหรับผลลัพธ์เชิงนวัตกรรมได้มากที่สุด

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง แนวทางการได้มาของกระบวนการก่อนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณา 1) ครูต้องได้รับการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง การมีเครือข่ายในการทำงาน การมีทัศคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง และความกระตือรือร้นในการสร้างสิ่งใหม่ 2) นักเรียนจะต้องได้รับโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน การเผชิญหน้ากับปัญหาและข้อเท็จจริง การนำความรู้ทางทฤษฎีมาเป็นฐานของการต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงปฏิบัติ และ 3) สภาพแวดล้อมจะต้องอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม ไม่มีแรงกดดัน และรับรู้ได้ถึงความปลอดภัย เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นผ่านกระบวนการทดลองและการฝึกปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมการศึกษา

การสร้างนวัตกรรมการศึกษาถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกลไกหลักจากบทบาทของครูเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ภายใต้แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีความเป็นพลวัตอยู่เสมอ โดยเฉพาะการค้นหาคำตอบและการเลือกวิธีการที่เหมาะสมผ่านเทคโนโลยีเพื่อให้ตอบโจทย์ต่อการแก้ไขปัญหาในขณะนั้น แต่การสร้างนวัตกรรมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการพึ่งพากันในทุกระดับ นั่นหมายความว่านวัตกรรมการศึกษาจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องผ่านการบูรณาการ และข้อโต้แย้งอย่างมีเหตุผล โดยสามารถพิจาณาได้จากผลกระทบ 3 ระดับ ดังนี้ (Serdyukov, 2017)

1. การปรับเปลี่ยนหรือการยกระดับกระบวนการ (Adjustment or upgrading of the process) หมายถึง นวัตกรรมเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติงานในแต่ละวัน แต่มีความง่ายและประสิทธิภาพมากขึ้น หรือได้รับแรงกดดันน้อยลง ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการปรับปรุงมากกว่าความเป็นนวัตกรรม เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดวิธีการหรือเครื่องมือใหม่ โดยผลกระทบระดับนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นนวัตกรรมสำหรับการศึกษาครั้งนี้

2. การปรับปรุงกระบวนการ (Modification of the process) หมายถึง นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกระบวนการ ประสิทธิภาพหรือคุณภาพในการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การเกิดขึ้นของโรงเรียนทางเลือก (Charter schools) ที่ให้อิสระในการบริหารจัดการตามข้อตกลงหรือสัญญา การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) ทั้งในรูปแบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงระบบ (Transformation of the system) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่แฝงไปด้วยผลลัพธ์ที่มีคุณค่า เช่น กระบวนการโบโลญญ่า (Bologna process) เป็นการปฏิรูปอุดมศึกษาครั้งใหญ่ในเรื่องระบบวุฒิการศึกษาที่มีการเทียบโอนหน่วยกิตแบบยุโรป และการยอมรับวุฒิการศึกษาระหว่างประเทศ (นรเศรษฐ์ แก้ววิภาส, 2548) การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้ออนไลน์ เป็นต้น

จากการให้ความหมายของนวัตกรรมการศึกษาโดยพิจารณาจากผลกระทบถือเป็นการยืนยันได้ว่านวัตกรรมจะต้องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับกระบวนการและระบบได้ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ควรเริ่มต้นจากการเขียนเพื่อเรียนรู้ (Write to Learn: WTL) จากกรณีตัวอย่างของสถานศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศสวีเดน ได้พยายามลดช่องว่างในการแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนและการเสนอมุมมองของผู้เรียนผ่านระบบดิจิทัลแบบเรียลไทม์ ซึ่ง WTL ถือเป็นการนำทฤษฎีทางสังคมวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง และการตอบรับเชิงสร้างสรรค์แบบเรียลไทม์ เนื่องจากความคิดใหม่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกวินาที หรืออีกหนึ่งกรณีศึกษาจากประเทศไอร์แลนด์ที่ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาจากเสียงของนักศึกษา โดยมีการจัดให้สภาหลักสูตรและการประเมินแห่งชาติ (National Council for Curriculum and Assessment: NCCA) ทำงานร่วมกับเยาวชนเพื่อสร้างโอกาสในการแสดงความคิดเห็นแบบวันต่อวัน (Licht et al., 2017) กระบวนการเหล่านี้ถือเป็นการสร้างความกระตือรือร้นให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความรับผิดชอบต่อสังคมการศึกษาร่วมกัน

แน่นอนว่าการสร้างนวัตกรรมการศึกษาไม่ควรถูกตีกรอบให้มีการดำเนินการเพียงภาคส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนประกอบกัน เพื่อลบล้างข้อกังวลของนักคิดเชิงวิพากษ์จากการถูกตั้งข้อคำถามถึงการตอบโจทย์ต่อความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคต การถามหาความเชื่อมโยงจำเป็นต้องผนวกภาคส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมถึงการทำลายบทบาทของครูในห้องเรียน และเปลี่ยนเป็นโค้ช ผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้ให้คำแนะนำ (Findikoglu & Ilhan, 2016) ซึ่งส่งผลทำให้รูปแบบการสอนเปลี่ยนไป การรับรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนไป องค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับเปลี่ยนไป รวมถึงวิธีการได้มาของการตกตะกอนทางความคิดเปลี่ยนไป โดยจะหลงเหลือแต่เพียงแก่นของเนื้อหาสาระที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้สร้างนวัตกรรมร่วมกันระหว่างครู ผู้เรียน และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเรื่องนั้น ๆ เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม มุมมองดังกล่าวยังมีแนวทางที่สอดรับกับวิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานอย่างชัดเจนจนเกิดเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของส่วนต่าง ๆ ของกระบวนการศึกษานวัตกรรม ซึ่งอาจขึ้นในภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องเสนอแนวคิดใหม่จากผลกระทบของแต่ละปัจจัยทั้งในเรื่องของนโยบาย ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรที่สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมาย กิจกรรม ทิศทางการดำเนินงาน และการประเมินผล นอกจากนี้ การชี้นำเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติด้านการศึกษาสำหรับการสร้างนวัตกรรมจำเป็นต้องการสร้างทีมฝ่ายนวัตกรรมที่มีมาตรการเฉพาะ ดังนี้ (Yu et al., 2014)

มาตรการที่ 1 แนวคิดการศึกษาที่เปลี่ยนไป (Changing concepts of education) กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ผู้เรียนต่อนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางการศึกษาให้มีความร่วมสมัย เป็นแบบแผน และมีอุดมการณ์โดยธรรมชาติ พร้อมทั้งกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว

มาตรการที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่เสรีและกระตือรือร้น (Creating a free and active academic environment) กล่าวคือ สถานศึกษาจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรม (Innovation culture)

หรือการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมเสรีภาพ ประชาธิปไตย และการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อผู้เรียนสามารถปลดปล่อยความคิดได้อย่างสมบูรณ์

มาตรการที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักสูตร (Optimizing curriculum system) กล่าวคือ นวัตกรรมมาจากความคิดสร้างสรรค์ ส่วนความคิดสร้างสรรค์ต้องมาจากความรู้ทางวิชาชีพเป็นพื้นฐานที่มั่นคงและมีการบูรณาการที่หลากหลายร่วมกับแรงบันดาลใจของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

มาตรการที่ 4 การปฏิรูปวิธีการสอน (Reforming teaching) กล่าวคือ การสอนควรมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนผ่านกลุ่มการสอนและการภิปรายแบบแบบฮิวริสติก (heuristics) ซึ่งเป็นการกระตุ้นความสนใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ

มาตรการที่ 5 การเสริมสร้างนวัตกรรมการสอนเชิงปฏิบัติ (Strengthening practical teaching innovation) กล่าวคือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบต่าง ๆ ของนวัตกรรมเชิงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับความรู้ในการแก้ไขข้อผิดพลาดจากสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้

มาตรการที่ 6 การสร้างแพลตฟอร์มการปฏิบัติทางการศึกษาที่เป็นนวัตกรรม (Building innovative educational practice platform) กล่าวคือ สถานศึกษามีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มได้ จึงจำเป็นต้องมีห้องปฏิบัติการกลางสำหรับใช้เป็นห้องทดลองในการใช้แพลตฟอร์ม การจัดกิจกรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ จนกลายเป็นห้องผลิตนวัตกรรม

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องต่อจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบโดยอาศัยวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติ ทดลอง และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระ ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องมีห้องปฏิบัติการสำหรับเพื่อให้ครูและนักเรียนมาใช้ร่วมกันเพื่อตั้งคำถาม หาคำตอบ ตลอดจนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ความกังวลเกี่ยวกับข้อมูลเชิงปรัชญา คือ ความล้าสมัยหรือไม่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทตามสภาวการณ์ในปัจจุบันได้ ซึ่งการศึกษามักจะเป็นลักษณะของการเทียบเคียงผลกระทบที่มีต่อระบบการศึกษาภายใต้ปรัชญาของนักคิดที่พยายามสร้างสรรค์แนวทางการพิสูจน์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ถึงกระนั้นความน่าสนใจของปรัชญาการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่เคยตกยุคสมัย เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่จำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ตลอดช่วงชีวิต หรือแม้กระทั่งเมื่อสิ้นลมหายใจแล้วก็ยังทิ้งมรดกทางความรู้ให้กับคนรุ่นหลังต่อไปได้ นี่คือความวิเศษโดยธรรมชาติของปรัชญาการศึกษา แน่นอนว่าลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ก็เช่นเดียวกัน การท้าทายทางความคิดถือเป็นเรื่องที่สมควรเกิดขึ้นเพื่อลบล้างอคติในเชิงปรัชญาเพื่อพิสูจน์ความจริงแท้ที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

โดยเจตนารมณ์ของปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้มุ่งเน้นถึงความเป็นปัจเจกมากกว่าความเป็นสากล เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ เน้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่มากกว่าอนุรักษ์สิ่งเก่า ยึดถือความรู้สึกมากกว่าเหตุผล

เปรียบเสมือนกับการตัดขาดจากโลกภายนอกไปสักระยะหนึ่ง เพื่อหมกมุ่นและค้นหาในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามจินตนาการ แน่นอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถภาวนิยมเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า ความกลัวเกิดขึ้นในภายหลัง และการไร้ซึ่งความกลัวถือเป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง หรือการแสวงหาแนวทางเพื่อค้นพบตัวเองอย่างเสรีโดยปราศจากอคติอย่างเท่าเทียม เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (จิราภรณ์ จันทร์โฉม และสุวิน ทองปั้น, 2563) หากพิจารณาในเชิงความหมาย กล่าวคือ อัตถิ (Existence) แปลว่า สภาพเป็นอยู่ ในภาษาบาลี แปลว่า เกิด สภาพ หรือภาวะ ซึ่งอัตถิภาวะ หมายถึง ภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ สำหรับที่มา สาระสำคัญ และจุดหมายของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม สามารถธิบายได้ดังนี้ (สุนทร โครตบรรเทา, 2553)

จุดเริ่มต้นของปรัชญาอัตถิภาวนิยมาจากนักปรัชญาชาวเดนมาร์คชื่อ เซอเรน เคิร์คการ์ด (Soren Kirkegaard) มีอายุอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1813-1855 ได้เสนอว่าปรัชญาเป็นเรื่องของปัจเจก และทุกคนควรสร้างปรัชญาจากประสบการณ์ของตนเอง รวมถึงได้เสนอแนวคิดอีกว่าความจริงสูงสุดไม่มี มีแต่ความจริงแท้ คือ สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ การตัดสินใจควรให้ความสำคัญกับปัญหาเฉพาะหน้า พฤติกรรมที่ดี คือ ความกล้าในการตัดสินใจในแต่ละสภาพของชีวิต และความประพฤติที่ไม่ดี คือ การหลีกเลี่ยงการตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลมาประกอบความคิดนั้น ระยะแรกแนวคิดของเคิร์คการ์ดไม่แพร่หลายเพราะเขียนเป็นภาษาเดนมาร์ก ต่อมาได้มีแปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมันจึงแพร่หลายมากขึ้น ประกอบกับมีนักปรัชญาชาวอเมริกันชื่อ แวนคลีฟว์ มอร์ริส (Van Cleve Morris) และยอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller) ได้พยายามผลักดันปรัชญาอัตถิภาวนิยม เนื่องจากรู้สึกว่ามนุษย์กำลังสูญเสียความเป็นตัวตนไปในระบบสังคม หรือมนุษย์มักติดอยู่ในกรอบสังคมที่แคบและถูกจำกัดสิทธิ์และเสรีภาพ ต่อมามีนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ ฟรีดริช นีทซ์เช (Friedrich Nietzsche) มีอายุระหว่างปี ค.ศ. 1844-1900 ได้เสนอให้มนุษย์ออกจากกรอบของสังคมอย่างแท้จริง และไม่แบ่งมนุษย์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่ทำให้โลกก้าวหน้า คือ มีความเข้มแข็งยึดมั่นในอุดมการณ์ ไม่ยอมเชื่อฟังใครอย่างไร้เหตุผล มีการไตร่ตรองด้วยตนเอง และเมื่อมั่นใจแล้วจะตัดสินใจปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ 2) กลุ่มที่รักความสบาย คือ ไม่เป็นตัวเอง ไม่กล้าเพราะไม่มั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง และยอมรับหรืออ้างกฎเกณฑ์ในสังคมเพื่อให้ตนเองรู้สึกปลอดภัย

แน่นอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมุ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการเลือกปฏิบัติผ่านการตัดสินใจอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของมนุษย์ ให้ความสำคัญกับอารมณ์ ความเป็นอยู่ตามสถานภาพ การมีส่วนร่วม และการยึดมั่นในศีลธรรมอันดีในสังคม ส่วนจุดหมายปลายทางสำหรับผู้เรียน คือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ เข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และกล้าเผชิญต่อปัญหาอย่างชาญฉลาด ในส่วนสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองจากการตัดสินใจเลือกอย่างเสรี โดยมีหลักสูตรที่ไม่ได้บังคับให้ผู้เรียนเลือกเรียน แต่เมื่อเกิดความจำเป็นจึงต้องเรียน ประกอบกับวิธีการสอนจะมุ่งเน้นที่ความสนใจของผู้เรียนเพื่อแสดงความเป็นตนเองออกมาภายใต้ความเข้าใจที่ว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และไม่ว่าจะเป็นครูหรือผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม คือ การทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ที่เป็นอิสระในแต่ละบุคคล ซึ่งความเป็นอิสระจะส่งผลทำให้เกิดอุดมการณ์ในการพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเป็นการให้โอกาสและทางเลือกภายใต้ความรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้ (Mozaffari & Jahanian, 2016) สำหรับแนวโน้มของการเปลี่ยนผ่านในประเด็นเหล่านี้ มักบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนกลไกความเป็นมนุษย์โดยไม่ได้ถูกตกกระทบจากสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การขัดเกลาความเป็นตัวเองมานัก แต่อาศัยความกล้าออกจากพื้นที่ปลอดภัย (Safe zone) ที่ยึดถือเป็นอุดมการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการได้รับสิ่งใหม่ จากมุมมองใหม่ที่ทำให้โลกสามารถหมุนเหวี่ยงความก้าวหน้าเข้ามาสู่โลกของปัจจุบันได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม หมายถึง การไม่ยอมรับต่อโชคชะตาที่ถูกครอบด้วยกฎเกณฑ์ทางสังคม ทำให้ขาดอิสระในการใช้ชีวิตตามที่คาดหวังไว้ แต่พยายามขีดเขียนเรื่องราวของตนเองขึ้นมาผ่านการรับรู้และจินตนาการภายใต้ขอบเขตของความเป็นไปได้ โดยยึดถือศีลธรรมอันดีที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งเช่นเดียวกับครูจำเป็นต้องกล้าคิด กล้าทำ และกล้ารับผิดชอบต่อการตัดสินใจอย่างมีอิสระผ่านทางเลือกที่ไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะเพียงความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่มุ่งมั่นไขว่คว้าหาความรู้จากทุกสิ่งอย่างที่ผ่านเข้ามาในลักษณะของปัญหา จนเกิดเป็นการตกผลึกทางความคิด ลงลึกสู่การกระทำ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในบริบทของนวัตกรรมการศึกษา

บทบาทของครูคืนถิ่น: ความสำคัญและจุดหมาย

บุคคลหนึ่งคนใดที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นครู ถือเป็นผู้ที่มีความเสียสละทั้งแรงกายและแรงใจในการปลูกปั้นเพื่อให้ลูกศิษย์ได้ถึงฝั่งฝันตามที่ได้ตั้งใจเอาไว้ทั้งสิ้น แต่เนื่องด้วยความพยายามของครูเพียงคนเดียว แม้จะมอบชีวิตให้แก่การอบรมบ่มเพาะผู้เรียนก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เรียนเป็นส่วนประกอบในการขับเคลื่อนอุดมการณ์การเรียนรู้อย่างไม่ย่อท้อ แต่ระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอนอยู่นั้น สิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงแก่นแท้ของชีวิตในฐานะมนุษย์คน ๆ หนึ่ง คือ เครื่องมือหรือนวัตกรรมการศึกษาที่ถูกผลิตและสร้างจากความพยายามอย่างยิ่งยวดของครู นี่คือหนึ่งในบทบาทสำคัญของครูยุคใหม่ ครูที่ต้องปรับตัวอย่างเข้าใจ และอยู่เหนือการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นพลวัตของโลกเสมอ

การศึกษาบทบาทของครูคืนถิ่นเป็นการย้อนถึงภูมิหลังของการก่อเกิดก่อนมาประกอบอาชีพครู ซึ่งเป็นการอธิบายภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572) โดยหลักการแล้วครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และอยู่ในบทบาทของนักการศึกษามืออาชีพ (Professional educator) ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ ชี้แนะการสอน กำกับการฝึกอบรม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Larasati et al., 2019) ประกอบกับการยกระดับความสามารถของตนเองทั้งทางด้านการวิจัย ความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ความเป็นครูอย่างเข้มแข็ง ไปพร้อมกับการมีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายของครูคืนถิ่นไม่ถือเป็นเรื่องที่ยาก

เนื่องจากระหว่างการเข้าร่วมโครงการจะมีการจัดสรรงบที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มศักยภาพและทักษะความเป็นครู ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะทางภาษาและการสื่อสาร ทักษะกระบวนการคิด และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ในช่วงแรกสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นผู้ผลิตจะต้องมาเยี่ยมเยือน ชี้แนะ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับครูที่เข้าร่วมโครงการ โดยถือเป็นการผสานเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ความเหมาะสมของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา คือ การเข้าใจบริบทของสภาพปัญหาท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งคล้ายกับการทำวิจัยแบบฝังตัว (Embedded design) หรือการเข้าไปฝังตัวเชิงวัฒนธรรม (Cultural immersion) ตั้งแต่เกิดจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การถอนตัวออกจากท้องถิ่นไปเข้าร่วมโครงการฯ และกลับมาเป็นครูคืนถิ่นในถิ่นฐานของตนเอง ถือเป็นสิ่งที่ยืนยันความได้เปรียบอย่างไม่มีสิ่งใดสามารถมาทดแทนได้ นี่คือคุณลักษณะพิเศษของครูคืนถิ่นที่จะนำไปสู่การสร้างความเชื่อมโยง และลดช่องว่างระหว่างสถานศึกษาและชุมชน (Reed, 2009) ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง และฉับพลันอย่างที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

สำหรับจุดหมายของครูคืนถิ่น หากไม่ได้พิจารณาตามบริบทภายใต้โครงการฯ ที่มุ่งเน้นเรื่องการมีเจตคติที่ดีในวิชาชีพครู การมีความรู้ในเชิงวิชาการ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะกระบวนการคิด มีคุณธรรมจริยธรรม และอื่น ๆ เหล่านี้นั้น ถือเป็นพื้นฐานที่ครูทุกคนจำเป็นต้องมีอยู่แล้ว แต่สิ่งสำคัญ คือ ครูคืนถิ่นจะต้องมีความสามารถในการพยากรณ์อนาคต (Ability to predict the future) หมายถึง การประเมินสถานการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงทิศทางของการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบกับเป็นการทำลายข้อจำกัดของครูที่สอนโดยยึดตำราเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน แต่ควรทดแทนด้วยการนำแนวคิดที่เป็นรากฐานของการเรียนรู้มาปรับใช้ คือ หน่วยงานร่วม (Co-agency) เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงโต้ตอบและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็นและมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต (OECD, 2018) ทั้งนี้ ประสบการณ์ของครูคืนถิ่นถือเป็นสิ่งที่หล่อหลอมมาจากความพยายามในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน การสังเคราะห์ภาพอดีตร่วมกับภาพปัจจุบัน เพื่อกำหนดแนวทางการสอนจากภาพอนาคตของผู้เรียนผ่านนวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ล้ำค่ายิ่ง

อย่างไรก็ตาม ครูคืนถิ่นถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ไม่เพียงเฉพาะเรื่องของการศึกษาเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงทุกองคาพยพในสังคมที่ทุกอย่างจำเป็นต้องเคลื่อนไปพร้อมกัน ถึงแม้ว่าแนวทางการคัดเลือกนักศึกษาตามเกณฑ์เป็นการอุดช่องว่างปัญหาการขาดแคลนครูในพื้นที่ที่ไม่มีใครประสงค์ไปเป็นครู และการแก้ปัญหาการโยกย้ายภายหลังการบรรจุเข้ารับราชการอยู่แล้ว แต่นอกเหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่ถูกเสริมเข้าไป คือ การมีเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษา และชุมชนบริเวณโดยรอบ ส่งผลทำให้ครูคืนถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาผ่านความสามารถในการพยากรณ์อนาคต ที่มีส่วนช่วยในการขยับตัวชี้วัดการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ให้สามารถแตะเพดานความคาดหวังในการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละอุตสาหกรรม ซึ่งสิ่ง

นี้ถือเป็นการเติมเต็มศักยภาพของคนในชุมชนจากการขยายตัวขององค์ความรู้จากการกลับมาของครูคืนถิ่นภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

กระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

เจตนารมณ์ของนวัตกรรมการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของความเรียบง่ายและไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป แต่เป็นสิ่งที่แปลกใหม่และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกจากจุดยืนเล็ก ๆ ภายใต้บทบาทของครูคืนถิ่น พร้อมทั้งยังได้แอบแฝงไปด้วยพลังของการขับเคลื่อนจากผลพวงของการเข้าร่วมโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดเป็นเป้าหมายอย่างมีคุณภาพต่อการได้ครูดีครูเก่ง มีความเชี่ยวชาญตรงกับความต้องการ มีความเป็นกัลยาณมิตรและศรัทธาในวิชาชีพครู รวมถึงการมีเครือข่ายที่คอยสนับสนุนทั้งสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา การมีแต้มต่อเหล่านี้ถือเป็นความได้เปรียบที่หาได้ยากและมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาอธิบายเพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

แต่ก่อนที่จะลงลึกไปในรายละเอียดควรทำความเข้าใจภาพของนวัตกรรมการศึกษาอีกครั้ง เพื่อเป็นการย้ำเตือนถึงแนวทางที่ชัดเจน กล่าวคือ นวัตกรรมการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการทดสอบในลักษณะขั้นบันได (Step test) เมื่อก้าวไปในขั้นที่สูงขึ้นแรงโน้มถ่วงย่อมมากขึ้นตามไปด้วย เปรียบเสมือนกับการเริ่มต้นแต่ยังไม่เห็นจุดหมายที่แน่ชัด หรือการโยนหินลงในมหาสมุทรที่ไร้ก้นบ่อ ประเด็นสำคัญ คือ “หนึ่งคนคิด แต่หลายคนต้องร่วมสร้าง” เนื่องจากความสำเร็จไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยครูเพียงคนเดียวและในชั่วข้ามคืน นวัตกรรมจำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทดสอบจากครู ผู้เรียน ชุมชน สังคม และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่เสมอเพื่อยืนยันความสำเร็จถึงการนำไปปรับใช้ประโยชน์ในบริบทต่าง ๆ ได้ แน่นอนว่าบริบทของสถานศึกษามักมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน บางแห่งอาจมีทรัพยากรที่เพียงพอแต่ขาดครูที่เป็นผู้นำ บางแห่งขาดทรัพยากรแต่เพียบพร้อมไปด้วยครูที่มีทักษะความสามารถ นี่คือความยากในการเกิดขึ้นของนวัตกรรมการศึกษา ดังนั้น มุมมองของความเป็นนวัตกรรมอาจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สมควรเกิดขึ้นได้เสมอ

สำหรับการอธิบายกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมนั้น ผู้ประพันธ์ได้พิจารณาตั้งแต่เป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จนกระทั่งได้ครูคืนถิ่นที่มีความพร้อมต่อการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องปรับตัวเพื่อสอดรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมบทบาทของครู โดยมีสถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ นักเรียนถือเป็นฟันเฟืองหลักในการเรียนรู้และตรวจสอบร่วมกันเพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา โดยสามารถอธิบายภาพของกระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้ ดังนี้

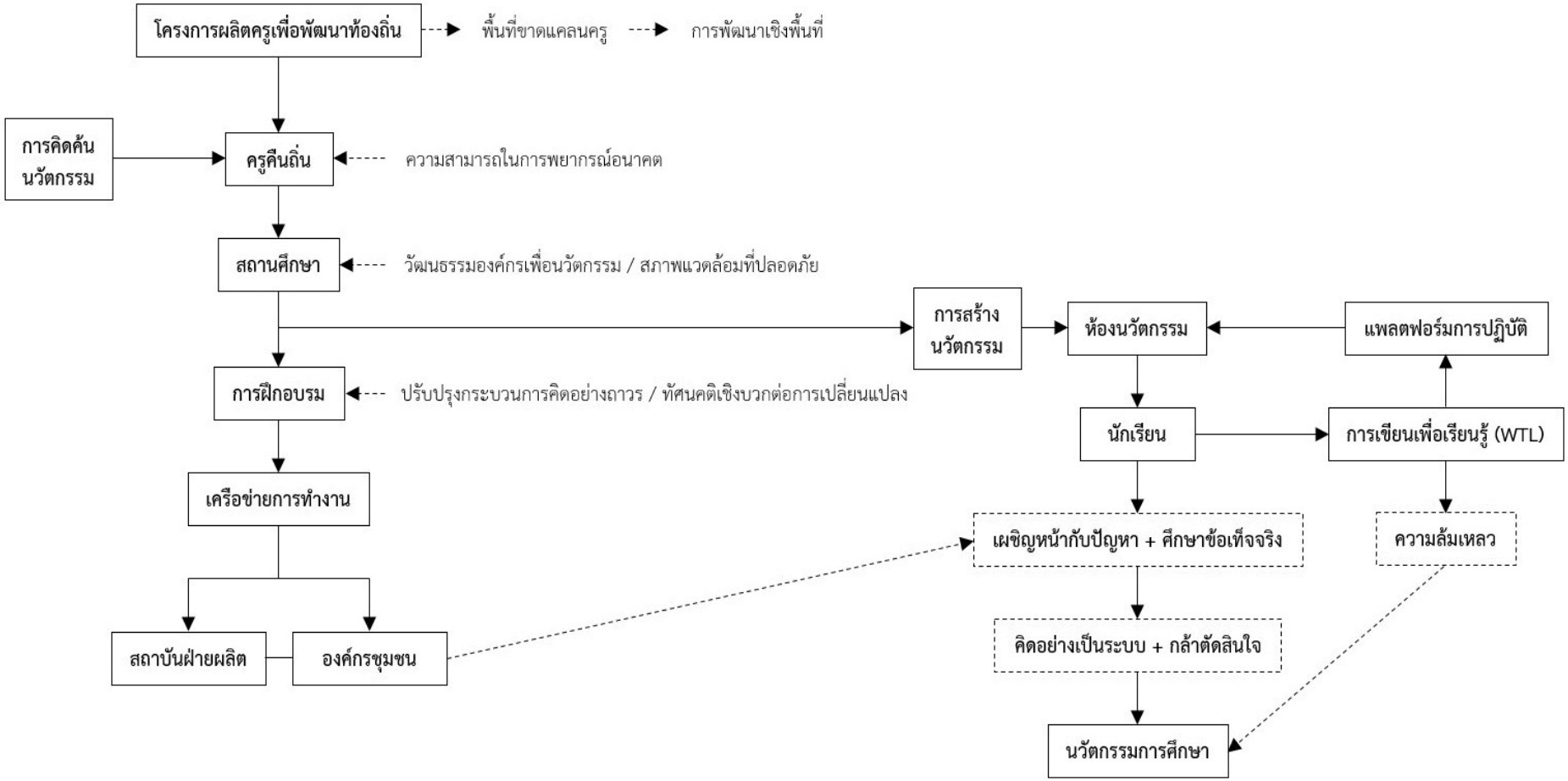

ภาพที่ 1 กระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม
ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้ประพันธ์

จากภาพที่ 1 กระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม สามารถอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจสำหรับการนำไปประยุกใช้ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. กระบวนการคิดค้นนวัตกรรม (Innovation Invention Process: IIP) กล่าวคือ จุดเริ่มต้นมาจากการพิจารณาถึงเป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเรื่องการส่งครูไปประจำการในพื้นที่ที่ขาดแคลนครู และอยู่ในภูมิลำเนาเดิมของครูคนนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นการหลอมรวมทั้งความรู้ในอดีตร่วมกับความรู้ที่ได้รับในปัจจุบัน จนเกิดเป็นครูคืนถิ่นที่มีศักยภาพสูงและเพียงพอต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ แต่การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษานั้น สิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับครู คือ ความสามารถในการพยากรณ์อนาคต ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติในการมองภาพรวมของปัญหาแบบองค์รวม (Holistic) หรือการรับรู้ความจริงที่ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ เพื่อให้สามารถคิดค้นสิ่งที่ตอบโจทย์ต่อความต้องการของผู้เรียนในอนาคตได้ เมื่อครูได้เข้าปฏิบัติงานในสถานศึกษา ๆ จะต้องตอบรับด้วยการปรับวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นนวัตกรรม (Innovative culture) โดยเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ประกอบกับจะต้องมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยไร้ความกังวล ส่วนครูควรได้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่อย่างต่อเนื่องทั้งจากในสถานศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อค้นหาความคิดใหม่มาต่อยอดองค์ความรู้เดิม รวมถึงจะต้องมุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวร และการมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งมีเครือข่ายการทำงานทั้งสถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนในการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาร่วมกัน

2. กระบวนการสร้างนวัตกรรม (Innovation Creation Process: ICP) กล่าวคือ สถานศึกษาถือเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนในกระบวนการก่อรูปนวัตกรรม โดยจะต้องมีห้องนวัตกรรม (Innovative room) เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้เข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้เชิงนวัตกรรม ประกอบกับจะต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้วิธีการเขียนเพื่อเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มการปฏิบัติ หมายถึง เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหา ความคิดใหม่ หรือต้องการแสดงความคิดเห็นระหว่างเรียน สามารถใช้แพลตฟอร์มที่สถานศึกษาสร้างขึ้น เช่น กลุ่ม Line Facebook เป็นต้น มาใช้สำหรับการส่งต่อข้อความไปยังกลุ่มนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของความรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พร้อมกันนี้สถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนจะต้องเข้ามาช่วยเติมเต็มในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์จากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยคาดหวังให้ครูและนักเรียนสามารถออกแบบกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบร่วมกัน มีการตัดสินใจร่วมกัน และล้มเหลวร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ต่อทั้งผู้คิด ผู้ค้น และผู้สร้างนวัตกรรมการศึกษา

อย่างไรก็ตาม กระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมนี้ ถือเป็นการตีกรอบแยกส่วนในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนผ่านความสัมพันธ์ที่มีความเป็นไปได้ โดยมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการยอมรับและเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด จนเกิดกลายเป็นการตกผลึกในความรับผิดชอบภายใต้บทบาทของครูคืนถิ่นที่มีศักยภาพซ่อนเร้น และสมควรนำถอดออกมาเป็นบทเรียนผ่านนวัตกรรมร่วมกับองคาพยพในพื้นที่ซึ่งจะสอดรับกับทิศทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในทุก ๆ มิติของสังคม ภายใต้เป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้

ความสำเร็จของนวัตกรรมการศึกษาแท้จริงแล้วไม่ได้ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการคิดค้นหรือการสร้างเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับขั้นตอนของการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดเป็นผลลัพธ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการยกระดับองค์ความรู้ของผู้เรียน โดยอาจเป็นการปรับปรุงกระบวนการหรือการเปลี่ยนแปลงระบบที่สอดประสานร่วมกันระหว่างสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือ แต่ถึงกระนั้นยังจำเป็นต้องนำวิธีการบริหารมาปรับใช้เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ประพันธ์ได้นำกระบวนการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรของดีล และปีเตอร์สัน (Deal & Peterson, 1998) มาใช้ในการอธิบาย ดังนี้

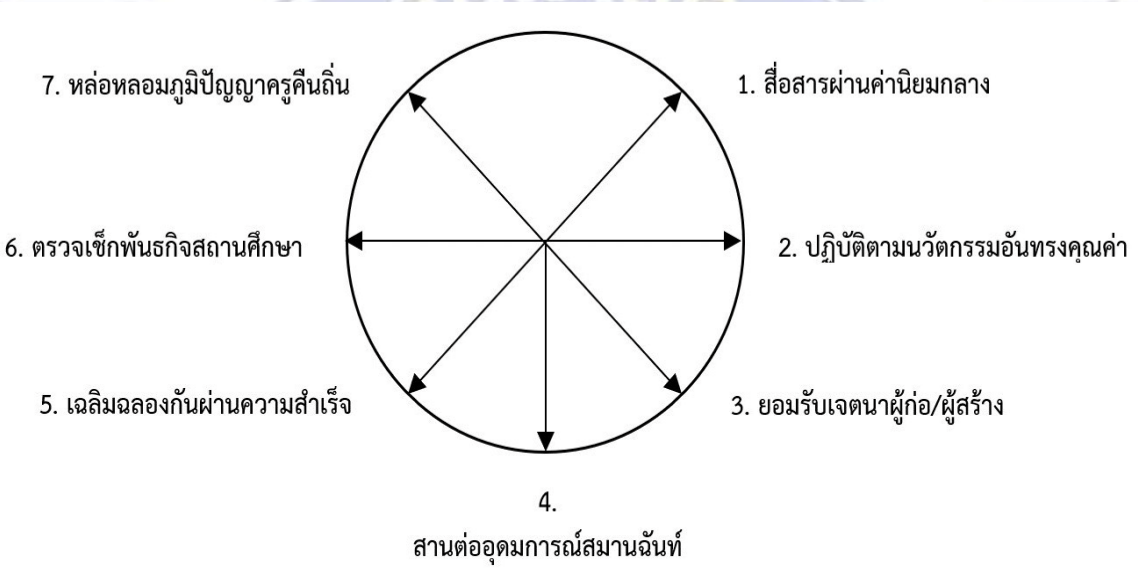

ภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้
ที่มา: ประยุกต์จากแนวคิดของดีล และปีเตอร์สัน (1998)

จากภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้ ผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญกับความเข้าใจง่ายต่อการจดจำจึงได้เรียบเรียงเป็นคำเชื่อมในแต่ละกระบวนการ โดยเริ่มจาก 1) การสื่อสารผ่านค่านิยมกลาง กล่าวคือ เป็นการพิจารณาถึงอัตลักษณ์หรือค่านิยมร่วม (Share value) ในสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการตีกรอบแยกประเด็นสำหรับนวัตกรรมให้สอดรับต่อทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทของวัฒนธรรมองค์กรเป็นหลัก 2) ปฏิบัติตามนวัตกรรมอันทรงคุณค่า กล่าวคือ เป็นการยึดถือปฏิบัติในลักษณะของพิธีกรรม หรือการมีแบบแผนที่แน่นอนเพื่อให้ครูและผู้เรียนมีส่วนในการรับรู้และสนับสนุนจิตวิญญาณของสถานศึกษา โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมเป็นหลัก 3) ยอมรับเจตนาผู้ก่อหรือผู้สร้างนวัตกรรม กล่าวคือ เป็นการยอมรับในความกล้าหาญที่ยอมเสียสละเวลาส่วนตนเพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรม โดยผู้ปฏิบัติตามจะต้องตัดสินใจบนฐานเจตนารมณ์ของผู้ที่มีส่วนในการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมเป็นหลัก 4) สานต่ออุดมการณ์สมานฉันท์ กล่าวคือ เป็นผลสืบเนื่องจาก

กระบวนการตัดสินใจ โดยจำเป็นต้องผ่านความเห็นพ้องร่วมกันของทุกฝ่ายในสถานศึกษา รวมถึงตัวแทนที่มีหน้าที่ในการมองประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก เช่น ผู้ปกครอง องค์กรชุมชนเป็นต้น 5) เฉลิมฉลองกันผ่านความสำเร็จ กล่าวคือ แม้จะเป็นความสำเร็จเพียงเล็กน้อย หรือบางครั้งอาจวัดได้ยากก็ควรมีการมอบรางวัลให้แก่บุคลากร ครู นักเรียน และตัวแทนชุมชน 6) ตรวจเช็กพันธกิจสถานศึกษา กล่าวคือ เป็นการพิจารณาและตรวจสอบความคาดหวังเพื่อรักษาพันธกิจของสถานศึกษาไว้ หรือไม่กระทบต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนดไว้ และ 7) หล่อหลอมภูมิปัญญาครูคืนถิ่น กล่าวคือ เป็นการขัดเกลาความรู้และความเชื่อของครูคืนถิ่นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาผ่านการลองผิดลองถูกจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นฐานของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม การนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนนั้น จำเป็นต้องมุ่งเน้นเรื่องการหลอมรวมค่านิยมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะเกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติจนไม่สามารถปฏิเสธถึงการไม่มีอยู่ของนวัตกรรมที่ถูกคิดค้นขึ้นใหม่ในสถานศึกษาได้ แต่การเล็งถึงความสำคัญมักจะเกิดขึ้นหลังจากการตกผลึก การคิดทบทวน และการมีผลสำเร็จเชิงประจักษ์ โดยอาศัย 7 กระบวนการดังที่กล่าวมา ประกอบกับการมีเหตุการณ์กระตุ้น (Triggering events) ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานศึกษา ซึ่งอาจมาพร้อมกับวิกฤตหรือโอกาสในการปฏิรูปวัฒนธรรมโดยมีครูคืนถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระที่ส่งผลต่อการปรับระบบนิเวศน์ในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

บทสรุป

การละเลยบทบาทของครูคืนถิ่นถือเป็นการหลงลืมผลลัพธ์เชิงคุณค่าที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาจากการได้รับโอกาสทางการศึกษา ผ่านช่วงวิกฤตทางภูมิปัญญาจากการรับรู้ข้อเท็จจริงเชิงปัญหา และสั่งสมองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทั้งในส่วนของการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา แต่จากการขับเคลื่อนผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นถึงการหลงลืมของปัญหาที่ไม่ได้การสานต่อเพื่อพัฒนา ซึ่งเป็นความพยายามอันทรงคุณค่า แต่ไม่ได้มาจากปรัชญาการศึกษา ซึ่งการพิจารณาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมจึงเป็นเหมือนกับการทำลายข้อจำกัดของครูที่ถูกตีกรอบตามหน้าที่และความรับผิดชอบ แต่สิ่งสำคัญที่นำเป็นไปสู่การเปลี่ยนผ่านคือ การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในอนาคต โดยใช้นวัตกรรมการศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการและเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของผู้เรียน สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการ 2 ส่วน ได้แก่ 1) การคิดค้นนวัตกรรม คือ การมุ่งเน้นไปที่บทบาทของครูคืนถิ่นในการออกแบบนวัตกรรมร่วมกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด และ 2) การสร้างนวัตกรรม คือ การทดลองเชิงปฏิบัติการโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการผ่องถ่ายองค์ความรู้ที่มีผลต่อการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษา หลังจากนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรเพื่อให้การนำนวัตกรรมสำเร็จรูปมาปรับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในท้ายที่สุดการผลักดันโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องพิจารณาจากบทบาทของครูคืนถิ่นที่ส่งผลต่อจุดหมายปลายทางอย่างการยกระดับศักยภาพของผู้เรียน ประกอบกับการอุดลดช่องว่างของปัญหาที่มีความเกี่ยวโยงกับรูปแบบของการพัฒนาจนเกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน อันเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นจากองคาพยพน้อยใหญ่ในพื้นที่ไปพร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

จิราภรณ์ จันทร์โฉม และสุวิน ทองปั้น. (2563). ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 20*(2), 185-196.

นรเศรษฐ์ แก้ววิภาส. (2548). การปฏิรูประบบอุดมศึกษาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมณีตามปฏิญญาโบโลญญ่า. *วารสารศิลปศาสตร์, 5*(2), 156-179.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2559). *โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572).* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). *ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

Adedeji, S.O. & Olaniyan, O. (2011). *Improving the Conditions of Teachers and Teaching in Rural Schools across African Countries*. UNESCO: International Institute for Capacity Building in Africa.

Barno, O. & Makhmudov, K. (2020). Roles of Teachers in Education of the 21st Century. *Scientific Journal, 1*(3), 554-557.

Deal, T.E. & Peterson, K.D. (1998). *The Heart to Leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.

Findikoglu, F. & Ilhan, D. (2016). Realization of a Desired Future: Innovation in Education. *Universal Journal of Educational Research, 4*(11), 2574-2580.

Fuad, D., Musa, K. & Yusof, H. (2020). Innovation in Education. *Journal of Educational Research & Indigenous Studies, 2*(1), 1-11.

Koirala, M.P. (2011). Existentialism in Education. *Academic Voices A Multidisciplinary Journal, 1*(1), 39-44.

Larasati, Q.I., Cahyaningtyas, A., Mangzila, A., Firawati, A.A., Yuanita, S.M. & Lesmana, I. (2019). The Role and Function of Teachers in Improving Effective Learning in Classes. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 381*, 13-17.

Licht, A.H., Tasiopoulou, E. & Wastiau, P. (2017). *Open Book of Educational Innovation*. Brussels: European Schoolnet.

Moreira, C., Abuzaid, J.N., Elisondo, R.C. & Melgar, M.F. (2020). Educational Innovation: Perspectives of Teachers and Students at Universidad Nacional De Rio Cuarto (Argentina) and Universidad Del Atlantico (Colombia). *Panorama, 14*(26), 1-15.

Mozaffari, M. & Jahanian, R. (2016). Identifying Existentialist Philosophy of Education. *International Academic Journal of Social Sciences, 3*(8), 18-28.

OECD. (2018). *The Future of Education and Skills Education 2030*. Paris: Directorate for Education and Skills-OECD.

Reed, W.A. (2009). The Bridge is Built: The Role of Local Teachers in an Urban Elementary School. *The School Community Journal, 19*(1), 59-75.

Sayeski, K.L. (2013). A New Era of Teacher Education: Introduction to the Teacher Education Column. *Teacher Education, 48*(5), 303-306.

Serdyukov, P. (2017). Innovation in Education: What works, What doesn't, and What to do about it. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning, 10*(1), 4-33.

Stankevice, I. & Jucevicius, G. (2013). Institutional VS. Sectoral Dimension of Innovation Strategies of Firms. *Technological and Economic Development of Economy, 19*(1), 360-382.

Yu, Z., Zhou, S. & Li, Y. (2014). An Analysis of Influencing Factors of Innovative Education and Development Proposals. *International Conference on Education Reform and Modern Management,* 57-61.

ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ เพื่อการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทย

Artificial Intelligence in the Recruitment and Selection Processes of Foreign Public Sectors: An Application in the Thai Public Sector

พัฒนา เหลือบเหลือง[1] และพิจักษณ์ ภู่ตระกูล[2]
Pattana Luabluang[1] and Phichak Phutrakhul[2]
[1] นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
[1] Student of Public Administration, Department of Political Sciences, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.
[2] Assistant Professor of Public Administration, Department of Political Sciences, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.
pattana.luabluang@g.swu.ac.th[1], phichak@g.swu.ac.th[2]
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาบทบาทของการนำปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence -AI) มาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในส่วนของการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ ที่เป็นต้นแบบสำหรับการนำมาใช้ในองค์กรภาครัฐ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับภาครัฐไทย ซึ่งจะต้องพัฒนาให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ขณะที่ภาครัฐในหลายประเทศทั่วโลกที่มีความโดดเด่นในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้กับการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ โดยปัจจุบันสังคมโลกให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ 2) เพื่อศึกษาช่องว่างระหว่างการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศกับภาครัฐไทย และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศในภาครัฐไทย ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาครัฐในหลายประเทศทั่วโลกมีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเพื่อเข้าไปปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้าย 2) การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐไทยยังคงแตกต่างกับภาครัฐต่างประเทศ เนื่องจากมีข้อกำจัดบางประการ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานของภาครัฐต่างประเทศและภาครัฐไทยอย่างเห็นได้ชัด 3) ภาครัฐไทยสามารถนำแนวทางการนำปัญญาประดิษฐ์ของภาครัฐต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของระเบียบราชการในประเทศไทยได้

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; การสรรหาและคัดเลือก; ภาครัฐต่างประเทศ; ภาครัฐไทย

Abstract

This article explores the role of utilizing Artificial Intelligence (AI) in the management of human resources in the foreign public sector as a model for applying it to the Thai public sector. It aims to keep pace with the changes happening globally where many foreign governments excel in using AI for personnel recruitment and selection. The global society currently places significant importance on this matter. The article has three objectives: 1) To study the role of AI in the foreign public sector's personnel recruitment and selection processes. 2) To examine the gaps between the use of AI in the recruitment and selection

processes of foreign public sectors and the Thai public sector. 3) To propose recommendations for applying the concept of using AI in the recruitment and selection processes of foreign public sectors to the Thai public sector. The study reveals: 1) Many foreign governments worldwide use AI in their personnel recruitment and selection processes, from the initial stages to the final steps. 2) The use of AI in personnel recruitment and selection in the Thai public sector differs from that in foreign public sectors due to certain regulations, leading to noticeable differences in workflow. 3) The Thai public sector can adapt the AI approaches of foreign public sectors to suit the context of Thai government regulations.

Keywords: Artificial Intelligence; Recruitment and Selection; Foreign Public Sector; Thai Public Sector.

บทนำ Introduction

ปัจจุบันสังคมกำลังเผชิญกับยุคดิจิทัล (Digital Age) และความปกติใหม่ (New Normal) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาปรับเปลี่ยนความปกติเดิมของกระบวนการต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า Digital Disruption ส่งผลให้สังคมโลกทุกภาคส่วน ทุกภูมิภาคทั่วโลก ต้องปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงให้สามารถดำรงชีวิตไปพร้อมกับความความปกติใหม่นี้ได้ รวมทั้งจะเห็นได้ว่าสถานการณ์ COVID-19 ที่ผ่านมาได้เพิ่มแรงกดดันให้กับองค์กรในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการเร่งให้องค์กรต่าง ๆ ต้องปรับตัวโดยเฉพาะด้านการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (Zimmerling and Chen, 2021) ส่วนหนึ่งที่กำลังถูกให้ความสำคัญคือการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเข้ามาช่วยเหลือการกระทำของมนุษย์ในบริบทต่าง ๆ สำหรับ

ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าทุกวงการต้องเปลี่ยนแปลงไปภายใต้สังคมที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้อง อันจะเห็นได้ชัดเจนที่สุดโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ภายใต้การบริหารองค์กร แม้กระทั่งด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource: HR) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารองค์กรทุกภาคส่วน จนนำมาสู่การเรียกว่า Digital HR ในปัจจุบัน โดยเป็นที่แน่นอนแล้วว่าต้องมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทุกรูปแบบเข้ามาช่วยในกระบวนการทำงาน และเห็นกันอย่างแพร่หลายแล้วในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนหนึ่งในเทคโนโลยีดังกล่าวต่อการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และที่สำคัญคือองค์กรต่าง ๆ ในทุกประเทศเล็งเห็นถึงความสำคัญสำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ช่วยเหลือมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในกระบวนของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ตั้งแต่ การรับสมัคร คัดกรองผู้สมัคร การสัมภาษณ์ ภายใต้กระบวนการสรรหาและคัดเลือก กระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการบริหารค่าตอบแทน การจัดการสวัสดิการ การเลื่อนขั้นเงินเดือน ตลอดจนการรักษาและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานในกระบวนการแรงงานสัมพันธ์ (ชญานุช จาตุรจินดา, 2564)

ทั้งนี้สำหรับประเทศไทยนั้น พบว่าองค์กรเอกชนเริ่มมีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะการให้ความสำคัญของบทบาทของทรัพยากรมนุษย์แบบทุนมนุษย์ในปัจจุบัน แต่สำหรับองค์กรภาครัฐยังต้องให้ความสำคัญและพัฒนาอย่างแข็งขันให้เท่าทันกับองค์กรรัฐวิสาหกิจและเอกชนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ภาครัฐหลายประเทศทั่วโลกก็มีความโดดเด่นในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในด้านต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการต่าง ๆ ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐ ซึ่งกระบวนการที่โดดเด่นและเห็นได้ชัดเจนมากที่สุดคือกระบวนการสรรหาและคัดเลือก (Recruitment and Selection) เนื่องด้วยเป็นกระบวนการแรกที่มีความสำคัญที่สุด และถือเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ประสบความสำเร็จ เพราะหากองค์กรได้สรรหาคัดเลือกผู้สมัครที่ตรงกับความต้องการขององค์กรมากที่สุด ก็จะทำให้กระบวนการต่อไปของการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นมีประสิทธิภาพที่ดีตามมาจนองค์การสามารถบรรลุเป้าหมายได้ และเติบโตพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรนั้น ๆ ได้ (ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546) บทความชิ้นนี้จึงสนใจศึกษาวิเคราะห์บทบาทของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกสำหรับภาครัฐ เนื่องจากเห็นว่าภาครัฐไทยประสบปัญหาและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์สำหรับกระบวนการปฏิบัติงานภายใต้ระบบราชการจากทุกภาคส่วนมาโดยตลอดที่ผ่านมา ด้วยระบบราชการมักถูกมองว่าเป็นองค์การที่ไม่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง การทำงานแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานน้อย เน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ ยึดติดกับกรอบอำนาจตามกฎหมายเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2562) รวมทั้งกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ยังมีกระบวนการที่ไม่เหมาะสมกับผู้ต้องการเข้ามาเป็นบุคลากร และไม่มีประสิทธิภาพมากพอในการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหากระบวนการสรรหาและคัดเลือกที่เกิดขึ้น และไม่ให้เกิดปัญหาที่ยากจะแก้ไขสำหรับเรื่องการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ในส่วนของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้

โดยเฉพาะกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรนั้น ภาครัฐไทยจึงควรนำแบบอย่างที่ดี (Best practices) จากการปฏิบัติงานของภาครัฐต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ตามบริบทของประเทศไทย

จากความสำคัญข้างต้น ทำให้ผู้เขียนเห็นถึงความสำคัญและต้องการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นแบบอย่างในการพัฒนาและเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทย โดยการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดที่สอดคล้องกับการสรรหาและคัดเลือกภายใต้บริบทของสังคมปัจจุบัน และวิเคราะห์สถานการณ์และพลวัตการเปลี่ยนผ่านของกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐไทยและต่างประเทศ รวมทั้งศึกษากระบวนการและบทบาทของประเทศกรณีศึกษาสำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกในภาครัฐ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของบทความ

1. การวิเคราะห์แนวคิดที่สอดคล้องกับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์ หมายถึง ระบบประมวลผลของคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่มีการวิเคราะห์เชิงลึกคล้ายความฉลาดของมนุษย์ และสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นการกระทำได้ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564)

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง เทคโนโลยีการสร้างเครื่องจักรให้มีคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและความฉลาดเหมือนมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็น การคิดได้แบบมนุษย์ การกระทำได้แบบมนุษย์ การคิดอย่างมีเหตุผล และการกระทำอย่างมีเหตุผล โดยศาสตร์ที่เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เทคโนโลยี AI มีความสามารถทางสติปัญญาและการเรียนรู้เหมือนมนุษย์ คือ การเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning: ML) ซึ่งหมายถึงศาสตร์ที่ทำให้คอมพิวเตอร์หรือเครื่องจักรสามารถเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ถูกป้อนเข้า (Input) และสร้างผลลัพธ์การตอบสนองต่อข้อมูล (Output) ขึ้นมาได้เอง (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566)

ปัญญาประดิษฐ์คือสติปัญญาเทียมที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สร้างตรรกะเหตุผลและวางแผนไปจนถึงความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาได้เหมือนมนุษย์โดยใช้โปรแกรมหรือซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ที่มนุษย์เขียนหรือจะทำชุดคำสั่งขึ้นปัจจุบันถูกนำมาใช้เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ในด้านต่าง ๆ (ชญานุช จาตุรจินดา, 2564)

กล่าวได้ว่า ปัญญาประดิษฐ์ เป็นเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น มีสติปัญญาเหมือนมนุษย์เป็นระบบหรือเครื่องจักรที่สามารถทำงานได้เหมือนมนุษย์ โดยการป้อนข้อมูลให้ปัญญาประดิษฐ์เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ ซึ่งปัจจุบันถูกนำมาใช้ช่วยเหลือมนุษย์ในกระบวนการทำงานลักษณะต่าง ๆ หลากหลายวิทยาการ

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสรรหาและคัดเลือก

สำหรับนิยามความหมายของการสรรหาและคัดเลือกในภาครัฐมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกัน และนิยามที่ผู้เขียนเห็นว่าสอดคล้องกับการศึกษาบทความชิ้นนี้คือของ O. Glen Stahl (1992, อ้างถึงใน ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546) ได้ให้ความหมายการสรรหาบุคลากรในความหมายอย่างกว้าง ซึ่งครอบคลุมถึงการคัดเลือกบุคลากรด้วยว่าคือการค้นหาและใช้ประโยชน์จากตลาดแรงงานที่ดีที่สุดสำหรับตำแหน่งต่าง ๆ ที่ต้องการ โดยใช้เอกสารแจ้งข้อความที่ชวนให้สนใจการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ การเลือกใช้การทดสอบที่ทันสมัย การค้นหาผู้ที่จะมาแข่งขันกันจากภายนอกและภายในองค์การของรัฐเองอย่างกว้างขวาง และการบรรจุบุคคลเข้ามาทำงานให้เหมาะกับงานตลอดจนติดตามดูผลของการทดลองปฏิบัติงานด้วย ขณะที่ความหมายอย่างแคบแยกกระบวนการสรรหาบุคลากรออกจากกระบวนการคัดเลือกบุคคล คือเป็นเพียงกระบวนการที่ให้ได้บุคคลมาสมัครสอบแข่งขันหรือคัดเลือกเท่านั้นโดย ชูศักดิ์ เที่ยงตรง (2517, อ้างถึงใน ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546) ได้ให้ความหมายการสรรหาบุคลากร (Recruitment) ว่าเป็นการจัดการให้ได้บุคคลมาสมัครเพื่อการคัดเลือกอีกครั้งหนึ่ง คือเริ่มตั้งแต่การก่อให้เกิดความสนใจในงานของรัฐแก่ประชาชนการประกาศให้ทราบถึงตำแหน่งลักษณะงานและข้อมูลอื่นที่ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับงานหรือประกอบการพิจารณาเข้ารับเลือกตลอดจนการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติในเอกสารหลักฐานที่ต้องการทราบเกี่ยวกับตัวผู้สมัคร นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2562) ได้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันว่า การสรรหาบุคคล หมายถึงกระบวนการค้นหาและจูงใจให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถทักษะและคุณลักษณะอื่นๆที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานเข้ามาสมัครงานกับส่วนราชการซึ่งหากส่วนราชการสามารถแสวงหาและจูงใจผู้สมัครที่มีความรู้ความสามารถได้ในจำนวนที่ต้องการและมีคุณสมบัติตามที่ต้องการจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเลือกสรรบุคคลมากยิ่งขึ้น ส่วนการคัดเลือกบุคคล (Selection) ศุภชัย ยาวะประภาษ (2546) อธิบายว่า การคัดเลือกบุคลากรเพื่อบรรจุเข้ารับราชการนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการสรรหาบุคลากรโดยเป็นกระบวนการในการพิจารณาความรู้ความสามารถและความเหมาะสมของผู้ที่ผ่านกระบวนการสรรหามาแล้วเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุดมาบรรจุเข้ารับราชการและที่สำคัญคือต้องตอบสนองและตรงตามความต้องการของตำแหน่งนั้น ๆ ด้วย

นอกจากนี้สิ่งที่สัมพันธ์กับการสรรหาคัดเลือกในบทความชิ้นนี้คือการเปลี่ยนแปลงสภาวการณ์ที่ท้ายทายในปัจจุบันซึ่งส่งผลต่อกระบวนการสรรหาคัดเลือกในแต่ละยุคสมัย) จึงสอดคล้องกับโรเบิร์ต วูด และทิม เพน (Robert Wood and Tim Payne, 1998) ที่กล่าวถึงปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบให้กระบวนการสรรหาคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วว่า “การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างขององค์การ ลักษณะการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล สังคม กฎหมาย วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี” เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์และต้องคำนึงถึงปัจจัยผลกระทบรอบด้าน

กล่าวโดยสรุป การสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ คือกระบวนการค้นหาและจูงใจบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณสมบัติตามที่องค์กรหรือหน่วยงานต้องการในการปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ เข้ามาด้วยวิธีการ

ต่าง ๆ และนำมาพิจารณาเพื่อเข้าสู่ตำแหน่ง ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรมากที่สุด ทั้งนี้อาจมีปัจจัยบางอย่างส่งผลกระทบ กระบวนการสรรหาคัดเลือกจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งจะเห็นได้ว่าจากแนวคิดสำหรับการสรรหาคัดเลือกภาครัฐนั้นสะท้อนถึงกระบวนการที่อยู่ภายใต้ระบบราชการ มีความแตกต่างจากการสรรหาและคัดเลือกขององค์กรอื่นทั่วไปที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ (Non-Government)

2. สถานการณ์และพลวัตการเปลี่ยนผ่านของกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐไทย และการปรับใช้แนวทางจากต่างประเทศ

หากจะนำแนวคิดและแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของภาครัฐต่างประเทศมาใช้ให้เหมาะสมกับภาครัฐไทยนั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับบริบทสถานการณ์ของกระบวนการสรรหาและคัดเลือกที่เกิดขึ้นในประเทศให้กระจ่างเสียก่อน ในที่นี้จึงอธิบายวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยโดยสังเขปจนนำมาสู่สถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคคลภาครัฐของไทยที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีหลายประการที่ยังคงเหมือนเดิม และบางประการมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เริ่มจากช่วงแรกที่มีการเริ่มจ่ายเงินเดือนช่วง พ.ศ. 2418 – 2434 แนวคิดการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นการใช้ระบบอุปถัมภ์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้คัดเลือกในตำแหน่งระดับสูง ส่วนตำแหน่งระดับล่างขุนนางเป็นผู้แต่งตั้ง เมื่อมีการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2435 มีการเปลี่ยนแปลงให้กระทรวงต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการสรรหาและคัดเลือกเอง จนปีพ.ศ. 2471 ได้กำหนดให้มีกรรมการรักษาพระราชบัญญัติ (ก.พ.ร.) ทำหน้าที่กำหนดหลักสูตรและการจัดการสอบไล่ผู้ที่จะเข้ารับราชการต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนพ.ศ. 2476 ได้บัญญัติให้ (ก.พ.) ดำเนินการสอบเองทั้งหมด ผู้ที่เข้ามารับราชการจะเติบโตไปตามระดับชั้น เป็นการสรรหาและคัดเลือกแบบแนวดิ่ง (Vertical Entry) และเป็นระบบปิด ต่อมาในยุคสมองไหล ปี พ.ศ. 2530 – 2539 บุคคลที่สามารถเข้ารับราชการเป็นประชาชนระดับกลางลงมาระดับล่างมากขึ้น การสอบแข่งขันแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือภาคความรู้ความสามารถทั่วไป (ภาค ก.) เป็นการทดสอบด้านการคิด หาเหตุผลโดยใช้ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจสังคม และวิชาภาษาไทย ภาคความรู้ความสามารถที่ใช้เฉพาะตำแหน่ง (ภาค ข.) ใช้วิธีการสอบข้อเขียนหรือทดลองปฏิบัติงาน และภาคความเหมาะสมกับตำแหน่ง (ภาค ค.) เป็นการประเมินบุคคลเพื่อพิจารณาความเหมาะสมกับตำแหน่ง ซึ่งยังคงดำเนินการสอบเช่นนี้มาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งในระบบราชการไทยนอกจากจะใช้วิธีการสอบและคัดเลือกเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุดเข้ามาดำรงตำแหน่งดังกล่าว การบรรจุแต่งตั้งก็เป็นขั้นตอนสำคัญอีกประการหนึ่งของกระบวนการสรรหาบุคลากรภาครัฐ โดยเป็นการออกคำสั่งเพื่อบรรจุบุคคลดังกล่าวเป็นข้าราชการ ให้ดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะข้าราชการองค์การนั้น ๆ และให้ทดลองปฏิบัติราชการเป็นเวลา 6 เดือน ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 (ก.พ.) กำหนดให้บรรจุบุคคลเข้ารับราชการในฐานะผู้ชำนาญการระดับ 6 ขึ้นไป เพื่อเปิดโอกาสให้พูดที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สามารถเข้ารับราชการในตำแหน่งระดับสูงได้โดยไม่ต้องไปเริ่มต้นใหม่ ทำให้การ

สรรหาเปิดกว้างเป็นระบบเปิดมากขึ้น (นิสดารก์ เวชยานนท์, 2559; ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546) ดังนั้นรูปแบบของการบริหารงานบุคคลโดยเฉพาะการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรจึงต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวการณ์และความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้องค์การสามารถแข่งขันกับตลาดแรงงานภาคเอกชนและภาครัฐด้วยกันเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546)

จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมานโยบายการสรรหาบุคลากรภาครัฐจะเน้นนโยบายแบบปิด และการสรรหาแบบแนวดิ่งมากกว่า แต่ในปัจจุบันภาครัฐกำลังเคลื่อนไหวและพัฒนาตนเองไปเป็นภาครัฐยุคใหม่ที่ปรับเปลี่ยนนโยบายแบบเปิดมากขึ้น และเริ่มมีการสรรหาในรูปแบบแนวราบมากขึ้น เนื่องจากระบบแบบเดิมนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการขององค์การให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้ เพื่อให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546) ต่อมาภาครัฐไทยจึงมีการนำแนวทางใหม่จากประเทศตะวันตกเข้ามาปรับใช้มากขึ้น และหลายวิธีภาคเอกชนของไทยก็ได้ใช้ในการสรรหาและคัดเลือกบุคคลมานานแล้ว เพราะต้องการเน้นความสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอน คำนึงถึงประสบการณ์ทำงานมากกว่าระดับการศึกษา แต่วิธีการเหล่านี้ยังมีเพียงส่วนน้อยที่นำมาใช้ในภาครัฐไทย เนื่องจากยังยึดติดกับระเบียบขั้นตอนและวุฒิการศึกษา จึงทำให้เกิดความล้าหลังและไม่ทันสมัยมาอย่างยาวนาน ยกตัวอย่าง เช่น 1) E-Recruitment ซึ่งใช้กันโดยทั่วไปในภาครัฐของหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เป็นต้น เป็นการสรรหาผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตที่ผู้สมัครจะสื่อสารกับผู้รับสมัครผ่านทางเครือข่ายในระบบอินเทอร์เน็ต มีลักษณะเหมือนเว็บไซต์สมัครงานขององค์กรทั่วไปในปัจจุบัน สำหรับภาครัฐไทยสำนักงาน ก.พ. ได้นำมาใช้ในการสมัครสอบภาค ก. และภาค ข. ได้พัฒนาโดยมีการทำแบบทดสอบตรวจคะแนน และส่งข้อมูลทางระบบบนอินเตอร์เน็ต หรือการสอบด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Exam) 2) การสรรหาแนวราบ (Lateral Entry) ในต่างประเทศใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการสรรหาตำแหน่งตำรวจของประเทศต่าง ๆ เช่น แคนาดา สหรัฐอเมริกา อินเดีย ออสเตรเลีย ซึ่งเน้นในเรื่องของประสบการณ์การทำงาน และความรู้ความสามารถของผู้สมัคร ทั้งยังยกเว้นการสอบข้อเขียนตามแบบของกระบวนการสรรหาแนวดิ่ง แต่จะใช้แบบทดสอบที่วัดในเรื่องของทักษะความชำนาญงานเป็นหลัก สำหรับประเทศไทยสำนักงาน ก.พ. ได้ใช้วิธีนี้ในการคัดเลือกบุคลากรในระดับ 6 ขึ้นไปที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน 3) การสรรหาระบบทางด่วน (Fast Stream) แนวคิดนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในภาครัฐของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือประเทศแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่นและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นระบบที่จูงใจให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพสูง ได้แสดงความสามารถในการทำงานได้อย่างเต็มที่ตามความเหมาะสมและความสนใจ สามารถขึ้นไปสู่ตำแหน่งระดับสูงได้อย่างรวดเร็ว ในภาครัฐไทยเรียกว่าระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง (Fast Track) มุ่งพัฒนานักบริหารระดับสูง (ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546)

ทั้งนี้ยังเห็นว่าระบบการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐของต่างประเทศจะมีความก้าวหน้ากว่าภาครัฐไทยมาโดยตลอดทุกยุกสมัย ก่อนที่ประเทศไทยจะนำมาปรับใช้ในภายหลัง จนปัจจุบันนี้ภาครัฐหลายประเทศก็ได้

ปรับเปลี่ยนกระบวนการสรรหาคัดเลือกไปค่อนข้างมากจากอดีต โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีด้านปัญญาประดิษฐ์เข้ามาช่วยส่งเสริมและแทนที่การปฏิบัติงานของมนุษย์มากขึ้น จะเห็นว่าการเปลี่ยนผ่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาครัฐไทยได้นำแนวทางการสรรหาคัดเลือกแนวใหม่จากภาครัฐต่างประเทศมาใช้อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะสามารถนำมาปรับใช้ได้น้อยก็ตาม แต่ถือเป็นประโยชน์ต่อการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐและยังส่งผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดเป็นรากฐานการนำแบบอย่างมาประยุกต์ใช้ และการกระตุ้นให้ภาครัฐตื่นตัวและดำเนินการนำแนวทางจากภาครัฐต่างประเทศมาปรับใช้ต่อไปกับบริบทและสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

3. การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือที่เรียกกันและรู้จักกันดีว่า AI นั้น มีการนำมาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกขององค์กรต่าง ๆ มาระยะหนึ่ง และในปัจจุบันทุกองค์กรกำลังให้ความสำคัญอย่างมาก สำหรับประเทศไทยจะพบเห็นเด่นชัดในองค์กรเอกชน หรือองค์กรรัฐวิสาหกิจโดยส่วนใหญ่ แต่องค์กรภาครัฐยังไม่ได้มีการนำมาใช้ให้เห็นอย่างชัดเจน แต่กำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาแนวทางในการนำมาใช้ ซึ่งต่างกับภาครัฐต่างประเทศที่มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกกันอย่างแพร่หลายแล้วในหลายประเทศ ซึ่งจะอธิบายต่อไปในหัวข้อของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคคลภาครัฐ

3.1 การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ

การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกจะมีเทคนิคกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนมากนัก เนื่องจากสรรหาคัดเลือกโดยทั่วไปจะมีขั้นตอนที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งหลายองค์การจะดำเนินการในลักษณะเดียวกัน ดังนั้นเมื่อนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ก็จะนำมาช่วยสนับสนุนในกระบวนการต่าง ๆ ในการสรรหาคัดเลือกให้มีความสะดวกรวดเร็ว ลดภาระของผู้ปฏิบัติงานให้ได้มากที่สุด โดยรวมในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐที่ต่างประเทศดำเนินการจะใช้เทคนิคของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วย โดยหนึ่งในเทคนิค AI ที่ใช้กันมากที่สุดในการสรรหาบุคลากรคือเครื่องมือค้นหาจากระบบฐานความรู้ (Search Engine) ซึ่งเป็นระบบที่ออกแบบมาเพื่อค้นหาเนื้อหาบนแพลตฟอร์ม หรือเว็บไซต์สมัครงาน ในการจับคู่คำค้นหาที่คล้ายคลึงกันในเชิงความหมายจากโปรไฟล์ของผู้สมัครและคำอธิบายเกี่ยวกับงานจากผู้ต้องการจ้างงาน เช่น Search Engine จะรับรู้ว่าตำแหน่งว่างของผู้อำนวยการฝ่ายขายมีความคล้ายคลึงกันเชิงความหมายกับตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายการตลาดที่ค้นหา ก็สามารถจับคู่ได้อย่างชาญฉลาด โดยผู้ทำหน้าที่สรรหาจะต้องกำหนดคำหลัก หรือคำเฉพาะที่อธิบายรายละเอียดงาน เช่น ตำแหน่งงาน คุณสมบัติ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ เป็นต้น เทคนิค AI อีกวิธีหนึ่งที่ใช้กันทั่วไปในการสรรหาบุคลากรคือ เหมืองข้อมูล (Data Mining) คือการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ มักใช้สำหรับการจำแนกประเภทเมื่อคัดกรองประวัติของผู้สมัครจำนวนมากจากฐานข้อมูล และการทำนายผู้สมัคร (Predict) ที่ต้องการในขั้นตอนการคัดเลือก อีกทั้งยังมีเทคนิคโครงข่ายประสาทเทียม

(Artificial Neural Networks: ANN) คือ การสร้างคอมพิวเตอร์ที่จำลองเอาวิธีการทำงานของสมองมนุษย์ มักใช้ในการคัดเลือกบุคลากร โดยการใช้ทดสอบแบบจำลองเพื่อประเมินความสามารถด้านการจัดการและให้คะแนนผู้สมัครแต่ละคน และนำเสนอผลลัพธ์ที่เป็นไปได้มากที่สุดสำหรับการทำนายประสิทธิภาพของผู้สมัครในอนาคต รวมทั้งจัดสรรตำแหน่งที่เหมาะสม (Brad et al., 2022; Karan Hiren Bhalgat, 2019)

ทั้งนี้การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในภาครัฐเพื่อสรรหาคัดเลือกบุคลากรนั้นจะมีวิธีการคล้ายคลึงกับขององค์อื่น ๆ สามารถสรุปวิธีการและรูปแบบหลัก ๆ ที่นำมาใช้อย่างชัดเจน (Bangkok Bank InnoHub, 2023; Karan Hiren Bhalgat, 2019) ได้ดังต่อไปนี้

1) การคัดกรองประวัติผู้สมัครหรือเรซูเม่และการจับคู่ผู้สมัคร โดยใช้อัลกอริทึมปัญญาประดิษฐ์ (AI) วิเคราะห์และเปรียบเทียบเรซูเม่และคุณสมบัติของผู้สมัครงานกับความต้องการของงาน ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐได้ผู้สมัครที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยลดเวลาสำหรับการคัดกรองเบื้องต้น

2) แชทบอท (Chatbot) สำหรับการสอบถามเบื้องต้น แชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถโต้ตอบกับผู้สมัครงาน ตอบคำถาม และแนะนำผู้สมัครตลอดขั้นตอนการสมัคร ช่วยให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคลไม่ต้องตอบคำถามให้ข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งนี้คาดการณ์ว่าในอนาคตแชทบอทจะนำมาใช้เพื่อสัมภาษณ์และคัดกรองทักษะของผู้สมัคร ในปัจจุบันยังคงใช้สำหรับการตอบคำถามเบื้องต้นแก่ผู้สมัคร แต่กำลังมีการพัฒนาหุ่นยนต์ที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น รวมทั้งมีอารมณ์ การสื่อสาร และการโต้ตอบสูงมากขึ้นเทียบเท่ามนุษย์ พร้อมเทคโนโลยีการจดจำภาพและเสียงเพื่อสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวกับผู้สมัคร

3) การวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผ่านวิดีโอโดยปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อประเมินทักษะในการสื่อสาร ภาษากาย และการตอบสนองของผู้สมัคร ซึ่งจะสนับสนุนในกระบวนการสรรหาบุคลากรจากระยะไกลหรือการสรรหาบุคลากรจำนวนมาก

4) การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในอดีตของผู้สมัครเพื่อคาดการณ์ว่าผู้สมัครคนใดมีแนวโน้มที่เหมาะสมในบทบาทของบุคลากรภาครัฐ ช่วยเป็นข้อมูลให้หน่วยงานต่าง ๆ ใช้ตัดสินใจจ้างงาน

5) การประเมินทักษะความสามารถ หน่วยงานภาครัฐสามารถใช้การทดสอบและการประเมินที่ใช้ระบบที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อประเมินความรู้และทักษะความสามารถของผู้สมัครตามเกณฑ์ที่ต้องการได้เพื่อให้มั่นใจว่าตรงตามคุณสมบัติและข้อกำหนดของงาน

โดยสรุปหน้าที่ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่ใช้เวลานาน เช่น การจัดหา การคัดกรอง และการสัมภาษณ์ผู้สมัครจะถูกส่งต่อไปยังเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งจะทำให้บุคลากรเจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคลมีเวลาและประสิทธิภาพมากขึ้นในการมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมอื่น ๆ ที่ซับซ้อนมากกว่า โดยเทคนิควิธีการของแต่ละหน่วยงานที่ใช้จะมีความคล้ายคลึงกัน

3.2 ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก

การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่นำมาใช้มากมายหากนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการในองค์การ ซึ่งข้อดีของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก (James Hawkins, 2023; Karan Hiren Bhalgat, 2019; Soumi et al.,2024) ได้แก่

1) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยเพิ่มโอกาสให้ฝ่ายทรัพยากรบุคคลได้ผู้สมัครตามที่มีคุณภาพต้องการ ซึ่งการจับคู่ความรู้ทักษะที่จำเป็นของงาน และความรู้ทักษะที่ผู้สมัครมีอย่างเหมาะสมจะช่วยวางผู้สมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้สมัครจึงจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถเป็นที่ประจักษ์ ถูกต้องและตรวจสอบได้ จึงเป็นส่วนที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้สมัครพยายามพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ต้องการมากขึ้นด้วย

2) การคัดกรองและการคัดเลือกผู้สมัครจะปราศจากความลำเอียง ลดอิทธิพลทางความคิดหรืออคติส่วนบุคคลจากมนุษย์ได้ เพราะเป็นการใช้เครื่องจักรมากกว่าการมีส่วนร่วมของมนุษย์ ทำให้องค์กรได้ผู้สมัครที่ดีที่สุดตามศักยภาพที่แท้จริง และข้อมูลเชิงลึกที่ยุติธรรม เนื่องจากการตัดสินใจทั้งหมดดำเนินการโดยไม่มีความเห็นอกเห็นใจของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งจะเพิ่มระดับความโปร่งใสยิ่งขึ้นในกระบวนการจ้างงาน ช่วยปรับปรุงการรับรู้ของผู้หางาน และปรับปรุงภาพลักษณ์หรือแบรนด์ขององค์การให้ดีมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดแรงดึงดูดให้บุคคลต้องการเข้ามาทำงานในองค์กรของรัฐมากขึ้น

3) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยประหยัดเวลาขององค์กรมากขึ้น และช่วยลดภาระงานซ้ำ ๆ ขององค์กร โดยเฉพาะกระบวนการที่ต้องใช้เวลามาก เช่น การจัดหา การคัดกรองผู้สมัคร การตอบข้อซักถาม ซึ่งแชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถตอบคำถามที่พบบ่อยจากผู้สมัคร ในขณะที่ระบบติดตามผู้สมัคร (Applicant Tracking System: ATS) สามารถคัดกรองและจัดอันดับผู้สมัครโดยอัตโนมัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรสามารถมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมที่มีค่ามากขึ้นหรือมีประโยชน์มากขึ้นได้

4) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยในการลดต้นทุนขององค์กรสำหรับการจัดหาหน่วยงานภายนอก (Outsource) เพื่อสรรหาคัดเลือกบุคลากร และประหยัดทรัพยากรที่ใช้ในการจัดหางานจากวิธีการดั้งเดิม เช่น ทรัพยากรบุคคลที่จะต้องทำหน้าที่สรรหาคัดเลือก หรือค่าตอบแทนจากการจ้างบุคลากรสรรหาคัดเลือก

5) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถคาดการณ์ความต้องการแรงงานสำหรับการวางแผนอัตรากำลัง (Workforce Planning) ได้อย่างแม่นยำจากการวิเคราะห์ข้อมูลในอดีต ซึ่งปัญญาประดิษฐ์สามารถระบุแนวโน้มในการลาออกของพนักงาน ช่องว่างด้านทักษะ และความท้าทายด้านแรงงานอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้รัฐบาลพัฒนากลยุทธ์เชิงรุกเพื่อแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

ข้อจำกัดของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก ซึ่งอาจส่งผลต่อความไว้วางใจหรือความเชื่อมั่นจากประชาชนต่อหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐที่จะต้องบริการและตอบสนองความต้องการของประชาชน (ชัญญานุช, 2564; ศรัณวิชญ์ อัครทวีวัฒนาธร, 2562; Soumi et al., 2024) ได้แก่

1) การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์บางอย่างอาจมีราคาสูง และอาจมีค่าใช้จ่ายสูงในการบำรุงรักษาหรืออัปเดตให้ทันสมัย

2) ประเด็นทางกฎหมายและจริยธรรมที่องค์กรต้องได้รับความยินยอมจากผู้สมัคร เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากความซับซ้อนของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในบางกรณี อาจเกิดการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลที่ขาดความโปร่งใส ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจจากพนักงานหรือผู้สมัครได้ องค์กรจึงควรมีนโยบายที่ชัดเจนว่าข้อมูลใดบ้างที่อนุญาตและไม่อนุญาตให้รวบรวมเข้าในระบบข้อมูลของ AI ดังนั้นต้องตระหนักถึงความปลอดภัยและการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้สมัครหรือพนักงาน และต้องมีการกำกับดูแลที่เหมาะสม รวมถึง AI จะไม่มีพฤติกรรมมนุษย์ด้านคุณธรรมหรือศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง AI จะขาดความรู้สึกสัมพันธ์กับองค์การหรือพนักงาน

3) การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) บางอย่างอาจไม่มีประสิทธิภาพมากพอเทียบเท่ามนุษย์ หากมีข้อจำกัดบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น ความไม่ละเอียดของประวัติโดยย่อ (Resume) อาจทำให้ระบบคัดกรองได้ไม่ดีพอ หรือหากผู้สมัครเกิดความประหม่า ตื่นเต้น ในการสัมภาษณ์อาจมีผลต่อการพิจารณาของ AI ซึ่งหากเป็นการพิจารณาโดยมนุษย์อาจมองข้ามความผิดพลาดนี้ได้ เป็นต้น และบางครั้งอาจเกิดความผิดพลาดจากระบบที่อาศัยเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้จากความไม่เสถียรของระบบ

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากร หากไม่นำมาใช้อย่างเหมาะสม เช่น ปัญญาประดิษฐ์จะลดบทบาทของเจ้าหน้าที่บุคลากรด้านทรัพยากรมนุษย์ในระดับปฏิบัติการ อาจทำให้เกิดโอกาสตกงานสูง เป็นต้น

4. กรณีศึกษาการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในสรรหาคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ

4.1. สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วยในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐหลากหลายหน่วยงาน และใช้ระบบวิธีการที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละรัฐแต่ละหน่วยงาน ซึ่งที่โดดเด่นคือรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกามีการใช้ AI ในการสรรหาบุคลากรผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ USAJOBS ซึ่งใช้อัลกอริทึม AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานในตำแหน่งว่างนั้น ๆ โดย USAJOBS ถือเป็นเว็บไซต์การจ้างงานอย่างเป็นทางการที่เชื่อมโยงผู้หางานกับโอกาสการจ้างงานของรัฐบาลกลางทั่วสหรัฐอเมริกาและทั่วโลก โดยปกติแล้วรัฐบาลกลางต้องการให้ชาวอเมริกันและชาวต่างชาติมากกว่า 2 ล้านคน เข้ามาทำงานราชการ ซึ่งอาศัยการให้บริการจาก USAJOBS อีกทั้งเมืองต่าง ๆ ก็มีการใช้ AI ในลักษณะที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่าง เมืองโรเชสเตอร์ รัฐนิวยอร์กใช้แพลตฟอร์มที่ขับเคลื่อนด้วยฟีเจอร์ต่าง ๆ จาก AI เพื่อปรับปรุงการจ้างงานสำหรับตำแหน่งต่าง ๆ ในภาครัฐให้ทันสมัย เมืองซานอันโตนิโอ รัฐเท็กซัส ได้นำ AI มาใช้ในกระบวนการสรรหาบุคลากรสำหรับตำแหน่งด้านความปลอดภัยสาธารณะ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจและนักดับเพลิง เมืองที่ใช้แชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วย AI ในกระบวนการสรรหาบุคลากร ได้แก่ เมืองซานฟรานซิสโก โดยใช้แชทบอทที่ชื่อว่า “JobBot” ในการสื่อสารกับผู้สมัคร และยังมีรัฐนิวเจอร์ซีย์ รัฐแอริโซนา เป็นต้น ซึ่งใช้แชทบอทโดยการติดตั้งบนเว็บไซต์สมัครงาน เพื่อช่วยให้

คำแนะนำ และตอบคำถามแก่ผู้สมัคร ขั้นตอนการสมัคร และเกณฑ์คุณสมบัติต่าง ๆ หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งงานว่าง นอกจากนี้กองทัพสหรัฐอเมริกาใช้งาน AI ในการสรรหาคัดเลือกผู้สมัครที่ดีที่สุดสำหรับบทบาทต่าง ๆ ภายในกองทัพ ได้แก่ กองทัพบกเน้นการใช้ AI เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนการทดสอบ เวชระเบียน การตรวจประวัติ และผลการประเมินบุคลิกภาพ เพื่อคาดการณ์ศักยภาพของผู้สมัคร โดยเฉพาะโครงการ The Armed Services Vocational Aptitude Battery (ASVAB) ใช้ AI เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบ และความถนัดเพื่อจับคู่ผู้สมัครกับบทบาทงานเฉพาะ กองทัพยังมีผู้ช่วยด้านดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วย AI ชื่อว่า “SGT STAR” ช่วยตอบคำถามและให้ข้อมูลเกี่ยวกับกองทัพบกเบื้องต้น (ชัญญานุช, 2564; USAJOBS, 2023)

4.2 สหราชอาณาจักร

Government Digital Service (GDS) ของสหราชอาณาจักรเป็นผู้นำสำคัญในการปรับปรุงบริการ และการดำเนินงานของรัฐบาลให้ทันสมัย รวมถึงสำรวจการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสรรหาบุคลากร โดย GDS ได้ริเริ่มโครงการที่พยายามนำ AI มาใช้สำหรับการสรรหาบุคลากร อีกหนึ่งระบบที่เห็นได้ชัดของรัฐบาลสหราชอาณาจักร คือ Civil Service Fast Stream ซึ่งได้ทดลองกับแชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วย AI เพื่อดำเนินการกับข้อซักถามเบื้องต้นของผู้สมัคร และทำให้กระบวนการสรรหาบุคลากรเป็นแบบอัตโนมัติมากที่สุด นอกจากนี้ Civil Service เป็นหน่วยงานข้าราชการพลเรือนแห่งสหราชอาณาจักร ได้แนะนำ “Success Profiles Framework” ซึ่งรวมเอา AI ไว้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก เครื่องมือนี้จะประเมินผู้สมัครเทียบกับความสามารถหลัก ค่านิยม และพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับบทบาทข้าราชการพลเรือน โดยใช้อัลกอริทึม AI ให้คะแนนและจัดอันดับผู้สมัครตามคำตอบสำหรับคำถาม และการประเมินตามความสามารถ แนวทางนี้จะช่วยในการระบุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่สุดสำหรับตำแหน่งของรัฐบาล (Civil Service Fast Stream, 2021)

4.3 แคนาดา

รัฐบาลแคนาดาได้จัดตั้ง GC Digital Talent Cloud ซึ่งเป็นโครงการริเริ่มที่ใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Machine Learning (ML) เพื่อปรับปรุงกระบวนการสรรหาบุคลากรให้ทันสมัย เป็นแพลตฟอร์มเว็บไซต์ที่ให้ผู้สมัครระบุคุณสมบัติของตนเอง และจะแสดงจำนวนผู้สมัครที่ตรงกับเกณฑ์ของเรา ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลสามารถจัดหา และคัดเลือกผู้มีความสามารถจากกลุ่มผู้สมัครที่ผ่านการคัดเลือก ทำให้กระบวนการจ้างงานรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจะใช้ AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครกับความต้องการงานเฉพาะ และช่วยให้หน่วยงานภาครัฐเข้าถึงกลุ่มผู้มีความสามารถในวงกว้างขึ้น (Canada.ca, 2023)

4.4 นิวซีแลนด์

รัฐบาลนิวซีแลนด์ใช้ jobs.govt.nz ซึ่งเป็นเว็บไซต์หลักสำหรับการค้นหาและสมัครงานที่ต้องการ เพื่อเข้าทำงานภายใต้หน่วยงานรัฐบาล โดยสามารถสร้างบัญชีและโปรไฟล์เพื่อให้เจ้าหน้าที่สรรหาบุคลากรของรัฐบาลสามารถจับคู่ทักษะและประสบการณ์ของผู้สมัครกับโอกาสในตำแหน่งงานที่ต้องการอยู่ได้ และจะมีการแจ้งเตือนสำหรับตำแหน่งที่ต้องการ รวมทั้งการติดตามสถานะของใบสมัครได้ อีกทั้งหลายหน่วยงานของนิวซีแลนด์กำลังริเริ่มพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ด้วยตนเองเพื่อทำมาใช้ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรมากขึ้น ยกตัวอย่าง

เช่น หน่วยงานสถิติของนิวซีแลนด์ (Statistics NZ) กำลังพัฒนาแชทบอทสำหรับการสัมภาษณ์ และมองหาซอฟแวร์ AI สำหรับการคัดกรองผู้สมัคร (jobs.govt.nz, 2023)

4.5 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์

สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์มีโครงการริเริ่ม “Smart Dubai” ถือเป็นแนวหน้าในการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเทคโนโลยีอัจฉริยะมาใช้ในบริการภาครัฐในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านการสรรหาบุคลากร รัฐบาลสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ได้ใช้เครื่องมือ AI เพื่อปรับปรุงการลงประกาศรับสมัครงานให้ผู้ต้องการหางานเข้าถึงได้ทั่วถึงมากขึ้น การคัดกรองผู้สมัครเบื้องต้น และการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลในการคัดเลือกผู้สมัคร โดยรัฐบาลร่วมมือกับ IBM Watson เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการสรรหาบุคลากร AI ของ IBM Watson ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ประวัติโดยย่อหรือเรซูเม่และใบสมัคร โดยจับคู่ผู้สมัครกับคำอธิบายลักษณะงานตามทักษะ คุณสมบัติ และประสบการณ์ (IBM, 2023)

4.6 บาห์เรน

หน่วยงานภาครัฐบาห์เรน นำเทคนิคปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในกระบวนการสรรหาบุคลากร และกระบวนการคัดเลือกหลากหลายรูปแบบทั้งการใช้เครื่องมือในการจัดเรียงลำดับผู้สมัครจำนวนมากจากทักษะและประสบการณ์ของผู้สมัคร และการวิเคราะห์ตัวบุคคลจากวิดีโอสัมภาษณ์ ซึ่งการใช้ AI ในการคัดเลือกบุคคลนั้นจะช่วยลดผลกระทบในเรื่องความแตกต่างกันของเชื้อชาติและชาติพันธุ์ อีกทั้งยังใช้เครื่องมือ AI วิเคราะห์คาดการณ์กำลังคน และสร้างแผนภูมิที่แสดงทักษะและบุคคลที่หน่วยงานต้องการในอนาคตได้ทำให้ง่ายต่อการจัดระเบียบแรงงาน (Marwan & Saeed, 2020)

4.7 ออสเตรเลีย

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและตลาดแรงงานที่ตึงตัวทำให้หน่วยงานภาครัฐของออสเตรเลีย (Australian Public Sector: APS) ใช้เครื่องมือจัดหางานที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI-assisted) และระบบอัตโนมัติมากขึ้น โดยประเภทของเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ เครื่องสแกนเรซูเม่ การสัมภาษณ์ทางวิดีโอ หรือการทดสอบไซโครเมทริก (psychometric tests) ซึ่งได้รับการตรวจสอบโดย AI หรือกระบวนการอัตโนมัติ จากการสำรวจในปี 2022 พบว่าหน่วยงานภาครัฐ 23% ใช้เครื่องมือ AI ในกระบวนการสรรหาบุคลากรที่ผ่านการทดสอบจากบริษัทเอกชน ซึ่งเน้นการใช้ร่วมกับมนุษย์เพื่อความแม่นยำ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างคุณสมบัติของผู้สมัครที่กำลังได้รับการประเมินและคุณสมบัติที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของงาน (Australian Government, 2022)

4.8 เอสโตเนีย

รัฐบาลเอสโตเนียถือเป็นผู้บุกเบิกด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) และการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในหน้าที่ต่าง ๆ ของภาครัฐมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการใช้ AI ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐถือเป็นเรื่องปกติที่มีการทำอยู่และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

โดยเฉพาะ คือกองทุนประกันการว่างงานของเอสโตเนีย (The Estonian Unemployment Insurance Fund: EUIF) จับคู่ผู้หางานกับตำแหน่งที่เปิดรับอยู่ของหน่วยงานภาครัฐ โดยใช้ AI ช่วยให้ผู้หางานจับคู่กับงานที่เหมาะสม ผ่านเครื่องมือที่ชื่อว่า “OTT” เป็นเครื่องมือที่ภาครัฐใช้เพื่อปรับปรุงความเข้าใจในความต้องการของลูกค้า เป็นระบบ AI ที่ใช้บันทึกลูกค้ามากกว่า 100,000 รายการเพื่อประเมินความน่าจะเป็นของเส้นทางการจ้างงานที่แตกต่างกัน จัดระบบลูกค้าเพื่อให้การสนับสนุนในตำแหน่งงาน และกระจายภาระงานของภาครัฐ อีกทั้งในปัจจุบันอัลกอริทึมการจับคู่งานกำลังพัฒนาเพิ่มเติม (e-Estonia, 2021)

ตารางที่ 1 สรุปกรณีศึกษาการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการสรรหาคัดเลือก จำแนกตามประเทศ

ประเทศ	AI ที่ใช้	ความโดดเด่น
สหรัฐอเมริกา	- เว็บไซต์ที่มีอัลกอริทึม AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงาน - ใช้แชทบอท AI สื่อสารกับผู้สมัคร ให้คำแนะนำการรับสมัครเบื้องต้น และตอบคำถามแก่ผู้สมัคร รวมทั้งให้ข้อมูลหน่วยงาน - ใช้ AI เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบและความถนัด เพื่อจับคู่ผู้สมัครกับบทบาทงานเฉพาะในกองทัพ	- ใช้ AI ในหลากหลายวิธีการ หลากหลายหน่วยงานตามบริบทที่จำเป็นและเหมาะสมกับหน่วยงานเพื่อการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐที่ตรงกับความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ
สหราชอาณาจักร	- ใช้ AI สำหรับการสรรหาคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถสูงในระบบ Civil Service Fast Stream - ใช้เครื่องมือ AI ประเมินผู้สมัครเปรียบเทียบกับความสามารถหลัก ค่านิยม และพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับข้าราชการ - ใช้ AI จัดลำดับคะแนนและประเมินความสามารถแก่บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ	- ภาครัฐพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของรัฐบาลให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้ AI
แคนาดา	- ใช้เว็บไซต์รับสมัครด้วยเครื่องมือ AI ที่ทันสมัย สามารถแสดงจำนวนผู้สมัครที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ได้	- ระบบที่มีประสิทธิภาพช่วยให้รัฐบาลจัดหาบุคลากรได้ง่าย รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ประเทศ	AI ที่ใช้	ความโดดเด่น
นิวซีแลนด์	- ใช้เว็บไซต์รับสมัครที่มีรูปแบบเหมือนเอกชน ผู้สมัครเข้าถึงได้และใช้งานง่าย ให้ผู้สมัครสร้างบัญชี และติดตามสถานะการจับคู่ตำแหน่งที่เหมาะสมได้ - กำลังพัฒนาแชทบอทสำหรับการสัมภาษณ์	- หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ มีความพยายามพัฒนาและนำ AI มาใช้ โดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาลกลาง
สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	- ใช้เครื่องมือ AI เพื่อประกาศรับสมัครงานอย่างทั่วถึง ใช้คัดกรองผู้สมัคร และตัดสินใจคัดเลือกผู้สมัคร - ใช้ AI ที่พัฒนาโดยเอกชนช่วยในการวิเคราะห์จับคู่ผู้สมัครตามทักษะ คุณสมบัติ และประสบการณ์	- รัฐบาลร่วมมือกับบริษัทเอกชนเพื่อใช้ AI ปรับปรุงประสิทธิภาพการสรรหาบุคลากร
บาห์เรน	- ใช้เครื่องมือ AI จัดเรียงผู้สมัครจำนวนมาก และวิเคราะห์ตัวบุคคลจากวิดีโอสัมภาษณ์ - ใช้เครื่องมือ AI วิเคราะห์คาดการณ์กำลังคนที่หน่วยงานต้องการในอนาคตเพื่อเป็นข้อมูลในการสรรหาคัดเลือก	- โดดเด่นในการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยสำหรับคาดการณ์กำลังคนเพื่อการสรรหาคัดเลือกบุคลากรในอนาคต
ออสเตรเลีย	- ใช้เครื่องมือ AI สแกนเรซูเม่ วิเคราะห์การสัมภาษณ์ทางวิดีโอ และการทดสอบไซโครเมทริก	- ใช้เครื่องมือ AI ที่หลากหลาย ซึ่งผ่านการทดสอบและตรวจสอบความแม่นยำอย่างดี
เอสโตเนีย	- ใช้ AI ช่วยให้ผู้หางานจับคู่กับงานที่เหมาะสมกับตำแหน่งที่เปิดรับอยู่ของหน่วยงานภาครัฐ	- ประยุกต์ใช้เครื่องมือ AI ให้เหมาะสมกับแนวทางการจัดหางานให้เกิดประโยชน์ต่อภาระงานภาครัฐ

นอกจากนี้เมื่อสำรวจช่องว่างระหว่างกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐของประเทศต่าง ๆ ในกรณีศึกษากับภาครัฐไทยพบว่า ทำให้เห็นสิ่งที่ภาครัฐไทยยังบกพร่องและสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติได้ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการสรรหาคัดเลือก จำแนกตามประเทศ

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	แคนาดา	นิวซีแลนด์	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	บาห์เรน	ออสเตรเลีย	เอสโตเนีย	ประเทศไทย
การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
อัลกอริทึม AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานในตำแหน่งว่าง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
การใช้ Chatbot ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก	✓	✓		✓					✓
ปัญญาประดิษฐ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนการทดสอบและประเมินผล	✓								
การสร้างแพลตฟอร์มเว็บไซต์สำหรับสมัครงาน	✓	✓	✓	✓					✓
การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อลดอคติของการสรรหาและคัดเลือก						✓			
การใช้ปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์วิดีโอสัมภาษณ์						✓	✓		

จากตารางข้างต้นเมื่อเปรียบเทียบการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐของทั้ง 8 ประเทศกรณีศึกษากับประเทศไทย พบว่าของต่างประเทศมีรูปแบบที่หลากหลายในการนำมาใช้กับการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐที่เหมาะสมกับหน่วยงานและความต้องการของประเทศตนเองแตกต่างกันออกไป แต่ประเทศไทยพบว่ามีเพียงการใช้แชทบอท (Chatbot) ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก และการสร้างแพลตฟอร์มเว็บไซต์สำหรับสมัครงาน แต่ในเรื่องของประสิทธิภาพนั้นยังต้องพัฒนาอีกมาก นอกจากนี้จะเห็นช่องว่างอย่างชัดเจนสำหรับการพัฒนาของประเทศไทยตามแบบอย่างของประเทศดังกล่าวและสามารถเลือกปรับใช้จากรูปแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศได้

5. แนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศเพื่อนำมาประยุกต์ใช้สำหรับภาครัฐไทย

การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำแนวทางหรือเทคนิควิธีการที่ได้รับความนิยมเป็นที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐจากภาครัฐต่างประเทศทั่วโลก ซึ่งถือเป็นแบบอย่าง (Best Practice) ในการนำมาปรับใช้ ภาครัฐไทยปัจจุบันส่วนใหญ่ดำเนินการสรรหาคัดเลือกบุคลากรโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง และอาจมีบางหน่วยงานที่สรรหาคัดเลือกด้วยตัวเองแตกต่างไปจากวิธีการของสำนักงาน ก.พ. อย่างไรก็ตามสำนักงาน ก.พ. เป็นหนึ่งหน่วยงานที่สำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐโดยการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ ดังนั้นประการแรกสำหรับแนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐไทยควรเริ่มจากสำนักงาน ก.พ. คือการเริ่มต้นนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในเบื้องต้นก่อน โดยอาจทำเว็บไซต์สมัครงานแบบเบื้องต้น ใช้ปัญญาประดิษฐ์ที่ไม่ซับซ้อนมากนัก ผ่านความร่วมมือกับบริษัทเอกชน แล้วจึงค่อยพัฒนาเว็บไซต์ให้ดีขึ้น โดยไม่ขัดต่อระเบียบราชการในเรื่องการสรรหาบุคลากร รวมทั้งปรับปรุงระเบียบการสอบแข่งขันให้ทันสมัยมากขึ้น ประการที่สอง อย่างที่ทราบกันดีว่า สิ่งที่เป็นปัญหาและข้อจำกัดสำหรับประเทศไทยคือ ภาครัฐไทยยังคงฝังรากลึกอยู่กับรูปแบบเดิมซึ่งยากต่อการปรับเปลี่ยนเนื่องจากเป็นระบบที่มีการสั่งสมทางวัฒนธรรมและค่านิยมแบบเดิมมานานจนยากที่จะแยกหรือปรับเปลี่ยนออกจากกันได้ในการปรับเปลี่ยนจะต้องใช้ระยะเวลาความพยายามและอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด (ศุภชัย ยาวะประภาษ, 2546) ดังนั้นการประยุกต์ใช้แนวทางดังกล่าวจะต้องปรับเปลี่ยนในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปดำเนินการเหมือนกับสถานการณ์การสรรหาคัดเลือกที่ผ่านมาในอดีตสำหรับการนำแนวทางของต่างประเทศมาใช้อาจนำร่องโดยการใช้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งของภาครัฐ ส่วนราชการต่าง ๆ แล้วค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนมาใช้หลายหน่วยงานมากขึ้น หากนำมาปฏิบัติแล้วมีผลลัพธ์ที่ดีขึ้น และอีกปัญหาหนึ่งคือ ระเบียบราชการ การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกอาจยังขัดต่อระเบียบราชการ ข้อเสนอแนะคือควรปรับระเบียบราชการเสียก่อน ให้เกิดความยืดหยุ่นมากขึ้น เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสำหรับสังคมโลกปัจจุบันภายใต้ความเหมาะสม ประการที่สาม การอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นองค์กรเอกชน เพื่อช่วยในสนับสนุนความรู้และเครื่องมือเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีที่ขับเคลื่อนโดย AI สำหรับใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก หรือรัฐวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จในการใช้ AI กับกระบวนการสรรหาคัดเลือก เพื่อปรับแนวทางให้เข้ากับองค์กรภาครัฐมากขึ้น

ทั้งนี้การนำ AI เข้ามาใช้ในกระบวนการรับสมัครพนักงานและกระบวนการสัมภาษณ์ทำได้เพียงการคัดกรองคุณสมบัติของผู้สมัครในเบื้องต้นเท่านั้นการตัดสินใจสุดท้ายยังเป็นหน้าที่ของฝ่ายบุคคลและผู้บริหารในการคัดเลือกผู้สมัครที่เหมาะสมกับหน่วยงานเนื่องจากยังมีความไม่แน่ใจว่าหากใช้ AI ในการตัดสินใจคัดเลือกผู้สมัครแต่เพียงอย่างเดียวจะทำให้ได้พนักงานที่มีลักษณะเหมือนหุ่นยนต์มากเกินไปจึงจำเป็นต้องใช้มนุษย์ในการคัดเลือกใน

ขั้นตอนสุดท้ายผมด้วยแต่ในท้ายที่สุดเมื่อรับผู้สมัครเข้ามาแล้วผู้สมัครยังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับองค์กรด้วย เช่น ขั้นตอนการปฐมนิเทศ

สำหรับมุมมองของผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำมาใช้ในแต่ละเครื่องมือของแต่ละประเทศ เพราะในแต่ละเครื่องมืออาจมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน หรือบางเครื่องมือที่รัฐบาลอื่นใช้แล้วอาจจะไม่ได้ผลก็ต้องตระหนักและคิดพิจารณาให้ถี่ถ้วนรอบคอบก่อนนำแนวทางต่าง ๆ มาใช้ รวมถึงนำมาปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย (Best Fit) ซึ่งปัจจุบันภาครัฐไทยนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อบริการและตอบสนองความต้องการแก่ประชาชนบ้างแล้ว ดังนั้นการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐจึงไม่ยากเกินความคาดหมาย

บทสรุป Conclusions

บทบาทของการนำปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence -AI) มาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในส่วนของการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ ที่เป็นต้นแบบสำหรับการนำมาใช้ปฏิบัติงานในองค์กรภาครัฐ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับภาครัฐไทยนั้น ถือเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาและอธิบาย เนื่องด้วยสังคมปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล กระบวนการสรรหาคัดเลือกโดยเฉพาะภาครัฐจึงต้องปรับเปลี่ยนให้เท่าทันยุคสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ด้อยไปกว่าองค์กรภาคส่วนอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษาบทบาทการปรับตัวที่สำคัญของต่างประเทศที่มีผลลัพธ์เป็นที่ประจักษ์และประสบความสำเร็จเป็นเรื่องที่ประเทศไทยยังจำเป็น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทที่เหมาะสม

บทความนี้นำเสนอจากการวิเคราะห์แนวคิดที่สอดคล้องกับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ที่นำมาใช้รวมกับแนวคิดการสรรหาคัดเลือกในภาครัฐ ถือว่ามีความสอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาอย่างชัดเจน อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาและอธิบายสถานการณ์และพลวัตการเปลี่ยนผ่านของกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐไทย และการปรับใช้แนวทางจากต่างประเทศ ตลอดเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงระบบการสรรหาคัดเลือกให้สอดรับกับสถานการณ์ในแต่ละยุคสมัย โดยมีแนวทางจากต่างประเทศเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ จนมาถึงปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์เป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงแทนที่การสรรหาคัดเลือกแบบดั้งเดิม ซึ่งหลายประเทศก็ได้พัฒนาขับเคลื่อนเช่นเดิม ทั้งยังเป็นแบบอย่าง (Best Practice) ที่สำคัญให้ภาครัฐไทยได้นำไปประยุกต์ใช้เหมือนดังในอดีต เมื่อศึกษาการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกในปัจจุบันของภาครัฐแล้วจะพบเทคนิควิธีการต่าง ๆ แทรกอยู่ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกไม่ว่าจะเป็น การนำมาใช้คัดกรองผู้สมัคร การวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผ่านวิดีโอ การวิเคราะห์คาดการณ์อัตรากำลัง รวมถึงการประเมินทักษะความสามารถ ที่ต้องการให้เทคโนโลยี AI เข้ามาช่วย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นมนุษย์ได้ไปปฏิบัติงานอื่นที่ซับซ้อนกว่า ทั้งนี้ก็พบว่ามีข้อดีมากมายหากนำมาใช้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม รวมถึงข้อจำกัดบางอย่างที่เป็นผลเสียและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้จาก

ความผิดพลาด ดังนั้นจึงต้องนำแนวทางมาปรับใช้อย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งบทความนี้ก็ได้นำเสนอกรณีศึกษาประเทศตัวอย่างที่โดดเด่นในการนำ AI มาใช้สำหรับการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ จึงทำให้เห็นช่องว่างสำหรับภาครัฐไทยที่จะต้องปรับใช้และพัฒนาให้สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงตามประเทศที่พัฒนาแล้วในเรื่องดังกล่าว โดยจะต้องตระหนัก คิดพิจารณาให้ถี่ถ้วน เริ่มต้นแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อไม่ขัดต่ออุปสรรคปัญหาที่ประสบพบเจออยู่ และคำนึงถึงบริบทความเหมาะสมของระเบียบราชการไทยตามแนวทางและข้อเสนอแนะของผู้เขียน

ดังนั้นเมื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์แล้วพบว่า ประเด็นแรก ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้ถูกนำมาใช้ในทุกแวดวงอุตสาหกรรมในทุกประเทศทั่วโลก รวมไปถึงสำหรับการบริหารจัดการองค์กรในส่วนการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะกระบวนการสรรหาคัดเลือก และเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรภาครัฐที่บทความนี้มุ่งสนใจและศึกษา ซึ่งการ AI มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐนั้น ประเทศต่าง ๆ ได้นำมาปรับใช้จนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการประยุกต์ใช้ โดยบทความได้นำเสนอจากกรณีศึกษาในประเทศตัวอย่าง ประการที่สองเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับภาครัฐไทยจะเห็นได้ว่าการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐไทยยังคงแตกต่างกับภาครัฐต่างประเทศอยู่มาก เนื่องจากข้อจำกัดของระบบราชการไทย ทำให้เห็นช่องว่างได้อย่างชัดเจนระหว่างภาครัฐไทยและภาครัฐต่างประเทศ ส่วนประการที่สาม จากการศึกษาและอธิบายผ่านหัวข้อต่าง ๆ ของบทความจึงนำมาสู่แนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทยให้เหมาะสมตามบริบทภายใต้ระเบียบราชการของประเทศไทยได้

เอกสารอ้างอิง Conclusions

ชญานุช จตุรจินดา. (2564). AI กับการบริหารงานบุคคล. วารสารสังคมศาสตร์, 51(1), 3-19.

นิสดารก์ เวชยานนท์. (2559). *ระบบการสรรหา พัฒนา และรักษาบุคลากรภาครัฐของไทย (พ.ศ. 2418 - ปัจจุบัน).* รัตนไตร.

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.. (2562). *คู่มือการดูแลและพัฒนาข้าราชการพลเรือนสามัญที่อยู่ระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ*. โรงพิมพ์สำนักงาน ก.พ..

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *ปัญญาประดิษฐ์ในการให้บริการของภาครัฐ.* สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2566, จาก https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Articles/AI-in-Government-Services.aspx

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2566). *เทคโนโลยีที่สำคัญในยุคดิจิทัล: เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ Tech Series: Artificial Intelligence (AI).* สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2566, จาก https://www.depa.or.th/th/article-view/tech-series-artificial-intelligence-ai

ศรัณวิชญ์ อัครทวีวัฒนาธร. (2562). *นวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์กับการสรรหาทรัพยากรบุคคล* [สารนิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2546). *การบริหารงานบุคคลภาครัฐไทย : กระแสใหม่และสิ่งท้าทาย.* บริษัท จุดทอง จำกัด.

Australian Government. (2022). *About us.* Retrieved September 8, 2023, from ttps://www.mpc.gov.au/about-us

Bangkok Bank InnoHub. (2023). *เมื่อโลกเข้าสู่ยุค Digital HR บทบาทสำคัญของ AI ที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล*. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2566, จาก https://www.bangkokbankinnohub.com/th/the-role-of-ai-in-recruitment/

Brad A. M. J., Jerrell D. C., & Jared J. L. (2022). Artificial Intelligence and Public Human Resource Management: Questions for Research and Practice. *Public Personnel Management,* 51(4), 538-562.

Canada.ca. (2023). *GC Digital Talent*. Retrieved September 8, 2023, from https://talent.canada.ca/en

Civil Service Fast Stream. (2021). *The Civil Service Fast Stream. Grow like nowhere else*. Retrieved September 8, 2023, from https://www.faststream.gov.uk/index.html

IBM. (2023). *About IBM*. Retrieved September 8, 2023, from https://www.ibm.com/about?lnk=flathl

James, H. (2023). *Leveraging AI in Government Recruitment: An Introduction to Transforming Talent Acquisition*. Retrieved September 2, 2023, from https://www.linkedin.com/pulse/leveraging-ai-government-recruitment-introduction-talent-hawkins/

Jobs.govt.nz. (2023). *About jobs.govt.nz*. Retrieved September 2, 2023, from https://jobs.govt.nz/portal/about.html?v=2020

Karan H. B. (2019). *An exploration of how Artificial Intelligence is impacting Recruitment and Selection process* [master dissertation]. Dublin Business School.

Marwan, M. A. & Saeed, H. A. (2020). Trends And Opportunities Of Artificial Intelligence In Human Resource Management: Aspirations For Public Sector In Bahrain. *International journal of scientific & technology research*, 9(1), 3867-3871.

Robert, W. & Tim, P. (1998). *Competency Based Recruitment and Selection*. Chichester England. John Wiley & Son.

Soumi, G., Soumi, M. & Santosh, K. D. (2024). *Artificial Intelligence Techniques in Human Resource Management*. Apple Academic Press, Inc.

USAJOBS. (2023). *About USAJOBS.* Retrieved September 8, 2023, from https://www.usajobs.gov/Help/About/

Zimmerling, A. & Chen, X. (2021). Innovation and possible long-term impact driven by COVID-19: Manufacturing, personal protective equipment and digital technologies. *Technology in Society*, 65: 101-541.

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน

Sustainable Promotion of Cultural Tourism of Provinces in The Mekong River Region

มณีชัชวาล มณีศรี

Maneechatchavan Maneesri

[1] นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

[1]Maneechatchavan_pook@hotmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน” โดยผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาว่าเนื่องจากปี 2566 เป็นปีแห่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีจังหวัดที่มีความได้เปรียบในเชิงพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานีนั้น มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่นแตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง และแต่ละจังหวัดมีวัฒนธรรมที่หลากหลายในด้านต่างๆ เช่น ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีความน่าสนใจอย่างไรบ้าง โดยผู้ศึกษาต้องการจะนำเสนอถึงจุดเด่นและจุดด้อยในภาพรวมของแต่ละจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงว่ามีอะไรบ้าง และที่สำคัญคือการที่จะทำให้จังหวัดในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการ หรือแนวทางในการส่งเสริมอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; จังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขง ; อย่างยั่งยืน

Abstract

The Study of “Sustainable Promotion of Cultural Tourism of Provinces in The Mekong River region” The Researcher is Interested in Studying that because 2023 is The Year of Promoting Cultural Tourism. Which in The Northeastern Region of Thailand. There are Provinces that Have Geographic Advantages in the Mekong River that has a Border with Lao People’s Democratic Republic Including Loei Province, Nong Khai Province, Bueng Kan Province, Nakhon Phanom Province, Mukdahan Province, Amnat Charoen Province and Ubon Ratchathani Province. There are Different Geographic Features or How are they the same? and Each Province Has a Diverse Culture in Various Aspects Such as Religion, Arts, Culture, Customs and Traditions. What is Unique about the Local Area?. This will be Important Information that Will Help Promote Cultural Tourism That is Diverse and Interesting. The Researcher Wants to Present the Overall Strengths and Weaknesses of Each Province. What is there in the Mekong River? and the Important Thing is to Make Provinces in The Mekong River Region Have Promotion. Sustainable Tourism is Possible. Must Consist of Principles or What are The Guidelines for Promotion? To be Useful Development of Sustainable Cultural Tourism in the Further.

Keywords: Promotion; Cultural Tourism; Provinces in the Mekong River; Sustainable

บทนำ Introduction

เป็นที่ทราบกันดีกว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหนึ่งในแหล่งรายได้ที่สำคัญที่นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ กระแสเงินตราไหลเวียนในประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมและขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุนที่ช่วยเพิ่มการขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศไทย อ้างอิงจากบัญชีประชาชาติด้านการท่องเที่ยว (Tourism Satellite Account : TSA) ในปี 2562 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Gross Domestic Product : TGDP) มากถึง 3,005,552 ล้านบาท หรือเท่ากับสัดส่วนร้อยละ 17.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570))

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2566 – 2570) มีสาระสำคัญของแผนฯ ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทุกรูปแบบ และพร้อมที่จะเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความทันสมัยผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม การยกระดับบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ เข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New Normal) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรน่า (Covid – 19) ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในภาครัฐภาคเอกชน ภาคท้องถิ่นและภาคประชาชน โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อให้สามารถใช้เป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่วิสัยทัศน์และเป้าหมายได้อย่างแท้จริง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพลิกฟื้นการท่องเที่ยวไทยเพื่ออนาคตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน (Building Forward a Better Tourism For All) โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ 3 กลุ่มหลัก ดังต่อไปนี้

1) ประชาชน (People) การท่องเที่ยวไทยจะมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม (Social Impact) ที่ประชาชนไทยและนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน คือ เรื่องความสะอาด ความปลอดภัยและการได้รับมาตรฐานการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมให้มีความเชื่อมโยงและยกระดับสาธารณูปโภคให้มีคุณภาพตลอดเส้นทาง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยรวมไปถึงการใช้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากศูนย์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว (One – Stop Tourism Database) เพื่อนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

2) รายได้ (Profits) การท่องเที่ยวไทยยังคงมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Economic Impact) มุ่งเน้นไปที่การดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงจากหลากหลายประเทศอย่างสมดุล โดยพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวไทยให้มีความล้ำสมัย ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีศักยภาพ และสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้น่าประทับใจ มีคุณค่า อีกทั้งมุ่งเน้นไปที่การลดการรั่วไหลของรายได้จากการท่องเที่ยว และการกระจายความเจริญจากการท่องเที่ยวไปยังทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย รวมไปถึงการให้ความสำคัญแก่การฟื้นฟูและส่งเสริมภาคการผลิตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้กลับมามีขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก

3) ความยั่งยืน (Planet) การท่องเที่ยวไทยจะมีส่วนช่วยในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (Environmental & Cultural Impact) โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและต่อยอดทรัพย์สินทางวัฒนธรรมไทยและเอกลักษณ์ไทยให้เข้ากับยุคสมัยอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมและทั่วถึงภายในระยะเวลา 5 ปี คือ “การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัว การเติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม (Rebuilding High Value Tourism Industry with Resilience, Sustainability and Inclusive Growth)” โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคตนับจากนี้ จะมุ่งเน้นไปที่การดำเนินการเพื่อพัฒนา และยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ต่อยอดการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดรับกับภาวะความปกติถัดไป (Next Normal) เพื่อการเติบโตอย่างครอบคลุม (Inclusive Growth) ด้วยการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Approach)

โดยในปี 2566 เป็นปีที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี 2. การท่องเที่ยววิถีเชิงชนบท 3. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 4. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม และ 5. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงศ์มณฑา, 2564 : 208 - 314)

การท่องเที่ยวที่เน้นรูปแบบเฉพาะตัว เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลายเป็นกระแสใหม่ของการท่องเที่ยว และเพื่อเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยวตามกระแสนี้ส่งผลให้ประเทศไทยเองก็มีการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้มีการผลักดันให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความหลากหลายตั้งอยู่ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ จึงทำให้กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้นยิ่งเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบัน

สำนักงานสถิติแห่งชาติและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ทำการสำรวจเก็บสถิติพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย (2555 - 2560) พบว่า คนไทยเลือกท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมเฉลี่ย ร้อยละ 17 จากรูปแบบการท่องเที่ยวที่นิยมมากที่สุดทั้งหมด 5 ประเภท ซึ่งเป็นอันดับที่ 4 จาก 5 รูปแบบการท่องเที่ยวที่คนไทยนิยมในปัจจุบัน

ผู้ศึกษามีความสนใจและต้องการจะนำเสนอถึงความน่าสนใจของจังหวัดในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี มีสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่มีความโดดเด่นแตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง และแต่ละจังหวัดมีวัฒนธรรมที่หลากหลายในด้านต่างๆ เช่น ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญ ที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรม ที่หลากหลายและมีความน่าสนใจอย่างไรบ้าง โดยผู้ศึกษาต้องการจะนำเสนอถึงจุดเด่นและจุดด้อยในภาพรวมของแต่ละจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงว่ามีอะไรบ้าง และที่สำคัญคือการที่จะทำให้จังหวัดในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้น จะต้องประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีที่เหี่ยวข้อง หลักการหรือแนวทางในการส่งเสริมอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในอนาคต

เนื้อหา Body

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังเป็นที่นิยมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเทศไทยมีความน่าสนใจและมีความหลากหลายในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค โดยผู้ศึกษาต้องการนำเสนอในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดที่อาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี ด้วยเหตุที่ว่าจังหวัดเหล่านี้มีความน่าสนใจและได้เปรียบเชิงพื้นที่ที่ติดกับลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งมีความเชื่อมโยงทางพรมแดนกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเช่นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีสภาพเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนหลายล้านคนต่อปี ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขออธิบายรายละเอียดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อที่จะศึกษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ หรือตำนานพื้นถิ่นต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งผลพลอยได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจต่อการแต่งกาย สภาพภูมิศาสตร์และสถาปัตยกรรมในพื้นที่นั้นๆ

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย (2554, น.32) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจ หรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกต เรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่า วัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงาน

สร้างสรรค์ ประเพณี ขนบธรรมเนียม และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ (2560) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการเดินทางจากสถานที่ตนพำนักอยู่ออกไปยังสถานที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว เป็นการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้และสัมผัสถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน เรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมไปถึงโบราณวัตถุและศาสนาสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน (สมเกียรติ ชัยพิบูลย์, 2550) โดยส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ศิลปะวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางธรรมชาติ 3) เป็นสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยว 4) สถานที่ที่เป็นร้านค้าเพื่อให้
นักท่องเที่ยวเลือกซื้อสินค้าที่ต้องการ 5) สถานที่มีส่วนร่วมของชุมชน และ 6) มีการสร้างจิตสำนึกกับการท่องเที่ยว (ปรัชญาพร พัฒนผล, 2554) ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมและประเพณี 3) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท 4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา 5) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (จุฑาภรณ์ ทองเพ็ง, 2554)

วีระพล ทองมา และคณะ (2554) กล่าวสรุปว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของหมู่คณะ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนที่สมาชิกในสังคมเดียวกันยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จนสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2551) นิยามว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางด้านศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณี ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน งานประเพณี วิถีชีวิต การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น อาจจะดำเนินการโดยภาครัฐหรือภาคเอกชนได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะศึกษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ หรือตำนานพื้นถิ่นต่างๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อที่จะศึกษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ หรือตำนานพื้นถิ่นต่างๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้และสัมผัสถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน เรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมไปถึงโบราณวัตถุและศาสนาสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เพื่อให้เกิดเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม คือองค์ประกอบที่เป็นนามธรรม เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างแหล่งท่องเที่ยว หรือการมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบนี้คือจุดเด่นด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ ที่สามารถพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในพื้นที่ หรือสถานที่นั้น ๆ ได้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น วิถีพื้นบ้าน ภาษาพื้นถิ่น อาหารพื้นถิ่น ประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะตัว วิถีชีวิตชุมชน ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ ตำนานหรือนิทานพื้นถิ่น เป็นต้น

2. องค์ประกอบทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม คือองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม ที่มีคุณสมบัติทั้งการเป็นสิ่งที่สร้างรูปแบบของวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ และการเป็นทรัพยากรที่สามารถนามาพัฒนาเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ลักษณะภูมิประเทศ ในพื้นที่นั้นๆ เป็นต้น

3. องค์ประกอบทางธุรกิจและการพัฒนา คือองค์ประกอบที่นำองค์ประกอบทั้งสองข้างต้นมารวมกัน เพื่อสร้างแผนธุรกิจ หาจุดแข็งของตนเอง สร้างและพัฒนาจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว วางแผนการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและการรักษาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น แผนธุรกิจที่ชุมชนมีส่วนร่วม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง แผนการรักษาสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะประกอบด้วย 10 ประการ ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น 2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ 3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง 4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก 5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา 6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ 7) ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา 8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องต่างกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร 9) ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ และ 10) ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้

1. ประเภทวัฒนธรรมและประเพณี คือแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นในการไปสัมผัสชื่นชมเข้าร่วม ได้รับประสบการณ์ของวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลที่อาจจะมีความเป็น เอกลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละพื้นที่ที่ไปท่องเที่ยว

2. ประเภทประวัติศาสตร์ คือแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นในการเรียนรู้ ศึกษาสถานที่ ประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ เพื่อการเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ความ เป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในอดีต

3. ประเภทชุมชน คือแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถี ชีวิตของชุมชนที่ได้ไปทำการท่องเที่ยว ศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีการใช้ชีวิต วัฒนธรรมชุมชน ภาษา อาหาร ศาสนา ความเชื่อหรือธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ

สภาพทางภูมิศาสตร์และลักษณะเด่นเชิงพื้นที่ของจังหวัดในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง

จังหวัดในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานีนั้น มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่นแตกต่างกันหรือเหมือนกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จังหวัดเลย

พื้นที่จังหวัดเลยมีจุดแข็งอยู่ที่แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น และการได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ชุมชนมีรูปแบบสังคมวัฒนธรรม ที่มีความสมัครสมานสามัคคีมีโอกาสที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะ 3 ปีถัดจากนี้ไป ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งพื้นที่จังหวัดเลยเป็นพื้นที่พิเศษทางด้านการท่องเที่ยวที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจัดให้เป็น 1 ใน “12 เมืองต้องห้าม...พลาด” โดยมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาฟื้นฟูและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรมและที่มนุษย์สร้างขึ้น ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการเพื่อเพิ่ม มูลค่าสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว คงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนของแต่ละพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว (Cluster) และพื้นที่จังหวัดเมืองรอง ส่งเสริมการสร้างสรรค์สินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่าอีกด้วย (Ministry of Tourism and Sports, 2015: 25)

2. จังหวัดหนองคาย

จังหวัดหนองคาย ถือเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่โดดเด่น มีความสำคัญทั้งทางด้านยุทธศาสตร์และทางเศรษฐกิจของประเทศไทย มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านการค้าชายแดนและจุดหมายปลายทางที่สำคัญทั้งทางด้านการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดชายแดนที่อยู่ติดกับเวียงจันทน์เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบกับสภาพลักษณะของที่ตั้งและอาณาเขตดังกล่าว ทำให้หนองคายเป็นจังหวัดที่มีจุดผ่านแดนตลอดตามแนวชายแดน ในบริเวณพื้นที่ 6 อำเภอ คืออำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอสังคม อำเภอโพนพิสัย และอำเภอรัตนวาปี ยิ่งในช่วงปี 2558 มีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ASEAN Economic Community หรือที่เรียกว่า AEC ที่ย่อมาจาก ซึ่งมีเป็นเป้าหมายสำหรับการรวมกลุ่ม

ทางเศรษฐกิจของสมาคมประชาชาติ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน จึงทำให้ประเทศไทยได้ประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ และจังหวัดหนองคายได้รับเลือกเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการลงทุน ด้วยลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของหนองคาย มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์พิเศษ มีพื้นที่ติดแม่น้ำโขงทอดเป็นแนวยาวตลอด มีสายน้ำโขงที่ทอดตัวยาวไปกับอาณาเขตของพื้นที่ และได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่หลากหลาย และคนทั่วไปจะต้องนึกถึงตำนานเล่าขานอันโด่งดังของพญานาค ความผูกพันของคนหนองคายกับพญานาค และวิถีชีวิตอันเรียบง่าย ที่ถ่ายทอดสะท้อนความสัมพันธ์กับสายน้ำโขงปรากฏออกมาให้เห็นในวิถีชีวิต สถาปัตยกรรม และกิจกรรมประเพณีในปัจจุบันส่งผลให้คนส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้าหาธรรมะ เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมงานบุญเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้น โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไหว้เทพเจ้า ทำบุญเที่ยวตามวัดดังต่าง ๆ และเที่ยวตามประเพณีสำคัญทางศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นต้น

3. จังหวัดบึงกาฬ

จังหวัดบึงกาฬมีทำเลที่ตั้งติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงทำให้ประชากรของทั้งสองประเทศมีการติดต่อกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการติดต่อทางการค้า ด้วยศักยภาพเชิงพื้นที่ทำให้จังหวัดบึงกาฬได้รับการยอมรับว่าเป็นเมืองท่าการค้าชายแดน นอกจากนี้จังหวัดบึงกาฬยังเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชายแดนแนวลุ่มแม่น้ำโขง ที่น่าสนใจมาก โดยมีพื้นที่มีป่าอนุรักษ์และป่าสงวนในบริเวณที่มีจำนวนมาก จึงเป็นจังหวัดที่ยังคงมีความเป็นธรรมชาติสูง จุดเด่นทางศักยภาพพื้นที่มีความเหมาะสมในการเป็นสถานที่ดึงดูนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติเข้าสัมผัสต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดบึงกาฬ โดยแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว บึงกุดทิง บึงโขงหลง หาดคำสมบูรณ์ น้ำตกถ้ำฝุ่น น้ำตกถ้ำพระ น้ำตกตาดนกเขียน น้ำตกเจ็ดสี น้ำตกชะแนน วัดภูทอกหรือวัดเจติยาคีรีวิหาร วัดโพธาราม (วัดหลวงพ่อพระใหญ่) วัดอาฮงศิลาวาส แก่งอาฮง ศาลเจ้าแม่สองนาง และแนวลำน้ำโขงที่น่าพักผ่อนและทัศนียภาพที่สวยงาม

4. จังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนม ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง กอปรกับจังหวัดนครพนมมีจุดเด่นและจุดแข็งในหลายด้าน อาทิ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม และมีภูมิสังคมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่หลากหลาย เป็นที่ประดิษฐานขององค์พระธาตุพนมอันล้ำค่า พระธาตุประจำวันเกิดทั้ง 7 วันประดิษฐานอยู่ และมีความสำคัญทางด้านศาสนาในระดับภูมิภาคไทย-ลาว อินโดจีน ตลอดจนความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง อีกทั้งยังมีสนามบินนครพนม สะพานมิตรภาพ อีกทั้งสถานีต้นทางรถไฟรางคู่สายนครพนม-บ้านไผ่ นอกจากนี้ จังหวัดนครพนมได้รับการประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษซึ่งแสดงให้เห็นว่าจังหวัดนครพนมมีศักยภาพและความพร้อมในการที่จะเป็นเมืองเขต

เศรษฐกิจพิเศษ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยว ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างดี (ข้อมูลเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม, 2558)

5. จังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นประตูสู่อินโดจีนตามเส้นทาง East-West Economic Corridor (EWEC) เป็นจังหวัดที่เป็นประตูเชื่อมต่อกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสามารถเดินทางเชื่อมต่อไปยังประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้ มุกดาหารเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลาย ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น จึงนับว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งในด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และสถานที่สำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ และมีวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกันมีความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการลงทุนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม โดยหลังจากที่มีการเปิดใช้สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ที่จังหวัดมุกดาหารตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา จังหวัดมุกดาหารได้กลายเป็นศูนย์กลางในการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีการลงทุนและการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชนเกิดการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขนส่งการคมนาคมพลังงานไฟฟ้า นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการให้การศึกษา ตลอดจนลดข้อจำกัดด้านกฎหมายและข้อระเบียบระหว่างประเทศในกลุ่มลุ่มแม่น้ำโขง และที่สำคัญคือการให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อระดับนานาชาติ เนื่องจากเป็นช่องทางในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

จังหวัดมุกดาหารยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ ๆ หลายแห่ง โดยกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมืองมุกดาหาร ประกอบด้วย 1. หอแก้วมุกดาหาร 2. ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง 3. วัดศรีมงคลใต้ 4. ตลาดสินค้าอินโดจีน 5. ศูนย์สาธิตสินค้าพื้นเมืองมุกดาหาร 6. แหล่งท่องเที่ยววัดรอยพระพุทธบาทภูมโนรมย์ 7. อุทยานแห่งชาติมุกดาหารอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ และ 8. สะพานมิตรภาพไทย–ลาว แหล่งท่องเที่ยวอำเภอหว้านใหญ่ ประกอบด้วย 1. วัดมโนภิรมย์ 2. บ้านสองคอน 3. แก่งกะเบา 4. วัดป่าวิเวก แหล่งท่องเที่ยวอำเภอดอนตาล ประกอบด้วย 1. อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว 2. กลองมโหระทึก และ 3. อุทยานสมเด็จย่า (ฐานวรพัฒน์) แหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอหนองสูง ประกอบด้วย 1. วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) 2. น้ำตกตาดโตน 3. น้าตกแก่งหลวง 4. วัดถ้าจำปา และ 5. หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านภู แหล่งท่องเที่ยวอำเภอนิคมคำสร้อย ประกอบด้วย 1. วัดภูดานแต้ และ 2. อ่างเก็บน้าชลประทานห้วยขี้เหล็ก สถานที่ท่องเที่ยวอำเภอคำชะอี ประกอบด้วย 1. อ่างเก็บน้าห้วยมุก 2. ศูนย์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน 3. ภูแม่นางหม่อน 4. น้ำตกศักดิ์สิทธิ์ 5. วัดป่าวิเวกวัฒนา 6. น้ำตกตาดโตน (ห้วยเลา) และ 7. ภูธง แหล่งท่องเที่ยวอำเภอดงหลวง ประกอบด้วย 1. น้าตกแก่งโพธิ์ 2. ห้วยขี้หมู-ถ้ำม้ามิด 3. อ่างเก็บน้าห้วยหินลับ 4. ผานางนอนเปลือย 5. วัดพระพุทธบาท 6. อ่างเก็บน้าห้วยชะโนด 7. อนุสาวรีย์อนุสรณ์สถานรู้รักสามัคคี 8. ฝายน้าล้น

ห้วยบางทราย 9. วัดภูกาพร้า 10. อ่างเก็บน้าห้วยไร่ และ 11. น้ำตกห้วยเลา (วัฒนา โคตรถา และศุภวัฒนากรวงศ์ธนวสุ, 2554)

6. จังหวัดอำนาจเจริญ

จังหวัดอำนาจเจริญมีอำเภอชานุมาศเป็นอำเภอที่ตัดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงขวางกั้นเป็นพรมแดงที่มีระยะทางกว่า 40 กิโลเมตรซึ่งประชาชนทั้ง 2 ประเทศได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันได้แก่ การท่องเที่ยว การประมง การเกษตร สำหรับจังหวัดอำนาจเจริญถือเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือภาคอีสานตอนใต้เป็นจังหวัดที่น่าสนใจเพราะมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการค้นพบแหล่งชุมชนโบราณโบราณสถาน และโบราณวัตถุมากมายให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางไปสัมผัสและชมความงามกันได้แก่ พุทธยานพระมงคลมิ่งเมือง ตั้งอยู่ที่เขาด่านพระบาทบริเวณวัดเป็นหินด้านธรรมชาติร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดเกิดจากลำน้ำห้วยทมไหลผ่านพระลานหินทรายเป็นน้ำตกที่มีน้ำตลอดทั้งปีวรรณะอุทยานภูสิงห์ภูผาผึ้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและขึ้นชื่อในจังหวัดอำนาจเจริญซึ่งเป็นบริเวณของภูหินทรายมีความสูงประมาณ 200-300 เมตรครอบคลุมบริเวณพื้นที่หลายตำบลด้วยกันต่อมาได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติมีที่พักแคมป์ปิ้งให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาพักผ่อนเขาคีรีวงหรือวัดป่าภูมโนรมย์ตั้งอยู่บนเทือกเขาภูมโนรมย์สถานที่ท่องเที่ยวทำชาติที่สวยงามเป็นป่าบนภูหินทรายที่มีลักษณะสวยและแปลกตา วัดอำนาจหรือวัดพระเจ้าใหญ่ลือชัยวัดชื่อดังที่มีการตกแต่งอย่างสวยงามเป็นที่ประดิษฐานของพระเจ้าใหญ่ลือชัยหรือพระฤทธิ์ลือชัยเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสูงตั้งอยู่ในอำเภอชานุมาศสถานที่ท่องเที่ยวริมฝั่งแม่น้ำโขงมีเพิงหลังเล็กๆตั้งไว้บริการนักท่องเที่ยวริมแก่งประมาณ 20-40 หลังและวัดสี่แยกแสงเพชรหรือวัดถ้ำแสงเพชรบนตั้งอยู่บนภูหินทรายไม่ไกลจากวัดถ้ำแสงเพชรและอ่างเก็บน้ำห้วยสีโทภายในวัดมีบรรยากาศร่มรื่นมีความกว้างขวางรวมถึงสิ่งก่อสร้างที่งดงามอาทิเช่นพระสถูปเจดีย์ศาลขนาดใหญ่ สถานที่เมื่อมาถึงอำนาจเจริญต้องมาเยือนให้ได้

7. จังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า แอ่งโคราช โดยสูงจากระดับน้ำทะเล ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่สูงต่ำ เป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออกมีแม่น้ำโขง เป็นแนวเขตกั้นจังหวัดอุบลราชธานีกับประเทศลาว เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านหลายประเทศ ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ในเขตอำเภอเขมราฐ อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอนาตาล และมีแม่น้ำมูลไหลมาบรรจบที่อำเภอโขงเจียม ความยาวในช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดอุบล ฯ ประมาณ 150 กิโลเมตร มีแม่น้ำชีไหลมาบรรจบกับแม่น้ำมูล ซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัด จากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออกแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม และมีลำน้ำใหญ่ ๆ อีกหลายสาย ได้แก่ ลำเซบาย ลำเซบก ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย ห้วยตุงลุง และมีภูเขาสลับซับซ้อนหลายแห่งทางบริเวณชายแดนตอนใต้ที่สำคัญ คือทิวเขาบรรทัดและทิวเขาพนมดงรัก ซึ่งกั้นอาณาเขตระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับประเทศลาวและประเทศกัมพูชา โดยหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีได้จุดประกายแนวความคิดเรื่องวงกลมเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (ศุภชัย วรรณเลิศสกุล, 2553: 8-24) เมื่อปี พ.ศ. 2534 เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานี ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนล่าง) และภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง โดยมีจังหวัดอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลาง มาจากแนวคิดพื้นฐานจากข้อเท็จจริงตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งตั้งอยู่ศูนย์กลางของภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง และความพร้อมของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ที่มีศักยภาพในการพัฒนาตลอดจนความพร้อมขององค์ประกอบทางสาธารณูปโภคพื้นฐาน เป็นข้อมูลสนับสนุนแนวคิดวงกลมเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ประกอบด้วยอำเภอโขงเจียม อำเภอเขมราฐ อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอนาตาล และอำเภอศรีเมืองใหม่ เป็นเขตพื้นที่ติดต่อกับชายแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ที่ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวปรารถนาที่จะเรียนรู้ศิลปะวิทยากรที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของเขา ก็จะท่องเที่ยวไปยังประเทศนั้น ๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มนุษย์วิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวโยงกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี ปัจจุบันเพื่อชมสิ่งศิลปนานาพรรณในหอศิลป์ เพื่อนมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหกรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญ ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหกรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญ ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหกรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญ ๆ ฯลฯ การเดินทางโดยมีเหตุจูงใจดังกล่าวเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ซึ่งสอดคล้องกับ Howell (1993,pp.159-161) ที่อธิบายถึงการท่องเที่ยววัฒนธรรมว่า เป็นการเดินทางของผู้คนไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้ เพื่อหาประสบการณ์และความบันเทิง โดยมีความโดดเด่นและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นตัวดึงดูดทางการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้เรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมให้กว้างไกลไปกว่าเดิม การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย รวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อการตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศน์ด้วย เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันมีค่าสูงสุด เกิดปัญหาผลกระทบน้อยที่สุดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง เหมาะสม ด้วยการศึกษาและ วางแผนเพื่อส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่า และยาวนานที่สุดในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คง

อยู่ หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการท่องเที่ยวของทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ มีการบริหารจัดการอย่างดีเยี่ยมจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นเกิดการมีส่วนร่วม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) เป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สังคม โดยจะต้องมีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่าและเกิดความยั่งยืน เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ภายใต้ขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในการรองรับนักท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน รักษาวัฒนธรรม ระบบนิเวศ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น โดยเกิดผลกระทบน้อยที่สุดเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550) โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนอย่างสมดุล ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยว และต้องมีการสร้างสมดุลที่เหมาะสมระหว่างองค์ประกอบ 3 มิติเหล่านี้ (World Tourism Organization, 2005) และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น คือการท่องเที่ยวที่เน้นการนำเสนอความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่นั้นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการบริหารจัดการร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว โดยร่วมมือกันในการรักษาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไพริน เวชธัญญะกุล (2559)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนายั่งยืน

องค์การสหประชาชาติ (United Nation ,1993) ได้ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ “รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตัวเอง”

แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วม หมายถึง การประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดและเป้าหมายที่เหมือนกันได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และร่วมกันรับผลประโยชน์ โดยจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน (เชาวลิต อยู่เกิด, วิจิตรา ศรีสอนและศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, 2564) และการมีส่วนร่วม คือความเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์และจิตใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทำให้เป็นเหตุให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และยังทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2527) โดยกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทราบถึงปัญหาของชุมชน และ

ร่วมมือเข้ามามีส่วนรวมในชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การศึกษาและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ 2. การให้ความรู้และความเข้าใจแก่คนในชุมชนหรือเจ้าของพื้นที่ 3. ร่วมกันวางแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน 4. การดำเนินงานตามแผน 5. การติดตามและประเมินผลร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างยั่งยืน (เพชรอำไพ มงคลจิรเดช, ศุภรานันท์ ดลโสภณ, สุชาดา กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2557) โดยเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) การที่ประชาชนจะต้องมีอิสระภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว 2) จะต้องมีความเสมอภาคในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3) ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วม (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552)

แนวทางการส่งเสริมศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพ หมายถึง ความพร้อมหรือความสามารถของสถานที่นั้น ๆ ที่จะสามารถรับมือและสามารถเอื้ออำนวยความสะดวกหรือความพร้อมต่าง ๆ ต่อการปรับปรุงและพัฒนาเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาศักยภาพ ยังเป็นการนำความรู้ความสามารถของบุคคลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือองค์กรให้มากที่สุด โดยในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตอดเวลา ทำให้การพัฒนาศักยภาพนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะหากบุคคลหรือองค์กรนั้นมีศักยภาพที่สูงก็จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีตามมานั้นคือ ความสำเร็จขององค์กร (ดรุณ ไกรศรี, 2554) โดยการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวประกอบได้ด้วยองค์ประกอบการท่องเที่ยว 4 ด้าน ได้แก่ 1) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านพื้นที่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยลักษณะทางทรัพยากรด้านธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ 2) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการจัดการหรือด้านความปลอดภัยในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง 3) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 4) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วม (จารุจน์ กลิ่นดีปลี, 2541)

การวิเคราะห์ SWOT

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั่วไป เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต (Vision) โดย SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมายดังนี้ Strengths – จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบขององค์กร (ปัจจัยภายใน) Weaknesses – จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบขององค์กร (ปัจจัยภายใน) Opportunities – โอกาสที่จะทำให้องค์กรดำเนินการได้ (ปัจจัยภายนอก) และ Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์การ (ปัจจัยภายนอก)

หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง

(รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กร ธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรที่เหมาะสมต่อไป

การวิเคราะห์ TOWS Matrix

TOWS Matrix คือ โมเดลวิเคราะห์แบรนด์หรือธุรกิจที่ต่อยอดมาจากกลยุทธ์ SWOT Analysis ด้วยการ Match หรือจับคู่องค์ประกอบระหว่างปัจจัยภายใน (Strength และ Weakness) และปัจจัยภายนอก (Opportunity และ Threat) เข้าด้วยกัน เพื่อยกระดับการวางแผนกลยุทธ์ให้มีความชัดเจน เนื้องานมีเป้าหมายที่เห็นภาพที่ชัดเจน โดยส่วนประกอบของ TOWS มีดังนี้ (T) Threats, (O) Opportunities, (W) Weaknesses, (S) Strengths โดยการวิเคราะห์ TOWS นั้นหลัก ๆ แล้วจะสามารถแบ่งออกเป็นกลยุทธ์ได้ทั้งหมด 4 รูปแบบ โดยจะเป็นการประกอบจุดแข็งและจุดอ่อนเข้ากับโอกาสและอุปสรรค ดังนี้

1. กลยุทธ์เชิงรับ (Weaknesses + Threats) เป็นการนำข้อมูล (W) และ (T) ของ SWOT เพื่อมองหาวิธีลดความเสี่ยงจากผลกระทบในปัจจัยทั้ง 2 อย่าง โดยที่เรามักเห็นเป็นประจำก็คือการปิดหรือลดสาขาของธุรกิจ ในสถานการณ์ภายนอกไม่ว่าจะเป็นวิกฤติต่างๆ หรือปัญหาภายในที่ก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี

2. กลยุทธ์เชิงรุก (Strengths + Opportunities) เป็นการนำข้อมูลจุดแข็งที่ได้จาก (S) และ (O) ของ SWOT มาปรับปรุงให้เข้ากับโอกาสทางธุรกิจที่มีอยู่ให้เหมาะสม ก่อเกิดเป็นกลยุทธ์ที่สามารถสร้างผลกำไร

หรือคุณค่าทางการตลาดได้อย่างเห็นผล เช่น การปรับรูปแบบของสินค้าที่ได้รับความนิยมอยู่แล้วให้ตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภคมากกว่าเดิม

3. กลยุทธ์เชิงป้องกัน (Strengths + Threats) เป็นการนำข้อมูลในส่วนของ (S) และ (T) ของ SWOT หรือก็คือนำจุดแข็งขององค์กรมาตอบโต้อุปสรรคจากปัจจัยภายนอกและภายใน เช่น เมื่อเรามีสินค้าใหม่แทนที่จะไปสร้างช่องทางใหม่ที่ต้องไปต่อสู้กับคู่แข่งในหลายๆ ด้าน เอามาขายผ่านช่องทางเดิมที่มีคนติดตามอยู่แล้วดีกว่า ซึ่งจะสามารถป้องกันการตัดราคาของคู่แข่งได้ เป็นต้น

4. กลยุทธ์เชิงแก้ไข (Weaknesses + Opportunities) เป็นการนำข้อมูลในส่วนของโอกาสทางการตลาด (O) และจุดอ่อน (W) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของ SWOT มาสร้างเป็นกลยุทธ์

เพื่อนำโอกาสที่มีมาลดจุดอ่อนขององค์กรหรือธุรกิจนั้นๆ เช่น การมองหาคู่ค้าหรือแหล่งต้นทุนวัตถุดิบต่างๆ ที่มีราคาถูกลงเพื่อลดต้นทุน เป็นต้น

กรณีศึกษาจังหวัดที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ศราวัสดี นวกัณห์วรกุล และดวงเงิน ซื่อภักดี ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า มีการนำหลักการ SWOT Analysis มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และอาหารถิ่น ถือได้ว่าเป็นจุดแข็ง (Strength) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง สำหรับจุดอ่อน (Weaknesses) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวไม่ได้มาตรฐาน ขาดการสร้างความโดดเด่นและเรื่องราว (Story) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวระดับมืออาชีพ ขาดเครื่องมือการสื่อความหมายที่มีคุณภาพ และขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างจริงจัง สำหรับโอกาส (Opportunities) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า โอกาสที่เป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง คือยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระดับภูมิภาคโดยเฉพาะแผนงานการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนิเซีย–มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT-GT) สำหรับอุปสรรค (Threat) อุปสรรคหลักที่ขัดขวางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง คือ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภายใต้

ผลจากการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีรูปแบบหลากหลาย มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากลและเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ และการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างประเทศในหลากหลายมิติ สำหรับกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบรับการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค และการพัฒนาเครื่องมือสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมภายในเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง สำหรับกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นด้านความมั่นคงและความปลอดภัย และส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และกลยุทธ์เชิงรับ (WT) ได้แก่ การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

เนื่องจากบทความนี้เป็นบทความวิชาการ ดังนั้นผู้ศึกษาต้องการจะรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษาวิจัยต่อไป จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีที่ได้รวบรวมมา และควรค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้การศึกษางานชิ้นนี้มีความครอบคลุมทุกมิติทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลที่เป็นข้อเด่น – ข้อด้อย ของแต่ละจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อจะได้ทราบถึงความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และนำมาจัดทำเป็นแนวทางในการการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษากรณีศึกษาของจังหวัดที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เพิ่มเติม เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา และเปรียบเทียบข้อดี - ข้อด้อยของงานชิ้นนี้ในอนาคตต่อไป

4. ควรมีการศึกษากรณีศึกษาของต่างประเทศ ที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา และเปรียบเทียบข้อดี – ข้อด้อย และพัฒนาการศึกษาเรื่องนี้ในอนาคตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

การเขียนบทความเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน” สำเร็จลงได้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยเฉพาะท่านศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ธำรงลักษณ์ (นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย) เป็นอย่างสูงยิ่ง ที่เป็นแรงบันดาลใจอันสำคัญ และได้สร้างโอกาสให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสในการร่วมนำเสนอและเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่ทรงคุณค่ายิ่งในการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และขอขอบคุณทุก ๆ กำลังใจจากครอบครัว เหล่าคณาอาจารย์และเพื่อนพี่น้อง ที่คอยติดตามและส่งเสริมกำลังใจแก่ผู้ศึกษามาโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง References

กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา.ค้นเมื่อ 17พฤศจิกายน 2563, http://www.dra.go.th/module/attach_media/sheet6820140512110031.pdf

ข้อมูลเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม. 2558. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2566, จาก http://www.industry.go.th/nakhonphanom/index.php/download/338-sez-nakornphanom/file

จารุจน์ กลิ่นดีปลี. (2541). การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี.สารนิพนธ์มหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ง. (2554). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

เชาวลิต อยู่เกิด, วิจิตรา ศรีสอน และศิโรตม์ ภาคสุวรรณ. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2). สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564.จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/249759/170728

เชียรช่วง กัลยาณมิตร. (2558). รายงานผลการศึกษาเรื่องเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย.ค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2563, จาก

ww.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER052/GENERAL/DATA0000/00000325.PDF

ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). พลวัตรการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2550. [พิมพ์ครั้งที่ 1]. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ การท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยพะเยา.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล อ้างถึงใน ยศพนต์ สุธรรม. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ, แพรส แอนด์ ดีไซด์ จ ากัด

ประพัทธ์ชัย ไชยนอก. (2554). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้าน ด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. ใน ในวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

เพชรอำไพ มงคลจิรเดช, ศุภรานันท์ ดลโสภณ, สุชาดา กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2557). กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. วารสารวิชาการ ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 7(1).

ระพีพรรณ จันทรสา. (2565).รูปแบบการพัฒนาเสนทางทองเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู

วัฒนา โคตรถา และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร. วารสารการบริหารท้องถิ่น. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน 2554

ศราวัสดี นวกัณห์วรกุล และดวงเงิน ซื่อภักดี. (2564) วารสารนาคบุตรปริทรรศ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน นครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: สำนักวิทยาบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

Ministry of Tourism and Sports. (2015). Thailand Tourism Strategy 2015-2017. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports

การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต

Management of safety measures for water tourism Office of Disaster Prevention and Mitigation Phuket Province

นางแสงเดือน หังสวนัส[1] นายวรพร อรรคศรีวร[2] นางสาวอารียา มะอะหมีน[3]
Mrs. Sangduean Hungsavanus[1], Mr. Woraporn Akkasriworn[2,] Ms. Areeya Ma-ameen[3]
[1]อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,
[2]อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,
[3]นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,
[1]Lecturer in Public Administration Faculty of Humanities and Social Sciences Phuket Rajabhat University,
[2]Lecturer in Public Administration Faculty of Humanities and Social Sciences Phuket Rajabhat University,
[3]students in the field of public administration Faculty of Humanities and Social Sciences PhuketRajabhat University,
sangduean.*h@pkru.ac.th[1],woraporn.a@pkru.ac.th[2],s6410835343@pkru.ac.th[3]*
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการศึกษาการบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ต ปัญหาความปลอดภัยทางน้ำและอุบัติเหตุในการท่องเที่ยวทางน้ำย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นสูง ส่งผลให้ความเชื่อมั่นในการท่องเที่ยวลดลง สภาพปัญหาการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการขาดการรับข้อมูลการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ การศึกษาองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยต้องมีการจัดทำนโยบายด้านการจัดการความปลอดภัยที่เป็นนโยบายและแผนปฏิบัติในทิศทางเดียวกันสำหรับการบริหารทุกระดับ บทความนี้จึงได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับมาตรการความปลอดภัย วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการยกระดับมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ จากการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการมาตรฐานความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ ประกอบด้วย องค์ประกอบในการจัดการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 5 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบายด้านการจัดการความปลอดภัย 2) ด้าน

ระบบการจัดการความปลอดภัย 3) ด้านการวางแผนและการนำไปปฏิบัติ 4) ด้านการประเมินผล 5) ด้านการดำเนินการปรับปรุง และควรดำเนินการจัดทำคู่มือและการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาสาสมัคร รวมทั้งมีการปฏิบัติด้านการรักษาความปลอดภัยกิจกรรมทางน้ำตามมาตรฐานสากล

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; มาตรฐานความปลอดภัย; การท่องเที่ยวทางน้ำ

Abstract

This article examines how the Office of Disaster Prevention and Mitigation manages water tourist safety measurement. Thailand Province. The social and economic well-being of Phuket depends on the tourism sector. Accidents and issues with water safety are very likely to occur in water tourism. As a result, tourists are less confident. The difficulty in providing aid to tourists systems from a lack of knowledge about different forms of help. The creation of safety measurement policies which are plans of action and policies directed in the same direction at all levels of management is necessary for studying the components of safety measurement. Therefore, this paper has been researched and evaluated to serve as a manual for improving safety precautions. Studying the variables that the Office of Disaster Prevention and Mitigation uses to manage safety standards in water tourism is the goal. In addition to offering suggestions for improving safety measures for. From the study and analysis of factors in the management of water tourism safety standards, it consists of components in tourism safety measurement in 5 areas: 1) safety management policy, 2) safety management system, 3)Planning and implementation 4) Evaluation 5) Improvement operations and recommendations should be made to prepare a manual and organize volunteer training activities. Including safety practices for water activities according to international standards.

Keywords: Management; Safety standards; Water tourism

บทนำ

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะ และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงในระดับโลก ซึ่งเป็นที่รู้จักในเรื่องของหาดทรายที่สวยงาม น้ำทะเลใส ท้องทะเลที่งดงาม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวมากมายหลายประเภท รวมถึงกิจกรรมนันทนาการและกีฬาทางน้ำ นอกจากนี้จังหวัดภูเก็ตยังมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับเกาะบริวารโดยรอบ และเกาะในจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียง ปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต ในช่วงเดือนมกราคม-พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2565 มีนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยมีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตจำนวนกว่า 1.7 ล้านคน ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีรายได้หมุนเวียนจากการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ที่ 26,505 ล้านบาทเศษ เมื่อพิจารณาจากตัวเลขการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต พบว่า จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวหลักที่สามารถฟื้นตัวด้านการท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วกว่าจังหวัดอื่น ๆ และเป็นการฟื้นตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนี้จังหวัดภูเก็ตยังเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นอันดับ 1 ใน 5 จังหวัดแรกของภาคใต้ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสูงที่สุด (จังหวัดภูเก็ต,2552)

จากการสำรวจสภาพปัญหาความปลอดภัยทางน้ำในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะพื้นที่ชายหาดถือเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับเกาะภูเก็ตเป็นอย่างมากในแต่ละปี ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของเกาะที่มีชายหาดเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นจำนวนมากเกิดขึ้นบนพื้นที่ชายหาดบนเกาะภูเก็ต ด้วยเหตุนี้ทำให้นักท่องเที่ยวมีความเสี่ยงจากภัยที่อาจเกิดจากการทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ บนพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้วยเช่นกัน อาทิเช่น ภัยอันตรายจากสัตว์ทะเล ภัยจากการจมน้ำเสียชีวิต ร่องกระแสน้ำที่พัดไหลออกจากฝั่ง (Rip Current) และภัยอันตรายจากยานพาหนะทางทะเล ซึ่งจากข่าวเรือฟีนิกซ์ล่มกลางทะเลในจังหวัดภูเก็ต เมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยมีนักท่องเที่ยวเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และได้สร้างความเสียหายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างมาก นอกจากนี้บนเกาะภูเก็ตนั้นเรามักจะพบกับข่าวที่ว่ามีนักเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติที่เสียชีวิตจากการจมน้ำในขณะที่ทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่ชายหาดอยู่เป็นประจำทุกปี ซึ่งเกิดขึ้นจากหลากหลายสาเหตุปัจจัยด้วยกัน แต่สาเหตุหนึ่งที่มักได้ยินอยู่บ่อยครั้งจากการรายงานของสื่อต่าง ๆ คือปัญหาของการเพิกเฉยและละเมิดสัญลักษณ์ที่เจ้าหน้าที่ได้ใช้ในการให้ข้อมูลหรือเตือนภัย เป็นต้น (เอกชัย ชำนินา,2563:180)

เนื้อหา

1.แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางน้ำของประเทศไทย

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมากเพราะอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวสร้างรายได้แก่ประเทศไทยและมีส่วนสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยเติบโตขึ้น นอกจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังผู้ประกอบการกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตลอดห่วงโซ่อุปทานแล้ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ภาคชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายย่อยได้มีรายได้และเติบโตถึงระดับฐานราก

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนา ประเทศที่มุ่งมั่นทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

แม้ประเทศไทยจะมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่แข็งแรงและมีชื่อเสียงในระดับโลก โดยเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หรือการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมประเภทอื่นๆ เมื่อพิจารณาในบริบทสากลแล้วจะ พบว่าประเทศอื่นๆ ก็ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถใน การแข่งขันด้วยเช่นกัน โดยการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับนานาชาตินั้นนับวันก็ยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้น มีการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยเครื่องมือการสื่อสารและช่องทางสมัยใหม่ซึ่งมีความ ทั่วถึงโดยนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงข้อมูลและเนื้อหานั้นได้ ประเทศไทยจึงต้องปรับตัว ปรับปรุง และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ของตลาดการท่องเที่ยวในระดับ สากล รวมถึงการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และทำการตลาดท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้เกิดความตระหนักรู้ในระดับสากลถึงประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยวประเทศไทยและ สามารถมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่หลากหลายและผสมผสานกันอย่างลงตัว อีกทั้งยังสร้างเอกลักษณ์ที่ ไม่สามารถหาจากที่ใดในโลกแก่นักท่องเที่ยวได้ (พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย,2566)

1.1 เป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดเป็นการท่องเที่ยวสาขาหนึ่งซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยจำนวนมาก โดยถือได้ว่าเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงที่สุดประเภทหนึ่งของประเทศไทย เป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวสาขานี้ คือ การกำหนดกลยุทธ์หรือมาตรการที่เหมาะสมเพื่อรักษาฐานนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ เจาะตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดของประเทศไทย ซึ่งในขณะเดียวกันนี้ก็จะต้องมีการคิดค้นนวัตกรรม รูปแบบหรือประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบใหม่ที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมาหรือเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำอีก การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมการ ท่องเที่ยวของประเทศไทยในองค์รวมอีกด้วย (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา,2562)

1.2 ความหมายของการท่องเที่ยวทางน้ำ

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ซึ่งเป็นองค์การที่มีภารกิจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ มีความยั่งยืน และสามารถเข้าถึงได้ โดยทั่วไป ได้กำหนดนิยามของ “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การท่องเที่ยวประกอบด้วยกิจกรรมของบุคคล ซึ่งเดินทางและเข้าพักยังสถานที่ซึ่งมิใช่สภาพแวดล้อมตามปกติของบุคคลนั้นเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ติดต่อกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการพักผ่อน (Leisure) วัตถุประสงค์ทางธุรกิจ (Business) และวัตถุประสงค์ อื่น ๆ ซึ่งแตกต่างไปจากการประกอบกิจกรรมที่ได้ค่าตอบแทนภายในสถานที่ที่เดินทางไป” ส่วนนิยามของการท่องเที่ยวทางน้ำยังมิได้มี

การกำหนดไว้อย่างชัดเจน เหมือนเช่นนิยามของการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) แต่ทั้งนี้เบื้องต้นกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องมี ความหมายเช่นเดียวกับนิยามของการท่องเที่ยวที่ได้ให้ไว้โดย UNWTO กล่าวคือ ต้องมีการเดินทางไปยังสถานที่ซึ่งมิใช่สภาพแวดล้อมปกติ (Usual Environment) โดยใช้เวลาอยู่ในสถานที่ที่เดินทางไปไม่เกิน 1 ปี และไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อการจ้างงานในสถานที่เดินทางไปนั้น

นอกจากนี้การท่องเที่ยวทางน้ำยังมีถ้อยคำสื่อให้เห็นว่าจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวจะมีลักษณะพื้นที่เป็นทะเลหรือชายหาด กล่าวคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปนั้นมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ทำในบรรยากาศทางทะเลและชายหาด ดังนั้นในแง่ของการกำหนดนิยามของการท่องเที่ยวประเภทนี้จึงมีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวประเภทนี้ในหลายลักษณะด้วยกัน อาทิ

การท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่จะต้องมีจุดหมายปลายทางที่เป็น ทะเล ชายหาด หรือเกาะ” กล่าวคือ การพิจารณานิยามการท่องเที่ยวจากจุดหมายปลายทางที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวว่าจะต้องมีลักษณะเป็นทะเล ชายหาด หรือเกาะจึงจะกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวนั้นจะเป็นการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่จะต้องมีจุดหมายปลายทางที่มี ลักษณะเป็นเมืองที่มีบรรยากาศท้องทะเล (Coastal Town)” กล่าวคือ การพิจารณานิยาม การท่องเที่ยวจากจุดหมายปลายทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววว่าจะต้องมีลักษณะเป็นเมืองที่มี บรรยากาศท้องทะเล (Coastal Town) จึงจะกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวนั้นจะเป็นการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำนอกจากจะเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่อยู่ในจุดหมายปลายทางที่เกี่ยวข้องกับทะเล ชายหาด หรือเกาะแล้ว อุณหภูมิในบริเวณดังกล่าวมักจะมีอุณหภูมิ ตั้งแต่ 24 องศาเซลเซียสขึ้นไป กล่าวคือ การพิจารณานิยามการท่องเที่ยวโดยเพิ่มองค์ประกอบ ในแง่ของอุณหภูมิเข้าไปด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้รับความนิยมจากบรรยากาศที่อบอุ่นเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบอากาศอบอุ่นและเดินทางมาจากพื้นที่ที่มีอากาศหนาว ส่วนในประเทศไทยที่มีอากาศอบอุ่นตลอดทั้งปีไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาองค์ประกอบในแง่ของอุณหภูมิเหมือนอย่างประเทศที่มีอากาศหนาวเย็น(Ministry of Hotel & Tourism,2564)

1.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้รับความนิยม

กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้รับความนิยมในจังหวัดภูเก็ตมีหลายประเภท เช่น กิจกรรมดำน้ำ ดูปะการัง กิจกรรมการพักผ่อนและการชมทิวทัศน์ริมชายหาด การชมหมู่บ้านชาวประมงและชาวเล กิจกรรม การแล่นเรือ การเล่นกีฬาทางน้ำ การตกปลา เป็นต้น กิจกรรม 3 กิจกรรมที่มีความโดดเด่น ๆ คือ

กิจกรรมดำน้ำ วัตถุประสงค์หลักของการดำน้ำคือ การชมความสวยงามของปะการังและการสัมผัสกับชีวิตใต้ทะเลที่มีความสวยงามแตกต่างจากการท่องเที่ยวบนบก ถึงแม้แหล่งปะการังจะไม่ใช่ แหล่งปะการังที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเมื่อเทียบแล้วยังมีจำนวนที่ น้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่าง อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ แต่แหล่ง ปะการังในจังหวัดภูเก็ตมีความสวยงามกว่าเพราะมีสีสัน สดใสและสร้างสีสันให้แก่โลกใต้ทะเลได้อย่างลงตัว แหล่งท่องเที่ยวที่มีการดำน้ำชายฝั่งด้านทะเลอันดามันมีจำนวนมากโดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง

การแล่นเรือและเรือยอร์ช เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้รับความนิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในจังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามันที่ได้รับความนิยมสูง จากนักท่องเที่ยวต่างชาติการเล่นเรือใบและท่องเที่ยว ทางทะเลด้วยเรือยอร์ชเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมทิวทัศน์ ความสวยงามของทะเลไทย บริเวณที่มีชื่อเสียงคือ ในจังหวัดภูเก็ตและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดพังงามี ลักษณะเป็นหมู่เกาะล้อมรอบเกาะภูเก็ต จะเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ชื่นชอบการแล่นเรือยอร์ชเพื่อชมทิวทัศน์ทางทะเลได้ดี (พรรณษา กาเหว่า,2556)

2. **แนวคิดจากการศึกษาและการพัฒนาตัวแบบนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ**

2.1 แนวคิดของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น (Van Meter and Van Horn, 1975)

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้ทำการพัฒนากรอบแนวคิดของเรื่องนโยบายร่วมกับชาเคนสกี้ (Sharkansky, 1970) ซึ่งต่างจากตัวแบบเชิงระบบของอีสตัน(Easton, 1965) ซึ่งได้พัฒนาไว้ก่อนแล้ว ตัวแบบของแวน มีเตอร์ และชาเคนสกี้ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ในระบบทั้งสิ้น 6 ส่วน ได้แก่

(1) สภาพแวดล้อม ที่ช่วยกระตุ้นผู้ปฏิบัติงาน (ข้าราชการ) และกระตุ้นให้เกิดผลิตผล (product) ของงานที่ผู้ปฏิบัติงานทำ

(2) ความต้องการและทรัพยากรที่ถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อม ส่งไปยังผู้กำหนดนโยบาย

(3) กระบวนการแปลงสภาพ (conversion process) ประกอบด้วยโครงสร้างอย่างเป็นทางการ และกระบวนการของรัฐที่จะใช้แปลงความต้องการและทรัพยากรให้เป็นนโยบายสาธารณะ(public policy)

(4) นโยบายที่มีเป้าหมายเจตนาหรือคำสั่งไปยังเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

(5) สมรรถนะของนโยบายที่เป็นตัวชี้วัดถึงระดับของการตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย (ประชาชน) และ

(6) ผลสะท้อนกลับของนโยบาย ซึ่งสะท้อนกลับไปยังกระบวนการแปลงสภาพในลักษณะของความต้องการและทรัพยากร เพื่อให้เกิดการแปลงสภาพต่อไป จะสังเกตได้ว่าตัวแบบของแวน มีเตอร์และชาเคนสกี้แสดงให้เห็นว่าความเข้าใจในกระบวนการของนโยบายที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสนใจไปที่จุดเชื่อมโยงระหว่างนโยบาย และสมรรถนะของนโยบายมากเท่าที่ควร

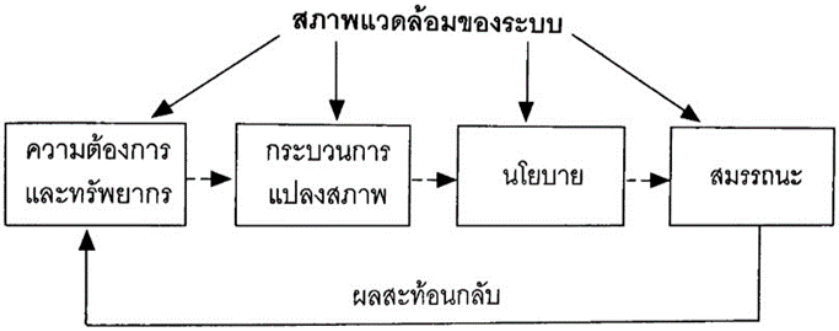

ภาพที่ 1 ภาพระบบแนวคิดของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น

ที่มา: วรเดช จันทรศร (2556: 524)

2.2 ตัวแบบด้านการจัดการของวรเดช จันทรศร (วรเดช จันทรศร 2527, 2540)

ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model) ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีองค์การ เน้นให้ความสนใจไปที่สมรรถนะขององค์การเพราะเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับองค์การที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความคาดหวังเพียงใด ในลักษณะนี้นโยบายที่จะประสบความสำเร็จได้จึงต้องอาศัยโครงสร้างขององค์การที่เหมาะสม บุคลากรที่อยู่ในองค์การจะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านการบริหารและด้านเทคนิคอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ องค์การยังต้องมีการวางแผนเตรียมการ หรือมีความพร้อมทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ และงบประมาณ ตัวแบบนี้จึงเป็นความพยายามที่จะศึกษาหาแนวทางแก้ไขอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยการแก้ที่ตัวองค์การ เช่น การขาดเงินทุน การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความล่าช้าในการสรรหาบุคลากร ความล่าช้าในการจัดตั้งระบบงานต่างๆ เป็นต้น

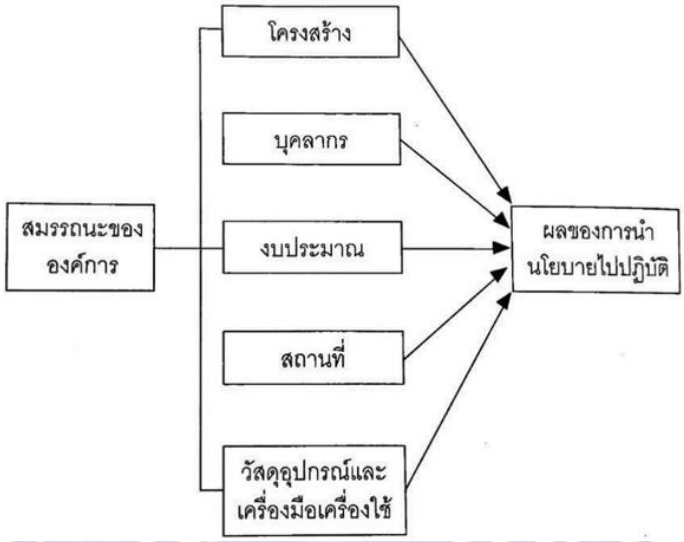

ภาพที่ 2 ภาพตัวแบบด้านการจัดการ

ที่มา: วรเดช จันทรศร (2556: 524)

3. การวิเคราะห์บริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำจังหวัดภูเก็ต

สภาพปัญหาการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่ชายฝั่ง ทะเลโดยเฉพาะพื้นที่ชายหาดถือเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้าง รายได้ให้กับเกาะภูเก็ตเป็นอย่างมากในแต่ละปีด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของเกาะที่มีชายหาดเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นจำนวนมากเกิดขึ้นบนพื้นที่ ชายหาดบนเกาะภูเก็ต ด้วยเหตุนี้เองทำให้นักท่องเที่ยวมีความเสี่ยงจากภัยที่อาจเกิดจากการ ทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ บนพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้วยเช่นกัน อาทิเช่น ภัยอันตรายจากสัตว์ ทะเล ภัยจากการจมน้ำเสียชีวิต ร่องกระแสน้ำที่พัดไหลออกจากฝั่ง บนเกาะภูเก็ตนั้นมักจะพบกับข่าวที่ว่ามีนักเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติที่เสียชีวิต จมน้ำจากการทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่ชายหาดอยู่เป็นประจำทุกปีซึ่งเกิดขึ้นจากหลากหลาย สาเหตุปัจจัยด้วยกัน แต่สาเหตุหนึ่งที่มักได้ยินอยู่บ่อยครั้งจากการรายงานของสื่อต่าง ๆ

จากนโยบายของรัฐบาลที่วางแนวทางในการปฏิรูประบบราชการ โดยดำเนินการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดินของส่วนราชการต่าง ๆ ให้เป็นระบบซึ่งมีการก่อตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นหน่วยงานหลักในการปฏิบัติภารกิจที่เคยซ้ำซ้อนอยู่ในหน่วยงานอื่น ๆ ให้เป็นระบบเปรียบเสมือนเป็นเจ้าภาพในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก ทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานใหม่ถือกำเนิดขึ้นเพื่อจัดการสาธารณภัยอย่างเป็นระบบ คือ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยมีภารกิจหน้าที่ในการจัดทำแผนแม่บท วางมาตรการ ส่งเสริม สนับสนุน การป้องกัน บรรเทาและฟื้นฟูจากสาธารณภัย กำหนดนโยบายด้านความปลอดภัย สร้างระบบป้องกันเตือนภัย ฟื้นฟูหลังเกิดภัย และการติดตามประเมินผล เพื่อให้หลักประกันในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประกอบด้วยบุคลากรที่ถ่ายโอนมาจาก 5 หน่วยงาน คือ

1.กรมการเร่งรัดพัฒนาชนบท
2.กองป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรมการปกครอง
3.สำนักงานคณะกรรมการป้องกันอุบัติภัย สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
4.กองสงเคราะห์ผู้ประสบภัย กรมประชาสงเคราะห์
5.กรมการพัฒนาชุมชน (งานบริการด้านช่างพื้นฐาน)

บุคลากรจากหน่วยงานเหล่านี้จะเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันใจการปฏิบัติงานป้องกัน บรรเทา และฟื้นฟู ด้วยระบบการบริหารจัดการสาธารณภัยอย่างเป็นระบบ และเกิดผลสัมฤทธิ์ในการลดความสูญเสียที่เกิดขึ้น จากสาธารณภัยทุกประเภทอย่างเป็นรูปธรรม กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการสาธารณภัยอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นศูนย์กลาง ในการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อให้ประชาชนได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้มีความปลอดภัย และไม่ได้รับความสูญเสียด้านชีวิต และทรัพย์สินที่สืบเนื่องจากสาธารณภัย

3.1 การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำจังหวัดภูเก็ต พบว่า การจัดการความปลอดภัยแบ่งได้ตามลักษณะ ดังนี้

3.1.1. นโยบายด้านการจัดการความปลอดภัย เริ่มต้นที่นโยบายของจังหวัดและแผนงานด้านความปลอดภัย ซึ่งถ่ายทอดลงมาเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน สำหรับการบริหารทุกระดับ แต่รายละเอียดของการปฏิบัติอาจมีความเฉพาะเจาะจงตามลักษณะงานของแต่ละแห่งได้ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน และสามารถสื่อสารความสำคัญของการมีระบบการจัดการในรูปของเอกสาร แผน รายงาน โครงสร้างการบริหารระบบ ตลอดจนกิจกรรม เพื่อนำไปจัดสรรทรัพยากรด้านบุคลากร กำลังคน และงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานได้

3.1.2. ระบบการจัดการความปลอดภัย มีการจัดการที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการจัดการด้านหน้าที่ความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ การจัดการความรู้ความสามารถและการฝึกอบรมปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

การจัดการด้านการทำเอกสารความปลอดภัย ตลอดจนเอกสารด้านอาชีวอนามัย และการจัดการการสื่อสารที่ชัดเจนเชื่อถือได้

3.1.3. การวางแผนและการนำไปปฏิบัติ ควรมีการทบทวนระบบการจัดการแล้วนำไปสู่การวางแผน โดยตั้งวัตถุประสงค์ด้านการจัดการความปลอดภัยให้ครอบคลุม จากนั้นนำไปสู่การปฏิบัติที่มีความถูกต้องตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

3.1.4. การประเมินผล มีการตรวจติดตามและการวัดผลการปฏิบัติงาน มีการสอบสวนอุบัติการณ์และผลกระทบต่อความปลอดภัย การตรวจสอบ และการทบทวนการจัดการ

3.1.5. การดำเนินการปรับปรุง เมื่อมีการปฏิบัติและประเมินผลแล้วย่อมต้องพบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานเป็นเรื่องปกติ ดังนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนขึ้นอีก

3.2 แนวทางและข้อเสนอแนะในการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดภูเก็ต พบว่า มาตรการการจัดการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำของจังหวัดภูเก็ต ตามกองมาตรฐานและกำกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยวกำหนดได้ดังนี้

มาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยทางน้ำ

อุบัติภัยทางน้ำที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวและส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ การจมน้ำ ส่วนสาเหตุอื่น ๆ เช่น เรือล่ม เรือนำเที่ยวชนกัน ซึ่งกองมาตรฐานและกำกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ได้มีมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยทางน้ำ ดังนี้

1.1 การจัดทำคู่มือการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเล

จัดทำคู่มือการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเล เพื่อให้จังหวัดภูเก็ตมีแนวทางในการปฏิบัติด้านความปลอดภัยทางน้ำที่มีมาตรฐาน ซึ่งจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัย และเพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวทางทะเล โดยคู่มือจะประกอบด้วยหลักสูตรการฝึกอบรม ตารางการฝึกอบรม วิธีการทดสอบทักษะอาสาสมัครช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวทางทะเล งบประมาณที่ใช้ในการจัดฝึกอบรมและตัวอย่างเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

1.2 การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเล

การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่บุคลากรทางการท่องเที่ยวในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวผู้ประสบภัยทางน้ำอย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งมีแนวทางการปฏิบัติด้านการรักษาความปลอดภัยกิจกรรมทางน้ำตามมาตรฐานสากล

1.3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลแห่งประเทศไทย

จัดกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลแห่งประเทศไทย เพื่อให้อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลจากจังหวัดต่าง ๆ ได้ทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ใน

การทำงานและวิธีการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน เป็นการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

1.4 การจัดกิจกรรมโครงการ Australian Surf Life Savers to train in Phuket

ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลและบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในการฝึกช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลได้รับ การฝึกทักษะการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลที่มีมาตรฐานในระดับสากล โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านทักษะการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลจาก Surf Life Saving ประเทศออสเตรเลีย

ความปลอดภัยทางน้ำเบื้องต้น ธงและสัญญาณธงที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติต้องศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตาม มีดังนี้

ความปลอดภัยทางน้ำทั่วไป

1) ไม่ว่ายน้ำคนเดียว ควรว่ายน้ำกับเพื่อนหรือเป็นกลุ่ม หรือให้ผู้อื่นรู้ว่ากำลังว่ายน้ำอยู่ที่ใด
2) ไม่ว่ายน้ำออกไปไกลจากฝั่ง ควรว่ายน้ำขนานกับฝั่ง
3) ไม่ว่ายน้ำในเวลากลางคืน
4) ว่ายน้ำในบริเวณที่จัดไว้ให้หรือมีเจ้าหน้าที่ชีวพิทักษ์คอยดูแล
5) ไม่ควรใส่กางเกงขายาวลงเล่นน้ำ
6) ไม่ควรลงเล่นน้ำในขณะฝนตก
7) เตรียมอุปกรณ์สำหรับช่วยชีวิตไว้เสมอ เช่น ห่วงชูชีพ เสื้อชูชีพ
8) ให้ขึ้นจากแหล่งน้ำทันทีที่เห็นน้ำขุ่นแดงไหลผ่าน
9) ให้รีบวิ่งหนีขึ้นที่สูงทันทีเมื่อเห็นน้ำลดลงจากชายหาดอย่างรวดเร็ว

ความปลอดภัยในการเดินทางทางน้ำ

1) สวมเสื้อชูชีพที่เหมาะสมกับขนาดน้ำหนักของตัวเองทุกครั้งที่เดินทางทางน้ำ
2) ไม่ควรใส่เสื้อผ้าที่หนา หนักหรืออุ้มน้ำ เช่นกางเกงยีนส์ เสื้อผ้าขนาดหนา
3) มองหาอุปกรณ์สำหรับช่วยชีวิตไว้เสมอเพื่อใช้เมื่อเกิดเหตุการณ์

ความปลอดภัยในการดำน้ำลึก

1) ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการดำน้ำจากโรงเรียนที่ได้มาตรฐาน
2) มีทักษะการดำน้ำในด้านต่าง ๆ รวมถึงมีทักษะขั้นตอนฉุกเฉิน
3) มีความรู้หลักการพื้นฐานด้านเวชศาสตร์ใต้น้ำ
4) ไม่ดำน้ำคนเดียว และควรอยู่ในระยะสายตากับเพื่อนนักดำน้ำตลอดเวลา
5) อย่าให้ร่างกายขาดน้ำหรือดื่มน้ำมากเกินไป
6) ใส่ชุดดำน้ำที่ปกป้องจากสิ่งแวดล้อมทั้งอุณหภูมิและสัตว์ทะเลบางประเภท
7) ใช้ชุดอุปกรณ์ดำน้ำที่ปลอดภัยตามมาตรฐาน

8) อุปกรณ์ดำน้ำต้องได้รับการบำรุงรักษาเป็นอย่างดี

9) ไม่ควรดำน้ำจนเกินขีดจำกัด และควรเลิกดำน้ำก่อนหมดแรง

10) หลีกเลี่ยงการขึ้นบินโดยสารหรือขึ้นในที่สูง

4. แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการมาตรการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน

4.1 ศึกษาข้อมูลเพื่อปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใน 8 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 รัฐบาลให้การสนับสนุนเชิงนโยบาย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในรูปแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมเรือสำราญแบบครบวงจร ที่ระบุให้การท่องเที่ยวเรือสำราญเป็นหนึ่งในสาระแห่งชาติ Road Map10ปี

มิติที่ 2 การปรับแก้กฎหมาย เพื่อให้แข่งขันได้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากกฎหมายล้าหลัง ไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเรือสำราญในปัจจุบัน ทำให้สายเดินเรือผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวไม่ต้องการเข้ามาลงทุนหรือเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากมีความยุ่งยาก ติดขัดข้อกฎหมาย ไม่สะดวกต่อการดำเนินการ และค่าใช้จ่ายสูง

มิติที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านท่าเรือ และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยต้องปรับปรุงท่าเรือที่มีอยู่ให้เป็นท่าเรือหลัก (Home Port) ขยายความยาวหน้าท่าให้สามารถรองรับเรือสำราญขนาดใหญ่ได้

มิติที่ 4 สร้างเส้นทางการเดินทางเชื่อมโนงการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งการพัฒนาการขนส่งสิ่งอำนวยความสะดวกให้เชื่อมโยงการเดินทางระบบสาธารณูปโภคให้มีความสะดวกรวมเร็วและปลอดภัย การคมนาคมขนส่งจากท่าเรือปสถานที่ท่องเที่ยว หรือร้านอาหาร รวมทั้งการเดินทางจากท่าอากาศยานไปท่าเรือหลัก เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ลดความสูญเสียด้านเวลาบนท้องถนน เพิ่มเวลาในการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

มิติที่ 5 การาสร้างความร่วมมือระหว่างภูมิภาค เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนร่วมกัน เจรจาเปิดเส้นทางเดินเรือภายในประเทศทั้งฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน รวมถึงการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ประกอบการจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐอินเดีย

มิติที่ 6 การพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวเนื่องกับเรือสำราญ ต้องแนะนำอาชีพการทำงานบนเรือสำราญให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น เนื่องจากยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร

มิติที่ 7 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานข้อบังคับของอนุสัญญาระหว่างประเทศ ขององค์การทางทะเลระหว่างประเทศ

มิติที่ 8 การสนับสนุนการท่องเที่ยวเรือสำราญในประเทศไทย ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเรือสำราญทั่วโลกกำลังเติบโตอย่างรวมเร็ว แต่ในประเทศไทยไม่มีความพร้อมด้านการตลาดที่ทำให้คนไทยและ ต่างชาติมีข้อมูลและรับรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมเรือสำราญของไทย ในการแนะนำจุดเด่นต่าง ๆ ที่มีอยู่

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในปีที่หนังสือเรื่อง “Tourism : A Community Approach” ของเมอร์ฟี (Murphy. 1985) เป็นการเริ่มต้นสำคัญของแนวคิดเรื่องการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นแนวทางปฏิบัติที่กล่าวถึงกันมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สิ่งที่ถกเถียงกันอย่างมาก คือ เรื่องของประโยชน์ที่กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริงและเรื่องนี้เป็นเรื่องถือว่าสำคัญอย่างมากของการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนถือเป็นเครื่องมือในการจัดการท่องเที่ยว เป็นแนวคิดใหม่ของการจัดการการท่องเที่ยว จนเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน แนวคิดนี้เน้นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนในการตัดสินใจ เนื่องจากการท่องเที่ยวจะสำเร็จไม่ได้หากขาดความเต็มใจที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง สามารถสื่อสารวัฒนธรรมของตนให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง กระบวนการนี้เป็นกระบวนการสำคัญต้องมีการขับเคลื่อนโดยชุมชนอยู่เสมอ ทำให้การเติบโตหรือการเปลี่ยนแปลงที่การท่องเที่ยวจำดำเนินการมาสู่ชุมชนในทิศทางที่ดีที่ชุมชนเองก็พอใจ (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัตย์. 2533: 33-34)

งานเขียนของโทซัน และทิโมที (Tosun and Timothy. 2003) ได้นำเสนอเหตุผลสำคัญ 7 ประการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเป็นฐาน ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน คือ

- การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินการวางแผน และตั้งกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมของชุมชนนำสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในหลาย ๆ ทาง
- การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เพิ่มพูนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้นักวางแผนการท่องเที่ยวตัดสินใจหรือวางแผนการท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น
- การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง
- การมีส่วนร่วมของชุมชนให้ความต้องการของชุมชนสำเร็จได้
- การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริงในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

บทสรุป

การท่องเที่ยวทางน้ำมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างมาก เพราะจังหวัดภูเก็ตมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมเลือกจังหวัดภูเก็ตเป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวทางน้ำ และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัญหาความปลอดภัยทางน้ำและอุบัติเหตุในการท่องเที่ยวทางน้ำย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นสูงได้เสมอ ซึ่งจะส่งผลให้ภาพลักษณ์ของจังหวัดภูเก็ตเสียหาย ความเชื่อมั่นในการท่องเที่ยวลดลง ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ดังนั้น ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง จากสภาพปัญหาความปลอดภัยทางน้ำในจังหวัดภูเก็ตข้างต้น หากจังหวัดภูเก็ตมีมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำที่ดี จะช่วยให้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดภูเก็ตดีขึ้น นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่นและตัดสินใจ

เดินทางมาท่องเที่ยว ส่งผลให้จังหวัดภูเก็ตมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงในระดับโลกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เอกชัย ชำนินา. (2563). **การจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต**. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(8), 174-189**.**

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561). **สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2566, จาก https://www.mots.go.th/

กรุงเทพธุรกิจ. (2560). **ปักหมุดจังหวัดติดทะเล ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติชอบมาเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2566, จาก http://www.bangkokbiznews.com/recommended/detai/510.

กรมควบคุมมลพิษ. (2547). **การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน.** สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2566, สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/waste_garbage.html#s๑.

ขวัญฤทัย เดชทองคำ. (2564). **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืนของธุรกิจภายใต้วิกฤติโควิด 19**. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 7(2), 1-1

ข่าวภาคใต้. (2565). **ภูเก็ตโกยรายได้ท่องเที่ยว 2.6 หมื่นล้าน ช่วง 5 เดือนแรกปีนี้ เดินหน้ากระตุ้นตลาดคนไทยดึงเที่ยวเพิ่ม**. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2566, จาก https://mgronline.com/

วรเดช จันทรศร. (2556). **ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ**: กรุงเทพฯ. พริกหวานกราฟฟิค

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). **รายงานศึกษาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยงทางทะเลและชายหาด**. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2566, จาก https://secretary.mots.go.th/

(บทความวิจัย)

การกระจายอำนาจในขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย

Decentralization in Protest Movement of Students and Youths in Northern Region of Thailand

ธตรฐ สนธิเณร
Dhataratth Sandhinera
นักวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า
King Prajadhipok's Institute
E-mail: noppajakkr@kpi.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวขบวนการต่อต้านรัฐบาลช่วงปี 2562-2566 ซึ่งเป็นขบวนการประท้วงของกลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน พบว่าภายใต้บริบทของเมืองท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคเหนือนักกิจกรรมเคลื่อนไหว ศิลปิน กลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษา เยาวชน และนักเคลื่อนไหวลัทธิอนาธิปไตย อยู่รวมกันอย่างใกล้ชิด โดยมีกลุ่มเคลื่อนไหวหลัก คือ คณะก่อการล้านนา การประท้วงของกลุ่มดังกล่าวมีกิจกรรมการประท้วงที่แสดงออกสอดคล้องไปกับประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมพื้นถิ่นของภาคเหนืออย่างชัดเจน เพื่อเชิดชูความรุ่มรวยทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา ท่ามกลางการประท้วงมีข้อเรียกร้องหลัก คือ วาทกรรมเรื่องการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่และการบริหารจัดการภาษีของจังหวัด อย่างไรก็ตามยังปรากฏวาทกรรมที่อาศัยประวัติศาสตร์ล้านนาเพื่อสร้างให้คนในพื้นที่มีความรับรู้ทางสังคมและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์การเป็นล้านนามากขึ้น และตอกย้ำว่าในอดีตที่ผ่านมาดินแดนล้านนาถูกเอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงโดยกรุงเทพมหานคร (สยาม) จึงเห็นได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวนี้กำลังสร้างความพร้อมหรือความรู้สึกร่วมต่อความโกรธแบบกลุ่มซึ่งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของการมีส่วนร่วมในการประท้วงของให้ผู้ร่วมการชุมนุมประท้วงยอมรับความสัมพันธ์ที่ท้าทายกับเจ้าหน้าที่รัฐ นำไปสู่ข้อเรียกร้องให้กระจายอำนาจซึ่งให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการเชียงใหม่ (ศูนย์กลางจังหวัดในภาคเหนือ) ให้เมืองเชียงใหม่มีเอกราชไม่ต้องฟังคำสั่งจากรัฐบาลกลาง สามารถแต่งตั้งตำรวจ หรือกองกำลังของเขตปกครองตนเอง

คำสำคัญ: ขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน; การกระจายอำนาจ; ล้านนา;เลือกตั้งผู้ว่าราชการ จ.

Abstract

The phenomenon of the anti-government movement during 2019-2023, which is a student protest movement. It is found that within the context of the natural and cultural tourism cities of the northern region; artists, students, youths, and anarchist activists living together closely. The main group is the New Lanna Movement. The protests of the said group have protest activities that are clearly in line with the traditions, beliefs, and local culture of the northern region. They present the cultural and historical richness of the old Lanna Kingdom to strengthen demand for decentralization. A discourse of decentralization is an urge for election of Chiang Mai governor and the province's tax administration. However, there is also a discourse that relies on Lanna history to create people in the area with greater social awareness and pride in their Lanna identity and emphasizing that in the past the Kingdom of Lanna which was exploited and oppressed by Bangkok (Siam). It can be seen that this movement is creating readiness or shared feelings towards group anger, which is a motivation for having participation in protest challenging relationships with government officials. This led to demands for decentralization, which called for the election of the governor of Chiang Mai. (Provincial center in the northern region) giving the city of Chiang Mai independence.

Keywords: student and youth movement; decentralization; Kingdom of Lanna; governor election;

บทนำ

ระหว่าง ปี 2562-2566 ท่ามกลางปรากฏการณ์การประท้วงของขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และ

เยาวชนในประเทศไทย กระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลและโครงสร้างอำนาจรัฐที่ดำรงอยู่ได้ทวีความรุนแรงของความขัดแย้งขึ้นตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา ซึ่งจากการศึกษาของ ธตรฐ สนธิเณร และ สมเกียรติ นากระโทก (2566) ได้เห็นการเกิดขึ้นของเครือข่ายผู้ชุมนุมประท้วง ที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ที่เกิดขึ้นจากกรุงเทพมหานครและได้กระจายไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย จากการศึกษาดังกล่าวนั้นยังพบว่าภาคเหนือเป็นพื้นที่สำคัญของขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งมีเงื่อนไขทางสังคมต่างๆ โดยเฉพาะความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมอันยาวนาน โดยแม่น้ำโขงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดประวัติศาสตร์และประเพณีของภูมิภาค แม่น้ำเป็นแหล่งอาหารและน้ำที่สำคัญสำหรับผู้คนหลายล้านคนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเกษตรและการค้า ภูมิภาคนี้เป็นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก ซึ่งแต่ละกลุ่มมีขนบธรรมเนียมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง อาณาจักรล้านนาเป็นหนึ่งในอาณาจักรที่ทรงอิทธิพลที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ถึงศตวรรษที่ 18 และอิทธิพลของอาณาจักรนี้ยังคงพบเห็นได้ในงานศิลปะ สถาปัตยกรรม และอาหาร พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (ม.ป.ป.) อาณาจักรล้านนา คือ ราชอาณาจักรของชาวไทยในอดีต ตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตลอดจนสิบสองปันนา เช่น เมืองเชียงรุ่ง (จิ่งหง) มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ภาคตะวันออกของประเทศพม่า เช่น ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน มีเมืองเชียงตุงเป็นเมืองเอก ฝั่งตะวันตกแม่น้ำสาละวิน มีเมืองนายเป็นเมืองเอก และครอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนในปัจจุบัน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยมีเมืองเชียงใหม่ เป็นราชธานี มีภาษา ตัวหนังสือ วัฒนธรรม และประเพณีเป็นของตนเอง อาณาจักรล้านนาเคยถูกปกครองในฐานะรัฐบรรณาการหรือรัฐส่วยของอาณาจักรตองอู อาณาจักรอยุธยา จนสิ้นฐานะอาณาจักร กลายเป็นเมืองส่วนหนึ่งของอาณาจักรตองอูสมัยญองยาน และรวมเข้ากับอาณาจักรสยามจนเป็นภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน (ประทีป ช่วยเกิด, 26 มีนาคม 2566)

ปัจจุบันภาคเหนือท่ามกลางขบวนการประท้วงต่อต้านรัฐบาลที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2556 หรือช่วงความสั่นคลอนของรัฐบาลภายใต้ระบอบทักษิณ (Nabachakr Sandhinera, 2021) วาทกรรมที่ปรากฏออกมานั้นเกี่ยวข้องกับขบวนการที่มีแนวคิดในการลดทอนอำนาจรัฐบาลจากกรุงเทพมหานคร และการสถาปนาเขตปกครองตัวเองพิเศษล้านนา ซึ่งในปัจจุบันขบวนการเคลื่อนไหวในเรื่องนี้เรียกว่า คณะก่อการล้านนา (หรือ คณะก่อการล้านนาใหม่) ผู้วิจัยพบว่าผู้ประท้วงจะเลือกใช้สถานที่ซึ่งใช้ในการชุมนุมที่มีความสำคัญในแง่ของการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มจำนวนผู้พบเห็น เช่น บริเวณหน้าประตูท่าแพ บริเวณลานหน้าอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ หน้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่และบริเวณอ่างแก้ว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากขบวนการเคลื่อนไหวในภาคเหนือที่ใช้วาทกรรมประวัติศาสตร์ล้านนาดังที่กล่าวข้างต้น รูปแบบการประท้วงของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นขบวนการนักเรียนนิสิต/นักศึกษา และเยาวชนที่พบจะมีความสอดคล้องไปกับความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของภาคเหนือ หรือเรียกอีกแบบหนึ่งก็คือ ผู้ประท้วงจัดการประท้วงตามประเพณีและการละเล่นในวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ของภาคเหนือ

ตามที่ ประทีป ช่วยเกิด (26 มีนาคม 2566) ได้กล่าวถึง ฮีตสิบสอง หรือประเพณีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นประเพณีที่คนลุ่มมน้ำโขง รวมถึงคนภาคอีสานและภาคเหนือของไทยได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นประเพณีที่แสดงออกตามคติทางพุทธศาสนา และประเพณีมีการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีพราหมณ์ และพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์เคลื่อนไหวทางสังคมของ ขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา ในภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาวาทกรรมการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวนักเรียน นิสิต/นักศึกษา ในภาคเหนือ

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัยนี้จุงมุ่งไปที่เมืองหลวง หรือเมืองใหญ่ของภูมิภาคซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะของกลุ่มประท้วงขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ Roller & Wessels (1996) ได้อธิบายถึงโครงสร้างทางโอกาสเศรษฐกิจสังคม ซึ่งได้ชี้ชัดว่าเมืองใหญ่นั้นเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของการประท้วงที่มีผู้ร่วมชุมนุมจำนวนมากจากสถาบันทางสังคมขนาดใหญ่ทำหน้าที่ผลิตผู้ร่วมชุมนุมที่มีความรู้และมีคุณภาพ และด้วยการสื่อสารมวลชน

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย (target group) ในโครงการวิจัยนี้ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มการประท้วง ซึ่งตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพอันเป็นการใช้มุมมองของคนในเพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายหลักของงานวิจัยนี้จึงเป็นผู้ชุมนุมประท้วง ซึ่งจากการนำเสนอตนเองสู่สาธารณะของกลุ่มผู้ชุมนุมแสดงให้เห็นว่าประกอบด้วย แกนนำ ฝ่ายรักษาความปลอดภัย หรือ การ์ด และผู้ร่วมชุมนุม ตลอดจนกลุ่มที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เช่น ผู้สนับสนุนด้านเงินทุน (ท่อน้ำเลี้ยง หรือ แม่ยก) ผู้สนับสนุนด้านข้อมูล ฯลฯ จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 คน แบ่งตามระดับของการมีส่วนร่วมในการประท้วง ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	ระดับผู้จัดการชุมนุม	ระดับผู้ร่วมการชุมนุม	ระดับผู้สนับสนุน
in01.023	•		
in01.024		•	
in01.025		•	
in01.026	•		
in01.014			•
in01.040		•	
in01.041		•	

ที่มา : ธตรฐ สนธิเณร และ สมเกียรติ นากระโทก (2566)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบแนวเน้นปฏิบัติ (narrative pragmatics) เป็นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับบริบทของเรื่องราว (context) โดยชี้ให้เห็นความจำเป็นของการขยายกรอบการศึกษาวิจัยเรื่องราวของปัจเจกบุคคลไปยังบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งในการวิจัยนี้ยังรวมถึงบริบททางการเมืองด้วย ผู้วิจัยจะมุ่งความสนใจไปยังปรากฏการณ์ของผู้เล่าเรื่องที่อยู่แนบแน่นกับบริบทดังกล่าวอย่างชัดเจน

เนื้อหา

ในพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดเชียงใหม่ โดยพิจารณาจากการเกิดขึ้นของการประท้วงทั้งความถี่และความรุนแรงของการประท้วง กลุ่มเป้าหมายมีอายุระหว่าง 18-22 ปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายการวิจัยหรือกลุ่มผู้ประท้วงส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งแรกในช่วงชั้นเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (อายุประมาณ 12-13 ปีขึ้นไป) ผ่านการชักชวนของรุ่นพี่ และการเข้าแทรกแซง

บริบทและปรากฏการณ์

กิจกรรมภายในโรงเรียนของกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ โดยรูปแบบจะเป็นการชักชวนให้เด็กนักเรียนต่อต้านระเบียบของสถานศึกษา เช่น ระเบียบเรื่องทรงผม และระเบียบเรื่องเครื่องแต่งกาย จากนั้นเมื่อเด็กนักเรียนคุ้นเคยกับขบวนการเคลื่อนไหวจึงมีการแนะนำแนวการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลำดับต่อไป ในการศึกษาพบว่ากลุ่มเยาวชนในภาคเหนือเข้าร่วมกลุ่มการประท้วงเร็วกว่ากลุ่มเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพมหานคร (ภาคกลาง) ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเกิดจากความคุ้นเคย (exposed) ที่มีต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองจากสมาชิกครอบครัวในรุ่นก่อนหน้าซึ่งเป็นกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือคนเสื้อแดง

> ด้วยความที่ว่าเด็กมันเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดงอะ แล้วพอถูกปลอบประโลมด้วยการเมืองมาตั้งแต่เด็กโดยที่เราไม่รู้ตัว แล้วมันพอมีไฟจุดประเด็นแค่นิดเดียวอะ เด็กมันก็พร้อมที่จะ มันแบบ เหมือนมันเป็นเชื้อไฟแล้วพอมันมีไฟมาจุดมันก็พร้อมที่จะลุกได้ตลอด (in01.023, 5 กรกฎาคม 2566)

จากการศึกษาพบว่าในการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงในภาคเหนือมีความใกล้ชิดกับกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน Nabachakr Sandhinera (2021) พบวาทกรรมเรื่องการแบ่งแยกดินแดนในภาคเหนือ (ขบวนการล้านนาใหม่[79]) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชุมนุมหัวรุนแรงที่สนับสนุนกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ

[79] ผู้ให้ข้อมูล in01.023 (5 กรกฎาคม 2566) เรียกขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มตัวเองว่า คณะก่อการล้านนา ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่าขบวนการล้านนาใหม่ (Neo-Lanna) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของขบวนการที่มีแนวคิดแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือ

แห่งชาติ (คนเสื้อแดง) ในช่วงปี 2556-2557 โดยกลุ่มนี้ใช้วาทการรม สปป. ล้านนา หรือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนล้านนา ในปัจจุบัน ชินภัสร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) เรียกขบวนการนี้ว่ากลุ่มสุดโต่ง (hardcore) โดยปรากฏผู้กระทำการ (actors) จากพรรคการเมืองพยายามอ้างวาทกรรมที่อาศัยเรื่องประวัติศาสตร์ให้มีอัตลักษณ์การเป็นล้านนามากขึ้น ให้มีความภาคภูมิใจกับประวัติศาสตร์มากขึ้น และเชื่อว่าที่ผ่านมาว่าดินแดนล้านนาถูกส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) เอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง แล้วจากนั้นช่วงที่สองที่ตามมาก็คือการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้กระจายอำนาจ ซึ่งให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการเชียงใหม่ ให้เมืองเชียงใหม่มีเอกราช ไม่ต้องฟังคำสั่งจากรัฐบาลกลาง สามารถแต่งตั้งตำรวจ หรือกองกำลังของเขตปกครองตนเอง[80]ได้ ซึ่งจากการเคลื่อนไหวเรื่องการปฏิเสธอำนาจการปกครองดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่ามีความเกี่ยวข้องกับภายในกลุ่มผู้ประท้วงเยาวชนมีสมาชิกที่สนใจแนวคิดทางการเมืองแบบลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิตของกลุ่มนักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เรียกตัวเองว่าศิลปินที่ไม่ต้องการกฎเกณฑ์ในการควบคุมหรือต้องการอิสระในการดำเนินชีวิตจากกฎหมายกฎระเบียบหรือค่านิยมบางประการในสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวกับโครงสร้างสังคม

จากการศึกษาผู้วิจัยพบลักษณะการอยู่ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง คือ กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง และศิลปิน ที่มักจะเรียกตนเองว่า นักกิจกรรม ซึ่งมีลักษณะการรวมตัวเลือกเช่าบ้านพักอยู่ด้วยกัน ในย่านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ ใกล้กับวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในย่านดังกล่าวนอกจากเป็นบ้านเช่าที่พักร่วมกันของกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองแล้วยังมีร้านรวงที่เป็นของกลุ่มดังกล่าว เช่น ร้านXXX โดยมีสิ้นค้าเป็นงานศิลปะ หรือเปิดร้านกาแฟและร้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งในประเด็นเรื่องชุมชนของศิลปินและนักกิจกรรมทางการเมืองนี้ผู้วิจัยยังพบว่าเชียงใหม่ในเชิงสถานที่ถูกใช้งานเป็นเมืองตากอากาศของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน จากข้อค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มประชากรของขบวนการเคลื่อนไหวได้มีการเปลี่ยนแปลง คือ มีแรงยึดกันในลักษณะชุมชนของนักกิจกรรมมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม คือ การเกิดขึ้นของชนชั้นกลาง (นักเรียน นิสิต/นักศึกษา) และการที่ชนชั้นกลางกลายเป็นกลุ่มหลักในการนำขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแทนที่ระบบหัวคะแนน

[80] ชินภัสร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) ใช้คำว่า กองกำลังของเขาสำหรับจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยขอเรียกว่า กองกำลังของเขตปกครองตนเอง

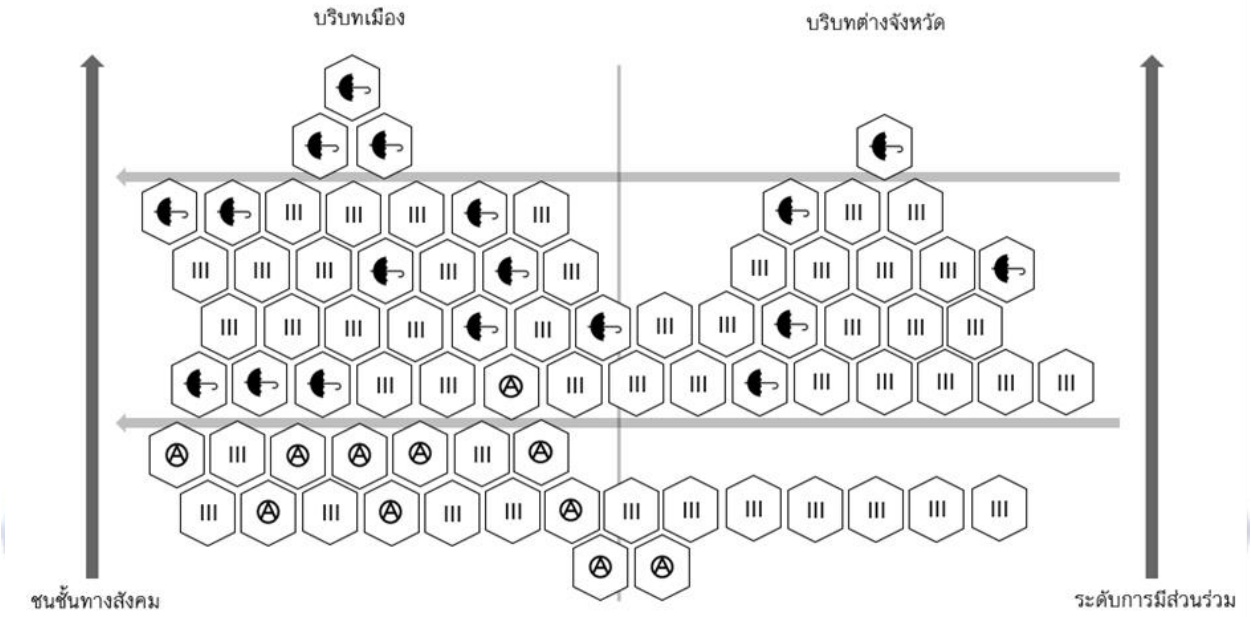

ภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม-การเมืองของประชากร
ที่มา : ธตรฐ สนธิเณร (2566)

จากภาพด้านบน ผู้วิจัยได้พบการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคม-การเมืองของกลุ่มประชากรในพื้นที่ภาคเหนือ โดยพิจารณาจากปรากฏการณ์ประท้วงในภาคเหนือชนชั้นทางสังคมและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพบว่าการระดับชนชั้นทางสังคมและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งหมายความว่ายิ่งมีระดับชนชั้นทางสังคมทางสังคมสูงขึ้นระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมก็จะสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาปรากฏการณ์พื้นที่ในภาคเหนือผู้วิจัยพบว่ากลุ่มประชากรที่เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการต่อต้านโครงสร้างอำนาจรัฐทั้งนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ยกสถานะทางสังคมของตนเองเป็นชนชั้นกลางโดยการออกจากบริบทต่างจังหวัด (ชนบท) เข้ามาในบริบทเมือง เช่นการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนที่อยู่ในเมือง หรือการศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในเมือง

จากการศึกษาของ ธตรฐ สนธิเณร และ สมเกียรติ นากระโทก (2566) จากการศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือปรากฏการณ์ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนการประท้วงนั้นมีรูปแบบการเกิดขึ้นที่ชัดเจนและต่อเนื่องในพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ ชินภัสร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) ได้กล่าวในรายการโทรทัศน์ว่า อาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวน 2–3 คน ได้ให้ข้อมูลกับตนว่า คณาจารย์จำนวนหนึ่งมีความห่วงกังวลกับสถานการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ปัจจุบันมีหน่วยงานระดับคณะในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เปรียบเสมือน รังมดส้ม ซึ่งปลูกฝังให้นักศึกษามีลักษณะการแสดงออกทางการเมืองอย่างรุนแรง (radicalized) สอดคล้องกับการศึกษาของ Shek (2020) พยายามอธิบายการประท้วงของขบวนการเยาวชนในฮ่องกง ตามมุมมองของระบบนิเวศเชิงบุคคลในระบบที่ต่างกัน ซึ่งรวมถึงระบบส่วนบุคคล เช่น การคุกคามต่อเสรีภาพ และการค้นหาความหมายของชีวิตผ่านการมีส่วนร่วมในขบวนการการปฏิวัติ ระบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น อิทธิพลของเพื่อน/รุ่นพี่ผู้เป็นนักกิจกรรมเคลื่อนไหว ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองของภาคหนือ

ขบวนการเคลื่อนไหว กับ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา

การประท้วงสมัยใหม่ของขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน มีรูปแบบการเคลื่อนไหวหรือการแสดงออกที่สำคัญโดยใช้การแสดง ทั้งนี้จากการเก็บข้อมูลการวิจัยในพื้นที่พบว่า ขบวนการเคลื่อนในในต่างจังหวัดโดยเฉพาะในแถบภาคเหนือมีการจัดการประท้วงโดยสอดคล้องกับประเพณี และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ซึ่งนำไปสู่การแสดงเชิงศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน

> เรียกว่าอาจจะมาจาก เนื่องจากมันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เขาใช้คนเยอะเพราะงั้นเวลาที่เป็นประเพณี วัฒนธรรมนี่มันรวมตัวง่ายกว่า และก็ดูเป็นอีเวนท์ที่โอเค ถึงคนส่วนใหญ่จะสนใจหรือไม่เรื่องนี้ เขาก็ออกมาอยู่แล้วอย่างแห่ไม้ก้ำ เขาก็ออกมาเป็นแบบ เป็นเหมือนแบบวัฒนธรรม เป็น เป็นแบบ ยังไงเขาก็จะออกมาอยู่แล้ว เพราะงั้นมันอาจจะเป็นส่วยชั่ว เอ้ย ส่วยชั่วหวะ ส่วนช่วย ส่วนช่วยให้เกิดว่า ให้เกิดการรวมตัวกันมากขึ้นแล้วก็เป็นกระบอกเสียงที่ใหญ่มากขึ้น มากกว่า มากกว่าคนในกรุงเทพฯ ที่ พูดตามตรงว่า เนื่องจากมันเป็นกรุงเทพฯ มันไม่ได้ มันค่อนข้างเป็นชุมชนเมือง สังคมเมือง มันก็ไม่ได้มีความเป็นวัฒนธรรมมากเท่ากับภาคอื่นๆ แต่อย่างที่นู่นมันเป็นชุมชนอะไรอย่างนี้ (in01.044, 7 สิงหาคม 2566)

จากข้อความด้านบนจะเห็นว่า ผู้จัดการชุมนุมในภาคเหนือนั้นได้ออกแบบการประท้วงหรือการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลโดยอาศัยทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคเหนืออย่างชัดเจน

> ถ้าเป็นสเต็ปม็อบของเชียงใหม่จะมีปราศรัย Performance Art อ่านกวี แล้วก็ฟรีไมค์ ใครอยากพูดอะไรก็ขึ้นมาพูดได้อะไรอย่างนี้ แล้วก็การกินข้าวร่วมกัน แล้วก็สุดท้ายแล้วเชียงใหม่ม็อบเชียงใหม่กลุ่มอะค่ะ สุดท้ายชอบจบด้วยการเผา เผาอะไรสักอย่างหนึ่งอะ ให้มันดูเหมือนแบบ ให้มันดูวอดวาย ให้มันดูฮึกเหิม (in01.0215, 5 กรกฎาคม 2566)

จากข้อความด้านบนผู้วิจัยพบรูปแบบของการจัดกิจกรรมชุมนุมประท้วงขบวนการเยาวชนในภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างตายตัว ประกอบด้วยการแสดงทางศิลปะวัฒนธรรม การสลับปราศรัย การกินอาหารร่วมกัน และการเผาในเชิงสัญลักษณ์และพิธีกรรม นอกจากการอาศัยกระแสทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (พรรคอนาคตใหม่ เดิม) ที่ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และ ภูริภัทร์ เครือนพรัตน์ (2565) ระบุว่าได้ก่อร่างสร้างอัตลักษณ์อันเป็นหนึ่งเดียวกันขบวนขบวนการเยาวชน เพื่อช่วยขับเคลื่อนการประท้วงของเคลื่อนไหวแล้วนั้น ขบวนการเคลื่อนไหวในภาคเหนือมีความเชื่อมั่นในทุนทางสังคมของพื้นที่ซึ่งแสดงออกมาในการจัดกิจกรรมประท้วง

> คือเราพบว่าเชียงใหม่เป็นเมืองของวัฒนธรรมอยู่แล้ว เป็นเมืองอาร์ตอยู่แล้ว เราชอบทำอะไรแบบนี้ แล้วก็มีคนหลายๆ กลุ่มจากทุกๆ จากหลายๆ ที่นี่มารวมกันที่เชียงใหม่เพื่อทำงาน

> ศิลปะ แล้วมันก็เลยมีกลิ่นอายของศิลปะตลอดเวลา แล้วเราก็ต้องการถ่ายถอดวัฒนธรรมนั้น... อย่างล่าสุดเราก็มีการแห่อะไรอย่างนี้อะค่ะ ไปทำพวกวัฒนธรรมเก่าๆ ของทางล้านนา เป็นการแบบ ทำบุญอะไรอย่างนี้อะค่ะ...มันเกี่ยวกับว่าพื้นที่บริบททางสังคมของเชียงใหม่มันสนใจแล้วก็มีกลิ่นอายของวัฒนธรรมอยู่แล้วมากกว่า (in01.023, 5 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการประท้วงที่สอดคล้องไปกับประเพณีและวัฒนธรรมของภาคเหนือ ประทีปช่วยเกิด (26 มีนาคม 2566) ได้กล่าวถึง ฮีตสิบสอง หรือประเพณีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นประเพณีที่คนลุ่มมน้ำโขงรวมถึงคนภาคอีสานและภาคเหนือของไทยได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นประเพณีที่แสดงออกตามคติทางพุทธศาสนา และประเพณีมีการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผี พราหมณ์ และพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

> วัฒนธรรมกับความเชื่อมันอยู่กับเรามาตั้งนานแล้วอะค่ะ แล้วการหยิบโยงประเด็นพวกนี้มาใช้ในการแสดงออกทางการเมืองเราคิดว่ามันเป็นการสร้างความรู้สึกความเป็นหนึ่งเดียวกัน ความรู้สึกร่วมกันของคนในสังคมที่นี่ด้วย มันทำให้เรารู้สึกว่าคนที่ไปขับเคลื่อนเรื่องพวกนี้ก็เป็นพวกเรา แล้วสิ่งที่คนเหล่านี้ทำ ทำ ถามว่าทำไปเพื่อใครก็ทำไปเพื่อเรา (in01.025, 5 กรกฎาคม 2566)

ตัวอย่างการเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งใช้ประเด็นทางวัฒนธรรมมาออกแบบเป็นกิจกรรมของมวลชนดังที่ผู้ให้ข้อมูล in01.025 (5 กรกฎาคม 2566) กล่าวถึง ได้แก่ กิจกรรม แห่ไม้ก้ำประชาธิปไตย ปักหมุดกระจายอำนาจจัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2566 ที่ผ่านมา โดยกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงระดับผู้จัดการชุมนุมซึ่งเป็นเนื้อเดียวกันกับผู้จัดงาน ประชาไท (29 มิถุนายน 2566) เขียนบทความว่ามีการแห่ไม้ก้ำไปรอบคูเมืองเชียงใหม่ และนำไม้ก้ำมาปักหมุดที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และทำกิจกรรมตีกลองสะบัดชัย อ่านคำแถลงการณ์ของคณะก่อการล้านนาใหม่ วางดอกบัวและจุดเทียนรำลึกถึงการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองไทย และจากรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ในการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านรัฐบาลในภาคเหนือ Nabachakr Sandhinera (2021) ได้ศึกษาการใช้วาทกรรมของ สุเทพ เทือกสุบรรณ ผู้นำของกลุ่มประท้วงที่เรียกว่า คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในปี 2556-2557 พบว่าวาทกรรม ลุงกำนัน นั้นเป็นการสร้างภาพลักษณ์ (body-image) ของตัวผู้นำการชุมนุมให้มีความน่าเชื่อถือและให้ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมชุมนุมที่มีเป็นจำนวนมาก โดยวาทกรรมลุงกำนันนั้นมีพลวัติในตัวเองเนื่องจากการชุมนุมประท้วงของกลุ่ม กปปส. เป็นการประท้วงที่ลากยาว (โดยมีการพักค้างคืน) ปรากฏว่าวาทกรรมดังกล่าวได้มีการพัฒนาโดยเพิ่มความเป็นท้องถิ่นของสังคมพื้นบ้านไทยจากการยึดโยงกับบริบทของชุมชนด้วยระบบค่านิยมเครือญาติแบบขยาย [ลุง] และรูปแบบการปกครองส่วนท้องที่ [กำนัน] จากลุงกำนันยังปรากฏวาทกรรม ร่างทรงมวลมหาประชาชน ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการนำความเชื่อแบบพื้นบ้าน หรือความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ (superstition) มาใช้ จนกระทั่งวาทกรรมดังกล่าวพัฒนาไปถึงขั้นสุดท้ายของตัวมันคือ วาทกรรม

พระสงฆ์ ซึ่งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของผู้รักษาความบริสุทธิ์ ตามหลักการประพฤติตน [ศีล] การเสียสละตนหรือละทิ้งความสุขทางโลก [นอนกลางดินกินกลางทราย] ของตนเองและผู้ร่วมการชุมนุมซึ่งเป็นผู้รักชาติ

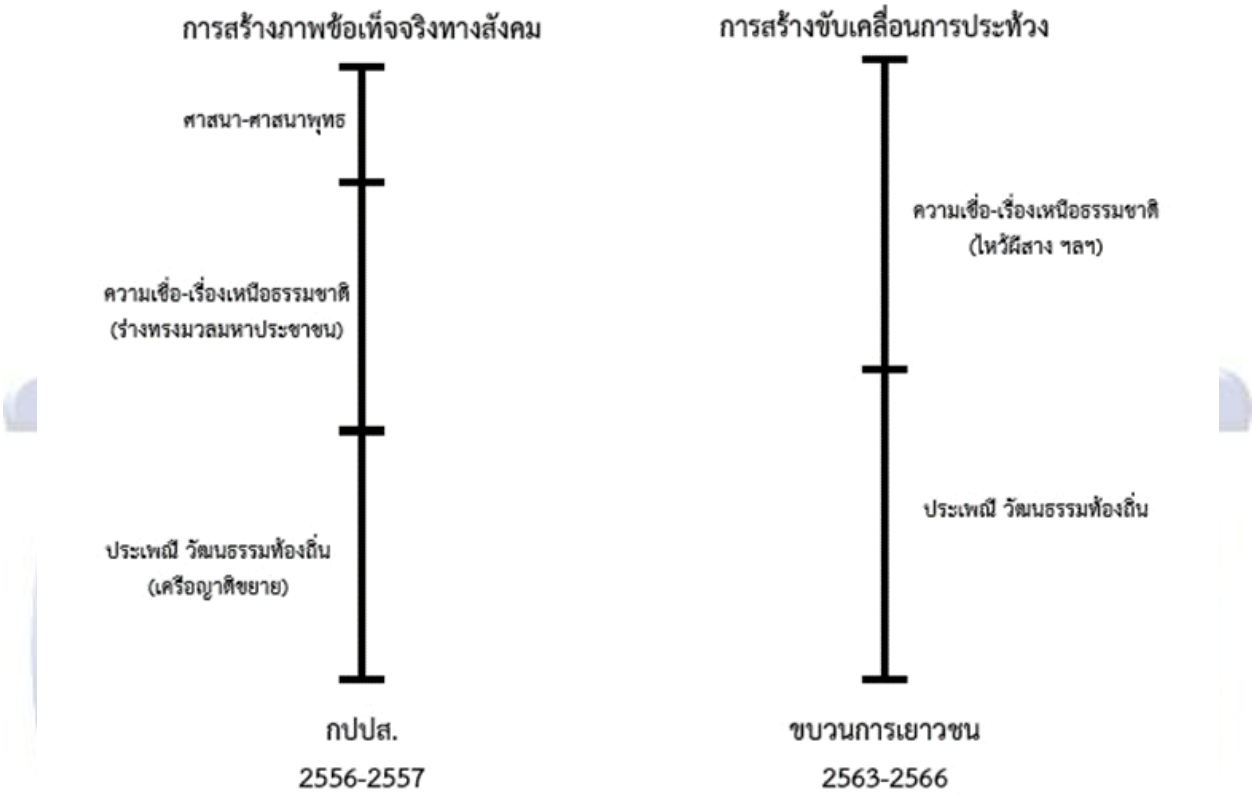

ภาพที่ 2 ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาในการประท้วง

จากภาพที่ 2 จะเห็นว่าแม้ประเพณี ความเชื่อวัฒนธรรม ที่ปรากฏอยู่ในการประท้วงจะมีความแตกต่างกัน แต่จะเห็นรูปแบบที่ชัดเจนในการนำความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนามาใช้ในการขับเคลื่อนการชุมนุมประท้วงโดยผู้วิจัยเห็นว่าการใช้ทุนทางสังคมในเชิงวัฒนธรรมนี้นำไปสู่การทำให้เกิดจุดร่วมของกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง ในทางวัฒนธรรม

ขบวนการเคลื่อนไหวกับการกระจายอำนาจ

จากการศึกษาพบว่าวาทกรรมเกี่ยวกับการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านโครงสร้างอำนาจรัฐในพื้นที่เหนือนั้นปรากฏคำสำคัญที่พบ คือ เลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่ารูปแบบการกระจายอำนาจที่ปรากฏในขบวนการเคลื่อนไหวนั้น จะมีลักษณะเป็นการตั้งเขตปกครองพิเศษของอาณาจักรล้านนา (เดิม) ขึ้นมา ซึ่งประชากรในกลุ่มผู้ร่วมชุมนุมประท้วงจะเชื่อตามวาทกรรมการกระจายอำนาจนั้นว่าเป็นแนวทางที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่เท่าเทียมกับกรุงเทพมหานคร (ส่วนกลาง) เช่นเดียวกับ ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์

(2562) ที่มีมุมมองต่อการกระจายอำนาจในพื้นที่ภาคเหนือว่า เชียงใหม่ในที่นี้ไม่ใช่เชียงใหม่ที่เป็นท้องถิ่นแต่เป็นเชียงใหม่ที่โตด้วยความเป็นส่วนกลางภูมิภาค ความต้องการพัฒนาเชียงใหม่ส่วนใหญ่มองไปที่ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งประชาชนไม่สามารถตรวจสอบได้เนื่องจากไม่มีระบบสภาที่ทำหน้าที่เป็นตรวจแทนให้ประชาชนในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ

> ...คณะก่อการล้านนาคือ...การกระจายอำนาจ แล้วก็เรื่องการเลือกตั้งผู้ว่า แล้วก็การสร้างพยายามสร้างวัฒนธรรม พยายามเอาวัฒนธรรมที่เป็นของเชียงใหม่ หรือของภาคเหนือให้ทุกคนตระหนัก ให้คนรู้ว่ามันมีสิ่งนี้อยู่ แล้วก็พยายาม พยายามกระจาย พยายามให้คนมารู้เรื่องการกระจายอำนาจให้มากที่สุดค่ะ (in01.021, 5 กรกฎาคม 2566)

จากข้อความด้านบนจะเห็นว่าการเรียกร้องการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหววางอยู่บนฐานของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภาคเหนือ (อาณาจักรล้านนา) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะมีแนวคิด 2 ประการในเรื่องดังกล่าว ประการแรกคือการอ้างถึงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนาซึ่งเป็นอาณาจักรเดิมที่เคยมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้ออ้างในความชอบธรรมของการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้เกิดการกระจายอำนาจในรูปแบบพิเศษหรือรูปแบบเขตการปกครองตนเอง ประการที่สองคือการใช้วัฒนธรรมและประเพณีนำไปสู่แนวคิดในการขีดเส้นพรมแดนของพื้นที่การกระจายอำนาจเขตปกครองตนเองโดยจะผูกรวมกลุ่มประชากรซึ่งเป็นชาติพันธ์ต่างๆ ที่มีเป็นจำนวนมากในภาคเหนือเข้ารวมไว้ด้วยกันในฐานะประชากรของเขตปกครองพิเศษด้วยวัฒนธรรมและประเพณีที่มีใกล้เคียงกัน ผู้ให้ข้อมูล in01.023 (5 กรกฎาคม 2566) ระบุว่าตนที่เป็นผู้จัดการชุมนุมและอยู่กับคณะก่อการล้านนาเป็นผู้จัดกิจกรรมดังกล่าว โดยเชิญนักการเมืองมากล่าวปฐกถาและจัดงานในโรงแรมแห่งหนึ่ง (หลังจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ปฏิเสธการอนุเคราะห์พื้นที่ในการจัดกิจกรรม) และจากภาคการบรรยายจะเป็นการจัดการเคลื่อนไหวภาคมวลชนในลักษณะขบวนแห่ (festival rally) ดังที่ระบุในบทความของ ประชาไท (29 มิถุนายน 2566) ผู้วิจัยจึงสรุปตามข้อมูลว่า กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงระดับผู้จัดการชุมนุมซึ่งเป็นเนื้อเดียวกันกับผู้จัดงาน

ภาพที่ 1 คณะก่อการล้านนาใหม่ร่วมแห่ไม้ก้ำประชาธิปไตยปักหมุดหมายกระจายอำนาจ
ที่มา : พิภพ อุดมอิทธิพงศ์ (24 มิถุนายน 2566)

ในบริบทที่กล่าวถึง ปราะชาไท (24 มิถุนายน 2566) กลุ่มนักกิจกรรม คณะก่อการล้านนาใหม่ ร่วมจัดกิจกรรม แห่ไม้ก้ำประชาธิปไตย ปักหมุดหมายกระจายอำนาจ 24 มิถุนายน 2566 โดยเริ่มพิธีการสักการะครูบาศรีวิชัยตั้งแต่เวลา 15.00 น. และรถแห่ไม้ก้ำออกจาจากลานอนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัยมายังอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ จากภาพที่ 3 ด้านซ้ายมือของภาพจะเห็นป้ายภาพที่ระบุข้อความว่า เอกราช-ประชาชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงในภาคเหนือมีความใกล้ชิดกับกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน Nabachakr Sandhinera (2021) พบวาทกรรมเรื่องการแบ่งแยกดินแดนในภาคเหนือ (ขบวนการล้านนาใหม่) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชุมนุมหัวรุนแรงที่สนับสนุนกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (คนเสื้อแดง) ในช่วงปี 2556-2557 โดยกลุ่มนี้ใช้วาทกรรม สปป. ล้านนา หรือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนล้านนา ในปัจจุบัน ชินภัสร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) เรียกขบวนการนี้ว่ากลุ่มสุดโต่ง (hardcore) โดยปรากฏผู้กระทำการ (actors) จากพรรคการเมือง พยายามอ้างวาทกรรมที่อาศัยเรื่องประวัติศาสตร์ให้มีอัตลักษณ์การเป็นล้านนามากขึ้น ให้มีความภาคภูมิใจกับประวัติศาสตร์มากขึ้น และเชื่อว่าที่ผ่านมาว่าดินแดนล้านนาถูกส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) เอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง แล้วจากนั้นช่วงที่สองที่ตามมาก็คือการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้กระจายอำนาจ ซึ่งให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการเชียงใหม่ ให้เมืองเชียงใหม่มีเอกราช ไม่ต้องฟังคำสั่งจากรัฐบาลกลาง สามารถแต่งตั้งตำรวจ หรือกองกำลังของเขตปกครองตนเอง ได้ ซึ่งจากการเคลื่อนไหวเรื่องการปฏิเสธอำนาจการปกครองดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่ามีความ

เกี่ยวข้องกับภายในกลุ่มผู้ประท้วงเยาวชนมีสมาชิกที่สนใจแนวคิดทางการเมืองแบบลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิตของกลุ่มนักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เรียกตัวเองว่าศิลปินที่ไม่ต้องการกฎเกณฑ์ในการควบคุมหรือต้องการอิสระในการดำเนินชีวิตจากกฎหมายกฎระเบียบหรือค่านิยมบางประการในสังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากปรากฏการณ์ขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ในภาคเหนือ พบกระบวนทัศน์ของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจซึ่งวางอยู่บนวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา (เดิม) ซึ่งไม่มีรูปแบบของการปกครองตนเองในบริบทของรัฐชาติสมัยใหม่ ในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้การกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านโครงสร้างอำนาจรัฐเดิมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้งระหว่างการเมืองระดับชาติและผู้ชุมนุมประท้วง พื้นฐานที่สำคัญของความเชื่อเกี่ยวกับการกระจายอำนาจดังที่กล่าวนั้นมาจากชุดความรู้ของประวัติศาสตร์ชุดหนึ่งที่พยายามชี้ชัดให้เห็นถึงความไม่ชอบธรรมของรัฐส่วนกลาง (สยาม) มาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งถูกสร้างให้เป็นผู้กดขี่ที่คอยเอารัดเอาเปรียบ และแนวคิดการกระจายอำนาจในลักษณะเขตปกครองตนเองของภาคเหนือหรืออาณาจักรล้านนา

วาทกรรมการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวนั้นอาจจะแบ่งได้หลายระดับ อย่างไรก็ตามปรากฏภาพที่ชัดเจนว่า เป้าหมายของการกระจายอำนาจคือความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของภาคเหนือโดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง (เมืองหลวง) ในฐานะเขตปกครองตนเอง ที่ประกอบด้วยโครงสร้างอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการมีโครงสร้างในด้านความมั่นคงของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

ธตรฐ สนธิเณร และ สมเกียรติ นากระโทก. (2566). การประท้วงสมัยใหม่ในประเทศไทย : ขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน. [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. สถาบันพระปกเกล้า

พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (ม.ป.ป.). พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

ประชาไท. (24 มิถุนายน 2566). ยืนหยุดทรราช เชียงใหม่สัปดาห์ที่ 53 นักกิจกรรมร่วมแห่ไม้ก้ำประชาธิปไตย 24 มิถุนา. ประชาไทย. https://prachatai.com/journal/2023/06/104725

ประทีป ช่วยเกิด. (26 มีนาคม 2566).

ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2562). Recentralizing Lanna: ล้านนากับการรวมศูนย์อำนาจซ้ำ. การประชุมวิชาการ ออกจากศูนย์กลางล้านนา ครั้งที่ 2 Decentralizing Lanna.

สืบสกุล กิจนุกร. (2562). แม่สายสะอื้นเสียงสะอื้นของชาติใดชีวิตประจำวันของผู้คนในอาณาบริเวณพรมแดนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. *การประชุมวิชาการ ออกจากศูนย์กลางล้านนา ครั้งที่ 2 Decentralizing*

Lanna.

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และ ภูริภัทร์ เครือนพรัตน์. (2565). *การประยุกต์ใช้อุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายในพรรคการเมือง : กรณีศึกษาในประเทศสเปน กรีซ และไทย*. [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. สถาบันพระปกเกล้า

Nabachakr Sandhinera. (2021). Uncle Headman: A Critical Discourse Analysis on PDRC Leader's Public Speaking. The Review of International Geographical Education. Vol.11(10), 2096-2101.

Nabachakr Sandhinera. (2021). Public Speeches of the People Democratic Reform Committee (PDRC) Leader: The Critical Discourse Analysis. [doctoral dissertation]. National Institute for Development Administration

Roller, E. & Wessels, B. (1996). Contexts of Political Protest in Western Democracies: Political Organization and Modernity. Discussion Paper FS III. Berlin: Wissenschaftszentrum, 96-202.

Shek, D. T. L. (2020). Protest in Hong Kong (2019-2020): a Perspective Based on Quality of Life and Well-Being. Applied Research in Quality of Life. Vol12. 619-635. https://doi.org/10.1007/s11482-020-09825-2

TOP NEWS TALKS. (26 มิถุนายน 2566). TOP NEWS TALKS | 26มิถุนายน 2566 [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/live/txr2GBLt1q4?feature=share

บทความวิจัยเรื่อง
ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบาย การบริหารจัดการน้ำ: กรณีจังหวัดเชียงราย

Climate Governance and People's Participation in Water Management Policy in Chieangrai

อภิญญา ดิสสะมาน
Apinya Tissamana
นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ
สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกกล้า
Senior Academic apinya@kpi.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพแวดล้อมในประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย ในประเด็นที่เกี่ยวกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจ การสื่อสาร การดำเนินการของรัฐบาลท้องถิ่น และในการศึกษาเชิงกลไกนั้น ยังมีความจำเป็นในการศึกษาเพื่อสำรวจและยกระดับกลไกที่จะจัดการกับปัญหาการบริหารจัดการน้ำและการสื่อสารในนโยบายควรเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อทำเป้าหมายของนโยบายสภาพภูมิอากาศได้สำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ได้กลายเป็นประเด็นระดับโลกที่ท้าทายที่สุดในยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่นประเทศไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนมากมาย ความไร้ประสิทธิภาพหรือขาดธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งในเหตุผลที่สำคัญที่สุด ว่าเหตุใดจึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาสภาพภูมิอากาศและน้ำแบบบูรณาการในประเทศไทยและเวียดนามได้ ภาครัฐไทยพยายามดำเนินการตามมาตรการที่มีอยู่ แต่การตอบสนองและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมยังคงมีความท้าทาย ดังนั้น จึงทำให้เกิดคำถามสำคัญของธรรมาภิบาลสภาพอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าอะไรเป็นอุปสรรคสำคัญของภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายธรรมาภิบาลสภาพอากาศ และจะสร้างศักยภาพของภาคส่วนดังกล่าวอย่างไร ให้สามารถร่วมดำเนินตามนโยบายในแบบเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐได้ **คำสำคัญ:** ธรรมาภิบาลสถาพภูมิอากาศ, การบริหารจัดการน้ำ, การมีส่วนร่วมของประชาชน,จังหวัดเชียงราย

Abstract

Climate governance means processes and mechanisms of relevant organizations for prevention, mitigation and adaptation to climate change. Globally, many countries found mutual problems regarding climate governance such as capacity, integration, and implementation. There are research opportunities concerning climate governance in Thailand, Vietnam and the Mekong River Basin concerning mechanisms, division of power, communication, local government actions, and comparative study, as follow. Exploring and enhancing mechanisms to cope with aforementioned problems. Division of power between national government and local government in climate policy and implementation. Communication between government sector and civil society in order to achieve climate policy goals. Climate policy transfer from national to local government (how national rules transform to local government action). Comparative study on climate action in various areas (how different local governments respond to national climate policy, how each local government implements climate action with its people, etc.) This research need to explore case is in Thailand context especially in Chieangrai province.

Keywords: Climate Governance, Water Management,People Participation, Chiengrai province

1.บทนำ

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ หรือ Climate governance หมายถึงกระบวนการและกลไกสำหรับการป้องกัน (Prevention) ผ่อนปรน (Mitigation) และปรับตัว (Adaptation) เพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างประสบปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ ที่สำคัญได้แก่ ศักยภาพในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดการความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบูรณาการความร่วมมือภายในประเทศ ระหว่างภูมิภาค ระหว่างประเทศ และระหว่างสาขา (Sectoral) เกี่ยวกับมาตรการป้องกัน ผ่อนปรน และปรับตัว นอกจากนี้ ยังพบความท้าทายในเรื่องการดำเนินการเพื่อจัดการปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ว่าจะทำให้กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงได้อย่างไร

ในบริบทของการวิจัย มีความจำเป็นในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพแวดล้อมในประเทศไทย เวียดนาม และลุ่มน้ำแม่โขง ในประเด็นที่เกี่ยวกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจ การสื่อสาร การดำเนินการของรัฐบาลท้องถิ่น และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ในการศึกษาเชิงกลไกนั้น ยังมีความจำเป็นในการศึกษาเพื่อสำรวจและยกระดับกลไกที่จะจัดการกับปัญหา ว่าด้วยการผ่อนปรนและปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจควรเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ต่อนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายว่าด้วยสภาพภูมิอากาศ ส่วนเรื่องการสื่อสารควรเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อทำเป้าหมายของนโยบายสภาพภูมิอากาศได้สำเร็จ และในส่วนของการศึกษาเพื่อเปลี่ยนผ่านนโยบายจากระดับประเทศไปสู่ระดับท้องถิ่น ควรเป็นการศึกษาว่าจะทำให้นโยบายหรือกฎหมายระดับประเทศแปลงไปสู่ระดับการปฏิบัติด้วยรัฐบาลระดับท้องถิ่นอย่างไร นอกจากนี้ การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบก็มีความสำคัญ เพื่อเปรียบเทียบปฏิบัติการด้านสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์จากบทเรียนได้ว่า รัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มีการรับมือต่อนโยบายสภาพภูมิอากาศของประเทศอย่างไร และรัฐบาลท้องถิ่นนั้นดำเนินนโยบายร่วมกับประชาชนในพื้นที่ของตนอย่างไรบ้าง (Tan et al., 2022; Heinen et al., 2022)

สำหรับประเทศไทย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงนโยบายในการเป็นคาร์บอนเป็นกลางภายในปี 2593 และปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ในปี 2608 ประเทศไทยให้ความสำคัญสูงสุดกับการบรรเทาผลกระทบในภาคพลังงาน รองลงมาคือ การขนส่งทางการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคของเสีย ในแง่ของการปรับตัว ประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงด้านน้ำ อาหาร สุขภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ การสร้างขีดความสามารถให้กับบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นมาตรการปรับตัวที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศไทย ในแง่ของธรรมาภิบาลและนโยบายด้านสภาพอากาศ ประเทศไทยได้กำหนดกลไกเพื่อรับมือกับมาตรการบรรเทาและการปรับตัว แต่ความสำเร็จของนโยบายจำเป็นต้องมีการพัฒนาต่อไป สำหรับช่องว่างเพื่อให้เกิดการสนับสนุนทั่วไปและต่อธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยมีดังนี้ (Limmeechokchai et al., 2022, pp.212-218)

- ความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมและภาครัฐยังคงอยู่ในระดับต่ำ กลไกในการทำงานร่วมกันและกิจกรรมของประชาชนและภาคประชาสังคมควรได้รับการส่งเสริม เพื่อนำประเทศไปสู่เป้าหมายของการจัดการสภาพภูมิอากาศ

- การเสริมสร้างศักยภาพในภาคส่วนต่าง ๆ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง เช่น การตระหนักรู้ของคนในสังคมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการเชิงสถาบันในการกระจายงบประมาณ และการดำเนินการตามมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสภาพอากาศ ความรู้และความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและดำเนินการ

- ความพร้อมด้านข้อมูลและฐานข้อมูลในการรับมือกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังขาดความพร้อมและต้องการการสนับสนุน

- ปัญหาทางการเงินยังคงอยู่และต้องการการสนับสนุน เช่น การค้ำประกัน เงินช่วยเหลือ เงินกู้ ฯลฯ

- ความต้องการความเชี่ยวชาญทางเทคนิคในการจัดทำนโยบาย กลไก และการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญระดับนานาชาติ

- ความจำเป็นในการสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น โครงสร้างพื้นฐาน EV, พลังงานสะอาด, การลด GHG และ GPS สำหรับวิกฤต, ฐานข้อมูล Conflict Mapping)

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ได้กลายเป็นประเด็นระดับโลกที่ท้าทายที่สุดในยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนา เช่น ไทยและเวียดนาม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนมากมาย ความไร้ประสิทธิภาพหรือขาดธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งในเหตุผลที่สำคัญที่สุดว่าเหตุใดจึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาสภาพภูมิอากาศและน้ำแบบบูรณาการในประเทศไทยและเวียดนามได้ ภาครัฐไทยพยายามดำเนินการตามมาตรการที่มีอยู่ แต่สถานการณ์ในประเทศไทยเช่นเดียวกับหลายประเทศ ที่การตอบสนองและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนยังคงมีความท้าทาย และต้องการการผลักดันให้มากขึ้น (UNICEF, 2020, pp.12-13; Simpson and Smits, 2022, p.168 Tan et al., 2022, p.387)

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการบริหารจัดการน้ำนั้น มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐแต่ละประเทศ มีบทบาทในการพัฒนานโยบายสาธารณะ ข้อบังคับ และการตัดสินใจระดับประเทศ จากนั้นเป็นการบริหารราชการระดับท้องถิ่น ซึ่งใกล้เคียงพลเมืองมากที่สุด มีบทบาททำให้ใช้นโยบายและการตัดสินใจเกิดขึ้นได้และสอดคล้องกับระดับพื้นที่ โดยเป็นไปวัตถุประสงค์ของข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ข้อตกลงปารีส ส่วนองค์กรประเภทประชาสังคมเป็นตัวแทนของประชาชนผู้มีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้านสภาพอากาศ องค์กรเหล่านี้มีส่วนในการตัดสินใจ ประมวลความคิดเห็น และข้อเสนอ มีบทบาทต่อกระบวนการตัดสินใจโดยใช้การอภิปรายร่วมกับพลเมืองตามประสบการณ์และความสนใจ ทั้งยังขับเคลื่อนการดำเนินการในระดับท้องถิ่น ขณะที่ภาคเอกชน ถือเป็นภาคส่วนหนึ่งที่ปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก จึงมีบทบาทตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการผลิต รูปแบบ การพัฒนาวงจรการผลิตที่ยั่งยืนมากขึ้น เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการปล่อยมลพิษและศักยภาพในการสร้างเทคโนโลยีลดผลกระทบและการปรับตัว นอกจากนี้ ภาค

ส่วนที่สำคัญอย่างภาควิชาการ ก็เป็นภาคที่ให้ความรู้และการวิจัยที่มีส่วนช่วยให้สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่ครบถ้วน รวมถึงยังช่วยเสริมสร้างการศึกษาและเพิ่มขีดความสามารถเพื่อสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น (UNICEF, 2020, p.13)

ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำคัญของธรรมาภิบาลสภาพอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าอะไรเป็นอุปสรรคสำคัญของภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายธรรมาภิบาลสภาพอากาศ และจะสร้างศักยภาพของภาคส่วนดังกล่าวอย่างไร ให้สามารถร่วมดำเนินตามนโยบายในแบบเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐได้ โดยพื้นที่ศึกษา ในประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงราย

2. สภาพปัญหากับ แนวคิดทฤษฎีด้านสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปกับการบริหารจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมของประชาชน

สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (Climate change) หรืออาจเรียกให้เข้าใจง่ายว่าโลกร้อน เป็นสภาวะที่อากาศมีความแปรปรวน โลกร้อนขึ้น ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น และการตกของหยาดน้ำฟ้า (Precipitation) ที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบในทางที่มีความแปรปรวนมากขึ้น (Harwitasari, 2009, p.8) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นทั้งผลทางตรงหรือผลทางอ้อม อันเกิดจากกิจกรรมมนุษย์ซึ่งทำให้องค์ประกอบของชั้นบรรยากาศเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงนั้นมากกว่าความแปรปรวนทางสภาพภูมิอากาศตามธรรมชาติที่เกิดในช่วงเวลาเดียวกัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป., น.8; สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: สผ., 2558, น.5)

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำและการจัดการยังคงมีแนวโน้มเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลงนี้ก็ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย ได้แก่ อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกทั้งเหนือผิวดินและมหาสมุทรเพิ่มสูงขึ้น นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 โดยระหว่าง พ.ศ.2423-2555 อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกเพิ่มขึ้น 0.85 องศาเซลเซียส อุณหภูมิที่สูงขึ้นนี้ ส่งผลต่อปริมาณหยาดน้ำฟ้า (Precipitation) เฉลี่ยเหนือพื้นดินทั่วโลก ทำให้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไป โดยหยาดน้ำฟ้าเฉลี่ยบริเวณแถบละติจูดกลางของซีกโลกเหนือรวมถึงประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ. 2444 อากาศที่ร้อนขึ้นยังส่งผลต่อระดับน้ำทะเลเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเพิ่มสูงขึ้นในอัตราเร่งในช่วงศตวรรษที่ 20 ประมาณ 0.6 มิลลิเมตรต่อปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2514

สำหรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อมนุษย์ มีทั้งด้านสุขภาพ ความขัดแย้ง ความเป็นอยู่ ยกตัวอย่างด้านสุขภาพ เช่น ทำให้เกิดการเสียชีวิตอันเนื่องมาจากสภาพอากาศ โรคติดต่อ การเจ็บป่วยจากสภาพอากาศที่แย่ลง หรือกรณีพื้นที่เมืองได้รับผลกระทบจากโลกร้อนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น น้ำท่วมและแผ่นดินถล่มที่มากขึ้น การขาดน้ำที่เพียงพอ ความเสียหายของสิ่งปลูกสร้างจากระดับพื้นน้ำ (Water table) ที่สูงขึ้น ภาวะคุกคามต่อการจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและแหล่งน้ำบนเปื้อนหลังเกิดน้ำท่วม ฯลฯ (Harwitasari, 2009, pp.8-9) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังส่งผลกระทบต่อชุมชน เพราะพวกเขาถูกบังคับให้ต้องย้ายถิ่นฐาน อันเกิดจากภัยพิบัติที่มีผลกระทบจากสภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่าง ในบังคลาเทศที่มี

คนเกือบ 6 ล้านคนต้องพลัดถิ่นจากบ้านและที่ดิน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในบังคลาเทศ ประชาชนเกือบร้อยละ 46 ต้องพลัดถิ่นชั่วคราว และร้อยละ 12 ต้องย้ายถิ่นอย่างถาวร เนื่องด้วยสภาพอากาศร้อนจัดของบังคลาเทศ (Barua et al., 2017, p.791)

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนวาระปี ค.ศ.2030 ที่มีเป้าหมายการพัฒนา (SDGs) 17 ประการ โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ 13 เกี่ยวกับการดำเนินการด้านสภาพอากาศที่มีการเรียกร้องให้เกิดมาตรการเร่งด่วนในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศถือว่ามีการดำเนินการที่สามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDG อื่น ๆ ด้วย (UNICEF, 2020, p.15) ดังนั้น การตอบสนองต่อประเด็นโลกร้อนถือว่ามีความสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะการที่มีการปรับตัว มีมาตรการที่รับมือกับความเสี่ยง ความเปราะบาง และการวางแผนเพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ (Harwitasari, 2009, p.16) และอย่างไรก็ดี ก่อนหน้าของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 ความร่วมมือเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้เกิดขึ้นก่อนหน้านี้แล้ว โดยมีเวทีระหว่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ ได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change : UNFCCC) และพิธีสารเกียวโต เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Mitigation) และการปรับตัว (Adaptation) เพื่อรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากปัญหาโลกร้อน

ในปี พ.ศ. 2533 คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) ได้เผยแพร่รายงานการประเมินสถานการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและคาดการณ์ถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การละลายของภูเขาน้ำแข็งและการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล ความรุนแรงของภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นบ่อย เป็นต้น นำมาสู่ความร่วมมือระดับโลกขึ้น เป็นกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change) เพื่อใช้เป็นเวทีในการสร้างความร่วมมือจากนานาประเทศในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ, 2553, น.1; สผ., 2558, น.48)

แนวทางเชื่อมโยงกรอบความร่วมมือไปสู่ระดับพื้นที่ UNICEF (2020, pp.14-15) ได้แนะนำว่าภาคประชาชนอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีกรอบการรับมือตั้งแต่ระดับระหว่างประเทศจนถึงระดับพื้นที่ ซึ่งแต่ละประเทศอาจดำเนินการแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1) การสร้างนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการกำกับดูแลสภาพภูมิอากาศระหว่างประเทศของกรอบสหประชาชาติที่เรียกว่า อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) เช่น รายงานการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศและการปล่อยมลพิษ ซึ่งเป็นการสื่อสารให้ประชาชนในประเทศทราบ และรายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับสภาพอากาศ

2) การดำเนินการระดับประเทศ (The Nationally Determined Contributions: NDCs) ที่มีการทำให้เป็นปัจจุบัน ทุกประเทศต้องมีการปรับ NDCs ทุก ๆ 5 ปี ซึ่งกระบวนการนี้ ภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่น รัฐบาล

กระทรวง สถาบันของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศทั้งหมดควรเข้าร่วม นอกจากนี้ ยังมีกรอบการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศอื่น ๆ นอกเหนือจาก NDCs ได้แก่ Nationally appropriate mitigation actions (NAMAs) กลยุทธ์ระยะยาว การสื่อสารด้านการปรับตัวตามข้อตกลงปารีส

3) การสร้างกรอบกฎหมายและนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ กระบวนการนี้เป็นการสร้างพื้นที่ปรึกษาหารือเพื่อพัฒนากฎหมายหรือมาตรฐาน ยกตัวอย่างการสร้างกรอบกฎหมายว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในเปรู มีการนำภาคส่วนต่าง ๆ มาเข้าร่วม สาระของกฎหมายจึงถูกอภิปรายโดยภาคส่วนที่หลากหลาย ข้อเสนอจากประชาชนได้ถูกบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของร่างกฎหมายด้วย ทั้งนี้ การตัดสินใจใด ๆ เกี่ยวกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องพิจารณาความเหลื่อมซ้อนกับประเด็นสำคัญอื่นที่สัมพันธ์กัน เช่น น้ำ การศึกษา เพศ พลังงาน หรืองบประมาณ

4) สภาประชาชนหรือพื้นที่ที่ทำให้เกิดการดำเนินงานด้านสภาพอากาศ ซึ่งอาจสร้างโดยองค์กรรัฐหรือการริเริ่มจากประชาชนเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม โดยอาจเป็นพื้นที่แบบทางการก็ได้ เช่น Costa Rica ได้รับรองใน NDC ที่ทำขึ้นครั้งแรก ให้มีสภาพลเมืองเพื่อเป็นพื้นที่การมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินงานนโยบายโลกร้อน ชื่อว่า a Consejo Consultivo Ciudadano de Cambio Climático (Citizen Climate Change Council- 5C) ใน Chile มีองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของหลายภาคส่วนซึ่งมีเป้าหมายในการยกระดับความตระหนักด้านโลกร้อนและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาจากมุมมองประชาชน องค์กรชื่อ a Sociedad Civil para la Acción Climática (Civil Society for Climate Action-SCAC) ใน Peru มีองค์กรที่ตั้งเพื่อการอภิปรายและดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นตัวแทนในคณะกรรมการชาติด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ องค์กรชื่อ Citizen's Movement against Climate Change (MOCICC) หรือในลาตินอเมริกามีองค์กร The Latin American Observatory for Climate Action (OLAC) มีบทบาทในการติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในภูมิภาค

3.วัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัย

งานนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาพื้นที่ที่น่าสนใจและเฉพาะเจาะจง

1.เพื่อศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพแวดล้อมในประเทศไทยที่เป็นพื้นที่ผลกระทบจาก ในประเด็นที่เกี่ยวกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจ การสื่อสาร การดำเนินการของรัฐบาลท้องถิ่น

2.เพื่อการศึกษาเชิงกลไก เพื่อสำรวจและยกระดับกลไกที่จะจัดการกับปัญหา ว่าด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลสภาภูมอากาศในการจัดการน้ำ

3.เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจเพื่อให้เกิดความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ต่อนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายว่าด้วยสภาพภูมิอากาศในการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย

4. เพื่อศึกษาให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อทำเป้าหมายของนโยบายสภาพภูมิอากาศในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมได้สำเร็จ

โดยมีกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง อาศัยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key – informants) จากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (purposive selection) ซึ่งเป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตรงตามกับที่กำหนดไว้ ในเชิงคุณภาพดังต่อไปนี้

1)องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น กรมชลประทาน กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานผังเมืองกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2)องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น เทศบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภูมิภาคนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3)องค์กรเอกชนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่นผู้ประกอบการโรงงาน ผู้ประกอบการธุรกิจ ที่สร้างความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4)สถาบันด้านวิชาการ เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเทศไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ / มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง /มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี / มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เป็นต้น

5)องค์กรภาคประชาสังคมและประชาชนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคที่เลือกไว้ในงานวิจัย

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key – informants) จากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (purposive selection) ซึ่งเป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตรงตามกับที่กำหนดไว้ ในเชิงคุณภาพ

4. ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายการบริหารจัดการน้ำ: กรณีจังหวัดเชียงราย

การบริหารจัดการน้ำของจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ โดยนำนโยบายเรื่องการจัดการน้ำจากแผนระดับที่ 1 และแผนระดับที่ 2 ที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 มาเขียนแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ จังหวัดเชียงราย อปท.ในจังหวัดเชียงราย สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย และกรมชลประทาน เป็นต้น จากการตรวจสอบเอกสารของหน่วยงานต่างๆ พบว่าแต่ละหน่วยงานได้จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ โดยบรรจุประเด็นการพัฒนาเรื่องทรัพยากรน้ำ ไว้ทุกหน่วยงาน ดังนี้

1. แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2566 - 2570) ดำเนินการโดย สำนักงานจังหวัดเชียงราย

2. แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2566 - 2570) องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายนอกจากนี้ในอปท. อื่นๆในจังหวัดเชียงราย ก็จะมีแผนพัฒนา และบรรจุการพัฒนาเรื่องทรัพยากรน้ำไว้เช่นกัน

3. แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดเชียงราย ดำเนินการโดย สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย

4. แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำในระดับจังหวัด จังหวัดเชียงราย ดำเนินการโดย สำนักบริหารโครงการกรมชลประทาน

โดยจังหวัดเชียงรายได้ดำเนินงานการบริหารจัดการน้ำตามแผนและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำตามแผนระดับที่1 จนกระทั่งถึงแผนระดับที่ 3 ดังนี้

1) แผนระดับที่ 1 ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าวตามนัยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

2) แผนระดับที่ 2 ได้แก่ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ, แผนปฏิรูปประเทศ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งเป็นแนวทางการขับเคลื่อนประเทศในมิติต่าง ๆ เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ และการถ่ายทอดไปสู่แนวทางในการปฏิบัติในแผนระดับที่ 3

3) แผนระดับที่ 3 ได้แก่ แผนที่จัดทำขึ้นโดย หน่วยงานของรัฐ เพื่อถ่ายทอดเป้าหมายและประเด็นการพัฒนาของแผนระดับที่ 1 และแผนระดับที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติ หรือจัดทาขึ้นตามพันธกรณีหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศ

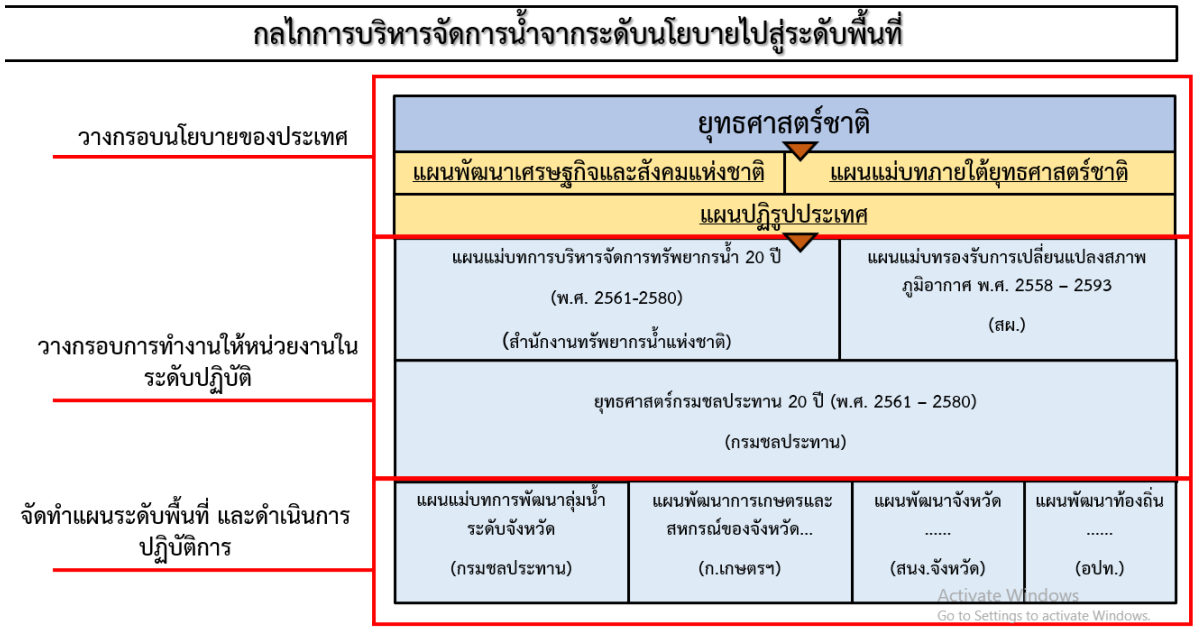

ภาพที่ 1 แสดงกลไกการบริหารจัดการน้ำจากระดับนโยบายไปสู่ระดับพื้นที่ในประเทศไทย

โดยยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ 1) การพัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพลักษณะลุ่มน้ำ (Basin–based Approach) 2) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ ตามวัตถุประสงค์การใช้น้ำ 3) การป้องกันความเสียหายและสนับสนุนการบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำ 4) การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วม (Networking and Participation) ของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการน้ำชลประทานในระดับพื้นที่ (Networking Collaboration Participation) 5) การปรับเปลี่ยนสู่องค์กรอัจฉริยะ (Turnaround to Intelligent Organization) โดยประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 - 3 เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ตามภารกิจหลักของกรมชลประทาน ที่มุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ และการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติจากน้ำต่างๆ อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายพันธมิตรในการทำงาน และปรับรูปแบบการทำงานให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น การทำงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 – 3 นี้ จึงต้องบูรณาการเชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ในเรื่องของการสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่จะมาช่วยกรมชลประทานในการขับเคลื่อนการทำงาน และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ ศักยภาพบุคลากร ระบบงาน และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการชลประทาน เพื่อก้าวไปสู่องค์กรอัจฉริยะ (IntelligentOrganization)

แผนภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงของประเด็นยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)
ที่มา กรมชลประทาน , 2560 , น.5 ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)

จากการลงสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ในส่วนของทรัพยากรและการพยากรณ์ที่แม่นยำ เป็นข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานที่รับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่า โครงสร้างพื้นฐานยังไม่เพียงพอในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น เขื่อนขนาดใหญ่ที่สามารถกักเก็บน้ำได้มาก หรือระบบชลประทานที่ครอบคลุมทั้งประเทศ ทำให้ประเทศไทยยังมีระบบเกษตรที่พึ่งพาน้ำฝนอยู่มาก เกษตรกรในเขตชลประทานมีประมาณ 30 ล้านไร่ ขณะที่ยังมีพื้นที่นอกเขตชลประทานอยู่อีกมาก ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ประเทศไทยที่มีหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำหลายหน่วยงาน จึงต้องมีการใช้แพลตฟอร์ม Thai Water Plan ที่ทุกโครงการของทุกหน่วยงานต้องนำข้อมูลมาใส่ใน Thai Water plan เพื่อตรวจสอบความซ้ำซ้อนของโครงการ เพื่อลดปัญหาเรื่องการขาดแคลนทรัพยากรได้ หรือการคาดการณ์พยากรณ์ที่แม่นยำในระยะยาว ยกตัวอย่าง แผนบริหารจัดการน้ำต้องมาจากการคาดการณ์ปริมาณน้ำ เพราะปริมาณน้ำจำนวนมากไม่สามารถระบายได้ง่าย และจะทำให้คนที่ต้องรับน้ำได้รับผลกระทบมาก การคาดการณ์และวางแผนระยะยาวว่าพายุจะเข้ากี่ลูก หรือต้องการน้ำเท่าไหร่ และต้องกักน้ำไว้อีกเท่าไหร่ ประเทศไทยจำเป็นต้องทำอีกมาก นอกจากนี้ ประเทศไทยขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่เชื่อมโยงกับการจัดการน้ำ ทำให้ขาดเทคนิคบางอย่างที่จะนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการน้ำในภาพรวม (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566)

สำหรับอุปสรรคเรื่องการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ ในประเด็นข้อมูลข่าวสาร พบว่า ภาคประชาชนมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ แต่ยังขาดข้อมูล ซึ่งข้อมูลต้องมีศักยภาพ ภาคประชาชนต้องมีฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกัน (01 [สัมภาษณ์], 5 เมษายน 2566) ขณะที่มีอีกข้อค้นพบว่าภาครัฐได้มีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ภาคประชาชน แต่อาจมีข้อจำกัดเรื่องความยากของข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ภาครัฐพยายามที่จะสื่อสารแต่อาจยังเป็นเรื่องยากสำหรับประชาชนทั่วไป ยกตัวอย่าง เรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่การวางแผนและปรับปรุงที่เกี่ยวข้องอาจต้องใช้ระยะเวลาและต้องการการดูแลรักษา ซึ่งทำให้ภาคประชาชนรู้สึกว่าไม่เท่าทันต่อการแก้ไขปัญหา (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566)

นอกจากนี้ อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่ง ต่อเนื่องจากข้อมูลข่าวสารคือความตระหนักของประชาชนทั่วไป ที่อาจไม่ได้รับข่าวสารเรื่องการจัดการน้ำที่รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือได้รับข่าวสารแล้วแต่ยังขาดความเข้าใจว่ามีความเชื่อมโยงกับสิทธิของตน ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ความตระหนักในสิทธิ หรือความสนใจที่จะเข้าร่วมในเรื่องส่วนร่วมของภาคประชาชนยังมีจำกัด ยกตัวอย่างการเชิญชวนให้จัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ แต่ภาคประชาชนอาจยังให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตของเขาเป็นหลักก่อน มากกว่าการรวมกลุ่ม จึงเป็นเรื่องที่ต้องการการสร้างแรงจูงใจและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วย (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566) จุดอ่อนประเทศไทย คือ ขาดความตระหนักเรื่องโลกร้อน จึงทำให้คนขาดความใส่ใจในการที่จะร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา (03 [สัมภาษณ์], 2 พฤษภาคม 2566) หรือเมื่อวางแผนการบริหารจัดการน้ำแล้ว ประชาชนและกลุ่มผู้ที่จะใช้น้ำต้องปรับตัวตามปริมาณน้ำที่มี แต่ประเทศไทยยังมีจุดอ่อนในการหาแรงจูงใจปรับตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้น้ำ (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566)

โดยเฉพาะในกรณีจังหวัดเชียงราย 1) **สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในจังหวัดเชียงราย**จะมีอยู่ใน 2 ลักษณะ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภคน้ำ ยังไม่เพียงพอ และปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยสาเหตุของปัญหาดังกล่าว มาจาก สาเหตุปัญหาที่เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภคน้ำ ยังไม่เพียงพอมีการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธารอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นสาเหตุของอุทกภัย ซึ่งมัก ในฤดูฝนเกิดน้ำหลาก ทำให้กรวด ดินและทรายจำนวนมาก ถูกน้ำพัดพามาทับถมอย่างรวดเร็ว ความตื้นเขินของแม่น้ำกกจึงเกิดขึ้นในอัตราสูง ปัญหาดังกล่าวเกิดในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงเช่นเดียวกัน แม่น้ำ ลำน้ำ พื้นที่ที่เคยเป็นทางระบายน้ำธรรมชาติ และพื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่รองรับน้ำธรรมชาติ ถูกรุกล้ำ ถูกถม เพื่อสร้างอาคารบ้านเรือนของประชาชนและเส้นทางคมนาคมสาหรับสัญจรไปมา และ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพอากาศและปรากฏการณ์เอลนีโญกับลานีญา 2) **สาเหตุปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่า**ประชาชนในจังหวัดเชียงราย ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยประชาชนในส่วนนี้ส่วนใหญ่ยังอยู่นอกเขตชลประทาน ยังต้องอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการทำการเกษตร จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดมีแม่น้ำโขงไหลผ่านและมีแม่น้ำกกเป็นแม่น้ำสายหลัก ในสมัยก่อนที่จะมีการสร้างเขื่อนกั้นลำน้ำโขงอย่างเช่นในปัจจุบัน ระดับน้ำโขงที่มีปริมาณมากจะมีส่วนช่วยในการรักษาระดับน้ำในแม่น้ำอื่นๆ ที่ไหลบรรจบกับแม่น้ำโขง ให้มีระดับที่เท่ากัน แม้ปัจจุบันมีกลไรความร่วมมือกับประเทศที่ใช้แม่น้ำโขงร่วมกัน แต่เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศปลายน้ำทำให้ยังไม่สามารถดำเนินการให้ทางประเทศต้นน้ำควบคุมระดับน้ำโขงให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นปัญหาต่อการการทำกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในประเทศไทยได้ มาตรการบรรเทาและปรับตัวในจังหวัดเชียงราย และ**3) มาตรการการแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย มีใน 2 ลักษณะ คือ**

1). มาตรการตามแผนของจังหวัดเชียงราย ได้แก่ การป้องกันและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ด้านแหล่งน้ำ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

- การสร้างเขื่อนกั้นการพังทลายกั้นของดิน
- การฟื้นฟูแหล่งน้ำให้สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2). มาตรการตามแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ได้แก่

- การดำเนินการก่อสร้างแหล่งเก็บน้ำ เช่น การก่อสร้างธนาคารน้ำใต้ดิน อ่างเก็บน้ำ
- การติดตั้งสถานีสูบน้ำ รางระบายน้ำ
- การขุดลอกห้วยที่ตื้นเขิน
- การก่อสร้างคันกั้นตลิ่งเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

3). มาตรการตามแผนของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย ได้แก่

- การจัดหาแหล่งน้ำ และเพิ่มพื้นที่ชลประทาน
- ป้องกันและบรรเทาภัยจากน้ำ เช่น ฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน , จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นที่ลุ่ม-ดอน และพื้นที่เสี่ยงภัย , จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมตาม Agri-Map

- การสนับสนุนเกษตรกรนอกเขตชลประทาน โดยปรับใช้ระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ แบบบ่อบาดาล

4). โครงการชลประทานเชียงราย สำนักงานชลประทานที่ 2 ได้แก่

-ดำเนินโครงการที่ดำเนินการตามแผนระยะกลาง(พ.ศ.2565 - พ.ศ.2570) 231 โครงการ เป็นโครงการขนาดกลาง 2 โครงการและขนาด เล็ก 229 โครงการ หากก่อสร้างแล้วเสร็จจะสามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มอีก 57.49 ล้านลูกบาศก์เมตร และเพิ่มพื้นที่ ชลประทาน 172,830 ไร่ เช่น โครงการปรับปรุงระบบท่อส่งน้ำ โครงการสร้างฝายเก็บน้ำขนาดเล็ก สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก จัดตั้งสถานีสูบน้ำ ทำประตูระบายน้ำ ปรับปรุงคลองส่งน้ำ ปรับปรุงศักยภาพพื้นที่เก็บน้ำและระบบส่งน้ำต่างๆ เป็นต้น

- ดำเนินโครงการตามแผนระยะยาว (พ.ศ.2571 - พ.ศ. 2580) จำนวน 7 โครงการ เป็นโครงการขนาดกลาง 7 โครงการ โดยคาดว่าหากก่อสร้างแล้วเสร็จจะสามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มอีก 180.88 ล้านลูกบาศก์เมตร และเพิ่มพื้นที่ชลประทาน 175,000 ไร่ ได้แก่ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเป็นต้น

4) ความเชื่อมโยงหน่วยงานระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการแก้ไขทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบใน 66 พื้นที่ทั่วประเทศโดยวิเคราะห์จากปัญหาความถี่ ความรุนแรง ความเสียหาย โดยครอบคลุมปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม น้ำเค็มรุกล้ำ รวมทั้งการรองรับพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ โดยเชียงรายเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายดังนั้น การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำย่อมมีความสำคัญ จากการลงพื้นที่รับฟังความคิดเห็นของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคมในจังหวัด ความเชื่อมโยงในลักษณะบูรณาการเชื่อมร้อยอย่างเป็นระบบยังไม่เห็นเป็นลักษณะในแนวดิ่ง และในลักษณะการบูรณาการในแนวราบๆที่แต่ละภาคส่วยพยายามที่จะช่วยกันจัดการปัญหาร่วมกัน คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีการจัดการน้ำในระดับฐานรากและเป็นข้อมูลส่งต่อให้กับหน่วยงานที่ตัดสินใจและการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายในมิติการจัดการน้ำมีความสำคัญอย่างมาต่อการทำงานร่วมกับหลายภาคส่วน เช่น โฮงเฮียนแม่น้ำของ สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ที่จัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่ใกล้ชิดด้วยระบบฐานข้อมูลและการปรับตัวให้อยู่กับสภาพแวดล้อมด้วยมิติอนุรักษ์ภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง มีพัฒนาการที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง จะพบว่าระบบนิเวศ และการพัฒนาในแม่น้ำสาขาของลุ่มน้ำอิงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นกลไกหลักร่วมกับภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายหลังมีการยกระดับการทำงานในรูปแบบสภาประชาชน โดยกระบวนการพัฒนาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพสภาประชาชน การพัฒนาพื้นที่รูปธรรม การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ การรณรงค์ด้านนโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ในการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

5) การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน มักจะมาจากประเด็นที่เกิดจาการผลกระทบของน้ำแล้งและน้ำท่วมของจังหวัดที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยทั้งจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม ได้มีความพยายามจะสื่อสารเรื่องของการจัดการน้ำผ่านช่องทางการสื่อสารของตนเอง เช่น ภาครัฐก็มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ช่องทางของรัฐ และทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีการสื่อสารในรูปแบบของตนเฉพาะพื้นที่ และ ภาคประชาสังคม จัดทำวาระขับเคลื่อนกระตุ้นความสนใจของประชาชนให้ตระหนักถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นนิเวศวัฒนธรรม เช่น โฮงเฮียนแม่น้ำของสนามเรียนรู้นิเวศน์วัฒนธรรมได้มีแนวคิดการจัดการเรียน จัดเป็นรูปแบบ “สนามการเรียนรู้” (Field of learning) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative learning process) และพัฒนากระบวนการทำงานที่นำไปสู่การสร้างเสริมพื้นที่รูปธรรม (Substantial area) ภายใต้ปรัชญา เคารพธรรมชาติ ศรัทธาความเท่าเทียมของมนุษย์ (Respect for nature. Faith in humanity justice) โดยการนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น (Eco – Cultural Historical approach) มาของคนภายในและภายนอกร่วมวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางเลือกนโยบายในการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยต้องการสื่อสารผ่านสื่อ Social Media และการสื่อสารผ่านเยาวชนคนรุ่นใหม่

5.ข้อสรุปและเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สผ.ในฐานะหน่วยงานกำกับนโยบาย และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับในประเทศไทย ว่ามีศักยภาพต่อกลไกในการบรรเทา ปรับตัว และสร้างขีดความสามารถในการจัดการน้ำ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพียงใด ต้องการการสนับสนุนอย่างไร จากหน่วยงานใดบ้าง ตามแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558-2593 เพื่อใช้เป็นปัจจัยนำเข้าในการปรับปรุงแผนฯ ซึ่งอาจนำไปสู่การจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการที่ลงรายละเอียด จะทำให้การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความสอดคล้องกับการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่มากยิ่งขึ้น ดังที่ UNICEF (2020, p.13) และ Harwitasari (2009, pp.10-11) กล่าวว่าธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน แต่การบริหารระดับท้องถิ่นใกล้เคียงพลเมืองมากที่สุด และมีบทบาททำให้การตัดสินใจและการดำเนินนโยบายสอดคล้องกับระดับพื้นที่ เพราะมาตรการปรับตัวต้องหยั่งรากลึกลงไปในระบบเศรษฐกิจสังคม การเมือง และระบบนิเวศของท้องถิ่นแต่ละแห่ง

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรมีช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงสำหรับการสื่อสารและยกระดับขีดความสามารถของประชาชน ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อการจัดการน้ำ จากข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ หลายหน่วยงานทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองมีการสื่อสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ประเด็นยังกล่าวยังถูกมองเป็นเรื่องไกลตัวทั้งที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ อีกทั้งประชาชนที่มีการรับรู้และได้รับการเสริมสร้างขีดความสามารถ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลไกของรัฐ เช่น เป็นคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำจังหวัด ยังจำกัดเฉพาะ

คนบางกลุ่ม และการสื่อสารต่อจากคนกลุ่มนี้ ยังไม่อาจส่งไปถึงยังกลุ่มประชาชนในวงกว้างได้ ดังนั้น การสื่อสารอาจเป็นรูปแบบอื่นนอกเหนือจากที่เคยมีมา เช่น เว็บไซต์ สื่อโซเชียลมีเดีย การประชุม การแถลงข่าว เป็นการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันมือถือ ที่ให้ภาคประชาชนได้ส่งข้อมูลสะท้อนความคิดเห็น แจ้งเหตุน้ำท่วมน้ำแล้งเฉพาะจุด รับรู้ และติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อการจัดการน้ำ การสื่อสารดังกล่าวอาจพัฒนาเป็นฟังก์ชันเพิ่มเติมจากแพลตฟอร์ม Thai Water Plan ของ สทนช.ก็ได้

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาในภาพรวมเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพอากาศในประเทศไทย และเวียดนาม ในประเด็นเกี่ยวกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกลไกการบรรเทาและปรับตัวในการจัดการน้ำ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งการวิจัยและรวบรวมข้อมูลดำเนินการในระยะเวลาที่จำกัด ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ยังไม่เฉพาะเจาะจงในแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัยมากนัก การศึกษาในอนาคตจึงควรมีการศึกษาที่ใช้ระยะเวลามากขึ้นในแต่ละประเด็น ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชน ต่อกลไกด้านการบรรเทาและปรับตัวทั้งหมดที่รัฐส่วนกลางและรัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการอยู่ ว่าประชาชนรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่มีผลกระทบต่อการจัดการน้ำเพียงใด มีกลไกอะไรของรัฐที่ประชาชนรู้จักและสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ และกลไกที่รัฐดำเนินการอยู่นั้นมีประสิทธิผลในเชิงการสื่อสารและทำให้เกิดการรับมือได้ระดับพื้นที่ได้มากน้อยเพียงใด

รายการอ้างอิง

Aryal, N. (2017). *Assessment on Implementation Planning Process of Local Adaptation Plan of Action (LAPA) of Dolpa District, Nepal*. Master Thesis in Public Policy and Governance, North South University.

Barua, P. et al. (2017). Sustainable Adaptation for Resolving Climate Displacement Issues of South Eastern Islands in Bangladesh. *Climate Displacement Issues*. *9(6)*, 790-810.

Boyd, D. (2019). Safe Climate: A Report of the Special Rapporteur on Human Rights and the Environment.

Harwitasari, D. (2009). *Adaptation Response to Tidal Flooding in Semarang, Indonesia*. Master's Program in Urban Management and Development, Lund University.

Heinen, D., Arlati, A., & Knieling, J. (2022). Five Dimensions of Climate Governance: A Framework for Empirical Research Based on Polycentric and Multi-level Governance Perspectives. *Environmental Policy and Governance*, *32*(1), 56-68.

Limmeechokchai, B. et al. (2022). Thailand's Fourth National Communication August 2022. Retrieved date March 13, 2023 from https://climate.onep.go.th/th/tag/thailands- fourth-national-communication/.

Prathaithep, W. B. and Nitivattananon, V. (2021). Integrating Strategic Environmental Assessment to Climate Change Adaption in the Chao Phraya River Basin: Case Study Flood Management Plans in Ayutthaya. *Sustainability in Environment*. *6*(2), 55-76.

Rogozhina, N.G. (2022). Socio-environmental problems of the Mekong Delta in Vietnam. *The Russian Journal of Vietnamese Studies. 6*(2), 37-45. DOI: 10.54631/VS.2022.62-101585.

Simpson, A. and Smits, M. (2021). Climate Change Governance and (il)liberalism in Thailand. In Marquardt, J., Delina, L. L., & Smits, M. (Eds.). Governing Climate Change in Southeast Asia: Critical Perspectives. Routledge.

Smajal, A. (2018). Climate Change Adaptation Planning in Vietnam's Mekong Delta. Smajgl, Alex. 2018. Case Study. Washington, DC: Long Term Strategies Project. Available online at https://www.wri.org/publication/climatechange-adaptation-vietnam.

Tan, X., Wang, Y., Gu, B., Kong, L., & Zeng, A. (2022). Research on the National Climate Governance System Toward Carbon Neutrality—A Critical Literature Review. Fundamental Research.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). *What Is Climate Governance*. Panama: The author.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). *What Is Climate Governance?*. Panama: UNICEF.

Vu, T. & Nguyen. (2021). "Adapting to Nature": A Preliminary Assessment of Vietnam's Mekong Water Diplomacy since 2017. Retrieved date May 19, 2023 from https://think-asia.org/handle/11540/14607.

WWAP (World Water Assessment Programme) (2020). The World Water Development Report 2020: Water and Climate Change. UNESCO-WWAP, Paris, France. Available from: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372985.locale=en

โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2559). *เมืองรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: เมืองในประเทศไทย*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

ฉัตรไชย รัตนไชย และคณะ. (2559). *การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้วยหลักธรรมาภิบาล.* รายงานสรุปการถอดเทป งานมหกรรมวิจัยแห่งชาติ 2016 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ชนิษฎา ชูสุข และคนอื่น ๆ. (2559). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษาตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร และตำบลเชิงแส อำเภอกระแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา*. คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ถมาภรณ์ สุทธิประเสริฐ. (2555). *การจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสาคร.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานกิจการการเกษตร. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2560-2564).* วันที่สืบค้น 13 มีนาคม จาก https://oaezone.oae.go.th/view/1/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%88/TH-TH.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.). (2558). *แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558 - 2593*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.). (2559). *รายงานสรุปการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของไทย*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สุวรรณภา หอมชื่น และเปรมกมล สมใจ. (2559). *คู่มือเสริมสร้างการรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ. (2553). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาเครื่องมือและกลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาและลดปัญหาโลกร้อน และข้อเสนอสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

(บทความวิจัย)
แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชียงคาน

Cultural Capital for Enhancing Societal Security in Chiang Khan Municipality

อินทุอร แสงอรัญ[1]
Intuon Sangarun[1]
[1] นักวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า
[1] Academic, Research and Development Office, King Prajadhipok's Institute
E-mail: intuon.sa@kpi.ac.th[1]

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023
This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นการนำองค์ความรู้ในมิติทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง ด้วยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ภายใต้อัตลักษณ์ ส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของคนในท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา คือ เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม อีกทั้งเพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนเพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม ใช้วิธีการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาคือ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลเชียงคาน ได้แก่ การมีวาระร่วมของชุมชนเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม การใช้ธรรมนูญเชียงคานเป็นกติกาสังคม การมีแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในอนาคต นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะคือ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมมีปัจจัยที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ การสื่อสารสาธารณะ การมีหน่วยงานสนับสนุน กระแสสังคมที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม; ความมั่นคงทางสังคม; วัคซีนทางสังคม; ภูมิคุ้มกันทางสังคม

Abstract

This research article is the result of study of cultural capital for enhancing societal security in Chiang Khan Municipality. The objective of this research is to strengthen participation in enhancing societal security through cultural capital, the guideline for developing cultural capital to enhancing societal security, and as well as the factors that cause the enhancing societal security through cultural capital. The methods of study of this research is participatory research. The important result that has been found from case study of Chiang Khan Municipality in this research is initiation community agenda and creating the guideline to prevent the problem from happening. However, the recommendation is that the key factors which might lead to enhancing societal security are participation of people in the community, public communication, supporting from networks, and currently popular or rapidly social trends

Keywords: cultural capital; societal security; social vaccine; social immunity

บทนำ

การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม (societal security) เป็นการปกป้องคุ้มครองและลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยการสร้างหลักประกันต่อสิทธิและเสรีภาพ สร้างกลไกเพื่อขจัดเงื่อนไขที่เป็นภัยคุกคามต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนสนับสนุนความต้องการพื้นฐานที่พึงได้รับและความจำเป็นในการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันแนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) ซึ่งเป็นแนวคิดทางสาธารณสุขที่อธิบายถึงกลไกของร่างกายมนุษย์ที่จะสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาเพื่อต่อต้านเชื้อโรคทั้งภายในและภายนอกร่างกาย แต่แนวคิดนี้ยังถูกนำมาใช้ทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมองว่าภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นความสามารถของสังคมในการรับมือต่อความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและการคุกคามที่เป็นผลมาจากการแทรกซึมของคุณค่า บรรทัดฐาน แบบแผนพฤติกรรมของวัฒนธรรมอื่นที่เข้าสู่สังคม ที่อาจส่งผลต่อความเป็นกลุ่มก้อนและการปรับตัวของสังคมหนึ่ง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการเสริมสร้างกลไกป้องกันสังคมเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในการปกป้องและขัดขวางภัยคุกคามจากภายนอก การปรับตัวของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนการหลวมรวมและรักษาความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคมท่ามกลางบริบทการพัฒนาที่ไม่สมดุล (Julia Myslyakova, 2020) ภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงเป็นที่มาของการรักษาเสถียรภาพของกลไกในสังคมและการมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และรับมือกับภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Niklas Luhmann, 2013)

ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม เราจึงจำเป็นต้องใช้วัคซีนทางสังคม (social vaccine) เพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับภัยคุกคามจากภายนอก โดยวัคซีนทางสังคมมีความเกี่ยวเนื่องกับสภาพแวดล้อมของบุคคลที่เชื่อมโยงกับเงื่อนไขในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นโยบายและระบบเศรษฐกิจ วาระการพัฒนา บรรทัดฐานทางสังคม นโยบายสังคมและระบบการเมือง (World Health Organization, 2022) การใช้วัคซีนทางสังคมจึงเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม ผ่านการดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่คำนึงบริบทแวดล้อมของสังคมนั้น มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเชื่อว่าเมื่อสังคมมีภูมิคุ้มกันก็จะไม่เป็น “โรค” หรือทำให้สังคมมีความสงบสุขได้ แนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงสอดคล้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมที่มุ่งหวังให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้รับการปกป้องและลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

ในโครงการวิจัยนี้ได้ศึกษาการใช้ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) เป็นวัคซีนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยมองว่าทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของสังคม ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญา จะสามารถใช้เป็นปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขได้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2557) โดยการศึกษาวิจัยนี้มีเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากเทศบาลตำบลเชียงคานเป็นพื้นที่การพัฒนาเมืองที่มีขนาดเหมาะสม ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจยังไม่มากเกินไปดังเช่นเมืองท่องเที่ยวขนาดใหญ่ อีกทั้งยังมีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น ภาษาไท-เชียงคาน ชุมชนบ้านไม้เก่า อาหารและขนมพื้นเมือง การแต่งกายชุดพื้นเมือง ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ภูทอกและภูหมอนซึ่งเป็นเขตพื้นที่ป่าสงวน และแม่น้ำโขง อย่างไรก็ตาม เมื่อการท่องเที่ยวของเมืองเชียงคานได้รับความนิยมมากขึ้น ส่งผลให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเมืองเชียงคานกำลังเผชิญกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และกระแสการท่องเที่ยว

การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน จึงเป็นแนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้อัตลักษณ์ ส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของคนในท้องถิ่น อันเป็นการสอดคล้องกับหลักสิทธิของบุคคลและชุมชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา 43 และให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และยั่งยืนในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคานดำรงอยู่ได้ภายใต้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีพลวัต สร้างสรรค์และยั่งยืน และที่สำคัญคือเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่คำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น สอดรับกับความต้องการและสภาพบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง อันเป็นวิถีการเสริมสร้างความมั่นคงของสังคมตามระบอบของประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์

1) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

2) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

3) เพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม

นิยามศัพท์

ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าและสืบทอดกันมาของแต่ละชุมชนหรือพื้นที่ ซึ่งสามารถทำให้เกิดประโยชน์ต่อคนในพื้นที่นั้นทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคมได้

ภูมิคุ้มกันทางสังคม หมายถึง ความสามารถของสังคมในการรับมือกับปัจจัยภายนอกและการคุกคามที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม

วัคซีนทางสังคม หมายถึง การเสริมสร้างกลไกป้องกันสังคมเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับภัยคุกคามต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ขอบเขตการศึกษา

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำหรือผู้แทนชุมชนในพื้นที่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางความคิด ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ และประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด

2) ขอบเขตด้านพื้นที่เป้าหมาย การศึกษาวิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ เป็นพื้นที่ที่มีความต้องการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และเป็นพื้นที่ที่มีพื้นที่และระดับการพัฒนาเหมาะสม สำหรับการพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อค้นหาทุนทางวัฒนธรรมอันนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคม ในการนี้ โครงการวิจัยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายคือ เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

3) ขอบเขตด้านเนื้อหาและกระบวนการ ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม และการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

การรวบรวมข้อมูล

1) โครงการศึกษาวิจัยนี้รวบรวมข้อมูลผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop method) ซึ่งเป็นกระบวนการกลั่นกรองความคิดที่มีอยู่ให้ออกมาจากรายบุคคล เพื่อนำไปสู่ข้อถกเถียงแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจของกลุ่มที่ลึกซึ้ง จนสามารถตัดสินใจเป็นความเห็นพ้องร่วมกันได้อย่างเหมาะสม โดยคณะผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้กับการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยนี้ ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ และเพื่อร่วมกันวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน

2) การประชุมถอดบทเรียน หลังจากการดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่ศึกษา คณะผู้วิจัยใช้การถอดบทเรียนด้วยการประชุมกลุ่มเพื่อประเมินผลหลังการดำเนินงาน

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยคณะผู้วิจัยวางโครงสร้างคำถามเป็นแนวทางหลัก และหากผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบในประเด็นที่น่าสนใจ สามารถที่จะตั้งคำถามต่อไปได้อีกเพื่อความเข้าใจลึกซึ้ง

ทบทวนแนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่

1) แนวคิดความมั่นคงทางสังคม (social security) Atkinson and Hills (1991) ชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงทางสังคมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างรายได้หรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความช่วยเหลือทางสังคมที่ถูกออกแบบมาเพื่อบรรเทาความยากจนและประกันรายได้พื้นฐาน การประกันสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาความมั่นคงและการกระจายรายได้ตลอดชีวิต และการกระจายความมั่นคงไปยังกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยปัจจัยสำคัญที่จำเป็นต้องเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม คือ ปัญหาทางสังคมมีการขยายวงกว้างและความขาดแคลนยังคงมีอยู่เนื่อง อีกทั้งเมื่อมีประเด็นอ่อนไหวจะกระทบต่อความมั่นคงในสถานะความเป็นอยู่ (Dreze & Sen, 1991, p.10)

2) แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) Prieur et al กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) เป็นตัวตนที่ฝังตัวอยู่ในบริบททางสังคม จึงทำให้ทุนทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา (Prieur et al, 2008, p.50) ขณะที่ Throsby ให้ความหมายในเชิงสังคมวิทยาว่าทุนทางวัฒนธรรมหมายถึงความสามารถของแต่ละบุคคลในเชิงวัฒนธรรม (Throsby, 1999, pp.168-169) หากจำแนกทุนทางวัฒนธรรมอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล (embodied form) ได้แก่ ความสามารถ ความรอบรู้ด้านศิลปะ บุคลิกที่สง่างาม ทักษะ รสนิยม ฯลฯ 2) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (objectified state) เป็นทุนวัฒนธรรมที่แสดงออกเชิงวัตถุในรูปของสื่อหรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุเสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ของสะสม 3) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน (institutionalization state) เป็นทุนที่

มีความยึดโยงกับความเป็นสถาบัน เช่น ประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง การจบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง การได้ทำงานในองค์กรขนาดใหญ่ ฯลฯ (ณัชชา ศิรินธนาธร (2561, น.1588; กัญญารัตน์ แก้วกมล และคนอื่น ๆ, 2564, น.79-80; อนันต์ คติยะจันทร์ และคนอื่น ๆ, 2564, น.192)

3) แนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) ในทางสาธารณสุข ภูมิคุ้มกันเป็นกลไกของร่างกายมนุษย์ที่จะสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาเพื่อต่อต้านเชื้อโรคทั้งภายในและภายนอกร่างกาย แต่ในทางสังคมศาสตร์เปรียบเทียบภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นความสามารถของสังคมในการรับมือต่อความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและการคุกคามที่เป็นผลมาจากการแทรกซึมของคุณค่า บรรทัดฐาน แบบแผนพฤติกรรมของวัฒนธรรมอื่นที่เข้าสู่สังคม และอาจส่งผลต่อความเป็นกลุ่มก้อนและการปรับตัวของสังคมหนึ่ง ๆ (Julia Myslyakova, 2020)

ภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงเป็นที่มาของการรักษาเสถียรภาพของกลไกในสังคมและการมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และรับมือกับภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Niklas Luhmann, 2013) ขณะที่ภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับปัจเจกบุคคล คือความสามารถของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยการสร้างความเข้มแข็งด้านการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและวัฒนธรรม การเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเตรียมความพร้อมเพื่อการปรับตัวให้สามารถเรียนรู้ เลือกสรร กลั่นกรอง ประเมิน แยกแยะ คุณค่า และใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ รวมไปถึงสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ (วชิราภรณ์ สังข์ทอง, 2554)

กรอบการศึกษา

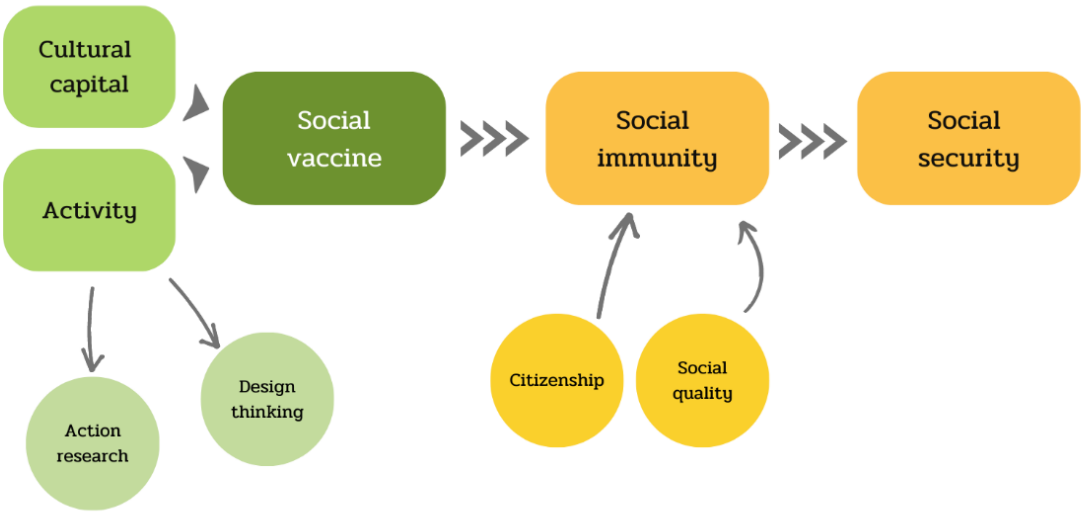

กรอบการศึกษาของโครงการวิจัยนี้คือ การค้นหาทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ที่มีอยู่ในพื้นที่กรณีศึกษา ผนวกรวมกับกิจกรรมในการสร้างการมีส่วนร่วม (activity) เพื่อใช้เป็นวัคซีนทางสังคม (social vaccine) ซึ่งเปรียบสังคมเป็นร่างกายมนุษย์ การฉีดวัคซีนทางสังคมเป็นการสร้างกลไกป้องกันสังคมขึ้นเพื่อให้

สามารถรับมือกับภัยคุกคามต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) และนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคม (social security) ได้

เนื้อหา

ผลการศึกษาแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นวัคซีนทางสังคม การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม ปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม สรุปสาระสำคัญของผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นวัคซีนทางสังคม

ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่เชียงคาน หากจำแนกประเภททุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นเป็นทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล (embodied form) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (objectified state) และทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน (institutionalization state) พบว่าทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เชียงคานสรุปได้ดังนี้

1) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล ได้แก่ ศักยภาพของคนเชียงคาน อุปนิสัยของคนเชียงคานที่มีน้ำใจ เอื้ออาทร รักบ้านเกิด และยิ้มสวย ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนเชียงคาน รวมถึงการพูดภาษาถิ่นไท-เชียงคานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

2) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ขนมพื้นเมือง อาหารพื้นเมือง เช่น ข้าวปุ้นน้ำแจ่ว ข้าวปุ้นฮ้อน ลาบปลา ตำส้มเชียงคาน แจ่วหมากกอก เอาะเนื้อวัว ซ่าปลา ตำซั่ว ห่อหมกถั่วเน่า เมี่ยงคำ คั่วปลาร้าสมุนไพร ข้าวจี่ ข้าวหัวหงอก ปั่นปลา แจ่วบอง ส้มปลาน้อย รวมถึงหัตถศิลป์หรือสิ่งประดิษฐ์ของชุมชน เช่น เรือไฟบก ผ้าห่มนวมทำจากฝ้าย กระดาษสร้อยสา ครกตำข้าวปุ้น การตัดกระดาษสร้อยสา เป็นต้น ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ การแต่งกาย ชุมชนบ้านไม้เก่า ถนนคนเดิน วัด แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การแสดงพื้นเมือง การละเล่นพื้นบ้าน

3) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน ได้แก่ ประเพณีสำคัญของชุมชนในแต่ละเดือน หรือประเพณี ฮีต 12 คอง 14 เช่น ประเพณีใส่บาตรข้าวเหนียว ประเพณีข้าวพันก้อน ประเพณีแห่น้ำ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมของเชียงคานมีความหลากหลายและครอบคลุมทั้งทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมของเชียงคานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของสังคมและวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของเชียงคาน ที่ฝังอยู่ในตัวชุมชนและสืบทอดรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน และสามารถต่อยอดทำให้เกิดประโยชน์ต่อคนในพื้นที่ทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคมได้ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ตามที่ปรากฏในทุกวันนี้ เมืองเชียงคานกลายเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมาอย่างต่อเนื่องหลายปี โดยมีทุนทางวัฒนธรรม เช่น ถนนคนเดิน ชุมชนบ้านไม้เก่า อาหารพื้นเมือง เป็นเสน่ห์และสิ่งที่ดึงดูดความน่าสนใจจากคนภายนอกได้เป็นอย่างดี และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนเชียงคาน

จากการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ผ่านกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน จนนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียง เพื่อให้ความสำเร็จเกิดขึ้นได้จริงตามนั้นจึงได้กำหนดวาระของชุมชนเป็น “สัญญาใจไทเชียงคาน” ซึ่งเปรียบเสมือนกับวัคซีนทางสังคม และเชื่อว่าจะทำให้เชียงคานมีภูมิคุ้มกันทางสังคมและป้องกันเมืองเชียงคานจากภัยคุกคามได้ วัคซีนทางสังคมจึงประกอบขึ้นจากทุนทางวัฒนธรรมที่มีในเชียงคาน และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้

2. การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

กิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม (activities) โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม พัฒนามาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ที่นำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน ซึ่งประชาชนชาวเชียงคานได้ร่วมกันระดมความเห็น กำหนดแนวทางกิจกรรมต่าง ๆ โดยประชาชนชาวเชียงคาน เทศบาลตำบลเชียงคาน และสถาบันพระปกเกล้า ได้ร่วมกันคัดเลือกไปดำเนินกิจกรรมจำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ การสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมผ่านบทเพลงของเยาวชน สรุปกิจกรรมได้ดังนี้

1) กิจกรรมการสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเป็นการริเริ่มกฎหมายท้องถิ่นโดยประชาชน (law Initiatives) และใช้สิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 254 ที่กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติได้ และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.2565 ซึ่งกระบวนนี้ได้นำไปสู่การจัดทำร่างเทศบัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน เรื่อง การอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนบ้านไม้เก่า พ.ศ. 2566 (ขณะนี้ เดือนตุลาคม 2566 อยู่ระหว่างการพิจารณาเห็นชอบของสภาเทศบาลตำบลเชียงคาน)

โดยเทศบัญญัติฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการรักษา ส่งเสริมและพัฒนา ทุนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของเชียงคาน ตลอดจนจัดระเบียบเมืองในพื้นที่ชุมชนบ้านไม้เก่าให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น เนื้อหาของร่างข้อบัญญัติครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ เช่น การจำกัดการจำหน่ายและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในถนนคนเดินเชียงคาน การตักบาตรข้าวเหนียวที่เคารพคุณค่าดั้งเดิมของชุมชนและไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว การใช้ป้ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม การก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ การควบคุมสิ่งเสพติด การทิ้งขยะ ตลอดจนบทกำหนดโทษ ร่างข้อบัญญัติฉบับนี้ จึงเป็นการส่งเสริมให้วิถีวัฒนธรรมชุมชนบ้านไม้เก่าของเชียงคานได้รับการรักษา ส่งต่อ และพัฒนาให้มีความยั่งยืนต่อไป ทำให้เชียงคานเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่ อีกทั้งยังทำให้เชียงคานเป็นเมืองที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ ทั้งผู้ที่อยู่อาศัยและผู้ประกอบการ ตลอดจนเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

การสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติจึงได้ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรวาระทางกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสะท้อนความต้องการของประชาชนในประเด็นนั้น ๆ โดยตรง เพราะอาจไม่มีกฎหมายหรือกฎระเบียบรับรอง หรือกฎหมายหรือกฎระเบียบที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

2) กิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมผ่านบทเพลงของเยาวชน เป็นการนำเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมทั้งประเพณี วัฒนธรรม อาหาร ขนม ตำนาน ภาษาถิ่น สถานที่สำคัญของเชียงคาน มาร้อยเรียงเป็นบทเพลงให้มีความน่าสนใจและร่วมสมัย โดยให้เยาวชนของเชียงคานมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดขับขานบทเพลงเหล่านั้น ซึ่งกิจกรรมนี้ได้สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ครู และผู้ปกครอง ที่ร่วมกันแต่งเพลง ระดมความคิดเห็นค้นหาเรื่องราวของเชียงคาน เช่น ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชน ตำนานพื้นบ้าน เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่เล่าสืบต่อกันมา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ บทเพลงที่ได้รับการแต่งขึ้นนี้จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อเชียงคาน เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของเชียงคาน ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์แก่คนภายนอก รวมถึงคนในเชียงคาน โดยเฉพาะคนนอกที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ในพื้นที่ และเยาวชนลูกหลานชาวเชียงคาน

3. การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) ที่เกิดขึ้นในเชียงคานภายใต้การดำเนินโครงการนี้ จะเห็นได้จากดังนี้

1) การมีวาระร่วมของชุมชนเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม โดยที่การดำเนินโครงการนี้ ได้ทำให้เชียงคานมีวาระร่วมของชุมชน (agenda) เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในแง่มุมของการปกป้องและรักษาให้คงอยู่ และการต่อยอดใช้ประโยชน์จาก “คุณค่า” (value) ของทุนทางวัฒนธรรมที่มีเพื่อให้เกิด “มูลค่า” (cost) ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและคนเชียงคานได้ วาระร่วมดังกล่าวในทางหนึ่งจึงเป็นการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ (positioning) ของเชียงคานให้มีความชัดเจน ว่าเราจะเดินหน้าต่อไปอย่างไร จะพัฒนาเชียงคานไปในทิศทางใด ซึ่งเป็นวาระร่วมที่ไม่ได้เกิดจากการชี้นิ้วสั่งการ แต่มาจากการสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการจากคนในชุมชนเอง ทั้งชุมชนบ้านเหนือและชุมชนบ้านใต้

2) การมีกติกาสังคมที่เป็นทางการ โดยกฎหมายท้องถิ่นเป็นมาตรการหรือเครื่องมือในการจัดระเบียบเมืองผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน เรื่อง การอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนบ้านไม้เก่า พ.ศ. 2566 ซึ่งเนื้อหาของร่างเทศบัญญัติฉบับนี้มาจากความเห็นของผู้คนในชุมชน มีความแตกต่างออกไปจากเทศบัญญัติฉบับอื่น ๆ ของเทศบาลตำบลเชียงคานที่กำหนดวาระมาจากฝ่ายการเมืองท้องถิ่น

3) การมีแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในอนาคต ด้วยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นโดยประชาชน เพื่อที่ว่าในอนาคตเมื่อเชียงคานเจอประเด็นปัญหาใหม่ ๆ หรือภัยคุกคามใหม่ ๆ จะสามารถใช้แนวทางนี้เพื่อรับมือกับสิ่งเหล่านั้นได้

4. แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

แนวทางเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมเป็นข้อเสนอแนะจากคณะผู้วิจัย แบ่งได้เป็นแนวทางสำหรับเทศบาลตำบลเชียงคาน และแนวทางสำหรับพื้นที่อื่นเพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ และข้อเสนองานวิจัยในอนาคต ดังนี้

1) แนวทางสำหรับเทศบาลตำบลเชียงคาน กล่าวคือ เทศบาลตำบลเชียงคานควรร่วมกับสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน ในการผลักดันนโยบายและงบประมาณที่ส่งเสริมทุนวัฒนธรรมตามแผนฯต่อไป ตลอดจนมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อการปรับปรุงกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือปัจจัยภายนอกที่อาจเข้ามากระทบกับชุมชน ขณะเดียวกับผู้แทนภาคประชาชนควรร่วมมือกับเทศบาลตำบลเชียงคานในการติดตามผลการบังคับใช้เทศบัญญัติที่ได้มีการเข้าชื่อเสนอไป ควบคู่ไปกับการรวบรวมประเด็นความต้องการหรือข้อเสนออื่น ๆ ที่ควรนำไปผลักดันเป็นเทศบัญญัติต่อไป นอกจากนี้เทศบาลตำบลเชียงคานและภาคประชาชนควรมีการตั้งกลุ่มคณะทำงานจากคนหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มนางรำร้อยปี กลุ่มผู้ประกอบการ ฯลฯ เพื่อเป็นคณะทำงาน ติดตาม ประเมิน และทำรายงานเผยแพร่กิจกรรมเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่องต่อไป

2) แนวทางสำหรับพื้นที่อื่น ๆ กล่าวคือ จากการศึกษาวิจัยตลอดโครงการคณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาตัวแบบเพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมสำหรับพื้นที่อื่น ๆ ที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้ ได้แก่

หนึ่ง กระบวนการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ โดยการค้นหาว่าในพื้นที่มีสิ่งดี ๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง สิ่งเหล่านั้นอยู่ ณ ที่ใด และสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้างเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในด้านที่พึงปรารถนา

สอง การจัดทำแผนการใช้ทุนทางวัฒนธรรม โดยการรวบรวมข้อมูลการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ไปใช้เป็นข้อมูลจัดทำแผนงาน โดยระบุรายละเอียดถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการดำเนินการ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน รวมไปถึงแหล่งทุนสนับสนุน

สาม การนำแผนการใช้ทุนทางวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติจริง ขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่วางแผนไว้

สี่ การถอดบทเรียนและปรับปรุงแก้ไข โดยการประเมินผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ปัจจัยความสำเร็จ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและข้อจำกัด ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อการต่อยอดการดำเนินงานต่อไป

ทั้งนี้ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวทางนี้มีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ควรคำนึงถึงระหว่างการดำเนินงาน กล่าวคือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน กระแสสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ขณะที่ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสื่อสารภายในชุมชน และที่สำคัญคือ ความร่วมไม้ร่วมมือของคนในชุมชนเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การใช้วัคซีนทางสังคม (social vaccine) เพื่อเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคมในท้ายที่สุด โดยวัคซีนทางสังคมนั้นคือกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อต่อยอดจากทุนทางวัฒนธรรมที่มีในเชียงคาน ทั้งทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้แก่ การสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และกิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมผ่านบทเพลงของเยาวชน การใช้วัคซีนทางสังคมเช่นนี้จึงทำให้เชียงคานเกิดวาระร่วมของชุมชนเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม มีกติกาสังคมที่เป็นทางการ และมีแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในอนาคต สอดคล้องตามฐานคิดเรื่องวัคซีนทางสังคม ที่เห็นว่าวัคซีนทางสังคมต้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมของคนในสังคมที่ส่งผลต่อเงื่อนไขในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นโยบายและระบบเศรษฐกิจ วาระการพัฒนา บรรทัดฐานทางสังคม นโยบายสังคมและระบบการเมือง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมโดยใช้กิจกรรมต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเป็นวัคซีนทางสังคมนั้น อาจจะไม่ได้ทำให้เกิดความมั่นคงทางสังคมในเชียงคานได้ในทันทีทันใด เนื่องจากความมั่นคงทางสังคมเป็นเป้าหมายปลายทางที่อาจต้องการการวัดผลในระยะยาว ขณะที่กิจกรรมและการดำเนินโครงการวิจัยที่เกิดขึ้นยังดำเนินการไปได้เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ความรู้สึกถึงความมั่นคงทางสังคมของคนเชียงคานนั้น ก็มีทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ แม้ว่าความรู้สึกถึงความมั่นคงทางสังคมที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินโครงการวิจัยนี้จะยังไม่รู้สึกว่ามีมากนัก แต่ก็มีความรู้สึกว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวจะนำพาชุมชนไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นของการออกแบบกิจกรรม อีกทั้งทำให้มีความมั่นใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเชียงคานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีเทศบัญญัติที่เป็นเครื่องมือในการจัดการความระเบียบเรียบร้อยของเมืองควบคู่ไปกับการปกป้องทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน จึงทำให้ชุมชนรู้สึกถึงความมั่นคงทางสังคมมากขึ้น

ความรู้สึกมั่นคงทางสังคมนี้เป็นไปตามมุมมองที่อ้างถึงความมั่นคงทางสังคมเชิงจิตวิสัย ที่อาจจะไม่ใช่ความมั่นคงทางสังคมที่แท้จริงเพราะเป็นการวัดความรู้สึก เช่น ความพึงพอใจ ความสุข การเติมเต็มความต้องการ ฯลฯ (Dreze and Sen, 1991, pp.5-9) อย่างไรก็ดี แม้การตรวจสอบว่าโครงการวิจัยนี้สามารถวัดผลได้เพียงระดับความรู้สึกของผู้เข้าร่วมโครงการ แต่หากมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ก็

จะสามารถสร้างความมั่นคงทางสังคมที่แท้จริงมากกว่า อย่างความมั่นคงในเชิงโภคภัณฑ์ รายได้ และคุณภาพชีวิตกับความมั่นคงเชิงมาตรฐานความเป็นอยู่และความสามารถที่จะได้มาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี

แม้จะมองเห็นอนาคตของความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ แต่คณะผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ที่สอดคล้องกันกับ Dreze & Sen (1991, p.10) ที่กล่าวว่า ความมั่นคงทางสังคมมีความจำเป็นต้องทำให้เกิดขึ้น เมื่อพบว่าปัญหาทางสังคมมีการขยายวงกว้างและความขาดแคลนยังคงมีอยู่เนื่อง ทำให้เกิดสภาวะความล้มเหลวต่อความสามารถและความจำเป็นพื้นฐาน อีกทั้งประการที่สอง เมื่อมีประเด็นอ่อนไหวจะกระทบต่อความมั่นคงในสถานะความเป็นอยู่ เช่น สถานการณ์ระบาดของ COVID-19 ที่ทำให้รายได้และความมั่นคงในคุณภาพชีวิตสั่นคลอน นำไปสู่ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย หรือความไม่มั่นคงทางสังคมนั่นเอง

นอกจากนี้ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน มีอุปสรรคบางประการ กล่าวคือ ความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันในพื้นที่ และการสื่อสารระหว่างกลุ่มคน โดยความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันในพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาการสื่อสารมากยิ่งขึ้น เพราะคนที่แตกต่างกันแต่ละกลุ่มย่อมขาดความเข้าใจซึ่งกันและกันอยู่แล้ว อาจทำให้การสื่อสารระหว่างกลุ่มบิดเบือนผิดพลาด หรือไม่ได้รับข่าวสารการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ซึ่งอุปสรรคในเรื่องของการขาดการมีส่วนร่วมและการสื่อสารในเทศบาลตำบลเชียงคาน สอดคล้องกับข้อค้นพบของ โฆสิต แพงสร้อย (2561, น.38-39) ที่ศึกษาเรื่องการจัดการทางวัฒนธรรมของผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พบอุปสรรค ได้แก่ การวางแผนที่ขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ส่วนอุปสรรคเรื่องการสื่อสารมีข้อเสนอ คือ การจัดอบรมผู้นำชุมชน ประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการทางวัฒนธรรม โดยทำการเผยแพร่ในช่องทางที่หลากหลายและกว้างขวาง

การศึกษาวิจัยนี้มีข้อค้นพบและบทวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นทุนวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน หากแต่ความชัดเจนว่าทุนวัฒนธรรมได้ถูกนำไปใช้และส่งเสริมต่อความมั่นคงทางสังคมหรือไม่ อย่างไรยังต้องการข้อค้นพบที่ชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต ได้แก่ งานวิจัยเพื่อประเมินและติดตามผลในช่วงระยะแรกของการดำเนินงานตามแนวทางนโยบาย และแนวทางเชิงปฏิบัติ ตามที่ได้เสนอแนะไป เพื่อให้คณะทำงานในพื้นที่ดำเนินการต่อได้ และเพื่อวัดระดับความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เพียงใด จากการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). คู่มือการขับเคลื่อนงานการสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมในมิติวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

กัญญารัตน์ แก้วกมล, นิติคุณ ท้าวทอง, สุปวีณ์ รสรื่น, อนุศิษฎ์ เพชรเชนทร์, อมรรัตน์ รัตนสุภา, และจันทรัศม์ ภูติอริยวัฒน์. (2564). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. 11(1), 75-91.

ณัชชา ศิรินธนาธร. (มีนาคม 2561). ทุนตามแนวคิดของปิแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) กับสื่อชุมชน. งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, จังหวัดนครปฐม.

โฆสิต แพงสร้อย. (2561). การจัดการทางวัฒนธรรมของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อความมั่นคงทางสังคมที่ยั่งยืน. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7*(1), 32-42.

วชิราภรณ์ สังข์ทอง. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

อนันต์ คติยะจันทร์, พระสมุห์กฤติพิสิฐ จ่าพันธ์, และพระสุวรรณ์ ปูนอ่อน. (2564). การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย. *วารสารมหาจุฬานาครทร รศน์.* 8(1), 188-200.

Atkinson, A. B. & Hills, J. (1991). Social security in developed countries: Are there lessons for developing countries. In E. Ahmad, J. Dreze, J. Hills & A. Sen (Eds.), *Social security in developing countries* (pp.81-111). Oxford: Oxford University Press.

Dreze, J. & Sen, A. (1991). Public action for social security: Foundations and strategy. In E. Ahmad, J. Dreze, J. Hills & A. Sen (Eds.), *Social security in developing countries* (pp.1-40). Oxford: Oxford University Press.

Julia Myslyakova. (2020). Social immunity as a source of sustainable development of the regional economy. Retrieved from https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2020/68/e3sconf_ift2020_03025.pdf

Niklas Luhmann. (2013). Introduction to Systems Theory. Cambridge: Polity Press.

Prieur, A., Skjøtt-Larsen, J., & Rosenlund, L. (2008). Cultural Capital Today: a case study from Denmark. *Poetics, 36*(1), 45-70.

Throsby, D. Cultural Capital. (1999). *Journal of Cultural Economics, 23*, 3–12. https://doi.org/10.1023/A:1007543313370.

World Health Organization. (2022). Social determinants of health. Retrieved from https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health

มาตรการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง กับการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้พิการ ตั้งแต่ปี 2554 จนถึง2566

ชญานิศวร์ เมธาสิทธิ์รวิกุล
นักวิชาการสถาบันพระปกเกล้า

บทคัดย่อ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ[81] ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตาม การจัดการเลือกตั้งที่มีนัยยะหมายถึงการจัดให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิในการเลือกตั้งได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึงตามหลักประชาธิปไตย ในประเทศไทย กกต. เป็นหน่วยงานที่ต้องเข้ามาจัดการพื้นที่เพื่อให้ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งได้ตามหลักประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม ประชาชนที่มาใช้สิทธิเลือกตั้งมีหลากหลายรูปแบบ การจัดการการเลือกตั้งจึงต้องคำนึงถึงประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ โดยเฉพาะประชาชนที่มีสภาพทุพลภาพ หรือพิการ โดยผู้พิการมีสิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้งตามคนพิการ เป็นผู้ที่ได้รับสิทธิคุ้มครองทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ : Convention on the Rights of the Persons with Disabilities (CRPD) และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) จึงทำให้เป็นกฎระหว่างประเทศที่แต่ละรัฐต้องปฏิบัติตาม

ในทางตรงกันข้าม การจัดการการเลือกตั้งของประเทศไทย ยังไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักกับผู้พิการ ทั้งนี้ด้วยความเป็นผู้พิการ หรือผู้ทุพพลภาพมีความหลากหลายตามหลัก พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ.2561[82] ซึ่งการจัดการเลือกตั้งต้องมีความหลากหลายในการรองรับผู้พิการในแต่ละรูปแบบ ทั้งนี้การเลือกตั้งของประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ.2554 ยังไม่มีข้อมูลปรากฏว่ามีการจัดตั้งเพื่อให้ผู้พิการในแต่ละรูปแบบเข้าถึงสิทธิการเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง พบว่าได้รับความให้สำคัญในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2561, 2562 และ ได้รับการทำงานและความรับผิดชอบมากขึ้นจากหน่วยงาน กกต. ด้วยการมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือ หากแต่สุดท้ายแล้วปัญหายังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพื้นที่อำนวยความสะดวก เทคโนโลยีที่ควรนำมาเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ ความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความรู้และความเข้าใจของประชาชนผู้พิการเอง เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.)ก็ยังไม่ได้เข้าใจถึงสิทธิและอำนาจของประชาชนในการเลือกตั้งเอง นี่จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ข้อบังคับระหว่างประเทศไม่สามารถทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการเลือกตั้งทำหน้าที่หรือ มีสำนึกรับผิดชอบ (good governance)

---

[81] สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. https://web.parliament.go.th/assets/portals/1/files/006_%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B0.pdf

[82] มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของคนพิการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ.2561.https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/241349/168041

คำสำคัญ : ผู้พิการเลือกตั้ง; สิทธิเลือกตั้งของผู้พิการ

Abstract

Electoral Democracy, all of appropriated people have the rights to choose nominated person to govern their sovereignty. Actually, there is massive people who is disability to join the process. However, the government try to cope with this situation but it is not effective way. Eventhought, in international community has norm or international regulations, Convention on the Rights of the Persons with Disabilities (CRPD) or Universal Declaration of Human Rights: UDHR. These normative rules is common values between states However,Thailand, involved organization has no full og responsibilities because limitations of governance.

ความเชื่อมโยงนโยบายสภาพภูมิอากาศในการจัดการน้ำของรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นกรณีจังหวัดอุบลราชธานี

The Linkage of Climate Governance Policy and Thailand's Central and Local Governments in Water Resource Management: A Case Study of Ubon Ratchathani Province

นิตยา โพธิ์นอก[1]
Nittaya Ponok[1]
[1] *นักวิชาการผู้ชำนาญการ สถาบันพระปกเกล้า*
nittaya@kpi.ac.th: อีเมล์[1]

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นปัญหาที่ซับซ้อน ยากที่จะรับมือ และก่อผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการน้ำ ประเทศไทยมีนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ยังขาดความชัดเจนทางการศึกษาว่ามีความเชื่อมโยงกับการจัดการน้ำหรือไม่อย่างไร ความเชื่อมโยงนโยบายของหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่นเป็นอย่างไร และภาคประชาชนเข้าไปมีบทบาทอย่างไรบ้าง บทความวิจัยนี้มุ่งหาคำตอบดังกล่าวด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 5 ท่าน และสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี 3 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีแนวโน้มถูกกำหนดในการปรับปรุงแผนแม่บททรัพยากรน้ำ 20 ปี เพราะมีผลกระทบต่อการพยากรณ์และจัดการน้ำ โดยหน่วยงานส่วนกลางมีความเชื่อมโยงการจัดการน้ำไปสู่ระดับท้องถิ่นด้วยกลไกองค์กรผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ที่เปิดโอกาสให้ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนผู้ลงทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำได้เข้ามามีส่วนร่วมวางแผน จัดการ ติดตามเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ แต่ในทางปฏิบัติยังมีอุปสรรคเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ข้อมูลข่าวสาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนบางกลุ่ม ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรปรับเปลี่ยนแนวทางในการรับมือ จัดทำข้อมูลข่าวสารที่เข้าใจง่ายเผยแพร่อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เพื่อให้ภาครัฐและประชาชนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การจัดการทรัพยากรน้ำ, นโยบายสาธารณะ, การมีส่วนร่วม

Abstract

Climate change is complex, wide-ranging difficult-to-cope-with impacts, especially concerning water management. Thailand has issued a climate change policy but there is still a lack of clarity concerning linkages to water management, linkage between central government agencies and the local government level, and the role of people. This research paper relied on qualitative methods by interviewing five key informants and organizing three group discussions with government officials and community sector figures in Ubon Ratchathani Province. The findings showed that climate change is likely to be addressed in the process of revising the 20-Year Water Resources Master Plan because the climate change affects water forecasting and management. The central agencies' policies are linked to water management at the local level through water user groups, river basin committees, and the Nation Water Resources Committee. This structure opens opportunity to representatives from local governments and the people who register in water user groups to be involved in water resource planning, management, and monitoring. However, there are still obstacles in terms of infrastructure, sharing information, and changing the behavior of some groups of people. Therefore, government agencies should change their water resource management approach to deal with climate change. They should also prepare information that is easy to understand and disseminate that information thoroughly and continuously in order to enable governments and citizens to manage water to better cope with climate change impacts.

Keywords: Governance, climate change, water resource management, public policy, participation

บทนำ

สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (Climate change) เป็นสภาวะที่สภาพอากาศมีความแปรปรวน โลกร้อนขึ้น ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น และมีรูปแบบการตกของหยาดน้ำฟ้า (Precipitation) ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่แปรปรวนมากขึ้น (Harwitasari, 2009, p.8) สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปนี้เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การผลิตและจัดหาพลังงาน การขนส่งและคมนาคม อุตสาหกรรม เกษตรกรรม ฯลฯ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: สผ., 2558, น.6) ซึ่งมีผลทำให้องค์ประกอบของชั้นบรรยากาศเปลี่ยนไป จนมากกว่าความแปรปรวนทางสภาพภูมิอากาศตามธรรมชาติที่เกิดในช่วงเวลาเดียวกัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป., น.8; สผ., 2558, น.5) สภาพการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อเนื่องมาถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น ผลิตผลทางป่าไม้ที่ลดลง ผลผลิตทางการเกษตรลดลง ความต้องการทางชลประทานที่มากขึ้น ชายฝั่งถูกกัดเซาะ ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง การจัดหาทรัพยากรน้ำทำได้ยากขึ้นและคุณภาพน้ำลดลง มีการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรน้ำมากขึ้น (Harwitasari, 2009, p.8)

สถานการณ์ที่กระทบในวงกว้างเป็นที่มาของ ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ (Climate governance) อันหมายถึงการดำเนินการของรัฐโดยมีกลไกสำหรับการบรรเทา (Mitigation) และปรับตัว (Adaptation) เพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป การบรรเทาเป็นชุดของการดำเนินการที่จะลดโอกาสของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือการเพิ่มแหล่งกักเก็บคาร์บอน (Harwitasari, 2009, p.10) ยกตัวอย่างเช่น การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การปล่อยคาร์บอนต่ำ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ การปลูกป่า (สผ., 2558, น.5) ส่วนการปรับตัว (Adaptation) เป็นการดำเนินการเกี่ยวข้องกับการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Harwitasari, 2009, pp.10-11) เป็นกิจกรรมที่เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัว รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (สผ., 2558, น.5) เช่น การเพิ่มการเก็บกักน้ำฝน สร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ปรับปรุงการชลประทาน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป., น.40)

หลายประเทศทั่วโลกต่างประสบปัญหาสำคัญร่วมกันเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดการความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบูรณาการความร่วมมือภายในประเทศ ระหว่างภูมิภาค ระหว่างประเทศ และระหว่างสาขา (Sectoral) เกี่ยวกับมาตรการป้องกัน ผ่อนปรน และปรับตัว (Tan et al., 2022; Heinen et al., 2022) ยกตัวอย่างการศึกษาเรื่องการปรับตัวของท้องถิ่นสองแห่งในเนปาล ตามแผนการปรับตัวด้านสภาพอากาศ ค.ศ.2011 ที่เมือง Dolpa พบว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นยังขาดความเชี่ยวชาญและทักษะในประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การตัดสินใจยังคงเป็นแบบบนลงล่าง ประชาชนยังขาดความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วม เป็นต้น (Aryal, 2017, pp.65-66) อุปสรรคบางเรื่องสอดคล้องกับข้อสังเกตของ โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ (2553, น.28) ที่ว่าการขาดกลไกตลาดทำให้คนบางกลุ่มไม่เห็นความจำเป็นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในมาตรการบรรเทาและปรับตัวของรัฐ นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในระดับต่ำในการดำเนินการระดับพื้นที่ (Harwitasari, 2009, p.61)

สำหรับประเทศไทย มีเป้าหมายเชิงนโยบายคาร์บอนเป็นกลางภายในปี พ.ศ.2593 และปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ในปี พ.ศ.2608 โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับการบรรเทาผลกระทบในภาคพลังงาน รองลงมาคือ

การขนส่งทางการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคของเสีย ในแง่ของการปรับตัว ประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงด้านน้ำ อาหาร สุขภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ ยังมีนโยบายการสร้างขีดความสามารถให้กับบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง (สผ., 2558; Limmeechokchai et al., 2022, pp.212-218) แต่ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมและภาครัฐยังคงอยู่ในระดับต่ำ การเสริมสร้างศักยภาพในภาคส่วนต่าง ๆ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง การกระจายงบประมาณ ความรู้และความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ความพร้อมด้านข้อมูลและฐานข้อมูล ความต้องการความเชี่ยวชาญทางเทคนิคในการจัดทำนโยบาย กลไก และการถ่ายทอดความรู้ ความจำเป็นในการสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ฯลฯ (Limmeechokchai et al., 2022, pp.212-218)

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ได้กลายเป็นประเด็นระดับโลกที่ท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนา ความไร้ประสิทธิภาพหรือขาดธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งในเหตุผลที่สำคัญที่สุด ว่าเหตุใดจึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรน้ำได้ ภาครัฐไทยพยายามดำเนินการตามมาตรการที่มีอยู่ แต่สถานการณ์ในประเทศไทยนั้นเช่นเดียวกับหลายประเทศ ที่การตอบสนองและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนยังคงมีความท้าทาย และต้องการการผลักดันให้มากขึ้น (UNICEF, 2020, pp.12-13; Simpson and Smits, 2022, p.168 Tan et al., 2022, p.387)

ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำคัญของธรรมาภิบาลสภาพอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทย ว่าการดำเนินการของรัฐบาลระดับประเทศไปสู่ระดับท้องถิ่นสำหรับนโยบายด้านสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร รัฐบาลท้องถิ่นมีการรับมือต่อนโยบายสภาพภูมิอากาศของประเทศอย่างไร และรัฐบาลท้องถิ่นนั้นดำเนินนโยบายร่วมกับประชาชนในพื้นที่ของตนอย่างไรบ้าง โดยพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและมีภูมิประเทศติดกับแม่น้ำนานาชาติอย่างแม่น้ำโขง ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนของจีน

จังหวัดอุบลราชธานี มีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองเศรษฐกิจการเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นจังหวัดที่มีเขตปกครองกว้างขวางที่สุดในภาคอีสานตอนล่าง อุบลราชธานีมีความพิเศษตรงที่ตั้งเพราะอยู่บริเวณแนวรอยต่อ 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย ลาว และกัมพูชา ที่เรียกว่าสามเหลี่ยมมรกต (The emerald triangle) มีแม่น้ำโขงกั้นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับ สปป.ลาว แม่น้ำชีไหลมาบรรจบแม่น้ำมูลซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัดมาทางทิศตะวันออกแล้วไหลลงแม่น้ำโขง ทั้งยังมีภูเขาสลับซับซ้อนกั้นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับ สปป.ลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ความเป็นพื้นที่ที่มีเขตเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ทำให้อุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากทั้งการเกษตร การค้า การท่องเที่ยว (สุวรรณภา หอมชื่น, 2556, น.4-5, 21)

อย่างไรก็ดี จังหวัดอุบลราชธานี มีข้อจำกัดเชิงทรัพยากรน้ำที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ ตั้งแต่สภาพที่ตั้งส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งมีความลาดชันต่ำบริเวณปลายลุ่มน้ำมูล จึงเป็นพื้นที่ระบายน้ำหลักของภูมิภาค อีกทั้งชุมชนมีแนวโน้มขยายตัวออกไปในพื้นที่เกษตรกรรมที่โล่งว่าง ยังมีการรุกล้ำพื้นที่ป่าไม้และ

เปลี่ยนแปลงเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและการตั้งถิ่นฐาน ส่งผลให้เกิดปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่สาธารณูปโภคที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังขาดความพร้อมในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2565, น.111) การขยายตัวของเมืองส่งผลให้เกิดการรุกล้ำพื้นที่ลำน้ำและพื้นที่แก้มลิง กลุ่มทุนขยายพื้นที่ทางธุรกิจแล้วเกิดการถมที่ดินในพื้นที่รับน้ำ ทำให้ผู้อยู่บริเวณลำน้ำมูลได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม น้ำในลำน้ำมูลน้อยที่เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาให้คนในเมืองมีเกณฑ์คุณภาพต่ำ ขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนายังมีไม่มากนัก ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่เป็นระบบในเรื่องที่เกี่ยวข้อง (สุวรรณภา หอมชื่น, 2556, น.24, 33)

วัตถุประสงค์ของบทความนี้จึงเป็นไปเพื่อ 1) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เสนอแนะการส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนในนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำ ในจังหวัดอุบลราชธานี

สรุปกรอบแนวคิดในบทความวิจัยนี้คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และเกิดผลกระทบต่อภาคประชาชนในวงกว้าง รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย กฎหมาย ตลอดจนแสวงหามาตรการหรือกลไกด้านการบรรเทาผลกระทบ และการปรับตัวในการจัดการน้ำ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นโยบายสำเร็จลงได้หากรัฐได้มีการเชื่อมโยงจากระดับประเทศ ไปสู่จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด อย่างไรก็ดี การนำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละระดับต้องการการมีส่วนร่วมและการสื่อสารจากภาคประชาชน จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จของนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงคือจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการน้ำที่มีผลกระทบมาจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปและจำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาครัฐในการบริหารจัดการแบบเป็นหุ้นส่วนในการ

แก้ปัญหาทั้งเชิงนโยบายและปฏิบัติ ดังนำเสนอไปแล้วในส่วนของบทนำ การเก็บข้อมูลวิจัยมีการผสมผสานจากเอกสาร สนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่

1) องค์กรภาครัฐระดับจังหวัด เช่น ผู้แทนจากกรมชลประทาน สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค เป็นต้น

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศบริเวณแม่น้ำโขง

3) องค์กรเอกชน เช่น ผู้แทนผู้ประกอบการธุรกิจในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

4) สถาบันด้านวิชาการ เช่น นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี เป็นต้น

5) องค์กรภาคประชาสังคมและประชาชน เช่น มูลนิธิประชาสังคมอุบลราชธานี สมาคมประชาสังคมเพื่อการพัฒนา กลุ่มชุมชนบ้านตามุย เป็นต้น

การเก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มดำเนินการ 3 ครั้ง ตามกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน/เอกชน/วิชาการ รวม 31 ท่าน จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมกับผู้ให้ข้อมูลหลักในระดับจังหวัดและระดับประเทศ 5 ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 36 ท่าน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน – กรกฎาคม พ.ศ.2566 สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานผลการวิจัย นักวิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ Key Informants และการสนทนากลุ่ม และบันทึกการศึกษาภาคสนามด้วยเครื่องบันทึกเทปและสมุดบันทึก ประเด็นสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

1. มุมมองต่อความเกี่ยวข้องระหว่างเรื่องโลกร้อนกับการบริหารจัดการน้ำ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. นโยบาย กฎหมาย กลไกที่สำคัญในประเทศไทย เกี่ยวกับโลกร้อนและการบริหารจัดการน้ำ

3. กลไกการสื่อสารและการมีส่วนร่วมที่สำคัญเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำที่รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

4. จุดอ่อนและข้อจำกัดของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำที่ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (ยกตัวอย่างเป็นกรณี)

5. จุดแข็งของภาคประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำที่ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (ยกตัวอย่างเป็นกรณี)

6. ความเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกลางและท้องถิ่นในการรับมือเรื่องโลกร้อนกับการบริหารจัดการน้ำ

7. ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมและการสื่อสารในนโยบายการบริหารจัดการน้ำที่รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผ่านกระบวนการจัดระเบียบข้อมูล / การแสดงข้อมูลและการสรุปและตีความตามเนื้อหาข้อมูล (Thematic content analysis)

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการภายใต้กำกับของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน รหัสโครงการ KPI-REC 01-15-2565 ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจะถูกจัดเก็บไว้ที่ผู้วิจัย โดยมีเพียงคณะวิจัยเท่านั้นที่เข้าถึงข้อมูลและจะปกปิดรักษาความลับทั้งในเชิงเอกสารและ File digital และข้อมูลจะถูกทำลายทันทีหลังงานวิจัยจบแล้ว 2 ปี

สำหรับเนื้อหาส่วนต่อไปเป็นการนำเสนอภาพรวมนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในประเทศไทย จากนั้นจึงเป็นการนำเสนอผลการศึกษาในส่วนของความเชื่อมโยงนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่น กับบทบาทภาคประชาชนในนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี อภิปรายผล และบทสรุปและข้อเสนอแนะ

นโยบายและกลไกด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในประเทศไทย

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในพันธกรณีระหว่างประเทศที่เรียกว่า UNFCCC เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ซึ่งประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มซึ่งไม่มีพันธกรณีที่จะต้องตั้งเป้าหมายการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่มีพันธกรณีอื่น (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ, 2553, น.134; สผ., 2558, น.49) เช่น จัดทำบัญชีก๊าซเรือนกระจกของประเทศและเผยแพร่ จัดทำแผนของประเทศในการลดก๊าซเรือนกระจกและปรับตัวต่อผลกระทบ ประสานความร่วมมือเพื่อรับมือและปรับตัว ส่งเสริมความร่วมมือและสร้างความตระหนักแก่สาธารณชน ฯลฯ อย่างไรก็ดี ประเทศไทยได้แสดงเจตจำนงในการลดก๊าซเรือนกระจกให้ได้ร้อยละ 20-25 ภายในปี พ.ศ. 2573 โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ (สผ., 2559, น.3)

สำหรับความชัดเจนทางนโยบาย ประเทศไทยมียุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2551-2555 เป็นกรอบแนวทางสำหรับแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นฉบับแรก ต่อเนื่องมาถึงแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558 - 2593 ที่เป็นกรอบแนวทางในระยะยาวสำหรับการดำเนินงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังมีนโยบายและมาตรการรายสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิเช่น แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกร้อยละ 25 ใน 10 ปี แผนอนุรักษ์พลังงาน 20 ปี แผนแม่บทด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้านการเกษตร แผนยุทธศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ แผนแม่บทการพัฒนา ระบบขนส่งที่ยั่งยืนและลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2556-2593 เป็นต้น (สผ., 2558, น.2, น.53)

สำหรับแผนแม่บทฯ ที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน มีกรอบการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การปรับตัวต่อผลกระทบ การลดก๊าซเรือนกระจก และการสร้างขีดความสามารถ โดยได้กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไว้ในแผนดังกล่าว ฯ มีเป้าหมายระยะสั้น กลาง ยาว (สผ., 2558, น.63) ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำตามแผนแม่บท

การปรับตัว	การบรรเทา
- การจัดการน้ำแบบบูรณาการ เช่น บูรณาการข้อมูลด้านน้ำระหว่างหน่วยงานและปรับปรุงระบบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อใช้วางแผนจัดการน้ำ / จัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในลุ่มน้ำอย่างมีส่วนร่วม - การสร้างความพร้อมและลดความเสียหายจากน้ำท่วมและภัยแล้ง เช่น เร่งฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อช่วยชะลอการไหลและเพิ่มการดูดซับน้ำและรักษาความสมบูรณ์ของต้นน้ำ / พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แหล่งชะลอน้ำ คันยกระดับ ช่องทางผันน้ำท่วม พื้นที่แก้มลิง ฯลฯ - การจัดการความเสี่ยงด้านน้ำท่วมและภัยแล้ง เช่น เร่งจัดทำแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงให้ครอบคลุมทั้งระดับประเทศ ภาค ลุ่มน้ำ จังหวัด ท้องถิ่น / พัฒนาระบบการพยากรณ์และเตือนภัยล่วงหน้า (early warning) ให้มีความถูกต้องแม่นยำ - การสร้างความพร้อมและปรับตัว เช่น พัฒนางานวิจัยเชื่อมโยงระหว่างการเกษตรและการจัดการน้ำ / พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่ศักยภาพ - การสงวนรักษาและฟื้นฟู เช่น เสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายอนุรักษ์ต้นน้ำที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา / คุ้มครองและสงวนรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ	- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำ เช่น การปรับปรุงและดูแลรักษาทางน้ำปัจจุบัน สร้างเครือข่ายทางเดินน้ำ - การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการของเสีย ผลักดันให้มีการเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการของเสียโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
การสร้างขีดความสามารถ	
- การพัฒนาข้อมูลและงานวิจัย เช่น จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำธรรมชาติและปรับปรุงฐานข้อมูลปริมาณและการไหลของน้ำ / ศึกษาวิจัยมาตรการรองรับผลกระทบและจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การพัฒนาเทคโนโลยี เช่น เร่งพัฒนาเทคโนโลยีและการคาดการณ์สภาพอากาศรุนแรงและพัฒนาระบบเตือนภัย / สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีในการตรวจวัดและเฝ้าระวังระดับน้ำ	

ที่มา: สรุปจาก สผ. (2558, น.65-103)

การดำเนินงานตามนโยบายแผนแม่บทฯ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน ยกตัวอย่างเช่น กรมชลประทาน ที่มีศูนย์ปฏิบัติการน้ำอัจฉริยะ. (Smart Water Operation Center: SWOC) ทำหน้าที่เป็นเหมือนระบบเตือนภัยน้ำทำงานร่วมกับกรมอุตุนิยมวิทยาเพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและวางแผนป้องกันน้ำท่วม สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) (สสน.) มีบทบาทด้านการป้องกันความเสี่ยงและการแก้ปัญหาทางอุทกวิทยา (Hydrological risk) ดำเนินการทางตัวแบบอุทกวิทยาและเครื่องมือเพื่อพยากรณ์การเกิดน้ำท่วมและระดับน้ำ มีการทำงานร่วมกับหลายหน่วยงานทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนนำข้อมูลมาใช้ในการจัดการน้ำ การเตือนภัย การลดความสูญเสีย (Prathaithep & Nitivattananon, 2021, p.62) หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงาน

รับนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ถือเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและสภาพปัญหามากที่สุด (ปัถมาภรณ์ สุทธิประเสริฐ, 2555, น.134-136)

ผลการศึกษา

ความเชื่อมโยงนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมระดับประเทศของไทย ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญทำให้ประเทศไทยมีกลไกเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยพบว่า หลังจากประเทศไทยได้เข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จนกระทั่งมีพิธีสารเกียวโตในปี ค.ศ.1997 ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งไม่เข้าข่ายต้องดำเนินการตามพิธีสารเกียวโต แต่สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามกลไกเพื่อลดก๊าซเรือนกระจก (03 [สัมภาษณ์], 2 พฤษภาคม 2566) ในระดับภูมิภาค ประเทศไทยยังมีความร่วมมือคณะกรรมาธิการแม่น้ำโขงที่เรียกว่า Mekong River Committee หรือ MRC (01 [สัมภาษณ์], 5 เมษายน 2566) สำหรับความเชื่อมโยงรัฐบาลกลางสู่รัฐบาลท้องถิ่นในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ในภาพรวมกลไกที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ มีการขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ เพื่อดูแลเรื่องน้ำแล้ง น้ำท่วม โดยมีสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติหรือ สทนช. ที่กำกับแหล่งน้ำต้นทุนทั่วประเทศแล้วบริหารเชื่อมโยงกัน โดยมีเรื่องการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศด้วย

การเชื่อมโยงนโยบายของการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่ามีการเชื่อมโยงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสองรูปแบบ ได้แก่ การถ่ายโอนอำนาจและการกำกับดูแลหรือบริหารงานร่วมกัน ซึ่งการถ่ายโอนอำนาจไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้เป็นไปตามนโยบายการกระจายอำนาจ แต่มีข้อจำกัดทางงบประมาณสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก และมีอุปสรรคเรื่องความร่วมมือของภาคประชาชน ต่อกรณีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการบริหารจัดการน้ำ ที่ประชาชนบางส่วนยังเห็นว่าเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ตนเองไม่เปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดผลกระทบและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะที่การกำกับดูแลและการบริหารจัดการร่วมกันที่พบ เป็นแนวทางที่ดีของการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในอุบลราชธานี เพราะปัญหานี้ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน หากแต่บางกรณีอาจมีอุปสรรคเรื่องความทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและท้องถิ่น ทำให้การดำเนินงานเพื่อลดผลกระทบแก่ภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างล่าช้า

สำหรับประเด็นการถ่ายโอนอำนาจ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เช่น ขุดลอกคูคลองสระหนองแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อไว้รับน้ำได้บ้าง เพื่อช่วยลดความรุนแรงของอุทกภัย ผู้นำชุมชนจะช่วยกันขุดลอกคูคลอง หรือเมื่อมีปัญหาขาดน้ำ ประชาชนจะไปติดต่อที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะหาน้ำไปส่งให้ หรือหาแหล่งน้ำ ชาวบ้านอาจชี้จุดที่ดินในการขุดแหล่งน้ำ (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

ปัจจุบันมีการถ่ายโอนภารกิจให้ท้องถิ่นดำเนินการเรื่องการเก็บกักน้ำหรือสถานีสูบน้ำ (แหล่งเก็บน้ำน้อยกว่า 2 ล้านลูกบาศก์เมตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการเองได้) เมื่อหน่วยงานชลประทานดำเนินโครงการแล้วจะต้องมีการถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งท้องถิ่นมีอุปสรรคเรื่องความรู้เชี่ยวชาญที่แม้อบรมไปแล้วอาจมีการโอนย้ายหรือเกษียณอายุ บางคนจบมาไม่ตรงกับสายงาน และมีปัญหางบประมาณที่ท้องถิ่นไม่พร้อม ซึ่งชลประทานเข้าไปช่วยสนับสนุนไม่ได้ในส่วนของงบประมาณ เพราะถือว่าได้ถ่ายโอนอำนาจไปแล้ว (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566) สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มอื่นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีงบประมาณเพียงพอ เช่น บางพื้นที่ได้รับโอนงบประมาณสูบน้ำ 5 สถานี แต่มีงบประมาณน้อยในการบำรุงรักษา จึงสูบน้ำมาใช้ได้เพียง 1 เครื่อง อีกสี่เครื่องที่เหลือเสียหายไม่มีงบประมาณซ่อมจึงไม่ได้ใช้งาน ทำให้บางพื้นที่แม้มีเขื่อนเยอะแต่น้ำไม่มีใช้ เป็นต้น (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

หรือตัวอย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่รับผิดชอบพื้นที่ในเขตจังหวัดเป็นหลัก การบริหารจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแบ่งภาคการบริหารจัดการน้ำสองส่วน และไปร่วมกับหน่วยอื่นเมื่อเกิดวิกฤตคือเกิดน้ำท่วมหรืออุทกภัย ท้องถิ่นเข้าไปสนับสนุนและป้องกันดูแลบรรเทาสาธารณภัยเป็นหลัก ส่วนงานเชิงวิชาการไม่ได้มีผู้เชี่ยวชาญ เพราะคนที่เชี่ยวชาญจะไม่มาสอบเข้าทำงานที่ท้องถิ่น ส่วนใหญ่ท้องถิ่นจะเป็นผู้รับฟังเมื่อเข้าร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ส่วนปัญหาการรับน้ำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีเครื่องจักรเครื่องกลไว้บริการประชาชนในพื้นที่ เช่น เครื่องสูบน้ำสำหรับเกษตรกร หากต้องการเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ก็จะไปประสานกับป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ส่วนเรื่องการเป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำต่าง ๆ ส่วนใหญ่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเข้าร่วม และมาถ่ายทอดเชิงนโยบายให้กับบุคลากรในท้องถิ่น (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566)

สำหรับกรณีการกำกับดูแลและบริหารจัดการร่วมระหว่างหน่วยงานระดับท้องที่และท้องถิ่น มีอุปสรรคสำคัญเรื่องความทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ โดยพบว่า ตามระเบียบการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานในระดับจังหวัดหรือระดับพื้นที่จะดำเนินการสิ่งใดมักพบปัญหาเรื่องความทับซ้อน เพราะที่จริงแล้วทุกพื้นที่อยู่ในการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566) นอกจากนี้ยังพบกรณีการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ไม่สามารถดำเนินการลดผลกระทบปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศได้อย่างทันท่วงที เพราะขอบเขตงานหรือพื้นที่รับผิดชอบไม่อยู่ในอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดมากในพื้นที่อุทยาน ต้องขออนุญาตดำเนินการจากอุทยานก่อน แล้วจึงไปขอหน่วยงานด้านน้ำบาดาลดำเนินการสำรวจเจาะบ่อบาดาลให้ ซึ่งทั้งหมดนี้ใช้เวลานาน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก้ปัญหาได้ยาก (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

บทบาทภาคประชาชนในนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี

สำหรับบทบาทที่โดดเด่นในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นกลไกให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ โดยผู้แทนในคณะกรรมการลุ่มน้ำมีทั้งตัวแทนจากท้องถิ่นและภาคประชาชน ที่จะสามารถ

ส่งผ่านข้อมูลไปยังระดับประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ประชาชนในพื้นที่อุบลราชธานียังมีส่วนร่วมเป็นอย่างดีต่อการรับมือกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่รัฐจัด หรือปรับตัวโดยการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย อย่างไรก็ดี การมีส่วนร่วมของประชาชนในอุบลราชธานียังมีข้อจำกัดอยู่บ้างในเรื่องความหลากหลายของกลุ่มผลประโยชน์ ที่อาจทำให้พฤติกรรมของประชาชนไม่เป็นไปในทางที่เอื้อให้นโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศประสบความสำเร็จได้

ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า มีหน่วยงานเกิดขึ้นมาจากพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ที่ให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายนี้ยังได้กำหนดให้ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำ และทั้ง 22 ลุ่มน้ำจะต้องเลือกตัวแทนลุ่มน้ำอีก 6 คน เพื่อเป็นคณะกรรมการน้ำชาติ (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566) กลไกคณะกรรมการอนุกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัด เป็นจุดแข็งการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่สามารถสื่อสารกันไปถึงระดับพื้นที่ (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

นอกเหนือจากกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศดังกล่าว ภาคประชาชนยังมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมของตนเอง ที่ช่วยส่งเสริมความร่วมมือและยกระดับการรับรู้สภาพปัญหา ยกตัวอย่างเช่น ชาวบ้านมีการทำงานร่วมกับนักวิจัย มีสื่อ มีการประชุมใหญ่ปีละครั้ง มีการติดตามเรื่องกับหน่วยงานรัฐเสมอ ทั้งที่ศาลากลาง ทำเนียบ พยายามออกรายการต่าง ๆ เพื่อให้มีสื่อในและวันสำคัญต่าง ๆ เช่น สู่ขวัญแม่น้ำโขงในวันเขื่อนโลก ที่มีกิจกรรมโดยลงไปที่แม่น้ำโขงแล้วเชิญนักข่าวภาคีเครือข่าย เชิญมาร่วมกันแสดงจุดยืนของภาคประชาชน มีโครงการสอนให้สำนึกรักบ้านเกิด พาเยาวชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือทำสื่อออนไลน์ของชุมชน (07 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

ในขณะเดียวกัน แม้ภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีจะมีความโดดเด่นเรื่องการมีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผ่านช่องทางคณะกรรมการลุ่มน้ำ อนุกรรมการลุ่มน้ำ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กิจกรรมของหน่วยงานรัฐ หรือกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเอง แต่มีข้อจำกัดบางประการเช่นกัน ที่อาจทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่อาจนำไปสู่ความสำเร็จของนโยบาย ข้อจำกัดเหล่านั้น มีตั้งแต่การรับรู้ของภาคประชาชนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่ยังมีไม่มากนัก การมุ่งหวังผลประโยชน์เฉพาะหน้าไว้ก่อน ความหลากหลายของกลุ่ม และการขาดการสร้างความเข้าใจถึงประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินนโยบายรัฐ

ในส่วนเรื่องของการรับรู้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่า ประชาชนมีความตื่นตัวเรื่องน้ำท่วม แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีน้อยหรือการรับรู้ข้อมูลมีน้อย หากเชื่อมโยงเรื่องน้ำกับเรื่องสภาพภูมิอากาศจะยังไม่เข้าใจ การเชื่อมโยงสองเรื่องนี้ค่อนข้างยากสำหรับประชาชน (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566)

สำหรับการมุ่งหวังประโยชน์เฉพาะหน้า พบว่าภาคประชาชนบางส่วนเข้าร่วมหรือร่วมมือกับภาครัฐต่อเมื่อกิจกรรมนั้นส่งผลต่อประโยชน์ของตน หรือประชาชนมองเห็นว่ามีความสำคัญ ยกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชาวบ้านตอนนี้ดีอยู่แล้ว เพียงแต่แต่ละคนจะรับผิดชอบหน้าที่ของเขาได้หรือไม่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ต้องรู้เรื่องที่เกิดขึ้น แต่เมื่อลงไประดับชาวบ้าน ชาวบ้านกลับไม่รู้ เป็นเพราะชาวบ้านมีแนวคิด

ที่ว่าทำอย่างไรก็ได้ให้ชาวบ้านมีน้ำใช้หรือน้ำไม่ท่วม หรือหากท่วมแล้วเอาไม่อยู่ต้องชดเชยให้เร็ว ส่วนการมีส่วนร่วมหรือเรื่องอื่นนอกเหนือจากนั้นจะไม่สนใจ (06 [สัมภาษณ์], 5 กรกฎาคม 2566)

ในส่วนความหลากหลายของกลุ่มผลประโยชน์ในอุบลราชธานี เป็นผลให้การจัดการน้ำเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีข้อจำกัด เนื่องด้วยการจัดการของรัฐอาจไปกระทบกับผลประโยชน์ของประชาชนอีกกลุ่มหนึ่ง การประสานผลประโยชน์ให้ลงตัวและทุกฝ่ายพึงพอใจเป็นไปได้ยาก ทำให้เกิดการเรียกร้องเป็นครั้งคราวและไม่ยั่งยืนในการมีส่วนร่วมของประชาชน (06 [สัมภาษณ์], 5 กรกฎาคม 2566)

อภิปรายผลการศึกษา

ในภาพรวมประเทศไทยมีนโยบายเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการน้ำ แต่การมีนโยบายและกลไกนั้นไม่ได้รับประกันผลสำเร็จของการดำเนินงานตามนโยบาย และการจัดการน้ำที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้วยพบว่า ประเทศไทยยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างเรื่องระบบการพยากรณ์ที่แม่นยำและบุคลากรที่เชี่ยวชาญในสองเรื่องที่เชื่อมโยงกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำ ข้อจำกัดเรื่องการพยากรณ์เป็นธรรมชาติของปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่ไม่ว่ารัฐบาลใดก็อาจรับมือได้ยาก เพราะผลกระทบของปัญหานี้มีความซับซ้อนและต้องการข้อมูลที่แม่นยำ ขณะที่ข้อมูลที่แม่นยำนั้นต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์ผล ส่วนปัญหาและผลกระทบเกิดขึ้นอย่างฉับพลันและผันแปรรวดเร็ว การพยากรณ์จึงไม่เท่าทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ในส่วนธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศและการจัดการน้ำจังหวัดอุบลราชธานี การเชื่อมโยงของหน่วยงานระดับจังหวัดและท้องถิ่นเป็นไปในรูปแบบ คณะกรรมการบริหารพัฒนาจังหวัดและคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำจังหวัด อย่างไรก็ดีเมื่อเกิดสภาพปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งขึ้นจริง หน่วยงานแรกที่จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนก่อนคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดหาแหล่งน้ำที่เพียงพอโดยมีรถสูบน้ำหรือเครื่องสูบน้ำเพื่อแจกจ่ายน้ำให้กับชาวบ้าน จัดหาเครื่องสูบน้ำออกเมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วม ฯลฯ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่มีงบประมาณไม่มากจะติดปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายสำหรับการบำรุงรักษาอุปกรณ์ และขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญ ซึ่งหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานระดับจังหวัดที่ได้ถ่ายโอนหน้าที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปแล้ว อย่างเช่นการบริหารจัดการแหล่งเก็บน้ำที่มีขนาดเล็กกว่า 2 ล้านลูกบาศก์เมตร จะไม่สามารถเข้าให้การสนับสนุนท้องถิ่นได้อีก แต่ในเรื่องความเชี่ยวชาญ เช่น การออกแบบแหล่งเก็บกักน้ำ หรือการให้องค์ความรู้ทางวิชาการ หน่วยงานส่วนกลางและระดับจังหวัดอย่างชลประทานหรือเกษตรสามารถที่จะให้การสนับสนุนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

ความพยายามถ่ายโอนการทำหน้าที่ของหน่วยงานระดับจังหวัดและปรับตนเองไปอยู่ในฐานะพี่เลี้ยงมีความสอดคล้องกับหลักของการกระจายอำนาจ เพราะท้องถิ่นเป็นหน่วยงานแรกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ดังที่ UNICEF (2020, p.13) กล่าวว่าธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐแต่ละประเทศที่มีบทบาทในการพัฒนานโยบายสาธารณะ ข้อบังคับ และการตัดสินใจระดับประเทศ จากนั้นเป็นการบริหารระดับท้องถิ่นซึ่งใกล้เคียงพลเมืองมากที่สุด และมีบทบาททำให้ใช้นโยบายและการตัดสินใจเกิดขึ้นได้และสอดคล้องกับระดับพื้นที่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าหากเมื่อปัญหานั้นเกินระดับความสามารถของท้องถิ่นจึงให้มีหน่วยงานระดับสูงขึ้นไปให้การ

สนับสนุน แนวทางนี้ยังคงสอดคล้องกับการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ Harwitasari (2009, pp.10-11) เสนอว่าการปรับตัวที่มีประสิทธิภาพต้องขับเคลื่อนในระดับท้องถิ่น เพราะมาตรการปรับตัวต้องหยั่งรากลึกลงไปในระบบเศรษฐกิจสังคม การเมือง และระบบนิเวศของท้องถิ่นแต่ละแห่ง

สำหรับการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบที่สอดคล้องกับแนวทางการปรับตัวและสร้างขีดความสามารถ ตามแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558-2593 ได้แก่ การสร้างความเป็นเครือข่าย ที่หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานจังหวัด ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประชาสัมพันธ์จังหวัด มหาวิทยาลัยในพื้นที่ ภาคเอกชน และสื่อท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในคณะกรรมการบริหารพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ และคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำจังหวัด ซึ่งมีบทบาทในการยื่นเสนอโครงการที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ การติดตามสถานการณ์น้ำท่วมน้ำแล้ง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดยังเชื่อมโยงข้อมูลกับจังหวัดข้างเคียงอย่างยโสธรและร้อยเอ็ด เพื่อคาดการณ์ปริมาณน้ำที่จะมาถึงยังอุบลราชธานี ความเป็นเครือข่ายนี้ยังเชื่อมโยงกับหน่วยที่ทำหน้าที่ในการเตือนภัยล่วงหน้า

อย่างไรก็ดี ข้อค้นพบจากการสนทนากลุ่ม แม้มีกลไกเครือข่ายและระบบเตือนภัยในพื้นที่ แต่ผู้ให้ข้อมูลยังคงมีข้อเสนอแนะเรื่องระบบเตือนภัยและการพยากรณ์ที่แม่นยำ กับประเด็นการสื่อสารเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำไปสู่ระดับประชาชน ที่ระดับแกนนำประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากกลไกของรัฐผ่านการประชุม แต่ประชาชนที่ไม่ได้มีโอกาสเข้าถึงจะไม่ได้รับรู้ข้อมูลเหล่านี้เลย แสดงให้เห็นว่า ยังคงมีอุปสรรคในเรื่องของระบบเตือนภัยที่แม่นยำและเป็นเอกภาพ กับการสื่อสารที่เชื่อมโยงไปถึงระดับประชาชน ในกรณีแรกเป็นข้อจำกัดที่สะท้อนตัวสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความซับซ้อนและยากจะคาดเดา ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มในอุบลราชธานีได้กล่าวถึงความยากในการรับมือไปแล้ว ว่าสามารถจัดการระดับน้ำที่กักเก็บในเขื่อนให้อยู่เพียงระดับ upper และ lower line เท่านั้น เพราะเก็บน้ำมากไปอาจเกิดปัญหาน้ำท่วมระบายไม่ทัน หรือหากเก็บน้อยไปจะเกิดปัญหาน้ำแล้งได้ สภาพความไม่แน่นอนของปัญหาและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นสถานการณ์ทางธรรมชาติที่ยากจะเลี่ยงการเผชิญ ดังที่ โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ (2553, น.28) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่รวดเร็วและฉับพลัน เช่น ปริมาณน้ำฝน ระดับน้ำทะเล จำนวนพายุ ฯลฯ ทำให้การคาดการณ์เพื่อลดผลกระทบเป็นไปได้ยาก อีกทั้งยังมีข้อจำกัดเชิงเทคนิคในการพยากรณ์และข้อมูลดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น ทำให้ทั้งภาครัฐและเอกชนเผชิญความยากลำบากที่จะตัดสินใจลงทุนเพื่อปรับตัวกับเรื่องโลก

อย่างไรก็ดี ความยากของการพยากรณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้ว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศทำให้การบริหารจัดการน้ำ ไม่อาจเป็นไปตามที่ประชาชนคาดหวังได้เสมอ และประชาชนจำเป็นต้องมีการปรับตัวที่ระดับบุคคลควบคู่ไปกับกลไกของรัฐด้วย ดังนักวิชาการหลายท่านกล่าวว่า องค์ความรู้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องมาจากการออกนโยบาย จึงควรมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเผยแพร่ความรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวในการใช้น้ำ เช่น ให้ข้อมูลเกี่ยวพันธุ์พืชที่ทนทานต่อความแปรปรวนของอากาศ พันธุ์พืชน้ำเค็มและทนน้ำท่วม การอนุรักษ์ เมล็ดพันธุ์ที่ดีและแข็งแรงระหว่างการเก็บเกี่ยว (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ, 2553, น.36, Barua et al., 2017, p.807) การให้ข้อมูลการคาดการณ์ปริมาณน้ำฝนในอนาคตแก่เกษตรกร การยกระดับความรู้ความเข้าใจเพื่อการรับมือเรื่องโลกร้อน เพื่อสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการปรับตัว (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ,

2553, น.36) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมและคู่มือการปฏิบัติในภาวะฉุกเฉินจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการจัดการกับปัญหาน้ำท่วม (Harwitasari, 2009, p.62) ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อค้นพบว่าหน่วยงานรัฐในจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการดำเนินการแล้ว เพียงแต่ความครอบคลุมกลุ่มประชากร และความถี่ของการให้ข้อมูลอาจยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ปลายน้ำที่รับน้ำจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม จึงหลีกเลี่ยงปัญหาน้ำท่วมได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยิ่งทำให้การบริหารจัดการน้ำในอุบลราชธานีเป็นไปได้ยาก หรือในสภาวะน้ำแล้ง ก็ไม่สามารถที่จะผันน้ำจากแม่น้ำโขงมาใช้ประโยชน์ในจังหวัดได้เช่นกัน ดังนั้น มาตรการเชิงการบรรเทาในจังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็นเพียงความพยายามจัดการทางน้ำ และสร้างโครงข่ายทางเดินน้ำ เช่น การหาแหล่งเก็บกักน้ำใหม่ การสร้างทางน้ำเพื่อให้เวลาน้ำท่วมจะได้มีช่องทางให้น้ำไหลลงสู่แม่น้ำโขงและไม่ท่วมพื้นที่เมือง อย่างไรก็ดี นโยบายหรือมาตรการดังกล่าวอาจสร้างผลกระทบกับผู้อยู่อาศัยที่จะได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างนั้น ซึ่งนโยบายตลอดจนการดำเนินการทางนโยบายของรัฐส่วนกลาง ที่ส่งต่อไปสู่ระดับภูมิภาค และท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการสื่อสารและได้รับการมีส่วนร่วมจากประชาชนอย่างทั่วถึง

สำหรับข้อเสนอในการเชื่อมโยงการบริหารของรัฐจากส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่น ควรเน้นการสื่อสารกับภาคประชาชน เพื่อการมีสวนร่วมที่ทั่วถึง หลากหลาย ต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผ่านสื่อทั่วไป องค์กรผู้ใช้น้ำ คณะทำงานลุ่มน้ำ เพื่อให้ประชาชนรับรู้และปรับตัวซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาเป็นไปได้ง่าย หรือกรณีการเปิดพื้นที่ปรึกษาหารือ ตามกฎหมายที่เปิดโอกาสให้กับคณะกรรมการของลุ่มน้ำ ควรให้มีความถี่เพิ่มขึ้นในการปรึกษาหารือเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กับการจัดการแผนแม่บทลุ่มน้ำในแต่ละลุ่มน้ำทั้ง 22 ลุ่มน้ำ เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำได้ตรงประเด็นและครอบคลุมให้ได้มากที่สุด โดยควรมีเจ้าภาพหลักและสื่อสารแก่ประชาชนแบบมีเอกภาพ เพราะจังหวัดอุบลราชธานี การบริหารจัดการน้ำและการผังเมืองที่มีการก่อสร้างแหล่งเศรษฐกิจต่าง ๆ เกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่ทำได้คืออาศัยการแจ้งเตือนหรือคาดการณ์ล่วงหน้าที่ดี

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีความจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนในกลุ่มที่แตกต่างกัน ทั้งภาคเอกชน เกษตรกรรม พาณิชย์ การท่องเที่ยว ฯลฯ ต่อกลไกด้านการบรรเทาและปรับตัวทั้งหมดที่รัฐส่วนกลาง จังหวัดอุบลราชธานี และรัฐบาลท้องถิ่นในจังหวัดดำเนินการอยู่ ว่าประชาชนในจังหวัดรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่มีผลกระทบต่อการจัดการน้ำเพียงใด มีกลไกอะไรของรัฐที่ประชาชนรู้จักและสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เนื่องจากภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

Aryal, N. (2017). *Assessment on Implementation Planning Process of Local Adaptation Plan of Action (LAPA) of Dolpa District, Nepal*. Master Thesis in Public Policy and Governance, North South University.

Barua, P. et al. (2017). Sustainable Adaptation for Resolving Climate Displacement Issues of South Eastern Islands in Bangladesh. *Climate Displacement Issues*. *9(6)*, 790-810.

Harwitasari, D. (2009). *Adaptation Response to Tidal Flooding in Semarang, Indonesia*. Master's Program in Urban Management and Development, Lund University.

Heinen, D., Arlati, A., & Knieling, J. (2022). Five Dimensions of Climate Governance: A Framework for Empirical Research Based on Polycentric and Multi-level Governance Perspectives. *Environmental Policy and Governance*, *32*(1), 56-68.

Limmeechokchai, B. et al. (2022). Thailand's Fourth National Communication August 2022. Retrieved date March 13, 2023 from https://climate.onep.go.th/th/tag/thailands- fourth-national-communication/.

Prathaithep, W. B. and Nitivattananon, V. (2021). Integrating Strategic Environmental Assessment to Climate Change Adaption in the Chao Phraya River Basin: Case Study Flood Management Plans in Ayutthaya. *Sustainability in Environment*. *6*(2), 55-76.

Simpson, A. and Smits, M. (2021). Climate Change Governance and (il)liberalism in Thailand. In Marquardt, J., Delina, L. L., & Smits, M. (Eds.). *Governing Climate Change in Southeast Asia: Critical Perspectives*. Routledge.

Tan, X., Wang, Y., Gu, B., Kong, L., & Zeng, A. (2022). Research on the National Climate Governance System Toward Carbon Neutrality—A Critical Literature Review. *Fundamental Research*.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). *What Is Climate Governance*. Panama: The author.

ปัณมาภรณ์ สุทธิประเสริฐ. (2555). *การจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสาคร.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานกิจการการเกษตร. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2560-2564).* วันที่สืบค้น 13 มีนาคม จาก https://oaezone.oae.go.th/view/1/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A

A%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%88/TH-TH.

สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2566-2570 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2567). อุบลราชธานี: ผู้แต่ง.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.). (2558). *แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558 - 2593*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สุวรรณภา หอมชื่น และเปรมกมล สมใจ. (2559). *คู่มือเสริมสร้างการรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ. (2553). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาเครื่องมือและกลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาและลดปัญหาโลกร้อน และข้อเสนอสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบประเมินบทความแบบ Onsite

ผลการพิจารณาบทความ
การประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

ชื่อบทความ

.....

.....

ประเภทบทความ ☐ **บทความวิจัย** ☐ **บทความวิชาการ**
(ประเมินทุกข้อ) (ประเมินข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 13, 17, 18, 19)

ส่วนที่ 1 ประเมินประเด็นต่าง ๆ ในแต่ละข้อ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ

1. ความชัดเจนของชื่อเรื่อง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

2. บทคัดย่อภาษาไทยใช้ภาษากะทัดรัดตามแบบฟอร์ม (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

3. การเขียน Abstract ถูกต้องตามหลักภาษา (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

4. บทนำ (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

5. การใช้ภาษา (ชัดเจน เข้าใจง่าย)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

6. ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับชื่อเรื่อง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

7. ความถูกต้องของการเขียนสมมติฐาน (ถ้ามี) (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

8. ความทันสมัยและความถูกต้องในการเขียนเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

9. ความชัดเจนของการออกแบบการวิจัย

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

10. ความเหมาะสมและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

11. ความเหมาะสมของวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

12. ความเหมาะสมของสถิติที่ใช้ (ถ้ามี)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

13. การสรุปผลข้อมูลถูกต้องตามข้อมูลที่ได้รับ

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

14. การอภิปรายผลข้อมูลมีเอกสาร/งานวิจัยสนับสนุน

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

15. มีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

16. การใช้เชิงอรรถเพื่อการอ้างอิง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

17. การเขียนบรรณานุกรม

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

18. ความคิดเห็นอื่นๆ (เพิ่มเติม) ถ้ามี

.....

.....

.....

.....

.....

19. สรุปความเห็นของผู้ประเมิน

☐ ผ่านโดยไม่ต้องแก้ไข (ยกเว้นการแก้คำผิดเล็กน้อย (ถ้ามี))

☐ ผ่าน อย่างมีเงื่อนไขโดยปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้น

☐ ไม่ผ่าน

หมายเหตุ: ผู้ประเมินสามารถเขียนข้อความหรือข้อเสนอแนะลงในเนื้อหาของบทความได้เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับสำหรับแก้ไขปรับปรุง

ภาคผนวก ข แบบประเมินบทความแบบ Online

ผลการพิจารณาบทความ

การประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

ชื่อบทความ

.....

.....

ประเภทบทความ ☐ **บทความวิจัย** ☐ **บทความวิชาการ**

(ประเมินทุกข้อ) (ประเมินข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 13, 17, 18, 19)

ส่วนที่ 1 ประเมินประเด็นต่าง ๆ ในแต่ละข้อ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ

1. ความชัดเจนของชื่อเรื่อง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

2. บทคัดย่อภาษาไทยใช้ภาษากะทัดรัดตามแบบฟอร์ม (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

3. การเขียน Abstract ถูกต้องตามหลักภาษา (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

4. บทนำ (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

5. การใช้ภาษา (ชัดเจน เข้าใจง่าย)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

6. ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับชื่อเรื่อง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

7. ความถูกต้องของการเขียนสมมติฐาน (ถ้ามี) (N/A)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

8. ความทันสมัยและความถูกต้องในการเขียนเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

9. ความชัดเจนของการออกแบบการวิจัย

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

10. ความเหมาะสมและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

11. ความเหมาะสมของวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

12. ความเหมาะสมของสถิติที่ใช้ (ถ้ามี)

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

13. การสรุปผลข้อมูลถูกต้องตามข้อมูลที่ได้รับ

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

14. การอภิปรายผลข้อมูลมีเอกสาร/งานวิจัยสนับสนุน

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

15. มีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

16. การใช้เชิงอรรถเพื่อการอ้างอิง

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

17. การเขียนบรรณานุกรม

☐ เหมาะสม ☐ ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

.....

.....

.....

18. ความคิดเห็นอื่นๆ (เพิ่มเติม) ถ้ามี

.....

.....

.....

.....

.....

19. สรุปความเห็นของผู้ประเมิน

☐ ผ่านโดยไม่ต้องแก้ไข (ยกเว้นการแก้คำผิดเล็กน้อย (ถ้ามี))

☐ ผ่าน อย่างมีเงื่อนไขโดยปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้น

☐ ไม่ผ่าน

หมายเหตุ:

1. ผู้ประเมินสามารถเขียนข้อความหรือข้อเสนอแนะลงในเนื้อหาของบทความได้เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับสำหรับแก้ไขปรับปรุง

2. การประเมินผลงานทางวิชาการของผู้ประเมินในการประชุมวิชาการของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยทุกครั้ง ถือเป็นการประเมินผลงานทางวิชาการในการคัดเลือกบทความเพื่อไปตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย (PAAT Journal) ด้วย

ภาคผนวก ค แบบประเมินผลการประชุมวิชาการรัฐประศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ประจำปี 2566

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการรัฐประศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

วันที่ 17 พฤศจิกายน 2566

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมายลงในช่องใดช่องหนึ่งที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ความคิดเห็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ความน่าสนใจของหัวข้อการบรรยายในระดับ					
2	ท่านได้รับความรู้จากการบรรยายพิเศษมีประโยชน์ในระดับ					
3	ท่านมีความเห็นว่าบรรยากาศของการประชุมครั้งนี้มีความเหมาะสมในระดับ					
4	ระยะเวลาที่ใช้ในการประชุมมีความเหมาะสม					
5	สถานที่จัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี และการจัดการประชุมวิชาการในระดับ					
6	ท่านมีความพึงพอใจกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี และการจัดประชุมวิชาการในระดับ					
7	ความพึงพอใจโดยรวมการจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2566 สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยในระดับ					

8 หากมีการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี และการประชุมวิชาการครั้งต่อไป ท่านจะเข้าร่วมหรือไม่

☐ เข้าร่วม ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่เข้าร่วม

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ .....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย